

I

(Seadusandlikud aktid)

MÄÄRUSED

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 549/2013,

21. mai 2013,

Euroopa Liidus kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 338 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Keskpanga arvamust ⁽¹⁾,toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ⁽²⁾

ning arvestades järgmist:

(1) Liidu poliitika kujundamiseks ja liikmesriikide majanduse ning majandus- ja rahaliidu järelevalveks on vaja võrreldavaid, ajakohaseid ja usaldusväärseid andmeid iga liikmesriigi või piirkonna majanduse struktuuri ja arengu kohta.

(2) Liikmesriikide majanduse ning majandus- ja rahaliidu järelevalves peaks komisjonil olema oma osa ning eelkõige peaks ta andma nõukogule korrapäraselt aru liikmesriikide edusammudest majandus- ja rahaliiduga seonduvate kohustuste täitmisel.

(3) Liidu kodanikud vajavad rahvamajanduse arvepidamist kui liikmesriigi või piirkonna majanduse olukorra hindamise peamist vahendit. Võrreldavuse huvides tuleks selline arvepidamine koostada ühtsete põhimõtete alusel, mis ei ole mitmeti tõlgendatavad. Esitav teave peaks olema võimalikult täpne, täielik ja õigeaegne, et tagada kõigi sektorite maksimaalne läbipaistvus.

(4) Komisjon peaks liidu halduseesmärkidel ja eelkõige eelarvega seotud arvutusteks kasutama rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise koondnäitajaid.

(5) 1970. aastal avaldati haldusdokument pealkirjaga „Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteem (ESA)”, mis hõlmas käesoleva määrusega reguleeritavat valdkonda. Selle dokumendi ainukoostajaks oli Euroopa Ühenduste Statistikaamet, tehes seda omaenda vastutusel, ning see oli statistikaameti ja liikmesriikide statistikaasutuste mitmeaastase töö tulemus, mille eesmärk oli töötada välja rahvamajanduse arvepidamise süsteem, mis vastaks Euroopa ühenduste majandus- ja sotsiaalpoliitika vajadustele. See kujutas endast Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) rahvamajanduse arvepidamise süsteemi ühenduse versiooni; seni olid ühendused kasutanud ÜRO versiooni. Et algteksti ajakohastada, anti 1979. aastal välja teine trükk ⁽³⁾.

(6) Nõukogu 25. juuni 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 2223/96 ühenduses kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta ⁽⁴⁾ kehtestati rahvamajanduse arvepidamise süsteem, mis vastas ühenduse majandus-, sotsiaal- ja regionaalpoliitika

⁽¹⁾ ELT C 203, 9.7.2011, lk 3.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi 13. märtsi 2013. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 22. aprilli 2013. aasta otsus.

⁽³⁾ Komisjon (Eurostat): „European System of Integrated Economic Accounts (ESA)”, teine trükk, Euroopa Ühenduste Statistikaamet, Luxembourg, 1979.

⁽⁴⁾ EÜT L 310, 30.11.1996, lk 1.

- vajadustele. Süsteem oli üldjoontes kooskõlas toonase uue rahvamajanduse arvepidamise süsteemiga (SNA 1993), mille ÜRO statistikakomisjon oli 1993. aasta veebruaris vastu võtnud, et kõikide ÜRO liikmesriikide tulemused oleksid rahvusvaheliselt võrreldavad.
- (7) SNA 1993 ajakohastati uueks rahvamajanduse arvepidamise süsteemiks (SNA 2008), mille ÜRO statistikakomisjon võttis vastu 2009. aasta veebruaris, et viia rahvamajanduse arvepidamine paremini vastavusse uue majanduskeskkonna, metodoloogia arengu ja kasutajate vajadustega.
- (8) Euroopa arvepidamise süsteem, mis on kehtestatud määrusega (EÜ) nr 2223/96 (ESA 95), tuleks SNA uusi arengusuundi silmas pidades läbi vaadata nii, et Euroopa arvepidamise muudetud süsteemist, nagu see kehtestatakse käesoleva määrusega, saaks versioon SNA 2008, mis on kohandatud vastavaks liikmesriikide majandusstruktuurile, ning et liidu andmed oleksid võrreldavad tema peamiste rahvusvaheliste partnerite andmetega.
- (9) Selleks et luua Euroopa arvepidamise muudetud süsteemi satelliitarvepidamise kontodena keskkonnamajandusliku arvepidamise kontod, on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2011. aasta määrusega (EL) nr 691/2011 (Euroopa keskkonnamajandusliku arvepidamise kohta) ⁽¹⁾ loodud Euroopa keskkonnamajandusliku arvepidamise kogumise, koostamise, edastamise ja hindamise ühine raamistik.
- (10) Keskkonda ja sotsiaalvaldkonda käsitleva arvepidamise puhul tuleks samuti täielikult arvesse võtta komisjoni 20. augusti 2009. aasta teatist nõukogule ja Euroopa Parlamendile pealkirjaga „SKP täiendamine: edu mõõtmine muutuvus maailmas“. Vaja on veel teha aktiivselt metodoloogilisi uuringuid ja andmeteste, eriti SKP täiendamise ja strateegiaga „Euroopa 2020“ seotud küsimustes, eesmärgiga töötada välja põhjalikum heaolu ja edusammude mõõtmise meetodika, toetamaks aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamist. Sellega seoses tuleks käsitleda keskkonna välismõju ja sotsiaalse ebavõrdsuse küsimust. Tootlikkuse muutusi tuleks samuti arvesse võtta. See peaks võimaldama teha SKP koondnäitajaid täiendavad andmed kättesaadavaks niipea kui võimalik. Komisjon peaks 2013. aastal esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule SKP täiendamist käsitleva teatise järelemeetmed ning asjakohasel juhul 2014. aastal seadusandlikud ettepanekud. Rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise andmeid tuleks käsitada nende eesmärkide saavutamise vahendina.
- (11) Uurida tuleks võimalust kasutada uusi automatiseeritud ja reaalaajas toimuva kogumise meetodeid.
- (12) Käesoleva määrusega kehtestatav Euroopa arvepidamise muudetud süsteem (ESA 2010) sisaldab metoodikat ja edastamise programmi, milles on kindlaks määratud kontod ja tabelid, mille kõik liikmesriigid peavad kindlaks tähtaegadeks edastama. Komisjon peaks need kontod ja tabelid kasutajatele kättesaadavaks tegema kindlatel kuupäevadel ning, kui see on asjakohane, eelnevalt välja kuulutatud avaldamiskalendri kohaselt, eriti majandusliku lähenemise seire ja liikmesriikide majanduspoliitika tiheda kooskõlastuse eesmärkidel.
- (13) Andmete avaldamisel tuleks rakendada kasutajale orienteeritud lähenemist, pakkudes liidu kodanikele ja teistele sidusrühmadele ligipääsetavat ja kasulikku teavet.
- (14) ESA 2010 peaks järk-järgult asendama kõik muud süsteemid, moodustades ühistest standarditest, määratlustest, klassifikaatoritest ja arvepidamiseeskirjadest koosneva raamistiku liikmesriikide kontode koostamiseks liidu poolt järgitavatel eesmärkidel, et oleks võimalik saada liikmesriikide vahel võrreldavaid tulemusi.
- (15) Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 1059/2003, millega kehtestatakse ühine statistiliste territoriaalüksuste liigitus (NUTS), ⁽²⁾ tuleb kõikides komisjonile edastatavates liikmesriikide statistilistes andmetes, mis on jaotatud territoriaalüksuste järgi, kasutada NUTSi klassifikatsiooni. Seetõttu tuleks piirkondliku statistika võrreldavuse huvides määratleda territoriaalüksused NUTSi alusel.
- (16) Liikmesriikide andmeedastus, sealhulgas konfidentsiaalsete andmete edastus, on reguleeritud eeskirjadega, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2009. aasta määruses (EÜ) nr 223/2009 Euroopa statistika kohta ⁽³⁾. Seepärast peaksid käesoleva määrusega kooskõlas võetavad meetmed samuti tagama konfidentsiaalsete andmete kaitse ja selle, et Euroopa statistika tegemisel ja levitamisel ei avaldata andmeid ebaseaduslikult ega kasutata neid muudel kui statistilistel eesmärkidel.

⁽¹⁾ ELT L 192, 22.7.2011, lk 1.

⁽²⁾ ELT L 154, 21.6.2003, lk 1.

⁽³⁾ ELT L 87, 31.3.2009, lk 164.

- (17) Moodustatud on rakkerühm, et uurida edasi küsimust, kuidas käsitleda kaudselt mõõdetavaid finantsvahendus-teenuseid (FISIM) rahvamajanduse arvepidamises, sealhulgas selleks, et uurida riskiga korrigeerimise meetodit, mille puhul risk jäetakse FISIMi arvutamist välja, et kajastada realiseerunud riski eeldatavaid tulevasi kulusid. Võttes arvesse selle rakkerühma järeltule, võib osutada vajalikuks muuta delegeeritud õigusaktiga FISIMi arvutamise ja jaotamise metoodikat, et saada paremaid tulemusi.
- (18) Kulutused teadus- ja arendustegevusele on investering ja seetõttu tuleks need kirjendada põhivarasse tehtud kapitali kogumahutusena. Sellegipoolest on vaja delegeeritud õigusaktiga täpsustada pärast seda, kui lisatabelite väljatöötamisel põhinevate katsete käigus on saavutatud piisav kindlus, et need andmed on usaldusväärsed ja võrreldavad, milline on nende põhivarasse tehtud kapitali kogumahutusena kirjendatavate teadus- ja arendustegevuse kulutusi kajastavate andmete vorming.
- (19) Nõukogu 8. novembri 2011. aasta direktiivis 2011/85/EL (liikmesriikide eelarveaamistiku nõuete kohta)⁽¹⁾ nõutakse asjakohase teabe avaldamist selliste tingimuslike kohustuste kohta, millel võib olla avalik-õiguslike eelarvetele suur mõju, näiteks teave riigi tagatiste, halbade laenude ja riigi osalusega ettevõtete tegevusest tulenevate kohustuste, sealhulgas nende suuruse kohta. Need nõuded teevad vajalikuks teabe avaldamise lisaks käesoleva määruse alusel nõutavale.
- (20) Komisjon (Eurostat) moodustas 2012. aasta juunis rakkerühma, et uurida direktiivi 2011/85/EL mõju eelarveandmete kogumisele ja levitamisele; rakkerühm võttis tähelepanu alla nende nõuete rakendamise, mis on seotud tingimuslike kohustusi käsitleva teabe ja muu asjakohase teabega, mis võib osutada eelarvele avalduvale potentsiaalselt suurele mõjule, sealhulgas teave riigi tagatiste, riigi osalusega ettevõtete kohustuste, avaliku ja erasektori partnerluste, halbade laenude ja valitsuse osaluse kohta ettevõtete kapitalis. Kõnealuse rakkerühma töö täielik rakendamine aitaks nõuetekohaselt analüüsida avaliku ja erasektori partnerluslepingute aluseks olevaid majandussuhteid, sealhulgas asjakohasel juhul ehitusriske ning kättesaadavuse ja nõudlusega seotud riske, ning kajastada bilansivälise avaliku ja erasektori partnerluste kaudseid võlgu, suurendades seeläbi võlastatistika läbipaistvust ja usaldusväärsust.
- (21) Nõukogu otsusega 74/122/EMÜ⁽²⁾ loodud majanduspoliitika komitee on tegelema pensionide jätkusuutlikkuse ja pensionireformide küsimusega. Nii liikmesriikide kui ka Euroopa tasandil tuleks tihedalt koordineerida
- ühelt poolt statistikute ja teiselt poolt majanduspoliitika komitee egiidi all vananeva elanikkonna ekspertide tööd, mis puudutab makromajanduslikke eeldusi ja teisi kindlustusmatemaatilisi parameetreid, selleks et tagada tulemuste järjepidevus ja riikidevaheline võrreldavus ning pensionidega seotud andmete ja teabe tõhus edastamine kasutajatele ja sidusrühmadele. Samuti tuleks teha selgeks, et sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõigused ei ole sellistena riigi rahanduse jätkusuutlikkuse näitajaks.
- (22) Liikmesriikide tingimuslike kohustusi käsitlevad andmed ja sellekohane teave esitatakse stabiilsuse ja kasvu paktiga kehtestatud mitmepoolse järelevalvega seotud töö raames. Komisjon peaks 2018. aasta juuliks esitama aruande, milles hinnatakse, kas need andmed tuleks teha kättesaadavaks ESA 2010 kontekstis.
- (23) Oluline on toonitada liikmesriikide regionaalse arvepidamise tähtsust liidu regionaal-, majandus- ja sotsiaalse ühtekuuluvuse poliitika seisukohast ning majanduste vastastikuse sõltuvuse analüüsi olulisust. Ühtlasi tunnustatakse vajadust suurendada piirkondliku tasandi arvepidamise, sealhulgas valitsemisectori arvepidamise läbipaistvust. Komisjon (Eurostat) peaks pöörama erilist tähelepanu piirkondade eelarveandmetele juhul, kui liikmesriigis on autonoomseid piirkondi või omavalitsusi.
- (24) Selleks et muuta käesoleva määruse A lisa eesmärgiga tagada selle ühtlustatud tõlgendamine ja rahvusvaheline võrreldavus, peaks komisjonil olema õigus võtta kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise lepingu) artikliga 290 vastu delegeeritud õigusakte. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas määruse (EÜ) nr 223/2009 alusel moodustatud Euroopa statistikasüsteemi komiteega. Peale selle on ELi toimimise lepingu artikli 127 lõike 4 ja artikli 282 lõike 5 kohaselt oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus asjakohasel juhul läbi konsultatsioone Euroopa Keskpangaga selle pädevusse kuuluvates valdkondades. Delegeeritud õigusaktide ettevalmistamisel ja koostamisel peaks komisjon tagama asjaomaste dokumentide sama- ja õigeaegse ning asjakohase edastamise Euroopa Parlamendile ja nõukogule.
- (25) Enamik liidu majanduse juhtimise raamistikus, eelkõige ülemäärase eelarvepuudujäägi ja makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluses kasutatavatest statistilistest koondnäitajatest on määratletud ESA põhjal. Komisjon peaks nende menetluste raames andmeid ja aruandeid esitades andma asjakohast teavet sellise mõju kohta, mida ESA 2010 metoodika muudatused, mis kehtestatakse käesoleva määruse kohaselt delegeeritud õigusaktidega, avaldavad asjaomastele koondnäitajatele.

⁽¹⁾ ELT L 306, 23.11.2011, lk 41.

⁽²⁾ Nõukogu 18. veebruari 1974. aasta otsus 74/122/EMÜ, millega luuakse majanduspoliitika komitee (EÜT L 63, 5.3.1974, lk 21).

(26) Komisjon hindab enne 2013. aasta mai lõppu tihedas koostöös liikmesriikidega, kas teadus- ja arendustegevuse andmed on piisavalt kvaliteetsed nii jooksevhindades kui ka mahus arvestatuna rahvamajanduse arvepidamises kasutamiseks, eesmärgiga tagada ESA teadus- ja arendustegevuse andmete usaldusväärsus ja võrreldavus.

(27) Kuna käesoleva määruse rakendamine nõuab liikmesriikide statistikasüsteemides põhjalike kohanduste tegemist, teeb komisjon liikmesriikidele erandeid. Eelkõige tuleks rahvamajanduse arvepidamise andmete edastamise programmis arvesse võtta mõnes liikmesriigis programmi vaatlusperioodidel toimunud põhjalikke poliitilisi ja statistilisi muutusi. Komisjoni tehtavad erandid peaksid olema ajutised ja kuuluma läbivaatamisele. Komisjon peaks toetama asjaomaseid liikmesriike tegevuses, mille eesmärk on tagada nende statistikasüsteemide nõutav kohandamine, selleks et need erandid saaks võimalikult kiiresti kaotada.

(28) Andmete esitamise tähtaegade lühendamise võib märkimisväärselt suurendada koormust liidu andmesitajatele ja liikmesriikide statistikaametitele ja nende kulusid, seades ohtu esitatava teabe kvaliteedi. Seetõttu tuleks andmete esitamise tähtaegade määramisel kaaluda eeliste ja puuduste tasakaalu.

(29) Selleks et tagada käesoleva määruse rakendamiseks ühetaolised tingimused, tuleks komisjonile anda rakendusvolitused. Neid volitusi tuleks teostada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrusega (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisevolituste teostamise suhtes ⁽¹⁾.

(30) Kuna käesoleva määruse eesmärki, nimelt Euroopa muudetud arvepidamissüsteemi kehtestamist ei suuda liikmesriigid eraldi piisavalt saavutada ning seda on parem saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.

(31) Konsulteritud on Euroopa statistikasüsteemi komiteega.

(32) Konsulteritud on monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komiteega, mis on moodustatud nõukogu 13. novembri 2006. aasta otsusega 2006/856/EÜ, millega moodustatakse monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komitee, ⁽²⁾ ning rahvamajanduse kogutulu komiteega, mis on moodustatud nõukogu 15. juuli 2003. aasta määrusega (EÜ, Euratom) nr 1287/2003 rahvamajanduse kogutulu ühtlustamise kohta turuhindades (rahvamajanduse kogutulu määrus) ⁽³⁾,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1

Sisu

1. Käesoleva määrusega kehtestatakse Euroopa arvepidamissüsteem 2010 (edaspidi „ESA 2010“ või „ESA“).

2. ESA 2010s on sätestatud:

a) ühiste standardite, määratluste, klassifikaatorite ja arvepidamiseeskirjade meetoodika (A lisa), mida kasutatakse liidus vajalike võrreldavate kontode ja tabelite ning artiklis 3 nõutud tulemuste koostamiseks;

b) programm (B lisa), mis näeb ette tähtjad, milleks liikmesriigid peavad edastama komisjonile (Eurostatile) punktis a osutatud meetoodika kohaselt koostatavad kontod ja tabelid.

3. Ilma et see piiraks artiklite 5 ja 10 kohaldamist, kohaldatakse käesolevat määrust kõikide liidu õigusaktide suhtes, mis viitavad ESA-le või selle määratlustele.

4. Käesolev määrus ei kohusta liikmesriike kasutama ESA 2010 neile endile vajalike kontode koostamiseks.

Artikkel 2

Metoodika

1. Artikli 1 lõike 2 punktis a osutatud ESA 2010 meetoodika on sätestatud A lisas.

2. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 7 vastu delegeeritud õigusakte ESA 2010 meetoodika muutmiseks, et selgitada ja täiustada selle sisu ühtlustatud tõlgenduse või rahvusvahelise võrreldavuse tagamise nimel, tingimusel et muudatused ei muuda meetoodika alusmõisteid, nende rakendamine ei eelda Euroopa statistikasüsteemi andmetootjatelt lisavahendeid ja need ei põhjusta muutust omavahendites.

⁽¹⁾ ELT L 55, 28.2.2011, lk 13.

⁽²⁾ ELT L 332, 30.11.2006, lk 21.

⁽³⁾ ELT L 181, 19.7.2003, lk 1.

3. Kui on kahtlusi, kas ESA 2010 arvepidamiseskirju rakendatakse õigesti, taotleb asjaomane liikmesriik komisjonilt (Eurostatilt) selgitust. Komisjon (Eurostat) tegutseb kiiresti nii taotluse läbivaatamisel kui ka selgitatavas küsimuses asjaomasele liikmesriigile ja kõigile teistele liikmesriikidele nõu andmisel.

4. Liikmesriigid arvutavad ja jaotavad kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM) rahvamajanduse arvepidamises vastavalt A lisa kirjeldatud meetodikale. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 7 enne 17. septembrit 2013 vastu delegeeritud õigusakt, milles sätestatakse FISIMi arvutamise ja jaotamise muudetud meetodika. Käesoleva lõike kohase õiguse kasutamisel tagab komisjon, et delegeeritud õigusaktiga ei kaasne märkimisväärset täiendavat halduskoormust liikmesriikidele ja andmeesitajatele.

5. Liikmesriigid kirjendavad kulutused teadus- ja arendustegevusele põhivarasse tehtud kapitali kogumahutusena. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 7 vastu delegeeritud õigusakte, mille eesmärk on tagada liikmesriikide teadus- ja arendustegevust käsitlevate ESA 2010 andmete usaldusväärsus ja võrreldavus. Käesoleva lõike kohase õiguse kasutamisel tagab komisjon, et delegeeritud õigusaktidega ei kaasne märkimisväärset täiendavat halduskoormust liikmesriikidele ega andmeesitajatele.

Artikkel 3

Andmete edastamine komisjonile

1. Liikmesriigid edastavad komisjonile (Eurostatile) B lisa sätestatud kontod ja tabelid igale tabelile lisa kehtestatud tähtaja jooksul.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva määrusega nõutavad andmed ja metaandmed kindlaksmääratud andmevahetusstandardi ja muu praktikas kohaldatava korra kohaselt.

Andmed edastatakse või laaditakse üles elektrooniliselt komisjoni ühtsesse andmesisestusportaali. Komisjon määrab andmete edastamise andmevahetusstandardi ja muudes küsimustes kohaldatava korra kindlaks rakendusaktidega. Rakendusaktid võetakse vastu artikli 8 lõikes 2 osutatud kontrollimenetluse kohaselt.

Artikkel 4

Kvaliteedi hindamine

1. Käesoleva määruse kohaldamisel rakendatakse edastatavate andmete suhtes määruse (EÜ) nr 223/2009 artikli 12 lõikes 1 sätestatud kvaliteedikriteeriume kooskõlas käesoleva määruse artikliga 3.

2. Liikmesriigid esitavad komisjonile (Eurostatile) aruande artikli 3 kohaselt edastatavate andmete kvaliteedi kohta.

3. Käesoleva määrusega hõlmatud andmete suhtes lõikes 1 osutatud kvaliteedikriteeriumide kohaldamisel määrab komisjon kvaliteediaruandeid puudutavad üksikasjad, aruannete struktuuri, esitamise sageduse ning hindamisinäitajad kindlaks rakendusaktiga. Rakendusaktid võetakse vastu artikli 8 lõikes 2 osutatud kontrollimenetluse kohaselt.

4. Komisjon (Eurostat) hindab edastatud andmete kvaliteeti.

Artikkel 5

Kohaldamise ja esimese andmeedastuse kuupäev

1. ESA 2010 kohaldatakse esimest korda andmete suhtes, mis on koostatud B lisa kohaselt ja mis tuleb edastada alates 2014. aasta 1. septembrist.

2. Andmed edastatakse komisjonile (Eurostatile) B lisa sätestatud tähtaegadeks.

3. Enne esimest ESA 2010-l põhinevat andmeedastust kooskõlas lõikega 1 saadavad liikmesriigid komisjonile (Eurostatile) jätkuvalt ESA 95-l põhinevaid kontosid ja tabeleid.

4. Ilma et see piiraks nõukogu 22. mai 2000. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 1150/2000 (millega rakendatakse otsus 2007/436/EÜ, Euratom Euroopa ühenduste omavahendite süsteemi kohta) (¹) artikli 19 kohaldamist, kontrollivad komisjon ja asjaomane liikmesriik, kas käesolevat määrust kohaldatakse õigesti, ja esitavad selle kontrolli tulemused käesoleva määruse artikli 8 lõikes 1 osutatud komiteele.

Artikkel 6

Erandid

1. Kui liikmesriigi statistikasüsteemis on käesoleva määruse kohaldamiseks vaja teha põhjalikke muudatusi, teeb komisjon liikmesriigile ajutise erandi rakendusaktiga. Kõnealused erandid kaotavad kehtivuse hiljemalt 1. jaanuaril 2020. Rakendusaktid võetakse vastu artikli 8 lõikes 2 osutatud kontrollimenetluse kohaselt.

⁽¹⁾ EÜT L 130, 31.5.2000, lk 1.

2. Komisjon teeb lõike 1 kohase erandi üksnes ajavahemikuks, mis on piisav selleks, et liikmesriik saaks oma statistikasüsteemi kohandada. Liikmesriigi SKP osakaal liidus või euroalal ei ole iseenesest erandi tegemise põhjenduseks. Komisjon abistab asjakohasel juhul asjaomaseid liikmesriike nende statistikasüsteemide nõutaval kohandamisel.

3. Lõigetes 1 ja 2 sätestatud eesmärkidel peab asjaomane liikmesriik esitama komisjonile nõuetekohaselt põhjendatud taotluse hiljemalt 17. oktoobril 2013.

Pärast konsulteerimist Euroopa statistikasüsteemi komiteega annab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule hiljemalt 1. juulil 2018 aru tehtud erandite kohaldamisest, et kontrollida, kas need erandid on endiselt põhjendatud.

Artikkel 7

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.

2. Artikli 2 lõigetes 2 ja 5 osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile viieks aastaks alates 16. juulist 2013. Artikli 2 lõikes 4 osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile kaheks kuuks alates 16. juulist 2013. Komisjon esitab delegeeritud volituste kohta aruande hiljemalt üheksa kuud enne viieaastase tähtaja möödumist. Volituste delegeerimist pikendatakse automaatselt samaks ajavahemikuks, välja arvatud juhul, kui Euroopa Parlament või nõukogu esitab selle suhtes vastuväite, tehes seda hiljemalt kolm kuud enne iga ajavahemiku lõppemist.

3. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad artikli 2 lõigetes 2, 4 ja 5 osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta.

Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.

4. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.

5. Artikli 2 lõigete 2, 4 ja 5 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega

nõukogu ei ole kolme kuu jooksul pärast õigusakti teatavakstegemist Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitanud selle suhtes vastuväiteid või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväiteid. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kolme kuu võrra.

Artikkel 8

Komitee

1. Komisjoni abistab määruse (EÜ) nr 223/2009 alusel moodustatud Euroopa statistikasüsteemi komitee. Nimetatud komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses.

2. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 5.

Artikkel 9

Koostöö teiste komiteedega

1. Kõikides otsuse 2006/856/EÜ alusel loodud monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komitee pädevusse kuuluvates küsimustes küsib komisjon selle komitee arvamust vastavalt nimetatud otsuse artiklile 2.

2. Komisjon edastab määruse (EÜ, Euratom) nr 1287/2003 alusel moodustatud rahvamajanduse kogutulu komiteele mis tahes teabe käesoleva määruse rakendamise kohta, mida nimetatud komitee vajab oma ülesannete täitmiseks.

Artikkel 10

Üleminekusätted

1. Eelarve ja omavahendite puhul on kehtivaks Euroopa arvepidamise süsteemiks, nagu on osutatud määruse (EÜ, Euratom) nr 1287/2003 artikli 1 lõikes 1 ning sellega seotud õigusaktides, eelkõige määruses (EÜ, Euratom) nr 1150/2000 ja nõukogu 29. mai 1989. aasta määruses (EMÜ, Euratom) nr 1553/89 (käibemaksust laekuvate omavahendite kogumise kindla ühtse korra kohta) ⁽¹⁾ jätkuvalt ESA 95 senikaua, kuni kehtib nõukogu 7. juuni 2007. aasta otsus 2007/436/EÜ, Euratom Euroopa ühenduste omavahendite süsteemi kohta ⁽²⁾.

2. Käibemaksupõhiste omavahendite kindlaksmääramisel võivad liikmesriigid erandina lõikest 1 kasutada ESA 2010-l põhinevaid andmeid ka siis, kui otsus 2007/436/EÜ, Euratom on veel jõus, juhul kui nõutavad ESA 95 üksikasjalikud andmed ei ole kättesaadavad.

⁽¹⁾ EÜT L 155, 7.6.1989, lk 9.

⁽²⁾ ELT L 163, 23.6.2007, lk 17.

*Artikkel 11***Kaudsete kohustuste kohta aruannete esitamine**

Komisjon esitab 2014. aastaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, mis sisaldab olemasolevat teavet avaliku ja erasektori partnerluste ning muude valitsemissektoriväliste kaudsete kohustuste, sealhulgas tingimuslike kohustuste kohta.

Komisjon (Eurostat) esitab 2018. aastaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule veel ühe aruande, milles hinnatakse, mil määral Eurostati avaldatud kohustusi käsitlev teave väljendab kõiki valitsemissektoriväliseid kaudseid kohustusi, sealhulgas tingimuslikke kohustusi.

*Artikkel 12***Läbivaatamine**

Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule 1. juuliks 2018 ja seejärel iga viie aasta järel aruande käesoleva määruse kohaldamise kohta.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Strasbourg, 21. mai 2013

Euroopa Parlamendi nimel
president
M. SCHULZ

Nõukogu nimel
eesistuja
L. CREIGHTON

Aruandes hinnatakse muu hulgas järgmist:

- a) rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise andmete kvaliteeti;
- b) käesoleva määruse tõhusust ja ESA 2010 suhtes kohaldatavat seiret ning
- c) edasiminekut seoses ESA 2010 andmete kättesaadavuse ja tingimuslike kohustustega.

*Artikkel 13***Jõustumine**

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

A LISA

1. PEATÜKK ÜLDTUNNUSED JA ALUSPÕHIMÕTTED	33
ÜLDTUNNUSED	33
Üleilmastumine	35
ESA 2010 KASUTAMINE	35
Analüüsi ja poliitika raamistik	35
ESA 2010 mõistete tunnused	37
Klassifitseerimine sektorite järgi	40
Satelliitarvepidamine	41
ESA 2010 ja SNA 2008	43
ESA 2010 ja ESA 95	43
ESA 2010 KUI SÜSTEEMI ALUSPÕHIMÕTTED	44
Statistilised üksused ja nende rühmitamine	44
<i>Institutsionaalsed üksused ja sektorid</i>	45
<i>Kohalikud tegevusalaüksused ja tegevusalad</i>	45
<i>Residendist üksused ja mitteresidendist üksused, kogumajandus ja välismaailm</i>	45
Vood ja vara seisud	46
Vood	46
<i>Tehingud</i>	46
<i>Tehingute omadused</i>	46
Üksustevahelised versus üksusesisesed tehingud	46
Rahalised versus mitterahalised tehingud	46
Tehingud vastaspoolega ja ilma vastaspooleta	47
Ümberkorraldatud tehingud	47
Ümbersuunamine	47
Osadeks jaotamine	47
Peamise tehingupoole eristamine	47
Piiripealsed juhtumid	48
<i>Vara muud muutused</i>	48
Vara või kohustuste mahu muud muutused	48
Kapitalikasum ja -kahjum	48
Vara seis	48
Kontode ja koondnäitajate süsteem	49
Arvepidamise reeglid	49
<i>Kahepoolse arvepidamise terminoloogia</i>	49

Kahekordne kanne / neljakordne kanne	49
Väärtuse arvestamine	49
Toodete väärtuse arvestamise erieskirjad	50
Väärtuse arvestamine püsivhindades	50
Kirjendamise aeg	50
Konsolideerimine ja tasaarvestus	50
Konsolideerimine	50
Tasaarvestus	51
Kontod, tasakaalustavad kirjed ja koondnäitajad	51
Kontode kogum	51
Kaupade ja teenuste konto	51
Välismaailma konto	51
Tasakaalustavad kirjed	52
Koondnäitajad	54
SKP: peamine koondnäitaja	54
Sisend-väljundraamistik	54
Pakkumise ja kasutamise tabelid	55
Sümmeetrilised sisend-väljundtabelid	55
2. PEATÜKK ÜKSUSED JA ÜKSUSTE RÜHMAD	56
RAHVAMAJANDUSE PIIRID	56
INSTITUTIONAALSED ÜKSUSED	58
Peakontorid ja valdusettevõtted	59
Ettevõtete grupid	59
Eriotstarbelised üksused	60
Varasid hoidvad finantsasutused	60
Kunstlikud tütarettevõtted	60
Valitsemissektori eriotstarbelised üksused	61
INSTITUTIONAALSED SEKTORID	61
Mittefinantsettevõtted (S.11)	65
Allsektor „Avaliku sektori mittefinantsettevõtted” (S.11001)	66
Allsektor „Omamaised erasektori mittefinantsettevõtted” (S.11002)	66
Allsektor „Väliskapitali kontrolli all olevad mittefinantsettevõtted” (S.11003)	66
Finantsinstitutsioonid (S.12)	67
Finantsvahendajad	67
Finantsvahenduse abiettevõtted	68

<i>Muud finantsinstitutsioonid kui finantsvahendajad ja finantsvahenduse abiettevõtted</i>	68
<i>Finantsinstitutsioonide sektorisse kuuluvad institutsionaalsed üksused</i>	68
<i>Finantsinstitutsioonide sektori allsektorid</i>	68
<i>Finantsinstitutsioonide sektori allsektorite kombineerimine</i>	69
<i>Finantsinstitutsioonide sektori allsektorite jaotamine avaliku sektori, omamaisteks erasektori ja väliskapitali kontrolli all olevateks finantsinstitutsioonideks</i>	69
<i>Keskpank (S.121)</i>	70
<i>Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang (S.122)</i>	70
<i>Rahaturufondid (S.123)</i>	71
<i>Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid (S.124)</i>	71
<i>Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide (S.125)</i>	72
<i>Väärtpaberistamistehingutesse kaasatud finantsvahendusettevõtted</i>	72
<i>Väärtpaberi- ja tuletisinstrumendimaakerid, laenuandmisega tegelevad finantsinstitutsioonid ning spetsialiseerunud finantsinstitutsioonid</i>	72
<i>Finantsvahenduse abiettevõtted (S.126)</i>	73
<i>Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad (S.127)</i>	73
<i>Kindlustusseltsid (S.128)</i>	74
<i>Pensionifondid (S.129)</i>	75
Valitsemissektor (S.13)	76
<i>Keskvalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1311)</i>	76
<i>Osariigi/liidumaa valitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1312)</i>	76
<i>Kohalik omavalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1313)</i>	77
<i>Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid (S.1314)</i>	77
Kodumajapidamised (S.14)	77
<i>Tööandjad ja füüsilisest isikust ettevõtjad (S.141 ja S.142)</i>	78
<i>Töötajad (S.143)</i>	78
<i>Omanditulu saajad (S.1441)</i>	78
<i>Pensionisaajad (S.1442)</i>	78
<i>Muude siirdetulude saajad (S.1443)</i>	78
Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (S.15)	79
Välismaailm (S.2)	79
Tootjauksuste sektorite klassifikatsioon peamiste standardsete õiguslike omandivormide lõikes	80
KOHALIKUD TEGEVUSALAÜKSUSED JA TEGEVUSALAD	82
Kohalik tegevusalauksus	82
Tegevusalad	83
Majanduse tegevusalade klassifikaator	83

HOMOGEENSE TOOTMISE ÜKSUSED JA HOMOGEENSED TEGEVUSALAD	83
Homogeense tootmise üksus	83
Homogeenne tegevusala	83
3. PEATÜKK TEHINGUD TOODETEGA JA MITTETOODETUD VARADEGA	84
TEHINGUD TOODETEGA ÜLDISELT	84
TOOTMINE JA TOODANG	85
Põhi-, kõrval- ja abitegevusalad	86
Toodang (P.1)	87
Institutsionaalsed üksused: turutootjate, enda lõpptarbeks tootjate ja turuväliste tootjate eristamine	89
Toodangu kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine	92
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (jaotis A)	93
Töötlev tööstus (jaotis C), ehitus (jaotis F)	93
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont (jaotis G)	93
Veondus ja laondus (jaotis H)	94
Majutus ja toitlustus (jaotis I)	95
Finants- ja kindlustustegevus (jaotis K): keskpanga toodang	95
Finants- ja kindlustustegevus (jaotis K): finantsteenused üldiselt	95
Finantsteenused, mida osutatakse otsese maksete eest	95
Finantsteenused, mille eest makstakse intresside kujul	96
Finantsteenused, mis seisnevad finantsturgudel finantsvara ja -kohustuste soetamises ja realiseerimises	96
Finantsteenused, mida osutatakse kindlustus- ja pensioniskeemide raames, kusjuures tegevust rahastatakse kindlustusmaksetest ja säästudelt saadavast tulust	96
Kinnisvaraalane tegevus (jaotis L)	98
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (jaotis M); haldus- ja abitegevused (jaotis N)	98
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustusliku riikliku sotsiaalkindlustuse teenused (jaotis O)	99
Haridus (jaotis P); tervishoid ja sotsiaalhoolekanne (jaotis Q)	99
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg (jaotis R); muud teenindavad tegevused (jaotis S)	99
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus (jaotis T)	99
VAHETARBIMINE (P.2)	99
Vahetarbimise kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine	101
LÕPPTARBIMINE (P.3, P.4)	101
Lõpptarbimiskulutused (P.3)	101
Tegelik lõpptarbimine (P.4)	103
Lõpptarbimiskulutuste kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine	105
Tegeliku lõpptarbimise kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine	106

KAPITALI KOGUMAHUTUS (P.5)	106
Kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51g)	106
<i>Kapitali kogumahutus põhivarasse – kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine</i>	109
Põhivara kulum (P.51c)	110
Varude muutus (P.52)	110
<i>Varude muutuse kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine</i>	111
Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine (P.53)	112
KAUPADE JA TEENUSTE EKSPORT JA IMPORT (P.6 ja P.7)	113
Kaupade eksport ja import (P.61 ja P.71)	113
Teenuste eksport ja import (P.62 ja P.72)	115
TEHINGUD OLEMASOLEVATE KAUPADEGA	118
MITTETOODETUD VARA SOETAMINE MIINUS REALISEERIMINE (NP)	119
4. PEATÜKK JAOTUSTEHINGUD	121
HÜVITISED TÖÖTAJATELE (D.1)	121
Palk (D.11)	121
<i>Rahaline palk</i>	121
<i>Mitterahaline palk</i>	122
Tööandjate sotsiaalmaksud (D.12)	123
<i>Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.121)</i>	123
<i>Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud (D.122)</i>	124
TOOTMIS- JA IMPORDIMAKSUD (D.2)	126
Tootemaksud (D.21)	126
<i>Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud (käibemaks) (D.211)</i>	126
<i>Impordimaksud ja -tollimaksud, välja arvatud käibemaks (D.212)</i>	127
<i>Tootemaksud, välja arvatud käibemaks ja impordimaksud (D.214)</i>	127
Muud tootismaksud (D.29)	128
Euroopa Liidu institutsioonidele makstavad tootmis- ja impordimaksud	128
Tootmis- ja impordimaksud: kirjendamise aeg ja kirjendatavad summad	129
SUBSIIDIUMID (D.3)	129
Tootesubsidiiumid (D.31)	130
<i>Impordisubsidiiumid (D.311)</i>	130
<i>Muud tootesubsidiiumid (D.319)</i>	130
Muud tootissubsidiiumid (D.39)	131
OMANDITULU (D.4)	132
Intressid (D.41)	133

<i>Hoiuste ja laenude intressid</i>	133
<i>Võlaväärtpaberite intressid</i>	133
<i>Lühiajaliste võlakirjade ja teiste samalaadsete lühiajaliste instrumentide intressid</i>	133
<i>Võlakirjade ja obligatsioonide intressid</i>	133
<i>Intressimäära vahetuslepingud ja forvardintressiga lepingud</i>	134
<i>Kapitalirendi intressid</i>	134
<i>Muud intressid</i>	134
<i>Kirjendamise aeg</i>	134
Ettevõtete jaotatud tulu (D.42)	135
<i>Dividendid (D.421)</i>	135
<i>Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad (D.422)</i>	136
Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43)	137
Muu investeerimistulu (D.44)	137
<i>Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu (D.441)</i>	137
<i>Pensionioigustelt makstav investeerimistulu (D.442)</i>	138
<i>Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu (D.443)</i>	138
Rent ja üür (D.45)	139
<i>Maarent</i>	139
<i>Maavarade rent</i>	139
JOOKSVAD TULUMAKSUD, OMANDIMAKSUD JNE (D.5)	139
<i>Tulumaksud (D.51)</i>	139
<i>Muud jooksvad maksud (D.59)</i>	140
SOTSIAALMAKSED JA -TOETUSED (D.6)	141
<i>Netosotsiaalmaksed (D.61)</i>	143
<i>Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed (D.611)</i>	143
<i>Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.612)</i>	144
<i>Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed (D.613)</i>	145
<i>Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused (D.614)</i>	145
Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded (D.62)	146
<i>Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised (D.621)</i>	146
<i>Muud sotsiaalkindlustushüvitised (D.622)</i>	146
<i>Rahalised sotsiaalbitoetused (D.623)</i>	146
Mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63)	147
<i>Mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTide turuväline toodang (D.631)</i> ...	147
<i>Mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTide ostetud turutoodang (D.632)</i>	147

MUUD JOOKSVAD SIIRDED (D.7)	148
Kahjukindlustuse netopreemiad (D.71)	148
Kahjukindlustuse nõuded (D.72)	149
Valitsemissektorisised jooksvad siirded (D.73)	150
Jooksev rahvusvaheline koostöö (D.74)	150
Mitmesugused jooksvad siirded (D.75)	151
Jooksvad siirded KTKTIdele (D.751)	151
Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded (D.752)	151
Mitmesugused muud jooksvad siirded (D.759)	151
Trahvid	151
Loteriid ja hasartmängud	152
Kompensatsioonimaksud	152
Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid (D.76)	153
KOHANDUS PENSIONIÕIGUSTE MUUTUSTE ARVESSEVÕTMISEKS (D.8)	153
KAPITALISIIRDED (D.9)	154
Kapitalimaksud (D.91)	154
Investeeringutoetused (D.92)	155
Muud kapitalisiirded (D.99)	156
TÖÖTAJATE AKTSIAOPTSIOONID	157
5. PEATÜKK FINANTSTEHINGUD	159
FINANTSTEHINGUTE ÜLDTUNNUSED	159
Finantsvara, finantsnõuded ja -kohustused	159
Tingimuslik vara ja tingimuslikud kohustused	159
Finantsvara ja -kohustuste kategooriad	160
Bilansid, finantskonto ja muud vood	161
Väärtuse arvestamine	161
Neto- ja brutokirjendamine	162
Konsolideerimine	162
Tasaarvestus	162
Finantstehingute arvepidamiseeskirjad	163
Finantstehing, mille vastastehing on jooksev või kapitalisiire	163
Finantstehing, mille vastastehing on omanditulu	164
Kirjendamise aeg	164
Kellelt-kellele-finantskonto	165

FINANTSTEHINGUTE KLASSIFITSEERIMINE ÜSIKASJALIKE KATEGOORiate KAUPA	166
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (F.1)	166
Rahaline kuld (F.11)	166
SDRid (F.12)	167
Sularaha ja hoiused (F.2)	168
Sularaha (F.21)	168
Hoiused (F.22 ja F.29)	168
Arveldushoiused (F.22)	168
Muud hoiused (F.29)	169
Võlaväärtpaberid (F.3)	169
Võlaväärtpaberite peamised tunnused	170
Klassifikatsioon algse lunastamistähtaja ja valuuta alusel	170
Klassifikatsioon intressimäära järgi	170
Fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberid	171
Muutuva intressimääraga võlaväärtpaberid	171
Kombineeritud intressimääraga võlaväärtpaberid	171
Suunatud emissioonid	172
Väärtpaberistamine	172
Tagatud võlakirjad	172
Laenud (F.4)	173
Laenude peamised tunnused	173
Laenude klassifitseerimine algse tähtaja, valuuta ja laenuesmärgi alusel	173
Laenutehingute ja hoiusetehingute eristamine	173
Laenutehingute ja võlaväärtpaberitehingute eristamine	173
Laenu-, kaubanduskrediidi- ja kaubavekslitehingute eristamine	174
Väärtpaberite laenuks andmine ja tagasiostulepingud	174
Kapitalirent	175
Muud laenuliigid	175
Finantsvarad, mis ei kuulu laenude kategooriasse	175
Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad või osakud (F.5)	176
Omandiväärtpaberid (F.51)	176
Hoidmistunnistused	176
Noteeritud aktsiad (F.511)	176
Noteerimata aktsiad (F.512)	176
Väärtpaberite esimene avalik pakkumine, noteerimine, noteerimise lõpetamine ja aktsiate tagasiostmine	177

Finantsvarad, mis ei kuulu omandiväärtpaberite hulka	177
Muud omandiväärtpaberid (F.519)	177
Omandiväärtpaberitega tehtavate tehingute väärtuse arvestamine	178
Investeeringufondide aktsiad ja osakud (F.52)	178
Rahaturufondide aktsiad ja osakud (F.521)	178
Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud (F.522)	179
Investeeringufondide aktsiate ja osakute tehingute väärtuse arvestamine	179
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (F.6)	179
Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised (F.61)	179
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused (F.62)	179
Pensionioigused (F.63)	180
Tingimuslikud pensionioigused	180
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (F.64)	180
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (F.65)	181
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames (F.66)	181
Standardsed tagatised ja ühekordsed tagatised	181
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid (F.7)	182
Tuletisinstrumendid (F.71)	182
Opsioonid	182
Forvardlepingud	182
Opsioonide ja forvardlepingute erinevus	183
Vahetuslepingud	183
Forvardintressiga leping	183
Krediididerivaatiivid	183
Krediidiriski vahetustehingud	184
Muud finantsinstrumendid, mis ei kuulu tuletisinstrumentide hulka	184
Töötajate aktsioptsioonid (F.72)	184
Tuletisinstrumentide ja töötajate aktsioptsiooni tehingute väärtuse arvestamine	185
Muud saadavad/makstavad arved (F.8)	185
Kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.81)	186
Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.89)	186
LISA 5.1. FINANTSTEHINGUTE KLASSIFITSEERIMINE	187
Finantstehingute klassifitseerimine kategooria alusel	187
Finantstehingute klassifitseerimine kaubeldavuse alusel	188
Struktureeritud väärtpaberid	189

Finantstehingute klassifitseerimine tulu liigi alusel	189
Finantstehingute klassifitseerimine intressimäära liigi alusel	189
Finantstehingute klassifitseerimine tähtaja alusel	190
<i>Lühike ja pikk tähtaeg</i>	190
<i>Algne tähtaeg ja järelejäänud tähtaeg</i>	190
Finantstehingute klassifitseerimine valuuta alusel	190
<i>Rahanäitajad</i>	190
6. PEATÜKK MUUD VOOD	191
SISSEJUHATUS	191
VARADE JA KOHUSTUSTE MUUD MUUTUSED	191
Varade või kohustuste muud mahumuutused (K.1–K.6)	191
<i>Vara majanduslik tekkimine (K.1)</i>	191
<i>Mittetoodetud vara majanduslik kadumine (K.2)</i>	192
<i>Katastroofikahjud (K.3)</i>	192
<i>Hüvituseta võõrandamine (K.4)</i>	193
<i>Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused (K.5)</i>	193
<i>Muutused klassifitseerimises (K.6)</i>	194
<i>Muutused sektorilises klassifitseerimises ja institutsionaalse üksuse struktuuris (K.61)</i>	194
<i>Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises (K.62)</i>	194
Nominaalsed kapitalikasumid ja -kahjumid (K.7)	195
<i>Neutraalne kapitalikasum/-kahjum (K.71)</i>	196
<i>Reaalne kapitalikasum/-kahjum (K.72)</i>	196
Kapitalikasum ja -kahjum finantsvara ja -kohustuste liikide kaupa	197
<i>Rahaline kuld ja SDRid (AF.1)</i>	197
<i>Sularaha ja hoiused (AF.2)</i>	197
<i>Võlaväärtpaberid (AF.3)</i>	197
<i>Laenud (AF.4)</i>	198
<i>Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud (AF.5)</i>	198
<i>Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6)</i>	198
<i>Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid (AF.7)</i>	198
<i>Muud saadavad/makstavad arved (AF.8)</i>	198
<i>Välisvaluutas nomineeritud vara</i>	199
7. PEATÜKK BILANSID	200
VARA JA KOHUSTUSTE LIIGID	201
Vara määratlus	201

VARA JA KOHUSTUSTE KAJASTAMISEL TEHTAVAD ERANDID	201
VARA JA KOHUSTUSTE KATEGOORIAD	201
Toodetud mittefinantsvara (AN.1)	201
Mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2)	202
Finantsvara ja -kohustused (AF)	202
KIRJETE VÄÄRTUSE ARVESTAMINE BILANSSIDES	205
Väärtuse arvestamise üldpõhimõtted	205
MITTEFINANTSVARA (AN)	206
Toodetud mittefinantsvara (AN.1)	206
Põhivara (AN.11)	206
Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted (AN.117)	206
Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu (AN.116)	207
Varud (AN.12)	207
Väärisesemed (AN.13)	207
Mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2)	207
Loodusvarad (AN.21)	207
Maa (AN.211)	207
Mineraalsed ja energeetilised maavarad (AN.212)	207
Muud loodusvarad (AN.213, AN.214 ja AN.215)	207
Lepingud, rendi-üürilepingud ja litsentsid (AN.22)	208
Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine müümis realiseerimine (AN.23)	208
FINANTSVARA JA -KOHUSTUSED (AF)	208
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (AF.1)	208
Sularaha ja hoiused (AF.2)	208
Võlaväärtpaberid (AF.3)	208
Laenud (AF.4)	209
Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad/osakud (AF.5)	209
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6)	210
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid (AF.7)	210
Muud saadavad/makstavad arved (AF.8)	210
FINANTSBILANSID	210
MEMOKIRJED	211
Kestvuskaubad (AN.m)	211
Välismaised otseinvesteeringud (AF.m1)	211
Viivislaenud (AF.m2)	211

Viivislaenude kirjendamine	212
LISA 7.1. VARA KATEGOORIADE KOKKUVÕTTED	213
LISA 7.2. LIIKUMINE ALGBILANSIST LÕPPBILANSI	222
8. PEATÜKK KONTODE KOGUM	226
SISSEJUHATUS	226
Kontode kogum	226
KONTODE KOGUM	230
Jooksevkontod	230
Tootmiskonto (I)	230
Tulude jaotamise ja kasutamise kontod (II)	232
Tulu esmase jaotamise kontod (II.1)	232
Tulude moodustamise konto (II.1.1)	232
Esmaste tulude jaotamise konto (II.1.2)	236
Ettevõtlustulu konto (II.1.2.1)	242
Muude esmaste tulude jaotamise konto (II.1.2.2)	242
Tulude teise jaotamise konto (II.2)	249
Mitterahalise tulu ümberjaotamise konto (II.3)	249
Tulude kasutamise konto (II.4)	256
Kasutatava tulu kasutamise konto (II.4.1)	256
Korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto (II.4.2)	256
Akumulatsioonikontod (III)	259
Kapitalikonto (III.1)	259
Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto (III.1.1)	259
Mittefinantsvara soetuste konto (III.1.2)	259
Finantskonto (III.2)	259
Vara muude muutuste konto (III.3)	268
Vara muude mahumuutuste konto (III.3.1)	268
Ümberhindluskonto (III.3.2)	268
Neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.1)	268
Reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.2)	268
Bilanss (IV)	282
Algbilanss (IV.1)	282
Bilansimuutused (IV.2)	282
Lõppbilanss (IV.3)	282

VÄLISMAAILMA KONTOD (V)	290
Jooksevkontod	290
Kaupade ja teenuste välistajanduskonto (V.I)	290
Esmaste tulude ja jooksvate siirete välistajanduskonto (V.II)	290
Välismaailma akumulatsioonikontod (V.III)	290
Kapitalikonto (V.III.1)	290
Finantskonto (V.III.2)	291
Vara muude muutuste konto (V.III.3)	291
Bilanss (V.IV)	291
KAUPADE JA TEENUSTE KONTO (0)	303
MAJANDUSE INTEGREERITUD KONTOD	303
KOONDNÄITAJAD	315
Sisemajanduse koguprodukt turuhindades (SKP)	315
Kogumajanduse tegevuse ülejääk	315
Kogumajanduse segatulu	315
Kogumajanduse ettevõtlustulu	315
Rahvatulu (turuhindades)	315
Kasutatav rahvatulu	315
Sääst	316
Välismajanduse jooksevkonto saldo	316
Kogumajanduse netolaenuandmine (+) või -võtmine (-)	316
Kogumajanduse netoväärtus	316
Valitsemissektori kulud ja tulud	316
9. PEATÜKK PAKKUMISE JA KASUTAMISE TABELID NING SISEND-VÄLJUNDRAAMISTIK	318
SISSEJUHATUS	318
KIRJELDAMINE	322
STATISTILINE VAHEND	322
ANALÜÜSIVAHEND	323
PAKKUMISE JA KASUTAMISE TABELITE ÜKSIKASJALIKUM KIRJELDUS	323
Klassifikaatorid	323
Hindamispehõhõtted	325
Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid	326
Tootmis- ja impordimaksud miinus tootmis- ja impordisubsiidiumid	328
Muud pehõhõtted	330
Lisateave	331

ANDMEALLIKAD JA TASAKAALUSTAMINE	331
ANALÜÜSIVAHEND JA LAIENDUSED	332
10. PEATÜKK HINNA JA MAHU NÄITAJAD	335
HINNA- JA MAHUINDEKSITE ROLL RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SÜSTEEMIS	336
Hinna- ja mahuindeksite koondsüsteem	336
Muud hinna- ja mahuindeksid	337
HINNA- JA MAHUINDEKSITE MÄÄRAMISE ÜLDISED PÕHIMÕTTED	337
Turutoodete hindade ja mahtude määratlus	337
Kvaliteet, hind ja homogeenised tooted	338
Hinnad ja maht	339
Uued tooted	340
Turuväliste teenuste käsitlemise põhimõtted	341
Lisandväärtuse ja SKP arvestamise põhimõtted	342
PROBLEEMID PÕHIMÕTETE RAKENDAMISEL	343
Tootemaksud ja -subsiidiumid, impordimaksud ja -subsiidiumid	343
Muud tootmismaksud ja -subsiidiumid	344
Põhivara kulum	344
Hüvitised töötajatele	344
Toodetud põhivara seis ja varud	344
KOGUMAJANDUSE REAALTULU NÄITAJAD	345
MAJANDUSRUUMIDEVAHELISED HINNA- JA MAHUINDEKSID	346
11. PEATÜKK RAHVASTIK JA TÖÖJÕUSISENDID	347
KOGURAHVASTIK	347
MAJANDUSLIKULT AKTIIVNE RAHVASTIK	348
TÖÖHÕIVE	348
Töötajad	349
Mittepalgalised töötajad	349
Tööhõive ja residentsus	350
TÖÖTUS	351
AMETIKOHAD	351
Ametikohad ja residentsus	352
VARIMAJANDUS	352
TÖÖTATUD TUNDIDE KOGUARV	352
Tegelikult töötatud tunnid	352
TÄISTÖÖAJA EKVIVALENT	354

TÖÖTAJA TÖÖJÕUSISEND PÜSIVA HÜVITISE KORRAL	354
TOOTLIKKUSE NÄITAJA	354
12. PEATÜKK KVARTAALNE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMINE	355
SISSEJUHATUS	355
KVARTAALSE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE ERIJOOSED	356
Kirjendamise aeg	356
Lõpetamata toodang	356
Ühe aasta jooksul konkreetsele perioodi koondunud tegevus	357
Pika intervalliga maksed	357
Käärhinnangud	357
Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise tasakaalustamine ja hinnangute ühildamine	357
Tasakaalustamine	358
Kooskõla kvartaalse ja aastase arvepidamise vahel – hinnangute ühildamine	358
Aheldamise meetodil saadud hinna- ja mahumuutuse näitajad	358
Sesoonne ja kalendaarne korrigeerimine	359
Sesoonselt korrigeeritud aheldatud mahunäitajate koostamise järjestus	360
13. PEATÜKK REGIONAALNE ARVEPIDAMINE	361
SISSEJUHATUS	361
REGIONAALNE TERRITOORIUM	362
ÜKSUSED JA REGIONAALNE ARVEPIDAMINE	362
Institutsionaalsed üksused	362
Kohalikud tegevusalaüksused (toimlad) ja regionaalsed tootmistegevused tegevusalade kaupa	363
REGIONALISEERIMISE MEETODID	363
TOOTMISTEGEVUSE KOONDNÄITAJAD	365
Kogulisandväärtus ja sisemajanduse koguprodukt piirkondade kaupa	365
FISIMi jaotamine kasutavate tegevusalade vahel	365
Tööhõive	365
Hüvitised töötajatele	365
Üleminek regionaalselt kogulisandväärtuselt regionaalsele SKP-le	365
Regionaalse kogulisandväärtuse kasvumäär	366
KODUMAJAPIDAMISTE TULUDE REGIONAALNE ARVEPIDAMINE	366
14. PEATÜKK KAUSSELT MÕÕDETAVALD FINANTSVAHENDUSTEENUSED (FISIM)	369
FISIMi MÕISTE JA NENDE KASUTAJATE JAOTAMISE MÕJU PEAMISTELE KOONDNÄITAJATELE	369
FISIMi KOGUTOODANGU ARVUTAMINE SEKTORITES S.122 ja S.125	370
Vajalikud statistilised andmed	370

Baasintressimäärad	370
<i>Sisemine baasintressimäär</i>	371
<i>Välised baasintressimäärad</i>	371
FISIMi üksikasjalik jaotus institutsionaalsete sektorite lõikes	371
Kodumajapidamiste kasutatava FISIMi rühmitamine vahe- ja lõpptarbimiseks	372
FISIMi IMPORDI ARVUTAMINE	373
FISIM MAHUNÄITAJATES	373
FISIMi ARVUTAMINE TEGEVUSALADE LÕIKES	374
KESKPANGA TOODANG	374
15. PEATÜKK LEPINGUD, RENDI-/ÜÜRILEPINGUD JA LITSENTSID	375
SISSEJUHATUS	375
KASUTUSRENDI, LOODUSVARADE RENDI JA KAPITALIRENDI ERINEVUS	375
Kasutusrent	377
Kapitalirent	377
Loodusvarade rent	378
Loodusvarade kasutusload	379
Spetsiifilised tegevusload	380
Avaliku ja erasektori partnerlus (PPP)	382
Teenuste kontsessioonilepingud	382
Kaubeldavad kasutusrendilepingud (AN.221)	382
Ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus (AN.224)	382
16. PEATÜKK KINDLUSTUS	383
SISSEJUHATUS	383
Otsekindlustus	383
Edasikindlustus	384
Osalevad üksused	385
OTSEKINDLUSTUSE TOODANG	385
Teenitud kindlustuspreemiad	385
Kindlustuspreemia lisandid	386
Korrigeeritud tekkinud nõuded ja maksmisele kuuluvad hüvitised	386
<i>Kahjukindlustuse korrigeeritud tekkinud nõuded</i>	386
<i>Elukindlustuse maksmisele kuuluvad hüvitised</i>	387
Kindlustustehnilised eraldised	387
Kindlustuse toodangu kindlaksmääramine	388
<i>Kahjukindlustus</i>	388

<i>Elukindlustus</i>	389
<i>Edasikindlustus</i>	389
KAHJUKINDLUSTUSEGA SEOTUD TEHINGUD	389
Kindlustuse toodangu jaotus kasutajate vahel	389
Välismaailmale ja välismaailmast osutatavad kindlustusteenused	389
Arvestuskirjed	390
ELUKINDLUSTUSTEHINGUD	392
EDASIKINDLUSTUSEGA SEOTUD TEHINGUD	394
KINDLUSTUSE ABIETTEVÕTETEGA SEOTUD TEHINGUD	395
ANNUITEEDID	395
KAHJUKINDLUSTUSNÕUETE KIRJENDAMINE	396
Korrigeeritud nõuete käsitlemine	396
Katastroofikahjude käsitlemine	396
17. PEATÜKK SOTSIAALKINDLUSTUS, SH PENSIONID	397
SISSEJUHATUS	397
Sotsiaalkindlustusskeemid, sotsiaalabi ja individuaalsed kindlustuslepingud	397
Sotsiaaltoetused	398
<i>Valitsemissektori pakutavad sotsiaaltoetused</i>	399
<i>Muude institutsionaalsete üksuste pakutavad sotsiaaltoetused</i>	399
<i>Pensionid ja muud hüvitised</i>	399
MUUD SOTSIAALKINDLUSTUSHÜVITISED KUI PENSIONID	399
Muud riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid kui pensioniskeemid	399
Muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemid	400
Vara seisu ja voogude kirjendamine vastavalt sotsiaalkindlustusskeemi (v.a pensioniskeem) liigile	400
<i>Riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid</i>	400
<i>Muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemid (v.a pensioniskeemid)</i>	400
PENSIONID	401
Pensioniskeemide liigid	401
<i>Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid</i>	402
<i>Muud tööga seotud pensioniskeemid</i>	402
<i>Määratud sissemaksega pensioniskeemid</i>	403
<i>Määratud väljamaksega pensioniskeemid</i>	403
<i>Tinglikud määratud sissemaksega pensioniskeemid ja kombineeritud pensioniskeemid</i>	403
<i>Määratud väljamaksega skeemide ja määratud sissemaksega skeemide võrdlus</i>	403
Pensionikorraldaja, pensioniskeemi haldur, pensionifond ja mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem	404

Pensionikorraldaja, pensioniskeemi haldur, pensionifond ja mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem	405
<i>Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemidega seotud tehingud</i>	405
<i>Muude tööga seotud pensioniskeemidega seotud tehingud</i>	406
<i>Määratud sissemaksega pensioniskeemidega seotud tehingud</i>	406
<i>Muud määratud sissemaksega pensioniskeemiga seotud vood</i>	408
<i>Määratud väljamaksega pensioniskeemidega seotud tehingud</i>	409
SOTSIAALKINDLUSTUSSKEEMIDES KOGUNENUD PENSIONIÕIGUSTE TÄIENDAV TABEL	412
Täiendava tabeli ülesehitus	412
<i>Tabeli veerud</i>	414
<i>Tabeli read</i>	415
<i>Alg- ja lõppbilanss</i>	416
<i>Muutused pensioniõigustes tehingute tõttu</i>	416
<i>Muutused pensioniõigustes muude majandusvoogude tõttu</i>	418
<i>Seotud näitajad</i>	419
Kindlustusmatemaatilised eeldused	420
<i>Kogunenud pensioniõigused</i>	420
<i>Diskontomäär</i>	420
<i>Palgakasv</i>	420
<i>Demograafilised eeldused</i>	421
18. PEATÜKK VÄLISMAAILMA KONTO	422
SISSEJUHATUS	422
MAJANDUSTERRITOOORIUM	423
<i>Residentsus</i>	423
INSTITUTIONAALSED ÜKSUSED	423
FILIAALI KUI MÕISTE KASUTAMINE MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISTEL KONTODEL	423
TINGLIKUD RESIDENDIST ÜKSUSED	424
MULTITERRITORIAALSED ETTEVÕTTED	424
GEOGRAAFILINE JAOTUS	424
MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISED KONTOD	425
RAHVUSVAHELISTE KONTODE JOOKSEVKONTODE TASAKAALUSTAVAD KIRJED	425
VÄLISMAAILMA SEKTORI KONTOD JA NENDE SUHE MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISTESSE KONTODESSE	426
Kaupade ja teenuste välismajanduskonto	426
<i>Väärtuse arvestamine</i>	429
<i>Töötlemiseks tarnitud kaubad</i>	429

<i>Kaupade vahendamine</i>	430
<i>Vahenduskaubad</i>	430
<i>Kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste (FISIM) import ja eksport</i>	431
Esmaste ja teiseste tulude välismajanduskonto	432
Esmaste tulude konto	433
Tulu otseinvesteeringutelt	433
BPM6 teiseste tulude (jooksvate siirete) konto	433
Väliskapitalikonto	434
Välisfinantskonto ja rahvusvaheline investeerimispositsioon	435
VÄLISMAAILMA SEKTORI BILANSID	437
19. PEATÜKK EUROOPA KONTOD	439
SISSEJUHATUS	439
RAHVAMAJANDUSE KONTODEST EUROOPA KONTODENI	439
Eri vääringus andmete teisendamine	440
Euroopa institutsioonid	440
Välismaailma konto	441
Tehingute tasakaalustamine	442
Hinna ja mahu näitajad	442
Bilansid	442
Kellelt-kellele-maatriksid	442
LISA 19.1. EUROOPA INSTITUTSIOONIDE KONTOD	443
Ressursid	443
Kasutamine	444
Konsolideerimine	444
20. PEATÜKK VALITSEMISSEKTORI ARVEPIDAMINE	445
SISSEJUHATUS	445
VALITSEMISSEKTORI MÄÄRATLUS	445
Valitsusüksuste kindlaksmääramine	445
Valitsusüksused	445
Valitsemissektorisse klassifitseeritavad kasumitaoluseta institutsioonid	446
Valitsemissektori muud üksused	446
Avaliku sektori poolne kontroll	447
Turupõhisuse ja turuvälisuse eristus	447
Majanduslikult olulise hinna mõiste	447
Avaliku sektori tootja toodangu ostjaga seotud kriteeriumid	448

Toodangut müüakse peamiselt ettevõtetele ja kodumajapidamistele	448
Toodangut müüakse üksnes valitsemissektorile	448
Toodangut müüakse nii valitsemissektorile kui ka teistele	448
Turupõhisuse või -välisuse kontroll	448
<i>Finantsvahenduse ja valitsemissektori vaheline piirjoon .....</i>	<i>449</i>
Piiripealsed juhtumid	449
<i>Avaliku sektori peakontorid .....</i>	<i>449</i>
<i>Pensionifondid .....</i>	<i>449</i>
<i>Kvaasikorporatiivsed ettevõtted .....</i>	<i>449</i>
<i>Restruktureerimisasutused .....</i>	<i>450</i>
<i>Erastamisagentuurid .....</i>	<i>450</i>
<i>Võõrandamise struktuurid .....</i>	<i>450</i>
<i>Eriotstarbelised üksused .....</i>	<i>451</i>
<i>Ühisettevõtted .....</i>	<i>451</i>
<i>Turu reguleerimisega tegelevad asutused .....</i>	<i>451</i>
<i>Riigiüleised institutsioonid .....</i>	<i>452</i>
Valitsemissektori allsektorid	452
<i>Keskvalitsus .....</i>	<i>452</i>
<i>Osariigi/liidumaa valitsus .....</i>	<i>452</i>
<i>Kohalik omavalitsus .....</i>	<i>453</i>
<i>Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid .....</i>	<i>453</i>
VALITSEMISSEKTORI FINANTSSTATISTIKA ARUANDLUS	453
Raamistik	453
Tulud	455
<i>Maksud ja sotsiaalmaksud .....</i>	<i>455</i>
<i>Müügitulud .....</i>	<i>455</i>
<i>Muud tulud .....</i>	<i>458</i>
Kulud	458
<i>Hüvitised töötajatele ja vahetarbimine .....</i>	<i>458</i>
<i>Sotsiaaltoetustega seotud kulud .....</i>	<i>459</i>
<i>Intressid .....</i>	<i>459</i>
<i>Muud jooksvad kulud .....</i>	<i>459</i>
<i>Kapitalikulud .....</i>	<i>459</i>
<i>Seos valitsemissektori lõpptarbimiskulutustega (P.3) .....</i>	<i>460</i>
<i>Valitsemissektori kulutused funktsioonide järgi (COFOG) .....</i>	<i>460</i>

Tasakaalustavad kirjed	461
<i>Netolaenuandmine/-võtmine (B.9)</i>	461
<i>Säästmisest ja kapitalisüiretest tingitud netoväärtuse muutused (B.101)</i>	461
Finantseerimine	461
<i>Tehingud varadega</i>	462
<i>Tehingud kohustustega</i>	463
Muud majanduslikud vood	463
<i>Ümberhindluskonto</i>	463
<i>Vara muude mahumuutuste konto</i>	464
Bilansid	464
Konsolideerimine	465
VALITSEMISSEKTORI ARVEPIDAMISEGA SEOTUD KÜSIMUSED	466
Maksutulu	466
<i>Maksutulu olemus</i>	466
<i>Maksuvähendus</i>	467
<i>Kirjendatavad summad</i>	467
<i>Ebatöenõoliselt laekuvad summad</i>	467
Kirjendamise aeg	467
<i>Tekkepõhine kirjendamine</i>	467
<i>Maksude tekkepõhine kirjendamine</i>	467
Intressid	468
<i>Diskonteeritud ja nullkupongvõlakirjad</i>	469
<i>Indeksväärtpaberid</i>	469
<i>Tuletisinstrumentid</i>	469
Kohtuotsused	469
Sõjalised kulutused	469
Valitsemissektori suhted avaliku sektori ettevõtetega	470
Omakapitali investeeringud avaliku sektori ettevõtetesse ja kasumi jaotamine	470
Omakapitali investeeringud	470
Kapitalisüstid	470
<i>Subsidiiumid ja kapitalisüstid</i>	470
<i>Erandlike asjaolude korral kohaldatavad eeskirjad</i>	471
<i>Rahastamistehingud</i>	471
Avaliku sektori ettevõtetest välja võetud summad	471
<i>Dividendid versus väljavõetud omakapital</i>	471

Maksud versus väljavõetud omakapital	472
Erastamine ja riigistamine	472
Erastamine	472
Kaudne erastamine	472
Riigistamine	472
Tehingud keskpangaga	473
Restruktureerimised, ühinemised ja ümberklassifitseerimised	473
Võlatehingud	473
Võla enda kanda võtmine, kustutamine ja mahakandmine	473
Võla enda kanda võtmine ja kustutamine	473
Võla enda kanda võtmine koos mittefinantsvarade siirdega	474
Võla mahakandmine või allahindlus	474
Võlgade muul viisil restruktureerimine	475
Võla ostmine turuväärtusest kõrgema väärtusega	475
Võõrandamine ja päästmine	475
Laenutagatised	476
Tuletisinstrumenti tüüpi tagatised	476
Standardsed tagatised	477
Ühekordsed tagatised	477
Väärtpaberistamine	477
Määratlus	477
Müügi kindlaksmääramise kriteeriumid	477
Voogude kirjendamine	478
Muud küsimused	478
Pensionikohustused	478
Ühekordsed maksed	478
Avaliku ja erasektori partnerluslepingud	479
Avaliku ja erasektori partnerluslepingute ulatus	479
Vara majanduslik kuuluvus ja kuuluvuse klassifitseerimine	479
Arvepidamisküsimused	480
Tehingud rahvusvaheliste ja riigiüleste organisatsioonidega	481
Arenguabi	482
AVALIK SEKTOR	483
Avaliku sektori kontrollimine	483
Keskpangad	484

Avaliku sektori kvaasikorporatiivsed ettevõtted	485
Eriotstarbelised üksused ja mitteresidendid	485
Ühisettevõtted	485
21. PEATÜKK ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISE JA RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SEOSED NING ETTEVÕTETE TEGEVUSE MÕÕTMINE	486
ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISEGA SEOTUD TEATAVAD ERIEESKIRJAD JA -MEETODID	486
Kirjendamise aeg	486
Kahe- ja neljakordne kirjendamine	486
Hindamine	486
Kasumiaruanne ja bilanss	487
RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE JA ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISEGA SEOTUD PRAK- TILISED KÜSIMUSED	487
ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISANDMETE ÜLEKANDMINE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDA- MISSE MITTEFINANTSASUTUSTE NÄITEL	488
Põhimõtteline korrigeerimine	488
Korrigeerimine sidususe tagamiseks muude sektorite arvepidamisega	488
Näited ammendavuse tagamiseks tehtavast korrigeerimisest	488
SPETSIIFILISED VALDKONNAD	488
Kapitalikasum ja -kahjum	488
Üleilmastumine	489
Ettevõtete ühinemised ja ülevõtmised	489
22. PEATÜKK SATELLIITARVEPIDAMINE	490
SISSEJUHATUS	490
Funktsioonipõhised klassifikaatorid	493
SATELLIITARVEPIDAMISE PEAMISED TUNNUSJONED	496
Funktsioonipõhine satelliitarvepidamine	496
Konkreetse sektori arvepidamine	499
Mitterahaliste andmete kaasamine	503
Täiendavad üksikasjad ja mõisted	503
Erinevused põhimõistetes	504
Modelleerimise kasutamine ja katsetulemuste kaasamine	504
Satelliitarvepidamise loomine ja koostamine	505
ÜHEKSA KONKREETSET SATELLIITARVEPIDAMIST	506
Põllumajanduse arvepidamine	507
Keskkonna arvepidamine	507
Tervishoiu arvepidamine	518
Kodumajapidamiste tootmise arvepidamine	520

Tööjõuarvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks (SAM)	523
Tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine	525
Teadus- ja arendustegevuse arvepidamine	526
Sotsiaalkaitse arvepidamine	528
Turismi satelliitarvepidamine	531
23. PEATÜKK KLASSIFIKAATORID	533
SISSEJUHATUS	533
INSTITUTIONAALSETE SEKTORITE KLASSIFIKAATOR (S)	533
TEHINGUTE JA MUUDE VOOGUDE KLASSIFIKAATOR	535
Tehingud toodetega (P)	535
Tehingud mittetoodetud mittefinantsvaraga (NP)	536
Jaotustehingud (D)	537
Jooksvad rahalised ja mitterahalised siirded (D.5–D.8)	538
Tehingud finantsvara ja -kohustustega (F)	539
Muud muutused varades (K)	541
TASAKAALUSTAVATE KIRJETE JA NETOVÄÄRTUSE KLASSIFIKAATOR (B)	541
BILANSI KIRJETE KLASSIFIKAATOR (L)	542
VARA KLASSIFIKAATOR (A)	542
Mittefinantsvara (AN)	542
Finantsvara (AF)	544
LISATEEMADE KLASSIFIKAATOR	545
Viivislaenuid	545
Kapitaliteenused	546
Pensionitabel	546
Kestvuskaubad	548
Välismaised otseinvesteeringud	548
Tingimuslikud positsioonid	548
Sularaha ja hoiused	549
Võlaväärtpaberite klassifikaatorid lunastustähtaja järgi	549
Börsil noteeritud ja noteerimata võlaväärtpaberid	549
Pikaajalised laenuid, mille tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast, ja pikaajalised hüpoteeklaenuid	549
Börsil noteeritud ja noteerimata investeerimisfondide aktsiad ja osakud	550
Intressi- ja tagasimaksete võlad	550
Eraviisilised rahaülekanded ja rahaülekanded kokku	550

ÜMBERGRUPEERITUD JA KODEERITUD TEGEVUSALAD (A) JA TOOTED (P)	550
VALITSEMISFUNKTSIOONIDE KLASSIFIKAATOR (COFOG)	565
INDIVIDUAALSE TARBIMISE KLASSIFIKAATOR EESMÄRGI JÄRGI (COICOP)	568
KODUMAJAPIDAMISI TEENINDAVATE KASUMITAOTLUSETA INSTITUTSIOONIDE ÜLESANNETE KLASSIFIKAATOR (COPNI)	570
OTSTARBEPÕHINE TOOTMISKULUDE KLASSIFIKAATOR (COPP)	571
24. PEATÜKK KONTOD	573
Tabel 24.1. Konto 0: kaupade ja teenuste konto	573
Tabel 24.2. Kogumajanduse täielik kontode kogum	573
Tabel 24.3. Mittefinantsettevõtete sektori täielik kontode kogum	593
Tabel 24.4. Finantsinstitutsioonide sektori täielik kontode kogum	607
Tabel 24.5. Valitsemissektori täielik kontode kogum	622
Tabel 24.6. Kodumajapidamiste sektori täielik kontode kogum	638
Tabel 24.7. Kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektori täielik kontode kogum	654

1. PEATÜKK

ÜLDTUNNUSED JA ALUSPÕHIMÕTTED

ÜLDTUNNUSED

- 1.01 Euroopa arvepidamise süsteem (edaspidi „ESA 2010” või „ESA”) on rahvusvaheliselt ühilduv arvepidamise raamistik, mille abil kirjeldatakse süstemaatilisel ja detailselt kogumajandust (regiooni, riiki või riikide rühma), selle komponente ja seoseid teiste kogumajandustega.
- 1.02 ESA 2010 eelkäija Euroopa arvepidamise süsteem 1995 (ESA 95) avaldati 1996. aastal⁽¹⁾. ESA 2010 metoodikal, nagu see on esitatud lisas, on samasugune struktuur nagu ESA 95-l esimese 13 peatüki osas, kuid lisatud on 11 uut peatükki, mis käsitlevad süsteemi neid aspekte, mis peegeldavad tänapäeva majanduse hindamise arengusuundi või arengut ESA 95 kasutamisel Euroopa Liidus (EL).
- 1.03 Käesoleva käsiraamatu ülesehitus on järgmine. 1. peatükis on esitatud süsteemi kontseptuaalsed põhitunnused ning ESA põhimõtted, samuti kirjeldatakse selles peamisi statistilisi üksusi ja nende rühmi. Peatükis antakse ülevaade kontode kogumist, esitatakse koondnäitajate lühikirjeldus ning käsitletakse pakkumise ja kasutamise tabelite ja sisend-väljundraamistiku tähtsust. 2. peatükis kirjeldatakse majanduse hindamisel kasutatavaid institutsionaalseid üksusi ning üksuste klassifitseerimist sektoriteks ja muudeks rühmadeks analüüsi eesmärgil. 3. peatükis kirjeldatakse kõiki toodetega (kaubad ja teenused) ja mittetoodetud varaga süsteemis tehtavaid tehinguid. 4. peatükis kirjeldatakse kõiki majandustehinguid, millega majanduses jaotatakse ja jaotatakse ümber tulu ja rikkust. 5. peatükis kirjeldatakse finantstehinguid majanduses. 6. peatükis kirjeldatakse muutusi, mis võivad toimuda varade väärtuses mittemajanduslike sündmuste või hinnamuutuste tõttu. 7. peatükis kirjeldatakse bilansi ning varade ja kohustuste klassifitseerimise skeemi. 8. peatükis esitatakse kontode kogum ja iga konto tasakaalustavad kirjed. 9. peatükis kirjeldatakse pakkumise ja kasutamise tabeleid, nende tähtsust tulude, toodangu ja kulutuste näitajate ühildamisel. Samuti kirjeldatakse selles peatükis sisend-väljundtabeleid, mida on võimalik tuletada pakkumise ja kasutamise tabelitest. 10. peatükis kirjeldatakse arvestustes leiduvate nominaalsete väärtustega seotud hindade ja mahtude näitajate kontseptuaalseid aluseid. 11. peatükis kirjeldatakse rahvastiku ja tööjõuturu näitajaid, mida saab majandusanalüüsis kasutada koos rahvamajanduse arvepidamise näitajatega. 12. peatükis esitatakse rahvamajanduse kvartalse arvepidamise lühikirjeldus ning põhimõtteline erinevus aastasest arvepidamisest.
- 1.04 13. peatükis kirjeldatakse regionaalse arvepidamise eesmäärke, mõisteid ja koostamise küsimusi. 14. peatükk hõlmab finantsvahendajate pakutavate ja netointresside laekumiste kaudu rahastatavate finantsteenuste hindamist ning see peegeldab liikmesriikide aastatepikkust uurimis- ja arendustööd, et töötada välja usaldusväärne ja liikmesriikide lõikes ühtlustatud näitaja. 15. peatükis lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside kohta kirjeldatakse rahvamajanduse arvepidamises üha suuremat tähtsust omandavat valdkonda. 16. ja 17. peatükis kindlustuse, sotsiaalkindlustuse ja pensionide kohta kirjeldatakse, kuidas neid valdkondi rahvamajanduse arvepidamises käsitatakse, sest rahvastiku vananedes pakuvad üha enam huvi ümberjaotamist käsitlevad teemad. 18. peatükk hõlmab välismaailma kontosid, mis on maksebilansi hindamissüsteemi kontode vaste rahvamajanduse arvepidamises. 19. peatükk Euroopa kontode kohta on samuti uus ning hõlmab rahvamajanduse arvepidamise aspekte, mis kajastavad Euroopa institutsionaalsest ja kaubanduskorraldusest tulenevaid küsimusi, mis vajavad ühtlustatud lähenemisviisi. 20. peatükis kirjeldatakse valitsemissektori arvepidamist, mis on erilist huvi pakkuv valdkond, sest liikmesriikide konservatiivne eelarvepoliitika on ELi majanduspoliitika elluviimisel jätkuvalt otsustava tähtsusega. 21. peatükis kirjeldatakse seoseid ettevõtte raamatupidamise ja rahvamajanduse arvepidamise vahel, mis on üha suuremat huvi pakkuv valdkond, sest rahvusvaheliste ettevõtete osakaal sisemajanduse koguproduktis (SKP) kasvab kõikides riikides. 22. peatükis kirjeldatakse satelliitarvepidamise seoseid rahvamajanduse põhjarvepidamisega. 23. ja 24. peatükis on esitatud abimaterjalid: 23. peatükis sätestatakse ESA 2010-s kasutatavad sektorite, tegevusalade ja toodete klassifikaatorid ning 24. peatükis sätestatakse iga sektori kontode täielik kogum.
- 1.05 ESA 2010 struktuur on kooskõlas ülemaailmsete juhistega rahvamajanduse arvepidamise kohta – rahvamajanduse arvepidamise süsteem 2008 (*System of National Accounts*; edaspidi „SNA 2008”) –, välja arvatud teatavad erinevused esitusviisis ja mõningate eriomadelt ELi eesmärkidel kasutatavate ESA 2010 kontseptioonide suuremas detailsuses. Need juhised koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO), Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF), Euroopa Liidu Statistikaameti (Eurostat), Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ja Maailmapanga ühisvastutusel. ESA 2010 keskendub ELi oludele ja andmevajadustele. Nagu SNA 2008, kasutab

⁽¹⁾ Nõukogu 25. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 2223/96 ühenduses kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta (EÜT L 310, 30.11.1996, lk 1).

ka ESA 2010 ühtlustatud mõisteid ja klassifikaatoreid, mida kasutatakse paljudes teistes sotsiaal- ja majandusstatistika valdkondades (näiteks tööhõive-, tööstus- ja väliskaubandusstatistika). Seetõttu käsitatakse ESA 2010 kui ELi ja selle liikmesriikide sotsiaal- ja majandusstatistika kesksel võrdlusraamistikku.

- 1.06 ESA raamistik koosneb kahest peamisest tabelite komplektist:
- a) institutsionaalsete sektorite arvepidamine;
  - b) sisend-väljundraamistik ja arvepidamine tegevusalade järgi.
- 1.07 Sektoriaalne arvepidamine kirjeldab süsteemselt majandusprotsessi erinevaid etappe institutsionaalsete sektorite lõikes: tootmine, tulu moodustamine, tulu jaotamine, tulu ümberjaotamine, tulu kasutamine ning finants- ja mittefinantsakumulatsioon. Sektoriaalne arvepidamine hõlmab ka bilansi kirjeldamiseks vara, kohustuste ja netoväärtuse seis arvestusperioodi alguses ja lõpus.
- 1.08 Sisend-väljundraamistik kirjeldab pakkumise ja kasutamise tabelite kaudu detailsemalt tootmisprotsessi (kulude struktuur, moodustatud tulu ja tööhõive) ning kaupade ja teenuste vooge (toodang, import, eksport, lõpptarbimine, vahetarbimine ja kapitalimahutus tooterühmade lõikes). Selles raamistikus leiavad kajastamist kaks olulist arvepidamisepõhimõtet: tegevusalas moodustatud tulude summa on võrdne selles tegevusalas toodetud lisandväärtusega ning mis tahes toote või toodete rühma korral võrdub pakkumine nõudlusega.
- 1.09 ESA 2010 sisaldab rahvastiku ja tööhõive mõisteid. Need mõisted on olulised sektorialse arvepidamise, tegevusalade järgi peetava arvepidamise ning pakkumise ja kasutamise raamistiku puhul.
- 1.10 ESA 2010 ei ole piiratud aastase rahvamajanduse arvepidamisega, vaid seda kasutatakse ka kvartali ning lühemaid või pikemaajavahemikke hõlmava arvepidamise jaoks. Seda kasutatakse ka regionaalse arvepidamise jaoks.
- 1.11 ESA 2010 eksisteerib kõrvuti SNA 2008-ga ELis kasutatavate rahvamajanduse arvepidamise näitajate arvestamiseks. Liikmesriigid vastutavad oma majandusolukorra kirjeldamisel rahvamajanduse arvepidamise andmete kogumise ja esitamise eest. Lisaks koostavad liikmesriigid kontode kogumi, mis esitatakse komisjonile (Eurostat) regulatiivse andmete edastamise programmi raames liidu peamiste sotsiaal-, majandus- ja rahanduspoliitika kasutusvõimaluste lõikes. Need prioriteedid hõlmavad liikmesriikide poolt ELi eelarvesse „neljanda allika” kaudu antava rahalise panuse kindlaksmääramist, ELi piirkondade toetamist struktuurifondide programmi kaudu ning liikmesriikide majandustulemuste jälgimist ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse ning stabiilsuse ja kasvu pakti raames.
- 1.12 Selleks et maksud ja toetused oleksid jaotatud kooskõlas koostatud näitajatega ja esitatud rangelt järjepideval viisil, tuleb vastav majandusstatistika koostada samade põhimõtete ja eeskirjade järgi. ESA 2010 on määras, mis näeb ette eeskirjad, kokkulepped, määratlused ja klassifikatsioonid, mida tuleb rahvamajanduse arvepidamise koostamisel järgida liikmesriikides, kes osalevad andmete edastamise programmis, nagu on sätestatud käesoleva määruse B lisas.
- 1.13 Pidades silmas ELi sissemaksete ja toetuste süsteemis liikuvaid väga suuri rahasummasid, on äärmiselt oluline, et hindamissüsteemi kohaldataks igas liikmesriigis järjepidevalt. Siinkohal on oluline suhtuda ettevaatlikult arvestustesse, mida ei saa jälgida otse turul, ning vältida mudelitel põhinevaid protseduure rahvamajanduse arvepidamise näitajate arvutamiseks.
- 1.14 ESA 2010 mõisted on mitmel juhul spetsiifilisemad ja täpsemad kui SNA 2008 omad, et tagada võimalikult suur kooskõla rahvamajanduse arvepidamisest saadud liikmesriikide näitajate vahel. Usaldusväärsete ja järjepidevate arvestuste koostamise nõudest tulenevalt on ELis kindlaks määratud rahvamajanduse põhiarvepidamine. Kui hindamise järjepidevus ei ole liikmesriikide lõikes piisav, lisatakse viimati nimetatud arvestused tavaliselt nn kõrvalarvestusse, mis hõlmab täiendavaid tabeleid ja satelliitkontosid.
- 1.15 Näitena valdkonnast, kus on peetud vajalikuks olla ESA 2010 koostamisel ettevaatlik, võib nimetada pensionikohustused. Nende hindamine majandusanalüüside läbiviimiseks on oluline, kuid ELis kehtiv nõue esitada andmeid, mis on järjepidevad ajas ja ruumis, on sundinud lähenema neile ettevaatlikult.

Üleilmastumine

- 1.16 Kuna majandustegevus on muutunud üha enam globaalseks, on rahvusvaheline kaubandus selle kõigis vormides elavnenud, mistõttu riikidel on järjest rohkem raskusi omamaise majanduse kirjendamisel rahvamajanduse arvepidamises. Üleilmastumine on dünaamiline ja mitmemõõtmeline protsess, mille raames omamaised ressursid muutuvad rahvusvaheliselt liikuvamaks, samal ajal kui üha suureneb riikide majanduste vastastikune sõltuvus. Üleilmastumise tunnusooneks, mis põhjustab rahvamajanduse arvepidamisel tõenäoliselt kõige rohkem hindamisprobleeme, on rahvusvaheliste ettevõtete tehtavate rahvusvaheliste tehingute suurenev osakaal, mille puhul piiriüleised tehingud toimuvad emaettevõtete, tütarettevõtete ja sidusettevõtete vahel. Kuid on ka teisi raskusi ning põhjalikum loetelu andmetega seotud probleemidest on järgmine:
- 1) siirdehindade kindlaksmääramine sidusettevõtete vahel (impordi ja ekspordi väärtuse arvestamine);
  - 2) sellise tollikäitluse suurenemine, mille puhul piiriüleisel kauplemisel ei muutu omandisuhe (kaubad töötlemiseks), ning kaupade vahendamise mahu suurenemine;
  - 3) rahvusvaheline kauplemine interneti vahendusel nii ettevõtete kui ka kodumajapidamiste puhul;
  - 4) intellektuaalomandiga kauplemine ja sellise omandi kasutamine rahvusvahelisel tasandil;
  - 5) töötajad, kes töötavad välismaal ning kannavad üle märkimisväärsed summasid perele kodumaal (töötajate rahaülekanded, mis kuuluvad üksikisikute siirete alla);
  - 6) rahvusvahelised ettevõtted, kes korraldavad oma majandustegevust piiriülevalt, et muuta tootmine võimalikult tõhusaks ja üldine maksukoorem võimalikult väikeseks. See võib kaasa tuua kunstlikud ettevõttestruktuurid, mis ei pruugi kajastada majanduse tegelikku olukorda;
  - 7) *offshore*-finantsvahendusettevõtete kasutamine (eriotstarbelised üksused ja muud vormid), et korraldada globaalse tegevuse finantsvahendeid;
  - 8) kaupade reeksport ning kaupade vedu ELi liikmesriikide vahel pärast liitu sisenemist (transiidilaadne kaubandus);
  - 9) välismaiste otseinvesteeringute suurenemine ning vajadus kindlaks määrata ja jaotada otseinvesteeringute vooge.
- 1.17 Kõik need üleilmastumisele üha enam omased aspektid muudavad piiriüleste voogude tuvastamise ja täpse mõõtmise riikide statistikute jaoks aina keerulisemaks. Isegi juhul, kui on olemas välismaailma sektori (ja seega ka maksebilansis leiduvate rahvusvaheliste kontode) kirjete jaoks laiaulatuslik ja usaldusväärne andmete kogumise ja hindamise süsteem, suurendab üleilmastumine vajadust teha täiendavaid jõupingutusi, et säilitada kõikide majanduste ja majandusrühmade puhul rahvamajanduse arvepidamise kvaliteet.

ESA 2010 KASUTAMINE

Analüüsi ja poliitika raamistik

- 1.18 ESA raamistikku saab kasutada järgmiste näitajate analüüsimisel ja hindamisel:
- a) kogumajanduse struktuur. Kasutatakse näiteks järgmist liiki näitajaid:
    - 1) lisandväärtus ja tööhõive tegevusala järgi;
    - 2) lisandväärtus ja tööhõive piirkonna järgi;
    - 3) tulu jaotus sektori järgi;
    - 4) import ja eksport tooterühma järgi;
    - 5) lõpptarbimiskulutused funktsionaalse jaotuse ja tooterühma järgi;
    - 6) kapitalimahutus põhivarasse ja põhivara seis tegevusala järgi;
    - 7) finantsvara seisu ja voogude struktuur vara liigi ja sektori järgi;

b) majanduse konkreetset osad või aspektid. Näited:

- 1) pangandus ja rahandus rahvamajanduses;
- 2) valitsemissektori roll ja finantspositsioon;
- 3) teatava piirkonna majandus (võrreldes riigi kui tervikuga);
- 4) kodumajapidamiste säästu- ja võlatase;

c) majanduse areng ajas. Näited:

- 1) SKP kasvu analüüs;
- 2) inflatsiooni analüüs;
- 3) kodumajapidamiste kulutuste sesoonsuse analüüs kvartaalse arvepidamise alusel;
- 4) erinevate finantsinstrumentide tähtsuse muutumise analüüs, nt tuletisinstrumentide suurenenud tähtsus;
- 5) rahvamajanduse ülesehituse võrdlus tegevusalade järgi pika aja jooksul;

d) kogumajanduse seosed teiste majandustega. Näited:

- 1) valitsuse rolli ja suuruse võrdlus ELi liikmesriikides;
- 2) ELi riikide majanduste vastastikuse sõltuvuse analüüs, **võttes arvesse liikmesriike ja nende piirkondi**;
- 3) ELi ekspordi struktuuri ja sihtkohtade analüüs;
- 4) ELi ja teiste arenenud majandusega riikide SKP kasvumäära või inimese kohta kasutatava tulu võrdlus.

1.19 ELis ja selle liikmesriikides etendavad ESA raamistiku näitajad sotsiaal- ja majanduspoliitika kujundamisel ja jälgimisel väga olulist rolli.

ESA raamistiku kasutamise kohta võib esitada järgmised näited:

- a) euroala makromajandus- ja rahapoliitika jälgimine ja suunamine ning majandus- ja rahaliidu lähenemiskriteeriumide kindlaksmääramine rahvamajanduse arvepidamise näitajate kaudu (nt SKP kasv);
- b) ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kriteeriumide kindlaksmääramine: valitsemissektori eelarve puudujäägi ja võla näitajad;
- c) rahalise toetuse andmine ELi regioonidele: kulutusteks ettenähtud summade eraldamisel regioonidele kasutatakse regionaalse arvepidamise statistikat;
- d) ELi eelarve omavahendite kindlaksmääramine; need sõltuvad rahvamajanduse arvepidamise näitajatest kolmel viisil:
  - 1) ELi koguvahendid on määratletud protsendina liikmesriikide kogurahvatulu summast;
  - 2) ELi kolmas omavahend on käibemaks. Liikmesriikide panused sellesse omavahendisse sõltuvad suures osas rahvamajanduse arvepidamise näitajatest, sest neid näitajaid kasutatakse käibemaksu keskmise määra arvutamiseks;

- 3) liikmesriikide poolt ELi neljandasse omavahendisse tehtavate panuste suhteline suurus põhineb nende kogurahvatulu arvestustel. Need arvestused on aluseks enamikule liikmesriikide maksetele.

ESA 2010 mõistete tunnused

- 1.20 Saavutamaks tasakaalu andmevajaduse ja andmete saamise võimaluste vahel, eristatakse ESA 2010 mõistetega seoses mitut tähtsat tunnust. Arvepidamise tunnused on järgmised:
- a) rahvusvaheline ühilduvus;
  - b) ühtlustatus muude sotsiaal- ja majandusstatistika süsteemidega;
  - c) järjepidevus;
  - d) kasutatavus, st praktikas mõõdetavus;
  - e) erinevus enamikust muudest administratiivsetest mõistetest;
  - f) juurdunud ja kindlaks määratud pikaks ajaks;
  - g) suunatus majandusprotsesside kirjeldamisele rahaliste ja teiste kergesti jälgitavate näitajate abil;
  - h) kohaldatavus erinevates olukordades ja erineval otstarbel.
- 1.21 ESA 2010 mõisted on rahvusvaheliselt ühilduvad, sest:
- a) ESA 2010 mõisted on kooskõlas rahvamajanduse arvepidamise ülemaailmsetes juhendites, st SNA 2008-s, kasutatavate mõistetega;
  - b) liikmesriikide jaoks on ESA 2010 standard, mille alusel esitatakse rahvamajanduse arvepidamise andmed kõikidele rahvusvahelistele organisatsioonidele;
  - c) eri riikide statistika võrdlemisel on mõistete rahvusvaheline ühilduvus äärmiselt tähtis.
- 1.22 ESA 2010 mõisted on ühtlustatud muu sotsiaal- ja majandusstatistika mõistetega, sest ESA 2010 kasutab mõisteid ja klassifikaatoreid (nt Euroopa Liidu majanduse tegevusalade statistiline klassifikaator NACE Rev. 2 ⁽¹⁾), mida kasutatakse teistes liikmesriikide sotsiaal- ja majandusstatistika süsteemides, nt tööstus-, väliskaubandus- ja tööhõivestatistikas; mõistelised erinevused on minimaalsed. Peale selle on ESA 2010 mõisted ja klassifikaatorid ühtlustatud ÜRO omadega.
- Ühtlustamine sotsiaal- ja majandusstatistikaga lihtsustab nende näitajate koos kasutamist ja võrreldavust, mis omakorda tagab rahvamajanduse arvepidamise näitajate kvaliteedi. Peale selle saab spetsiifilistes statistikavaldkondades sisalduvat teavet niimoodi paremini siduda rahvamajanduse üldstatistikaga.
- 1.23 Rahvamajanduse arvepidamise raamistikus ning muudes sotsiaal- ja majandusstatistika süsteemides läbivalt kasutatavad ühismõisted võimaldavad tuletada järjepidevaid näitajaid. Näiteks võib arvutada järgmisi suhtarve:
- a) tootlikkuse näitajad, nagu lisandväärtus töötatud tunni kohta (nende näitajate puhul on vajalik kooskõla lisandväärtuse ja töötatud tundide mõistete vahel);
  - b) inimese kohta kasutatav rahvatulu (selle näitaja puhul on vajalik kooskõla kasutatava rahvatulu mõiste ja rahvastiku arvu näitajate vahel);
  - c) kapitalimahutus põhivarasse protsendina põhivara seisust (selle näitaja puhul on vajalik kooskõla nende voogude ja vara seisuga mõistete vahel);

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1893/2006, millega kehtestatakse majanduse tegevusalade statistiline klassifikaator NACE Revision 2 (ELT L 393, 30.12.2006, lk 1).

d) valitsemissektori eelarve puudujääk ja valitsemissektori võlg protsendina sisemajanduse koguproduktist (nende näitajate puhul on vajalik kooskõla valitsemissektori eelarve puudujäägi, valitsemissektori võla ja sisemajanduse koguprodukti mõistete vahel).

Mõistete sisemine kooskõla võimaldab näitajaid üksteisest tuletada (st jääknäitajana), nt säästmist võib hinnata kasutatava tulu ja lõpptarbimiskulutuste vahena.

1.24 ESA 2010 mõisteid kohaldatakse andmete kogumist ja hindamist silmas pidades. See väljendub mitmel viisil arvepidamise koostamise juhistes:

a) tegevusi või nähtusi kirjeldatakse ainult siis, kui need on olulise suurusega. Näiteks kodumajapidamistes kaupade tootmist enda tarbeks, nagu riidekudumist ja keraamika valmistamist, ei kirjendata tootmisena, sest need tegevused ei ole ELi riikide jaoks olulised;

b) mõne mõistega koos on esitatud juhised, kuidas neid tuleb arvestada. Näiteks põhivara kulumit soovitatakse arvestada lineaarse meetodi järgi. Põhivara seisu arvestamiseks kohaldatakse pideva inventariseerimise meetodit juhul, kui põhivara seisu kohta puudub otsene teave. Teine näide on enda tarbeks toodetu arvestamine: põhimõtteliselt arvestatakse selle väärtust alushindades, kuid vajaduse korral võib alushindu arvestada ligilähedaselt, liites kokku erinevad tootmisega seotud kulud;

c) kasutusele on võetud mõned kokkulepped. Näiteks arvestatakse valitsemissektori osutatud kollektiivseid teenuseid lõpptarbimiskulutustena.

1.25 Siiski ei pruugi olla lihtne koguda andmeid rahvamajanduse arvepidamise statistika tarvis otse, sest selle põhimõisted lahknivad tavaliselt administratiivsete andmeallikate aluseks olevatest põhimõistetest. Administratiivsed andmeallikad on näiteks äriraamatupidamine, erinevate maksuliikide aruandlus (käibemaks, üksikisiku tulumaks, impordimaksud jne), riikliku sotsiaalkindlustuse andmed ning pankade ja kindlustuse järelevalveametite andmed. Neid administratiivseid andmeid kasutatakse rahvamajanduse arvepidamise koostamisel sisendina. Üldiselt teisedatakse neid selleks, et nad ühilduksid ESAga.

ESA mõisted erinevad tavaliselt oma administratiivsetest vastaskirjetest selle poolest, et:

a) administratiivsed mõisted erinevad riigiti. Seetõttu ei ole administratiivsed mõisted rahvusvahelisel ühilduvad;

b) administratiivsed mõisted muutuvad aja jooksul. Seetõttu ei ole ajaline võrdlus administratiivsete mõistete abil võimalik;

c) administratiivsete andmeallikate aluseks olevad mõisted ei ole tavaliselt erinevates administratiivsüsteemides omavahel kooskõlas. Rahvamajanduse arvepidamise koostamisel on äärmiselt oluline andmete seostamine ja võrdlemine, mis on võimalik ainult siis, kui mõisted on omavahel kooskõlas;

d) üldiselt ei ole administratiivsed mõisted majandusanalüüsiks ja majanduspoliitika hindamiseks optimaalsed.

1.26 Sellest olenemata rahuldavad administratiivsed andmeallikad rahvamajanduse arvepidamise ja muu statistika vajadusi väga hästi, sest:

a) mõisteid ja klassifikaatoreid, mis töötati esialgu välja statistilistel eesmärkidel, kasutatakse ka administratiivsetel eesmärkidel, nt valitsemissektori kulutuste klassifitseerimiseks liikide kaupa;

b) administratiivsed andmeallikad arvestavad otseselt statistika andmevajadusega, see kehtib näiteks Intrastati süsteemi jaoks vajaliku teabe kogumisel liikmesriikidevahelise kaubavahetuse kohta.

1.27 ESA põhimõisted on juurdunud ja kindlaks määratud pikaks ajaks, sest:

a) nad on kiidetud rahvusvahelise standardina heaks paljudeks aastateks;

b) järjestikustes rahvusvahelistes rahvamajanduse arvepidamise juhendites on muudetud vaid väheseid põhimõisteid.

Selline järjepidevus mõistete osas vähendab vajadust aegridasid uuesti arvutada. Lisaks vähendab see mõistete tundlikkust riikide ja rahvusvahelise poliitilise surve suhtes. Nendel põhjustel on rahvamajanduse arvepidamise näitajad olnud majanduspoliitika ja -analüüsi objektiivseks andmebaasiks.

- 1.28 ESA 2010 mõisted on suunatud majandusprotsessi kirjeldamisele rahalistes ja kergesti mõõdetavates näitajates. ESAs ei kirjendata vara seise ja vooge, mis ei ole rahalises väärtuses kergesti mõõdetavad või millel ei ole selget rahalist vastet.

Seda põhimõtet ei ole rangelt järgitud, sest arvestada tuleb ka andmete vastastikuse kooskõla nõuet ja kasutaja vajadusi. Näiteks tuleb kooskõlast lähtuvalt valitsemissektori pakutud kollektiivsete teenuste väärtus kirjendada toodanguna, sest töötajatele makstavad hüvitised ja iga liiki kaupade ja teenuste ostud valitsemissektori poolt on kergesti mõõdetavad rahalises väärtuses. Veelgi enam, majandusanalüüsi ja -poliitika seisukohast suurendab valitsemissektori kollektiivsete teenuste kirjeldamine suhtes ülejäänud rahvamajandusega rahvamajanduse arvepidamise kui terviku kasulikkust.

- 1.29 ESA mõistete ulatust võib illustreerida mõningate oluliste piiripealsete juhtumitega.

Neist järgmised kirjendatakse ESA määratluse järgi tootmisena (vt punktid 3.07–3.09):

- a) valitsemissektori pakutavad individuaalsed ja kollektiivsed teenused;
- b) omanike kasutuses olevate eluruumide teenused oma tarbeks;
- c) kaupade tootmine isiklikuks lõpptarbimiseks, nt põllumajandustooted;
- d) oma tarbeks ehitamine, kaasa arvatud kodumajapidamiste poolt;
- e) teenuste tootmine kodumajapidamiste palgatöötajate poolt;
- f) kalakasvatus kalafarmides;
- g) seadusega keelatud tootmine, kui kõik tehingusse kaasatud üksused teevad seda vabatahtlikult;
- h) tootmine, mille tulusid ei deklareerita maksuametile täies mahus, nt tekstiili salajane tootmine.

- 1.30 Järgmised aga ei kuulu tootmise alla ning neid ei kirjendata ESAs:

- a) majapidamis- ja isikuteenused, mida osutatakse ja tarbitakse samas kodumajapidamises, nt koristamine, toiduvalmistamine, haigete ja eakate hooldamine;
- b) vabatahtlikud teenused, mis ei seondu kaupade tootmisega, nt tasuta hooldamine ja koristamine;
- c) looduslik kalade kasvatamine avavees.

- 1.31 ESAs kirjendatakse kogu toodangut, mis on saadud tootmise määratlusele vastava tegevuse tulemusel. Abitegevusalade toodangut siiski ei kirjendata. Kõiki abitegevusalaga tegelev ettevõtja on statistilises mõttes jälgitav, st tema tootmist käsitlevate eraldi kontode andmed on kergesti kättesaadavad, või kui ta asub geograafiliselt teises asukohas võrreldes ettevõtjaga, keda ta teenindab, tuleb ta kirjendada eraldi üksusena ning paigutada tema põhitegevusele vastava majanduse tegevusala alla nii rahvamajanduse arvepidamises kui ka regionaalses arvepidamises. Sobivate alusandmete puudumisel võib abitegevusala toodangu arvutada kulude liitmise teel.

- 1.32 Kui tegevust peetakse tootmiseks ja selle tulemusena saadud toodang kirjendatakse, siis sellega kaasnev tulu, tööhõive, lõpptarbimine jne kirjendatakse samuti. Näiteks kui omaniku kasutuses olevate eluruumide teenused oma tarbeks kirjendatakse tootmisena, siis kirjendatakse ka omanik-kasutajate tulu ja lõpptarbimiskulutused. Kuna omaniku kasutuses olevate eluruumide teenuste tootmisesse ei ole määratluse järgi kaasatud tööjõusisendit, siis tööhõivet ei kirjendata. Nii säilib kooskõla tööhõivestatistikaga, kus eluruumide omandiõiguse puhul ei kirjendata tööhõivet. Vastupidine kehtib juhul, kui tegevust ei kirjendata tootmisena: samas kodumajapidamises toodetud ja tarbitud majapidamisteenustega ei kaasne tulu ega lõpptarbimiskulutusi ning siin ei ole tegemist tegevusega, millega kaasneb tööhõive.

- 1.33 Samuti sätestab ESA kokkulepped, näiteks:
- valitsemissektori toodangu väärtuse arvestamine;
  - kindlustusteenuste ja kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste toodangu väärtuse arvestamine;
  - kõigi valitsemissektori pakutavate kollektiivsete teenuste kirjendamine lõpptarbimiskulutuse ja mitte vahe-
tarbimisena.

Klassifitseerimine sektorite järgi

- 1.34 Sektoriaalne arvepidamine luuakse üksuste jaotamisel sektoritesse, mis võimaldab tehingute ja tasakaalustavate kirjade esitamist sektorite kaupa. Esitamine sektorite kaupa toob esile paljud majandus- ja fiskaalpoliitika põhinäitajad. Peamised sektorid on kodumajapidamised, valitsemissektor, ettevõtted (finantsinstitutsioonid ning mittefinantsettevõtted), kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (KTKTIid) ning välismaailm.

Oluline on eristada turupõhiseid ja -väliseid tegevusi. Valitsuse kontrollitav üksus, mida näidatakse turuettevõttena, klassifitseeritakse ettevõtete sektorisse, väljapoole valitsemissektorit. Seega ei kuulu ettevõtte eelarvepuudujääk ja võlg valitsemissektori üldise eelarvepuudujäägi ja võla hulka.

- 1.35 On oluline, et sätestataks selged ja kindlad kriteeriumid üksuste jaotamiseks sektoritesse.

Avalik sektor koosneb kõikidest valitsuse kontrollitavatest institutsionaalsetest üksustest, mis on selle riigi residentiks. Erasektor koosneb kõikidest teistest residentideks olevatest üksustest.

Tabelis 1.1 on välja toodud kriteeriumid, mida kasutatakse avaliku ja erasektori eristamiseks, avalikus sektoris valitsemissektori ja avaliku sektori ettevõtete eristamiseks ning erasektoris KTKTIde sektori ja ettevõtete sektori eristamiseks.

Tabel 1.1

Kriteeriumid	Valitsuse kontrollitav (avalik sektor)	Eraviisiliselt kontrollitav (erasektor)
Turuväline toodang	Valitsemissektor	KTKTIid
Turutoodang	Avaliku sektori ettevõtted	Eraettevõtted

- 1.36 Kontrolli määratletakse kui võimet kindlaks määrata institutsionaalse üksuse üldpoliitika või -programm. Täpsem kontrolli määratlus on esitatud punktides 2.35–2.39.

- 1.37 Turu- ja turuvälise üksuste eristamine ning seeläbi avaliku sektori üksuste klassifitseerimine valitsemissektoriks või avaliku sektori ettevõteteks otsustatakse järgmise reegli põhjal.

Tegevust käsitatakse turupõhise tegevusena, kui vastavate kaupade ja teenustega kaubeldakse järgmistel tingimustel:

- müüjad tegutsevad, et maksimeerida oma kasumit pikas perspektiivis, ning teevad seda turul vabalt kaupu müües ja teenuseid pakkudes kõigile, kes on valmis küsitud hinda maksma;
- ostjad tegutsevad oma piiratud ressursse silmas pidades kasu maksimeerimiseks, ostes ainult lähtuvalt sellest, millised tooted vastavad küsitud hinna juures kõige paremini nende vajadustele;
- toimiv turg eksisteerib siis, kui müüjatel ja ostjatel on juurdepääs turule ja teave turu kohta. Turg võib olla toimiv isegi siis, kui need tingimused ei ole täielikult täidetud.

- 1.38 ESA kontseptuaalse raamistiku detailsus tagab paindlikkuse: mõned mõisted ei ole ESAs otseselt esitatud, kuid siiski saab neid ESAs kergesti tuletada. Näiteks võib tuua uute sektorite moodustumise, mida saab teha ESA allsektorite ümberkorraldamisega.

- 1.39 Paindlikkus tuleneb ka võimalusest kehtestada lisakriteeriume, mis ei lähe vastuollu süsteemi loogikaga. Näiteks võimaldavad need kriteeriumid koostada allsektorite kontosid tootjauksuse tööhõiveskaala või kodumajapidamiste tulu suuruse alusel. Tööhõive puhul võib võtta kasutusele haridustaseme, vanuse ja soo allklassifikaatorid.

Satelliitarvepidamine

- 1.40 Mõne andmevajaduse puhul tuleks teha eraldi satelliitarvepidamine.

Näited:

- a) sotsiaalse arvepidamise maatriksid (SAMid);
  - b) turismi roll rahvamajanduses;
  - c) tervishoiu kulude ja finantseerimise analüüs;
  - d) teadus- ja arendustegevus, mida käsitatakse kapitalimahutusena intellektuaalomandis;
  - e) inimkapitali käsitlemine varana rahvamajanduses;
  - f) kodumajapidamiste tulude ja kulutuste analüüs tulude ja kulutuste mikrotaseme mõistete alusel;
  - g) keskkonna ja majanduse koostoime;
  - h) tootmine kodumajapidamistes;
  - i) heaolu taseme muutuse analüüs;
  - j) rahvamajanduse arvepidamise ja äriarvamistiku näitajate erinevuste ning sellest aktsia- ja valuutaturgudele tuleneva mõju analüüs;
  - k) maksutulu arvestamine.
- 1.41 Satelliitarvepidamine täidab eespool nimetatud andmevajadusi järgmisel viisil:
- a) vajaduse korral detailide eristamine ja üleliigsete detailide väljajätmine;
  - b) arvepidamise raamistiku laiendamine mitterahalise teabe lisamisega, näiteks reostuse ja keskkonnanõuressursside kohta;
  - c) teatavate alusmõistete muutmine, näiteks kapitali kogumahutuse mõiste laiendamine hariduskulutuste lisamisega.
- 1.42 Sotsiaalse arvepidamise maatriks (SAM) on maatriksesitus, mis kirjeldab üksikasjaliselt pakkumise ja kasutamise tabelite ja sektoriaalse arvepidamise vahelisi seoseid. SAM annab lisateavet tööhõive taseme ja struktuuri kohta, jagades töötajatele makstavad hüvitised töötajate liigi järgi. Seda alajaotust rakendatakse nii tööjõu kasutamise puhul tegevusalade lõikes (nagu on näidatud kasutamise tabelites) kui ka tööjõu pakkumise puhul sotsiaal-majanduslike alarühmade kaupa (nagu on näidatud esmaste tulude jaotamise kontol kodumajapidamiste allsektorite osas). Sel viisil on süsteemselt kajastatud tööjõu erinevate kategooriate pakkumine ja kasutamine.
- 1.43 Satelliitarvepidamises säilitatakse kõik ESA 2010 keskse raamistiku alusmõisted ja klassifikaatorid. Mõisteid muudetakse vaid siis, kui seda on satelliitarvepidamise jaoks tarvis. Sellistel juhtudel peab satelliitarvepidamine sisaldama tabelit, mis näitab seost satelliitarvepidamise ja keskse raamistiku põhiliste koondnäitajate vahel. Niimoodi säilitab keskne raamistik oma rolli alussüsteemina ja samas on rahuldatud spetsiifilisemad vajadused.

- 1.44 Üldiselt ei hõlma keskne raamistik selliseid vara seise ja vooge, mis ei ole hõlpsasti jälgitavad rahalistes ühikutes (või millel puudub selge rahaline vaste). Selliseid vara seise ja vooge on nende laadi tõttu hõlbus esitada mitterahalistes ühikutes väljendatud arvandmete abil, näiteks:
- a) kodumajapidamiste tootmist saab kirjeldada alternatiivtegevustele kulunud tundides;
  - b) haridust saab kirjeldada haridusliigi, õpilaste arvu või diplomi saamiseks vajaliku keskmise kooliaastate arvu jne järgi;
  - c) reostuse mõju võib kirjeldada elusliikide arvu muutuste, metsapuude seisundi, jäätmete hulga, süsinikmoooksiidi koguse, kiirguse jne abil.
- 1.45 Satelliitarvepidamine võimaldab seostada mitterahalistes ühikutes väljendatud statistikat rahvamajanduse arvepidamise keskse raamistikuga. Seostamine on võimalik, kui kasutada mitterahaliste arvandmete puhul samu klassifikaatoreid, mida kasutatakse keskses raamistikus, näiteks klassifitseerides kodumajapidamise liigi või tegevusala järgi. Nii on loodud sisemiselt kooskõlaline laiendatud raamistik. Seda raamistikku võib kasutada andmebaasina, mis võimaldab analüüsida ja hinnata keskse raamistiku ja selle laiendatud osa erinevate muutujate vahelisi seoseid.
- 1.46 Keskne raamistik ja selle peamised koondnäitajad ei kirjelda heaolu muutusi. Võib koostada laiendatud arvepidamise, mis sisaldab ka teatavate näitajate arvestuslikku rahalist väärtust, näiteks:
- a) samas kodumajapidamises toodetud ja tarbitud majapidamis- ja isikuteenused;
  - b) muutused puhkeajas;
  - c) linnaelu mugavused ja puudused;
  - d) tulude ebavõrdne jaotumine isikute vahel.
- 1.47 Laiendatud arvepidamises võib vahetarbimiseks ümber klassifitseerida ka lõppkulutused, mis on vajalikud, aga ei suurenda otseselt heaolu (nt kaitsekulutused). Samamoodi võib klassifitseerida ülejutuste ja muude loodusõnnetuste tekitatud kahju vahetarbimiseks, st kulutusteks, mis vähendavad (absoluutset) heaolu. Sel viisil võib konstrueerida väga algelisi ja ebatäielikke heaolu muutuse näitajaid. Siiski on heaolul erinevaid dimensioone, millest enamikku ei saa adekvaatselt rahalistes ühikutes väljendada. Seetõttu on parem kasutada heaolu mõõtmiseks igale dimensioonile vastavaid näitajaid ja mõõtühikuid. Näitajad võivad olla näiteks laste suremus, eeldatav eluiga, täiskasvanute kirjaoskus ja rahvatulu inimese kohta. Neid kõiki võib kaasata satelliitarvepidamisse.
- 1.48 Saavutamaks kooskõlalist, rahvusvaheliselt ühilduvat raamistikku, ei kasutata ESAs administratiivseid mõisteid. Samas võivad administratiivsetel mõistetel põhinevad näitajad olla erinevatel riiklikel eesmärkidel väga kasulikud. Näiteks maksutulu arvestuseks on vajalik statistika maksustatava tulu kohta. Neid arvandmeid saab esitada, tehes rahvamajanduse arvepidamise statistikas mõningaid kohandusi.
- 1.49 Samasugust lähenemisviisi võib kasutada mõistete korral, mida kasutatakse riigi majanduspoliitikas, näiteks:
- a) inflatsiooni mõiste, mida kasutatakse pensionide, töötushüvitiste või riigiteenistujate hüvitiste suurendamisel;
  - b) maksude, sotsiaalmaksete, valitsuse ja kollektiivse sektori mõisted, mida kasutatakse kollektiivse sektori optimaalse suuruse üle arutlemisel;
  - c) strateegiliste sektorite/tegevusalade mõiste, mida kasutatakse riigi või ELi majanduspoliitikas;
  - d) äriinvesteeringute mõiste, mida kasutatakse riigi majanduspoliitikas;
  - e) tabel, milles on täielikult kirjendatud pensioniskeemid.

Satelliitarvepidamine või täiendavad tabelid võivad rahuldada selliseid andmevajadusi.

ESA 2010 ja SNA 2008

1.50 ESA 2010 põhineb SNA 2008-l, mis annab juhised rahvamajanduse arvepidamiseks kogu maailmas. Sellest olenemata on ESA 2010 ja SNA 2008 vahel mitmeid erinevusi:

a) andmete esituses on järgmised erinevused:

- 1) ESA 2010s on eraldi peatükkidena tehingud toodetega, jaotustehingud ja finantstehingud. SNA 2008-s on aga neid tehinguid seletatud vastavaid kontosid käsitlevates peatükkides, näiteks peatükid tootmiskonto, tulude esmase jaotamise konto, kapitalikonto ja välismaailma konto kohta;
- 2) ESA 2010 kirjeldab mõisteid neid määratledes ja täpsustab, mida need hõlmavad ja mida mitte. SNA 2008 kirjeldab mõisteid tavaliselt palju üldisemalt ja selgitab kasutatavate kokkulepete loogikat ja tausta;

b) ESA 2010 mõisted on tihtipeale palju konkreetsemad ja täpsemad kui SNA 2008 omad:

- 1) SNA 2008 ei sisalda konkreetseid kriteeriume turutoodangu, oma lõpptarbimiseks mõeldud toodangu ja turuvälise toodangu eristamiseks. Seetõttu on ESA kehtestanud üksikasjalikumad juhised ühtse lähenemisviisi tagamiseks;
- 2) ESA 2010 eeldab, et mitmed kodumajapidamistes kaupade tootmise liigid, nagu riidematerjali kudumine või mööbli valmistamine, ei oma liikmesriikides tähtsust ja seetõttu ei pea neid kirjendama;
- 3) ESA 2010 viitab institutsionaalsetele korraldustele ELis, nt Intrastati süsteemile, mille abil kirjendatakse ELi-siseseid kaubavooge ning liikmesriikide rahalisi osamakseid ELi eelarvesse;
- 4) ESA 2010 sisaldab ELi-spetsiifilisi klassifikaatoreid, näiteks tegevusaladel põhinev toodete klassifikaator (CPA) ⁽¹⁾ toodete jaoks ning majanduse tegevusalade statistiline klassifikaator (NACE Rev. 2) tegevusalade jaoks (mõlemad on ühtlustatud vastavate ÜRO klassifikaatoritega);
- 5) ESA 2010 sisaldab lisaklassifikaatorit kõikide välismajandustehingute kohta. Need tehingud on jagatud ELi residentide vahelisteks ja väljaspool ELi paiknevate residentidega tehtud tehinguteks;
- 6) ESAs on SNA 2008 finantsinstitutsioonide sektori allsektorid ümber korraldatud, et rahuldada Euroopa rahaliidu vajadusi. ESA 2010 võib olla konkreetsem kui SNA 2008, sest ESA 2010 kohaldatakse peamiselt liikmesriikide suhtes. ESA 2010 peaks olema konkreetsem ka liidu andmevajaduste tõttu.

ESA 2010 ja ESA 95

1.51 ESA 2010 erineb ESA 95-st nii ulatuse kui ka mõistete poolest. Enamik neist erinevustest vastavad erinevustele SNA 1993 ja SNA 2008 vahel. Peamised erinevused on järgmised:

- a) teadus- ja arendustegevuse käsitlemine kapitalimahutusena, mille tulemusel tekib intellektuaalomand. See muutus kirjendatakse satelliitarvepidamises ning lisatakse põhiarvepidamisse, kui liikmesriikides on võimalik hinnata näitajaid piisavalt usaldusväärselt ja ühtlustatult;
- b) kulutused relvasüsteemidele, mis vastavad vara üldmääratlusele, on klassifitseeritud kapitalimahutusena põhivarasse, mitte vahetarbimisena;
- c) turutoodangu puhul on kasutusele võetud kapitaliteenuste analüütiline mõiste, et saaks koostada täiendava tabeli, milles neid näidataks lisandväärtuse elemendina;
- d) finantsvara piire on laiendatud, et tuletisinstrumentid oleksid laiemalt katta;

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta määrus (EÜ) nr 451/2008, millega kehtestatakse uus tegevusaladel põhinev toodete statistiline klassifikaator (CPA) (ELT L 145, 4.6.2008, lk 65).

- e) uued eeskirjad pensioniõiguste kirjendamiseks. Arvepidamisse on lisatud täiendav tabel, mis võimaldab kirjendada kõigi sotsiaalkindlustusskeemidega (kogumispensioni või jooksvalt finantseeritavad skeemid) kaasnevaid õigusi. Põhjaliku analüüsi tegemiseks vajalik kogu teave esitatakse selles tabelis, milles tuuakse välja õigused ja nendega kaasnevad vood kõikide era- ja riiklike pensioniskeemide (kogumispensioni või jooksvalt finantseeritavad skeemid), sealhulgas riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide kohta;
  - f) kaupade omandiõiguse üleminekut käsitlevate eeskirjade kohaldamine on tehtud üldkehtivaks ning selle tulemusel on muutunud kaubanduse kirjendamine ning välismaale ja omamaiselt töötlemiseks saadetud kaupade kirjendamine. Välismaale töötlemiseks saadetud kaupade kirjendamine netopõhiselt on vastupidine SNA 1993-s ja ESA 95-s kasutatud kogunäitajapõhisele kirjendamisele. Sel muutusel on oluline mõju nende tegevuste kirjendamisele pakkumise ja kasutamise raamistikus;
  - g) rohkem juhiseid antakse finantsinstitutsioonide kohta üldiselt ja eelkõige eriotstarbeliste üksuste kohta. Valitsuse kontrollitud välismaiste eriotstarbeliste üksuste käsitlemist on muudetud, et tagada eriotstarbeliste üksuste võetud kohustuste näitamine valitsemissektori kontodel;
  - h) selgitatud on avaliku sektori ettevõtete makstud superdividendide käsitlemist – neid käsitatakse erakorraliste maksetena ja mahaarvamistena omakapitalist;
  - i) kehtestatud on avaliku ja erasektori partnerluste käsitlemise põhimõtted; neid on laiendatud restruktureerimisasutuste puhul;
  - j) selgitatud on tehinguid valitsemissektori ja avaliku sektori ettevõtete vahel ning väärtpaperistamisvahenditega eesmärgiga parandada selliste tehingute kirjendamist, mis võivad oluliselt mõjutada valitsemissektori võlga;
  - k) selgitatud on laenugarantiide käsitlemist ning selliste standarditud laenugarantiide nagu ekspordikrediidi garantii ja õppelaenugarantii puhul on kasutusele võetud uus käsitlemisviis. Uus käsitlemisviis seisneb selles, et arvepidamises peab olema näidatud finantsvara ja kohustus garantii võimaliku kasutamise ulatuses.
- 1.52 ESA 95-ga võrreldes ei piirdu ESA 2010-s tehtud muudatused ainult mõistetega. Esinevad suured erinevused käsitusala ulatuses, kusjuures lisatud on uued peatükid satelliitarvepidamise ning valitsemissektori ja välismaailma kontode kohta. Lisaks on märkimisväärselt laiendatud kvartaalset ja regionaalset arvepidamist käsitlevaid peatükke.

ESA 2010 KUI SÜSTEEMI ALUSPÕHIMÕTTED

1.53 Süsteemi peamised tunnusjooned on järgmised:

- a) statistilised üksused ja nende rühmitamine;
- b) vood ja varade seis;
- c) kontode ja koondnäitajate süsteem;
- d) sisend-väljundraamistik.

Statistilised üksused ja nende rühmitamine

- 1.54 ESA 2010 süsteem kasutab kahte liiki üksusi ja kahte vastavasisulist majanduse allüksusteks jaotamise viisi, mis erinevad omavahel ja täidavad erinevaid analüütilisi eesmärgi.
- 1.55 Esimene eesmärk – tulude, kulutuste, finantsvoogude ning seisude kirjeldamine – saavutatakse institutsionaalsete üksuste rühmitamisega sektoriteks vastavalt nende põhifunktsioonidele, käitumisele ja eesmärkidele.
- 1.56 Teine eesmärk – tootmisprotsessi kirjeldamine ja sisend-väljundanalüüsi tegemine – saavutatakse kohalike tegevusalaüksuste (toimlate) rühmitamisega süsteemis tegevusalade alla vastavalt nende tegevuse liigile. Tegevust iseloomustavad sisend toodete näol, tootmisprotsess ja väljund toodete näol.

Institutsionaalsed üksused ja sektorid

1.57 Institutsionaalsed üksused on majandusüksused, kes saavad iseseisvalt omada kaupu ja vara, võtta kohustusi ning teostada majandustegevust ja tehinguid teiste üksustega. ESA 2010 süsteemi tarvis rühmitatakse institutsionaalsed üksused viieks eraldiseisvaks, üksteist välistavaks omamaiseks institutsionaalseks sektoriks:

- a) mittefinantsettevõtted;
- b) finantsinstitutsioonid;
- c) valitsemissektor;
- d) kodumajapidamised;
- e) kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid.

Need viis sektorit koos moodustavad riigi kogumajanduse. Lisaks on iga sektor jaotatud allsektoriteks. ESA 2010 süsteem võimaldab koostada iga sektori ja allsektori ning majanduse kui terviku kohta kõik voogude kontod ja seisud. Mitteresidentist üksused võivad toimida koos nende viie omamaise sektoriga ning seda näidatakse tehingutena omamaiste sektorite ja kuuenda sektori – välismaailma sektori – vahel.

Kohalikud tegevusalauksused ja tegevusalad

1.58 Kui institutsionaalsed üksused tegelevad rohkem kui ühe tegevusega, jaotatakse nad osadeks vastavalt tegevusaladele. Kohalikud tegevusalauksused võimaldavad neid selliselt esitada.

Kohalik tegevusalauksus koondab institutsionaalse üksuse kui tootja kõik osad, mis asuvad ühes asukohas või lähedastes asukohtades ja panustavad tegevusse, mida saab klassifitseerida ühte tegevusalade klassi (neli numbrit) NACE Rev. 2 klassifikaatoris.

1.59 Kohalikud tegevusalauksused registreeritakse iga kõrvaltegevusala puhul. Kui selliste tegevuste eraldi kirjeldamiseks vajalikud raamatupidamisdokumendid ei ole kättesaadavad, koondab kohalik tegevusalauksus mitu kõrvaltegevusala. Kõikide sama või samalaadse tegevusalaga tegelevate kohalike tegevusalauksuste rühm moodustab tegevusala.

Institutsionaalne üksus hõlmab ühte või enam kohalikku tegevusalauksust; kohalik tegevusalauksus kuulub vaid ühte institutsionaalsesse üksusesse.

1.60 Tootmisprotsessi analüüsiks kasutatakse analüütilist tootmisüksust. Selline üksus on jälgitav ainult siis, kui kohalik tegevusalauksus toodab ainult ühte liiki toodangut, omamata ühtegi kõrvaltegevusala. Seda üksust nimetatakse homogeenseks tootmisüksuseks. Selliste üksuste rühmad moodustavad homogeensed tegevusalad.

Residentist üksused ja mitteresidentist üksused, kogumajandus ja välismaailm

1.61 Kogumajandus on määratletud residentist üksuste abil. Üksus on riigi residentist üksus, kui tema ülekaalukas majanduslike huvide kese asub riigi majandusterritooriumil, st kui ta tegeleb pikema perioodil (aasta või enam) kõnealusel territooriumil majandustegevusega. Punktis 1.57 osutatud institutsionaalsed sektorid moodustuvad residentist institutsionaalsete üksuste rühmadest.

1.62 Residentist üksused teevad tehinguid mitteresidentist üksustega (st üksustega, mis on teiste maade residentist üksused). Need tehingud on majanduse välistehingud ja on rühmitatud välismaailma kontosse. Nii etendab välismaailm samasugust rolli kui institutsionaalne sektor, kuigi mitteresidentist üksused on kaasatud ainult sedavõrd, kui nad teevad tehinguid residentist institutsionaalsete üksustega.

1.63 Tinglikke residentist üksusi, mida ESA 2010 süsteemis käsitletakse institutsionaalsete üksustena, määratletakse järgmiselt:

- a) mitteresidentist üksuste osad, mille ülekaalukas majanduslike huvide kese asub riigi majandusterritooriumil (tavaliselt need, mis on teinud majandustegevusi aasta või enam);
- b) mitteresidentist üksused maa või ehitiste omanikena riigi majandusterritooriumil, kuid ainult seoses kõnealust maa või kõnealuseid ehitisi puudutavate tehingutega.

Vood ja vara seisud

- 1.64 Kirjendatakse kahte põhilist teabeliiki: voogusid ja vara seis.

Vood viitavad sellisele tegevusele ja selliste sündmuste tagajärgedele, mis leiavad aset kindlal perioodil, ning vara seis viitab positsioonile teataval ajahetkel.

Vood

- 1.65 Vood peegeldavad majandusliku väärtuse loomist, muutumist, vahetust, ülekandmist või kadumist. Nad hõlmavad muutusi institutsionaalse üksuse vara või kohustuste väärtuses. Majanduslikke vooge on kahte liiki: tehingud ja vara muud muutused.

Tehinguid kajastatakse kõikidel kontodel ja kõikides tabelites, kus esinevad vood, välja arvatud vara muude mahumuutuste kontol ja ümberhindluskontol. Vara muud muutused kirjendatakse ainult nendel kahel kontol.

Algtehingud ja muud vood rühmitatakse suhteliselt vähestesse liikidesse vastavalt nende laadile.

Tehingud

- 1.66 Tehing on majanduslik voog, mis on toiming institutsionaalsete üksuste vahel vastavalt vastastikusele kokkuleppele või institutsionaalses üksuses teostatav tegevus, mida on kasulik käsitada kui tehingut seetõttu, et üksus tegutseb kahel erineval tegevusalal. Tehingud on jaotatud nelja peamisesse rühma:

- a) tehingud toodetega: kirjeldavad toodete päritolu (sisemajanduse toodang või import) ja kasutust (vahetarbimine, lõpptarbimine, kapitalimahutus – hõlmab põhivara kulumit – või eksport);
- b) jaotustehingud: kirjeldavad, kuidas tootmisega loodud lisandväärtus jaotub tööjõu, kapitali ja valitsemissektori vahel ning kuidas toimub tulu ja rikkuse ümberjaotus (tulumaks, varamaks ning muud siirded);
- c) finantstehingud: kirjeldavad finantsvara netosotamist või kohustuste netovõtmist iga finantsinstrumendi liigi kohta. Sellised tehingud toimuvad nii mittefinantstehingute vastandtehingutena kui ka tehingutena, mis hõlmavad ainult finantsinstrumente;
- d) tehingud, mis ei kuulu eespool nimetatud kolme rühma: mittetoodetud mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine.

Tehingute omadused**Üksustevahelised versus üksusesisesed tehingud**

- 1.67 Enamik tehinguid toimub kahe või enama institutsionaalse üksuse vahel. ESA 2010 süsteem kirjendab siiski mõningaid institutsionaalse üksuse sees toimuvaid tegevusi tehingutena. Selliste üksusesiseste tehingute kirjendamise eesmärk on analüütiliselt täpsema pildi andmine toodangu, lõppkasutuse ja kulude kohta.
- 1.68 Põhivara kulum, mis ESA 2010 süsteemis on kirjendatud kuluna, on üksusesisene tehing. Enamik ülejäänud üksusesisestest tehingutest on tehingud toodetega, mida tüüpiliselt kirjendatakse juhul, kui institutsionaalne üksus, kes tegutseb nii tootja kui ka lõpptarbijana, otsustab tarbida osa enda toodangust. Selline tehing on sageli omane kodumajapidamistele või valitsemissektorile.
- 1.69 Kogu omatoodang, mida kasutatakse lõpptarbimiseks samas institutsionaalses üksuses, kirjendatakse. Omatoodang, mida kasutatakse samas institutsionaalses üksuses vahetarbimiseks, kirjendatakse ainult siis, kui tootmine ja vahetarbimine leiavad aset samasse institutsionaalsesse üksusse kuuluvates, kuid erinevates kohalikes tegevusalauksustes. Toodangut, mis on toodetud ja mida kasutatakse samas kohalikus tegevusalauksuses vahetarbimiseks, ei kirjendata.

Rahalised versus mitterahalised tehingud

- 1.70 Tehingud on rahalised tehingud, kui üksused teevad või saavad makseid või võtavad kohustusi või saavad vara, mis on väljendatud rahaühikutes.

Tehingud, millega ei kaasne sularaha ega rahaühikutes väljendatud kohustuste või vara vahetamist, on mitterahalised tehingud. Üksusesisesed tehingud on mitterahalised tehingud. Mitterahalised tehingud, millesse on kaasatud rohkem kui üks institutsionaalne üksus, võivad olla tehingud toodetega (vahetuskaubandus), jaotustehingud (mitterahalised tasud, siirded jms) ja muud tehingud (mittetoodetud mittefinantsvarade vahetuskaubandus). ESA 2010 süsteem kirjendab kõik tehingud rahalistes ühikutes väljendatuna. Seetõttu peab mitterahaliste tehingute kirjendamiseks nende väärtust mõõtma kaudselt või hindama mõnel muul viisil.

Tehingud vastaspoolega ja ilma vastaspooleta

- 1.71 Tehinguid, millesse on kaasatud rohkem kui üks üksus, on kahte liiki. Need võivad olla tehingud, mille käigus antakse midagi ära ja saadakse midagi vastu, st vastuteenustega kompenseeritud tehingud, või sellised tehingud, mille käigus antakse midagi ära ilma midagi vastu saamata, st vastuteenustega kompenseerimata tehingud. Vastuteenustega kompenseeritud tehingud on institutsionaalsete üksuste vahelised vahetused, st kaupade, teenuste või vara pakkumine ja selle eest millegi, nt raha vastu saamine. Vastuteenustega kompenseerimata tehingud kujutavad endast rahalisi või mitterahalisi makseid ühelt institutsionaalselt üksuselt teisele, ilma et midagi vastu saadaks. Vastuteenustega kompenseeritud tehingud toimuvad kõigis neljas tehingute rühmas, samal ajal kui vastuteenustega kompenseerimata tehingud on peamiselt jaotustehingud, näiteks maksud, sotsiaaltoetused või kingitused. Neid vastuteenustega kompenseerimata tehinguid nimetatakse siireteks.

Ümberkorraldatud tehingud

- 1.72 Tehinguid kirjendatakse nii, nagu nad vastavate institutsionaalsete üksustega toimuvad. Siiski on mõni tehing ümber korraldatud selleks, et selgemini välja tuua nende aluseks olevaid majanduslikke seoseid. Tehinguid võib ümber korraldada kolmel viisil: ümber suunates, osadeks jaotades ja tehingu peamist osalist eristades.

Ümbersuunamine

- 1.73 Tehingut, mis toimub sellesse kaasatud üksuste jaoks otseselt üksuste A ja C vahel, võib arvepidamises kirjendada kui kaudselt läbi kolmanda üksuse B toimuvat tehingut. Seega kirjendatakse üksik tehing A ja C vahel kahe tehinguna: üks A ja B vahel ning teine B ja C vahel. Sellisel juhul on tehing ümber suunatud.
- 1.74 Ümbersuunamise näiteks on viis, kuidas arvepidamises kirjendatakse tööandjate sotsiaalmaksed, mida tööandjad maksavad otse sotsiaalkindlustusfondile. Süsteem kirjendab neid makseid kui kahte tehingut: tööandjad maksavad tööandjate sotsiaalmaksed oma töötajatele ja töötajad maksavad need edasi sotsiaalkindlustusfondile. Ümbersuunamise eesmärk on välja tuua tehingu majanduslik olemus, mis antud juhul seisneb selles, et tööandjate sotsiaalmakseid näidatakse kui makseid, mis on makstud töötajate kasuks.
- 1.75 Teine ümbersuunamise liik seisneb selles, et tehingud kirjendatakse, nagu nad oleksid toimunud kahe või enama institutsionaalse üksuse vahel, kuigi osaliste seisukohalt tehingut ei toimunudki. Näiteks võib tuua sellise omanditulu käsitlemise, mis teeniti teatavast kindlustusfondist ja mille kindlustusandja jätab endale. Süsteem kirjendab alguses omanditulu, mille kindlustusandja maksab poliisi omanikule, kes seejärel maksab sama summa kindlustusandjale täiendava preemiana tagasi.

Osadeks jaotamine

- 1.76 Kui tehing, mis on sellesse kaasatud osaliste jaoks üksik tehing, on kirjendatud kahe või enama erinevalt klassifitseeritud tehinguna, siis on tegemist tehingu jaotamisega osadeks. Osadeks jaotamine ei tähenda lisaüksuse kaasamist tehingusse.
- 1.77 Kahjukindlustuse preemiate maksmine on tüüpiline osadeks jaotatud tehing. Kuigi poliisiomanikud ja kindlustusandjad arvestavad neid makseid kui ühte tehingut, jaotab ESA 2010 süsteem need kaheks täiesti erinevaks tehinguks: kahjukindlustuse teenuse eest tehtavad maksed ja kahjukindlustuse netopreemiad. Toote müügi kirjendamine toote müügi ja kaubanduse marginaali müügina on teine näide osadeks jaotamisest.

Peamise tehingupoole eristamine

- 1.78 Kui üksus (peamine tehingupool) teeb tehingu teise üksuse nimel ja rahastab tehingut, siis kirjendatakse tehing ainult selle peamise tehingupoole kontodel. Üldjuhul ei tohiks sellest põhimõttest kõrvale kalduda, püüdes näiteks maksud või subsiidiumid siduda lõppmaksjate või kasusaajatega, eeldades seoseid.

Siin võib näiteks tuua olukorra, kus üks valitsusüksus kogub makse teise nimel. Maks omistatakse valitsusüksusele, kellel on õigus maksu kehtestada (kas peamise tehingupoolena või peamise tehingupoolse volituse alusel) ja kellel on lõplik otsustusõigus maksumäära kindlaksmääramisel ja muutmisel.

Piiripealsed juhtumid

- 1.79 Tehingu määratlusest tuleneb, et institutsionaalsete üksuste vaheline tegevus peab toimuma vastastikusel kokkuleppel. Kui tehing toimub vastastikusel kokkuleppel, siis tähendab see kaasatud institutsionaalsete üksuste eelnevat informeeritust ja tehinguga nõusolekut. Maksusid ja trahve makstakse vastastikuse kokkuleppe alusel, kuivõrd maksja on kodanikuna allutatud riigi seadustele. Samas ei kirjendata vara hüvitamata võõrandamist tehinguna isegi siis, kui see on seadusega ette nähtud.

Ebaseaduslikku majandustegevust käsitatakse tehinguna siis, kui kõik kaasatud üksused astuvad tegevusse vastastikusel kokkuleppel. Seega on ebaseaduslike uimastite või varastatud omandi ost, müük või vahetus tehingud, samal ajal kui vargus ei ole tehing.

Vara muud muutused

- 1.80 Vara muude muutuste all kirjendatakse muutusi, mis ei ole tehingute tulemus. Nendeks on kas:

- a) vara või kohustuste muud mahumuutused või
- b) kapitalikasum ja -kahjum.

Vara või kohustuste mahu muud muutused

- 1.81 Vara või kohustuste mahu muud muutused on jaotatud kolme põhirühma:

- a) tavapärane vara tekkimine ja kadumine muul viisil kui tehingutega;
- b) vara ja kohustuste muutused, mis tulenevad erakordsetest ja ettenägematutest sündmustest, mis ei ole olemuselt majanduslikud;
- c) muutused klassifitseerimises ja struktuuris.

- 1.82 Näited punkti 1.81 alapunktis a osutatud kategooriasisestest muudatustest on maavarade avastamine või kahtlemine ning mittekultiveeritavate bioloogiliste ressursside looduslik kasv. Näited punkti 1.81 alapunktis b osutatud kategooriasisestest muudatustest on looduskatastroofide, sõdade või tõsiste kuritegude tagajärjel toimunud vara vähenemine. Võla ühepoolne tühistamine ja vara hüvituse võõrandamine kuuluvad samuti kategooriasse b. Näide punkti 1.81 alapunktis c osutatud kategooriasisestest muudatustest on institutsionaalse üksuse ümberklassifitseerimine ühest sektorist teise.

Kapitalikasum ja -kahjum

- 1.83 Kapitalikasum ja -kahjum tuleneb vara hinna muutusest. Kapitalikasum ja -kahjum esineb igasuguste finants- ja mittefinantsvarade ning kohustuste puhul. Vara ja kohustuste omanike kapitalikasum ja -kahjum koguneb lihtsalt vara või kohustuste hoidmisest, ilma et vara või kohustusi mingil viisil muudetakse.
- 1.84 Kapitalikasumit ja -kahjumit, mida mõõdetakse jooksvates turuhindades, nimetatakse nominaalseks kapitalikasumiks ja -kahjumiks. Seda saab jaotada neutraalseks kapitalikasumiks ja -kahjumiks, mis kajastab muutusi üldises hinnatasemes, ning reaalseks kapitalikasumiks ja -kahjumiks, mis kajastab muutusi vara hinnas väljaspool üldist hinnataseme muutust.

Vara seis

- 1.85 Vara seis on vara ja kohustuste valdamine teataval ajahetkel. Vara seis kirjendatakse iga arvestusperioodi alguses ja lõpus. Kontot, mis näitab vara seisu, nimetatakse bilansiks.
- 1.86 Ka rahvastiku ja tööhõive seis kirjendatakse. Neid kirjendatakse siiski arvestusperioodi keskmiste suurustena. Vara seisu kirjendatakse kõigi süsteemi piiridesse jäävate varade, st nii toodetud kui ka mittetoodetud finantsvara ja -kohustuste ning mittefinantsvara puhul. Kirjendatakse siiski ainult seda vara, mida kasutatakse majandustegevuses ja mille suhtes kehtib omandiõigus.
- 1.87 Seega ei kirjendata sellise vara seisu nagu inimkapital ja loodusressursid, millel pole omanikku.

ESA 2010 süsteemi piires on süsteem nii voogude kui ka vara seisu osas kõikehõlmav. See tähendab, et vood kirjeldavad kõiki muutusi vara seisus.

Kontode ja koondnäitajate süsteem

Arvepidamise reeglid

- 1.88 Kontol kirjendatakse üksusele või sektorile koguneva väärtuse muutusi vastavalt arvepidamises näidatud majandusvoogude olemusele. See on kahe veeruga tabel. Jooksevkontol kajastatakse tootmist, tulu moodustumist ja omistamist, selle jaotamist ja ümberjaotamist ning kasutamist. Akumulatsioonikontod on kapitali- ja finantskonto ning mahu muude muutuste konto.

Kahepoolse arvepidamise terminoloogia

- 1.89 ESA 2010 süsteem näitab „ressursse” jooksevkonto paremal poolel, kus on kajastatud üksuste või sektorite majanduslikku väärtust suurendavad tehingud. Konto vasak pool kajastab „kasutamist”, st tehinguid, mis vähendavad majanduslikku väärtust. Akumulatsioonikonto parem pool kajastab „muutusi kohustustes ja netoväärtuses” ja vasak pool kajastab „vara muutusi”. Bilansi paremal poolel on „kohustused ja netoväärtus” (vahe vara ja kohustuste vahel) ja vasakul „vara”. Kahe järjestikuse bilansi võrdlemine näitab muutusi kohustustes ja netoväärtuses ning varas.
- 1.90 ESAs eristatakse seaduslikku omandiõigust ja majanduslikku omandiõigust. Kaupade ühelt üksuselt teisele ülemineku kirjendamise kriteerium on, et majanduslik omandiõigus läheb ühelt üksuselt teisele. Seaduslik omanik on üksus, kellel on seadusest tulenev õigus omandist saadavatele hüvedele. Seaduslik omanik võib siiski sõlmida lepingu teise üksusega, et see võtaks kokkulepitud summa eest enda peale tootmises olevate toodete kasutamisest tulenevad riskid ja kasud. Kokkulepe on oma olemuselt kapitalirent, mille puhul makseid peegeldavad ainult seda, et vara pakkuja annab vara laenaja kasutusse. Näiteks kui pangale kuulub seaduslikult lennuk, kuid ta sõlmib kapitalirendi lepingu lennuettevõtjaga, et see hakkaks lennukit kasutama, siis peetakse kontodel näidatavates tehingutes lennuettevõtjat lennuki omanikuks. Kuna lennuettevõtjat näidatakse lennuki ostjana, arvestatakse pangast lennuettevõtjale laen summade ulatuses, mille lennuettevõtja peab tulevikus lennuki kasutamise eest tasuma.

Kahekordne kanne / neljakordne kanne

- 1.91 Üksuse või sektori korral rakendatakse rahvamajanduse arvepidamises kahekordse kirjendamise põhimõtet. Iga tehingut kirjendatakse kaks korda, esimest korda kui ressursi (või kohustuste muutust) ja teist korda kui kasutamist (või vara muutust). Tehingute kogusumma, mida kirjendatakse kui ressursi või kohustuste muutust, ja tehingute kogusumma, mida kirjendatakse kui kasutamist või vara muutust, peavad olema omavahel võrdsed ja seega võimaldama arvepidamise järjepidevust kontrollida.
- 1.92 Rahvamajanduse kontod – kõik selle üksused ja sektorid – põhinevad neljakordse kirjendamise põhimõttel, sest enamik tehinguid hõlmab kahte institutsionaalset üksust. Iga tehingut kirjendatakse kaks korda mõlema tehingus osaleja seisukohast. Näiteks valitsusüksuse poolt kodumajapidamistele sularahas makstud sotsiaaltoetused on kirjendatud valitsemissektori kontol kui kasutamine siirete all ning negatiivne vara soetamine sularaha ja hoiuste all; kodumajapidamiste kontol on kirjendatud see kui ressurss siirete all ning vara soetamine sularaha ja hoiuste all.
- 1.93 Tehingud ühe üksuse sees (nt samas üksuses toodetud toodangu tarbimine) nõuavad ainult kahte kannet, mille väärtus tuleb tuletada.

Väärtuse arvestamine

- 1.94 ESA 2010 süsteem näitab kõiki voogusid ja vara seise rahalistes ühikutes, välja arvatud mõned rahvastiku ja tööjõuga seotud näitajad. Vooge ja vara seise arvestatakse vastavalt nende vahetusväärtusele, st väärtusele, mille alusel voogusid ja vara vahetatakse (või saaks vahetada) sularaha vastu. Turuhinnad on ESAs järelikult väärtuse arvestamise aluseks.
- 1.95 Rahaliste tehingute ning sularaha ja kohustuste puhul on vajalikud väärtused otseselt määratavad. Enamikul muudel juhtudel on väärtuse arvestamise parimaks meetodiks analoogsete kaupade, teenuste ja vara turuhindade kasutamine. Seda meetodit kasutatakse näiteks vahetuskaubanduse ning omaniku kasutuses olevate eluruumidega seotud teenuste korral. Kui analoogsete toodete turuhinnad ei ole kättesaadavad – näiteks valitsuse toodetud turuväliste teenuste puhul –, saadakse väärtus tootmiskulude summeerimise teel. Kui turuhinda ei saa kasutada ning kulude andmed ei ole kättesaadavad, võib voogude ja vara seisu väärtust hinnata oodatava tulu diskonteeritud nüüdisväärtuse alusel. Seda meetodit võib kasutada ainult äärmise abinõuna.
- 1.96 Vara seisu väärtust arvestatakse jooksevhindades bilansi koostamise aja järgi, mitte lähtuvalt vara seisu moodustavate kaupade või varade tootmise või soetamise hetkest. Vara seisu väärtust on vaja arvestada allahinnatud jooksva soetusmaksumuse või tootmiskulude alusel.

Toodete väärtuse arvestamise erieeskirjad

- 1.97 Transpordikulude, kaubanduse marginaali ning netotootemaksude tõttu arvestavad asjaomase toote tootja ja kasutaja selle väärtust erinevalt. Selleks et olla nii lähedal kui võimalik tehingu osaliste vaatepunktidele, kirjendab ESA 2010 süsteem kõiki kasutusi ostjahindades, mis sisaldavad transpordikulusid, kaubanduse marginaali ja netotootemakse, samal ajal kui toodangut kirjendatakse alushindades, millest jäetakse need elemendid välja.
- 1.98 Toodete import ja eksport kirjendatakse piiril registreeritud väärtuse järgi. Impordi ja ekspordi koguväärtust arvestatakse eksportija tollipiiril või FOB-väärtusena (franko laeva pardal). Kaupade väärtuses ei sisaldu importija ja eksportija piiride vaheline välismaine transport ega kindlustusteenused, vaid need kirjendatakse teenuste all. Kui toodete detailseks analüüsiks ei ole FOB-väärtust võimalik saada, siis väliskaubanduse tabelid näitavad impordi väärtust importija tollipiiril (CIF-väärtus). Kõik transpordi- ja kindlustusteenused importija piirini sisalduvad imporditud kaupade väärtuses. Kuna need teenused hõlmavad kodumaiseid teenuseid, korrigeeritakse nende esitust FOB või CIFiga.

Väärtuse arvestamine püsivhindades

- 1.99 Voogude ja vara seisu väärtuse arvestamine püsivhindades arvestusperioodil tähendab nende väärtuse arvestamist varasema perioodi hindades. Püsivhindades arvestamise eesmärk on teisendada voogude ja vara seisu väärtuse muutused ajas hinna- ja mahumuutustesse. Voogusid ja vara seisu püsivhindades kirjeldatakse mahunäitajates.
- 1.100 Paljudel voogudel ja vara seisul, näiteks tulul, ei ole hinna ega koguse dimensiooni. Samas võib nende muutujate ostujõu leida, kui deflateerida jooksev väärtus sobiva hinnaindeksiga, nt kodumaise lõppkasutuse hinnaindeksiga, välja arvatud varude muutused. Selliselt leitud voogusid ja vara seisu kirjeldatakse samuti reaalarvestuses. Selle näiteks on reaalne kasutatav tulu.

Kirjendamise aeg

- 1.101 Vood kirjendatakse tekkepõhistena, st majandusliku väärtuse loomisel, muutmisel või kustutamisel või nõuete ja kohustuste tekkimisel, muutmisel või kustutamisel.
- 1.102 Toodang kirjendatakse siis, kui see on toodetud, mitte siis, kui ostja on toodangu eest tasunud. Vara müük kirjendatakse siis, kui vara vahetab omanikku, mitte siis, kui vastav makse on tehtud. Intressid kirjendatakse arvestusperioodil, mil nad tekivad, hoolimata sellest, kas neid sellel perioodil maksti või mitte. Tekkepõhist kirjendamist rakendatakse kõikide rahaliste ja mitterahaliste voogude puhul nii üksusesiseselt kui ka üksustevaheliselt.
- 1.103 Võib osutada vajalikuks ilmutada paindlikkust sellise lähenemisviisi kasutamisel maksude ja muude valitsemis-sektoriga seotud voogude osas, mida sageli kirjendatakse kassapõhisena valitsemissektori kontodel. Neid vooge võib olla raske täpselt teisendada kassapõhiselt tekkepõhisele arvestusele ja seega võib osutada vajalikuks ligi-kaudne arvestamine.
- 1.104 Erandina valitsemissektorile makstavate maksude ja sotsiaalmaksete kirjendamise üldpõhimõtetest võib neid kirjendada ilma osata, mis tõenäoliselt jääb laekumata, või – kui kirje sisaldab nimetatud osa – neutraliseeritakse see sama arvestusperioodi jooksul valitsemissektorilt asjaomastele sektoritele tehtavate kapitalisiiretega.
- 1.105 Kõikide asjasse puutuvate institutsionaalsete üksuste kõikidel asjaomastel kontodel tuleb kõik vood kirjendada ühel ja samal ajamomendil. Institutsionaalsed üksused ei kasuta alati samu arvepidamise reegleid. Isegi kui nad seda teevad, võivad praktilistel põhjustel, nagu viivitused teabevahetuses, tekkida tegelikul kirjendamisel erinevused. Sellest tulenevalt võivad tehingus osalejad kirjendada tehingud erineval ajahetkel. Need lahknevused kõrvaldatakse andmete korrigeerimisega.

Konsolideerimine ja tasaarvestus*Konsolideerimine*

- 1.106 Konsolideerimist kasutatakse selleks, et kõrvaldada üksuste kasutamise ja ressursside poolel tehingud, mis toimuvad üksuste rühmitamise tagajärjel üksuste vahel, ning vastastikused finantsvarad ja -kohustused. See juhtub üldiselt siis, kui omavahel kombineeritakse valitsemissektori allsektorite kontosid.
- 1.107 Allsektorites või sektorites osaiüksuste vahelisi vooge ja vara seise põhimõtteliselt ei konsolideerita.
- 1.108 Samas võidakse kontosid konsolideerida täiendavate esituste ja analüüside otstarbel. Teave, mis käsitleb (all)sektorite tehinguid muude sektoritega, ja vastav nn väline finantspositsioon võib olla palju tähtsam kui üldised koguarvud.

- 1.109 Peale selle annavad kontod ja tabelid, mis näitavad võlausaldaja ja võlgniku vahelisi seoseid, üksikasjaliku pildi majanduse finantseerimisest ning need on väga kasulikud mõistmaks kanaleid, mille kaudu rahastamise ülejääk liigub lõpplaenuandjalt lõpplaenuvõtjale.

Tasaarvestus

- 1.110 Üksustel või sektoritel võivad sama liiki tehingud olla kirjendatud nii kasutamise kui ka ressursside poolel (nt nad mõlemad maksavad ja saavad intresse) ning sama liiki finantsinstrumendid nii vara kui ka kohustustena. ESA lähenemisviisiks on brutokirjendamine, v.a tasaarvestus, mis sisaldub klassifikaatorites endis.

- 1.111 Tasaarvestus on mitmes tehingukategoorias kaudselt olemas, mille üheks väljapaistvamaks näiteks on „varude muutus“. Viimane annab pildi pigem üldisest kapitalimahutusest, mis on analüütiliselt tähtis aspekt, kui et jälgib igapäevaseid lisandumisi ja väljavõtmisi. Kui mõned erandid välja arvata, siis samamoodi kirjendatakse finantskontol ja vara muude muutuste kontodel vara ja kohustuste suurenemist netoprintsiibil, tuues välja seda liiki voogude lõpptulemuse arvestusperioodi lõpus.

Kontod, tasakaalustavad kirjed ja koondnäitajad

- 1.112 Üksuste või üksuste rühmade erinevatel kontodel on kirjendatud tehingud, mis on seotud majanduselu mõne konkreetse aspektiga (nt tootmisega). Tootmiskonto puhul ei ole tehingud kasutamise ja ressursside poolel tasakaalus ilma, et oleks lisatud tasakaalustav kirje. Samamoodi tuleb lisada tasakaalustav kirje (netoväärtus) institutsionaalse üksuse või sektori koguvara ja -kohustuste vahele. Tasakaalustavad kirjed on ka ise sisulised majandustegevust mõõtvad näitajad. Kui need summeeritakse kogumajanduses, saadakse olulised koondnäitajad.

Kontode kogum

- 1.113 ESA 2010 süsteem on üles ehitatud omavahel seotud kontode kogumina. Institutsionaalsete üksuste ja sektorite kontode täielik kogum koosneb jooksevkontodest, akumulatsioonikontodest ja bilansist.
- 1.114 Jooksevkontod kajastavad tootmist, tulu moodustamist, jaotamist ja ümberjaotamist ning selle tulu kasutamist lõpptarbimiseks. Akumulatsioonikontodel kirjendatakse muutusi varas, kohustustes ja netoväärtuses (iga institutsionaalse üksuse või üksuste rühma vara ja kohustuste vahe). Bilanss kajastab vara ja kohustuste seisuga ning netoväärtust.
- 1.115 Kohalike tegevusalüksuste ja tegevusalade kontode kogum piirdub esimeste jooksevkontodega: tootmiskonto ja tulude moodustamise kontoga, mille tasakaalustav kirje on tegevuse ülejääk.

Kaupade ja teenuste konto

- 1.116 Kaupade ja teenuste konto näitab majanduse kui terviku või tooterühmade puhul koguessursse (toodang ja import) ning kaupade ja teenuste kasutamist (vahetarbimine, lõpptarbimine, varude muutus, kapitali kogumahutus põhivarasse, väärisesemete soetamine miinus realiseerimine ning eksport). Kõnealune konto ei sarnane oma põhimõttelt teiste kogumis olevate kontodega ning sellel ei näidata tasakaalustavat kirjet, mis kantakse kogumis üle järgmisele kontole. Pigem on tegemist tabelis kajastatava raamatupidamis põhimõttega, mille kohaselt majanduses võrdub kõikide toodete ja tooterühmade puhul pakkumine nõudlusega.

Välismaailma konto

- 1.117 Välismaailma konto näitab tehinguid residendist ja mitteresidendist institutsionaalsete üksuste vahel ning vastavate varade ja kohustuste seisuga.

Kuna välismaailmal on arvepidamise ülesehituses samasugune roll kui institutsionaalsete üksuste sektoril, on välismaailma konto koostatud välismaailma vaatepunktist lähtudes. Välismaailma ressurss on kogumajanduse jaoks kasutamine ja vastupidi. Kui tasakaalustav kirje on positiivne, siis tähendab see välismaailma ülejääki ja kogumajanduse puudujääki, negatiivse bilansikirje korral aga vastupidist.

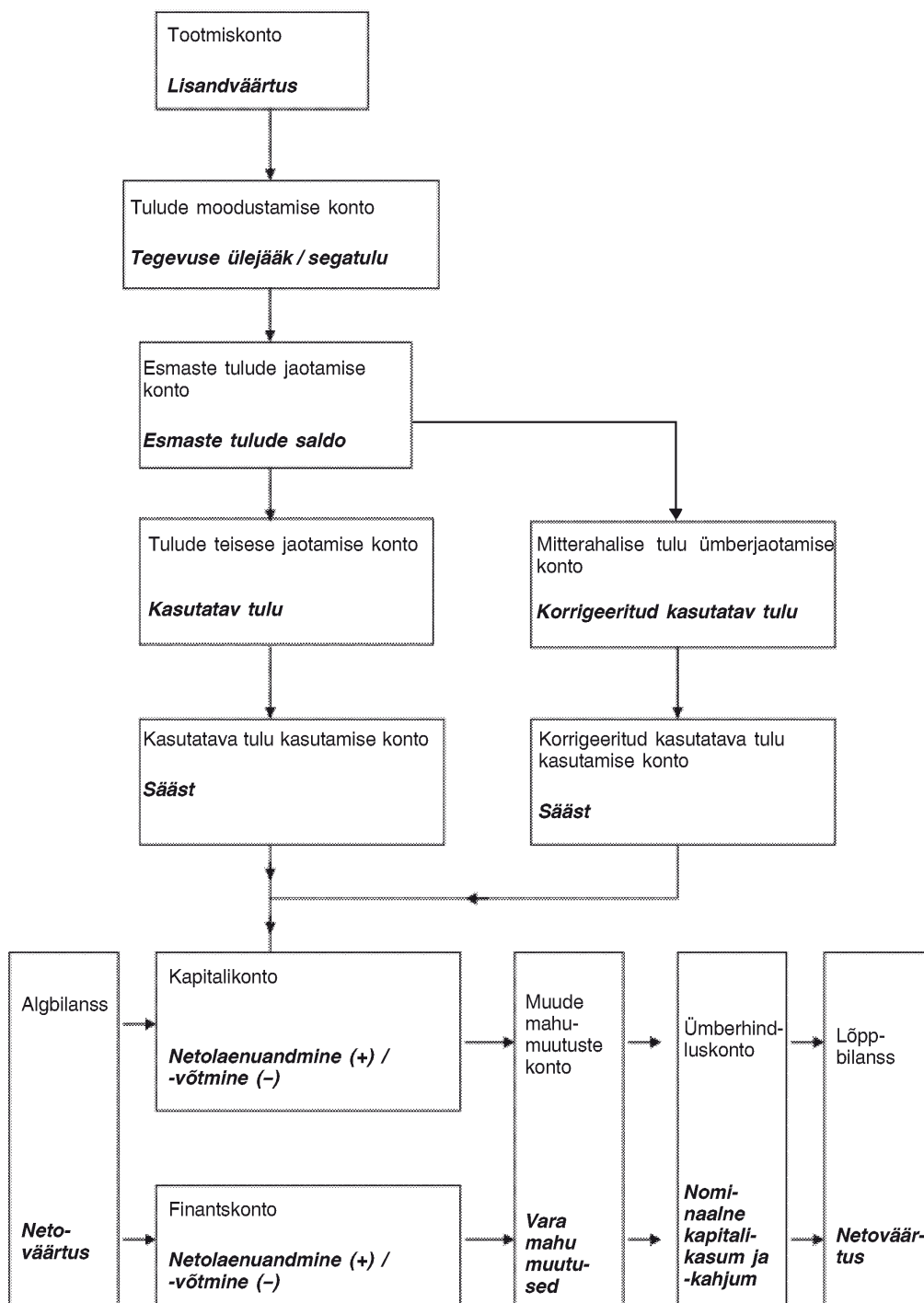
Välismaailma konto erineb teistest sektori kontodest selle poolest, et sellel ei esitata kõiki välismaailmas toimuvaid arvepidamistehinguid, vaid ainult neid, millel on analüüsitava kodumaises majanduses vastaspool.

Tasakaalustavad kirjed

1.118 Tasakaalustav kirje saadakse, kui lahutatakse konto ühe poole kirjete koguväärtusest teise poole kirjete koguväärtus.

Tasakaalustavad kirjed sisaldavad suurt hulka teavet ja siia kuuluvad kontode mõned tähtsaimad kirjed, nagu võib näha järgmistest tasakaalustavate kirjete näidetest: lisandväärtus, tegevuse ülejääk, kasutatav tulu, sääst, netolaenuandmine/-võtmine.

Järgmine diagramm näitab kontode kogumit voodiagrammina – tasakaalustavad kirjed on esitatud paksus kirjas.

Kontode kogumi diagramm

- 1.119 Esimene konto kogumis on tootmiskonto, millel kirjendatakse tootmisprotsessi sisend ja väljund ning tasakaalustavaks kirjeks on lisandväärtus.
- 1.120 Lisandväärtus viiakse üle järgmisele kontole, milleks on tulude moodustamise konto. Siin kirjendatakse hüvitised tootmisprotsessis osalevatele töötajatele ning valitsemissektorile tootmise tõttu tasutavad maksud, nii et tegevuse ülejäägi (või kodumajapidamiste sektori mittepalgaliste töötajate segatulu) saab tuletada iga sektori tasakaalustava näitajana. See samm on vajalik, et saaks hinnata lisandväärtuse summat, mis säilitati tootmissectoris tegevuse ülejäägi või segatuluna.
- 1.121 Seejärel kantakse lisandväärtus, mis on jagatud hüvitisteks töötajatele, maksudeks ja tegevuse ülejäägiks / segatuluks, selliselt jaotatuna edasi esmaste tulude jaotamise kontole. Selline jaotus võimaldab jaotada iga teguri tulu asjaomasele kusaavale sektorile, mis on tootmissectori vastaspool. Näiteks kõik hüvitised töötajatele jaotatakse kodumajapidamiste sektori ja välismaailma sektori vahel, samal ajal kui tegevuse ülejääk jääb ettevõtete sektorisse, kus see moodustati. Lisaks kirjendatakse sellel kontrol omandituluvood sektorisse ja sealt välja, nii et tasakaalustav kirje on sektori esmaste tulude saldo.
- 1.122 Järgmisel kontrol kirjendatakse nende tulude ümberjaotamist siirete kaudu – see on tulude teisese jaotamise konto. Ümberjaotamise peamiseks instrumentideks on kodumajapidamiste sektorilt sissenõutavad valitsemissektori maksud ja sellele makstavad sotsiaaltoetused. Tasakaalustavaks kirjeks on kasutatav tulu.
- 1.123 Põhiarvepidamise peamises kogumis järgneb kasutatava tulu kasutamise konto; tegemist on kontoga, mis on asjakohane kodumajapidamiste sektori puhul, sest just siin kirjendatakse kodumajapidamiste lõppkulutused, kusjuures tasakaalustavaks kirjeks on kodumajapidamiste sääst.
- 1.124 Samal ajal luuakse paralleelne konto – mitterahalise tulu ümberjaotamise konto. Konto loomise eesmärk on näidata mitterahalisi sotsiaalsiirdeid arvestusliku siirena valitsemissektorilt kodumajapidamiste sektorile, et kodumajapidamiste tulu saaks suurene da valitsemissektori teenuste väärtuse võrra. Järgmisel, korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise kontrol suureneb kasutatava tulu kasutamine kodumajapidamiste poolt sama summa võrra, justkui kodumajapidamiste sektor ostaks valitsemissektori pakutud teenuseid. Need kaks arvestust taandavad teineteist, nii et tasakaalustavaks kirjeks on sääst, mis on võrdne säästuga kontode põhikogumis.
- 1.125 Sääst viiakse üle kapitalikontole, kus seda kasutatakse kapitalimahutuseks, võimaldades kapitalisiirdeid sektoritesse ja neist välja. Ala- või ülekulutamine tegelike varade soetamisel annab tulemuseks netolaenuandmise/-võtmise tasakaalustava kirje. Netolaenuandmine on väljalaenatud ülejääk ning netolaenuvõtmine on puudujäägi rahastamine.
- 1.126 Viimaseks elemendiks on finantskontod, kus iga sektori üksikasjalik laenuandmine ja -võtmine esitatakse nii, et saab tuletada netolaenuandmise või -võtmise tasakaalustava kirje. See peaks täpselt vastama kapitalikonto netolaenuandmise/-võtmise tasakaalustavale kirjele ning mis tahes erinevus peab olema majandustegevuse tegeliku ja finantskirjendamise vaheline hindamiserinevus.
- 1.127 Diagrammi viimases reas on vasakul esitatud konto algbilanss, mis näitab kõikide varade ja kohustuste taset (nii tegelikku kui ka rahalist) konkreetse perioodi alguses. Majanduse rikkust mõõdetakse selle netoväärtuse alusel (varad miinus kohustused) ning see on näidatud bilansi alumises osas.
- 1.128 Algbilansist paremale liikudes kirjendatakse arvepidamisperioodil toimunud erinevad muutused varades ja kohustustes. Kapitalikonto ja finantskonto näitavad muutusi, mis tulenevad vastavalt tegelike varade ning finantsvarade ja -kohustustega tehtavatest tehingutest. Muude mõjude puudumisel võimaldaks see kohe arvutada lõppseisu, lisades muutused algseisule.
- 1.129 Sellegipoolest võivad väljaspool tootmise ja tarbimise majandustsükli esineda muutused ning sellised muutused mõjutavad vara ja kohustuste väärtust arvestusperioodi lõpus. Üks seda liiki muutus on vara mahu muutused – tegelik muutus põhivaras, mille on põhjustanud sündmused, mis ei ole seotud majandustegevusega. Näiteks võib tuua katastroofikahju – võimas maavärin, mille käigus märkimisväärne osa varast hävis, kuid selle põhjuseks ei olnud majandustehingud ega -siirded. See kahju tuleb kirjendada teiste mahumuutuste all, et kajastada puhtalt majandussündmuste alusel oodatust madalamat varade taset. Teine võimalus, kuidas vara (ja kohustuste) väärtus võib muutuda peale majandustehinguid, on hinnamuutus, mis tuleneb hoitava vara kapitalikasumist või -kahjumist. See muutus kirjendatakse ümberhindluskontrol. Kui arvestada nende kahe lisamõjuga, mis muudavad vara ja kohustuste seis, on võimalik hinnata lõppbilanssi, kohandades algbilanssi muutustega, mis on toimunud diagrammi alumises reas näidatud voogude kontrol.

Koondnäitajad

- 1.130 Koondnäitajad on summaarsed väärtused, millega mõõdetakse kogumajanduse tegevuse tulemust; siia kuuluvad näiteks toodang, lisandväärtus, kasutatav tulu, lõpptarbimine, sääst, kapitalimahutus jne. Kuigi koondnäitajate leidmine ei ole ESA ainus eesmärk, on need olulised ülevaatlike näitajadena, mida kasutatakse makromajandusliku analüüsi ja võrdluse tegemiseks ajas ja ruumis.
- 1.131 Eristatakse kahte liiki koondnäitajaid:
- koondnäitajad, mis viitavad otseselt ESA 2010 süsteemis toimunud tehingutele, nt kaupade ja teenuste tootmine, lõpptarbimine, kapitali kogumahutus põhivarasse, hüvitised töötajatele jne;
  - koondnäitajad, milleks on kontode tasakaalustavad kirjed, nagu SKP turuhindades, kogumajanduse tegevuse ülejääk, kogurahvatulu, kasutatav rahvatulu, sääst, välismajanduse jooksevkonto saldo ning kogumajanduse netoväärtus (rahvamajanduse rikkus).
- 1.132 Rahvamajanduse arvepidamises ühe inimese kohta arvatavatel näitajatel on mitu olulist kasutusvõimalust. Selliste laiaulatuslike koondnäitajate puhul nagu SKP, rahvatulu või kodumajapidamiste lõpptarbimine kasutatakse nimetajana tavaliselt kogurahvastikku (residente). Kui aga kodumajapidamiste sektori kontod või kontode osad on jaotatud allsektoriteks, siis kasutatakse andmeid nendes allsektoritesse kuuluvate kodumajapidamiste ja isikute arvu kohta.

SKP: peamine koondnäitaja

- 1.133 SKP on üks ESA peamistest koondnäitajatest. SKPga mõõdetakse kogu majandustegevust, mis toimub majandusterritooriumil ja mille käigus valmib toodang, mis vastab majanduse lõppnõudlusele. SKP mõõtmiseks turuhindades on kolm võimalust:
- tootmise meetod, mille kohaselt SKP on kõikides kaupade tootvates ja teenuseid pakkuvates tegevusalades loodud lisandväärtuste summa, millele on lisatud netotootemaksud;
  - tarbimise meetod, mille kohaselt SKP on kõikide selliste lõppkulutuste summa, mis on tehtud kas majanduse lõpptoodangu tarbimisel või rikkuse suurendamisel ning millele on lisatud kaupade ja teenuste eksport miinus import;
  - sissetulekute meetod, mille kohaselt SKP on kõikide selliste tulude summa, mis teeniti kaupade tootmise või teenuste osutamise protsessis ning millele on lisatud tootmis- ja impordimaksud miinus subsiidiumid.
- 1.134 Need kolm SKP arvestamise meetodit peegeldavad ka erinevaid võimalusi, kuidas SKPd võib käsitleda lähtuvalt selle komponentidest. Lisandväärtuse võib jaotada institutsionaalsete sektorite järgi ning kogumajandusse panustava tegevusala järgi (nt põllumajandus, tööstus, ehitus, teenused jne).

Lõppkulutused võib jaotada järgmistesse liikidesse: kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused, KTKTide lõpptarbimiskulutused, valitsemissektori lõpptarbimiskulutused, varude muutus, kapitalimahutus põhivarasse ja eksport, millest on maha arvatud impordikulu.

Teenitud tulu võib jaotada tulu liigi järgi – hüvitised töötajatele ja tegevuse ülejääk.

- 1.135 Kõige täpsema SKP näitaja saamiseks seotakse nende kolme meetodi komponendid pakkumise ja kasutamise raamistikku. See võimaldab ühildada tegevusala lisandväärtuse ja tulu arvestused ning tasakaalustada toodete pakkumise ja nõudluse. Selline integreeritud lähenemisviis tagab järjepidevuse SKP erinevate komponentide vahel ning annab täpsema SKP taseme näitaja kui nimetatud kolmest meetodist ainult ühe kasutamine. Lahutades SKPst põhivara kulumi, saame sisemajanduse netoprodukti turuhindades (SNP).

Sisend-väljundraamistik

- 1.136 Sisend-väljundraamistik ühendab kogulisandväärtuse komponendid, tegevusala vahetarbimise ja toodangu, toote pakkumise ja nõudluse ning kasutamise ja ressursi struktuuri majanduse institutsionaalsete sektorite lõikes. See raamistik liigendab majanduse, et näidata kõikide kaupade ja teenustega tehtavaid tehinguid tegevusalade ja lõpptarbivate vahel teataval perioodil (nt kvartal või aasta). Teabe võib esitada kahel viisil:
- pakkumise ja kasutamise tabelitena ning
  - sümmeetriliste sisend-väljundtabelitena.

Pakkumise ja kasutamise tabelid

- 1.137 Pakkumise ja kasutamise tabelid näitavad kogu majandust tegevusalade (nt mootorsõidukitööstus) ja toodete (nt spordikaubad) lõikes. Tabelid näitavad seoseid kogulisandväärtuse komponentide, tegevusala vahetarbimise ja toodangu ning toote pakkumise ja nõudluse vahel. Pakkumise ja kasutamise tabelid aitavad omavahel seostada majanduse erinevaid institutsionaalseid sektoreid (nt avaliku sektori ettevõtted) ja üksikasjalikke andmeid, mis on seotud kaupade ja teenuste impordi ja ekspordi, valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste, kodumajapidamiste ja KTKTide lõpptarbimiskulutuste ning kapitalimahutusega.
- 1.138 Pakkumise ja kasutamise tabelite koostamine võimaldab uurida rahvamajanduse arvepidamise komponentide järjepidevust ja sidusust ühtses üksikasjalikus raamistikus ning määrata kolme SKP arvestamise meetodi (st tootmine, sissetulekud ja tarbimine) komponentide abil kindlaks SKP ühtse väärtuse.
- 1.139 Kui pakkumise ja kasutamise tabelid on integreeritud viisil tasakaalustatud, aitavad need järjepidevalt ja sidusalt omavahel seostada ka järgmise kolme konto komponendid:
- 1) kaupade ja teenuste konto;
  - 2) tootmiskonto (tegevusalade ja institutsionaalsete sektorite järgi) ning
  - 3) tulude moodustamise konto (tegevusalade ja institutsionaalsete sektorite järgi).

Sümmeetrilised sisend-väljundtabelid

- 1.140 Sümmeetrilised sisend-väljundtabelid tuletatakse pakkumise ja kasutamise tabelites ning muudes täiendavates allikates esitatud andmetest, et anda teoreetiline alus edasisteks analüüsideks.
- 1.141 Need tabelid sisaldavad sümmeetrilisi tabelleid (toodete või tegevusalade kaupa), Leontjevi pöördmaatriksit ja muid diagnostilise analüüsi näitajaid, nt toodangu kordajaid. Kõnealused tabelid näitavad eraldi kodumaiselt toodetud ning imporditud kaupade ja teenuste tarbimist, andes teoreetilise raamistiku majanduse täiendavaks struktuuralseks analüüsiks, mis kajastab ka lõppnõudluse muutuste struktuuri ja mõju majandusele.

2. PEATÜKK

ÜKSUSED JA ÜKSUSTE RÜHMAD

- 2.01 Riigi majandus on süsteem, milles institutsioonid ja inimesed tegutsevad vastastikku kaupu, teenuseid ja maksevahendeid (nt raha) vahetades ja edasi andes, et toota kaupu ja pakkuda teenuseid ning neid tarbida.

Majanduses on koostöömivateks üksusteks majandusüksused, mis saavad omada vara, võtta kohustusi ning teostada majandustegevust ja tehinguid teiste üksustega. Neid teatakse kui institutsionaalseid üksusi.

Rahvamajanduse arvepidamise kasutusel olevate üksuste määramisel on erinevad eesmärgid. Esiteks, üksustel on oluline roll majanduse määramisel geograafilises mõttes, nt riigid, regioonid ja riikide rühmad, nagu raha- või poliitilised liidud. Teiseks on kõnealustel üksustel oluline roll üksuste rühmitamisel institutsionaalseteks sektoriteks. Kolmandaks, nad on olulised selleks, et määratleda, millised vood ja vara seisud kirjendatakse. Sama institutsionaalse üksuse eri osade vahelisi tehinguid rahvamajanduse arvepidamises põhimõtteliselt ei kirjendata.

- 2.02 Rahvamajanduse arvepidamises kasutatavad üksused ja üksuste rühmad määratakse majandusanalüüsi vajadustest lähtudes, mitte lihtsalt üle võttes statistilistes küsitlustes kasutatavaid üksuste liike. Need viimati nimetatud üksused (nt ettevõtted, valdusettevõtted, tegevusalauksused, kohalikud üksused, valitsusasutused, kasumitaotlusega institutsioonid, kodumajapidamised jne) ei pruugi rahvamajanduse arvepidamiseks sobida, sest nad on moodustatud juriidilistest, administratiivsetest või raamatupidamise kriteeriumidest lähtudes.

Selle tagamiseks, et andmete kogumiseks tehtavates uuringutes võetaks järk-järgult kasutusele kõik teabeelemendid, mis on vajalikud koostamaks ESA 2010 analüüsiüksustel põhinevaid andmeid, peavad statistikud võtma arvesse ESA 2010s sätestatud analüüsiüksuste määratlusi.

- 2.03 ESA 2010 süsteemi iseärasuseks on eri liiki üksuste kasutamine, mis vastavad majanduse kolmele jaotusviisile:

- 1) voogude ja positsioonide analüüsimiseks on oluline valida üksused, mille puhul on võimalik uurida majandustegevuses osalejate vahelisi käitumuslikke seoseid;
- 2) tootmisprotsessi analüüsimiseks on oluline valida üksused, mis toovad esile tehnilis-majanduslikku laadi seosed või mis peegeldavad kohalikke tegevusi;
- 3) regionaalse analüüsi tegemiseks on vaja üksuseid, mis kajastaksid kohalikke tegevusi.

Esimese eesmärgi täitmiseks on institutsionaalsed üksused määratletud. Punktis 1 nimetatud käitumuslike seoste puhul peavad üksused kajastama kogu oma institutsionaalse majandustegevuse.

Punktides 2 ja 3 nimetatud tootmisprotsesside, tehnilis-majanduslike seoste ja regionaalse analüüsi puhul on vaja selliseid üksusi nagu kohalikud tegevusalauksused. Neid üksuseid kirjeldatakse käesolevas peatükis hiljem.

Enne ESA 2010s kasutatavate üksuste määratluste esitamist on vaja määratleda rahvamajanduse piirid.

RAHVAMAJANDUSE PIIRID

- 2.04 Üksused, kes moodustavad riigi majanduse ning kelle vood ja vara seisud kirjendatakse ESA 2010s, on residentidest üksused. Institutsionaalne üksus on riigi resident siis, kui tema ülekaalukas majanduslike huvide kese asub selle riigi majandusterritooriumil. Neid üksusi nimetatakse residentidest üksusteks, olenemata nende riikkondsusest, õiguslikust vormist või sellest, kas nad asuvad tehingu toimumise ajal riigi majandusterritooriumil.

- 2.05 Majandusterritooriumi moodustab:

- a) ühe valitsuse toimiva haldus- ja majanduskontrolli alla kuuluv ala (geograafiline territoorium);

- b) kõik vabatsoonid, sealhulgas tollilaod ja tollikontrolli all olevad vabrikud;
- c) riigi õhuruum, territoriaalveed ja rahvusvahelistes vetes asuv mandrilava, millele riigil on ainuõigus;
- d) territoriaalsed enklaavid (st geograafilised territooriumid, mis asuvad välismaailmas ja mida riigi valitsusasutused (nagu saatkonnad, konsulaadid, sõjaväebaasid, teaduskeskused jne) kasutavad vastavalt rahvusvahelistele lepingutele või riikidevahelistele kokkulepetele);
- e) rahvusvahelistes vetes riigi mandrilavast väljaspool paiknevad nafta-, maagaasi- jms maardlad, mida käitavad üksused on punktides a–d määratletud territooriumi residentid.

Kalalaevu, teisi laevu, ujuvaluseid ja õhusõidukeid käsitatakse ESAs liikuvahenditena, olenemata sellest, kas need on riigi residentist üksuse omandis ja/või kasutuses või mitteresidentide omandis ja residentist üksuse kasutuses. Tehingud, mis hõlmavad liikuvahendite omandamist (kapitali kogumahutus põhivarasse) ja kasutamist (rentimine, üürimine, kindlustus jne), loetakse selle riigi majanduse osaks, mille resident vastavalt omanik ja/või käitaja on. Kapitalirendi puhul eeldatakse omanikuõiguse üleminekut.

Majandusterritoorium võib olla eespool määratletust suurem või väiksem ala. Suurem ala võib olla rahaliit, näiteks Euroopa rahaliit; väiksema ala näide on riigi osa, nagu piirkond.

2.06 Majandusterritoorium ei hõlma eksterritoriaalseid enklaave.

Välja on arvatud ka riigi enda geograafilise territooriumi osad, mida kasutavad järgmised organisatsioonid:

- a) teiste riikide valitsusasutused;
- b) Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused ning
- c) rahvusvahelised organisatsioonid riikide vahel sõlmitud rahvusvaheliste lepingute alusel.

Euroopa Liidu institutsioonide ja asutuste ning rahvusvaheliste organisatsioonide kasutatavad territooriumid on eraldi majandusterritooriumid. Sellistele territooriumidele on omane, et ainsateks residentideks on institutsioonid.

2.07 Ülekaalukas majanduslike huvide kese tähendab, et riigi majandusterritooriumil on koht, kus üksus tegeleb olulisel määral majandustegevuse või -tehingutega tähtajatult või kindlaksmääratud, kuid pika aja (aasta või rohkem) jooksul. Maa või ehitiste omanist majandusterritooriumil loetakse piisavaks, et omanikul oleks seal ülekaalukas majanduslike huvide kese.

Ettevõtteid on peaaegu alati seotud ainult ühe majandusega. Maksustamisest ja muudest õiguslikest nõuetest tulenevalt kasutatakse eri õigusruumides tegutsemiseks sageli eri juriidilisi isikuid. Lisaks eristatakse statistilistel eesmärkidel eraldi institutsionaalset üksust, kui ühel juriidilisel isikul on märkimisväärselt ulatuslik tegevus kahel või enamal territooriumil (nt filiaalid, maaomand ning mitmel territooriumil tegutsevad ettevõtteid). Selliste juriidiliste isikute jagamise tulemusel on iga seejärel kindlaks määratud ettevõtte residentsus selge. Ülekaalukas majanduslike huvide kese ei tähenda, et üksuseid, kellel on märkimisväärselt ulatuslik tegevus kahel või enamal territooriumil, ei tohi jaotada.

Kui ettevõttel puudub füüsiline mõõde, määratakse tema residentsus kindlaks selle majandusterritooriumi järgi, mille seaduste kohaselt on ettevõtte asutatud või registreeritud.

2.08 Riigi residentideks peetavad üksused saab jagada järgmiselt:

- a) üksused, mille tegevus on seotud tootmise, rahastamise, kindlustuse või ümberjaotamisega kõigi oma tehingute osas, välja arvatud tehingud, mis on seotud maa ja ehitiste omamisega;
- b) üksused, mille peamiseks tegevuseks on tarbimine kõigi oma tehingute osas, välja arvatud tehingud, mis on seotud maa ja ehitiste omamisega;
- c) kõik üksused kui maa ja ehitiste omanikud, välja arvatud teiste riikide majandusterritooriumi osaks olevate või sõltumatu riigi moodustavate eksterritoriaalsete enklaavide omanikud.

2.09 Üksuste puhul, mis ei ole kodumajapidamised, võib kõikide muude kui maa ja ehitiste omandilise kuuluvusega seotud tehingute puhul eristada järgmist kahte võimalust:

- a) tegevus toimub ainult riigi majandusterritooriumil: üksused, mis teostavad sellist tegevust, on riigi residentidist üksused;
- b) tegevus toimub vähemalt ühe aasta jooksul mitme riigi majandusterritooriumil: sel juhul peetakse riigi residentidist üksuseks ainult seda üksuse osa, mille ülekaalukas majanduslike huvide kese asub riigi majandusterritooriumil.

Residentidist institutsionaalne üksus võib olla tinglik residentidist üksus sellise tegevuse puhul, millega teise riigi residentidist üksus on vähemalt aasta aega riigis tegelenud. Kui tegevus kestab alla aasta, loetakse see tootjana tegutseva institutsionaalse üksuse tegevuse hulka ning eraldi institutsionaalset üksust ei määratleta. Vähetähtsa tegevuse korral, isegi kui see kestab üle aasta, ja seadmete välismaal paigaldamise korral eraldi üksust ei määratleta ja tegevus kirjendatakse tootjana tegutseva institutsionaalse üksuse tegevusena.

2.10 Kodumajapidamisi, välja arvatud maa ja ehitiste omanikena, peetakse residentidist üksusteks majandusterritooriumil, kus on nende ülekaalukas majanduslike huvide kese. Nad on residentid, olenemata välismaal veedetud vähem kui aastastest perioodist. Nad hõlmavad eelkõige järgmisi isikuid:

- a) piiriülesed töötajad, kes on määratletud kui isikud, kes naaberriigis töötamiseks ületavad iga päev riigipiiri;
- b) hooajatöötajad, kes on määratletud kui isikud, kes vastavalt hooajale lahkuvad riigist mitmeks kuuks, kuid vähem kui aastaks, et töötada teises riigis;
- c) turistid, patsiendid, üliõpilased, külalisametnikud, ärimehed, müügimehed, kunstnikud ja laevameeskonna liikmed, kes reisivad välismaale;
- d) välisriikide valitsuste eksterritoriaalsete enklaavide kohalikud töötajad;
- e) nende Euroopa Liidu institutsioonide ning rahvusvaheliste tsiviil- või sõjaliste organisatsioonide töötajad, kelle peakontor asub eksterritoriaalses enklaavis;
- f) territoriaalenklaavides asuvate riikide valitsuste ametlikud, tsiviil- või sõjalised esindajad (kaasa arvatud nende leibkonnad).

Õpilasi käsitatakse alati residentidena, olenemata nende õppeaja kestusest välisriigis.

2.11 Kõik majandusterritooriumi osaks olevat maad ja/või ehitisi omavad üksused on selle riigi residentidist üksused või tinglikud residentidist üksused, kus kõnesolev maa või kõnesolevad ehitised asuvad.

INSTITUTSIONAALSED ÜKSUSED

2.12 *Määratlus:* institutsionaalne üksus on majandusüksus, kes on sõltumatu otsuste vastuvõtmisel oma peamiste funktsioonide täitmiseks. Residentidist üksust käsitatakse institutsionaalse üksusena majandusterritooriumil, kus tal on ülekaalukas majanduslike huvide kese, kui ta on sõltumatu otsuste vastuvõtmisel ning ta peab või ta on võimeline pidama täielikku raamatupidamisarvestust.

Selleks et üksus saaks olla sõltumatu otsuste vastuvõtmisel oma peamise funktsiooni täitmiseks, peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- a) üksusel on õigus omada kaupu ja vara, ta on võimeline vahetama kaupade ja vara omandiõigust tehingutes teiste institutsionaalsete üksustega;
- b) üksus on võimeline vastu võtma majandusotsuseid ja tegelema majandustegevusega, mille eest ta vastutab ja seaduse ees aru annab;
- c) üksus on võimeline võtma enda nimel rahalisi kohustusi, muid kohustusi või täiendavaid lubadusi ning sõlmima lepinguid ning
- d) üksus on võimeline pidama täielikku raamatupidamisarvestust, mis koosneb arvepidamise sissekannetest kõikide oma tehingute kohta, mis toimusid arvestusperioodi jooksul, ning samuti pidama vara ja kohustuste bilanssi.

- 2.13 Järgmisi põhimõtteid kohaldatakse siis, kui üksusel puuduvad institutsionaalse üksuse tunnused:
- kodumajapidamisi käsitatakse sõltumatutena otsuste vastuvõtmisel seoses oma peamise funktsiooniga ja seepärast on nad institutsionaalsed üksused, isegi kui neil ei ole täielikku arvepidamist;
  - üksused, kes ei pea ja kes ei ole nõudmise korral võimelised pidama täielikku raamatupidamisarvestust, ei ole institutsionaalsed üksused;
  - üksused, kes peavad küll täielikku raamatupidamisarvestust, kuid kes ei ole sõltumatud otsuste vastuvõtmisel, on neid kontrollivate üksuste osaks;
  - üksused ei pea oma arvepidamist avaldama, et neid saaks käsitada institutsionaalsete üksustena;
  - üksusi, kes moodustavad osa tootmisega tegelevate üksuste rühmast ja peavad täielikku raamatupidamisarvestust, käsitatakse institutsionaalsete üksustena isegi siis, kui nad on osa oma sõltumatusest otsuste vastuvõtmisel loovutanud keskusele (peakontorile), kes vastutab rühma üldjuhtimise eest; peakontorit peetakse tema poolt kontrollitavatest üksustest eraldi seisvaks institutsionaalseks üksuseks;
  - kvaasikorporatiivsed ettevõtted on üksused, kes peavad täielikku raamatupidamisarvestust, kuid ei oma juriidilist staatust. Nende majandus- ja finantskäitumine erineb nende omanike käitumisest ja sarnaneb ettevõtete omaga. Neid peetakse sõltumatuteks otsuste vastuvõtmisel ja vaadeldakse kui teistest eraldi seisvaid institutsionaalseid üksuseid.

Peakontorid ja valdusettevõtted

2.14 Peakontorid ja valdusettevõtted on institutsionaalsed üksused. Nende kahe liigi kirjeldus on järgmine.

- Peakontor on üksus, mis teostab juhtimiskontrolli oma tütarettevõtete üle. Peakontorid liigitatakse oma tütarettevõtete domineerivasse mittefinantsettevõtete sektorisse, välja arvatud juhul, kui kõik või enamik nende tütarettevõtetest on finantsinstitutsioonid; sellisel juhul käsitatakse neid finantsvahenduse abiettevõtetenä (S.126) sektoris „Finantsinstitutsioonid“.

Kui tütarettevõtetele on nii mittefinantsettevõtte kui ka finantsinstitutsioonid, siis toimub peakontorite sektorisse klassifitseerimine nende ettevõtete järgi, kelle lisandväärtus on ülekaalus.

Peakontoreid kirjeldatakse rahvusvahelise majanduse tegevusalade klassifikaatoriga ISIC Rev. 4 M osas klassis 7010 (NACE Rev. 2, M 70.10) järgmiselt:

See klass hõlmab äriühingu või ettevõtte muude üksuste juhtimist ja järelevalvet nende üle, äriühingu või ettevõtte strateegilise või organisatsioonilise planeerimise ja otsuste tegemise rolli täitmist ning tegevuskontrolli teostamist ja nendega seotud üksuste igapäevase tegevuse juhtimist.

- Valdusettevõtte, kes valdab tütarettevõtete varasid, kuid ei tegele juhtimisega, on varasid hoidev finantsasutus (S.127) ja klassifitseeritakse finantsinstitutsioonina.

Valdusettevõtteid kirjeldatakse ISIC Rev. 4 K osas klassis 6420 (NACE Rev. 2, K 64.20) järgmiselt:

See klass hõlmab valdusettevõtete tegevust, st selliste üksuste tegevust, kes valdavad tütarettevõtete grupi varasid (omadest aktsiast või osakuid kontrollitavasemas) ja kelle põhitegevusala on grupi omamine. Sellesse klassi kuuluvad valdusettevõtted ei osuta muid teenuseid ettevõtetele, milles vara hoitakse, st nad ei halda ega juhi teisi üksusi.

Ettevõtete grupid

- 2.15 Suured ettevõtete grupid moodustuvad siis, kui ematähtsuse kontrollib mitut tütarettevõtet, kellel võib omakorda olla tütarettevõtteid jne. Grupi iga liiget käsitatakse eraldiseisva institutsionaalse üksusena, kui ta vastab institutsionaalse üksuse määratlusele.
- 2.16 Ettevõtete grupp ei ole mõistlik käsitada ühe institutsionaalse üksusena, sest grupid ei ole alati ajas püsivad, samuti ei ole neid praktikas lihtne kindlaks määrata. Võib olla raske saada teavet gruppide kohta, mille liikmete tegevus ei ole tihedalt seotud. Paljud grupid on liiga suured ja heterogeensed selleks, et neid saaks käsitada ühe üksusena, ning nende suurus ja koosseis võib ühinemiste ja ülevõtmiste tulemusel aja jooksul muutuda.

Eriotstarbelised üksused

- 2.17 Eriotstarbeline üksus (*special purpose entity – SPE*) või eriotstarbeline rahastamisvahend (*special purpose vehicle – SPV*) on tavaliselt kapitali- või usaldusühing, mis on loodud kitsaste, konkreetsete või ajutiste eesmärkide täitmiseks ning finantsriski, konkreetse maksu- või regulatiivse riski eraldamiseks.
- 2.18 Ühtset eriotstarbelise üksuse määratlust ei ole, kuid sellistele üksustele on omased järgmised tunnused:
- a) neil ei ole töötajaid ega mittefinantsvara;
  - b) nende olemasolust ei ole muud füüsilist märki kui vaid „silt seinal”, mis kinnitab nende registreerimiskohta;
  - c) nad on alati seotud teise ettevõttega, sageli tütarettevõttena;
  - d) nad on nendega seotud ettevõtete asukohaterritooriumist erineva territooriumi residentid. Kui ettevõttel puudub füüsiline asukoht, määratakse tema residentsus kindlaks vastavalt majandusterritooriumile, mille õigusaktide alusel on ettevõtte moodustatud või registreeritud;
  - e) neid juhivad mõne teise ettevõtte töötajad, kusjuures kõnealune teine ettevõtte võib, aga ei pruugi olla juhitava üksusega seotud. Eriotstarbeline üksus maksab tasu talle osutatud teenuste eest ning esitab omakorda oma emaaettevõttele või teistele seotud ettevõtetele arveid nende kulude katmiseks. See on ainus tootmine, millesse eriotstarbeline üksus on kaasatud, kuigi ta võtab sageli kohustusi oma omaniku nimel ning saab tavaliselt investeerimistulu ja kapitalikasumit tema hoitava vara eest.
- 2.19 Olenemata sellest, kas üksusel on kõik nimetatud tunnused või mitte ühtegi neist ning kas teda kirjeldatakse eriotstarbelise üksusena või mõne samalaadse nimetusega või mitte, käsitatakse teda nii nagu mis tahes muud institutsionaalselt üksust, liigitades ta sektorisse ja tegevusalasse vastavalt tema põhitegevusalale, välja arvatud juhul, kui kõnealusel eriotstarbelisel üksusel ei ole iseseisvat tegutsemisõigust.
- 2.20 Seega liigitatakse iseseisva tegutsemisõigusega varasid hoidvad finantsasutused, kunstlikud tütarettevõtted ja valitsemissektori eriotstarbelised üksused neid kontrolliva organiga samasse sektorisse. Erandiks on olukord, kui nad on mitteresidentid; sellisel juhul käsitatakse neid kontrollivast organist eraldi seisvana. Valitsemissektori puhul kajastatakse tütarettevõtte tegevust aga valitsemissektori arvepidamises.

Varasid hoidvad finantsasutused

- 2.21 Valdusettevõtte, kes lihtsalt omab tütarettevõtete varasid, on üks varasid hoidva finantsasutuse näide. Näited muudest üksustest, mida samuti käsitatakse varasid hoidva finantsasutustena, on eespool kirjeldatud eriotstarbeliste üksuste tunnusoontega üksused, mis hõlmavad investeerimis- ja pensionifonde ning üksuseid, mida kasutatakse üksikisikute või perekondade rikkuse hoidmiseks ja haldamiseks, võlaväärtpaberite emitteerimiseks seotud ettevõtete nimel (sellist ettevõtet võib kutsuda sihtäriühinguks) ning muude finantsfunktsioonide täitmiseks.
- 2.22 Emaettevõttest sõltumatuse määra võib näidata, teostades teatavat tegelikku kontrolli oma varade ja kohustuste üle kuni vara ja kohustustega seotud riskide kandmiseni ning vara ja kohustustega seotud kasu lõikamiseni. Sellised üksused klassifitseeritakse sektorisse „Finantsinstitutsioonid”.
- 2.23 Seda liiki üksust, kes ei saa tegutseda oma emaaettevõttest sõltumatult ning on lihtsalt varade ja kohustuste passiivne hoidja (mõnikord kirjeldatakse teda tegutsuvat autopiloodina), ei käsitata eraldiseisva institutsionaalse üksusena, välja arvatud juhul, kui ta on teise majanduse resident võrreldes oma emaaettevõttega. Kui ta on emaaettevõttega sama majanduse resident, käsitatakse teda kunstliku tütarettevõttena, nagu on kirjeldatud allpool.

Kunstlikud tütarettevõtted

- 2.24 Täielikult emaaettevõttele kuuluv tütarettevõtte võidakse luua, et pakkuda teenuseid emaaettevõttele või teistele samasse gruppi kuuluvatele ettevõtetele, eesmärgiga vältida maksude maksmist, minimeerida kohustusi pankroti korral või tagada muid tehnilisi eeliseid, mis tulenevad konkreetsetes riigis kehtivast maksu- või äriõigusest.
- 2.25 Üldiselt ei vasta seda liiki üksused institutsionaalse üksuse määratlusele, sest neil puudub võime tegutseda emaaettevõttest sõltumatult ning nende võime vallata nende bilansis hoitavaid varasid või teha nendega tehinguid võib olla piiratud. Nende toodangu taseme ja selle eest saadava hinna määrab kindlaks emaaettevõtte, kes (võimalik et koos teiste sama grupi ettevõtetega) on nende ainuke klient. Seetõttu ei käsitata neid eraldiseisvate institutsionaalsete üksustena, vaid emaaettevõtte lahutamatu osana ning nende arvepidamine konsolideeritakse emaaettevõtte arvepidamisega, välja arvatud juhul, kui nad on teise majandusterritooriumi residentid võrreldes oma emaaettevõttega.

- 2.26 Eristada tuleb äsja kirjeldatud kunstlikke tütarettevõtteid ja üksuseid, mis tegelevad ainult abitegevusega. Abitegevused hõlmavad üksnes teenuseid, mida peaaegu kõik ettevõtted vajavad teataval määral, näiteks ruumide puhastamine, töötajate palgaarvestuse pidamine või infotehnoloogia infrastruktuuri pakkumine ettevõttele (vt 1. peatüki punkt 1.31).

Valitsemissektori eriotstarbelised üksused

- 2.27 Ka valitsemissektor võib moodustada varasid hoidvatele finantsasutustele ja kunstlikele tütarettevõtetele omaste tunnusjoonte ja funktsioonidega eriotstarbelisi üksusi. Sellistel üksustel puudub võime tegutseda iseseisvalt ning nende tehingute ulatus on piiratud. Nad ei kanna oma valduses olevatest varadest ja kohustustest tulenevaid riske ega saa neist kasu. Kui sellised üksused on residendid, käsitatakse neid valitsemissektori lahutamatu osana, mitte aga eraldiseisvate üksustena. Kui nad on mitteresidendid, käsitatakse neid eraldi üksustena. Kõik nende poolt välismaal tehtud tehingud kajastatakse vastavates tehingutes valitsusega. Seega kui üksus võtab välismaal laenu, käsitatakse teda üksusena, kes laenas sama summa samadel tingimustel valitsemissektorile.

- 2.28 Kokkuvõttes, iseseisva tegutsemisõigusega eriotstarbeliste üksuste arvepidamine konsolideeritakse emaettevõtte arvepidamisega, välja arvatud juhul, kui need üksused on teise majanduse residendid võrreldes oma emaettevõttega. Sellest üldisest reeglist on üks erand, nimelt siis, kui mitteresidentist eriotstarbelise üksuse loob valitsemissektor.

- 2.29 Tinglikke residendist üksusi (*notional resident units*) määratletakse järgmiselt:

- a) need mitteresidentist üksuste osad, mille ülekaalukas majanduslike huvide kese on riigi majandusterritooriumil (enamikul juhtudel üksused, kes tegelevad majandusliku tootmisega aasta või enam);
- b) mitteresidentist üksused maa ja/või ehitiste omanikena riigi majandusterritooriumil, kuid ainult seoses kõnealust maad või kõnealuseid ehitisi puudutavate tehingutega.

Tinglikke residendist üksusi, isegi kui nad peavad ainult osalist raamatupidamisarvestust ega ole alati sõltumatud otsuste vastuvõtmisel, käsitatakse kui institutsionaalseid üksusi.

- 2.30 Institutsionaalsete üksustena käsitatakse järgmisi üksusi:

- a) üksused, mis on sõltumatud otsuste vastuvõtmisel ja omavad täielikku raamatupidamisarvestust:

- 1) era- ja avaliku sektori ettevõtted;
- 2) iseseisva juriidilise isiku staatust omavad ühistud või ühingud;
- 3) avaliku sektori tootjad, mis on vastavalt eriõigusaktidele iseseisvad juriidilised isikud;
- 4) iseseisva juriidilise isiku staatust omavad kasumitaotluseta institutsioonid ning
- 5) valitsemissektori asutused;

- b) üksused, mis omavad täielikku raamatupidamisarvestust ja mida peetakse sõltumatuteks otsuste vastuvõtmisel, kuigi nad ei ole asutatud oma emaettevõttest eraldi: kvaasikorporatiivsed ettevõtted;

- c) üksused, mis ei oma tingimata täielikku raamatupidamisarvestust, kuid mida loetakse sõltumatuteks otsuste vastuvõtmisel, nimelt:

- 1) kodumajapidamised;
- 2) tinglikud residendist üksused.

INSTITUTIONAALSED SEKTORID

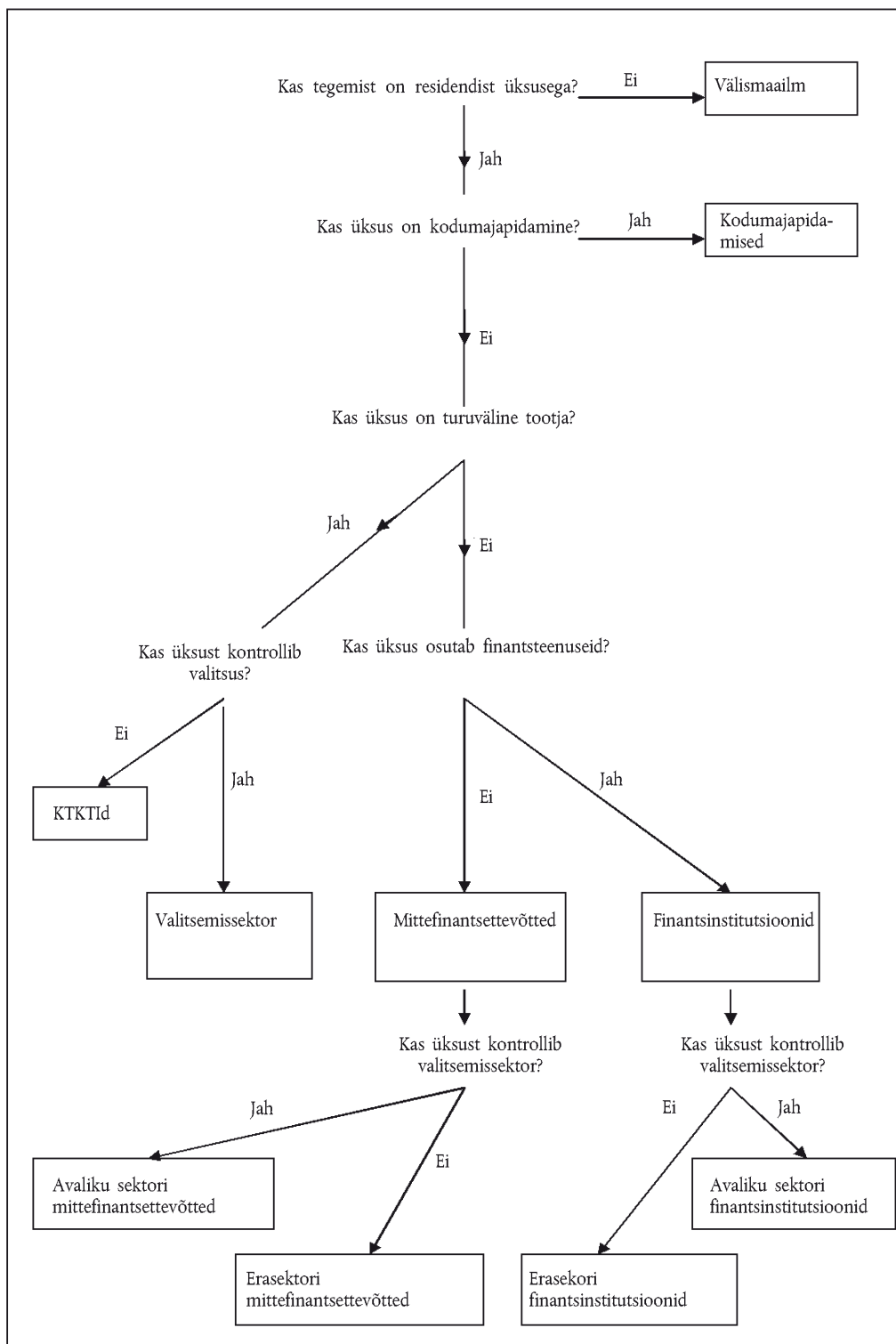
- 2.31 Makromajanduslikus analüüsis ei käsitleta iga institutsionaalse üksuse tegevust eraldi, vaid samalaadsete institutsioonide koondtegevust. Seega ühendatakse üksused rühmadesse, mida nimetatakse institutsionaalseteks sektoriteks, millest mõned jaotatakse allsektoriteks.

Tabel 2.1. Sektorid ja allsektorid

Sektorid ja allsektorid			Avalik sektor	Omamaised erasektorid ja allsektorid	Väliskapitali kontrolli all olevad sektorid ja allsektorid	
Mittefinantsettevõtted		S.11	S.11001	S.11002	S.11003	
Finantsinstitutsioonid		S.12				
Rahaloomeasutused	Keskpank	S.121				
	Muud rahaloomeasutused	Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpank	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		Rahaturufondid	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Finantsinstitutsioonid, v.a rahaloomeasutused ning kindlustusseltsid ja pensionifondid	Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid	S.124	S.12401	S.12402	S.12403	
	Muud finantsvahendustevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide	S.125	S.12501	S.12502	S.12503	
	Finantsvahenduse abiettevõtted	S.126	S.12601	S.12602	S.12603	
	Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad	S.127	S.12701	S.12702	S.12703	
Kindlustusseltsid ja pensionifondid	Kindlustusseltsid	S.128	S.12801	S.12802	S.12803	
	Pensionifondid	S.129	S.12901	S.12902	S.12903	
Valitsemissektor		S.13				
Keskvalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)		S.1311				
Osariigi/liidumaa valitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)		S.1312				
Kohalik omavalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)		S.1313				
Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid		S.1314				
Kodumajapidamised		S.14				
Tööandjad ja füüsilisest isikust ettevõtjad		S.141 + S.142				
Töötajad		S.143				
Omandi- ja siirdetulu saajad		S.144				
Omanditulu saajad		S.1441				
Pensionisaajad		S.1442				
Muude siirdetulude saajad		S.1443				
Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid		S.15				
Välismaailm		S.2				
Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused		S.21				
Euroopa Liidu liikmesriigid		S.211				
Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused		S.212				
ELi mittekuuluvad riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid, kes ei ole residendid Euroopa Liidus		S.22				

2.32 Iga sektor ja allsektor koondab samalaadse majanduskäitumisega institutsionaalseid üksusi.

Diagramm 2.1. Üksuste liigitamine sektoritesse

2.33 Institutsionaalsed üksused rühmitatakse sektoritesse vastavalt sellele, mis liiki tootjatega on tegemist, ning sõltuvalt nende põhitegevusest ja -funktsioonist, mida peetakse nende majanduskäitumise puhul representatiivseks.

2.34 Diagrammil 2.1 on näidatud, kuidas üksused peamistesse sektoritesse jaotatakse. Selleks et määrata kindlaks sellise residentist üksuse sektor, mis ei ole kodumajapidamine, tuleb diagrammi kohaselt kindlaks määrata, kas seda üksust kontrollib valitsemissektor ning kas tegemist on turutootjaga või turuvälise tootjaga.

- 2.35 Kontrolli finantsinstitutsiooni ning mittefinantsettevõtte üle määratletakse kui võimet määrata kindlaks üldine ettevõttepoliitika, näiteks valides vajaduse korral sobivad juhatuse liikmed.
- 2.36 Üks institutsionaalne üksus (ettevõtte, kodumajapidamine, kasumitaotluseta institutsioon või valitsusüksus) omab kontrolli teise ettevõtte või kvaasikorporatiivse ettevõtte üle, kui ta omab üle poole hääleõigusega aktsiastest või kontrollib muul viisil enam kui poolt aktsiaomanike hääleõigusest.
- 2.37 Selleks et kontrollida enam kui poolt aktsiaomanike hääleõigusest, ei pea institutsionaalne üksus ise omama ühtegi hääleõigusega aktsiat. Teatav ettevõtte, ettevõtte C, võib olla teise ettevõtte B tütaretevõtte, milles kolmandal ettevõttel A on hääleõigusega aktsiate enamus. Ettevõtte C on ettevõtte B tütaretevõtte, kui ettevõtte B kontrollib rohkem kui poolt aktsiaomanike hääleõigusest ettevõttes C või kui ettevõtte B on ettevõtte C aktsiaomanik, kellel on õigus ametisse nimetada ja ametist vabastada enamikku ettevõtte C juhatuse liikmetest.
- 2.38 Valitsemissektor saab omada kontrolli ettevõtte üle tulenevalt eriõigusaktidest või eriõigusnormidest, mis annavad valitsusele õiguse kujundada ettevõttepoliitikat. Allpool esitatud kaheksa näitajat on peamised tegurid, mida kaaluda, otsustamaks, kas ettevõtet kontrollib valitsemissektor:
- a) häälteenamuse omamine valitsemissektori poolt;
  - b) valitsemissektori kontroll juhatuse või nõukogu üle;
  - c) valitsemissektori kontroll võtmeisikute ametisse nimetamise või ametist vabastamise üle;
  - d) valitsemissektori kontroll üksuse põhikomisjonide üle;
  - e) nn kuldaktsia omamine valitsemissektori poolt;
  - f) eriõigusnormid;
  - g) valitsemissektor kui peamine klient;
  - h) laenamine valitsemissektorilt.
- Kontrolli kindlakstegemiseks võib mõnel juhul piisata ühest näitajast, kuid muudel juhtudel võivad kontrolli olemasolu näidata mitu näitajat üheskoos.
- 2.39 Iseseisva juriidilise isiku staatust omavate kasumitaotluseta institutsioonide puhul on kontrolli kindlaksmääramiseks viis näitajat:
- a) ametnike ametisse nimetamine;
  - b) tegevust võimaldavate vahendite pakkumine;
  - c) lepingulised suhted;
  - d) rahastamise tase;
  - e) valitsemissektori riskisuse määr.
- Nagu ka ettevõtete puhul, võib mõnel juhul kontrolli kindlakstegemiseks piisata ühest näitajast, kuid muudel juhtudel võivad kontrolli olemasolu näidata mitu eraldiseisvat näitajat üheskoos.
- 2.40 Turuettevõtete ja turuväliste ettevõtete eristamine ja seeläbi avaliku sektori ettevõtete puhul nende klassifitseerimine kas valitsemissektorisse või ettevõtete sektorisse sõltub punktis 1.37 esitatud kriteeriumidest.
- 2.41 Sektor jaotatakse allsektoriteks vastavalt selle sektori jaoks asjakohastele kriteeriumidele – näiteks valitsemissektori võib jaotada keskvalitsuseks, osariigi/liidumaa valitsuseks ja kohalikuks omavalitsuseks ning riiklikeks sotsiaalkindlustusfondideks. See võimaldab üksuste majanduskäitumist täpsemalt kirjeldada.

Sektorite ja allsektorite kontodel kirjendatakse kõik asjaomase sektoriga hõlmatud institutsionaalsete üksuste tegevused, sealhulgas nii põhi- kui ka kõrvaltegevused.

Iga institutsionaalne üksus kuulub ainult ühte sektorisse või allsektorisse.

- 2.42 Kui institutsionaalse üksuse põhifunktsioon on toota kaupu ja osutada teenuseid, tuleb selle üksuse sektorisse jaotamiseks otsustada kõigepealt tootja liigi üle.
- 2.43 Tabel 2.2 näitab tootja liiki ning igale sektorile iseloomulikke põhitegevusi ja -funktsioone.

Tabel 2.2. Tootja liik ning põhitegevused ja -funktsioonid sektorite kaupa

Tootja liik	Põhitegevus ja -funktsioon	Sektor
Turutootja	Turukaupade tootmine ja mittefinantsteenuste osutamine	Mittefinantsettevõtted (S.11)
Turutootja	Finantsvahendus, sealhulgas kindlustus Finantsabiteenused	Finantsinstitutsioonid (S.12)
Avaliku sektori turuväline tootja	Turuvälise toodangu tootmine ja pakkumine kollektiivseks ja individuaalseks tarbimiseks ning selliste tehingute tegemine, mis on seotud rahvatulu ja -rikkuse ümberjaotamisega	Valitsemissektor (S.13)
Turutootja või eratootja, kes toodab enda lõpptarbeks	Tarbimine Turutoodangu ja enda lõpptarbeks toodangu tootmine	Kodumajapidamised (S.14) kui tarbijad kui ettevõtjad
Turuväline eratootja	Turuvälise toodangu tootmine ja pakkumine individuaalseks tarbimiseks	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid (S.15)

- 2.44 Välismaailma sektor (S.2) viitab residentidest ja mitteresidentidest üksuste vahelistele voogudele ja positsioonidele – mitteresidentidest üksuseid ei iseloomusta sarnased eesmärgid ja käitumisliigid, neid eristatakse üksnes nende ja residentidest üksuste vaheliste voogude ja positsioonide kaudu.

Mittefinantsettevõtted (S.11)

- 2.45 *Määratlus:* mittefinantsettevõtete sektor (S.11) koosneb institutsionaalsetest üksustest, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega. Mittefinantsettevõtete sektorisse kuuluvad ka kvaasikorporatiivsed mittefinantsettevõtted (vt punkti 2.13 alapunkt f).
- 2.46 Hõlmatud institutsionaalsed üksused on järgmised:
- era- ja avaliku sektori ettevõtted, mis on turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega;
  - iseseisva juriidilise isiku staatust omavad ühised ja ühinged, mis on turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega;
  - iseseisva juriidilise isiku staatust omavad avaliku sektori tootjad, mis on turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega;
  - mittefinantsettevõtteid teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid või liidud, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega;
  - peakontorid, mis kontrollivad turutootjatest ettevõtete gruppi, kui ettevõtete grupi kui terviku peamine tegevusala (mõõdetuna lisandväärtuse alusel) on kaupade tootmine ja mittefinantsteenuste osutamine;

- f) eriotstarbelised üksused, mis tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega;
- g) era- ja avaliku sektori kvaasikorporatiivsed ettevõtted, mis on turutootjad ning tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega.
- 2.47 Kvaasikorporatiivsed mittefinantsettevõtted on kõik üksused, mis on turutootjad ja tegelevad peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega ning vastavad tingimustele, mille alusel neid käsitatakse kvaasikorporatiivsete ettevõtetenä (vt punkti 2.13 alapunkt f).
- Kvaasikorporatiivsed mittefinantsettevõtted peavad säilitama piisavalt teavet, et oleks võimalik pidada täielikku raamatupidamisarvestust, ning neid juhitakse kui ettevõtteid. Nende *de facto* suhe oma omanikuga on sama, mis ettevõttel oma aktsionäride või osanikega.
- Kvaasikorporatiivsed mittefinantsettevõtted, mille omanikeks on kodumajapidamised, valitsemissektori üksused või kasumitaotluseta institutsioonid, rühmitatakse koos mittefinantsettevõtete mittefinantsettevõtete sektorisse, mitte nende omaniku sektorisse.
- 2.48 Täieliku raamatupidamisarvestuse, kaasa arvatud bilansi olemasolu ei ole piisav tingimus selleks, et turutootjat saaks käsitada institutsionaalse üksusena, näiteks kvaasikorporatiivse ettevõttenä. Ühingu ja avaliku sektori tootjad (v.a need, mis on hõlmatud punkti 2.46 alapunktidega a, b, c ja f, ning füüsilisest isikust ettevõtjad) ei ole üldjuhul kindlalt eristatavad institutsionaalsed üksused – isegi kui neil on täielik raamatupidamisarvestus –, sest nad ei ole sõltumatud otsuste vastuvõtmisel ning nende juhtimist kontrollib nende omanikuks olev kodumajapidamine, kasumitaotluseta institutsioon või valitsus.
- 2.49 Mittefinantsettevõtete sektor hõlmab ka tinglikke residendist üksusi, mida käsitatakse kui kvaasikorporatiivseid ettevõtteid.
- 2.50 Mittefinantsettevõtete sektor on jaotatud kolme allsektorisse:
- a) avaliku sektori mittefinantsettevõtted (S.11001);
- b) omamaised erasektori mittefinantsettevõtted (S.11002);
- c) väliskapitali kontrolli all olevad mittefinantsettevõtted (S.11003).

Allsektor „Avaliku sektori mittefinantsettevõtted” (S.11001)

- 2.51 *Määratlus:* avaliku sektori mittefinantsettevõtete allsektor koosneb kõigist mittefinantsettevõtetest, kvaasikorporatiivsetest mittefinantsettevõtetest ja kasumitaotluseta institutsioonidest, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad ning mis alluvad valitsemissektori üksuste kontrollile.
- 2.52 Avaliku sektori kvaasikorporatiivsed ettevõtted on kvaasikorporatiivsed ettevõtted, mille otseseks omanikuks on valitsemissektori üksused.

Allsektor „Omamaised erasektori mittefinantsettevõtted” (S.11002)

- 2.53 *Määratlus:* omamaiste erasektori mittefinantsettevõtete allsektor koosneb kõigist mittefinantsettevõtetest, kvaasikorporatiivsetest mittefinantsettevõtetest ja kasumitaotluseta institutsioonidest, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad ning mida ei kontrolli valitsemissektor või mitteresidendist institutsionaalsed üksused.

See allsektor hõlmab otsese välisinvesteeringuga korporatiivseid ja kvaasikorporatiivseid üksuseid, mida ei klasifitseerita väliskapitali kontrolli all olevate mittefinantsettevõtete allsektorisse (S.11003).

Allsektor „Väliskapitali kontrolli all olevad mittefinantsettevõtted” (S.11003)

- 2.54 *Määratlus:* väliskapitali kontrolli all olevate mittefinantsettevõtete allsektor koosneb kõigist mittefinantsettevõtetest ja kvaasikorporatiivsetest mittefinantsettevõtetest, mida kontrollivad mitteresidendist institutsionaalsed üksused.

Sellesse allsektorisse kuuluvad:

- a) kõik mitteresidendist ettevõtete tütar ettevõtted;
- b) kõik ettevõtted, mida kontrollivad mitteresidendist institutsionaalsed üksused, mis ise ei ole ettevõtted: näiteks ettevõtte, mida kontrollib välisriigi valitsus. See hõlmab ettevõtteid, mida kontrollib (kooskõlastatult tegutsev) rühm mitteresidendist üksusi;

- c) kõik mitteresidendist ettevõtete ja juriidilise isiku õigusteta tootjate filiaalid ja muud juriidilise isiku õigusteta üksused, mis on tinglikud residendist üksused.

Finantsinstitutsioonid (S.12)

- 2.55 *Määratlus:* finantsinstitutsioonide sektor (S.12) koosneb institutsionaalsetest üksustest, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad ning tegelevad peamiselt finantsteenuste osutamisega. Need institutsionaalsed üksused hõlmavad kõiki ettevõtteid ja kvaasikorporatiivseid ettevõtteid, kes tegelevad peamiselt järgmisega:

- a) finantsvahendus (finantsvahendajad) ja/või
- b) finantsabiteenused (finantsvahenduse abiettevõtted).

Samuti on hõlmatud finantsteenuseid osutavad institutsionaalsed üksused, kui enamiku nende vara või kohustustega ei tehta tehinguid avatud turgudel.

- 2.56 Finantsvahendus on tegevus, mille käigus institutsionaalne üksus omandab finantsvara ja võtab endale kohustusi omal vastutusel, astudes turul finantstehingutesse. Finantsvahendajate vara ja kohustused kujundatakse ümber või restruktureeritakse finantsvahenduse protsessis näiteks seoses nende lõpptähtajaga, ulatusega, riskiga jne.

Finantsabiteenused on tegevused, mis on seotud finantsvahendusega, kuid mis ei ole ise finantsvahendus.

Finantsvahendajad

- 2.57 Finantsvahenduse protsessis liiguvad vahendid sellistelt kolmandatelt pooltelt, kellel on vahendite ülejääk, sellistele kolmandatele pooltele, kellel on nende puudus. Finantsvahendaja ei toimi üksnes selliste teiste institutsionaalsete üksuste agendina, vaid võtab endale riski, omandades finantsvara ja võttes kohustusi omal vastutusel.
- 2.58 Finantsvahenduse protsessi võivad olla kaasatud igat liiki kohustused, välja arvatud kohustuste kategooria „Muud makstavad arved“ (AF.8). Finantsvahenduse protsessi kaasatud finantsvara võib klassifitseerida mis tahes kategooriasse, välja arvatud kategooria „Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid“ (AF.6), kuid kaasa arvatud kategooria „Muud saadavad arved“. Finantsvahendajad võivad investeerida oma vahendeid mittefinantsvarasse, näiteks kinnisvarasse. Selleks et ettevõtet saaks käsitada finantsvahendajana, peab ta võtma endale kohustusi turul ja vahendeid ümber kujundama. Kinnisvaraettevõtted ei ole finantsvahendajad.
- 2.59 Kindlustusseltside ja pensionifondide funktsiooniks on riskide koondamine. Nende institutsioonide kohustusteks on kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6). Kohustuste vastaspooleks on finantsvahendajana tegutsevate kindlustusseltside ja pensionifondide investeeringud.
- 2.60 Investeermisfondid (edaspidi „rahaturufondid ja muud investeermisfondid“) võtavad eeskätt kohustusi investeermisfondide aktsiate või osakute emiteerimise kaudu (AF.52). Finantsvara ja/või kinnisvara omandamisega kujundavad nad neid fonde ümber. Seepärast klassifitseeritakse investeermisfondid finantsvahendajateks. Nende vara ja kohustuste väärtuse iga muutus, mis pole seotud nende oma aktsiatega, mõjutab nende omavahendeid (vt punkt 7.07). Kuna omavahendite hulk on võrdne investeermisfondi aktsiate või osakute väärtusega, siis iga muutus fondi vara ja kohustuste väärtuses kajastub ka nende aktsiate või osakute turuväärtuses. Investeermisfonde, mis investeerivad kinnisvarasse, käsitatakse finantsvahendajatena.
- 2.61 Finantsvahendus piirub vara omandamise ja kohustuste võtmisega üldsuse või selle konkreetsema ja suhteliselt suure allrühmaga tehtavate tehingute kaudu. Kui tegevus piirub väikese inimeste või perekondade rühmaga, siis finantsvahendust ei toimu.
- 2.62 Üldisest põhimõttest, mille kohaselt piirub finantsvahendus turul tehtavate finantstehingutega, võib esineda erandeid. Näideteks on munitsipaalomanduses olevad krediidi- ja hoiupangad, mis sõltuvad vastavast kohalikust omavalitsusest, või kapitalirendi ettevõtted, mis vahendite omandamisel või investeerimisel sõltuvad ematöötajate grupist. Nende laenu- või hoiustamistegevus peab olema sõltumatu vastavast kohalikust omavalitsusest või ematöötajate grupist selleks, et klassifitseerida neid finantsvahendajaks.

Finantsvahenduse abiettevõtted

- 2.63 Finantsabiteenused hõlmavad täiendavaid teenuseid, mis on vajalikud tehingute sooritamiseks finantsvara ja -kohustustega või vahendite ümberkujundamiseks või restruktureerimiseks. Finantsvahenduse abiettevõtted ei võta endale riske finantsvara või -kohustuste omandamisega. Nad hõlbustavad finantsvahendust. Peakontorid, mille kõik tütarettevõtted või enamik neist on finantsinstitutsioonid, on finantsvahenduse abiettevõtted.

Muud finantsinstitutsioonid kui finantsvahendajad ja finantsvahenduse abiettevõtted

- 2.64 Muud finantsinstitutsioonid kui finantsvahendajad ja finantsvahenduse abiettevõtted on institutsionaalsed üksused, mis pakuvad selliseid finantsteenuseid, mille puhul enamiku nende vara või kohustustega ei tehta tehinguid avatud turgudel.

Finantsinstitutsioonide sektorisse kuuluvad institutsionaalsed üksused

- 2.65 Finantsinstitutsioonide sektorisse (S.12) kuuluvad järgmised institutsionaalsed üksused:
- a) era- või avaliku sektori ettevõtted, mille peamiseks tegevusalaks on finantsvahendus ja/või finantsabiteenuste osutamine;
  - b) ühistud ja ühingud, mis on iseseisvad juriidilised isikud ning mille peamiseks tegevusalaks on finantsvahendus ja/või finantsabiteenuste osutamine;
  - c) avaliku sektori tootjad, mis on juriidilised isikud ning mille peamiseks tegevusalaks on finantsvahendus ja/või finantsabiteenuste osutamine;
  - d) kasumitaotluseta institutsioonid, mis on juriidilised isikud ning mille peamiseks tegevusalaks on finantsvahendus ja/või finantsabiteenuste osutamine või mis teenindavad finantsinstitutsioone;
  - e) peakontorid, kui kõigi või enamiku nende tütarettevõtete peamine tegevusala finantsinstitutsioonina on finantsvahendus ja/või finantsabiteenuste osutamine. Kõnealused peakontorid klassifitseeritakse finantsvahenduse abiettevõteteks (S.126);
  - f) valdusettevõtted, mille peamine ülesanne on tütarettevõtete grupi varade hoidmine. Grupp võib koosneda finantsinstitutsioonidest või mittefinantsettevõtetest – see ei mõjuta valdusettevõtete klassifitseerimist varasid hoidvaks finantsasutuseks (S.127);
  - g) eriotstarbelised üksused, mis tegelevad peamiselt finantsteenuste osutamisega;
  - h) juriidilise isiku õigusteta investeerimisfondid, mis koosnevad osalejate rühmale kuuluvatest investeerimisportfellidest ja mida juhib tavaliselt mõni teine finantsinstitutsioon. Sellised fondid on neid juhtivast finantsinstitutsioonist eraldi seisvad institutsionaalsed üksused;
  - i) juriidilise isiku õigusteta üksused, mille peamine tegevusala on finantsvahendus ja mille suhtes kohaldatakse õigusnorme ja järelevalvet (enamasti klassifitseeritud hoiuseid kaasavate ettevõtetenä, v.a keskpang, kindlustusseltside või pensionifondidena; neid käsitatakse sõltumatutena otsuste vastuvõtmisel, neil on oma juhtkond, mis on sõltumatu omanikest, ning nende majandus- ja finantskäitumine sarnaneb finantsinstitutsioonide omaga. Sellisel juhul käsitatakse neid kui eraldiseisvaid institutsionaalseid üksusi. Näiteks võib tuua mitteresidentist finantsinstitutsioonide filiaaleid.

Finantsinstitutsioonide sektori allsektorid

- 2.66 Finantsinstitutsioonide sektor on jaotatud järgmisteks allsektoriteks:
- a) keskpang (S.121);
  - b) hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang (S.122);
  - c) rahaturufondid (S.123);
  - d) investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid (S.124);
  - e) muud finantsvahenduse ettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide (S.125);
  - f) finantsvahenduse abiettevõtted (S.126);
  - g) varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad (S.127);

h) kindlustusseltsid (S.128) ning

i) pensionifondid (S.129).

Finantsinstitutsioonide sektori allsektorite kombineerimine

- 2.67 EKP määratlusele vastavad rahaloomeasutused on allsektorite „Keskpank” (S.121), „Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang” (S.122) ja „Rahaturufondid” (S.123) kombinatsioon.
- 2.68 „Muud rahaloomeasutused” hõlmavad neid finantsvahendajaid, kelle kaudu keskpanga (S.121) rahapoliitika mõju jõuab teiste majanduses osalejateni. Nendeks on „Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang” (S.122) ja „Rahaturufondid” (S.123).
- 2.69 Riskide koondamisega tegelevateks finantsvahendajateks on kindlustusseltsid ja pensionifondid. Need hõlmavad allsektoreid „Kindlustusseltsid” (S.128) ja „Pensionifondid” (S.129).
- 2.70 „Finantsinstitutsioonid, v.a rahaloomeasutused ning kindlustusseltsid ja pensionifondid” hõlmavad allsektoreid „Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid” (S.124), „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide” (S.125), „Finantsvahenduse abiettevõtted” (S.126) ning „Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad” (S.127).

Finantsinstitutsioonide sektori allsektorite jaotamine avaliku sektori, omamaisteks erasektori ja väliskapitali kontrolli all olevateks finantsinstitutsioonideks

2.71 Iga allsektor, v.a S.121, jagatakse omakorda järgmiselt:

- a) avaliku sektori finantsinstitutsioonid;
- b) omamaised erasektori finantsinstitutsioonid ning
- c) väliskapitali kontrolli all olevad finantsinstitutsioonid.

Selle alajaotuse kriteeriumid on samad, mis mittefinantsettevõtete puhul (vt punktid 2.51–2.54).

Tabel 2.3. Finantsinstitutsioonide sektor ja selle allsektorid

Sektorid ja allsektorid		Avalik sektor	Omamaised erasektorid ja allsektorid	Väliskapitali kontrolli all olevad sektorid ja allsektorid		
Finantsinstitutsioonid		S.12				
Rahaloomeasutused	Keskpank	S.121				
	Muud rahaloomeasutused	Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		Rahaturufondid	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Finantsinstitutsioonid, v.a rahaloomeasutused ning kindlustusseltsid ja pensionifondid	Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid	S.124	S.12401	S.12402	S.12403	
	Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide	S.125	S.12501	S.12502	S.12503	
	Finantsvahenduse abiettevõtted	S.126	S.12601	S.12602	S.12603	
	Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad	S.127	S.12701	S.12702	S.12703	
Kindlustusseltsid ja pensionifondid	Kindlustusseltsid	S.128	S.12801	S.12802	S.12803	
	Pensionifondid	S.129	S.12901	S.12902	S.12903	

Keskpank (S.121)

- 2.72 Määratlus: keskpanga allsektor (S.121) koosneb kõigist finantsinstitutsioonidest ja kvaasikorporatiivsetest finantsinstitutsioonidest, mille peamine funktsioon on raha emiteerimine, valuuta sisemise ja välise väärtuse säilitamine ning riigi rahvusvaheliste reservide osaline või täielik hoidmine.
- 2.73 Allsektorisse S.121 klassifitseeritakse järgmised finantsvahendajad:
- riigi keskpank, sealhulgas juhul, kui see on Euroopa Keskpankade Süsteemi osa;
  - keskpanga funktsioone täitvad avaliku sektori asutused (nt asutused, kes tegelevad välisvaluutareservide haldamise või raha käibelelaskmisega), kes peavad täielikku raamatupidamisarvestust ja on otsuste tegemisel keskvalitsusest sõltumatud. Kui selline tegevus toimub kas keskvalitsuses või keskpangas, siis eraldi institutsionaalset üksust ei eksisteeri.
- 2.74 Allsektor S.121 ei hõlma peale keskpanga ühtki teist asutust või organit, kes tegeleb finantsinstitutsioonide või finantsurgude reguleerimise ja järelevalvega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpank (S.122)

- 2.75 Määratlus: hoiuseid kaasavate ettevõtete, v.a keskpank, allsektor (S.122) hõlmab kõiki finantsinstitutsioone ja kvaasikorporatiivseid finantsinstitutsioone (v.a need, mis kuuluvad keskpanga ja rahaturufondide allsektoritesse), mis tegelevad peamiselt finantsvahendusega ja võtavad institutsionaalsetelt üksustelt, seega mitte üksnes rahaloomasutustelt, vastu hoiuseid ja/või nende lähedasi asendajaid ning annavad oma arvel ja nimel laenu ja/või investeerivad väärtpaberitesse.
- 2.76 Hoiuseid kaasavaid ettevõtteid, v.a keskpank, ei saa kirjeldada lihtsalt kui panku, sest siia alla võivad kuuluda mõned finantsinstitutsioonid, mis ei nimeta end pangaks, ning mõned sellised finantsinstitutsioonid, mis mõnes riigis seda isegi teha ei tohi, samal ajal kui mõni teine finantsinstitutsioon, mis nimetab end pangaks, ei pruugi tegelikult olla hoiuseid kaasav ettevõtte. Allsektorisse S.122 klassifitseeritakse järgmised finantsvahendajad:
- kommerts pangad, universaalpangad, laiaotstarbelised pangad;
  - hoiupangad (sealhulgas usaldushoiupangad ning hoiu-laenuühistud);
  - postizziiroasutused, postipangad, žiropangad;
  - maapangad, põllumajanduspangad;
  - ühistupangad, krediidiühistud;
  - eripangad (nt kaubanduspangad, emissioonipangad, erapangad) ning
  - elektronrahaasutused, mis tegelevad peamiselt finantsvahendusega.
- 2.77 Järgmised finantsvahendajad klassifitseeritakse allsektorisse S.122, kui nad tegelevad tagasimakstavate vahendite vastuvõtmisega üldsuselt kas hoiustena või muul kujul, näiteks pikaajaliste võlaväärtpaberite pideva väljalaskmisena:
- ettevõtted, mis tegelevad hüpoteeklaenude andmisega (sealhulgas elamuhoiupangad, hüpoteegipangad ja hüpoteegikrediidiasutused);
  - munitsipaalkrediidiasutused.
- Muudel juhtudel klassifitseeritakse finantsvahendajad allsektorisse S.124.
- 2.78 Allsektor S.122 ei hõlma järgmist:
- peakontorid, mis juhivad peamiselt hoiuseid kaasavatest ettevõtetest, v.a keskpank, koosneva grupi muid üksusi ja teostavad nende üle järelevalvet, kuid mis ei ole ise hoiuseid kaasavad ettevõtted. Sellised peakontorid klassifitseeritakse allsektorisse S.126;

- b) kasumitaotluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ning mis teenindavad hoiuseid kaasavaid ettevõtteid, aga ei tegele finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126, ning
- c) elektronrahaasutused, mille peamine tegevus ei ole finantsvahendus.

Rahaturufondid (S.123)

- 2.79 *Määratlus:* rahaturufondide allsektor (S.123) hõlmab kollektiivsete investeerimisskeemidena kõiki peamiselt finantsvahendusega tegelevaid finantsinstitutsioone ja kvaasikorporatiivseid finantsinstitutsioone, v.a need, mis kuuluvad allsektoritesse „Keskpank” ja „Krediidiasutused”. Nende tegevuseks on emiteerida investeerimisfondi aktsiaid või osakuid, mis on institutsionaalsetelt üksustelt vastu võetavate hoiuste lähedased asendajad, ning oma arvel ja nimel investeerida peamiselt rahaturufondi aktsiatesse/osakutesse, lühiajalistesse võlaväärtpaberitesse ja/või hoiustesse.
- 2.80 Allsektorisse S.123 klassifitseeritakse järgmised finantsvahendajad: investeerimisfondid, sealhulgas investeerimisühingud, usaldusfondid ja muud kollektiivsed investeerimisskeemid, mille aktsiaid või osakuid käsitatakse hoiuste lähedaste asendajatena.
- 2.81 Allsektor S.123 ei hõlma järgmist:
  - a) peakontorid, mis juhivad peamiselt rahaturufondidest koosnevat gruppi ja teostavad selle üle järelevalvet, kuid mis ei ole ise rahaturufondid. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126;
  - b) kasumitaotluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ning mis teenindavad rahaturufonde, aga ei tegele finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid (S.124)

- 2.82 *Määratlus:* allsektor „Investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid” (S.124) hõlmab kõiki peamiselt finantsvahendusega tegelevaid kollektiivseid investeerimisskeeme, v.a need, mis kuuluvad allsektorisse „Rahaturufondid”. Nende tegevuseks on emiteerida investeerimisfondi aktsiaid või osakuid, mis ei ole hoiuste lähedased asendajad, ning oma arvel ja nimel investeerida peamiselt muudesse finantsvaradesse kui lühiajalised finantsvarad ja mittefinantsvaradesse (tavaliselt kinnisvara).
- 2.83 Investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid, hõlmavad investeerimisühinguid, usaldusfonde ja muid kollektiivseid investeerimisskeeme, mille investeerimisfondi aktsiaid või osakuid ei käsitata hoiuste lähedaste asendajatena.
- 2.84 Allsektorisse S.124 klassifitseeritakse järgmised finantsvahendajad:
  - a) avatud investeerimisfondid, mille aktsiaid või osakuid ostetakse või võetakse tagasi aktsia- või osakuomanike nõudmisel otse või kaudselt ettevõtte vara arvelt;
  - b) kinnised investeerimisfondid, millel on fikseeritud aktsiakapital ning mille puhul fondiga liituvad või sealt lahkuvad investorid peavad ostma või müüma olemasolevaid aktsiaid;
  - c) kinnisvara investeerimisfondid;
  - d) teistesse fondidesse investeerivad fondid (nn fondifondid);
  - e) riskifondid, mis hõlmavad mitmesuguseid kollektiivseid investeerimisskeeme, mida iseloomustab suur miinimuminvesteering, vähene regulatsioon ning suur valik investeerimisstrateegiaid.
- 2.85 Allsektor S.124 ei hõlma järgmist:
  - a) pensionifondide allsektorisse kuuluvad pensionifondid;
  - b) eriotstarbelised valitsemissektori fondid, mida nimetatakse riiklikeks investeerimisfondideks. Eriotstarbeline valitsemissektori fond klassifitseeritakse varasid hoidvaks finantsasutusteks, kui tegemist on finantsinstitutsiooniga; klassifikatsioon „Eriotstarbelised valitsemissektori fondid” määratakse valitsemissektori või finantsinstitutsioonide sektori osana kindlaks vastavalt punktis 2.27 sätestatud kriteeriumidele, mis käsitlevad valitsemissektori eriotstarbelisi üksusi;

- c) peakontorid, mis juhivad peamiselt muudest investeerimisfondidest, v.a rahaturufondid, koosnevat gruppi ja teostavad selle üle järelevalvet, kuid mis ise ei ole investeerimisfondid. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126;
- d) kasumitaoluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ning mis teenindavad muid investeerimisfonde, v.a rahaturufondid, aga ei tegele finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide (S.125)

- 2.86 *Määratlus:* allsektor „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide” (S.125) hõlmab kõiki finantsinstitutsioone ja kvaasikorporatiivseid finantsinstitutsioone, mis tegelevad peamiselt finantsvahendusega, võttes institutsionaalsete üksuste ees kohustusi muul kujul kui raha, hoiused, investeerimisfondide aktsiad või seoses kindlustus-, pensioni- ja muude standardsete tagatisskeemidega.
- 2.87 Allsektor S.125 hõlmab finantsvahendajaid, kes tegelevad peamiselt pikaajalise rahastamisega. Üldjuhul eristatakse seda allsektorit muude rahaloomeasutuste allsektoritest (S.122 ja S.123) sellise domineeriva maksetähtaja alusel. Tuginedes kohustuste puudumisele investeerimisfondi osakute kujul, mida ei käsitata lähedaste asendajana hoiustele või kindlustus-, pensioni- ja muudele standardsetele tagatisskeemidele, saab seda eristada allsektoritest „Investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid” (S.124), „Kindlustusseltsid” (S.128) ja „Pensionifondid” (S.129).
- 2.88 Allsektor „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide” (S.125) jagatakse omakorda alljaotisteks, mis hõlmavad väärtpaperistamistingutusse kaasatud finantsvahendusettevõtteid, väärtpaperi- ja tuletisinstrumentimaaklereid, laenuandmisega tegelevaid finantsinstitutsioone ning spetsialiseerunud finantsinstitutsioone. Seda illustreerib tabel 2.4.

Tabel 2.4. Allsektor „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide” (S.125) ja selle alljaotised

<p><i>Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide</i></p> <p>Väärtpaperistamistingutusse kaasatud finantsvahendusettevõtted,</p> <p>väärtpaperi- ja tuletisinstrumentimaaklerid,</p> <p>laenuandmisega tegelevad finantsinstitutsioonid ning</p> <p>spetsialiseerunud finantsinstitutsioonid</p>

- 2.89 Allsektor S.125 ei hõlma iseseisva juriidilise isiku staatust omavaid kasumitaoluseta institutsioone, kes teenindavad teisi finantsvahendajaid, kuid ei tegele ise finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Väärtpaperistamistingutusse kaasatud finantsvahendusettevõtted

- 2.90 *Määratlus:* väärtpaperistamistingutusse kaasatud finantsvahendusettevõtted on ettevõtted, mis teevad väärtpaperistamistinguid. Finantsvahendusettevõtted, mis vastavad institutsionaalse üksuse kriteeriumitele, klassifitseeritakse allsektorisse S.125, muudel puhkudel käsitatakse neid osana ematettevõttest.

Väärtpaperi- ja tuletisinstrumentimaaklerid, laenuandmisega tegelevad finantsinstitutsioonid ning spetsialiseerunud finantsinstitutsioonid

- 2.91 Väärtpaperi- ja tuletisinstrumentimaaklerid (omal arvel) on finantsvahendajad omal arvel.
- 2.92 Laenuandmisega tegelevad finantsinstitutsioonid hõlmavad näiteks finantsvahendajaid, kes tegelevad järgmisega:
- a) kapitalirent;
- b) järelmaksuga ostud ning rahaliste vahendite pakkumine üksikisikutele või ettevõtetele või
- c) faktooring.
- 2.93 Spetsialiseerunud finantsinstitutsioonid on finantsvahendusettevõtted, näiteks:
- a) riskikapaliettevõtted ja arengukapaliettevõtted;
- b) ekspordi/importi rahastavad ettevõtted või

- c) finantsvahendusettevõtted, mis omandavad hoiuseid ja/või nende lähedasi asendajaid või võtavad laenu ainult rahaloomeasutustelt; need finantsvahendusettevõtted hõlmavad ka keskse vastaspoolega kliiringukodasid, mis teevad rahaloomeasutustesiseseid repotehinguid.
- 2.94 Peakontorid, mis juhivad peamiselt finantsvahendusega tegelevate ja/või finantsabiteenuseid osutavate tütarettevõtete gruppi ning teostavad selle üle järelevalvet, klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Finantsvahenduse abiettevõtted (S.126)

- 2.95 *Määratlus:* finantsvahenduse abiettevõtete allsektor (S.126) koosneb kõigist finantsinstitutsioonidest ja kvaasikorporatiivsetest finantsinstitutsioonidest, mis tegelevad peamiselt finantsvahendusega tihedalt seotud tegevusega, kuid mis ei ole ise finantsvahendajad.
- 2.96 Allsektorisse S.126 klassifitseeritakse järgmised finantsinstitutsioonid ja kvaasikorporatiivsed finantsinstitutsioonid:
- a) kindlustusmaaklerid, vara ja kahju hindamise eksperdid, kindlustus- ja pensionikonsultandid jne;
  - b) laenumaaklerid, väärtpaberimaaklerid, investeerimisnõustajad jne;
  - c) väärtpaberite emissiooni teostavad ettevõtted;
  - d) ettevõtted, mille peamine funktsioon on garanteerida veksleid ja muid samalaadseid instrumente;
  - e) ettevõtted, mis tegelevad tuletis- ja riskiturbeinstrumentidega, nagu vahetuslepingud, futuurid ja optioonid (ilma neid emiteerimata);
  - f) ettevõtted, mis loovad infrastruktuuri finantsturgude jaoks;
  - g) finantsvahendusettevõtete ja finantsturgude üle järelevalvet teostavad keskasutused, kui nad on eraldiseisvad institutsionaalsed üksused;
  - h) pensionifondide, usaldusfondide jne valitsejad;
  - i) ettevõtted, mis tegelevad börsinduse ja kindlustusbörsindusega;
  - j) kasumitaotluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja mis teenindavad finantsinstitutsioone, aga ei tegele finantsvahendusega (vt punkti 2.46 alapunkt d);
  - k) makseasutused (mis hõlbustavad maksete tegemist ostja ja müüja vahel).
- 2.97 Allsektorisse S.126 kuuluvad ka peakontorid, mille kõik tütarettevõtted või enamik neist on finantsinstitutsioonid.

Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad (S.127)

- 2.98 *Määratlus:* varasid hoidvate finantsasutuste ja laenuandjate allsektor (S.127) hõlmab kõiki finantsinstitutsioone ja kvaasikorporatiivseid finantsinstitutsioone, mis ei tegele finantsvahendusega ega osuta finantsabiteenuseid ning mille puhul enamiku nende vara või kohustustega ei kaubelda avatud turgudel.
- 2.99 Eelkõige klassifitseeritakse allsektorisse S.127 järgmised finantsinstitutsioonid ja kvaasikorporatiivsed finantsinstitutsioonid:
- a) juriidilisest isikust üksused, nt fondid, maavaldused, agentuurid või varifirmad;
  - b) valdusettevõtted, mis hoiavad tütarettevõtete grupi aktsiaid või osakuid kontrollitasemel ning mille peamine tegevus on omada gruppi, pakkumata mis tahes muid teenuseid ettevõtetele, milles vara hoitakse, st nad ei halda ega juhi teisi üksusi;
  - c) eriotstarbelised üksused, mis kvalifitseeruvad institutsionaalseteks üksusteks ja koguvad vahendeid avatud turgudel ning neid vahendeid kasutab nende emaettevõtte;

- d) üksused, mis osutavad finantsteenuseid ainult oma rahaliste vahenditega või sponsori pakutud rahaliste vahenditega teatavale hulgale klientidele ning võtavad endale finantsriski võlgniku maksejõuetuks muutumise korral. Selliste üksuste näited on laenuandjad, õppelaenu andmisega või väliskaubanduse finantseerimisega tegelevad ettevõtted, mis laenavad välja sponsoritelt, nt valitsusüksuselt või kasumitaotluseta institutsioonidelt saadud vahendeid, ning pandimajad, kelle peamine tegevusala on laenuandmine;
- e) eriotstarbelised valitsemissektori fondid, mida tavaliselt nimetatakse riiklikeks investeerimisfondideks, kui nad on klassifitseeritud finantsinstitutsioonidena.

Kindlustusseltsid (S.128)

2.100 Määratlus: kindlustusseltside allsektor (S.128) koosneb kõigist finantsinstitutsioonidest ja kvaasikorporatiivsetest finantsinstitutsioonidest, mille peamine tegevusala on finantsvahendus, mis tuleneb riskide koondamisest peamiselt otsekindlustuse või edasikindlustuse kujul (vt punkt 2.59).

2.101 Kindlustusseltsid osutavad järgmisi teenuseid:

- a) elukindlustus ja kahjukindlustus üksustele või üksuste rühmadele;
- b) edasikindlustus teistele kindlustusseltsidele.

2.102 Kahjukindlustusseltsid võivad pakkuda kindlustust järgmise vastu:

- a) tulekahju (nt ettevõtte ja eraisiku vara puhul);
- b) vastutus (kannatanu);
- c) liiklusõnnetused (enda tekitatud kahju ja tsiviilvastutus);
- d) mere-, lennu- ja transpordiriskid (sh energiariskid);
- e) õnnetusjuhtumid ja terviseriskid või
- f) finantsriskid (tagatiste või tagatisvõlakirjade pakkumine).

Finantskindlustus- või krediidikindlustusettevõtted, mida nimetatakse ka garantiipankadeks, pakuvad tagatise või tagatisvõlakirju väärtpaberistamise ja muude krediitoodete tagamiseks.

2.103 Kindlustusseltsid on peamiselt juriidilise isiku õigustega või vastastikused kindlustusandjad. Juriidilise isiku õigustega üksused kuuluvad aktsionäridele ning paljud neist on noteeritud börsil. Vastastikused kindlustusandjad kuuluvad kindlustusvõtjatele ning nad tagastavad oma kasumi dividendide või boonuste kaudu kasu saavatele või osalevatele kindlustusvõtjatele. Allutatud kindlustusandjad kuuluvad tavaliselt mittefinantsettevõtetele ning kindlustavad enamasti oma aktsionäride riske.

Tekstikast 2.1. Kindlustuse liigid

Kindlustuse liik		Sektor või allsektor
Otsekindlustus	Elukindlustus Kindlustuspoliisi omanik teeb korrapäraseid makseid või ühekordse kogumakse kindlustusandjale, mille eest kindlustusandja tagab poliisi omanikule kokkulepitud summa või annuiteedi konkreetsel kuupäeval või enne seda.	Kindlustusseltsid
	Kahjukindlustus Kindlustus selliste riskide katmiseks nagu õnnetused, haigus, tulekahju, laen jne.	Kindlustusseltsid
Edasikindlustus	Kindlustus, mille kindlustusandja on ostanud eesmärgiga kaitsta ennast ootamatult suure hulga nõuete või erakordselt suurte nõuete vastu.	Kindlustusseltsid

Kindlustuse liik			Sektor või allsektor
Sotsiaalkindlustus	Riiklik sotsiaalkindlustus Osalemiskohustus on kehtestatud valitsemissektori poolt, et kindlustada teatud sotsiaalkindlustuse vastu.	Riikliku sotsiaalkindlustuse pensionid	Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid
		Muu riiklik sotsiaalkindlustus	
Sotsiaalkindlustus	Tööga seotud muu sotsiaalkindlustus kui riiklik sotsiaalkindlustus Tööandjad võivad teenistustingimuseks seada, et töötaja kindlustaks teatud sotsiaalkindlustuse vastu.	Tööga seotud pensionid	Tööandjate, kindlustusseltside, pensionifondide või kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektor
		Tööga seotud muu sotsiaalkindlustus	

2.104 Allsektorisse S.128 ei kuulu:

- a) institutsionaalsed üksused, mis vastavad mõlemale punktis 2.117 loetletud kriteeriumile. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.1314;
- b) peakontorid, mis juhivad peamiselt kindlustusseltsidest koosnevat gruppi ja teostavad selle üle järelevalvet, kuid ei ole ise kindlustusseltsid. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126;
- c) kasumitaotluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja mis teenindavad kindlustusseltse, kuid ei tegele finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Pensionifondid (S.129)

- 2.105 *Määratlus:* pensionifondide allsektor (S.129) koosneb kõigist finantsinstitutsioonidest ja kvaasikorporatiivsetest finantsinstitutsioonidest, mille peamine tegevusala on finantsvahendus, mis tuleneb kindlustatud isikute sotsiaalsete riskide ja vajaduste koondamisest (sotsiaalkindlustus). Pensionifondid kui sotsiaalkindlustusskeemid pakuvad sissetulekut pensionile jäämisel ning sageli hüvitisi surma ja puude korral.
- 2.106 Allsektor S.129 koosneb ainult neist sotsiaalkindlustussüsteemi pensionifondidest, mis on neid loonud üksustest eraldi seisvad institutsionaalsed üksused. Sellised iseseisvad fondid on sõltumatud otsuste vastuvõtmisel ja omavad täielikku raamatupidamisarvestust. Mitteiseseisvad pensionifondid ei ole institutsionaalsed üksused ja jäävad neid loonud institutsionaalsete üksuste osaks.
- 2.107 Sellistes pensionifondides osalejateks on näiteks ühe ettevõtte või ettevõtete grupi töötajad, teatava tegevusharu või -ala töötajad või sama erialaga inimesed. Kindlustuslepinguga pakutavad hüvitised võivad olla järgmised:
  - a) hüvitis, mis makstakse pärast kindlustatud isiku surma tema lesele ja lastele;
  - b) hüvitis, mis makstakse pärast pensionile jäämist või
  - c) hüvitis, mis makstakse pärast kindlustatud isiku invaliidistumist.
- 2.108 Mõnes riigis saab kõiki selliseid riske kindlustada nii elukindlustusseltside kui ka pensionifondide kaudu. Teistes riikides nõutakse, et osa sellistest riskidest kindlustatakse vaid läbi elukindlustusseltside. Vastupidiselt elukindlustusseltsidele on pensionifondide kasutamine seaduse järgi piiratud töötajate ja mittepalgaliste töötajate konkreetsete rühmadega.
- 2.109 Pensionifonde võivad luua tööandjad või valitsemissektor; samuti võivad neid luua kindlustusseltsid töötajate nimel; võidakse luua ka eraldiseisvad institutsionaalsed üksused eesmärgiga hoida ja hallata varasid, mida kasutatakse pensioniõiguste tagamiseks ja pensionite jaotamiseks.
- 2.110 Allsektorisse S.129 ei kuulu:
  - a) institutsionaalsed üksused, mis vastavad mõlemale punktis 2.117 loetletud kriteeriumile. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.1314;

- b) peakontorid, mis juhivad peamiselt pensionifondidest koosnevat gruppi ja teostavad selle üle järelevalvet, kuid ei ole ise pensionifondid. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126;
- c) kasumitaoluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja mis teenindavad pensionifonde, kuid ei tegele finantsvahendusega. Need klassifitseeritakse allsektorisse S.126.

Valitsemissektor (S.13)

2.111 *Määratlus:* valitsemissektor (S.13) hõlmab institutsionaalseid üksusi, mis on turuvälised tootjad, kelle toodang on mõeldud individuaalseks ja kollektiivseks tarbimiseks, ning mida finantseeritakse kohustuslikest maksetest, mida teevad teistesse sektoritesse kuuluvad üksused, ja institutsionaalseid üksusi, mille põhitegevuseks on rahvatulu ja rikkuse ümberjaotamine.

2.112 Sektorisse S.13 kuuluvad institutsionaalsed üksused on näiteks järgmised:

- a) valitsemissektori üksused, kellele on seadusest tulenev võim selle majandusterritooriumi muude üksuste üle ning kes haldavad ja rahastavad tegevusvaldkondi, milles toodetakse peamiselt turuväliseid kaupu ja osutatakse turuväliseid teenuseid, mille eesmärk on tuua kasu ühiskonnale;
- b) valitsemissektori üksusest ettevõtte või kvaasikorporatiivne ettevõtte, kui selle toodang on peamiselt turuväline ning kui seda kontrollib valitsemissektori üksus;
- c) kasumitaoluseta institutsioonid, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja valitsemissektori poolt kontrollitud turuvälised tootjad;
- d) iseseisvad pensionifondid, mille puhul on õigusaktidest tulenev kohustus teha sissemakseid ning mille puhul valitsemissektor juhib fonde seoses osamaksete ja hüvitiste kindlaksmääramise ja heakskiitmisega.

2.113 Valitsemissektor on jagatud nelja allsektorisse:

- a) keskvalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1311);
- b) osariigi/liidumaa valitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1312);
- c) kohalik omavalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1313);
- d) riiklikud sotsiaalkindlustusfondid (S.1314).

Keskvalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1311)

2.114 *Määratlus:* kõnealune allsektor hõlmab kõiki riigi administratiivseid üksusi ja teisi keskasutusi, mille pädevus ulatub tavaliselt üle kogu majandusterritooriumi, v.a riiklike sotsiaalkindlustusfondide juhtimine.

Allsektorisse S.1311 kuuluvad need kasumitaoluseta institutsioonid, mida kontrollib keskvalitsus ning mille pädevus laieneb tervele majandusterritooriumile.

Turu reguleerimisega tegelevad organisatsioonid, mis on kas ainult või peamiselt subsiidiumide laialijagajad, klassifitseeritakse allsektorisse S.1311. Organisatsioonid, mis tegelevad ainult või peamiselt põllumajandustoodete või toiduainete ostmise, säilitamise ja müümisega, klassifitseeritakse sektorisse S.11.

Osariigi/liidumaa valitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1312)

2.115 *Määratlus:* kõnealune allsektor koosneb avaliku halduse üksustest, mis on eraldiseisvad institutsionaalsed üksused ja viivad ellu mõningaid valitsemissektori funktsioone, v.a riiklike sotsiaalkindlustusfondide juhtimine, allpool keskvalitsuse tasandit ning ülevalpool kohaliku omavalitsuse tasandit.

Allsektorisse S.1312 kuuluvad need kasumitaoluseta institutsioonid, mida kontrollib osariigi/liidumaa valitsus ning mille pädevus piirdub osariigi/liidumaa majandusterritooriumiga.

Kohalik omavalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1313)

- 2.116 *Määratlus:* kõnealune allsektor hõlmab selliseid avaliku halduse asutuste liike, mille pädevus laieneb ainult majandusterritooriumi kohalikule osale, v.a riiklike sotsiaalkindlustusfondide kohalikud asutused.

Allsektorisse S.1313 kuuluvad need kasumitaoluseta institutsioonid, mida kontrollib kohalik omavalitsus ning mille pädevus piirdub kohaliku omavalitsuse majandusterritooriumiga.

Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid (S.1314)

- 2.117 *Määratlus:* sotsiaalkindlustusfondide allsektor hõlmab kesktasandi, osariigi/liidumaa ja kohalikke institutsionaalseid üksusi, mis tegelevad peamiselt sotsiaaltoetuste pakkumisega ja vastavad järgmisele kahele kriteeriumile:

- a) seaduse või muu õigusnormi kohaselt on teataval rahvastiku rühmal kohustus osaleda sotsiaalkindlustuse skeemis või maksta osamakseid ning
- b) valitsemissektor vastutab institutsiooni juhtimise eest, kehtestades või heaks kiites osamakseid ja sotsiaaltoetused sõltumatult oma rollist järelevalvet teostava organi või tööandjana.

Tavaliselt ei ole otsest seost üksikisiku poolt makstava osamakse suuruse ja temale langeva riski vahel.

Kodumajapidamised (S.14)

- 2.118 *Määratlus:* kodumajapidamiste sektor (S.14) hõlmab üksikisikuid või üksikisikute rühmasid kui tarbijaid ning kui ettevõtjaid, kes toodavad turukaupu ning osutavad mittefinants- ja finantsteenuseid (turutootjad), tingimusel et kaupade tootmise ja teenuste osutamisega ei tegele eraldiseisvad üksused, mida käsitatakse kvaasikorporatiivsete ettevõtetenä. Siia kuuluvad ka üksikisikud või üksikisikute rühmad, kes toodavad kaupu ja osutavad mittefinantsteenuseid vaid enda lõpptarbeks.

Kodumajapidamisi kui tarbijaid võib määratleda kui väikeseid inimeste rühmasid, kes jagavad sama eluaset, koondavad oma sissetulekut ja vara ning tarbivad ühiselt teatavat liiki kaupu ja teenuseid, peamiselt eluaset ja toitu.

Kodumajapidamiste peamised ressursid on järgmised:

- a) hüvitised töötajatele;
  - b) omanditulu;
  - c) siirded teistelt sektoritelt;
  - d) turukaupade müügist saadav tulu ning
  - e) oma lõpptarbimiseks toodetavate toodete arvestuslik tulu.
- 2.119 Kodumajapidamiste sektor hõlmab järgmist:
- a) üksikisikud või üksikisikute rühmad, kelle peamine funktsioon on tarbimine;
  - b) isikud, kes elavad püsivalt institutsioonides ning kes on oma tegevuses või majandusotsuste vastuvõtmisel osaliselt või täiel määral sõltuvad (nt kloostrites elavad religioossete rühmituste liikmed, pikaajalised haiglapatsiendid, pikaajalist karistust kandvad vangid, püsivalt vanadekodus elavad eakad inimesed). Selliseid inimesi käsitatakse ühe institutsionaalse üksusena, st ühe kodumajapidamisena;
  - c) üksikisikud või üksikisikute rühmad, kelle peamine funktsioon on tarbimine ja kes toodavad kaupu ja osutavad mittefinantsteenuseid vaid oma isiklikuks lõpptarbimiseks. Süsteem hõlmab vaid kahte kategooriat oma lõpptarbimiseks osutatud teenuseid: omaniku kasutuses oleva eluruumi teenused ja majapidamisteenused, mida osutavad palgatöötajad;
  - d) füüsilisest isikust ettevõtjad ning ühingud, millel puudub juriidiline staatus (v.a need, mida käsitatakse kvaasikorporatiivsete ettevõtetenä ja mis on turutootjad, ning

- e) kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid, millel puudub iseseisev juriidiline staatus või millel see on olemas, kuid mis on üksnes vähe tähtsad.
- 2.120 ESA 2010s on kodumajapidamiste sektor jaotatud järgmisteks allsektoriteks:
- a) tööandjad (S.141) ja füüsilisest isikust ettevõtjad (S.142);
  - b) töötajad (S.143);
  - c) omanditulu saajad (S.1441);
  - d) pensionisaajad (S.1442);
  - e) muude siirdetulude saajad (S.1443).
- 2.121 Kodumajapidamised jagatakse allsektoritesse vastavalt kodumajapidamise kui terviku suurimale tululiigile (tööandja tulu, hüvitised töötajatele jne). Kui sama kodumajapidamine saab teatavat liiki tulu rohkem kui ühest allikast, võetakse klassifitseerimise aluseks kodumajapidamise kogutulu iga kategooria lõikes.

Tööandjad ja füüsilisest isikust ettevõtjad (S.141 ja S.142)

- 2.122 *Määratlus:* tööandjate ja füüsilisest isikust ettevõtjate allsektor koosneb kodumajapidamiste rühmast, kelle (sega)tulu (B.3), mis saadakse kodumajapidamisele kuuluva juriidilise isiku õigusteta üksuse tegevusest turukaupade ja -teenuste tootjana kas palgatöötajate abil või ilma, on kodumajapidamise kui terviku suurim tuluallikas isegi juhul, kui see tulu ei moodusta rohkem kui poolt kodumajapidamise kõigist tuludest.

Töötajad (S.143)

- 2.123 *Määratlus:* töötajate allsektor koosneb kodumajapidamiste rühmast, kelle jaoks töötajatele makstud hüvitistest saadav tulu (D.1) on kodumajapidamise kui terviku suurim tuluallikas.

Omanditulu saajad (S.1441)

- 2.124 *Määratlus:* omanditulu saajate allsektor koosneb kodumajapidamiste rühmast, kelle jaoks omanditulu (D.4) on kodumajapidamise kui terviku suurim tuluallikas.

Pensionisaajad (S.1442)

- 2.125 *Määratlus:* pensionisaajate allsektor koosneb kodumajapidamiste rühmast, kelle jaoks pensionitulu on kodumajapidamise kui terviku suurim tuluallikas.

Pensionisaajatest kodumajapidamised on need, mille suurima tuluallika moodustab vanadus- või muu pension, sh pensionid eelmistelt tööandjatel.

Muude siirdetulude saajad (S.1443)

- 2.126 *Määratlus:* muude siirdetulude saajate allsektor koosneb kodumajapidamiste rühmast, kelle jaoks muudest jooksvatest siiretest saadav tulu on kodumajapidamise kui terviku suurim tuluallikas.

Muud jooksvad siirded on kõik jooksvad siirded peale omanditulu, pensioni ning tulu, mida saavad institutsioonides püsivalt elavad inimesed.

- 2.127 Kui kodumajapidamise kui terviku tuluallikate suhtelist panust käsitlev teave ei ole sektoritesse jagamise eesmärgil kättesaadav, võetakse klassifitseerimisel aluseks võrdlusisiku tulu. Kodumajapidamise võrdlusisik on isik, kelle tulu on kodumajapidamises suurim. Kui selline teave ei ole kättesaadav, kasutatakse allsektoriteks klassifitseerimisel selle isiku tulu, kes väidab end olevat võrdlusisik.

- 2.128 Kodumajapidamiste allsektoritesse klassifitseerimisel võib kasutada muid kriteeriume, näiteks kodumajapidamiste kui ettevõtjate klassifitseerimine tegevusala järgi: põllumajanduslikud kodumajapidamised ja mittepõllumajanduslikud kodumajapidamised.

Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (S.15)

- 2.129 *Määratlus:* kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide (KTKTid) sektor (S.15) koosneb kasumitaotluseta institutsioonidest, mis on eraldiseisvad juriidilised isikud, kes teenindavad kodumajapidamisi ning on turuvälised eratootjad. Nende peamised ressursid on kodumajapidamiste kui tarbijate vabatahtlikud rahalised või mitterahalised maksed, valitsemissektori poolt tehtavad maksed ja omanditulu.
- 2.130 Kui need institutsioonid pole piisava tähtsusega nende arvamiseks KTKTide sektorisse, siis lisatakse nad kodumajapidamiste sektorisse (S.14), sest nende tehingud on eristamatud tolle sektori üksustest. Turuvälised KTKTid, mida kontrollib valitsemissektor, klassifitseeritakse aga valitsemissektorisse (S.13).

KTKTide sektor hõlmab järgmisi põhilisi KTKTisid, mis pakuvad majapidamistele turuväliseid kaupu ja osutavad neile turuväliseid teenuseid:

- a) ametiühingud, erialaliidud või teadusseltsid, tarbijate liidud, erakonnad, kirikud või usulised ühendused (sh need, mida valitsused finantseerivad, aga ei kontrolli) ning ühiskondlikud, kultuuri-, puhke- ja spordiklubid ning
- b) heategevus-, hoolekande- ja abiorganisatsioonid, mida finantseeritakse muude institutsionaalsete üksuste vabatahtlike rahaliste või mitterahaliste siiretega.

Sektor S.15 hõlmab heategevus-, hoolekande- ja abiorganisatsioone, mis teenindavad mitteresidendist üksusi, ning siia ei arvata üksusi, kus liikmeks olek annab õiguse eelnevalt kindlaks määratud kaupade ja teenuste kogumile.

Välismaailm (S.2)

- 2.131 *Määratlus:* välismaailma sektor (S.2) on üksuste rühm ilma iseloomulike funktsioonide ja ressurssideta. See hõlmab mitteresidendist üksusi niivõrd, kui need teevad tehinguid residentist institutsionaalsete üksustega või omavad muid majandussidemeid residentist üksustega. Välismaailma kontod annavad üldise pildi majandussuhetest, mis ühendavad rahvamajandust välismaailmaga. ELi institutsioonid ja rahvusvahelised organisatsioonid kuuluvad siia alla.
- 2.132 Välismaailm ei ole sektor, mille kohta peab pidama täielikku raamatupidamisarvestust, kuid on mugav käsitada välismaailma sektorina. Sektorid saadakse, jagades kogumajanduse homogeensemataks residentist institutsionaalsete üksuste rühmadeks, mis on oma majanduskäitumise, eesmärkide ja funktsioonide poolest sarnased. Välismaailma sektori kohta see ei käi. Selle sektori puhul kirjendatakse finantsinstitutsioonide ning mittefinantsettevõtete, kasumitaotluseta institutsioonide, kodumajapidamiste ja valitsemissektori tehingud ja muud vood mitteresidendist institutsionaalsete üksustega ning muud majandussidemed residentide ja mitteresidentide vahel, näiteks residentide nõuded mitteresidentidele.
- 2.133 Välismaailma kontod sisaldavad vaid residentist institutsionaalsete üksuste ja mitteresidendist üksuste vahelisi tehinguid, mille suhtes kehtivad järgmised erandid:

- a) transporditeenus (kuni eksportiva riigi piirini), mida residentist üksus osutab seoses imporditud kaubaga, kirjendatakse välismaailma kontodel koos FOB-impordiga hoolimata sellest, et teenust osutab residentist üksus;
- b) omamaise majanduse eri sektoritesse kuuluvate residentide tehingud välismaise varaga näidatakse välismaailma detailsetel finantskontodel. Need tehingud ei mõjuta riigi finantspositsiooni välismaailma suhtes; need mõjutavad üksikute sektorite finantsuhteid välismaailmaga;
- c) riigi kohustustega tehtavad tehingud erinevatesse geograafilistesse piirkondadesse kuuluvate mitteresidentide vahel näidatakse välismaailma kontodel vastavalt geograafilisele jaotusele. Kuigi need tehingud ei mõjuta riigi üldist kohustust välismaailma suhtes, mõjutavad need kohustusi maailma eri piirkondade suhtes.

- 2.134 Välismaailma sektor (S.2) on jagatud järgmiselt:

- a) Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused (S.21):

- 1) Euroopa Liidu liikmesriigid (S.211);

2) Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (S.212);

b) ELi mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid (S.22).

Tootjauksuste sektorite klassifikatsioon peamiste standardsete õiguslike omandivormide lõikes

2.135 Järgnev ülevaade ja punktid 2.31–2.44 võtavad kokku põhimõtted, mille alusel jaotatakse tootjauksused sektoritesse, kasutades peamiste institutsiooniliikide kirjeldamisel standardset terminoloogiat.

2.136 Turutootjatest era- ja avaliku sektori ettevõtted klassifitseeritakse järgmiselt:

a) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;

b) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”.

2.137 Ühistud ja ühingud, mis on iseseisvad juriidilised isikud ja turutootjad, klassifitseeritakse järgmiselt:

a) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;

b) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”.

2.138 Vastavalt erioigusaktidele iseseisva juriidilise isiku staatust omavad avaliku sektori turutootjad klassifitseeritakse järgmiselt:

a) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;

b) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”.

2.139 Iseseisva juriidilise isiku staatusega avaliku sektori turutootjad klassifitseeritakse järgmiselt:

a) kvaasikorporatiivsed ettevõtted:

1) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;

2) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”;

b) kui ei ole tegemist kvaasikorporatiivsete ettevõtetega: sektorisse S.13 „Valitsemissektor”, sest nad on neid kontrollivate üksuste lahutamatu osa.

2.140 Iseseisva juriidilise isiku staatusega kasumitaotluseta institutsioonid (ühingud ja sihtasutused) klassifitseeritakse järgmiselt:

a) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad turutootjad: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;

b) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”;

c) turuvälised tootjad:

1) sektorisse S.13 „Valitsemissektor”, kui nad on avaliku sektori tootjad, mida kontrollib valitsemissektor;

- 2) sektorisse S.15 „Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid”, kui nad on erasektori tootjad.
- 2.141 Füüsilisest isikust ettevõtjad ja partnerlused, mis ei ole iseseisvad juriidilised isikud ning mis on turutootjad, klassifitseeritakse järgmiselt:
- a) kvaasikorporatiivsed ettevõtted:
- 1) peamiselt kaupade tootmise ja mittefinantsteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”;
  - 2) peamiselt finantsvahenduse ja finantsabiteenuste osutamisega tegelevad üksused: sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”;
- b) kui ei ole tegemist kvaasikorporatiivsete ettevõtetega, klassifitseeritakse nad sektorisse S.14 „Kodumajapidamised”.
- 2.142 Peakontorid klassifitseeritakse järgmiselt:
- a) sektorisse S.11 „Mittefinantsettevõtted”, juhul kui turutootjatest ettevõtete grupi kui terviku peamine tegevusala on kaupade tootmine ja mittefinantsteenuste osutamine (vt punkti 2.46 alapunkt e);
  - b) sektorisse S.12 „Finantsinstitutsioonid”, juhul kui üksuste grupi kui terviku peamine tegevusala on finantsvahendus (vt punkti 2.65 alapunkt e).
- Valdusettevõtteid, kes on tütarettevõtete grupi varade hoidjad, käsitatakse alati finantsinstitutsioonidena. Valdusettevõtted hoiavad ettevõtete grupi vara, kuid ei teosta ühtegi juhtimistegevust seoses selle grupiga.
- 2.143 Tabel 2.5 illustreerib eespool toodud juhtumeid skemaatilisel.

Tabel 2.5. Tootjauksuste sektorite klassifikatsioon peamiste standardsete õiguslike omandivormide lõikes

Tootja liik Standardne õiguslik kirjeldus		Turutootjad (kaubad ja mittefinantsteenu- sed)	Turutootjad (finantsvahendus)	Turuvälised tootjad	
				Avaliku sektori tootjad	Eratootjad
Era- ja avaliku sektori ettevõtted		S.11: mittefinantsette- võtted	S.12: finants- institutsioonid		
Ühistud ja ühingud, mis on iseseisvad juriidilised isikud		S.11: mittefinantsette- võtted	S.12: finants- institutsioonid		
Avaliku sektori tootjad, mis vastavalt eriõigusaktidele on iseseisvad juriidilised isikud		S.11: mittefinantsette- võtted	S.12: finants- institutsioonid		
Avaliku sektori tootjad, kes ei ole iseseisvad juriidilised isikud	Kvaasikorpora- tiivse ettevõtte tunnustega üksused	S.11: mittefinantsette- võtted	S.12: finants- institutsioonid		
	Muud			S.13: valitse- missektor	
Iseseisva juriidilise isiku staatusega kasumitaotluseta institutsioonid		S.11: mittefinantsette- võtted	S.12: finants- institutsioonid	S.13: valitse- missektor	S.15: kodumaja- pidamisi teenin- davad kasumi- taotluseta institutsioonid

Tootja liik Standardne õiguslik kirjeldus	Turutootjad (kaubad ja mittefinantsteenused)	Turutootjad (finantsvahendus)	Turuvälised tootjad	
			Avaliku sektori tootjad	Eratootjad
Ühingud, mis ei ole iseseisvad juriidilised isikud Füüsilisest isikust ettevõtjad	Kvaasikorporatiivse ettevõtte tunnustega üksused	S.11: mittefinantsettevõtted	S.12: finantsinstitutsioonid	
	Muud	S.14: kodumajapidamised	S.14: kodumajapidamised	
Peakontorid, kelle poolt kontrollitava ettevõtete grupi peamiseks tegevusalaks on:	kaupade tootmine ja mittefinantsteenuste osutamine	S.11: mittefinantsettevõtted		
	finantsteenuste osutamine		S.12: finantsinstitutsioonid	

KOHALIKUD TEGEVUSALAÜKSUSED JA TEGEVUSALAD

2.144 Enamik kaupu tootvaid ja teenuseid osutavaid institutsionaalseid üksusi tegutseb kombineeritult mitmel alal ühel ajal. Nad võivad tegeleda ühe põhitegevusega, mõne kõrvaltegevusega ja mõne abitegevusega.

2.145 Tegevus toimub siis, kui sellised vahendid nagu seadmed, tööjõud, tootmisviis, infovõrgud või tooted on omavahel ühendatud, mille tulemusel luuakse konkreetseid kaupu või teenuseid. Tegevust iseloomustavad sisendtoodete näol, tootmisprotsess ja väljund toodete näol.

Tegevused võib kindlaks määrata ka konkreetse NACE Rev. 2 taseme järgi.

2.146 Kui üksus tegeleb mitme tegevusega, siis järjestatakse kõik tegevused, mis ei ole abitegevused (vt 3. peatüki punkt 3.12), vastavalt kogulisandväärtusele. Suurima osakaaluga kogulisandväärtuse põhjal saab eristada põhitegevusala kõrvaltegevusalast.

2.147 Tootmisprotsessi ning kaupade ja teenuste kasutamise kaasnemate voogude analüüsimiseks tuleb valida üksused, mis toovad esile tehnilis-majanduslikud seosed. Sellest nõudest tulenevalt tuleb institutsionaalsed üksused jaotada väiksemateks ja homogeensemateriks üksusteks vastavalt tootmise liigile. Seda nõuet täidavad praktikas kohalikud tegevusalaüksused.

Kohalik tegevusalaüksus

2.148 *Määratlus:* kohalik tegevusalaüksus on tegevusalaüksuse osa, mis vastab kohalikule üksusele. SNA 2008 ja ISIC Rev. 4 süsteemides nimetatakse kohalikku tegevusalaüksust inglise keeles sõnaga „establishment”. Tegevusalaüksus võtab enda alla kokku kõik institutsionaalse üksuse kui tootja osad, mis aitavad kaasa tegevuse sooritamisele vastavalt NACE Rev. 2 klassile (neljakohaline number), ning vastab ühele või mitmele institutsionaalse üksuse tegevuspõhisele alljaotusele. Institutsionaalse üksuse infosüsteem peab olema võimeline näitama või arvutama iga kohaliku tegevusalaüksuse kohta vähemalt toodangu väärtuse, vahetarbimise, hüvitised töötajatele, tegevuse ülejäägi, tööhõive ja kapitali kogumahutuse põhivarasse.

Kohalik üksus on institutsionaalne üksus või osa institutsionaalsest üksusest, mis toodab kaupu ja osutab teenuseid ning asub geograafiliselt määratletud kohas.

Kohalik tegevusalaüksus võib vastata institutsionaalsele üksusele kui tootjale, kuid teisalt ei saa ta kunagi kuuluda kahte erinevasse institutsionaalsesse üksusesse.

2.149 Kui kaupu tootval ja teenuseid osutaval institutsionaalsel üksusel on põhitegevusala ja üks või mitu kõrvaltegevusala, jagatakse ta sama paljudeks tegevusalaüksusteks ja kõrvaltegevusalad klassifitseeritakse põhitegevusalast eraldi. Abitegevusi ei eristata põhi- või kõrvaltegevusalast. Tegevusalaüksus, mis kuulub klassifikatsioonisüsteemis mingi kindla rubriigi alla, võib toota tooteid ka väljaspool homogeenset gruppi kõrvaltegevusalana, mida ei saa olemasolevate raamatupidamisdokumentide põhjal eraldi identifitseerida. Seega võib tegevusalaüksusel olla üks või mitu kõrvaltegevusala.

Tegevusalad

2.150 *Määratlus:* tegevusala koosneb grupist kohalikest tegevusalaüksustest, mis tegelevad sama või samalaadse tegevusalaga. Kõige detailsemal klassifitseerimise tasemel koosneb tegevusala kõigist kohalikest tegevusalaüksustest, mis kuuluvad samasse NACE Rev. 2 klassi (neljakohaline number) ja mis tegelevad seetõttu sama tegevusalaga, nagu on määratletud NACE Rev. 2 klassifikaatoris.

Tegevusalad koondavad nii kohalikke turukaupu ja -teenuseid tootvaid tegevusalaüksusi kui ka turuväliseid kaupu ja teenuseid tootvaid kohalikke tegevusalaüksusi. Määratluse kohaselt koosneb tööstusharu rühmast kohalikest tegevusalaüksustest, mis tegelevad sama liiki tootmisega sõltumata sellest, kas institutsionaalsed üksused, kuhu nad kuuluvad, toodavad turutoodangut või turuväliselt toodangut.

2.151 Tegevusalad klassifitseeritakse kolme rühma:

- a) turutooteid ja -teenuseid tootvad tegevusalad (turumajandusharud) ning kaupu ja teenuseid enda lõpptarbeks tootvad tegevusalad. Teenused oma lõpptarbeks on omanike kasutuses olevate eluruumide teenused ning kodumajapidamisteenused, mida osutavad palgatöötajad;
- b) valitsemissektori turuväliseid kaupu ja teenuseid tootvad tegevusalad: valitsemissektori turuvälised tegevusalad;
- c) kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide turuväliseid kaupu ja teenuseid tootvad tegevusalad: kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide turuvälised tegevusalad.

Majanduse tegevusalade klassifikaator

2.152 Kohalike tegevusalaüksuste klassifitseerimisel tegevusaladeks kasutatakse klassifikaatorit NACE Rev. 2.

HOMOGEENSE TOOTMISE ÜKSUSED JA HOMOGEENSED TEGEVUSALAD

2.153 Tootmisprotsessi analüüsimiseks kõige sobivam üksus on homogeense tootmise üksus. Sellel üksusel on talle omane tegevus, mis määratletakse tema sisendite, tootmisprotsessi ja toodangu kaudu.

Homogeense tootmise üksus

2.154 *Määratlus:* homogeense tootmise üksus teostab talle omast tegevust, mis määratletakse tema sisendite, tootmisprotsessi ja toodangu kaudu. Sisendi ja toodangu moodustavaid tooteid eristatakse nende füüsiliste tunnuste, töötlemise ulatuse ning kasutatava tootmistehnoloogia alusel. Neid võib kindlaks määrata toodete klassifikatsiooni abil (tegevusaladel põhinev toodete statistiline klassifikaator – CPA). CPA on toodete klassifikaator, mille elemendid on struktureeritud vastavalt tegevusala päritolu kriteeriumile. Tegevusala päritolu määratletakse vastavalt NACE Rev. 2-le.

Homogeenne tegevusala

2.155 *Määratlus:* homogeenne tegevusala on homogeense tootmise üksuste rühm. Homogeense tegevusalaga hõlmatud tegevuste ring määratakse kindlaks vastavalt toodete klassifikaatorile. Homogeenne tegevusala toodab neid ja ainult neid kaupu või teenuseid, mis on märgitud klassifikaatoris.

2.156 Homogeensed tegevusalad on üksused, mis on loodud majandusanalüüsi tegemiseks. Homogeense tootmise üksusi ei ole tavaliselt võimalik otse jälgida; üksustelt statistilistel eesmärkidel kogutavat teavet tuleb teisendada nii, et moodustuksid homogeensed tegevusalad.

---

3. PEATÜKK

TEHINGUD TOODETEGA JA MITTETOODETUD VARADEGA

TEHINGUD TOODETEGA ÜLDISELT

3.01 *Määratlus:* tooted on kõik kaubad ja teenused, mis on tootmise teel saadud. Tootmine on määratletud punktis 3.07.

3.02 ESAs eristatakse järgmisi toodetega sooritavate tehingute kategooriaid.

Tehingu kategooriad	Kood
Toodang	P.1
Vahetarbimine	P.2
Lõpptarbimiskulutused	P.3
Tegelik lõpptarbimine	P.4
Kapitali kogumahutus	P.5
Kaupade ja teenuste eksport	P.6
Kaupade ja teenuste import	P.7

3.03 Tehingud toodetega kirjendatakse järgmistel kontodel:

- kaupade ja teenuste kontrol kirjendatakse toodang ja import ressursina ja muud tehingud toodetega kasutamisenä;
- tootmiskontrol kirjendatakse toodang ressursina ja vahetarbimine kirjendatakse kasutamisenä; nende kahe toodetega tehtava tehingu tasakaalustav kirje on kogulisandväärtus;
- kasutatava tulu kasutamise kontrol kirjendatakse lõpptarbimiskulutused kasutamisenä;
- korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise kontrol kirjendatakse tegelik lõpptarbimine kasutamisenä;
- kapitalikontrol kirjendatakse kapitali kogumahutus kasutamisenä (muutusena mittefinantsvaras);
- kaupade ja teenuste välismajanduskontrol kirjendatakse kaupade ja teenuste import ressursina ning kaupade ja teenuste eksport kirjendatakse kasutamisenä.

Mitmed olulisemad tasakaalustavad kirjed kontodel, näiteks lisandväärtus, sisemajanduse koguprodukt, rahvatulu ja kasutatav tulu, arvestatakse toodetega tehtavate tehingute kaudu. Toodetega tehtavate tehingute määratlus määrab ära need tasakaalustavad kirjed.

3.04 Pakkumise tabelis (vt punkt 1.136) kirjendatakse toodang ja import pakkumisenä. Kasutamise tabelis kirjendatakse vahetarbimine, kapitali kogumahutus, lõpptarbimiskulutused ja eksport kasutamisenä. Sümmeetrilises sisend-väljundtabelis kirjendatakse toodang ja import pakkumisenä ja muud tehingud toodetega kasutamisenä.

3.05 Toodete pakkumist hinnatakse alushindades (vt punkt 3.44). Toodete kasutamist hinnatakse ostjahindades (vt punkt 3.06). Mõne pakkumise ja kasutamise liigi, nt kaupade impordi ja ekspordi puhul kasutatakse täpsemaid hindamis põhimõtteid.

3.06 *Määratlus:*

ostjahind on hind, mida ostja toodete eest maksab. Ostjahind sisaldab alljärgnevat:

- tootemaksud miinus -subsiidiumid (kuid välja arvatud mahaarvatavad tootemaksud, näiteks käibemaks);
- transpordikulud, mida ostja maksab eraldi toote kohaletoimetamise eest nõutud ajal ja kohta;

c) allahindlus hulgikoguse või hooajaväliste ostude standardhinnast või -kuludest.

Ostjahind ei sisalda alljärgnevat:

- a) vastavalt krediitingimustele lisatud intress või teenuskulud;
- b) lisatasud, mis on seotud makse hilinemisega, st kui makset ei tehta ostu tegemise ajal kokkulepitud ajavahe-
miku jooksul.

Kui kasutamisaeg ei kattu ostuajaga, siis korrigeeritakse aja möödumisest tingitud hinnamuutuste arvesse võtmiseks väärtust (proportsionaalselt muutustega varude hindades). Sellised korrigeerimised on olulised, kui asjaomaste toodete hinnad aasta jooksul märkimisväärselt muutuvad.

TOOTMINE JA TOODANG

3.07 *Määratlus:* tootmine on tegevus, mida teostatakse institutsionaalse üksuse kontrollimisel, vastutusel ja juhtimisel, kasutades tööjõu, kapitali, kaupade ja teenuste sisendeid, et toota kaupu ja teenuseid.

Tootmine ei hõlma ilma inimese sekkumise või suunamiseta toimuvaid looduslikke protsesse, näiteks kalavarude mittejuhitud kasvu rahvusvahelistes vetes; samas kalakasvatus on tootmine.

3.08 Tootmine hõlmab:

- a) kõikide teistele üksustele pakutavate individuaalsete või kollektiivsete kaupade ja teenuste tootmist;
- b) kõikide selliste kaupade enda tarbeks tootmist, mida tootjad kasutavad enda lõpptarbeks või kapitali kogumahuks põhivarasse.

Näitena enda tarbeks tootmisest, mille sihiks on kapitali kogumahuks põhivarasse, võib tuua sellise põhivara tootmise nagu ehitus, tarkvara arendamine ja maavarade uurimine. Mõiste „kapitali kogumahuks põhivarasse” kohta vt punktid 3.124–3.138.

Kodumajapidamiste enda tarbeks kaupade tootmise hulka arvatakse:

- 1) eluruumide enda tarbeks ehitamine;
  - 2) põllumajanduslike toodete tootmine ja ladustamine;
  - 3) põllumajanduslike toodete töötlemine, näiteks jahu jahvatamine, puuvilja konserveerimine või kuivatamine, selliste piimatoodete nagu või ja juust tootmine, õlle, veini ja muude alkohoolsete jookide tootmine;
  - 4) muude esmaste toodete tootmine, näiteks soola kaevandamine, turba lõikamine ja vee transportimine;
  - 5) muud töötlemise liigid, näiteks riidekudumine, keraamiliste esemete ja mööbli valmistamine;
- c) omanike kasutuses olevate eluruumide teenused oma tarbeks;
- d) majapidamis- ja isikuteenuste tootmine kodumajapidamiste palgatöötajate poolt;
- e) vabatahtlike tegevus, kui selle tulemuseks on kaubad. Selline tootmine on näiteks elamu, kiriku või muu hoone ehitamine. Arvestamata jäetakse vabatahtlike tegevus, mille tulemuseks ei ole kaubad, nt tasuta hooldamine ja koristamine.

Eespool punktides a–e loetletud tegevused arvatakse tootmise hulka isegi siis, kui need on ebaseaduslikud või ei ole registreeritud maksuametis, sotsiaalkindlustus-, statistika- ega mõnes muus avaliku sektori asutuses.

Kodumajapidamiste enda tarbeks kaupade tootmine kirjendatakse juhul, kui seda liiki tootmine on tähtis, st kui see on olulise osatähtsusega selle kauba kogupakkumises antud riigis.

Kodumajapidamiste enda tarbeks kaupade tootmisena arvestatakse ainult eluruumide ehitamist ning põllumajandusliku toodangu tootmist, ladustamist ja töötlemist.

3.09 Tootmisena ei käsitata selliste majapidamis- ja isikuteenuste tootmist, mida toodetakse ja tarbitakse samas kodumajapidamises. Tootmisena ei käsitata näiteks järgmisi kodumajapidamiste endi toodetud majapidamisteenuseid:

- a) elamute koristamine, siseviimistlus ja hooldus niivõrd, kuiivõrd need tegevused on elanike jaoks tavalised;
- b) kodumajapidamiste kestvuskaupade puhastamine, hooldus ja remont;
- c) toidu valmistamine ja serveerimine;
- d) laste hoidmine, õpetamine ja juhendamine;
- e) haigete, põdurate või vanade inimeste hooldamine ning
- f) kodumajapidamise liikmete või nende kaupade transport.

Majapidamis- ja isikuteenuste tootmine kodumajapidamiste palgatöötajate poolt ning omaniku kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenused arvatakse tootmise hulka.

Põhi-, kõrval- ja abitegevusalad

3.10 *Määratlus:* kohaliku tegevusalaüksuse põhitegevusala on tegevusala, mille lisandväärtus ületab iga teise sellise tegevusala lisandväärtuse, millega samas üksuses tegeletakse. Põhitegevusala määratakse vastavalt NACE Rev. 2 klassifikaatorile, esmalt klassifikaatori kõrgeimal tasemel ja siis madalamatel tasemetel.

3.11 *Määratlus:* kõrvaltegevusala on tegevusala, millega kohalik tegevusalaüksus tegeleb lisaks põhitegevusalale. Kõrvaltegevusala toodang on teisene toodang.

3.12 *Määratlus:* abitegevusala on tegevusala, mille toodang on mõeldud kasutamiseks ettevõttesiseselt.

Abitegevusala on toetav tegevus, mida teostatakse ettevõttes selleks, et võimaldada kohaliku tegevusalaüksuse põhi- või kõrvaltegevusalaga tegelemist. Kõiki abitegevusala tarbitavaid sisendeid – materjali, tööjõudu, põhivara kulumit jne – käsitatakse sisendina abitegevusala toetatavasse pea- või kõrvaltegevusalasse.

Abitegevusalad on näiteks:

- a) ostmine;
- b) müük;
- c) turundus;
- d) raamatupidamine;
- e) andmetöötlus;
- f) transport;
- g) ladustamine;
- h) hooldus;
- i) koristamine ning
- j) turvateenused.

Ettevõtetel on valida, kas teostada ise abitegevusi või osta selliseid teenuseid turult vastavate teenuste tootjatel.

Kapitali kogumahutus enda tarbeks ei ole abitegevusala.

- 3.13 Abitegevusalasid ei isoleerita eraldiseisvate üksuste moodustamiseks ega eraldada pea- või kõrvaltegevusaladest või üksustest, mida abitegevusalad teenindavad. Seega peab abitegevusalad ühendama kohaliku tegevusalaüksusega, mida need teenindavad.

Abitegevusaladega võidakse tegeleda eraldi asukohtades, mis asuvad teenindatavast kohalikust tegevusalaüksusest erinevas piirkonnas. Esimeses lõigus viidatud abitegevusalade geograafilise jaotuse reegli range kohaldamise tulemuseks oleks nende piirkondade koondandmete alahindamine, kuhu abitegevusalad on koondunud. Seetõttu tuleb abitegevusalad residentsuse põhimõtte kohaselt omistada piirkonnale, kus nendega tegeletakse; abitegevusalad jäävad sama tegevusala alla, millega tegeleb teenindatav kohalik tegevusalaüksus.

Toodang (P.1)

- 3.14 *Määratlus:* toodang on arvestusperioodi jooksul toodetud tooted kokku.

Toodangu näited on alljärgnevad:

- a) kaubad ja teenused, millega üks kohalik tegevusalaüksus varustab teist kohalikku tegevusalaüksust, mis kuulub samasse institutsionaalsesse üksusesse;
  - b) kaubad, mida toodab kohalik tegevusalaüksus ja mis jäävad varudesse selle perioodi lõpuni, millal need toodeti, ükskõik milline on nende edaspidine kasutamine. Eraldi ei määratleta kaupu või teenuseid, mida toodeti ja tarbiti samas kohalikus tegevusalaüksuses samal arvestusperioodil. Neid ei kirjendata kui kohaliku tegevusalaüksuse toodangu või vahetarbimise osa.
- 3.15 Kui institutsionaalne üksus sisaldab rohkem kui ühte kohalikku tegevusalaüksust, siis võrdub institutsionaalse üksuse toodang kohalike tegevusalaüksuste toodangute summaga, st et hõlmatud on ka toodang, mida üks kohalik tegevusalaüksus toodab teise jaoks.
- 3.16 ESA 2010s eristatakse kolme liiki toodangut:

- a) turutoodang (P.11);
- b) toodang, mis on toodetud enda lõpptarbeks (P.12);
- c) turuväline toodang (P.13).

Sellist eristamist kohaldatakse ka kohalike tegevusalaüksuste ja institutsionaalsete üksuste suhtes:

- a) turutootjad;
- b) tootjad enda lõpptarbeks;
- c) turuvälised tootjad.

Turutoodangu, enda lõpptarbeks toodetud toodangu ja turuvälise toodangu eristamine on põhimõttelise tähtsusega järgmistel põhjustel:

- a) see mõjutab toodangu ja sellega seotud mõistete, näiteks lisandväärtuse, sisemajanduse koguprodukti ning valitsemissektori ja KTKTide lõpptarbimiskulutuste väärtuse arvestamist;
- b) see mõjutab institutsionaalsete üksuste klassifitseerimist sektoritesse, näiteks seda, millised üksused klassifitseeritakse valitsemissektorisse ja millised mitte.

See eristamine määrab toodangu suhtes rakendatavad arvestuspõhimõtted. Turutoodangu ja enda lõpptarbeks toodetud toodangu väärtus arvestatakse alushindades. Turuväliste tootjate kogutoodangu väärtuse määramisel liidetakse kokku tootmiskulud. Institutsionaalse üksuse toodangu väärtus arvestatakse tema kohalike tegevusalaüksuste toodangute summana ning sõltub seega ka turutoodangu, enda lõpptarbeks toodetud toodangu ja turuvälise toodangu eristamisest.

Eristamist kasutatakse ka institutsionaalsete üksuste klassifitseerimiseks sektoritesse. Turuvälised tootjad klassifitseeritakse valitsemissektorisse või kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektorisse.

Eristamine toimub ülalt-alla-meetodil, st esmalt eristatakse institutsionaalsed üksused, siis kohalikud tegevusalaüksused ning siis nende toodang.

Toodete tasandil klassifitseeritakse toodang turutoodangu, enda lõpptarbeks toodetud toodangu ja turuvälise toodanguna lähtuvalt asjaomast toodangut tootvate institutsionaalsete üksuste ja kohalike tegevusalaüksuste omadustest.

- 3.17 *Määratlus:* turutoodangu moodustab toodang, mis realiseeritakse turul või kavatsetakse realiseerida turul.
- 3.18 Turutoodang hõlmab:
- tooteid, mida müüakse majanduslikult olulise hinnaga;
  - bartertooteid;
  - tooteid, mida kasutatakse mitterahalisteks makseteks (kaasa arvatud töötajate mitterahalised hüvitised ja mitterahaline segatulu);
  - tooteid, mida pakub üks kohalik tegevusalaüksus teisele kohalikule tegevusalaüksusele samas institutsionaalses üksuses vahe- või lõpptarbimiseks;
  - tooteid, mida lisatakse valmistoodangu või lõpetamata toodangu varudele ja kavatsetakse kasutada ühel või teisel eespool nimetatud otstarbel (kaasa arvatud loomsete või köögiviljatoodete loomulik kasv ning lõpetamata hooned ja rajatised, mille ostja on teadmata).
- 3.19 *Määratlus:* majanduslikult olulised hinnad on hinnad, millel on oluline mõju toodete kogusele, mida tootjad on valmis pakkuma ja mida ostjad soovivad omandada. Majanduslikult olulised hinnad tõusevad siis, kui kehtivad mõlemad alljärgnevad tingimused:
- tootja on motiveeritud kohandama pakkumist kas selleks, et teenida kasumit pikas plaanis, või vähemalt selleks, et katta kapitali- ja muud kulud, ning
  - tarbijatel on vabadus nii osta kui ka ostmata jätta ning teha otsus küsitud hindade alusel.
- Majanduslikult mitteolulised hinnad kehtestatakse tõenäoliselt selleks, et teenida mõningast tulu või mõningal määral vähendada ülemäärast nõudlust, mis võib tekkida siis, kui teenuseid osutatakse täiesti tasuta.
- Toote majanduslikult olulise hinna määramisel lähtutakse toodangu tootnud institutsionaalsest ja kohalikust tegevusalaüksusest. Näiteks müüakse kogu kodumajapidamiste omanduses olevate juriidilise isiku õigusteta üksuste toodang muudele institutsionaalsetele üksustele majanduslikult oluliste hindadega, mistõttu tuleb seda käsitada turutoodanguna. Muude institutsionaalsete üksuste toodangu puhul kontrollitakse nende üksuste suutlikkust tegeleda turupõhise tegevusega majanduslikult oluliste hindadega kvantitatiivse kriteeriumi (50 % kriteeriumi) abil, kasutades müügitulude suhet tootmiskuludes. Et olla turutootja, peab üksus mitme aasta jooksul katma vähemalt 50 % oma kuludest müügitulude arvelt.
- 3.20 *Määratlus:* enda lõpptarbeks toodetud toodang koosneb kaupadest või teenustest, mida kasutatakse samas institutsionaalses üksuses kas oma lõpptarbimiseks või kapitalimahutuseks.
- 3.21 Tooteid, mida kasutatakse oma lõpptarbimiseks, võivad toota ainult kodumajapidamised. Oma lõpptarbimiseks kasutatavate toodete näited:
- põllumajandustootjate tarvitavad põllumajandustooted;
  - eluruume kasutava omaniku toodetud eluruumide teenused;
  - kodumajapidamisteenused, mida toodetakse palgatöötajaid kasutades.
- 3.22 Iga sektor võib valmistada tooteid, mida kasutatakse enda tarbeks tehtavaks kapitalimahutuseks. Selliste toodete näited on alljärgnevad:
- masinaehitustevõtete toodetud tööpingid;
  - kodumajapidamiste rajatud eluruumid või nende juurdeehitused;
  - enda tarbeks ehitamine, kaasa arvatud kodumajapidamiste rühma teostatav kommunaalehitus;
  - enda tarbeks arendatav tarkvara;
  - enda tarbeks tehtav teadus- ja arendustegevus. Teadus- ja arendustegevuse kulusid arvestatakse põhivarasse tehtava kapitalimahutusena üksnes juhul, kui liikmesriikide hinnangud on piisavalt usaldusväärsed ja võrreldavad.

- 3.23 *Määratlus:* turuväline toodang on toodang, mida pakutakse muudele üksustele tasuta või majanduslikult mitteolulise hinnaga.

„Turuväline toodang” (P.13) on jagatud kaheks kirjeks: „Maksed turuvälise toodangu eest” (P.131), mis koosneb mitmesugustest lõivudest ja tasudest, ning „Muu turuväline toodang” (P.132), mis on tasuta pakutav toodang.

Turuvälist toodangut toodetakse järgmistel põhjustel:

- a) üksikisikutelt kollektiivsete teenuste eest tasu võtmine võib olla tehniliselt võimatu, sest nende teenuste tarbimist ei saa jälgida ega kontrollida. Kollektiivsete teenuste osutamist korraldavad valitsemissektori üksused ja seda rahastatakse muudest vahenditest kui müügitulud, nimelt maksutuludest või valitsemissektori muudest tuludest;
- b) samuti võivad valitsemissektori üksused ja KTKTid valmistada tooteid ja osutada teenuseid üksikutele kodumajapidamistele, kusjuures nad võiksid nende toodete ja teenuste eest nõuda tasu, ent otsustavad seda sotsiaal- või majanduspoliitilistel kaalutlustel mitte teha. Näideteks on hariduse andmine ja tervishoiuteenuste osutamine tasuta või majanduslikult mitteolulise hinnaga.
- 3.24 *Määratlus:* turutootjad on kohalikud tegevusalaüksused või institutsionaalsed üksused, mille toodangu põhiosa on turutoodang.
- Kui kohalik tegevusalaüksus või institutsionaalne üksus on turutootja, siis tema põhitoodang on määratluse kohaselt turutoodang, kuna turutoodangu mõiste määratletakse pärast seda, kui selle toodangu tootnud kohaliku tegevusalaüksuse ja institutsionaalse üksuse puhul on eristatud turutoodang, enda lõpptarbeks mõeldud toodang ja turuväline toodang.
- 3.25 *Määratlus:* enda lõpptarbeks tootjad on kohalikud tegevusalaüksused või institutsionaalsed üksused, mille toodangu põhiosa on toodetud enda lõpptarbeks samas institutsionaalses üksuses.
- 3.26 *Määratlus:* turuvälised tootjad on kohalikud tegevusalaüksused või institutsionaalsed üksused, mille toodangu põhiosa pakutakse tasuta või majanduslikult mitteolulise hinnaga.

Institutsionaalsed üksused: turutootjate, enda lõpptarbeks tootjate ja turuväliste tootjate eristamine

- 3.27 Institutsionaalsete üksuste kui tootjate puhul turutootjate, enda lõpptarbeks tootjate ja turuväliste tootjate eristamine on esitatud kokkuvõtlikult tabelis 3.1. Samuti on esitatud sektoritesse klassifitseerimine.

Tabel 3.1. Turutootjate, enda lõpptarbeks tootjate ja turuväliste tootjate eristamine institutsionaalsete üksuste puhul

Institutsionaalne üksus		Klassifikatsioon		
Era- või avaliku sektori tootjad?	KTI või mitte?	Turutootja?	Tootja liik	Sektor(id)
1. Eratootjad	1.1. Kodumajapidamiste omanduses olevad juriidilise isiku õigusteta üksused (v.a kodumajapidamiste omanduses olevad kvaasikorporatiivsed ettevõtted)		1.1 = turutootja või enda lõpptarbeks tootja	Kodumajapidamised
	1.2. Teised eratootjad (k.a kodumajapidamiste omanduses olevad kvaasikorporatiivsed ettevõtted)	1.2.1. Era-KTid	1.2.1.1. Jah	1.2.1.1 = turutootja
			1.2.1.2. Ei	1.2.1.2 = turuväline tootja
		1.2.2. Teised eratootjad, kes ei ole KTid		1.2.2 = turutootja
2. Avaliku sektori tootjad		2.1. Jah	2.1 = turutootja	Ettevõtted
		2.2. Ei	2.2 = turuväline tootja	Valitsemissektor

- 3.28 Tabel 3.1 näitab, et institutsionaalse üksuse klassifitseerimisel turutootjaks, enda lõpptarbeks tootjaks või turuväliseks tootjaks tehakse järjestikku mitu eristust. Kõigepealt eristatakse erasektori tootjaid ja avaliku sektori tootjaid. Avaliku sektori tootja on tootja, mida kontrollib valitsemissektor, kusjuures kontroll vastab punktis 2.38 määratletule.
- 3.29 Nagu näitab tabel 3.1, esineb eratootjaid kõikides sektorites, välja arvatud valitsemissektoris. Avaliku sektori tootjaid esineb aga ainult mittefinantsettevõtete sektoris, finantsinstitutsioonide sektoris ja valitsemissektoris.
- 3.30 Eratootjate ühe eraldi kategooria moodustavad kodumajapidamiste omanduses olevad juriidilise isiku õigusteta üksused. Need üksused on turutootjad või enda lõpptarbeks tootjad. Enda lõpptarbeks tootjad on omaniku kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenuste ja kaupade oma tarbeks tootjad. Kõik kodumajapidamiste omanduses olevad juriidilise isiku õigusteta üksused klassifitseeritakse kodumajapidamiste sektorisse, välja arvatud kodumajapidamiste omanduses olevad kvaasikorporatiivsed ettevõtted. Need klassifitseeritakse turutootjatena mittefinantsettevõtete ning finantsinstitutsioonide sektoritesse.
- 3.31 Muude eratootjate korral tehakse vahet kasumitaotluseta erainstitutsioonide ning muude eratootjate vahel.

Määratlus: kasumitaotluseta erainstitutsioonid (KTId) on juriidilised isikud või ühiskondlikud üksused, mis tegelevad kaupade või teenuste tootmise eesmärgil ning mille staatus ei võimalda neil olla tulu, kasumi või muu rahalise tulu allikaks neid asutanud, kontrollivate või rahastavate üksuste jaoks. Kui neis institutsioonides tekib tootmistevõime tulemusena ülejääk, ei või teised institutsionaalsed üksused seda ülejääki omandada.

Era-KTI klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete ja finantsinstitutsioonide sektorisse, kui ta on turutootja.

Kui era-KTI on turuväline tootja, klassifitseeritakse ta KTKTId sektorisse, välja arvatud juhul, kui ta on valitsemissektori kontrolli all. Kui era-KTI on valitsemissektori kontrolli all, klassifitseeritakse ta valitsemissektoris.

Kõik muud eratootjad, kes ei ole KTId, on turutootjad. Need klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete ning finantsinstitutsioonide sektoritesse.

- 3.32 Turutoodangu ja turuvälise toodangu ning turutootjate ja turuväliste tootjate eristamisel tuleb kasutada mitmesuguseid kriteeriume. Kõnealuste turule orienteerituse / turuvälisuse kriteeriumide (vt punkt 3.19 majanduslikult oluliste hindade määratluse kohta) eesmärk on hinnata turutingimuste esinemist ja tootja piisavat turukäitumist. Turule orienteerituse / turuvälisuse kvantitatiivse kriteeriumi järgi peaksid majanduslikult oluliste hindadega müüdivad tooted müügituludena katma vähemalt enamiku tootmiskuludest.
- 3.33 Selle turule orienteerituse / turuvälisuse kvantitatiivse kriteeriumi kohaldamisel määratletakse müügitulud ja tootmiskulud alljärgnevalt:
- a) müügitulud tähendavad müügitulusid, millest on välja arvatud tootemaksud, kuid kaasa on arvatud kõik valitsemissektori või liidu institutsioonide maksed, mida võimaldatakse kõnealusel tegevusalal tegetsevale ükskõik missugust liiki tootjale, st kaasa on arvatud kõik toodangu mahu või väärtusega seotud maksed, kuid välja on arvatud kogupuudujäägi katmiseks või võlgnevuste tasumiseks tehtavad maksed.
- See müügitulude määratlus on vastavuses alushindades toodangu määratlusega, välja arvatud asjaolu, et:
- 1) toodang alushindades määratletakse üksnes pärast seda, kui on otsustatud, kas tegemist on turutoodanguga või turuvälise toodanguga: müügitulusid kasutatakse üksnes turutoodangu hindamisel; turuvälise toodangu väärtus arvestatakse kulude alusel;
  - 2) valitsemissektori tehtud maksed avaliku sektori ettevõtete ja kvaasikorporatiivsete ettevõtete kogupuudujäägi katmiseks moodustavad osa muudest tootesubsiidiumitest, nagu on määratletud punkti 4.35 alapunktis c. Järelikult sisaldab turutoodangu alushindades valitsemissektori poolt kogupuudujäägi katmiseks tehtud makseid;
- b) müügitulude hulka ei arvata teisi tuluallikaid, näiteks kapitalikasumit (ehkki kapitalikasum võib olla äritulu tavapärase ja eeldatava osa), investeeringutoetusi, muid kapitalisiirdeid (näiteks võlgade lunastamist) ega omakapitali soetamist;

c) selle kriteeriumi kohaldamisel loetakse tootmiskulud võrdseks vahetarbimise, töötajatele makstava hüvitiste, põhivara kulumi, muude tootismaksude ja kapitalikulude summaga. Muid tootmissubsiidiume selle kriteeriumi korral maha ei arvata. Selleks et tagada müügitulude ja tootmiskulude ühilduvus turule orienteerituse / turuvälisuse kvantitatiivse kriteeriumi kohaldamisel, tuleb tootmiskuludest välja jätta kõik omatarbeliseks kapitalimahutuseks tehtud kulud. Lihtsustamiseks võib kapitalikulud üldiselt arvestada tegelike netointressimaksadena. Finantsteenuste osutajate puhul arvestatakse siiski intressitasu, st tehakse korrigeerimine kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste (FISIM) suhtes.

Turule orienteerituse / turuvälisuse kvantitatiivset kriteeriumi rakendatakse pikemaajalist (mitmeaastast) perspektiivi silmas pidades. Müügitulude väiksemad kõikumised aastate lõikes ei tingi institutsionaalsete üksuste (ning nende kohalike tegevusalüksuste ja toodangu) ümberklassifitseerimist.

3.34 Müügitulud võivad koosneda mitmest elemendist. Näiteks haigla pakutavate tervishoiuteenuste korral võivad müügitulud vastata alljärgnevale:

- a) tööandjate ostud, mis kirjendatakse töötajatele makstud mitterahalise sissetuleku ja nende töötajate lõpptarbimiskulutustena;
- b) erakindlustusseltside ostud;
- c) riiklike sotsiaalkindlustusfondide ja valitsemissektori ostud, mis klassifitseeritakse mitterahalise sotsiaaltoetusena;
- d) kodumajapidamiste ostud, mida ei hüvitata (lõpptarbimiskulutused).

Ainult muid tootmissubsiidiume ja (näiteks heategevusest) saadud kingitusi ei käsitata müügituludena.

Samamoodi võivad näiteks ettevõtte transporditeenuste müügitulud vastata tootjate vahetarbimisele, tööandjate makstud mitterahalisele sissetulekule, valitsemissektori mitterahaliste sotsiaaltoetuste ja kodumajapidamiste ostudele, mida ei hüvitata.

3.35 Äriettevõtteid teenindavad kasumitaotluseta erainstitutsioonid moodustavad erijuhi. Neid rahastavad tavaliselt asjaomased äriettevõtted toetuste ja liikmemaksude kaudu. Liikmemaksusid ei käsitata siiretena, vaid kui makseid osutatud teenuste eest, st neid käsitatakse kui müügitulusid. Need KTI-d on seetõttu turutootjad ja nad klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete või finantsinstitutsioonide sektorisse.

3.36 Era- ja avaliku sektori KTIde müügitulude ja tootmiskulude võrdlemise kriteeriumi kohaldamisel võib kõikide toodangu mahuga seotud maksete lisamine müügitulude alla olla mõningatel erijuhtudel eksitav. See võib kehtida näiteks era- ja riiklike koolide rahastamise kohta. Valitsemissektori maksed võib siduda õpilaste arvuga, kuid see võib samas olla küsimus, mille üle rahastava valitsusasutusega läbirääkimisi pidada. Sel juhul ei kirjendata neid makseid müügina, kuigi neil võib olla otsene seos toodangu mahu mõne näitajaga, näiteks õpilaste arvuga. See tähendab, et peamiselt selliste maksetega rahastatav kool on turuväline tootja.

3.37 Avaliku sektori tootjad võivad olla turutootjad või turuvälised tootjad. Turutootjad klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete ning finantsinstitutsioonide sektorisse. Kui institutsionaalne üksus on turuväline tootja, siis klassifitseeritakse ta valitsemissektorisse.

3.38 Kohalikud tegevusalüksused kui turutootjad ja kui enda lõpptarbens tootjad ei saa pakkuda turuväliselt toodangut. Nende toodangut võib seega kirjendada ning vastavalt ka hinnata ainult kui turutoodangut või toodangut enda lõpptarbens (vt punktid 3.42–3.53).

3.39 Kohalikud tegevusalüksused kui turuvälised tootjad võivad kõrvaltoodanguna pakkuda turutoodangut ja toodangut enda lõpptarbens. Toodangut enda lõpptarbens koosneb enda tarbens tehtavast kapitalimahutusest. Turutoodangu olemasolu tuleks põhimõtteliselt kindlaks määrata turule orienteerituse / turuvälisuse kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete kriteeriumide kohaldamisega konkreetsete toodete suhtes. Turuväliste tootjate kõrvalturoodanguga võib olla tegemist näiteks siis, kui riigihaglad küsivad mõne oma teenuse eest majanduslikult olulist hinda.

3.40 Teiste näidetena võib nimetada seda, kui riigimuuseumid müüvad reproduktioone või meteoroloogianstituudid ilmaennustusi.

- 3.41 Turuvälised tootjad võivad teenida tulu ka oma turuvälise toodangu müügist majanduslikult mitteoluliste hindadega (näiteks muuseumide piletitulud). Need tulud kuuluvad turuvälise toodangu juurde. Ent kui kahte liiki tulu (piletitulu ning tulu plakatite ja kaartide müügist) on raske üksteisest eristada, võib neid käsitada kas turu- või turuvälisest toodangust saadava tuluna. Valik nende kahe alternatiivse kirjendamise vahel peaks sõltuma kummagi tululiigi (piletitulu ning tulu plakatite ja kaartide müügist) suhtelisest osatähtsusest.

Toodangu kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

- 3.42 Toodang tuleb kirjendada ja selle väärtus arvestada siis, kui see tootmisprotsessi teel luuakse.
- 3.43 Toodangu väärtus tuleb arvestada alushindades, kuid erikokkulepped kehtivad
- turuvälise toodangu väärtuse arvestamise kohta;
  - turuvälise tootja (kohaliku tegevusalauksuse) kogutoodangu väärtuse arvestamise kohta;
  - sellise institutsionaalse üksuse kogutoodangu väärtuse arvestamise kohta, mille kohalik tegevusalauksus on turuväline tootja.
- 3.44 *Määratlus:* alushind on hind, mille ostjad maksavad tootjatele toodanguna toodetud kauba või teenuse ühiku eest, millest arvatakse maha kõik kõnealuse ühiku tootmise või müügist seotud maksud (s.t tootemaksud) ja millele lisatakse kõik kõnealuse ühiku tootmise või müügist seotud subsiidiumid (s.t tootesubsiidiumid). Alushind ei sisalda mis tahes tasu, mida tootja eraldi küsib transpordi eest. Samuti ei sisalda see finants- ja mittefinantsvarast tulenevat kapitalikasumit või -kahjumit.
- 3.45 Toodangut enda lõpptarbeks (P.12) arvestatakse turul müüdavate samalaadsete toodete alushindades. Nii tekib sellise toodangu korral tegevuse netoülejääk või segatulu. Üheks näiteks on omaniku kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenused, millest tekib tegevuse netoülejääk. Kui samalaadsete toodete alushinnad ei ole kättesaadavad, tuleks enda lõpptarbeks toodetud toodangu väärtus arvestada tootmiskulude järgi, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile või segatulule vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul).
- 3.46 Lisandused lõpetamata toodangule arvestatakse vastavalt valmistoote jooksvale alushinnale.
- 3.47 Lõpetamata toodangu väärtuse arvestamisel võetakse aluseks tegelikud kulud, millele liidetakse tegevuse ülejäägile või segatulule vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul). Esialgsed arvestused asendatakse edaspidi nendega, mis saadakse valmistoodete tegeliku väärtuse (kui see hiljem selgub) jaotamisel lõpetamata toodangu tootmise perioodi osadele.
- Valmistoodete toodangu väärtus on järgmiste väärtuste summa:
- müüdid või vahetatud valmistooted;
  - valmistoodete lisamine varudesse miinus varude vähendamine;
  - valmistooted enda lõpptarbeks.
- 3.48 Soetatud lõpetamata hoonete ja rajatiste väärtust arvestatakse kantud kulude põhjal, lisades arvestusliku tegevuse ülejäägi või segatulu. See arvestuslik suurus saadakse samalaadsete hoonete ja rajatiste hindade põhjal. Etapiliste maksete summast võib kasutada ostja poolt igal etapil põhivarasse tehtud kapitali kogumahutuse väärtuse ligikaudseks hindamiseks, eeldusel et ettemaksud või võlgnevused puuduvad.

Kui rajatise enda tarbeks ehitamist ei lõpetata ühe arvestusperioodi jooksul, arvestatakse toodangu väärtust järgmise meetodi alusel. Arvutatakse jooksva perioodil kantud kulude ja kogu ehitusperioodi vältel kantud kogukulude vaheline suhtarv. Seda suhtarvu kohaldatakse arvestuslikule kogutoodangule, mida on hinnatud jooksvas alushinnas. Kui valmisrajatise väärtust jooksvas alushinnas ei ole võimalik leida, määratakse väärtus tootmise kogukulude alusel, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile või segatulule vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul). Kui osa tööjõudu või kogu tööjõud on saadud tasuta, nagu võib esineda kodumajapidamiste teostatava kommunaalhituse korral, siis lisatakse arvestuslikele tootmise kogukuludele arvestuslik palgatööjõu kulu, kasutades samalaadset liiki tööjõu palgamäärasid.

- 3.49 Turuvälise tootja (kohaliku tegevusalaüksuse) kogutoodangu väärtus määratakse tootmise kogukulude alusel, st alljärgneva summaga:
- a) vahetarbimine (P.2);
  - b) hüvitised töötajatele (D.1);
  - c) põhivara kulum (P.51c);
  - d) muud tootismaksud (D.29) miinus muud tootmissubsiidiumid (D.39).

Intressimakseid (välja arvatud kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste intressimaksud) ei arvata turuvälise toodangu kulude hulka. Turuvälise toodanguga seotud kulud ei sisalda ka kapitali puhastulu arvestuslikku väärtust ega omatavate ja turuvälises tootmises kasutatavate mitteeluhoonete arvestuslikku rendiväärtust.

- 3.50 Institutsionaalse üksuse kogutoodang on tema koosseisu kuuluvate kohalike tegevusalaüksuste toodangute summa. See kehtib ka institutsionaalsete üksuste kohta, mis on turuvälised tootjad.
- 3.51 Kui turuvälisel tootjal ei ole kõrvalturutoodangut, määratakse turuvälise toodangu väärtus tootmiskulude alusel. Kui turuvälisel tootjal esineb kõrvalturutoodangut, hinnatakse turuvälise toodangu väärtus tootmise kogukulude ja turutoodangust saadud tulu vahena (st jääkväärtusena).
- 3.52 Turuvälise tootja turutoodangu väärtus määratakse alushindade alusel. Turuvälise kohaliku tegevusalaüksuse kogutoodang, mis hõlmab turutoodangut, turuvälise toodangut ja toodangut enda lõpptarbeks, arvestatakse tootmiskulude summa alusel. Tema turutoodangu väärtus on võrdne turutoodete müügist saadud tuluga; turuvälise toodangu väärtus leitakse jääkväärtusena kui kogutoodangu väärtuse ning turutoodangu ja enda lõpptarbeks toodetud toodangu väärtuse vahe. Tulu, mis on saadud turuväliste toodete ja teenuste müügist majanduslikult mitteoluliste hindadega, ei esine neis arvutustes, vaid see jääb turuvälise toodangu väärtuse osaks.
- 3.53 Alljärgnevalt esitatakse erandid ja täpsustused toodangu kirjendamise aja ja väärtuse arvestamise kohta tegevusaladel põhineva toodete statistilise klassifikaatori CPA jaotiste järjekorras.

Põllumajandus, metsamajandus ja kalapiiük (jaotis A)

- 3.54 Põllumajandussaadused kirjendatakse pidevalt terve tootmisperioodi jooksul toodetuna (ja mitte üksnes siis, kui viljasaak on koristatud või loomad tapetud).

Kasvavaid põllukultuure, kasvavat metsa ja toiduks kasvatatavaid kala- või loomavarusid käsitatakse tootmisprotsessi jooksul lõpetamata toodangu varudena ja need muudetakse valmistoodangu varudeks, kui tootmisprotsess on lõpule viidud.

Toodang ei sisalda muutusi mittekultiveeritavates bioloogilistes ressurssides, näiteks vabas looduses elavate loomade, lindude ja kalade arvu suurenemist ega metsa kasvu, kui see ei tulene kultiveerimisest.

Töötlev tööstus (jaotis C), ehitus (jaotis F)

- 3.55 Kui hoone või muu rajatise ehitamine kestab mitme arvestusperioodi vältel, siis käsitatakse igal perioodil toodetud toodangut kui perioodi lõpul ostjale müüdud toodangut, st kirjendatakse ostja kapitalimahutusena põhivarasse, mitte aga ehituses lõpetamata toodanguna. Toodangut käsitatakse ostjale etappides müüdava toodanguna. Kui leping näeb ette etapilised maksed, siis võib toodangu väärtuse määrata arvestuslikult igal perioodil tehtud etapiliste maksete väärtuse alusel. Kui lõplik ostja ei ole teada, kirjendatakse igal perioodil lisandunud osatoodang lõpetamata toodanguna.

Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont (jaotis G)

- 3.56 Hulgi- ja jaemüügi teenuste toodangut mõõdetakse edasimüügiks ostetud kaupade kaubandusliku marginaali põhjal.

Määratlus: kaubanduslik marginaal on vahe edasimüügiks ostetud kauba tegeliku või arvestusliku müügihinna ja hinna vahel, mida turustaja oleks pidanud maksuma sama kauba asendamise eest selle müümise või muul viisil realiseerimise ajal.

Mõne kauba kaubanduslik marginaal võib olla negatiivne, kui selle kauba müügihinda alandatakse. Marginaalid on negatiivsed kaupade puhul, mida ei müüda, vaid mis on riknenud või varastatud. Töötajatele mitterahalise hüvitisena antavate kaupade või omanike poolt lõpptarbimiseks kasutatavate kaupade kaubanduslik marginaal on null.

Kaubandusliku marginaali sisse ei arvestata kapitalikasumit ja -kahjumit.

Hulgi- või jaemüüja toodang arvestatakse järgmiselt:

toodangu väärtus =

müügi väärtus

pluss edasimüügiks ostetud ning vahetarbimiseks, töötajatele mitterahaliste hüvitiste võimaldamiseks või mitterahalise segatuluna kasutatava kauba väärtus

miinus edasimüügiks ostetud kauba väärtus

pluss edasimüügiks ostetud kauba varudele lisatud kauba väärtus

miinus edasimüügiks ostetud kauba varudest välja võetud kauba väärtus

miinus tavapärastest riknemistest, vargustest või õnnetustest tingitud kahju väärtus.

Veendus ja laondus (jaotis H)

- 3.57 Transporditeenuste toodangut mõõdetakse kaupade või isikute transportimisest saadavate summade alusel. Vedu enda tarbeks kohaliku tegevusalauksuse piires vaadeldakse abitegevusena ning seda ei määratleta ega kirjendata eraldi.
- 3.58 Laondusteenuste toodangut mõõdetakse lisandunud lõpetamata toodangu väärtusena. Varudena hoitavate kaupade hindade kerkimist ei tuleks käsitada lõpetamata toodangu ja tootmisena, vaid kapitalikasumina. Kui väärtuse suurenemine peegeldab hindade tõusmist, ilma et kvaliteet muutuks, siis lisaks ladustamiskuludele või laondusteenuse ostmisele ei toimu sel perioodil mingit täiendavat tootmist. Kolmel juhul käsitatakse väärtuse suurenemist siiski tootmisena:
- kauba kvaliteet võib aja möödudes paraneda, näiteks veini puhul; ainult siis, kui valmimine või vananemine moodustab osa tavapärasest tootmisprotsessist, käsitatakse kauba kvaliteedi paranemist tootmisena;
  - konkreetses kauba pakkumist ja nõudlust mõjutavad hooajalised tegurid, mille tulemuseks on tavapärased, prognoositavad hinnamuutused aasta jooksul, isegi kui kauba füüsilised omadused ei pruugi olla muutunud;
  - tootmisprotsess on piisavalt pikk selleks, et allahindlust kohaldatakse toodangu suhtes varakult enne tarnimist.
- 3.59 Enamikul juhtudel ei ole varudena hoitavate kaupade hindade muutused käsitatavad lisandustena lõpetamata toodangule. Et hinnata ladustatud kauba väärtuse kasvu, arvestades ladustamiskulusid, võib lähtuda väärtuse eeldatavast kasvust eelnevalt kindlaks määratud perioodi vältel, arvestades üldist inflatsioonimäära. Väljaspool kindlaksmääratud perioodi saadud kasum kirjendatakse endiselt kapitalikasumi või -kahjumina.
- Laondusteenused ei hõlma muutusi hindades, mis on seotud finantsvara, väärisesemete või muu mittefinantsvara, nagu maa ja ehitiste hoidmisega.
- 3.60 Reisibüroode teenuste toodangut mõõdetakse büroode teenustasude väärtusena (teenus- või komisjonitasud), mitte aga reisija kogukulutustena reisibüroole, sh tasudena kolmandatele isikutele transpordi eest.
- 3.61 Reisikorraldajate teenuste toodangut mõõdetakse reisijate kogukulutustena reisikorraldajale.
- 3.62 Erinevus reisibüroo ja -korraldaja teenuste vahel seisneb selles, et reisibüroo teenused hõlmavad ainult vahendamist reisijale, samal ajal kui reisikorraldaja teenustega luuakse uus toode, st reis, mis koosneb mitmesugustest komponentidest (sõit, majutus ja meelelahutus).

Majutus ja toitlustus (jaotis I)

3.63 Hotellide, restoranide ja kohvikute teenuste toodangu väärtus sisaldab tarbitud toidu, joogi jne väärtust.

Finants- ja kindlustustegevus (jaotis K): keskpanga toodang

Keskpank osutab alljärgnevaid teenuseid:

- a) rahapoliitilised teenused;
- b) finantsvahendusteenused;
- c) finantsinstitutsioonide üle teostatava järelevalve teenused.

Keskpannga toodangut mõõdetakse tema kulude summana.

Finants- ja kindlustustegevus (jaotis K): finantsteenused üldiselt

Finantsteenused hõlmavad alljärgnevaid teenuseid:

- a) finantsvahendus (sh kindlustus- ja pensioniteenused);
- b) finantsvahenduse abiettevõtete teenused ning
- c) muud finantsteenused.

3.64 Finantsvahendus on finantsriskide juhtimine ja likviidsuse ümberkujundamine. Neid tegevusi teostavad finantsinstitutsioonid saavad rahalisi vahendeid näiteks hoiuste võtmise ning võlakirjade ja muude väärtpaberite emitteerimise kaudu. Finantsinstitutsioonid kasutavad neid rahalisi vahendeid, aga ka omavahendeid finantsvara hankimiseks, andes teistele laene ning ostes võlakirju ja muid väärtpabereid. Finantsvahendus hõlmab kindlustus- ja pensioniteenuseid.

3.65 Finantsabiteenused on teenused, mis hõlbustavad riskide juhtimist ja likviidsuse ümberkujundamist. Finantsvahenduse abiettevõtteid tegutsevad teiste üksuste nimel ega võta osana vahendusteenusest endale riske, mis kaasneksid finantsvara või -kohustuste omandamisega.

3.66 Teised finantsteenused hõlmavad monitoorimisteenuseid (näiteks aktsia- ja võlakirjaturgude monitoorimine), hoiuteenuseid (näiteks kallihinnaliste ehete ja tähtsate dokumentide hoidmine) ning kauplemisteenuseid (näiteks valuutade ja väärtpaberitega kauplemine).

3.67 Finantsteenuseid osutavad peaaegu eranditult finantsasutused, kuna järelevalve nende teenuste üle on range. Näiteks kui jaemüüja soovib pakkuda oma klientidele krediiti, siis võimaldab seda tavaliselt jaemüüja finantsinstitutsioonist tütarettevõtja või mõni muu spetsialiseerunud finantsasutus.

3.68 Finantsteenuste eest võidakse maksta otse või kaudselt. Mõningate tehingute puhul, mis tehakse finantsvaraga, võivad kaasneda nii otsesed kui ka kaudsed tasud. Finantsteenuseid osutatakse ja nende eest võetakse tasu neljal peamisel järgmisel viisil:

- a) finantsteenused, mida osutatakse otseste maksete eest;
- b) finantsteenused, mille eest makstakse intresside kujul;
- c) finantsteenused finantsturgudel finantsvara ja -kohustuste soetamisel ja realiseerimisel;
- d) finantsteenused, mida osutatakse kindlustus- ja pensioniskeemide raames, kusjuures tegevust rahastatakse kindlustusmaksetest ja säästudelt saadavast tulust.

Finantsteenused, mida osutatakse otseste maksete eest

3.69 Neid finantsteenuseid osutatakse otseste teenustasude eest ning need hõlmavad väga mitmesuguseid teenuseid, mida võivad osutada eri liiki finantsasutused. Järgmised näited illustreerivad otseste maksete eest osutatavate teenuste olemust:

- a) pangad nõuavad kodumajapidamistelt tasu hüpoteegi seadmise, investeerimisportfelli haldamise ja kinnisvara haldamise eest;
- b) spetsialiseerunud finantsasutused nõuavad mittefinantsettevõtelt tasu ülevõtmise korraldamise või ettevõtete grupi restruktureerimise haldamise eest;

- c) krediitkaardiettevõtjad nõuavad krediitkaarte kasutatavatel üksustel tasu, mis tavaliselt moodustab teatava protsendi igast müügittehingust;
- d) kaardi omanik maksab kaardi omamise eest kindlat tasu, tavaliselt kord aastas.

Finantsteenused, mille eest makstakse intresside kujul

- 3.70 Näiteks finantsvahenduses võtab finantsasutus (nt pank) hoiuseid vastu üksustelt, kes soovivad saada intressi vahenditelt, mida nad hetkel ei kasuta, ja laenab neid teistele üksustele, kelle vahendid on oma vajaduste rahuldamiseks ebapiisavad. Pank loob seega mehhanismi, mis võimaldab esimesel üksusel laenata teisele üksusele. Kumbki pool maksab pakutava teenuse eest pangale tasu: raha välja laenav üksus maksab tasu seeläbi, et nõustub viitemäärast madalama intressimääraga, samal ajal kui laenu võttev üksus maksab tasu seeläbi, et nõustub viitemäärast kõrgema intressimääraga. Laenuvõtjate poolt pankadele makstava intressi määra ja hoiustajatele tegelikult makstava intressi määra vahe on kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste (FISIM) eest makstav tasu.
- 3.71 Finantsasutuse antud laenude maht on harva täpselt võrdne hoiuste mahuga. Teatav hulk raha võib olla hoiustatud, kuid veel mitte välja laenatud. Mõningaid laene võidakse rahastada panga omavahenditest ja mitte laenatud vahenditest. Laenuandmise ja hoiustamise teenust osutatakse sõltumata rahastamisallikast. FISIMit arvestatakse kõigi laenude ja hoiuste puhul. Kõnealuseid kaudeid tasusid kohaldatakse ainult finantsasutuste pakutavate laenude ja finantsasutustes hoiustatavate vahendite suhtes.
- 3.72 Viitemäär on panga hoiuste ja laenude intressimäärade vahele jääv määr. See ei ole laenude või hoiuste intressimäärade aritmeetiline keskmine. Üks sobilik valik on pankadevahelisel laenamisel kehtiv intressimäär. Kuid iga valuuta puhul, milles laenu on antud ja hoiused vastu võetud, on vaja eri viitemäärasid, eriti kui kaasatud on mitteresidentid finantsasutus.

Kaudselt mõõdetavaid finantsvahendusteenuseid (FISIM) kirjeldatakse üksikasjalikult 14. peatükis.

Finantsteenused, mis seisnevad finantsturgudel finantsvara ja -kohustuste soetamises ja realiseerimises

- 3.73 Kui finantsasutus pakub müügiks väärtpaberit (nt võlakirja), võetakse selle eest tasu. Ostuhind (küsitud hind) on võrdne väärtpaberi hinnangulise turuväärtusega, millele lisandub marginaal. Tasu võetakse ka väärtpaberi müümisel; müüjale pakutav hind (pakkumishind) on võrdne turuväärtusega, millest on maha arvatud marginaal. Ostu- ja müügihinna marginaale kohaldatakse ka omandiväärtpaberite, investeerimisfondide osakute ja välisvaluutade suhtes. Need marginaalid on tasu finantsteenuste osutamise eest.

Finantsteenused, mida osutatakse kindlustus- ja pensioniskeemide raames, kusjuures tegevust rahastatakse kindlustusmaksetest ja säästudest saadavast tulust

- 3.74 Selle jaotuse alla kuuluvad alljärgnevad finantsteenused. Kõigi nende tulemuseks on rahaliste vahendite ümberjaotamine.
  - a) Kahjukindlustus. Kahjukindlustuspoliisi alusel võtab kindlustusselts kliendilt vastu kindlustuspreemia ja hoiab seda kuni nõude esitamiseni või kindlustusperioodi lõppemiseni. Kindlustusselts investeerib selle kindlustuspreemia ja investeerimisest saadav omanditulu on täiendav rahaliste vahendite allikas. Selle omanditulu näol on tegemist kliendi poolt loovutatud tuluga ja seda käsitatakse tegeliku kindlustuspreemia kaudse lisandina. Kindlustusselts kehtestab tegelike kindlustuspreemiate summad nii, et kui kindlustuspreemiate ja neilt teenitud omanditulu summast lahutada eeldatavad nõuded, jääks järele teatud marginaal, mis jääb kindlustusseltsile kui kindlustusseltsi toodang.

Kahjukindlustuse toodangut arvutatakse järgmiselt:

teenitud kindlustuspreemiad kokku

pluss kindlustuspreemiate kaudsed lisandid (võrdne kindlustustehnilistelt eraldistelt teenitud omandituluga)

miinus korrigeeritud laekunud nõuded.

Kindlustusseltsi käsituses on reservid, mis koosnevad ettemakstud preemiatest (tegelikud preemiad, mis on seotud järgmise arvestusperioodiga) ja rahuldamata nõuetest. Rahuldamata nõuded on nõuded, mida pole veel esitatud või mis on esitatud, kuid pole veel arveldatud, või mis on esitatud ja arveldatud, kuid ei ole veel välja makstud. Neid reserve nimetatakse kindlustustehnilisteks eraldisteks ja neid kasutatakse investeerimistulu teenimiseks. Kapitalikasum ja -kahjum ei ole kindlustustehniliste eraldiste investeerimisest saadud tulu. Kindlustustehnilisi eraldisi võib investeerida kindlustusseltsi kõrvaltegevusaladesse, milleks võib olla näiteks eluruumide või kontorite üürile andmine. Nende kõrvaltegevusalade tegevuse netoülejäak on tulu kindlustustehniliste eraldiste investeerimisest.

Toodangu arvutamisel kasutatavat nõuete asjakohast taset (korrigeeritud nõuded) saab määrata kahel viisil. Ootuste meetodi puhul määratakse korrigeeritud nõuete hinnanguline tase kindlaks kindlustusseltsi poolt minevikus välja makstud nõuete alusel. Teise meetodi puhul kasutatakse raamatupidamisandmeid: korrigeeritud nõuded tuletatakse tagantjärele, lisades tegelikele laekunud nõuetele muutuse tasanduseraldistes, st ootamatult suurte nõuete rahuldamiseks kõrvale pandud vahendites. Kui tasanduseraldistest ei piisa korrigeeritud nõuete viimiseks tavapärasele tasemele, lisatakse korrigeeritud nõuetele omavahendeid. Nende meetodite oluline ühisjoon on see, et ootamatult suurte nõuete tulemuseks ei ole kõikum ja negatiivne arvestuslik toodang.

Kindlustustehnilistes eraldistes ja tasanduseraldistes aset leidnud muutused, mille on tinginud muutused finantsvaldkonna reguleerimises, kirjendatakse muude muutustena varade mahus; need ei ole toodangu arvutamise seisukohast olulised. Kui puuduliku teabe tõttu ei ole kumbagi korrigeeritud nõuete hindamise meetodit võimalik kasutada, võib osutada vajalikuks hinnata toodangut kulude summa põhjal, võttes arvesse ka tavapärasest kasumit.

Kasumiosalusega kindlustuse puhul arvatakse toodangu kindlaksmääramisel maha muutus kasumiosalusega kindlustuse reservides.

- b) Elukindlustuspoliis on üks säästmisskeemide liike. Kindlustusvõtja maksab aastate vältel kindlustusseltsile kindlustuspreemiaid lubaduse eest saada kunagi tulevikus hüvitisi. Neid hüvitisi võidakse väljendada valemiga, mis on seotud tasutud preemiatega, või seada sõltuvusse kindlustusseltsi edust rahaliste vahendite investeerimisel. Elukindlustuse toodangu arvutamise meetodi puhul järgitakse samu üldpõhimõtteid nagu kahjukindlustuse puhul. Kindlustuspreemiate laekumise ja hüvitiste maksmise vaheliste ajavahemike tõttu tuleb aga arvesse võtta muutusi kindlustustehnilistes eraldistes. Elukindlustuse toodangut arvestatakse järgmiselt:

teenitud preemiad

pluss preemialisandid,

miinus tasumisele kuuluvad hüvitised,

miinus elukindlustuse kindlustustehniliste eraldiste suurenemised (pluss vähenemised).

Preemiad määratletakse elu- ja kahjukindlustuse puhul täpselt ühtemoodi. Preemialisandid on elukindlustuses suuremad kui kahjukindlustuses. Hüvitised kirjendatakse siis, kui need määratakse või välja makstakse. Elukindlustuse puhul ei ole vaja tuletada hüvitiste korrigeeritud arvestuslikku summat, sest elukindlustuspoliisi alusel tehtavates maksetes ei esine samasugust ootamatut kõikumist. Elukindlustuse kindlustustehnilised eraldised suurenevad igal aastal uute tasutud preemiate ja kindlustusvõtjatele omistatud (ent nende poolt välja võtmata) uue investeerimistulu võrra ning vähenevad makstud hüvitiste võrra. Seega saab elukindlustuse toodangut väljendada elukindlustuse tehnilistelt reservidelt teenitud kogu investeerimistuluna, millest on maha arvatud sellest investeerimistulust kindlustusvõtjatele tegelikult omistatud osa, mis on lisatud kindlustustehnilistele eraldistele.

Kui seda meetodit ei saa andmetega seotud põhjustel kasutada või kui see meetod ei anna usaldusväärseid tulemusi, liidetakse elukindlustuse toodangu arvutamiseks tootmiskuludele arvestuslik tavapärane kasum.

- c) Edasikindlustuse toodang määratakse kindlaks täpselt samal viisil nagu kahjukindlustuse toodang, olenemata sellest, kas edasikindlustus hõlmab elu- või kahjukindlustuspoliise.
- d) Sotsiaalkindlustuse toodang sõltub sellest, kuidas see skeem on korraldatud. Skeemide korraldamise viiside näited on järgmised.
- 1) Riikliku sotsiaalkindlustuse skeemid hõlmavad ühiskonda laiemalt ning neid kehtestab ja kontrollib valitsus. Nende eesmärk on maksta kodanikele hüvitisi vanaduse, invaliidsuse või surma, haiguse, tööõnnetuse ja töötuse korral ning pere ja tervishoiuga seotud vajaduste rahuldamiseks. Kui eristatakse eraldi üksusi, määratakse nende toodang kindlaks samamoodi nagu igasugune turuväline toodang, st kulude summana. Kui eraldi üksusi ei eristata, lisatakse riikliku sotsiaalkindlustuse toodang valitsemissektori selle tasandi toodangule, millel riikliku sotsiaalkindlustuse skeem toimib.
  - 2) Kui tööandjal on oma sotsiaalkindlustuse skeem, määratakse selle skeemi toodang kindlaks kulude summana, sealhulgas arvestatakse hinnangulist tulu skeemi toimimise tagamiseks kasutatavalt põhivaralt. Kui tööandja loob skeemi haldamiseks eraldi pensionifondi, mõõdetakse toodangu väärtust samal viisil.

- 3) Kui tööandja kasutab skeemi haldamiseks kindlustusseltsi, on toodangu väärtuseks kindlustusseltsile makstav tasu.
- 4) Mitut tööandjat hõlmava skeemi korral arvutatakse toodangu väärtust samamoodi nagu elukindlustuspoliiside puhul, st skeemides teenitud investeerimistulust lahutatakse reservidele lisatud summa.
- e) Standardsete laenu-tagatisskeemide toodangu mõõtmine sõltub asjaomase tootja liigist. Kui standardse laenu-tagatisskeemi näol on tegemist turutootjaga, arvutatakse toodangu väärtust nii nagu kahjukindlustuse puhul. Kui skeem toimib turuvälise tootjana, arvutatakse toodangu väärtust kulude summana.

Kinnisvaraalane tegevus (jaotis L)

- 3.75 Omaniku kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenuste toodangu väärtus hinnatakse arvestusliku üüri alusel, mida üüri maksaks samasuguse majutuse eest, võttes lisaks eluruumide endi suurusele ja kvaliteedile arvesse ka selliseid tegureid nagu asukoht, ümbruskonnas pakutavad avalikud teenused jne. Samalad arvestus tuleb teha ka eluruumidest eraldi asetsevate garaažide kohta, mida omanik kasutab lõpptarbimise otstarbel koos eluruumidega. Välismaal asuvate omaniku kasutuses olevate eluruumide, näiteks suvilate üüri väärtust ei kirjeldata kodumaise tootmise osana, vaid teenuste impordina ja vastav tegevuse netoülejääk välismaailmast saadud esmase tuluna. Analoogsed kanded tehakse ka mitteresidentidest omanike kasutuses olevate eluruumide kohta. Osajaliselt kasutatavate korterite puhul kirjeldatakse võrdeline osa teenustasust.
- 3.76 Omaniku kasutuses olevate eluruumide teenuste väärtuse määramiseks kasutatakse kihistusmeetodit. Eluruumide üldkogum kihistatakse asukoha, eluruumi liigi ja muude üüri mõjutavate tegurite alusel. Eluruumide üldkogumi arvestusliku üüri väärtuse leidmiseks kasutatakse andmeid üüritavate eluruumide tegelike üüride kohta. Kihistust tegelikku üüri kohaldatakse kõikide eluruumide suhtes selles kihis. Kui teave üüride kohta saadakse valimivaatluste abil, siis laiendamine üldkogumile hõlmab nii üüritavaid kui ka omanike kasutuses olevaid elurume. Teatava kihis üüri määramise üksikasjalikud arvutused tehakse alusaasta kohta ja ekstrapoleeritakse seejärel hili-
sematele perioodidele.
- 3.77 Kihistusmeetodi puhul omanike kasutuses olevate eluruumide suhtes kohaldatakse üüri määratletakse üürina, mis tuleb maksta eraturul pakutavate möbleerimata eluruumide kasutamise õiguse eest. Arvestuslike üüri summade määramiseks kasutatakse kõigist eraomandis olevate möbleerimata eluruumide lepingutest tulenevaid üüri. Arvesse võetakse eraturu üüri summad, mis on valitsuse poolsest reguleerimisest tulenevalt madalad. Kui teabeallikaks on üüri, korrigeeritakse vaadeldud üüri, lisades sellele võimaliku üüritoetuse, mida makstakse otse üüri leandjale. Kui eespool määratletud vaadeldud üüri summade valim ei ole piisavalt suur, võib arvestuslike üüri summade määramisel kasutada möbleeritud eluruumide puhul vaadeldud üüri summast, eeldusel et neid kohandatakse vastavalt mööbli teguriga. Erandkorras võib kasutada ka avaliku sektori omanduses olevate eluruumide kõrgendatud üüri. Sugulastele või töötajatele üüritud eluruumide madalaid üüri ei tohiks kasutada.
- 3.78 Kihistusmeetodit kasutatakse laiendamiseks, et saada kõikide üüritud eluruumide üüri brutosumma. Eespool kirjeldatud keskmised arvestuslikud üürid ei pruugi olla sobilikud kõigi üüriturusegmentide jaoks. Näiteks möbleeritud eluruumide vähendatud üürid või avaliku sektori kõrgendatud üürid ei ole asjakohased vastavate tegelike üüritud eluruumide puhul. Sel juhul on vaja tegelikult üüritud möbleeritud eluruumide ja sotsiaaleluruumide eraldi kihte koos asjakohaste keskmiste üüridega.
- 3.79 Juhul kui puudub piisavalt suur üüriturg, mis oleks omanike kasutuses olevate eluruumide osas representatiivne, kasutatakse omanike kasutuses olevate eluruumide puhul kasutusmaksumuse meetodit.

Kasutusmaksumuse meetodi puhul on eluruumide teenuste toodang vahetarbimise, põhivara kulumi, muude maksude (millest on maha arvatud tootmissubsiidiumid) ja tegevuse netoülejäägi summa.

Tegevuse netoülejäägi arvutamiseks kohaldatakse püsivat tegelikku aastatootlust omanike kasutuses olevate eluruumide (jooksvates hindades mõõdetud) netoväärtuse suhtes (asenduskulud).

- 3.80 Mitteeluhoonete kinnisvarateenuste toodangut mõõdetakse makstava rendi väärtusena.

Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (jaotis M); haldus- ja abitegevused (jaotis N)

- 3.81 Kasutusrenditeenuste (nt masinate või seadmete rendile andmine) toodangut mõõdetakse makstud rendimaksude väärtuse alusel. Kasutusrent erineb kapitalirendist: kapitalirendi puhul rahastatakse põhivara soetamist rendileandjalt rentnikule antava laenu vormis. Kapitalirendimaksud koosnevad põhiosa tagasimaksetest ja intressimaksetest ning väikesest tasust otseste osutatud teenuste eest (vt 15. peatükk „Lepingud, rendi-/üüri lepingud ja litsentsid“).

- 3.82 Teadus- ja arendustegevus on süstemaatiline loominguine tegevus, mille eesmärgiks on suurendada teadmiste hulka ning kasutada neid teadmisi uute toodete leidmiseks või väljatöötamiseks, sealhulgas olemasolevate toodete paremate versioonide või omaduste leidmiseks või väljatöötamiseks, või uute või tõhusamate tootmisprotsesside leidmiseks või väljatöötamiseks. Põhitegevusalaga võrreldes olulise suurusega teadus- ja arendustegevus kirjendatakse kohaliku tegevusalauksuse kõrvaltegevusalana. Võimaluse korral eristatakse teadus- ja arendustegevuse jaoks eraldi kohalik tegevusalauksus.
- 3.83 Teadus- ja arendustegevuse teenuste toodangut mõõdetakse järgmiselt:
- arivaldkonna spetsialiseerunud uurimislaborite või -institootide teadus- ja arendustegevuse väärtus määratakse tavalisel viisil müügist, lepingutest, komisjonitasudest, honoraridest jms saadud tulu alusel;
  - sama ettevõtte tarbeks kasutatavat teadus- ja arendustegevuse toodangut hinnatakse hinnanguliste alushindade põhjal, mida makstaks juhul, kui uurimistöö ostetaks sisse. Seda laadi teadus- ja arendustegevuse ostmiseks vajaliku turu puudumisel hinnatakse seda tootmiskulude alusel, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile või segatulule vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul);
  - valitsusüksuste, ülikoolide ja kasumitaotluseta uurimisinstituutide teadus- ja arendustegevust hinnatakse tootmiskulude summa alusel. Turuväliste teadus- ja arendustegevuse tootjate teadus- ja arendustegevuse müügist saadud tulu tuleb kirjendada turu kõrvaltoodangu tuluna.

Teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused eristatakse haridusele ja koolitusele tehtud kulutustest. Kulutused teadus- ja arendustegevusele ei sisalda kulusid põhi- või kõrvaltegevusalaks olevale tarkvara arendamisele.

Avalik haldus ja riigikaitse; kohustusliku riikliku sotsiaalkindlustuse teenused (jaotis O)

- 3.84 Avaliku halduse, riigikaitse ja kohustusliku riikliku sotsiaalkindlustuse teenuseid osutatakse kui turuväliseid teenuseid ja need arvestatakse vastavalt sellele.

Haridus (jaotis P); tervishoid ja sotsiaalhoolekanne (jaotis Q)

- 3.85 Haridus- ja tervishoiuteenuste puhul tehakse täpselt vahet turutootjate ja turuväliste tootjate ning nende turutoodangu ja turuvälise toodangu vahel. Näiteks võivad valitsusasutused (või muud institutsioonid spetsiifilistest subsideerimistest tingituna) nõuda mõnda liiki hariduse või ravi eest tinglikku tasu, kuid samas mõne muu hariduse ja eriravi liigi eest võivad nad nõuda äriliselt põhjendatud tasu. Teine näide on see, et samasugust teenuseliiki (näiteks kõrgharidust) pakuvad ühelt poolt valitsemissektor ja teiselt poolt kommertsasutused.

Haridus- ja tervishoiuteenuste hulka ei arvata teadus- ja arendustegevust; tervishoiuteenuste hulka ei arvata tervishoiualase hariduse pakkumist näiteks ülikooli hariduse poolt.

Kunst, meelelahutus ja vaba aeg (jaotis R); muud teenindavad tegevused (jaotis S)

- 3.86 Raamatute, salvestiste, filmide, tarkvara, lintide, heliplaatide jne tootmine on kaheastmeline protsess ja seda mõõdetakse vastavalt järgmisel viisil.
- Algupärandite tootmisest saadud toodangut (intellektuaalomandiõigustega seotud tooted) hinnatakse selle müümise korral makstud hinna alusel, muul juhul aga samalaadsete algupärandite eest makstud hinna, toodangu tootmiskulude (mis sisaldavad tegevuse netoülejäägile vastavat hinnalisandit) või tootmises kasutamise oodatavate tulevaste tulude diskonteeritud väärtuse alusel.
  - Selle vara omanik võib seda otseselt kasutada või toota edasistel perioodidel koopiaid. Kui omanik on andnud teistele tootjatele loa algupärandi kasutamiseks tootmises, siis on litsentsidest saadavad lõivud, komisjonitasud, kasutustasud jne teenuste toodanguks. Ent algupärandi müük on negatiivne kapitalimahutus põhivarasse.

Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus (jaotis T)

- 3.87 Palgatud isikute toodetud kodumajapidamisteenuste toodangut hinnatakse töötajatele makstud hüvitistena; nende hulka kuuluvad kõik mitterahalised hüvitised, näiteks toit või majutus.

VAHETARBIMINE (P.2)

- 3.88 Määratlus: vahetarbimine koosneb tootmisprotsessis sisenditena tarbitud kaupadest ja teenustest, välja arvatud põhivara, mille tarbimine kirjendatakse põhivara kulumina. Tootmisprotsessis kaupu ja teenuseid kas töödeldakse või siis kasutatakse need tootmisprotsessis ära.

3.89 Vahetarbimise hulka arvatakse alljärgnevad juhud:

- a) abitegevusalades sisenditena kasutatavad kaubad ja teenused. Tavalisteks näideteks on ostmine, müük, turundus, raamatupidamine, andmetöötlus, transportimine, ladustamine, hooldus, turvateenused jne. Neid kaupu ja teenuseid ei eristata kohaliku tegevusaläiksuse põhitegevusalas (või kõrvaltegevusalas) tarbitud kaupadest ja teenustest;
- b) sama institutsionaalse üksuse teisest kohalikust tegevusaläiksusest saadud kaubad ja teenused;
- c) põhivara rentimine, näiteks masinate, autode, tarkvara ja meelelahutustoodete algupärandite rent;
- d) tasud lühiajaliste rendi-/üüri- ja muude lepingute ning litsentside eest, mis kirjendatakse mittetoodetud varadena; siia hulka ei kuulu selliste mittetoodetud varade otsene ostmine;
- e) kasumitaoluseta äriühingutele makstavad liikmemaksud, toetused või muud maksud (vt punkt 3.35);
- f) kirjed, mida ei käsitata kapitali kogumahutusena, näiteks:
  - 1) tavatöödeks kasutatavad odavad tööriistad, näiteks saed, labidad, noad, kirved, haamrid, kruvikeerajad, mutrivõtmed ja teised käsitööriistad; väikesed seadmed, näiteks taskuarvutid. Kõik kulutused sellistele kestvuskaupadele kirjendatakse vahetarbimisena;
  - 2) tootmises kasutatava põhivara korrapärane hooldus ja remont;
  - 3) personali väljaõpe, turu-uuringud ja muud samalaadsed tegevused, mis on ostetud sisse või mida on pakkunud sama institutsionaalse üksuse eraldiseisev kohalik tegevusaläiksus;
  - 4) kulutusi teadus- ja arendustegevusele käsitatakse kapitalimahutusena põhivarasse, kui liikmesriikide hinnangud on piisavalt usaldusväärsed ja võrreldavad;
- g) töötajate tehtud ja tööandja kaetud kulutused tootmiseks vajalikele esemetele, näiteks lepingulised kohustused osta enda tarbeks tööriistu või kaitseriideid;
- h) tööandjate poolt nii nende endi kui ka nende töötajate heaks tehtud tootmiseks vajalikud kulutused. Näited:
  - 1) töötajate töökohustuste täitmise kestel tekkinud reisi-, lahuselu-, kolimis- ja meelelahutuskulutuste katmine;
  - 2) mugavuste pakkumine töökohal.Asjaomaste kulude loetelu on toodud punktides, mis käsitlevad hüvitisi töötajatele (D.1) (vt punkt 4.07);
- i) kohalike tegevusaläiksuste makstud kahjukindlustuse teenustasud (vt 16. peatükk „Kindlustus”). Selleks et kirjendada vahetarbimisena ainult teenustasu, arvatakse tasutud kindlustuspreemiast maha näiteks väljamakstud nõuded ja netomuutus kindlustusmatemaatilistes eraldistes. Netomuutus kindlustusmatemaatilistes eraldistes omistatakse kohalikele tegevusaläiksustele võrdeliselt tasutud kindlustuspreemiatega;
- j) residentidest tootjate ostetud kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM);
- k) keskpanga toodangu turuväline toodang tuleks täies ulatuses omistada teiste finantsvahendajate vahetarbimisele.

3.90 Vahetarbimine ei sisalda

- a) kapitali kogumahutusena käsitatavaid kirjeid, milleks on näiteks
  - 1) väärisesemed;
  - 2) maavarade uurimine;

- 3) olulised parendused, mis on ulatuslikumad põhivara heas töökorras hoidmiseks vajalikest parendustest. Näideteks on renoveerimine, rekonstrueerimine või laiendamine;
- 4) otseselt ostetud või enda tarbeks toodetud tarkvara;
- 5) sõjarelvad ja nende kasutamiseks vajalik varustus;
- b) mittetoodetud varade ostmisena käsitatavaid kulusid; näideteks on pikaajalised rendi-/üüri- ja muud lepingud ning litsentsid (vt 15. peatükk);
- c) tööandjate kulutusi, mida käsitatakse mitterahalise palgana;
- d) valitsusüksuste osutatavate kollektiivsete teenuste kasutamist turutootjatest või enda tarbeks tootjatest üksuste poolt (seda käsitatakse kui valitsemissektori kollektiivset tarbimiskulutust);
- e) sama arvestusperioodi jooksul sama kohaliku tegevusalüksuse piires toodetud ja tarbitud kaupu ja teenuseid (neid ei kirjeldata ka toodanguna);
- f) riigi litsentside eest ja lõivude tasumiseks tehtud makseid, mida käsitatakse muude tootismaksudena;
- g) makseid loodusvarade (näiteks maa) kasutamise litsentside eest, mida käsitatakse rendina, st omanditulu maksena.

Vahetarbimise kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

- 3.91 Vahetarbimiseks kasutatavad tooted kirjeldatakse ja nende väärtus arvestatakse tootmisprotsessi sisenemise hetkel. Nende väärtus määratakse samalaadsete toodete või teenuste ostjahindade alusel, mis kehtivad kasutamise ajal.
- 3.92 Tootmisüksused ei kirjenda kaupade kasutamist tootmises otseselt. Nad kirjendavad sisenditena kasutamiseks määratud oste, millest arvatakse maha selliste varudes hoitavate kaupade koguste suurenemine.

LÕPPTARBIMINE (P.3, P.4)

- 3.93 Kasutusel on kaks lõpptarbimise mõistet:

- a) lõpptarbimiskulutused (P.3);
- b) tegelik lõpptarbimine (P.4).

Lõpptarbimiskulutused on kulutused kaupadele ja teenustele, mida kodumajapidamised, KTKTid ja valitsemissektor on kasutanud individuaalsete ja kollektiivsete vajaduste rahuldamiseks. Tegelik lõpptarbimine seevastu tähendab tarbekaupade ja -teenuste soetamist nende poolt. Nende kahe mõiste erinevus seisneb selles, kuidas käsitatakse teatavaid kaupu ja teenuseid, mida rahastavad valitsemissektor või KTKTid, kuid mis tarnitakse kodumajapidamistele mitterahaliste sotsiaalsiiretena.

Lõpptarbimiskulutused (P.3)

- 3.94 *Määratlus:* lõpptarbimiskulutused koosnevad residentidest institutsionaalsete üksuste kulutustest kaupadele ja teenustele, mida kasutatakse individuaalsete vajaduste, soovide või ühiskonnaliikmete kollektiivsete vajaduste otseks rahuldamiseks.
- 3.95 Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused sisaldavad näiteks alljärgnevat:
  - a) omaniku kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenused;
  - b) mitterahaline tulu, näiteks:
    - 1) töötajate mitterahalise tuluna saadud kaubad ja teenused;
    - 2) kodumajapidamiste omanduses olevate juriidilise isiku õigusteta üksuste toodanguna toodetud kaubad ja teenused, mida tarbivad kodumajapidamiste liikmed. Näideteks on siin toit ja muud põllumajanduslikud kaubad, omaniku kasutuses olevate eluruumide teenused ja palgatöötajate (teenijate, kokkade, aednike, autojuhtide jt) kodumajapidamisteenused;

- c) vahetarbimisena mittekäsitatavad kirjed, näiteks:
  - 1) materjalid eluruumide väiksemateks remonditöödeks ja siseviimistluseks, mida teevad nii üürnikud kui ka omanikud;
  - 2) materjalid tarbekestvuskaupe, kaasa arvatud sõidukid, remondiks ja hoolduseks;
- d) kapitalimahutusena mittekäsitatavad kirjed, eriti tarbekestvuskaupe, mis püsivalt täidavad oma funktsiooni mitme arvestusperioodi jooksul; see hõlmab ka mõningate kestvuskaupe omandiõiguse üleminekut ettevõtetelt kodumajapidamisele;
- e) otseselt tasutavad finantsteenused ja see osa kaudselt mõõdetavatest finantsvahendusteenustest, mida kodumajapidamised kasutavad lõpptarbimiseks;
- f) kindlustusteenused kaudsete teenustasude summana;
- g) pensionifondide teenused kaudsete teenustasude summana;
- h) kodumajapidamiste tasutavad maksed litsentside, lubade jne eest, mida loetakse teenuste ostmiseks (vt punktid 4.79 ja 4.80);
- i) majanduslikult mitteoluliste hindadega toodangu ostmine, näiteks muuseumipiletite eest tasumine.

3.96 Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutustesse ei kuulu

- a) mitterahalised sotsiaalsiirded, näiteks esialgu kodumajapidamiste tehtud, kuid hiljem riikliku sotsiaalkindlustuse kaetud kulutused, näiteks mõningad meditsiiniteenustega seotud kulutused;
- b) vahetarbimise või kapitali kogumahutusena käsitatavad kirjed, näiteks:
  - 1) juriidilise isiku õigusteta üksusi omavate kodumajapidamiste kulutused, mis on tekkinud ärielistel eesmärkidel – näiteks kulutused sellistele kestvuskaupele nagu sõidukid, mööbel või elektriseadmed (kapitali kogumahutus põhivarasse), samuti kulutused mittekestvuskaupele, nagu kütus (käsitatakse vahetarbimisena);
  - 2) kulutused, mida tavaliselt teeb eluruumide siseviimistluseks, hoolduseks ja remondiks eluruume kasutav omanik, mitte üürnik (käsitatakse kui vahetarbimist eluruumide teenuste tootmisel);
  - 3) eluruumide ostmine (käsitatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse);
  - 4) kulutused väärisesemetele (käsitatakse kapitali kogumahutusena);
- c) mittetoodetud vara soetamisena käsitatavad kirjed, eriti maa ostmine;
- d) kõik need kodumajapidamiste maksed, mida tuleb arvestada maksudena (vt punktid 4.79 ja 4.80);
- e) kodumajapidamiste makstavad liikmemaksud, toetused ja muud maksud KTKTidele, näiteks ameti-, kutse- ja tarbijaiühingutele, kirikutele ning ühiskondlikele, kultuuri-, vaba aja ja spordiklubidele;
- f) kodumajapidamiste vabatahtlikud rahalised või mitterahalised siirded heategevuseks ning pääste- ja abiorganisatsioonidele.

3.97 KTKTide lõpptarbimiskulutused sisaldavad kahte järgmist omaette liiki:

- a) KTKTide toodetud selliste kaupade ja teenuste väärtus, mida ei käsitata kapitalimahutusena enda tarbeks ega kodumajapidamiste ja muude üksuste kulutusena;

b) KTKTIde kulutused turutootjate toodetud kaupadele ja teenustele, mida pakutakse – ilma mis tahes töötuse või muutmiseta – mitterahaliste sotsiaalsiiretena tarbimiseks kodumajapidamistele.

3.98 Valitsemissektori lõpptarbimiskulutused (P.3) sisaldavad nii nagu KTKTIde omad kahte järgmist liiki kulutusi:

a) valitsemissektori enda toodetud selliste kaupade ja teenuste (P.1) väärtus, mida ei käsitata kapitalimahutusena enda tarbeks (P.12), turutoodanguna (P.11) ega maksetena turuvälise toodangu eest (P.131);

b) turutootjate toodetud kaubad ja osutatud teenused, mis valitsemissektor on ostnud ja mida pakutakse kodumajapidamistele – ilma mis tahes töötuse või muutmiseta – mitterahaliste sotsiaalsiiretena (D.632). Valitsemissektor maksab kaupade ja teenuste eest, mida müüjad pakuvad kodumajapidamistele.

3.99 Ettevõtted ei tee lõpptarbimiskulutusi. Nende ostetud kaupu ja teenuseid, mis on kodumajapidamiste poolt lõpptarbimiseks kasutatavate kaupade või teenustega võrreldes samasugused, kasutatakse kas vahetarbimiseks või pakutakse töötajatele mitterahalise hüvitisena, st pannakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutuste arvele.

Tegelik lõpptarbimine (P.4)

3.100 *Määratlus:* tegelik lõpptarbimine koosneb kaupadest ja teenustest, mille on soetanud residendist institutsionaalsed üksused inimeste individuaalsete või kollektiivsete vajaduste otseks rahuldamiseks.

3.101 *Määratlus:* kaubad ja teenused individuaalseks tarbimiseks („individuaalsed kaubad ja teenused”) on sellised kaubad ja teenused, mille on soetanud kodumajapidamised ja mida kasutatakse sama kodumajapidamise liikmete vajaduste ja soovide rahuldamiseks. Individuaalsetel kaupadel ja teenustel on järgmised omadused:

a) on võimalik jälgida ja dokumenteerida kaupade ja teenuste soetamist konkreetse kodumajapidamise või selle liikme poolt, samuti aega, millal soetamine toimus;

b) kodumajapidamine on kaupade ja teenuste pakkumisega nõustunud ning tegutseb vastavalt, et neid kaupu ja teenuseid tarbida, näiteks läheb kooli või kliinikusse;

c) kaubad ja teenused on sellised, et nende soetamine ühe kodumajapidamise või isiku või isikute rühma poolt välistab nende soetamise teiste kodumajapidamiste või isikute poolt.

3.102 *Määratlus:* kollektiivsed teenused on sellised teenused kollektiivseks tarbimiseks, mida osutatakse samal ajal kõigile ühiskonna või ühiskonna teatud osa liikmetele, näiteks kindlas piirkonnas elavatele kodumajapidamistele. Kollektiivsetel teenustel on järgmised tunnused:

a) teenuseid võib samal ajal osutada igale ühiskonnaliikmele või ühiskonna teatud osadele, näiteks kindlale piirkonnale või paikkonnale;

b) selliste teenuste kasutamine on tavaliselt passiivne ega nõua kõigi asjaomaste isikute nõustumist või aktiivset osavõttu;

c) ühe isiku varustamine kollektiivse teenusega ei vähenda samas ühiskonnas või ühiskonna osas teisele isikule kättesaadavat kogust.

3.103 Kõik kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused on individuaalsed. Kõiki KTKTIde pakutavaid kaupu ja teenuseid käsitatakse individuaalsete kaupade ja teenustena.

3.104 Valitsusüksuste pakutavate kaupade ja teenuste puhul tehakse individuaalsetel ja kollektiivsetel kaupadel ja teenustel vahet valitsemisfunktsioonide klassifikaatori (COFOG) põhjal.

Kõiki järgmistes jaotustes loetletud valitsemissektori lõpptarbimiskulutusi käsitatakse individuaalseks tarbimiseks tehtud kulutustena.

a) 7.1 Meditsiinitooted, -vahendid ja -seadmed

7.2 Ambulatoorsed teenused

- 7.3 Haiglateenused
- 7.4 Rahvatervise teenused
- b) 8.1 Vabaaja- ja sporditeenused
  - 8.2 Kultuuriteenused
- c) 9.1 Eelharidus ja esimese taseme haridus
  - 9.2 Teise taseme haridus
  - 9.3 Teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus
  - 9.4 Kolmanda taseme haridus
  - 9.5 Haridus, mille taset ei ole võimalik määrata
  - 9.6 Hariduse abiteenused
- d) 10.1 Haigused ja invaliidsus
  - 10.2 Vanadus
  - 10.3 Toitjakaotus
  - 10.4 Perekond ja lapsed
  - 10.5 Töötus
  - 10.6 Eluase
  - 10.7 Mujal klassifitseerimata sotsiaalsed riskirühmad.
- 3.105 Alternatiivina vastavad valitsemissektori individuaalsed tarbimiskulutused individuaalse lõpptarbimise klassifikatori (COICOP) 14. jaole, mis sisaldab järgmisi grappe:
  - 14.1 Eluase (samaväärne COFOGi grupiga 10.6)
  - 14.2 Tervishoid (samaväärne COFOGi gruppidega 7.1–7.4)
  - 14.3 Vaba aeg ja kultuur (samaväärne COFOGi gruppidega 8.1 ja 8.2)
  - 14.4 Haridus (samaväärne COFOGi gruppidega 9.1–9.6)
  - 14.5 Sotsiaalkaitse (samaväärne COFOGi gruppidega 10.1–10.5 ja 10.7)
- 3.106 Kollektiivsed tarbimiskulutused moodustavad ülejäänud osa valitsemissektori lõpptarbimiskulutustest.
Need hõlmavad alljärgnevat COFOGi grappe:
  - a) üldised avalikud teenused (1. jagu),
  - b) riigikaitse (2. jagu),
  - c) avalik kord ja julgeolek (3. jagu),
  - d) majandus (4. jagu),
  - e) keskkonnakaitse (5. jagu),
  - f) elamu- ja kommunaalmajandus (6. jagu),

g) üldhaldus, korraldus, üldise teabe ja statistika levitamine (kõik jaod),

h) teadus- ja arendustegevus (kõik jaod).

3.107 Erinevate kasutatud tarbimismõistete omavaheline seos on näidatud tabelis 3.2.

Tabel 3.2. Kulutusi tegev sektor

	Valitsemissektor	KTKTId	Kodumajapidamised	Soetamised kokku
Individuaalne tarbimine	X (= mitterahalised sotsiaalsiirded)	X (= mitterahalised sotsiaalsiirded)	X	Kodumajapidamiste tegelik individuaalne lõpptarbimine
Kollektiivne tarbimine	X	0	0	Valitsemissektori tegelik kollektiivne lõpptarbimine
Kokku	Valitsemissektori lõpptarbimiskulutused	KTKTide lõpptarbimiskulutused	Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused	Tegelik lõpptarbimine = lõpptarbimiskulutuste kogusumma

X: kohaldatakse
0: ei kohaldata

3.108 Kõik KTKTide lõpptarbimiskulutused on individuaalsed. Tegelik lõpptarbimise kogusumma on võrdne kodumajapidamiste ja valitsemissektori tegelik lõpptarbimise summaga.

3.109 Mitterahalisi sotsiaalsiirdeid välismaailmaga ei ole (kuigi sellised siirded eksisteerivad rahalises mõttes). Tegelik lõpptarbimise kogusumma on võrdne lõpptarbimiskulutuste kogusummaga.

Lõpptarbimiskulutuste kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

3.110 Kulutus kaubale kirjendatakse omandiõiguse ülemineku hetkel; kulutus teenusele kirjendatakse siis, kui teenuse osutamine on lõpetatud.

3.111 Kulutused järeelmaksuga või muu samalaadse krediitilepinguga (samuti kapitalirendiga) soetatud kaupadele kirjendatakse kaupade üleandmise ajal isegi siis, kui sel hetkel ei toimu omandiõiguse üleminekut.

3.112 Enda tarbeks toodetud toodangu tarbimine kirjendatakse oma lõpptarbimiseks säilitatava toodangu tootmise ajal.

3.113 Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused kirjendatakse ostjahindades. See on hind, mille ostja ostmise hetkel toote eest tegelikult maksab. Täpsem määratlus on punktis 3.06.

3.114 Töötajatele mitterahalise hüvitisena pakutud kaupade ja teenuste väärtus arvestatakse alushindades, kui need on tööandja toodetud, ja ostjahindades, kui need on tööandja sisseostetud.

3.115 Enda tarbeks säilitatavate kaupade ja teenuste väärtus arvestatakse alushindades.

3.116 Valitsemissektori või KTKTide lõpptarbimiskulutused nende enda toodetud toodetele ja osutatud teenustele kirjendatakse nende tootmise või osutamise hetkel. Turutootjate kaudu pakutud kaupade ja teenuste puhul on lõpptarbimiskulutuste kirjendamise ajaks üleandmise hetk.

3.117 Valitsemissektori või KTKTide lõpptarbimiskulutused (P.3) võrduvad nende toodangu (P.1) summaga pluss kulutused toodetele, mida turutootjate kaudu pakutakse kodumajapidamistele osana mitterahalistest sotsiaalsiiretest (D.632), miinus muude üksuste maksed – turutoodang (P.11) ja maksed turuvälise toodangu eest (P.131), miinus enda tarbeks tehtud kapitalimahutus (P.12).

Tegeliku lõpptarbimise kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

- 3.118 Institutsionaalsed üksused on kaubad ja teenused soetanud siis, kui nad saavad kaupade uuteks omanikeks ja kui teenuste osutamine neile on lõpetatud.
- 3.119 Soetamiste (tegeliku lõpptarbimise) väärtus määratakse kulutusi tegevate üksuste ostjahindade alusel.
- 3.120 Mitterahalisi siirdeid, välja arvatud valitsemissektori ja KTKTide mitterahalised sotsiaalsiirded, käsitatakse nii, nagu need oleksid rahalised siirded. Seega kirjendatakse kaupade ja teenuste väärtused neid soetanud institutsionaalsete üksuste või sektorite kulutustena.
- 3.121 Lõpptarbimiskulutuste ja tegeliku lõpptarbimise koondnäitajate väärtused on samad. Residendist kodumajapidamiste poolt mitterahaliste sotsiaalsiirete kaudu soetatud kaupade ja teenuste väärtus määratakse samade hindade alusel, millest lähtutakse kulutuste koondnäitajate puhul.

KAPITALI KOGUMAHUTUS (P.5)

- 3.122 Kapitali kogumahutusse kuulub
- a) kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51g):
    - 1) põhivara kulum (P.51c);
    - 2) kapitali netomahutus põhivarasse (P.51n);
  - b) varude muutus (P.52);
  - c) väärisesemete soetamine miinus realiseerimine (P.53).
- 3.123 Kapitali kogumahutuse määramisel jäetakse põhivara kulum maha arvestamata. Põhivara kulumi lahutamisel kapitali kogumahutusest saadakse kapitali netomahutus.

Kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51g)

- 3.124 *Määratlus:* kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51) koosneb järgmistest osadest: residendist tootjate põhivara soetamine miinus põhivara realiseerimine teatud perioodi jooksul pluss teatud lisandumised mittetootetud vara väärtusele, mis on saadud tootja või institutsionaalse üksuse tootliku tegevuse kaudu. Põhivara on tootetud vara, mida kasutatakse tootmises enam kui ühe aasta vältel.
- 3.125 Kapitali kogumahutus põhivarasse koosneb järgmistest nii positiivsetest kui ka negatiivsetest väärtustest:
- a) positiivsed väärtused:
    - 1) ostetud uus või olemasolev põhivara;
    - 2) tootja enda tarbeks tootetud põhivara (kaasa arvatud enda tarbeks tootetud pooleli olev või täiesti valmis põhivara);
    - 3) bartertehingutega soetatud uus või olemasolev põhivara;
    - 4) mitterahaliste kapitalisiiretena saadud uus või olemasolev põhivara;
    - 5) kasutaja poolt kapitalirendiga soetatud uus või olemasolev põhivara;
    - 6) põhivara ja olemasolevate ajalooliste mälestusmärkide oluline parendamine;
    - 7) korduvat toodangut andvate loodusvarade looduslik juurdekasv;
  - b) negatiivsed väärtused, st negatiivse soetamisena kirjendatud põhivara realiseerimine:
    - 1) müüdüd põhivara;

- 2) bartertehingutega ära antud põhivara;
- 3) mitterahaliste kapitalisiiretena ära antud põhivara.

3.126 Põhivara realiseerimine ei sisalda järgmisi elemente:

- a) põhivara kulumit (mis sisaldab ka oodatavat tavapärast õnnetustega seotud kahju);
- b) erakorralisi kahjusid, mis on tingitud näiteks põuast või teistest loodusõnnetustest ja mis kirjendatakse vara muude mahumuutustena.

3.127 Kapitali kogumahutuses põhivarasse eristatakse järgmisi liike:

- 1) eluruumid;
- 2) muud hooned ja rajatised, see sisaldab olulist maaparandust;
- 3) masinad ja seadmed, näiteks laevad, autod ja arvutid;
- 4) kaitseotstarbeline põhivara;
- 5) kultiveeritavad bioloogilised ressursid, näiteks puud ja kariloomad;
- 6) mittetoodetud varade, näiteks maa, rendi-/üüri- ja muude lepingute ning litsentside omandiõiguse ülemineku kulud;
- 7) teadus- ja arendustegevus, sealhulgas vabalt kasutatava teadus- ja arendustegevuse tootmine. Kulutusi teadus- ja arendustegevusele käsitatakse kapitalimahutusena põhivarasse üksnes siis, kui liikmesriikide arvestused on piisavalt usaldusväärsed ja võrreldavad;
- 8) maavarade uurimine ja hindamine;
- 9) arvutitarkvara ja andmebaasid;
- 10) meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandid;
- 11) muud intellektuaalomandiõigused.

3.128 Oluline maaparandus on

- a) maa tekitamine merest kaitsevallide, kaldakindlustuste või tammide ehitamise abil;
- b) metsade, kivide jms eemaldamine, mis teeb võimalikuks maa esmakordse tootliku kasutamise;
- c) soode kuivendamine või kõrbete niisutamine kaitsevallide, kraavide ja niisutuskanalite ehitamise abil; laine- ja murdjate, kaldakindlustuste või üleujutusbarjääride ehitamine mere või jõgede tekitatud üleujutuste või erosiooni vältimiseks.

Need tegevused võivad viia selliste oluliste uute rajatiste nagu kaldakindlustuste, üleujutusbarjääride ja tammide ehitamiseni, kuid neid rajatise ei kasutata muude kaupade ja teenuste tootmiseks, vaid suurema või parema maaala saamiseks ja seda maad – mittetoodetud vara – kasutatakse tootmiseks. Näiteks on elektri tootmiseks ehitatud tammil teine otstarve kui tammil, mis on ehitatud kaitseks mere pealetungi eest. Ainult viimast liiki tammi klassifitseeritakse maaparandusena.

3.129 Kapitali kogumahutus põhivarasse sisaldab järgmisi piiripealseid juhtumeid:

- a) kodumajapidamiste elukohana kasutatavate paatmajade, pargaste, furgoonlamute ja haagissuvilate ning igasuguste juurdekuuluvate rajatiste, näiteks garaažide soetamine;
- b) sõjaväe kasutatavad rajatised ja seadmed;
- c) mittesõjaväeliste üksuste kasutatavad kerged relvad ja soomussõidukid;

- d) muutused, mis on seotud mitme aasta jooksul tootmises kasutatavate kariloomadega, näiteks aretuskari, piimakari, villalambad ja veoloomad;
- e) muutused, mis on seotud aastast aastasse kultiveeritavate puudega, näiteks vilja-, viina-, kautšuki-, palmipuud jne;
- f) olemasoleva põhivara parendused, mis on ulatuslikumad tavapärasest hooldusest ja remondist;
- g) põhivara soetamine kapitalirendiga;
- h) lõpetamiskulud, st suured lõpetamisega seotud kulud, näiteks tuumaelektrijaamade dekomisjoneerimise või prügilate likvideerimisega seotud kulud.

3.130 Kapitali kogumahutus põhivarasse ei sisalda järgmist:

- a) vahetarbimise hulka arvatud tehingud, näiteks:
  - 1) väiketööriistade ostmine tootmise otstarbel;
  - 2) tavapärane hooldus ja remont;
  - 3) kasutusrendilepingu alusel kasutatava põhivara soetamine (vt ka 15. peatükk „Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid“). Põhivara kasutava ettevõtte puhul käsitatakse rentimist vahetarbimisena. Vara omaniku puhul kirjendatakse soetuskulu kapitali kogumahutusena põhivarasse;
- b) varude muutusena kirjendatavad tehingud:
  - 1) tapaloomad, kaasa arvatud kodulinnud;
  - 2) ehituspuiduks kasvatatud mets (lõpetamata toodang);
- c) kodumajapidamiste poolt lõpptarbimiseks soetatud masinad ja seadmed;
- d) kapitalikasum ja -kahjum põhivaralt;
- e) põhivara katastroofikahjud, näiteks kultiveeritava vara ja kariloomade häving haiguspuhangu tõttu, mis tavaliselt ei ole kindlustusega kaetud, või ebatavalisest üleujutusest, tuulest või metsatulekahjust tekkinud kahjud;
- f) kõrvale või reservi pandud rahalised vahendid ilma konkreetse kapitalikauba tegeliku ostmise või ehitamise kohustusega, nt valitsemissektori fond infrastruktuuri rajamiseks.

3.131 Kapitali kogumahutus põhivarasse olemasoleva põhivara parendamisena kirjendatakse samaliigilise uue põhivara soetamisena.

3.132 Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted tulenevad teadus- ja arendustegevusest, uurimistööst või uuendustegevusest, mille tulemuseks on teadmised, mille kasutamist piiravad õigusaktid või muud kaitsevahendid.

Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted on näiteks

- a) teadus- ja arendustegevuse tulemused;
- b) maavarade uurimise tulemused, mille maksumus koosneb tegelike proovipuurimiste, õhust tehtavate vaatluste või muude uuringute, transportimise jne kuludest;
- c) üle ühe aasta tootmises kasutatav arvutitarkvara ning suured andmebaasid;
- d) käsikirjade, mudelite, filmide, helisalvestuste jms meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandid.

3.133 Nii põhivara kui ka mittetoodetud mittefinantsvara omandiõiguse üleminekuga kaasnevad uue omaniku jaoks järgmised kulud:

- a) (uue või olemasoleva) vara õigel ajal õiges kohas üleandmise kulud, näiteks transpordi-, paigaldamis-, püstitamiskulud jne;
- b) spetsialistide töö- või komisjonitasud, näiteks inspektorite, inseneride, juristide, hindajate jt töötasud, kinnisvaramaaklerite, oksjonipidajate jt komisjonitasud;
- c) uue omaniku makstavad vara omandiõiguse üleminekuga seotud maksud. Need on maksud vahendajate teenustelt ja omandiõiguse üleminekuga seotud mis tahes maksud, kuid mitte ostetud varalt arvestatud maksud.

Kõik need kulud tuleb kirjendada uue omaniku kapitali kogumahutusena põhivarasse.

Kapitali kogumahutus põhivarasse – kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

3.134 Kapitali kogumahutus põhivarasse kirjendatakse siis, kui põhivara omandiõigus läheb üle seda tootmises kasutada kavatsevale institutsionaalsele üksusele.

Seda reeglit muudetakse

- a) kapitalirendi korral, kui omandiõiguse üleminek rendileandjalt rentnikule on tinglik;
- b) põhivarasse enda tarbeks tehtud kapitali kogumahutuse korral, mis kirjendatakse siis, kui see toodetakse.

3.135 Kapitali kogumahutust põhivarasse hinnatakse ostjahindade alusel, kaasa arvatud paigalduskulud ja muud omandiõiguse ülemineku kulud. Enda tarbeks tootmise korral hinnatakse seda samalaadse põhivara alushindade alusel ning kui sellised hinnad ei ole kättesaadavad, siis tootmiskulude alusel, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile või segatulule vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul).

3.136 Intellektuaalomandiõigustega seotud toodete soetamist hinnatakse erineval viisil:

- a) maavarade uuringute väärtus määratakse tegelike proovipuuringute kulude ning katsetuste tegemist võimaldavate kulude alusel (näiteks õhust tehtavate vaatluste või muude uuringute kulud);
- b) arvutitarkvara väärtust arvestatakse ostjahindades, kui tarkvara on turult ostetud, enda tarbeks tootmise korral aga hinnangulistest alushindades ning kui sellised alushinnad ei ole kättesaadavad, siis tootmiskulude alusel, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul);
- c) meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandite väärtus määratakse nende müümisel ostja makstud hinna alusel; kui müüki ei toimu, võib väärtuse määramisel kasutada alljärgnevat meetodeid:
  - i) samalaadsete algupärandite eest makstud alushindade alusel;
  - ii) tootmiskulude summa alusel, millele lisatakse tegevuse netoülejäägile vastav hinnalisand (välja arvatud turuväliste tootjate puhul), või
  - iii) oodatavate laekumiste diskonteeritud väärtuse alusel.

3.137 Olemasoleva põhivara realiseerimist müügi kaudu arvestatakse alushindades, arvates maha müüja kaetavad omandiõiguse üleminekuga kaasnevad kulud.

3.138 Omandiõiguse üleminekuga kaasnevad kulud võivad kehtida nii toodetud vara, sh põhivara, kui ka mittetoodetud vara, näiteks maa puhul.

Toodetud vara korral lisatakse need kulud ostjahindadele. Maa ja muu mittetoodetud vara korral eraldatakse need ostudest ja müükidest ning kirjendatakse põhivarasse tehtava kapitali kogumahutuse liigituses eraldi jaotuse all.

Põhivara kulum (P.51c)

- 3.139 *Määratlus:* põhivara kulum (P.51c) on omatava põhivara väärtuse langus tulenevalt tavapärasest kulumisest ja iganemisest. Hinnang väärtuse langusele hõlmab eraldist põhivara kahjude tarbeks õnnetusjuhtumite tagajärjel, mille vastu on võimalik kindlustada. Põhivara kulum hõlmab ka eeldatavaid lõpetamiskulusid, näiteks tuumaelektrijaamade või naftapuurimisplatvormide dekomisjoneerimise või prügilate likvideerimisega seotud kulusid. Sellised lõpetamiskulud kirjendatakse põhivara kulumina tööea lõpul, kui lõpetamiskulud kirjendatakse kapitali kogumatusena põhivarasse.
- 3.140 Põhivara kulumit tuleb arvestada kogu põhivara puhul (v.a loomad), sh intellektuaalomandiõigused, olulised maaparandused ja mittetoodetud vara omandiõiguse üleminekuga seotud kulud.
- 3.141 Põhivara kulum erineb maksustamisega seoses arvestatud amortisatsioonist ehk ettevõtete raamatupidamises kajastuvast amortisatsioonist. Põhivara kulumi arvestamisel lähtutakse põhivara seisust ja eri liiki vara eeldatavast keskmisest majanduslikust elueast. Kui põhivara seisu kohta puudub otsene teave, kasutatakse põhivara seisu arvutamiseks pideva inventariseerimise meetodit (PIM). Põhivara seisu hinnatakse jooksva perioodi ostjahindade alusel.
- 3.142 Kaupade keskmise tööea arvutamisel võetakse arvesse ka õnnetustest tulenevad põhivara võimalikud kahjud, mille vastu on võimalik kindlustada. Kogu majanduse kui terviku puhul on õnnetustest tulenevad kahjud teatud arvestusperioodil võrdsed keskmisega või sellele ligilähedased. Üksikute üksuste ja üksuste rühmade tegelikud ja keskmised õnnetustest tulenevad kahjud võivad erineda. Sellisel juhul kirjendatakse erinevused sektorite puhul põhivara muude mahumuutustena.
- 3.143 Põhivara kulumit arvutatakse lineaarse meetodi alusel, mille kohaselt põhivara väärtus kantakse maha püsiva määra alusel kauba eluea jooksul.
- 3.144 Mõnel juhul kasutatakse kulumi arvestamisel geomeetrilist meetodit, kui põhivara tõhususe vähenemise iseloom seda nõuab.
- 3.145 Rahvamajanduse arvepidamises kirjendatakse põhivara kulum iga tasakaalustava kirje all, mida näidatakse koos ja ilma põhivara kulumita. Kui tasakaalustava kirje ette on lisatud „kogu”, siis sisaldab vastav näitaja põhivara kulumit, kui aga „neto”, siis mitte.

Varude muutus (P.52)

- 3.146 *Määratlus:* varude muutuse arvutamiseks lahutatakse lisandunud varude väärtusest kasutatud varude ja varuna hoitud kaupade kahju väärtus.
- 3.147 Füüsilisest amortiseerumisest, juhuslikest kahjudest või vargustest tingitud kahju võib esineda igat liiki varuna hoitavate kaupade puhul, näiteks
- a) tooraine ja materjali kahjud;
  - b) kahjud lõpetamata toodangu puhul;
  - c) valmistoodete kahjud;
  - d) edasimüüdivate toodete kahjud (näiteks poevargus).
- 3.148 Varud koosnevad järgmistest kategooriatest:
- a) tooraine ja materjal:

tooraine ja materjal koosnevad kõigist toodetest, mida hoitakse varuna eesmärgiga kasutada neid tootmises vahesisenditena; siin sisalduvad ka valitsemissektori poolt varuna hoitavad tooted. Samuti kuuluvad siia sellised kaubaartiklid nagu kuld, teemandid jne, kui need on mõeldud tööstuslikuks kasutamiseks või muuks tootmis-tegevuseks;
  - b) lõpetamata toodang:

lõpetamata toodang koosneb toodetud toodangust, mis ei ole veel lõpetatud. See kirjendatakse asjaomase tootja varudes. Lõpetamata toodangu eri vormid on näiteks:

    - 1) kasvav vili;

- 2) kasvavad puud ja kariloomad;
- 3) lõpetamata rajatised (välja arvatud eelnevalt sõlmitud müügilepingu alusel või oma tarbeks toodetud rajatised; mõlemat näidet käsitatakse kapitalimahutusena põhivarasse);
- 4) muu lõpetamata põhivara, näiteks laevad ja naftapuurimisplatvormid;
- 5) osaliselt lõpule viidud õiguslikud või konsultatsioonitoimingud;
- 6) pooleliolevad filmid;
- 7) pooleliolevad arvutiprogrammid.

Lõpetamata toodang tuleb kirjendada mis tahes tootmisprotsessi kohta, mida ei lõpetata antud perioodi lõpuks. See on tähtis kvartaalses arvestuses, näiteks kui põllukultuurid ei valmi ühe kvartaliga.

Lõpetamata toodangu vähenemine leiab aset siis, kui tootmisprotsess on lõpetatud. Sel hetkel muutub kogu lõpetamata toodang valmistoodeteks;

c) valmistooted:

valmistooted kui osa varudest koosnevad toodangust, mida nende tootja ei kavatse enne nende teistele institutsionaalsetele üksustele pakkumist edasi töödelda;

d) kaubad edasimüügiks:

kaubad edasimüügiks on nende muutmata kujul edasimüügi eesmärgil soetatud kaubad.

Varude muutuse kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine

- 3.149 Varude muutuse kirjendamise aeg ja väärtuse arvestamine vastab toodetega tehtavate teiste tehingute kirjendamise ajale ja väärtuse arvestamisele. See puudutab eriti vahetarbimist (näiteks tooraine ja materjal), toodangut (näiteks lõpetamata toodang ja põllumajandussaaduste ladustamisel saadud toodang) ning kapitali kogumahutust põhivarasse (näiteks lõpetamata toodang). Kui kaupu töödeldakse välismaal ja sellega kaasneb majandusliku omandiõiguse muutus, tuleb kaubad arvata ekspordi hulka (ning hiljem impordi hulka). Eksport toob endaga kaasa varude kahanemise ning ekspordile vastav hilisem import kirjendatakse varude suurenemisena, kui vastavaid kaupu ei kasutata ära ega müüda kohe.
- 3.150 Varude muutuse mõõtmisel määratakse varudesse lisanduvate kaupade väärtus lisandumise ajal ja varudest väljavõetavate kaupade väärtus määratakse varudest väljavõtmise ajal.
- 3.151 Varude muutuses osalevate kaupade väärtuse määramisel kasutatavad hinnad on järgmised:
- a) tootja varudesse lisatud valmistoodete väärtus määratakse jooksvate alushindade alusel, nagu müüidaks tooted sel hetkel;
  - b) lisandunud lõpetamata toodangu väärtus määratakse võrdeliselt valmistoodangu arvestusliku jooksva alushinnaga;
  - c) lõpetamata toodangu vähenemine seoses selle väljavõtmisega varudest tootmise lõpetamisel hinnatakse lõpetamata toote jooksvate alushindade alusel;
  - d) varudest müügiks välja võetud kaupade väärtus määratakse alushindade alusel;
  - e) hulgi- ja jaemüüjate jt varudesse lisatud edasimüüdavate kaupade väärtus määratakse nendega kaupleja tegelike või arvestuslike ostjahindade alusel;
  - f) varudest väljavõetud edasimüüdavate kaupade väärtus määratakse ostjahindade alusel, millega neid võib varudest väljavõtmise hetkel asendada, mitte soetamise hetke hinna alusel.

- 3.152 Füüsilise amortiseerumise, kindlustusega kaetud õnnetuse või varastamise tagajärjel tekkinud kahju kirjendatakse ja hinnatakse järgmiselt:
- tooraine ja materjal: nagu tegelikult tootmisprotsessis ära kasutamiseks varudest väljavõetud tooraine ja materjal (vahetarbimine);
  - lõpetamata toodang: hinnatakse mahaarvamisenä sama perioodi tootmisele lisandunud toodangust;
  - valmistoodang ja edasimüüvad kaubad: käsitatakse väljavõtmisenä muutumatul kujul säilinud kaupade jooksva hinna alusel.
- 3.153 Teabe puudumisel kasutatakse alljärgnevaid varude muutuse ligikaudse hindamise meetodeid:
- kui muutused varude koguses on regulaarsed, siis on vastuvõetavaks ligikaudse hindamise meetodiks varude koguselise muutuse korrutamine perioodi keskmiste hindadega. Kui tegemist on kasutaja, hulgi- või jaemüüja varudega, kasutatakse ostjahindu; kui tegemist on tootja varudega, kasutatakse alushindu;
  - kui kaupade hinnad on püsivad, siis võib varude muutuse ligikaudseks arvestamiseks korrutada mahumuutuse keskmise hinnaga ka varude mahu kõikumise korral;
  - kui nii varude maht kui ka hinnad muutuvad arvestusperioodi jooksul olulisel määral, siis on vaja keerukamaid ligikaudse arvestuse meetodeid. Näiteks võib kasutada varude muutuste kvartaalset arvestust või siis teavet kõikumiste jaotumise kohta arvestusperioodi jooksul (kõikumised võivad olla suurimad kalendriaasta lõpus, viljalõikuse ajal jne);
  - kui on teada ainult teave varude väärtuse kohta perioodi alguses ja lõpus (näiteks hulgi- ja jaekaubanduse korral, kus varud koosnevad tihti mitmest erinevast tootest), kuid puudub eraldi teave hindade ja mahtude kohta, siis hinnatakse mahumuutusi perioodi alguse ja lõpu vahel. Üks mahumuutuste hindamise võimalus on arvutada püsivad käibemäärad tooteliikide lõikes.

Hindade hooajalised muutused võivad peegeldada muutust kvaliteedis, näiteks puu- ja köögiviljade lõpumüügi- või hooajalistel hindadel korral. Neid muutusi kvaliteedis käsitatakse mahumuutustena.

Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine (P.53)

- 3.154 *Määratlus:* väärisesemed on mitterahalised kaubad, mida üldiselt ei kasutata tootmiseks või tarbimiseks, mis aja jooksul tavatingimustes (füüsiliselt) ei amortiseeru ning mida soetatakse ja hoitakse peamiselt väärtuse säilitamiseks.
- 3.155 Väärisesemed hõlmavad järgmisi kaupu:
- vääriskivid ja -metallid, näiteks teemandid, mitterahaline kuld, plaatina, hõbe jne;
  - antiikesemed ja muud kunstiohjektid, näiteks maalid, skulptuurid jne;
  - muud väärisesemed, näiteks vääriskividest ja -metallidest valmistatud ehted ning kollektsionääride kogutavad esemed.
- 3.156 Seda liiki kaubad kirjendatakse väärisesemete soetamise või realiseerimisenä järgmistel juhtudel:
- mitterahalise kulla, hõbeda jne soetamine või realiseerimine keskpankade ja muude finantsvahendajate poolt;
  - nende kaupade soetamine või realiseerimine ettevõtete poolt, kelle põhi- või kõrvaltegevusala ei hõlma seda liiki kaupade tootmist või seda liiki kaupadega kauplemist. Selline soetamine või realiseerimine ei sisaldu nende ettevõtete vahetarbimises ega kapitalimahutuses põhivarasse;
  - nende kaupade soetamine või realiseerimine kodumajapidamiste poolt. Sellised soetamised ei sisaldu kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutustes.

Kokkuleppe kohaselt kirjendatakse ka järgmised juhud ESAs väärisesemete soetamise või realiseerimisena:

- a) nende kaupade soetamine või realiseerimine juveliiride ja kunstikaupmeeste poolt (vastavalt väärisesemete üldmääratlusele tuleks nende kaupade soetamine juveliiride ja kunstikaupmeeste poolt kirjendada varude muutusena);
- b) nende kaupade soetamine või realiseerimine muuseumide poolt (vastavalt väärisesemete üldmääratlusele tuleks nende kaupade soetamine muuseumide poolt kirjendada kapitalimahutusena põhivarasse).

See kokkulepe võimaldab vältida sagedast ümberliigitamist kapitalimahutuse kolme põhiliigi vahel, milleks on väärisesemete soetamine miinus realiseerimine, kapitalimahutus põhivarasse ja varude muutused, näiteks kui tehingud selliste kaupadega toimuvad kodumajapidamiste ja kunstikaupmeeste vahel.

- 3.157 Väärisesemete tootmise väärtus arvestatakse alushindades. Väärisesemete kõigi muude soetamiste väärtus määratakse nende eest makstud ostjahindade alusel, mis sisaldavad kõiki vahendus- ja komisjonitasusid. Vahendajatel ostmise korral sisaldavad need hinnad kaubanduslikku marginaali. Väärisesemete realiseerimise väärtus määratakse müüjate saadud hindade alusel pärast kõigi vahendajatele makstud vahendus- ja komisjonitasude mahaarvamist. Residentidest sektorite vahelised väärisesemete soetamised, millest on maha arvatud realiseerimine, taanduvad välja ja järele jäävad ainult vahendajate marginaalid.

KAUPADE JA TEENUSTE EKSPORT JA IMPORT (P.6 ja P.7)

- 3.158 *Määratlus:* kaupade ja teenuste eksport koosneb tehingutest kaupade ja teenustega (müügid, bartertehingud ja kingitused), mida residendid pakuvad mitteresidentidele.

- 3.159 *Määratlus:* kaupade ja teenuste import koosneb tehingutest kaupade ja teenustega (ostud, bartertehingud ja kingitused), mida mitteresidendid pakuvad residentidele.

- 3.160 Kaupade ja teenuste eksport ja import ei sisalda

- a) sidusettevõtete kaubandust, st järgmist:

- 1) residentidest ettevõtete mitteresidentidest sidusettevõtete tarned mitteresidentidele, näiteks residentide omanduses oleva / kontrollitava rahvusvahelise ettevõtte välismaise sidusettevõtte müük välismaal;
- 2) mitteresidentidest ettevõtete residentidest sidusettevõtete tarned residentidele, näiteks välismaise rahvusvahelise ettevõtte kodumaiste sidusettevõtete teostatav müük;

- b) esmase tulu vooge välismaailmast või välismaailmale, näiteks hüvitised töötajatele, intressid ja tulud otseinvesteeringutelt. Tulud otseinvesteeringutelt võivad sisaldada lahutamatu osana mitmeid teenuseid, näiteks töötajate väljaõpe, juhtimisteenused ning patente ja kaubamärkide kasutamine;

- c) finants- või mittetoodetud vara, näiteks maa piiriülest müüki ega ostmist.

- 3.161 Kaupade ja teenuste import ja eksport jagatakse

- a) ELi-siseseks;
- b) ELi-väliseks.

Mõlemale liigile viidatakse kui impordile ja ekspordile.

Kaupade eksport ja import (P.61 ja P.71)

- 3.162 Kaupade import ja eksport leiavad aset siis, kui toimub kaupade majandusliku omandiõiguse muutus residentide ja mitteresidentide vahel. See kehtib vaatamata sellele, kas aset leiab ka vastav kaupade füüsiline liikumine üle riigipiiride.

- 3.163 Sidusettevõtete (filiaal, tütarettevõtte või välisfiliaal) vaheliste tarnete puhul loetakse majandusliku omandiõiguse muutus toimuvat alati, kui kaubad toimetatakse ühelt sidusettevõttelt teisele. See kehtib ainult siis, kui kaupade vastuvõtjaks olev ettevõtte võtab vastutuse otsuste tegemise eest pakkumise mahu ja hindade kohta, millega toodangut turul pakutakse.

- 3.164 Järgmiste näidete puhul toimub kaupade eksport, ilma et kaubad ületaksid riigipiiri:
- rahvusvahelistes vetes tegutsevate residentist üksuste toodetud ja välisriikides otse mitteresidentidele müüdüd kaubad. Sellised kaubad on näiteks nafta, maagaas, kalandustooted, päästeteenused merel;
  - transpordivahendid või muud liikuvad seadmed, mis ei ole seotud kindla asukohaga;
  - kaubad, mis on kadunud või hävinenud pärast omandiõiguse üleminekut, kuid enne eksportiva riigi piiri ületamist;
  - kaupade vahendamine, st resident ostab kauba mitteresidentilt ja sama kaup müüakse hiljem edasi teisele mitteresidentile, kusjuures kaup ei sisene esimese ostja riigi majandusse.

Analoogselt käsitatakse ka vastavat kaupade importi.

- 3.165 Kaupade import ja eksport sisaldavad residentide ja mitteresidentide vahelisi tehinguid järgmiste toodetega:
- mitterahaline kuld;
  - hõbedakangid, teemandid ja muud väärismetallid ja -kivid;
  - ringlusest väljas olev paberraha ja mündid ning emiteerimata väärtpaberid (hinnatud väärisesemetena, mitte nende nimiväärtuse järgi);
  - elekter, gaas ja vesi;
  - üle riigipiiri aetud kariloomad;
  - postisaadetised;
  - valitsemissektori eksportkaubad, kaasa arvatud toetuste ja laenudega rahastatud kaubad;
  - kaubasiirded puhvervaru haldava organisatsiooni omandisse või omandist;
  - residentist ettevõtte poolt tema mitteresidentist sidusettevõtetele tarnitud kaubad, välja arvatud töötlemiseks mõeldud kaubad;
  - residentist ettevõtte poolt tema mitteresidentist sidusettevõtetele saadud kaubad, välja arvatud töötlemiseks mõeldud kaubad;
  - salakaubad või tooted, millest ei ole maksustamise eesmärgil (nt imporditollimaksude ja lisandväärtusmaksuga) teatatud;
  - muud kirjendamata kaubasaadetised, näiteks kingitused ja kehtestatud miinimumväärtusest odavamad kaubakogused.

- 3.166 Kaupade import ja eksport ei sisalda järgmisi kaupu, mis siiski võivad riigipiiri ületada:

- transiidina läbi riigi viidavad kaubad;
- teise riigi piirides asuvasse saatkondadesse, sõjaväebaasidesse või muudesse enklaavidesse veetavad või neist välja veetavad kaubad;
- transpordivahendid ja teised liikuvad seadmed, mis viiakse riigist ajutiselt välja ilma majandusliku omandiõiguse üleminekuta (näiteks ehitusseadmed välismaal tehtavate paigaldus- või ehitustööde jaoks);
- seadmed ja muud kaubad, mis saadetakse välismaale töötlemiseks, hoolduseks, teeninduseks või remondiks; siia kuuluvad ka välismaal vastavalt tellimusele töödeldud kaubad, kui sellega kaasneb kaupade oluline füüsiline muutus;
- muud kaubad, mis viiakse ajutiselt riigist välja ning mis üldjuhul tagastatakse aasta jooksul nende algses seisundis ja ilma majandusliku omandiõiguse üleminekuta.

Näideteks on näitustele või meelelahutuse eesmärgil välismaale saadetavad kaubad, kasutusrendi tingimustel renditavad kaubad, sealhulgas ka mitmeks aastaks renditavad kaubad, ning tagastatud kaubad, mida mitteresidentidele ei müüdüd;

- kaubad, mis on kadunud või hävinud nende saatmisel pärast piiri ületamist, kuid enne omandiõiguse üleminekut.

- 3.167 Kaupade import ja eksport kirjendatakse kaupade omandiõiguse üleminekul. Omandiõiguse muutus loetakse toimunuks hetkel, kui tehingu pooled kirjendavad tehingu oma raamatupidamises. See ei pruugi kokku langeda lepingulise protsessi erinevate etappidega, nagu
- a) kohustuse tekkimise aeg (lepingu kuupäev);
  - b) kaupade ja teenuste tarnimise ning maksenõude omandamise aeg (üleandmise kuupäev);
  - c) nõude rahuldamise aeg (maksekuupäev).
- 3.168 Kaupade importi ja eksporti tuleb hinnata franko laeva pardal eksportiva riigi piiril (FOB). See väärtus on:
- a) kaupade väärtus alushindades;
  - b) pluss nende kaupadega seotud transpordi- ja jaotusteenused kuni vastava piirini, kaasa arvatud edasiseks transportimiseks vajaliku laadimise kulud;
  - c) pluss eksporditavate kaupade kõik maksud miinus subsiidiumid; ELi-siseste saadetiste korral sisaldab see ka eksportivas riigis makstud lisandväärtusmaksu ja muid kaupade suhtes kehtivaid makse.
- Pakkumise ja kasutamise ning sümmeetrilistes sisend-väljundtabelites hinnatakse kaupade import iga tooterühma puhul hind-kindlustus-prahiraha (CIF) hindades importiva riigi piiril.
- 3.169 *Määratlus:* CIF-hind on tarnitud kauba hind importiva riigi piiril või residendile osutatud teenuse hind enne imporditollimaksude või muude impordimaksude või kaubanduse ja transpordi juurdehindluse maksmist riigi piires.
- 3.170 Teatud asjaolude korral võivad osutada vajalikeks FOB-väärtuse ligikaudsed või asendatud hinnangud, näiteks:
- a) kaupade bartertehingute väärtus määratakse alushindade alusel, mis oleks saadud, kui kaubad oleks müüdnud raha eest;
  - b) tehingud sidusettevõtete vahel: üldjuhul kasutatakse tegelikke siirdeväärtusi. Kui need erinevad turuhindadest, asendatakse need arvestusliku turuhindade ekvivalendiga;
  - c) kapitalirendi tingimustel üle antud kaubad: kaubad hinnatakse rendileandja makstud ostjahinna alusel, mitte aga rendimaksude kumulatiivse väärtuse järgi;
  - d) kaupade import, mida arvestatakse tolliandmete (ELi-väline kaubandus) või Intrastati andmete (ELi-sisene kaubandus) alusel. Kumbki andmeallikas ei rakenda FOB-väärtust, nad kasutavad vastavalt CIF-väärtust ELi piiril ja CIF-väärtust antud riigi piiril. Kuna FOB-väärtusi kasutatakse ainult kõige agregeeritumal tasandil ja CIF-väärtusi tooterühma tasandil, kohaldatakse neid modifikatsioone ainult kõige agregeeritumal tasandil ja modifitseerimist nimetatakse CIF/FOB korrigeerimiseks;
  - e) kaupade import ja eksport, mida arvestatakse uuringuandmete või mitmesuguse sihtotstarbeliselt kogutud teabe alusel. Sellistel juhtudel leitakse müügi koguväärtus toodete kaupa. Hinnang põhineb ostjahindadel ja mitte FOB-väärtustel.

Teenuste eksport ja import (P.62 ja P.72)

- 3.171 *Määratlus:* teenuste eksport koosneb kõikidest residentide poolt mitteresidentidele osutatud teenustest.
- 3.172 *Määratlus:* teenuste import koosneb kõikidest mitteresidentide poolt residentidele osutatud teenustest.
- 3.173 Teenuste eksport hõlmab järgmisi juhte:
- a) eksporditud kaupade transport, mida teostab residentist vedaja pärast seda, kui kaubad on eksportiva riigi piirest lahkunud (näited 2 ja 3 tabelis 3.3);

- b) imporditud kaupade transport, mida teostab residentist vedaja:
- 1) eksportiva riigi piirini, kui kaubad hinnatakse FOBs, et tasaarveldada FOB-väärtuses sisalduvat transpordiväärtust (näide 3 tabelis 3.4);
  - 2) importiva riigi piirini, kui kaubad hinnatakse CIFis, et tasaarveldada CIF-väärtuses sisalduvat transpordiväärtust (näited 3 ja 2 CIF tabelis 3.4);
- c) kaupade transportimine residentide poolt mitteresidentide nimel, millega ei kaasne kaupade import ega eksport (näiteks selliste kaupade transport, mida ei veeta ekspordina riigist välja, või kaupade transport väljaspool kodumaist territooriumi);
- d) reisijate vedu mitteresidentide nimel residentist vedajate poolt;
- e) töötlemine ja remont mitteresidentide nimel; need tegevused tuleb kirjendada netokujul, st teenuste ekspordina, jättes arvesse võtmata töödeldavate või remonditavate kaupade väärtuse;
- f) seadmete paigaldamine välismaal, kui projekt on oma olemuselt piiratud kestusega;
- g) finantsteenused, mida residentid osutavad mitteresidentidele, sh nii otsesed kui ka kaudsed teenustasud, näiteks FISIM;
- h) kindlustusteenused, mida residentid osutavad mitteresidentidele, kaudsete teenustasude kogusummas;
- i) mitteresidentist turistide ja ärireisijate kulutused. Need kulutused klassifitseeritakse teenustena; pakkumise ja kasutamise ning sümmeetriliste sisend-väljundtabelite jaoks on vajalik teenuste komponentideks olevate toodete järgi rühmitamine;
- j) mitteresidentide kulutused residentide pakutud tervishoiu- ja haridusteenustele; siia kuulub nende teenustega varustamine nii kodumaisel territooriumil kui ka välismaal;
- k) mitteresidentidele kuuluvate, nende endi kasutuses olevate suvilate teenused (vt punkt 3.77);
- l) autori- ja litsentsitasud, tulud, mis on seotud intellektuaalomandiõiguste (näiteks patendid, autoriõigused, kaubamärgid, tööstuslikud protsessid, frantsiisid jne) lubatud kasutamisega ning toodetud algupärandite või prototüüpide (näiteks käsikirjad, maalid jne) kasutusega litsentsilepingute alusel ning mida mitteresidentid maksavad residentidele.
- 3.174 Punktis 3.173 esitatud teenuste ekspordi loetelule vastab peegelpildina teenuste impordi loetelu ja täpemat kirjeldamist vajavad ainult järgmised teenuste impordi juhud.
- 3.175 Transporditeenuste import hõlmab järgmisi juhte:
- a) eksporditud kaupade transportimine mitteresidentist vedaja poolt eksportiva riigi piirini, et tasaarveldada eksporditud kaupade FOB-väärtuses sisalduvat transpordiväärtust (näide 4 tabelis 3.3);
- b) imporditud kaupade transportimine mitteresidentist vedaja poolt:
- 1) eksportiva riigi piirist eraldi transporditeenusena, kui imporditud kaubad hinnatakse FOBs (näited 4 ja 5 FOB tabelis 3.4);
  - 2) importiva riigi piirist eraldi transporditeenusena, kui imporditud kaubad hinnatakse CIFis (sel juhul eksportiva ja importiva riigi piiride vaheline transporditeenus juba sisaldub kaupade CIF-väärtuses; näide 4 tabelis 3.4);

- c) kaupade transportimine mitteresidentide poolt residentide nimel, millega ei kaasne kaupade import või eksport (näiteks transiitkaupade transport või transport väljaspool kodumaist territooriumi);
- d) rahvusvaheline või riigisisene reisijate vedu residentide nimel mitteresidentide vedajate poolt.

Transporditeenuste import ei sisalda eksporditud kaupade transporti mitteresidentide vedaja poolt pärast seda, kui kaubad on ületanud eksporditava riigi piiri (näited 5 ja 6 tabelis 3.3). Kaupade eksport hinnatakse FOBs ja kõiki selliseid transporditeenuseid tuleb seega pidada mitteresidentidevahelisteks tehinguteks, st tehinguteks mitteresidentide vedaja ja mitteresidentide importija vahel. See kehtib sel juhul, kui ekspordija tasub nende transporditeenuste eest ekspordi CIF-lepingute alusel.

3.176 Residentide poolt välismaal tehtud otseste ostude import sisaldab kõiki residentide poolt välismaal äri- või isiklikel eesmärkidel reisimise ajal tehtud kaupade ja teenuste oste. Siinjuures tuleb eristada kahte järgmist kategooriat, kuna need vajavad erinevat käsitlemist:

- a) kõik ärireisijate äritegevusega seotud kulutused on vahetarbimine;
- b) kõik ärireisijate ja teiste reisijate tehtud muud kulutused on kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused.

3.177 Teenuste import ja eksport kirjendatakse teenuste osutamise ajal. See langeb kokku teenuste tootmise ajaga. Teenuste impordi väärtus määratakse ostjahindade alusel ja ekspordi väärtus alushindade alusel.

Tabel 3.3. Eksporditud kaupade transpordi käsitlemine

Kodumaine territoorium	Vahepealne territoorium	Importiva riigi territoorium	
1. residentid vedaja ⇒	2. residentid vedaja ⇒	3. residentid vedaja ⇒	
4. mitteresidentid vedaja ⇒	5. mitteresidentid vedaja ⇒	6. mitteresidentid vedaja ⇒	
Kaupade eksport (FOB)	Teenuste eksport	Kaupade import (CIF/FOB)	Teenuste import
1. x	—	—	—
2. —	x	—	—
3. —	x	—	—
4. x	—	—	x
5. —	—	—	—
6. —	—	—	—

3.178 Selgitus tabeli mõistmiseks: tabeli esimesest osast nähtub, et eksporditud kaupade transportimiseks on kuus võimalust sõltuvalt sellest, kas on tegemist residentid või mitteresidentid vedajaga, ning sellest, kus transport aset leiab: asukohast kodumaisel territooriumil kuni riigipiirini, riigipiirist importiva riigi piirini või importiva riigi piirist asukohani importiva riigi piires. Tabeli teises osas on kõigi nende kuue võimaluse juures näidatud, kas transpordikulud tuleb kirjendada kaupade ekspordi, teenuste ekspordi, kaupade impordi või teenuste impordina.

Tabel 3.4. Imporditud kaupade transpordi käsitlemine

Kodumaine territoorium	Vahepealne territoorium	Eksporditava riigi territoorium
1. residentid vedaja ⇐	2. residentid vedaja ⇐	3. residentid vedaja ⇐
4. mitteresidentid vedaja ⇐	5. mitteresidentid vedaja ⇐	6. mitteresidentid vedaja ⇐

	Imporditud kaupade väärtuse arvestamine	Kaupade import	Teenuste import	Kaupade eksport (FOB)	Teenuste eksport
1.	CIF/FOB	—	—	—	—
2.	FOB CIF	— x	— —	— —	— x
3.	CIF/FOB	x	—	—	x
4.	CIF/FOB	—	x	—	—
5.	FOB CIF	— x	x —	— —	— —
6.	CIF/FOB	x	—	—	—

3.179 Selgitus tabeli mõistmiseks: tabeli esimesest osast nähtub, et imporditud kaupade transportimiseks on kuus võimalust sõltuvalt sellest, kas on tegemist residendist või mitteresidendist vedajaga, ning sellest, kus transport aset leiab: asukohast eksportivas riigis kuni selle eksportiva riigi piirini, eksportiva riigi piirist importiva riigi piirini ja riigipiirist asukohani kodumaise territooriumi piires. Tabeli teises osas on kõigi nende kuue võimaluse juures näidatud, kas transpordikulud tuleb kirjendada kaupade impordi, teenuste impordi, kaupade ekspordi või teenuste ekspordina. Mõnel juhul (näited 2 ja 5) sõltub kirjendamine imporditud kaupade suhtes kohaldatud hindamis põhimõttest. Pange tähele, et üleminek imporditud kaupade hindamisel CIFilt FOB-le koosneb

- a) CIF/FOB korrigeerimisest, st näite 2 CIFilt näite 2 FOB-le (vähendab koguimporti ja -eksporti);
- b) CIF/FOB ümberliigitamisest, st näite 5 CIFilt näite 5 FOB-le (ei muuda koguimporti ja -eksporti).

TEHINGUD OLEMASOLEVATE KAUPADEGA

3.180 *Määratlus:* olemasolevad kaubad on kaubad, millel on juba olnud kasutaja (muu kui varud).

3.181 Olemasolevate kaupade alla kuuluvad

- a) hooned ja muud kapitalikaubad, mille tootjaüksused on müüinud muudele üksustele
  - 1) samal kujul taaskasutamiseks;
  - 2) lammutamiseks või purustamiseks; järelejäävad materjalid muutuvad tooraineks (näiteks vanaraud), mida kasutatakse uute toodete tootmiseks (näiteks teras);
- b) ühelt üksuselt teisele müüidud väärisesemed;
- c) tarbekestvuskaubad, mille kodumajapidamised on müüinud muudele üksustele
  - 1) samal kujul taaskasutamiseks;
  - 2) purustamiseks ja lammutusmaterjaliks muutmiseks;
- d) mittekestvuskaubad (näiteks vanapaber, kaltsud, kasutatud riided, kasutatud pudelid jne), mille mis tahes üksus on müüinud kas taaskasutamiseks või tooraineks uute kaupade tootmisel.

Olemasolevate kaupade siirded kirjendatakse müüja puhul negatiivse kulutusena (soetamine) ja ostja puhul positiivse kulutusena (soetamine).

3.182 See olemasolevate kaupade määratlus tähendab järgmist:

- a) kui olemasoleva põhivara või vääriseseme müük leiab aset kahe residendist tootja vahel, siis põhivarasse tehtavas kapitali kogumahutuses kirjendatud positiivsed ja negatiivsed väärtused, välja arvatud omandiõiguse üleminekuga seotud kulud, tasakaalustavad üksteist majanduse kui terviku puhul;

- b) olemasoleva liikumatu põhivara (näiteks hoone) müümisel mitteresidendile loetakse viimane ostvat finantsvara, st tingliku residentist üksuse osa. Tinglik residentist üksus loetakse siis ostvat põhivara. Põhivara müük ja ost toimub residentidest üksuste vahel;
- c) olemasoleva liikuva põhivara, näiteks laeva või lennuki eksportimisel ei kirjendata majanduses müüja negatiivse põhivarasse tehtava kapitali kogumahutuse tasakaalustamiseks positiivset põhivarasse tehtavat kapitali kogumahutust;
- d) kestvuskauku, näiteks sõidukeid, võib sõltuvalt omanikust ja kasutamise otstarbest klassifitseerida põhivaraks või kestvuskaubaks. Kui sellise kauba omandiõigus läheb üle ettevõttelt kodumajapidamisele kauba lõpptarbimiseks kasutamiseks, siis ettevõttele kirjendatakse negatiivne kapitali kogumahutus põhivarasse ja kodumajapidamisele kirjendatakse positiivne tarbimiskulutus. Kui omandiõigus läheb üle kodumajapidamiselt ettevõttele, siis kodumajapidamisele kirjendatakse negatiivne lõpptarbimiskulutus ja ettevõttele kirjendatakse positiivne kapitali kogumahutus põhivarasse;
- e) tehinguid olemasolevate väärisesemetega tuleb kirjendada väärisesemete soetamisena (positiivse kapitali kogumahutusena) ostja poolt ja väärisesemete realiseerimisena (negatiivse kapitali kogumahutusena) müüja poolt. Juhul kui tehing toimub välismaailmaga, kirjendatakse see kui kauba import või eksport. Vääriseseme müüki kodumajapidamise poolt ei kirjendata negatiivse lõpptarbimiskulutusena;
- f) kui valitsemissektor müüb olemasolevaid sõjalisi kestvuskauku välismaale, kirjendatakse see kaupade ekspordi ja valitsemissektori negatiivse kapitalimahutusena põhivarasse.

3.183 Tehingud olemasolevate kaupadega kirjendatakse omandiõiguse ülemineku ajal. Hindamis põhimõtetena kasutatakse põhimõtteid, mis on kohased vastavate toodetega tehtavate tehingute liigile.

MITTETOODETUD VARA SOETAMINE MIINUS REALISEERIMINE (NP)

3.184 *Määratlus:* mittetoodetud vara koosneb varadest, mida tootmise määratluse kohaselt ei ole toodetud ja mida võib kasutada kaupade ja teenuste tootmisel.

3.185 Mittetoodetud vara soetamise miinus realiseerimise puhul eristatakse kolme kategooriat:

- a) loodusvarade soetamine miinus realiseerimine (NP.1);
- b) rendi- ja muude lepingute ning litsentside soetamine miinus realiseerimine (NP.2);
- c) firmaväärtuse ja turundusvarade ost miinus müük (NP.3).

3.186 Loodusvarad hõlmavad järgimisi kategooriaid:

- a) maa;
- b) maavara- ja energiavarud;
- c) mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid;
- d) veevarud;
- e) raadiospektrid;
- f) muud loodusvarad.

Loodusvarade hulka ei kuulu bioloogiliste ressursside kultiveerimise tulemusena toodetud varad. Kultiveeritavate bioloogiliste ressursside ostu ja müüki ei kirjendata loodusvarade soetamise miinus realiseerimisena; need kirjendatakse kapitalimahutusena põhivarasse. Ka loodusvarade ajutise kasutamise eest tehtavaid makseid ei kirjendata loodusvarade soetamisena, need kirjendatakse rentimisena, st omandituluna (vt 15. peatükk „Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid”).

3.187 Maad defineeritakse kui maapinda, mis koosneb pinnasest ja sellega seotud pinnaveest. Pinnavee hulka arvatakse kõik siseveekogud (veehoidlad, järved, jõed jne), mille suhtes on võimalik rakendada omandiõigust.

3.188 Maa hulka ei kuulu

- a) ehitised või muud maapealsed või maad läbivad rajatised (näiteks teed ja tunnelid);
- b) viinamarjakasvatused, puuviljajaaiaid, muud puudeistandused ja põllukultuuride kasvandused jne;
- c) maavarad;
- d) mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid;
- e) maa-alused veeressursid.

Kirjed a ja b kuuluvad toodetud põhivara hulka ning kirjed c, d ja e on mittetoodetud vara liigid.

3.189 Maa ja muu loodusvara soetamise ja realiseerimise väärtus määratakse soetamise ja realiseerimise ajal kehtinud jooksvate turuhindade alusel. Tehingud loodusvaradega kirjendatakse müüja ja ostja arvepidamises ühesuguses väärtuses. Selle väärtuse hulka ei arvata loodusvara omandiõiguse üleminekuga seotud kulusid. Neid kulusid käsitatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse.

3.190 Rendi-/üüri- ja muud lepingud ning litsentsid kui mittetoodetud vara koosnevad järgmistest rühmadest:

- a) üleantavad kasutusrendilepingud;
- b) loodusvarade kasutamise load, nt kalapüügikvoodid;
- c) teatud tegevuste load, nt saasteluba, luba käitada piiratud arvul kasiinosid või luba osutada taksoteenust teatud piirkonnas;
- d) ainuõigus tulevastele kaupadele ja teenustele, nt jalgpalluri leping või kirjastaja ainuõigus anda välja teatud autori uusi teoseid.

3.191 Rendi-/üüri- ja muude lepingute ning litsentside kui mittetoodetud vara kategooria hulka ei loeta selliste varade kasutusrenti; kasutusrendimaksud kirjendatakse vahetarbimisena.

Rendi-/üüri- ja muude lepingute ning litsentside soetamise ja realiseerimise väärtuse hulka ei arvata seonduvaid omandiõiguse ülemineku kulusid. Omandiõiguse üleminekuga seotud kulusid käsitatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse.

3.192 *Määratlus:* firmaväärtuse ja turundusvarade väärtus on jätkuvalt tegutseva ettevõtte eest tasutava väärtuse ja tema netovara (vara miinus kohustused) vahe. Netovara (vara miinus kohustused) arvutamiseks määratakse kindlaks ja hinnatakse kõik konkreetsed varad ja kohustused.

3.193 Firmaväärtus kirjendatakse ainult juhul, kui selle väärtus ilmneb turutehingust, näiteks kogu ettevõtte müügist. Kui kindlaksmääratud turundusvarasid müüakse üksikult ja eraldi kogu ettevõttest, kirjendatakse see müük asjaomase kirje all.

3.194 Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine kirjendatakse sektorite, kogumajanduse ning välismaailma kapitalikontol.

—

4. PEATÜKK

JAOTUSTEHINGUD

- 4.01 *Määratlus:* jaotustehingud on tehingud, mille vahendusel tootmises loodud lisandväärtus jaotatakse töö, kapitali ja valitsemissektori vahel, samuti tulu ja rikkuse ümberjaotamise tehingud.

Eristatakse jooksvaid ja kapitalisiirdeid, kusjuures kapitalisiirded on pigem sääste või rikkust kui tulu ümber jaotavad.

HÜVITISED TÖÖTAJATELE (D.1)

- 4.02 *Määratlus:* hüvitisi töötajatele (D.1) määratletakse kui rahalist või mitterahalist kogutasu, mida tööandja maksab töötajale viimase poolt arvestusperioodi jooksul tehtud töö eest.

Hüvitised töötajatele koosnevad järgmistest osadest:

- a) palk (D.11):

— rahaline palk;

— mitterahaline palk;

- b) tööandjate sotsiaalmaksed (D.12):

— tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed (D.121):

— tööandjate tegelikud pensionimaksed (D.1211);

— tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed (D.1212);

— tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.122):

— tööandjate arvestuslikud pensionimaksed (D.1221);

— tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed (D.1222).

Palk (D.11)**Rahaline palk**

- 4.03 Rahaline palk sisaldab sotsiaalmakseid, tulumaksu ja muid makse, mida töötaja maksab, sealhulgas ka need, mille tööandja maksab töötaja eest otse sotsiaalkindlustussüsteemi, maksuametile jne.

Rahaline palk sisaldab järgmisi tasuliike:

- a) regulaarselt makstav põhipalk;

- b) kõrgendatud tasud, näiteks tasu ületunnitöö, öötöö, nädalalõputöö, rasketes või ohtlikes tingimustes tehtava töö eest;

- c) elukalliduse toetus, kohalik toetus ja väljarändetoetus;

- d) lisatasud või muud erandlikud väljamaksed, mis on seotud ettevõtte tegevuse üldiste tulemustega ja mille eesmärgiks on töötajate motiveerimine; tootlikkusel või kasumil põhinevad lisatasud, jõulu- ja uusaastapremiad, v.a töötaja sotsiaaltoetus (vt punkti 4.07 alapunkt c); 13. ja 14. kuupalk (iga-aastane täiendav tasu);

- e) toetused sõiduks tööle ja töölt koju, v.a toetused või hüvitised töötajatele reisi-, lahusoleku-, kolimis- ja esinduskulude katteks, mis on seotud nende töökohustuste täitmisega (vt punkti 4.07 alapunkt a);

- f) puhkusetasu riigipühade või korralise puhkuse puhul;
- g) komisjonitasud, jootraha, kohalolekutasud ja juhatuse liikmete tasud, mida makstakse töötajatele;
- h) tööandjate maksed töötajatele kogumishoiuste skeemide alusel;
- i) erandkorras tehtavad maksed firmast lahkuvatele töötajatele, kui need maksed pole seotud kollektiivlepinguga;
- j) rahalised eluasemetoetused, mida tööandja maksab töötajatele.

Mitterahaline palk

4.04 *Määratlus*: mitterahaline palk koosneb kaupadest ja teenustest või muudest mitterahalistest toetustest, mida tööandjad võimaldavad tasuta või soodushinnaga ja mida töötajad võivad kasutada vabal ajal ja oma äranägemise järgi oma isiklike või kodumajapidamise teiste liikmete vajaduste rahuldamiseks.

4.05 Näited mitterahalise palga kohta:

- a) söök ja jook, k.a need, mida tarbitakse ärireisidel, aga välja arvatud erisöök või -jook, mis on vajalikud erandlike töötingimuste tõttu. Hinnaalandused, mis on seotud tasuta söögiga või söömiseiga subsideeritavas sööklas või lõunatalongide eest, tuleb samuti arvata mitterahalise palga alla;
  - b) tööandja enda osutatud ja ostetud eluruumide või majutusteenused, mida võivad kasutada kõik selle kodumajapidamise liikmed, kuhu töötaja kuulub;
  - c) vormiriietus või muud tüüpi eririietus, mida töötaja kannab mitte ainult tööl, vaid sageli ka väljaspool töökohta;
  - d) liiklusvahendite või teiste kestvuskapade andmine töötajatele isiklikuks kasutamiseks;
  - e) kaubad ja teenused, mis on tööandja oma tootmisprotsessi toodanguks, nagu tasuta sõit raudtee- või lennuetevõtte töötajatele, tasuta kivisüsi kaevuritele või tasuta toit põllumajandustöötajatele;
  - f) sportimis-, vaba aja või puhkuse veetmise võimaluste pakkumine töötajatele ning nende pereliikmetele;
  - g) transport tööle ja töölt koju, v.a siis, kui see leiab aset töö ajal; parkimine, kui selle eest oleks muidu maksta tulnud;
  - h) lastehoiuteenus töötajate lastele;
  - i) maksed, mida tööandjad teevad töötajate eest tööõnukogudele või teistele samalaadsetele organisatsioonidele;
  - j) töötajatele jagatud boonusaktsiad;
  - k) laenud töötajatele alandatud intressimääradega. Selle toetuse väärtus hinnatakse summamana, mille töötaja peaks maksuma, kui makstav intress vastaks turutingimustele, ning sellest summast lahutatakse tegelikult makstud intressi summa. Toetus kirjendatakse palga osana tulude moodustamise kontrol ja vastav arvestuslik intressimakse töötajalt tööandjale kirjendatakse tulude esmase jaotamise kontrol;
  - l) aktsiaoptsioonid, kui tööandja võimaldab töötajal teataval kuupäeval tulevikus osta aktsiaid või osakuid kindlaksmääratud hinnaga (vt punktid 4.168–4.178);
  - m) registreerimata tegevusest ettevõtete sektoritest saadud tulud, mis on selles tegevuses osalenud töötajale kantud üle eraviisiliseks kasutuseks.
- 4.06 Mitterahalise palgana töötajale antud kaupade ja teenuste väärtust hinnatakse alushindades, kui nende tootja on tööandja, ning ostjahindades, kui tööandja on need ostnud. Kui kaubad ja teenused on antud tasuta, arvutatakse nende kui mitterahalise palga väärtus vastavalt kõnealuste kaupade ja teenuste alushindadele (või tööandja makstud ostjahindadele, kui tööandja on need ostnud). Väärtusest arvestatakse maha töötaja makstud summa, kui kaupu ja teenuseid ei anta tasuta, vaid müüakse alandatud hinnaga.

4.07 Palk ei sisalda järgmist:

a) tööandjate kulutused, mis on vajalikud nende tootmisprotsessi jaoks. Näited on järgmised:

- 1) töötajate töökohustuste täitmise kestel tekkinud reisi-, lahusoleku-, kolimis- ja esinduskulutuste katmine;
- 2) kulutused mugavuste loomiseks töökohal, töö iseloomu tõttu nõutavaks arstlikuks läbivaatuseks ning töö ajal kantava tööriietuse muresemiseks;
- 3) majutusteenused töökohal, mida ei saa kasutada kodumajapidamised, millesse töötajad kuuluvad, näiteks kajutid, magamisruumid, tööliste ühiselamud, soojakud jne;
- 4) erisöögid ja -joogid, mis on vajalikud erandlike töötingimuste tõttu;
- 5) töötajatele makstud toetused tööks vajalike tööriistade, seadmete või eririietuse ostmiseks või see osa töötajate palgast, mida nad vastavalt oma töölepingule peavad selliste ostude tegemiseks kasutama. Kui töötajad peavad töölepingu alusel ostma töövahendeid, seadmeid, eririietust jne ning seda ei hüvitata neile täiel määral, arvestatakse nende kantud ülejäänud kulud palgana saadavast summast maha ja tööandja vahetarbimist suurendatakse vastavalt.

Neid kulutusi kaupadele ja teenustele, mida tööandjad peavad oma töötajatele võimaldama, et viimased saaksid oma tööd teha, käsitatakse kui tööandjate vahetarbimist;

- b) palk, mida tööandjad maksavad ajutiselt oma töötajatele nende haiguse, raseduse ja sünnituse, tööõnnetuse, töövõimetuse jne korral. Neid makseid käsitatakse kui muid sotsiaalkindlustushüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (D.6222) ja mis märgitakse samas mahus tööandjate arvestuslike sotsiaalmaksete all, mis ei ole pensionimaksud (D.1222);
- c) muud tööga seotud sotsiaalkindlustushüvitised, mis esinevad laste-, abikaasa-, pere-, haridus- või muude toetusena töötajate poolt ülalpeetavatele inimestele ja tasuta meditsiiniteenustena (v.a need, mis on vajalikud töö iseloomu tõttu) töötajatele või nende perekondadele;
- d) tööandja poolt palgalt makstavad maksud, näiteks palgafondimaks. Selliseid ettevõtte makstavaid makse arvestatakse kas protsendina palgast või kindlaksmääratud summana töötaja kohta. Neid makse käsitatakse kui muid tootismakseid;
- e) maksed kodustöötajatele tükitöö alusel. Kui kodustöötaja töötasu määratakse tema vastutusel toimuva tootmisprotsessi toodangu väärtuse alusel sõltumata tema tööpanusest, tähendab selline tasustamine, et töötaja on mittepalgaline töötaja.

Tööandjate sotsiaalmaksud (D.12)

4.08 *Määratlus:* tööandjate sotsiaalmaksud on sotsiaalmaksud, mida tööandja peab maksma riiklikesse sotsiaalkindlustuskeemidesse või muudesse tööga seotud sotsiaalkindlustuskeemidesse, et tagada oma töötajatele sotsiaaltoetused.

Tööandjate tehtud sotsiaalmakseid, millega tagatakse oma töötajate õigus sotsiaaltoetustele, vaadeldakse kui töötajatele makstavaid hüvitisi. Tööandjate sotsiaalmaksud võivad olla tegelikud või arvestuslikud.

Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.121)

4.09 *Määratlus:* tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.121) koosnevad tööandjate poolt oma töötajate huvides kindlustusandjatele (riiklik sotsiaalkindlustus ja muud tööga seotud sotsiaalkindlustuskeemid) tehtud maksetest. Need maksed hõlmavad kohustuslikke, kokkuleppelisi, lepingujärgseid ja vabatahtlikke kindlustusmaksid sotsiaalsete riskide ja vajaduste katteks.

Kuigi tööandjad teevad need maksed otse kindlustusandjatele, peetakse neid tööandjate makseid töötajatele makstavate hüvitiste osaks. Seejärel kirjendatakse töötajaid kindlustusandjatele maksete tegijatena.

Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud koosnevad kahest jaotusest: pensioniga seotud maksed ja muude toetuste jaoks tehtud maksed, mis kantakse eraldi järgmistesse kategooriatesse:

- a) tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211);
- b) tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud (D.1212).

Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud, vastavad maksetele, mis on seotud sotsiaalsete riskide ja vajadustega, mis ei ole pensionid, nagu näiteks nende töötaja haigus, rasedus ja sünnitus, tööõnnetus, puue, koondamine jne.

Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud (D.122)

4.10 *Määratlus:* tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud (D.122) kujutavad endast muude sotsiaalkindlustushüvitiste vastaskirjet (D.622) (miinus lõplikud töötajate sotsiaalmaksud), mida tööandjad maksavad otse oma töötajatele või endistele töötajatele ja teistele vastavate õigustega isikutele, kaasamata kindlustusandjat või autonoomset pensionifondi ning loomata sel eesmärgil spetsiaalset fondi või eraldi reservi.

Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud jaotatakse kahte kategooriasse.

- a) Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud (D.1221)

Pensioniga seotud sotsiaalkindlustusskeemid klassifitseeritakse määratud sissemaksega skeemideks ja määratud väljamaksega skeemideks.

Määratud sissemaksega skeemi puhul määratakse hüvitised skeemi tehtud maksete ja fondide investeringutulu põhjal. Pensionile jäämisel võtab töötaja kõik makstavate hüvitistega seotud riskid enda peale. Nende skeemide puhul puuduvad arvestuslikud maksed, kui tööandja ei halda ise pensioniskeemi. Sel juhul vaadeldakse skeemi haldamise kulusid arvestusliku maksena, mis tuleb maksta töötajale töötajatele makstavate hüvitiste osana. See summa kirjendatakse samuti kui kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused finantsteenustele.

Määratud väljamaksega skeemi puhul määratakse liikmetele makstavad hüvitised skeemi eeskirjade alusel, st makse või miinimummakse määramiseks kasutatakse valemite. Määratud väljamaksega skeemi puhul teevad sissemakseid üldjuhul nii tööandja kui ka töötaja, kusjuures töötaja sissemaksud on kohustuslikud ja moodustavad teatava protsendi jooksvast palgast. Kulud, mis seonduvad sellega, et hüvitiste maksmine oleks võimalik ettenähtud mahus, kannab tööandja. Hüvitiste maksmise risk langeb tööandjale.

Määratud väljamaksega skeem sisaldab tööandja arvestuslikku makset, mis arvutatakse järgmiselt:

tööandja arvestuslik makse võrdub

hüvitise suurenemine jooksva tööperioodi põhjal

miinus tööandja tegelike maksete summa

miinus töötaja maksete summa

pluss skeemi haldamise kulud.

Mõnda skeemi võidakse nimetada mitteosamakseliseks, sest puuduvad tööandja või töötaja tegelikud maksed. Siiski arvestatakse ja arvutatakse tööandja arvestuslik makse äsja kirjeldatud viisil.

Kui valitsemissektori töötajate puhul ei ole skeemidepõhiseid pensioniõigusi kirjendatud põhiarvepidamises, tuleb valitsemissektori tööandjate arvestuslikke pensionimakseid hinnata kindlustusmatemaatiliste arvutuste põhjal. Üksnes juhtudel, kui kindlustusmatemaatiliste arvutustega ei ole võimalik saavutada piisavat usaldusväärsuse taset, võib valitsemissektori tööandjate arvestuslikke pensionimakseid hinnata veel kahel viisil:

- 1) praegustele töötajatele makstava palga mõistliku protsendi alusel või

2) parasjagu makstavate hüvitiste ja tegelike sissemaksete (mida maksavad nii töötajad kui ka valitsemissektor kui tööandja) vahe.

b) Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed (D.1222)

Asjaolu, et teatavaid sotsiaaltoetusi maksavad vahetult tööandjad, mitte riiklikud sotsiaalkindlustusfondid või teised kindlustusandjad, ei välista nende toetuste kirjendamist sotsiaaltoetustena. Kuna kulutused nendele toetustele on osa tööandjate tööjõukuludest, tuleb nad samuti arvata töötajatele makstavate hüvitiste koosseisu. Sellisel juhul tuleb nende töötajate vastav tasu leida arvestuslikult ning arvestuslik osa on võrdne nende sotsiaalmaksete suurusega, mida on vaja maksta, et katta sotsiaaltoetused, mille saamise õigus on töötajatel kogunenud. Nende summade puhul arvestatakse kõiki tööandja või töötaja tehtud tegelikke maksed ja need summad ei sõltu mitte ainult jooksvalt makstavate toetuste tasemest, vaid ka viisist, kuidas nende skeemide korral tööandjate kohustused peaksid tulevikus arenema selliste tegurite tulemusena nagu oodatavad muutused nende praeguste ja endiste töötajate arvus, vanuselises koosseisus ja eeldatava eluea pikkuses. Nende maksete arvestuslikud väärtused põhinevad samasugustel kindlustusmatemaatilistel arvutustel, millega määratakse preemiade suurus, mida tuleb maksta kindlustusettevõtetele.

Tegelikuses võib osutada selliste arvestuslike maksete summa täpne arvutamine siiski keeruliseks. Tööandja võib ise teha arvestusi – võib-olla samalaadselt rahastatud skeemidesse tehtud maksete alusel –, et oma võimalikke kohustusi tulevikus välja arvutada, ning selliseid arvestusi võib kasutada, kui need on olemas. Teine vastuvõetav meetod on praegustele töötajatele makstava palga mõistliku protsendi kasutamine. Muul juhul on ainus otstarbekas võimalus kasutada arvestuslike maksete katmiseks vajaliku hinnangulise arvestusliku töötasuna jooksvalt finantseeritavaid hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised ja mida tööandja maksab sama arvestusperioodi jooksul. Jooksva perioodi tegelikult makstud hüvitiste põhjal on asjakohane hinnata maksete ja nendega seotud arvestusliku tasu suurust.

4.11 Sektorite kontodel kajastuvad otseste sotsiaaltoetuste kulude esiteks tulude moodustamise konto kasutamise poolel töötajatele makstavate hüvitiste osana ja teiseks tulude teise jaotamise konto kasutamise poolel kui sotsiaaltoetused. Viimati nimetatud konto tasakaalustamiseks eeldatakse, et töötajate kodumajapidamised maksavad tööandjate sektorile tagasi tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed, millest koos töötajate lõplike sotsiaalmaksetega rahastatakse otseste sotsiaalhoolekande toetusi, mida töötajad saavad nendeltsamadelt tööandjalt. Selline tinglik ringlus on sarnane ringlusega, milles tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed läbivad kõigepealt kodumajapidamiste kontosid ja mille puhul need loetakse seejärel kodumajapidamiste poolt kindlustusandjatele makstuks.

4.12 Töötajatele makstavate hüvitiste kirjendamise aeg:

a) palk (D.11) kirjendatakse sel perioodil, mille jooksul töö on tehtud. Ühekordsed lisatasud ning muud erakorralised maksed, nagu 13. kuupalk, kirjendatakse nende maksetähtajal. Aktsioptionsioonide kirjendamise aeg on jaotatud perioodile nende võimaldamise kuupäeva ja üleandmiskuupäeva vahel. Kui puuduvad piisavad andmed, kirjendatakse optiooni väärtus üleandmiskuupäeval;

b) tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed (D.121) kirjendatakse sel perioodil, mille jooksul töö on tehtud;

c) tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.122) kirjendatakse järgmiselt:

1) need, mis on kohustuslike otseste sotsiaaltoetuste vastaskirjeks, kirjendatakse sel perioodil, mille jooksul töö on tehtud;

2) need, mis on vabatahtlike otseste sotsiaaltoetuste vastaskirjeks, kirjendatakse ajal, millal neid toetusi jagatakse.

4.13 Hüvitised töötajatele koosnevad järgmistest komponentidest:

a) residendist töötajatele residendist tööandjate poolt makstud hüvitised;

b) residendist töötajatele mitteresidendist tööandjate poolt makstud hüvitised;

c) mitteresidendist töötajatele residendist tööandjate poolt makstud hüvitised.

Punktides a–c loetletud näitajad kirjendatakse järgmiselt:

1) residendist ja mitteresidendist töötajatele residendist tööandjate poolt makstud hüvitised koosnevad punktides a ja c loetletud komponentidest ning need kirjendatakse nende sektorite ja tegevusalade tulude moodustamise konto kasutamise poolel, kuhu tööandjad kuuluvad;

- 2) residendist töötajatele residendist ja mitteresidendist tööandjate poolt makstud hüvitised koosnevad punktides a ja b loetletud komponentidest ning need kirjendatakse kodumajapidamiste esmase tulu jaotamise konto ressursside poolele;
- 3) punktis b osutatud komponent, residendist töötajatele mitteresidendist tööandjate poolt makstud hüvitised, kirjendatakse esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto kasutamise poolele;
- 4) punktis c osutatud komponent, mitteresidendist töötajatele residendist tööandjate poolt makstud hüvitised, kirjendatakse esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto ressursside poolele.

TOOTMIS- JA IMPORDIMAKSUD (D.2)

- 4.14 *Määratlus:* tootmis- ja impordimaksud (D.2) koosnevad kohustuslikest, vastutasuta rahalistest või mitterahalistest maksetest, mida valitsemissektor või Euroopa Liidu institutsioonid koguvad kaupade ja teenuste tootmiselt ja impordilt, tööjõu hõivamiselt, maa, ehitiste või muu tootmises kasutatud vara omandiõiguselt või kasutamisel. Need maksud makstakse olenemata saadud kasumist.
- 4.15 Tootmis- ja impordimaksud koosnevad järgmistest osadest:
- a) tootemaksud (D.21):
    - 1) lisandväärtusmaksu tüüpi maksud (käibemaks) (D.211);
    - 2) impordimaksud ja -tollimaksud, välja arvatud käibemaks (D.212):
      - imporditollimaksud (D.2121);
      - impordimaksud, välja arvatud käibemaks ja imporditollimaksud (D.2122);
    - 3) tootemaksud, välja arvatud käibemaks ja impordimaksud (D.214);
  - b) muud tootmismaksud (D.29).

Tootemaksud (D.21)

- 4.16 *Määratlus:* tootemaksud (D.21) on maksud, mida makstakse teatud kauba või teenuse toodetud või vahendatud ühikult. Maks võib olla teatav rahahulk kauba või teenuse koguseühikult või see võib olla arvatatud kui teatav protsent toodetud või vahendatud kauba või teenuse ühiku hinnast või väärtusest. Tootele määratud maksud, sõltumata sellest, missugune institutsionaalne üksus maksu maksab, arvatakse tootemaksude koosseisu, kui need maksud pole spetsiifiliselt liigitatud mõne teise jaotuse alla.

Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud (käibemaks) (D.211)

- 4.17 *Määratlus:* lisandväärtusmaksu tüüpi maks (käibemaks) on kaupade ja teenuste suhtes kehtestatud maks, mida ettevõtted koguvad eri etappides ja mis lõppkokkuvõttes kantakse täies mahus üle lõppostjatele.

See jaotus hõlmab käibemaksu, mida kogub valitsemissektor ja mida rakendatakse kodumaistele ja importtoodetele, ning muid mahaarvatavaid makse, mida rakendatakse käibemaksureeglitega sarnaste reeglite alusel. Kõiki lisandväärtusmaksu tüüpi makse nimetatakse edaspidi „käibemaksuks”. Lisandväärtusmaksu tüüpi maksude ühine omadus on see, et tootjad on kohustatud maksma valitsemissektorile vaid oma müügit arvestatud käibemaksu ning vahetarbimisega ja kapitali kogumahutusega põhivarasse seotud ostudelt arvestatud käibemaksu vahe.

Käibemaksu kirjendatakse netomaksuna selles mõttes, et:

- a) kaupade ja teenuste toodangut ning importi hinnatakse deklareeritud käibemaksu arvesse võtmata;
- b) kaupade ja teenuste ostu kirjendatakse koos käibemaksuga, mida ei saa maha arvestada. Käibemaks kirjendatakse ostjate, mitte müüjate poolt kantavaks ja ka siis ainult nende ostjate poolt, kel pole võimalik seda maha arvata. Suurem osa käibemaksust kirjendatakse makstuna lõppkasutusel, peamiselt kodumajapidamiste tarbimise puhul.

Kogumajanduse puhul on käibemaks võrdne deklareeritud käibemaksu kogusumma ja mahaarvatava käibemaksu kogusumma vahega (vt punkt 4.27).

Impordimaksud ja -tollimaksud, välja arvatud käibemaks (D.212)

4.18 Määratlus: impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks (D.212), hõlmavad kohustuslike makseid (v.a käibemaks), mida valitsemissektor või Euroopa Liidu institutsioonid koguvad importtoodetelt, et lasta need majandusterritooriumil vabasse ringlusse, ja teenustelt, mida mitteresidendist üksused osutavad residendist üksustele.

Kohustuslike maksete alla kuuluvad:

- a) imporditollimaksud (D.2121): need koosnevad tollimaksudest või muudest impordimaksudest, mida makstakse tollitariifistiku kohaselt teatavat tüüpi kaupade eest, kui need sisenevad selle riigi majandusterritooriumile, kus neid kasutatakse;
- b) impordimaksud, välja arvatud käibemaks ja imporditollimaksud (D.2122).

See jaotus hõlmab järgmist:

- 1) imporditud põllumajandustoodete maksud;
- 2) impordi suhtes kohaldatav kursikompensatsioon;
- 3) teatavate importtoodete aktsiisimaksud jt spetsiaalsed maksud, kui selliseid makse samasugustelt kodumaistelt kaupadelt maksab tootmisharu ise;
- 4) üldised müügimaksud, mida makstakse importkaupadelt ja -teenustelt;
- 5) maksud, mis kehtivad konkreetsete teenuste suhtes, mida mitteresidendist ettevõtted osutavad majandusterritooriumil residendist üksustele;
- 6) teatavate kaupade või teenuste impordimonopoli omavate avaliku sektori ettevõtete kasumid, mis riigile üle kantakse.

Netoimpordimaksud ja -tollimaksud, välja arvatud käibemaks, arvutatakse, lahutades impordisubsiidiumid (D.311) impordimaksudest ja -tollimaksudest, välja arvatud käibemaks (D.212).

Tootemaksud, välja arvatud käibemaks ja impordimaksud (D.214)

4.19 Määratlus: tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud (D.214), koosnevad kaupade ja teenuste suhtes kehtestatud maksudest, mida makstakse seoses nende tootmise, ekspordi, müügi, üleandmise, rentimise või kohaletoi-metamisega või seoses nende kasutamisega oma tarbeks või oma kapitalimahutuseks.

4.20 Eelkõige kuuluvad siia:

- a) aktsiisimaksud ja tarbimismaksud (välja arvatud need, mis kuuluvad impordimaksudest ja -tollimaksudest alla);
- b) teatavate toodete, nagu alkohoolsed joogid või tubakas, müümise tempelmaksud ja juriidiliste dokumentide või tšekkide tempelmaksud;
- c) finants- ja kapitalitehingute maksud, mida makstakse mittefinants- ja finantsvara, sealhulgas välisvaluuta ostu või müügi korral. Neid makstakse, kui maa või muu vara omandiõigus üle läheb, välja arvatud kapitalisiirete tulemusena (peamiselt pärandused ja kingitused). Neid käsitatakse kui vahendajate teenuste suhtes kehtivaid makse;
- d) auto registreerimise maksud;
- e) meelelahutusmaksud;
- f) loteriide, hasartmängude ja kihlvedude maksud, välja arvatud maksud, mis tuleb tasuda võitudelt;
- g) kindlustuspreemiatelt tasutavad maksud;
- h) muud maksud spetsiifilistele teenustele: hotellid või ööbimiskohad, majutusteenused, restoranid, transport, side, reklaam;

- i) üldised müügitasud või käibelt arvestatavad maksud (välja arvatud lisandväärtusmaksu tüüpi maksud): siia kuuluvad tootjate hulgi- ja jaemüügitasud, ostumaksud, käibelt arvestatavad maksud;
  - j) riigile üle kantud maksumonopoolide kasumid, välja arvatud teatud kaupa või teenust riiki importiva monopoli kasumid (mis kuuluvad D.21.22 alla). Maksumonopolid on avaliku sektori ettevõtted, millele on antud seaduslik monopoolne võim teatud liiki kauba või teenuse tootmise või jaotamise üle selleks, et saada tulu, ja mitte selleks, et teenida avaliku sektori majandus- või sotsiaalpoliitika huve. Kui avaliku sektori ettevõttele on antud tahtliku majandus- või sotsiaalpoliitika tulemusena monopoolne võim seoses kauba või teenuse olemuse või tootmistehnoloogiaga – nagu näiteks kommunaalteenuste, postkontorite ja telekommunikatsiooni, raudtee jne puhul –, siis ei kujuta see endast maksumonopoli;
  - k) eksporditollimaksud ja ekspordilt kogutud kursikompensatsioonid.
- 4.21 Netotootemaksud leitakse, lahutades tootemaksudest (D.21) tootesubsiidiumid (D.31).

Muud tootmismaksud (D.29)

- 4.22 *Määratlus:* muud tootmismaksud (D.29) koosnevad kõigist maksudest, mida ettevõtte tasuvad seoses tootmisgevusega, sõltumata toodetud või müüdüd kaupade ja teenuste hulgast või väärtusest.

Muud tootmismaksud võivad olla kehtestatud tootmisprotsessis kasutatavale maale, põhivarale või tööjõule või teatud tegevustele või tehingutele.

- 4.23 Muud tootmismaksud (D.29) sisaldavad järgmisi makse:

- a) maksud maa, ehitiste või muude ettevõtte poolt tootmises kasutatavate rajatiste omandiõiguse või kasutuse pealt (k.a omanike kasutuses olevate eluruumide pealt);
- b) maksud tootmiseks kasutatavalt põhivaralt (näiteks liiklusvahendid, masinad ja seadmed), olenemata sellest, kas ollakse ise selle põhivara omanik või on see põhivara renditud;
- c) maksud kogu töötasufondilt;
- d) maksud tootmise eesmärgil tehtud rahvusvahelistelt tehingutelt (näiteks reisimine välismaal, rahaülekanded välismaalt või samalaadsed tehingud mitteresidentidega);
- e) ettevõtete makstud maksud äri- ja kutselitsentside eest, kui sellised litsentsid antakse automaatselt pärast vastava summa maksmist. Sel juhul on tõesäoline, et need on lihtsalt tulu saamise vahendid, isegi kui valitsemissektor nende eest sertifikaadi või loa annab. Kui aga valitsemissektor annab litsentse, et teostada mõnda päris reguleerimisfunktsiooni, näiteks kui valitsemissektor kontrollib litsentsi andmise eesmärgil äripindade sobivust või ohutust, kasutatavate seadmete töökindlust või ohutust, palgatud töötajate erialast pädevust või toodetud kaupade või teenuste kvaliteeti või standarditele vastavust, siis käsitatakse neid makseid kui osutatud teenuste ostu, välja arvatud juhul, kui litsentside eest nõutavad summad ei ole üldse proportsioonid valitsemissektori tehtava kontrolli kuludega;
- f) tootmisgevusest tingitud saaste maksud. Need koosnevad maksudest, mida tuleb maksta keskkonna saastamise eest mürgiste gaaside, vedelike või muude kahjulike ainetega. Siia ei kuulu maksed, mida tehakse selle eest, et avaliku sektori asutused koguvad ja kõrvaldavad jäätmeid või mürgiseid aineid – sellised maksed kujutavad endast ettevõtete vahetarbimist;
- g) ühtlasest maksumäärast tingitud käibemaksu seadusega ettenähtust väiksem tagasimaksmine, mida tuleb tihti ette põllumajanduses.

- 4.24 Muude tootmismaksude hulka ei kuulu maksud liiklusvahendite jne isikliku kasutamise eest kodumajapidamiste poolt – need kirjendatakse kui jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne.

Euroopa Liidu institutsioonidele makstavad tootmis- ja impordimaksud

- 4.25 Euroopa Liidu institutsioonidele makstavad tootmis- ja impordimaksud sisaldavad järgmisi makse, mida koguvad liikmesriikide valitsused Euroopa Liidu institutsioonide nimel: tulud ühisest põllumajanduspoliitikast: imporditud põllumajandustoodete lõivud, ekspordilt ja impordilt võetavad kursikompensatsioonid, suhkrutootmismaksud ja isoglükooosi maks, piima ja teravilja suhtes kehtivad kaasvastutusmaksud; tulud kaubavahetusest kolmandate riikidega: Euroopa ühenduste integreeritud tariifistiku (TARIC) alusel kehtestatud tollimaksud.

Euroopa Liidu institutsioonidele makstavad tootmis- ja impordimaksud ei sisalda käibemaksupõhiseid omavahendeid, mis kuuluvad muude jooksvate siirete alla käibemaksu- ja kogurahvatulupõhiste ELi omavahendite jaotuses (D.76) (vt punkt 4.140).

Tootmis- ja impordimaksud: kirjendamise aeg ja kirjendatavad summad

- 4.26 Tootmis- ja impordimaksude kirjendamine: tootmis- ja impordimaksud kirjendatakse, kui maksukohustust tekitavad tegevused, tehingud või muud sündmused aset leiavad.
- 4.27 Mõni tegevus, tehing või sündmus, mille alusel tekib maksumaksmiskohustus, võib jääda maksuhaldurite tähelepanu alt kõrvale. Sellised tegevused, tehingud või sündmused ei tekita kreditoorse või debitoorse võla vormis finantsvara või finantskohustusi. Kirjendatud summad on üksnes need, mida saab tõendada maksuotsuste, -deklaratsioonide või muude dokumentidega, mis kohustavad maksumaksjat maksu maksma. Selliseid makse, mida ei ole tõendatud maksuotsustega, arvesse ei võeta.

Arvepidamises kirjendatud maksud võivad pärineda kahest allikast: maksuotsuste ja -deklaratsioonidega tõendatud summad või laekunud summad:

- a) maksuotsuste ja -deklaratsioonide kasutamisel korrigeeritakse summasid kordajaga, mis kajastab hinnatud ja deklareeritud summasid, mis on jäänud laekumata. Teise võimalusena kirjendatakse asjakohastele sektoritele tehtud kapitalisiire (D.995, nagu kirjeldatud punkti 4.165 alapunktis j), mis võrdub kõnealuse korrektsiooni suurusega. Kordajad määratakse kindlaks seniste kogemuste ja hetkeootuste põhjal, mis on seotud hinnatud ja deklareeritud, kuid laekumata jäänud summadega. Igal maksuliigil on oma kordaja;
- b) kui aluseks võetakse laekunud summad, kohandatakse need ajaliselt vastavalt sellele, millal maksukohustuse tekitanud toiming sooritati. Korrigeeritakse vastavalt keskmisele ajavahemikule, mis jääb toimingu sooritamise ja maksu laekumise vahele.
- 4.28 Kirjendatav maksude kogusumma sisaldab kõiki intresse hilinevad maksudelt ja kõiki trahve, mille maksmist maksuhaldurid nõuavad, kui selliseid intresse ja trahve on võimatu kirjendada eraldi. Maksude kogusumma sisaldab kõiki tasusid tasumata maksude kogumise või sissenõudmise eest. Kogusummat vähendatakse summa võrra, mis vastab majanduspoliitikat tulenevale valitsemissektoripoolsele maksude alandamisele või maksude tagastamisele enamtasutud maksude korral.
- 4.29 Arvepidamise süsteemis kirjendatakse tootmis- ja impordimaksud (D.2) järgmiselt:
- a) kasutamise poolel, kogumajanduse tulude moodustamise kontrol;
- b) ressursside poolel, valitsemissektori esmaste tulude jaotamise kontrol ning esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskontrol.

Tootemaksud kirjendatakse kui ressursid kogumajanduse kaupade ja teenuste kontrol. See võimaldab ilma tootemaksudeta arvestatavaid kaupade ja teenuste ressursse tasakaalustada nende kasutusega, mida arvestatakse koos maksudega.

Muud tootmismaksud (D.29) kirjendatakse kasutamiseks makse maksvate tegevusalade või sektorite tulude moodustamise kontrol.

SUBSIIDIUMID (D.3)

- 4.30 *Määratlus:* subsiidiumid (D.3) on jooksvad vastutasuta maksed, mida valitsemissektor või Euroopa Liidu institutsioonid teevad residentidest tootjatele.

Subsiidiume antakse näiteks järgmistel eesmärkidel:

- a) tootmistahtude mõjutamine;
- b) tootehindade mõjutamine või
- c) tootmisteguritega seotud kulutuste kompenseerimine.

Turuvälised tootjad võivad saada *muud tootmissubsiidiume* üksnes juhul, kui need maksed sõltuvad üldistest eeskirjadest, mis kehtivad nii turutootjate kui ka turuväliste tootjate kohta.

Tootesubsiidiume ei kirjendata turuvälise toodangu (P.13) puhul.

4.31 Euroopa Liidu institutsioonide antavad subsideerimised hõlmavad üksnes jooksvaid siirdeid, mida nad teevad otse residentidest tootmisüksustele.

4.32 Subsideerimiste liigid on järgmised:

a) tootesubsideerimised (D.31):

1) impordisubsideerimised (D.311);

2) muud tootesubsideerimised (D.319);

b) muud tootmissubsideerimised (D.39).

Tootesubsideerimised (D.31)

4.33 *Määratlus:* tootesubsideerimised (D.31) on subsideerimised, mida makstakse toodetud või imporditud kauba- või teenuseühiku kohta.

Tootesubsideerimiste summa saab kindlaks määrata järgmistel viisidel:

a) teatav rahasumma kauba või teenuse koguseühikult;

b) teatav protsent ühikuhinnast;

c) kindlaksmääratud taotlusehinna ning ostja poolt makstava turuhinna vahe.

Tootesubsideerimise makstakse üldjuhul kauba tootmisel, müümisel või impordimisel, kuid seda võib maksta ka muudes etappides, näiteks kauba üleandmisel, rentimisel, kohaletoimetamisel või oma tarbeks kasutuselevõtmisel või kapitalimahutuse tegemisel.

Tootesubsideerimised kehtivad ainult turutoodangu (P.11) või enda lõpptarbeks mõeldud toodangu (P.12) suhtes.

Impordisubsideerimised (D.311)

4.34 *Määratlus:* impordisubsideerimised (D.311) koosnevad kaupade ja teenuste subsideerimistest, mida makstakse, kui kaubad ületavad piiri kasutamiseks majandusterritooriumil või kui residentidest institutsionaalsetele üksustele osutatakse teenuseid.

Impordisubsideerimised sisaldavad kahjumeid, mis tekivad valitsuse teadliku poliitika tulemusena nendes valitsemissektori kaubandusorganisatsioonides, mille tegevuseks on osta mitteresidentidelt kaupu ja müüa neid siis residentidele madalama hinnaga.

Muud tootesubsideerimised (D.319)

4.35 Muud tootesubsideerimised (D.319) sisaldavad järgmist:

a) riigisisest kasutatavate toodete subsideerimised: need koosnevad subsideerimistest, mida makstakse residentidest tootjatele seoses majandusterritooriumi piires kasutatava või tarbitava toodanguga;

b) nende valitsemissektori kaubandusorganisatsioonide kahjumeid, mille tegevuseks on osta tooteid residentidest tootjatest ja müüa neid siis madalamate hindadega residentidele või mitteresidentidele, juhul kui kahjumid tekivad valitsuse teadliku majandus- või sotsiaalpoliitika tulemusena;

c) subsideerimise avaliku sektori ettevõtetele ja kvaasikorporatiivsetele ettevõtetele kompensatsiooniks nende tootmis- tegevuse püsivaid kahjumeid, mida nad saavad, kui nende hinnad on valitsuse või Euroopa teadliku majandus- ja sotsiaalpoliitika tulemusena keskmistest tootmiskuludest madalamad;

d) otsesed ekspordisubsideerimised, mida makstakse otse residentidest tootjatele, kui kaubad väljuvad majandusterritooriumilt või kui teenuseid osutatakse mitteresidentidele, v.a varem tasutud tootemaksude tagasimaksed tollipiiril ja vabastused maksudest, mis kuuluvad tasumisele, kui kaupu müüakse või kasutatakse majandusterritooriumi piires.

Muud tootmissubsiidiumid (D.39)

4.36 *Määratlus:* muud tootmissubsiidiumid (D.39) koosnevad subsiidiumidest, mis ei hõlma tootesubsiidiumeid, mida residendist tootjauksused võivad saada tootmises osalemise puhul.

Muid tootmissubsiidiumeid võivad turuvälised tootjad valitsemissektorilt saada turuvälisele toodangule ainult siis, kui need maksed sõltuvad nii turutootjate kui ka turuväliste tootjate suhtes kehtivatest üldistest eeskirjadest.

4.37 Muud tootmissubsiidiumid (D.39) sisaldavad näiteks:

- a) palgafondi või tööjõuga seotud subsiidiumide: näiteks subsiidiumide, mida makstakse kogu töötasufondi või kogu tööjõu või teatud tüüpi isikute hõive eest, nagu füüsilise puudega või kaua aega töötanud inimesed, või ettevõtete organiseeritud või finantseeritud koolituse kulude eest;
- b) subsiidiumide reostuse vähendamiseks: need koosnevad jooksvatest subsiidiumidest, mis on ette nähtud sellise täiendava tegevuse mõne või kõigi kulude katmiseks, mille eesmärgiks on vähendada keskkonna reostamist või see lõpetada;
- c) residentidest tootmisüksustele makstavaid intressitoetusi, ka juhul, kui need on mõeldud kapitalimahutuste soodustamiseks. Kui toetusel on kaks eesmärki – nii laenu amortisatsiooni kui ka selle intresside katmine – ja seda ei ole võimalik nimetatud kaheks osaks jagada, käsitatakse kogu toetust investeringutoetusena. Intressitoetused on jooksvad ülekanded, mille eesmärk on vähendada tootjate tegevuskulusid. Arvepidamises käsitatakse neid kui subsiidiumeid tootjatele, kes neist kasu saavad, seda isegi juhul, kui valitsemissektor maksab intressivahe otse laenu andnud krediitiasutusele;
- d) ühtlasest maksumäärast tulenevat käibemaksu ettenähtust suuremat tagasimaksmist, mida tuleb näiteks tihti ette põllumajanduses.

4.38 Subsiidiumidena (D.3) ei käsitata:

- a) valitsemissektori jooksvaid siirdeid kodumajapidamistele kui tarbijatele. Neid käsitatakse kui sotsiaaltoetusi (D.62 või D.63) või mitmesuguseid jooksvaid siirdeid (D.75);
- b) jooksvaid siirdeid valitsemissektori erinevate osade kui turuväliste kaupade ja teenuste tootjate vahel, välja arvatud *muud tootmissubsiidiumid* (D.39). Jooksvad siirded kirjendatakse valitsemissektorisestest jooksvate siiretena (D.73);
- c) investeringutoetusi (D.92);
- d) erakorralisi makseid sotsiaalkindlustusfondidesse, niivõrd kui need maksed on mõeldud fondide kindlustuseraldiste suurendamiseks. Need maksed kirjendatakse muude kapitalisiiretena (D.99);
- e) valitsemissektori siirdeid mittefinantsettevõtetele ja kvaasikorporatiivsetele mittefinantsettevõtetele mitme majandusaasta jooksul tekkinud kahjumite või selliste erandlike kahjumite katmiseks, mida on põhjustanud ettevõttest mitteolenevad tegurid. Need siirded kirjendatakse muude kapitalisiiretena (D.99);
- f) selliste võlgade kustutamist, mida tootjauksustele on tekitanud valitsemissektor (näiteks võlg, mis on tekkinud laenudest, mille valitsusüksus on edastanud mittefinantsettevõtetele, millel on kogunenud kahjumid mitme majandusaasta jooksul). Neid tehinguid käsitatakse arvepidamises kui muid kapitalisiirdeid (D.99);
- g) valitsemissektori või välismaailma makseid kapitalikaupade kahjustumise või hävimise puhul sõjategevuse, muude poliitiliste sündmuste või üleriigiliste katastroofide tõttu. Need maksed kirjendatakse muude kapitalisiiretena (D.99);
- h) valitsemissektori ostenud korporatiivsete ettevõtete aktsiaid ja muid omandiväärtpabereid. Neid näidatakse omandiväärtpaberite ja investeerimisfondi aktsiate ja osakute jaotuse all (AF.5);
- i) avaliku sektori ettevõteteid mõjutavate ebatavaliste pensionikulutuste eest vastutava valitsusasutuse poolt tehtavaid makseid. Need maksed kirjendatakse mitmesuguste jooksvate siiretena (D.75);

- j) valitsemissektori makseid turutootjaile, et täielikult või osaliselt maksta kaupade ja teenuste eest, millega viimased varustavad otseselt ja individuaalselt kodumajapidamisi seoses sotsiaalsete riskide või vajadustega (vt punkt 4.84) ja mida kodumajapidamistel on õigus saada. Need maksed arvatakse valitsemissektori individuaalsete tarbimiskulutuste alla (P.31) ning seejärel mitterahaliste sotsiaalsiirete – valitsemissektori ja KTKTide poolt ostetud turutoodangu alla (D.632) ja kodumajapidamiste tegeliku individuaalse tarbimise alla (P.41).
- 4.39 Kirjendamise aeg: subsiidiumid (D.3) kirjendatakse, kui toimub subsiidiumi saamist võimaldav tehing või sündmus (tootmine, müümine, import jne).
- Erijuhtumid on järgmised:
- a) subsiidiumid, mis kujutavad endast ostuhinna ja valitsemissektori kaubandusettevõtte kehtestatud müügihinna vahet, kirjendatakse siis, kui ettevõtte ostab kauba;
  - b) tootja kahjumi katmiseks mõeldud subsiidiumid kirjendatakse ajal, kui valitsemissektori üksus otsustab kahjumi katta.
- 4.40 Subsiidiumid (D.3) kirjendatakse järgmiselt:
- a) kogumajanduse tulude moodustamise konto kasutamise poolel miinusmärgiga;
  - b) valitsemissektori esmaste tulude jaotamise kontrol ning välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kontrol negatiivse ressursina.
- Tootesubsiidiumid kirjendatakse kogumajanduse kaupade ja teenuste kontrol negatiivse ressursina.
- Muud tootmissubsiidiumid (D.39) kirjendatakse subsiidiumi saavate tegevusalade või sektorite tulude moodustamise kontrol ressursina.
- Mitme valuutakursi süsteemist tulenevad tagajärjed tootmis- ja impordimaksudele ning subsiidiumidele: eri valuutakursid pole liikmesriikides praegu kasutusel. Sellise süsteemi korral:
- a) kaudseid impordimakse käsitatakse kui impordimakse, välja arvatud käibemaks ja imporditollimaksud (D.2122);
  - b) kaudseid ekspordimakse käsitatakse kui tootemakse, välja arvatud käibemaks ja impordimaksud (D.214);
  - c) kaudseid impordisubsidiime käsitatakse kui impordisubsidiime (D.311);
  - d) kaudseid ekspordisubsidiime käsitatakse kui muid tootesubsidiime (D.319).

OMANDITULU (D.4)

- 4.41 *Määratlus:* omanditulu (D.4) tekib, kui finantsvara ja loodusvarade omanikud annavad need varad muude institutsionaalsete üksuste käsutusse. Finantsvara kasutamise eest makstavat tulu nimetatakse investeerimistuluks, samal ajal kui loodusvarade kasutamise eest makstavat tulu nimetatakse rendiks. Omanditulu on investeerimistulu ja rendi summa.

Omanditulud klassifitseeritakse järgmiselt:

- a) intressid (D.41);
- b) ettevõtete jaotatud tulu (D.42):
  - 1) dividendid (D.421);
  - 2) kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad (D.422);
- c) reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43);
- d) muu investeerimistulu (D.44):
  - 1) kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu (D.441);

- 2) pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu (D.442);
- 3) kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu (D.443);
- e) rent ja tüür (D.45).

Intressid (D.41)

4.42 *Määratlus:* intressid (D.41) on omanditulu, mida finantsvara omanikud saavad oma finantsvara teise institutsionaalse üksuse käsutusse andmise eest. See kehtib järgmise finantsvara suhtes:

- a) hoiused (AF.2);
- b) võlaväärtpaberid (AF.3);
- c) laenud (AF.4);
- d) muud saadavad arved (AF.8).

Tulu SDRidelt ja nende jaotamiselt ning isikupäratutelt kullakontodelt käsitatakse intressina. Finantsvara, millelt tuleb maksta intressi, on võlausaldajate nõuded võlgnikele. Võlausaldajad laenavad võlgnikele raha, mis viib ühe või teise eespool loetletud finantsinstrumendi tekkeni.

Hoiuste ja laenude intressid

4.43 Laenude ja hoiuste intressid, mida tuleb maksta finantsasutustele ja mida neilt saadakse, sisaldavad marginaali kohandust, mis kujutab endast kaudset makset laene andva ja hoiuseid vastuvõtva finantsasutuse osutatavate teenuste eest. Makstud või saadud maksed jagatakse teenuste osaks ja intressiks rahvamajanduse arvepidamise mõiste alusel. Finantsasutustele makstud või neilt saadud tegelikud maksed, mida nimetatakse pangaintressiks, tuleb jaotada nii, et rahvamajanduse arvepidamise intressimõiste kohased maksed ja teenustasud oleks võimalik kirjendada üksikest eraldi. Laenuvõtjate poolt finantsasutustele makstavad rahvamajanduse arvepidamise intressi summad on pangaintressist väiksemad maksmisele kuuluvate teenustasude arvestusliku väärtuse võrra, samal ajal kui hoiustaja saadavad rahvamajanduse arvepidamise intressi summad on pangaintressist makstava teenustasu võrra suuremad. Tasude väärtused kirjendatakse teenuste müügina finantsasutuse tootmiskontol ning kasutamiseks nende klientide kontodel.

Võlaväärtpaberite intressid

4.44 Võlaväärtpaberite intressid koosnevad lühiajaliste võlakirjade ja teiste samalaadsete lühiajaliste instrumentide intressidest ning võlakirjade ja obligatsioonide intressidest.

Lühiajaliste võlakirjade ja teiste samalaadsete lühiajaliste instrumentide intressid

4.45 Nimiväärtuse ja emissiooni ajal makstud hinna vahe (st diskonto) näitab lühiajalise võlakirja kehtivusaajal maksmisele kuuluvaid intresse. Võlakirja väärtuse kasv seoses tekkepõhise (lisandunud) intressi akumulatsiooniga ei ole kapitalikasum, kuna selle aluseks on tasumata võla põhiosa suurenemine, mitte vara hinna muutus. Muid lühiajalise võlakirja väärtuse muutusi käsitatakse kui kapitalikasumit/-kahjumit.

Võlakirjade ja obligatsioonide intressid

4.46 Võlakiri ja obligatsioon on pikaajalised väärtpaberid, mis annavad nende omanikule tingimusteta õiguse fikseeritud või lepinguliselt kindlaks määratud muutuva rahalisele sissetulekule kupongimaksete vormis või eelnevalt kindlaks määratud fikseeritud summale teatud kindlal kuupäeval või kuupäevadel, mil väärtpaber lunastatakse, või neil mõlemal tingimusel:

a) nullkupongivõlakirjad: kupongimakseid ei tehta. Intressid, mis põhinevad lunastamishinna ja emiteerimishinna erinevusel, tuleb jaotada aastate vahel enne võlakirja lunastamise tähtaega. Võlakirja omanik reinvesteeri igal aastal lisanduvad intressid võlakirja; seega vastaskirjed, mis võrduvad tekkepõhiste (lisandunud) intresside väärtusega, tehakse finantskontol kui pikaajalise võlakirja täiendav soetamine omaniku poolt ja kui pikaajalise võlakirja edasine emissioon emiteerija või võlgniku poolt (s.o kui esialgse võlakirja „mahu” kasv);

b) muud võlakirjad, kaasa arvatud suure diskontomääraga võlakirjad. Intressidel on kaks komponenti:

- 1) rahaline sissetulek, mis saadakse iga perioodi kupongimaksetest;

- 2) intressid, mis lisanduvad igal perioodil lunastamishinna ja emiteerimishinna erinevuse tõttu ja mis arvutatakse samuti nagu nullkupongvõlakirjade intressid;
- c) indeksväärtpaberid:
- 1) kupongimaksed ja/või tasumata põhiosa seotakse üldise hinnaindeksiga. Vastava indeksi liikumisest tingitud tasumata põhiosa väärtuse muutust teatud arvestusperioodi alguse ja lõpu vahel käsitatakse kui sel perioodil tekkepõhiselt lisanduvat intressi lisaks kõigile antud perioodil makstavatele intressidele;
  - 2) lunastustähtpäeval makstavad summad on seotud kitsa indeksiga, mis hõlmab kapitalikasumi motiivi. Tekkepõhised intressid tuleb kindlaks määrata, fikseerides tekkepõhise määra emissiooni ajal. Seega on intress emiteerimishinna ja võlgniku poolt tehtavate maksete kogusumma oodatava turuväärtuse vahe väärtpaberite soetamisel; see summa kirjendatakse intressina, mis koguneb instrumendi kehtivusaja jooksul. Sel viisil kirjendatakse sissetulek emissioonil kui tulusus tähtajani, mis sisaldab indekseerimist, millest lähtutakse instrumendi loomise ajal. Kõik alusindeksi kõrvalekalded algselt eeldatud arengust viivad kapitalikasumini või -kahjumini, mis instrumendi kehtivusaja jooksul ei taandu tavaliselt välja.

Intressid, mis lisanduvad indekseerimise tulemusena, reinvesteeritakse väärtpaberisse ning need tuleb kirjendada väärtpaberi omaniku ja emiteeriija finantskontodel.

Intressimäära vahetuslepingud ja forvardintressiga lepingud

- 4.47 Mis tahes vahetuslepingutest tulenevad maksed kirjendatakse finantskontol tehinguna tuletisinstrumentidega, mitte omandituluna kirjendatud intressina. Forvardintressiga lepingutest tulenevad tehingud kirjendatakse tuletisinstrumentidega tehtud tehingutena finantskontol ning neid ei kirjendata omandituluna.

Kapitalirendi intressid

- 4.48 Kapitalirent on meetod, mille abil finantseeritakse näiteks masinate ja seadmete ostu. Rendileandja ostab seadmed ja rendilevõtja kohustub maksma renti, mis võimaldab rendileandjal lepingu kehtivuse ajal katta oma kulud, kaasa arvatud intressid, mis on makstud seadmete ostmiseks kasutatud raha eest.

Rendileandjat käsitatakse kui rendilevõtjale laenu andjat. Laen võrdub vara eest makstud ostuhinnaga ja see makstakse kogu rendiperioodi jooksul tagasi. Seepärast käsitatakse rendilevõtja poolt igal perioodil makstavat rendimaksu koosnevana kahest komponendist: laenu põhiosa tagasimaksest ja intressimaksest. Arvestusliku laenu intressimäär määratakse kogu rendiperioodi jooksul rendina makstava kogusumma ja vara ostuhinna suhte alusel. Rendi intressiosa väheneb kogu rendiperioodi jooksul sedamööda, kuidas laenu põhiosa tagasi makstakse. Rendilevõtja esialgne laen koos laenu põhiosa järgnevate tagasimaksetega kirjendatakse rendileandja ja rendilevõtja finantskontol. Intressimaksed kirjendatakse intressidena tulude esmase jaotamise kontol.

Muud intressid

- 4.49 Muud intressid hõlmavad järgmist:
- a) panga arvelduskrediidi suhtes kehtestatud intressid;
  - b) täiendavad intressid, mida makstakse kauemaks kui algselt kokku lepitud ajaks jäetud hoiustele, ning
  - c) loterii käigus kindlaks määratud maksed teatud võlakirja omanikele.

Kirjendamise aeg

- 4.50 Intresse kirjendatakse tekkepõhiselt: st intresse kirjendatakse võlausaldajale tasumata võla põhiosale aja jooksul pidevalt lisanduvatena. Igal arvestusperioodil lisanduvad intressid tuleb kirjendada, sõltumata sellest, kas neid tegelikult maksti või lisati tasumata võla põhiosale või mitte. Kui neid ei makstud, kirjendatakse võla põhiosa kasv finantskontol kui finantsvara soetamine võlausaldaja poolt ja sama suure finantskohustuse omandamine võlgniku poolt.
- 4.51 Intressid kirjendatakse enne nende suhtes kehtestatud maksu mahaarvamist. Saadud ja makstud intressid kirjendatakse koos intressitoetustega, olenemata sellest, kas neid toetusi makstakse otse finantsasutustele või toetust saavatele üksustele (vt punkt 4.37).

Finantsvahendusettevõtete pakutavate, erinevate klientide lõikes jaotatud teenuste väärtust ja tegelikke intressimakseid finantsvahendusettevõtetele või intressilaekumisi finantsvahendusettevõtetele korrigeeritakse, et kõrvaldada kasumimäärasid, mis esindavad finantsvahendusettevõtete kaudseid tasusid. Laenuvõtjate poolt finantsvahendusettevõtetele makstavaid intressisummasid tuleb vähendada hinnanguliste makstavate tasude võrra ja hoiustajate saadavaid intressisummasid tuleb vastupidiselt suurendada. Tasude väärtust käsitatakse kui makseid teenuste eest, mida finantsvahendusettevõtted on oma klientidele pakkunud, mitte kui intressimakseid.

4.52 Kontode süsteemis kirjendatakse intresse järgmiselt:

- a) sektorite esmaste tulude jaotamise konto ressursside ja kasutamise poolel;
- b) välismaailma konto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside ja kasutamise poolel.

Ettevõtete jaotatud tulu (D.42)

Dividendid (D.421)

4.53 *Määratlus:* dividendid (D.421) on omanditulu liik, mille saamise õiguse omandavad aktsiate (AF.5) omanikud, andes oma raha ettevõtete käsutusse.

Omakapitali muretsemine aktsiate emiteerimise teel on raha hankimise viis. Erinevalt laenukapitalist ei tekita omakapital rahalisel kujul fikseeritud kohustust ega anna ettevõtte aktsionäridele õigust fikseeritud või varem kokku lepitud tulule. Kõikide dividendide puhul on tegemist äriühingupoelse kasumi jaotamisega oma aktsionäridele ehk omanikele.

4.54 Dividendide hulka kuuluvad ka:

- a) aktsiad, mis on emiteeritud aktsionäridele, et maksta nende vormis majandusaasta eest dividende. Siia ei kuulu nende boonusaktsiate emissioonid, mis on seotud omavahendite kapitaliseerimisega reservide ja jaotamata kasumi kujul ning võimaldavad aktsionäridel saada uusi aktsiaid proportsionaalselt neile kuuluva aktsiaportfelliga;
- b) iseseisvate juriidiliste üksustena käsitatavate avaliku sektori ettevõtete poolt valitsemissektorile makstud tulu, kuigi need üksused ei ole korporatiivsed ettevõtted;
- c) tulu, mis on saadud registreerimata tegevusest ja kantud üle ettevõtete omanikele, kes osalevad selles tegevuses eraotstarbel.

4.55 Dividendide (D.421) hulka ei kuulu superdividendid.

Superdividendid on dividendid, mis on suured võrreldes viimase aja dividendide ja tuluga. Selleks et hinnata, kas on tegemist suurte dividendidega, kasutatakse jaotatava tulu mõistet. Ettevõtte jaotatav tulu võrdub ettevõtlustulu pluss kõik saadaolevad jooksvad siirded, millest lahutatakse kõik makstavad jooksvad siirded ja kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks. Vaatlusaluse perioodi dividendide suuruse vastuvõetavuse hindamiseks kasutatakse lähiminekiviku dividendide ja jaotatava tulu suhet. Kui dividendid on sellest tasemest väga palju suuremad, siis käsitatakse ülemääraseid dividende finantstehingutena ja nad liigitatakse superdividendideks. Kõnealuseid superdividende käsitatakse ettevõttest omakapitali väljavõtmisena (F.5). Sellist käsitust kohaldatakse ettevõtete suhtes olenemata sellest, kas need on korporatiivsed või kvaasikorporatiivsed ja kas nad on välismaise või omamaise erasektori kontrolli all.

4.56 Avaliku sektori ettevõtete puhul on superdividendid suured ja ebakorrapärased maksed või sellised maksed, mis ületavad asjaomase arvestusperioodi ettevõtlustulu ja mida rahastatakse kogunenud reservidest või vara müügist. Avaliku sektori ettevõtete superdividendid tuleb kirjendada omakapitali väljavõtmisena (F.5) asjaomase arvestusperioodi maksete ja ettevõtlustulu vahe ulatuses (vt punkt 20.206).

Vahedividende on kirjeldatud punktis 20.207.

4.57 Kirjendamise aeg: kuigi dividendid on osa tulust, mis on saadud teatava ajavahemiku jooksul, ei kirjendata neid tekkepõhiselt. Lühikest aega pärast seda, kui dividend välja kuulutatakse, kuid enne selle tegelikku maksmist, võib aktsiaid müüa ilma dividendita (*ex dividend*), mis tähendab, et dividend tuleb maksta dividendi väljakuulutamise aegsele aktsiaomanikule ja mitte isikule, kes on aktsia omanik maksmise kuupäeval. Ilma dividendita müüdüd aktsia on seepärast väiksema väärtusega kui kõnealuse piiranguta müüdüd aktsia. Dividendide kirjendamise aeg on ajahetk, mil aktsiahinna noteerimist alustatakse ilma dividendita ning mitte hinnaga, mis sisaldab dividendi.

Dividende kirjendatakse järgmiselt:

- a) nende sektorite esmaste tulude jaotamise konto kasutamise poolel, kuhu ettevõtted kuuluvad;
- b) nende sektorite esmaste tulude jaotamise konto ressursside poolel, kuhu aktsionärid kuuluvad;
- c) välismaailma konto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad (D.422)

- 4.58 *Määratlus:* kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad (D.422) on summad, mida ettevõtjad neile kuuluvate kvaasikorporatiivsete ettevõtete kasumi arvelt oma isiklikeks vajadusteks välja võtavad.

Kõnealused väljavõetud summad kirjendatakse enne ettevõtete omanike poolt makstavate jooksvate tulumaksude, omandimaksude jne mahaarvamist.

Kui kvaasikorporatiivne ettevõtte saab kasumit, siis võib seda omav üksus kas osa kasumist või kogu kasumi jätta ettevõttesse, esmajoonel investeeringuteks. Ettevõttesse jäetud tulu kajastatakse kui kvaasikorporatiivse ettevõtte säästu ja ainult seda kasumiosa, mida omaniküksused on tegelikult välja võtnud, kirjendatakse arvepidamises kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summade all.

- 4.59 Kui kasumit on teeninud residendist ettevõtete välismaailmas asuvad harukontorid, agentuurid jne ja kui neid käsitatakse kui mitteresidendist üksusi, siis kajastatakse jaotamata kasumit kui reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43). Ainult emaettevõttesse tegelikult üle kantud tulu kajastatakse arvepidamises kui kvaasikorporatiivsete ettevõtete välismaailmast saadud tulust välja võetud summasid. Sama põhimõtte kohaselt kajastatakse suhteid majandusterritooriumil tegutsevate harukontorite, agentuuride jne ning mitteresidendist emaettevõtte vahel, mille juurde nad kuuluvad.

- 4.60 Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summade hulka kuulub tegevuse netoülejääk, mida saavad residendid kui välismaailmas asuva maa ja ehitiste omanikud või mitteresidendid kui asjaomasel majandusterritooriumil asuva maa ja ehitiste omanikud. Riigi majandusterritooriumil mitteresidendist üksuste poolt maa ja ehitistega tehtud tehingute puhul luuakse tinglikud residendist üksused, mille omakapital kuulub mitteresidendist omanikele.

Omaniku kasutuses olevate välismaal asuvate eluruumide üüriväärtus kirjendatakse kui teenuste import ja vastav tegevuse netoülejääk kui välismaailmast saadud esmane tulu; mitteresidentidele kuuluvate omaniku kasutuses olevate eluruumide üüriväärtus kirjendatakse kui teenuste eksport ja vastav tegevuse netoülejääk kui välismaailmale makstud esmane tulu.

Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summade hulka kuulub tulu, mis on saadud kvaasikorporatiivse ettevõtte registreerimata tegevusest ja mis kantakse üle ettevõtete omanikele, kes osalevad selles tegevuses eraotstarbel.

- 4.61 Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad ei sisalda tulu, mida nende omanikud saavad:

- a) olemasolevate kapitalikaupade müügist;
- b) maa ja muu mittetoodetud vara müügist;
- c) omakapitali väljavõtmisest.

Neid summasid käsitatakse finantskontol omakapitali väljavõtmistena, sest need vastavad osaluse osalisele või täielikule likvideerimisele kvaasikorporatiivses ettevõttes. Kui kvaasikorporatiivne ettevõtte kuulub valitsemissektorile ja tal on valitsuse teadliku majandus- või sotsiaalpoliitika tulemusena pidev tegevuse puudujääk, siis käsitatakse kõiki regulaarseid kahjumi katteks ettevõttele tehtavaid valitsemissektori rahasiirdeid kui subsidiume.

- 4.62 Kirjendamise aeg: kvaasikorporatiivsete ettevõtete tulust välja võetud summad kirjendatakse ajal, kui omanikud need summad välja võtavad.

- 4.63 Arvepidamise süsteemis kajastatakse kvaasikorporatiivsete ettevõtete tulust välja võetud summad järgmiselt:

- a) nende sektorite esmaste tulude jaotamise konto kasutamise poolel, kuhu kvaasikorporatiivsed ettevõtted kuuluvad;

- b) omanike sektorite esmaste tulude jaotamise konto ressursside poolel;
- c) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43)

- 4.64 *Määratlus:* reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43) võrdub välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte tegevuse ülejäägiga

pluss kõik saadavad omanditulud või jooksvad siirded

miinus kõik makstavad omanditulud või jooksvad siirded, k.a tegelikud ülekanded välismaistele otseinvestoritele ja kõik jooksvad maksud, mis tuleb maksta välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte tulult, varalt jne.

- 4.65 Välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte on juriidilise isiku õigustega või õigusteta üksus, kus teises riigis residentiks olevale investorile kuulub 10 % või rohkem tavalistest või hääleõigusega aktsiastest (juriidilise isiku õigustega üksuse korral) või selle ekvivalent (juriidilise isiku õigusteta üksuse korral). Välismaise otseinvesteeringuga ettevõtteid hõlmavad üksusi, mis kujutavad endast tütarettevõtteid, seotud ettevõtteid ja haruettevõtteid. Tütarettevõttes kuulub investorile rohkem kui 50 %, seotud ettevõttes kuulub investorile 50 % või vähem ja haruettevõtte on täielikus või ühisomanduses olev juriidilise isiku õigusteta üksus. Omandiahelast tulenevalt võib välismaiste otseinvesteeringutega seotud suhe olla otsene või kaudne. „Välismaise otseinvesteeringuga ettevõtteid” on laiem mõiste kui „väliskapitali kontrolli all olevad ettevõtteid”.

- 4.66 Tegelikke jaotusi välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte ettevõtlustulust võib teha dividendidena ja kvaasikorporatiivsete ettevõtete tulust välja võetud summana. Lisaks käsitatakse jaotamata kasumit nii, nagu ta oleks jaotatud ja üle kantud välismaistele otseinvestoritele vastavalt ettevõttes neile kuuluva omakapitali osa suurusele ning seejärel nende poolt reinvesteeritud omakapitali suurendamise kaudu finantskontol. Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt võib olla nii positiivne kui ka negatiivne.

- 4.67 Kirjendamise aeg: reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt kirjendatakse ajal, kui tulu teenitakse.

Arvepidamise süsteemis kirjendatakse reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt järgmiselt:

- a) sektorite esmaste tulude jaotamise konto kasutamise ja ressursside poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

Muu investeerimistulu (D.44)

Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu (D.441)

- 4.68 *Määratlus:* kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu vastab kindlustustehniliste eraldiste investeeringult saadud esmaste tulude kogusummale. Eraldised on need, millega kindlustusselts tunnistab vastavat kohustust kindlustuspoliiside omanike ees.

Kindlustusandjad investeerivad kindlustustehnilised eraldised finantsvarasse või maasse (millelt saadakse omandi netotulu, s.o tulu pärast kõigi makstavate intresside mahaarvamist) või ehitistesse (mis loovad tegevuse netoülejääki).

Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu kirjendatakse elukindlustuse ja kahjukindlustuse poliiside kohta eraldi.

Kahjukindlustuspoliiside puhul on kindlustusseltsil kohustus poliisiomaniku ees kindlustusseltsi paigutatud, kuid mitte veel teenitud kindlustuspreemia summas, maksmisele kuuluvate, kuid mitte veel välja makstud nõuete väärtuses ning eraldiste summas nõuete jaoks, millest pole veel teatatud või millest on teatatud, kuid mida ei ole veel lahendatud. Selle kohustuse katteks on kindlustusseltsil kindlustustehnilised eraldised. Nendelt reservidelt saadud investeerimistulu käsitatakse poliisiomanike tuluna, mis seejärel jaotatakse poliisiomanikele esmaste tulude jaotamise kontol ja makstakse kindlustusseltsile tagasi preemialisandina tulude teisele jaotamise kontol.

Kui institutsionaalne üksus annab tasu eest standardseid laenu tagatisi, võib tal olla ka investeerimistulu, mis on teenitud selle skeemi eraldistelt, ja seda peab näitama jaotatuna tasusid maksvatele üksustele (mis ei pruugi olla samad üksused kui need, mis tagatisi kasutavad) ja käsitada täiendavate tasudena tulude teisele jaotamise kontol.

Elukindlustuspoliiside ja annuitedilepingute puhul on kindlustusseltsidel poliisiomanike ja annuitedilepingu sõlminute ees kohustus, mis võrdub eeldatavate nõuete nüüdisväärtusega. Nende kohustuste katteks on kindlustusseltsidel rahalised vahendid, mis kuuluvad poliisiomanikele ja mis koosnevad lisatasudest kasumijaotusega elukindlustuste jaoks ja eraldistest poliisiomanike ja annuitedilepingu sõlminute jaoks edaspidiste lisatasude ja muude nõuete maksmiseks. Need rahalised vahendid investeeritakse mitmesugustesse finants- ja mittefinantsvaradesse.

Elukindlustuspoliiside omanikele makstavad lisatasud kirjendatakse poliisiomaniku saadava investeerimistuluna ja neid käsitatakse preemialisanditena, mida poliisiomanikud maksavad kindlustusseltsidele.

Elukindlustuspoliiside omanike investeerimistulu kirjendatakse kindlustusseltsi makstavana ja majapidamiste saadavana esmaste tulude jaotamise kontol. Erinevalt kahjukindlustusest või pensionitest kajastub see summa säästuna ning see kirjendatakse seejärel finantstehinguna, täpsemalt elukindlustusseltside kohustuste suurenemisenähteks uutele kindlustuspreemiatele, millest arvatakse maha teenustasu, millest lahutatakse makstavad toetused.

Pensionioõigustelt makstav investeerimistulu (D.442)

4.69 Pensionioõigused tulenevad kaht eri liiki pensioniskeemidest. Need on määratud sissemaksega skeemid ja määratud väljamaksega skeemid.

Määratud sissemaksega skeemi puhul investeeritakse nii tööandja kui ka töötaja maksed töötajate kui tulevaste pensionäride jaoks. Muid pensionide rahastamise allikaid ei ole ja rahalisi vahendeid ei kasutata muul otstarbel. Määratud sissemaksega pensionioõigustelt makstav investeerimistulu on võrdne rahalistelt vahenditelt saadud investeerimistuluga pluss fondile kuuluva maa või ehitiste rentimisega teenitud tulu.

Määratud väljamaksega skeeme iseloomustab see, et pensionisaajatele tehtavate maksete tase määratakse kindlaks valemil abil. Kõnealune omadus võimaldab määrata kindlaks õiguste taseme kõigi tulevaste maksete nüüdisväärtusena, mis arvutatakse, kasutades eluea pikkusega seotud kindlustusmatemaatilisi prognoose ning intressi- ja diskontomääruga seotud majandusprognoose. Aasta alguses olemas olevate õiguste nüüdisväärtus suureneb, sest kuupäev, mil õiguste alusel tekib maksimalkohustus, on nüüd üks aasta lähemal. Seda suurenemist käsitatakse määratud väljamaksega skeemi puhul pensionisaajate investeerimistuluna. Suurenemise summat ei mõjuta see, kas pensioniskeemil on olemas piisavad vahendid kõikide kohustuste täitmiseks, ega see, millist liiki rahaliste vahendite suurenemisega on tegemist, st kas on tegemist näiteks investeerimistulu või kapitalikasumiga.

Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu (D.443)

4.70 Kollektiivsete investeerimisfondide, sealhulgas usaldusfondide (*mutual funds* ja *unit trusts*) osanike investeerimistulu koosneb järgmisest kahest eraldi osast:

— kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid (D.4431);

— kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum (D.4432).

Dividendide osa kirjendatakse täpselt samal viisil, nagu eespool ettevõtete saadavate dividendide puhul kirjeldatud. Jaotamata kasumi osa kirjendatakse samu põhimõtteid järgides, nagu välismaise otseinvesteeringuga ettevõtete puhul kirjeldatud, kuid selle arvutamisel jäetakse välja reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt. Ülejäänud jaotamata kasum kuulub investeerimisfondi osanikele (investeerimisfondile ei teki säästu) ja investeerimisfondi osanikud paigutavad selle tagasi fondi tehinguga, mis kirjendatakse finantskontol.

Usaldusfondide saadud omanditulu kirjendatakse osanike omandituluna, isegi kui see jäetakse jaotamata ja reinvesteeritakse nende nimel.

Osanikud maksavad kaudselt oma fondiosakutest fondivalitsejatele oma investeeringute haldamise eest. See teenustasu on osanike ja mitte fondi kulutus.

Kirjendamise aeg: muu investeerimistulu kirjendatakse ajal, kui see tekib.

4.71 Arvepidamise süsteemis kirjendatakse muu investeerimistulu järgmiselt:

a) poliisiomanike ja investeerimisfondide osanike esmaste tulude jaotamise konto ressursside poolel;

- b) kindlustusandjate, pensionifondide ja investeerimisfondide esmaste tulude jaotamise konto kasutamise poolel;
- c) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete ressursside ja kasutamise poolel.

Rent ja üür (D.45)

- 4.72 *Määratlus:* rent/üür on tulu, mida loodusvara omanik saab loodusvara teise institutsionaalse üksuse käsutusse andmise eest.

Renditulu/üüritulu on kaht liiki: maa rent ja maavarade rent. Muude loodusvarade, nagu raadiospektrite rentimine toimub sama põhimõtte järgi.

Rendi/üüri ja renditasu/üüritasu erinevus seisneb selles, et rent/üür on omanditulu vorm ja renditasu/üüritasu on maksed teenuste eest. Renditasu/üüritasu on maksed, mis tehakse kasutusrendilepingu alusel selleks, et kasutada teisele üksusele kuuluvat põhivara. Rent on makse, mis tehakse loodusvarade rentimise lepingu alusel juurdepääsu saamiseks loodusvarale.

Maarent

Rent, mida maaomanik rentnikult saab, on üks omanditulu liike. Maarendi alla kuulub ka maismaavee ja jõgede omanikele makstav rent õiguse eest eksploateerida neid veekogusid vaba aja veetmise eesmärgil või muul otstarbel, k.a kalastamiseks.

Maaomanik maksab maamakse ja kannab maa omamisest tulenevaid hoolduskulusid. Neid makse ja kulutusi käsitatakse makstavatena maa kasutusõigust omava isiku poolt, kes vähendab nende võrra tema poolt maaomanikule makstavat renti. Sel viisil maaomaniku kohustuseks olevate maksude või muude kulutuste võrra vähendatud renti nimetatakse maksujärgseks rendiks.

- 4.73 Maarent ei sisalda sellel maal asuvate ehitiste ja eluruumide renditasu/üüritasu. Sellist renditasu käsitatakse kui makset turuteenuse eest, mida ehitise või eluruumi omanik osutab rentnikule/üürnikule, ning arvepidamises kirjendatakse see rentniku/üürniku vahe- või lõpptarbimisena. Kui puudub objektiivne alus makse jaotamiseks maarendiks ja sellel maal asuvate ehitiste eest makstavaks renditasuks, käsitatakse kogu summat maarendina, kui arvatakse, et maa väärtus ületab sellel asuvate ehitiste väärtuse; vastupidisel juhul käsitatakse kogu summat renditasuna.

Maavarade rent

- 4.74 Siia kuuluvad tasud mineraalide või fossiilkütuste (kivisüsi, nafta ja looduslik gaas) varude omanikele, kes on erasektori või valitsemissektori üksused ja kes annavad need rendile teistele institutsionaalsetele üksustele ja võimaldavad neil sellega neid varusid teatud aja jooksul uurida või ammutada.

- 4.75 Rendi kirjendamise aeg: rent kirjendatakse perioodil, mil see tuleb maksta.

- 4.76 Arvepidamise süsteemis kirjendatakse rent järgmiselt:

- a) sektorite esmaste tulude jaotamise konto ressursside ja kasutamise poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete ressursside ja kasutamise poolel.

JOOKSVAD TULUMAKSUD, OMANDIMAKSUD JNE (D.5)

- 4.77 *Määratlus:* jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne (D.5) hõlmavad kõiki kohustuslikke, vastuteenustega kompenseerimata rahalisi või mitterahalisi makseid, mida valitsemissektor ja välismaailm perioodiliselt koguvad institutsionaalsete üksuste tulult ja varalt, ning mõningaid perioodilisi makse, mis pole seotud ei tulu ega varaga.

Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne jagunevad järgmiselt:

- a) tulumaksud (D.51);
- b) muud jooksvad maksud (D.59).

Tulumaksud (D.51)

- 4.78 *Määratlus:* tulumaksud (D.51) koosnevad tulu-, kasumi- ja kapitalikasumi maksudest. Nendega maksustatakse üksikisikute, kodumajapidamiste, ettevõtete või kasumitaotluseta institutsioonide tegelikku või eeldatavat tulu. Siia kuuluvad varalt, maalt või kinnisvaralt arvestatavad maksud, kui seda kapitali kasutatakse nende omanikele tulu arvestamiseks.

Tulumaksu hulka kuuluvad:

- a) üksikisiku või kodumajapidamise tulumaks, näiteks tööhõive-, omandi-, ettevõtlus-, pensioni- jne tulult arvestatavad maksud, ka tööandjate poolt mahaarvatud maksud, näiteks töötasult kinni peetud maksud. Siia kuuluvad ka juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike tulumaksud;
- b) ettevõtte tulu- või kasumimaksud;
- c) maksud kapitalikasumilt;
- d) loterii- või hasartmänguvõitude maksud, mida võitja maksab saadud summalt (seda eristatakse hasartmänge või loteriisid organiseerivate tootjate poolt käibelt makstavast maksust, mida käsitatakse tootemaksuna).

Muud jooksvad maksud (D.59)

4.79 Muude jooksvate maksude (D.59) hulka kuuluvad:

- a) jooksvad kapitalimaksud, mida maksavad maa või ehitiste omamise või kasutamise eest nende omanikud, ning jooksvad maksud netovaralt ja muudelt varadelt, näiteks väärisehetelt, v.a D.29 all mainitud maksud (mida maksavad ettevõtted seoses tootmistegevusega) ja D.51 all mainitud maksud (tulumaksud);
- b) peamaksud, mida makstakse täiskasvanu või kodumajapidamise pealt (ühiku pealt), sõltumata tulu või vara suurusest;
- c) maksud kulutustelt, mida makstakse isikute või kodumajapidamiste kogukulutustelt;
- d) kodumajapidamiste maksed lubade eest omada või kasutada mitteäriksel otstarbel sõiduvahendit, paati või õhusõidukit või harrastusjahi, -laskmise või -kalapüügi jne lubade eest. Erinevust maksude ja valitsemissektorilt teenuste ostmise vahel määratletakse samade kriteeriumide kohaselt, mida kasutatakse ettevõtete tehtavate maksete puhul, nimelt kui lubade väljastamine ei ole valitsemissektori jaoks seotud mahuka tööga või kui sellega ei kaasne üldse tööd, sest neid antakse automaatselt pärast nõutava summa maksmist, on tõenäoline, et need load on pelgalt tulu hankimise vahendid, isegi kui valitsemissektor annab vastutasuks sertifikaadi või loa; neil juhtudel käsitatakse nende eest maksmist maksudena. Kui aga valitsemissektor kasutab lubade väljaandmist täitmaks mõnda oma reguleerivat funktsiooni (nagu vastava isiku pädevuse või kvalifikatsiooni kontrollimine), käsitatakse tehtud makseid kui valitsemissektorilt teenuste ostmist ja mitte kui maksude tasumist, välja arvatud juhul, kui maksed ei ole üldse proportsioonis nende teenuste osutamisega seotud kuludega;
- e) maksud rahvusvahelistelt tehingutelt, näiteks reisimiselt välismaal, välisülekannetelt, välisinvesteeringutelt jne, välja arvatud tootjate poolt makstavad maksud ja kodumajapidamiste poolt makstavad imporditollimaksud.

4.80 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne ei sisalda:

- a) pärandimakse, pärandilõive või elusolevate isikute vaheliste kingituste makse, millega maksustatakse pärandi või kingituse saanud isiku kapital ja mida näidatakse kapitalimaksude (D.91) all;
- b) juhuslikke või erandlikke kapitali või vara lõive, mida kirjendatakse kapitalimaksudena (D.91);
- c) ettevõtetele kuuluva või ettevõtete poolt renditava ja nende poolt tootmiseks kasutatava maa, ehitiste või muu vara makse – neid käsitatakse kui muid tootmismakse (D.29);
- d) kodumajapidamiste makseid muude lubade eest kui liiklusvahendite, paatide või lennukite kasutamise load või harrastusjahi, -laskmise või -kalapüügi load: juhi- või piloodiload, tulirelvaload; ja valitsemissektorile makstavaid tasusid, näiteks muuseumide või raamatukogude külastustasud, prügi kõrvaldamise tasud, maksed isikutunnistuste eest, lennujaamatasud, kohtukulud jne, mida käsitatakse enamikul juhtudel valitsemissektori osutatavate teenuste ostudena, kui need vastavad punkti 4.79 alapunktis d esitatud kriteeriumidele teenustena kirjendamiseks.

4.81 Kirjendatav maksude kogusumma sisaldab kõiki intresse hilinenud maksudelt ja kõiki trahve, mille maksmist maksuametid nõuavad, kui puuduvad andmed selliste intresside ja trahvide eraldi kirjendamiseks; see sisaldab kõiki tasusid, mida võib sisse nõuda seoses tasumata maksude väljanõudmise ja määramisega ja mida vähendatakse majanduspoliitikast tuleneva valitsemissektori poolse maksude alandamise või enamtasutud maksude tagastamise summa võrra.

Üha enam tehakse maksusüsteemi kaudu maksukrediitide kujul kättesaadavaks subsiidiume ja sotsiaaltoetusi ning ühendatakse maksesüsteeme maksukogumissüsteemiga. Maksukrediidid on maksuvabastused ja muudavad seega toetusesaaja maksukohustuse väiksemaks.

Kui maksukrediidi süsteemi alusel saab toetusesaaja ülemäärase summa olukorras, kus maksuvabastus ületab maksukohustuse, on maksukrediidi süsteem makseid tegev maksukrediidisüsteem. Makseid tegeva maksukrediidisüsteemi raames saab teha makseid nii neile, kes makse ei maksa, kui ka maksumaksjatele. Makseid tegeva maksukrediidisüsteemi raames kirjendatakse maksukrediitide kogusumma valitsemissektori kuluna ja mitte maksutulu vähendamisena.

Seevastu mõned süsteemid, kus maksukrediidi piiranguks on maksukohustuse suurus, on makseid mittetegevad maksukrediidisüsteemid. Makseid mittetegevate maksukrediidisüsteemide raames on kõik maksukrediidid integreeritud maksusüsteemi ja vähendavad valitsemissektori maksutulu.

- 4.82 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne kirjendatakse ajal, kui maksukohustust tekitavad tegevused, tehingud või muud sündmused aset leiavad.

Samas on mõned majandustegevused, tehingud või sündmused, mis vastavalt maksuseadustele peaksid kõnealustele üksustele panema maksumaksmise kohustuse, pidevalt maksuametite tähelepanu alt väljas. Oleks ebareaalne eeldada, et sellised tegevused, tehingud või sündmused suurendavad kreditoorse või debiitoorse võla vormis finantsvara või -kohustusi. Kirjendatavad summad määratakse maksmisele kuuluvate summade alusel, kui neid saab tõendada maksuotsuste, -deklaratsioonide või muude dokumentidega, mis kohustavad maksumaksjat selgesti maksu maksuma. Puuduolevaid makse, mida ei ole tõendatud maksuotsustega, arvesse ei võeta.

Arvepidamises kirjendatud maksud võivad pärineda kahest allikast: hinnangute ja deklaratsioonidega tõendatud summad või laekunud maksud.

- a) Maksuotsuste ja -deklaratsioonide kasutamisel korrigeeritakse summasid kordajaga, mis kajastab hinnatud ja deklareeritud summasid, mis on jäänud laekumata. Teise võimalusena kirjendatakse asjakohastele sektoritele tehtud kapitalisiire, mis võrdub kõnealuse korrigeerimise suurusel. Kordajad määratakse kindlaks seniste kogemuste ja hetkeotuste põhjal, mis on seotud hinnatud ja deklareeritud, kuid laekumata jäänud summadega. Igal maksuliigil on oma kordaja.
- b) Kui aluseks võetakse laekunud summad, kohandatakse need ajaliselt vastavalt sellele, millal tegevused, tehingud või muud maksukohustuse tekitanud sündmused aset leidsid (või mõne tulumaksuliigi puhul vastavalt sellele, millal maksusumma kindlaks määrati). Korrigeeritakse vastavalt keskmisele ajavahemikule, mis jääb tegevuse, tehingu või muu sündmuse (või maksusumma kindlaksmääramise) ja maksu laekumise vahele.

Kui tegemist on tööandja kinnipeetavate jooksvate tulu-, omandi- ja muude maksudega, sisalduvad need palkades, isegi kui tööandja ei ole neid valitsemissektorile üle kandnud. Näidatakse, et kodumajapidamiste sektor tasub kogu summa valitsemissektorile. Tegelikult maksmata summad neutraliseeritakse punktis D.995 valitsemissektorilt tööandjate sektorile tehtud kapitalisiirdena.

Mõnel juhul saab tulumaksu maksmise kohustuse kindlaks määrata alles hilisemal arvestusperioodil kui see, millal tulu on tekkinud. Seepärast on selliste maksude kirjendamise aja osas vajalik teatud paindlikkus. Tulu allikas maha arvatavat tulumaksu (nagu töötasult kinnipeetavad maksud) ja tulumaksude regulaarseid ettemakseid võib kirjendada perioodil, kui need makstakse, ja mis tahes lõplikku tulumaksukohustust võib kirjendada perioodil, kui kohustus kindlaks määratakse.

Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne kirjendatakse järgmiselt:

- a) nende sektorite tulude teise jaotamise konto kasutamise poolel, kuhu maksumaksjad kuuluvad;
- b) valitsemissektori tulude teise jaotamise konto ressursside poolel;
- c) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

SOTSIAALMAKSED JA -TOETUSED (D.6)

- 4.83 *Määratlus:* sotsiaaltoetused on kollektiivselt organiseeritud skeemide kaudu või muul viisil valitsusüksuste ja KTKTide poolt kodumajapidamistele tehtavad rahalised või mitterahalised siirded, mille eesmärk on vabastada nad teatud riskide või vajadustega seotud rahalisest koormusest; nad sisaldavad valitsemissektori selliseid makseid tootjatele, mis annavad kodumajapidamistele individuaalselt kasu ja mida tehakse sotsiaalsete riskide või vajaduste kontekstis.

- 4.84 Sotsiaaltoetuste maksmiseks alust andvate riskide või vajaduste loetelu on järgmine:

- a) haigus;
- b) invaliidsus, puue;

- c) tööõnnetus või kutsehaigus;
- d) vanadus;
- e) toitja ülalpidamisel olnud isikud;
- f) rasedus ja sünnitus;
- g) perekond;
- h) tööhõive soodustamine;
- i) töötus;
- j) elamumajandus;
- k) haridus;
- l) üldine abivajadus.

Elamumajanduse korral loetakse avaliku sektori asutuste maksed üürnikele nende üürimaksete vähendamiseks sotsiaaltoetusteks; erandiks on spetsiaalsed toetused, mida nimetatud asutused maksavad kui tööandjad.

4.85 Sotsiaaltoetused sisaldavad:

- a) sotsiaalmakseid saavate skeemide jooksvaid ja ühekordseid siirdeid, mis hõlmavad kogu ühiskonda või ühiskonna suurt osa ning mida kehtestavad ja kontrollivad valitsemissektori üksused (riiklikud sotsiaalkindlustuse skeemid);
- b) tööandjate poolt oma töötajate, endiste töötajate või ülalpeetavate huvides organiseeritud skeemide (muude tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemide) jooksvaid ja ühekordseid siirdeid. Makseid võivad teha töötajad ja/või tööandjad; neid võivad teha ka mittepalgised töötajad;
- c) selliseid jooksvaid siirdeid valitsusüksustelt ja KTKTIdelt, mis ei sõltu varasemate sotsiaalmaksete maksmisest ja mis on üldjuhul ühendatud olemasoleva sissetuleku hindamisega. Selliseid siirdeid tuntakse tavaliselt sotsiaalabina.

4.86 Sotsiaaltoetused ei sisalda:

- a) kindlustusnõudeid, mis põhinevad üksnes kindlustatu omal algatusel tööandjast või valitsusest sõltumatult võetud poliisidel;
- b) kindlustusnõudeid, mis põhinevad üksnes allahindluse saamise eesmärgil võetud poliisidel, isegi kui need poliisid tulenevad kollektiivlepingust.

4.87 Poliisi käsitamiseks sotsiaalkindlustusskeemi osana peavad juhtumid või asjaolud, mille vastu skeemis osalejad on kindlustatud, vastama punktis 4.84 loetletud riskidele või vajadustele ning lisaks peab olema täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- a) skeemis osalemine on kohustuslik kas seaduse järgi või töötaja või töötajate rühma ja tööandja töösuhte tingimuste alusel;
- b) skeem on kollektiivne ja selle eesmärgiks on kindla töötajate rühma (palgatöötajad, mittepalgised töötajad või mittetöötavad isikud) kasu ning skeemist võivad osa võtta ainult selle rühma liikmed;
- c) tööandja teeb töötaja nimel skeemi sotsiaalmakse (tegeliku või arvestusliku), sõltumata sellest, kas töötaja samuti neid makseid teeb.

4.88 *Määratlus:* sotsiaalkindlustusskeemid on skeemid, mille korral tööandjad või valitsemissektor kohustavad või julgustavad osalejaid võtma kindlustust teatud võimalike juhtumite või asjaolude vastu, mis võivad nende või nende poolt ülalpeetavate heaolu ebasoodsalt mõjutada. Nendes skeemides teevad sotsiaalmakseid töötajad või muud isikud või oma töötajate nimel tööandjad, et tagada töötajatele või muudele isikutele, nende ülalpeetavatele või toitja ülalpidamisel olnud isikutele jooksva perioodil või sellele järgnevatel perioodidel õiguse saada sotsiaalkindlustushüvitist.

Sotsiaalkindlustusskeemid on seatud sisse töötajate rühmade jaoks või on seaduse järgi kättesaadavad kõikidele töötajatele või kindlaksmääratud kategooriate töötajatele, sealhulgas ka mittetöötavatele isikutele ja palgatöötajatele. Skeemide valik ulatub erasektori skeemidest, mis on mõeldud ühe tööandja juures töötavate väljavalitud töötajariühmade jaoks, kuni riiklike sotsiaalkindlustuse skeemideni, millega on kaetud riigi kogu tööjõud. Asjaomaste töötajate jaoks võib sellistes skeemides osalemine olla vabatahtlik, kuid tavaliselt on see kohustuslik. Näiteks võib tööandja sisseseatud skeemides osalemine olla nõutav tööandjate ja nende töötajate vahel kollektiivselt kokku lepitud töösuhte tingimuste alusel.

4.89 Eristada saab kaht tüüpi sotsiaalkindlustusskeeme:

- a) esimene on riikliku sotsiaalkindlustuse skeemid, mis hõlmavad kogu ühiskonda või ühiskonna suurt osa ning mida kehtestavad, kontrollivad ning finantseerivad valitsusüksused. Nende skeemide raames makstavad pensionid võivad, kuid ei pruugi olla seatud pensionisaaja palgataseme või tööstaaziga. Hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised, on harvem seatud palgatasemega;
- b) teine tüüp on muud tööga seotud skeemid. Need skeemid tulenevad töösuhetest, mille puhul pensioni maksmine ja teataval juhul muud õigused on töösuhte tingimuste osa, kusjuures kohustus toetusi maksta ei lange riikliku sotsiaalkindlustuse sätete alusel valitsemissektorile.

4.90 Sotsiaalkindlustusskeemid, mille valitsemissektori üksused on seadnud sisse ainult oma töötajate, mitte aga kogu töötava elanikkonna jaoks, klassifitseeritakse muude tööga seotud skeemide ja mitte riikliku sotsiaalkindlustuse skeemide alla.

Netosotsiaalmaksud (D.61)

4.91 *Määratlus:* netosotsiaalmaksud on tegelikud või arvestuslikud maksud, mida kodumajapidamised teevad sotsiaalkindlustusskeemidesse, et katta makstavad sotsiaaltoetused. Netosotsiaalmaksud (D.61) koosnevad järgmisest:

tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.611)

pluss tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud (D.612)

pluss kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud (D.613)

pluss kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused (D.614)

miinus sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud (D.61SC).

Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud makstakse skeeme haldavatele üksustele. Siin kuuluvad need netosotsiaalmaksud (D.61) arvutamise juurde; need ei ole ümberjaotatavad tehingud, vaid on toodangu ja tarbimiskulutuste osa.

Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.611)

4.92 Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud (D.611) vastavad rahavoole D.121.

Tööandjad maksavad tööandjate tegelikke sotsiaalmakseid riikliku sotsiaalkindlustuse skeemidesse või muudesse tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemidesse, et tagada oma töötajatele sotsiaaltoetused.

Kuna tööandjate tegelikke sotsiaalmakseid tehakse nende töötajate kasuks, kirjendatakse nende maksete väärtus töötajatele makstavate hüvitiste ühe osana koos rahaliste ja mitterahaliste palkadega. Sotsiaalmaksud kirjendatakse seejärel töötajatepoolsete jooksvate siiretena riikliku sotsiaalkindlustuse skeemidesse ja muudesse tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemidesse.

See jaotus on jaotatud kaheks kategooriaks:

a) tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.6111), mis vastavad rahavoole D.1211;

b) tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud (D.6112) ja mis vastavad rahavoole D.1212.

4.93 Tegelike sotsiaalmaksete tegemine võib põhikirja või eeskirjade põhjal olla kohustuslik või neid võib teha kollektiivlepingu tulemusena teatavas majandusharus või tööandja ja töötajate vaheliste lepingute tulemusena teatud ettevõttes või seetõttu, et tööleping kohustab neid makseid tegema. Teatud juhtudel võivad maksed olla vabatahtlikud.

Need vabatahtlikud maksed katavad järgmist:

- a) sotsiaalmaksed, mida isikud ei ole riiklikule sotsiaalkindlustusfondile seadusega kohustatud maksma;
  - b) sotsiaalmaksed, mida makstakse kindlustusandjatele (või samasse sektorisse klassifitseeritud pensionifondidele) täiendavate kindlustusskeemide raames, mida ettevõtte on organiseerinud oma töötajate huvides ja millega viimased vabatahtlikult ühinevad;
  - c) maksed vastastikuse abistamise kindlustusskeemidesse, mille liikmeks võivad saada töötajad või mittepalgised töötajad.
- 4.94 Kirjendamise aeg: tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed (D.611) kirjendatakse ajahetkel, kui toimub maksete maksimise kohustuse aluseks olev töö.
- 4.95 Arvepidamises kirjendatud sotsiaalmaksed, mis makstakse valitsemissektorile, pärinevad kahest allikast: maksuotsuste ja -deklaratsioonidega tõendatud summad või laekunud summad:

- a) maksuotsuste ja -deklaratsioonide kasutamisel korrigeeritakse summasid kordajaga, mis kajastab hinnatud ja deklareeritud summasid, mis on jäänud laekumata. Teise võimalusena võib kirjendada asjakohastele sektoritele tehtud kapitalisiirde, mis võrdub kõnealuse korrigeerimise suurusel. Kordajad määratakse kindlaks seniste kogemuste ja hetkeotuste põhjal, mis on seotud hinnatud ja deklareeritud, kuid laekumata jäänud summadega. Igal sotsiaalmakse liigil on oma kordaja;
- b) kui aluseks võetakse laekunud summad, kohandatakse need ajaliselt vastavalt sellele, millal sotsiaalmakse tasumise kohustuse tekitanud toiming sooritati (või millal maksekohustus tekkis). Korrigeerida võib vastavalt keskmisele ajavahemikule, mis jääb toimingute sooritamise (või maksekohustuse tekkimise) ja makse laekumise vahele.

Kui on tegemist tööandja kinnipeetavate sotsiaalmaksetega, mis makstakse valitsemissektorile, sisalduvad need palkades, olenemata sellest, kas tööandja on need valitsemissektorile üle kandnud. Seejärel kirjendatakse kogu sotsiaalmaksete summa kodumajapidamiste sektori maksena valitsemissektorile. Tegelikult maksmata summad neutraliseeritakse punktis D.995 valitsemissektorilt tööandjate sektorile tehtud kapitalisiirdena.

4.96 Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed kirjendatakse järgmiselt:

- a) kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel (mitteresidendist kodumajapidamiste korral);
- c) residendist kindlustusandjate või tööandjate tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel;
- d) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel (mitteresidendist kindlustusandjate või tööandjate korral).

Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.612)

4.97 *Määratlus:* tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.612) kujutavad endast sotsiaaltoetuste vastaskirjet (miinus töötajate lõplikud sotsiaalmaksed), mida tööandjad maksavad otse (st need maksed pole seotud tööandjate tegelike sotsiaalmaksetega) oma praegustele või endistele töötajatele ning teistele isikutele, kellel on õigus neid makseid saada.

Need vastavad rahavoole D.122, nagu kirjeldatud töötajatele makstavaid hüvitisi käsitlevas jaotises. Nende väärtus peab põhinema kindlustusmatemaatilistel arvutustel või praeguste töötajate palga mõistlikul protsendil või võrduma jooksvalt finantseeritavate hüvitistega, mis ei ole pensionihüvitised ja mida tööandja maksab sama arvestusperioodi jooksul.

Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed (D.612) jaotatakse kahte kategooriasse:

- a) tööandjate arvestuslikud pensionimaksed (D.6121). Need maksed vastavad rahavoole D.1221;

- b) tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed (D.6122). Need maksed vastavad rahavoole D.1222.
- 4.98 Kirjendamise aeg: tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed, mis on otseste kohustuslike sotsiaaltoetuste vastaskirjeks, kirjendatakse perioodil, mille jooksul töö on tehtud. Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed, mis kujutavad endast vabatahtlike otseste sotsiaaltoetuste vastaskirjet, kirjendatakse ajal, kui toetusi makstakse.
- 4.99 Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed kirjendatakse järgmiselt:
- a) kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto ja välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel;
- b) nende sektorite tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel, kuhu tööandjad või residendist kindlustusandjad kuuluvad, ja välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel.

Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed (D.613)

- 4.100 *Määratlus:* kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed on sotsiaalmaksed, mida töötajad, mittepalgalised töötajad ja mittetöötavad isikud maksavad enda eest sotsiaalkindlustuskeemidele.

Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed (D.613) jaotatakse kahte kategooriasse:

- a) kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksed (D.6131);
- b) kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed (D.6132).

Kirjendamise aeg: kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed kirjendatakse tekkepõhiselt. Töötavate isikute puhul kirjendatakse ajahetkel, kui maksete maksmise kohustuse aluseks olev töö sooritatakse. Mittetöötavate isikute puhul on selleks ajahetk, mil maksed tuleb teha.

Arvepidamise süsteemis kirjendatakse kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed järgmiselt:

- a) kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto ja välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel;
- b) nende sektorite tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel, kuhu tööandjad kuuluvad, ja välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel.

Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused (D.614)

- 4.101 *Määratlus:* kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused koosnevad omanditulust, mis on teenitud arvestusperioodi jooksul pensioniõiguste ja muude kui pensioniõiguste põhjal.

See jaotus on jaotatud kaheks kategooriaks:

- a) kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused (D.6141);
- b) kodumajapidamiste selliste sotsiaalmaksete täiendused, mis ei ole pensionimaksed (D.6142). Jaotus D.6142 vastab kodumajapidamiste maksete täiendustele, mis on seotud sotsiaalsete riskide ja vajadustega, mis ei ole pensionid, nagu haigus, rasedus ja sünnitus, tööõnnetus, puue, koondamine jne.

Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused sisalduvad omanditulust, mida pensionifondide haldajad maksavad kodumajapidamistele esmaste tulude jaotamise kontrol (pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu, D.442).

Kuna tegelikkuses peavad pensionifondide haldajad selle tulu kinni, käsitatakse seda tulude teisese jaotamise kontrol tagasimaksena, mille kodumajapidamised teevad pensionifondidele kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendusena.

Kirjendamise aeg: kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused kirjendatakse nende tekkimise ajal.

Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded (D.62)

4.102 Jaotuse D.62 all on kolm alljaotust:

rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised (D.621);

muud sotsiaalkindlustushüvitised (D.622);

rahalised sotsiaalabitoetused (D.623).

Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised (D.621)

4.103 *Määratlus:* rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised on sotsiaalkindlustushüvitised, mida riiklikud sotsiaalkindlustusfondid maksavad kodumajapidamistele rahas. Siit on välja arvatud hüvitised, mida käsitatakse mitterahaliste sotsiaalsiiretena (D.632).

Neid hüvitisi makstakse riikliku sotsiaalkindlustuse skeemide alusel.

Hüvitised jagunevad järgmiselt:

— rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised (D.6211);

— rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised (D.6212).

Muud sotsiaalkindlustushüvitised (D.622)

4.104 *Määratlus:* muud sotsiaalkindlustushüvitised on toetused, mida tööandjad maksavad muude tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemide raames. Muud tööga seotud sotsiaalkindlustushüvitised on sotsiaaltoetused (rahalised või mitterahalised), mida sotsiaalkindlustusskeemid (välja arvatud riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) maksavad skeemidesse sissemaksetele, nende ülalpeetavatele või toitja ülalpidamisel olnud isikutele.

Tavaliselt hõlmavad need:

a) tavapärase või vähendatud palga jätkuvat maksmist töölt puudunud aja eest haiguse, õnnetuse, raseduse ja sünnituse jne tõttu;

b) perekonna-, haridus- või muude toetuste maksmist töötajate poolt ülalpeetavatele inimestele;

c) väljatöötatud aastate pensioni või toitjakaotuspensioni maksmist oma endistele töötajatele või nende ülalpidamisel olnud isikutele ja töösuhte lõpetamise hüvitise maksmist töötajatele või nende ülalpidamisel olnud isikutele töötaja koondamise, töövõimetuse, surmaga lõppenud õnnetuse jms korral (kui see on kollektiivlepingus ette nähtud);

d) üldisi meditsiiniteenuseid, mis pole seotud töötaja tööga;

e) taastusravikeskuseid ja vanadekodusid.

Muud sotsiaalkindlustushüvitised (D.622) jagunevad järgmiselt:

— muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised (D.6221);

— muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised (D.6222).

Rahalised sotsiaalabitoetused (D.623)

4.105 *Määratlus:* rahalised sotsiaalabi toetused on jooksvad siirded, mida valitsusüksused või KTKTId teevad kodumajapidamistele, katmaks sotsiaalkindlustushüvitistega kaetud samu vajadusi, kuid mida ei tehta sotsiaalkindlustusskeemi raames, mille puhul nõutakse tavaliselt osalemist sotsiaal makssete tegemise näol.

Seega on nende hulgast välja arvatud kõik riiklike sotsiaalkindlustusfondide makstavad hüvitised. Sotsiaalabitoetusi võidakse maksta järgmistes olukordades:

a) puudub sotsiaalkindlustusskeem, mis kataks asjaomast olukorda;

b) kuigi sotsiaalkindlustusskeem või -skeemid võivad olla olemas, ei osale asjaomased kodumajapidamised makssete maksmisel ja neil ei ole õigust saada sotsiaalkindlustushüvitisi;

- c) sotsiaalkindlustushüvitised osutuvad ebapiisavaks, et katta asjaomaseid vajadusi. Sotsiaalabitoetusi makstakse lisaks;
- d) üldisest sotsiaalpoliitikast tingituna.

Need toetused ei sisalda jooksvaid siirdeid, mida makstakse sündmuste või asjaolude puhul, mida tavaliselt ei korva sotsiaalkindlustusskeemid (st siirdeid, mida tehakse loodusõnnetuste korral ja mida kirjendatakse muude jooksvate siirete või muude kapitalisiirete all).

4.106 Sotsiaaltoetuste, välja arvatud mitterahaliste sotsiaalsiirete (D.62) kirjendamise aeg:

- a) rahalised sotsiaaltoetused kirjendatakse siis, kui toetuste nõuded kehtestatakse;
- b) mitterahalised sotsiaaltoetused kirjendatakse ajal, kui teenuseid osutatakse, või ajal, kui turuväliste tootjate poolt otseselt kodumajapidamistele pakutud kaupade omandiõigus muutub.

4.107 Sotsiaaltoetused, välja arvatud mitterahalised sotsiaalsiirded (D.62), kirjendatakse:

- a) toetusi andvate sektorite tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel (kui tegemist on välismaailma poolt antavate toetustega);
- c) kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel;
- d) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel (kui tegemist on mitteresidentid kodumajapidamistele antavate toetustega).

Mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63)

4.108 *Määratlus:* mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63) koosnevad individuaalsetest kaupadest ja teenustest, mida valitsusüksused ja KTKTIid pakuvad individuaalsetele kodumajapidamistele tasuta või majanduslikult mitteoluliste hindadega, kusjuures kaubad ja teenused on kas turult ostetud või valitsusüksuste ja KTKTIde toodetud turuväliline toodang. Neid finantseeritakse maksudest, valitsuse muudest tuludest või riikliku sotsiaalkindlustuse maksetest või KTKTIde puhul annetustest ja omanditulust.

Kodumajapidamistele tasuta või majanduslikult mitteoluliste hindadega osutatavaid teenuseid käsitatakse kui individuaalseid teenuseid, eristamaks neid kollektiivsetest teenustest, mida osutatakse tervele ühiskonnale või suurele osale ühiskonnast, nagu näiteks julgeolek ja tänavavalgustus. Individuaalsed teenused koosnevad peamiselt haridus- ja tervishoiuteenustest, kuigi sageli osutatakse ka muud liiki teenuseid, nagu eluruumide, kultuuri- ja vabaajateenused.

4.109 Mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63) jagunevad omakorda järgmiselt.

Mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTIde turuväliline toodang (D.631)

Määratlus: mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTIde turuväliline toodang (D.631) on eraldiseisvad kaubad ja teenused, mida turuvälised tootjad pakuvad otse kasusaajatele. Kõik kodumajapidamiste endi tehtud maksed tuleb maha arvata.

Mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTIde ostetud turutoodang (D.632)

Määratlus: mitterahalised sotsiaalsiirded – valitsemissektori ja KTKTIde ostetud turutoodang (D.632) on eraldiseisvad kaubad ja teenused:

- a) riiklike sotsiaalkindlustusfondide hüvitistena kulutuste eest, mida kodumajapidamised on teinud teatud kaupadele või teenustele, või
- b) mida turutootjad, kellelt valitsemissektor vastavaid kaupu ja teenuseid ostab, pakuvad otse kasusaajatele.

Kõik kodumajapidamiste endi tehtud maksed tuleb maha arvata.

Kui kodumajapidamine ostab kauba või teenuse, mille riiklik sotsiaalkindlustusfond talle pärastpoole kas täielikult või osaliselt hüvitab, võib kodumajapidamist käsitada kui riikliku sotsiaalkindlustusfondi nimel tegutsejat. Tegelikult annab kodumajapidamine riiklikule sotsiaalkindlustusfondile lühiajalist krediiti, mis loetakse tasutaks niipea, kui kodumajapidamine on hüvituse saanud.

Hüvitatud kulutuste summa kirjendatakse nii, nagu neid kulutusi oleks teinud riiklik sotsiaalkindlustusfond ise ajal, kui kodumajapidamine sooritas ostu, samal ajal kui ainus kulutus, mida kodumajapidamisele kirjendatakse (kui seda üldse tehakse), on erinevus makstud ostuhinna ja hüvitatud summa vahel. Seega ei käsitata hüvitatud kulutuse summat kui jooksvat rahalist siiret riiklikult sotsiaalkindlustusfondilt kodumajapidamisele.

- 4.110 Näiteks on mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63) arstiabi ja hambaravi, kirurgiline ravi, haiglaravi, prillid ja kontaktläätsed, meditsiinivahendid ja -seadmed ning muud samalaadsed kaubad ja teenused, mis on seotud sotsiaalsete riskide või vajadustega.

Muudeks näideteks, mis ei ole kaetud sotsiaalkindlustuse skeemiga, on sotsiaalmajutus, eluasemetoetus, lastesõimed, kutsesepe, sõidupiletite soodustused (ainult sotsiaalsetel eesmärkidel) ning teised samalaadsed kaubad ja teenused, mis on seotud sotsiaalsete riskide või vajadustega. Sotsiaalsete riskide või vajadustega ei ole tegemist, kui valitsemissektor varustab kodumajapidamisi kaupade ja teenustega, nagu vabaaja-, kultuuri- või sporditeenused, tasuta või majanduslikult mitteoluliste hindadega: neid käsitatakse mitterahaliste sotsiaalsiiretena – valitsemisektori ja KTKTide turuvälise toodanguna (D631).

- 4.111 Kirjendamise aeg: mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63) kirjendatakse ajahetkel, kui teenuseid osutatakse, või ajahetkel, kui kodumajapidamistele otse tootjate poolt pakutud kaupade omandiõigus üle läheb.

Mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63) kirjendatakse järgmiselt:

- a) toetusi andvate sektorite mitterahalise tulu ümberjaotamise konto kasutamise poolel;
- b) kodumajapidamiste mitterahalise tulu ümberjaotamise konto ressursside poolel.

Ülekantud kaupade ja teenuste tarbimine kirjendatakse korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise kontol.

Välismaailma mitterahalisi sotsiaalsiirdeid ei ole olemas (need kirjendatakse D.62 all: sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded).

MUUD JOOKSVAD SIIRDED (D.7)

Kahjukindlustuse netopreemiad (D.71)

- 4.112 *Määratlus:* kahjukindlustuse netopreemiad (D.71) on preemiad, mida makstakse institutsionaalsete üksuste poolt sõlmitud kindlustuspoliiside alusel. Individuaalsete kodumajapidamiste sõlmitud kindlustuspoliisid on sõlmitud nende endi algatusel ja enda jaoks, sõltumata nende tööandjatest või valitsemissektorist ning väljaspool sotsiaalkindlustusskeeme. Kahjukindlustuse netopreemiad hõlmavad nii tegelikke preemiaid, mida kindlustuspoliisi omanikud peavad maksma, et saada arvestusperioodi vältel kindlustuskatet (teenitud preemiad), kui ka preemialisandeid, mida makstakse kindlustuspoliiside omanikele omistatavalt omanditulult pärast kindlustusettevõtte teenustasude mahaarvamist.

Kahjukindlustuse netopreemiad on rahalised vahendid, mis pakuvad kaitset mitmesuguste sündmuste või õnnetusjuhtumite korral, mis põhjustavad kaupade või omandi kahjustusi või tekitavad inimestele looduslike või inimlike põhjuste tulemusena kahju, näiteks tulekahjud, üleujutused, varingud, kokkupõrked, vargused, vägivald, õnnetused, haigus jne, või kaitsevad selliste sündmuste nagu haigus, töötus, õnnetused jne tekitatud rahaliste kaotuste puhul.

Kahjukindlustuse netopreemiad jagatakse kahte kategooriasse:

- a) otsese kahjukindlustuse netopreemiad (D.711);
- b) kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad (D.712).

- 4.113 Kirjendamise aeg: kahjukindlustuse netopreemiad kirjendatakse siis, kui need teenitakse.

Kindlustuspreemiad, millelt teenustasud on maha arvatud, on jooksva perioodil või eelnenud perioodidel makstud kogupreemiate sellised koostisosad, mis katavad riske jooksva perioodil.

Jooksva perioodil teenitud preemiaid tuleb eristada preemiatest, mis tuleb jooksva perioodil maksta ja mis peaksid katma nii tulevaste perioodide kui ka jooksva perioodi riske.

Kahjukindlustuse netopreemiad kirjendatakse:

- a) residendist poliisiomanike tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel;
- b) välistajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel (kui tegemist on mitteresidendist poliisiomanikega);
- c) residendist kindlustusandjate tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel;
- d) välistajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel (kui tegemist on mitteresidendist kindlustusandjatega).

Kahjukindlustuse nõuded (D.72)

4.114 *Määratlus:* kahjukindlustuse nõuded (D.72) on nõuded, mis kuuluvad maksmisele vastavalt kahjukindlustuse lepingutele, st summad, mida kindlustusandjad on kohustatud maksma inimeste või kaupade (k.a kapitalikaupade) vigastuste või kahjustuste korral.

See jaotus on jaotatud kaheks kategooriaks:

- a) otsese kahjukindlustuse nõuded (D.721);
- b) kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded (D.722).

4.115 Kahjukindlustuse nõuded ei sisalda makseid, mis kujutavad endast sotsiaaltoetusi.

Kahjukindlustuse nõude arveldamist käsitatakse kui siiret nõude esitajale. Selliseid makseid käsitatakse kui jooksvaid siireid, isegi juhul, kui tegemist võib olla suurte summadega seoses põhivara hävimisega õnnetuse tõttu või isiku tõsise vigastusega.

Erandlikult suuri nõudeid, näiteks katastroofi korral, võib käsitada jooksvate siirete asemel kapitalisiiretena (vt punkti 4.165 alapunkt k).

Nõude esitajad ei ole saadavaid summasid tavaliselt kohustatud kasutama mingil kindlal otstarbel ja kaupu või vara, mis on kahjustada saanud või hävinenud, ei pea tingimata parandama või asendama.

Nõuded tekivad seoses kahju või vigastustega, mida poliisiomanikud on põhjendanud kolmanda poole omandile või isikutele. Neil juhtudel kirjendatakse kehtivad nõuded nii, nagu kindlustusandjad peaksid need maksma otse kannatanud poolele ja mitte kaudselt poliisiomaniku kaudu.

4.116 Edasikindlustuse netopreemiad ja nõuded arvutatakse täpselt samal viisil kui kahjukindlustuse preemiad ja nõuded. Kuna edasikindlustusseltsid on koondunud vähestesse riikidesse, on enamik edasikindlustuspoliise sõlmitud mitteresidendist üksustega.

Teatavad üksused, eelkõige valitsusüksused, võivad anda tagatise puhuks, kui võlgnik ei täida oma kohustusi tingimustes, mis on kahjukindlustuse tingimustega sama laadi. See on nii, kui väljastatakse palju ühesuguseid tagatise ja on võimalik reaalselt hinnata kohustuste täitmata jätmise üldmäära. Sel juhul käsitatakse makstud tasusid (ja nendelt teenitud omanditulu) samal viisil kui kahjukindlustuse preemiaid ja nõudeid standardsete laenu tagatiste alusel käsitatakse samal viisil kui kahjukindlustuse nõudeid.

4.117 Kirjendamise aeg: kahjukindlustuse nõuded kirjendatakse ajal, kui õnnetus või muu sündmus, mille vastu ollakse kindlustatud, aset leiab.

Need kirjendatakse järgmiselt:

- a) residendist kindlustusandjate tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel;
- b) välistajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel (kui tegemist on mitteresidendist kindlustusandjatega);

- c) soodustatud sektorite tulude teise jaotamise konto ressursside poolel;
- d) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel (kui tegemist on mitteresidendist soodustatud isikutega).

Valitsemissektorisised jooksvad siirded (D.73)

- 4.118 *Määratlus:* valitsemissektorisised jooksvad siirded (D.73) koosnevad valitsemissektori eri allsektorite (keskvalitsus, osariigi/liidumaa valitsus, kohalik omavalitsus ja riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) omavahelistest siiretest, v.a maksud, subsiidiumid, investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded.

Valitsemissektorisestest jooksvate siirete (D.73) alla ei kuulu tehingud teise üksuse nimel: need kirjendatakse kontodel ainult üks kord selle üksuse ressursside poolel, kes on siirde saaja ja kelle nimel tehing tehti (vt punkt 1.78). Selline olukord tekib esmajoones siis, kui valitsusüksus (näiteks keskvalitsuse struktuuriüksus) korjab makse, mis automaatselt ning täielikult või osaliselt kantakse üle teisele valitsusüksusele (näiteks kohaliku omavalitsuse organile). Sel juhul näidatakse teisele valitsusüksusele määratud maksulaekumisi nii, nagu neid oleks otseselt kogunud see valitsusüksus ise, ja mitte kui valitsemissektorisestest jooksvaid siirdeid. Selline variant rakendub eelkõige juhul, kui maksud, mis on määratud teisele valitsusüksusele, kujutavad endast keskvalitsuse poolt kehtestatud maksudele täiendavalt lisatud maksumäärasid. Viivitused, mis esinevad maksude ülekandmisel ühelt valitsusüksuselt teisele, kajastatakse finantskontrol kannetega „muud saadavad/makstavad arved“.

Maksulaekumiste siirded, mis moodustavad osa keskvalitsuse siirete kogumist teisele valitsusüksusele, lisatakse valitsemissektorisestest jooksvatesse siiretesse. Need siirded ei vasta ühelegi konkreetsele maksukategooriale ja neid ei tehta automaatselt, vaid peamiselt teatud fondide kaudu (maakonna ja kohalike omavalitsuste fondid) vastavalt keskvalitsuse kehtestatud jaotusskaalale.

- 4.119 Kirjendamise aeg: valitsemissektorisised jooksvad siirded kirjendatakse ajal, kui kehtivad eeskirjad nende tegemist nõuavad.
- 4.120 Valitsemissektorisised jooksvad siirded kirjendatakse valitsemissektori allsektorite tulude teise jaotamise konto kasutamise ja ressursside poolel. Valitsemissektorisised jooksvad siirded on valitsemissektorisised vood ja neid ei kajastata sektori kui terviku konsolideeritud kontrol.

Jooksev rahvusvaheline koostöö (D.74)

- 4.121 *Määratlus:* jooksev rahvusvaheline koostöö (D.74) hõlmab kõiki rahalisi ja mitterahalisi siirdeid valitsemissektori ja välismaailma valitsuste või rahvusvaheliste organisatsioonide vahel, v.a investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded.

- 4.122 Jaotus D.74 hõlmab järgmist:

- a) valitsemissektori maksed rahvusvahelistele organisatsioonidele (v.a maksud, mida liikmesriikide valitsused maksavad riikideülestele organisatsioonidele);
- b) jooksvad siirded, mida valitsemissektor saab institutsioonidelt või organisatsioonidelt, millele on viidatud alapunktis a. Euroopa Liidu institutsioonide poolt otse residendist turutootjatele tehtavad jooksvad siirded kirjendatakse välismaailma makstavate subsiidiumidena;
- c) valitsustevahelised jooksvad siirded: kas rahalised (näiteks maksed, mis on ette nähtud välisriikide või ülemereterritooriumide eelarvepuudujäägi rahastamiseks) või mitterahalised (näiteks toit või sõjaline varustus kingitustena, esmaabi loodusõnnetuse korral toiduna, riietena, arstimitena jne);
- d) valitsuse, Euroopa Liidu institutsiooni või rahvusvahelise organisatsiooni poolt makstud palk arengumaid abistavatele nõustajatele või tehnilise abi ekspertidele.

Jooksev rahvusvaheline koostöö hõlmab valitsemissektori ja antud maal asuvate rahvusvaheliste organisatsioonide vahelisi siirdeid, kuna rahvusvahelisi organisatsioone ei käsitata kui residendist institutsionaalseid üksusi maades, kus nad asuvad.

- 4.123 Kirjendamise aeg: kohustuslike siirete korral aeg, millal kehtivad eeskirjad nõuavad siirete tegemist, vabatahtlike siirete korral aga aeg, millal siirded tehakse.

4.124 Jooksvat rahvusvahelist koostööd kirjendatakse järgmiselt:

- a) valitsemissektori tulude teisese jaotamise konto kasutamise ja ressursside poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

Mitmesugused jooksvad siirded (D.75)

Jooksvad siirded KTKTidele (D.751)

4.125 *Määratlus:* jooksvad siirded KTKTidele hõlmavad kõiki vabatahtlikke makseid (v.a pärandid), liikmemakse ja finantsabi, mida KTKTid saavad kodumajapidamistelt (k.a mitteresidendist kodumajapidamistelt) ja vähemal määral teistelt üksustelt.

4.126 Jooksvad siirded KTKTidele sisaldavad järgmist:

- a) regulaarsed liikmemaksud, mida kodumajapidamised maksavad ametiühingutele ja poliitilistele, spordi-, kultuuri-, usu- ja teistele taolistele organisatsioonidele, mis kuuluvad KTKTide sektorisse;
- b) kodumajapidamiste, korporatiivsete ettevõtete ja välismaailma vabatahtlikud maksed (v.a pärandid) KTKTidele, k.a mitterahalised siirded toidu, riiete, tekkide, arstimate jne kingitustena heategevusorganisatsioonidele jaotamiseks residendist ja mitteresidendist kodumajapidamistele. See käsitlus kehtib tarbekaupade kohta, sest suurte kingituste siirded (mittefinantsvarana käsitatavad väärisesemed) kirjendatakse muude kapitalisiiretena (D.99) (vt punkti 4.165 alapunkt e).

Mittevajalikke või kasutatud kaupu, mida kodumajapidamised kingivad, ei kirjendata siiretena;

- c) valitsemissektori abi ja toetused, v.a spetsiaalselt kapitalikulutuste rahastamiseks tehtud siirded, mida näidatakse investeringutoetuste all.

Jooksvatest siiretest KTKTidele arvatakse välja liikmemaksud või summad, mis makstakse turul tegutsevatele ja firmasid teenindavatele kasumitaotluseta institutsioonidele, nagu näiteks kaubanduskojad või -ühingud. Neid käsitatakse kui makseid osutatud teenuste eest.

4.127 Kirjendamise aeg: jooksvad siirded KTKTidele kirjendatakse ajal, kui need tehakse.

4.128 Jooksvad siirded KTKTidele kirjendatakse järgmiselt:

- a) siirdeid tegevate sektorite tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel;
- c) KTKTide sektori tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel.

Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded (D.752)

4.129 *Määratlus:* kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded (D.752) koosnevad kõigist residendist kodumajapidamiste poolt teistele residendist või mitteresidendist kodumajapidamistele tehtud või neilt saadud jooksvatest rahalistest või mitterahalistest siiretest. Esmajoones hõlmavad need emigrantide või alaliselt välismaal elavate (või aasta või kauem välismaal töötavate) töötajate rahaülekandeid oma kodumaal elavatele pereliikmetele või vanemate rahaülekandeid mujal elavatele lastele.

4.130 Kirjendamise aeg: kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded kirjendatakse siirde tegemise ajal.

4.131 Jooksvad siirded kodumajapidamiste vahel kirjendatakse järgmiselt:

- a) kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto kasutamise ja ressursside poolel;
- b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete kasutamise ja ressursside poolel.

Mitmesugused muud jooksvad siirded (D.759)

Trahvid

4.132 *Määratlus:* kohtu või kvaasijuriidiliste organite poolt institutsionaalsetele üksustele kehtestatud trahve ja karistusi käsitatakse kui mitmesuguseid muid jooksvaid siirdeid (D.759).

4.133 Mitmesuguste muude jooksvate siirete (D.759) alla ei kuulu järgmine:

- a) maksuameti poolt maksude maksmisest kõrvalehoidmise või hilinevad maksmise eest kehtestatud trahvid, mida ei saa eristada maksudest endist ning mis klassifitseeritakse maksudena;
- b) maksed litsentside omandamiseks: sellised maksed on kas maksud või maksed valitsusüksuste poolt osutatud teenuste eest.

4.134 Kirjendamise aeg: trahvid kirjeldatakse ajal, kui kohustused tekivad.

Loteriid ja hasartmängud

4.135 *Määratlus:* loteriipiletite eest makstud või kihlvedudesse paigutatud summad koosnevad kahest osast: teenustasu loteriid või hasartmänge korraldavale üksusele ja järelejääv jooksev siire, mis võitjatele välja makstakse.

Teenustasu võib olla suur ja katta hasartmängude kui teenuste korraldamise maksud. Siirdeid käsitletakse süsteemis nii, nagu nad leiaksid aset otse loteriist või hasartmängudest osavõtjate vahel, seega kodumajapidamiste vahel. Kui neist võtavad osa mitteresidentist kodumajapidamised, võivad kodumajapidamiste sektori ja välismaailma vahel tekkida märkimisväärsed netosiirded.

Kirjendamise aeg: järelejäävad jooksvad siirded kirjeldatakse ajal, kui need tehakse.

Kompensatsioonimaksud

4.136 *Määratlus:* kompensatsioonimaksud on institutsionaalsete üksuste poolt inimeste vigastuste või omandi kahjustuste eest teistele institutsionaalsetele üksustele kompensatsiooniks makstavad jooksvad siirded, v.a kahjukindlustuse nõuete väljamaksud. Kompensatsioonimaksud on kohustuslikud maksed, mis määratakse kohtuotsusega, või vabatahtlikud maksed, mis on kohtuväliselt kokku lepitud. Siia kuuluvad valitsusüksuste või KTKTide vabatahtlikud maksed, millega kompenseeritakse loodusõnnetuste tõttu tekkinud vigastusi või kahjustusi ja mida ei käsitata kui kapitalisiirdeid.

4.137 Kirjendamise aeg: kompensatsioonimaksud kirjeldatakse siis, kui need tehakse (vabatahtlikud maksed), või siis, kui need tuleb teha (kohustuslikud maksed).

4.138 Mitmesuguste muude jooksvate siirete muud vormid

- a) Sellised jooksvad siirded KTKTidelt valitsemissektorile, mis pole maksud;
- b) valitsemissektori maksed mittefinantsettevõtete ja kvaasikorporatiivsete mittefinantsettevõtete sektorisse kuuluvatele avaliku sektori ettevõtetele eesmärgiga katta tavalisest erinevad pensionimaksud;
- c) reisisoetused ja tasud, mida maksavad residentist või mitteresidentist kodumajapidamistele valitsemissektor või KTKTid;
- d) valitsemissektori poolt kodumajapidamistele teatud ajavahemike tagant tehtavad preemiamaksud perioodi jooksul toimunud säästmise eest;
- e) kodumajapidamiste tagasimaksud kulutuste eest, mida nende heaks on teinud sotsiaalhoolekandeorganisatsioonid;
- f) KTKTide jooksvad siirded välismaailmale;
- g) ettevõtete sponsorlus, kui kõnealuseid makseid ei saa käsitada kui reklaami või teiste teenuste oste (näiteks hea tahte avaldusena tehtud ülekanded või stipendiumid);
- h) valitsemissektori jooksvad siirded kodumajapidamistele kui tarbijatele juhul, kui neid siirdeid ei kirjeldata sotsiaaltoetustena;
- i) vastaskirjena siire keskpangalt rahaloomeasutustele (S.122 ja S.125), et katta kaudselt nende vahetarbimise suunatud keskpanga toodangu osa (vt 14. peatükk „FISIM“).

4.139 Kirjendamise aeg: punktis 4.138 loetletud siirded kirjeldatakse siis, kui need tegelikult tehakse, v.a valitsemissektori poolt või valitsemissektorile tehtavad siirded, mis kirjeldatakse siis, kui need tuleb teha.

Mitmesugused muud jooksvad siirded kirjeldatakse:

- a) kõigi sektorite tulude teisese jaotamise konto ressursside ja kasutamise poolel;

b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete ressursside ja kasutamise poolel.

Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid (D.76)

4.140 *Määratlus:* käibemaksul ja kogurahvatulul põhinevad kolmanda ja neljanda allika ELi omavahendid (D.76) on jooksvad siirded, mida iga liikmesriigi valitsemissektor maksab Euroopa Liidu institutsioonidele.

Käibemaksupõhised ELi omavahendid (kolmas allikas) (D.761) ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid (neljas allikas) (D.762) on maksed liidu institutsioonide eelarvesse. Iga liikmesriigi makse tase põhineb riigi käibemaksu arvestuse baasil ja kogurahvatulul.

Jaotuse D.76 alla kuuluvad ka mitmesugused valitsuse mittemaksumulised osamaksud Euroopa Liidu institutsioonidele (D.763).

Kirjendamise aeg: käibemaksupõhised ELi omavahendid (kolmas allikas) ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid (neljas allikas) kirjeldatakse ajal, kui need maksed tuleb teha.

Käibemaksupõhised omavahendid (kolmas allikas) ja kogurahvatulupõhised omavahendid (neljas allikas) kirjeldatakse järgmiselt:

a) valitsemissektori tulude teise jaotamise konto kasutamise poolel;

b) välismajanduskonto esmaste tulude ning jooksvate siirete ressursside poolel.

KOHANDUS PENSIONIÕIGUSTE MUUTUSTE ARVESSEVÕTMISEKS (D.8)

4.141 *Määratlus:* kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks (D.8) on kohandus, mis on vaja teha, et kodumajapidamiste säästus oleks nähtav muutus pensioniõigustes, millele kodumajapidamistel on kindlaksmääratud õigus. Pensioniõiguste muutus tuleneb maksetest ja hüvitistest, mis on kirjendatud sotsiaalmaksetena tulude teise jaotamise kontol.

4.142 Kuna kodumajapidamisi käsitletakse süsteemi finantskontodel ja bilansis nii, nagu kuuluksid pensioniõigused neile, siis on vaja kohanduskirjet, kindlustamaks, et pensionituludest suuremad pensionimaksud ei mõjutaks kodumajapidamise säästu.

Et seda efekti neutraliseerida, siis järgmise kohandusega saadav summa:

tegelike ja arvestuslike sotsiaalmaksete koguväärtus pensioniskeemidesse makstavate pensionide suhtes, millele kodumajapidamistel on kindlaksmääratud õigus

pluss nende sotsiaalmaksete täienduste koguväärtus, mida makstakse pensioniskeemide hüvitiste saajate omanditulul

miinus seonduvate teenustasude väärtus

miinus sotsiaalkindlustushüvitistena pensioniskeemide poolt väljamakstavate pensionide koguväärtus

lisatakse kodumajapidamiste tulude kasutamise kontodel kasutatavale tulule või korrigeeritud kasutatavale tulule enne säästu.

Sel moel on kodumajapidamiste sääst sama suur, nagu ta oleks siis, kui pensionimaksed ja pensionitulused ei kirjeldataks kui jooksvaid siirdeid tulude teise jaotamise kontol. See kohanduskirje on vajalik selleks, et viia kodumajapidamiste sääst kooskõlla nende pensioniõiguste muutusega, mida kirjeldatakse süsteemi finantskontol. Vastupidised kohandused on muidugi vajalikud pensionide maksmise eest vastutavate üksuste tulude kasutamise kontodel.

4.143 Kirjendamise aeg: kohandus kirjeldatakse vastavalt seda moodustavate rahavoogude liikumise ajale.

4.144 Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks kirjeldatakse:

a) nende sektorite tulude kasutamise kontode kasutamise poolel, kuhu on klassifitseeritud pensionite maksmise eest vastutavad üksused;

b) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete kasutamise poolel (mitteresidentist institutsioonide korral);

- c) kodumajapidamiste sektori tulude kasutamise kontode ressursside poolel;
- d) välismajanduskonto esmaste tulude ja jooksvate siirete ressursside poolel (mitteresidendist kodumajapidamiste korral).

KAPITALISIIRDED (D.9)

- 4.145 *Määratlus:* kapitalisiirete korral peab vähemalt üks tehinguosalistest vara soetama või realiseerima. Sõltumata sellest, kas kapitalisiirded on rahalised või mitterahalised, on nende tulemuseks finants- või mittefinantsvara sama suur muutus, mida näidatakse tehingu ühe või mõlema osalise bilansis
- 4.146 Mitterahaline kapitalisiire hõlmab vara (v.a varud ja sularaha) omandiõiguse üleminekut või kohustuse kustutamist võlausaldaja poolt, mille eest ei saada mingit vastutasu.

Rahaline kapitalisiire hõlmab sularaha siiret, mille esimene tehinguosaline on saanud vara (v.a varud) realiseerimise teel või mida teine osaline peaks või peab kasutama vara (v.a varude) soetamiseks. Teine osaline, kapitalisiirde saaja, on kohustatud kasutama sularaha vara soetamiseks. See on kapitalisiirde tegemise tingimuseks.

Mitterahalise vara siirdeväärtust hinnatakse vastavalt eeldatavale hinnale, millega saaks vara kasutatuna või uuena turul müüa, lisades sellele kõik transpordi-, paigaldamis- ja muud kulud, mida kannab omandiõiguse üleminekul omandi üleandja, kuid arvates välja kõik sellised kulud, mida kannab saaja. Finantsvara siirdeid hinnatakse samal viisil kui finantsvara või -kohustuste muud soetamist või realiseerimist.

- 4.147 Kapitalisiirded sisaldavad kapitalimakse (D.91), investeeringutoetusi (D.92) ja muid kapitalisiirdeid (D.99).

Kapitalimaksud (D.91)

- 4.148 *Määratlus:* kapitalimaksud (D.91) on maksud, mida ebaregulaarselt ja väga harva kogutakse institutsionaalsetele üksustele kuuluva vara väärtuselt või omakapitalilt või sellise vara väärtuselt, mida institutsionaalsete üksuste vahel päranduse, isikutevaheliste kingituste või muude siirete tulemusel üle kantakse.
- 4.149 Kapitalimaksude (D.91) alla kuuluvad:

- a) kapitalisiirete maksud: pärandvara maksud, pärandilõivud ja isikutevaheliste kingituste maksud, millega maksustatakse pärandi või kingituse saaja kapital. Vara müügi maksud ei kuulu siia;
- b) kapitalilõivud: institutsionaalsetele üksustele kuuluva vara või nende omakapitali juhuslikud ja erandlikud lõivud. Need hõlmavad parenduslõivusid, s.o makse, millega on maksustatud põllumajandusliku maa väärtuse tõus tänu loale kasutada maad kaubanduslikel või elamuehituslikel eesmärkidel.

Makse kapitalikasumilt ei kirjendata kapitalimaksudena, vaid jooksva maksuna tulult, omandilt vm.

- 4.150 Arvepidamises kirjendatud maksud pärinevad kahest allikast: maksuotsuste ja -deklaratsioonidega tõendatud summad või laekunud maksud:
- a) maksuotsuste ja -deklaratsioonide kasutamisel korrigeeritakse summasid kordajaga, mis kajastab hinnatud ja deklareeritud summasid, mis on jäänud laekumata. Teise võimalusena kirjendatakse asjakohastele sektoritele tehtud kapitalisiire, mis võrdub kõnealuse korrigeerimise suurusega. Kordajad määratakse kindlaks seniste kogemuste ja hetkeootuste põhjal, mis on seotud hinnatud ja deklareeritud, kuid laekumata jäänud summadega. Igal maksuliigil on oma kordaja;
  - b) kui aluseks võetakse laekunud maksud, kohandatakse need ajaliselt vastavalt sellele, millal maksukohustuse tekitanud toiming sooritati, või kui see ei ole teada, siis vastavalt sellele, millal maksusumma suurus kindlaks määrati. See korrigeerimine põhineb keskmisel ajavahemikul, mis jääb toimingute (või maksusumma kindlaksmääramise) ja summa laekumise vahele.

- 4.151 Kapitalimaksud kirjendatakse järgmiselt:

- a) nende sektorite kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes (-), kuhu maksumaksjad kuuluvad;
- b) valitsemissektori kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes (+);

c) välismaailma kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes.

Investeeringutoetused (D.92)

4.152 *Määratlus:* investeeringutoetused (D.92) on valitsuste või välismaailma rahalised või mitterahalised kapitalisiirded teistele residentidist või mitteresidentidist institutsionaalsetele üksustele, et finantseerida täies mahus või osaliselt nende põhivara soetamise kulutusi.

Välismaailma poolt tehtud investeeringutoetused sisaldavad toetusi, mida Euroopa Liidu institutsioonid on otse teinud (näiteks Euroopa Põllumajanduse Tagatisefondi (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) siirded).

4.153 Mitterahalised investeeringutoetused hõlmavad transpordivahendite, masinate ja muude seadmete siirdeid valitsemissektorilt teistele residentidist või mitteresidentidist üksustele, samuti ehitiste või teiste rajatiste otsesest pakkumisest residentidist või mitteresidentidist üksustele.

4.154 Valitsemissektori poolt majanduse teiste sektorite kasuks tehtud kapitalimahutuse väärtus kirjendatakse investeeringutoetustena, kui soodustatud üksus on identifitseeritav ja kui temast saab kapitali omanik. Neil juhtudel kirjendatakse kapitalimahutus soodustatud üksuse kapitalikontol vara muutustena ja seda finantseeritakse investeeringutoetuse abil, mida kirjendatakse sama konto kohustuste ja netoväärtuse muutustena.

4.155 Investeeringutoetused (D.92) hõlmavad nii ühekordseid makseid, mis on ette nähtud sama perioodi jooksul toimuva kapitalimahutuse rahastamiseks, kui ka varasemal perioodil toimunud kapitalimahutusega seotud osamakseid. Investeeringutoetustena käsitatakse valitsemissektori poolt ettevõtetele tehtud aastamaksete osi, mis kujutavad endast ettevõtete poolt valitsemissektori kapitalimahutuse projektide tegemiseks võetud võlgade tagasimakseid.

4.156 Valitsemissektori makstavad intressitoetused ei kuulu investeeringutoetuste alla. Intressikulude osa, mille riigiasutused on enda kanda võtnud, on jooksev jaotustehing. Sellegipoolest, kui toetusel on kaks eesmärki – finantseerida võetud võla tagasimaksmist ning laenatud kapitali intressi maksmist – ja kui neid kaht elementi pole võimalik eristada, siis käsitatakse kogu toetust arvepidamises kui investeeringutoetust.

4.157 Investeeringutoetused mittefinantsettevõtetele ja kvaasikorporatiivsetele mittefinantsettevõtetele hõlmavad lisaks eraettevõtetele antud toetustele ka institutsionaalseteks üksusteks peetavatele avaliku sektori ettevõtetele antud kapitalitoetusi, tingimusel et toetust andnud valitsusüksusele ei teki selle tulemusena nõuet avaliku sektori ettevõtte vastu.

4.158 Investeeringutoetused kodumajapidamiste sektorile sisaldavad seadmete ja moderniseerimise toetusi ettevõtetele, mis ei ole korporatiivsed või kvaasikorporatiivsed ettevõtted, samuti toetusi kodumajapidamistele eluruumide ehitamiseks, ostmiseks ja parendamiseks.

4.159 Investeeringutoetused valitsemissektorile hõlmavad makseid (v.a intressitoetused), mis on tehtud valitsemissektori allsektoritele eesmärgiga rahastada kapitalimahutust. Valitsemissektorisisesed investeeringutoetused on valitsemissektorisisesed vood ja neid ei kajastata sektori kui terviku konsolideeritud kontol. Valitsemissektorisestest investeeringutoetustest näidetakse on keskvalitsuse siirded kohalikele omavalitsustele, mis on ette nähtud spetsiaalselt selleks, et rahastada nende kapitali kogumahutust põhivarasse. Mitmesugusteks kindlaksmääramata otstarveteks ette nähtud siirded kirjendatakse valitsemissektorisestest jooksvate siiretena, isegi kui neid kasutatakse kapitalimahutuse kulude katmiseks.

4.160 Valitsemissektori ja välismaailma investeeringutoetusi kasumitaotluseta institutsioonidele eristatakse jooksvatest siiretest kasumitaotluseta institutsioonidele punktis 4.159 esitatud kriteeriumide alusel.

4.161 Investeeringutoetused välismaailmale piirduvad siiretega, mis on ette nähtud spetsiaalselt selleks, et rahastada mitteresidentidist üksuste kapitalimahutust. Need sisaldavad näiteks ühepoolseid siirdeid sildade, teede, vabrikute, haiglate või koolide ehitamiseks arengumaades või rahvusvahelistele organisatsioonidele hoonete ehitamiseks. Need võivad hõlmata nii teatava perioodi jooksul tehtavaid osamakseid kui ka üksikmakseid. See jaotus katab ka kapitalikaupade tarnimist tasuta või odavamalt.

4.162 Kirjendamise aeg: rahalised investeeringutoetused kirjendatakse siis, kui makse tuleb teha. Mitterahalised investeeringutoetused kirjendatakse siis, kui vara omandiõigus üle antakse.

4.163 Investeeringutoetused kirjendatakse järgmiselt:

a) valitsemissektori kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes (-);

b) toetusi saavate sektorite kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes (+);

c) välismaailma kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes.

Muud kapitalisiirded (D.99)

4.164 *Määratlus:* muud kapitalisiirded (D.99) hõlmavad siirdeid, v.a investeeringutoetused ja kapitalimaksud, mis iseene-
sest tulu ümber ei jaota, vaid jaotavad ümber sääste või vara (rikkust) majanduse erinevate sektorite või allsektorite
või välismaailma vahel. Need võivad olla rahalised või mitterahalised (võlgade ülevõtmine või võlgade kustuta-
mine) ja need vastavad vara vabatahtlikele siiretele.

4.165 Muud kapitalisiirded (D.99) sisaldavad järgmisi tehinguid:

a) valitsemissektori või välismaailma maksed selliste kapitalikaupade omanikele, mis on sõjategevuse, muude
poliitiliste sündmuste või loodusõnnetuste (üleujutused jne) käigus purustatud või kahjustatud;

b) valitsemissektori siirded mittefinantsettevõtetele ja kvaasikorporatiivsetele mittefinantsettevõtetele, et katta
mitme majandusaasta jooksul tekkinud kahjumid või ettevõttest mitteolenevaid põhjustel tekkinud erandlikud
kahjumid (isegi kui on tegemist kapitalisüstiga);

c) valitsemissektori allsektorite vahelised siirded, mis on ette nähtud ettenägematute kulutuste või kogunenud
puudujäägi katmiseks. Need siirded valitsemissektori allsektorite vahel on valitsemissektorisisesed vood ja neid
ei kajastata sektori kui terviku konsolideeritud kontol;

d) valitsemissektori ühekordsed preemiamaksud kodumajapidamistele mitme aasta jooksul toimunud säästmise
eest;

e) parandid, isikutevahelised suured kingitused ja annetused erinevatesse sektoritesse kuuluvate üksuste vahel,
sealhulgas parandid ja suured kingitused kasumitaotluseta institutsioonidele. Kasumitaotluseta institutsioonidele
tehtavate kingituste näideteks on kingitused ülikoolidele, et katta kolledžite uute hoonete, raamatukogude,
laborite jne ehitamise kulused;

f) erinevatesse sektoritesse või allsektoritesse kuuluvate institutsionaalsete üksuste vastastikuse kokkuleppe alusel
võla kustutamise vastastehing (näiteks valitsusepoolne välisriigile antud võla kustutamine; maksed tagatiskohus-
tuse täitmiseks, mis vabastavad kohustused täitamata jätnud võlgnikud nende kohustustest) – välja arvatud
valitsemissektorile makstavad maksud ja sotsiaalmaksud (vt alapunkt j). Selliseid võla kustutamisi vastastikuse
kokkuleppe alusel käsitatakse kui kapitalisiiret võlausaldajalt võlgnikule, mille väärtus võrdub tasumata võla
väärtusega kustutamise ajal. Samamoodi on kapitalisiirded võla ülevõtmise ja muude samalaadsete tehingute
(mittestandardsete tagatisskeemidega seotud tagatiste kasutamine või võla ümberajastamine, mille korral osa
võlga kustutatakse või kantakse üle) vastastehingud. Ent siia ei kuulu:

1) kvaasikorporatiivsetele ettevõtetele esitatud finantsnõuete tühistamine ja nende kohustuste enda kanda
võtmine kvaasikorporatiivsete ettevõtete omanike poolt. Seda juhtumit käsitatakse tehinguna omandiväärt-
paberite ja investeerimisfondide aktsiate või osakutega (F.5);

2) süsteemis institutsionaalse üksusena esineva avaliku sektori ettevõtete võla kustutamine ja võla enda kanda
võtmine valitsuse poolt. See kirjendatakse vara muude mahumuutuste kontol (K.5);

3) avaliku sektori ettevõtete võla kustutamine ja võla enda kanda võtmine valitsuse poolt kui osa jätkuvast
lühiperioodil läbiviidavast erastamisprotsessist. Seda juhtumit käsitatakse tehinguna omandiväärt-paberite ja
investeerimisfondide aktsiate või osakutega (F.5).

Võla mahakandmine ei ole institutsionaalsete üksuste vaheline tehing ja seepärast ei kirjendata seda ei kapi-
talikontol ega finantskontol. Kui võlausaldaja otsustab sellise mahakandmise kasuks, siis kirjendatakse see
võlausaldaja ja võlgniku vara muude mahumuutuste kontol. Eraldi lootusetust võlgadest tulenevate kahju-
mite katmiseks käsitatakse kui raamatupidamislikke kirjeid, mis on institutsionaalse tootja sisesed kirjed, ja neid
ei kirjendata, välja arvatud viivislaenudest tulenevate eeldatavate kahjumite korral, mis bilansis kirjendatakse
memokirjetena. Võlgniku ühepoolne võla tasumisest keeldumine pole samuti tehing ja seda ei kirjendata;

g) realiseeritud kapitalikasumi (või -kahjumi) see osa, mis teisele sektorile ümber jaotatakse, nagu näiteks kindlus-
tusandjate poolt kodumajapidamistele ümber jaotatud kapitalikasum. Ent valitsemissektorile kaudselt (näiteks
läbi valdusettevõtte) tehtud erastamistulude siirete vastastehingud kirjendatakse kui finantstehingud omandi-
väärt-paberite ja investeerimisfondide aktsiate või osakutega (F.5) ja neil pole mingit mõju valitsemissektori
netolaenuandmise/-võtmise tasemele;

- h) suured kompensatsioonimaksud kahjude või vigastuste eest, mida kindlustuspoliisid ei kata (v.a alapunktis a kirjeldatud valitsemissektori või välismaailma maksed). Maksed tehakse kas kohtu korraldusel või kohtuvälisel kokkuleppel. Need on näiteks kompensatsioonimaksud suurte plahvatuste, naftalekete, ravimite kõrvaltoimete jne poolt põhjustatud kahju kompenseerimiseks;
- i) tööandjate (k.a valitsemissektor) või valitsemissektori (kui tegemist on tema sotsiaalse funktsiooniga) erakorralised maksed sotsiaalkindlustusfondidesse, seni kui need maksed on ette nähtud nende fondide kindlustuseraldiste suurendamiseks. Sellega kaasnev kohandus sotsiaalkindlustusfondidest kodumajapidamistele kirjendatakse samuti kui muud kapitalisiirded (D.99);
- j) kui valitsemissektorile makstavad maksud ja sotsiaalimaksud kirjendatakse maksuotsuste ja -deklaratsioonide põhjal, neutraliseeritakse maksude tõenäoliselt laekumata jääv osa samal aruandeperioodil. Seda tehakse muu kapitalisiirdena (D.99) kandena jaotuses D.995 valitsemissektori ja asjaomaste sektorite vahel. Jaotuses D.995 esitatud voog jagatakse vastavalt asjaomaste maksude ja sotsiaalimaksude eri koodidele;
- k) kindlustushüvitised pärast katastroofi: katastroofiga seotud nõuete koguväärtus kirjendatakse kindlustussektorilt saadud andmete põhjal kapitalisiirdena kindlustusseltsidelt poliisiomanikele. Kui kindlustussektoril ei ole võimalik esitada andmeid katastroofiga seotud nõuete kohta, hinnatakse katastroofiga seotud nõuete väärtus katastroofiga seotud nõuete ja kohandatud nõuete erinevusena;
- l) ühiskondlikult loodud vara, mille valitsemissektor võtab enda hallata.

4.166 Kirjendamise aeg määratakse järgmiselt:

- a) rahalised muud kapitalisiirded kirjendatakse siis, kui makse tuleb teha;
- b) mitterahalised muud kapitalisiirded kirjendatakse siis, kui vara omandiõigus üle läheb või kui võlausaldaja kohustuse tühistab.

4.167 Muud kapitalisiirded kirjendatakse sektorite ja välismaailma kapitalikonto kohustuste ja netoväärtuse muutustes.

TÖÖTAJATE AKTSIAOPTSIIONID

- 4.168 Mitterahalise tulu erivorm on see, kui tööandja annab töötajale õiguse osta teataval kuupäeval tulevikus aktsiaid (osakuid) kindlaksmääratud hinnaga. Töötajate aktsiaoptsioonid sarnanevad tuletisinstrumentidega ja töötaja ei pruugi optsiooni kasutada, sest aktsia hind on nüüd madalam kui hind, millega ta saab optsiooni kasutada, või kuna ta on selle tööandja teenistusest lahkunud ja seega kaotanud oma optsiooni.
- 4.169 Tavaliselt teatab tööandja oma töötajatele otsusest teha aktsiaoptsioon kättesaadavaks teatava hinnaga (täitmishind) teatava aja möödudes ja teatavatel tingimustel (näiteks tingimus, et töötaja töötab endiselt selles ettevõttes, või sõltuvalt ettevõtte majandustulemustest). Töötaja aktsiaoptsiooni kirjendamise aeg tuleb rahvamajanduse arvepidamise hoolikalt täpsustada. Aktsiaoptsiooni võimaldamise kuupäev on see, mil töötajale antakse aktsiaoptsioon, üleandmiskuupäev on kõige varasem kuupäev, millal optsiooni saab kasutada, ja kasutamiskuupäev on päev, millal optsiooni tegelikult kasutatakse (või optsioon agub).
- 4.170 Rahvusvahelise raamatupidamisstandardi nõukogu (IASB) raamatupidamissoovitused näevad ette, et ettevõtte tuletab võimaldamise kuupäeval optsioonide õiglase väärtuse, korrutades osakute selleaegse täitmishinna nende optsioonide arvuga, mida on üleandmiskuupäeval eeldatavasti võimalik kasutada, ning jagades nende teenistus-aastate arvuga, mille täitumist üleandmiskuupäevani eeldatakse.
- 4.171 Kui ei ole jälgitavat turuhinda ning ettevõtte ei ole andnud eespool esitatud soovitude kohaselt hinnangulist väärtust, võib ESA raames optsioonide väärtuse arvestada aktsiaoptsioonide hinnamudelit kasutades. Nende mudelite eesmärk on hinnata kaht optsiooni väärtust mõjutavat tegurit. Esimene mõjutaja on hinnang sellele, kui palju asjaomaste aktsiate turuhind ületab üleandmiskuupäeval täitmishinda. Teise mõjuna võetakse arvesse eeldust, et hind tõuseb üleandmiskuupäeva ja kasutamiskuupäeva vahel veelgi.
- 4.172 Enne optsiooni kasutamist on tööandja ja töötaja vaheline kokkulepe tuletisinstrumenti laadi ja seda näidatakse sellisena mõlema osalise finantskontol.
- 4.173 Töötaja aktsiaoptsiooni väärtust tuleb hinnata optsiooni võimaldamise kuupäeval. See summa tuleb lisada töötaja hüvitise osaks, jaotatuna perioodile optsiooni võimaldamise kuupäeva ja üleandmiskuupäeva vahel, kui võimalik. Kui see ei ole võimalik, tuleb optsiooni väärtus kirjendada üleandmiskuupäeval.

- 4.174 Töötajate aktsioptsioonide haldamisega seotud kulud kannab tööandja ja neid käsitatakse vahetarbimise osana nagu teisigi haldusülesandeid, mis on seotud töötajatele makstavate hüvitistega.
- 4.175 Kuigi aktsioptsiooni väärtust käsitatakse tuluna, ei ole töötaja aktsioptsioonid seotud investeerimistuluga.
- 4.176 Finantskontol vastab töötaja aktsioptsioonide soetamine kodumajapidamiste poolt töötajatele makstavate hüvitiste vastavale osale koos tööandja vastava kohustusega.
- 4.177 Põhimõtteliselt tuleb kõiki väärtuse muutusi optiooni võimaldamise kuupäeva ja üleandmise kuupäeva vahel käsitada töötajatele makstava hüvitise osana, samal ajal kui muutusi üleandmiskuupäeva ja kasutamiskuupäeva vahel ei käsitata töötajatele makstava hüvitisena, vaid kapitalikasumi või -kahjumina. Tegelikult ei ole üldse tõenäoline, et töötaja aktsioptsioonidega seotud tööandjate hinnangulisi kulusid muudetakse optiooni võimaldamise ja kasutamiskuupäeva vahel. Praktilistel kaalutlustel käsitatakse kogu väärtuse suurenemist optiooni võimaldamise ja kasutamise kuupäeva vahel seepärast kapitalikasumi või -kahjumina. Aktsiahinna tõusmine täitmishinnast kõrgemale on töötaja kapitalikasum ja tööandja kapitalikahjum ning vastupidi.
- 4.178 Töötaja aktsioptsiooni kasutamise korral bilansikanne kaob ja see tuleb asendada soetatud aktsiate (osakute) väärtusega. See klassifitseerimismuudatus toimub tehingute kaudu finantskontol ja mitte vara muude mahumuutuste konto kaudu.
-

5. PEATÜKK

FINANTSTEHINGUD

- 5.01 *Määratlus:* finantstehingud (F) on tehingud finantsvara (AF) ja -kohustustega residentidest institutsionaalsete üksuste vahel ning residentidest ja mitteresidentidest institutsionaalsete üksuste vahel.
- 5.02 Finantstehing institutsionaalsete üksuste vahel on finantsvara ja vastavate kohustuste samaaegne loomine või likvideerimine või finantsvara omandiõiguse üleminek või -kohustuste enda kanda võtmine.

FINANTSTEHINGUTE ÜLDTUNNUSED

Finantsvara, finantsnõuded ja -kohustused

- 5.03 *Määratlus:* finantsvara hulka kuuluvad kõik finantsnõuded, omandiväärtpaberid ja rahaline kuld kullakangides.
- 5.04 Finantsvara on väärtuse säilitaja, mis seisneb teatavas ajavahemikus varade valdamisest või kasutamisest vara omanikule laekuvas ühekordses või perioodilises tulus. See on vahend, mis kannab väärtust edasi ühest aruandeperioodist teise. Kasu realiseeritakse maksete kaudu, milleks on tavaliselt sularaha (AF.21) ja arveldushoiused (AF.22).
- 5.05 *Määratlus:* finantsnõue on võlausaldaja õigus saada võlgnikult makset või perioodilisi makseid.

Finantsnõuded on finantsvara, millega seonduvad vastavad kohustused. Omandiväärtpabereid ja investeerimisfondide aktsiaid või osakuid (AF.5) peetakse finantsvaraks koos vastava kohustusega isegi siis, kui omaniku nõue äriühingu vastu ei ole fikseeritud summa.

- 5.06 *Määratlus:* kohustused tekivad, kui võlgnik on kohustatud tegema võlausaldajale makset või perioodilisi makseid.
- 5.07 Rahandusasutustes reservvarana hoitavat rahalist kulda kullakangides peetakse finantsvaraks isegi siis, kui omanikul puuduvad nõuded teiste määratud üksuste vastu. Kullakangidega seonduvad kohustused puuduvad.

Tingimuslik vara ja tingimuslikud kohustused

- 5.08 *Määratlus:* tingimuslik vara ja tingimuslikud kohustused on kokkulepped, mille kohaselt üks pool on kohustatud tegema teisele üksusele makse või perioodilisi makseid üksnes teatavate konkreetsete tingimuste esinemise korral.

Kuna need kokkulepped ei tekita tingimusteta kohustusi, ei käsitata tingimuslikku vara ja tingimuslikke kohustusi finantsvara ja -kohustustena.

- 5.09 Tingimuslik vara ja tingimuslikud kohustused hõlmavad:
- kolmandate isikute ühekordseid maksetagatisi, sest maksmist nõutakse üksnes juhul, kui võlgnik kohustust ei täida;
  - laenukohustusi, millega nähakse ette tagatis, et rahalised vahendid tehakse kättesaadavaks, kuid finantsvara ei eksisteeri kuni rahaliste vahendite tegeliku edastamiseni;
  - akreditiive, millega antakse lubadus sooritada makse tingimusel, et esitatakse teatavad lepinguga ette nähtud dokumendid;
  - krediidiliine, mis on lubadused anda konkreetsele kliendile kindlaksmääratud ulatuses laenu;
  - võlakirja garanteeritud emissiooniteenused (NIF), millega nähakse ette tagatis, et võimalik võlgnik saab müüa lühiajalisi võlaväärtpabereid, mida nimetatakse veksliteks, ja et seda võimaldab pank märgib turul müümata vekslid või teeb samaväärseid ettemakseid, ning
  - pensioniõigusi rahastamata ja riiklikult määratud väljamaksega tööandja pensioniskeemide või riikliku sotsiaalkindlustuse pensionifondide alusel. Selliseid õigusi pensioni väljamakseteks kajastatakse täiendavas tabelis sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõiguste kohta, aga mitte põhiarvepidamises.

- 5.10 Tingimuslik vara ja tingimuslikud kohustused ei hõlma:
- a) kindlustus-, pensioni- ja muude standardsete tagatisskeemide (AF.6) eraldisi;
  - b) tuletisinstrumente (AF.7), mille puhul korraldustel enestel on kaubeldavuse või turul saadava hüvituse tõttu turuväärtus.
- 5.11 Kuigi tingimuslikku vara ja tingimuslikke kohustusi ei kajastata arvepidamises, on need olulised poliitika ja analüüsi seisukohast ning teavet nende kohta tuleb koguda ja esitada lisaandmetena. Kuigi tingimusliku vara ja tingimuslike kohustuste eest ei pruugi olla võlgnetavaid makseid, võib ettenägematute kulude kõrge tase viidata neid pakkuvate üksuste soovimatule riskitasemele.

Lahter 5.1 — Tagatiste käsitlemine süsteemis

- B5.1.1. *Määratlus:* tagatised on kokkulepped, mille puhul tagatiseandja võtab laenuandja ees kohustuse tasuda laenuandjale kahju, juhul kui laenuvõtja ei täida kohustust.

Tagatise andmise eest tuleb enamasti maksta tasu.

- B5.1.2. Eristatakse kolme erinevat liiki tagatise. See kehtib üksnes finantsvara puhul antavate tagatiste suhtes. Tootja garantiidele või muus vormis tagatistele ei ole kavas kehtestada erikäsitlemist. Tagatiste kolm liiki on:
- a) tuletisinstrumentidena antavad tagatised, näiteks krediidiriski vahetustehingud. Need tuletisinstrumentid põhinevad alusfinantsvara krediidiriskil ega ole seega seotud konkreetsete laenude või võlaväärtpaberitega;
  - b) standardseid tagatise väljastatakse suurel arvul ning tavaliselt väikestele summadele. Näiteks võiks tuua ekspordikrediidi tagatised või õppelaenu tagatised. Kuigi standardsete tagatiste alusel nõude esitamise tõenäosus ei ole suur, tähendab paljude samalaadsete tagatiste olemasolu seda, et tagatiste alusel esitatavate nõuete arvu on võimalik usaldusväärselt prognoosida. Standardseid tagatise käsitletakse finantsvara, kuid mitte tingimusliku vara tekitajana;
  - c) ühekordsed tagatised, millega kaasnevad riskid on võrreldavate juhtumite puudumise tõttu võimatu täpselt arvutada. Ühekordset tagatist peetakse tingimuslikuks varaks või tingimuslikuks kohustuseks ja seda ei kajastata finantsvara või -kohustusena.

Finantsvara ja -kohustuste kategooriad

- 5.12 Eristatakse kaheksat finantsvara kategooriat:

AF.1 rahaline kuld ja eriarveldusühikud;

AF.2 sularaha ja hoiused;

AF.3 võlaväärtpaberid;

AF.4 laenud;

AF.5 omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad või osakud;

AF.6 kindlustus-, pensioni- ja muud standardsete tagatisskeemid;

AF.7 tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid;

AF.8 muud saadavad/makstavad arved.

- 5.13 Iga finantsvara vastaspooleks on kohustus, erandiks on rahandusametites reservvarana hoitav rahaline kuld kullakangides, mis klassifitseeritakse rahalise kulla ja eriarveldusühikute kategooriasse (F.1). Selle erandiga eristatakse kaheksat kohustuste kategooriat, millest igati on vastava finantsvara vastaspoolel.

- 5.14 Finantstehingute klassifitseerimine vastab finantsvara ja -kohustuste klassifikatsioonile. Eristatakse kaheksat finantstehingute kategooriat seoses
- F.1 rahalise kulla ja eriarveldusühikutega;
  - F.2 sularaha ja hoiustega;
  - F.3 võlaväärtpaberitega;
  - F.4 laenudega tehtavate tehingutega;
  - F.5 omandiväärtpaberite ja investeerimisfondide aktsiate või osakutega;
  - F.6 kindlustus-, pensioni- ja muude standardsete tagatisskeemidega;
  - F.7 tuletisinstrumentide ja töötajate aktsioptsioonidega;
  - F.8 muude saadavate/makstavate arvetega.
- 5.15 Finantsnõuete ja -kohustuste sümmeetria tõttu kasutatakse terminit „instrument” nii finantstehingute varalise kui ka kohustuste aspekti suhtes. Selle kasutamine ei tähenda finantsvara ja -kohustuste ulatuse laiendamist bilansiväliste kohustuste lisamise teel, mida mõnikord kirjeldatakse finantsinstrumentidena rahandus- ja finantsstatistikas.

Bilansid, finantskonto ja muud vood

- 5.16 Bilansis kajastatakse finantsvara ja -kohustusi kindlal ajahetkel. Finantstehingud kajastuvad muutustena alg- ja lõppbilansi vahel. Siiski on alg- ja lõppbilansi kirjed üksteisest erinevad ka muude voogude tõttu, mis ei ole institutsionaalsete üksuste vahel vastastikuse lepingu alusel toimunud tehingud. Muud vood on jaotatud ühelt poolt finantsvara ja -kohustuste ümberhindamise tõttu tekkivateks muutusteks ning teiselt poolt sellisteks muutusteks finantsvara ja -kohustuste mahus, mis ei tulene finantstehingutest. Ümberhindlusi kajastatakse ümberhindluskontol ja mahumuutusi vara muude mahumuutuste kontol.
- 5.17 Finantskonto on tehinguid kirjendavate kontode kogumis viimane konto. Finantskontol ei ole teise kontosse edasi kantavat tasakaalustavat kirjet. Finantskonto tasakaalustav kirje, finantsvara netosoetamine miinus kohustuste netovõtmine, on netolaenuandmine (+) või -laenuvõtmine (-) (B.9F).
- 5.18 Finantskonto tasakaalustav kirje on kontseptuaalselt identne kapitalikonto omaga. Tegelikuses on need arvud sageli lahknevad, sest neid arvutatakse erinevate statistiliste andmete alusel.

Väärtuse arvestamine

- 5.19 Finantstehinguid kajastatakse tehinguväärtuses, st omavääringus, milles asjaomaseid finantsvarasid ja/või -kohustusi tekitatakse, likvideeritakse, vahetatakse või võetakse üle institutsionaalsete üksuste vahel, ja üksnes ärilistel kaalutlustel.
- 5.20 Finantstehingud ja nende finants- või mittefinants-vastastehingud kirjendatakse samas tehinguväärtuses. Esineb kolm võimalust:
- a) finantstehingud annavad aluse maksmiseks riigi omavääringus: tehinguväärtus võrdub vahetatud summaga;
  - b) finantstehing on välisvaluutatehing ja vastastehing ei toimu riigi omavääringus: tehinguväärtus võrdub makse sooritamise ajal kehtiva turukursi alusel omavääringus väljendatud summaga ning
  - c) finantstehing ja selle vastastehing on tehing, mida ei sooritata sularaha ega muude maksevahendite eest: tehinguväärtus on asjasse puutuva finantsvara ja/või -kohustuste jooksev turuväärtus.

- 5.21 Tehinguväärtus on seotud konkreetse finantstehingu ja selle vastastehinguga. Kontseptuaalselt tuleb tehinguväärtust eristada väärtusest, mis põhineb turul noteeritud hinnal, õiglasel turuhinnal või mis tahes hinnal, mille eesmärk on väljendada samalaadse klassi finantsvara ja/või -kohustuste üldisi hindu. Juhtudel, kui finantstehingu vastastehing on näiteks siire ja seetõttu võib finantstehingu sooritada muudel kui äriistel kaalutlustel, määratakse tehinguväärtus finantsvara ja/või -kohustuste jooksva turuväärtusega.
- 5.22 Tehinguväärtus ei sisalda teenustasusid, lõive, komisjonitasusid ega muid samalaadseid makseid tehingute tegemise käigus osutatud teenuste eest; kõnealused näitajad tuleb kirjendada maksetena teenuste eest. Finantstehingute eest makstavad maksud jäetakse samuti arvesse võtmata ja neid käsitatakse teenusemaksudena tootemaksude raames. Kui finantstehinguga tekib uus kohustus, võrdub tehinguväärtus tekkinud kohustuse summaga, millest on maha arvatud ettemakstud intress. Samamoodi peab tehinguväärtus kohustuse lõppemisel nii võlausaldaja kui ka võlgniku puhul vastama kohustuse vähenemisele.

Neto- ja brutokirjendamine

- 5.23 *Määratlus:* finantstehingute netokirjendamine tähendab, et finantsvarade soetamise kajastamisel on maha arvatud finantsvarade realiseerimine ning kohustuste võtmise kajastamisel on maha arvatud kohustuste tasumine.

Finantstehinguid võib kajastada netoväärtuses finantsvarade lõikes erinevate tunnuste ja erinevate võlgnike või võlausaldajatega, tingimusel et need on samas kategoorias või alamkategoorias.

- 5.24 *Määratlus:* finantstehingute brutokirjendamine tähendab, et finantsvarade soetamine ja realiseerimine kirjendatakse eraldi ning samuti kirjendatakse eraldi kohustuste võtmine ja tagasimaksmine.

Finantstehingute brutokirjendamise korral on netolaenuandmine ja -laenuvõtmine võrdne netokirjendamise korral leitud netolaenuandmise ja -laenuvõtmisega.

Finantsturu üksikasjaliku analüüsi puhul tuleb finantstehingud kirjendada brutos.

Konsolideerimine

- 5.25 *Määratlus:* finantskontol konsolideerimine tähendab, et teatud institutsionaalsete üksuste rühma finantsvaradega tehtud tehingud tasaarvestatakse sama institutsionaalsete üksuste rühma kohustustega tehtud vastastehingutega.

Konsolideerida saab kogumajanduse, institutsionaalsete sektorite ja allsektorite tasandil. Välisfinantskonto on määratluse järgi konsolideeritud konto, sest süsteemis kajastatakse üksnes mitteresidentist institutsionaalsete üksuste tehinguid residentist institutsionaalsete üksustega.

- 5.26 Erinevatele analüüsiliikidele sobivad erinevad konsolideerimise tasemed. Näiteks kogumajanduse finantskonto konsolideerimise puhul tulevad esile majanduse finantstehingud mitteresidentist institutsionaalsete üksustega, sest kõik residentidest institutsionaalsete üksuste finantstehingud tasaarvestatakse konsolideerimisel. Sektorite konsolideerimine võimaldab jälgida kõiki finantstehinguid netolaenuandjatest ja -laenuvõtjatest sektorite vahel. Finantsinstitutsioonide puhul võib konsolideerimine allsektori tasandil anda rohkem üksikasju finantsvahenduse kohta ja võimaldab näiteks kindlaks teha rahaloomeasutuste tehinguid teiste finantsinstitutsioonidega ning ka teiste residentidest sektorite ja mitteresidentidest institutsionaalsete üksustega. Teine valdkond, milles konsolideerimine allsektori tasandil võib olla teabe seisukohalt oluline, on valitsemissektor, sest valitsemistasandi erinevate allsektorite tehinguid ei elimineerita.
- 5.27 Üldjuhul ESA 2010 arvestuskirjeid ei konsolideeri, sest konsolideeritud finantskonto eeldab teavet institutsionaalsete üksuste rühma vastaspoole kohta. See eeldab finantstehingu andmeid kellelt-kellele-põhimõttel. Näiteks eeldab valitsemissektori konsolideeritud kohustuste koostamine, et valitsemissektori kohustuste omanike seas eristatakse valitsemissektorit ja muid institutsionaalseid üksusi.

Tasaarvestus

- 5.28 *Määratlus:* tasaarvestus on konsolideerimine üksiku institutsionaalse üksuse tasandil, kusjuures sama tehinguühiku kohta käivad arvestuskirjed konto mõlemal poolel tasaarvestatakse. Tasaarvestust tuleb vältida, välja arvatud juhul, kui algsed on puudulikud.

- 5.29 Tasaarvestust võib teha erinevas ulatuses, kui tehingud kohustustega lahutatakse tehingutest finantsvaradega samas finantsvara kategoorias või alamkategoorias.
- 5.30 Kui institutsionaalse üksuse osakond ostab sama institutsionaalse üksuse teise osakonna emiteeritud võlakirju, ei kajasta üksuse finantskonto tehingut nõude soetamisena ühe osakonna poolt teise osakonna vastu. Tehingut kajastatakse pigem kohustuste lõppemisena kui konsolideeritud varade soetamisena. Selliseid finantsinstrumente vaadeldakse tasaarvestatuna. Tasaarvestust tuleb vältida juhul, kui finantsinstrumenti tuleb õiguslikest nõuetest lähtudes kirjendada nii vara kui ka kohustuse poolel.
- 5.31 Tasaarvestus võib olla möödapääsmatu institutsionaalse üksuse poolt tuletisinstrumentidega tehtud tehingute puhul, sest nende puhul ei ole eraldi andmed tehingute kohta vara ja kohustustega tavaliselt kättesaadavad. Nende tehingute puhul on otstarbekas teha tasaarvestus, sest tuletisinstrumentide positsiooni väärtused võivad muutuda, st minna vara positsioonilt üle kohustuse positsioonile, sest tuletisinstrumentidilepingu alusinstrumenti väärtus muutub lepinguhinna suhtes.

Finantstehingute arvepidamiseeskirjad

- 5.32 Neljakordne kirjendamine on arvepidamise tava, mille puhul iga tehingut, milles osaleb kaks institutsionaalset üksust, kajastab kumbki üksus kaks korda. Näiteks sularaha eest kaupu vahetavate ettevõtete puhul tehakse kanded mõlema üksuse tootmiskontol ja finantskontol. Arvepidamise neljakordne kirjendamine tagab tehinguga seotud institutsionaalsete üksuste aruandluse sümmeetria ja seega kontode kooskõla.
- 5.33 Finantstehingul on alati vastastehing. See vastastehing võib olla finantstehing või mittefinantstehing.
- 5.34 Kui tehing ja tema vastastehing on mõlemad finantstehingud, muudavad nad finantsvara ja -kohustuste koostist ning võivad muuta nii institutsionaalsete üksuste finantsvara kui ka kohustuste kogusuurst, kuid ei muuda netolaenuandmist/-võtmist ega netoväärtust.
- 5.35 Finantstehingute vastastehingud võivad olla mittefinantstehingud, nagu tehingud toodetega, jaotustehingud või tehingud mittetoodetud mittefinantsvaraga. Kui finantstehingu vastastehing ei ole finantstehing, siis sellega seonduv institutsionaalsete üksuste netolaenuandmise/-võtmise väärtus muutub.

Finantstehing, mille vastastehing on jooksev või kapitalisiire

- 5.36 Finantstehingu vastastehing võib olla siire. Sellisel juhul on finantstehing seotud muutusega finantsvara omandiõiguses või võlgnikuna kohustuse enda kanda võtmisega, mida nimetatakse võla enda kanda võtmiseks, või samal ajal finantsvara ja vastaskohustuse likvideerimisega, mida nimetatakse võla kustutamiseks või võla tühistamiseks. Võla enda kanda võtmine ja võla kustutamine on kapitalisiirded (D.9), mis kirjendatakse kapitalikontol.
- 5.37 Kui kvaasikorporatiivse ettevõtte omanik võtab enda kanda kvaasikorporatiivse ettevõtte kohustusi või tühistab finantsnõuded kvaasikorporatiivse ettevõtte vastu, siis võla enda kanda võtmise või võla kustutamise vastastehing on tehing omandiväärtpaberitega (F.51). Kui aga toimingu eesmärk on akumuleerunud kahjumi või erakordselt suure kahjumi katmine või kui toiming tehakse pideva kahjumi kontekstis, siis klassifitseeritakse toiming mittefinantstehinguks – jooksvaks või kapitalisiirdeks.
- 5.38 Kui valitsus kustutab või võtab enda kanda võla avaliku sektori ettevõttelt, mis kaob institutsionaalse üksusena süsteemist, siis ei kirjendata kapitali- või finantskontol mingit tehingut. Sellisel juhul kirjendatakse voog vara muude mahumuutuste kontol.
- 5.39 Kui valitsus kustutab või võtab enda kanda avaliku sektori ettevõtte võla osana lähiajal teostatavast erastamisprotsessist, siis vastastehing on tehing omandiväärtpaberitega (F.51) erastamise kogutulude ulatuses. Teisisõnu, kui valitsus kustutab või võtab enda kanda avaliku sektori ettevõtte võla, peetakse seda ettevõtte omakapitali ajutiseks suurendamiseks valitsuse poolt. Erastamine tähendab avaliku sektori ettevõtte üle kontrolli üleandmist omandiväärtpaberite müümise teel. Selline võlgade kustutamine või enda kanda võtmine viib avaliku sektori ettevõtte omavahendite suurenemisele, isegi kui omandiväärtpabereid ei emiteerita.

- 5.40 Lootusetu võla mahakandmine või allahindamine võlausaldajate poolt ja kohustuse ühepoolne kustutamine võlgniku poolt, mida nimetatakse võla tasumisest keeldumiseks, ei ole tehingud, sest need ei ole seotud institutsionaalsete üksuste vahel vastastikuse kokkuleppe alusel toimuvate tehingutega. Võlausaldajapoolne lootusetu võla mahakandmine või ebatõenäoliselt laekuva võlgnevuse allahindamine kirjendatakse vara muude mahumuutuste kontol.

Finantstehing, mille vastastehing on omanditulu

- 5.41 Finantstehingu vastastehing võib olla omanditulu.
- 5.42 Intressi (D.41) saavad võlausaldajad ja maksavad võlgnikud teatavat liiki finantsnõuete puhul, mis klassifitseeritakse järgmistesse kategooriatesse: rahaline kuld ja eriarveldusühikud (AF.1), sularaha ja hoiused (AF.2), võlaväärtpaberid (AF.3), laenud (AF.4) ja muud saadavad/makstavad arved (AF.8).
- 5.43 Intressi kirjendatakse aja jooksul pidevalt võlausaldajale tasumata võla põhiosale lisanduvana. Intressi (D.41) kirje vastastehing on finantstehing, mis on aluseks võlausaldaja finantsnõudele võlgniku vastu. Intressi kogumine kajastatakse finantskontol koos finantsinstrumendiga, millega intress on seotud. Selle finantstehingu tulemuseks on intressi reinvesteering. Tegelikult intressi maksmist ei kirjendata intressina (D.41), vaid tehinguna sularaha ja hoiustega (F.2), mille vastaskirjeks on vastava vara tagasimakse samas ulatuses ja mis vähendab võlausaldaja netofinantsnõudeid võlgniku vastu.
- 5.44 Kui tekkinud intressi ei maksta siis, kui see kuulub maksmisele, tekitab see intressiiviseid. Kuna kajastatakse tekkinud intressi, siis intressiivised ei muuda finantsvara või -kohustuste kogusuurust.
- 5.45 Ettevõtete tulu sisaldab dividende (D.421), kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summasid (D.422), reinvesteeringut tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43) ja kodumaiste ettevõtete jaotamata kasumit. Reinvesteeringut tulu puhul on vastasfinantstehingu tulemuseks varalt saadud tulu reinvesteeringut otseinvesteeringut saanud ettevõttesse.
- 5.46 Dividende kajastatakse investeerimistuluna sellel hetkel, kui aktsiate noteeritud hind ei sisalda enam dividende. Seda kohaldatakse ka kvaasikorporatiivsete ettevõtete tulust välja võetud summade suhtes. Teistmoodi kajastatakse erakordselt suuri dividende või tulust välja võetud summasid, mis ei ole kooskõlas hiljutise kogemusega tulusummast, mida ettevõtte omanikele on olnud võimalik jaotada. Sellist üleliigset jaotamist kajastatakse finantskontol omakapitali väljavõtmisena ja mitte investeerimistuluna.
- 5.47 Investeeringufondide saadavat omanditulu, millest on maha arvatud halduskulude osa ja mis on määratud aktsionäridele, ehkki seda ei jaotata, kajastatakse omandituluna, mille vastaskirje finantskontol on investeeringufondide aktsiate või osakute all. Selle tulemusel käsitatakse aktsionäridele määratud, kuid jaotamata tulu reinvesteeringuna fondi.
- 5.48 Investeeringutulu omistatakse kindlustuspoliiside omanikele (D.44), pensioniõiguste omanikele ning investeerimisfondide aktsionäridele. Vaatamata kindlustusettevõtte, pensionifondi või investeerimisfondi tegelikult jaotatud summale kajastatakse kindlustusettevõtte või fondi saadud investeeringutulu kogusumma nii, nagu oleks see jaotatud kindlustuspoliiside omanikele või investeerimisfondide aktsionäridele. Tegelikult jaotamata summa kajastatakse finantskontol reinvesteeringuna.

Kirjendamise aeg

- 5.49 Finantstehinguid ja nende vastastehinguid kirjendatakse samal ajal.
- 5.50 Kui finantstehingu vastastehing on mittefinantstehing, kirjendatakse mõlemad tehingud mittefinantstehingu toimumise ajal. Näiteks kui kauba või teenuste müük on aluseks kaubanduskrediidile, kirjendatakse finantstehing siis, kui tehakse kirjed vastaval mittefinantskontol, kui kauba omandiõigus antakse üle või teenus on osutatud.
- 5.51 Kui finantstehingu vastastehing on finantstehing, on kolm võimalust:
- a) mõlemas finantstehingus kasutatakse sularaha või muid maksevahendeid: need kirjendatakse esimese makse sooritamise hetkel;
  - b) kahest finantstehingust ainult ühes kasutatakse sularaha või muid maksevahendeid: need kirjendatakse makse sooritamise hetkel, ning

- c) kummaski finantstehingus ei kasutata sularaha ega muid maksevahendeid: need kirjendatakse esimese finantstehingu toimumise hetkel.

Kellelt-kellele-finantskonto

- 5.52 Kellelt-kellele-finantskonto ehk võlgniku/võlausaldaja finantskonto on konsolideerimata finantskonto laiendus. See konto on finantstehingute kolmemõõtmeline esitus, milles näidatakse tehingu mõlemad pooled ja ka tehinguga hõlmatud finantsinstrumendi laad.

Selline esitus annab teavet võlgniku/võlausaldaja suhte kohta ja on kooskõlas võlgniku/võlausaldaja kellelt-kellele-finantsbilansiga. Teavet ei anta institutsionaalsete üksuste kohta, kellele finantsvara müüdi või kellelt finantsvara osteti. See kehtib ka vastavate kohustustega tehtud tehingute suhtes. Kellelt-kellele-finantskontot nimetatakse ka vahendite voo maatriksiks.

- 5.53 Neljakordse kirjendamise põhimõttele tugineval kellelt-kellele-finantskontol on kolm mõõdet: finantsinstrumendi kategooria, võlgniku sektor ja võlausaldaja sektor. Kellelt-kellele-finantskonto eeldab kolmemõõtmelisi tabelleid, milles on esitatud jaotus finantsinstrumentide, võlgnike ja võlausaldajate järgi. Sellised tabelid näitavad finants-tehinguid võlgniku sektori ja võlausaldaja sektori lõikes, nagu on näidatud tabelis 5.1.
- 5.54 Finantsinstrumentide kategooria võlaväärtpaberite tabelist nähtub, et võrdlusperioodil tehtud tehingute tulemusel on kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid soetanud (millest on maha arvatud realiseerimised) võlaväärtpabereid (275), sealhulgas nõuded mittefinantsettevõtete (65), finantsinstitutsioonide (43), valitsemissektori (124) ja välismaailma (43) vastu. Tabelist nähtub, et võrdlusperioodil tehtud tehingute tulemusel tekkisid mittefinantsettevõtete kohustused (147) võlaväärtpaberite vormis, millest on maha arvatud tasutud kohustused: nende selles vormis kohustused teiste mittefinantsettevõtete ees suurenesid 30, finantsinstitutsioonide ees 23, valitsemissektori ees viie, kodumajapidamiste ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide ees 65 ja välismaailma ees 24 võrra. Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid ei emiteerinud võlaväärtpabereid. Välismaailma konsolideeritud esitamise tõttu ei näidata tehinguid mitteresidentidest institutsionaalsete üksuste vahel. Samalaadseid tabelleid saab koostada kõigis finantsinstrumentide kategooriates.

Tabel 5.1 — Võlaväärtpaberite kellelt-kellele-finantskonto

		Võlaväärtpaberite netoemissioon						
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Rahvamajandus	Välismaailm	Kokku
Võlgniku sektor	Mittefinantsettevõtted	30	11	67		108	34	142
	Finantsinstitutsioonid	23	22	25		70	12	82
Võlausaldaja sektor	Valitsemissektor	5	2	6		13	19	32
	Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	65	43	124		232	43	275
Võlaväärtpaberite neto-soetamine	Rahvamajandus	123	78	222		423	108	531
	Välismaailm	24	28	54		106		106
	Kokku	147	106	276		529	108	637

- 5.55 Kellelt-kellele-finantskonto võimaldab analüüsida, kes finantseerib keda, millise summa ulatuses ja millise finantsvaraga. See annab vastused selliste küsimustele nagu:
- millised sektorid on institutsionaalse sektori finantsvarade netosoetuse või neto kohustuste võtmise tehingute vastassektorid?
  - milliste ettevõtetega seotud tehingutes on valitsemissektor osalenud?
  - millises koguses soetavad (realiseerimine maha arvatud) residendist sektorid ja välismaailm võlaväärtpabereid, mille on emiteerinud (väljaost maha arvatud) valitsemissektor, finantsinstitutsioonid või mittefinantsettevõtted ja välismaailm?

FINANTSTEHINGUTE KLASSIFITSEERIMINE ÜSIKASJALIKE KATEGOORIADE KAUPA

Järgmised määratlused ja kirjeldused hõlmavad finantsinstrumente. Kui kirjendatakse tehingut, kasutatakse koodi F. Kui kirjendatakse selle aluseks oleva vara või kohustuse seisuga või positsiooni, on kood AF.

Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (F.1)

5.56 Rahalise kulla ja eriarveldusühikute (SDRid) (F.1) kategooria koosneb kahest alamkategooriast:

- rahaline kuld (F.11) ning
- eriarveldusühikud (SDRid) (F.12).

Rahaline kuld (F.11)

5.57 *Määratlus:* rahaline kuld on kuld, millele on õigus rahandusametustel ja mida hoitakse reservvarana.

See hõlmab kullakange ja isikupäratuid kullakontosid mitteresidentidega, mis annavad õiguse nõuda kulla üleandmist.

5.58 Rahandusametuste hulka kuuluvad keskpang ja tavaliselt keskpanga ülesanneteks peetavaid operatsioone tegevad keskvalitsuse institutsioonid. Sellised operatsioonid on sularaha emiteerimine, reservvarade säilitamine ja juhtimine ning valuutakursi stabiliseerimise fondide tegevuse juhtimine.

5.59 Rahandusametuste tõhusale kontrollile allumine tähendab, et

- residendist üksus võib sooritada nende nõuetega seotud tehinguid mitteresidentidega üksnes rahandusametuste kehtestatud tingimuste alusel või nende sõnaselgel nõusolekul;
- rahandusametustel on nõudmise korral juurdepääs neile mitteresidentide puudutavatele nõuetele maksebilansi finantseerimisvajaduste täitmiseks või muudel sellega seotud eesmärkidel ning
- on olemas eelnev õigusnorm või muu siduv kokkulepe, mis kinnitab eespool toodud punkte a ja b.

5.60 Kogu rahaline kuld sisaldub reservvaras või hoiavad seda rahvusvahelised finantsorganisatsioonid. Selle koostisosad on

- kullakangid (sealhulgas rahaline kuld, mida hoitakse isikupärasustatud kullakontodel) ning
- isikupärasustatud kullakontod mitteresidentidega.

5.61 Rahalises kullas sisalduvad kullakangid (valukuld) on ainus finantsvara, millel puudub vastaskohustus. See esineb müntide, valuplokkide või kangidena, mille puhtus on vähemalt 995 osa 1 000-st. Reservvarades mittehoitavad kullakangid on mittefinantsvara ega sisaldu mitterahalises kullas.

5.62 Isikupärasustatud kullakontodega antakse konkreetse kullatüki omandiõigus. Kulla omandiõigus jääb üksusele, kes paigutab selle depookontole. Need kontod pakuvad tavaliselt ostmise, ladustamise ja müügi võimalusi. Reservvaradena hoidmise korral klassifitseeritakse isikupärasustatud kullakontod rahaliseks kullaks ja seega ka finantsvaraks. Reservvaradena mittehoitud korral kajastavad isikupärasustatud kullakontod kauba, nimelt mitterahalise kulla omandiõigust.

- 5.63 Erinevalt isikupärastatud kullakontodest kajastavad isikupäratud kullakontod nõuet kontohalduri vastu kulla üleandmiseks. Reservvaradena hoidmise korral klassifitseeritakse isikupäratud kullakontod rahaliseks kullaks ja seega ka finantsvaraks. Reservvaradena mittehoitavad isikupäratud kullakontod klassifitseeritakse hoiusteks.
- 5.64 Tehingud rahalise kullaga kujutavad endast peamiselt rahandusametuste või teatud rahvusvaheliste finantsorganisatsioonide omavahelist rahalise kulla ostu ja müüki. Muud institutsionaalsed üksused peale eelnimetatute ei saa tehingutes rahalise kullaga osaleda. Rahalise kulla ost kirjendatakse rahandusametuste finantskontodel finantsvarade suurenemisenä ja müük kirjendatakse finantsvarade vähenemisenä. Vastaskirje on vastavalt välismaailma finantsvara vähenemine või suurenemine.
- 5.65 Kui rahandusametused suurendavad oma rahalise kulla hulka, lisades sinna mitterahalist kulda (näiteks ostavad kulda turult), või kasutavad rahalist kulda mitterahalistel eesmärkidel (näiteks müüvad seda turul), loetakse see vastavalt kulla monetariseerimiseks või demonetariseerimiseks. Kulla monetariseerimine või demonetariseerimine ei tekita kirjeid finantskontol, vaid kirjeid vara muude mahumuutuste kontol vara ja kohustuste klassifikatsiooni muutusena, st kuld klassifitseeritakse ümber väärisesemest (AN.13) rahaliseks kullaks (AF.11) (punktid 6.22–6.24). Kulla demonetariseerimine on rahalise kulla ümberklassifitseerimine väärisesemeks.
- 5.66 Kullas väljendatud hoiuseid, laene ja väärtapabereid käsitletakse finantsvarana, mis ei ole rahaline kuld, ja klassifitseeritakse sobivasse kategooriasse koos teiste samalaadsete välisvaluutas väljendatud finantsvaradega. Kulla vahetuslepingud on väärtapaberite tagasiostulepingute (repode) vormid, mis hõlmavad rahalist kulda või mitterahalist kulda. Need lepingud on seotud kulla hoiuseks vahetamisega koos kokkuleppega, et tehing pööratakse tagasi kokkulepitud kuupäeval tulevikus ja kokkulepitud kullahinnaga. Järgides pöördtehingute kajastamise tavapraktikat, ei kajasta kulla saaja kulda oma bilansis, samal ajal kui kulla pakkuja ei arva kulda oma bilansist välja. Kulla vahetuslepinguid kajastavad mõlemad pooled tagatud laenudena, milles kuld on tagatis. Rahalise kulla vahetuslepinguid sõlmitakse rahandusametuste vahel või rahandusametuste ja muude poolte vahel, mitterahalise kulla vahetuslepingud on aga samalaadsed tehingud ilma rahandusametuste osaluseta.
- 5.67 Kullalaenud seisnevad kindlaks ajaks kulla üleandmisel. Nagu muudes pöördtehingutes, antakse kulla omandiõigus üle, kuid kullahinna muutustega seotud risk ja kasu jääb laenuandjale. Kulla laenuvõtjad kasutavad neid tehinguid tihti kolmandatele isikutele toimuva müügi katmiseks kulla puuduse perioodidel. Tasu, mis määratakse kindlaks alusvara väärtuse ja pöördteingu kestuse alusel, makstakse kulla kasutamise eest algsele omanikule.
- 5.68 Rahaline kuld on finantsvara; tasud kullalaenude eest on vastavalt maksed finantsvara teise institutsionaalse üksuse käsutusse andmise eest. Rahalise kulla laenudega kaasnevat tasu käsitatakse intressina. Seda kohaldatakse ka lihtsustatud kokkuleppena mitterahaliste kullalaenude eest makstavate tasude suhtes.

SDRid (F.12)

- 5.69 *Määratlus:* SDRid on Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) loodud rahvusvahelised reservvarad; need on eraldatud IMFi liikmetele neile kuuluva reservvara täiendusena.
- 5.70 IMFi eriarveldusõiguste osakond haldab reservvarasid SDRide eraldamisega IMFi liikmesriikidele ja teatud rahvusvahelistele agentuuridele, keda nimetatakse ühiselt osalisteks.
- 5.71 SDRide loomine nende eraldamise kaudu ja kustutamine nende tühistamise kaudu on tehingud. SDRide eraldisi kajastatakse brutos vara soetamisenä individuaalse osalise rahandusametuste finantskontodel ja kohustuse võtmisenä välismaailma poolt.
- 5.72 SDRe hoiavad üksnes nende depositaarid, kelleks on keskpangad ja teatud rahvusvahelised agentuurid, ning tehingud nendega tehakse osaliste ja teiste depositaaride vahel. SDRide hoidmine esindab iga depositaari kindlat ja tingimusteta õigust omandada teistelt IMFi liikmetelt muud reservvara, eriti välisvaluutat.
- 5.73 SDRid on varad koos neile vastavate kohustustega, kuid varad kujutavad endast nõudeid osaliste vastu ühiselt, aga mitte IMFi vastu. Osaline võib müüa mõned või kõik enda SDRid teisele osalisele ja saada vastu muid reservvarasid, eelkõige välisvaluutat.

Sularaha ja hoiused (F.2)

- 5.74 *Määratlus:* sularaha ja hoiused on ringluses olev sularaha ja hoiused nii omavääringus kui ka välisvaluutas.
- 5.75 Sularaha ja hoiuste puhul on olemas kolm finantstehingute alamkategoriat:
- sularaha (F.21);
  - arveldushoiused (F.22) ning
  - muud hoiused (F.29).

Sularaha (F.21)

- 5.76 *Määratlus:* sularaha on paberraha ja mündid, mida emiteerivad või mille kinnitavad rahandusasutused.
- 5.77 Sularaha hõlmab järgmist:
- omavääringuna ringluses olev residentidist rahandusasutuste emiteeritud paberraha ja mündid, mis on residentide ja mitteresidentide käes, ning
  - välisvaluutana ringluses olev mitteresidentidist rahandusasutuste emiteeritud ja residentide käes olev paberraha ja mündid.
- 5.78 Sularaha ei hõlma järgmist:
- paberraha ja mündid, mis ei ole ringluses, näiteks keskpangas olevad oma paberraha varud või paberraha erakorralised varud, ning
  - mälestusmündid (juubelimündid), mida maksete tegemiseks tavaliselt ei kasutata. Need klassifitseeritakse väärisesemeteks.

Lahter 5.2 — Eurosüsteemis emiteeritud sularaha

- B5.2.1. Eurosüsteemis emiteeritud euro pangatähed ja mündid on euroalasse kuuluvate liikmesriikide omavääring. Kuigi iga osaleva liikmesriigi residentide käes olevat euroraha käsitatakse kui riigi omavääringut, on see residentidist riikliku keskpanga kohustus vaid mõttelise osa ulatuses koguemissioonist, mis põhineb tema osalusel Euroopa Keskpanga kapitalis. Sellest tulenevalt võib euroalal riiklikust perspektiivist lähtudes mingi osa puhul omavääringust, mis on residentide käes, olla tegemist finantsnõudega mitteresidentide vastu.
- B5.2.2. Eurosüsteemis emiteeritud sularaha hõlmab paberraha ja münte. Paberraha emiteerib eurosüsteem; münte emiteerivad euroalal keskvalitsused, kuigi kokkuleppeliselt käsitatakse neid riigi keskpankade kohustustena, mille vastaspoolel on mõtteline nõue valitsemissektori vastu. Euro pangatähed ja mündid võivad olla euroala residentide või euroala mitteresidentide käes.

Hoiused (F.22 ja F.29)

- 5.79 *Määratlus:* hoiused on sellised mittekaubeldavad tüüplepingud avalikkusega, mida pakuvad hoiuseid kaasavad ettevõtted ja mõnel juhul keskvalitsused kui võlgnikud ning mis võimaldavad võlausaldajal paigutada sellele põhisumma ja see hiljem välja võtta. Tavaliselt annab võlgnik hoiuse puhul põhisumma täies ulatuses investorile tagasi.

Arveldushoiused (F.22)

- 5.80 *Määratlus:* arveldushoiused on nõudmise korral nimiväärtuses sularahaks vahetatavad hoiused, mida saab ilma leppetrahvi või piiranguta kasutada vahetult maksmiseks tšeki, käskveksli, žiirakorralduse, otsearvelduse/-krediidi või muud liiki otsemaksekorralduste abil.
- 5.81 Arveldushoiused esindavad põhiliselt residentidist hoiuseid kaasavate ettevõtete, mõnedel juhtudel keskvalitsuse ja mitteresidentidist institutsionaalsete üksuste kohustusi. Arveldushoiusena käsitatakse:
- pankadevahelisi positsioone rahaloomeasutuste vahel;
  - hoiuseid, mida hoiuseid kaasavad ettevõtted hoiavad keskpankades üle reservsumma, mida nad on kohustatud hoidma, ning mida nad saavad kasutada ilma etteteatamise või piiranguta;

- c) hoiuseid, mis rahaloomeasutustel tekivad keskpanga suhtes isikupäratu kullakontona, mis ei ole rahaline kuld, ning ka vastavaid hoiuseid väärismetalli kontode vormis;
  - d) välisvaluutahoiuseid vahetuslepingute alusel ning
  - e) reservpositsiooni IMFiga, moodustades „reservtranspositsiooni” (*reserve tranche*), st SDR või välisvaluutasummad, mida liikmesriik võib IMFist lühikese etteteatamisega välja võtta, ning teisi nõudeid IMFi vastu, mis on kohe kättesaadavad liikmesriigile, sealhulgas aruandvale riigile IMFile laenu andmisel üldiste laenukokkulepete (GAB) ja uute laenukokkulepete (NAB) alusel.
- 5.82 Arveldushoiuste kontodel võivad olla pangaarvel oleva summa ületamise võimalused. Kui konto ületatakse, on nullini väljavõtmine hoiuse lõpetamine ja ületav summa laenu andmine.
- 5.83 Kõigil residendist sektoritel ja välismaailmal võivad olla arveldushoiused.
- 5.84 Arveldushoiuseid võib valuuta järgi jagada omavääringus ja välisvaluutas väljendatud arveldushoiusteks.

Muud hoiused (F.29)

- 5.85 *Määratlus:* muud hoiused on hoiused, mis ei ole arveldushoiused. Muud hoiused ei ole kasutatavad maksete sooritamiseks, välja arvatud tähtaja lõppemisel või pärast kokkulepitut etteteatamisega, ning neid ei saa ilma märkimisväärse piirangu või trahvita sularahaks või arveldushoiusteks ümber vahetada.
- 5.86 Muud hoiused hõlmavad järgmist:
- a) tähtajalised hoiused, mis on hoiused, mida ei saa kasutada viivitamata, vaid kokkulepitut tähtaja lõppemisel. Nende kasutamine sõltub kindlaksmääratud tähtajast või neid saab lõpetada etteteatamisega. Siia kuuluvad ka hoiuseid kaasavate ettevõtete keskpangas olevad hoiused, mida hoitakse kohustusliku reservina ja mida hoiustajad ei saa kasutada ilma etteteatamise või piiranguta;
  - b) säästuhoiused, säästuraamatud, mittekaubeldavad säästusertifikaadid või mittekaubeldavad hoiusesertifikaadid;
  - c) säästuprogrammist või -lepingust tulenevad hoiused. Sellised hoiused on sageli seotud hoiustaja kohustusega teha ettenähtud perioodi jooksul regulaarseid makseid, kusjuures makstud kapital ning kogunenud intressid ei ole kasutatavad kuni kindlaksmääratud ajavahemiku lõppemiseni. Neid hoiuseid kombineeritakse mõnikord laenu väljastamisega hoiustamisperioodi lõpus ulatuses, mis on proportsionaalne kogunenud säästuga, elamispinna ostmise või ehitamise eesmärgil;
  - d) hoiusetõendid, mille on väljastanud hoiu-laenuühistud, elamuhoiupangad või krediidiühistud jne, mida mõnikord kutsutakse ka osakuteks ning mis on tagasiosetatavad kohe peale vastava nõude esitamist või lühiajalist etteteatamist, kuid mis ei ole üleantavad;
  - e) tuletisinstrumentide tagatiseks olevad tagastatavad tagatismaksed, mis on rahaloomeasutuste kohustused;
  - f) lühiajalised tagasiosetulepingud (*repod*), mis on rahaloomeasutuste kohustused, ning
  - g) kohustused IMFi ees, mis on rahvusvaheliste reserve koostisosad ja mis ei ole vaadeldavad laenudena; need hõlmavad fondi krediidi kasutamist IMFi üldiste vahendite kontrol. See näitab IMFi kuuluva liikme valuutakogust, mida vastav liige on kohustatud tagasi ostma.
- 5.87 Muude hoiuste hulka ei kuulu vabalt kaubeldavad hoiuse- ja säästusertifikaadid. Need klassifitseeritakse võlaväärtpaberite alla (AF.3).
- 5.88 Muid hoiuseid võib valuuta järgi jagada omavääringus väljendatud muudeks hoiusteks ja välisvaluutas väljendatud muudeks hoiusteks.

Võlaväärtpaberid (F.3)

- 5.89 *Määratlus:* võlaväärtpaberid on võlga tõendavad kaubeldavad finantsinstrumendid.

Võlaväärtpaberite peamised tunnused

- 5.90 Võlaväärtpaberitel on järgmised tunnused:
- a) emiteerimiskuupäev, millal võlaväärtpaber on emiteeritud;
  - b) emissioonihind, millega investorid ostavad võlaväärtpabereid esmaemiteerimisel;
  - c) tagasiostu- ehk lunastamiskuupäev, mil lõplik kokkuleppega ettenähtud põhiosa tagasimakse kuulub tasumisele;
  - d) tagasiostuhind või nimiväärtus, milleks on emitendi poolt omanikule lunastamisel makstav summa;
  - e) algne tähtaeg, mis on ajavahemik emiteerimiskuupäevast kuni lõpliku lepinguga ette nähtud makseni;
  - f) ülejäänud tähtaeg, mis on ajavahemik algkuupäevast kuni viimase lepinguga ette nähtud makseni;
  - g) kupongimäär, mida emitent maksab võlaväärtpaberite omanikele; kupongimäär võib olla kindlaks määratud kogu võlaväärtpaberi kehtivuse ajaks või muutuda koos inflatsiooni, intressimäärade või vara hindadega. Vekslid ja nullkupongvõlaväärtpaberid ei paku siiski kupongiintressi;
  - h) kupongikuupäevad, mil emitent maksab väärtpaberite omanikele kupongi;
  - i) emissioonihinda, tagasiostuhinda ja kupongimäära võib väljendada (või kindlaks määrata) omavääringus või välisvaluutas ning
  - j) võlaväärtpaberite krediitireiting, mis annab hinnangu konkreetsete võlaväärtpaberite emissioonide krediitivõimele. Reitingukategooria määravad kindlaks tunnustatud agentuurid.

Esimese lõigu punkti c puhul võib lunastamiskuupäev kokku langeda võlaväärtpaberi konverteerimisega aktsiaks. Selles kontekstis tähendab konverteeritavus, et omanik võib võlaväärtpaberi vahetada emitendi lihtaktsiaks. Vahetatavus tähendab seda, et omanik võib vahetada võlaväärtpaberi muu kui emitendist äriühingu aktsiate vastu. Tähtajatud väärtpaberid, mille lunastamiskuupäev on määramata, klassifitseeritakse võlaväärtpaberiteks.

- 5.91 Võlaväärtpaberitena käsitatavaid finantsvarasid ja -kohustusid võib kirjeldada erinevate klassifikatsioonide järgi: tähtaja, omaja ja emitendi sektori ja allsektori, valuuta ja intressiliigi alusel.

Klassifikatsioon algse lunastamistähtaja ja valuuta alusel

- 5.92 Tehingud võlaväärtpaberitega jagatakse algse lunastamistähtaja põhjal kahte alamkategoriasse:
- a) lühiajalised võlaväärtpaberid (F.31) ning
  - b) pikaajalised võlaväärtpaberid (F.32).
- 5.93 Võlaväärtpabereid võib väljendada omavääringus või välisvaluutas. Erinevates välisvaluutades väljendatud võlaväärtpaberite edasine jaotus võib osutada asjakohaseks ning selline jaotus erineb sõltuvalt konkreetse välisvaluuta suhtelisest tähtsusest majanduse jaoks.
- 5.94 Võlaväärtpaberid, millel nii põhiosa kui ka kupong on seotud mingi välisvaluutaga, klassifitseeritakse selles välisvaluutas väljendatuna.

Klassifikatsioon intressimäära järgi

- 5.95 Võlaväärtpabereid võib klassifitseerida intressiliigi järgi. Eristatakse kolme liiki võlaväärtpaberite rühmi:
- a) fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberid;
  - b) muutuva intressimääraga võlaväärtpaberid ning
  - c) kombineeritud intressimääraga võlaväärtpaberid.

Fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberid

- 5.96 Fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberid hõlmavad:
- tavalisi võlaväärtpabereid, mida emiteeritakse ja ostetakse tagasi nimiväärtuses;
  - võlaväärtpabereid, mida emiteeritakse preemia või diskontoga. Näited on riigikassa võlakirjad, kommerts-paberid, lihtvekslid, vekslid aktseptid, vekslid indossamendid ja hoiusesertifikaadid;
  - suure diskontomääraga võlakirju, millel on väiksed intressimaksud ja mida emiteeritakse tunduvalt alla nimiväärtuse;
  - nullkupongvõlakirju, mis on ühekordse maksega võlaväärtpaberid ilma kupongimakseta. Võlakirja müüakse alla nimiväärtuse ja põhiosa makstakse tähtaja saabumisel tagasi või ostetakse mõnikord tagasi osamaksetega. Nullkupongvõlakirju võib luua fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberitest kupongide „eemaldamisega”, st kupongide eraldamisega väärtpaberi lõplikust põhiosamaksest ja nendega iseseisvalt kauplemisega;
  - põhiosast eraldatud kupongiga võlakirju (STRIPS) ehk nn lõikevõlakirju, st väärtpabereid, mille intressiosa ja põhiosa maksed on eraldatud või „äralõigatud” ja mida võib seejärel eraldi müüa;
  - tähtajatuid, sissenõutavaid ja tagasimüüdavaid võlaväärtpabereid ning võlaväärtpabereid võlakustutusfondi loomise tingimusega;
  - vahetusvõlakirju, mida võib omaniku valikul konverteerida emitendi omakapitaliks, millest alates klassifitseeritakse neid aktsiateks, ning
  - asendusvõlakirju, millesse on integreeritud võimalus vahetada väärtpaber muu äriühingu kui emitendi äriühingu, tavaliselt tütarettevõtte või emitendi osalusega äriühingu aktsia vastu mõnel kuupäeval tulevikus ja kokkulepitud tingimuste alusel.
- 5.97 Fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberite hulka kuuluvad ka muud võlaväärtpaberid, nagu optioonivõlakirjad, allutatud võlakirjad, osalusega eelisaktsiad, mille eest makstakse kindlat tulu, kuid ettevõtte likvideerimisel ei anna need osalust ettevõtte jääkväärtuse jaotamises, ning paarisinstrumendid.

Muutuva intressimääraga võlaväärtpaberid

- 5.98 Muutuva intressimääraga võlaväärtpaberitel on intressi- ja/või põhiosamakse, mis on seotud:
- kaupade ja teenuste üldise hinnaindeksiga (nagu tarbijahinnaindeks);
  - teatava intressimääraga või
  - vara hinnaga.
- 5.99 Muutuva intressimääraga võlaväärtpaberid klassifitseeritakse tavaliselt pikaajalisteks võlaväärtpaberiteks, välja arvatud juhul, kui nende algne tähtaeg on üks aasta või alla selle.
- 5.100 Inflatsiooni ja vara hinnaga seotud võlaväärtpaberite hulka kuuluvad võlaväärtpaberid, mis on emiteeritud inflatsiooniga seotud võlakirjadena ja kaubaga seotud võlakirjadena. Kaubaga seotud võlakirja kupongid ja/või tagasiostuväärtus on seotud kauba hinnaga. Võlaväärtpaberid, mille intress on seotud teise laenuvõtja krediidi-reitinguga, klassifitseeritakse indeksvõlaväärtpaberiks, sest krediidireitingud ei muutu pidevalt vastavalt turutingimustele.
- 5.101 Intressimääraga seotud võlaväärtpaberite suhtes lepinguga kokku lepitud nominaalintress ja/või tagasiostu väärtus muutuvad omavääringus. Emiteerimise kuupäeval ei saa emitent olla teadlik intressi- ja põhiosa tagasimaksete väärtusest.

Kombineeritud intressimääraga võlaväärtpaberid

- 5.102 Kombineeritud intressimääraga võlaväärtpaberitel on nii fikseeritud kui ka muutuv kupongimäär kogu nende kehtivuse ajal ja need klassifitseeritakse muutuva intressimääraga võlaväärtpaberiteks. Nende hulka kuuluvad võlaväärtpaberid, millel on
- fikseeritud ja muutuv kupongimäär samal ajal;
  - fikseeritud või muutuv kupongimäär kuni kontrollkuupäevani ja seejärel muutuv või fikseeritud kupongimäär sellest kontrollkuupäevast kuni lunastamiskuupäevani või

- c) kupongimaksed, mis määratakse perioodi alguses kindlaks kogu võlaväärtpaberite kehtivuse ajaks, kuid mis ei ole kogu aeg muutumatud. Neid kutsutakse tõusva ja langeva intressimääraga võlaväärtpaberiteks.

Suunatud emissioonid

- 5.103 Võlaväärtpaberid hõlmavad ka suunatud emissioone. Suunatud emissioonide korral müüb emitent võlaväärtpabereid otse väiksele arvule investoritele. Nende võlaväärtpaberite emitentide krediivõimet krediidireitingu agentuurid harilikult ei hinda ja väärtpabereid ei müüda üldiselt edasi ega hinnata ümber, mistõttu järelturg on vähe oluline. Enamik suunatud emissioone vastab siiski kaubeldavuse kriteeriumile ja need klassifitseeritakse võlaväärtpaberiteks.

Väärtpaberistamine

- 5.104 **Määratlus:** väärtpaberistamine on võlaväärtpaberite emissioon, mille puhul kupongi- või põhiosamaksed on tagatud konkreetse varaga või tulevaste tuluvoogudega. Väärtpaberistada võib erinevaid varasid või tulevasi tuluvoogusid, sealhulgas eluaseme- ja kommertsalaene, tarbimisalaene, ettevõtelaene, riigilaene, kindlustuslepinguid, krediituletisinstrumente, tulevast sissetulekut.
- 5.105 Varade või tulevaste tuluvoogude väärtpaberistamine on oluline finantsuendus, mis on viinud uute finantsinstitutsioonide loomise ja laialdase kasutamiseni, et võimaldada võlaväärtpaberite tekkimist, turustamist ja emissiooni. Väärtpaberistamist suunavad erinevad kaalutlused. Ettevõtete jaoks on need kaalutlused järgmised: pangandusest odavam rahastamine, kehtestatud kapitalinõuete vähendamine, erinevat liiki riskide (nagu krediidirisk või kindlustusrisk) ülekandmine, rahastamisallikate mitmekesistamine.
- 5.106 Väärtpaberistamise skeemid erinevad väärtpaberiturgude sees ja lõikes. Neid skeeme võib rühmitada kaheks suureks liigiks:
- a) varade väärtpaberistamise ja vara üleandmisega tegelev finantsinstitutsioon annab tagatise algselt omanikult, mida nimetatakse tegelikuks müügiks, ning
- b) väärtpaberistamise skeemides osaleb varade väärtpaberistamisega seotud finantsinstitutsioon ja toimub üksnes krediidiriski ülekandmine krediidiriski vahetustehingute kasutamise teel – algne omanik jääb vara omanikuks, kuid kannab üle krediidiriski. Seda nimetatakse sünteetiliseks väärtpaberistamiseks.
- 5.107 Punkti 5.106 alapunktis a osutatud väärtpaberistamise skeemi puhul luuakse väärtpaberistatud varade või muude algse omaniku poolt väärtpaberistatud varade hoidmiseks ja nende varadega tagatud võlaväärtpaberite emiteerimiseks väärtpaberistamise ettevõtte.
- 5.108 Eelkõige on oluline kindlaks teha, kas varade väärtpaberistamisega tegelev finantsinstitutsioon haldab võlaväärtpabereid emiteerides oma portfelli aktiivselt või pigem tegutseb investeerimisfondina, mis haldab varasid passiivselt või hoiab võlaväärtpabereid. Kui finantsinstitutsioon on varaportfelli seaduslik omanik, emiteerib võlaväärtpabereid, mis kannavad portfellis intressi, ja omab erinevaid kontosid, tegutseb ta finantsvahendajana, mis klassifitseeritakse muudeks finantsvahendusettevõteteks. Varade väärtpaberistamisega tegelevaid finantsinstitutsioone eristatakse üksustest, mis on loodud üksnes konkreetsete finantsvarade ja -kohustuste portfelli hoidmiseks. Need üksused on seotud oma emattevõttega, kui nende asukoht on emattevõttega samas riigis. Mitteresidentist üksustena käsitatakse neid siiski eraldi institutsionaalsete üksustena ja need klassifitseeritakse varasid hoidvateks finantsinstitutsioonideks.
- 5.109 Punkti 5.106 alapunktis b osutatud väärtpaberistamise skeemi puhul kannab varade algne omanik või kaitse ostja mitmekesise alusvarakogumiga seotud krediidiriski üle väärtpaberistamise ettevõttele krediidiriski vahetustehingute abil, kuid jääb ise varade omanikuks. Võlaväärtpaberite emissioonist saadav tulu paigutatakse hoiusele või muusse turvalisse investeringusse, nagu AAA-reitinguga võlakirjad, ja emiteeritud võlaväärtpaberite intressi finantseeritakse hoiusele kogunenud intressist koos krediidiriski vahetustehingutest saadava tasuga. Kohustuste rikkumise korral vähendatakse varaga tagatud väärtpaberite omanikele võlgnetavat põhiosa, kusjuures esimese „löögi“ saab madalaima nõudeõiguse järguga osa jne. Kupongi- ja põhiosamaksed võib võlaväärtpaberite investoritelt samuti ümber suunata algsele tagatise omanikule, et katta kohustuste rikkumisest tulenev kahjum.
- 5.110 Varadega tagatud väärtpaber on võlaväärtpaber, mille põhisumma ja/või intress kuulub tasumisele üksnes rahavoogudest, mis on tekkinud kindlast finants- või mittefinantsvarade kogumist.

Tagatud võlakirjad

- 5.111 **Määratlus:** tagatud võlakirjad on võlaväärtpaberid, mille on emiteerinud finantsinstitutsioon või mis on täielikult kaetud finantsinstitutsiooni tagatisega. Juhul kui emitendist või tagatiseandjast finantsinstitutsioon jätab oma kohustused täitmata, on võlakirjade omanikel lisaks oma harilikule nõudele finantsinstitutsiooni vastu ka kattereservi osas eelisnõude õigus.

Laenud (F.4)

5.112 *Määratlus:* laenud tekivad siis, kui võlausaldajad laenavad võlgnikele vahendeid.

Laenude peamised tunnused

5.113 Laene iseloomustavad järgmised tunnused:

- a) laenu tingimused määrab kindlaks laenu andev finantsinstitutsioon või neis lepivad kokku laenuandja ja -võtja vahetult või vahendaja kaudu;
- b) laenuvõtmise algataja on tavaliselt laenuvõtja ning
- c) laen on tingimusteta võlg võlausaldajale, mis tuleb tagasi maksta tähtajaks ja millel on intress.

5.114 Laenud võivad olla kõigi residendist sektorite ja välismaailma finantsvara või -kohustused. Hoiuseid kaasavad ettevõtted kajastavad lühiajalisi kohustusi tavaliselt hoiuste ja mitte laenudena.

Laenude klassifitseerimine algse tähtaja, valuuta ja laenueesmärgi alusel

5.115 Laenu tehinguid jagatakse algse tähtaja alusel kaheks liigiks:

- a) lühiajalised laenud (F.41) lühikese algse tähtajaga, sealhulgas nõudmise korral tagasi makstavad laenud, ning
- b) pikaajalised laenud (F.42) pika algse tähtajaga.

5.116 Laenude puhul võib analüütilisel eesmärgil kasutada järgmist alaliigitust:

- a) omavääringus väljendatud laenud ning
- b) välisvaluutas väljendatud laenud.

Kodumajapidamiste puhul on kasulik järgmine alaliigitus:

- a) tarbimislaenud;
- b) elamuostulaenud ning
- c) muud laenud.

Laenu tehingute ja hoiu tehingute eristamine

5.117 Laenu tehingute (F.4) ja hoiu tehingute (F.22) eristamine seisneb selles, et võlgnik pakub tüüptingimustega mittekaueldavat lepingut laenu puhul, kuid mitte hoiuse puhul.

5.118 Lühiajalised laenud, mis antakse hoiuseid kaasavatele ettevõtetele, klassifitseeritakse arveldushoiusteks või muudeks hoiusteks ning lühiajalised laenud, mida võtavad institutsionaalsed üksused, kes ei ole hoiuseid kaasavad ettevõtted, klassifitseeritakse lühiajalisteks laenudeks.

5.119 Hoiuseid kaasavate ettevõtete vahelisi vahendite paigutusi kajastatakse alati hoiustena.

Laenu tehingute ja võlaväärtpaberitehingute eristamine

5.120 Laenu tehingute (F.4) ja võlaväärtpaberitehingute (F.3) eristamine seisneb selles, et laenud on mittekaueldavad finantsinstrumendid ja võlaväärtpaberid on vabalt kaubeldavad finantsinstrumendid.

5.121 Enamikul juhtudel on laenud tõendatud üheainsa dokumendiga ning laenu tehingud toimuvad ühe võlausaldaja ja ühe võlgniku vahel. Seevastu võlaväärtpaberiemissioonid on seotud paljude identsete dokumentidega, millest igaüks tõendab kindlat summat ning mis kõik koos moodustavad laenatud kogusumma.

5.122 Eksisteerib laenude järelturg. Juhtudel, kui laenud muutuvad väärtpaberiturul kaubeldavaks, tuleb need klassifitseerida laenudest ümber võlaväärtpaberiteks, tingimusel et on olemas tõendid järelturul kauplemise kohta, sealhulgas turutegijate olemasolu ja finantsvara sagedase noteeringu kohta, nagu ostu-müügikursi vahe. Tavaliselt on see seotud algse laenu otsese konverteerimisega.

- 5.123 Tüüplaene pakuvad enamasti finantsinstitutsioonid ja neid antakse tihti kodumajapidamistele. Finantsinstitutsioonid määravad tingimused ja kodumajapidamistel jääb üle neid kas aktsepteerida või neist keelduda. Mitetüüplaenu tingimused on seevastu tavaliselt võlausaldaja ja võlgniku vahelise läbirääkimise tulemus. See on tähtis kriteerium, mis aitab eristada mittetüüplaene ja võlaväärtpabereid. Avaliku väärtpaberite emissiooni korral määrab laenuvõtja emiteerimistingimused, võimaluse korral pärast konsulteerimist pangaga/juhtivpangaga. Suunatud väärtpaberite emissiooni korral peavad aga emiteerimistingimuste üle läbirääkimisi võlausaldaja ja võlgnik.

Laenu-, kaubanduskrediidi- ja kaubavekslitehingute eristamine

- 5.124 Kaubanduskrediit on kauba ja teenuste tarnijate poolt otseselt oma klientidele pakutav krediit. Kaubanduskrediit tekib siis, kui makset kauba ja teenuste eest ei tehta samal ajal kauba omandiõiguse muutumise või teenuse osutamiseega.
- 5.125 Kaubanduskrediiti eristatakse kaubanduse finantseerimiseks antavatest laenudest, mis klassifitseeritakse laenudeks. Kauba ja teenuste tarnija poolt kliendile väljaantavatest kaubavekslitest, mida tarnija seejärel diskonteerib finantsinstitutsiooniga, saab kolmanda isiku nõue kliendi vastu.

Väärtpaberite laenuks andmine ja tagasiostulepingud

- 5.126 *Määratlus:* väärtpaberite laenuks andmine on ajutine väärtpaberite üleandmine laenuandjalt laenuvõtjale. Väärtpaberite laenuvõtjalt võidakse nõuda, et ta annaks väärtpaberite laenuandjale tagatiseks vara sularaha või väärtpaberite vormis. Omandiõigus läheb üle tehingu mõlemal poolel, nii et laenatud väärtpabereid ja tagatist saab müüa või edasi laenata.
- 5.127 *Määratlus:* väärtpaberite tagasiostuleping on kokkulepe, mis sisaldab väärtpaberite, nagu võlaväärtpaberid või aktsiad, üleandmist sularaha või muude maksevahendite vastu kohustusega osta samu või samalaadseid väärtpabereid tagasi kindlaksmääratud hinnaga. Tagasiostmise kohustuse võib siduda kindlaksmääratud kuupäevaga tulevikus või jätta tähtaja „lahtiseks”.
- 5.128 Väärtpaberite laenuks andmine sularahatagatisega ja tagasiostulepingud (repod) on erinevad terminid sama majandusliku mõjuga finantstehingute, nimelt tagatisega laenu jaoks, sest mõlemad hõlmavad väärtpaberite andmist laenu või hoiuse tagatiseks, kus hoiustav ettevõtte müüb väärtpaberid sellise finantslepingu alusel. Kahe lepingu erinevad tunnused on näidatud tabelis 5.2.

Tabel 5.2 — Võlaväärtpaberite laenuks andmise ja tagasiostulepingute peamised tunnused

Tunnus	Väärtpaberite laenuks andmine		Tagasiostulepingud	
	Sularahatagatis	Sularahatagatiseta	Konkreetsed väärtpaberid	Üldtagatis
Ametlik vahetusmeetod	Väärtpaberite laenuks andmine koos laenuvõtjapoolse kokkuleppega, et laenuvõtja tagastab need laenuandjale		Väärtpaberite müük ja kohustus osta need tagasi põhilepingu tingimuste alusel	
Vahetusviis	Väärtpaberid vs. sularaha	Väärtpaberid vs. muu tagatis (kui on)	Väärtpaberid vs. sularaha	Sularaha vs. väärtpaberid
Tulu makstakse tarnijale	Sularahatagatis (väärtpaberite laenuvõtja)	Väärtpaberid (mitte tagatisväärtpaberid) (väärtpaberite laenuandja)	Sularaha	Sularaha
Tulu makstakse tagasi kui	Tasu	Tasu	Repomäär	Repomäär

- 5.129 Väärtpaberite laenuks andmise lepingute ja repotehingute alusel üleantud väärtpabereid käsitatakse nii, nagu ei oleks nende majanduslik omandiõigus muutunud, sest laenuandja on endiselt väärtpaberitulu saaja ja sõltub riskide või soodustuste muutustest väärtpaberi hinnas.
- 5.130 Ei väärtpaberite tagasiostulepingu tagatisel rahaliste vahendite andmine või saamine ega sularahatagatisega väärtpaberite laenuks andmine ei hõlma võlaväärtpaberite uut emissiooni. Sellist rahaliste vahendite andmist institutsionaalsetele üksustele, välja arvatud rahaloomeasutustele, käsitatakse laenukena; hoiuseid kaasavate ettevõtete puhul käsitatakse seda hoiusena.

- 5.131 Kui väärtpaberite laenuks andmisega ei kaasne sularaha andmine, st kui toimub ühe väärtpaberi vahetamine teise vastu, või kui üks pool annab väärtpaberi ilma tagatiseta, ei toimu tehingut laenude, hoiuste või väärtpaberitega.
- 5.132 Lisatagatise nõuded sularahas repo alusel klassifitseeritakse laenudeks.
- 5.133 Kulla vahetuslepingud sarnanevad väärtpaberite tagasiostulepingutega, välja arvatud selles osas, et tagatiseks on kuld. Need sisaldavad kulla vahetamist välisvaluutahoiuste vastu koos kokkuleppega, et tehing pööratakse ümber kokkulepitud kuupäeval tulevikus ja kokkulepitud kullahinnaga. Tehing kajastatakse tagatud laenu või hoiusena.

Kapitalirent

- 5.134 *Määratlus:* kapitalirent on leping, mille alusel rendileandja kui vara seaduslik omanik annab rentnikule üle vara omandiõiguse riskid ja hüved. Kapitalirendilepingu alusel annab rendileandja rentnikule laenu, millega rentnik soetab vara. Seetõttu näidatakse renditud vara rentniku, aga mitte rendileandja bilansis; vastav laen näidatakse rendileandja varana ning rendilevõtja kohustusena.
- 5.135 Kapitalirenti võib eristada teistest rendiliikidest, sest omandiõiguse riskid ja hüved kantakse kauba seaduslikult omanikult üle kauba kasutajale. Muud rendiliigid on: i) kasutusrent; ii) loodusvarade rent. 15. peatükis määratletud lepinguid, rendilepinguid ja litsentsi võib samuti käsitada rendina.

Muud laenuliigid

- 5.136 Laenude kategooriasse kuulub:
- arvelduskrediit arvelduhoiuste kontodelt, millelt väljavõetud saldod ületavat summat ei käsitata negatiivse arvelduhoiuseks;
  - arvelduskrediidid teistelt jooksevkontodelt, näiteks kontsernisisestest saldodest mittefinantsettevõtete ja nende tütarettevõtete vahel, kuid kategooriasse ei kuulu saldod, mis on rahaloomeasutuste kohustused ja mis klassifitseeritakse hoiuste alamkategooriasse;
  - töötajate finantsnõuded ettevõtte kasumis osalemise tõttu;
  - tuletisinstrumentide tagatiseks olevad tagastatavad tagatismaksed, mis on muude institutsionaalsete üksuste kui rahaloomeasutuste kohustusteks;
  - laenud, mis on pangaaktseptide vastastehingud;
  - hüpoteeklaenud;
  - tarbijakrediidid;
  - vaba tagasimaksega krediidid;
  - osamakslaenud;
  - laenud, mida makstakse teatud kohustuste täitmise tagatiseks;
  - hoiuste tagatised edasikindlustusseltside finantsnõuetena edasikindlustusvõtjate vastu;
  - finantsnõuded IMFi vastu, mida tõendavad laenud peamiste ressursside kontol, sealhulgas laenu andmine üldiste laenukokkulepete (GAB) ja uute laenukokkulepete (NAB) alusel, ning
  - kohustused IMFi ees, mida tõendavad IMF krediidi või vaesuse vähendamise ja majanduskasvu edendamise programmi laenud.
- 5.137 Laenukokkulepete täitmata jätmise erijuhtumit kirjeldatakse 7. peatükis.

Finantsvarad, mis ei kuulu laenude kategooriasse

- 5.138 Laenude kategooriasse ei kuulu:
- muud saadavad ja makstavad arved (AF.8), sealhulgas kaubanduskrediit ja ettemaksed (AF.81), ning

- b) mitteresidentide kinnisvara, näiteks maa ja ehitiste omandiõigusest tekkivad finantsvarad või -kohustused. Need klassifitseeritakse muudeks omandiväärtpaberiteks (AF.519).

Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad või osakud (F.5)

- 5.139 *Määratlus:* omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad või osakud on jääknõuded need aktsiad või osakud emiteerinud institutsionaalsete üksuste varade vastu.
- 5.140 Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad või osakud on jagatud kaheks alamkategoriaiks:
- a) omandiväärtpaberid (F.51) ning
- b) investeerimisfondide aktsiad või osakud (F.52).

Omandiväärtpaberid (F.51)

- 5.141 *Määratlus:* omandiväärtpaberid on finantsvara, mis on nõue ettevõtte jääkväärtuse vastu pärast kõikide muude nõuete rahuldamist.
- 5.142 Omandiõigust omandiväärtpaberitele juriidilistes isikutes tõendavad tavaliselt aktsiad, osad, hoidmistunnistused, osalused või muud samalaadsed dokumendid. Aktsiatel ja osadel on sama tähendus.

Hoidmistunnistused

- 5.143 *Määratlus:* hoidmistunnistused tähistavad teises majanduskeskkonnas noteeritud väärtpaberite omandiõigust; hoidmistunnistuste omandiõigust käsitatakse alusväärtpaberite otsese omandiõigusena. Depositoorium väljastab tunnistusi, mis on noteeritud ühel börsil, mis esindab teisel börsil noteeritud väärtpaberite omandiõigust. Hoidmistunnistused hõlbustavad väärtpaberitehinguid majanduskeskkonnas, mis ei ole nende kohalik börsinimekirja. Alusväärtpaberid võivad olla aktsiad või võlaväärtpaberid.
- 5.144 Omandiväärtpabereid võib jagada alamkategoriateks järgmiselt:
- a) börsil noteeritud aktsiad (F.511);
- b) börsil noteerimata aktsiad (F.512) ning
- c) muud omandiväärtpaberid (F.519).
- 5.145 Nii noteeritud kui ka noteerimata aktsiad on vabalt kaubeldavad ning neid kirjeldatakse omandiväärtpaberitena.

Noteeritud aktsiad (F.511)

- 5.146 *Määratlus:* noteeritud aktsiad on börsinimekirja kantud omandiväärtpaberid. Selline börs võib olla tunnustatud väärtpaberibörs või järelturg mingis muus vormis. Börsil noteeritud aktsiaid nimetatakse ka noteeritud hindadega aktsiateks. Börsil noteeritud aktsiate noteeritud hinna olemasolu tähendab, et jooksvad turuhinnad on tavaliselt kohe kättesaadavad.

Noteerimata aktsiad (F.512)

- 5.147 *Määratlus:* noteerimata aktsiad on börsinimekirja kandmata omandiväärtpaberid.
- 5.148 Omandiväärtpaberite hulka kuuluvad aktsiad, mida emiteerivad noteerimata piiratud vastutusega äriühingud järgmiselt:
- a) kapitaliaktsiad, mis annavad omanikele ühisomanike staatuse ja õiguse osale kogu jaotatavast kasumist ja likvideerimise korral osale netovaradest;
- b) tagasiostetud aktsiad, mille kapital on tagasi makstud, kuid mis jäävad omanikele, kes jätkavad ühisomanikena ja kellel on õigus osale kasumist, mis jääb järele pärast järelejäänud registreeritud aktsiakapitalilt dividendide maksmist, ja ka osale ülejäägist, mis jääb alles likvideerimisel, st netovara miinus järelejäänud registreeritud kapital;
- c) dividendiaktsiad (mida nimetatakse ka asutajaaktsiateks või kasumiaktsiateks), mis ei ole registreeritud aktsiakapitali osa. Dividendiaktsiad ei anna omanikele ühisomanike staatust – omanikel ei ole seetõttu õigust osale registreeritud aktsiakapitali tagasimaksest, õigust kapitali tagastamisele, õigust hääletada aktsionäride koosolekul jne. Sellegipoolest annavad need omanikele õiguse osale kasumist, mis jääb alles pärast registreeritud aktsiakapitalilt dividendide maksmist, ja osale likvideerimisel allesjäävast ülejäägist;

- d) osalusega eelisaktiad või osad, mis annavad omanikele õiguse osaleda lõpetava ettevõtte jääkväärtuse jaotamisel. Omanikel on õigus veel osaleda või saada lisadividende üle kindlaksmääratud dividendiprotsendi. Lisadividende makstakse tavaliselt proportsionaalselt kõigi väljakuulutatud tavadividendidega. Likvideerimise korral on osalusega eelisaktiate omanikel õigus osale allesjäävast tulust, mida saavad tavaaktsionärid, ja saada tagasi oma aktsiate eest tasutu.

Väärtpaberite esimene avalik pakkumine, noteerimine, noteerimise lõpetamine ja aktsiate tagasiostmine

- 5.149 Väärtpaberite esimene avalik pakkumine, mida nimetatakse lihtsalt ka pakkumiseks või käibelelaskmiseks, toimub siis, kui ettevõtte emiteerib avalikkusele omandiväärtpabereid esimest korda. Kõnealuseid kapitaliväärtpabereid emiteerivad tihti väiksemad ja uuemad ettevõtted finantseerimispõhjustel või suured ettevõtted, et muutuda avalikult kaubeldavaks. Esimese avaliku pakkumise korral võib emitent kasutada emissioonikorraldaja abi: emissioonikorraldaja aitab kindlaks määrata emiteeritava omandiväärtpaberi tüübi, parima pakkumishinna ja selle turule toomise aja.
- 5.150 Noteerimine tähendab, et ettevõtte aktsiad on ametlikult börsil kaubeldavate aktsiate nimekirjas. Tavaliselt on emiteeriv ettevõtte see, kes noteerimist taotleb, kuid mõnes riigis võib börs ettevõtte noteerida näiteks seetõttu, et ettevõtte aktsiatega kaubeldakse juba aktiivselt mitteametlike kanalite kaudu. Börsinimekirja kandmise nõuete hulka kuulub tavaliselt see, et esitatakse paari viimase aasta finantsaruanded, üldsusele võimaldatakse piisava suurusega summa paigutamist nii absoluutarvudes kui ka protsendina kõigist kehtivatest aktsiatest, ja on olemas heakskiidetud emissioonipropekt, mis tavaliselt sisaldab sõltumatute hindajate arvamust. Noteerimise lõpetamine tähendab ettevõtte aktsiate kõrvaldamist börsilt. See toimub siis, kui ettevõtte lõpetab tegevuse, kuulutab välja pankroti, ei täida enam börsi noteerimiseeskirju või on muutunud kvaasikorporatiivseks ettevõtteks või juriidilise isiku õigusteta üksuseks, mis toimub sageli ettevõtete ühinemise või ettevõtte omandamise tulemusel. Noteerimist kajastatakse noteeritud aktsiate emiteerimisena ja noteerimata aktsiate tagasiostmisena, kuid noteerimise lõpetamist kajastatakse noteeritud aktsiate tagasiostmisena ja noteerimata aktsiate emissioonina, kui see on asjakohane.
- 5.151 Ettevõtted võivad oma omandiväärtpabereid tagasi osta aktsiate tagasiostu teel. Aktsiate tagasiostu kajastatakse finantstehinguna, mille tulemusena olemasolevad aktsionärid saavad ringluses olevate ettevõtte omandiväärtpaberite mingi osa eest vastutasuks sularaha. See tähendab, et sularaha vahetatakse ringluses olevate aktsiate arvu vähendamise vastu. Ettevõtte tühistab aktsiad või hoiab neid tresooraktsiatena, mida saab uuesti emiteerida.

Finantsvarad, mis ei kuulu omandiväärtpaberite hulka

- 5.152 Omandiväärtpaberite hulka ei kuulu:
- müügiks pakutud aktsiad, mis on jäänud emissioonis ostmata. Neid ei kajastata;
  - aktsiateks konverteeritavad võlakirjad ja võlakohustused. Need klassifitseeritakse võlaväärtpaberiteks (AF.3) kuni nende konverteerimiseni;
  - piiramatu vastutusega partnerite osad äriühingutes. Need klassifitseeritakse muudeks omandiväärtpaberiteks;
  - valitsuse investeeringud juriidiliselt aktsiakapitaliga äriühingutena asutatud rahvusvaheliste organisatsioonide kapitali. Need klassifitseeritakse muudeks omandiväärtpaberiteks (AF.519);
  - boonusaktiate emissioonid, st aktsionäridele tasuta uute aktsiate emiteerimine proportsionaalselt nende osalusega. Selline emissioon, mis ei muuda ettevõtte kohustust aktsionäride suhtes ega aktsionäride osalust ettevõttes, ei kujuta endast finantstehingut. Ka aktsiate splittimise (tükeldamise) teel toimuvaid emissioone ei kajastata.

Muud omandiväärtpaberid (F.519)

- 5.153 *Määratlus:* muud omandiväärtpaberid hõlmavad kõiki muid omandiväärtpaberite liike, mida ei klassifitseerita alamkategoriasse „börsil noteeritud aktsiad” (AF.511) või „börsil noteerimata aktsiad” (AF.512).
- 5.154 Muude omandiväärtpaberite hulka kuulub järgmine:
- kõik ettevõtete omandiväärtpaberite liigid, mis ei ole aktsiad, sealhulgas järgmised:
    - täisosanike omandiväärtpaberid täisühingutes;
    - omandiväärtpaberid piiratud vastutusega äriühingutes, mille omanikud on partnerid, aga mitte aktsionärid;

- 3) iseseisvateks juriidilisteks isikuteks peetavatesse täis- või usaldusühingutesse investeeritud kapital;
- 4) iseseisvateks juriidilisteks isikuteks peetavatesse ühistutesse investeeritud kapital;
- b) valitsemissektori investeeringud selliste avaliku sektori ettevõtete kapitali, mille kapital ei ole jagatud aktsiateks ja mis on iseseisvad juriidilised isikud erioigusakti alusel;
- c) valitsemissektori investeeringud keskpanga kapitali;
- d) valitsuse investeeringud rahvusvaheliste ja riikidevaheliste organisatsioonide kapitali, v.a IMFi, isegi kui need on juriidiliselt asutatud kui aktsiakapitaliga äriühingud (näiteks Euroopa Investeeringuspank);
- e) riikide keskpankade makstavad Euroopa Keskpanga rahalised vahendid;
- f) kvaasikorporatiivsetesse finants- ja mittefinantsettevõtetesse investeeritud kapital. Selliste investeeringute summa vastab uutele rahalistele või mitterahalistele investeeringutele, millest on maha arvatud igasugused kapitali väljavõtmised;
- g) finantsnõuded, mis mitteresidentidest üksustel on tinglike residendist üksuste vastu ja vastupidi.

Omandiväärtpaberitega tehtavate tehingute väärtuse arvestamine

- 5.155 Uusi aktsiaid kajastatakse emissiooniväärtuses, mis on nominaalväärtus pluss emissioonikasum.
- 5.156 Tehinguid ringluses olevate aktsiatega kajastatakse tehinguväärtuses. Kui tehinguväärtus ei ole teada, on lühikaudseks väärtuseks noteeritud aktsiate puhul börsinoteering või turuhind ja noteerimata aktsiate puhul turu ekvivalentväärtus.
- 5.157 Ajutised dividendiaktsiad on aktsiad, millele antakse väärtus vastavalt emitendi dividendiettepanekus viidatud hinnale.
- 5.158 Boonusaktsiate emissioone ei kajastata. Juhtudel, kui boonusaktsiate emissioon hõlmab muutusi äriühingu aktsiate kogu turuväärtuses, kajastatakse turuhinna muutused siiski ümberhindluskontol.
- 5.159 Omandiväärtpaberite (F.51) tehinguväärtus on rahaliste vahendite summa, mille omanikud annavad üle ettevõttele või kvaasikorporatiivsele ettevõttele. Mõnedel juhtudel võib rahalisi vahendeid üle anda ettevõtte või kvaasikorporatiivse ettevõtte kohustusi üle võttes.

Investeeringufondide aktsiad ja osakud (F.52)

- 5.160 *Määratlus:* investeeringufondi aktsiaid nimetatakse aktsiateks, kui fondil on äriühingu struktuur. Kui tegemist on lepingulise või usaldusfondiga, nimetatakse neid osakuteks. Investeeringufondid on ühisinvesteeringusettevõtted, mille kaudu investorid panevad rahalised vahendid kokku finants- ja/või mittefinantsvaradesse investeerimiseks.
- 5.161 Investeeringufonde nimetatakse avatud investeeringufondideks, investeeringusühinguteks, kinnisteks investeeringufondideks ja vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeeringuks loodud ettevõteteks (UCITS ehk eurofondid); nad võivad olla avatud, poolavatud või kinnised fondid.
- 5.162 Investeeringufondide aktsiad ja osakud võivad olla noteeritud või noteerimata. Kui need on noteerimata, on need tavaliselt nõudmise korral tagasi makstavad hinnaga, mis vastab nende osale finantsinstitutsiooni omavahendites. Neid omavahendeid hinnatakse regulaarselt ümber nende erinevate komponentide turuhindade alusel.
- 5.163 Investeeringufondide aktsiad ja osakud jagatakse alaliikidesse:
- rahaturufondide aktsiad ja osakud (F.521) ning
- muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud (F.522).

Rahaturufondide aktsiad ja osakud (F.521)

- 5.164 *Määratlus:* rahaturufondide aktsiad ja osakud on rahaturufondide emiteeritavad aktsiad. Rahaturufondide aktsiad ja osakud võivad olla ülekantavad ja neid peetakse sageli hoiuste asendajateks.

Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud (F.522)

- 5.165 *Määratlus:* muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud kujutavad endast nõuet osale selle investeerimisfondi (v.a rahaturufondi) väärtusest. Sellist tüüpi aktsiaid ja osakuid emiteerivad investeerimisfondid.
- 5.166 Muude noteerimata investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud on tavaliselt nõudmise korral tagasi makstavad hinnaga, mis vastab nende osale finantsinstitutsiooni omavahendites. Neid omavahendeid hinnatakse regulaarselt ümber nende erinevate komponentide turuhindade alusel.

Investeerimisfondide aktsiate ja osakute tehingute väärtuse arvestamine

- 5.167 Investeerimisfondide aktsiate ja osakute tehingud sisaldavad fondi tehtavate netosissemaksete väärtust.

Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (F.6)

- 5.168 Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid jagatakse kuueks alamkategoriaiks:
- kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised (F.61);
  - elukindlustuse ja annuiteedi õigused (F.62);
  - pensionioõigused (F.63);
  - pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (F.64);
  - õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (F.65), ning
  - reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames (F.66).

Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised (F.61)

- 5.169 *Määratlus:* kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised on kahjukindlustuspoliiside omanike finantsnõuded kahjukindlustusseltside vastu seoses ettemakstud preemiate ja tekkinud nõuetega.
- 5.170 Tehingud kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldistega ettemakstud preemiate ja tekkinud nõuete suhtes on seotud riskidega, nagu õnnetused, haigus või tulekahjud, ning samuti edasikindlustamisega.
- 5.171 Ettemakstud preemiad on tasutud, kuid veel väljateenimata preemiad. Preemiaid makstakse tavaliselt poliisiga kaetud perioodi alguses. Tekkepõhiselt teenitakse preemiaid kogu poliisiperioodi jooksul, nii et algmakse sisaldab ettemakset.
- 5.172 Rahuldamata nõuded on võlgnetavad nõuded, mida ei ole veel tasutud, sealhulgas juhtudel, kui vaieldakse summa üle või kui nõudeni viinud sündmus on toimunud, kuid sellest ei ole veel teatatud. Võlgnetavad, kuid veel tasumata nõuded vastavad eraldistele rahuldamata kindlustusnõuete jaoks, mis on summad, mille kindlustusseltsid on kindlaks määranud, et katta väljamakseid, mille maksmist nad eeldavad sündmuste tõttu, mis on toimunud, kuid mille suhtes ei ole nõuded veel rahuldatud.
- 5.173 Muid tehnilisi reserve, nagu tasanduseraldised, võivad kindlaks määrata kindlustusandjad. Neid tunnustatakse siiski kohustustena ja vastavate varadena üksnes siis, kui toimub kohustust tekitav sündmus. Muul juhul on tasanduseraldised kindlustusandja sisemise arvestuse kirjed, mis on kokkuhoitud summad ebaregulaarselt toimuvate sündmuste katmiseks ega kujuta endast poliisiomanike olemasolevaid nõudeid.

Elukindlustuse ja annuiteedi õigused (F.62)

- 5.174 *Määratlus:* elukindlustuse ja annuiteedi õigused koosnevad elukindlustuspoliiside omanike ja annuiteedisajate finantsnõuetest elukindlustusseltside vastu.
- 5.175 Elukindlustuse ja annuiteedi õigusi kasutatakse poliisi kehtivuse lõppemise korral poliisiomanikele hüvitiste tagamiseks või poliisiomanike surma korral hüvitiste saajatele hüvitise maksmiseks, mistõttu neid hoitakse eraldi aktsionäride vahenditest. Eraldised annuiteedi vormis põhinevad kohustuste praeguse väärtuse kindlustusmaterjalilisel arvutusel, et maksta tulevikus tulu kuni hüvitise saajate surmani.
- 5.176 Tehingud elukindlustuse ja annuiteedi õigustega koosnevad lisandunud summadest, millest on lahutatud mahaarvatud summad.

- 5.177 Lisandunud summad finantstehingute tähenduses koosnevad
- a) jooksva arvestusperioodil realselt kogutud kindlustuspreemiatest ning
  - b) preemialisanditest, mis vastavad kindlustuspoliisi omanike maksete investeeringutest saadavale tulule pärast teenustasude mahaarvamist.
- 5.178 Mahaarvamised koosnevad
- a) kogumiskindlustuse ja samalaadsete kindlustuspoliiside omanikele maksta olevatest summadest ning
  - b) summadest, mis ollakse võlgu poliiside tagasiostu korral enne tähtaja saabumist.
- 5.179 Kui ettevõtte teeb oma töötajatele grupikindlustuse, siis on hüvitiste saajaks mitte tööandja, vaid töötajad, sest neid peetakse poliisi omanikeks.

Pensionioigused (F.63)

- 5.180 *Määratlus:* pensionioigused koosnevad praeguste töötajate ja endiste töötajate finantsnõuetest kas
- a) oma tööandjate vastu;
  - b) pensionide maksmiseks tööandja määratud skeemi vastu tööandja ja töötaja vahelise kompensatsioonilepingu osana või
  - c) kindlustusandja vastu.
- 5.181 Tehingud pensionioigustega koosnevad lisandunud summadest, millest lahutatakse mahaarvatud summad, ja neid tuleb eristada sellistest nominaalsetest kapitalikasumitest/-kahjumitest, mis saadakse pensionifondide investeeringutest.
- 5.182 Lisandunud summad finantstehingute tähenduses koosnevad
- a) töötajate, tööandjate, mittepalgaliste töötajate või muude institutsionaalsete üksuste tegelikest maksetest, mida tehakse jooksva arvestusperioodil pensioniskeemi üksikisikute või kodumajapidamiste eest, kellele seejärel tekivad nõuded pensioniskeemi vastu, ning
  - b) maksete täiendustest, mis vastavad kodumajapidamiste pensioniskeemi pensionioiguste investeerimisest teenitud tulule, millest on maha arvatud skeemi haldamise ajal tekkinud teenustasud.
- 5.183 Mahaarvamised koosnevad
- a) sotsiaaltoetustest, mis võrduvad pensionäridele või nende ülalpeetavatele regulaarsete maksete või muude hüvitistena makstavate summadega, ning
  - b) sotsiaaltoetustest, mis koosnevad pensionile jäämise puhul makstavatest ühekordsetest toetustest.

Tingimuslikud pensionioigused

- 5.184 Pensionioiguste kategooria ei hõlma institutsionaalsete üksuste kehtestatud tingimuslikke pensionioigusi, mis klassifitseeritakse rahastamata ja riiklikult määratud väljamaksega tööandja pensioniskeemideks või riikliku sotsiaalkindlustuse pensionifondideks. Nende tehinguid ei kajastata täielikult ning nende muid voogusid ja varade seisut ei kajastata põhikontodel, vaid täiendavas tabelis sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensionioiguste kohta. Tingimuslikud pensionioigused ei ole keskvalitsuse, osariigi/liidumaa valitsuse, kohaliku omavalitsuse ega riikliku sotsiaalkindlustuse fondide allsektorite kohustused ega tulevaste hüvitisetaajate finantsvarad.

Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (F.64)

- 5.185 Tööandja võib sõlmida lepingu kolmanda isikuga, et kanda hoolt oma töötajate ette nähtud pensionifondide eest. Kui tööandja jätkab pensioniskeemide tingimuste määramist ning säilitab vastutuse rahaliste vahendite puudujäägi korral ja õiguse jätta endale üleliigsed rahalised vahendid, kirjeldatakse tööandjat pensioniskeemi haldurina ja pensioniskeemi halduri juhtimisel töötavat üksust pensionikorraldajana. Kui tööandja ja kolmanda isiku vahel sõlmitud lepinguga nähakse ette, et tööandja annab riski ja vastutuse rahaliste vahendite puudujäägi eest kolmandale isikule vastutasuna kolmanda isiku õiguse eest jätta endale ülejääk, muutub kolmas isik nii pensioniskeemi halduriks kui ka pensionikorraldajaks.

- 5.186 Kui pensioniskeemi haldur on pensionikorraldajast erinev üksus ja kui pensionifondile laekuv summa on väiksem kui õiguste suurenemine, kajastatakse pensionifondi nõue pensioniskeemi halduri vastu. Kui pensionifondile laekuv summa ületab pensioniõiguse suurenemise, maksab pensionifond summa pensioniskeemi haldurile.

Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (F.65)

- 5.187 Netoosamaksete see osa, mis ületab hüvitisi, on kindlustuskeemi kohustuse suurenemine hüvitisetaajate suhtes. Seda kirjet näidatakse kohandusena tulude kasutamise kontrol. Kohustuse suurenemisena kajastatakse seda ka finantskontrol. Seda kirjet esineb tõenäoliselt väga harva ja pragmaatilistel põhjustel võib muutused õigustes hüvitistele, mis ei ole pensionihüvitised, lisada pensioniõigustele.

Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames (F.66)

- 5.188 *Määratlus:* reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames on standardsete tagatiste omanike finantsnõuded neid väljastavate institutsionaalsete üksuste vastu.
- 5.189 Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames on netotasude ettemaksed ja eraldised maksmata nõuete rahuldamiseks standardsete tagatiste raames. Nagu ettemakstud preemiade ja reservide eraldised, sisaldavad ka reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames ettemakstud tasusid (preemiad) ja veel rahuldamata nõudeid.
- 5.190 Standardsed tagatised on tagatised, mida väljastatakse suurel arvul, enamasti üsna väikestele summadele ja samasuguste reeglite järgi. Neis kokkulepetes osaleb kolm poolt: laenuvõtja, laenuandja ja tagatiseandja. Kas laenuvõtja või laenuandja võib sõlmida tagatiseandjaga lepingu laenu tagasimaksmiseks laenuandjale juhul, kui laenuvõtja ei täida kohustusi. Näited on eksporditagatised ja õppelaenu tagatised.
- 5.191 Kuigi ei ole võimalik kindlaks teha tõenäosust, kas mõni konkreetne laenuvõtja rikub kohustusi, on tavaline prognoosida, kui mitu laenajat sarnaste laenuvõtjate rühmast ei täida kohustusi. Samamoodi nagu kahjukiindlustusandja, ootab äriolul põhimõttel tegutsev tagatiseandja kõikide tasude maksmist ning lisaks tasudelt ja eraldistelt teenitavat omanditulu, et katta arvatavad kohustuste rikkumised ja nendega kaasnevad kulud ning teenida kasumit. Tagatise, mida kirjeldatakse standardsete tagatistena, käsitatakse seega nii nagu kahjukiindlustuse puhul.
- 5.192 Standardsed tagatised hõlmavad tagatise erinevatele finantsinstrumentidele, nagu hoiused, võlaväärtpaberid, laenud ja kaubanduskrediit. Tavaliselt väljastab neid finantsinstitutsioon, sealhulgas (ehkki mitte ainult) kindlustusettevõtte, aga ka valitsemissektor.
- 5.193 Kui institutsionaalne üksus pakub standardseid tagatise, võtab ta tasusid ja tekitab kohustusi, et täita tagatise alusel esitatavat nõuet. Kohustuste väärtus tagatiseandja kontodel võrdub olemasolevate tagatise alusel oodatavate nõuete praeguse väärtusega, millest on lahutatud tagasisaadavad summad, mida tagatiseandja loodab tagasi saada laenuvõtjalt, kes kohustusi ei täida. Kohustust nimetatakse reserviks nõuete jaoks standardsete tagatiste raames.
- 5.194 Tagatis võib hõlmata mitut aastat. Tasu tuleb maksta kas üks kord aastas või ettemaksena. Põhimõtteliselt kujutab tasu endast tagatise eest igal selle kehtivuse aastal võetavaid makseid, samal ajal kui tähtaja lühenedes kohustus väheneb (eeldusel, et laenuvõtja maksab laenu tagasi osamaksete kaupa). Seega järgib kirjendamine annuiteedi kirjendamist koos tasu maksmisega sedamööda, kuidas edasine kohustus väheneb.
- 5.195 Standardne tagatisskeem tähendab seda, et on olemas palju sama liiki tagatise, kuigi mitte kõik ei ole täpselt sama ajavahemikuga ja mitte kõik ei alga ega lõpe samadel kuupäevadel.
- 5.196 Netotasusid arvutatakse saadaolevate tasudena, millele lisanduvad lisatasud (võrduvad tagatise eest maksva üksuse omandituluga) ja millest arvatakse maha haldus- jms kulud. Neid netotasusid võib maksta iga majandussektor ja neid saab sektor, millesse tagatiseandja on klassifitseeritud. Standardsete tagatisskeemide alusel esitatavad nõuded maksab tagatiseandja ja makse saab finantsinstrumendi laenuandja tagatise alusel, sõltumata sellest, kas tasu maksis laenuandja või laenuvõtja. Finantstehingud viitavad erinevusele uute tagatiste eest tasude maksmise ja olemasolevate tagatiste alusel esitatud nõuete vahel.

Standardsed tagatised ja ühekordsed tagatised

- 5.197 Standardseid tagatise eristatakse ühekordsetest tagatistest vastavalt kahele kriteeriumile:
- a) standardsetele tagatistele on iseloomulikud samalaadsete tunnusjoontega sageli korduvad tehingud ja riskide ühendamine ning
  - b) tagatiseandjatel on võimalik kättesaadava statistika põhjal prognoosida keskmist kahju.

Ühekordsed tagatised on individuaalsed ja tagatiseandjatel ei ole võimalik usaldusväärselt prognoosida nõuete riski. Ühekordse tagatise andmine on tinglik kohustus ja seda ei kajastata. Erandiks on teatavad valitsuse antavad tagatised, mida kirjeldatakse 20. peatükis.

Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid (F.7)

5.198 Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid jagatakse kaheks alamkategorriaks:

- a) tuletisinstrumentid (F.71) ning
- b) töötajate aktsiaoptsioonid (F.72).

Tuletisinstrumentid (F.71)

5.199 *Määratlus:* tuletisinstrumentid on finantsinstrumentid, mis on seotud konkreetse finantsinstrumenti, indikaatori või kaubaga, mille abil saab finantsturgudel konkreetsete finantsriskidega iseseisvalt kaubelda. Tuletisinstrumentid vastavad järgmistele tingimustele:

- a) nad on seotud finantsvara või mittefinantsvara, varade rühma või indeksiga;
  - b) nad on vabalt kaubeldavad või on turul tasaarvestatavad ning
  - c) ei ole põhisummat, mida tagasi maksta.
- 5.200 Tuletisinstrumente kasutatakse erinevatel eesmärkidel, sealhulgas riskijuhtimiseks, riskiturbeks, turgudevaheliseks arbitraažiks, spekulatsiooniks ja töötajatele hüvitiseks. Tuletisinstrumentid võimaldavad pooltel müüa konkreetseid finantsriske, nagu intressimäärarisk, valuuta-, omandiväärtpaperi- ja kaubahinnarisk ning krediidirisk, teistele üksustele, kes on nende riskide võtmiseks valmis, ilma et seejuures tavaliselt kaubeldaks alusvaraga. Sellest tulenevalt nimetatakse tuletisinstrumente teisesteks varadeks.
- 5.201 Tuletisinstrumentide väärtus tuleneb alusvara hinnast – võrdlushinnast. Võrdlushind võib olla seotud finants- või mittefinantsvara, intressimäära, vahetuskursi, teise tuletisinstrumenti või kahe hinna vahega. Tuletisinstrumentidileping võib viidata ka indeksile, hinnakorvile või muule, nagu heitkogustega kauplemine või ilmastikutingimused.
- 5.202 Tuletisinstrumente saab kvalifitseerida instrumentide järgi, nagu optsioonid, forvardlepingud, krediidiriski vahetustehingud, või tururiski alusel, nagu valuutavahetustehingud, intressimäära vahetustehingud jne.

Opsioonid

5.203 *Määratlus:* optsioonid on lepingud, mis annavad optsiooni omanikule õiguse, kuid mitte kohustuse osta optsiooni emitendilt või müüa optsiooni emitendile vara eelnevalt kindlaks määratud hinnaga kindla ajavahe miku jooksul või kindlal kuupäeval.

Õigust osta nimetatakse ostuoptsiooniks ja õigust müüa nimetatakse müügioptsiooniks.

- 5.204 Opsiooni ostja maksab preemia (opsiooni hinna) selle eest, et optsiooni väljakirjutaja kohustuks müüma või ostma kindlaksmääratud koguse alusvara kokkulepitud hinnaga. Preemia on optsiooni omaniku finantsvara ja optsiooni väljakirjutaja kohustus. Põhimõtteliselt sisaldab preemia ka teenustasu, mis tuleb kirjendada eraldi. Ent täpsete andmete puududes tuleks oletusi võimalikult vältida, kui tehakse kindlaks, milline osa vastab teenustasule.
- 5.205 Ostutähed on optsioonide vorm. Need annavad omanikule õiguse, kuid mitte kohustuse osta ostutähe emitendilt kindla arvu aktsiaid või võlakirju kindlatel tingimustel kindlal ajaperioodil. Siia kuuluvad valuuta ostutähed, mis põhinevad ühe valuuta kogusel mingi muu valuuta ostmiseks, ja eri valuutade ostutähed, mis on seotud kolmanda valuutaga, ning ka indeks-, korv- ja kaubaostutähed.
- 5.206 Ostutäht võib olla võlaväärtpaberist lahutatav ja eraldi kaubeldav. Seetõttu kajastatakse põhimõtteliselt kahte eraldi finantsinstrumenti: ostutähte kui tuletisinstrumenti ja võlakirja kui võlaväärtpaberit. Ostutähti koos integreeritud tuletisinstrumentidega klassifitseeritakse vastavalt nende esmastele tunnusoonte.

Forvardlepingud

5.207 *Määratlus:* forvardlepingud on finantslepingud, mille alusel nõustuvad kaks poolt vahetama kindlal kuupäeval kindlas koguses alusvara kokkulepitud hinnaga (tehingu täitmishind).

- 5.208 Futuurid on forvardlepingud, millega kaubeldakse reguleeritud väärtpaberiturgudel. Futuurlepingud ja muud forvardlepingud täidetakse tavaliselt (kuid mitte alati) mitte alusvara üleandmise, vaid sularahamakse tegemise või mõne muu finantsvara üleandmise teel ning neid hinnatakse ja nendega kaubeldakse seetõttu alusvarast eraldi. Tavaliste forvardlepingu tüüpi lepingute hulka kuuluvad vahetuslepingud ja forvardintressiga lepingud.

Opsioonide ja forvardlepingute erinevus

- 5.209 Opsioone saab eristada forvardlepingutest järgmiselt:
- forvardlepingul puudub lepingu jõustumise alguses tavaliselt ettemaks ja tuletisinstrumentileping algab nullväärtusega; opsiooni puhul makstakse lepingu sõlmimise ajal preemiat ja alguses on lepingu väärtuseks preemia väärtus;
  - kuna turuhinnad, intressimäärad või valuutakursid muutuvad forvardlepingu kehtivuse ajal, võib lepingul tekkida ühe poole jaoks positiivne väärtus (varana) ja teise jaoks vastavalt negatiivne väärtus (kohustusena). Need positsioonid võivad poolte vahel muutuda sõltuvalt alusvara turusuundumustest seoses lepingus ette nähtud tehingu täitmishinnaga. See tunnusjoon muudab ebapraktiliseks eristada varaga tehtavaid tehinguid kohustustega tehtavatest tehingutest. Erinevalt teistest finantsinstrumentidest kirjendatakse forvardlepinguid seetõttu tavaliselt varade ja kohustuste lõikes netos. Opsiooni korral on ostja alati võlausaldaja ja opsiooni väljakirjutaja alati võlgnik;
  - tähtaja lõppemisel toimub tagasiostmine forvardlepingu puhul tingimusteta, kuid opsiooni korral määrab tagasiostmise opsiooni ostja. Mõned opsioonid ostetakse tagasi automaatselt, kui need on tähtaja lõppemisel positiivsed.

Vahetuslepingud

- 5.210 *Määratlus:* vahetuslepingud on kahe poole vahelised lepingud, mille alusel vahetatakse kokkulepitud põhisumma nimiväärtusest tulenevaid maksevoogusid teatava aja jooksul ja ettemääratud reeglite järgi. Kõige tavalisemad liigid on intressimäära vahetuslepingud, välisvaluuta vahetuslepingud ja valuutavahetuslepingud.
- 5.211 Intressimäära vahetuslepingud on erinevat laadi intressimaksete vahetamine põhisumma nimiväärtusest, mida kunagi ei vahetata. Vahetatavad intressimäärad võivad olla näiteks fikseeritud intressimäärad, ujuvad intressimäärad ja valuutas väljendatud intressimäärad. Arveldamine toimub sageli selliste netomaksetega sularahas, mis vastavad lepingus sätestatud kahe intressi vahele vastaval ajahetkel, kohaldatuna põhisumma nimiväärtusele.
- 5.212 Välisvaluuta vahetuslepingute puhul tehakse välisvaluutatehingud lepingus ette nähtud vahetuskursiga.
- 5.213 Valuutavahetuslepingud hõlmavad intressimaksetega seotud rahavoogude vahetamist ja põhisummade vahetamist kokkulepitud vahetuskursi alusel lepingu lõppemisel.

Forvardintressiga leping

- 5.214 *Määratlus:* forvardintressiga lepingud on lepingud, millega kaks poolt lepivad kokku maksta kindlaksmääratud arvelduskuupäeval teatav intress põhisumma nimiväärtusest, et kaitsta end intressimäärade muutuste eest; põhisummat ennast ei vahetata kunagi. Forvardintressiga lepingute puhul toimub arveldamine netomaksetega sularahas nagu intressimäära vahetuslepingute puhulgi. Maksed on seotud forvardintressiga lepingu kursi ja arveldushetkel kehtiva turukursi vahega.

Krediidideriviivid

- 5.215 *Määratlus:* krediidideriviivid on tuletisinstrumentid, mille peamine eesmärk on kaubelda krediidiriskiga.

Krediidideriviivid on ette nähtud kauplemiseks laenu- ja tagatiskohustuse täitmata jätmise riskiga. Krediidideriviivid võivad olla forvardlepingute tüüpi või opsioonitüüpi lepingud ning samamoodi nagu muud tuletisinstrumentid, koostatakse need sageli tüüplepingute alusel, mis hõlbustab turu hindamist. Krediidirisk kantakse preemia eest üle riski müüjalt, kes ostab kaitset, riski ostjale, kes müüb kaitset.

- 5.216 Riski ostja maksab rikkumise korral riski müüjale sularaha. Krediidideriviivi võib arveldada ka kohustust rikkunud üksuse kaudu võlaväärtpaberite üleandmise teel.
- 5.217 Krediidideriviivi liigid on krediidiriski opsioonid, krediidiriski vahetustehingud ja kogutulu vahetustehingud. Krediidiriski vahetustehingute indeks kaubeldava krediidideriviivi indeksina kajastab krediidiriski vahetustehingute preemiate arengut.

Krediidiriski vahetustehingud

- 5.218 *Määratlus:* krediidiriski vahetustehingud on krediidikindlustuslepingud. Need lepingud on ette nähtud võlausaldajale (krediidiriski vahetustehingu ostjale) tekkivate kahjude katmiseks, kui
- toimub krediidisündmus, mis on seotud alusüksusega, mitte aga konkreetse võlaväärtpaberi või laenuga. Asjaomast alusüksust puudutav krediidisündmus võib olla lepinguliste kohustuste täitmatajätmine, kuid ka suutmatust teha mis tahes (olulise) kohustusega seotud makse, mis on nõutav näiteks võla restruktureerimise või lepingutingimuste rikkumise tõttu jms;
  - toimub rikkumine seoses konkreetse võlainstrumenti, tavaliselt võlaväärtpaberi või laenuga. Nagu vahetuslepingutega, teeb krediidiriski vahetustehingu ostja (keda käsitatakse riski müüjana) preemiamakseid krediidiriski vahetustehingu müüjale (keda käsitatakse riski ostjana).
- 5.219 Kui seonduva üksuse või võlainstrumenti puhul rikkumist ei toimu, jätkab riski müüja preemiate maksmist kuni lepingu lõppemiseni. Kui rikkumine toimub, hüvitab riski ostja müüjale kahju ja müüja lõpetab preemiate maksmise.

Muud finantsinstrumentid, mis ei kuulu tuletisinstrumentide hulka

- 5.220 Tuletisinstrumentide hulka ei kuulu:
- alusinstrument, millel tuletisinstrument põhineb;
  - struktureeritud võlaväärtpaberid, mis ühendavad võlaväärtpaberi või võlaväärtpaberite korvi tuletisinstrumenti või tuletisinstrumentide korviga, kus tuletisinstrumentid on võlaväärtpaberist lahutatud ning algselt investeeritud põhisumma on sellega seotud tuletisinstrumenti eeldatavate tuludega võrreldes suur. Finantsinstrumentid, mille puhul investeeritav põhisumma on eeldatavate tuludega võrreldes väike ja mis on täielikult tagamata, klassifitseeritakse tuletisinstrumentideks. Finantsinstrumentid, mille puhul võib võlaväärtpaberikomponenti ja tuletisinstrumenti teineteisest eraldada, klassifitseeritakse vastavalt;
  - tuletisinstrumentide tagatiseks olevad tagastatavad tagatismaksed klassifitseeritakse muude hoiuste või laenude alla sõltuvalt kaasatud institutsionaalsetest üksustest. Mittetagastatavaid tagatismakseid, mis vähendavad või kaotavad vara / kohustuse positsioone, mis võivad ilmnedda lepingu kehtivuse ajal, käsitatakse arveldustena lepingu alusel ja need klassifitseeritakse tehinguteks tuletisinstrumentidega;
  - teised instrumentid, mis ei ole turul kaubeldavad ega saa olla turul tasaarvestatavad, ning
  - kullavahetuslepingud, mis on olemuselt samad nagu väärtpaberite tagasiostulepingud.

Töötajate aktsioptsioonid (F.72)

- 5.221 *Määratlus:* töötajate aktsioptsioonid on kindlal kuupäeval sõlmitud lepingud, mille alusel töötajal on õigus osta kindel arv tööandja aktsiaid kindlaksmääratud hinnaga kindlaksmääratud ajal või ajavahemikus kohe pärast üleandmiskuupäeva.

Kasutatakse järgmist terminoloogiat.

Lepingu kuupäev on „optsiooni võimaldamise kuupäev“.

Kokkulepitud ostuhind on „täitmishind“.

Ostu esimene kokkulepitud kuupäev on „üleandmiskuupäev“.

Ajavahemik pärast üleandmiskuupäeva, mille jooksul võib ostu sooritada, on „täitmisaeg“.

- 5.222 Tehinguid töötajate aktsioptsioonidega kajastatakse finantskontol vastaskirjena töötajate hüvitistele, mida esindab aktsioptsiooni väärtus. Optsiooni väärtus katab kogu võimaldamise kuupäeva ja üleandmiskuupäeva vahelise ajavahemiku; kui üksikasjalikud andmed puuduvad, kajastatakse neid üleandmiskuupäeval. Pärast seda kajastatakse tehinguid täitmiskuupäeval või – kui need on kaubeldavad ja nendega tegelikult kaubeldakse – üleandmiskuupäevast täitmisaaja lõpuni.

Tuletisinstrumentide ja töötajate aktsiaoptiooni tehingute väärtuse arvestamine

- 5.223 Optsoonidega järelekauplemine ja optsoonide lõpetamine enne üleandmist sisaldab finantstehinguid. Kui optsoon läheneb üleandmisele, võib selle täita või täitmata jätta. Juhtudel, kui optiooni täidetakse, võib optiooni väljakirjutaja maksta optiooni omanikule summa, mis on võrdne alusvara kehtiva turuhinna ja täitmishinna vahega, või teise võimalusena osta või müüa alusvaraks olevat finantsvara või mittefinantsvara, mida kajastatakse kehtiva turuhinnaga ning optiooni omaniku ja optiooni väljakirjutaja vahelise vastastikuse maksega, mis võrdub täitmishinnaga. Alusvara kehtiva turuhinna ja täitmishinna vahe on mõlemal juhul võrdne optiooni likvideerimisväärtusega, milleks on optioonihind lõppemiskuupäeval. Kui optiooni ei täideta, tehingut ei toimu. Optiooni väljakirjutaja saab kapitalikasumit ja optiooni omanik saab kapitalikahjumit (mõlemal juhul võrdselt lepingu sõlmimisel makstud preemiaga), mida kajastatakse ümberhindluskontol.
- 5.224 Tehingud, mida kajastatakse selliste tuletisinstrumentide suhtes, hõlmavad kauplemist lepingutega ja ka tehtud arvelduste netoväärtust. Võib esineda ka vajadus kajastada tehinguid, mis kaasnevad tuletisinstrumentidilepingute sõlmimisega. Paljudel juhtudel sõlmivad kaks poolt tuletisinstrumentidilepingu, ilma et üks pool teisele maksaks; neil juhtudel on lepingut loova tehingu väärtus null ja finantskontol ei kajastata mitte midagi.
- 5.225 Otseid vahendustasusid, mida maaklerid või vahendajad maksavad või saavad optsoonide, futuuride, vahetuslepingute ja muude tuletisinstrumentidilepingute korraldamise eest, käsitatakse asjakohastel kontodel maksetena teenuste eest. Vahetuslepingute pooli ei peeta üksteisele teenust osutavateks, kuid mis tahes makset kolmandale isikule vahetuslepingu korraldamise eest käsitatakse maksena teenuse eest. Kui vahetuslepingu alusel vahetatakse põhisummasid, kajastatakse vastavaid rahavooge tehingutena alusinstrumentidiga; muid maksevooge kajastatakse tuletisinstrumentide ja töötajate aktsiaoptioonide kategoorias (F.7). Kuigi optiooni müüjale makstavat preemiat võib põhimõtteliselt pidada teenustasu sisaldavaks, ei ole praktikas tavaliselt võimalik teenuse osa eristada. Seetõttu tuleb kogu hind märkida ostjal finantsvara soetamiseks ja müüjal kohustuse võtmiseks.
- 5.226 Kui lepinguga ei kaasne põhisumma vahetamist, siis lepingu jõustumisel tehingut ei kirjendata. Mõlemal juhul tekib seega tuletisinstrument, mille algväärtus on null. Järelikult võrdub vahetuslepingu väärtus ühega järgmisest:
- a) põhisummade puhul: tagasivahetatavate summade prognoositava tulevase turuväärtuse ja lepingus täpsustatud summade vahe jooksva turuväärtusega ning
  - b) muude maksete puhul: lepingus täpsustatud tulevaste rahavoogude jooksva turuväärtusega.
- 5.227 Tuletisinstrumenti väärtuse muutusi ajas kajastatakse ümberhindluskontol.
- 5.228 Põhisumma vahetatakse tagasi vahetuslepingus sätestatud tingimuste kohaselt ja see võib toimuda nii, et finantsvara vahetatakse selle turuhinnast erineva hinnaga. Vahetuslepingu osaliste vastastikused maksed määratakse kindlaks lepingus. Turuhinna ja lepinguhinna vahe võrdub seega vara/kohustuse likvideerimisväärtusega, sest seda kohaldatakse maksetähtpäeval ja see kirjendatakse tehinguna tuletisinstrumentides ja töötajate aktsiaoptioonides (F.7). Kokku peavad tehingud tuletisinstrumentide ja töötajate aktsiaoptioonidega kattuma kogu ümberhindluse kasu või kahjuga kogu vahetuslepingu kehtivusaja vältel. See käsitlus on sarnane täitmiseni jõudvate optsoonide käsitusega.
- 5.229 Institutsionaalse üksuse puhul kirjendatakse vahetusleping või forvardintressiga leping tuletisinstrumentide ja töötajate aktsiaoptioonide all varade poolel, kui tema netoväärtus on plussmärgiga. Kui vahetuslepingu netoväärtus on miinusmärgiga, kirjendatakse see samuti varade poolel, et vältida pendeldamist varade ja kohustuste poole vahel. Miinusmärgiga netomaksed suurendavad vastavalt netoväärtust.

Muud saadavad/makstavad arved (F.8)

- 5.230 *Määratlus:* muud saadavad/makstavad arved on finantsvarad ja -kohustused, mis tekivad kui vastastehingud, kui esineb ajaline erinevus tehingute ja tehingutega seotud maksete vahel.
- 5.231 Muud saadavad/makstavad arved sisaldavad tehinguid finantsnõuetega, mis tulenevad ennetähtaegselt või hili-
nenud maksest kauba või teenuse tehingute, jaotustehingute või järelturul toimuvate finantstehingute eest.

5.232 Muude saadavate/makstavate arvetega seotud finantstehingud koosnevad järgmisest:

- a) kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.81) ning
- b) muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.89).

Kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.81)

5.233 *Määratlus:* kaubanduskrediit ja ettemaksed on finantsnõuded, mis tekivad kauba tarnija või teenuse osutaja poolt krediidi andmisega otse oma klientidele, ja avansid alles pooleli või veel alustamata töö eest, mis ostjate poolt tehtud ettemaksete vormis veel tarnimata kauba ja osutamata teenuste eest.

5.234 Kaubanduskrediidi ja ettemaksetega on tegemist siis, kui kauba või teenuste eest maksmine ei toimu samal ajal kauba omandiõiguse muutumise või teenuse osutamise. Kui maksmine toimub enne omandiõiguse muutumist, on tegemist ettemaksetega.

5.235 Toimunud, kuid veel maksmata kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM) kuuluvad vastava finantsinstrumendi, tavaliselt intressi alla, ja ettemakstud kindlustuspreemiad kuuluvad kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldiste (F.61) alla; kummalgi juhul ei tehta kirjet kaubanduskrediidi ja ettemaksete all.

5.236 Kaubanduskrediitide ja ettemaksete alamkategoriasse kuuluvad

- a) finantsnõuded, mis on seotud sellise kauba või teenuse üleandmisega, mille eest pole veel tasutud;
- b) faktooringufirmade aktsepteeritud kaubanduskrediit, välja arvatud juhul, kui seda krediiti käsitatakse laenuna;
- c) jooksvalt arvestatav hoonete üür ning
- d) viivised kaupade ja teenuste eest maksmisel, juhul kui need ei ole vormistatud laenuna.

5.237 Kaubanduskrediiti eristatakse kaubanduse finantseerimisest kaubaveksli vormis ja kolmandate isikute antavast krediidist kaubanduse finantseerimiseks.

5.238 Kaubanduskrediit ja ettemaksed ei sisalda kaubanduskrediite finantseerivaid laene. Need klassifitseeritakse laenudeks.

5.239 Kaubanduskrediiti ja ettemakseid võib jagada algtähtaja põhjal lühiajaliseks ja pikaajaliseks kaubanduskrediidiks ja ettemakseteks.

Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediit ja ettemaksed (F.89)

5.240 *Määratlus:* muud saadavad/makstavad arved on jaotustehingute või järelturu finantstehingute arvestamise ja nendele vastavate maksete tegemise vahelisest ajalisest erinevusest tekkivad finantsnõuded.

5.241 Muud saadavad/makstavad arved sisaldavad finantsnõudeid, mis tulenevad tehingute toimumise ja maksete tegemise vahelisest ajalisest erinevusest, näiteks seoses järgmisega:

- a) palgad;
- b) maksud ja sotsiaalmaksed;
- c) dividendid;
- d) rent ja üür ning
- e) väärtpaberite ost ja müük.

5.242 Arvestatud intress ja viivised kajastatakse koos finantsvara või -kohustusega, millelt need on arvestatud, ja mitte muude saadavate/makstavate arvetena. Kui arvestatud intressi ei kajastata reinvesteerituna finantsvarasse, klassifitseeritakse see muudeks saadavateks/makstavateks arveteks.

5.243 Väärtpaberite laenuks andmise ja kullalaenu tasude puhul, mida käsitatakse intressina, tehakse vastavad kirjed muude saadavate/makstavate arvete alla, mitte instrumentide alla, millega need seotud on.

5.244 Muud saadavad/makstavad arved ei hõlma järgmist:

- a) statistilised vahed, v.a ajastatusest tingitud vahed kaupade või teenustega seotud tehingute, jaotustehingute või finantstehingute ja vastavate maksete vahel;
- b) mujale kui muudesse saadavatesse/makstavatesse arvetesse klassifitseeritud finantsvara loomise või kohustuste eest tasumisega seotud varased ja hilinenud maksed. Need varased või hilinenud maksed klassifitseeritakse neile vastava instrumendi kategooriasse;
- c) valitsemissektorile makstavate maksude ja sotsiaalmaksete summade hulgast, mida kajastatakse muude saadavate/makstavate arvete all, jäetakse välja nende maksude ja sotsiaalmaksete see osa, mille laekumine on ebatõenäoline ning mis seetõttu esindab valitsemissektori väärtuseta nõuet.

LISA 5.1

FINANTSTEHINGUTE KLASSIFITSEERIMINE

5.A1.01 Finantstehinguid võib klassifitseerida erinevate kriteeriumide alusel – finantsinstrumendi liik, vabalt kaubeldavus, tululiik, tähtaeg, valuuta ja intressiliik.

Finantstehingute klassifitseerimine kategooria alusel

5.A1.02 Finantstehingud klassifitseeritakse kategooriatesse ja alamkategooriatesse, nagu on näidatud tabelis 5.3. Tehingud finantsvara ja -kohustustega klassifitseeritakse samamoodi kui finantsvara ja -kohustused.

Tabel 5.3 — Finantstehingute klassifikatsioon

Kategooria	Kood		
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	F.1		
Rahaline kuld		F.11	
Eriarveldusühikud (SDRid)		F.12	
Sularaha ja hoiused	F.2		
Sularaha		F.21	
Arveldushoiused		F.22	
Muud hoiused		F.29	
Võlaväärtpaberid	F.3		
Lühiajalised		F.31	
Pikaajalised		F.32	
Laenud	F.4		
Lühiajalised		F.41	
Pikaajalised		F.42	
Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad ja osakud	F.5		
Omandiväärtpaberid		F.51	
Börsil noteeritud aktsiad			F.511
Börsil noteerimata aktsiad			F.512
Muud omandiväärtpaberid			F.519
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud		F.52	

Kategooria	Kood		
Rahaturufondide aktsiad või osakud			F.521
Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud			F.522
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	F.6		
Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised		F.61	
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused		F.62	
Pensioniõigused		F.63	
Pensionifondide nõuded pensionifondide halduritele		F.64	
Õigused saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised		F.65	
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames		F.66	
Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid	F.7		
Tuletisinstrumentid, mis ei ole töötajate aktsiaoptsioonid		F.71	
Töötajate aktsiaoptsioonid		F.72	
Muud saadavad/makstavad arved	F.8		
Kaubanduskrediidid ja -ettemaksed		F.81	
Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ettemaksed		F.89	

5.A1.03 Finantstehingute ning finantsvara ja -kohustuste klassifikatsioon põhineb eelkõige finantsinstrumentide likviidsusel, vabalt kaubeldavusel ja õiguslikel tunnustel. Kategooriate määratlused on üldiselt sõltumatud institutsionaalsete üksuste klassifikatsioonist. Finantsvara ja -kohustuste klassifikatsiooni saab muuta üksikasjalikumaks ristklassifikatsiooni abil institutsionaalse üksuse lõikes. Näitena võib nimetada arvelduhoiuste ristklassifikatsiooni hoiuseid kaasavate ettevõtete (v.a keskpang) pankadevaheliste positsioonidena.

Finantstehingute klassifitseerimine kaubeldavuse alusel

5.A1.04 Finantsnõudeid saab eristada selle järgi, kas need on vabalt kaubeldavad või mitte. Nõue on vabalt kaubeldav, kui selle omandiõigus võib üleandmise või indossamenti või – tuletisinstrumentide puhul – tasaarvestuse teel täielikult ühelt üksuselt teisele üle minna. Kuigi iga finantsinstrumendiga on võimalik kaubelda, on vabalt kaubeldavad instrumendid ette nähtud kauplemiseks reguleeritud väärtpaberiturul või „börsiväliselt”, kuigi tegelik kauplemine ei ole vabalt kaubeldavuse vajalik tingimus. Vabalt kaubeldavuse määravad järgmised tingimused:

- a) üleantavus või tuletisinstrumentide puhul tasaarvestatavus;
- b) standardsus, mida sageli tõendab vahetatavus ja ISIN-koodi saamine, ning
- c) et vara omanik ei säilitaks tagasinõudeõigust eelmiste omanike vastu.

5.A1.05 Väärtpaberid, tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid (AF.7) on vabalt kaubeldavad finantsnõuded. Väärtpaberite hulka kuuluvad võlaväärtpaberid (AF.3), noteeritud aktsiad (AF.511), noteerimata aktsiad (AF.512) ning investeerimisfondide aktsiad ja osakud (AF.52). Tuletisinstrumente ja töötajate aktsiaoptsoone ei klassifitseerita väärtpaberiteks isegi siis, kui need on vabalt kaubeldavad. Need on seotud konkreetse finants- või mittefinantsvara või indeksitega, mille kaudu saab finantsturgudel finantsriskidega iseseisvalt kaubelda.

5.A1.06 Rahaline kuld ja SDRid (AF.1), sularaha ja hoiused (AF.2), laenud (AF.4), muud omandiväärtpaberid (AF.519), kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6) ning muud saadavad/makstavad arved (AF.8) ei ole vabalt kaubeldavad.

Struktureeritud väärtpaberid

5.A1.07 Struktureeritud väärtpaberid ühendavad tavaliselt väärtpaberi või väärtpaberite korvi tuletisinstrumenti või tuletisinstrumentide korviga. Finantsinstrumentid, mis ei ole struktureeritud väärtpaberid, on näiteks struktureeritud hoiused, milles on ühendatud hoiuste ja tuletisinstrumentide omadused. Kui võlaväärtpaberite puhul tuleb tavaliselt alguses tagasi maksta põhiosa, siis tuletisinstrumentide puhul see nii ei ole.

Finantstehingute klassifitseerimine tulu liigi alusel

5.A1.08 Finantstehinguid klassifitseeritakse nendest saadava tulu liigi alusel. Tulu sidumine vastavate finantsvarade ja -kohustustega hõlbustab tulumäärade arvutamist. Tabelis 5.4 on näidatud üksikasjalik klassifikatsioon tehingu ja tulu liigi alusel. Kui rahaline kuld ja SDRid, hoiused, võlaväärtpaberid, laenud ja muud saadavad/makstavad arved koguvad intressi, siis omandiväärtpaberitelt saab peamiselt dividende, reinvesteeritud tulu või kvaasikorporatiivsete ettevõtete tulust välja võetavaid summasid. Investeerimistulu tekib investeerimisfondide aktsiate ja osakute ning kindlustustehniliste eraldiste omanikele. Tuletisinstrumentis osalemisega seotud tasu ei kajastata tuluna, sest põhisummat ei ole.

Tabel 5.4 — Finantstehingute klassifitseerimine tulu liigi alusel

Finantstehingud	Kood	Tulu liik	Kood
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	F.1	Intress	D.41
Sularaha	F.21	Puudub	
Arveldushoiused	F.22	Intress	D.41
Muud hoiused	F.29	Intress	D.41
Võlaväärtpaberid	F.3	Intress	D.41
Laenud	F.4	Intress	D.41
Omandiväärtpaberid	F.51	Ettevõtete jaotatud tulu	D.42
		Reinvesteeritud tulu	D.43
Noteeritud ja noteerimata aktsiad	F.511	Dividendid	D.421
	F.512	Reinvesteeritud tulu	D.43
Muud omandiväärtpaberid	F.519	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	D.422
		Reinvesteeritud tulu	D.43
		Dividendid	D.421
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	F.52	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	D.443
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	F.6	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	D.441
		Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	D.442
Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	F.7	Puudub	
Muud saadavad/makstavad arved	F.8	Intress	D.41

Finantstehingute klassifitseerimine intressimäära liigi alusel

5.A1.09 Intressi koguvaid finantsvarasid ja -kohustusi võib klassifitseerida intressimäära liigi alusel: fikseeritud, muutuva ja kombineeritud intressimääraga instrumentid.

- 5.A1.10 Fikseeritud intressimääraga finantsinstrumentide puhul määratakse lepingulised nominaalintressimaksed kindlaks valuuta nimetusega kogu finantsinstrumendi kehtivusajaks või teatud arvuks aastateks. Lepingu sõlmimise kuupäeval on võlgniku jaoks teada intressimaksede aeg ja väärtus ning põhisummade tagasimaksed.
- 5.A1.11 Muutuva intressimääraga finantsinstrumentide puhul on intressi ja põhisumma maksed seotud intressimäär, üldise kaupade ja teenuste hinnaindeksi või vara hinnaga. Kontrollväärtus muutub vastavalt turutingimustele.
- 5.A1.12 Kombineeritud intressimääraga finantsinstrumentidel on nii fikseeritud kui ka muutuv intressimäär kogu nende kehtivuse ajal ning need klassifitseeritakse muutuva intressimääraga finantsinstrumentideks.

Finantstehingute klassifitseerimine tähtaja alusel

- 5.A1.13 Et analüüsida intressimäärasid, vara tootlikkust, likviidsust või võla teenindamise suutlikkust, võib osutada vajalikuks finantsvarade ja kohustuste jaotamine tähtaegade järgi.

Lühike ja pikk tähtaeg

- 5.A1.14 *Määratlus:* lühiajaline finantsvara või -kohustus tuleb tagasi maksta võlausaldaja nõudmise korral või kõige rohkem ühe aasta jooksul. Pikaajaline finantsvara või -kohustus tuleb tagasi maksta mingil kuupäeval pärast ühte aastat või puudub sellel kindel tähtaeg.

Algne tähtaeg ja järelejäänud tähtaeg

- 5.A1.15 *Määratlus:* finantsvarade ja -kohustuste algset tähtaega määratletakse kui ajavahemikku väljaandmise kuupäevast kuni viimase ettenähtud maksekuupäevani. Finantsvarade ja -kohustuste järelejäänud tähtaeg on ajavahemik viitekuupäevast kuni viimase ettenähtud maksekuupäevani.
- 5.A1.16 Algse tähtaja mõiste aitab mõista võlaväärtpaberite käibeelaskmist. Seetõttu jagatakse võlaväärtpaberid ja laenu alge tähtaja alusel lühiajalisteks ning pikaajalisteks võlaväärtpaberiteks ja laenudeks.
- 5.A1.17 Järelejäänud tähtaeg on võlapositsioonide ja võla teenindamise suutlikkuse analüüsis asjakohasem.

Finantstehingute klassifitseerimine valuuta alusel

- 5.A1.18 Paljusid finantsvarade ja -kohustuste kategooriaid, alamkategooriaid ja alampositsioone võib klassifitseerida valuuta alusel, milles need on väljendatud.
- 5.A1.19 Finantsvara või -kohustused välisvaluutas sisaldavad finantsvara või -kohustusi, mis on väljendatud valuutakorvis, näiteks SDRid ja kullas väljendatud finantsvara või -kohustused. Omavääringu ja välisvaluuta eristamine on eriti kasulik sularaha ja hoiuste (AF.2), võlaväärtpaberite (AF.3) ja laenude (AF.4) puhul.
- 5.A1.20 Arveldamise valuuta võib erineda valuutast, milles finantstehing on väljendatud. Arveldamise valuuta tähendab valuutat, millesse finantsinstrumentide (näiteks väärtpaperite) positsioonide ja voogude väärtus iga kord arvelduse toimimisel konverteeritakse.

Rahanäitajad

- 5.A1.21 Rahapoliitika analüüs võib eeldada rahanäitajate, näiteks M1, M2 ja M3 kindlakstegemist finantskontol. ESA 2010 rahanäitajaid ei määratle.

6. PEATÜKK

MUUD VOOD

SISSEJUHATUS

- 6.01 Muud vood on vara ja kohustuste väärtuses toimunud muutused, mis ei tulene tehingutest. Põhjus, miks need vood ei ole tehingud, on seotud asjaoluga, et nad ei vasta ühele või mitmele tehingu tunnusele. Näiteks ei pruugi neisse kaasatud institutsionaalsed üksused tegutseda vastastikusel kokkuleppel nagu vara hüvitusega võõrandamise korral, või siis võivad muutused olla tingitud loodusnähtusest, näiteks maavärinast, mitte aga puhtmajanduslikust põhjustest. Välisvaluutas väljendatud vara väärtus võib muutuda ka vahetuskursi muutuse tagajärjel.

VARADE JA KOHUSTUSTE MUUD MUUTUSED

- 6.02 *Määratlus:* varade ja kohustuste muud muutused on majanduslikud vood, mis ei toimu kapitali- ja finantskontodel kajastatud tehingute kaudu, mis muudavad varade ja kohustuste väärtust.

Eristatakse kahte liiki muid muutusi. Esimene liik on varade ja kohustuste mahu muutused. Teine on tingitud nominaalsest kapitalikasumist või -kahjumist.

Varade või kohustuste muud mahumuutused (K.1–K.6)

- 6.03 Kapitalikontol võib toodetud ja mittetoodetud vara sektorisse siseneda või sellest lahkuda vara soetamise ja realiseerimise, põhivara kulumi või varudesse lisamise, varudest välja võtmise või varudes hoitud kaupade jooksva kao kaudu. Finantskontol lisatakse finantsvara ja -kohustused süsteemi, kui võlgnik tunnistab tulevast kohustust võlausaldaajale võlg tasuda, ning need väljuvad süsteemist, kui see kohustus on täidetud.
- 6.04 Vara ja kohustuste muude mahumuutuste hulka kuuluvad ka vood, mille puhul vara ja kohustused lisatakse kontodesse või kustutatakse sealt muul viisil kui tehingute kaudu: näiteks loodusvarade avastamise, ammendumise ja kahanemise kaudu toimuv kontodesse lisandumine ja kontodest kustutamine.

Vara ja kohustuste muude mahumuutuste hulka kuuluvad selliste erakorraliste, ootamatute väliste sündmuste tagajärjed, mis ei ole oma laadilt majanduslikud, ning muutused, mis on tingitud institutsionaalsete üksuste või varade ja kohustuste ümberklassifitseerimisest või ümberstruktureerimisest.

- 6.05 Vara või kohustuste muud mahumuutused jagunevad kuude kategooriasse:

- a) vara majanduslik tekkimine (K.1),
- b) mittetoodetud vara majanduslik vähenemine (K.2),
- c) katastroofikahjud (K.3),
- d) hüvitusega võõrandamine (K.4),
- e) mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused (K.5) ning
- f) muutused klassifitseerimises (K.6).

Vara majanduslik tekkimine (K.1)

- 6.06 Vara majanduslik tekkimine on selline toodetud ja mittetoodetud vara mahu suurenemine, mis ei ole tootmis-tegevuse tulemus. Arvesse lähevad:
- a) ajaloomälestised, st ehitised või kohad, millel on eriline arhitektuuriline, ajalooline või kultuuriline tähtsus, kui nende väärtus võetakse bilansis esmakordselt arvele;
  - b) väärisesemed, näiteks vääriskivid, antiikesemed ja kunstiohjektid, kui varem bilansis kirjendamata eseme suurt väärtust või kunstialast tähendust esmakordselt registreeritakse;
  - c) kasutuskõlblike maavarade, näiteks söe, nafta, maagaasi, metalsete ja mittemetalsete mineraalide kindlalt teada olevate varude avastamine. See hõlmab ka nende varude väärtuse ülespoole ümberhindamist, kui nende kasutamine muutub tehnika arengu või hindade suhtelise muutumise tulemusena majanduslikult otstarbekaks;

- d) mittekultiveeritavate bioloogiliste ressursside, näiteks looduslike metsade ja kalavarude loomulik kasv, kui nende majanduslike varade kasv ei ole institutsionaalse üksuse otsese kontrolli, vastutuse ja juhtimise all ja seda seetõttu ei käsitata tootmisena;
- e) muude loodusvarade muutumine majandustegevuses kasutatavaks: loodusvarad, mille staatus muutub, kui neid hakatakse käsutama majandusvarana. Näiteks võib tuua põlismetsa esmakordse kasutuselevõtu, harimata maa või jäätmaa muutmise majanduslikult kasutatavaks maaks, maaparanduse ja veevõtutase esmakordse kehtestamise. Loodusvarad võivad omandada väärtuse ka läheduses toimuva majandustegevuse tõttu, näiteks tunnistatakse maa väärtuslikuks läheduses toimuva arendustegevuse või juurdepääsutee ehitamise tõttu. Maaparanduse tasu kirjendatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse, kuid maa väärtuse kasv üle maaparanduse väärtuse kirjendatakse vara majandusliku tekkimisenä;
- f) loodusvarade kvaliteedimuutused, mis on tingitud majandusliku kasutusviisi muutumisest. Kvaliteedimuutusi käsitatakse mahumuutustena. Siin kirjeldatud kvaliteedimuutused toimuvad klassifitseerimise muutumisena kajastatava majandusliku kasutuse muutuse (vt punkt 6.21) vastasvoona. Näiteks haritud maa ümberklassifitseerimine ehitistealuseks maaks võib lisaks muudatusele klassifitseerimises tuua kaasa väärtuse suurenemise. Sellisel juhul on see juba loetud vara hulka kuuluvaks ning vara tekkimisenä käsitatakse vara kvaliteedi muutust, mis tuleneb majandusliku kasutusviisi muutumisest. Teiseks näiteks võib olla piimakarja väärtuse suurenemine, kui see saadetakse tapale varem kui planeeritud;
- g) väärtuse esmane tekkimine üleantavate lepingute või rendi-/üürilepingute sõlmimisest, litsentside või lubade andmisest. Nende lepingute, rendi-/üürilepingute, litsentside või lubade väärtus kujutab endast vara, kui nendega antud õiguse väärtus ületab makstavaid tasusid ja kui nende omanik saab seda väärtust realiseerida neid lepinguid, rendi-/üürilepinguid, litsentse või lube teistele üle andes, ning
- h) firmaväärtuse ja turundusvarade väärtuse muutus, mis leiab aset, kui institutsionaalne üksus müüakse hinnaga, mis ületab selle omavahendeid (vt punkt 7.07); summat, mille võrra ostuhind ületab omavahendeid, käsitatakse firmaväärtuse ja turundusvarade ostuna. Firmaväärtus, mis ei leia kajastamist ostu-müügitehingus, ei ole majandusvara.

Mittetoodeatud vara majanduslik kadumine (K.2)

6.07 Mittetoodeatud vara majandusliku kadumise hulka loetakse:

- a) loodusvarade kahanemine, mis hõlmab varade hulka kuuluvate (vt punkti 6.06 alapunkt e) maavarade ja mittekultiveeritavate bioloogiliste ressursside väärtuse vähenemist, mis on tingitud nende kogumisest, metsaraieist, kaevandamisest või kasutusest, mis ületab taastuvat taset. Paljud võimalikud kirjed on siin punkti 6.06 alapunktides c-f kirjeldatud kannete vastaskirjed;
- b) mittetoodeatud vara muu majanduslik vähenemine hõlmab järgmist:
- i) ostetud firmaväärtuse ja turundusvara väärtuse kirjendamine ning
  - ii) üleantavatest lepingutest, rendilepingutest, litsentsidest ja lubadest saadavate eeliste aegumine.

Katastroofikahjud (K.3)

6.08 Katastroofikahjud, mis kirjendatakse muude mahumuutustena, tulenevad majandusvara kahjustavatest erakorralistest, ulatuslikest ja piiritletavatest sündmustest.

6.09 Sellisteks sündmusteks on suured maavärinad, vulkaanipursked, tõusulained, väga tugevad tormid, põuad ning muud loodusõnnetused; sõjad, mässud ja muud poliitilised sündmused ning tehnoloogilised õnnetused, näiteks ulatuslikud mürgireostused või radioaktiivsete ainete sattumine õhku. Sellised sündmused on näiteks:

- a) maa kvaliteedi halvenemine seoses ebatavaliste üleujutustega või tuulekahjustustega;
- b) kultiveeritava vara hävimine seoses põua või haiguspuhanguga;
- c) ehitiste, seadmete või väärisesemete hävimine metsatulekahjudes või maavärinates ning
- d) sularaha või esitajaväärtpaberite hävimine looduskatastroofides või poliitiliste sündmuste tõttu või omandiõiguse tõendite hävimine.

Hüvituseta võõrandamine (K.4)

- 6.10 Hüvituseta võõrandamine leiab aset siis, kui valitsused või muud institutsionaalsed üksused võõrandavad vara teistelt institutsionaalsetelt üksustelt, sh mitteresidendist üksustelt, ilma täieliku kompensatsioonita mingitel muudel põhjustel kui maksude, trahvide või samalaadsete lõivude maksimisega seotud küsimused. Omandi võõrandamine seoses kuritegevusega loetakse trahviks. Sellise ühepoolse võõrandamise hüvitamata osa kirjendatakse muu mahu-muutusena.
- 6.11 Vara sundmüüki või tagasivõttu võlausaldaja poolt ei kirjendata hüvituseta võõrandamisena, sest selline õigus-kaitsevahend on kas pooltevahelises kokkuleppes otsesõnu sätestatud või valitseb selle kohta üldine kokkulepe.

Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused (K.5)

- 6.12 Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused (K.5) on ootamatute sündmuste mõju vara majanduslikule väärtusele.
- 6.13 Näiteks kuulub mittefinantsvara mujal kvalifitseerimata muude mahumuutuste alla järgmine:
- a) ettenägematu vananemine. Põhivara kulumi arvestamisel kasutatavad eeldused ei hõlma põhivara ettenägematut vananemist. Eeldatava vananemisena kirjendatud summa võib olla väiksem tegelikust vananemisest. Seega tuleb kirjendata põhivara väärtuse vähenemine, mis tuleneb näiteks parema tehnoloogia kasutuselevõttust;
  - b) erinevused põhivara kulumisse arvestatud normaalsete kahjude ja tegelikult tekkinud kahjude vahel. Põhivara kulum ei võta arvesse ettenägematut kahju ja ettenähtud arvestuslik kahju võib olla tegelikust kahjust väiksem või suurem. Seetõttu peab tegema korrektsioone, et võtta arvesse sellistest sündmustest tulenevat põhivara väärtuse ettenägematut kahanemist või kasvu. Niimoodi korrigeeritud kahjud ei ole piisavalt suured, et käsitada neid katastroofikahjudena;
  - c) põhivara degradeerumine, mida ei arvestata põhivara kulumi puhul. See hõlmab põhivara väärtuse vähenemist, mis on tingitud näiteks happelise õhu või happevihma ettenägematust toimest ehitiste või sõidukite pindadele;
  - d) tootmisvahendite mahajätmine enne nende valmimist või majanduslikku kasutuselevõttu;
  - e) laovarudes tekkinud erakorralised kahjud (tulenevalt nt tulekahjust, vargusest, putukatest viljasalvedes), mida ei loeta katastroofikahjudeks.
- 6.14 Finantsvara ja -kohustusi puudutavate mujal kvalifitseerimata muude mahumuutuste alla kuulub näiteks järgmine:
- a) sularaha või esitajaväärtpaberite kahjud põhjustel, mida ei loeta katastroofikahjuks (näiteks tulekahju või varguse tõttu), ning käibelt kõrvaldatud sularaha, mis ei ole enam vahetatav, välja arvatud summad, mis on ümber klassifitseeritud väärisesemeteks;
  - b) finantsnõuete muutused, mis tulenevad mahakandmisest. Neid ei kanta finantskontole, sest poolte vahel puudub vastastikune kokkulepe. Eelkõige võib võlausaldaja otsustada, et finantsnõuet ei ole enam võimalik sisse nõuda, näiteks võlgniku pankroti või likvideerimismenetluse tõttu, ning kustutab nõude oma bilansist. Võlausaldaja tunnistus, et nõudel ei ole enam katet, kirjendatakse vara muu mahumuutusena. Ühtlasi tuleb võlgniku bilansist kustutada vastav kohustus, et kogumajanduse kontod jääksid tasakaalu. Erandiks sellest üldpõhimõttest on valitsemissektorile makstavad maksud ja sotsiaalmaksud (vt punkti 6.15 alapunkt d);
  - c) muutused elukindlustuses, annuiteedi- ja pensioniõigustes demograafiliste prognooside muutumise tõttu;
  - d) reservid nõuete jaoks standardsete tagatisskeemide raames, kui eeldatavad nõuded ületavad eeldatavaid laekumisi ja tagasimakseid.
- 6.15 Mujal kvalifitseerimata muude mahumuutuste alla ei kuulu:
- a) finantsnõuete muutused, mis tulenevad vabalt kaubeldavate finantsnõuete tegelikku turuhinda kajastavatest allahindlustest: need muutused kirjendatakse ümberhindluskontol;

- b) võla kustutamine võlgniku ja võlausaldaja vastastikusel kokkuleppel (võla tühistamine või kustutamine): see kirjendatakse võlausaldaja ja võlgniku vahelise tehinguna (vt punkti 4.165 alapunkt f);
- c) võla tasumisest keeldumine: võlgniku ühepoolset kohustusest lahtiütlemist ei kirjendata;
- d) valitsemissektorile makstavad maksud ja sotsiaalmaksud, mida valitsemissektor loeb ühepoolsetl tõenäoliselt laekumata jäävaks (vt punktid 1.57, 4.27 ja 4.82).

Muutused klassifitseerimises (K.6)

- 6.16 Muutused klassifitseerimises hõlmavad muutusi sektorilises klassifitseerimises ja institutsionaalse üksuse struktuuris ning muutusi vara ja kohustuste klassifitseerimises.

Muutused sektorilises klassifitseerimises ja institutsionaalse üksuse struktuuris (K.61)

- 6.17 Institutsionaalse üksuse ümberklassifitseerimisel ühest sektorist teise läheb üle terve tema bilanss – näiteks kui kodumajapidamiste sektorisse klassifitseeritud institutsionaalne üksus muutub oma omanikust finantsiliselt eraldi seisevaks, võib ta muutuda kvaasikorporatiivseks ettevõtteks ja minna üle mittefinantsettevõtete sektorisse.
- 6.18 Muutuste puhul sektorilises klassifitseerimises läheb terve bilanss üle ühest sektorist või allsektorist teise. Ülemineku tulemusena võidakse varad ja kohustused konsolideerida või lahutada, mis kuulub samuti käesolevasse kategooriasse.
- 6.19 Muutused institutsionaalsete üksuste struktuuris hõlmavad teatud finantsvara ja -kohustuste tekkimist ja kadumist, mis kaasneb ettevõtete restruktureerimisega. Kui ettevõtte kui sõltumatu juriidiline isik kaob, sest üks või mitu ettevõtet võtavad ta üle, siis kõik finantsvarad ja -kohustused, sh aktsiad ja muud omandiväärtpaberid, mis eksisteerisid antud ettevõtte ja üle võtnud ettevõtte vahel, kaovad süsteemist. Samas tuleb ettevõtete ühinemisel toimuvat ettevõtte aktsiate ja muude omandiväärtpaberite ostu kirjendada finantstehinguna ostva ettevõtte ja eelmiste omanike vahel. Olemasolevate aktsiate asendamine ostva ettevõtte või uue ettevõtte aktsiaga kirjendatakse aktsiate väljaostuna, millega kaasneb uute aktsiate emiteerimine. Finantsvara ja -kohustused, mis eksisteerisid ülevõetud ettevõtte ja kolmandate isikute vahel, lähevad muutumatuna üle ülevõtvale ettevõttele.
- 6.20 Samamoodi, kui ettevõtte jaguneb juriidiliselt kaheks või rohkemaks institutsionaalseks üksuseks, tuleb tekkiv finantsvara ja tekkivad finantskohustused kirjendada muutustena sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris.

Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises (K.62)

- 6.21 Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises leiavad aset, kui vara ja kohustused kirjendatakse algbilansis ühte kategooriasse, lõppbilansis aga teise. Näitena võib nimetada muutusi maakasutuses ja eluruumide muutmist äriruumideks või vastupidi. Maa puhul tehakse mõlemad kirjed (negatiivne kanne vana kategooria all ja positiivne uue all) ühesuguse väärtusega. Muutusi maa väärtuses, mis tulenevad sellisest kasutusviisi muutusest, ei kirjendata mitte ümberhindamisena, vaid mahumuutusena ning seega kas vara majandusliku tekke või mittetoodetud vara majandusliku vähenemisena.
- 6.22 Kullakangidena hoitava rahalise kulla tekkimist ja kadumist ei saa kirjendada finantstehinguna, vaid see lisatakse süsteemi või jäetakse sealt välja muude muutustena varade mahus.
- 6.23 Klassifikatsiooni muutuse erijuhtum on kullakangid. Kullakangid võivad rahalise kullana olla finantsvara või mitterahalise kullana väärisesemed, olenevalt sellest, kes ja mis eesmärgil neid omab. Monetiseerimine on kullakangide ümberklassifitseerimine mitterahalisest rahaliseks. Demonetiseerimine on kullakangide ümberklassifitseerimine rahalisest mitterahaliseks.
- 6.24 Tehingud kullakangidega kirjendatakse järgmiselt.

- a) Kui rahandusamet muudab reservvara hulka kuuluvaid kullakange mitteresidendist institutsionaalsele üksusele, mis ei ole rahandusamet, või residendist institutsionaalsele üksusele, kirjendatakse tehing mitterahalise kullaga. Kulla demonetiseerimine kullakangi klassifikatsiooni muutumisel rahalisest mitterahaliseks kullaks toimub vahetult enne tehingut ja see kirjendatakse rahandusametuse vara muu mahumuutusena.

- b) Kui rahandusamet ostab mitteresidendist või residendist institutsionaalselt üksuselt kullakange reservvaraks ja see kuld ei kuulu juba reservvara hulka, kirjendatakse tehing mitterahalise kullaga. Kulla monetariseerimine kullakangi klassifikatsiooni muutumisel mitterahaliseks rahaliseks toimub vahetult pärast tehingut ja see kirjendatakse rahandusametute vara muu mahumuutusena.
- c) Kui ostja ja müüja on eri riikide rahandusametused ja mõlemad hoiavad kullakange oma reservvara hulgas, toimub tehing kullakangidega, mis kirjendatakse finantskontol.
- d) Muudel juhtudel on kullakangid alati mitterahalised ja kirjendatakse tehingud mitterahalise kullaga.

Eelkirjeldatud rahandusametute kohta käivad juhtumid kehtivad ka rahvusvahelise finantsorganisatsiooni suhtes.

- 6.25 Vara ja kohustuste klassifikatsiooni muutuse hulka ei kuulu võlaväärtpaberite vahetamine aktsiateks – see kirjendatakse kahe finantsstehinguna.

Nominaalsed kapitalikasumid ja -kahjumid (K.7)

- 6.26 Ümberhindluskontole kantakse nominaalne kapitalikasum ja -kahjum, mis on vara ja kohustuste omanikule tekkinud arvestusperioodi jooksul, ning selles kajastatakse nende hinnataseme ja -struktuuri muutusi. Nominaalne kapitalikasum ja -kahjum (K.7) hõlmab neutraalset kapitalikasumit ja -kahjumit (K.71) ning reaalselt kapitalikasumit ja -kahjumit (K.72).
- 6.27 *Määratlus:* vara nominaalne kapitalikasum ja -kahjum (K.7) on vara väärtuse kasv või kahanemine, mis tuleneb vara omanikule vara hinna tõusust või langusest. Finantskohustuse nominaalne kapitalikasum ja -kahjum on kohustuse hinnatud väärtuse kahanemine või kasv, mis on tingitud selle hinna langusest või tõusust.
- 6.28 Kapitalikasum tuleneb vara väärtuse kasvust või kohustuse väärtuse kahanemisest. Kapitalikahjum tuleneb vara väärtuse kahanemisest või kohustuse väärtuse kasvust.
- 6.29 Ümberhindluskontol kirjendatav nominaalne kapitalikasum ja -kahjum tekib nii nendele varadele ja kohustustele, mis realiseeritakse, kui ka nendele, mida ei realiseerita. Kapitalikasum loetakse realiseerituks, kui vara on müüdud, lunastatud, ärakasutatud või muul viisil realiseeritud või kui kohustus on tasutud. Realiseerimata kasum tekib varale, mis jääb arvestusperioodi lõpuks omaniku valdusesse, või kohustusele, mis on arvestusperioodi lõpuks veel tasumata. Realiseeritud kapitalikasumi all mõistetakse tavaliselt kasumit, mis on realiseeritud kogu selle perioodi vältel, mille jooksul vara või kohustust omatakse, sõltumata sellest, kas see periood kattub arvestusperioodiga või mitte. Kuna kapitalikasumit ja -kahjumit kirjendatakse tekkepõhiselt, siis ei eristata klassifikaatorites ja kontodes realiseeritud ja realiseerumata kapitalikasumit ja -kahjumit, kuigi selline eristus võib mõningatel muudel eesmärkidel vajalikuks osutada.
- 6.30 Kapitalikasumi ja -kahjumi hulka kuulub igat liiki mittefinantsvaralt ning finantsvaralt ja -kohustustelt tekkiv kasum ja kahjum. Seega kuulub siia hulka ka kapitalikasum ja -kahjum tootjate kõikidelt tootevarudelt, sh pooleleolevalt toodangult.
- 6.31 Nominaalne kapitalikasum ja -kahjum võib tekkida vara või kohustuste puhul, mida omatakse ükskõik kui pika aja vältel arvestusperioodi jooksul, ning mitte ainult selle vara ja kohustuste puhul, mis on kajastatud alg- ja/või lõppbilansis. Nominaalset kapitalikasumit ja -kahjumit, mis tekib mingi konkreetse vara või kohustuse omanikule või konkreetset tüüpi vara või kohustuse mingi koguse omanikule kahe ajahetke vahel, määratletakse kui „selle vara või kohustuse jooksvat väärtust hilisemal ajahetkel, millest on lahutatud selle vara või kohustuse väärtus varasemal ajahetkel”, eeldades, et vara või kohustus ise selle aja jooksul ei muutu kvaliteedilt ega kvantiteedilt.
- 6.32 Ajahetkede o ja t vahel mingi vara hulga q tekkiv nominaalne kapitalikasum G väljendatakse järgmiselt:

$$G = (p_t - p_o) \times q,$$

kus p_o ja p_t on vara hind vastavalt ajahetkedel o ja t . Nende finantsvarade ja -kohustuste puhul, mille jooksev väärtus on omavääringus kindlaks määratud, on p_o ja p_t definitsiooni järgi võrdsed ning nominaalne kapitalikasum on alati null.

- 6.33 Nominaalse kapitalikasumi ja -kahjumi arvestamiseks peavad vara soetused ning realiseerimised olema hinnatud selliselt, nagu need on kirjendatud kapitali- ja finantskontol, ning vara seis peab olema hinnatud selliselt, nagu see on kirjendatud bilansis. Põhivara puhul on soetusväärtuseks ostja poolt tootjale või müüjale makstud summa, millele lisanduvad ostja jaoks kaasnevad kulud seoses omandiõiguse üleminekuga. Olemasoleva põhivara realiseerimisväärtuseks on müüja poolt ostja käest saadud summa, millest arvatakse maha müüja kulud seoses omandiõiguse üleminekuga.

- 6.34 Erandiks punktist 6.33 on juhud, kui makstud hind erineb vara turuväärtusest. Sellisel juhul kirjendatakse makstud hinna ja turuväärtuse vahe kapitalisiirdena ja soetus kirjendatakse turuväärtusega. See olukord tuleb ette eelkõige turuväliste sektoritega seotud tehingute puhul.
- 6.35 Eristatakse nelja olukorda, mille tulemusena tekib nominaalne kapitalikasum või -kahjum:
- vara omatakse kogu arvestusperioodi jooksul: arvestusperioodi jooksul tekkinud nominaalne kapitalikasum on selle vara lõppbilansis kajastatud väärtus miinus algbilansis kajastatud väärtus miinus põhivara kulum arvestusperioodil. Need väärtused on vara arvestuslik soetusväärtus, kui see soetatakse bilansi koostamise hetkel. Nominaalne kapitalikasum ei realiseeru;
  - vara omatakse perioodi alguses ning müüakse perioodi jooksul: tekkinud nominaalne kapitalikasum on vara väärtus realiseerimisel miinus algbilansis kajastatud väärtus miinus põhivara kulum arvestusperioodil kuni müügihetkeni. Nominaalne kapitalikasum realiseerub;
  - vara soetatakse perioodi jooksul ning omatakse perioodi lõpus: tekkinud nominaalne kapitalikasum on lõppbilansis kajastatud väärtus miinus soetusväärtus miinus põhivara kulum arvestusperioodil. Nominaalne kapitalikasum ei realiseeru, ning
  - vara soetatakse ja realiseeritakse sama arvestusperioodi jooksul: tekkinud nominaalne kapitalikasum on realiseerimisväärtus miinus soetusväärtus miinus põhivara kulum arvestusperioodil soetus- ja realiseerimishetke vahel. Nominaalne kapitalikasum realiseerub.
- 6.36 Arvestatakse nii realiseeritud kui ka realiseerimata nominaalset kapitalikasumit ja -kahjumit varalt ja kohustustelt. Need kirjendatakse asjaomaste sektorite, kogumajanduse ja välismaailma ümberhindluskontol.

Neutraalne kapitalikasum/-kahjum (K.71)

- 6.37 *Määratlus:* vara või kohustuse neutraalne kapitalikasum või -kahjum (K.71) on kapitalikasumi või -kahjumi väärtus, mis tekib, kui vara või kohustuse hind muutub aja jooksul proportsionaalselt üldise hinnatasemega.
- 6.38 Neutraalne kapitalikasum ja -kahjum määratakse kindlaks, et lihtsustada reaalse kapitalikasumi ja -kahjumi tulelami; viimane jaotab tegeliku ostujõu sektoriti ümber.
- 6.39 Tähistagu r üldist hinnaindeksit. Ajahetkede o ja t vahel mingi vara hulga q tekkinud neutraalne kapitalikasum (NG) väljendatakse järgmise tehtega: $NG = p_o \times q (r_t/r_o - 1)$,

kus $p_o \times q$ on vara väärtus ajahetkel o ning r_t/r_o on üldise hinnaindeksi muutumise tegur ajahetkede o ja t vahel. Sama liige r_t/r_o kehtib kogu vara ja kõigi kohustuste suhtes.

- 6.40 Neutraalse kapitalikasumi ja -kahjumi arvutamisel kasutatav üldine hinnaindeks on lõppkulutuste puhul kasutatav hinnaindeks.
- 6.41 Neutraalne kapitalikasum ja -kahjum kirjendatakse neutraalse kapitalikasumi ja -kahjumi kontol, mis on sektorite, kogumajanduse ja välismaailma ümberhindluskonto allkonto.

Reaalne kapitalikasum/-kahjum (K.72)

- 6.42 *Määratlus:* reaalne kapitalikasum ja -kahjum (K.72) seonduvad vara või kohustusega ning on selle vara nominaalse ja neutraalse kapitalikasumi ja -kahjumi vahe.
- 6.43 Ajahetkede o ja t vahel mingi vara hulga q tekkinud reaalne kapitalikasum (RG) väljendatakse järgmiselt:

$$RG = G - NG$$

$$\text{või } RG = (p_t/p_o - r_t/r_o) \times p_o \times q$$

- 6.44 Vara ja kohustuste reaalse kapitalikasumi ja -kahjumi väärtus sõltub seega nende hinnamuutustest vaadeldaval perioodil teiste hindade keskmise muutuse suhtes, mõõdetuna üldise hinnaindeksiga.
- 6.45 Reaalne kapitalikasum ja -kahjum kirjendatakse reaalse kapitalikasumi ja -kahjumi kontole, mis on ümberhindlus-konto allkonto.

Kapitalikasum ja -kahjum finantsvara ja -kohustuste liikide kaupa

Rahaline kuld ja SDRid (AF.1)

- 6.46 Kuna rahalise kulla hinda noteeritakse harilikult USA dollarites, tekib rahalise kulla väärtuse puhul nominaalset kapitalikasumit ja -kahjumit nii vahetuskursi muutusest kui ka kulla hinnast endast tulenevalt.
- 6.47 Kuna SDRid kujutavad endast valuutakorvi, kõigub selle väärtus riigi omavääringus väljendatuna, ning samuti kapitalikasumi ja -kahjumi väärtus, sõltuvalt valuutakorvis olevate vääringute vahetuskursist riigi omavääringu suhtes.

Sularaha ja hoiused (AF.2)

- 6.48 Riigi omavääringus väljendatud sularaha ja hoiuste väärtus on ajas muutumatu. Sellise vara „hind“ on alati püsiv, samal ajal kui selle kogus esitatakse selle vääringu ühikutes, milles see on nomineeritud. Sellise vara nominaalne kapitalikasum ja -kahjum on alati null. Seetõttu kirjendatakse sellise vara alg- ja lõppseisu väärtuste vahe täielikult varaga tehtud tehingute väärtusena, v.a muude mahumuutuste puhul. See on üks väheseid juhtumeid, kus harilikult on võimalik leida tehingute väärtus bilansi näitajate muutuste põhjal.
- 6.49 Hoiustele kogunenud intress kirjendatakse finantskontol nii, nagu see reinvesteeritaks samal ajal uuesti hoiusena.
- 6.50 Välisvaluutakapitalilt ja muudes vääringutes nomineeritud hoiustelt tekib nominaalne kapitalikasum ja -kahjum vahetuskursside muutustest tulenevalt.
- 6.51 Selleks, et arvutada fikseeritud väärtusega vara neutraalset ja reaalselt kapitalikasumit ja -kahjumit, on vaja andmeid tehingute aja ja väärtuse ning alg- ja lõppbilansi väärtuse kohta. Oletame näiteks, et hoius avatakse ja võetakse välja sama arvestusperioodi jooksul, mil üldine hinnatase tõuseb. Hoiuse neutraalne kapitalikasum on positiivne, reaalne kapitalikasum aga negatiivne ning selle suurus sõltub hoiustamisperioodi pikkusest ja inflatsioonimäärast. On võimatu mõõta sellist reaalselt kahjumit, kui puuduvad andmed arvestusperioodil tehtud tehingute väärtuse ja nende tegemise aja kohta.
- 6.52 Üldiselt võib järeldada, et kui positiivsete ja negatiivsete tehingute summaarne absoluutväärtus on võrreldes alg- ja lõppbilansis kirjendatud tasemetega suur, siis ei saa fikseeritud väärtusega finantsvara ja -kohustuste neutraalse ja reaalse kapitalikasumi ligikaudset väärtust üksnes bilansiandmete põhjal piisavalt rahuldaval tasemel hinnata. Isegi finantstehingute väärtuse mõõtmine brutopõhiselt, st avatud ja välja võetud hoiuste kirjendamine eraldiseisvana hoiuste koguväärtusest, millest on lahutatud väljavõetud hoiused, ei pruugi olla piisav, kui puudub teave hoiuste avamise ja väljavõtmise aja kohta.

Võlaväärtpaberid (AF.3)

- 6.53 Kui pikaajalisi võlaväärtpabereid, näiteks võlakirju, emitteeritakse preemia või diskontoga, sh suure diskontomääraga võlakirju ja nullkupongvõlakirju, siis vahe nende emissioonihinna ja nimiväärtuse või tagasiostuväärtuse vahel tagasiostukuupäeva saabumisel on intress, mida emitent on võlaväärtpaberi terve kehtivusaaja jooksul kohustatud maksma. Selline intress kirjendatakse kui pikaajalise võlaväärtpaberi emitendi poolt makstav ning võlaväärtpaberi omaniku poolt saadav omanditulu, mis lisandub kõigile emitendi poolt võlaväärtpaberi kehtivusaaja jooksul kindlate intervallidega tegelikult makstud kupongiintressidele.
- 6.54 Nõnda kogunev intress kirjendatakse finantskontol nii, nagu võlaväärtpaberi omanik reinvesteeriks selle samal ajal uuesti võlaväärtpaberisse. Seega kirjendatakse see finantskontol vara soetamisena, mis lisatakse olemasolevale varale. Nii peegeldab pikaajalise võlaväärtpaberi turuväärtuse järkjärguline suurenemine, mis tuleneb kogunenud ja reinvesteeritud intressist, tasumata võla põhiosa väärtuse ehk teisisõnu vara suuruse kasvu. Sisuliselt on tegemist mahu suurenemisega, mitte hinna tõusuga. See ei too kaasa mingisugust kapitalikasumit pikaajalise võlaväärtpaberi omanikule ega kapitalikahjumit selle emitendile. Võlaväärtpaberid muutuvad ajas kvalitatiivselt, kui nende lunastuspäev läheneb, ja oluline on aru saada, et nende väärtuse suurenemine intressi kogunemise tulemusena ei kujuta endast hinnamuutust ega too kaasa kapitalikasumit.

6.55 Turuintressimäärade muutumise korral muutuvad siiski ka fikseeritud intressimääraga pikaajaliste võlaväärtpaberite hinnad, tehes seda pöördvõrdeliselt intressimäärade muutusega. Intressimäära muutumise mõju konkreetse pikaajalise võlaväärtpaberi hinnale on seda väiksem, mida lähemal on võlaväärtpaberi lunastustähtpäev. Pikaajaliste võlaväärtpaberite hinnamuutused, mis tulenevad turuintressimäärade muutumisest, on oma olemuselt hinna- ja mitte mahumuutused. Seepärast loovad nad nominaalset kapitalikasumit ja -kahjumit nii pikaajaliste võlaväärtpaberite emitentidele kui ka nende omanikele. Intressimäärade kasv loob võlaväärtpaberi emitendile nominaalse kapitalikasumi ja selle võlaväärtpaberi omanikule sama suure nominaalse kapitalikahjumi, intressimäärade languse korral toimub vastupidine.

6.56 Muutuva intressimääraga võlaväärtpaberite puhul on kupongi- või põhisummamaksed seotud kaupade ja teenuste üldise hinnaindeksiga, näiteks tarbijahinnaindeksiga, sellise intressimääraga nagu EURIBOR või LIBOR või võlakirja tootluse või vara hinnaga.

Kui kupongimaksede summad ja/või tasumata võla põhiosa on seotud üldise või laiapõhjalise hinnaindeksiga, käsitatakse vastava arvestusperioodi alguse ja lõpu vahel toimunud tasumata võla põhiosa väärtuse muutumist, mis tuleneb vastava indeksi muutumisest, sel perioodil lisanduva intressina, mis lisandub muudele antud perioodil makstavatele intressidele.

Kui lunastustähtpäeval makstavate summade indekseerimine hõlmab ka kapitalikasumi motiivi, see tähendab harilikult juhul, kui indekseerimine põhineb ühelainsal kitsalt piiritletud elemendil, tekitab selle aluseks oleva indeksi igasugune kõrvalekalle esialgselt prognoositud arengust kapitalikasumit või -kahjumit, mis tavaliselt väärtpaberi kehtivusaja jooksul ei taandu.

6.57 Lühiajalistel võlaväärtpaberitel võib nominaalne kapitalikasum või -kahjum tekkida samamoodi nagu pikaajalistel. Kuna aga lühiajaliste võlaväärtpaberite lunastustähtaeg on palju lühem, siis on intressimäärade muutuste tõttu tekkinud kapitalikasum üldjuhul tunduvalt väiksem kui samasuguse nimiväärtusega pikaajalistel võlaväärtpaberitel.

Laenuid (AF.4)

6.58 Sama olukord nagu sularaha ja hoiuste puhul, kehtib ka mittekaueldavate laenude suhtes. Kui aga olemasolev laen müüakse teisele institutsionaalsele üksusele, tuleb laenusumma vähenemine, st vahe laenu lunastushinna ning tehinguhinna vahel, kirjendada müüja ja ostja ümberhindluskontole tehingu toimumise hetkel.

Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud (AF.5)

6.59 Boonusaktsiad suurendavad aktsiate arvu ning emiteeritud aktsiate nominaalväärtust, kuid ei muuda iseenesest aktsiate kogusumma turuväärtust. Sama kehtib ka aktsiadividendide puhul – aktsiadividendid on ettevõtte lisaaktsiate proportsionaalne jaotamine lihtaktsiate omanike vahel. Boonusaktsiad ja aktsiadividende ei kanta üldse kontodele. Samas emiteeritakse neid selleks, et parandada aktsiate likviidsust turul, ning sellest tulenevalt võib kõikide emiteeritud aktsiate turuväärtus tervikuna suurened: selline muutus kirjendatakse nominaalse kapitalikasumina.

Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6)

6.60 Kui näiteks kindlustus-, pensioni- ja muude standardsete tagatisskeemide eraldised ja õigused on väljendatud riigi omavääringus, siis nominaalset kapitalikasumit ega -kahjumit ei teki, samuti nagu ei teki seda sularaha ega hoiuste ja laenude puhul. Küll aga tekib kapitalikasum ja -kahjum finantsinstitutsioonide poolt kohustuste täitmiseks kasutatavale varale.

6.61 Kindlustuspoliiside omanike ja toetusesaajate kohustused muutuvad tehingute, muude mahumuutuste ja ümberhindluste tulemusena. Ümberhindlused tekivad kindlustusmatemaatilistes arvutustes mudelite põhieelduste muutumise tõttu. Need eeldused on diskonto-, palga- ja inflatsioonimäär.

Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid (AF.7)

6.62 Tuletisinstrumentide väärtus võib muutuda alusvara väärtuse muutuse, alusvara hinna volatiilsuse muutumise või lunastustähtpäeva lähenemise tulemusena. Kõiki selliseid tuletisinstrumentide ja töötajate aktsiaoptsioonide väärtuse muutusi käsitatakse hinnamuutustena ja kirjendatakse ümberhindlusena.

Muud saadavad/makstavad arved (AF.8)

6.63 Kõik see, mis kehtib riigi omavääringus sularaha, hoiuste ja laenude puhul, kehtib ka muude saadavate ja makstavate arvete puhul, mis ei ole kaubeldavad. Kui aga olemasolev kaubanduskrediit müüakse teisele institutsionaalsele üksusele, tuleb vahe lunastushinna ja tehinguhinna vahel kirjendada ümberhindlusena tehingu toimumise hetkel. Kuid kuna kaubanduskrediit on oma laadilt harilikult lühiajaline, võib kaubanduskrediidi müük tähendada uue finantsinstrumendi loomist.

Välisvaluutas nomineeritud vara

- 6.64 Välisvaluutas nomineeritud vara ja kohustuste väärtuse mõõtmisel konverteeritakse nende välisvaluutas väljendatud jooksev turuhind kehtiva vahetuskursi alusel ümber riigi omavääringusse. Nominaalne kapitalikasum ja -kahjum võib seepärast tuleneda nii vara hinna kui ka vahetuskursi muutusest. Arvestusperioodi jooksul tekkinud nominaalse kapitalikasumi ja -kahjumi summaarse väärtuse arvutamisel lahutatakse tehingute ja muude mahumuutuste väärtus alg- ja lõppbilansis kajastatud väärtuste vahest. Selleks konverteeritakse välisvaluutas väljendatud vara ja kohustustega tehtud tehingud riigi omavääringusse tehingute toimumise ajal kehtiva vahetuskursiga, alg- ja lõppbilansis kajastatud väärtused konverteeritakse aga vahetuskursiga, mis kehtib bilansipäeval. Siit järeldub, et tehingute koguväärtus netosoetusena – st soetamine miinus realiseerimine –, väljendatuna välisvaluutas, konverteeritakse kaalutud keskmise vahetuskursiga, kus kaaludeks on erinevatel kuupäevadel toimunud tehingute väärtused.
-

7. PEATÜKK

BILANSID

- 7.01 *Määratlus*: bilanss on aruanne, milles fikseeritakse institutsionaalse üksuse või üksuste rühma majanduslikus omandis olevate varade ja võlgnetavate kohustuste väärtus kindla ajahetke seisuga.
- 7.02 Bilansi tasakaalustav kirje on netoväärtus (B.90). Bilansis kajastatavate varade ja kohustuste seis määratakse sobivate hindade alusel, milleks tavaliselt on bilansipäeval kehtivad turuhinnad, kuid mõne kategooria puhul nende nominaalväärtuses. Bilansid koostatakse residendist institutsionaalsete sektorite ja allsektorite, kogumajanduse ja välismaailma kohta.
- 7.03 Bilanss võtab kontode kogumi kokku, näidates tootmiskontodele, tulude jaotamise ja kasutamise kontodele ning akumulatsioonikontodele tehtud kannete alusel saadud lõplikku mõju majandusheaolu seisule.
- 7.04 Institutsionaalsete sektorite puhul on bilansis tasakaalustavaks kirjeks netoväärtus.
- 7.05 Kogumajanduse puhul nimetatakse tasakaalustavat kirjet sageli rahvuslikuks rikkuseks – mittefinantsvara ja netofinantsvara koguväärtus välismaailma suhtes.
- 7.06 Välismaailma bilanss koostatakse nii nagu residendist institutsionaalsete sektorite ja allsektorite bilansid. See koosneb täielikult mitteresidentide finantsvara ja -kohustuste positsioonidest residentide suhtes. Maksebilansi käsiraamatu kuuendas väljaandes (BPM6) nimetatakse vastavat bilanssi, mis koostatakse residentide positsioonilt mitteresidentide suhtes, rahvusvaheliseks investeerimispositsiooniks.
- 7.07 Omavahendid määratletakse bilansis kohustuste all netoväärtuse (B.90) ning omandiväärtpaberite ning investeerimisfondide aktsiate ja osakute (AF.5) summana.
- 7.08 Mittefinantsettevõtete ja finantsinstitutsioonide sektorite ja allsektorite puhul on omavahendid analüüsi seisukohalt oluline näitaja, mis sarnaneb netoväärtusega.
- 7.09 Ettevõtete netoväärtus erineb tavaliselt nende emiteeritud aktsiate ja muude omandiväärtpaberite väärtusest. Kvaasikorporatiivsete ettevõtete netoväärtus on null, kuna eeldatakse, et nende omakapitali väärtus on võrdne nende vara ja omakapitaliga mitteseotud kohustuste vahega. Mitteresidentist ettevõtete filiaalideks olevate, kvaasikorporatiivsete ettevõtetenähtena käsitletavate residendist otseinvesteeringuettevõtete netoväärtus on seetõttu samuti null.
- 7.10 Finantsvara ja -kohustuste tasakaalustavat kirjet nimetatakse finantsvara netoväärtuseks (BF.90).
- 7.11 Bilanss näitab varade ja kohustuste väärtust kindlal ajahetkel. Bilansid koostatakse arvestusperioodi alguses ja lõpus; perioodi alguse algbilanss on sama, mis eelmise perioodi lõpus koostatud lõppbilanss.
- 7.12 Lihtne arvepidamisvõrrand ühendab kindlat tüüpi varade seisu algbilansis ja lõppbilansis alljärgnevalt.

Kindlat tüüpi varade seisu väärtus algbilansis

<i>pluss</i>	tehingud	arvestusperioodil toimunud tehingute käigus soetatud vara koguväärtus
<i>miinus</i>		arvestusperioodil toimunud tehingute käigus realiseeritud vara koguväärtus
<i>miinus</i>		põhivara kulum (kui on kohaldatav)
<i>pluss</i>	vara muud mahumuutused	muud kõnealust vara mõjutavad positiivsed mahumuutused
<i>miinus</i>		muud kõnealust vara mõjutavad negatiivsed mahumuutused

<i>pluss</i>	ümberhindlused	perioodi jooksul vara hinna muutusest tuleneva nominaalse kapitalikasumi väärtus
<i>miinus</i>		perioodi jooksul vara hinna muutusest tuleneva nominaalse kapitalikahjumi väärtus

võrdub selle vara seisu väärtusega lõppbilansis.

Koostada võib ka tabeli, milles seotakse konkreetset liiki kohustuste seisu väärtus algbilansis ja lõppbilansis.

- 7.13 Arvepidamisseosed alg- ja lõppbilansi vahel – tehingute, varade ja kohustuste muude mahumuutuste ning kapitalikasumi ja -kahjumi kaudu – on näidatud kokkuvõtlikult lisas 7.2.

VARA JA KOHUSTUSTE LIIGID

Vara määratlus

- 7.14 Bilanssides kirjendatud varad on majandusvarad.
- 7.15 *Määratlus:* majandusvara on väärtuse säilitaja, mille hoidmisest või kasutamisest teatava ajavahemiku vältel tuleneb selle majanduslikule omanikule kasu. Majandusvara on vahend väärtuse edasikandmiseks ühest arvestusperioodist teisele
- 7.16 Majanduslik kasu koosneb esmastest tuludest, nt tegevuse ülejäägist, kui vara kasutab majanduslik omanik, või omanditulust, kui majanduslik omanik võimaldab vara kasutada teistel. Kasu saadakse vara kasutamisest ja väärtusest, sealhulgas kapitalikasumist või -kahjumist, mis saadakse vara realiseerimisel või likvideerimisel.
- 7.17 Vara majanduslikuks omanikuks ei ole tingimata juriidiline omanik. Majanduslikuks omanikuks on institutsionaalne üksus, kellel on õigus saada endale vara kasutamise seotud kasu, kuna ta võtab enda kanda varaga seotud riskid.
- 7.18 Ülevaade majandusvarade klassifitseerimise ja liikide kohta on esitatud tabelis 7.1. Iga varakategooria üksikasjalik määratlus on esitatud lisas 7.1.

VARA JA KOHUSTUSTE KAJASTAMISEL TEHTAVAD ERANDID

- 7.19 Varade ja kohustuste hulka ei loeta alljärgnevat:

- inimkapital;
- looduslik vara, mida ei loeta majandusvaraks (näiteks õhk, jõevesi);
- kestvuskaubad ning
- tingimuslikud varad ja kohustused, mis ei ole finantsvarad ja -kohustused (vt punkt 7.31).

VARA JA KOHUSTUSTE KATEGOORIAD

- 7.20 Eristatakse kaht bilansikirjete põhikategooriat: mittefinantsvara (AN) ning finantsvara ja -kohustused (AF).
- 7.21 Mittefinantsvara jaguneb toodetud mittefinantsvaraks (AN.1) ja mittetoodetud mittefinantsvaraks (AN.2).

Toodetud mittefinantsvara (AN.1)

- 7.22 *Määratlus:* toodetud mittefinantsvara (AN.1) on tootmisprotsesside tulemusena valminud toodang.
- 7.23 Toodetud mittefinantsvarade klassifikaatori (AN.1) eesmärk on eristada varasid nende rolli põhjal tootmises. See hõlmab järgmist: põhivara, mida kasutatakse tootmises korduvalt või pidevalt enam kui ühe aasta vältel; varud, mis kasutatakse tootmises ära vahetarbimiseks või müüakse või võõrandatakse muul moel, ning väärisesemed. Väärisesemeid ei kasutata peamiselt tootmises ja tarbimises, vaid soetatakse ja hoitakse peamiselt kui väärtuse säilitajaid.

Mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2)

- 7.24 *Määratlus:* mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2) on majandusvara, mis tekib muul viisil kui tootmisprotsesside tulemusena. Sellise vara hulka loetakse looduslikud varad, lepingud, rendi-/üürilepingud, litsentsid, load ning firmaväärtus ja turundusvarad.
- 7.25 Mittetoodetud varade klassifikaatori eesmärk on eristada varasid nende tekkimise viisi alusel. Osa vara eksisteerib looduses, teist osa tuntakse aga ühiskonna loodud varana, mis on tekkinud õigusliku tegevuse või arvepidamise tulemusena.
- 7.26 Vastavalt majandusvara üldmääratlusele sõltub otsus, kas looduslik vara tuleb esitada bilansis, sellest, kas seda vara on võimalik ka tegelikult majanduslikult omada ja kas see vara võib tuua omanikele majanduslikku kasu, arvestades olemasolevat tehnoloogiat, teadmisi, majanduslikke võimalusi, kättesaadavaid ressursse ja suhtelisi hindu. Looduslikku vara, mille suhtes ei ole kehtestatud omandiõigust, näiteks avameri või õhk, bilansis ei kajastata.
- 7.27 Lepinguid, rendi-/üürilepinguid, litsentse ja lubasid käsitletakse mittefinantsvarana ainult juhul, kui õiguste saajale õiguslikult lepingust tulenev majanduslik kasu ületab lepingu alusel makstavaid summasid ning õiguste saajal on õiguslikult ja praktiliselt võimalik seda kasu üleandmise teel realiseerida.

Finantsvara ja -kohustused (AF)

- 7.28 *Määratlus:* finantsvara (AF) on majandusliku väärtusega vara, mille hulka kuuluvad kõik finantsnõuded, omandiväärtpaberid ning rahaline kuld kullakangides (punkt 5.03). Kohustused tekivad, kui võlgnikel tekib kohustus teha võlausaldajatele makse või maksete seeria (punkt 5.06).
- 7.29 Finantsvara on väärtuse säilitaja, mille hoidmisest või kasutamisest teatava ajavahemiku vältel saab selle majanduslik omanik ühekordset või perioodilist tulu. Finantsvara on vahend väärtuse edasikandmiseks ühest arvustusperioodist teise. Kasu vahetatakse maksete teel (punkt 5.04).
- 7.30 Iga finantsvara vastaspooleks on kohustus; erandiks on rahaline kuld kullakangides, mis klassifitseeritakse rahalise kulla ja eriarveldusühikute (SDRid) (AF.1) kategooriasse.
- 7.31 Tingimuslikud varad ja kohustused on kokkulepped, mille kohaselt üks pool on kohustatud tegema teisele üksusele makse või maksete seeria üksnes teatavate konkreetsete tingimuste esinemise korral (punkt 5.08). Need ei ole finantsvarad ega -kohustused.
- 7.32 Finantsvara ja -kohustuste klassifikaator vastab finantstehingute klassifikaatorile (punkt 5.14). Seetõttu esitatakse finantsvara ja -kohustuste kategooriate ja alamkategooriate määratlused ning täiendavad seletused 5. peatükis ning siin neid ei korrata; siiski on lisa 7.1 esitatud kokkuvõtte kõigist süsteemis määratletud varadest ja kohustustest.

Tabel 7.1. Vara klassifikaator

AN.	MITTEFINANTSVARA (AN.1 + AN.2.)
AN.1	Toodetud mittefinantsvara
AN.11	Põhivara (¹)
AN.111	Eluruumid
AN.112	Muud hooned ja rajatised
AN.1121	Hooned, mis ei ole elamud
AN.1122	Muud rajatised
AN.1123	Maaparandus
AN.113	Masinaid ja seadmeid
AN.1131	Transpordivahendid

AN.	MITTEFINANTSVARA (AN.1 + AN.2.)
AN.1132	IKT-seadmed
AN.1139	Muud masinad ja seadmed
AN.114	Kaitseotstarbeline põhivara
AN.115	Kultiveeritud bioloogilised ressursid
AN.1151	Mitmekordset toodangut andvad loomsed ressursid
AN.1152	Korduva saagiga puu-, põllukultuuride ja taimede istandused
AN.117	Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted
AN.1171	Teadus- ja arendustegevus
AN.1172	Maavarade uurimine ja hindamine
AN.1173	Arvutitarkvara ja andmebaasid
AN.11731	Arvutitarkvara
AN.11732	Andmebaasid
AN.1174	Meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandid
AN.1179	Muud intellektuaalomandiõigustega seotud tooted
AN.12	Varud
AN.121	Tooraine ja materjalid
AN.122	Lõpetamata toodang
AN.1221	Lõpetamata kultiveeritav bioloogiline vara
AN.1222	Muu lõpetamata toodang
AN.123	Valmistooted
AN.124	Sõjalised varud
AN.125	Kaubad edasimüügiks
AN.13	Väärisesemed
AN.131	Väärismetallid ja -kivid
AN.132	Antiik- ja muud kunstiesemed
AN.133	Muud väärisesemed
AN.2	<i>Mittetoodetud mittefinantsvara</i>
AN.21	Loodusvarad
AN.211	Maa
AN.2111	Hoonete ja rajatiste alune maa
AN.2112	Kultiveeritav maa
AN.2113	Puhkealad koos pinnaveega
AN.2119	Muu maa koos pinnaveega

AN.	MITTEFINANTSVARA (AN.1 + AN.2.)
AN.212	Mineraalsed ja energeetilised maavarad
AN.213	Mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid
AN.214	Veevarud
AN.215	Muud loodusvarad
AN.2151	Raadiospektrid
AN.2159	Muu
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
AN.221	Kaubeldavad kasutusrendilepingud
AN.222	Loodusvarade kasutusload
AN.223	Spetsiifilised tegevusload
AN.224	Ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine

(¹) Memokirje AN.m: kestvuskaubad.

AF	FINANTSVARA (¹) (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.1	<i>Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)</i>
AF.11	Rahaline kuld
AF.12	Eriarveldusühikud (SDRid)
AF.2	<i>Sularaha ja hoiused</i>
AF.21	Sularaha
AF.22	Arveldushoiused
AF.29	Muud hoiused
AF.3	<i>Võlaväärtpaberid</i>
AF.31	Lühiajalised
AF.32	Pikaajalised
AF.4	<i>Laenud</i>
AF.41	Lühiajalised
AF.42	Pikaajalised
AF.5	<i>Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad ja osakud</i>
AF.51	Omandiväärtpaberid
AF.511	Börsil noteeritud aktsiad
AF.512	Börsil noteerimata aktsiad
AF.519	Muud omandiväärtpaberid

AF	FINANTSVARA ⁽¹⁾ (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud
AF.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud
AF.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
AF.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
AF.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused
AF.63	Pensionioõigused
AF.64	Pensionifondide nõuded pensionifondide halduritele
AF.65	Õigused saadi hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised
AF.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
AF.71	Tuletisinstrumendid
AF.72	Töötajate aktsioptsioonid
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
AF.81	Kaubanduskrediidid ja -ettemaksed
AF.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediit ja -ettemaksed

(¹) Memokirje AF.m1: välismaised otseinvesteeringud; AF.m2: viivislaenuid.

KIRJETE VÄÄRTUSE ARVESTAMINE BILANSSIDES

Väärtuse arvestamise üldpõhimõtted

- 7.33 Iga bilansikirje esitakse sellises väärtuses, nagu oleks see soetatud bilansipäeval. Varade ja kohustuste väärtust hinnatakse bilansipäeval kehtinud turuhindade alusel.
- 7.34 Kirjendatud väärtused peaksid kajastama turul bilansipäeval jälgitavaid hindu. Kui jälgitavad turuhinnad puuduvad (näiteks juhul, kui turg on küll olemas, kuid sellel ei ole hiljuti varasid müüdüd), tuleks esitada hinnang selle kohta, milline oleks hind, kui varad soetataks turul bilansipäeval.
- 7.35 Tavaliselt on turuhinnad kättesaadavad paljude finantsvarade ja kohustuste, olemasoleva kinnisvara (hooned ja muud rajatised ning nende alune maa), olemasolevate transpordivahendite, põllukultuuride ja kariloomade, samuti hiljuti toodetud põhivarade ja varude puhul.
- 7.36 Enda tarbeks toodetud mittefinantsvara väärtust tuleks hinnata alushindades, või kui need ei ole kättesaadavad, siis samalaadsete kaupade alushindades, või kui see ei ole võimalik, siis kulude alusel.
- 7.37 Lisaks jälgitavatele turuhindadele, jälgitavatel hindadel või kantud kuludel põhinevatele hinnangutele võib mittefinantsvara väärtust hinnata järgmiselt:
- hinnates ümber ja akumuleerides vara soetamise ja realiseerimiste vahe vara kasutusaja vältel või
  - tulevase majandusliku kasu nüüdsväärtuse, st diskonteeritud väärtuse kaudu.

- 7.38 Turuväärtuse arvestamine on aluspõhimõtte finantsinstrumentide positsioonide (ja nendega tehtavate tehingute) väärtuse hindamisel. Finantsinstrumentid on identsed finantsnõuetega. Need on finantsvarad, millele vastavad kohustused. Turuväärtus on hind, millega tehingu pooled finantsvara üksnes äriilistest kaalutlustest lähtuvalt soetavad või realiseerivad, kuid mille hulka ei arvata vahendustasusid, teenustasusid ja maksusid. Turuväärtuse kindlaksmääramisel võtavad tehingu pooled arvesse ka kogunenud intressi.
- 7.39 Nominaalväärtuse leidmiseks liidetakse algselt makstud summale võimalikud hiljem makstud summad, lahutatakse sellest võimalikud tagasimaksud ja liidetakse võimalikud kogunenud intressid. Nominaalväärtus (*nominal value*) ei ole sama mis nimiväärtus (*face value*).
- a) Välisvaluutas nomineeritud finantsinstrumendi nominaalväärtus omavääringus sisaldab kapitalikasumit või -kahjumit, mis tuleneb vahetuskursi muutustest.
- Välisvaluutas nomineeritud finantsinstrumentide väärtus tuleks arvestada ümber omavääringusse bilansipäeva turu vahetuskursi alusel. See vahetuskurs peaks olema valuuta hetketuru parima ostu- ja müügikursi keskmine kurss.
- b) Selliste finantsinstrumentide puhul nagu kitsa indeksiga seotud võlaväärtpaberid võib nominaalväärtus sisaldada ka kapitalikasumit või -kahjumit, mis tuleneb indeksi muutustest.
- c) Finantsinstrumendi turuväärtus võib mis tahes konkreetsel ajahetkel erineda finantsinstrumendi nominaalväärtusest turuhinna muutustest tingitud ümberhindluste tõttu. Turuhindade muutused tulenevad üldistest turutingimustest, näiteks muutustest turuintressimääras, konkreetsetest asjaoludest, näiteks muutustest selles, milliseks peetakse võlaväärtpaberi emitendi krediivõimelisust, ning muutustest turu üldises likviidsuses ja turulikviidsuses, mis on omane kõnealusele võlaväärtpaberile.
- d) Positsioonide puhul kohaldatakse seega järgmist põhivõrrandit:
- $$\text{turuväärtus} = \text{nominaalväärtus} + \text{turuhinna muutustest tulenevad ümberhindlused.}$$
- 7.40 Mõne mittefinantsvara puhul väheneb ümberhinnatud algne soetusmaksumus vara oodatava kasutusaja vältel nullini. Sellise vara väärtus on mis tahes konkreetsel ajahetkel vara hetkel kehtiva soetusmaksumuse ja kõnealuste vahenduste kumuleerunud väärtuse vahe.
- 7.41 Enamiku põhivarast saab bilanssides kajastada jooksvates ostjahindades, millest on maha arvatud akumuleeritud põhivara kulum; seda nimetatakse allahinnatud asendusmaksumuseks. Kõikide veel kasutuses olevate põhivarade vähendatud väärtuste summat vaadeldakse kui kapitali netoiseisu. Kapitali brutoseis sisaldab akumuleeritud põhivara kulum väärtust.

MITTEFINANTSVARA (AN)

Toodetud mittefinantsvara (AN.1)

Põhivara (AN.11)

- 7.42 Põhivara tuleb võimaluse korral kirjendada turuhindades (või alushindades, kui tegemist on enda tarbeks toodetud uue varaga), või kui see ei ole võimalik, siis soetamisel kehtinud ostjahindades, millest on maha arvatud akumuleeritud põhivara kulum. Bilansilises väärtuses sisalduvad põhivara omandiõiguse üleminekuga seotud ostjate kulud, millelt on nõuetekohaselt maha arvatud põhivara kulum ajavahemiku eest, mil majandusvara eeldatavalt ostja omanduses on.

Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted (AN. 117)

- 7.43 Mineraalide uurimise ja hindamise (kategooria AN.1172) väärtust arvestatakse nende kumuleeritud summade põhjal, mida maksti uurimist ja hindamist teostanud teistele institutsionaalsetele üksustele, või kui tegemist on enda poolt teostatud uurimisega, siis kantud kulude põhjal. See osa varasemast uurimisest, mida ei ole veel täiel määral vähendatud, tuleks ümber hinnata jooksva perioodi hindade ja kulude põhjal.
- 7.44 Intellektuaalomandiõigustega seotud toodete, näiteks arvutitarkvara ning meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupaarandite väärtus tuleks määrata soetusmaksumuse alusel, kui sellise varaga turul kaubeldakse. Algäärtuse leidmiseks liidetakse tootmiskulud ning hinnatakse need nõuetekohaselt ümber jooksva perioodi hindadesse. Kui selle meetodiga ei ole võimalik väärtust leida, siis hinnatakse vara kasutamisele tulenevate oodatavate tulevaste laekumiste nüüdsväärtust.

Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu (AN.116)

- 7.45 Mittetoodetud vara (välja arvatud maa) omandiõiguse ülemineku kulud näidatakse kapitalikontol eraldi ja neid käsitletakse kapitali kogumahutusena põhivarasse, kuid bilansis näidatakse need kulud vara väärtuse koosseisus vaatamata sellele, et tegemist on mittetoodetud varaga. Seega ei näidata bilanssides omandiõiguse ülemineku kulusid eraldi. Finantsvara omandiõiguse ülemineku kulusid käsitletakse vahetarbimisena, kui vara soetab ettevõtte või valitsemissektor, lõpptarbimisena, kui vara soetab kodumajapidamine, ja teenuste ekspordina, kui vara soetab mitteresident.

Varud (AN.12)

- 7.46 Varude väärtust tuleks hinnata bilansipäeva hindade alusel ja mitte nende hindade alusel, millest lähtuti nende toodete väärtuse hindamisel varude hulka arvamise ajal.
- 7.47 Tooraine ja materjalide varude väärtust hinnatakse ostjahindades, valmistoodete ja lõpetamata toodangu varude väärtust aga alushindades. Selliste kaupade varude väärtust, mis on mõeldud edasimüügiks ilma edasise töötletuse edasimüüjate poolt, hinnatakse bilansipäeva hindade alusel, ilma võimalike hulgi- või jaemüüjate kantud transpordikuludeta. Lõpetamata toodangu varude puhul võrreldakse lõppbilansis esitatava väärtuse leidmiseks seda osa lõpetamata toodangu tootmiskuludest, mis on kantud perioodi lõpuks, samalaadsete valmistoodete alushinnaga bilansipäeval. Kui valmistoodete alushind ei ole teada, hinnatakse selle väärtust tootmiskulude väärtuse alusel, millele lisatakse oodatavale tegevuse netoülejäägile või prognoositavale netosegatulule vastav hinnalisand.
- 7.48 Kasvatatava, üks kord koristatava saagi (välja arvatud puit) ja lihakariloomade väärtuse hindamisel saab lähtuda vastavatest turuhindadest. Kasvava metsa väärtuse hindamiseks diskonteeritakse puidu müügist tulevikus saadavad tulud jooksvatesse hindadesse, millest on eelnevalt lahutatud metsa kasvatamisega seotud kulud, langetamise kulud jms.

Väärisesemed (AN.13)

- 7.49 Väärisesemete, näiteks kunstiteoste, antiikesemete, ehete, vääriskivide, mitterahalise kulla ja muude metallide väärtust arvestatakse jooksvate hindade alusel. Kui sellistele varadele on olemas reguleeritud turud, siis tuleks nende varade väärtust arvestada kas tegelike või hinnanguliste hindade alusel, mis nende eest makstaks, kui need müüdaks turul bilansipäeval, arvates maha võimalikud vahendus- ja komisjonitasud. Vastasel korral tuleks selliste varade väärtust arvestada jooksvale hinnatasemele ümberhinnatud soetusmaksumuse alusel.

Mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2)**Loodusvarad (AN.21)***Maa (AN.211)*

- 7.50 Bilansis kajastatakse maa väärtus jooksvas turuhinnas. Kõik maaparandusega seotud kulud kirjendatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse; maaparandusest saadavat lisandväärtust ei lisata bilansis näidatavale maa väärtusele, vaid esitatakse eraldi maaparanduse kategoorias (AN.1123).
- 7.51 Maa väärtuseks on hinnanguline hind, mida saadaks selle turul müümise korral, arvestamata sinna hulka tulevase müügi korral omandiõiguse üleminekuga seotud kulusid. Omandiõiguse ülemineku ajal kirjendatakse see kokkuleppe kohaselt kapitali kogumahutusena põhivarasse ning kulusid ei lisata bilansis näidatavale maa (AN.211) väärtusele, vaid kirjendatakse AN.1123 varana. Nimetatud kulu vähendatakse nullini põhivara kulumi kaudu, mida arvestatakse selle ajavahemiku vältel, kui uus omanik eeldatavalt maad kasutab.
- 7.52 Kui maa väärtust ei saa eristada sellel asuvate hoonete või muude rajatiste väärtusest, tuleb need varad ühiselt klassifitseerida selle vara kategooriasse, mille väärtus on suurem.

Mineraalsed ja energeetilised maavarad (AN.212)

- 7.53 Selliste maa pinnal või maa all asuvate maavarade väärtust, mida olemasoleva tehnoloogia ja suhtelise hinnataseme juures on majanduslikult otstarbekas kaevandada, tuleb hinnata nende äriksel eesmärgil kaevandamisest tuleneva oodatava netotulu nüüdisväärtuse alusel.

Muud loodusvarad (AN.213, AN.214 ja AN.215)

- 7.54 Kuna jälgitavad turuhinnad mittekultiveeritavate bioloogiliste ressursside (AN.213), veevarude (AN.214) ja muude loodusvarade (AN.215) puhul tõenäoliselt puuduvad, siis hinnatakse nende väärtust tavaliselt neilt tulevikus oodatava tulu nüüdisväärtuse alusel.

Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid (AN.22)

7.55 Määratlus: lepinguid, rendi-/üürilepinguid ja litsentse kajastatakse varadena, kui täidetud on järgmised tingimused:

lepingu, rendi-/üürilepingu või litsentsi tingimustes on täpsustatud vara kasutamise või teenuse osutamise hind, mis erineb kehtivast turuhinnast, ning

üks lepingupooltest saab hinnaerinevuse realiseerida.

Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside väärtust hinnates võib lähtuda õigusi üleandvate instrumentide üleandmist käsitlevast turuinfost või siis hinnata tulevikus oodatava tulu nüüdisväärtust bilansipäeval võrreldes lepingu kehtivuse alguskuupäevaga.

7.56 See kategooria hõlmab varasid, mis võivad tuleneda kaubeldavatest kasutusrendilepingutest, loodusvarade kasutuslubadest, spetsiifilistest tegevuslubadest ning ainuõigusest kaupadele ja teenustele tulevikus.

7.57 Vara väärtus võrdub hetkel kehtiva hinna ja lepingus fikseeritud hinna vahe nüüdispuhasväärtusega. Kui muud asjaolud jäävad samaks, väheneb see lepingu kehtivusaja lõpuks. Kehtiva hinna muutustest tingitud vara väärtuse muutused kirjendatakse nominaalse kapitalikasumi ja -kahjumina.

7.58 Kaubeldavatest kasutusrendilepingutest tulenevad varad kirjendatakse varadena üksnes siis, kui rentnik/üürnik kasutab oma õigust hinnavahetuse realiseerimiseks.

Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine (AN.23)

7.59 Firmaväärtuse ja turundusvarade bilansiline väärtus võrdub institutsionaalse üksuse müümisel makstud hinna ja selle omavahendite kirjendatud väärtuse vahetega, mida edaspidi ümberhindluste käigus vähendatakse seoses mitte-toodetud vara (K.2) majandusliku kadumisenähtusega kajastatava algväärtuse allahindlusega. Allahindluse määra on kooskõlas äriühingute suhtes kohaldatavate raamatupidamisstandarditega.

7.60 Turundusvarade hulka loetakse sellised varad nagu margitoodete nimed, ajalehtede ja trükiste pealkirjad, kaubamärgid, logod ja domeeninimed.

FINANTSVARA JA -KOHUSTUSED (AF)

7.61 Selliste finantsvarade ja -kohustuste väärtust, mis tulenevad kaubeldavatest finantsinstrumentidest (näiteks võlaväärtpaberid, omandiväärtpaberid, investeerimisfondide aktsiad ja osakud ning tuletisinstrumentid), hinnatakse turuväärtuse alusel. Mittekaubeldavate finantsinstrumentide väärtust hinnatakse nominaalväärtuse alusel (vt punktid 7.38 ja 7.39). Üksteisele vastavad finantsvarad ja -kohustused tuleb bilansis esitada samas väärtuses. Väärtus ei tohiks sisaldada vahendustasusid, teenustasusid ega maksusid. Vahendustasud, teenustasud ja maksud kajastatakse tehingute tegemisel osutatud teenustena.

Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (AF.1)

7.62 Rahalise kulla (AF.11) väärtust hinnatakse reguleeritud kullaturgudel kehtiva hinna alusel.

7.63 IMF määrab iga päev kindlaks eriarveldusühikute (SDRide) (AF.12) väärtuse ja valuutaturgudel on kättesaadav vahetuskursi omavääringu suhtes.

Sularaha ja hoiused (AF.2)

7.64 Sularaha (pangatähed ja mündid – AF.21) väärtuseks on vääringu nominaalväärtus.

7.65 Hoiuste (AF.22, AF.29) väärtused esitatakse bilansis nominaalväärtuses.

7.66 Välisvaluutas nomineeritud sularaha ja hoiused arvestatakse omavääringusse ümber bilansipäeval valuuta hetketuru parima ostu- ja müügikursi keskmise kursi alusel.

Võlaväärtpaberid (AF.3)

7.67 Võlaväärtpaberid kirjendatakse turuväärtuses.

- 7.68 Lühiajaliste võlaväärtpaberite (AF.31) väärtust hinnatakse turuväärtuse alusel. Kui turuväärtused ei ole teada, siis juhul, kui ei valitse suur inflatsioon või kõrged nominaalsed intressimäärad, võib ligikaudse turuväärtusena kasutada:
- nominaalväärtuses emitteeritud lühiajaliste võlaväärtpaberite nominaalväärtust ning
  - lühiajaliste diskonteeritud võlaväärtpaberite nominaalväärtust.
- 7.69 Pikaajaliste võlaväärtpaberite (AF.32) väärtus määratakse turuväärtuse alusel, olenemata sellest, kas tegemist on võlakirjadega, millelt makstakse korrapäraselt intressi, või suure diskontomääraga võlakirjadega või nullkupong-võlakirjadega, millelt makstakse väikest intressi või ei maksta üldse intressi.

Laenud (AF.4)

- 7.70 Nii võlausaldajate kui ka võlgnike bilanssides kirjendatavad väärtused peavad olema nominaalväärtused, olenemata sellest, kas tegemist on nõuetekohaselt teenindatavate laenude või viivislaenudega.

Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad/osakud (AF.5)

- 7.71 Börsil noteeritud aktsiate (AF.511) väärtus määratakse nende turuväärtuse alusel. Sama väärtus esitatakse nii vara kui ka kohustuste poolel, kuigi aktsiad ja muud omandiväärtpaberid ei ole õiguslikus mõttes emitendi kohustuseks, vaid esindavad omandiõigust osale ettevõtte likvideerimisväärtusest, kui likvideerimisväärtus ei ole ette teada.
- 7.72 Börsil noteeritud aktsiate väärtust hinnatakse väärtpaberiturul või muul reguleeritud finantsturul jälgitava parima ostu- ja müügihinna keskmise hinna alusel.
- 7.73 Reguleeritud turgudel mittekaubeldavate börsil noteerimata aktsiate (AF.512) väärtuse hindamisel tuleks lähtuda kas:
- börsil noteeritud aktsiate väärtustest, kui see on asjakohane;
  - omavahendite väärtusest või
  - diskonteerida prognoositud kasum, kohaldades asjakohast turuhinna ja kasumi suhtarvu institutsionaalse üksuse hiljutistele „silutud” tuludele.

Siiski võetakse kõnealuste hinnangute puhul arvesse erinevusi börsil noteeritud ja noteerimata aktsiate vahel, eriti erinevusi likviidsuses, ettevõtte tegevusaja jooksul akumulieeritud netoväärtust ja asjaomast äritegevusharu.

- 7.74 Rakendatav hindamise meetod sõltub kättesaadavatest põhiaandmetest. Näiteks võib arvesse võtta selliste ettevõtete ühinemiste andmeid, kelle aktsiad ei ole börsil noteeritud. Kui börsil noteerimata ettevõtete omavahendite väärtus liigub, keskmiselt ja võrdeliselt nende nominaalse kapitaliga, samamoodi nagu samalaadsete noteeritud ettevõtete omavahendite väärtus, võib bilansilise väärtuse arvutamiseks kasutada suhtarvu. See suhtarv võrdleb noteerimata ettevõtete omavahendite väärtust noteeritud ettevõtete omavahendite väärtusega:

börsil noteerimata aktsiate väärtus = samalaadsete börsil noteeritud aktsiate turuhind × (noteerimata ettevõtete omavahendid) / (samalaadsete noteeritud ettevõtete omavahendid).

- 7.75 Aktsiahinna ja omavahendite suhtarv võib äritegevusharuti erineda. Soovitav on arvutada noteerimata ettevõtte aktsiate jooksev hind äritegevusharude kaupa. Noteeritud ja noteerimata ettevõtete vahel võib olla muidki erinevusi, mis võivad mõjutada hindamise meetodit.
- 7.76 Muud omandiväärtpaberid (AF.519) on omakapital, mis ei esine väärtpaberite kujul. Sellesse kategooriasse võib kuuluda osalus kvaasikorporatiivsetes ettevõtetes (nt filiaalides, trustides, piiratud vastutusega äriühingutes ja muudes partnerlustes), avaliku sektori ettevõtetes, juriidilise isiku õigusteta fondides ja tinglikes üksustes (sh tinglikes residendist üksustes, mis on loodud selleks, et teostada mitteresidendi omandiõigust kinnisvara ja loodusvarade suhtes). Osalused rahvusvahelistes organisatsioonides, mis ei esine aktsiate kujul, klassifitseeritakse muude omandiväärtpaberitena.
- 7.77 Kvaasikorporatiivsete ettevõtete muude omandiväärtpaberite väärtust hinnatakse vastavalt nende omavahenditele, sest nende netoväärtus on kokkuleppe kohaselt null. Muude omandiväärtpaberite puhul tuleks valida sobivaim hindamise meetod börsil noteerimata aktsiate puhul kasutatavate meetodite seast.

- 7.78 Aktsiaid ja osasid emiteerivatel ettevõtetel võib olla veel ka muid omandiväärtpabereid.
- 7.79 Investeeringufondide aktsiate ja osakute (AF.52) väärtust hinnatakse turuhinna alusel, kui tegemist on noteeritud aktsiate või osakutega. Börsil noteerimata aktsiate ja osakute puhul võib hinnangulise turuväärtuse leida nii nagu leitakse börsil noteerimata aktsiate turuväärtus. Kui fond võtab aktsiad või osakud ise tagasi, määratakse väärtus tagasivõtmishinna alusel.

Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6)

- 7.80 Kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldistena (AF.61) kirjendatud summad hõlmavad tasutud, kuid veel välja-teenimata preemiaid ning rahuldamata nõuete täitmiseks kõrvale pandud summasid. Viimati nimetatute puhul esitatakse nõuete, sealhulgas vaidlustatud nõuete ja aset leidnud, ent veel teatamata juhtumitega seotud nõuete rahuldamiseks oodatavalt välja makstavate summade nüüdisväärtus.
- 7.81 Elukindlustuse ja annuiteedi õigustega (AF.62) seoses kirjendatavad summad hõlmavad eraldisi, mis on vajalikud kõigi oodatavate tulevaste nõuete rahuldamiseks.
- 7.82 Pensioniõigustega (AF.63) seoses kirjendatavad summad sõltuvad pensioniskeemi liigist.
- 7.83 Määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul määratakse skeemis osalevatele töötajatele lubatud pensionihüvitiste suurus kindlaks eelnevalt kokku lepitud valemi alusel. Määratud väljamaksega pensioniskeemide kohustus on võrdne lubatud hüvitiste nüüdisväärtusega.
- 7.84 Määratud sissemaksega skeemi puhul sõltuvad makstavad hüvitised pensioniskeemis soetatud varade tootlusest. Määratud sissemaksega pensioniskeemi kohustus on võrdne fondi varade jooksva turuväärtusega. Fondi netoväärtus on alati null.
- 7.85 Selleks et leida, milline väärtus on reservidel nõuete jaoks standardsete tagatiste raames (AF.66), lahutatakse nõuete eeldatavast kogusummast võimalikud eeldatavalt tagasi saadavad summad.

Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptionid (AF.7)

- 7.86 Tuletisinstrumendid (AF.71) tuleks bilansis esitada nende turuväärtuse alusel. Kui andmed turuhinna kohta ei ole kättesaadavad, näiteks börsiväliste optioonide puhul, tuleks nende instrumentide väärtust hinnata kas väljaostuks vajaliku summa, lepingu tasaarveldamiseks vajaliku summa või tasumisele kuuluva preemia alusel.
- 7.87 Optsoonide puhul loetakse optiooni väljakirjutajal olevat kohustus, mis väljendab optiooni ostja õiguste väljastamise hinda.
- 7.88 Optsoonide ja forvardlepingute turuväärtus võib muutuda positiivsest positsioonist (vara) negatiivseks positsiooniks (kohustus) ja vastupidi sõltuvalt alusvara hinnamuutustest; seega võivad need instrumendid väljakirjutajate ja ostjate jaoks muutuda varadest kohustusteks ja vastupidi. Mõnede optsoonide ja forvardlepingute puhul rakendatakse tagatismakseid ning kasumeid ja kahjumeid arveldatakse iga päev; sellistel juhtudel on bilansiline väärtus null.
- 7.89 Töötajate aktsioptionide (AF.72) väärtuse määramisel lähtutakse pakutavate omandiväärtpaberite õiglasest väärtusest. Õiglast väärtust mõõdetakse optsoonide töötajatele andmise kuupäeval samaväärsete kaubeldavate optsoonide turuväärtuse alusel või kui see ei ole teada, siis mõnda optsoonide hindamise mudelit kasutades.

Muud saadavad/makstavad arved (AF.8)

- 7.90 Kaubanduskrediitide ja -ettemaksete (AF.81) ning muude saadavate/makstavate arvete (AF.89) (v.a kaubanduskrediidi ja ettemaksete) puhul, mis on tekkinud ajalisest erinevusest jaotustehingute, näiteks maksude, sotsiaal- maksete, dividendide, rendi-/üürimaksete, palkade ja finantstehingute vahel, hinnatakse nende väärtust nii võla- usaldajate kui ka võlgnike puhul nominaalväärtuses. AF.89 alusel tasutavate maksude ja sotsiaal- maksete summades ei tohiks sisalduda ebatõenäoliselt laekuvad summad, sest nende näol on tegemist valitsemissektori nõudega, millel puudub väärtus.

FINANTSILANSID

- 7.91 Finantsbilansi vasakul poolel esitatakse finantsvara ja paremal poolel finantskohustused. Tasakaalustavaks kirjeks on finantsbilansis finantsvara netoväärtus (BF.90).

- 7.92 Residentide sektori või allsektori finantsbilanss võib olla konsolideeritud või konsolideerimata. Konsolideerimata finantsbilansis näidatakse sektorisse või allsektorisse klassifitseeritud institutsionaalsete üksuste kogu finantsvara ja kõik finantskohustused, sealhulgas need, mille puhul varadele vastavad kohustused ja kohustustele vastavad varad on samas sektoris või allsektoris. Konsolideeritud finantsbilansist jäetakse välja finantsvara ja -kohustused, millele vastavad finantskohustused ja -vara on samas sektoris või allsektoris. Välismaailma finantsbilanss on määratluse järgi konsolideeritud. Süsteemis olevaid arvestuskirjeid üldjuhul ei konsolideerita. Seetõttu esitatakse residentide sektori või allsektori finantsbilanss konsolideerimata vormis.
- 7.93 Kellelt-kellele-finantsbilanss (võlgnike ja võlausaldajate järgi jaotatud finantsbilanss) on finantsbilansi laiendus, milles näidatakse täiendavalt finantsvara jagunemine võlgnike sektori ja kohustuste jagunemine võlausaldajate sektori lõikes. Seega annab see teavet võlgniku ja võlausaldaja suhete kohta ja on kooskõlas võlgniku ja võlausaldaja finantskontoga.

MEMOKIRJED

- 7.94 Bilanssidele lisatakse toetavate kirjetena kolme liiki memokirjed, et esitada teatavate sektorite puhul üksikasjalikuma analüüsi seisukohalt huvipakkuvat teavet:
- a) kestvuskaubad (AN.m);
  - b) välismaised otseinvesteeringud (AF.m1);
  - c) viivislaenu (AF.m2).

Kestvuskaubad (AN.m)

- 7.95 *Määratlus:* kestvuskaubad on kodumajapidamistes lõpptarbimiseks korduvalt ja enam kui ühe aasta vältel kasutatavad kaubad. Need kaubad esitatakse bilanssides memokirjetena. Neid ei esitata põhibilansis, vaid kirjendatakse kodumajapidamiste sektori tulude kasutamise kontos kasutamise poolel, kasutatuna arvestusperioodi jooksul lõpuni ning mittejärg-järgult.
- 7.96 Kodumajapidamiste kui lõpptarbijate käes olevate kestvuskaupe – transpordivahendite (AN.1131) ning muude masinate ja seadmete (AN.1139) – seis esitatakse memokirjel turuhindades, millest on maha arvatud akumuleeritud põhivara kulumile vastav summa. Kestvuskaupe allrühmade ja kirjete täielik loetelu on esitatud 23. peatükis.
- 7.97 Kestvuskaubad, näiteks sõidukid, klassifitseeritakse sõltuvalt omaniku klassifitseerimisest ja kaupade kasutamise otstarbest kas põhivara või kestvuskaupe. Näiteks võib sõidukit osaliselt kasutada kvaasikorporatiivne ettevõtte tootmise ja kodumajapidamine lõpptarbimise eesmärgil. Bilansis mittefinantsettevõtete sektori (S.11) kohta esitatud väärtused peaksid kajastama seda osa kasutamisest, mis on omistatav kvaasikorporatiivsele ettevõttele. Samalaadseks näiteks on tööandjate (ka füüsilisest isikust ettevõtjate) allsektor (S.141 + S.142). Kodumajapidamiste sektorile (S.14) kui lõpptarbijatele omistatav osa tuleks kajastada memokirjel, arvates maha akumuleeritud põhivara kulumile vastava summa.

Välismaised otseinvesteeringud (AF.m1)

- 7.98 Finantsvara ja -kohustused, mis kujutavad endast otseinvesteeringut, kirjendatakse vastavalt investeeringu laadile kas laenu (AF.4), omandiväärtpaberite ning investimisfondide aktsiate ja osakute (AF.5) või muude saadavate/makstavate arvete (AF.8) kategoorias. Iga nimetatud kategooria otseinvesteeringute summa esitatakse eraldi memokirjena.

Viivislaenu (AF.m2)

- 7.99 Laenu kirjendatakse bilansis nominaalväärtuses.
- 7.100 Teatavad laenu, mida ei ole mõnda aega teenindatud, esitatakse memokirjena võlausaldaja bilansis. Neid laenu nimetatakse viivislaenudeks.
- 7.101 *Määratlus:* laenu näol on tegemist viivislaenuga, kui a) intressi- või laenu põhiosa maksete tähtpäev on ületatud 90 või enama päeva võrra; b) 90 päeva või pikema ajavahemiku eest makstav intress on kapitaliseeritud, refinantseeritud või selle maksetähtpäev on kokkuleppe kohaselt edasi lükatud või c) maksetega on hilinenud vähem kui 90 päeva, kuid on teisi mõjuvaid põhjuseid (näiteks võlgnik esitab pankrotiavalduse), mille tõttu on põhjust kahelda, et maksed tehakse täies ulatuses.
- 7.102 Seda viivislaenu määratlust tuleb tõlgendada, võttes arvesse riigis kehtivaid tavasid viivislaenu määratlemisel. Kui laenu on klassifitseeritud viivislaenu, peaks see laenu (või mis tahes asenduslaenu) jääma selliselt klassifitseerituks kuni algse laenu või hilisemate asenduslaenu maksete laekumiseni või laenu põhiosa mahakandmiseni.

7.103 Viivislaenude kohta tuleb esitada kaks järgmist memokirjet:

- a) nende laenude nominaalväärtus, nagu see on kirjendatud põhibilansis, ning
- b) nende laenude turuväärtuse ekvivalent.

7.104 Kõige lähemal turuväärtuse ekvivalendile on õiglase väärtus ehk „väärtus, mis on ligilähedane väärtusele, mis tuleneks turutehingust kahe poole vahel”. Õiglase väärtuse kindlaks määramiseks võib lähtuda võrreldavate instrumentidega tehtavatest tehingutest või kasutada rahavoogude diskonteeritud nüüdisväärtust; selle võib leida võlausaldaja bilansist. Kui õiglase väärtuse kohta andmed puuduvad, tuleb memokirje jaoks kasutada paremuselt teist meetodit ja esitada nominaalväärtus, millest on maha arvatud oodatavad laenukahjumid.

Viivislaenude kirjendamine

- 7.105 Valitsemis sektori ja finantsinstitutsioonide sektori viivislaenud tuleb esitada memokirjetena koos teiste sektoritega, kus summad on märkimisväärsed. Laenud välismaailmale/välismaailmalt esitatakse samuti memokirjetena, kui tegemist on märkimisväärsel summadega.
- 7.106 Alljärgnevas tabelis kirjeldatakse viivislaenude kohta kirjendatavaid positsioone ja vooge, et anda põhjalikum ülevaade seisudest, tehingutest, ümberklassifitseerimisest ja mahakandmisest.
- 7.107 Näites on toodud laenude tasumisele kuuluv summa ajahetkel $t - 1$ nominaalväärtuses 1 000 ühikut, millest nõuetekohaselt teenindatav osa moodustab 500 ja viivislaenude osa 500 ühikut. Suurem osa viivislaenudest, summas 400 ühikut, on kaetud laenukahjumite katteks moodustatud eraldistega, väiksem osa neist laenudest, summas 100 ühikut, aga mitte. Tabeli teises osas on esitatud üksikasjalik lisateave viivislaenude turuväärtuse ekvivalendi kohta. See on tuletatud nominaalväärtuse ja laenukahjumite katteks moodustatud eraldiste vahena. Ajahetkel $t - 1$ eeldatakse see olevat 375. Ajavahemikul $t - 1$ kuni t klassifitseeritakse osa laenudest ümber (nõuetekohaselt teenindatavatest või eraldistega katmata laenudest viivislaenudeks või vastupidi) või kantakse maha. Need vood on näidatud tabeli vastavas veerus. Laenukahjumite katteks moodustatud eraldiste kohta on esitatud ka nominaalväärtused ja turuväärtuse ekvivalendid.
- 7.108 Laenukahjumite katteks moodustatud eraldiste hinnangud tuleb teha vastavalt üksuste suhtes kohaldatavatele raamatupidamisstandarditele ja maksustamiseskirjadele ning nende õiguslikule seisundile, mistõttu võivad tulemused eraldiste summade ja kestuse osas olla üsna erinevad. See raskendab viivislaenude kirjendamist põhikontodel, mistõttu need esitatakse memokirjel. Selle asemel on soovitatav esitada lisaks nõuetekohaselt teenindatavate ja viivislaenude nominaalväärtusele memokirjetel ka turuväärtuse ekvivalendid.

Viivislaenude kirjendamine

Positsioonid	Seis	Tehing	Ümberklassifitseerimine	Mahakandmine	Seis
	$t - 1$	ajavahemik $t - 1$ kuni t			t
Nominaalväärtus					
Laenud	1 000	200	0	- 90	1 110
Nõuetekohaselt teenindatavad laenud	500	200	- 50		650
Viivislaenud	500		50	- 90	460
Kaetud laenukahjumite katteks moodustatud eraldistega	400		70	- 90	380
Ei ole veel kaetud laenukahjumite katteks moodustatud eraldistega	100		- 20		80
Turuväärtuse ekvivalent					
Viivislaenud	375		24	- 51	348
= nominaalväärtus	500		50	- 90	460
- laenukahjumite katteks moodustatud eraldised	125		26	- 39	112
millest laenukahjumite katteks moodustatud eraldistega katmata	100		- 20		80

LISA 7.1

VARA KATEGOORIADE KOKKUVÕTTED

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Mittefinantsvara (AN)	Mittefinantsvara moodustavad objektid, mille suhtes institutsionaalsed üksused teostavad individuaalselt või kollektiivselt omandiõigusi ning mille hoidmisest, kasutamisest või teiste poolt kasutada lubamisest teatava ajavahemiku vältel võib nende omanikele tuleneda majanduslik kasu. Koosneb põhivarast, varudest, väärisesemetest, ühiskonna loodud moodustistest ja intellektuaalomandiõigustega seotud toodetest.
Toodetud mittefinantsvara (AN.1)	Mittefinantsvara, mis on tootmisprotsessi tulemusena valminud toodang. Toodetud mittefinantsvara koosneb põhivarast, varudest ja väärisesemetest, nagu allpool määratletud.
Põhivara (AN.11)	Toodetud mittefinantsvara, mida kasutatakse tootmisprotsessis korduvalt või pidevalt enam kui ühe aasta vältel. Põhivara koosneb eluruumidest, muudest hoonetest ja rajatistest, masinatest ja seadmetest, kaitseotstarbelisest põhivarast, kultiveeritud bioloogilistest ressurssidest ja intellektuaalomandiõigustega seotud toodetest, nagu allpool määratletud.
Eluruumid (AN.111)	<p>Hooned, mida kasutatakse ainult või põhiliselt elamiseks, koos kõigi seotud konstruktsioonidega, nagu garaažid, ja kõigi püsivate paigaldistega, mis eluhoonetes juurde tavapäraselt kuuluvad. Siia kuuluvad ka paatmajad, pargased, furgoonelamud ja haagissuvilad, mida kasutatakse kodumajapidamise põhilise elukohana, samuti avalikud mälestised (vt AN.1121), mis on esmajoonel määratletud eluruumidena. Siia kuuluvad ka eluruumi ehitusplatsi puhastamiseks ja ettevalmistamiseks kantud kulud.</p> <p>Näitena võib nimetada selliseid eluhooneid nagu ühe- ja kahepereelamud ning muud eluruumid, mis on mõeldud püsivaks kasutamiseks.</p> <p>Pooleliolevad eluruumid võetakse arvesse selles ulatuses, mil nende omand loetakse lõppkasutajale üleläänuks kas enda tarbeks ehitamise tõttu või ostu-müügilepingu alusel. Siia kuuluvad ka sõjaväelaste eluruumid, sest neid kasutatakse majutusteenuse tootmiseks samamoodi nagu tsiviilelanike eluruumid.</p> <p>Eluruumide väärtuse hulka ei arvestata nende all olevat maad, mis klassifitseeritakse kui maa (AN.211), juhul kui see liigitatakse eraldi.</p>
Muud hooned ja rajatised (AN.112)	<p>Muud hooned ja rajatised hõlmavad hooneid, mis ei ole elamud, muid rajatiseid ja maaparandust, nagu allpool määratletud.</p> <p>Pooleliolevad hooned ja rajatised võetakse arvesse selles ulatuses, mil nende omand loetakse lõppkasutajale üleläänuks kas enda tarbeks ehitamise tõttu või ostu-müügilepingu alusel. Arvesse võetakse ka sõjaväelisel otstarbel soetatud hooned ja rajatised.</p> <p>Muude hoonete ja rajatiste väärtuse hulka ei arvestata nende all olevat maad, mis klassifitseeritakse kui maa (AN.211), juhul kui see klassifitseeritakse eraldi.</p>
Hooned, mis ei ole elamud (AN.1121)	<p>Hooned, mis ei ole elamud, sealhulgas paigaldised ja seadmed, mida loetakse konstruktsiooni lahutamatuks osaks, ning ehitusplatsi puhastamiseks ja ettevalmistamiseks kantavad kulud. Siia kuuluvad ka avalikud mälestised (vt AN.1122), mis on esmajoonel määratletud hoonetena, mis ei ole elamud.</p> <p>Avalikud mälestised on eristatavad nende erilise ajaloolise, riikliku, piirkondliku, kohaliku, usulise või sümbolise tähenduse tõttu. Neid nimetatakse avalikuks seetõttu, et need on üldsusele avatud, mitte seetõttu, et need kuuluksid avaliku sektori omandisse. Nende külastamise eest võetakse tihti sissepääsutasu. Uute mälestiste või olemasolevate mälestiste suuremate paranduste põhivara kulumit tuleks arvutada asjakohase pika kasutusaja eelduse alusel.</p> <p>Muudeks näideteks hoonetest, mis ei ole elamud, on laohooned ja tööstushooned, ärihooned, meelelahutushooned, hotellid, restoranid, haridusasutuste hooned, haiglad.</p>

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Muud rajatised (AN.1122)	<p>Rajatised, mis ei ole elamurajatised, koos teede ja kanalisatsiooni maksumuse ning ehitusplatsi puhastamiseks ja ettevalmistamiseks kantud kuludega. Siia kuuluvad ka avalikud mälestised, mida ei kvalifitseerita eluruumidena ega hoonetena, mis ei ole elamud; šahtid, tunnelid ja muud mineraali- ja energiavarude kaevandamisega seotud rajatised ning nendega külgneva, kuid mitte nende lahutamatuks osaks oleva maa parendamine, näiteks lainemurdjate, kaitsetammide, üleujutusbarjääride jms ehitamine.</p> <p>Näitena võib tuua maanteed, tänavad, raudteed ja lennukite stardi- ja maandumisrajad; sillad, maapinnast kõrgemal kulgevad maanteed, tunnelid ja metroomid; veeteed, sadamad, tammid ja muud veerajatised; veetrassid, kommunikatsioon- ja elektriliinid; kohalikud torustikud ja kaablid, abirajatised; kaevandamiseks ja tootmiseks vajalikud rajatised ning spordi- ja meelelahutusrajatised.</p>
Maaparandus (AN.1123)	<p>Sellise tegevuse väärtus, mille tulemusena paraneb oluliselt maa kvantiteet, kvaliteet või tootlikkus või välditakse maa seisukorra halvenemist.</p> <p>Näideteks on vara väärtuse kasv tulenevalt raadamisest, pinnase täitmisest, kaevude ja veevõtkuotade rajamisest.</p> <p>Siia kuuluvad ka maa omandiõiguse üleminekuga seotud veel mahakandmata kulud.</p>
Masinad ja seadmed (AN.113)	<p>Transpordivahendid, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) seadmed ning muud masinad ja seadmed, nagu allpool määratletud, mida ei ole lõpptarbimise eesmärgil soetanud kodumajapidamised.</p> <p>Tööriistad, mis on suhteliselt odavad ja mida ostetakse perioodiliselt enam-vähem samades kogustes (nagu käsitööriistad), võib välja jätta. Samuti ei kuulu siia hoonete lahutamatuks osaks olevad masinad ja seadmed, mis kuuluvad eluruumide ja selliste hoonete kategooriasse, mis ei ole elamud.</p> <p>Lõpetamata (v.a enda tarbeks toodetud) masinad ja seadmed siia ei kuulu, sest lõpptarbija loetakse saavat vara omanikuks alles siis, kui see on talle üle antud. Siia hulka arvatakse sõjaväelisel otstarbel soetatud masinad ja seadmed, välja arvatud kaitseotstarbeline põhivara.</p> <p>Masinaid ja seadmeid (näiteks sõidukid, mööbel, köögiseadmed, arvutid, kommunikatsiooniseadmed jne), mille on lõpptarbimiseks soetanud kodumajapidamised, ei loeta varaks. Need esitatakse memokirjel „kestvuskaubad“ kodumajapidamiste bilansis. Paatmajad, pargased, furgoonelamud ja haagisuvilad, mida kodumajapidamised kasutavad kui põhilist elukohta, kuuluvad eluruumide kategooriasse.</p>
Transpordivahendid (AN.1131)	<p>Seadmed inimeste ja esemete transportimiseks. Näiteks tooted (v.a nende osad), mis kuuluvad tegevusaladel põhineva toodete statistilise klassifikaatori 2008 (CPA 2008) jaotisesse 29 (mootorsõidukid, haagised ja poolhaagised) ning jaotisesse 30 (muud transpordivahendid).</p>
IKT-seadmed (AN.1132)	<p>Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) seadmed: elektrooniliste juhtimisseadistega seadmed ja neis seadmetes kasutatavad elektroonilised komponendid. Näideteks on CPA 2008 rühmadesse 261 (elektroonilised komponendid ja -plaadid) ja 262 (arvutid ja arvuti välisseadmed) kuuluvad tooted.</p>
Muud masinad ja seadmed (AN.1139)	<p>Mujal klassifitseerimata masinad ja seadmed. Näideteks on tooted (v.a nende osad, paigaldus-, remondi- ja hooldusteenused), mis kuuluvad CPA 2008 jaotistesse 26 (arvutid, elektroonika- ja optikaseadmed) (v.a rühmad 261 ja 262), 27 (elektriseadmed), 28 (mujal klassifitseerimata masinad ja seadmed), 31 (mööbel) ja 32 (muud tööstustooted).</p>
Kaitseotstarbeline põhivara (AN.114)	<p>Sõidukid ja muud seadmed, näiteks sõjalaevad, allveelaevad, sõjalennukid, tankid, raketikandjad ja raketihetjad jne. Enamik nende masinatega kohaletoimetatavaid ühekordselt kasutatavaid relvi kirjendatakse sõjaliste varudena (vt AN.124), kuid teised relvad, näiteks suure hävitusjõuga ballistolised raketid, mida käsitatakse pideva heidutusvahendina agressorite vastu, liigitatakse põhivara.</p>

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Kultiveeritud bioloogilised ressursid (AN.115)	<p>Lüpsi-, tõu-, veoloomad jne, viinamarjaistandused, puuviljaaiad ning muud korduva (mitmeaastase) saagiga puude istandused, mis on institutsionaalsete üksuste otsese kontrolli, vastutuse ja juhtimise all, nagu allpool määratletud.</p> <p>Siia ei kuulu ebaküps kultiveeritav vara, kui see ei ole toodetud enda tarbeks.</p>
Mitmekordset toodangut andvad loomsed ressursid (AN.1151)	<p>Loomad, kelle looduslik kasv ja taastumine on institutsionaalsete üksuste otsese kontrolli, vastutuse ja juhtimise all. See sisaldab tõukarja (sealhulgas kala- ja linnukasvatust), piimakarja, veoloomi, lambaid või muid loomi villa tootmiseks ning loomi, keda kasutatakse transpordis, võiduajamistes või meelelahutuses.</p>
Korduva saagiga puu-, põllukultuuride ja taimede istandused (AN.1152)	<p>Puud (sealhulgas viinapuud ja pöösad), mida kasvatatakse, et need annaksid aastast aastasse saaki, sealhulgas need taimed, mida kasvatatakse viljade ja pähklite, puu mahla ja vaigu, koore ning lehtede kujul oleva saagi saamiseks, ning mille looduslik kasv ja taastumine on institutsionaalsete üksuste otsese kontrolli, vastutuse ja juhtimise all.</p>
Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted (AN.117)	<p>Põhivara, mille hulka kuuluvad teadus- ja arendustegevuse tulemused, mineraalide uurimine ja hindamine, arvutitarkvara ja andmebaasid, meelelahutus-, kirjandus- või kunstialgupärandid ning muud intellektuaalomandiõigustega seotud tooted, nagu allpool määratletud, mida kavatakse kasutada kauem kui aasta.</p>
Teadus- ja arendustegevus (AN.1171)	<p>Sellise süstemaatilise loomingulise tegevusega seoses kantud kulude väärtus, mille eesmärk on suurendada teadmiste, sealhulgas inimest, kultuuri ja ühiskonda käsitlevate teadmiste hulka ning kasutada neid teadmisi uute rakendusala leidmiseks.</p> <p>See väärtus määratakse kindlaks tulevikus oodatava majandusliku kasu põhjal. Kui väärtust ei ole põhjendatult võimalik prognoosida, siis võetakse selle hindamisel kokkuleppe kohaselt aluseks tehtud kulutuste summa, mille hulka arvatakse ka teadus- ja arendustegevus, mis ei andnud tulemusi. Teadus- ja arendustegevust, millest omanikul tulevikus kasu ei teki, ei liigitata varana, vaid esitatakse vahetarbimisena.</p>
Maavarade uurimine ja hindamine (AN.1172)	<p>Nafta, maagaasi ja muude maavarade leiukohtade otsimiseks ja nende hilisemaks hindamiseks tehtavate kulude väärtus. Need kulud sisaldavad kaevandamisloa saamisele eelnevaid kulusid, litsentsi- ja soetuskulusid, hindamiskulusid ja kulusid testpuurimisele ja -kaevandamisele, samuti kulusid õhu- ja muudele vaatlustele, transpordikuludid ning muid kulusid, mis on tekkinud seoses proovide tegemisega.</p>
Arvutitarkvara (AN.11731)	<p>Arvutiprogrammid, programmi kirjeldused ja tugimaterjal nii süsteemi- kui ka rakendustarkvarale. Siia kuulub ka tarkvara algne väljatöötamine ja hilisem täiendamine ning kategooriasse AN.11731 kuuluva varana klassifitseeritavate koopiade soetamine.</p>
Andmebaasid (AN.11732)	<p>Andmefailid, mis on korraldatud selliselt, et võimaldada ressursisäästlikku juurdepääsu andmetele ja andmete ressursisäästlikku kasutamist. Üksnes enda tarbeks loodud andmebaaside puhul lähtutakse väärtuse hindamisel kuludest; kulude hulka ei tuleks arvata andmebaasi haldamise süsteemi ja andmete hankimisega seotud kulusid.</p>
Meelelahutus-, kirjandus- või kunstialgupärandid (AN.1174)	<p>Algupärased filmid, helisalvestised, käsikirjad, linnid, mudelid jms, millele on salvestatud või muul moel talletatud teatrietendused, raadio- ja televisiooniprogrammid, muusikateosed, spordisündmused, kirjanduslik ja kunstilooming jms. Siia kuuluvad ka enda tarbeks toodetud teosed. Mõnel juhul, näiteks filmide korral, võib olla mitu algupärantit.</p>
Muud intellektuaalomandiõigustega seotud tooted (AN.1179)	<p>Siia liigitatakse uus teave, eriteadmised jms, mis on mujal klassifitseerimata ning mida võivad tootmises kasutada üksnes üksused, kellele kuulub vastava vara omandiõigus või kellele on antud vara kasutusluba kõnealuste üksuste poolt.</p>

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Varud (AN.12)	<p>Toodetud vara, mis koosneb kaupadest ja teenustest ning mis on tekkinud jooksval perioodil või eelnevatel perioodidel ja mida hoitakse müügiks, kasutamiseks tootmises või muuks edaspidiseks kasutamiseks. Siia kuuluvad tooraine ja materjalid, lõpetamata toodang, valmistooted ja kaubad edasimüügiks, nagu allpool määratletud.</p> <p>Siia kuuluvad kõik valitsemissektori varud, sealhulgas kõik strateegiliste materjalide, vilja ja muude kaupade varud, mis omavad riigi seisukohalt erilist tähtsust.</p>
Tooraine ja materjalid (AN.121)	Kaubad, mida nende omanikud kavatses kasutada vahetarbimisena oma tootmisprotsessis, mitte edasimüügiks.
Lõpetamata toodang (AN.122)	<p>Kaubad ja teenused, mis on osaliselt valmis, kuid mida ei anta tavaliselt üle teistele üksustele ilma edasise töötlemiseta või mis ei ole küpsed ja mille tootmine jätkub sama tootja poolt veel järgneval perioodil. Siia ei kuulu lõplikult valmimata rajatised, mille omand loetakse lõppomanikule üleläänuks kas enda tarbeks tootmise tõttu või ostu-müügilepingu alusel.</p> <p>Kategooriasse AN.122 kuulub lõpetamata kultiveeritav vara ja muu lõpetamata toodang, nagu allpool määratletud.</p>
Lõpetamata kultiveeritav bioloogiline vara (AN.1221)	Loomad, keda kasvatatakse vaid liha saamise eesmärgil, näiteks kaubanduslikel eesmärkidel kasvatatavad linnud ja kalad; puud ja muud taimed, mis annavad toodangut või saaki üks kord nende hävitamisel, ning korduvalt saaki andev kultiveeritav vara, mille saak ei ole veel valmis.
Muu lõpetamata toodang (AN.1222)	Kaubad peale kultiveeritava vara ja teenuste, mida tootja on osaliselt töödeldud, tootnud või kokku pannud, kuid mida tavaliselt ei müüda, transpordita ega anta üle enne lisatöötlemist.
Valmistooted (AN.123)	Kaubad, mis on tootja poolt müümiseks või tarnimiseks valmis.
Sõjalised varud (AN.124)	Laskemoon, raketid, reaktiivmüürid, pommid ja muud ühekordseks kasutamiseks mõeldud sõjalise otstarbega kaubad, mida kasutatakse koos relvade või kaitseotstarbelise põhivaraga. Siia ei kuulu teatavat liiki suure hävitusjõuga raketid (vt AN.114).
Kaubad edasimüügiks (AN.125)	Kaubad, mille ettevõtted (näiteks hulgi- ja jaemüüjad) on soetanud eesmärgiga need ilma edasise töötlemiseta edasi müüa (see tähendab, et neid pole muudetud ühelgi muul moel kui vaid esitledes neid tarbijatele atraktiivsel viisil).
Väärisesemed (AN.13)	Toodetud vara, mis ei ole kasutatav esmajärjekorras tootmiseks või tarbimiseks ning millelt oodatakse reaalkaalu tõusu või vähemalt mitte kahanemist, mis ei rikne normaalsetes tingimustes aja jooksul ning mis on soetatud ja mida hoitakse peamiselt kui väärtuse säilitajat. Väärisesemed koosnevad väärismetallidest ja -kividest, antiik- ja muudest kunstiesemetest ning muudest väärisesemetest, nagu allpool määratletud.
Väärismetallid ja -kivid (AN.131)	Väärismetallid ja -kivid, mida ettevõtted ei hoia selleks, et kasutada neid tootmisprotsessi sisenditena.
Antiik- ja muud kunstiesemed (AN.132)	Maalid, skulptuurid jms, mida vaadeldakse kui kunstiteoseid ja antiikesemeid.
Muud väärisesemed (AN.133)	Mujal klassifitseerimata väärisesemed, näiteks kollektsioonid ning vääriskividest ja -metallidest valmistatud olulise väärtusega ehted.
Mittetoodetud mittefinantsvara (AN.2)	Mittefinantsvara, mis luuakse muul moel kui tootmisprotsessi kaudu. Mittetoodetud vara hulka kuuluvad loodusvarad, lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid ning firmaväärtus ja turundusvarad, nagu allpool määratletud.

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Loodusvarad (AN.21)	Mittetoodetud looduslikud varad, mida võib omada ja mille omandiõigust võib üle anda. Siia ei kuulu sellised looduslikud varad, mille suhtes omandiõigust pole kehtestatud või ei saa teostada (avameri, õhk). Siia kuuluvad maa, mineraali- ja energiavarud, mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid, veevarud ja muud loodusvarad, nagu allpool määratletud.
Maa (AN.211)	Maa-ala koos seda katva pinnase ja pinnaveega, mille suhtes saab teostada omandiõigust. Siia ei kuulu hooned ega muud rajatised selle maa peal või sees, kasvatatavad põllukultuurid, puud, loomad, maavarad, mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid ega maa-alused veevarud.
Mineraalsed ja energeetilised maavarad (AN.212)	Maa pinnal või maa all asuvad kindlalt teada olevad maavarad, mida olemasoleva tehnoloogia ja suhtelise hinnataseme juures on majanduslikult otstarbekas kaevandada. Maavarade ja maa enda omandiõigust on võimalik üldjuhul eraldi vaadelda. Kategooriasse AN.212 kuuluvad teadaolevad kivi- sõe-, nafta-, gaasi-, muude kütuste, metallimaakide ja mittemetsete maavarade varud.
Mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid (AN.213)	Selliste loomade, puude, põllukultuuride ja taimede ressursid, mille saak on ühe- või mitmekordne ning mille suhtes saab teostada omandiõigust, kuid mille looduslik kasv ja/või taastumine ei ole institutsionaalsete üksuste otsese kontrolli, vastutuse ja juhtimise all. Siia kuuluvad riigi territooriumil asuvad põlismetsad ja kalavarud. Arvesse tuleks võtta vaid neid ressursse, mis on antud hetkel või tõenäoliselt lähitulevikus majanduslikel eesmärkidel kasutatavad.
Veevarud (AN.214)	Põhjaveekihi ja muud põhjavee varud selles ulatuses, kus nende nappus toob kaasa omandi- ja/või kasutusõiguse teostamise, annab neile turuväärtuse ja õigustab majanduskontrolli meetmete võtmist.
Muud loodusvarad (AN.215)	See kategooria hõlmab elektromagnetilist raadiospektrit (AN.2151) ja muid, mujal klassifitseerimata loodusvarasid (AN.2159).
Raadiospektrid (AN.2151)	Elektromagnetiline spekter. Spektri kasutamiseks vajalikud rendilepingud ja load klassifitseeritakse teise kategooriasse (AN.222), kui need vastavad vara määratlusele.
Muu (AN.2159)	Muud, mujal klassifitseerimata loodusvarad.
Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid (AN.22)	Lepingulised kokkulepped teatavate tegevuste võimaldamise kohta, millest õiguste omajale tulenev majanduslik kasu ületab makstavaid tasusid ning õiguste omajal on õiguslikult ja praktiliselt võimalik seda kasu realiseerida. Kategoorias AN.22 kirjendatud vara väljendab sellise potentsiaalse realiseeritava kapitalikasumi väärtust, mis tekib siis, kui vara kasutamise või teenuse osutamise turuhind ületab lepingus, rendilepingus või litsentsis määratud hinna või selle hinna, mis saadaks lepingu, rendilepingu või litsentsi puudumisel. Lepingute, rendilepingute ja litsentside kategooria hõlmab varasid, mis võivad tuleneda kaubeldavatest kasutusrendilepingutest, loodusvarade kasutuslubadest, spetsiifilistest tegevuslubadest ning ainuõigustest kaupadele ja teenustele tulevikus.
Kaubeldavad kasutusrendilepingud (AN.221)	Kolmandate isikute varalised õigused mittefinantsvarale, v.a loodusvarale, kusjuures rendilepingust õiguste omajale tulenev majanduslik kasu ületab makstavaid tasusid ning õiguste omajal on õiguslikult ja praktiliselt võimalik seda kasu üleandmise teel realiseerida. Kategoorias AN.221 kirjendatud vara väljendab alusvara kasutamise õiguste üleandmise väärtust õiguste omaja jaoks, st realiseeritava üleandmishinna ja õiguste omajale makstava summa vahet. Sellise vara näiteks on juhtum, kui hoone rentnik/üürnik maksab lepingus fikseeritud renti/üüri, kuid turul kehtiv rendi-/üürimäär on kõrgem. Kui rentnikul/üürnikul on võimalik allrendile andmise teel see hinnavahe realiseerida, siis realiseerimise õiguste näol on tegemist kaubeldavast kasutusrendilepingust tuleneva varaga.

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Loodusvarade kasutusload (AN.222)	<p>Litsentsid, load ja rendilepingud, mis annavad õigused loodusvarade kasutamiseks piiratud ajavahemiku vältel, mil vara majanduslikku väärtust ei kasutata täielikult ära, kusjuures õiguste omajale lepingust tulenev majanduslik kasu ületab makstava tasu ning õiguste omajal on õiguslikult ja praktiliselt võimalik seda kasu näiteks üleandmise teel realiseerida.</p> <p>Loodusvarad kirjendatakse jätkuvalt omaniku bilansis ning eraldi varana kajastatakse loodusvarade kasutusluba, mis väljendab loodusvarade kasutamise õiguste üleandmise väärtust õiguste omaja jaoks. Kirjendatav vara on kasutusõiguste üleandmise väärtus loa saaja jaoks, st üleandmishinna ja loa saajale makstava summa vahe.</p> <p>Sellise vara näiteks on juhtum, kui maa rendile võtnud isik maksab lepingus fikseeritud renti, kuid turul kehtiv rendimäär on kõrgem. Kui rentnikul on võimalik allrendile andmise teel see hinnavahe realiseerida, siis on realiseerimise õiguste näol tegemist varaga.</p>
Spetsiifilised tegevusload (AN.223)	<p>Üleantavad load, v.a loodusvarade kasutusload ja loa andjale kuuluva vara kasutusload, millega piiratakse kõnealusel tegevuses osalevate üksuste arvu ja mis võimaldavad loa saajatel teenida monopolilähedast kasumit.</p> <p>Kirjendatav vara on kasutusõiguste üleandmise väärtus loa saaja jaoks, st üleandmishinna ja loa saajale makstava summa vahe. Loa saajal peab olema õiguslikult ja praktiliselt võimalik anda loast tulenevad õigused üle kolmandale isikule.</p>
Ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus (AN.224)	<p>Üleantav lepinguline ainuõigus kaupadele ja teenustele.</p> <p>Ühel poolel on leping kaupade ja teenuste ostmiseks teiselt poolelt teatava fikseeritud hinna eest ning tal on õiguslikult ja praktiliselt võimalik anda teise poole kohustus üle kolmandale poolele.</p> <p>Näideteks on jalgpalluri lepinguline üleantav väärtus jalgpalliklubi jaoks ning kirjandus- või muusikateoste väljaandmise ainuõiguse üleantav väärtus.</p> <p>Kategoorias AN.224 kirjendatav vara väljendab õiguste üleandmise väärtust õiguste omaja jaoks.</p>
Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine (AN.23)	<p>Tegutseva institutsionaalse üksuse ostuhind, millest on lahutatud tema varade summa ja kohustuste summa (kus iga vara ja kohustus on eraldi kindlaks määratud ja hinnatud) vahe. Firmaväärtus sisaldab seega kogu sellist pikaajalisest tegevusest oodatavat tulu, mis ei ole eraldi varana määratud, ning väärtust, mis tuleneb asjaolust, et vara vaadeldakse tervikuna, mitte aga üksikute varakomponentide kogumina. Kategooria AN.23 hõlmab ka kindlaks määratud turundusvarasid, näiteks margitoodete nimesid, ajalehtede ja trükiste pealkirju, kaubamärke, logosid ja domeeninimesid, kui neid müüakse kogu ettevõttest eraldi.</p>
Finantsvara ja -kohustused (AF.)	<p>Finantsvara on majandusvara, mille hulka kuuluvad finantsnõuded, omandiväärtpaberid ja rahaline kuld kullakangides. Finantsvara on väärtuse säilitaja, mille hoidmisest teatava ajavahemiku vältel tuleneb selle majanduslikule omanikule kasu. Finantsvara on vahend väärtuse edasikandmiseks ühest arvestusperioodist teise. Kasu vahetab omanikku maksete tulemusena.</p> <p>Maksevahendid koosnevad rahalisest kullast, eriarveldusühikutest (SDRid), sularahast ja arveldushoiustest.</p> <p>Finantsnõuded, mida nimetatakse ka finantsinstrumentideks, on finantsvara, millele vastavad kohustused.</p> <p>Kohustuste all mõeldakse võlgnike kohustust teha võlausaldajatele makse või maksete seeria.</p>

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Rahaline kuld ja SDRid (AF.1)	Sellesse kategooriasse klassifitseeritud finantsvarale vastavad süsteemis asjaomased kohustused. Erandiks on rahaline kuld kullakangides.
Rahaline kuld (AF.11)	Kuld, mille suhtes teostavad õigusi rahandusasutused või nende poolt reaalset kontrollitavad muud institutsioonid ja mida hoitakse reservvarana. Siia kuuluvad kullakangid (sealhulgas rahaline kuld, mida hoitakse isikupärastatud kullakontodel) ja isikupäratud kullakontod mitteresidentidest institutsioonides, mis annavad õiguse nõuda kulla üleandmist.
Eriarveldusühikud (SDRid) (AF.12)	IMFi loodud ja IMFi liikmetele eraldatud rahvusvaheline reservvara täiendamaks olemasolevat reservvara.
Sularaha ja hoiused (AF.2)	Ringluses olev raha ja hoiused nii omavääringus kui ka välisvaluutas.
Sularaha (AF.21)	Sularaha on paberraha ja mündid, mida emiteerivad või mille kinnitavad rahandusasutused.
Arveldushoiused (AF.22)	Hoiused, mis on nõudmise korral vahetatavad nominaalväärtuses sularaha vastu ja mis on otseselt kasutatavad maksete tegemiseks tšeki, veksli, maksekorralduse, otsekorralduse, otsekrediidi või muu samalaadse otsese makseviisi kaudu, ilma et sellega kaasneks trahve ega piiranguid.
Pankadevahelised positsioonid (AF.221)	Pankadevahelised arveldushoiused.
Muud arveldushoiused (AF.229)	Arveldushoiused, mis ei ole pankadevahelised positsioonid.
Muud hoiused (AF.29)	Muud hoiused on hoiused, mis ei ole arveldushoiused. Muud hoiused ei ole kasutatavad maksete sooritamiseks, v.a tähtaja lõppemisel või pärast kokkulepitut etteteatamisega, ning neid ei saa ilma märkimisväärse piirangu või trahvita sularahaks või arveldushoiusteks ümber vahetada.
Võlaväärtpaberid (AF.3)	Kaubeldavad finantsinstrumendid, mis tõendavad võla olemasolu. Kaubeldavus viitab asjaolule, et juriidiline omandiõigus võib üleandmise või indosamendi teel hõlpsasti ühelt omanikult teisele üle minna. Võlaväärtpaber on kaubeldav, kui see on mõeldud kauplemiseks reguleeritud väärtpapieriturul või börsivälisel turul, kuid tegelikku kauplemist ei pea tõendama.
Lühiajalised võlaväärtpaberid (AF.31)	Võlaväärtpaberid, mille algne tähtaeg on kuni üks aasta, ja võlaväärtpaberid, mis on võlausaldaja nõudmisel lunastatavad.
Pikaajalised võlaväärtpaberid (AF.32)	Võlaväärtpaberid, mille algne tähtaeg on üle ühe aasta või mille tähtaega ei ole kindlaks määratud.
Laenud (AF.4)	Finantsvara, mis tekib, kui võlausaldaja laenab vahendeid võlgnikule kas otse või maaklerite kaudu, ja mis on tõendatud kas mittekaubeldavate dokumentidega või ei ole dokumentidega tõendatud.
Lühiajalised laenud (AF.41)	Laenud, mille algne tähtaeg on kuni üks aasta, ja laenud, mis tuleb võlausaldaja nõudmisel tagasi maksta.
Pikaajalised laenud (AF.42)	Laenud, mille algne tähtaeg on üle ühe aasta või mille tähtaega ei ole kindlaks määratud.
Omandiväärtpaberid ning investimisfondide aktsiad ja osakud (AF.5)	Finantsvara, mis esindab omandiõigust ettevõttes või kvaasikorporatiivses ettevõttes. Põhimõtteliselt annab see finantsvara selle omanikule õiguse saada osa ettevõtte või kvaasikorporatiivse ettevõtte kasumist ning likvideerimise korral osa jagamisele kuuluvast netovarast.
Omandiväärtpaberid (AF.51)	Finantsvara, mis tõendab nõudeid ettevõtte või kvaasikorporatiivse ettevõtte jääkväärtusele pärast seda, kui on täidetud kõikide võlausaldajate nõuded.

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Börsil noteeritud aktsiad (AF.511)	Börsil noteeritud omandiväärtpaberid. Börsi all mõeldakse nii tunnustatud börsi kui ka mis tahes muus vormis järelturgu. Börsil noteeritud aktsiaid nimetatakse ka noteeritud hindadega aktsiateks. Börsil noteeritud aktsia noteeritud hind tähendab seda, et jooksvad turuhinnad on tavaliselt hõlpsasti kättesaadavad.
Börsil noteerimata aktsiad (AF.512)	Omandiväärtpaberid, mille hinnad ei ole noteeritud tunnustatud börsil või muul järelturul.
Muud omandiväärtpaberid (AF.519)	Kõik muud omandiväärtpaberid, mis ei ole klassifitseeritud alamkategoriates AF.511 või AF.512.
Investeeringufondide aktsiad/osakud (AF.52)	Aktsiad, kui kasutatakse äriühingule omast struktuuri, või osakud, kui kasutatakse lepingulise või usaldusfondi struktuuri. Aktsiaid ja osakuid emiteerivad investeeringufondid ehk ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjad, mille kaudu investorid koondavad vahendid finants- ja/või mittefinantsvarasse investeerimiseks.
Rahaturufondide aktsiad/osakud (AF.521)	Rahaturufondide aktsiaid ja osakuid emiteerivad rahaturufondid ehk investeerimisfondid, mis investeerivad ainult või peamiselt lühiajalistesse võlaväärtpaberitesse (nt lühiajalised riigikassa võlakirjad, hoiusesertifikaadid ja kommertsväärtpaberid), ent ka lühikese järelejäänud tähtajaga pikaajalistesse võlaväärtpaberitesse. Rahaturufondide aktsiad ja osakud võivad olla vabalt võõrandatavad ning neid peetakse tihti hoiuste lähedasteks asendajateks.
Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud (AF.522)	Investeeringufondide aktsiad ja osakud, v.a rahaturufondide aktsiad ja osakud, esindavad nõuet osale investeerimisfondi, v.a rahaturufondi väärtusest. Investeeringufondide aktsiaid ja osakuid, v.a rahaturufondide aktsiaid ja osakuid, emiteerivad investeeringufondid, mis investeerivad mitmesugustesse varadesse, sh võlaväärtpaberitesse, omandiväärtpaberitesse, kaubaga seotud instrumentidesse, kinnisvarasse, teiste investeerimisfondide aktsiatesse ja osakutesse ning struktureeritud varasse.
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid (AF.6)	Kindlustusvõtjate või soodustatud isikute finantsvara ning kindlustusandjate, pensionifondide või standardsete tagatiste andjate kohustused.
Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised (AF.61)	Finantsvara, mis esindab kindlustusvõtjate nõudeid kahjukindlustuse kindlustusseltside vastu ettemakstud kindlustuspreemiate ja tekkinud nõuete näol.
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused (AF.62)	Finantsvara, mis esindab kindlustusvõtjate ja annuiteedi saajate nõudeid elukindlustust pakkuvate ettevõtete kindlustustehniliste eraldiste vastu.
Pensionioigused (AF.63)	Finantsvara, mida olemasolevatel ja tulevastel pensionäridel on õigus saada oma pensioniskeemi haldurilt, st kas oma tööandja(te)lt, tööandja(te) määratud pensioniskeemist, mis moodustab osa tööandja ja töötaja vahelisest tasustamiskokkuleppest, või elukindlustusandjalt (või kahjukindlustusandjalt).
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (AF.64)	Finantsvara, mille moodustavad pensionifondide nõuded oma pensioniskeemide haldurite vastu seoses mis tahes puudujäägiga, ja finantsvara, mille moodustavad pensioniskeemi halduri nõuded oma pensionifondi vastu seoses mis tahes ülejäägiga, näiteks kui investeerimistulu ületab pensionioiguste kasvu ja vahe kuulub tasumisele pensioniskeemi haldurile.
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (AF.65)	Netossemaksete ja hüvitiste vahe, mis väljendab kindlustuskeemi kohustuse suurenemist hüvitiste saajate ees.
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames (AF.66)	Finantsvara, mille sisuks on standardsete tagatiste omanike nõuded kõnealuseid tagatisi andnud ettevõtete vastu.
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid (AF.7)	Finantsvara, mis on seotud teise finantsvaraga, mittefinantsvaraga või indeksiga ning mille kaudu saab finantsturgudel kaubelda konkreetsete finantsriskidega.

Vara klassifikaator	Kokkuvõte
Tuletisinstrumendid (AF.71)	<p>Selline finantsvara nagu optsioonid, forvardlepingud ja krediideriviivid.</p> <p>Opsioonid (AF.711), nii börsil kaubeldavad kui ka börsivälised optsioonid, on lepingud, mis annavad optsiooni omanikule õiguse, kuid mitte kohustuse osta (ostuoptsioon) optsiooni väljakirjutajalt või müüa (müügioptsioon) optsiooni väljakirjutajale finants- või mittefinantsvara (alusvara) eelnevalt kindlaks määratud hinnaga (täitmishind) teatava ajavahemiku jooksul (Ameerika tüüpi optsioon) või kindlal kuupäeval (Euroopa tüüpi optsioon). Nende põhistrateegiate alusel on välja töötatud mitmeid kombineeritud strateegiaid, näiteks langusele suunatud <i>spread</i>-strateegia (<i>bear spread</i>), tõusule suunatud <i>spread</i>-strateegia (<i>bull spread</i>), liblika-strateegia (<i>butterfly spread</i>). Nendest optsiooniliikidest on tuletatud keeruliste maksestruktuuridega nn eksotilised optsioonid.</p> <p>Forvardlepingud (AF.712) on tingimusteta finantskokkulepped, mille kohaselt tehingu vastaspoolel nõustuvad kindlaksmääratud kuupäeval ostma ja müüma teatavas koguses alusvara (finants- või mittefinantsvara) kokkulepitud lepingujärgse hinnaga (täitmishind).</p> <p>Krediideriviivid on kas forvardlepingud või optsiooni tüüpi lepingud, mille esmane eesmärk on kaubelda krediidiriskiga. Krediideriviivid on mõeldud laenude ja väärtpaperitega seotud krediidiriskidega kauplemiseks. Nii nagu muude tuletisinstrumentide puhul, vormistatakse need sageli standardsete raamlepingute alusel ning need eeldavad tagatistega ja tagatismäärade arvutamise seadustatud menetlusi, mis annab võimaluse turuhinna määramiseks. Krediidiriskid antakse riski müüjalt (kaitse saaja) üle riski ostjale (kaitse müüja) preemia eest. Krediidiriski realiseerumisel maksab riski ostja riski müüjale raha.</p>
Töötajate aktsiaoptsioonid (AF.72)	<p>Finantsvara, mille sisuks on teataval kuupäeval (optsiooni andmise kuupäev) sõlmitud kokkulepped, mis annavad töötajale õiguse osta teataval arvul tööandja aktsiaid kindlaksmääratud hinnaga (täitmishind) kas kindlaksmääratud kuupäeval (üleandmiskuupäev) või teatava tähtaja jooksul (kasutamisperiood), mis järgneb vahetult üleandmiskuupäevale.</p>
Muud saadavad/makstavad arved (AF.8)	<p>Finantsvara, mis on tekkinud finants- või mittefinantstehingu vastastehinguna seoses ajalise erinevusega tehingu ja sellele vastava makse vahel.</p>
Kaubanduskrediidid ja -ette-maksud (AF.81)	<p>Finantsvara, mis tekib seoses kauba tarnija või teenuste osutaja poolt krediidi andmisega otse oma klientidele, ettemaksetest alles pooleli või veel alustamata töö eest ning ostjate ettemaksetest veel tarnimata kauba ja osutamata teenuste eest.</p>
Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ette-maksud (AF.89)	<p>Finantsvara, mis tekib seoses ajalise erinevusega jaotustehingu või järelturu finantstehingu ja neile vastava makse vahel.</p>
Memokirjed	<p>Süsteemis on kolm memokirjet, millel näidatakse vara, mis ei ole põhiraamistikus eraldi määratletud, kuid mis pakub huvi üksikasjalikuma analüüsi seisukohalt.</p>
Kestvuskaubad (AN.m)	<p>Kestvuskaubad, mille on soetanud kodumajapidamised lõpptarbimiseks (s.o kaubad, mida ei kasutata kodumajapidamistes väärtuse säilitajatena, ja kaubad, mida ei kasuta kodumajapidamiste omanduses olevad juriidilise isiku õigusteta üksused tootmise eesmärgil).</p>
Välismaised otseinvesteeringud (AF.m1)	<p>Välismaine otseinvesteering tähendab pikaajalist suhet, mis kajastab ühe riigi residentist institutsionaalse üksuse (nn otseinvestor) kestvat osalust teise riigi institutsionaalses üksuses. Otseinvestori eesmärk on avaldada investeeringu objektiks oleva üksuse juhtimisele märkimisväärset mõju.</p>
Viivislaenu (AF.m2)	<p>Laenu näol on tegemist viivislaenuga, kui a) intressi- või laenu põhiosa maksete tähtpäev on ületatud 90 või enama päeva võrra; b) 90 päeva või pikema ajavahemiku eest makstav intress on kapitaliseeritud, refinantseeritud või selle maksetähtpäev on kokkuleppe kohaselt edasi lükatud või c) maksetega on hilinenud vähem kui 90 päeva, kuid on teisi mõjuvaid põhjuseid (näiteks esitab võlgnik pankrotiavalduse), mille tõttu on põhjust kahelda, et maksed tehakse täies ulatuses.</p>

LISA 7.2

LIIKUMINE ALGBILANSIST LÖPPBILANSI

Lisas 7.2 kirjeldatakse liikumist algbilansist lõppbilanssi, näidates üksikasjalikult iga varakategooria puhul erinevad bilansilise väärtuse muutumise viisid: tehingute kaudu või muude varade mahumuutuste ning kapitalikasumi ja -kahjumi kaudu.

Vara, kohustuste ja omakapitali klassifikaator	IV.1 Algbilanss	III.1 ja III.2 Tehingud	III.3.1 Muud mahumuutused	III.3.2 Kapitalikasum ja -kahjum		IV.3 Lõppbilanss
				III.3.2.1 Neutraalne kapitalikasum/-kahjum	III.3.2.2 Reaalne kapitalikasum/-kahjum	
Mittefinantsvara	AN.	P.5, NP	K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.
Toodetud mittefinantsvara	AN.1	P.5	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.1
Põhivara (¹)	AN.11	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.11
Eluruumid	AN.111	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.111
Muud hooned ja rajatised	AN.112	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.112
Masinad ja seadmed	AN.113	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.113
Kaitseotstarbeline põhivara	AN.114	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.114
Kultiveeritud bioloogilised ressursid	AN.115	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.115
Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted	AN.117	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.117
Varud	AN.12	P.52	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.12
Väärisesemed	AN.13	P.53	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.13
Mittetoodetud mittefinantsvara	AN.2	NP	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2
Loodusvarad	AN.21	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.21
Maa	AN.211	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.211
Mineraalsed ja energeetilised maavarad	AN.212	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.212

Vara, kohustuste ja omakapitali klassifikaator	IV.1 Algbilanss	III.1 ja III.2 Tehingud	III.3.1 Muud mahumuutused	III.3.2 Kapitalikasum ja -kahjum		IV.3 Lõppbilanss
				III.3.2.1 Neutraalne kapitalikasum/-kahjum	III.3.2.2 Reaalne kapitalikasum/-kahjum	
Mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid	AN.213	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.213
Veevarud	AN.214	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.214
Muud loodusvarad	AN.215	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.215
Raadiospektrid	AN.2151	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2151
Muu	AN.2159	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2159
Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	AN.22	NP.2	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.22
Firmaväärtus ja turundusvarad	AN.23	NP.3	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.23
Finantsvara/kohustused (?)	AF	F	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	AF.1	F.1	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.1
Sularaha ja hoiused	AF.2	F.2	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.2
Võlaväärtpaberid	AF.3	F.3	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.3
Laenud	AF.4	F.4	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.4
Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad/osakud	AF.5	F.5	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.5
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	AF.6	F.6	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.6
Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	AF.7	F.7	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.7
Muud saadavad/maks-tavad arved	AF.8	F.8	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.8
Netoväärtus	B.90	B.101	B.102	B.1031	B.1032	B.90

(1) Memokirje: AN.m: kestvuskaubad.

(2) Memokirjed: AF.m1: välismaised otseinvesteeringud; AF.m2: viivislaenud.

Tasakaalustavad kirjed

B.10	Muutused netoväärtuses
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses
B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses
B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses
B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses
B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses
B.90	Netoväärtus

Tehingud finantsvara ja -kohustustega

F.	Tehingud finantsvara ja -kohustustega
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
F.2	Sularaha ja hoiused
F.3	Võlaväärtpaberid
F.4	Laenud
F.5	Omandiväärtpaberid ning investeerimisfondide aktsiad/osakud
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
F.8	Muud saadavad/makstavad arved

Tehingud kaupade ja teenustega

P.5	Kapitali kogumahutus
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse
P.51c	Põhivara kulum (-)
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine
P.5111	Uue põhivara soetamine
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu
P.52	Varude muutus
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine

Muud akumulatsioonikirjed

NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
K.1	Vara majanduslik tekkimine
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine
K.21	Loodusvarade kahanemine
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine
K.3	Katastroofikahjud
K.4	Hüvituseteta võõrandamine
K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused
K.6	Muutused klassifitseerimises
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises
K.7	Nominaalne kapitalikasum/-kahjum
K.71	Neutraalne kapitalikasum/-kahjum
K.72	Reaalne kapitalikasum/-kahjum

8. PEATÜKK

KONTODE KOGUM

SISSEJUHATUS

- 8.01 Käesolevas peatükis esitatakse rahvamajanduse kontode kogumi kontode ja bilansside üksikasjad. Samuti antakse ülevaade sellest, milline on samas kogumis sisemajanduse ja välismaailma vastasmõju. Kirjeldatakse kaupade ja teenuste kontot, mis kajastab kaupade ja teenuste pakkumise ja kasutamise aluseks olevat raamatupidamis põhimõtet. Lisaks esitatakse majanduse integreeritud kontode kogum, kus iga sektor on esitatud samas kogumis koos kontokannete koondnäitajatega.

Kontode kogum

- 8.02 ESA kajastab voogusid ja vara seisu kontode korrastatud kogumina. Kontod kirjeldavad majandustsükli alates tootmisest ja tulude moodustamisest kuni nende jaotamise, ümberjaotamise ning lõpptarbimises kasutamiseni. Samuti kajastab ESA säästu vormis ülejäägi kasutamist, et näidata nii mittefinants- kui ka finantsvara akumulatsiooni.

- 8.03 Iga konto kirjeldab ressursse ja kasutamist, mida tasakaalustatakse tasakaalustava kirjega, mis tavaliselt on konto kasutamise poolel. Tasakaalustav kirje kantakse üle järgmisele kontole ressursside poolele esimese kirjena.

Majanduselu loogilisel analüüsil põhineva tehingute struktureeritud kajastamise tulemusena saadakse koondnäitajad, mida on vaja institutsionaalse sektori või allsektori ning kogumajanduse uurimiseks. Kontode liigendamisel on lähtutud vajadusest tuua esile kõige olulisem majandusteave, sealhulgas iga konto tasakaalustav kirje.

- 8.04 Kontod on jaotatud kolme rühma:

- a) jooksevkontod kajastavad tootmist ning tulude moodustamist, jaotamist ja ümberjaotamist ning kasutamist lõpptarbimiseks. Tulu, mida lõpptarbimiseks otseselt ei kasutata, kajastatakse tasakaalustava kirjena „sääst”, mis kantakse akumulatsioonikontodesse üle kapitalikonto esimese kirjena ressursside poolel;
- b) akumulatsioonikontode abil analüüsitakse üksuste varas ja kohustustes toimunud muutusi ning need võimaldavad kirjendada netoväärtuse (vara ja kohustuste vahe) muutusi;
- c) bilanss näitab koguvara ja -kohustusi ning muutusi netoväärtuses arvestusperioodi alguses ja lõpus. Kõik akumulatsioonikontodel kirjeldatud vara ja kohustustega seotud vood on nähtavad ka bilanssides toimuvate muutustena.

- 8.05 Kontode kogum hõlmab institutsionaalseid üksusi, institutsionaalseid sektoreid ja allsektoreid ning kogumajandust.

- 8.06 Tasakaalustamiseks kasutatakse nii neto- kui ka kogunäitajaid. Kogunäitajad on arvutatud enne ning netonäitajad pärast põhivara kulumi mahaarvamist. Tulu tasakaalustavaid kirjeid on olulisem esitada netokujul, kuna kasutatav netotulu peab kompenseerima amortiseerunud kapitali selleks, et majanduse kapitalivaru säiliks.

- 8.07 Kontod esitatakse kahel viisil:

- a) majanduse integreeritud kontodena; sel juhul esitatakse ühes tabelis kontod kõigi institutsionaalsete sektorite, kogumajanduse ja välismaailma kohta;
- b) üksikasjalikumalt teavet andva kontode kogumina. Igat kontot kirjeldavad tabelid on esitatud käesoleva peatüki osas „Kontode kogum”.

- 8.08 Tabelis 8.1 esitatakse kokkuvõtlikult kontod, tasakaalustavad kirjed ja peamised koondnäitajad. Peamiste koondnäitajate koodi ei ole tabelis esitatud; see on sama nagu tasakaalustavate kirjete kood, kuid numbriga järel on lisatud tärn. Näiteks kirje „Esmaste tulude bilanss” kood on B.5g ning sellele vastava peamise koondnäitaja „kogurahvatulu” kood on B.5*g.

- 8.09 Tasakaalustavad kirjed on tabelis esitatud kogunäitajatenäitajana, millele osutab tähe „g” kasutamine nende koodis. Igale kogunäitaja koodile vastab ka netonäitaja kood, mille puhul on maha arvatud hinnanguline kulum. Näiteks kogulisandväärtuse kood on B.1g ja vastava netonäitaja (netolisandväärtus) kood on B.1n, mille puhul on maha arvatud hinnanguline kulum.

Tabel 8.1. Kontode, tasakaalustavate kirjete ja peamiste koondnäitajate kokkuvõtlik esitus

Kontod						Tasakaalustavad kirjed		Peamised koondnäitajad		
Institutsionaalsete sektorite täielik kontode kogum										
Jooksev-kontod	I.	Tootmiskonto	I.	Tootmiskonto				B.1g	Kogulisandväärtes	Sisemajanduse koguprodukt (SKP)
	II.	Tulude jaotamise ja kasutamise kontod	II.1	Tulu esmase jaotamise konto	II.1.1	Tulude moodustamise konto		B.2g B.3g	Tegevuse koguuülejääk Kogusegatulu	
					II.1.2	Esmaste tulude jaotamise konto	II.1.2.1	B.4g	Ettevõtluse kogutulu	
							II.1.2.2	B.5g	Esmaste kogutulude bilanss	Kogurahvatulu
			II.2	Tulude teisese jaotamise konto				B.6g	Kasutatav kogutulu	Kasutatav kogurahvatulu
			II.3	Mitterahalise tulu ümberjaotamise konto				B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	
			II.4	Tulude kasutamise konto	II.4.1	Kasutatava tulu kasutamise konto		B.8g	Kogusääst	Rahvamajanduse kogusääst
					II.4.2	Korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto				
Akumulatsioonikontod	III.	Akumulatsioonikontod	III.1	Kapitalikonto	III.1.1	Säästmisest ja kapitalisiiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto		B.101	Säästmisest ja kapitalisiiiretest tingitud muutused netoväärtuses	
					III.1.2	Mittefinantsvara soetuste konto		B.9	Netolaenuandmine/-võtmine	
			III.2	Finantskonto				B.9	Netolaenuandmine/-võtmine	

Kontod								Tasakaalustavad kirjed		Peamised koondnäitajad
			III.3	Vara muude muutuste konto	III.3.1	Vara muude mahumuutuste konto		B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	
					III.3.2	Ümberhindluskontod		B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	
							III.3.2.1	B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	
							III.3.2.2	B.1032	Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	
Bilansid	IV.	Bilansid	IV.1	Algbilanss				B.90	Netoväärtus	Rahvuslik rikkus
			IV.2	Bilansimuutused				B.10	Muutused netoväärtuses, kokku	Muutused rahvuslikus rikkuses
			IV.3	Lõppbilanss				B.90	Netoväärtus	Rahvuslik rikkus

Tabel 8.1. Kontode, tasakaalustavate kirjete ja peamiste koondnäitajate kokkuvõtlik esitus (jätk)

Kontod								Tasakaalustavad kirjed		Peamised koondnäitajad
Tehingute kontod										
	0.	Kaupade ja teenuste konto								
Välismaailma konto (välistehingute konto)										
Jooksev-konto	V.	Välismaailma konto	V.I	Kaupade ja teenuste välismajanduskonto				B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo
			V.II	Esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduse konto				B.12	Välismajanduse jooksev-konto saldo	Välismajanduse jooksev-konto saldo
Akumulatsioonikontod			V.III	Välismaailma akumulatsioonikontod	V.III.1	Kapitalikonto	V.III.1.1	B.101	Välismajanduse jooksev-konto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses	

Kontod							Tasakaalustavad kirjed		Peamised koondnäitajad	
						V.III.1.2	Mittefinantsvara soetuste konto	B.9	Netolaenuandmine/-võtmine	
					V.III.2	Finantskonto		B.9	Netolaenuandmine/-võtmine	Netolaenuandmine/-võtmine
					V.III.3	Vara muude muutuste konto	V.III.3.1	B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	
							V.III.3.2	B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	
Bilansid			V.IV	Välisvara ja -kohustuste konto	V.IV.1	Algbilanss		B.90	Netoväärtus	Rahvusvaheline neto-investeeringupositsioon
					V.IV.2	Bilansimuutused		B.10	Muutused netoväärtuses	
					V.IV.3	Lõppbilanss		B.90	Netoväärtus	Rahvusvaheline neto-investeeringupositsioon

KONTODE KOGUM**Jooksevkontod****Tootmiskonto (I)**

- 8.10 Tootmiskonto (I) näitab tootmisprotsessiga seotud tehinguid. Seda koostatakse institutsionaalsete sektorite ja tegevusalade kaupa. Selle konto ressursside poolel kajastub toodang ja kasutamise poolel vahetarbimine.
- 8.11 Tootmiskonto sisaldab ühte süsteemi kõige olulisemat tasakaalustavat kirjet, nimelt lisandväärtust, milleks on iga tootmistegevusega seotud üksuse poolt loodud väärtus, ning olulist koondnäitajat – sisemajanduse koguprodukti. Lisandväärtus on majanduslikult oluline nii institutsionaalsete sektorite kui ka tegevusalade jaoks.
- 8.12 Lisandväärtust (konto tasakaalustav kirje) võib arvutada enne või pärast põhivara kulumi arvestamist, st kogu- või netonäitajana. Arvestades, et toodang on antud alushindades ja vahetarbimine ostjahindades, ei sisalda lisandväärtus netotootemaksusid.
- 8.13 Kogumajanduse tasandil sisaldab tootmiskonto ressursside poolel lisaks toodete ja teenuste toodangule ka netotootemaksusid. See võimaldab tasakaalustava kirjena leida sisemajanduse koguprodukti (turuhindades). Selle olulise tasakaalustava koondnäitaja (turuhindadega kohandatud kogumajanduse lisandväärtus) kood on B.1*g ning see on SKP turuhindades. Sisemajanduse netoprodukti kood on B.1*n.
- 8.14 Kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM) kajastatakse kasutajate kuludena. Selleks on osa finantsvahendajatele makstavaid intressimakseid vaja ümber klassifitseerida makseteks teenuste eest ja kajastada need finantsvahendusteenuse osutajate toodanguna. Samas summas kajastatakse kasutuspoolel teenuste tarbimist. SKP väärtust mõjutab see osa FISIM-ist, mis jaotatakse lõpptarbimisele, ekspordile ja impordile.

Tabel 8.2. I konto: tootmiskonto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
3 604	3 604								P.1	Toodang
3 077	3 077								P.11	Turutoodang
147	147								P.12	Toodang enda lõpptarbens
380	380								P.13	Turuväline toodang
1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Vahetarbimine
133	133								D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid
1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g/B.1*g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt
222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Põhivara kulum
1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n/B.1*n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
P.1	Toodang	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604
P.11	Turutoodang	2 808	146	0	123	0	3 077			3 077
P.12	Toodang enda lõpptarbens	0	0	0	147	0	147			147
P.13	Turuväline toodang			348		32	380			380
P.2	Vahetarbimine								1 883	1 883
D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid						133			133
B.1g/B.1*g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt									
P.51c	Põhivara kulum									
B.1n/B.1*n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt									

Tulude jaotamise ja kasutamise kontod (II)

- 8.15 Tulude jaotamist ja kasutamist analüüsitakse neljal tasemel: esmane jaotamine, teisene jaotamine, mitterahalise tulu ümberjaotamine ja tulu kasutamine.

Esimene tase hõlmab otseselt tootmisprotsessi tulemusena moodustatavat tulu ja selle jaotamist tootmistegurite (töö, kapital) ning valitsemissektori vahel (tootmis- ja impordimaksude ning toetuste kaudu). See teeb võimalikuks tegevuse ülejäägi (või kodumajapidamiste puhul segatulu) ja esmase tulu kindlaksmääramise.

Teisel tasemel käsitletakse tulu ümberjaotamist selliste ülekannete kaudu, mis on muud kui mitterahalised sotsiaalsiirded ja kapitalisiirded. See annab tasakaalustavaks kirjeks kasutatava tulu.

Kolmandal tasemel käsitatakse valitsuse ja KTKTide poolt ühiskonnale pakutavaid individuaalseid teenuseid osana kodumajapidamiste lõpptarbimisest ning vastav tulu on kodumajapidamiste arvestuslik tulu. See saavutatakse kahe korrigeeritud kirjetega konto abil. Võetakse kasutusele uus konto „mitterahalise tulu ümberjaotamise konto”, mille ressursside all näidatakse kodumajapidamiste arvestuslikku lisatulu ning kasutamise poolel valitsemissektori ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide (KTKTid) vastavaid kulusid. See annab tasakaalustava kirje „korrigeeritud kasutatav tulu”, mis kogumajanduse seisukohast võrdub kasutatava tuluga, kuid mille jaotus kodumajapidamiste sektori, valitsemissektori ja KTKTide sektori lõikes erineb.

Neljandal tasemel kantakse kasutatav tulu üle järgmisele kontole (kasutatava tulu kasutamise konto), mis näitab, kuidas tulu kasutatakse, jättes tasakaalustavaks kirjeks säästu. Kui individuaalsed teenused kirjendatakse mitterahalise tulu ümberjaotamise kontol kodumajapidamiste tarbimisena, näitab korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto, kuidas kodumajapidamised kasutavad korrigeeritud kasutatavat tulu valitsemissektori ja KTKTide tehtud mitterahaliste sotsiaalsiiretele. Lisades nimetatud mitterahaliste sotsiaalsiirete väärtuse kodumajapidamiste lõpptarbimisele, saadakse kirje „Tegelik lõpptarbimine”. Valitsemissektori ja KTKTide tarbimist vähendatakse sama suure vastandsumma võrra, nii et kui säästu arvutatakse valitsemissektori, KTKTide sektori ja kodumajapidamiste sektori kohta, on korrigeeritud arvestuse korral iga sektori säästu tasakaalustav kirje sama suur kui tavapärase arvestuse korral.

Tulu esmase jaotamise kontod (II.1)**Tulude moodustamise konto (II.1.1)**

Tulude moodustamise konto skeem institutsionaalsete sektorite kaupa on esitatud tabelis 8.3.

- 8.16 Tulude moodustamise konto on esitatud ka tegevusalade kaupa pakkumise ja kasutamise tabelite veergudes.
- 8.17 Tulude moodustamise kontol on tehingud esmaste tuludega esitatud pigem tulu allika kui saaja vaatepunktist.
- 8.18 See konto näitab, mil määral lisandväärtus katab hüvitisi töötajatele ning muid tootmismakse (miinus tootmis-subsiidiumid). Tasakaalustavaks kirjeks on tegevuse ülejääk, mis on ülejääk (või puudujääk) tootmistevõtte lõikes enne intresside, rendi-/üüritasude või lõivude arvesse võtmist, mida tootmisüksus
- a) peab tasuma sellise finantsvara või loodusvara eest, mis on laenatud või renditud;
  - b) peab saama sellise finantsvara või loodusvara eest, mille omanik ta on.
- 8.19 Kodumajapidamiste sektorisse kuuluvate juriidilise isiku õigusteta üksuste puhul sisaldab tulude moodustamise konto tasakaalustav kirje kaudselt elementi, mis vastab omaniku või tema pereliikmete töötasule. Sellisel mittepalgalise isiku tulul on nii palgale kui ka ettevõtja kasumile iseloomulikke jooni. Sellist tulu, mis ei ole rangelt võttes ainuüksi ei palk ega kasum, nimetatakse segatuluks.
- 8.20 Omanike kasutuses olevate eluruumide eluasemeteenuste puhul, mida kodumajapidamised osutavad enda tarbeks, on tulude moodustamise konto tasakaalustavaks kirjeks tegevuse ülejääk (ja mitte segatulu).

Tabel 8.3. II.1.1 konto: tulude moodustamise konto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.1g/B.1*g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt
									B.1n/B.1*n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt
1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Hüvitised töötajatele
950			950	6	11	63	29	841	D.11	Palk
200			200	5	0	55	5	145	D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud
181			181	4	0	51	4	132	D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
168			168	4	0	48	4	122	D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud
13			13	0	0	3	0	10	D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud
19			19	1	0	4	1	13	D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
18			18	1	0	4	1	12	D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud
1			1	0	0	0	0	1	D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud
235		0	235						D.2	Tootmis- ja impordimaksud
141		0	141						D.21	Tootemaksud
121		0	121						D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud
17		0	17						D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks
17		0	17						D.2121	Imporditollimaksud
0		0	0						D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud
3		0	3						D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud
94		0	94	1	0	1	4	88	D.29	Muud tootmismaksud
- 44		0	- 44						D.3	Subsiidiumid
- 8		0	- 8						D.31	Tootesubsiidiumid

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud									
D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud									
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud									
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud									
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud									
D.2	Tootmis- ja impordimaksud								0	
D.21	Tootemaksud								0	
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud								0	
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks								0	
D.2121	Imporditollimaksud								0	
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud								0	
D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud								0	
D.29	Muud tootmismaksud								0	
D.3	Subsiidiumid								0	
D.31	Tootesubsiidiumid								0	
D.311	Impordisubsiidiumid								0	
D.319	Muud tootesubsiidiumid								0	
D.39	Muud tootmissubsiidiumid								0	
B.2g	Tegevuse koguülejäak									
B.3g	Kogusegatulu									
B.2n	Tegevuse netoülejäak									
B.3n	Netosegatulu									

Esmaste tulude jaotamise konto (II.1.2)

- 8.21 Erinevalt tulude moodustamise kontost puudutab esmaste tulude jaotamise konto residendist üksuseid ja institutsionaalseid sektoreid, mis on pigem esmase tulu saajad kui selle tootjad.
- 8.22 „Esmane tulu” on tulu, mida saavad residendist üksused oma otsese osalemise eest tootmisprotsessis ning finantsvara või loodusvara omanikud oma loodusvara teiste institutsionaalsete üksuste käsutusse andmise eest.
- 8.23 Kodumajapidamiste sektori puhul ei vasta tulude moodustamise konto kirje D.1 kasutamise poolel töötajatele makstavate hüvitiste kirjele (D.1) esmaste tulude jaotamise konto ressursside poolel. Kodumajapidamiste tulude moodustamise konto kirje kasutamise pool näitab, kui palju makstakse kodumajapidamiste sektori töötajatele. Kodumajapidamiste esmaste tulude jaotamise konto kirje ressursside pool näitab kodumajapidamiste sektori koguhüvitisi, mille on töötajad teeninud töötamisega ettevõtetes, valitsussektoris jne. Seega on kodumajapidamiste esmaste tulude jaotamise konto kirje palju ulatuslikum kui kodumajapidamiste sektori tulude moodustamise konto kirje.
- 8.24 Esmaste tulude jaotamise kontot (II.1.2) on võimalik arvutada ainult institutsionaalsete sektorite ja allsektorite kaupa. Tegevusalade kaupa on võimatu osadeks jaotada mõningaid finantseerimisega (kapitalilaenu andmine ja võtmine) ning varaga seotud voogusid.
- 8.25 Esmaste tulude jaotamise konto on jagatud ettevõtlustulu kontoks (II.1.2.1) ja muude esmaste tulude jaotamise kontoks (II.1.2.2).

Tabel 8.4. II.1.2 konto: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.2g	Tegevuse koguülejäak
									B.3g	Kogusegatulu
									B.2n	Tegevuse netoülejäak
									B.3n	Netosegatulu
6		6							D.1	Hüvitised töötajatele
6		6							D.11	Palk
0		0							D.12	Tööandjate sotsiaalmaksed
0		0							D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed
0		0							D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksed
0		0							D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed
0		0							D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed
0		0							D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksed
0		0							D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed
0									D.2	Tootmis- ja impordimaksud
0									D.21	Tootemaksud
0									D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud
0									D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks
0									D.2121	Imporditollimaksud
0									D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud

Kasutamine										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
0									D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud
0									D.29	Muud tootmismaksud
0									D.3	Subsiidiumid
0									D.31	Tootesubsiidiumid
0									D.311	Impordisubsiidiumid
0									D.319	Muud tootesubsiidiumid
0									D.39	Muud tootmissubsiidiumid
435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Omanditulu
230		13	217	6	14	35	106	56	D.41	Intress
79		17	62	0			15	47	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu
67		13	54				15	39	D.421	Dividendid
12		4	8				0	8	D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad
14		14	0				0	0	D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult
47		0	47				47		D.44	Muu investeerimistulu
25		0	25				25		D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu
8		0	8				8		D.442	Pensionioõiguste alusel makstav investeerimistulu

Kasutamine										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
14		0	14				14		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu
6		0	6				6		D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid
8		0	8				8		D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum
653			65	0	27	7	0	31	D.45	Rent ja üür
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu

Tabel 8.4. II.1.2 konto: esmaste tulude jaotamine (jätk)

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
B.2g	Tegevuse koguülejääk	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Kogusegatulu				61		61			61
B.2n	Tegevuse netoülejääk	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Netosegatulu				53		53			53
D.1	Hüvitised töötajatele				1 154		1 154	2		1 156

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.11	Palk				954		954	2		956
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud				200		200	0		200
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud				181		181	0		181
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud				168		168	0		168
D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud				13		13	0		13
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud				19		19	0		19
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud				18		18	0		18
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud				1		1	0		1
D.2	Tootmis- ja impordimaksud			235			235			235
D.21	Tootemaksud			141			141			141
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud			121			121			121
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks			17			17			17
D.2121	Imporditollimaksud			17			17			17
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud			0			0			0
D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud			3			3			3
D.29	Muud tootmismaksud			94			94			94
D.3	Subsiidiumid			- 44			- 44			- 44
D.31	Tootesubsiidiumid			- 8			- 8			- 8
D.311	Impordisubsiidiumid			0			0			0

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.319	Muud tootesubsidiidumid			- 8			- 8			- 8
D.39	Muud tootmissubsidiidumid			- 36			- 36			- 36
D.4	Omanditulu	96	149	22	123	7	397	38		435
D.41	Intress	33	106	14	49	7	209	21		230
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	10	25	7	20	0	62	17		79
D.421	Dividendid	10	25	5	13	0	53	14		67
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad			2	7		9	3		12
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult	4	7	0	3	0	14	0		14
D.44	Muu investeerimistulu	8	8	1	30	0	47	0		47
D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	5	0	0	20	0	25	0		25
D.442	Pensionidõiguste alusel makstav investeerimistulu				8		8	0		8
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	3	8	1	2	0	14	0		14
D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	1	3	0	2	0	6	0		6
D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	2	5	1	0	0	8	0		8
D.45	Rent ja üür	41	3	0	21	0	65			65
B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu									
B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu									

Ettevõtlustulu konto (II.1.2.1)

- 8.26 Ettevõtlustulu konto eesmärk on sellise tasakaalustava kirje leidmine, mis vastab äriamatupidamises jaotamata kasumile enne maksude mahaarvamist.
- 8.27 Valitsemissektori ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide puhul kajastuvad sellel kontrol ainult nende turupõhised tegevused.
- 8.28 Ettevõtlustulu vastab tegevuse ülejäägile või segatulule (ressursside poolel):
- pluss* finantsvaralt ja muult ettevõttele kuuluvalt varalt saadav omanditulu (ressursside poolel);
- miinus* ettevõtte poolt laenudelt makstavad intressid, muu makstav investeerimistulu ning maa ja muude loodusvarade eest makstavad rendid (kasutamise poolel).
- Ettevõtlustulust ei arvata maha dividendidena makstavat omanditulu, kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summasid ega reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt.

Muude esmaste tulude jaotamise konto (II.1.2.2)

- 8.29 Muude esmaste tulude jaotamise konto kaudu pöördatakse ettevõtlustulu kontseptsioonilt tagasi esmase tulu kontseptsiooni juurde. Seetõttu sisaldab see konto esmase tulu elemente, mida ettevõtlustulu konto ei kajasta:
- a) ettevõtete puhul jaotatud dividendid, kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad ja reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (kasutamise poolel);
- b) kodumajapidamiste puhul:
- 1) makstav omanditulu, v.a ettevõtlustegevusega seotud rendid ja intressid (kasutamise poolel);
  - 2) hüvitised töötajatele (ressursside poolel);
  - 3) saadav omanditulu, v.a ettevõtlustegevusega seotud rendid ja intressid (ressursside poolel);
- c) valitsemissektori puhul:
- 1) makstav omanditulu, v.a turupõhiste tegevustega seotud tulu (kasutamise poolel);
  - 2) tootmis- ja impordimaksude ning subsiidiumide vahe (ressursside poolel);
  - 3) saadav omanditulu, v.a turupõhiste tegevustega seotud tulu (ressursside poolel).

Tabel 8.5. II.1.2.1 konto: ettevõtlustulu

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.2g	Tegevuse koguülejääk
									B.3g	Kogusegatulu
									B.2n	Tegevuse netoülejääk
									B.3n	Netosegatulu
240			240				153	87	D.4	Omanditulu
162			162				106	56	D.41	Intress
									D.42	Ettevõtete jaotatud tulu
									D.421	Dividendid
									D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad
									D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult
47			47				47		D.44	Muu investeerimistulu
25			25				25		D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu
8			8				8		D.442	Pensionihõiguste alusel makstav investeerimistulu
14			14				14		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu
31			31				0	31	D.45	Rent /ja üür
343			343				42	301	B.4g	Ettevõtluse kogutulu
174			174				30	144	B.4n	Ettevõtluse netotulu

Tabel 8.5. II.1.2.1 konto: ettevõtlustulu (jätk)

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.2g	Tegevuse kogutule jääk	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Kogusegatulu				61		61			61
B.2n	Tegevuse netotule jääk	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Netosegatulu				53		53			53
D.4	Omanditulu	96	149				245			245
D.41	Intress	33	106				139			139
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	10	25				35			35
D.421	Dividendid	10	25				35			35
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad						0			0
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult	4	7				11			11
D.44	Muu investeerimistulu	8	8				16			16
D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	5					5			5
D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu						0			0
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	3	8				11			11
D.45	Rent ja üür	41	3				44			44
B.4g	Ettevõtluse kogutulu									
B.4n	Ettevõtluse netotulu									

Tabel 8.5. II.1.2.2 konto: muude esmaste tulude jaotamine

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.4g	Ettevõtluse kogutulu
									B.4n	Ettevõtluse netotulu
6		6							D.1	Hüvitised töötajatele
6		6							D.11	Palk
									D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud
									D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
									D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
									D.2	Tootmis- ja impordimaksud
									D.21	Tootemaksud
									D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud
									D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks
									D.2121	Imporditollimaksud
									D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud
									D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud
									D.29	Muud tootmismaksud
									D.3	Subsiidiumid
									D.31	Tootesubsiidiumid
									D.311	Impordisubsiidiumid

Kasutamine										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		
Kokku										Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
									D.319	Muud tootesubsiidiumid
									D.39	Muud tootmissubsiidiumid
214		63	151	6	41	42	15	47	D.4	Omanditulu
68		13	55	6	14	35			D.41	Intress
98		36	62				15	47	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu
54		0	54				15	39	D.421	Dividendid
44		36	8					8	D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad
14		14	0						D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult
									D.44	Muu investeerimistulu
									D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu
									D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu
									D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu
34			34	0	27	7			D.45	Rent ja üür
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu

Tabel 8.5. II.1.2.2 konto: muude esmaste tulude jaotamine (jätk)

		Ressursid						Vastavad kirjed		
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1			
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemisector	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.4g	Ettevõtluse kogutulu	301	42				343			343
B.4n	Ettevõtluse netotulu	144	30				174			174
D.1	Hüvitised töötajatele				1 154		1 154	2		1 156
D.11	Palk				954		954	2		956
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksed				200		200			200
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed				181		181			181
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed				19		19			19
D.2	Tootmis- ja impordimaksud			235			235			235
D.21	Tootemaksud			141			141			141
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud			121			121			121
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks			17			17			17
D.2121	Imporditollimaksud			17			17			17
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud			0			0			0
D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud			3			3			3
D.29	Muud tootmismaksud			94			94			94
D.3	Subsiidiumid			- 44			- 44			- 44
D.31	Tootesubsiidiumid			- 8			- 8			- 8

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.311	Impordisubsiidiumid			0			0			0
D.319	Muud tootesubsiidiumid			- 8			- 8			- 8
D.39	Muud tootmissubsiidiumid			- 36			- 36			- 36
D.4	Omanditulu			22	123	7	152	38		190
D.41	Intress			14	49	7	70	21		91
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu			7	20	0	27	17		44
D.421	Dividendid			5	13	0	18	14		32
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad			2	7	0	9	3		12
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult			0	3	0	3	0		3
D.44	Muu investeerimistulu			1	30	0	31	0		31
D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu			0	20	0	20	0		20
D.442	Pensionidõiguste alusel makstav investeerimistulu			0	8	0	8	0		8
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu			1	2	0	3	0		3
D.45	Rent ja üür			0	21	0	21			21
B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu									
B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu									

Tulude teisese jaotamise konto (II.2)

- 8.30 Tulude teisese jaotamise konto näitab, kuidas jaotub institutsionaalse sektori esmane tulu ümberjaotamise käigus: jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne, sotsiaalmaksud ja -toetused (v.a mitterahalised sotsiaalsiirded) ning muud jooksvad siirded.
- 8.31 Konto tasakaalustavaks kirjeks on kasutatav tulu, mis kajastab jooksvaid tehinguid ja kujutab endast lõpptarbimiseks või säästuks olemasolevat summat.
- 8.32 Sotsiaalmaksud kirjendatakse kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel ning sotsiaalkindlustussüsteemi haldavate institutsionaalsete sektorite tulude teisese jaotamise konto ressursside poolel. Kui sotsiaalmaksud peab töötajate eest kinni tööandja, siis lülitatakse need maksud kõigepealt tööandja tulude moodustamise konto kasutamise poolele, kuna nad moodustavad osa töötajatele makstavatest hüvitistest. Sotsiaalmakseid kirjendatakse sel juhul ka kodumajapidamiste tulude esmase jaotamise konto ressursside poolel, kuna neid võib käsitada kodumajapidamiste poolt saadava tuluna.

Kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel näidatud sotsiaalmaksud ei sisalda teenustasusid pensionifondide ja muude kindlustusandjate poolt, kellest osa või kõigi ressurssid on moodustunud tege-
likest sotsiaalmaksetest.

Tabelis on esitatud korrigeerimiskirje sotsiaalkindlustusskeemi teenustasude jaoks. Netosotsiaalmaksud (D.61) kirjendatakse ilma kõnealuste teenustasudeta, kuid kuna teenustasusid on keeruline eraldada tehingu D.61 komponentide lõikes, näidatakse makseid tabelis eraldi kogusummas. Seega avaldub D.61 selle komponentide summa ja korrigeerimiskirje vahena.

Mitterahalise tulu ümberjaotamise konto (II.3)

- 8.33 Mitterahalise tulu ümberjaotamise konto annab ulatuslikuma pildi kodumajapidamiste tulust, sest sinna lülitatakse valitsemissektorilt ja KTKTIdelt tasuta saadud konkreetseid kaupu ja teenuseid kirjeldavad voonäitajad, st mitterahalised sotsiaalsiirded. See hõlbustab majanduslikes ja sotsiaalsetes tingimustes toimunud muutuste või erinevuste ajalist võrdlemist ning võimaldab valitsemissektori osa tulude ümberjaotamises täiendavalt analüüsida.
- 8.34 Mitterahalisi sotsiaalsiirdeid kirjendatakse kodumajapidamiste puhul mitterahalise tulu ümberjaotamise konto ressursside poolel ning valitsemissektori ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide puhul sama konto kasutamise poolel.
- 8.35 Mitterahalise tulu ümberjaotamise konto tasakaalustav kirje on „korrigeeritud kasutatav tulu”, mis on korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto (II.4.2) ressursside poole esimene kirje.

Tabel 8.6. II.2 konto: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu
									B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu
1 229		17	1 212	7	582	248	277	98		Jooksvad siirded
213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne
204		1	203	0	176	0	7	20	D.51	Tulumaksud
9			9	0	2	0	3	4	D.59	Muud jooksvad maksud
333		0	333		333				D.61	Netosotsiaalmaksud
181		0	181		181				D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
168		0	168		168				D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud
13		0	13		13				D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
19		0	19		19				D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
18		0	18		18				D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud
1		0	1		1				D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
129		0	129		129				D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud
115		0	115		115				D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud
14		0	14		14				D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
10		0	10		10				D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused
8		0	8		8				D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused

Kasutamine										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
2		0	2		2				D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalsete (v.a pensionimaksed) täiendused
- 6		0	- 6		- 6				D.61SC	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud
384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded
53		0	53			53			D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised
45		0	45			45			D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensionihüvitised
8		0	8			8			D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised
279		0	279	5	0	7	205	62	D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised
250		0	250	3	0	5	193	49	D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised
29		0	29	2	0	2	12	13	D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised
52			52			52			D.623	Rahalised sotsiaalabitoetused
299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Muud jooksvad siirded
58		2	56	0	31	4	13	8	D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad
44		1	43	0	31	4	0	8	D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad
14		1	13				13		D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad
60		12	48				48		D.72	Kahjukindlustuse nõuded
45		0	45				45		D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded
15		12	3				3		D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded
96		0	96			96			D.73	Valitsemissektorisised jooksvad siirded
23		1	22			22			D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö

Kasutamine										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		
Kokku										Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
53		1	52	2	40	5	1	4	D.75	Mitmesugused jooksvad siirded
36		0	36	0	29	5	1	1	D.751	Jooksvad siirded KTKTidele
8		1	7		7				D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded
9		0	9	2	4	0	0	3	D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded
9			9			9			D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid
1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Kasutatav kogutulu
1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Kasutatav netotulu

Tabel 8.6. II.2 konto: tulude teisese jaotamise konto (jätk)

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864
B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642
	Jooksvad siirded	72	275	367	420	40	1 174	55		1 229
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne			213			213	0		213
D.51	Tulumaksud			204			204	0		204
D.59	Muud jooksvad maksud			9			9			9
D.61	Netosotsiaalmaksud	66	212	50	0	5	333	0		333

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed	31	109	38	0	3	181	0		181
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksed	27	104	35	0	2	168	0		168
D.6112	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	4	5	3	0	1	13	0		13
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed	12	2	4	0	1	19	0		19
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksed	12	1	4	0	1	18	0		18
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	0	1	0	0	0	1	0		1
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed	25	94	9	0	1	129	0		129
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksed	19	90	6	0	0	115	0		115
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	6	4	3	0	1	14	0		14
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused		10				10	0		10
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused		8				8	0		8
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksed) täiendused		2				2	0		2
D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud	2	3		1		6	0		6
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded				384		384	0		384
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised				53		53	0		53
D.6211	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised				45		45	0		45
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised				8		8	0		8
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised				279		279	0		279

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised				250		250	0		250
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised				29		29	0		29
D.623	Rahalised sotsiaalabitoetused				52		52	0		52
D.7	Muud jooksvad siirded	6	62	104	36	36	244	55		299
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad		47				47	11		58
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad		44				44			44
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad		3				3	11		14
D.72	Kahjukindlustuse nõuded	6	15	1	35	0	57	3		60
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	6		1	35		42	3		45
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded		15				15	0		15
D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded			96			96	0		96
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö			1			1	22		23
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	0	0	6	1	36	43	10		53
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele					36	36			36
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded				1		1	7		8
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded			6			6	3		9
D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid							9		9
B.6g	Kasutatav kogutulu									
B.6n	Kasutatav netotulu									

Tabel 8.7. II.3 konto: mitterahalise tulu ümberjaotamise konto

Kasutamine											
		Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mitteinantssettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
										B.6g	Kasutatav kogutulu
										B.6n	Kasutatav netotulu
215			215	31		184				D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded
211			211	31		180				D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang
4			4			4				D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang
1 826			1 826	6	1 434	133	25	228		B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu
1 604			1 604	3	1 411	106	13	71		B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Mitteinantssettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.6g	Kasutatav kogutulu	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826
B.6n	Kasutatav netotulu	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded				215		215			215
D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang				211		211			211
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang				4		4			4
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu									
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu									

Tulude kasutamise konto (II.4)

- 8.36 Lõpptarbimisega institutsionaalsete sektorite puhul näitab tulude kasutamise konto seda, kuidas kasutatav tulu (või korrigeeritud kasutatav tulu) jaguneb lõpptarbimiskulude (või tegeliku lõpptarbimise) ja säästu vahel.
- 8.37 Süsteemis on lõpptarbimine ainult valitsemissektoril, kodumajapidamisi teenindavatel kasumitaotluseta institutsioonidel ja kodumajapidamistel. Lisaks sellele sisaldab tulude kasutamise konto kodumajapidamiste ja pensionifondide jaoks tasakaalustavat kirjet (D.8 – kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks), mida koostatakse sõltuvalt viisist, kuidas registreeritakse kodumajapidamiste ja pensionifondide vahelisi tehinguid. Seda selgitatakse jaotustehingute peatüki punktis 4.141.

Kasutatava tulu kasutamise konto (II.4.1)

- 8.38 Kasutatava tulu kasutamise konto sisaldab lõpptarbimiskulude mõistet, mida rahastavad erinevad asjaomased sektorid: kodumajapidamised, valitsemissektor ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid.
- 8.39 Kasutatava tulu kasutamise konto tasakaalustavaks kirjeks on sääst.

Korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto (II.4.2)

- 8.40 See konto on seotud mitterahalise tulu ümberjaotamise kontoga (II.3). Korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto sisaldab tegelikku lõpptarbimise mõistet, mis leitakse kodumajapidamiste lõpptarbimiseks tegelikult kasutuses olevate kaupade ja teenuste väärtuse põhjal, isegi kui nende soetamist rahastavad valitsemissektor või kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid.

Seetõttu hõlmab valitsemissektori ja KTKTide tegelik lõpptarbimine ainult kollektiivset lõpptarbimist.

- 8.41 Kogumajanduse tasemel on lõpptarbimiskulud ja tegelik lõpptarbimine võrdsed, erineb ainult nende jaotus institutsionaalsete sektorite vahel. Sama kehtib kasutatava tulu ja korrigeeritud kasutatava tulu kohta.
- 8.42 Sääst on tasakaalustavaks kirjeks mõlemat tüüpi tulu kasutamise kontos. Kõikide sektorite puhul on selle väärtus sama, sõltumata sellest, kas sääst arvutati kasutatava tulu ja lõpptarbimiskulude või korrigeeritud kasutatava tulu ja tegeliku lõpptarbimise vahena.
- 8.43 Sääst (positiivne või negatiivne) on jooksvate tehingute põhjal saadud näitaja, mille põhjal luuakse side akumulaatsiooniga. Kui sääst on positiivne, läheb kasutamata tulu vara soetamiseks või võlgade kustutamiseks. Kui sääst on negatiivne, realiseeritakse teatud vara või suurenevad teatud võlad.

Tabel 8.8. II.4.1 konto: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mitteinantssettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.6g	Kasutatav kogutulu
									B.6n	Kasutatav netotulu
1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Lõpptarbimiskulutused
1 230			1 230	31	1 015	184			P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused
169			169	1		168			P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused
11		0	11	0		0	11	0	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvesevõtmiseks
427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Kogusääst
205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Netosääst
- 13		- 13							B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Mitteinantssettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.6g	Kasutatav kogutulu	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826
B.6n	Kasutatav netotulu	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604
P.3	Lõpptarbimiskulutused								1 399	1 399
P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused								1 230	1 230
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused								169	169
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvesevõtmiseks					11		11	0	11
B.8g	Kogusääst									
B.8n	Netosääst									
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo									

Tabel 8.9. II.4.2 konto: korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	
									B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu
									B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu
1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Tegelik lõpptarbimine
1 230			1 230		1 230				P.41	Tegelik individuaalne tarbimine
169			169	1		168			P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine
11		0	11	0		0	11	0	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvesevõtmiseks
427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Kogusääst
205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Netosääst
- 13		- 13							B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo

Ressursid										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604
P.4	Tegelik lõpptarbimine								1 399	1 399
P.41	Tegelik individuaalne tarbimine								1 230	1 230
P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine								169	169
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvesevõtmiseks					11	11	0		11
B.8g	Kogusääst									
B.8n	Netosääst									
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo									

Akumulatsioonikontod (III)

- 8.44 Akumulatsioonikontod on voogusid kirjeldavad kontod. Nendes kajastuvad erinevatel põhjustel üksuste varas ja kohustustes ning netoväärtuses toimunud muutused.
- 8.45 Varas toimunud muutusi kirjendatakse konto vasakul poolel (plussi või miinusega tähistatult), kohustustes ja netoväärtuses toimunud muutusi konto paremal poolel (plussi või miinusega tähistatult).

Kapitalikonto (III.1)

- 8.46 Kapitalikontol kirjendatakse residendist üksuste mittefinantsvara soetamise ja realiseerimise vahet ning mõõdetakse säästmise ja kapitalisiirete tõttu toimunud muutusi netoväärtuses (lõplik jooksvate kontode tasakaalustav kirje).
- 8.47 Kapitalikonto võimaldab kindlaks teha, millises ulatuses rahastatakse soetamise ja realiseerimise vahe säästu ning millises ulatuses kapitalisiirete abil. See konto näitab netolaenuandmist, mis vastab summale, mida üksus või sektor saab otseselt või kaudselt kasutada teiste üksuste või sektorite finantseerimiseks, või netolaenuvõtmist, mida üksus või sektor on kohustatud teistele üksustele või sektoritele tasuma.

Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto (III.1.1)

- 8.48 Selle konto abil on võimalik määrata säästmise ja kapitalisiirete tõttu netoväärtuses toimunud muutusi, mis võrduvad netosääst pluss saadavad kapitalisiirded miinus tasumisele kuuluvad kapitalisiirded.

Mittefinantsvara soetuste konto (III.1.2)

- 8.49 Sellel kontol kirjendatakse mittefinantsvara soetamise ja realiseerimise vahet, et pöörduda säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste kontseptsioonilt tagasi netolaenuandmise ja -võtmise kontseptsiooni juurde.

Finantskonto (III.2)

- 8.50 Finantskontol kirjendatakse finantsinstrumentide kaupa finantsvaras ja -kohustustes toimunud muutusi, mille tulemusena kujuneb netolaenuandmine või -võtmine. Kuna need peaksid olema kooskõlas kapitalikonto finantsülejäagi või puudujäägi kirjetega ja on kantud üle selle konto esimese kirjena kohustustes ja netoväärtuses toimunud muutusi käsitlevale poolele, puudub kõnealusel kontol tasakaalustav kirje.
- 8.51 Finantskonto vara ja kohustuste klassifikaator on identne bilansikontode klassifikaatoriga.

Tabel 8.10. III.1.1 konto: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Muutused varas										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
									B.8n	Netosääst
									B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo
									D.9r	Kapitalisiirded, saadavad
									D.91r	Kapitalimaksud, saadavad
									D.92r	Investeeringutoetused, saadavad
									D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad
									D.9p	Kapitalisiirded, makstavad
									D.91p	Kapitalimaksud, makstavad
									D.92p	Investeeringutoetused, makstavad
									D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad
192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.8n	Netosääst	71	2	- 62	192	2	205			205
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo							- 13		- 13
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	33	0	6	23	0	62	4		66

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
								Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus			
D.91r	Kapitalimaksud, saadavad			2			2			2
D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	23	0	0	0	0	23	4		27
D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	10		4	23		37			37
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	-16	-7	-34	-5	-3	-65	-1		-66
D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	0	0	0	-2	0	-2	0		-2
D.92p	Investeeringutoetused, makstavad			-27			-27			-27
D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	-16	-7	-7	-3	-3	-36	-1		-37
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	88	-5	-90	210	-1	202	-10		192

Tabel 8.11. III.1.2 konto: mittefinantsvara soetuste konto

Muutused varas										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		
									B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses
414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Kapitali kogumahutus
192			192	2	32	11	-4	151	P.5n	Kapitali netomahutus
376			376	5	48	35	8	280	P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse
359			359	5	48	35	8	263	P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine
358			358	5	45	38	8	262	P.5111	Uue põhivara soetamine
9			9	1	3	0	0	5	P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine
-8			-8	-1	0	-3		-4	P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine
17			17					17	P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu

Muutused varas										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
Kokku										
- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Põhivara kulum
28			28	0	2	0	0	26	P.52	Varude muutus
10			10	0	5	3	0	2	P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine
0			0	1	4	2	0	- 7	NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine
0			0	1	3	2	0	- 6	NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine
0		0	0	0	1	0	0	- 1	NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine
0		0	0				0	0	NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
0		10	- 10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)

Tabel 8.11. III.1.2 konto: mittefinantsvara soetuste konto (jätk)

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192
P.5g	Kapitali kogumahutus								414	414
P.5n	Kapitali netomahutus								192	192
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse								376	376
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine								359	359

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
P.5111	Uue põhivara soetamine								358	358
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine								9	9
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine								- 8	- 8
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu								17	17
P.51c	Põhivara kulum								- 222	- 222
P.52	Varude muutus								28	28
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine								10	10
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine								0	0
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine								0	0
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine									
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)									

Tabel 8.12. III.2 konto: finantskonto

Muutused varas										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
									B.9	Netolaenuandmine (+) / netolaenuvõtmine (-)
483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Finantsvara netosootamine

Muutused varas

	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
0		1	- 1				- 1		F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
0		1	- 1				- 1		F.11	Rahaline kuld
0		0	0				0		F.12	SDRid
100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Sularaha ja hoiused
36		3	33	1	10	2	15	5	F.21	Sularaha
28		2	26	1	27	- 27	- 5	30	F.22	Arveldushoiused
- 5			- 5				- 5		F.221	Pankadevahelised positsioonid
33		2	31	1	27	- 27	0	30	F.229	Muud arveldushoiused
36		6	30	0	27	- 1	0	4	F.29	Muud hoiused
95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Võlaväärtpaberid
29		2	27	0	3	1	13	10	F.31	Lühiajalised
66		7	59	- 1	7	3	53	- 3	F.32	Pikaajalised
82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Laenud
25		3	22	0	3	1	4	14	F.41	Lühiajalised
57		1	56	0	0	2	49	5	F.42	Pikaajalised
119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad
103		12	91	0	53	3	25	10	F.51	Omandiväärtpaberid
87		10	77	0	48	1	23	5	F.511	Börsil noteeritud aktsiad
9		2	7	0	2	1	1	3	F.512	Börsil noteerimata aktsiad
7		0	7	0	3	1	1	2	F.519	Muud omandiväärtpaberid

Muutused varas										
	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Tehingud ja tasakaalustavad kirjed
16		0	16	0	13	0	3	0	F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud
7		0	7	0	5	0	2	0	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud
9		0	9	0	8	0	1	0	F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud
48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
7		0	7	0	4	0	2	1	F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
22		0	22	0	22	0	0	0	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused
11		0	11		11				F.63	Pensionioigused
3		0	3				3		F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele
2		0	2		2				F.65	Õigused saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised
3		0	3	0	0	1	2	0	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames
14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
12		0	12	0	1	0	8	3	F.71	Tuletisinstrumendid
5		0	5	0	1	0	3	1	F.711	Opsioonid
7		0	7	0	0	0	5	2	F.712	Forvardlepingud
2			2		2			0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid
25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Muud saadavad/makstavad arved
15		8	7		3	1		3	F.81	Kaubanduskrediidid ja -ettemaksed
10		2	8	1	1	4	1	1	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ettemaksed

Tabel 8.12. III.2 konto: finantskonto (jätk)

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
B.9	Netolaenuandmine (+) / netolaenuvõtmine (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0
F	Neto finantskohustuste võtmine	139	173	93	15	6	426	57		483
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud									
F.11	Rahaline kuld									
F.12	SDRid							0		0
F.2	Sularaha ja hoised		65	37			102	- 2		100
F.21	Sularaha			35			35	1		36
F.22	Arveldushoised		26	2			28	0		28
F.221	Pankadevahelised positsioonid		- 5				- 5			- 5
F.229	Muud arveldushoised		31	2			33			33
F.29	Muud hoised		39				39	- 3		36
F.3	Võlaväärtpaberid	6	30	38	0	0	74	21		95
F.31	Lühiajalised	2	18	4	0	0	24	5		29
F.32	Pikaajalised	4	12	34	0	0	50	16		66
F.4	Laenud	21	0	9	11	6	47	35		82
F.41	Lühiajalised	4	0	3	2	2	11	14		25
F.42	Pikaajalised	17	0	6	9	4	36	21		57
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	83	22				105	14		119
F.51	Omandiväärtpaberid	83	11				94	9		103
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	77	7				84	3		87

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	3	4				7	2		9
F.519	Muud omandiväärtpaberid	3					3	4		7
F.52	Investeeringufondide aktsiad/osakud		11				11	5		16
F.521	Rahaturufondide aktsiad/osakud		5				5	2		7
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad/osakud		6				6	3		9
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid		48	0			48	0		48
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised		7				7	0		7
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused		22				22	0		22
F.63	Pensionioõigused		11				11	0		11
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele		3				3	0		3
F.65	Õigused saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised		2				2	0		2
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames		3	0			3	0		3
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3	8	0	0	0	11	3		14
F.71	Tuletisinstrumendid	2	7	0	0	0	9	3		12
F.711	Opsioonid	2	2	0	0	0	4	1		5
F.712	Forvardlepingud	0	5	0	0	0	5	2		7
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	1	1				2			2
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	26		9	4		39	-14		25
F.81	Kaubanduskrediidid ja -ettemaksud	6	0	6	4	0	16	-1		15
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ettemaksud	20	0	3	0	0	23	-13		10

Vara muude muutuste konto (III.3)

- 8.52 Vara muude muutuste kontos kirjendatakse neid muutusi üksuste varas ja kohustustes, mis ei ole toimunud säästmise ja vara (rikkuse) vabatahtlike siirete tulemusena; viimaseid kirjendatakse kapitali- ja finantskontodel. Kõnealune konto jagatakse kaheks: vara muude mahumuutuste konto (III.3.1) ja ümberhindluskonto (III.3.2).

Vara muude mahumuutuste konto (III.3.1)

- 8.53 Vara muude mahumuutuste kontol kirjendatud muutused mõjutavad vastavate üksuste, sektorite ja allsektorite bilansikontol kajastatud netoväärtust. Muudest vara mahumuutustest tingitud netoväärtuse muutused on konto tasakaalustavaks kirjeks.

Ümberhindluskonto (III.3.2)

- 8.54 Ümberhindluskontol kirjendatakse muutusi vara ja kohustuste väärtuses, mis on tingitud hinnamuutusest.

Iga vara või kohustuse puhul mõõdetakse kõnealust muutust kas

- a) arvestusperioodi lõpu ja alguse väärtuse vahega või siis väärtuse vahega arvestusperioodi lõpus ja kuupäeval, millal vara või kohustus bilansis arvele võeti, või
- b) väärtuse vahega, mis saadakse, lahutades väärtusest kuupäeval, millal vara või kohustus bilansist maha kanti, selle väärtus arvestusperioodi alguses või kuupäeval, millal vara või kohustus bilansis arvele võeti.

See väärtuse vahe on „nominaalne kapitalikasum (või -kahjum)“.

Nominaalne kapitalikasum saadakse vara positiivse ümberhindluse või (finants)kohustuse negatiivse ümberhindluse tulemusena.

Nominaalne kapitalikahjum saadakse vara negatiivse või (finants)kohustuse positiivse ümberhindluse tulemusena.

- 8.55 Ümberhindluskontos kirjendatud vood muudavad asjaomaste üksuste bilansis kajastatud netoväärtust. Nimetatud „nominaalse kapitalikasumi (-kahjumi) tagajärjel netoväärtuses toimunud muutus“ on konto tasakaalustavaks kirjeks. Seda kirjendatakse muutusena kohustuste ja netoväärtuse poolel.
- 8.56 Ümberhindluskonto on jagatud kaheks allkontoks: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.1) ja reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.2).

Neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.1)

- 8.57 Neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi kontol registreeritakse vara ja kohustuste väärtuses toimunud muutused vastavalt üldises hinnatasemes toimunud muutustele. Sellised muutused vastavad vara ja kohustuste üldise ostujõu säilitamiseks vajalikule ümberhindlusele. Selles arvutuses kasutatakse üldise hinnaindeksina ilma varude muutuseta leitud kodumaise lõpptarbimise hinnaindeksit.

Reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (III.3.2.2)

- 8.58 Reaalse kapitalikasumi ja -kahjumi kaudu mõõdetakse nominaalse kapitalikasumi ja -kahjumi ning neutraalse kapitalikasumi ja -kahjumi vahet.
- 8.59 Kui antud vara puhul on nominaalse kapitalikasumi ja -kahjumi netosumma suurem kui neutraalse kapitalikasumi ja -kahjumi netosumma, on tegemist seda vara omava üksuse reaalse kapitalikasumi suurenemisega. See suuremine tuleneb asjaolust, et vara tegelik hind on keskmiselt suurenenud kiiremini kui üldine hinnatase. Vastupidisel juhul tähendab vara suhtelise hinna langus vara omavale üksusele reaalset kahjumit.

Sama loogika järgi põhjustab kohustuse suhtelise hinna tõus reaalset kapitalikahjumit ning suhtelise hinna langus reaalset kapitalikasumit.

Tabel 8.13. III.3.1 konto: vara muude mahumuutuste konto

Muutused varas								
Kokku	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemissektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinantsettevõtted		Muud vood
33	33	0	0	7	0	26	K.1	Vara majanduslik tekkimine
3	3			3			AN.1	Toodetud mittefinantsvara
30	30	0	0	4	0	26	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
26	26			4		22	AN.21	Loodusvarad
4	4					4	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
0	0						AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
- 11	- 11	0	0	- 2	0	- 9	K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine
- 8	- 8	0	0	- 2	0	- 6	K.21	Loodusvarade kahanemine
- 8	- 8			- 2		- 6	AN.21	Loodusvarad
- 3	- 3	0	0	0	0	- 3	K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine
0	0						AN.21	Loodusvarad
- 1	- 1					- 1	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
- 2	- 2					- 2	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
- 11	- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Katastroofikahjud
- 9	- 9			- 4		- 5	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
- 2	- 2			- 2			AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
0	0						AF	Finantsvara/kohustused
0	0	0	0	5	0	- 5	K.4	Hüvitusetu võõrandamine
0	0			1		- 1	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
0	0			4		- 4	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara

Muutused varas								
Kokku	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemissektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinantsettevõtted		Muud vood
0	0				-		AF	Finantsvara
2	2	0	0	0	1	1	K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused
1	1					1	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
0	0						AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
1	1				1		AF	Finantsvara/kohustused
0	0	0	0	-4	-2	6	K.6	Muutused klassifitseerimises
2	2	0	0	-4	0	6	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris
0	0			-3		3	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
0	0			-1		1	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
2	2					2	AF	Finantsvara/kohustused
-2	-2	0	0	0	-2	0	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises
-2	-2				-2		AN.1	Toodetud mittefinantsvara
0	0			0	0	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
0	0			0	0	0	AF	Finantsvara/kohustused
13	13	0	0	0	-1	14		Muud mahumuutused kokku
-7	-7	0	0	-3	-2	-2	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
-2	-2			-3		1	AN.11	Põhivara
-3	-3					-3	AN.12	Varud
-2	-2				-2		AN.13	Väärisesemed
17	17	0	0	3	0	14	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
9	9	0	0	1	-2	10	AN.21	Loodusvarad
6	6			2		4	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid

Muutused varas								
Kokku	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTid	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemissektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinantsettevõtted		Muud vood
0	0					0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
3	3	0	0	0	1	2	AF	Finantsvara
0	0				0	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
0	0				0	0	AF.2	Sularaha ja hoiused
0	0				0	0	AF.3	Võlaväärtpaberid
					0	0	AF.4	Laenud
2	2					2	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
1	1				1		AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid
0	0						AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
0	0						AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
							B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses

Tabel 8.13. III.3.1 konto: vara muude mahumuutuste konto (jätk)

Muutused kohustustes ja netoväärtuses								
	Muud vood	S.11 Mittefinantsettevõtted	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.13 Valitsemissektor	S.14 Kodumajapidamised	S.15 KTKTid	S.1 Kogumajandus	Kokku
K.1	Vara majanduslik tekkimine							
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AN.21	Loodusvarad							
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid							

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

	Muud vood	S.11 Mittefinantsettevõtted	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.13 Valitsemissektor	S.14 Kodumajapidamised	S.15 KTKTid	S.1 Kogumajandus	Kokku
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine							
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine							
K.21	Loodusvarade kahanemine							
AN.21	Loodusvarad							
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine							
AN.21	Loodusvarad							
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid							
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine							
K.3	Katastroofikahjud							
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AF	Finantsvara/kohustused							
K.4	Hüvitusetu võõrandamine							
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AF	Finantsvara							
K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused	0	0	0	1	0	1	1
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AF	Finantsvara/kohustused	0	0	0	1	0	1	1
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	0	2	0	0	2	2

Muutused kohustustes ja netoväärtuses								
	Muud vood	S.11 Mittefinantsettevõtted	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.13 Valitsemissektor	S.14 Kodumajapidamised	S.15 KTKTid	S.1 Kogumajandus	Kokku
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	2	0	2	0	0	2	2
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AF	Finantsvara/kohustused	0	0	2	0	0	2	2
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0	0	0	0	0	0	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AF	Finantsvara/kohustused	0	0	0	0	0	0	0
	Muud mahumuutused kokku	0	0	2	1	0	3	3
AN.1	Toodetud mittefinantsvara							
AN.11	Põhivara							
AN.12	Varud							
AN.13	Väärisesemed							
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara							
AN.21	Loodusvarad							
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid							
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine							
AF	Finantsvara	0	0	2	1	0	3	3
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud							
AF.2	Sularaha ja hoiused							
AF.3	Võlaväärtpaberid							
AF.4	Laenu						0	0

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

	Muud vood	S.11 Mittefinantsettevõtted	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.13 Valitsemissektor	S.14 Kodumajapidamised	S.15 KTKTid	S.1 Kogumajandus	Kokku
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud			2			2	2
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid				1		1	1
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid							
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved							
B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	14	- 1	- 2	- 1	0	10	10

Tabel 8.14. III.3.2 konto: ümberhindluskonto

Muutused varas

Kokku	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	K.7	Muud vood
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		
										Nominaalne kapitalikasum/-kahjum
280			280	8	80	44	4	144	AN	Mittefinantsvara
126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Põhivara
7			7		2	1		4	AN.12	Varud
8			8		5	2		1	AN.13	Väärisesemed
154			154	3	45	23	2	81	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
152			152	3	45	23	1	80	AN.21	Loodusvarad
2			2				1	1	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
									AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
AN.11	Põhivara									
AN.12	Varud									
AN.13	Väärisesemed									
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara									
AN.21	Loodusvarad									
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	18	51	7	0	0	76	15		91
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud							12		12
AF.2	Sularaha ja hoiused									
AF.3	Võlaväärtpaberid	1	34	7			42	2		44
AF.4	Laenud									
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	17	17				34	1		35
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid									
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid									
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved									
B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	134	10	38	96	10	288	4		292

Tabel 8.14. III.3.2.1 konto: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Muutused varas										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Muud vood ja tasakaalustavad kirjed
									K.71	Neutraalne kapitalikasum/-kahjum
198			198	6	56	32	3	101	AN	Mittefinantsvara
121			121	5	34	20	2	60	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Põhivara
4			4		2	1		1	AN.12	Varud
6			6		4	1		1	AN.13	Väärisesemed
77			77	1	22	12	1	41	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
76			76	1	22	12	1	40	AN.21	Loodusvarad
1			1					1	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
									AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
148		12	136	3	36	8	71	18	AF	Finantsvara/kohustused
16			16			2	14		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
32		2	30	2	17	3		8	AF.2	Sularaha ja hoiused
28		3	25	1	4		18	2	AF.3	Võlaväärtpaberid
29		1	28			3	24	1	AF.4	Laenud
28		2	26		9		14	3	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
8		1	7		5		1	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
0			0						AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid

Muutused varas										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Muud vood ja tasakaalustavad kirjed	
7		3	4		1			3	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
									B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses

Tabel 8.14. III.3.2.1 konto: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto (jätk)

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
Kood	Muud vood ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
K.71	Neutraalne kapitalikasum/-kahjum									
AN	Mittefinantsvara									
AN.1	Toodetud mittefinantsvara									
AN.11	Põhivara									
AN.12	Varud									
AN.13	Väärisesemed									
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara									
AN.21	Loodusvarad									
AN.22	Lepingud, rendi-üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	37	68	13	5	3	126	22		148
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud							16		16
AF.2	Sularaha ja hoiused	1	26	2		1	30	2		32

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

Kood	Muud vood ja tasakaalustavad kirjed	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
AF.3	Võlaväärtpaberid	1	21	4			26	2		28
AF.4	Laenud	18		7	3	1	29			29
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	14	14				28			28
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid		7				7	1		8
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid									
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	3			2	1	6	1		7
B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	82	6	27	87	6	208	6		214

Tabel 8.14. III.3.2.2 konto: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Muutused varas

Kokku	Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	K.72	Muud vood ja tasakaalustavad kirjed
	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		
										Reaalne kapitalikasum/-kahjum
82			82	2	24	12	1	43	AN	Mittefinantsvara
5			5	0	1	1	0	3	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
				0	0	0	0	0	AN.11	Põhivara
3			3	0	0	0	0	3	AN.12	Varud
2			2	0	1	1	0	0	AN.13	Väärisesemed
77			77	2	23	11	1	40	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
76			76	2	23	11	0	40	AN.21	Loodusvarad

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		Kokku
		Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara									
AN.11	Põhivara									
AN.12	Varud									
AN.13	Väärisesemed									
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara									
AN.21	Loodusvarad									
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	- 19	- 17	- 6	- 5	- 3	- 50	- 7		- 57
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0	0	0	0	0	0	- 4		- 4
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 1	- 26	- 2	0	- 1	- 30	- 2		- 32
AF.3	Võlaväärtpaberid	0	13	3	0	0	16	0		16
AF.4	Laenud	- 18	0	- 7	- 3	- 1	- 29	0		- 29
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3	3	0	0	0	6	1		7
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid		- 7				- 7	- 1		- 8
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0	0	0	0	0	0	0		0
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 3	0	0	- 2	- 1	- 6	- 1		- 7
B.1032	Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	52	4	11	9	4	80	- 2		78

Bilanss (IV)

8.60 Bilansi ülesanne on anda pilt üksuste varast, kohustustest ja netoväärtusest arvestusperioodi alguses ja lõpus ning nendes toimunud muutustest. Bilanss koosneb järgmistest osadest:

- a) algbilanss (IV.1);
- b) bilansimuutused (IV.2);
- c) lõppbilanss (IV.3).

Algbilanss (IV.1)

8.61 Algbilansis kirjendatakse üksuste vara ja kohustuste väärtus arvestusperioodi alguses.

Vastavad näitajad liigitatakse vara ja kohustuste klassifikaatori alusel.

Need näitajad antakse arvestusperioodi alguse jooksevhindades. Vara ja kohustuste vahe – bilansi tasakaalustav kirje – on netoväärtus arvestusperioodi alguses.

Bilansimuutused (IV.2)

8.62 Sellel kontol kirjendatakse arvestusperioodi jooksul vara ja kohustuste väärtuses toimunud muutused ja agregeeritakse erinevatel akumulatsioonikontodel kirjendatud summad, nt säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses, muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses ja nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tulenevad muutused netoväärtuses.

Lõppbilanss (IV.3)

8.63 Lõppbilansis kirjendatakse üksuste vara ja kohustuste väärtus arvestusperioodi lõpus. Vastavad näitajad liigitatakse sama klassifikaatori alusel, mida kasutatakse algbilansis, ning esitatakse arvestusperioodi lõpu jooksevhindades.

Vara ja kohustuste vahe on netoväärtus arvestusperioodi lõpus.

8.64 Lõppbilansis vara või kohustuse väärtuse arvutamiseks liidetakse algbilansis kajastatud väärtusele bilansimuutuste kontol asjaomase vara või kohustuse kohta kirjendatud summa.

Tabel 8.15. IV.1 konto: bilanss – albilanss

Vara										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Varade seisud ja nende muutused
4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Mittefinantsvara
2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
2 579			2 579	121	713	467	52	1 226	AN.11	Põhivara
114			114	1	48	22		43	AN.12	Varud
125			125	2	95	8	15	5	AN.13	Väärisesemed
1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
1 781			1 781	35	573	286	23	864	AN.21	Loodusvarad
22			22			6	3	13	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
0			0					3	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Finantsvara/kohustused
770			770			80	690		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
1 587		105	1 482	110	840	150		382	AF.2	Sularaha ja hoiused
1 388		125	1 263	25	198		950	90	AF.3	Võlaväärtpaberid
1 454		70	1 384	8	24	115	1 187	50	AF.4	Laenud
2 959		345	2 614	22	1 749	12	551	280	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad/osakud
496		26	470	4	391	20	30	25	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
21		0	21	0	3	0	13	5	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
361		134	227	3	55	19		150	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
									B.90	Netoväärtus

Tabel 8.15. IV.1 konto: bilanss – albilanss (jätk)

Kohustused ja netoväärtus										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Kohustuste seisud ja nende muutused	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
AN	Mittefinantsvara									
AN.1	Toodetud mittefinantsvara									
AN.11	Põhivara									
AN.12	Varud									
AN.13	Väärisesemed									
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara									
AN.21	Loodusvarad									
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud						0	770		770
AF.2	Sularaha ja hoiused	40	1 281	102	10	38	1 471	116		1 587
AF.3	Võlaväärtpaberid	44	1 053	212	2		1 311	77		1 388
AF.4	Laenud	897		328	169	43	1 437	17		1 454
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1 987	765	4			2 756	203		2 959
AF.6	Kindlustus-, pensiooni- ja muud standardsed tagatisskeemid	12	435	19		5	471	25		496
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	4	10				14	7		21
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	237		22	8	35	302	59		361
B.90	Netoväärtus	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621

Tabel 8.15. IV.2 konto: bilanss – bilansimuutused

Muutused varas										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTId	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Varade seisud ja nende muutused	
482			482	11	115	57	- 4	301	AN	Mittefinantsvara
294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
246			246	7	53	23	- 2	165	AN.11	Põhivara
32			32	0	4	1	0	27	AN.12	Varud
16			16	0	10	5	- 2	3	AN.13	Väärisesemed
186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
178			178	4	48	26	- 1	101	AN.21	Loodusvarad
8			8	0	0	2	1	5	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
0			0	0	0	0	0	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Finantsvara/kohustused
12		1	11	0	0	1	10	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
100		11	89	2	64	- 26	10	39	AF.2	Sularaha ja hoiused
139		13	126	0	16	4	96	10	AF.3	Võlaväärtpaberid
82		4	78	0	3	3	53	19	AF.4	Laenud
156		15	141	1	76	3	44	17	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
49		0	49	0	39	1	8	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
14		0	14	0	3	0	8	3	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid

Muutused kohustustes ja netoväärtuses										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Kohustuste seisud ja nende muutused	Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	157	224	102	16	6	505	72		577
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud							12		12
AF.2	Sularaha ja hoiused	0	65	37	0	0	102	-2		100
AF.3	Võlaväärtpaberid	7	64	45	0	0	116	23		139
AF.4	Laenud	21	0	9	11	6	47	35		82
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	100	39	2	0	0	141	15		156
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0	48	0	1	0	49	0		49
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptionsioonid	3	8	0	0	0	11	3		14
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	26	0	9	4	0	39	-14		25
B.10	Muutus netoväärtuses tulenevalt järgmisest voogudest:	237	2	-54	304	9	500	-6		494
B.101	sääst ja kapitalisiirded	88	-5	90	210	-1	202	-10		192
B.102	vara muud mahumuutused	14	-1	-2	-1	0	10			10
B.103	nominaalne kapitalikasum/-kahjum	134	10	38	96	10	288	4		292
B.1031	neutraalne kapitalikasum/-kahjum	82	6	27	87	6	208	6		214
B.1032	reaalne kapitalikasum/-kahjum	52	4	11	9	4	80	-2		78

Tabel 8.15. IV.3 konto: bilanss – lõppbilanss

Vara										
Vastavad kirjed		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			
Kokku	Kaupade ja teenuste konto	Välismaailma konto	Kogumajandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Valitsemissektor	Finantsinstitutsioonid	Mittefinantsettevõtted		Varade seisud ja nende muutused
5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Mittefinantsvara
3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
2 825			2 825	128	766	490	50	1 391	AN.11	Põhivara
146			146	1	52	23	0	70	AN.12	Varud
141			141	2	105	13	13	8	AN.13	Väärisesemed
1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
1 959			1 959	39	621	312	22	965	AN.21	Loodusvarad
30			30	0	0	8	4	18	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
3			0	0	0	0	0	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine
9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Finantsvara/kohustused
782		1	781	0	0	81	700	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
1 687		116	1 571	112	904	124	10	421	AF.2	Sularaha ja hoiused
1 527		138	1 389	25	214	4	1 046	100	AF.3	Võlaväärtpaberid
1 536		74	1 462	8	27	118	1 240	69	AF.4	Laenud
3 115		360	2 755	23	1 825	15	595	297	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
545		26	519	4	430	21	38	26	AF.6	Kindlustus-, pensiooni- ja muud standardsed tagatisskeemid
35			35	0	6	0	21	8	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
386		144	242	4	59	24	1	154	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
									B.90	Netoväärtus

Tabel 8.15. IV.3 konto: bilans – lõppbilans (jätk)

Kohustused ja netoväärtus										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Vastavad kirjed		
	Muud vood ja tasakaalustavad kirjed	Mittefinantssette- võtted	Finantsinstitut- sioonid	Valitsemissektor	Kodumajapida- mised	KTKTid	Kogumajandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
AN	Mittefinantsvara									
AN.1	Toodetud mittefinantsvara									
AN.11	Põhivara									
AN.12	Varud									
AN.13	Väärisesemed									
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara									
AN.21	Loodusvarad									
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid									
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine									
AF	Finantsvara/kohustused	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud							782		782
AF.2	Sularaha ja hoiused	40	1 346	139	10	38	1 573	114		1 687
AF.3	Võlaväärtpaberid	51	1 117	257	2	0	1 427	100		1 527
AF.4	Laenud	918	0	337	180	49	1 484	52		1 536
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2 087	804	6	0	0	2 897	218		3 115
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	12	483	19	1	5	520	25		545
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioopt- sioonid	7	18	0	0	0	25	10		35
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	263	0	31	12	35	341	45		386
B.90	Netoväärtus	149	- 28	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115

VÄLISMAAILMA KONTOD (V)

- 8.65 Välismaailma kontodel kirjendatakse residendist üksuste ja mitteresidendist üksuste vahelisi tehinguid. Välismaailm ei moodusta omaette institutsionaalset sektorit, kuid süsteemi struktuuris on tal viimasega sarnane osa.
- 8.66 Välismaailma kontode kogum on sama ülesehitusega kui institutsionaalsete sektorikontode oma, st sinna kuuluvad:
- a) jooksevkontod;
  - b) akumulatsioonikontod;
  - c) bilanss.
- 8.67 Punkti 8.66 alapunktides a–c loetletud kontod on koostatud välismaailma vaatepunktist lähtuvalt. See, mis on välismaailma jaoks ressursiks, on kogumajanduse jaoks kasutamine ja vastupidi. Samamoodi on välismaailma finantsvara kogumajanduse kohustus ja vastupidi. Erandiks on reservvarana hoitavad kullakangid, millel küll puudub vastaskirjeks olev kohustus, kuid mis kirjendatakse finantskontol nende tähtsuse tõttu rahvusvaheliste maksete tegemisel.

Jooksevkontod**Kaupade ja teenuste välismajanduskonto (V.I)**

- 8.68 Kaupade ja teenuste import kirjendatakse konto ressursside poolel ning eksport kasutamise poolel. Ressursside ja kasutamise vahe on konto tasakaalustavaks kirjeks ning seda nimetatakse „Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldoks”. Kui see tasakaalustav kirje on positiivne, on välismaailma jaoks tegemist ülejäägiga ja kogumajanduse jaoks puudujäägiga, ning kui see kirje on negatiivne, on tegemist vastupidise olukorraga.
- 8.69 Nii impordi kui ka ekspordi väärtust arvestatakse ekspordiriigi tollipiiril. Ekspordi puhul kogutakse väärtusi FOB-hindades (franko laeva pardal). Impordiväärtusi kogutakse CIF-hindades, mis hõlmab kauba päritoluriigist impordiriiki vedamise, kindlustamise ja prahirahaga seotud kulusid. Selleks et viia impordiväärtus FOB-hindade tasemele, mis kajastab päritoluriigi tollipiiril määratud väärtust, tuleb kaupade impordiriiki sisenemisel määratud väärtusest maha arvata CIF-element. Seejärel jaotatakse CIF-element vastavatele tegevustele kas impordina (mitteresidendist üksused) või sisemaise toodanguna (kõnealuseid teenuseid osutavad residendist üksused).

Kui imporditud kaupade FOB-väärtuses sisaldub transpordi ja kindlustusteenuste maksumus (st eksportiva riigi tehasest piirini osutatavate teenuste maksumus) ja need teenused on osutatud residendist üksuste poolt, tuleb nende teenuste ekspordi väärtust lülitada kaupu importiva riigi teenuste ekspordi väärtusesse. Vastupidisel juhul, kui transpordi- ja kindlustusteenuste maksumus on arvestatud kaupade ekspordi FOB-väärtusesse ja neid teenuseid osutavad mitteresidendist üksused, tuleb nende teenuste maksumus arvestada kaupu eksportiva riigi teenuste impordi väärtuse hulka.

Esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto (V.II)

- 8.70 Esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto otstarbeks on vaja kindlaks määrata välismajanduse jooksevkonto saldo, mis süsteemi üldises struktuuris vastab institutsionaalsete sektorite säästule. See konto kujutab endast lühendatud versiooni institutsionaalse sektori kontode kogumist, millega jõutakse esmaste tulude jaotamise konto juurest tulude kasutamise kontoni.
- 8.71 Ressursside poolel näidatakse esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskontol kaupade ja teenuste ekspordi ning impordi saldod. Samuti kajastatakse kas ressursside või kasutamise poolel kõiki ümberjaotamisega seotud tehinguid (v.a kapitalisiirded), millega võib olla seotud välismaailm.

Välismaailma akumulatsioonikontod (V.III)**Kapitalikonto (V.III.1)**

- 8.72 Välismaailma kapitalikontol kirjendatakse mitteresidendist üksuste mittetoodetud vara soetamise ja realiseerimise vahe ning näidatakse välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevaid muutusi netoväärtuses.
- 8.73 Kapitalikonto tasakaalustavaks kirjeks on välismaailma netolaenuandmine või -võtmine. See kirje on võrdne residendist institutsionaalsete sektorite netolaenuandmise või -võtmise summaga, kuid vastupidise märgiga.

Finantskonto (V.III.2)

8.74 Välismaailma finantskonto struktuur on identne institutsionaalsete sektorite vastava kontoga.

Vara muude muutuste konto (V.III.3)

8.75 Samuti nagu institutsionaalsete sektorite puhul, tehakse selle konto abil kindlaks sellised muutused netoväärtuses, mis tulenevad vara muudest mahumuutustest ning nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist. Sealjuures on kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused omakorda jagatud neutraalseks ja reaalseks kapitalikasumiks ja -kahjumiks.

8.76 Toodetud vara puudumine välismaailma akumulatsioonikontodel ja bilansis on seotud kokkuleppega, mille kohaselt luuakse tinglik institutsionaalne üksus, mille finantsvara nagu oleks soetanud välismaailm – ning vastupidi, laenanud nendel juhtudel, kui residendist üksustel on vara välismaal.

Bilanss (V.IV)

8.77 Välismaailma bilanss hõlmab finantsvara ja kohustusi. Vara poolel kirjendatakse ka mitteresidendist ja residendist üksuste vahelise rahalise kulla ning eriarveldusühikute (SDR) soetamise ja realiseerimise kogusummade vahet.

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto)

V.I: kaupade ja teenuste välismajanduskonto

Kasutamine			Ressursid		
P.6	Kaupade ja teenuste eksport	540	P.7	Kaupade ja teenuste import	499
P.61	Kaupade eksport	462	P.71	Kaupade import	392
P.62	Teenuste eksport	78	P.72	Teenuste import	107
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo	- 41			

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.II: esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitised töötajatele	6	B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo	- 41
D.11	Palk	6			
			D.1	Hüvitised töötajatele	2
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	0	D.11	Palk	2
D.21	Tootemaksud	0	D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	0
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	0	D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	0
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks	0	D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	0
D.2121	Imporditollimaksud	0			
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0	D.2	Tootmis- ja impordimaksud	
D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud		D.21	Tootemaksud	0
D.29	Muud tootmismaksud	0	D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	0

Kasutamine			Ressursid		
			D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks	0
D.3	Subsiidiumid	0	D.2121	Imporditollimaksud	0
D.31	Tootesubsiidiumid	0	D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0
D.311	Impordisubsiidiumid	0	D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud	0
D.319	Muud tootesubsiidiumid	0			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	0	D.29	Muud tootmismaksud	0
D.4	Omanditulu	44	D.3	Subsiidiumid	0
D.41	Intress	13	D.31	Tootesubsiidiumid	0
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	17	D.311	Impordisubsiidiumid	0
D.421	Dividendid	13	D.319	Muud tootesubsiidiumid	0
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	4	D.39	Muud tootmissubsiidiumid	0
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult	14			
D.44	Muu investeerimistulu	0	D.4	Omanditulu	38
			D.41	Intress	21
	Jooksvad siirded	17	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	17
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	1	D.421	Dividendid	14
D.51	Tulumaksud	1	D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	3
D.59	Muud jooksvad maksud	0	D.43	Reinvesteeritud tulu välismaiselt otseinvesteeringult	0
D.61	Netosotsiaalmaksud	0	D.44	Muu investeerimistulu	0
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	0			
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	0		Jooksvad siirded	55
D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0	D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	0
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	0	D.51	Tulumaksud	0
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	0	D.59	Muud jooksvad maksud	
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0	D.61	Netosotsiaalmaksud	0
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	0	D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	0

Kasutamine			Ressursid		
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	0	D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	0
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0	D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused	0	D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	0
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	0	D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	0
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksud) täiendused	0	D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.61SC	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud	0	D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	0
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	0	D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	0
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	0	D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.6211	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	0	D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused	0
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	0	D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	0
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	0	D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksud) täiendused	0
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	0	D.61SC	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud	0
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	0	D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	0
D.623	Rahalised sotsiaalabitoetused		D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	0
D.7	Muud jooksvad siirded	16	D.6211	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	0
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	2	D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	0
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	1	D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	0
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	1	D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	0
D.72	Kahjukindlustuse nõuded	12	D.6222	Muud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	0
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	0	D.623	Rahalised sotsiaalabitoetused	0
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	12	D.7	Muud jooksvad siirded	55
D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	0	D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	11
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	1	D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	0

Kasutamine			Ressursid		
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	1	D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	11
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	0	D.72	Kahjukindlustuse nõuded	3
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	1	D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	3
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	0	D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	0
			D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	0
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0	D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	22
			D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	10
			D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	0
			D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	7
			D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	3
			D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid	9
			D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo	- 13			

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.III: akumulatsioonikontod

V.III.1: kapitalikontod

V.III.1.1: välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses

Muutused varas		Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
		B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo	- 13
		D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	4
		D.91r	Kapitalimaksud, saadavad	
		D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	4
		D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	
		D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 1
		D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	
		D.92p	Investeeringutoetused, makstavad	
		D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 1
B.101	Välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses	- 10		

V.III.1.2: mittefinantsvara soetused

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
NP	Mittetoodeatud vara soetamine miinus realiseerimine	0	B.101	Välismaajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses	- 10
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0			
B.9	Netolaenuandmine (+) / netolaenuvõtmine (-)	- 10			

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.III.2: finantskonto

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F	Finantsvara netosoetamine	47	F	Finantsvara netosoetamine	57
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	1	F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	
F.11	Rahaline kuld	1	F.11	Rahaline kuld	
F.12	SDRid	0	F.12	SDRid	0
F.2	Sularaha ja hoiused	11	F.2	Sularaha ja hoiused	- 2
F.21	Sularaha	3	F.21	Sularaha	1
F.22	Arveldushoiused	2	F.22	Arveldushoiused	0
F.221	Pankadevahelised positsioonid		F.221	Pankadevahelised positsioonid	
F.229	Muud arveldushoiused	2	F.229	Muud arveldushoiused	
F.29	Muud hoiused	6	F.29	Muud hoiused	- 3
F.3	Võlaväärtpaberid	9	F.3	Võlaväärtpaberid	21
F.31	Lühiajalised	2	F.31	Lühiajalised	5
F.32	Pikaajalised	7	F.32	Pikaajalised	16
F.4	Laenud	4	F.4	Laenud	35
F.41	Lühiajalised	3	F.41	Lühiajalised	14
F.42	Pikaajalised	1	F.42	Pikaajalised	21
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	12	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	14
F.51	Omandiväärtpaberid	12	F.51	Omandiväärtpaberid	9
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	10	F.511	Börsil noteeritud aktsiad	3
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	2	F.512	Börsil noteerimata aktsiad	2

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.519	Muud omandiväärtpaberid	0	F.519	Muud omandiväärtpaberid	4
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	0	F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	5
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	0	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	2
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	0	F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	3
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	0	F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	0
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0
F.63	Pensioniõigused	0	F.63	Pensioniõigused	0
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	0	F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	0
F.65	Õigused saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	0	F.65	Õigused saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	0
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3
F.71	Tuletisinstrumendid	0	F.71	Tuletisinstrumendid	3
F.711	Opsioonid	0	F.711	Opsioonid	1
F.712	Forvardlepingud	0	F.712	Forvardlepingud	2
F.72	Töötajate aktsioptsioonid		F.72	Töötajate aktsioptsioonid	
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	10	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 14
F.81	Kaubanduskrediidid ja -ettemaksed	8	F.81	Kaubanduskrediidid ja -ettemaksed	- 1
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ettemaksed	2	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja -ettemaksed	- 13

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.III.3: vara muude muutuste kontod

V.III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Muud vood					
K.1	Vara majanduslik tekkimine	0	K.1	Vara majanduslik tekkimine	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0

AN.21	Loodusvarad	0	AN.21	Loodusvarad	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	0	K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	0
K.21	Loodusvarade kahanemine	0	K.21	Loodusvarade kahanemine	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.21	Loodusvarad	0
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0	K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.21	Loodusvarad	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0
K.3	Katastroofikahjud	0	K.3	Katastroofikahjud	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.4	Hüvitusetä võõrandamine	0	K.4	Hüvitusetä võõrandamine	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AF	Finantsvara	0	AF	Finantsvara	0
K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused	0	K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	K.6	Muutused klassifitseerimises	0
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0

AF	Finantsvara/kohustused	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
	Muud mahumuutused kokku	0		Muud mahumuutused kokku	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.11	Põhivara	0	AN.11	Põhivara	0
AN.12	Varud	0	AN.12	Varud	0
AN.13	Väärisesemed	0	AN.13	Väärisesemed	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.21	Loodusvarad	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0
AF	Finantsvara	0	AF	Finantsvara	0
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0
AF.2	Sularaha ja hoiused	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AF.3	Võlaväärtpaberid	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AF.4	Laenud	0	AF.4	Laenud	0
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	0		Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	0

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.III.3: vara muude muutuste kontod

V.III.3.2: ümberhindluskonto

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara		AF	Finantsvara/kohustused	15
AN.21	Loodusvarad		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	12
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid		AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine		AF.3	Võlaväärtpaberid	2

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF	Finantsvara	7	AF.4	Laenud	0
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1
AF.2	Sularaha ja hoiused		AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0
AF.3	Võlaväärtpaberid	4	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AF.4	Laenud	0	AF.8	Muud makstavad arved	0
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad arved	0			
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	4

V.III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	
AN.2	Mittetoodevad mittefinantsvara		AF	Finantsvara	22
AN.21	Loodusvarad		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	16
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid		AF.2	Sularaha ja hoiused	2
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine		AF.3	Võlaväärtpaberid	2
AF	Finantsvara	12	AF.4	Laenud	0
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud		AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AF.2	Sularaha ja hoiused	2	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	1
AF.3	Võlaväärtpaberid	3	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AF.4	Laenud	1	AF.8	Muud makstavad arved	1
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	1			

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad arved	3			
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	6

V.III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara		AF	Finantsvara	- 7
AN.21	Loodusvarad		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	- 4
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid		AF.2	Sularaha ja hoiused	- 2
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine		AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AF	Finantsvara	- 5	AF.4	Laenud	0
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 2	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	- 1
AF.3	Võlaväärtpaberid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AF.4	Laenud	- 1	AF.8	Muud makstavad arved	- 1
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	- 1			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid				
AF.8	Muud saadavad arved	- 3			
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	- 2

Tabel 8.16. Välismaailma täielik kontode kogum (välistehingute konto) (jätk)

V.IV: välisvara ja -kohustuste konto

V.IV.1: algbilanss

Vara			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	0	AF	Finantskohustused	1 274
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	770

Vara			Kohustused ja netoväärtus		
AN.21	Loodusvarad	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	116
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	77
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine	0	AF.4	Laenud	17
			AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	203
AF	Finantsvara	805	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	25
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud		AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	7
AF.2	Sularaha ja hoiused	105	AF.8	Muud makstavad arved	59
AF.3	Võlaväärtpaberid	125			
AF.4	Laenud	70			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	345			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	26			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad arved	134			
			B.90	Netoväärtus	- 469

V.IV.2: bilansimuutused

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN	Mittefinantsvara		AF	Finantskohustused	72
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	12
AN.21	Loodusvarad		AF.2	Sularaha ja hoiused	- 2
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid		AF.3	Võlaväärtpaberid	23
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine		AF.4	Laenud	35
			AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	15
AF	Finantsvara	54	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	3
AF.2	Sularaha ja hoiused	11	AF.8	Muud makstavad arved	- 14
AF.3	Võlaväärtpaberid	13			
AF.4	Laenud	4			

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	15			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad arved	10			
			B.10	Muutused netoväärtuses, mis on tingitud järgmisest:	- 6
			B.101	välismajanduse jooksevkonto saldo ja kapitalisiirded	- 10
			B.102	vara muud mahumuutused	0
			B.103	nominaalne kapitalikasum/-kahjum	4
			B.1031	neutraalne kapitalikasum/-kahjum	6
			B.1032	reaalne kapitalikasum/-kahjum	- 2

V.IV.3: lõppbilanss

Vara			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara		AF	Finantskohustused	1 346
AN.2	Mittetootetud mittefinantsvara		AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	782
AN.21	Loodusvarad		AF.2	Sularaha ja hoiused	114
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid		AF.3	Võlaväärtpaberid	100
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvara soetamine miinus realiseerimine		AF.4	Laenud	52
			AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	218
AF	Finantsvara	859	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	25
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	10
AF.2	Sularaha ja hoiused	116	AF.8	Muud makstavad arved	45
AF.3	Võlaväärtpaberid	138			
AF.4	Laenud	74			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	360			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	26			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid				
AF.8	Muud saadavad arved	144			
			B.90	Netoväärtus	- 475

KAUPADE JA TEENUSTE KONTO (0)

- 8.78 Kaupade ja teenuste konto ülesandeks on näidata toodete pakkumist ja kasutamist nii tooterühmade lõikes kui ka kogumajanduses. See konto ei ole kontode kogumi osa, vaid iseloomustab pigem toodete pakkumist ja kasutamist majanduses. See näitab koondtasemel, kuidas toodete pakkumine ja kasutamine vastab pakkumis- ja kasutamistabeli ridadele.
- 8.79 Seetõttu näidatakse nii tooterühmade lõikes kui ka kogumajanduse kohta ressursse (toodang ja import) ning kaupade ja teenuste kasutamist (vahetarbimine, lõpptarbimine, kapitali kogumahutus põhivarasse, varude muutus, väärisesemete soetamise ja realiseerimise vahe, eksport).
- 8.80 Arvestades seda, et toodangut mõõdetakse alushindades ning kasutamist ostjahindades, tuleb ressursside osas väärtusesse lülitada ka netotootemaksud.
- 8.81 Kaupade ja teenuste kontol kirjendatakse kasutamist paremal poolel ja ressursse vasakul poolel, st vastupidi institutsionaalsete sektorite jooksevkontodele. Põhjuseks on asjaolu, et toodete vood on vastandvooks rahavoo-gudele.
- 8.82 Kaupade ja teenuste konto on määratluse kohaselt tasakaalus ning seetõttu puudub ka tasakaalustav kirje.

Tabel 8.17. Konto 0: kaupade ja teenuste konto

Ressursid			Kasutamine		
P.1	Toodang	3 604	P.2	Vahetarbimine	1 883
P.11	Turutoodang	3 077	P.3	Lõpptarbimiskulutused	1 399
P.12	Toodang enda lõpptarbeks	147	P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused	1 230
P.13	Turuväline toodang	380	P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused	169
D.21	Tootemaksud	141	P.5g	Kapitali kogumahutus	414
D.31	Tootesubsiidiumid	- 8	P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	359
P.7	Kaupade ja teenuste import	499	P.5111	Uue põhivara soetamine	358
P.71	Kaupade import	392	P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	9
P.72	Teenuste import	107	P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	- 8
			P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	17
			P.52	Varude muutus	28
			P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	10
			P.6	Kaupade ja teenuste eksport	540
			P.61	Kaupade eksport	462
			P.62	Teenuste eksport	78

MAJANDUSE INTEGREERITUD KONTOD

- 8.83 Majanduse integreeritud kontod annavad kokkuvõtliku ülevaate majandust kirjeldavatest kontodest: jooksevkontodest, akumulatsioonikontodest ja bilansist.

Need kontod võimaldavad tuua ühte tabelisse kõigi institutsionaalsete sektorite, kogumajanduse ja välismaailma kontod ning tasakaalustada kõiki voogusid, vara ja kohustusi. Nende kontode abil saab ka otsese ülevaate koondnäitajatest.

- 8.84 Majanduse integreeritud kontode tabelis kirjendatakse kasutamine, vara ja vara muutused vasakul pool ning ressursid, kohustused, kohustuste ja netoväärtuse muutused paremal pool.
- 8.85 Tabeli loetavuse huvides on kogu majandusprotsessi kirjeldatud kõige kõrgema agregeerituse astmega näitajate abil, mis sobivad kokku süsteemi struktuurist arusaamisega.
- 8.86 Tabeli veergudes kirjeldatakse järgmiseid institutsionaalseid sektoreid: mittefinantsettevõtted, finantsinstitutsioonid, valitsemissektor, kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid ja kodumajapidamised. Samuti on tabelis vastav veerg kogumajanduse ja välismaailma kohta ning kaupade ja teenuste ressursside ning kasutamise tasakaalustamiseks.
- 8.87 Tabeli veerud kirjeldavad erinevat tüüpi tehinguid, vara ja kohustusi, tasakaalustavaid kirjeid ning mõningaid koondnäitajaid.

Tabel 8.18. Majanduse integreeritud kontod

Jooksevkontod

Kasutamine											
Kontod	Kokku	Kaubad ja teenused (resursid)	Rida	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemisector	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinantsettevõtted		Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed
1. Tootmine / kaupade ja teenuste välismajanduskonto	499	499								P.7	Kaupade ja teenuste import
	540		540							P.6	Kaupade ja teenuste eksport
	3 604	3 604								P.1	Toodang
	1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Vahetarbimine
	133	133								D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid
	1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g/B.1*g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt
	222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Põhivara kulum
	1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n/B.1*n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt
	- 41		- 41							B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo
II.1.1. Tulude moodustamise konto	1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Hüvitised töötajatele
	191		0	191						D.2–D.3	Tootmis- ja impordimaksud miinus tootmis- ja impordisubsiidiumid
	133		0	133						D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid
	58		0	58	1	- 1	1	4	53	D.29–D.39	Muud tootmismaksud miinus tootmissubsiidiumid
	452			452	3	84	27	46	292	B.2g	Tegevuse koguülejäak
	61			61		61				B.3g	Kogusegatulu
	238			238	0	69	0	34	135	B.2n	Tegevuse netoülejäak
	53			53		53				B.3n	Netosegatulu

Kontod	Kasutamine									Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	
	Kokku	Kaubad ja teenused (res-sursid)	Rida	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapida-mised	S.13 Valitsemissek-tor	S.12 Finantsinstitut-sioonid	S.11 Mittefinantset-tevõtted		
II.1.2. Esmaste tulude jaotamise konto	435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Omanditulu
	1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g/B.5*g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu
	1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / neto-rahvatulu
II.2. Tulude teisese jaotamise konto	213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Jooksvad tulumaksud, omandi-maksud jne
	333		0	333		333				D.61	Netosotsiaalmaksud
	384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded
	299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Muud jooksvad siirded
	1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Kasutatav kogutulu
	1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Kasutatav netotulu
II.3. Mitterahalise tulu ümber-jaotamise konto	215			215	31		184			D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded
	1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu
	1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu
II.4. Tulude kasutamise konto										B.6g	Kasutatav kogutulu
										B.6n	Kasutatav netotulu
	1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Tegelik lõpptarbimine
	1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Lõpptarbimiskulutused
	11		0	11	0		0	11	0	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks
	427			427	5	215	- 35	14	228	B.8g	Kogusääst
	205			205	2	192	- 62	2	71	B.8n	Netosääst
	- 13		- 13							B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo

Ressursid											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsetevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemis-sektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Rida	Kaubad ja teenused (kasutamine)	Kokku	Kontod
P.7	Kaupade ja teenuste import							499		499	I. Tootmine / kaupade ja teenuste välistajanduskonto
P.6	Kaupade ja teenuste eksport								540	540	
P.1	Toodang	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604	
P.2	Vahetarbimine								1 883	1 883	
D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid							133		133	
B.1g/B.1*g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt	1 331	94	126	155	15	1 854			1 854	
P.51c	Põhivara kulum	157	12	27	23	3	222			222	II.1.2. Esmaste tulude jaotamise konto
B.1n/B.1*n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt	1 174	82	99	132	12	1 632			1 632	
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo							- 41		- 41	
D.1	Hüvitised töötajatele				1 154		1 154	2		1 156	
D.2-D.3	Tootmis- ja impordimaksud miinus tootmis- ja impordisubsiidiumid			191			191	0		191	
D.21–D.31	Tootemaksud miinus -subsiidiumid			133			133	0		133	
D.29–D.39	Muud tootmismaksud miinus tootmissubsiidiumid			58			58	0		58	
B.2g	Tegevuse koguülejääk	292	46	27	84	3	452			452	
B.3g	Kogusegatulu				61		61			61	
B.2n	Tegevuse netoülejääk	135	34	0	69	0	238			238	
B.3n	Netosegatulu				53		53			53	
D.4	Omanditulu	96	149	22	123	7	397	38		435	

Ressursid											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsetevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemis-sektor	Kodumajapida-mised	KTKTid	Kogumajandus	Rida	Kaubad ja teenused (kasutamine)	Kokku	Kontod
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864	II.2. Tulude teise jaotamise konto
B.5n/B.5*n	Esmaste netotulude bilanss / netorahvatulu	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642	
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandi-maksud jne			213			213	0		213	
D.61	Netosotsiaalmaksud	66	213	50	0	4	333	0		333	
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitteraha-lised sotsiaalsiirded				384		384	0		384	
D.7	Muud jooksvad siirded	6	62	104	36	36	244	55		299	
B.6g	Kasutatav kogutulu	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	II.3. Mitterahalise tulu ümber-jaotamise konto
B.6n	Kasutatav netotulu	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded				215		215			215	
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826	II.4. Tulude kasutamise konto
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604	
B.6g	Kasutatav kogutulu	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Kasutatav netotulu	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
P.4	Tegelik lõpptarbimine								1 399	1 399	
P.3	Lõpptarbimiskulutused								1 399	1 399	
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks				11		11	0		11	
B.8g	Kogusääst										
B.8n	Netosääst										
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo										

Tabel 8.18. Majanduse integreeritud kontod

Akumulatsioonikontod

Muutused varas											
Kontod	Kokku	Kaubad ja teenused (ressursid)	Rida	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemis sektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinantsettevõtted		Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed
III.1.1. Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto										B.8n	Netosääst
										B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo
										D.9r	Kapitalisiirded, saadavad
										D.9p	Kapitalisiirded, makstavad (-)
	192		- 29	221	20	236	- 81	- 16	62	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses
III.1.2. Mittefinantsvara soetuste konto	414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Kapitali kogumahutus
	- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Põhivara kulum (-)
	28			28	0	2	0	0	26	P.52	Varude muutus
	10			10	0	5	3	0	2	P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine
	0		0	0	1	4	2	0	- 7	NP	Mittetoetud vara soetamine miinus realiseerimine
	0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Netolaenuandmine (+) / netolaenuvõtmine (-)
III.2. Finantskonto	483		47	436	2	189	- 10	172	83	F	Finantsvara netosoetamine
	0		1	- 1			0	- 1		F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud
	100		11	89	2	64	- 26	10	39	F.2	Sularaha ja hoiused
	95		9	86	- 1	10	4	66	7	F.3	Võlaväärtpaberid
	82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Laenud
	119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad
	48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
	14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid
	25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Muud saadavad/makstavad arved

Muutused varas											
Kontod	Kokku	Kaubad ja teenused (ressursid)	Rida	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemis sektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinants tevõtted		Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed
III.3.1. Vara muude mahumuutuste konto	33			33	0	0	7	0	26	K.1	Vara majanduslik tekkimine
	- 11			- 11	0	0	- 2		- 9	K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine
	- 11			- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Katastroofikahjud
	0			0	0	0	5	0	- 5	K.4	Hüvituse taastamine
	2			2	0	2	0	1	1	K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused
	0			0	0	0	- 4	- 2	6	K.6	Muutused klassifitseerimises
	13			13	0	0	0	- 1	14		Muud mahumuutused kokku,
											mildest
	- 7			- 7	0	0	- 3	- 2	- 2	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
	17			17	0	0	3	0	14	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
	3			3	0	0	0	1	2	AF	Finantsvara/kohustused
										B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses
III.3.2. Ümberhindluskonto										K.7	Nominaalne kapitalikasum/-kahjum
	280			280	8	80	44	4	144	AN	Mittefinantsvara
	126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
	154		0	154	3	45	23	2	81	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
	91		7	84	2	16	1	57	8	AF	Finantsvara/kohustused
											B.103

Muutused kohustustes ja netoväärtuses											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	Mittefinantsetevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Rida	Kaubad ja teenused (kasutamine)	Kokku	Kontod
B.8n	Netosääst	71	2	- 62	192	2	205			205	II.1.1. Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto
B.12	Välismaajanduse jooksevkonto saldo							- 13		- 13	
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	33	0	6	23	0	62	4		66	
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad (-)	- 16	- 7	- 34	- 5	- 3	- 65	- 1		- 66	
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	II.1.2. Mittefinantsvara soetuste konto
P.5g	Kapitali kogumahutus								414	414	
P.51c	Põhivara kulum (-)								- 222		
P.52	Varude muutus								28	28	
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine								10	10	
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine								0		
B.9	Netolaenuandmine (+) / netolaenuvõtmine (-)	- 56	- 1	- 103	174	- 4	10	- 10		0	III.2. Finantskonto
F	Kohustuste netovõtmine	139	173	93	15	6	426	57		483	
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud										
F.2	Sularaha ja hoiused		65	37			102	- 2		100	
F.3	Võlaväärtpaberid	6	30	38	0	0	74	21		95	
F.4	Laenud	21	0	9	11	6	47	35		82	
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	83	22				105	14		119	
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid		48	0			48	0		48	
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3	8	0	0	0	11	3		14	
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	26		9	4		39	- 14		25	

Muutused kohustustes ja netoväärtuses

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	Mittefinantssettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemis-sektor	Kodumajapidamised	KTKTId	Kogumajandus	Rida	Kaubad ja teenused (kasutamine)	Kokku	Kontod
K.1	Vara majanduslik tekkimine										II.3.1. Vara muude mahumuutuste konto
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine										
K.3	Katastroofikahjud										
K.4	Hüvituseeta võõrandamine										
K.5	Mujal kvalifitseerimata muud mahumuutused	0	0	0	1	0	1			1	
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	0	2	0	0	2			2	
	Muud mahumuutused kokku,	0	0	2	1	0	3			3	
	mildest										
AN.1	Toodetud mittefinantsvara										
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara										
AF	Finantsvara/kohustused	0	0	2	1	0	3			3	
B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	14	-1	-2	-1	0	10			10	
K.7	Nominaalne kapitalikasum/-kahjum										II.3.2. Ümberhindluskonto
AN	Mittefinantsvara										
AN.1	Toodetud mittefinantsvara										
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara										
AF	Finantsvara/kohustused	18	51	7	0	0	76	15		91	
B.103	Nominaalsest kapitalikasumist (+) / -kahjumist (-) tingitud muutused netoväärtuses	134	10	38	96	10	288	4		292	

Tabel 8.18. Majanduse integreeritud kontod

Bilansid
Vara

Kontod	Kokku	Kaubad ja teenused (ressursid)	Rida	S.1 Kogumajandus	S.15 KTKTId	S.14 Kodumajapidamised	S.13 Valitsemis sektor	S.12 Finantsinstitutsioonid	S.11 Mittefinants tevõtted		Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed
IV.1. Algbilanss	4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Mittefinantsvara
	2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
	1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
	9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Finantsvara/kohustused
										B.90	Netoväärtus
IV.2. Bilansimuutused											Vara muutused kokku
	480			480	11	115	57	- 4	301	AN	Mittefinantsvara
	294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
	186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
	577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Finantsvara/kohustused
										B.10	Muutused netoväärtuses, kokku
										B.101	Sääst ja kapitalisiirded
										B.102	Vara muud mahumuutused
									B.103	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	
IV.3. Lõppbilanss	5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Mittefinantsvara
	3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Toodetud mittefinantsvara
	1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
	9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Finantsvara/kohustused
										B.90	Netoväärtus

Kohustused ja netoväärtus

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Tehingud, muud vood, vara seisud ning tasakaalustavad kirjed	Mittefinantssettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised	KTKTid	Kogumajandus	Rida	Kaubad ja teenused (kasutamine)	Kokku	Kontod
AN	Mittefinantsvara										IV.1. Algbilanss
AN.1	Toodetud mittefinantsvara										
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara										
AF	Finantsvara/kohustused	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036	
B.90	Netoväärtus	- 88	- 30	498	4 500	210	5 090	- 469		4 621	
	Vara muutused kokku										IV.2. Bilansimuutused
AN	Mittefinantsvara										
AN.1	Toodetud mittefinantsvara										
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara										
AF	Finantsvara/kohustused	157	224	102	16	6	505	72		577	
B.10	Muutused netoväärtuses, kokku	237	4	- 54	304	9	500	- 6		494	
B.101	Sääst ja kapitalisiirded	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	
B.102	Vara muud mahumuutused	14	- 1	- 2	- 1	0	10			10	
B.103	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	134	10	38	96	10	288	4		292	
AN	Mittefinantsvara										IV.3. Lõppbilanss
AN.1	Toodetud mittefinantsvara										
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara										
AF	Finantsvara/kohustused	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613	
B.90	Netoväärtus	149	- 26	444	4 804	219	5 590	- 475		5 115	

KOONDNÄITAJAD

8.88 Koondnäitajad esitavad summaarselt kogumajandust iseloomustavaid suurusi ning on makromajanduslikus analüüsis ja erinevaid ajaperioode ning geograafilisi piirkondi hõlmavates võrdlustes olulised.

Sisemajanduse koguprodukt turuhindades (SKP)

8.89 Sisemajanduse koguprodukt turuhindades on residendist tootmisüksuste tootmistegevuse lõpptulemus. Seda saab määratleda kolmel viisil:

- a) tootmise meetodil: SKP on eri institutsionaalsete sektorite või eri tegevusalade kogulisandväärtuste summa, millele on liidetud maksud ning millest on lahutatud tootesubsiidiumid (mida ei eraldata sektorite ja tegevusalade lõikes). SKP on kogumajanduse tootmiskonto tasakaalustavaks kirjeks;
- b) kulutuste meetodil: SKP on residendist institutsionaalsete üksuste kaupade ja teenuste lõppkasutuse summa (lõpptarbimine ja kapitali kogumahutus), millele on liidetud kaupade ning teenuste ekspordi ja impordi vahe;
- c) sissetulekute meetodil: SKP on kogumajanduse tulude moodustamise konto kasutamiste (hüvitised töötajatele, maksud tootmiselt ja impordilt miinus subsiidiumid, tegevuse koguülejäak ja segatulu kogumajanduse kohta) summa.

8.90 Lahutades SKPst põhivara kulumi, saame sisemajanduse netoprodukti turuhindades (SNP).

Kogumajanduse tegevuse ülejääk

8.91 Kogumajanduse tegevuse kogu- (või neto)ülejäak on erinevate tegevusalade või institutsionaalsete sektorite tegevuse kogu- (või neto)ülejäakide summa.

Kogumajanduse segatulu

8.92 Kogumajanduse kogu- (või neto)segatulu on võrdne kodumajapidamiste sektori kogu (või neto)segatuluga.

Kogumajanduse ettevõtlustulu

8.93 Kogumajanduse ettevõtluse kogu- (või neto)tulu on erinevate sektorite ettevõtluse kogu- (või neto)tulu summa.

Rahvatulu (turuhindades)

8.94 Kogu- (või neto)rahvatulu (turuhindades) on residendist institutsionaalsete üksuste poolt saadav esmane tulu kokku: hüvitised töötajatele, tootmis- ja impordimaksude ning subsiidiumide vahe, omanditulu (saadav tulu miinus omandi eest tasumisele kuuluvad summad), tegevuse (kogu- või neto)ülejäak ja (kogu- või neto)segatulu.

Kogurahvatulu (turuhindades) võrdub SKP miinus residendist institutsionaalsete üksuste poolt mitteresidendist institutsionaalsetele üksustele makstav esmane tulu pluss residendist institutsionaalsete üksuste poolt välismaailmast saadav esmane tulu.

Rahvatulu ei ole mitte tootmisega, vaid tuludega seotud mõiste, mida on parem väljendada netokujul, st pärast põhivara kulumi lahutamist.

Kasutatav rahvatulu

8.95 Kasutatav kogu- (või neto)rahvatulu on institutsionaalsete sektorite kasutatavate kogu- (või neto)tulude summa. Kasutatav kogu- (või neto)rahvatulu võrdub kogu- (või neto)rahvatulu (turuhindades) miinus jooksvad siirded (jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne, sotsiaalmaksud ja -toetused ning teised jooksvad siirded), mida tuleb maksta mitteresidendist üksustele, pluss residendist üksuste poolt välismaailmast saadavad jooksvad siirded.

Sääst

- 8.96 Selle koondnäitajaga mõõdetakse kasutatava rahvatulu seda osa, mida ei kasutata lõpptarbimiskulutusteks. Rahvuslik kogu- (või neto)sääst on erinevate institutsionaalsete sektorite kogu- (või neto)säästude summa.

Välismajanduse jooksevkonto saldo

- 8.97 Esmaste tulude ja jooksvate siirete välismajanduskonto tasakaalustav kirje näitab kogumajanduse välismaailmaga toimuvate jooksvate tehingute tulemusel (kaupade ja teenustega kauplemine, esmased tulud ja jooksvad siirded) tekkivat ülejääki (kui see kirje on negatiivne) või puudujääki (kirje on positiivne).

Kogumajanduse netolaenuandmine (+) või -võtmine (-)

- 8.98 Kogumajanduse netolaenuandmine (+) või -võtmine (-) on kõigi institutsionaalsete sektorite netolaenuandmise või -võtmise summa. Selle näitajaga kirjeldatakse netoressurssi, mida kogumajandus annab välismaailma kasutusse (kui see näitaja on positiivne) või saab välismaailmast (näitaja on negatiivne). Kogumajanduse netolaenuandmine (+) või -võtmine (-) on võrdne välismaailma neto-laenuvõtmise või -andmisega, kuid vastupidise märgiga.

Kogumajanduse netoväärtus

- 8.99 Kogumajanduse netoväärtus on institutsionaalsete sektorite netoväärtuste summa. See näitab kogumajanduse mitte-finantsvara väärtust, millest on maha arvatud välismaailma finantsvara ja kohustuste bilanss.

Valitsemissektori kulud ja tulud

Valitsemissektori kulud ja tulud on määratletud ESA kategooriate põhjal.

- 8.100 Valitsemissektori kulud hõlmavad järgmiseid ESA kategooriaid, mis esitatakse valitsemissektori kontode kasutamise poolel, välja arvatud D.3, mis esitatakse kõnealuste kontode ressursside poolel:

P.2. Vahetarbimine,

P.5. Kapitali kogumahutus,

D.1. Hüvitised töötajatele,

D.29. Muud tootmismaksud, makstavad,

D.3. Subsiidiumid, makstavad,

D.4. Omanditulu, makstav,

D.5. Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne,

D.62. Sotsiaaltoetused, välja arvatud mitterahalised sotsiaalsiirded,

D.632. Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang,

D.7. Muud jooksvad siirded,

D.8. Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks,

D.9p. Kapitalisiirded, makstavad,

NP. Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine.

Valitsemissektori tulud hõlmavad järgmiseid ESA kategooriaid, mis esitatakse valitsemissektori kontode ressursside poolel, välja arvatud D.39, mis esitatakse kõnealuste kontode kasutamise poolel:

- P.11 Turutoodang,
- P.12 Toodang enda lõpptarbeks,
- P.131 Maksed muu turuvälise toodangu eest,
- D.2 Tootmis- ja impordimaksud, saadavad,
- D.39 Muud tootmistoetused, saadavad,
- D.4 Omanditulu, saadav,
- D.5 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne,
- D.61 Netosotsiaalmaksud,
- D.7 Muud jooksvad siirded,
- D.9r Kapitalisiirded, saadavad.

Määratluse järgi on valitsemissektori tulude ja kulude vahe kõnealuse sektori netolaenuandmine (+) / -võtmine (-).

Tehingud D.41 (intressid), D.73 (valitsemissektorisisesed jooksvad siirded), D.92 (investeermistoetused) ja D.99 (muud kapitalisiirded) on konsolideeritud. Muud tehingud ei ole konsolideeritud.

---

9. PEATÜKK

PAKKUMISE JA KASUTAMISE TABELID NING SISEND-VÄLJUNDRAMISTIK

SISSEJUHATUS

- 9.01 Käesoleva peatüki eesmärk on anda ülevaade pakkumise ja kasutamise tabelitest ning sisend-väljundraamistikust.
- 9.02 Sisend-väljundraamistiku põhisisu moodustavad jooksevhindades ja eelmise aasta hindades pakkumise ja kasutamise tabelid. Raamistikku täiendavad sümmeetrilised sisend-väljundtabelid, mis saadakse pakkumise ja kasutamise tabelite teisendamisel matemaatiliste meetoditega või kasutades täiendavaid andmeid.
- Pakkumise ja kasutamise tabelleid ning sümmeetrilisi sisend-väljundtabelleid saab konkreetsel eesmärgil laiendada ja muuta, näiteks tootlikkuse arvepidamise, tööjõuarvepidamise, kvartalipõhise arvepidamise, regionaalse arvepidamise ja keskkonnavalase arvepidamise eesmärgil rahaliste või füüsiliste näitajate alusel.
- 9.03 Pakkumise ja kasutamise tabelid on maatriksid, mis kirjeldavad toodetega tehtavate rahvamajanduse tehingute väärtusi toodete ja tegevusalade kaupa. Need tabelid näitavad:
- tootiskulude ja tootmisprotsessis moodustatud tulude struktuuri;
  - rahvamajanduses toodetud kaupade ja teenuste voogusid;
  - kaupade ja teenuste voogusid omamaise majanduse ja muu maailma vahel; analüüsi tegemiseks Euroopa kontekstis tuleb eristada Euroopa Liidu siseseid voogusid ja väljaspool ELi asuvate riikidega seotud voogusid.
- 9.04 Pakkumise tabel näitab kaupade ja teenuste pakkumist toodete ja tegevusalade kaupa ning eristab omamaiste tegevusalade pakkumist ja impordi. Pakkumise tabeli skeem on esitatud tabelis 9.1.

Tabel 9.1. Pakkumise tabeli skeem

Pakkumine	Tegevusalad	Muu maailm	Kokku
Tooted	Toodangu väärtused	Impordiväärtused	Kogupakkumine toodete kaupa
Kokku	Tegevusalade kogutoodang	Koguimport	Kogupakkumine

- 9.05 Kasutamise tabel näitab kaupade ja teenuste kasutamist toodete ja kasutamiskiiside kaupa. Veergudes on esitatud järgmised kasutamiskiisid:
- vahetarbimine tegevusalade kaupa;
  - kodumajapidamiste, valitsemissektori ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide lõpp-tarbimiskulutused;
  - kapitali kogumahutus ning
  - eksport.

Tabeli veergudes, kuhu märgitakse vahetarbimine tegevusalade kaupa, näidatakse järgmisi kogulisandväärtuse elemente:

- hüvitised töötajatele;
- muud tootmismaksud miinus -subsiidiumid;
- netosegatulu, tegevuse netoülejääk ja põhivara kulum.

Kasutamise tabeli skeem on esitatud tabelis 9.2.

Tabel 9.2. Kasutamise tabeli skeem

Kasutamine	Tegevusalad	Lõpptarbimine	Kapitali kogumahutus	Välismaailm	Kokku
Tooted					
Kokku	Vahetarbimine	Lõpptarbimine	Kapitali kogumahu- tus	Eksport	Kogukasuta- mine
Kogulisand- väärtuse elemendid	Hüvitised töötajatele Muud tootmismaksud miinus tootmissubsiidiumid Tegevuse netoülejääk Põhivara kulum				

9.06 Pakkumise ja kasutamise tabelites kasutatakse järgmisi võrdusi:

- iga tegevusala puhul võrdub toodang vahetarbimise ja kogulisandväärtuse summaga;
- iga toote puhul võrdub pakkumine kogukasutamise summaga, mida näidatakse tasakaalustatud ridadel pakkumise ja kasutamise raamistikus.

See võrdus kehtib üksnes juhul, kui pakkumist ja kasutamist hinnatakse samadel alustel, st mõlemad on ostjahindades või mõlemad on alushindades (vt punktid 9.30–9.33).

Vastavalt sellele, iga toote puhul:

pakkumine ostjahindades võrdub

toodanguga alushindades

pluss import alushindades

pluss kaubanduslikud ja transpordimarginaalid

pluss netotootemaksud,

mis võrdub toote kasutamisega ostjahindades, mis võrdub

toote vahetarbimise nõudlusega

pluss lõpptarbimiskulutused

pluss kapitali kogumahutus

pluss eksport

Kogumajanduse tasemel võrdub vahetarbimise nõudlus kogu vahetarbimisega; kaubanduslikud ja transpordimarginaalid võrduvad kogu majanduse arvestuses nulliga, sest neid tasakaalustab kõnealuste marginaalidega seotud majandusharude toodang, ja seega saab seda võrdust väljendada järgmiselt:

toodang + import + tootemaksud miinus -subsiidiumid = vahetarbimine + lõpptarbimine + kapitali kogumahu-
tus + eksport,

seega

toodang – vahetarbimine + tootemaksud miinus -subsiidiumid

= lõpptarbimine + kapitali kogumahu-
tus + eksport miinus import,

mis näitab tootmise ja tarbimise meetodite samaväärsust SKP arvutamisel;

c) kogulisandväärtus kui toodangu ja vahetarbimise vahe tegevusalade kaupa. See on identne kogutuluga. Seega võrdub kogulisandväärtus järgmiste elementide summaga: hüvitised töötajatele, põhivara kulum, tegevuse neto-ülejääk / segatulu ning muud tootmismaksud miinus -subsiidiumid. See võimaldab kontrollida sissetuleku meetodi ja tootmise meetodi kooskõla SKP arutamisel.

9.07 Pakkumise ja kasutamise tabelid moodustavad keskse raamistiku tegevusala analüüsile, näiteks toodangu, lisandväärtuse, töötajatele makstavate hüvitiste, tööhõive, tegevuse ülejäägi / segatulu, tootmismaksude (miinus tootmis-subsiidiumid), kapitali kogumahutuse põhivarasse, põhivara kulumi ja põhivara seis analüüsile.

9.08 Pakkumise ja kasutamise tabelid sisaldavad järgmiste kontode voogusid:

- a) kaupade ja teenuste konto;
- b) tootiskonto;
- c) tulude moodustamise konto.

Need kontod näitavad tulude moodustamist ning kaupade ja teenuste pakkumist ja kasutamist institutsionaalsete sektorite kaupa. Pakkumise ja kasutamise tabelid võivad seda teavet täiendada, esitades andmed tegevusalade kaupa ning näidates mahu- ja hinnamuutusi. Sektorite arvepidamises institutsionaalsete sektorite kaupa esitatud teavet ning pakkumise ja kasutamise tabelites tegevusalade kaupa esitatud teavet saab ühendada ristklassifitseerimise tabeli abil, nagu on esitatud allpool tabelis 9.3.

Tabel 9.3. Pakkumise ja kasutamise tabelleid sektorite arvepidamisega ühendav tabel

	Tegevusalad (NACE)	Kokku
Sektor		
S.11 Mittefinantsettevõtted		
Vahetarbimine		
Kogulisandväärtus		
Hüvitised töötajatele		
Muud tootmismaksud, millest on maha arvatud tootmis-subsiidiumid		
Põhivara kulum		
Tegevuse netoülejääk ja kogusegatulu		
Toodang		
Kapitali kogumahutus põhivarasse		
Põhivara seis		
Tööhõive		
S.12 Finantsinstitutsioonid		
Vahetarbimine		
...		
Tööhõive		
S.13 Valitsemissektor		
S.14 Kodumajapidamised		

	Tegevusalad (NACE)	Kokku
S.142 Füüsilisest isikust ettevõtjad		
Omaniku kasutuses olevate eluruumide teenused		
S.15 KTKTIid		
Sektorid kokku		
Vahetarbimine		
...		
Tööhõive		

9.09 Sümmeetriline sisend-väljundtabel on esitatud tabelis 9.4 ja see on maatriks, milles näidatakse, kuidas pakkumine vastab kasutamisele, kasutades selleks toodangu ning vahetarbimise ja lõppkasutamise üksikasjalike tehingute klassifitseerimist toodete või tegevusalade kaupa. Sümmeetrilise sisend-väljundtabeli ning kasutamise tabeli vahel on üks oluline erinevus: kasutamise tabeli kirjed näitavad seda, kuidas tegevusalad kasutavad tooteid vahetarbimises, kuid sümmeetrilise sisend-väljundtabeli puhul on kaks võimalust:

- kirjed näitavad, kuidas tooteid kasutatakse vahetarbimises toodete valmistamiseks, või
- kirjed näitavad, kuidas tegevusala toodangut kasutatakse muude tegevusalade vahetarbimises toodangu valmistamiseks.

Seepärast kasutatakse sümmeetrilises sisend-väljundtabelis nii ridade kui ka veergude jaoks kas ainult toodete või tegevusalade kaupa klassifitseerimist.

Tabel 9.4. Sümmeetrilise sisend-väljundtabeli skeem toodete puhul

	Toodetud tooted	Lõpptarbimine	Kapitali kogumahutus	Välismaailm	Kokku
Kasutatud tooted	Vahetarbimine	Kodumajapidamiste, KTKTIde ja valitsemissektori lõpptarbimine	Kapitali kogumahu-tus	Eksport	
Kokku					
Kogulisandväärtuse elemendid					
Välismaailm					
Kokku					

9.10 Suurem osa tootjaüksustest saadavast statistilisest teabest kirjeldab nende valmistatud ja müüdüd toodete liiki ning, tavaliselt vähem üksikasjalikult, millist liiki tooteid nad on ostnud ja kasutanud. Pakkumise ja kasutamise tabelite vorm on kohandatud seda tüüpi statistilise teabe jaoks (st tegevusalas kasutatud tooted).

9.11 Seevastu toodete või tegevusalade kaupa esitatav teave, mida vajatakse sümmeetrilistes sisend-väljundtabelites, ei ole tihti kättesaadav. Näiteks annavad tegevusalade kohta tehtud uuringud tavaliselt teavet tootmises kasutatud toodete kohta ning valmistatud ja müüdüd toodete kohta. Konkreetsete toodete valmistamiseks kasutatud sisendite kohta harilikult teave puudub.

9.12 Analüütilisemate sümmeetriliste sisend-väljundtabelite koostamisel lähtutakse pakkumise ja kasutamise tabelite kujul esitatud teabest. Pakkumise ja kasutamise tabelites toodete ja tegevusalade kaupa esitatud teavet on võimalik sümmeetrilistesse tabelitesse ümber paigutada, lisades täiendavat teavet sisendite struktuuri kohta või eeldades, et toote või tegevusala puhul on sisendite struktuur või turuosad identsed.

9.13 Pakkumise ja kasutamise tabelitel ning sisend-väljundraamistikul on kolm funktsiooni:

- kirjeldamine,
- statistiline vahend,
- analüüsivahend.

KIRJELDAMINE

9.14 Pakkumise ja kasutamise tabelites kirjeldatakse süsteemselt tulude moodustamist ning toodete pakkumist ja kasutamist tegevusalade kaupa. Üksikute tegevusalade tootmisprotsesside sisendite ja väljundite muutust näidatakse rahvamajanduse kontekstis, st seoses muude omamaiste tegevusalade ja muu maailma tootmisprotsessidega ning lõpptarbimiskulutustega.

Pakkumise ja kasutamise tabelite peamine ülesanne on näidata majanduse struktuuris toimunud muutusi, näiteks muutusi tegevusalade tähtsuses, muutusi kasutatud sisendites ja toodangus ning muutusi lõpptarbimiskulutuste, kapitali kogumahutuse ning impordi ja ekspordi struktuuris. Neis muutustes võivad kajastuda sündmused, nagu üleilmastumine, allhangete kasutamine, innovatsioon ning muutused tööjõukuludes, maksudes, naftahindades ja vahetuskurssides.

Eelmise aasta hindades pakkumise ja kasutamise tabelleid kasutatakse SKP mahu kasvu statistika koostamiseks, et kirjeldada majanduse struktuuris toimunud nominaalväärtuse või mahu muutusi. Samuti pakuvad need raamistikku, milles esitada majanduses toimunud hinna- ja tööjõukulude muutusi.

STATISTILINE VAHEND

9.15 Kasutades teavet tootmise, kulutuste ja tulude kohta pakkumise ja kasutamise tabelite koostamisel ning kooskõlastades vastuolulised hinnangud, tagatakse usaldusväärne ja tasakaalus rahvamajanduse arvepidamine, sealhulgas selliste põhiliste koondnäitajate arvestamine nagu SKP jooksevhindades ja eelmise aasta hindades.

9.16 SKP arvutamiseks turuhindades võib kasutada kolme põhilist meetodit: tootmise meetod, tarbimise meetod ja sissetuleku meetod. Nimetatud kolme meetodit kasutatakse pakkumise ja kasutamise tabelite koostamisel järgmiselt:

- a) vastavalt tootmise meetodile võrdub SKP turuhindades toodanguga alushindades miinus vahetarbimine ostjahindades, millele on lisatud netotootemaksud;
- b) vastavalt tarbimise meetodile võrdub SKP turuhindades lõppkasutamise liikide summaga miinus import: lõpptarbimiskulutused + kapitali kogumahutus + ekspord - import;
- c) vastavalt sissetuleku meetodile võrdub SKP turuhindades töötajatele makstavate hüvitiste, põhivara kulumi, muude netotootismaksude ja tegevuse netoülejäägi/netosegatulu summaga, millele lisanduvad netotootemaksud.

Turuhindades SKP ühene väärtus saadakse pakkumise ja kasutamise tabelite tasakaalustamisel.

9.17 Pakkumise ja kasutamise tabelid on eelkõige kasulikud selleks, et leida SKP turuhindades vastavalt tootmise meetodile ja tarbimise meetodile. Sel puhul on peamised andmeallikad ettevõtlusuuringud ja administratiivsed andmed, näiteks andmed käibemaksu ja aktsiisimaksude kohta. Pakkumise ja kasutamise tabelleid kasutatakse tootmise meetodil ja tarbimise meetodil saadava teabe koondamiseks, arvutades ja tasakaalustades pakkumist ja kasutamist toote tasandil. Selle meetodi puhul arvutatakse konkreetse toote pakkumine ja liigitatakse see eri kasutamisiiside, näiteks kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutuste, vahetarbimise ja ekspordi alla. Sissetuleku meetodi puhul ei tehta samasugust tasakaalustamist, sest tegevuse ülejääk ja segatulu arvutatakse tavaliselt jääkliikmena kahe teise meetodi rakendamisel saadud teabe põhjal. Sissetuleku meetod siiski parandab pakkumise ja kasutamise tabelite tasakaalustamist, kui saab välja arvestada tegurite komponentide struktuuri. Pakkumise ja kasutamise tabelite kooskõla sektoripõhise arvepidamisega on võimalik kontrollida teabe sidumise tabelite abil, nagu on näidatud tabelis 9.3. Selline võrdlus võimaldab leida SKP turuhindades, võrreldes ettevõtete kasumiaruanetest saadavat teavet samaväärsete tegevusalade arvestustega.

9.18 Pakkumise ja kasutamise tabelitel võib olla mitu statistilist otstarvet:

- a) puuduste ja vasturääkivuste leidmine andmeallikates;

- b) väärtuse määramine jääkliikmena, näiteks konkreetsete toodete lõpptarbimise hindamine jääkliikmena pärast asjaomaste toodete muude kasutusviiside kindlaksmääramist;
- c) väärtuste määramine, ekstrapoleerides baasperioodi andmed hilisematele perioodidele, mille kohta kättesaadav teave on vähem usaldusväärne. Näiteks võib aastased andmed arvestada teatud baasaasta üksikasjalike pakkumise ja kasutamise näitajate põhjal ja hiljem võib kvartali andmed arvutada võrdlusperioodi andmete ekstrapoleerimise teel;
- d) pakkumise ja kasutamise tabelite andmete ning tuletatud tootmiskontode andmete kooskõla, usaldusväärsuse ja täielikkuse kontrollimine ning parandamine. Sel eesmärgil ei ole tasakaalustamisprotsess piiratud jooksevhindades esitatud pakkumise ja kasutamise tabelitega:
- 1) selliste institutsionaalsete sektorite arvepidamist kajastavate tabelite abil nagu tabel 9.3 saab otseselt võrrelda pakkumise ja kasutamise süsteemist saadud ning sektorite arvepidamises kasutatud sõltumatutest allikatest pärit tootmist, kulutusi ja tulu kirjeldavaid hinnangulisi andmeid. Kooskõlastamine selles etapis tagab, et pärast pakkumise ja kasutamise tasakaalustamist saavutatakse kooskõla pakkumise ja kasutamise tabelite ning sektorite arvepidamise vahel;
  - 2) sümmeetriliste sisend-väljundtabelite tuletamine pakkumise ja kasutamise tabelitest võib anda tagasisidet pakkumise ja kasutamise tabelites esinevate lahknevuste ja puuduste kohta;
  - 3) koostades pakkumise ja kasutamise tabelleid jooksevhindades ja mahunäitajates kaheks või enamaks aastaks, saab samal ajal tasakaalustada mahu-, väärtuste ja hindade muutuste arvestusi võrreldes pakkumise ja kasutamise tabelite koostamise ja tasakaalustamisega ainult üheks aastaks ja ainult jooksevhindades, suurendab see oluliselt pakkumise ja kasutamise raamistiku tõhusust;
- e) nt SKP indeksite ning hinna- ja mahunäitajate kaalumise ja arvutamise, deflateerides lõppkasutamist toodete kaupa või rakendades kahekordse deflateerimise meetodit tegevusalade kaupa. Deflateerimine toimub võimalikult madalal tehingute agregeerimise tasemel kooskõlas hindade muutuste usaldusväärsete arvestustega järgmistel põhjustel:
- 1) üldiselt on hinna- ja mahunäitajad representatiivsemad madalal agregeerimise tasemel;
  - 2) kvaliteedimuutus saab paremini hinnata madalamal agregeerimise tasemel, näiteks saab arvesse võtta muutusi tooterühma pakkumise või kasutamise struktuuris;
  - 3) hinnastatistikast saadavate hinnaindeksite puhul on sageli tegemist Laspeyresi tüüpi indeksitega. Vastuväide, et neid kasutatakse teoreetiliselt rohkem sobivama Paasche indeksi asemel, ei ole nii tõsine, kui neid kasutatakse madalal agregeerimise tasemel.

Toote pakkumise ja kasutamise tasakaalustamine on lihtsam, kui eristatud toodete arv on suurem ja algandmed on kättesaadavad samal üksikasjalikkuse tasemel. Tasakaalustatud tulemuste kvaliteet on parem; see kehtib eelkõige andmete puudumise korral.

ANALÜÜSIVAHEND

- 9.19 Sisend-väljundtabelite suurim analüütiline tugevus seisneb selles, et need võimaldavad hinnata nii esmast mõju näiteks energiahindade või tööjõukulude muutuste korral kui ka teisest ja kaudset mõju. Näiteks avaldab energiahindade märkimisväärne tõus mõju nii energiamahukatele tegevusaladele kui ka nendele tegevusaladele, kus kasutatakse energiamahukate tootjate toodangut. Kaudne mõju võib olla äärmiselt oluline, kuna vahel on see isegi tähtsam kui otsene mõju.

PAKKUMISE JA KASUTAMISE TABELITE ÜKSIKASJALIKUM KIRJELDUS

Klassifikaatorid

- 9.20 Pakkumise ja kasutamise tabelites ning sisend-väljundtabelites kasutatakse tegevusalade puhul klassifikaatorit NACE ja toodete puhul klassifikaatorit CPA; need klassifikaatorid on omavahel täielikult vastavuses: igal agregeerimise tasemel näitab CPA tegevusalade põhilisi tooteid vastavalt NACE-le.

- 9.21 Pakkumise ja kasutamise tabelites on toodete klassifitseerimine vähemalt sama detailne kui tegevusalade klassifitseerimine, st CPA klassifikaatori kolmekohalise numbriga tasemel ja NACE klassifikaatori kahekohalise numbriga tasemel.
- 9.22 Tegevusalade ja toodete klassifitseerimisel võib aluseks võtta kolme eri liiki kriteeriume: pakkumise kriteeriumid, nõudluse kriteeriumid ja suurus. Tootlikkuse analüüsi jaoks klassifitseeritakse tooted ja nende tootjad põhimõtteliselt tootmisprotsessi alusel. Nõudluse analüüsi jaoks klassifitseeritakse tooted eesmärgi sarnasuse alusel, näiteks luksuskaubad paigutatakse ühte rühma, või turustamise suhte sarnasuse, näiteks müügikoha liigi alusel. Sisendväljundanalüüsi jaoks kasutatakse pakkumise ja nõudluse puhul samasugust toodete või tegevusalade klassifitseerimist. Klassifitseerimine on määratletud selliselt, et ükski klass ei moodusta oma suuruse poolest liiga väikest või liiga suurt osa rahvamajandusest. Rahvusvahelise klassifitseerimise korral tähendab see seda, et enamik klassidest on paljudes riikides kvantitatiivselt väga olulised.
- 9.23 Rahvamajanduse arvepidamises kasutatavad tegevusalade ja toodete klassifikaatorid põhinevad kindlasti mitmel kirjeldatud kriteeriumil ja samuti ajaloolisel pärandil. Need on määratletud peamiselt tootjate seisukohalt ega ole seega pakkumise ja nõudluse analüüsimiseks kõige sobivamad. Tegevusalasid ja tooteid käsitlevate rahvamajanduse arvepidamise andmete koostajad ja kasutajad peaksid hästi teadma, mida iga rühm tegelikult hõlmab ja mida mitte ning milline on nende tähendus. Näiteks hõlmab kinnisvaraala tegevus omaniku kasutuses olevate eluruumide teenuseid ja kindlustustegevus ei hõlma sotsiaalkindlustusfondide tegevust.
- 9.24 Sama tegevusala kohalikel tegevusalaüksustel võivad olla erinevad tootmisprotsessid. See võib kajastada olulisi erinevusi vertikaalses integratsioonis seoses selliste abitegevusalaüksustega nagu allhangitud puhastus-, veo-, haldus- ja toitlustusteened, seadmete rent, tööjõu rent ajutise tööjõu rendiga tegelevate agentuuride kaudu ning turustamine. See võib kajastada ka seaduslike ja ebaseaduslike tootjate või erinevates piirkondades asuvate tootjate vahelisi erinevusi.
- 9.25 Erinevate tegevusalade ja toodete majandusliku tähtsuse muutumise, tootmisprotsessides toimuvate muutuste ja uute toodete turuletuleku tõttu ajakohastatakse tegevusalade ja toodete klassifikaatoreid korrapäraselt. Siiski tuleb saavutada tasakaal majanduses toimuvate muutustega sammu pidamise ning andmete ajas võrreldavuse vajaduse ja andmete koostajatele ja kasutajatele selliste suurte muutustega kaasnevate kulude vahel.
- 9.26 Toodete klassifitseerimine pakkumise ja kasutamise tabelites on üldiselt üksikasjalikum kui tegevusalade klassifitseerimine. Sel on neli peamist põhjust:
- a) toodete kohta kättesaadavad andmed on sageli palju üksikasjalikumad kui andmed tegevusalade kohta;
  - b) ühe tegevusala iseloomuliku väljundi suhtes võivad kehtida väga erinevad maksusüsteemid ja hinnad, nt hinnadiskrimineerimise korral. Toodete üksikasjalikum eristamine lihtsustab tabelite koostamist ja analüüsi;
  - c) selleks, et saada kvaliteetset mahunäitajate hinnangut, tuleb deflateerida võimalikult homogeensed tooterühmad vastavate hinnadeflaatoritega;
  - d) tabelite läbipaistva koostamise tagamiseks tuleb hõlmata eraldi tooteid, et näidata rahvamajanduse arvepidamise kokkuleppelisi erijuhte, nagu omaniku kasutuses olevate eluruumide teenused, kindlustus ja valitsusüksuste turutoodang ja turuväliline toodang.
- 9.27 Turutoodangut, toodangut enda lõpptarbeks ja muud turuväliselt toodangut eristatakse üksnes tegevusala kogutoodangu tasemel; iga tooterühma tasemel sellist eristamist ei nõuta.
- 9.28 Turutootjaid, enda lõpptarbeks tootjaid ja muid turuväliseid tootjaid eristatakse tegevusalas üksnes juhul, kui sellised eri liiki tootjad on olemas. Üldiselt kasutatakse sellist eristamist üksnes väga piiratud arvu tegevusalade, näiteks tervishoiu ja hariduse alamklassifikatsiooni puhul.
- 9.29 Liikmesriikide majanduse analüüsimiseks Euroopa seisukohast lähtudes või pakkumise ja kasutamise tabelite tuletamiseks kogu Euroopa Liidu kohta jagatakse import ja eksport järgmiselt:
- a) ELi-sisesed vood, eristades voogusid Euroopa rahaliidu liikmete vahel ja muude liikmesriikidega;
  - b) import ja eksport kolmandate riikidega.

Hindamis põhimõtted

9.30 Pakkumise tabelis hinnatakse kaupade ja teenuste voogusid alushindades. Kasutamise tabelis hinnatakse kaupade ja teenuste voogusid ostjahindades. Hindamise kooskõla tagamiseks pakkumise ja kasutamise tabelites näidatakse tabelis 9.5 alushindades pakkumise üleviimist ostjahindades pakkumiseks. Kuna toodete puhul võrdub pakkumine kasutamiselega, kehtivad kaks võrdust:

- a) ostjahindades pakkumine võrdub ostjahindades kasutamiselega;
- b) alushindades pakkumine võrdub alushindades kasutamiselega.

9.31 Kogulisandväärtus kirjendatakse alushindades. See on alushindades toodangu ja ostjahindades vahetarbimise vahe.

9.32 Tegurikulude kaudu esitatud kogulisandväärtust ESAs ei kasutata. See on tuletatav alushindades esitatud lisandväärtusest, lahutades muud netotootismaksud.

9.33 Alushindades pakkumise üleviimisega ostjahindades pakkumiseks kaasneb:

- a) kaubanduslike marginaalide ümberjaotamine;
- b) transpordimarginaalide ümberjaotamine;
- c) tootemaksude lisamine (v.a mahaarvatav käibemaks);
- d) tootesubsiidiumide mahaarvamine.

Samalaadne muutus toimub ostjahindades kasutamise teisendamisel alushindades kasutamiseks; sellega kaasneb tootemaksude mahaarvamine ja tootesubsiidiumide lisamine. Tabelites 9.8 ja 9.9 näidatakse teisendamist detailsemalt. Need tabelid täidavad ka analüütilist eesmärki, näiteks hindade või tootemaksude määrade muutuste mõju analüüsimisel.

9.34 Seega saadakse tasakaalustamise tulemusena järgmised tabelid:

- a) pakkumise ja kasutamise tabelid 9.5 ja 9.6, mis näitavad toodete kaupa ostjahindades pakkumise ja kasutamise tasakaalustatud lõplikke näitajaid;
- b) kaubanduslike ja transpordimarginaalide (tabel 9.7) ja netotootemaksude (tabel 9.8) tabelid.

Tabel 9.5. Pakkumise tabel alushindades koos teisendamisega ostjahindadesse

Pakkumine	Tegevusalad (NACE) 1 - 2 - 3 - 4 - ...	Välismaailm	Kogupakkumine alushindades	Kaubandus- likud ja transpordi- marginaalid	Netotoote- maksud	Kogupakkumine ostjahindades
Toodang (CPA)	Toodang toodete ja tegevusalade kaupa	Import toodete kaupa (CIF)	Kogupakkumine toodete kaupa			
1						
2						
3						
4						
Kokku	Kogutoodang tegevusalade kaupa			0		
Turutoodang				0		
Toodang enda lõpptarbeks		0		0		
Turuväline toodang		0		0		

Tabel 9.6. Kasutamise tabel ostjahindades

Kasutamine	Tegevusalad (NACE) 1 - 2 - 3 - 4 - ...	Lõpptarbimine	Kapitali kogumahutus	Välismaailm	Kokku
Tooted (CPA) 1 2 3 4	Vahetarbimine toodete ja tegevusalade kaupa	Lõpptarbimiskulutused toodete kaupa: a) kodumajapidamised b) KTKTid c) valitsemis-sektor	Kapitali kogumahutus toodete kaupa: a) kapitali kogumahutus põhivarasse b) väärisesemete seotud muutused c) varude muutused	Eksport toodete kaupa (FOB)	Kogukasutamine toodete kaupa
Kokku	Vahetarbimine tegevusalade kaupa kokku	Lõpptarbimine kokku	Kapitali kogumahutus kokku	Kogueksport	Toodete kogukasutamine
Hüvitised töötajatele Muud tootmismaksud, millest on maha arvatud tootmissubsiidiumid Põhivara kulum Tegevuse netotulejääk Segatulu	Kogulisandväärtuse elemendid tegevusalade kaupa				
Kokku	Kogukulud tegevusalade kaupa				
Lisateave Kapitali kogumahutus põhivarasse Põhivara seis Tööhõive					

Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid

Tabel 9.7. Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid – pakkumine

	Toodete pakkumise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid			Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid
	Hulgikaubandus	Jaekaubandus	Transport	
Tooted (CPA) 1 2 3 4				Kogupakkumise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid toodete kaupa
Kokku	Hulgikaubandus kokku	Jaekaubandus kokku	Transport kokku	Pakkumise marginaalid toodete kaupa kokku

Tabel 9.7. (jätk). Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid – kasutamine

Toodete kasutamise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid						
	Tegevusalad (NACE) 1 - 2 - 3 - 4 - ...	Lõpptarbimine	Kapitali kogumahutus	Ekspord	Kaubanduslikud ja transpordimarginaalid	
Tooted (CPA)		Vahetarbimise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid toodete ja tegevusalade kaupa	Lõpptarbimiskulutuste kaubanduslikud ja transpordimarginaalid toodete kaupa:	Kapitali kogumahutuse kaubanduslikud ja transpordimarginaalid toodete kaupa:	Ekspordi kaubanduslikud ja transpordimarginaalid	Kogukasutamise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid toodete kaupa
1			a) kodumajapidamised	a) kapitali kogumahutus põhivarasse		
2			b) KTKTid	b) väärisesemete seotud muutused		
3			c) valitsemissektor	c) varude muutused		
4						
Kokku		Vahetarbimise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid kokku tegevusalade kaupa	Lõpptarbimise kaubanduslikud ja transpordimarginaalid kokku	Kapitali kogumahutuse kaubanduslikud ja transpordimarginaalid kokku	Ekspordi kaubanduslikud ja transpordimarginaalid kokku	Kasutamise marginaalid toodete kaupa kokku

- 9.35 Osa pakkumise tabelite alushindadelt ostjahindadele teisendamist ja kasutamise tabelite ostjahindadelt alushindadele teisendamist tähendab kaubanduslike marginaalide ümberjaotamist: väärtus alushindades tähendab seda, et kaubanduslikud marginaalid kirjendatakse omaette tootegrupina, samas väärtus ostjahindades tähendab seda, et kaubanduslikud marginaalid jaotatakse toodete vahel, millega need on seotud. Sama kehtib ka transpordimarginaalide puhul.
- 9.36 Toodete kaupa arvatud kaubanduslike marginaalide summa võrdub kaubanduse kaubanduslike marginaalide summaga, millele on liidetud muude tegevusalade kaubanduslikud marginaalid. Samasugune võrdus kehtib ka transpordimarginaalide puhul.
- 9.37 Transpordimarginaal hõlmab transpordikuluseid, mille eest kauba ostja on eraldi tasunud ning mis on hõlmatud toodete kasutamises ostjahindades, kuid mitte tootja toodangu alushindades ega hulgi- ja jaemüüjate kaubanduslikus marginaalis. Selline transpordimarginaal hõlmab eelkõige:
- kaupade transporti kohast, kus need valmistati, kohta, kus ostja võtab need kaubad vastu, juhul kui tootja maksab kolmandale isikule transpordi eest, ja tingimusel, et ostjale esitatakse selle summa kohta eraldi arve;
  - kaupade transporti, mille tootja või hulgi- või jaemüüja on korraldanud sel viisil, et ostja peab eraldi maksma transpordikulude eest isegi juhul, kui tootja või hulgi- või jaemüüja ise neid kaupu transpordib.
- 9.38 Muid kaupade veoga seotud kulusid ei kirjendata transpordimarginaalina, näiteks:
- kui tootja transpordib kaupu ise ja need transpordikulud arvestatakse tootja toodangu alushinna sisse; selline transport on abitegevusala ning üksikuid transpordiga seotud kulusid ei eristata transpordikuludena;
  - kui tootja korraldab kaupade transpordi transporditeenuste eest eraldi arvet esitamata, arvestatakse transpordikulud tootja toodangu alushinna sisse; sellised transpordikulud on eristatavad ja need kirjendatakse tootja vahetarbimise osana;
  - kui hulgi- ja jaemüüjad korraldavad kaupade liikumise kohast, kus nad kaubad vastu võtsid, kohta, kus kaubad võtab vastu teine ostja, siis arvatakse sellega seotud kulud kaubandusliku marginaali hulka, kui ostjale ei esitata transportimise eest eraldi arvet. Nagu tootjate puhul, on need kulud seotud hulgi- või jaemüüja abitegevusalaga või vaheteenuste ostuga ning seepärast sisalduvad need kaubanduslikus marginaalis, kuid mitte transpordimarginaalis;

d) kui kodumajapidamine ostab kaupu lõpptarbimiseks ja korraldab transpordi kolmanda isiku abil, siis kirjendatakse sellega seotud transpordikulud kui transporditeenustega seotud lõpptarbimiskulutused ja neid ei arvata kaubanduslike või transpordimarginaalide hulka.

9.39 Tabelis 9.7 on esitatud mõnevõrra lihtsustatud kaubanduslike ja transpordimarginaalide maatriks järgmistel põhjustel:

- a) kasutamise teisendamisel tuleb eristada hulgi- ja jaemüüki, et võtta arvesse nende hindade erinevusi. Tabelite koostamisel tuleb meeles pidada, et hulgi- ja jaemüüjad müüvad otse nii kodumajapidamistele kui ka tegevusaladele, näiteks mööbli puhul, ja jaemüüjad müüvad nii tegevusaladele, näiteks kohvikutele ja restoranidele, kui ka kodumajapidamistele;
- b) kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutustega seotud toodete kaubandusliku marginaali arvutamisel ja analüüsimisel võib iga tooterühma puhul eristada kõige olulisemaid jaotuskanaleid, et võtta arvesse nende hinnaerinevusi; hulgi- ja jaemüügi eristamine ei ole piisavalt üksikasjalik. Näiteks võivad kodumajapidamised osta kaupu ja teenuseid supermarketist, toidupoest, lillepoest, kaubamajast, välismaalt või saada need mitterahalise tuluna. Teatavate toodete puhul on oluline kõrvaltegevusena toimuv müük, näiteks sigarettide müük kohvikutes, restoranides ja bensiinijaamades. Jaemüüjate müügitegevuse andmeid korrigeeritakse, et saada kodumajapidamistele toimunud müügi väärtus, näiteks tuleks maha arvata ettevõtetele, valitsemissektorile ja turistidele toimunud müük. Loomulikult on selliseid eristusi võimalik teha üksnes siis, kui kättesaadavatest andmeallikatest saab piisavat teavet hinnangute andmiseks iga jaotuskanali tähtsuse kohta. Isegi ühe kaubandusettevõtja või veoettevõtja puhul on erinevatel toodetel üldiselt erinevad marginaalid. Marginaalid tooteliikide kaupa on kõige otstarbekamad ja kõige enam kasutatavad;
- c) transpordimarginaali arvutamisel on kasulik eristada transpordiliike, näiteks raudtee-, õhu-, mere- ja sisevee- ning maanteetransporti.

Tootmis- ja impordimaksud miinus tootmis- ja impordisubsiidiumid

9.40 Tootmis- ja impordimaksud on:

- a) tootemaksud (D.21):
- 1) lisandväärtusmaksu tüüpi maksud (käibemaks) (D.211);
  - 2) impordimaksud ja -tollimaksud, välja arvatud käibemaks (D.212);
  - 3) tootemaksud, välja arvatud käibemaks ja impordimaksud (D.214);
- b) muud tootmismaksud (D.29).

Samasuguseid kategooriaid eristatakse subsiidiumide puhul.

9.41 Alushindades pakkumine sisaldab muid tootmismakse, millest on maha arvatud tootmissubsiidiumid. Selleks, et arvestada alushinnad ümber ostjahindadeks, lisatakse erinevad tootemaksud ja lahutatakse tootesubsiidiumid.

Tabel 9.8. Netotootemaksud

Netotootemaksud – pakkumine

	Netotootemaksud – pakkumine						Netotootemaksud kokku
	Käibe- maks	Impordi- maks		Muud toote- maksud	Impordi- subsiidi- diumid	Muud tootesub- siidiumid	
Tooted (CPA)							Netotootemaksud kogupakkumisel toodete ja kasutamiseviiside kaupa
1							
2							
3							
4							
Kokku							

Tabel 9.8. Netotootemaksud (jätk)

Netotootemaksud – kasutamine

	Netotootemaksud kokku	Netotootemaksud – kasutamine
		Tegevusalad (NACE) 1 – 2 – 3 – 4 – ....
Tooted (CPA)	Lõpptarbeks kasutatavate toodete suhtes kohaldatavad netotootemaksud	Netotootemaksud vahetarbimises tegevusalade kaupa
1	Lõpptarbimine	
2	a) kodumajapidamised	
3	b) KTKTid	
4	c) valitsemissektor	
	kapitali kogumahutus:	
	d) kapitali kogumahutus põhivarasse	
	e) väärisesemetega seotud muutused	
	f) varude muutused	
	Eksport	

9.42 Tabelis 9.8 „Netotootemaksud” esitatud andmeid on lihtsustatud järgmiselt:

- a) toodete kasutamise puhul ei eristata eri liiki tootemaksusid ega näidata eraldi subsidiidume; toodete pakkumise puhul eristatakse üksnes kolme liiki tootemakse ja kahte liiki subsidiidume. Üldiselt on kasulik esitada iga suurem tootemaksu või -subsiidiumi liik eraldi ja seejärel jagada kogusumma eri tooterühmadele;
- b) erinevatele jaotuskanalitele võib olla kohaldatud erinevaid maksumäärasid ja subsidiidume; seepärast tuleb olulise ja piisava teabe olemasolu korral eristada ka jaotuskanaleid.

9.43 Tootemaksud ja -subsiidiumid on summad, mis tuleb tasuda üksnes siis, kui selle kohta on maksuotsuseid, -deklaratsioone jms, või tegelikult makstud summad. Pakkumise ja kasutamise tabelite koostamisel arvutatakse tootemaksud ja -subsiidiumid tavaliselt nii, et eri toodete voogudele kohaldatakse ametlikke maksu- või subsiidiumimäärasid. Seejärel tuleks hinnata saadud tulemust erinevust maksuotsustes kajastatud maksudega või tegelikult makstud summadega.

- a) Vahel näitavad erinevused, et tootemaksude esialgne hinnang pakkumise ja kasutamise tabelites ei ole vastavuses ESA määratlustega:
  - 1) maksuvabastuse korral vähendatakse tootemaksude esialgset hinnangut;
  - 2) varjatud majandustegevuse või tootemaksude pettuse korral, nt kui maksude maksmine on kohustuslik, kuid maksuotsused puuduvad, vähendatakse tootemaksude hinnangut.
- b) Mõnikord võib erinevus näidata seda, et esialgne tootemaksude ja -subsiidiumide hinnang on ekslik, näiteks seepärast, et mõne toote mahtu on alahinnatud. Sel juhul võib kauba- ja teenustevoogude hinnangut muuta.

9.44 Käibemaks võib olla mahaarvatav, mittemahaarvatav või mittekohaldatav:

- a) mahaarvatavat käibemaksu kohaldatakse suuremale osale vahetarbimisest ja kapitali kogumahutusest põhivarasse ning osale muutustest varudes;
- b) mittemahaarvatavat käibemaksu kohaldatakse sageli kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutustele, osale kapitali kogumahutusest põhivarasse, nagu uued omaniku kasutuses olevad eluruumid, osale muutustest varudes ja osale vahetarbimisest, näiteks osale valitsemissektori üksuste ja finantsinstitutsioonide vahetarbimisest;

c) käibemaksu ei kohaldata üldiselt:

- 1) ekspordile ELi mittekuuluvatesse riikidesse;
- 2) kauba või teenuse müüjale, mille suhtes kohaldatakse nende kasutamisest olenemata käibemaksu nullmäära; käibemaksu nullmäär viitab siiski sellele, et ostudelt tasutud käibemaksu saab ikkagi tagasi nõuda; selliste tootjate vahetarbimist ja kapitali kogumahutust korrigeeritakse tagasinõutud käibemaksu võrra;
- 3) käibemaksukohustuslasena registreerimisest vabastatud tootjatele, näiteks väikeettevõtetele ja usuühingutele; sellisel juhul on ostudelt tasutud käibemaksu tagasinõudmise õigus üldiselt piiratud.

9.45 Käibemaksu kirjendatakse netokujul: kogu pakkumine arvestatakse alushindades, st ilma sissenõutud käibemaksuta; vahe- ja lõpptarbimist kirjendatakse ostjahindades, st ilma mahaarvatava käibemaksuta.

Muud põhimõtted

9.46 Pakkumise ja kasutamise tabelites kasutatakse kahte tasakaalustavat kirjet, et kooskõlastada pakkumise ja kasutamise tabelites esitatud impordi väärtuse arvestamine institutsionaalsete sektorite arvepidamises saadud arvestusega.

Pakkumise tabelis on imporditud kaubad hinnatud CIF-väärtuses, et saavutada samas tooterühmas sisemajanduse toodanguga võrreldav hinnang. CIF-väärtus sisaldab residentide osutatavaid transpordi- ja kindlustusteenuseid, näiteks omal kulul korraldatav transport või transpordi valdkonnas tegutseva residentist veoettevõtja korraldatav transport. Kooskõla saavutamiseks impordi ja ekspordi hindamise vahel peaks teenuste eksport sisaldama seda väärtust.

Institutsionaalsete sektorite arvepidamises hinnatakse kaupade impordi FOB-väärtuses, st kooskõlas kaupade ekspordi hinnanguga. FOB-väärtuse kasutamise korral on residentide osutatavate transpordi- ja kindlustusteenuste väärtus (mis sisaldub teenuste ekspordis) siiski väiksem, sest see hõlmab üksnes ekspordivas riigis osutatavaid teenuseid. Erinevate hindamis põhimõtete rakendamise tulemusena on netoimport kokku mõlemal juhul sama, kuid nii koguimport kui ka -ekspord on suurem CIF-väärtuse puhul.

Pakkumise ja kasutamise tabelites saab kaht hindamis põhimõtet kooskõlastada, võttes nii impordi kui ka ekspordi puhul kasutusele tasakaalustavad kirjed. Tasakaalustavad kirjed peavad olema võrdsed residentide osutatud transpordi- ja kindlustusteenuste väärtusega, mis sisaldub CIF-väärtuses, kuid mitte FOB-väärtuses, st võttes arvesse transpordi- ja kindlustusteenuste maksumust eksporditava riigi piirist impordiriigi piirini. Tasakaalustavad kirjed, kui need on juba pakkumise ja kasutamise tabelites arvesse võetud, ei vaja sisendi-väljundi arvestustes eraldi käsitlemist.

9.47 Tehingud olemasolevate kaupadega kirjendatakse kasutamise tabelis negatiivse kulutusena müüjale ja positiivse kulutusena ostjale. Asjaomase tooterühma jaoks tähendab see olemasoleva kauba kasutamise osas ümberklassifitseerimist. Tehingutega kaasnevaid kulusid ei klassifitseerita ümber: neid kajastatakse näiteks äri- või erialaste teenuste kasutamiseks. Kirjeldamise ja analüüsi huvides on mõne tooterühma puhul kasulik eraldi näidata olemasolevate kaupade tehingute osakaalu, näiteks kasutatud autode puhul nii uute kui ka kasutatud autode turul ja ümbertöödeldud paberi puhul pabertoodete pakkumisel.

9.48 Pakkumise ja kasutamise tabelite paremaks mõistmiseks on kasulik tuletada meelde teatavaid ESAs rakendatavaid majandusarvestuse kokkuleppeid:

- a) tegevusalad on selliste tegevusalauksuste rühmad, mis tegelevad sama või samalaadse tegevusega. Pakkumise ja kasutamise tabelite oluline omadus on see, et neis kirjendatakse kõrvaltegevusalad eraldi. See tähendab, et tegevusalauksused ei pea olema oma tootmistevõttes homogeensed. Tegevusalauksuste põhimõtet selgitatakse üksikasjalikumalt 2. peatükis. Sümmetrilises toodete kaupa sisend-väljundtabelis kasutatakse täiesti homogeense tootmise üksust;
- b) kui ainult abitegevusalaga tegelev toimla on statistiliselt nähtav, st et eraldi arvepidamine tema tootmise kohta on hõlpsalt kättesaadav, või kui ta asub teenindatavatest ettevõtetest geograafilisel erinevas asukohas, kirjendatakse ta eraldi üksusena ja paigutatakse nii rahvamajanduse arvepidamises kui ka regionaalses arvepidamises tema põhitegevusalale vastava tegevusala klassifikaatori alla. Sobivate alusandmete puudumisel võib abitegevusala toodangu arvutada kulude liitmise teel.

Kui kumbki neist kahest tingimusest ei ole täidetud, käsitletakse kõiki abitegevuses tarbitavaid selliseid sisendeid nagu materjal, tööjõud ja põhivara kulum sisenditena põhi- või kõrvaltegevusalasse, mida nad toetavad;

- c) kaupu või teenuseid, mida toodeti ja kasutati samal arvestusperioodil samas kohalikus tegevusalaüksuses, ei tooda eraldi välja. Seepärast ei kirjendata neid kohaliku tegevusalaüksuse toodangu või vahetarbimise osana;
- d) teiste kohalike tegevusalaüksuste osutatud teisejärgulisi töötlemis-, korrastamis-, hooldus- või remonditeenuseid näidatakse netokujul, st jättes nende tegevustega seotud kaupade väärtuse arvesse võtmata;
- e) import ja eksport toimub omandiõiguse muutumisel residentide ja mitteresidentide vahel. Kauba füüsiline liikumine üle riigipiiri ei tähenda iseenesest kauba impordi või ekspordi. Kauba saatmist välisriiki töötlemise eesmärgil ei kirjendata ekspordi või impordina. Kauba ostmist mitteresidentidelt ja edasimüümist mitteresidentidele, ilma et kaup siseneks riigi territooriumile, kirjendatakse seevastu ekspordina ja impordina tootja ja lõppkasutaja partnerriikide arvepidamises, ning kaubandusteenuste alla kuuluvat kauba netoekspordi kirjendatakse selle riigi rahvamajanduse arvepidamises, kus asub turustaja;
- f) kestvaskaupu saab üürida või võtta kasutusrendile. Sel juhul kirjendatakse need kapitalimahutusena põhivarasse ja kapitalivara seisu suurenemisenähtetena nende omaniku tegevusalas; kasutaja tegevusalas kirjendatakse vahetarbimine makstud rendi-/üürisummana;
- g) ajutise tööjõu rendiga tegelevate agentuuride kaudu töötavad isikud kirjendatakse töötavate tegevusalas, kuhu kuulub vastav agentuur, mitte tegevusalas, kus nad tegelikult töötavad. Selle tulemusena kirjendatakse viimasena nimetatud tegevusalas makseid tööjõu pakkumise eest nendele agentuuridele vahetarbimisena ja mitte hüvitistena töötajatele. Lepingulist tööd käsitatakse osutatud teenustena;
- h) tööhõive ja hüvitised töötajatele on ulatuslikud mõisted:
- 1) sotsiaalse otstarbega hõivet käsitatakse samuti tööhõivenähtetena; siia alla kuuluvad näiteks töökohad puudega inimestele, tööhõiveprogrammid pikaajaliselt töötanud isikutele ja noortele töötajatele. Selle tulemusena on nende programmidega seotud inimesed töötajad ja saavad töötajatele makstavaid hüvitisi, mitte sotsiaaltoetusi, kuigi nende tootlikkus võib olla väiksem kui teistel töötajatel;
  - 2) tööhõivenähtetena käsitatakse juhtumeid, kus hõivatud isikute puhul ei eeldata üldse töötegemist, näiteks vallandatud töötajad, kellele endine tööandja maksab teatud aja jooksul hüvitist. Siiski ei moonuta need kokkulepitud erijuhud töötatud tundides arvestatud tööjõukulusid, sest tegelikult pole siis ühtegi tundi töötatud.

Lisateave

9.49 Kasutamise tabel 9.6 sisaldab täiendavat teavet: kapitali kogumahutus põhivarasse, põhivara seis ning tööhõive tegevusalade kaupa. Jaotus töötajateks ja füüsilisest isikust ettevõtjateks on väärtuslik täiendav teave. Teave kapitali kogumahutuse kohta põhivarasse ja põhivara seisu kohta tegevusalade kaupa on vajalik, et leida põhivara kulum tegevusalade kaupa ning kirjendada mittemahaarvatav käibemaks kapitali kogumahutusena põhivarasse. Tööhõive esitamine tegevusalade kaupa on oluline andmete kompilleerimise jaoks:

- tööhõive näitajaid kasutatakse sageli toodangu, töötajatele makstavate hüvitiste, vahetarbimise ja segatulu väärtuste arvutamiseks;
- peamisi suhtarve, nagu toodang, hüvitised töötajatele ja segatulu ühe tööjõuühiku, nt töötatud tunni kohta, saab võrrelda ajas ja tegevusalade kaupa, et kontrollida hinnangute usaldusväärsust;
- see aitab tagada kooskõla tegevusalade kaupa esitatud väärtuste ja tööhõive andmete vahel. Näiteks võivad tööhõive andmetega selge seose puudumise korral tegevusalade kaupa esitatud väärtused tasakaalustamisprotsessi tagajärjel muutuda, ilma et toimuks vastavaid muutusi tööhõive näitajates.

Tööhõive kohta täiendava teabe esitamine tegevusalade kaupa on kasulik ka tööhõive ja tootlikkuse analüüsimise jaoks.

ANDMEALLIKAD JA TASAKAALUSTAMINE

9.50 Toodangu kohta andmete kogumiseks tegevusalade ja toodete kaupa kasutatakse peamiste andmeallikadena tavaliselt ettevõtete majandusnäitajad, tööstustoodangu andmed ning suurettevõtete aasta- või raamatupidamisaruandeid. Suurte ettevõtete puhul tehakse üldiselt põhjalikke uuringuid, samal ajal kui väikeste ettevõtete puhul tehakse valikvaatlusi. Teatavate konkreetsete tegevusalade puhul võib olla asjakohane kasutada erinevaid andmeallikaid, näiteks järelevalveasutuste ning kohaliku omavalitsuse ja keskvalitsuse või sotsiaalkindlustusfondide andmeid.

- 9.51 Nimetatud andmeid kasutatakse esialgsete pakkumise ja kasutamise tabelite koostamiseks. Neid tasakaalustatakse mitmes etapis. Käsitati tasakaalustamine madalamal agregeerimise tasemel võimaldab läbi viia olulise kontrollimise, et tuvastada vigu andmeallikates ja süsteemis, ning samal ajal teha muudatusi alusandmetes, et parandada kontseptuaalseid erinevusi ning üksuste puudumist. Kui andmete tasakaalustamine toimub kõrgemal agregeerimise tasemel, tähendab automaatse tasakaalustamise või väga range järjestikuse tasakaalustamise kasutamine seda, et enamik neist kontrollidest puudub, kuna vead võivad olematuks muutuda ja vigade põhjusi ei suudeta tuvastada.

ANALÜÜSIVAHEND JA LAIENDUSED

- 9.52 Analüüsi tegemiseks saab kasutada kolme liiki tabelleid:

- pakkumise ja kasutamise tabelid,
- sümmeetrilised sisend-väljundtabelid tegevusalade kaupa,
- sümmeetrilised sisend-väljundtabelid toodete kaupa.

Sümmeetrilisi sisend-väljundtabelleid saab tuletada pakkumise ja kasutamise tabelitest nii jooksevhindades kui ka eelmise aasta hindades.

- 9.53 Kasutamise tabel 9.6 ei näita, millises ulatuses on kasutatud omamaiseid kaupu ja teenuseid ning millises ulatuses on neid imporditud. See teave on vajalik, et teha analüüsi, milles võetakse arvesse kaupade ja teenuste pakkumise ja kasutamise vahelist seost rahvamajanduses. Näiteks selleks, et analüüsida ekspordis või lõpptarbimiskulutustes toimunud muutuste mõju impordile, sisemajanduse tootmisele ja sellega seotud muutujatele, näiteks tööhõivele. Sisend-väljundraamistik peaks seepärast sisaldama eraldi importtoodete ning omamaiste kaupade ja teenuste kasutamise tabelleid.
- 9.54 Imporditud toodete kasutamise tabelite koostamisel võetakse arvesse kogu impordi kasutamise kohta kättesaadavat teavet, näiteks võivad mõne toote puhul teada olla peamised importivad ettevõtted ning mõne tootja puhul võib teada olla impordi maht. Üldiselt on aga otsene statistika impordi kasutamise kohta napp. Seda teavet tuleb enamasti täiendada oletustega selle kohta, kuidas jagunevad tooterühmad vastavalt kasutamisele.
- 9.55 Omamaiste kaupade ja teenuste kasutamise tabeli võib saada, lahutades impordi kasutamise tabeli kogu majandust hõlmavast kasutamise tabelist.
- 9.56 Teoreetiliselt on pakkumise ja kasutamise tabelite teisendamiseks sümmeetrilisteks sisend-väljundtabeliteks olemas neli põhimudelit. Need mudelid põhinevad eeldustel tehnoloogia või kindla müügistruktuuri kohta. Kõige sagedamini kasutatakse eeldust tootetehnoloogia kohta: eeldatakse, et iga toodet toodetakse sellele eriomasel viisil, olenemata tegevusalast, kus seda toodetakse. Seda eeldust kasutatakse sageli selleks, et saada sisend-väljundtabel toodete kaupa. Teise levinud mudeli puhul kasutatakse eeldust toote kindla müügistruktuuri kohta (eeldus turuosa kohta): eeldatakse, et igal tootel on sellele eriomane müügistruktuur, olenemata tegevusalast, kus seda toodetakse; sellist käsitust kasutatakse sageli selleks, et saada sisend-väljundtabel tegevusalade kaupa. Kasutada saab ka kõiki nimetatud eeldusi sisaldavaid kombineeritud mudeleid. Mudelid, mis põhinevad eeldustel tegevusala tehnoloogia või tegevusala kindla müügistruktuuri kohta, on nende eelduste tegelikkuses paikapidavuse väikese tõenäosuse tõttu väiksema praktilise tähtsusega. Alternatiivseid mudeleid ja teisendamist on arutatud dokumendi „Eurostat Manual of Supply, Use and Input-output Tables” (2008. aasta väljaanne) ⁽¹⁾ 11. peatükis.
- 9.57 Iga juhtumi puhul sobivaima eelduse valik ei ole lihtne ülesanne. See sõltub riigi tegevusalade struktuurist, näiteks spetsialiseerituse astmest ja selles riigis sama tooterühma toodete valmistamiseks kasutatavate tehnoloogiate homogeensusest ning mitte sugugi vähem alusandmete detailsusest.

Tootetehnoloogia eelduse lihtsal rakendamisel saadakse vastuvõetamatud tulemused, mis avalduvad ebatõenäoliste või isegi võimatute sisend-väljundseoste genereerimises negatiivsete koefitsientide kujul. Ebatõenäolised koefitsiendid võivad olla tingitud hindamisvigadest või selle tegevusala tootevaliku heterogeensusest, kus üleantud toode on peamine toode. Neid probleeme saab ületada täiendaval teabel põhinevate korrektiivide abil või tuginedes suurimal võimalikul määral teadlikele hinnangutele. Teine võimalus on kasutada alternatiivset eeldust toote kindla müügistruktuuri kohta. Praktikast on sümmeetriliste sisend-väljundtabelite koostamisel osutunud kasulikuks mitmesuguste tehnoloogia eelduste kasutamine koos täiendava teabega.

⁽¹⁾ Eurostat Manual of Supply, Use and Input-output Tables” (2008. aasta väljalase) (kättesaadav: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

9.58 Sümmeetrilise sisend-väljundtabeli võib jagada kaheks tabeliks:

- a) impordi kasutamist näitav maatriks; selle tabeli vorm on sama mis pakkumise ja kasutamise tabelleid täiendaval impordi tabelil, v.a see, et on kasutatud sümmeetrilist struktuuri samasuguse klassifitseerimisega mõlemal teljel;
- b) sisemajanduse toodangu sümmeetriline sisend-väljundtabel.

Viimast tabelit saab kasutada täiskulude koefitsientide arvutamiseks, st Leontjevi pöördmaatriksi koostamiseks. Leontjevi pöördmaatriksi on I samasusmaatriksi ja vahetarbimisena kasutatud sisemajanduse toodangu maatriksist tuletatud otsekulude koefitsientide maatriksi vahe pöördmaatriks. Leontjevi pöördmaatriksit on võimalik arvutada ka impordi kohta. Sealjuures tuleb lähtuda eeldusest, et importtooted on toodetud samal viisil kui nendega konkureerivad sisemaised tooted.

9.59 Pakkumise ja kasutamise tabelleid ning sümmeetrilisi sisend-väljundtabelleid saab kasutada majandusanalüüsi vahenditena. Kummalgi tabelil on omad eelised. Sümmeetriliste sisend-väljundtabelite abil saab lihtsalt arvutada nii otsest kui ka kaudset ja kumulatiivset mõju. Nendes esitatud teave võib olla kvaliteetne ka juhul, kui tabelite tuletamiseks pakkumise ja kasutamise tabelitest on kasutatud erialateadmisi ja mitmesugust statistilist teavet.

9.60 Tegevusalade kaupa esitatud tabelid sobivad tegevusaladega seotud analüüside tegemiseks, näiteks maksureformi, mõju, fiskaalpoliitika ja rahapoliitika analüüsimiseks; sellised tabelid asuvad ka lähemal mitmesugustele statistiliste andmete allkatele. Toodete kaupa esitatud tabelid sobivad homogeense tootmise üksustega seotud küsimuste analüüsimiseks, näiteks tootlikkuse, kulustruktuuride võrdluse, tööhõivealase mõju, energiapoliitika ja keskkonnapoliitika analüüsimiseks.

9.61 Toodete kaupa esitatud tabelite ja tegevusalade kaupa esitatud tabelite analüütilised omadused ei erine siiski märkimisväärselt. Toodete kaupa esitatud tabelite ja tegevusalade kaupa esitatud tabelite erinevused tulenevad kõrvaltoodangu üldiselt piiratud kogusest. Tegelikult lähtutakse sisend-väljundtabelite analüütilisel kasutamisel vaiki-misi tegevusala tehnoloogia eeldusest, olenemata sellest, kuidas tabelid on esialgu koostatud. Pealegi on iga toodete kaupa esitatud tabel tegelikult töödeldud tegevusalade kaupa esitatud tabel, sest see sisaldab endiselt kõiki paku-mise ja kasutamise tabelites esitatud institutsionaalsetele kohalikele tegevusalauksustele ja ettevõtetele iseloomulikke andmeid.

9.62 Pakkumise ja kasutamise tabelid ning sümmeetrilised sisend-väljundtabelid võimaldavad üldiselt teha mitmeid spetsiifilisi analüüse, näiteks:

- a) tootmise, kulude struktuuri ja tootlikkuse analüüs;
- b) hindade analüüs;
- c) tööhõive analüüs;
- d) kapitalimahutuse struktuuri, lõpptarbimise, ekspordi jne analüüs;
- e) majanduskasvu analüüs, kasutades kogukulude jaotust, et siduda import erineva lõppkasutamisega;
- f) majanduskasvu tegurite ja teistesse riikidesse (riikide rühmadesse) suunatud ekspordiga seotud tööhõive analüüs;
- g) energia impordi analüüs;
- h) uute tehnoloogiate mõju analüüs;
- i) maksumäärades (nt käibemaks) toimunud muutuste või riikliku töötasu alammäära kehtestamise mõju analüüs;
- j) omamaise tootmise ja keskkonna vaheliste seoste analüüs, näiteks keskendudes teatud konkreetsete toodete, nagu kiitus, paber ja klaas, kasutamisele või saasteainete heidetele.

Makromudel võib sisaldada ka ainult sisend-väljundtabelite alusel arvutatud kogukulude jaotust. Sel viisil lisatakse sisend-väljundtabelis esitatud andmed otseste ja kaudse mõju kohta, näiteks tööjõukulude osatähtsus või energia import eratarbimiseks või ekspordiks, makromudelisse ja kasutatakse analüüsimisel ning prognoosimisel.

9.63 Konkreetsemate eesmärkide täitmiseks võib pakkumise ja kasutamise tabelleid ning sümmeetrilisi sisend-väljundtabelleid muuta, kasutades neis alternatiivseid ja täiendavaid klassifikaatoreid. Kõige olulisemad näited on järgmised:

- a) üksikasjalikumad toodete ja tegevusalade klassifikaatorid, mis põhinevad riiklikel klassifikaatoritel või milles võetakse arvesse konkreetseid eesmärke, näiteks vajadust analüüsida teadus- ja arendustegevuse osa rahvamajanduses;
- b) üksikasjalikum impordi ja ekspordi geograafiline jaotus, näiteks riikide kaupa rühmitatud ELi-sisene kaubandus ja ELi-väline kaubandus, rühmitatuna majanduspiirkondade ning teatavate riikide, nagu USA, Hiina, India ja Jaapan, kaupa;
- c) impordi klassifitseerimine järgmiselt:
  - 1) selliste toodete import, mida toodetakse ka omal maal („konkureeriv import”);
  - 2) selliste toodete import, mida omal maal ei toodeta („täiendav import”).

Mõlemat liiki impordi suhe rahvamajandusega ja tähtsus selle jaoks on erinev. Konkureerivat impordi analüüsitakse ja selle suhtes rakendatakse majanduspoliitilisi meetmeid, sest see võib asendada sisemajanduse toodangut; seetõttu võib konkureeriva impordi lisada omaette võimaliku lõppkasutamise kategooriana kasutamise tabelitesse. Täiendava impordi puhul, näiteks energiahindade järsu tõusu korral, keskendutakse analüüsimisel põhiliselt hindades toimunud muutuste mõjule rahvamajandusele;

- d) töötajatele makstavate hüvitiste klassifitseerimine selliste kriteeriumide järgi nagu haridustase, osalise või täisajaga töötamine, vanus ja sugu. Sellist klassifitseerimist saab ka kasutada tööhõivet käsitleva täiendava teabe puhul. Sel viisil saab pakkumise ja kasutamise tabelleid kasutada ka tööturu analüüsimiseks;
- e) töötajatele makstava hüvitise liigitamine:
  - 1) töötasu, sh töötajate tehtavad sotsiaalmaksud;
  - 2) tööandjate sotsiaalmaksud.

Selline jaotus võimaldab analüüsida sotsiaalmaksu osatähtsust tööjõuhinnas ning tegevuse koguülejäggis;

- f) lõpptarbimise klassifikaator eesmärgi järgi, mis kodumajapidamiste puhul on COICOP, kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide puhul COPNI ja valitsemissektori puhul COFOG. Nende kulutuste funktsionaalne klassifitseerimine võimaldab hinnata iga funktsiooni mõju ülejäänud majandusele. Näiteks saab hinnata avaliku ja erasektori kulutuste osatähtsust tervishoius, transpordis ja hariduses.

10. PEATÜKK

HINNA JA MAHU NÄITAJAD

- 10.01 Rahvamajanduse arvepidamise süsteemis väljendatakse kõiki voogusid ja vara seisu rahaühikutes. Rahaühik on ainus ühishimmetaja, mida võib kasutada kontodel kirjendatud väga erinevate tehingute hindamisel ja see on oluline tasakaalustavate kirjade tuletamisel.

Rahaühiku kasutamisel mõõtühikuna on probleem selles, et nimetatud ühik ei ole stabiilne ega ole ka rahvusvaheline standard. Majanduslikus analüüsis on oluline mõõta mahulist majanduskasvu erinevatel perioodidel. Teatud majanduslike koondnäitajate väärtuste muutustes tuleb eristada puhtalt hinnamuutusest tingitud muutusi ülejäänutest, mida nimetatakse mahumuutuseks.

Majanduslik analüüs tegeleb ka võrdlustega ruumis, st võrreldakse riikide majandusi. Tähelepanu keskmes on tootmise ja sissetulekute tasemete rahvusvaheline võrdlus, samuti on huviorbiidis hinnatasemed. Seetõttu on vaja välja tuua majanduslike koondnäitajate väärtuste erinevused riikide rühmade või paaride vahel selliste komponentide kaupa, mis peegeldavad mahtude ja hindade erinevusi.

- 10.02 Voogude ja vara seisu võrdlemisel ajas tuleb võrdselt tähtsaks pidada hinna- ja mahumuutuste täpset mõõtmist. Lühematel perioodidel on hinnamuutuste vaatlus sama huvitav kui nõudmise ja pakkumise mahu mõõtmine. Pikematel perioodidel tuleb majanduskasvu uurimisel võtta arvesse erinevat tüüpi kaupade ja teenuste suhteliste hindade muutumist.

Esmane eesmärk on mitte lihtsalt sooritada süsteemi peamiste koondnäitajate hindade ja mahtude muutuste laiahaardelist uuringut, vaid koondada vastastikku sõltuvaid näitajaid, et süstemaatiliselt ja üksikasjalikult analüüsida inflatsiooni ja majanduskasvu ning nende kõikumisi.

- 10.03 Üldine reegel ruumiliste võrdluste kohta on, et majanduslike koondnäitajate mahu ja hinna komponente tuleb täpselt määrata. Kuna ruumilise võrdluse korral on Laspeyresi ja Paasche valemi abil saadud tulemuste vahel sageli märgatav erinevus, on sel eesmärgil ainsana vastuvõetav Fisheri indeksi valemi kasutamine.

- 10.04 Rahvamajanduse arvepidamise eelis seisneb selles, et see loob aluse mahu- ja hinnaindeksite süsteemi ülesehitamiseks ning võimaldab tagada statistiliste andmete vastavust. Arvepidamisliku lähenemise eelised võib kokku võtta järgmiselt:

- a) kontseptuaalsel tasandil – arvepidamise põhimõtete kasutamine kogu majandussüsteemi ulatuses nõuab süsteemi toodete ja voogude hindade ja füüsiliste ühikute järjekindlat määramist. Siinkohal on toodete grupi ulatuses hinna ja mahu mõiste määratletud ühtmoodi nii ressursside kui ka kasutamise poolel;
- b) statistilisel tasandil – arvepidamise põhimõtete kasutamine eeldab teatud arvestuslikke piiranguid, millega tuleb arvestada nii jooksevhindade kui ka mahtude puhul, ning hindade ja mahtude andmete vastavuse tagamiseks tuleb tavaliselt teha mõningaid parandusi;
- c) hinna- ja mahuindeksite koondsüsteemi loomine majandusliku arvepidamise süsteemi kontekstis annab rahvamajanduse arvepidajatele lisakontrolli võimalused. Eeldades, et pakkumise ja kasutamise tabelite tasakaalustatud süsteem on olemas jooksevhindades, saab sellise tasakaalustatud tabeli koostamisega mahtudes automaatselt koostada kaudsete hinnaindeksite süsteemi. Selliste tuletatud indeksi usaldusväärsuse kontroll võib viia mahtudes esitatud andmete ning mõningatel juhtudel isegi jooksevhindades antud väärtuste läbivaatamisele ja korrigeerimisele;
- d) arvepidamise meetod võimaldab välja arvestada hinna- ja mahumuutused teatavate arvepidamises esinevate tasakaalustavate kirjade puhul, mis definitsiooni kohaselt tuletatakse teistest arvepidamise elementidest.

- 10.05 Hoolimata sellistest eelistest, mis on kaupade ja teenustega tehtavate tehingute bilansil põhineval koondsüsteemil, nii üldisel kui ka tegevusalade kaupa koostatud süsteemil, on selge, et selliselt saadud hinna- ja mahuindeksid ei vasta kõigile vajadustele ega anna vastust kõigile võimalikele hinna- ja mahumuutustega seotud küsimustele. Arvepidamisalased piirangud ning sidusa süsteemi ülesehitamiseks olulise hinna- ja mahuindeksi valemi valimine võib mõnikord põhjustada takistusi. Samuti on vaja teavet lühemate perioodide, nagu kuude ja kvartalite kohta. Sel juhul võivad osutada kasulikuks teist liiki hinna- ja mahuindeksid.

HINNA- JA MAHUINDEKSITE ROLL RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SÜSTEEMIS

10.06 Rahvamajanduse arvepidamises jooksevhindades esitatud voogudest on mõned sellised (põhiliselt toodete osas), mille puhul hinna- ja mahumuutuste erinevus on samasugune nagu mikromajanduslikul tasandil. Paljude teiste süsteemi voogude puhul ei ole erinevus nii ilmne.

Kui vood hõlmavad kaupade ja teenustega tehtavate elementaarsete tehingute rühma, kus iga toote väärtus on võrdväärne füüsiliste ühikute hulga ja vastavate ühikute hinna korrutisega, on piisav, kui voog jagada komponentideks, et määrata hinna ja mahu muutust ajas.

Jaotamise ja finantsvahenduse valdkonda kuuluvate tehingute, samuti tasakaalustavate kirjete, nagu lisandväärtuse puhul, on jooksevhindades väärtustes raske või isegi võimatu otseselt eraldada hinna ja mahu komponenti ning selleks tuleb kasutada spetsiaalseid võtteid.

Samuti on vaja määrata paljude koondnäitajate, nagu töötajatele makstavad hüvitised, kodumajapidamiste kasutatav tulu või rahvatulu, reaalne ostujõud. Selleks tuleb näiteks deflateerida vastavaid näitajaid nende eest ostetavate kaupade ja teenuste hinnaindeksiga.

10.07 Tulu reaalse ostujõu määramise eesmärk ja menetlus erinevad põhimõtteliselt neist, mida järgitakse kaupadelt ja teenustelt ning tasakaalustavatel kirjetel hinnamuutuste mõju kõrvaldamisel. Kaupade ja teenuste voogude kohta võib luua hinna- ja mahuindeksite koondsüsteemi, mis tagab sidusa raamistiku majanduskasvu hindamiseks. Tuluvoogude hindamisel reaalkaalu indeksites kasutatakse hinnaindekseid, mis ei ole rangelt tuluvooga seotud. Seega sõltub hinna valik tulu kasvu puhul analüüsi eesmärgist: hinna- ja mahuindeksite koondsüsteemis ei ole määratud üht ainulaadset hinda.

Hinna- ja mahuindeksite koondsüsteem

10.08 Jooksevhindades väärtuste muutuste süstemaatiline jaotamine hinnamuutuse ja mahumuutuse komponendiks on piiratud kaupade ja teenuste kontodel ning neid toetavas pakkumise ja kasutamise tabelite raamistikus kirjendatud tehinguid esindavate voogudega. Seda tehakse nii üksikute toodete, tegevusalade kui ka kogumajanduse andmete puhul. Tasakaalustavate kirjete, näiteks lisandväärtuse voogusid ei saa jagada otseselt hinna ja mahu komponendiks, seda saab teha kaudselt vastavate tehingute voogude kaudu.

Arvepidamise põhimõtete kasutamine seab arvutustele kaks piirangut:

- a) kaupade ja teenuste konto bilanss iga kahe järjestikuse aasta kohta peab olema arvutatav nii jooksevhindades kui ka püsivhindades;
- b) iga voog kogumajanduse tasemel peab olema võrdne erinevate tegevusalade vastavate voogude summaga.

Kolmas piirang, mis ei ole küll otseselt omane arvepidamise põhimõtetele, vaid tuleneb teadlikult tehtud valikust, on see, et iga muutus tehingute väärtuses peab olema seotud kas hinna- või mahu- või nende mõlema muutusega.

Kui nimetatud kolm nõuet on täidetud, võimaldab kaupade ja teenuste kontode ning tootmiskontode mahtudes esitatud näitajate kasutamine koostada hinna- ja mahuindeksite koondsüsteemi.

10.09 Koondsüsteemi koostamisel tuleb arvesse võtta järgmisi näitajaid.

Tehingud toodetega

Toodang	P.1
Turutoodang	P.11
Toodang oma lõpptarbimiseks	P.12
Turuväline toodang	P.13
Vahetarbimine	P.2

Lõpptarbimiskulutused	P.3
Individaalsed lõpptarbimiskulutused	P.31
Kollektiivsed lõpptarbimiskulutused	P.32
Tegelik lõpptarbimine	P.4
Tegelik individaalne lõpptarbimine	P.41
Tegelik kollektiivne lõpptarbimine	P.42
Kapitali kogumahutus	P.5
Kapitali kogumahutus põhivarasse	P.51
Varude muutus	P.52
Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	P.53
Kaupade ja teenuste eksport	P.6
Kaupade eksport	P.61
Teenuste eksport	P.62
Kaupade ja teenuste import	P.7
Kaupade import	P.71
Teenuste import	P.72
Tootemaksud ja -subsiidiumid	
Tootemaksud, v.a käibemaks	D.212 ja D.214
Tootesubsiidiumid	D.31
Toodete käibemaks	D.211
Tasakaalustavad kirjed	
Lisandväärtus	B.1
Sisemajanduse koguprodukt	B.1*g

Muud hinna- ja mahuindeksid

- 10.10 Lisaks ülalpool kirjeldatud hinna ja mahu näitajatele võib ka järgmiseid koondnäitajaid jagada oma hinna ja mahu komponendiks. Nende määramise eesmärged võib olla mitu.

Bilansi koondnäitajate määramiseks tuleb varude seisu perioodide alguses ja lõpus arvutada mahtudes. Selleks, et hinnata kapitali tootlikkuse suhtarve ja saada baas põhivara kulumi hindamiseks mahtudes, peab arvutama toodetud põhivara seisu mahtudes. Töötajatele makstavad hüvitised võib arvutada mahtudes tootlikkuse määramiseks ning mõningatel juhtudel ka siis, kui toodangu hindamiseks on kasutatud sisendkulude mahtusid. Põhivara kulum, muud tootmismaksud ja muud tootmissubsiidiumid tuleb samuti hinnata mahtudes, kui kulusid arvutatakse mahtudes.

- 10.11 Hüvitised töötajatele on üks osa tulust. Selle ostujõu määramisel võib reaalkulude saamiseks need defleerida töötajate ostetud toodete hindu peegeldava indeksiga. Tulu muude elementide, nagu kodumajapidamiste kasutatav tulu ja rahvatulu, reaalkulude saab määrata üldiselt samal viisil.

HINNA- JA MAHUINDEKSITE MÄÄRAMISE ÜLDISED PÕHIMÕTTED

Turutoodete hindade ja mahtude määratlus

- 10.12 Hinna- ja mahuindekseid saab määrata ainult selliste muutujate jaoks, mis sisaldavad hinna ja mahu elemente. Hinna ja mahu mõiste on tihedalt seotud homogeense toote mõistega, st sellise tootega, mille puhul on võimalik määratleda ühikud, mis on võrdväärsed ja mida saab seetõttu vahetada ühesuguse rahalise väärtuse vastu. Seega saab homogeense toote hinna määratleda kui rahasumma, mille vastu saab vahetada ühe ühiku toodet.

Iga homogeense toote voo (nt väljundi) puhul saab järgmise valemi abil määratleda hinna (p) ja mahu (q), mis vastab ühikute arvule ja väärtusele (v):

$$v = p \times q$$

Kvaliteet, hind ja homogeenised tooted

10.13 Teine võimalus homogeense toote määramiseks on nimetada homogeenseks toode, mis koosneb ühesuguse kvaliteediga ühikutest.

Rahvamajanduse arvepidamises on homogeensetel toodetel tähtis roll. Toodangut hinnatakse alushindades, mis kujunevad turul tekkepõhiselt, seega sageli enne müüki. Seega tuleb toodetud ühikuid hinnata ja mitte selle hinnaga, millega neid tegelikult müüakse, vaid hinnaga, millega müüakse võrdväärseid ühikuid sel hetkel, kui vastavaid ühikuid toodetakse. Seda on võimalik täpselt teha vaid homogeensete toodete puhul.

10.14 Tegelikuses võib aga kahte ühesuguste füüsiliste näitajatega tooteühikut müüa erineva hinnaga kahte liiki põhjustel.

a) Kahte ühesuguste füüsiliste näitajatega ühikut võib lugeda mittevõrdväärseks siis, kui neid müüakse erinevates kohtades, erinevatel aegadel või erinevates tingimustes. Sellisel juhul peab ühikuid vaatlema kui erinevatele homogeensetele toodetele vastavaid ühikuid.

b) Kahte ühesuguste füüsiliste omadustega ühikut saab müüa erineva hinnaga kas puuduliku teabe või müüki takistavate kitsenduste tõttu või paralleelse turu olemasolu tõttu. Sellisel juhul peab ühikuid vaatlema kui samale homogeensele tootele vastavaid ühikuid.

Homogeenset toodet saab seega määratleda ka kui toodet, mille kõiki ühikuid müüakse võrdse hinnaga täiesti vaba konkurentsi tingimustes. Täiusliku konkurentsi puudumisel määratletakse homogeense toote hind kui selle ühikute keskmine hind. Seega on rahvamajanduse arvepidamises igal homogeensel tootel üks ja ainult üks hind, nii et on võimalik kohaldada toodete väärtuse arvestamise üldisi reegleid.

10.15 Teabe puudumine tähendab, et ostjal ei tarvitse alati olla täielikku teavet olemasolevatest hinnaerinevustest ning ta võib seetõttu tahtmatult osta kõrgema hinnaga. Samasugune või vastupidine olukord võib tekkida ka juhul, kui üksikostja ja müüja peavad läbirääkimisi või kauplevad hinna üle. Samas tuleks turult, kus sageli toimub kauplemine hinna üle, ja jaemüügikohtadest, nagu kaubamajad, ostetud kaupade keskmiste hindade erinevust harilikult käsitada kvaliteedierinevusena tulenevalt erinevatest müügitingimustest.

10.16 Hinnadiskrimineerimine tähendab, et müüja võib ostjate erinevatelt kategooriatelt küsida erinevat hinda täpselt samades tingimustes müüdnud täpselt sama kauba eest. Sellistel juhtudel pole erikategooriasse kuuluvatel ostjatel valikuvabadust või on see piiratud. Lähtutakse põhimõttest, et hinnaerinevust käsitatakse hinnadiskrimineerimisena, kui täpselt samades tingimustes müüdnud identsete tooteühikute eest võetakse erinevat hinda selgelt erinevatel turgudel, st ühe ja sama homogeense toote eest küsitakse erinevat hinda. Sellest tingitud hindade erinevused ei põhjusta mahu erinevusi.

Kaupade edasimüügi võimalus mingil turul tähendab, et võib eeldada, et enamikul juhtudel ei ole seda tüüpi toodete puhul hinnadiskrimineerimine märkimisväärne. Erinevate kaubahindade olemasolu põhjuseks loetakse tavaliselt teabe puudumist või paralleelsete turgude olemasolu.

Teenuste, näiteks veonduse puhul võivad tootjad pakkuda madalamaid hindu tavaliselt väiksema sissetulekuga rühmadele, nagu pensionärid või üliõpilased. Kui kõnealused isikud võivad reisida nende poolt valitud ajal, tuleb seda käsitada hinnadiskrimineerimisena. Kui madalama hinna puhul kehtib tingimus, et sõita tuleb teatud ajal, tavaliselt mitte tippundide ajal, pakutakse halvema kvaliteediga sõiduteenust, sest tingimustega ja tingimusteta sõiduteenust võib käsitada kui erinevaid homogeenseid tooteid.

10.17 Paralleelsed turud võivad eksisteerida mitmel põhjusel. Ostjatel võib puududa võimalus osta madalama hinnaga nii palju, kui nad tahaksid, sest pakkumine sellise hinnaga on ebapiisav, ning võib eksisteerida muu paralleelne turg, kus kehtivad kõrgemad hinnad. Samuti võib eksisteerida paralleelne turg, kus müüjad saavad küsida madalamat hinda, kuna nad saavad kõrvale hoida teatavate maksude maksmisest.

10.18 Niisiis kui kvaliteeti määratletakse kui homogeense tooteühiku kõigi omaduste kogumit, avalduvad kvaliteedi erinevused järgmiste tegurite kaudu:

a) füüsilised omadused;

- b) kättetoimetamine erinevates kohtades;
- c) kättetoimetamine erinevatel kellaaegadel või erinevatel perioodidel aasta jooksul;
- d) erinevused kaupade või teenuste pakkumise müügi- või keskkonnatingimustes.

Hinnad ja maht

- 10.19 Mahu mõiste olemasolu rahvamajanduse arvepidamises tuleneb soovist kõrvaldada hinnamuutuse mõju rahas väljendatud väärtuse muutusest ning on seega tooterühmade koguse mõiste laiendus. Teatava homogeense toote puhul võimaldab valem $v = p \times q$ ajas muutuvat väärtust jagada hinnamuutuse ja koguse muutuse komponendiks. Tegelikult on rahvamajanduses tegemist liiga paljude homogeensete toodetega, et tegeleda nendega eraldi, nii et rahvamajanduse arvepidajatel tuleb töötada agregeeritumal tasandil. Sellisel koondtasandil ei ole aga valemist $v = p \times q$ enam kasu, sest kuigi väärtusi saab koondada, ei ole mõistlik hindade määramiseks koguseid koondada.
- 10.20 On olemas lihtne viis kajastada homogeensete toodete rühma väärtuse muutust kahe perioodi vahel, millest üks on baasperiood ja teine jooksev periood. Hinnamuutuse mõju võib tasakaalustada, kui arvutada, kui suur võiks olla toodete rühma väärtus sel juhul, kui hinnamuutusi ei ole, st kui kasutada jooksva perioodi koguste puhul baasperioodi hinda. See väärtus baasperioodi hindades määratleb mahu.

Arvestades seda, saab toodete rühma väärtuse jooksva perioodil avaldada järgmiselt:

$$v^1 = \sum_i p_i^1 \times q_i^1$$

Siin tähistab ülaindeks 1 jooksvat perioodi ja alaindeks i tähistab i-ndat homogeenset toodet. Toodete rühma mahu jooksva perioodil saab baasperioodi andmete kaudu avaldada järgmiselt:

$$Volume = \sum_i p_i^0 \times q_i^1$$

Siin osutab ülaindeks 0 baasperioodile. Võrreldes toodete rühma mahtu jooksva perioodil ja nende väärtust baasperioodil, saab leida hinna muutuse, mis ei sõltu hinna muutumisest. Mahuindeksi saab seega arvutada järgmise valemi järgi:

$$IVol^1 = \frac{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^0}$$

Niiviisi määratletud mahuindeks kujutab endast Laspeyresi mahuindeksit, kus iga indeksi kaal on vastava toote osakaal baasperioodi koguväärtuses.

Kui mahu mõiste on määratletud, on võimalik valemiga $v = p \times q$ analoogselt määratleda mitte hinda, vaid hinnaindeksit. Hinnaindeks määratletakse seega kui jooksva perioodi väärtuse ja mahu suhte järgmise valemiga:

$$IP^1 = \frac{\sum_i p_i^1 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}$$

Seda nimetatakse Paasche hinnaindeksiks, kus iga hinnaindeks on kaalutud vastava toote osakaaluga jooksva perioodi koguväärtuses.

Nii määratletud mahu- ja hinnaindeksite kohta kehtib järgmine seos:

väärtuse indeks = hinnaindeks $\times$ mahuindeks.

See seos on valemi $v = p \times q$ üldistus ja selle abil saab toodete rühma väärtuse muutuse jagada mahumuutuse ja hinnamuutuse komponendiks.

Mahu arvutamisel kaalutakse koguseid baasperioodi hindadega, nii et tulemus sõltub hinnastruktuurist. Lühikestel perioodidel on hinnastruktuuri muutumine ilmselt vähem tähtis kui pikkadel perioodidel. Seetõttu arvutatakse maht kahe järjestikuse aasta suhtes, st eelmise aasta hindades.

Pikemat ajavahemikku hõlmava võrdluse korral on soovitatav arvutada kõigepealt Laspeyresi mahuindeksid ja Paasche hinnaindeksid eelneva aasta suhtes ning seejärel ahelindeksid.

- 10.21 Paasche hinnaindeksite ja Laspeyresi mahuindeksite kasutamise peamine eelis seisneb tõlgendamise ja arvutamise lihtsuses ning pakkumise ja kasutamise tasakaalu aditiivsuse omaduses.
- 10.22 Ahelindeksite puudus on see, et nende puhul ei ole mahud liidetavad, nii et neid ei saa kasutada toodete tasakaalustamismenetlusel, mis põhineb pakkumise ja kasutamise tabelitel.
- 10.23 Mitteliidetava mahu andmed, mis on arvutatud ahelindeksite põhjal, tuleb avaldada ilma korrigeerimiseta. Meetod on arusaadav ja näitab kasutajatele probleemi ulatust. See ei välista võimalust, et teatavatel juhtudel võivad andmetöötlejad eelistada lahknemise kõrvaldamist, et parandada andmete üldist kooskõla. Kui võrdlusaasta väärtusi ekstrapoleeritakse mahu ahelindeksitega, tuleb kasutajatele selgitada, miks tabelites puudub aditiivsus.
- 10.24 Tegelikult ei ole võimalik majanduses määrata kõikide homogeensete toodete hindasid ja mahtusid, mahu ja hinna indekseid arvutatakse homogeensete toodete esindusliku valimi alusel, eeldusel et valimist välja jäänud toodete hinnad ja mahud muutuvad vastavalt valimi keskmisele. Seetõttu tuleb kasutada sellist toodete klassifikatsiooni, mis on mõistlikult üksikasjalik, nii et iga määratud toode on maksimaalselt homogeenne, vaatamata tulemuste esitamise üksikasjalikkuse astmele.
- 10.25 Arvestades matemaatilist seost väärtuse, hinna ja mahuindeksite vahel, tuleb arvutada vaid kaks indeksit. Tavaliselt määratakse väärtuse indeks jooksva perioodi ja baasperioodi väärtuse võrdlusest. Edasi on valida, kas arvutada hinnaindeks või mahuindeks. Enamikul juhtudel tõendatakse selle meetodi aluseks oleva paralleelse muutuse eeldust pigem hindadega kui mahtudega, sest toodete hindasid mõjutavad märgatavalt teatud üldised tegurid, nagu palgad ja toorme hind. Sellisel juhul arvutatakse hinnaindeks ajas muutumatu kvaliteediga toodete valimi alusel ja kvaliteedi määramiseks ei kasutata mitte üksnes toote füüsilisi näitajaid, vaid ka müügitingimusi, nagu eespool selgitatud. Siis ilmnevad struktuuri muutumisest tulenevad koguväärtuse muutused mahu muutumise, mitte hinna muutumisena.

Mõnel juhul on mahuindeksit lihtsam arvutada ja selle kaudu saab arvutada hinnaindeksi. Puhuti võib olla parem väärtusindeksit arvutada hinnaindeksi ja mahuindeksi alusel.

Uued tooted

- 10.26 Eespool kirjeldatud hinna ja mahu indeksi arvutamise eeskirja saab kasutada eeldusel, et tooteid on olemas järjestikustel aastatel. Tegelikult aga palju tooteid ühel aastal ilmub ja kaob järgmiseks aastaks, nii et hinna- ja mahuindeksite puhul tuleb seda kajastada. Kui maht määratakse eelmise aasta hindade kaudu, ei teki raskusi selliste toodetega, mis olid eelneval aastal olemas, vaid mida jooksva aastal enam ei ole, sest neile omistatakse jooksva aastal kogus 0. Keerukam on olukord uute toodete puhul, sest ei ole võimalik määrata toote hinda eelmisel aastal, kuna siis toodet ei olnud olemas.

On kaks lähenemisviisi, kuidas hinnata toote hinda eelneval aastal. Neist ühe puhul eeldatakse, et uue toote hind muutub samal viisil kui samalaadsete toodete hind, teise puhul tehakse uue toote hinna otsene arvutus, eeldades, et toode oli olemas baasperioodil. Esimese lähenemisviisi puhul kasutatakse lihtsalt hinnaindeksit, mis arvutatakse kahel järjestikusel aastal olemas olnud homogeensete toodete valimi alusel; praktikas kasutatakse seda meetodit enamiku uute toodete puhul, sest uusi tooteid on üldiselt liiga palju, et neid täpsustada, eriti siis, kui homogeense toote mõistet rangelt kasutada. Teise lähenemisviisi korral kasutatakse kõige sagedamini hedoonilist meetodit, mis seisneb selles, et toote hind määratakse oma põhiomaduste alusel, ja sisenditepõhist meetodit, milles kasutatakse toote hinna arvutamiseks tootega seotud kulusid.

Teatud valdkondades on uute toodete küsimus eriti tähtis. Paljusid kapitalikaupu toodetakse ühekaupa ja neid käsitletakse kui uusi tooteid. Sama kehtib mitme teenuse kohta, mida ei osutata kunagi uuesti täpselt samal viisil, näiteks teadusuuringute- ja arendustegevusalased teenused.

- 10.27 Teenustega tehtavate tehingute puhul on sageli raskem kirjeldada iseloomulikke tunnuseid, mille abil määrata füüsilisi ühikuid, ning kasutatavate kriteeriumide osas võivad tekkida eriarvamused. Keerulise olukorraga võib olla tegemist oluliste tegevusalade puhul, nagu finantsvahendusteened, hulgi- ja jaekaubandus, ettevõtetele osutatavad teenused, haridus, teadus- ja arendustegevus, tervishoid või vaba aeg. Füüsiliste ühikute valik selliste tegevuste puhul on esitatud „Rahvamajanduse arvepidamises kasutatavate hinna ja mahu näitajate käsiraamatus”⁽¹⁾.

(1) Eurostat, Rahvamajanduse arvepidamises kasutatavate hinna ja mahu näitajate käsiraamat, 2001 (kättesaadav: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

Turuväliste teenuste käsitlemise põhimõtted

10.28 Kaupade ja teenuste pakkumist ja kasutamist katva laiahaardelise hinna- ja mahuindeksite süsteemi loomine on eriti raske just turuväliste teenuste toodangu mõõtmise osas. Sellised teenused erinevad turuteenustest selle poolest, et neid ei müüda turuhindadega ja nende väärtus jooksevhindades on tehtud kulutuste summa. Sellised kulutused on vahetarbimine, hüvitised töötajatele, muud netotootmismaksud ja põhivara kulum.

10.29 Ühiku turuhinna puudumisel võib turuvälise teenuse ühikukulu käsitada hinnaga samaväärsena. Turutoote hind vastab toote ostnud ostja tehtud kulutustele, seevastu turuvälise teenuse ühikukulu vastab kulutustele, mida teeb ühiskond, et teenust kasutada. Seega, kui on võimalik määratleda turuvälise teenuse koguseühik, on võimalik ka rakendada eespool kirjeldatud mahu- ja hinnaindeksite üldisi arvutamispõhimõtteid.

Üldiselt on võimalik määratleda individuaalselt kasutatavate turuväliste teenuste, nagu tervishoiu- ja haridusteenused, koguseühikuid, mis tähendab seda, et selliste teenuste korral tuleb korrapäraselt kasutada üldisi põhimõtteid.

Meetodit, mille korral arvutatakse maht sel teel, et jooksva aasta koguste puhul kasutatakse eelmise aasta ühikukulu, nimetatakse väljundipõhiseks meetodiks.

10.30 Kollektiivsete turuväliste teenuste, näiteks valitsemise, kohtupidamise ja riigikaitsega seotud teenuste koguseühikuid on aga raske määratleda. Sellistel juhtudel tuleb kasutada teistsuguseid meetodeid analoogselt üldise meetodiga. Selle meetodi korral määratletakse maht püsivhindade alusel, st maht määratletakse kui ostjate kulutused juhul, kui hinnad ei muutuks. Seda määratlust võib kasutada siis, kui ei ole võimalik määratleda koguseühikut, eeldusel et seda ei kasutata tooteühiku, vaid kulutuste kui terviku puhul. Arvestades seda, et turuvälise teenuse väärtus määratakse asjaomaste kulutuste põhjal, on seega võimalik arvutada maht baasperioodi hindadega määratud kulutuste väärtuse alusel, st baasperioodi hindade põhjal määratud vahetarbimise, töötajatele makstavate hüvitiste, muude netotootmismaksude ja põhivara kulum väärtuse alusel. Seda meetodit nimetatakse sisendipõhiseks meetodiks. Järgmistes punktides käsitletakse töötajatele makstavate hüvitiste, põhivara kulum, tootmismaksude ja -subsiidiumide arvutamist mahupõhiselt.

Isegi kõige lihtsamal individuaalselt tarbitavate turuväliste teenuste juhul (tervishoiu- ja haridusteenused) ei ole alati kerge eristada homogeenseid tooteid. Tõepoolest, selliste teenuste omadusi saab harva nii täpselt määratleda, et oleks võimalik täie kindlusega kindlaks määrata, et kaks teenuseühikut on võrdväärsed, st kas need on sama homogeense toote või kahe erineva toote ühikud. Rahvamajanduse arvepidamises saab kasutada kahte võrdväärsuse kriteeriumi.

a) Ühikukulu kriteerium: kaks turuvälise teenuse ühikut loetakse võrdväärseks, kui nende ühikukulud on ühesugused. See kriteerium põhineb ideel, et need, kes kasutavad kollektiivselt avalikke teenuseid, on ka need, kes teevad asjaomaseid otsuseid ja maksavad nende eest. Kodanikud näiteks teevad avalike teenuste kohta otsuseid oma esindajate kaudu ja maksavad teenuste eest maksude maksmise teel. Sellisel juhul ei saa eeldada, et kodanikud maksaksid erinevat hinda teenuseühikute eest, mida peetakse võrdväärsseteks. Selle kriteeriumi järgi tuleb lugeda kahte erinevate kuludega teenuseühikut erinevate toodete ühikuteks ja turuväliselt homogeenset toodet iseloomustab selle ühikukulu ühtsus.

b) Väljundipõhine kriteerium: kaks turuvälise teenuse ühikut loetakse võrdväärseks, kui mõlema tulemus on ühesugune. See kriteerium põhineb põhimõttel, et kahe kasutajate poolt ühesuguseks peetava teenuseühiku tootmiskulud võivad olla erinevad, kuna kasutajad ei kontrolli täielikult kogu nende teenuste osutamise protsessi. Ühikukulu kriteerium ei ole siin asjakohane ja selle asemel tuleb kasutada kriteeriumi, mis väljendab turuväliste teenuste kasulikkust ühiskonnale.

Kuna väljundipõhist kriteeriumit loetakse asjakohasemaks, on koostatud palju uurimusi sellel kriteeriumil põhinevate meetodite väljatöötamiseks ja uurimistöö nende paremaks muutmiseks jätkub. Tegelikult viivad need meetodid sageli selleni, et mahu arvutuses võetakse kasutusele kogusega seotud parandustegurid ja selliseid meetodeid nimetatakse kvaliteedi järgi parandamise meetoditeks.

Selliste meetodite rakendamise peamine raskus seisneb väljundi mõiste määratluses ja väljundi mõõtmises. Tõepoolest, väljundi mõõtmine eeldab, et eesmärgid on määratletud, see aga ei ole turuväliste teenuste korral sugugi lihtne. Näiteks millised on tervishoiuteenuse eesmärgid: kas rahva tervisliku seisundi parandamine või eluea

pikendamise? Muidugi mõlemad eesmärgid, aga kuidas hinnata eesmärke, kui need ei ole võrdväärsed? Näiteks milline ravi on parem, kas ravi, mis võimaldab elada hea tervisega veel ühe aasta või kehva tervisega veel kaks aastat? Väljundi arvestused on sageli vastuolulised, mistõttu on paljudes riikides õpilaste haridustaseme paranemise või halvenemisega seotud vastuolud korduva iseloomuga.

Euroopa Liidu tasandil on väljundite võrreldavuse tagamiseks need meetodid põhiraamistikust välja jäetud, arvestades põhimõttelisi erinevusi ja üksmeele puudumist kvaliteedi järgi kohandatud väljundipõhiste meetodite osas (põhinevad väljundil). Nende meetodite kasutamine on vabatahtlik, need on kasutatavad lisatabelites ning ühtlasi jätkatakse uurimistööd. Seega tuleb turuväliste tervishoiu- ja haridusteenuste valdkonnas arvutada tootmise ja tarbimise mahud otseste väljundi andmete põhjal, mida ei ole kvaliteedi järgi parandatud, kaaludes toodetud koguseid teenuste eelmise aasta ühikuhinna alusel ilma parandusteta, et võtta arvesse kvaliteeti. Selliseid meetodeid tuleb rakendada piisava üksikasjalikkusega ja vastav madalaima taseme kirjeldus on esitatud Eurostati rahvamajanduse arvepidamises kasutatavate hinna ja mahu näitajate käsiraamatus.

Kuigi üldiselt tuleb sisendil põhinevaid meetodeid vältida, on neid võimalik kasutada tervishoius, kus on nii palju teenuseid, et praktiliselt võimatu on määrata, millised on homogeensed tooted. Rahvamajanduse arvepidamise arvestustele tuleks lisada selgitused, milles juhitakse kasutajate tähelepanu arvutustes kasutatud meetoditele.

Lisandväärtuse ja SKP arvestamise põhimõtted

- 10.31 Lisandväärtus, tootmiskonto tasakaalustav kirje, on ainuke tasakaalustav kirje, mis moodustab osa hinna- ja mahuindeksite koostüstemist. Siiski tuleb rõhutada selle näitaja väga erilisi omadusi ning samuti sellega seotud mahu- ja hinnaindeksite suurt tähtsust.

Erinevalt mitmesugustest kaupade ja teenuste voogudest ei esinda lisandväärtus ühtegi tehingute kategooriat. Seetõttu ei ole ta otseselt jaotatav hinna ja mahu komponendiks.

- 10.32 *Määratlus*: lisandväärtus mahu järgi arvutatakse mahtudes väljendatud toodangu ja mahtudes väljendatud vahetarbimise vahena:

$$VA = \Sigma P(0) Q(1) - \Sigma p(0) q(1)$$

kus P ja Q on vastavalt toodangu hind ja kogus ning p ja q vahetarbimise hind ja kogus. Teoreetiliselt on mahu järgi lisandväärtuse arvutamiseks õige meetod kahekordne deflateerimine, st kahe tootmiskonto voo (toodangu ja vahetarbimise) eraldi deflateerimine ning nende kahe ümberhinnatud voo vahe arvutamine.

- 10.33 Mõnel juhul, kui statistilised andmed jäävad puudulikuks või ei ole piisavalt usaldusväärsed, võib osutada vajalikuks kasutada ainult ühte näitajat. Kui on olemas korralikud andmed lisandväärtuse kohta jooksevhindades, on üheks alternatiiviks kahekordsele deflateerimisele jooksevhindades lisandväärtuse deflateerimine toodangu hinnaindeksiga. Sel puhul eeldatakse, et vahetarbimise hinnad muutuvad samal määral kui toodangu hinnad. Teine võimalus on ekstrapoleerida baasaasta lisandväärtust toodangu mahuindeksiga. Selle mahuindeksi võib arvutada kas otse mahu andmetest või deflateerides jooksevhindades toodangu väärtust vastava hinnaindeksiga. Selle meetodi puhul eeldatakse, et toodangu ja vahetarbimise mahumuutused on ühesugused.

Teatud turuteenuste ja turuväliste teenuste tegevusalade puhul, nagu rahandus, äriteenused või riigikaitse, võib rahuldava toodangu hinna- ja mahumuutuse arvestamine osutada võimatuks. Sel juhul saab lisandväärtuse muutusi mahu järgi hinnata töötajatele makstavate hüvitiste muutusega eelmise aasta palgamäärade alusel ning põhivara kulumiga mahus. Andmetöötlejad võivad olla sunnitud kasutama selliseid abinõusid isegi siis, kui ei ole põhjust eeldada, et tootlikkus jääb pikema või lühema perioodi jooksul muutumatuks.

- 10.34 Oma olemuse poolest on lisandväärtuse mahu- ja hinnaindeksid erinevad vastavatest kaupade ja teenuste voogude indeksitest.

Sama kehtib tasakaalustavateks kirjeteks olevate koondnäitajate, nagu sisemajanduse koguprodukti hinna- ja mahuindeksite kohta. Viimase väärtus on ühelt poolt võrdne kõigi tegevusalade lisandväärtuste summaga, s.o tasakaalustavate kirjete summaga, pluss netoototemaksud ning teiselt poolt võrdne kogu lõppkasutamise ja impordi vahega.

PROBLEEMID PÕHIMÕTETE RAKENDAMISEL

10.35 Kuigi hinna- ja mahuindeksite integreeritud süsteem on põhiliselt piiratud kaupu ja teenuseid käsitletavate tehingutega, ei välista see mõningate teiste tehingute hinna- ja mahumuutuste määra arvutamise võimalust.

Tootemaksud ja -subsiidiumid, impordimaksud ja -subsiidiumid

10.36 Eelnevalt nimetatud võimalus kehtib eelkõige teatud tehingute objektiks olevate kaupade ja teenuste koguse või väärtusega otseselt seotud maksude ja subsiidiumide kohta. Pakkumise ja kasutamise tabelites näidatakse nende maksude ja subsiidiumide väärtus üksikasjaliselt. Allpool kirjeldatud reegleid rakendades on võimalik kaupade ja teenuste kontodel kirjendatud maksude ja subsiidiumide kategooriatele leida hinna ja mahu näitajad. Nimelt:

a) tootemaksud, v.a käibemaks (D.212 ja D.214);

b) tootesubsiidiumid (D.31);

c) toodete käibemaks (D.211).

10.37 Kõige lihtsam on olukord maksudega, mida makstakse toote koguseühiku kohta. Sellistelt maksudelt laekunud summa sõltub:

a) tehinguga hõlmatud toodete kogusest;

b) ühikule kehtestatud maksumäärast, st maksustamishinnast.

Väärtuse muutuse jagamine kaheks komponendiks ei ole tegelikult raske. Mahu muutuse määrab maksustatud toodete koguse muutus; hinna muutus vastab ühikule kehtestatud maksumäära muutusele, st maksustamishinna muutusele.

10.38 Sageasem on olukord, kus maks vastab kindlale protsendile tehingu väärtusest. Sellistelt maksudelt laekunud summa sõltub seega:

a) tehinguga hõlmatud toodete kogusest;

b) tehinguga hõlmatud toodete hinnast;

c) maksumäärast (protsendist).

Maksustamishind saadakse maksumäära rakendamisel toote hinnale. Maksudest laekuva summa muutus on jagatav mahu muutuseks, mis on määratud maksustatavate toodete koguste muutusega, ja hinna muutuseks, mis vastab maksustamishinna muutusele ($b \times c$).

10.39 Tootemaksude, v.a käibemaksu (D.212 ja D.214) mahu mõõtmiseks kasutatakse toodetud või imporditud tootekoguste puhul baasaasta maksustamishinda või rakendatakse baasaasta hindadesse ümberarvestatud toodangu või impordi väärtuse puhul baasaasta maksumäärasid. Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et maksustamishinnad võivad kasutamise kaupa erineda. Seda võetakse arvesse pakkumise ja kasutamise tabelites.

10.40 Samamoodi toimub ka tootesubsiidiumide näitaja mahu (D.31) mõõtmine; selleks arvestatakse toodetud või imporditud tootekoguste korral baasaasta subsiidiumide suurus või rakendatakse baasaasta hindadesse ümberarvestatud toodangu või impordi väärtuse puhul baasaasta subsiidiumide määrasid, võttes arvesse, et eri kasutamise puhul võib subsiidiumide suurus olla erinev.

10.41 Toodete käibemaks (D.211) arvutatakse nii kogumajanduse kui ka eri tegevusalade ja muude kasutajate puhul netopõhiselt ja nii toimitakse ainult mittemahaarvatava käibemaksu puhul. See on toote suhtes kehtestatud käibemaksu ja selle toote kasutajate poolt mahaarvatava käibemaksu vahe. Samuti on toote käibemaksu võimalik arvutada kui kõigi mittemahaarvatavate väärtuste summat, mis kasutajatel tuleb maksta.

Mittemahaarvatava käibemaksu mahu saab arvutada, kui rakendada eelmisel aastal kehtinud käibemaksu määrasid eelmise aasta hindades väljendatud voogudele. Jooksva aasta käibemaksu määra muutus kajastub seetõttu mittemahaarvatava käibemaksu hinna-, mitte mahuindeksis.

Mahaarvatava käibemaksu osakaal kogu käibemaksus ning seega ka mittemahaarvatava käibemaksu summa võib muutuda

- a) tulenevalt käibemaksu mahaarvamise korra muutusest (muudatused maksuseadustikus), mis võib jõustuda kas kohe või teatud hilinemisega;
- b) tulenevalt muutusest toote kasutamises (nt sellise kasutamise osatähtsuse suurenemine, mille puhul võib käibemaksu maha arvata).

Kirjeldatud meetodi järgi käsitatakse käibemaksu mahaarvamise korra muutumisest tulenevat mahaarvatava käibemaksu mahumuutust kui muutust maksustamishinnas, samuti nagu juhul, kui muutuks sissenõutava käibemaksu määr.

Teisalt näitab toote kasutamise muutusest tuleneva mahaarvatava käibemaksu muutus mahaarvatava käibemaksu mahumuutust, mis kajastub toodete käibemaksu mahuindeksis.

Muud tootmismaksud ja -subsiidiumid

10.42 Muude tootmismaksude (D.29) ja -subsiidiumide (D.39) käsitlemine põhjustab teatavaid raskusi, sest määratlusele vastavalt ei saa neid omistada otse toodetavatele ühikutele. Turuväliste teenuste puhul on raskust seotud asjaoluga, et neid kasutatakse ainult siis, kui ei ole võimalik mahuühikut määratleda. Seda raskust saab üldiselt vältida, kui määratleda muud tootmismaksud ja tootmissubsiidiumid püsivhindades selle mahu järgi, mille nad oleksid saavutanud, kui maksueeskirjades ja hindades tervikuna ei oleks eelmisel aastal olnud muutust. Näiteks omandimaksu või maksu vara kasutamise eest saab hinnata püsivhindades, kui rakendada jooksvale perioodile eelmise aasta eeskirju ja vara hindasid.

Põhivara kulum

10.43 Põhivara kulumi mahu näitajate arvutamine ei tekita probleeme, kui on olemas korralikud andmed kapitalikaupade seisu kohta. Paljudes riikides kasutatava pideva inventariseerimise meetodi puhul on eelduseks, et põhivara kulumi arvestust jooksevhindades tehakse nii, et kõigepealt viiakse kapitalikaupade arvestus läbi püsivhindades. Soetusmaksumusest asendusmaksumuse tuletamiseks tuleb esiteks erinevatel perioodidel omandatud kapitalikaupad hinnata ühtsel alusel, s.o baasaasta hindades. Protsessi käigus saadud hinna- ja mahuindekseid saab seejärel kasutada põhivara kulumi arvestamiseks püsivhindades ning vastava hinnaindeksi leidmiseks.

Kui kapitalikaupade seisu jaoks ei kasutata pidevat inventariseerimist, võib põhivara kulumi muutuse püsivhindades saada, kui deflateerida jooksevhindades esitatud andmed hinnaindeksitega, mis on saadud toodete lõikes esitatud andmetest, mis käsitlevad kapitali kogumahutust põhivarasse. Sel juhul tuleb arvesse võtta ka selliste kapitalikaupade vanuselist struktuuri.

Hüvitised töötajatele

10.44 Töötajate tööjõusisendi mahu mõõtmiseks võib töötajatele makstavate hüvitiste koguse mõõtühikuna kasutada kindlat tüüpi ja teatud oskuste taset nõudva töö üht tundi. Nagu kaupade ja teenuste puhul, tuleb ka siin eristada töö erinevat kvaliteeti ja arvutada kvantitatiivsed suhtarvud iga erinevat liiki töö kohta. Tööle vastav hind on tunni kohta makstav hüvitis, mis võib loomulikult erinevat liiki tööde korral varieeruda. Tehtud töö mahu võib arvutada erinevat liiki tööde kvantitatiivsete suhtarvude kaalutud keskmisena; kaaludena võib sel juhul kasutada eelmise aasta või fikseeritud baasaastal töötajatele makstavate hüvitiste väärtuseid. Samuti võib töö palgamäära indeksi leida erinevat liiki tööde hüvitiste tunnipalgamäärade suhteliste muutuste kaalutud keskmisena. Kaaludena võib jällegi kasutada töötajatele makstavaid hüvitisi. Kui Laspeyresi tüüpi mahuindeks arvutatakse kaudselt, deflateerides muutused hüvitistes töötajatele jooksevhindades tunnihüvitise keskmise muutuse indeksi alusel, peab viimane olema Paasche tüüpi indeks.

Toodetud põhivara seis ja varud

10.45 Eelmise aasta hindades esitatud mahuandmeid vajatakse nii toodetud põhivara seisu kui ka varude kohta. Toodetud põhivara seisu näitamiseks vajalike kapitalitootluse suhtarvude leidmiseks vajalikud andmed on olemas siis, kui on kasutatud pideva inventariseerimise meetodit. Muudel juhtudel võib vara seisu väärtuse kohta koguda andmeid tootjatelt ja seda deflateerida kapitalimahutuste puhul kasutatavate hinnaindeksitega, arvestades varude vanuselist struktuuri.

Varude muutust mõõdetakse, kasutades varudesse lisatud ja varudest välja võetud väärtuste kohta tehtud sissekanete vahet ning antud perioodi vältel varudes hoitud kaupade kahjude väärtust. Mahtude leidmiseks eelmise aasta hindades deflateeritakse nimetatud komponente. Tegelikuses on lisandunud ja kasutatud varude andmed siiski harva teada ning sageli on ainsateks kättesaadavateks andmeteks varude seis ajavahemiku alguses ja lõpus. Sellisel juhul tuleb sageli eeldada, et jooksva arvestusperioodil lisandub ja kasutatakse varusid korrapäraselt, nii et ajavahemiku keskmist hinda võib kasutada nii varude lisandumise kui ka kasutamise puhul. Sellistel asjaoludel on varude muutuse arvutamine varude lisandumise ja kasutamise vahena sama mis varude algseisu ja lõppseisu vahe määramine. Varude mahumuutust saab sellisel juhul arvutada nende alg- ja lõppseisu deflateerimise teel, et viia need kooskõlla baasperioodi keskmise hinnaga. Kui varude koguseline muutus on teada ja kui jälle eeldada, et lisandumine ja kasutamine toimub korrapäraselt, saab arvutada varude mahulise muutuse, kui kasutada baasperioodi keskmist hinda ja varude koguselist muutust.

KOGUMAJANDUSE REAALTULU NÄITAJAD

- 10.46 Tulu voogusid ei saa üldiselt jagada hinna ja mahu komponendiks ning sel põhjusel ei ole hinna ja mahu näitajaid võimalik määratleda samal viisil kui toodete voo ja seisu puhul. Reaaltulu voogusid on võimalik mõõta ainult juhul, kui valitakse välja kaupade ja teenuste „korv”, millele tulu tüüpiliselt kulutatakse, ning selle „korvi” hinnaindeksit kasutatakse jooksva tulu deflaatorina. Valik on alati subjektiivne seetõttu, et tulu kulutatakse harva spetsiaalselt ostudeks vaatlusaluse perioodi jooksul. Osa sellest võidakse säästa ostudeks hilisemal perioodil, aga perioodi jooksul tehtud ostusid võidakse osaliselt finantseerida varasematest säästudest.
- 10.47 Sisemajanduse koguproduktiga eelmise aasta hindades mõõdetakse kogumajanduse kogu tootmismahtu (millest on maha arvatud vahetarbimine). Residentide reaalsel kogutulul ei mõjuta üksnes toodangu maht, vaid ka ekspordi määr välismaailmast tulev impordi suhtes. Et kaubandustingimuste paranedes vajatakse väiksemat osa ekspordist antud impordi mahu eest tasumiseks, on kodumaiste kaupade ja teenuste tootmise teatud taseme juures võimalik osa sellest ekspordist paigutada tarbimisse või kasutada kapitalimahutuseks.

Sisemajanduse reaalse kogutulu võib leida nii, et sisemajanduse koguprodukti mahtu kajastavatele andmetele lisatakse niinimetatud käibetulu. Käibetulu või ka -kahjum määratletakse kui

$$T = \frac{X - M}{P} - \left[\frac{X}{P_x} - \frac{M}{P_m} \right]$$

st hinnaindeksiga P deflateeritud jooksev ekspordi-impordi saldo, millest on lahutatud deflateeritud ekspordi ja deflateeritud impordi vahe. Jooksvale kaubandusbilansile sobiva deflaatori valik tuleks jätta iga riigi statistikaspetsialistide otsustada; sealjuures tuleks arvesse võtta riigi eripära. Kui deflaatori valik tekitab probleeme, on tõenäoliselt sobivaks deflaatoriks impordihinnaindeksi ja ekspordihinnaindeksi keskmine.

Järgmisi reaaltulu koondnäitajaid nimetatakse ja määratletakse järgmiselt:

sisemajanduse koguprodukt püsivhindades

pluss kaubandustingimuste muutumisest tulenev käibetulu või -kahjum

võrdub sisemajanduse reaalse kogutuluga

pluss välismaalt saadav reaalne esmane tulu

miinus välismaale makstav reaalne esmane tulu

võrdub reaalse kogurahvatuluga

pluss välismaalt saadavad reaalsed jooksvad ülekanded

miinus välismaale makstavad reaalsed jooksvad ülekanded

võrdub reaalse kasutatava kogurahvatuluga

miinus põhivara kulum püsivhindades

võrdub reaalse kasutatava netotuluga.

Rahvatulu koondnäitajate reaalseks väljendamiseks tuleks välismaailmast saadav ja välismaailmale makstav esmane tulu ning saadavad ja makstavad ülekanded deflateerida sisemajanduse kogulõppkulutuste indeksiga. Reaalne kasutatav tulu tuleb väljendada netopõhiselt, arvates selle koguväärtusest maha põhivara kulum püsivhindades.

MAJANDUSRUUMIDEVAHELISED HINNA- JA MAHUINDEKSID

- 10.48 Asjaolu, et eri riikides on erinevad hinnatasemed ja eri vääringud, muudab keerukamaks majandusruumidevahelise hindade ja mahtude võrdlemise. Nominaalsed vahetuskursid ei ole selliseks võrdluseks sobivad, kuna need ei väljenda õigesti hinnatasemete erinevust ning nad ei ole piisavalt püsivad ajas.
- 10.49 Seetõttu kasutatakse ostujõu pariteete (PPP). Ostujõu pariteet määratletakse kui riigi B vääringu ühikute arv, mida on vaja selleks, et riigis B osta sama kogus tooteid ja teenuseid, mida saab riigi A vääringu ühiku eest osta riigis A. Ostujõu pariteete võib seega vaadelda ostujõu standardina (PPS) tuntud tehniliku vääringu vahetuskursina. Kui riikide A ja B omavääringus väljendatud kulutused esitada ostujõu standardites, saadakse ühesuguse hinnatasemega ja ühesuguses vääringus andmed, mis võimaldavad mahtusid mõistlikult võrrelda.
- 10.50 Turukaupade ja -teenuste PPPd põhinevad rahvusvahelistel hinnauuringutel. Selliseid hinnauuringuid tehakse ühel ajal kõikides osalevates riikides ja need põhinevad ühisel tootevalimil. Valimi kaubad on määratud täpselt oma tehniliste näitajate ja muude muutujate alusel, mis eeldatavalt mõjutavad hinda, nagu paigaldamiskulud ja müügitingimused. Esmajärgulise tähtsusega on valimisse kuuluvate kaupade võrreldavus, kuid kaaluda tuleb ka nende representatiivsust riigisisel turul. Ideaalsel juhul peaks tootevalim olema ühtviisi representatiivne kõikides osavõtvates riikides.
- 10.51 Turuväliste teenuste puhul kerkivad majandusruumidevahelisel võrdlusel samad probleemid kui ajalisel võrdlusel, sest kummalgi juhul ei ole olemas turuhindasid. Tavapäraselt rakendatakse sisendipõhist meetodit (või sisendkulude meetodit), eeldusel et toodang võrdub sisendite summaga. Selle meetodi puhul aga ei võeta arvesse tootlikkuse erinevust, kuna võrreldakse kas otseselt või kaudselt sisendite mahtu. Seetõttu on ajalise võrdluse korral eelistatamad meetodid, mille puhul keskendutakse kas toodangu või toodangu hindade otsesele mõõtmisele ning seejärel kasutatakse mõõdetud suurusi kulutuste deflateerimiseks; nii toimitakse vähemalt individuaalteenuste, nagu tervishoiu ja hariduse puhul.
- 10.52 PPPde arvutamisel kasutatakse samu indeksi valemiteid, mida kasutatakse ajalise võrdluse indeksi puhul. Kahe riigi puhul (riigid A ja B) võib emma-kumma alusel määrata kaalud. Riigi A puhul saab arvutada Laspeyresi tüüpi indeksi riigi A kaaludega ja Paasche tüüpi indeksi riigi B kaalude põhjal. Kui aga kahe riigi majanduse struktuurid on erinevad, võivad kahte tüüpi indeksid küllaltki palju erineda ning seega võib lõpptulemus tugevasti sõltuda sellest, millist indeksit kasutatakse. Kahepoolse võrdluse korral on seega soovitatav kasutada kahe indeksi keskmist, mis on Fisheri indeks.
- 10.53 Valimi üksikartiklite kohta ei ole tavaliselt kaalude arvilised väärtused teada. Sellepärast kasutatakse kaudset kaalumist, mis sõltub sellest, kas riigid peavad teatavat artiklit oma sisemaise tarbimise seisukohalt representatiivseks. Madalaimat agregatsioonitaset, mille kohta on kaalude arvilised väärtused olemas, nimetatakse põhiriikide tasemeks.
- 10.54 Transitiivsus tähendab seda, et riikide A ja C otse määratud PPP on võrdne kaudse PPPga, mis saadakse riikide A ja B (või muu kolmanda riigi) otse määratud PPP ning riikide C ja B otse määratud PPP korrutamisel. Fisheri PPPd põhiriikide tasemel ei ole transitiivsed, kuid nende põhjal võib vähimruutude meetodil leida transitiivsete PPPde kogumi, mis on algsete Fisheri indeksite sarnane. Õltetö-Kövesi-Szulci valemi abil saab minimeerida kõrvalekallet esialgsete Fisheri indeksite ja transitiivsete põhiriikide tasemel leitud PPPde kogumi vahel.
- 10.55 Kõikide riikide ja kõikide põhiriikide kohta saadud PPPde kogumid agregeeritakse üles sisemajanduse koguprodukti tasandini, kasutades kaaludena rahvamajanduse arvepidamises arvatud kulutusi. Summaarseid PPPsid sisemajanduse koguprodukti tasandil või muu kategooria tasandil saab kasutada näiteks tegelike kulutuste ja ruumiliste mahuindeksite arvutamiseks. Kui PPP jagada kahe riigi vahelise nominaalse vahetuskursiga, saadakse hinnatasemeindeks, mida saab kasutada riikide võrreldavate hinnatasemete analüüsimiseks.
- 10.56 Euroopa Komisjon (Eurostat) vastutab määruse (EÜ) nr 1445/2007 ⁽¹⁾ kohaselt liikmesriikide ostujõu pariteetide arvutamise ja levitamise eest. Tegelikult kuuluvad sellised arvutused laiemasse PPP programmi, mida koordineerib Eurostat koos OECDga. Programmis kasutatavaid meetodeid on kirjeldatud Eurostati-OECD metodoloogilises käsiraamatus ostujõu pariteedi kohta ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1445/2007, millega kehtestatakse ostujõu pariteetide alusandmete esitamise ning nende arvutamise ja levitamise ühiseeskirjad (ELT L 336, 20.12.2007, lk 1).

⁽²⁾ Eurostat-OECD, Eurostati-OECD metodoloogiline käsiraamat ostujõu pariteedi kohta (kättesaadav: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

11. PEATÜKK

RAHVASTIK JA TÖÖJÕUSISENDID

- 11.01 Võrdlustest riikide vahel või sama riigi tegevusalade ja sektorite lõikes on teatavatel juhtudel rohkem kasu, kui rahvamajanduse arvepidamise koondnäitajaid (nt sisemajanduse koguprodukt, kodumajapidamiste lõpptarbimine, tegevusala lisandväärtus, hüvitised töötajatele) seostatakse elanike arvu ja tööjõuisendite näitajatega. Sel juhul peavad rahvastiku ja tööjõuisendite määratlused olema kooskõlas rahvamajanduse arvepidamise vastavate mõistetega ning arvestama selle süsteemi järgsete tootmise piiridega.
- 11.02 Käesoleva peatüki eesmärk on kirjeldada rahvastiku- ja tööhõivestatistika raamistikku ja näitajaid ning selgitada, millises ulatuses need raamistikud vastavad rahvamajanduse arvepidamise süsteemile.
- 11.03 Tööjõuisendeid klassifitseeritakse samade statistiliste üksuste alusel nagu tootmise analüüsiski. Nendeks on kohalikud tegevusalaüksused ja institutsionaalsed üksused.
- 11.04 Koondnäitajad, millega rahvastiku ja tööjõuisendite andmed on seotud, kujutavad endast enamasti aasta kogunäitajaid, mistõttu tuleb kasutada rahvaarvu ja tööjõuisendite aasta keskmist. Kui aasta jooksul on tehtud mitu vaatlust, kasutatakse erinevatel perioodidel saadud tulemuste keskmist. Kui vaatlus hõlmab vaid aasta teatavat perioodi, peab valitud periood olema representatiivne; aasta kui terviku andmete arvutamisel peab kasutama viimaseid kättesaadavaid andmeid aasta jooksul toimunud muutuste kohta. Näiteks peab keskmise tööhõive arvutamisel arvesse võtma asjaolu, et teatavad inimesed ei tööta kogu aasta jooksul (juhutöötajad ja hooajatöötajad).

KOGURAHVASTIK

- 11.05 *Määratlus:* teataval ajahetkel koosneb riigi kogurahvastik kõigist inimestest (selle riigi kodanikest või välismaalasest), kes elavad alaliselt riigi majandusterritooriumil, isegi kui nad ajutiselt sealt eemalt viibivad. Aasta keskmine elanike arv on sobiv alus rahvamajanduse arvepidamise näitajate arvutamiseks või nimetajana võrdlustes kasutamiseks.
- 11.06 Rahvamajanduse arvepidamises on kogurahvastik määratletud 2. peatükis kirjeldatud residentsuse mõiste alusel. Isik, kes elab või kavatseb elada riigi majandusterritooriumil ühe aasta või pikema perioodi jooksul, loetakse alaliseks elanikuks. Isik loetakse ajutiselt eemalviibivaks, kui ta elab riigis alaliselt, kuid viibib või kavatseb viibida välismaal vähem kui aasta. Kõik isikud, kes kuuluvad samasse kodumajapidamisse, on residendid seal, kus asub kodumajapidamise ülekaalukas majandushuvide kese, st kus kodumajapidamisel on eluruum või õigusjärgsed eluruumid, mida kodumajapidamise liikmed käsitavad ja kasutavad oma põhilise elukohana. Residendist kodumajapidamise liige jääb residendiks ka siis, kui ta reisib sageli väljapoole majandusterritooriumi, sest tema majandushuvide kese jääb endiselt majandusruumi, kus kodumajapidamine on resident.
- 11.07 Riigi kogurahvastiku alla kuuluvad:
- a) riigi kodanikud, kes riigis alaliselt elavad;
  - b) riigi tsiviilelanikud, kes viibivad välismaal vähem kui aasta (nt piiriülesed töötajad, hooajatöötajad ja turistid);
  - c) välismaalased, kes elavad riigis aasta või kauem (k.a riigi geograafilisel territooriumil paiknevate Euroopa Liidu institutsioonide ja rahvusvaheliste tsiviilorganisatsioonide töötajad ja nende kodumajapidamiste ülejäänud liikmed);
  - d) välismaalastest sõjaväelased, kes töötavad riigi geograafilisel territooriumil asuvates rahvusvahelistes sõjaväelistes organisatsioonides;
  - e) pikaajalisi kohustusi täitev välismaalastest tehniline abipersonal, kes töötab riigis aasta või kauem ja kelle on palganud võõrustajariigi valitsus selle valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni nimel, kes nende tööd finantseerib.

Kogurahvastiku alla kuuluvad, sõltumata nende väljaspool riiki viibimise kestusest, ka:

- a) riigi üliõpilased, ükskõik kui kauan nad välismaal õpivad;

- b) riigi relvajõudude liikmed, kes asuvad välismaal;
- c) riigi kodanikud, kes töötavad riigi teadusbaasides, mis paiknevad väljaspool riigi geograafilist territooriumi;
- d) riigi kodanikud, kes töötavad diplomaatilistes esindustes;
- e) riigi kodanikud, kes on väljaspool riigi majandusterritooriumi asuvate kalalaevade, muude laevade, lennukite ja ujuvplatvormide meeskondade liikmed;
- f) patsiendid, kes saavad ravi välismaal.

11.08 Seevastu ei kuulu riigi kogurahvastiku hulka:

- a) välismaalastest tsiviilelanikud, kes elavad antud riigis vähem kui aasta (nt piiriüleised töötajad, hooajatöötajad, turistid ja patsiendid);
- b) riigi tsiviilelanikud, kes elavad välismaal aasta või kauem;
- c) riigi sõjaväelased, kes töötavad välismaal paiknevates rahvusvahelistes organisatsioonides;
- d) pikaajalisi kohustusi täitev riigi kodanikest koosnev tehniline abipersonal, kes töötab välismaal ja kelle on palganud võõrustajariigi valitsus selle valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni nimel, kes nende tööd finantseerib;
- e) välisüliõpilased, ükskõik kui kaua nad antud riigis õpivad;
- f) välisriigi relvajõudude liikmed, kes asuvad antud riigis;
- g) välismaalased, kes töötavad riigi geograafilisel territooriumil paiknevates välismaistes teadusbaasides;
- h) riigis paiknevate välisriikide diplomaatiliste esinduste liikmed.

11.09 Eespool esitatud rahvastiku määratlus erineb kohalolevast või faktilisest rahvastikust, mis koosneb isikutest, kes konkreetsel kuupäeval riigi geograafilisel territooriumil viibivad. See erineb ka registreeritud elanikkonnast.

MAJANDUSLIKULT AKTIIVNE RAHVASTIK

11.10 *Määratlus:* majanduslikult aktiivne rahvastik hõlmab kõiki isikuid, kes pakuvad või on valmis pakkuma oma tööjõudu tootmistegevusteks, mis kuuluvad rahvamajanduse arvepidamise määratluse järgi tootmise piiridesse. Siia kuuluvad kõik isikud, kes täidavad tingimusi, mille alusel nad võib lugeda tööhõivesse kaasatuks või töötuks vastavalt allpool esitatud määratlustele.

Vastavaid tööjõustatistika standardeid haldab Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO). ILO standardid sisaldavad tööjõustatistike rahvusvahelise konverentsi (ICLS) vastu võetud resolutsioonides. Tööjõustatistika kogumisel ja koostamisel on kõige asjakohasem majanduslikult aktiivse rahvastiku, tööhõive-, töötuse- ja vaeghõivealast statistikat käsitlev resolutsioon⁽¹⁾. Tööjõustatistike 13. rahvusvaheline konverents võttis selle resolutsiooni vastu 1982. aasta oktoobris ja seda muudeti ICLSi 18. resolutsiooniga detsembris 2008. Selles resolutsioonis on tööjõud määratletud kui isikud, kes tegelevad tegevusega, mis kuulub rahvamajanduse arvepidamise määratluse järgi tootmise piiridesse.

TÖÖHÕIVE

11.11 *Määratlus:* tööhõive hõlmab kõiki isikuid, kes tegelevad mingi tootmistegevusega, mis kuulub rahvamajanduse arvepidamise määratluse järgi tootmise piiridesse.

Tööga hõivatud isikud on kas töötajad või mittepalgalised töötajad. Isik, kes töötab rohkem kui ühel ametikohal, klassifitseeritakse töötajaks või mittepalgaliseks töötajaks vastavalt tema põhitegevusele.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_087481/lang-en/index.htm

Töötajad

11.12 *Määratlus:* töötajaid määratletakse kui isikuid, kes vastavalt kokkuleppele töötavad mingi residendist institutsionaalse üksuse heaks ja saavad selle eest tasu, mida kirjendatakse hüvitistena töötajatele.

Mõiste „töötajad“ vastab ILO definitsioonile „tasustatav tööhõive“. Töösuhe on olemas juhul, kui ettevõtte ja isiku vahel on kohustuslikus või vabas vormis leping, mille mõlemad pooled sõlmivad vabatahtlikult ning mille alusel isik töötab ettevõtte heaks kas rahalise või mitterahalise tasu eest.

Isik, kes on ühtaegu töötaja ja mittepalgaline töötaja, klassifitseeritakse töötajaks, kui palgatöö on sissetuleku järgi tema põhitegevus. Kui sissetuleku kohta andmed puuduvad, võib selle asemel kasutada töötunde.

11.13 Hõlmatud on järgmised töötajate kategooriad:

- a) töötajad, kes on tööandja poolt tööle võetud töölepingu alusel (nt füüsilise töö tegijad, mittefüüsilise töö tegijad, juhtivtöötajad, majapidamispersonal, inimesed, kes vastavalt tööhõive programmidele on seotud tasustatava tootmistevõimega);
- b) avaliku teenistuse töötajad ja teised valitsussektori töötajad, kelle tööle võtmise tähtajad ja tingimused on kehtestatud seadusega;
- c) relvajõud, kes on värvatud nii lühi- kui ka pikaajaliste lepingutega, ja samuti kutsealused (k.a tsiviilaladel töötavad kutsealused);
- d) vaimulikud, kui neile maksab tasu otse valitsemissektor või kasumitaotluseta institutsioon;
- e) ettevõtete ja kvaasikorporatiivsete ettevõtete omanikud, kui nad töötavad nendes ettevõtetes;
- f) üliõpilased, kellel on ametlik kohustus oma tööjõudu osaliselt rakendada ettevõtte tootmisprotsessis tasu või haridusteenuste eest;
- g) kodutöötajad, kui eksisteerib selgesõnaline kokkulepe, et kodutöötaja saab tasu tehtud töö eest, st töö hulga eest, mis kujutab endast mõne tootmisprotsessi sisendit; kodutöötajat peetakse töötajaks, kui tööandjaga sõlmitud lepingu põhieesmärk on tööjõu pakkumine;
- h) isikud, kes on värvatud ajutise tööhõive vahendamise agentuuride poolt ja kes tuleb lugeda töötavaks tegevusalal, kuhu kuulub neid palkav agentuur, mitte tegevusalal, kuhu kuulub ettevõtte, mille heaks nad tegelikult töötavad.

11.14 Isikuid, kes ajutiselt ei tööta, peetakse samuti töötajateks, kui neil on ametlik töösuhe. See ametlik töösuhe tehakse kindlaks ühe või enama järgmise kriteeriumi alusel:

- a) pidev palgatulu;
- b) kinnitus tööle naasmise kohta eemaloleku põhjuse lõppemisel või kokkulepe tööle naasmise kuupäeva suhtes.

See puudutab isikuid, kes ei tööta ajutiselt haiguse või trauma, pühade või puhkuse, streigi või töösulu, haridus- või väljaõppepuhkuse, rasedus- ja sünnituspuhkuse või vanemapuhkuse, majandustegevuse vähenemise tõttu või töö ajutise katkestusega seotud põhjustel, nagu halb ilm, mehaaniline või elektriline avari, tooraine või kütuse puudus. Hõlmatud on samuti ajutine tööl puudumine muudel põhjustel, nii loaga kui ka ilma.

Mittepalgalsed töötajad

11.15 *Määratlus:* mittepalgalist töötajat määratletakse kui isikut, kes on selle juriidilise isiku õiguseta üksuse ainuomanik või ühisomanik, kus ta töötab, v.a need juriidilise isiku õiguseta üksused, mida peetakse kvaasikorporatiivseteks ettevõteteks. Isik, kes on ühtaegu töötaja ja mittepalgaline töötaja, klassifitseeritakse mittepalgaliseks töötajaks, kui mittepalgalise töötajana tegutsemine on sissetuleku järgi tema põhitegevus.

Kui sissetuleku kohta andmed puuduvad, võib selle asemel kasutada töötunde.

Mittepalgalised töötajad võivad võrdlusperioodil ajutiselt mitte töötada. Mittepalgalistele töötajatele makstavad hüvitised on segatulu.

11.16 Mittepalgaliste töötajate alla kuuluvad järgmised kategooriad:

- a) palgata töötavad pereliikmed, k.a need, kes töötavad juriidilise isiku õiguseta üksustes, mis tegelevad turule tootmisega;
- b) kodutöötajad, kelle tulu on seotud nende vastutuse alla kuuluva tootmisprotsessi väljundi väärtusega. Lepingu kohaselt varustavad need kodutöötajad tellijat kaupade või teenustega;
- c) töötajad, kes tegelevad tootmisega kas individuaalselt või kollektiivselt üksnes enda lõpptarbimise või enda kapitalimahutuse eesmärgil. Neid tootmistevõusi kajastatakse vaid juhul, kui need moodustavad olulise osa lõpptarbimisest.

Vabatahtlikud töötajad, kellele palka ei maksta, loetakse mittepalgaliste töötajate hulka, kui nende vabatahtliku tegevuse tulemus on kaupade tootmine, näiteks eluruumide, kirikute või muude objektide ehitamine. Kui aga nende vabatahtliku tegevuse tulemus on teenuste osutamine, näiteks tasuta hooldamine või koristamine, siis ei näidata neid tööhõive all, kuna need vabatahtlikud teenused ei kuulu tootmise alla.

Ehkki teenused, mida kodumajapidamised eluruumide omanikuna iseendale osutavad, kuuluvad rahvamajanduse arvepidamise järgi tootmise piiridesse, ei ole nende teenuste tootmises tööjõusisendit, mistõttu eluruumide omanik-kasutajaid ei peeta mittepalgalisteks töötajateks.

Tööhõive ja residentsus

11.17 Tootjaüksuste tegevuse tulemust võib tööhõivega võrrelda ainult siis, kui viimane hõlmab nii residendist kui ka mitteresidendist töötajaid, kes töötavad residendist tootjaüksuses.

Seetõttu hõlmab tööhõive ka järgmisi kategooriaid:

- a) mitteresidendist piiriülesed töötajad, st isikud, kes ületavad iga päev piiri, et riigi majandusterritooriumil töötada;
- b) mitteresidendist hooajatöötajad, st isikud, kes tulevad majandusterritooriumile ja jäävad sinna lühemaks ajaks kui üks aasta selleks, et töötada tegevusaladel, mis perioodiliselt vajavad täiendavat tööjõudu;
- c) riigi relvajõudude liikmed, kes asuvad välismaal;
- d) riigi kodanikud, kes töötavad riigi teadusbaasides, mis paiknevad väljaspool riigi geograafilist territooriumi;
- e) riigi kodanikud, kes töötavad diplomaatilistes esindustes;
- f) residendist üksuste poolt juhitud kalapaatide, muude laevade, lennukite ja ujuvplatvormide meeskondade liikmed;
- g) väljaspool riigi majandusterritooriumi paiknevate valitsemissektori asutuste kohalikud töötajad.

11.18 Järgmised kategooriad ei kuulu tööhõive alla:

- a) residendist piiriülesed või hooajatöötajad, st need, kes töötavad teise riigi majandusterritooriumil;
- b) riigi kodanikud, kes on mitteresidendist üksuste poolt juhitud kalapaatide, muude laevade, lennukite ja ujuvplatvormide meeskondade liikmed;
- c) riigi majandusterritooriumil paiknevate välisriigi valitsusagentuuride kohalikud töötajad;
- d) riigi geograafilisel territooriumil paiknevate Euroopa Liidu institutsioonide ja rahvusvaheliste tsiviilorganisatsioonide personal (k.a otse värvatud kohalikud töötajad);
- e) riigi geograafilisel territooriumil paiknevate rahvusvaheliste sõjaväeliste organisatsioonidega koostööd tegevate relvajõudude liikmed;
- f) riigi kodanikud, kes töötavad riigi majandusterritooriumil loodud välismaistes teadusbaasides.

- 11.19 Võimaldamaks üleminekut mõistetele, mida tööjõustatistikas üldiselt kasutatakse (residendist isikute tööhõive), soovitatakse ESAs eraldi kajastada järgmisi kategooriaid:
- a) kutsealused (ei kajastata tööjõustatistikas, aga näidatakse ESAs valitsemissektori teenuste all);
  - b) mitteresidendist tootjauksuste residendist töötajad (kajastatakse tööjõustatistikas, aga ei näidata tööhõive all, nagu see on määratletud ESAs);
  - c) residendist tootjauksuste mitteresidendist töötajad (ei kajastata tööjõustatistikas, aga näidatakse tööhõive all, nagu see on määratletud ESAs);
  - d) mingis institutsioonilises asutuses püsivalt elavad residendist töötajad;
  - e) residendist töötajad, kes on nooremad kui tööjõustatistikas arvestatav vanus.

TÖÖTUS

- 11.20 *Määratlus:* kooskõlas ILO tööjõustatistikute 13. rahvusvahelise konverentsi kehtestatud suunistega, mida täpsustati täiendavalt Euroopa Liidu kontekstis komisjoni määrusega (EÜ) nr 1897/2000, ⁽¹⁾ hõlmab tööpuuduse mõiste kõiki teatud vanusepiirist vanemaid isikuid, kes võrdlusperioodil
- a) olid „ilma töötä”, st ei teinud palgatööd ega tegutsenud mittepalgalise töötajana;
  - b) olid „valmis kohe tööd alustama”, st olid võrdlusperioodi jooksul valmis alustama palgatööd või tegutsesid mittepalgalise töötajana, ning
  - c) „otsisid tööd”, s.t astusid teatava hiljutise perioodi jooksul konkreetseid samme, et leida palgatööd või alustada tegutsesid mittepalgalise töötajana.
- 11.21 Need sammud võivad seisneda avaliku või erasektori tööborsil registreerumises; taotluste esitamises tööandjatele; ehitusplatsidel, majandites, vabrikuvärvates, turul või muudes kogunemispaiades „passimises”; ajalehekuulutuste avaldamises või neile vastamises; sõpradelt või sugulastelt abi otsimises; maa, ehitiste, masinate või seadmete otsimises, et luua oma isiklik ettevõtte; lubade ja litsentside või rahaliste vahendite hankimises jne.

AMETIKOHAD

- 11.22 *Määratlus:* ametikoht on üksikasjaliku või suusõnalise kokkuleppega isiku ja residendist institutsionaalse üksuse vahel töö tegemiseks vastava hüvitise eest kindlal perioodil või kuni edasise korralduseni.

Määratlus hõlmab järgmisi mõisteid:

- a) üksikasjalik või suusõnaline kokkulepe puudutab tööjõusisendit, mitte kaupade või teenuste pakkumist;
- b) töö tähistab igasugust tegevust, mille käigus toodetakse kaupu või teenuseid tegevusaladel, mis kuuluvad tootmise piiridesse. Töö seaduslikkus ja töötaja vanus ei oma tähtsust;
- c) hüvitist tuleb siin mõista laias tähenduses. See hõlmab ka mittepalgaliste töötajate segatulu.

Käesolev määratlus hõlmab nii töötaja kui ka mittepalgalise töötaja ametikohta. Töötaja ametikohaga on tegemist siis, kui isik kuulub teise institutsionaalsesse üksusse kui tööandja, ja mittepalgalise töötaja ametikohaga on tegemist juhul, kui isik kuulub samasse institutsionaalsesse üksusse kui tööandja.

- 11.23 Ametikoha mõiste erineb eespool määratletud tööhõive mõistest järgmiste omaduste poolest:

- a) ametikoht tähistab ühe ja sama isiku kõiki töökohti (põhitöö, kõrvaltöö jne). Neid tööalaseid tegevusi (põhitöö, kõrvaltöö jne) võib ta sooritada üksteise järel teatava perioodi (tavaliselt nädala) jooksul või, kui isikul on nii õhtune kui ka päevane ametikoht, võib ta neil töötada paralleelselt;

⁽¹⁾ Komisjoni 7. septembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1897/2000, millega kohaldatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 577/98 (tööjõu valikvaatluse korraldamise kohta ühenduses) tööpuuduse mõiste osas (EÜT L 228, 8.9.2000, lk 18).

- b) teiselt poolt ei hõlma ametikoha mõiste isikuid, kes ajutiselt ei tööta, kuid kellel on ametlik töösuhe, näiteks kinnitus tööle naasmise kohta või kokkulepe tööle naasmise kuupäeva suhtes. Sellist kokkulepet tööandja ja isiku vahel, kes on sündpuhkusel või väljaõppel, ei peeta süsteemis ametikohaks.

Ametikohad ja residentsus

- 11.24 Ametikoht riigi majandusterritooriumil on üksikasjalik või suusõnaline kokkulepe isiku (kes võib olla resident mõnel teisel majandusterritooriumil) ja riigi residentist institutsionaalse üksuse vahel.

Tööjõuisendi mõõtmisel riigisiseses majandustegevuses on tähtis üksnes institutsionaalse tootjaüksuse residentsus, kuna sisemajanduse koguprodukti annavad oma osa ainult residentist tootjad.

- 11.25 Lisaks:

- a) ametikohad kuuluvad riigi majandusterritooriumi ametikohtade arvestusse, kui residentist tootja töötajad töötavad ajutiselt teise riigi majandusterritooriumil ja kui tegevuse iseloom ning kestus ei õigusta nende käsitamist teise territooriumi tingliku residentist üksusena;
- b) ametikohad ei kuulu riigi majandusterritooriumi ametikohtade arvestusse, kui tööd tehakse mitteresidentist institutsionaalsete üksuste jaoks, st üksuste jaoks, mille huvide kese on teises riigis ja mis ei plaanigi tegutseda kodumaisel territooriumil aasta või enam;
- c) arvestusse ei kuulu rahvusvaheliste organisatsioonide koosseisuliste töötajate ametikohad ega kohalike elanike hulgast välissaatkondadesse värvatute ametikohad, kuna nende tööandjate üksused ei ole residentid.

VARIMAJANDUS

- 11.26 Põhimõtteliselt kuulub tootmistegevus, mida ei saa otseselt vaadelda, rahvamajanduse arvepidamise määratluse järgi tootmise piiridesse. Järgmised kolm tegevust on seetõttu hõlmatud:

- a) ebaseaduslik tegevus, mille puhul on tegemist majandustehinguga, milles pooled tahtlikult osalevad;
- b) varjatud ja salajane tegevus, mille puhul tehingud iseenesest ei ole ebaseaduslikud, aga neid ei deklareerita, et vältida ametlikku kontrolli;
- c) nn „mitteametlik“ tegevus, mida ei kajastata arvepidamises.

Põhimõtteliselt sisaldub sellistele töötajatele makstav hüvitis kannetes „hüvitud töötajatele“ ja „segatulu“. Seda kohandust tuleb arvesse võtta, kui arvutatakse suhtarve ja muid statistilisi näitajaid töötajate ja mittepalgaliste töötajatega seotud andmete alusel.

Ebaseaduslikku tegevust, milles üks pooltest ei osale tahtlikult (nt vargus), ei käsitata majandustehinguna ning see ei kuulu tootmise piiridesse.

TÖÖTATUD TUNDIDE KOGUARV

- 11.27 *Määratlus:* töötatud tundide koguarv väljendab töötaja või mittepalgalise töötaja ametikohal arvestusperioodil tegelikult töötatud tundide koguarvu, kui tema toodang kuulub tootmise piiridesse.

Kuna töötaja määratlus on lai, sest see hõlmab ajutiselt mittetöötavaid, kuid ametlikku töösuhet omavaid isikuid ja osaaajaga töötajaid, siis soovitatakse tootlikkuse arvutamisel kasutada mitte isikute arvu, vaid töötatud tundide koguarvu.

Töötatud tundide koguarv on sobivaim näitaja tööjõuisendite hindamisel rahvamajanduse arvepidamises.

Tegelikult töötatud tunnid

- 11.28 Tegelikult töötatud tunnid on töötunnid, mille jooksul tegeleti tootmistegevusega, mis kuulub rahvamajanduse arvepidamise määratluse järgi tootmise piiridesse. ILO standardis, mis on esitatud tööaja mõõtmist käsitlevas ILO

resolutsioonis, ⁽¹⁾ mis võeti vastu tööjõustatistikute 18. rahvusvahelisel konverentsil (ICLS) 2008. aasta detsembris, määratletakse tegelikult töötatud tunde kui aega, mis kulutati kaupade tootmise ja teenuste pakkumisega seotud tegevusele kindla võrdlusperioodi vältel. Selles resolutsioonis on töötatud tunnid määratletud järgmiselt:

- 1) tegelikult töötatud tunnid – kehtib igasuguse töö puhul, mida tehakse kõikvõimalikel ametialadel ja asukohades, sõltumata töötingimustest ja hüvitamiskorrast (tasustatav või tasuta töö);
- 2) tegelikult töötatud tunnid – ei ole seotud haldus- ja õigusmõistetega ning kehtib seetõttu kõikide töötajate poolt normaalajal või lepingulisel tööajal või ületundide ajal tehtud töö puhul;
- 3) tegelikult töötatud tunde kajastav statistika hõlmab järgmist:
  - a) normaalajal tegelikult töötatud tunnid, mille jooksul tegeleti otseselt tootmistegevusega;
  - b) koolitusel veedetud tasustatav tööaeg;
  - c) lisaks normaalajal töötatud tundidele täiendavalt töötatud tunnid (ületunnitöö). Ületunnitöö tuleb lisada ka siis, kui selle eest ei maksta;
  - d) aeg, mis kulus sellistele tööülesannetele nagu töökoha ettevalmistamine, hooldus ja remont, tööriistade ettevalmistamine ja puhastamine, kviitungite, töögraafikute ja aruannete koostamine;
  - e) aeg, mis kulus töökohal ootamiseks või valmisolekuks tööpäeva lühiajaliste katkestuste vältel, näiteks töö ajutise puudumise, masinate tööseisaku või õnnetuste tõttu, või töökohal veedetud aeg, mille jooksul ei tehtud mingit tööd, kuid mille eest maksti tasu vastavalt garanteeritud töölepingule;
  - f) aeg, mis vastab lühikestele puhkepausidele tööajal, k.a tee- ja kohvipausid;
  - g) väljakutsete alusel töötamine. Kui töötaja ei viibi töökohas, vaid näiteks kodus, lisatakse selline tööaeg tegelikult töötatud tundidele sõltuvalt sellest, kui piiratud on asjaomase töötaja töövõimeline tegevus ja liikumine;
  - h) kaitsejõudude personali, sealhulgas kutsealuste töötunnid lisatakse isegi siis, kui need jäävad riigi tööjõu-uuringu kohaldamisalast välja;
- 4) tegelikult töötatud tunde kajastav statistika ei hõlma järgmist:
  - a) tasustatav tööaeg, mille jooksul tööd ei tehtud, nagu iga-aastane tasuline puhkus, tasulised riigipühad, tasuline haiguspuhkus, vanemapuhkus, streigid, lühiajaline puudumine arstliku läbivaatuse tõttu jne, halvast ilmast põhjustatud töökatked;
  - b) einestamiseks ettenähtud aeg;
  - c) tööle- ja kojusõiduks kuluv aeg; samas võetakse arvesse sõidu ajal tehtud tööd;
  - d) muu koolitus, mis ei ole seotud kutsealaga.

Need kriteeriumid on üksikasjalikumalt määratletud ICLSi 2008. aasta detsembris vastu võetud resolutsioonis, milles käsitletakse tööaja mõõtmist ⁽²⁾.

11.29 Töötatud tundide koguarv väljendab töötaja ja mittepalgalise töötaja ametikohal arvestusperioodil tegelikult töötatud tundide koguarvu riigi majandusterritooriumil:

- a) siia kuulub töö väljaspool riigi majandusterritooriumi nende residendist tööandjate institutsionaalsete üksuste jaoks, kes ei oma seal majandushuvide keset;
- b) siia ei kuulu töö välismaiste tööandjate institutsionaalsete üksuste jaoks, kes ei oma majandusterritooriumil majandushuvide keset.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

⁽²⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm

- 11.30 Mitmed ettevõtete vaatlused kajastavad tasustatud, mitte töötatud tunde. Neil juhtudel tuleb töötatud tunde hinnata iga ametikohtade rühma puhul eraldi, kasutades mis tahes kättesaadavat teavet tasulise puhkuse jne kohta.
- 11.31 Äritsükli analüüsimiseks võib töötatud tundide koguarvu korrigeerida, kasutades selleks aasta standardset tööpäevade arvu.

TÄISTÖÖAJA EKVIVALENT

- 11.32 *Määratlus:* täistööajaga ekvivalentne tööhõive, mis võrdub täistööajaga ekvivalentsete ametikohtade arvuga, kujutab endast töötatud tundide koguarvu ja riigi majandusterritooriumil täistööajaga ametikohadel töötatud aasta keskmise tundide arvu jagatist.
- 11.33 Sellest määratlusest ei selgu siiski alati, kuidas seda näitajat arvutatakse. Kuna täistööaja pikkus on aja jooksul muutuv ja eri tegevusaladel erinev, tuleb kasutada meetodeid, millega määratakse iga ametikohtade rühma puhul kindlaks selliste ametikohtade keskmine osakaal ja keskmine töötundide arv, kus töötatakse täistööajast vähem. Kõigepealt peab iga ametikohtade rühmas kindlaks määrama normaalse täistööajadala. Tegevusalal määratletakse ametikohtade rühm vastavalt töötajate soole ja töö iseloomule. Nende näitajate väljaselgitamisel töötaja ametikohtade jaoks on sobivaks kriteeriumiks lepingus kindlaks määratud töötunnid. Täistööaja ekvivalent arvutatakse iga ametikohtade rühmas eraldi ja liidetakse siis kokku.
- 11.34 Töötatud tundide koguarv on sobivaim näitaja tööjõusisendite hindamisel, aga selliste andmete puudumisel on lähedaseim samalaadne näitaja täistööaja ekvivalent. Seda on kergem leida ja see võimaldab koostada rahvusvahelisi võrdlusi riikidega, kes saavad välja arvutada üksnes täistööaja ekvivalendi.

TÖÖTAJA TÖÖJÕUSISEND PÜSIVA HÜVITISE KORRAL

- 11.35 *Määratlus:* sama tüüpi ja sama kvalifikatsiooniga tööjõusisendite puhul mõeldakse töötaja tööjõusisend püsiva hüvitise korral jooksivaid tööjõusisendeid, mida arvutatakse valitud baasperioodil kehtiva töötaja ametikohtade hüvitise alusel.
- 11.36 Jooksvates hindades väljendatud töötajatele makstavate hüvitiste ja püsivhindades väljendatud töötaja tööjõusisendi jagatis annab hüvitise kaudse hinnaindeksi, mida saab võrrelda lõppkasutamise kaudse hinnaindeksiga.
- 11.37 Mõiste „töötaja tööjõusisend püsiva hüvitise korral” eesmärk on kajastada muudatusi tööjõu koosseisus, näiteks madalamalt tasustatud töötajate liikumist kõrgemalt tasustatavate töötajate hulka. Efekttiivse analüüsi võimaldamiseks tuleb seda teha tegevusala tasandil.

TOOTLIKKUSE NÄITAJA

- 11.38 *Määratlus:* tootlikkuse näitaja kirjeldab tootmisprotsessi väljundit sisendühiku kohta. Näiteks sageli väljendatakse töö tootlikkust toodangu ja töötunni suhtena, mis on sisend. Seetõttu on oluline, et kui uuringus kasutatavad väljundid põhinevad rahvamajanduse arvepidamise näitajatel, oleksid ka uuringus kasutatavad tööjõusisendid oma mõistete ja hõlmavuse poolest selle süsteemiga kooskõlas.

12. PEATÜKK

KVARTAALNE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMINE

SISSEJUHATUS

- 12.01 Selles peatükis on esitatud kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise peamised põhimõtted ja selle eripära.
- 12.02 Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine on rahvamajanduse arvepidamine, mille puhul on vaatlusperioodiks kvartal. See on ühtsete kvartaalsete näitajate süsteem. Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine pakub üldist arvepidamisaastamist, mille raames saab majandusandmeid kvartaalselt koondada ja esitada majandusanalüüsiks, otsuste tegemiseks ja poliitika kujundamiseks sobival kujul.
- 12.03 Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine põhineb samadel põhimõtetel ja definitsioonidel ning samasugusel struktuuril nagu aastane rahvamajanduse arvepidamine. Kvartaalses rahvamajanduse arvepidamises kasutatakse aastase rahvamajanduse arvepidamise põhimõtteid, kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti.
- 12.04 Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine hõlmab kogu kontode ja bilansside kogumit. Praktikas aga ei ole kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine andmete kättesaadavusest ja ressurssidest tingitud ning ajaliste piirangute tõttu nii täielik kui aastane rahvamajanduse arvepidamine.
- Aastase rahvamajanduse arvepidamisega võrreldes on kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine piiratum ulatusega. Keskendatakse SKP mõõtmisele, kaupade ja teenuste pakkumise ja tarbimise ning tulude moodustamise mõõtmisele. Vähe on üksikasju tegevusalade ja konkreetsete tehingute kohta. See tähendab kompromissi arvepidamise õigeaegsuse ning ulatuse, üksikasjalikkuse ja usaldusväärsuse vahel.
- 12.05 Aastase rahvamajanduse arvepidamisega võrreldes koostatakse ja avaldatakse kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine sagedamini. See annab varasema ülevaate majanduse arengusuundadest ning seda saab kasutada aastase rahvamajanduse arvepidamise kohta varajase arvestuse tegemiseks.
- 12.06 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise näitajate aegread peegeldavad oma kvartaalsest sagedusest tulenevalt sesoonsust ja neid mõjutavad kalendrisündmused. Sesoonsuse mõju silutakse sesoonse ja kalendrimõjude korrigeerimise kaudu.
- 12.07 Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine tugineb aastase arvepidamisega võrreldes piiratumale hulgal andmeallikatele ja selle koostamine nõuab statistiliste ja ökonomeetriseliste meetodite suuremat kasutamist. Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise koostamiseks on kaks lähenemisviisi: otsene ja kaudne lähenemisviis.
- 12.08 Otsene lähenemisviis põhineb samasugusel kvartaalsetel intervallidel järel kättesaadavatel andmeallikatel, nagu kasutatakse aastase arvepidamise koostamisel, ning selle lähenemisviisi puhul kohaldatakse samasuguseid koostamismeetodeid. Kaudse lähenemisviisi korral kasutatakse statistilisi ja ökonomeetrisi hindamismeetodeid, mille puhul kasutatakse aastase arvepidamise andmeid ja lühemaid ajavahemikke hõlmavaid näitajaid, et aastaste kalkuleerimise põhjal interpoleerida ja ekstrapoleerida. Valiku tegemine nende lähenemisviiside vahel sõltub sellest, kas aastase arvepidamise koostamisel kasutatud teave on samas vormis kättesaadav kvartaalsel tasandil.
- 12.09 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise eesmärk erineb aastase rahvamajanduse arvepidamise eesmärgist. Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine keskendub majanduse lühiajalisele arengule ja selle eesmärk on sidusalt mõõta sellist arengut rahvamajanduse arvepidamise raamistikus. Rõhuasetus on kasvumääradele ja nende ajalistel omadustel, nagu kiirenemine, aeglustumine ja suund. Aastane rahvamajanduse arvepidamine keskendub majanduse struktuurile ja tasemetele ning kasvumääradele.
- Aastane rahvamajanduse arvepidamine on kvartaalsest rahvamajanduse arvepidamisest vähem sobiv äriotsuste analüüsimiseks, sest aastased andmed ei kajasta majanduse lühiajalist arengut.
- 12.10 Kvartaalset rahvamajanduse arvepidamist võib kasutada aastase rahvamajanduse arvepidamise koostamisel. See parandab aastase rahvamajanduse arvepidamise usaldusväärsust ja õigeaegsust ning mõnes riigis põhineb aastane arvepidamine ühe aasta kohta koostatud kvartaalsete rahvamajanduse arvepidamise andmete agregeerimisel. Need erinevad funktsioonid kajastavad erinevusi andmete kättesaadavuses ja koostamise protsessis.
- 12.11 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise koostamisel kasutatakse mitmeid erinevaid andmeid, näiteks lühiajalised statistilised andmed tootmise, hindade, tööhõive ja väliskaubanduse kohta, ettevõtjate ja tarbijate usaldusnäitajad ja haldusandmed, nagu käibemaksutulu. Nende näitajatega võrreldes pakub kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine:

a) laiemat ulatust;

- b) ammendavust;
- c) sidusat rahvamajanduse arvepidamise raamistikku;
- d) kooskõla rahvamajanduse arvepidamise põhimõtete ja andmetega;
- e) rahvusvahelist võrreldavust, mis põhineb rahvusvahelisel metoodilisel raamistikul (SNA 2008).

12.12 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise katvus vastab aastase arvepidamise katvusele, hõlmates kogu kontode kogumit ja vastavaid koondnäitajaid, samuti pakkumise ja kasutamise raamistikku. Siiski on teabe halvema kättesaadavuse ja arvepidamise kvartaalse koostamise tulemuseks tavaliselt kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise väiksem katvus ja ulatus.

Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine sisaldab järgmist:

- a) peamised koondnäitajad, sealhulgas tööhõive ja rahvastiku kohta;
- b) finants- ja mittefinantskontod institutsionaalsete sektorite kaupa;
- c) peamiste koondnäitajate (kogulisandväärtus, lõpptarbimiskulutused, kapitali kogumahutus põhivarasse, kaupade ja teenuste import ja eksport, tööhõive) piiratud detailsusega jaotus ning
- d) kontode lihtsustatud kogum.

Neid elemente täiendatakse arvepidamise koostamise eesmärgil tavaliselt pakkumise ja kasutamise lihtsustatud raamistikuga.

KVARTAALSE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE ERIJOOSED

12.13 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise koostamise puhul eriti olulisi küsimusi kirjeldatakse järgmistes punktides, lühidalt on need järgmised:

- a) kirjendamise aeg;
- b) kiirhinnangud;
- c) tasakaalustamine ja hinnangute ühildamine;
- d) mahunäitajad aheldamise meetodil ning
- e) sesoonne ja kalendaarne korrigeerimine.

Kirjendamise aeg

12.14 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise suhtes kohaldatakse samu kirjendamise aega käsitlevaid eeskirju, mida aastase arvepidamise suhtes. Kuid kirjendamise ajaga seoses kerkivad lühema kirjendamisperioodi tõttu esile mõõtmise eriprobleemid. See mõjutab eelkõige järgmisi elemente kajastavaid näitajaid:

- a) lõpetamata toodang;
- b) ühe aasta jooksul konkreetse perioodi tegevus ning
- c) pika intervalliga maksed.

12.15 Kvartaalseks rahvamajanduse arvepidamiseks on oluline aasta konkreesse perioodi koondunud tegevuse ja rahavoogude kirjendamine. Selliste tegevuste, näiteks põllumajandus-, ehitus- ja turismitoodangu maht sõltub kvartalite lõikes teatavatest välistest teguritest, nagu ilm ja riiklikud pühad. Palkade, maksude, sotsiaaltoetuste ja dividendide maksmist võivad mõjutada ajutised kvartaalsed tegurid, nt palkade puhul ühes kuus makstud aastapreemiad. Eksimine selliste sündmuste aja ja mahu mõõtmisel põhjustab eksimusi kvartaalse kasvu mõõtmisel.

Lõpetamata toodang

12.16 Lõpetamata toodang on toodang, mis ei ole veel tarnimiseks valmis. See juhtub siis, kui tootmine toimub ühest perioodist pikema ajavahemiku jooksul. Pikad tootmistsüklid esinevad sellistes tegevusalades nagu põllumajandus, ehitus, masina- ja laevaehitus, autotööstus ning selliste teenuste puhul nagu tarkvaraarendus, arhitektuuriteenused, filmitööstus või suurte spordivõistluste korraldamine. Selliste pikkade tootmisprotsessidega kaasneb tihti valmidusastmeline tasumine, eelkõige selliste tegevuste puhul nagu laeva- ja lennukiehitus, veinitootmine ja reklaamilepingud.

Sellise tootmise mõõtmine eeldab, et üks protsess jagatakse eri perioodideks. Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise puhul on see keerulisem kui aastase rahvamajanduse arvepidamise puhul. Siiski kohaldatakse lõpetamata toodangu kvartaalsel ja aastasel mõotmisel samu põhimõtteid.

Ühe aasta jooksul konkreetsele perioodi koondunud tegevus

12.17 Toodangu jaotamine aja jooksul tekkinud kulude põhjal on tavapärase viisi toodangu jaotamiseks perioodidele tekkepõhise arvestuse järgi, kuid seda ei saa alati täiel määral kohaldada. Toodangut ei jaotata perioodidele, kus tootmine puudub, isegi kui on olemas jooksvad kulud. Seda kohaldatakse eelkõige kapitali kasutamisega seotud kulude suhtes, nt rendimaksed sisseseade kasutamise eest. Seda võib kohaldada põllumajanduse suhtes, kus tootmine võib teataval perioodidel täielikult puududa. Toodanguta perioode võib ette tulla ka toiduainetööstuses, mis sõltub saagist saadavatest toodetest.

Pika intervalliga maksed

12.18 Kogu aasta jooksul toimuvate tegevuste puhul on pika intervalliga maksed sellised maksed, mis tehakse kord aastas või harvade osamaksetena kogu aasta jooksul. Selliste maksete näited on dividendi- ja intressimaksed, maksud, toetused ja töötajatele mõeldud preemiad, nt aastalõpupreemiad ja puhkusetootused. Kõik sellised jaotustehingud kirjendatakse tekkepõhiselt, st nõude tekkimise, mitte selle tasumise ajal. Kirjendamise aeg on oluline ka aastases rahvamajanduse arvepidamises, kuna mõned maksed võivad osaliselt olla seotud mõne teise eelarveaastaga.

12.19 Kirjendamise aja küsimustega tegelemiseks eristatakse kahte liiki makseid:

- a) puhtalt sihtotstarbelised maksed tuleb kirjendada perioodil, mil need tegelikult tehti. Näiteks dividendid määratakse tavaliselt alles pärast seda, kui majandusaasta kokkuvõte on tehtud, ja need ei pruugi olla seotud äriühingu selle aasta kasumiga;
- b) maksed, mis on tihedalt seotud mingi kindla perioodiga (nt eelmisel perioodil või mitme arvestusperioodi jooksul tekkinud maksenõuded), tuleb jaotada perioodidele, mil tekkisid vastavad maksenõuded. Sellekohased näited on tulumaksud ja tootemaksud, mida võidakse koguda järgneval perioodil.

12.20 Tekkepõhise kirjendamise põhimõtete kohaldamine kvartaalsete andmete suhtes võib olla väga keeruline ja vaja on alternatiivseid meetodeid, näiteks korrigeeritud kassapõhine kirjendamine või maksete jaotamine perioodidele sellisel viisil, mis moonutab aegridade tunnuseid võimalikult vähe.

Kiirhinnangud

12.21 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamine annab ülevaate majanduse olukorrast kiiresti pärast vaatlusaluse kvartali lõppu. Sellise teabe õigeaegne kättesaadavus aitab majandustrende välja selgitada ja tõlgendada. Seetõttu koostavad riikide statistikaametid üha sagedamini peamiste makromajanduslike koondnäitajate (sealhulgas SKP kasv ja kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise indikaatorid) kiirhinnanguid.

12.22 Kiirhinnang on majandusliku muutuja varajane arvestus kõige hiljutisema vaatlusperioodi kohta. Kiirhinnang arvutatakse mittetäielike andmete põhjal, kuid koostamise aluseks on sama statistiline ja ökonomeetiline mudel mis tavalise kvartaliarvestuse puhul. Kiirhinnangute koostamisel kasutatakse võimalikult palju andmeid. Kiirhinnangu ja tavalise kvartaliarvestuse erinevused on järgmised:

- a) õigeaegsus: kiirhinnang on kättesaadav varem kui tavaarvestus;
- b) täpsus: täpsuses tehakse kompromisse õigeaegsuse tagamiseks. Kiirhinnangut korrigeeritakse üldiselt rohkem kui tavaarvestust;
- c) katvus: kiirhinnanguga hõlmatud muutujate arv on piiratum kui tavaarvestuse puhul;
- d) kättesaadav teave: kiirhinnang põhineb vähesemal teabel. Tavaarvestuses kasutatav teave ei ole sageli täies mahus kättesaadav;
- e) hindamismeetod: andmete puudumise tõttu tugineb kiirhinnang rohkem ökonomeetriaale ja hinnangutele.

Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise tasakaalustamine ja hinnangute ühildamine

12.23 Kvartaalne rahvamajanduse arvepidamine koosneb kvartalipõhiselt koostatud kontode ühtsest kogumist. Nimetatud arvepidamine on rahvamajanduse arvepidamise raamistiku lahutamatu osa ja on kooskõlas aastase arvepidamisega.

- 12.24 Kvartaalse arvepidamise sisemine järjepidevus tagatakse kontode pakkumise ja kasutamise prognooside kvartalipõhise vastavusseviimisega. Kooskõla aastase arvepidamisega tagatakse kas kvartaalse arvepidamise ja aastase arvepidamise võrdleva analüüsiga või aastase arvepidamise tuletamisega kvartaalse arvepidamise põhjal.

Tasakaalustamine

- 12.25 Tasakaalustamine on rahvamajanduse arvepidamise koostamise lahutamatu osa. Selle raames kasutatakse optimaalselt ära erinevaid teabeallikaid, mis on aluseks erinevatele arvepidamises esitatavatele näitajatele. Üldjoontes on tasakaalustamise eesmärk sobitada SKP koostamise ja muude arvepidamise osade suhtes kehtivate erinevate lähenemisviiside aluseks olevad statistilised baasandmed pakkumise ja kasutamise raamistikku ja kasutada nii kogu kättesaadavat teavet võimalikult tõhusalt.
- 12.26 Aastase arvepidamise suhtes kohaldatavaid tasakaalustamise põhimõtteid ja menetlusi kohaldatakse ka kvartaalse arvepidamise suhtes koos lisamenetlustega, mis kajastavad koostamise kvartaalset sagedust. Sellised lisamenetlused kajastavad kvartaalse arvepidamise järgmisi omadusi:

- a) sesoonselt korrigeeritud ja korrigeerimata andmete vahelise kooskõla säilitamine;
- b) jooksevhindade ja mahtude näitajate vahelise kooskõla tagamine;
- c) erinevate meetoditega SKP koostamisel saadud näitajate vastavusseviimine.

Lihtsustatud kvartaalne pakkumise ja kasutamise raamistik on abiks kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise tasakaalustamisel. Kui aastaseid pakkumise ja kasutamise tabeleid koostatakse regulaarselt, saab kvartaalsetes pakkumise ja kasutamise tabelites esitatud teabe siduda üheselt aastaste tabelitega osana tasakaalustamise ja võrdleva analüüsi protsessist.

Kooskõla kvartaalse ja aastase arvepidamise vahel – hinnangute ühildamine

- 12.27 Kvartaalse arvepidamise kooskõlastamist aastase arvepidamisega võib käsitleda kahel moel:

- a) kvartaalse arvepidamise kooskõlla viimine aastase arvepidamisega, tuntud ka kui hinnangute ühildamine;
- b) aastase arvepidamise tuletamine kvartaalse arvepidamise alusel.

- 12.28 Lahknevused kvartaalses ja aastases arvepidamises tulenevad peamiselt erinevate allikate kasutamisest ning ühistest allikatest pärineva teabe kättesaadavusest.

- 12.29 Kvartaalsete ja vastavate aastaste koondnäitajate kooskõlla viimiseks saab kasutada mitmeid erinevaid meetodeid.

Ideaalne meetod on teha kindlaks lahknevuste põhjused ja kogu olemasolevat teavet kasutades saada uued, kooskõlastatud kvartaalsed ja aastased koondandmed.

Hinnangute ühildamise tehnikad tagavad kooskõla kahe koondandmete kogumi vahel, võttes ühe standardiks ja viies teise sellega vastavusse, kasutades mitmesuguseid meetodeid alates lihtsast matemaatilisest kohandamisest keerukate statistiliste ja ökonomeetriseliste menetlusteni. Hinnangute ühildamise tehnikate eesmärk on tagada kahe koondandmete kogumi arvestuslik sidusus, et seejuures oleks tagatud muutuste või muude kindlaksmääratud kriteeriumite kajastamine.

Hinnangute ühildamine on arvepidamise koostamise lahutamatu osa ja see tuleks põhimõtteliselt viia läbi võimalikult üksikasjalike andmete tasandil. Praktikas võib see tähendada, et eri aegridade hinnangute ühildamine viiakse läbi aja jooksul etapiviisiliselt, kasutades mõne aegrea juba võrreldud andmeid teiste aegridade hindamiseks, pärast mida järgneb hinnangute ühildamise teine või kolmas voor.

- 12.30 Kui võrdlusaluseks võetakse kvartaalsed koondandmed, tuletatakse aastased koondandmed sobivate kvartaalsete näitajate lisamisega. Sellisel juhul on kooskõla tagatud.

- 12.31 Sageli kasutatakse kvartaalsete ja aastaste koondandmete kooskõlla viimisel mitme hinnangute ühildamise meetodi segu: näiteks võidakse esialgsed aastased prognoosid saada kvartaalsete andmete agregeerimisega ja kui aastane teave on kättesaadav ja aastased koondandmed on läbi vaadatud, kohaldatakse vastavate kvartaalsete näitajate läbivaatamiseks aastast võrdlusalust.

Aheldamise meetodil saadud hinna- ja mahumuutuse näitajad

- 12.32 Aastases rahvamajanduse arvepidamises toimub hinna- ja mahumuutuse mõõtmine põhimõtteliselt aastase ahelindeksi abil. Sidususe tagamiseks peavad hinna- ja mahumuutuse kvartaalsed näitajad olema kooskõlas aheldamise meetodil saadud aastaste näitajatega.

- 12.33 Kooskõla hinna- ja mahumuutusi kajastavate näitajate vahel kvartaalses ja aastases arvepidamises eeldab kas seda, et aastased näitajad saadakse kvartaalsete näitajate alusel, või seda, et kvartaalsed andmed viiakse kooskõlla hinnangute ühildamise tehnikaid kasutades. See peab paika isegi juhul, kui on täidetud põhitingimus, et kvartaalsed ja aastased näitajad saadakse samu koostamis- ja esitusmeetodeid kasutades (nt sama indeksivalem, baasaasta ja võrdlusperiood). Ranget kooskõla ei ole võimalik saavutada, sest indeksi matemaatilise vormi tõttu ei kajasta kvartaalsed indeksid enamasti täpselt sama kasvu kui vastavad aastased indeksid.
- 12.34 Kuigi kvartaalsed aheldamise meetodil saadud mahunäitajad võivad põhineda aheldamise kvartaalsel kasutamisel, kohaldatakse aheldamist üldiselt kord aastas. Kvartaalsed mahunäitajad aheldatakse kord aastas.
- 12.35 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise aheldatud mahunäitajad kajastavad mahu kvartaalseid muutusi, kasutades eelmise aasta aastaseid keskmisi hindu. Kvartaalsete mahuindeksite aastasel aheldamisel võib kasutada kolme lähenemisviisi:
- arvestus eelmise aasta keskmistes hindades;
  - arvestus eelmise aasta ühe kvartali baasil;
  - arvestus eelmise aasta sama kvartali baasil.
- Aegrea loomine, kasutades selleks ühte kolmest aheldamise tehnikast, tingib tavaliselt muutusi tulemuseks saadud aheldatud aegrea komponentide struktuuris; nende muutuste mõju sõltub valitud aheldamise tehnikast ja hinnastruktuuris aja jooksul toimuvast muutusest.
- 12.36 Eelmise aasta keskmiste hindade meetodi puhul kasutatakse eelmise aasta keskmisi väärtusi, mis on väljendatud eelmise aasta hindades. Tulemuseks on kvartaalsete mahunäitajate aastased koondnäitajad, mis on identsed eraldi saadud aastase rahvamajanduse arvepidamise aheldatud näitajatega. Lisaks ei mõjuta aegrea katkemine eelmise kvartali põhjal arvutatud muutusemäärasid sama kalendriaasta piires 1.–4. kvartalis. Mahunäitajaid mõjutab siiski aegrea katkemine aasta neljanda kvartali ja järgmise aasta esimese kvartali vahel, mis kajastub ka vastavas eelmise kvartali põhjal arvutatud muutusemääras.
- 12.37 Seevastu eelmise aasta ühe kvartali baasil tehtav arvestus annab tulemuseks moonutateta eelmise kvartali põhjal arvutatud muutusemäärad aasta kõigi kvartalite kohta, sest aheldamisel võetakse aluseks asjaomasele aastale eelneva aasta neljanda kvartali näitajad väljendatuna selle aasta keskmistes hindades. Erinevalt eelmise aasta keskmiste hindade meetodist annab eelmise aasta ühe kvartali baasil tehtav arvestus tulemuseks kvartaalsed aheldatud aegread, mis ei ole kooskõlas eraldi saadud aastase rahvamajanduse arvepidamise aheldatud aegridadega.
- 12.38 Aheldamine eelmise aasta sama kvartali baasil annab tulemuseks moonutateta, eelmise aasta põhjal arvutatud kasvumäärad aasta kõigi kvartalite kohta, sest aheldamisel võetakse aluseks asjaomasele aastale eelneva aasta sama kvartali näitajad väljendatuna kõnealuse aasta keskmistes hindades. Selle lähenemisviisi kasutamisel saadud tulemusi mõjutavad igas kvartalis toimuvad struktuurilised katkestused, mis mõjutavad iga eelmise kvartali põhjal arvutatud muutusemäära. Sellest tulenevalt mõjutab aheldamine eelmise aasta sama kvartali baasil kõige enam aegridu aasta piires.
- 12.39 Eeldusel, et aastane asendumõju (hinnastruktuuri muutusest tingitud mahumuutused) on väike, annavad need mahtude kvartalite baasil aheldamise kolm meetodit väga sarnased tulemused.
- Praktilistel kaalutlustel, näiteks tagamaks kvartaalse kasvu kooskõla aastase aheldatud kasvuga ning arvutamise lihtsuse ja läbipaistvuse tagamiseks, soovitakse kasutada eelmise aasta keskmiste hindade meetodit.

Sesoonne ja kalendaarne korrigeerimine

- 12.40 Sesoonsus on mis tahes nähtus, mis kordub regulaarselt iga aasta samal perioodil.

Näiteks suvine jäätisemüük. Sesoonne korrigeerimine tasandab regulaarselt korduvate sündmuste mõjud, kuid see ei elimineeri ebakorrapärase tegurite mõju. Sesoonne korrigeerimine võtab arvesse ka kuu/kvartali erinevast pikkusest tulenevat mõju. Sesoonse korrigeerimise tulemused kajastavad tavapäraseid ja korduvaid sündmusi läbi kogu tegevuse toimumise aasta. Sesoonse korrigeerimise tulemused toovad sesoonselt korrigeerimata tulemustega võrreldes selgemini esile näiteks järgmised eripärad:

- muutused trendis ning
- majandustsükli pöördepunktid.

- 12.41 Kalendrimõju on järgmiste nähtuste mõju vaatlusalusele aegreale:

- töö-/kauplempäevade arv ja struktuur;
- fikseeritud ja liikuvate riiklike pühade olemasolu;
- liigaastad ja muu kalendriga seonduv, nt sildpäevad ehk päevad, mis jäävad riikliku püha ja nädalavahetuse vahele.

- 12.42 Rahvamajanduse arvepidamise kvartaalsete koondnäitajate kasvutrendi jälgimist segavad sesoonsed ja kalendaarsed komponendid kvartaalsetes rahvamajanduse arvepidamise näitajate aegridades. Seepärast aitab sesoonne ja kalendaarne korrigeerimine teha järeldusi kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise näitajate trendide kohta; lisaks toob sesoonne korrigeerimine esile suuremate ebakorrapäraste tegurite või sündmuste mõju ning aitab kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise statistika kaudu mõista majandusarengut.
- 12.43 Sesoonne kõikumine on tavaliselt energiakasutuse, turismitegevuse, ilmaolude (mis mõjutavad välitegevusi, nt ehitust), preemiade maksmise ja kindlatel kuupäevadel paiknevate riiklike pühade varieerumisest tuleneva ning samuti igasuguste institutsionaalsete või haldustavade mõju tulemus. Sesoonne varieerumine kvartaalses rahvamajanduse arvepidamises sõltub samuti kasutatavatest andmeallikatest ja koostamismeetoditest.
- 12.44 Sesoonsete tegurite usaldusväärseks hindamiseks võib aegridu olla vaja eeltöödelda. Sellega välditakse olukorda, kus erindid (nt aditiivsed erindid, ajutised muutused ja tasemenihked), kalendrimõjud ja riiklikud pühad mõjutavad sesoonse komponendi kvaliteeti. Erindid peaksid jääma nähtavaks sesoonselt korrigeeritud andmetes, välja arvatud juhul, kui need on tekkinud vigade tõttu, sest need võivad kajastada konkreetseid sündmusi, nagu streigid, loodusõnnetused jmt. Seetõttu tuleks erindid pärast sesoonsete komponentide hindamist aegridadesse taas lisada.

Sesoonselt korrigeeritud aheldatud mahunäitajate koostamise järjestus

- 12.45 Sesoonselt ja kalendaarselt korrigeeritud kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise aheldatud mahunäitajad saadakse olemasolevate baas- või koondnäitajate alusel rea toimingute kohaldamise tulemusena, mille hulka kuuluvad sesoonne ja kalendaarne korrigeerimine, aheldamine, hinnangute ühildamine ja tasakaalustamine.
- 12.46 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise sesoonselt korrigeeritud aheldatud mahunäitajate koostamisprotsessi eri etappide järjestus sõltub tootmisprotsessi eripärast ja andmete agregeerituse tasemest selles etapis, mille käigus seda rakendatakse.

Idealis saadakse sesoonselt korrigeeritud aheldatud mahunäitajad aheldatud aegridade sesoonse korrigeerimisega, millele järgneb korrigeeritud aheldatud aegridade hinnangute ühildamine.

- 12.47 On olemas kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise koostamise süsteemid, kus saadakse väga üksikasjalikud sesoonselt korrigeeritud andmed ja seda isegi tasandil, kus aheldamist ei ole kasutatud, nt kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise koostamisel kvartaalsete pakkumise ja kasutamise tabelite põhjal. Sellisel juhul on toimingute järjestus järgmine: sesoonne korrigeerimine, sellele järgnevad tasakaalustamine, aheldamine ja hinnangute ühildamine. Detailsemal tasandil ei pruugi sesoonse komponendi hinnangud olla nii usaldusväärsed kui kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise kõrgematel tasanditel. Sellisel juhul tuleb erilist tähelepanu pöörata sesoonse komponendi läbivaatamisele. Lisaks ei tohi sesoonselt korrigeeritud andmete tasakaalustamine ja aheldamine luua aegrea jaoks uut sesoonset mõju.
- 12.48 Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise mahunäitajaid eelmise aasta keskmistes hindades saab aheldada eelmise aasta ühe kvartali baasil, eelmise aasta keskmiste hindade baasil või eelmise aasta sama kvartali baasil. Kvartaalse rahvamajanduse arvepidamise mahunäitajate sesoonse korrigeerimise aspektist eelistatakse aheldamist eelmise aasta ühe kvartali baasil või eelmise aasta keskmiste hindade baasil. Aheldamist eelmise aasta sama kvartali baasil ei soovitata, sest see võib tuua kaasa aegrea katkemise kõigi järjestikuste kvartalite vahel.
- 12.49 Sesoonselt korrigeeritud aheldatud kvartaalsed mahunäitajad tuleb viia kooskõlla vastavate sesoonselt korrigeerimata aheldatud aastanäitajatega, kasutades selleks hinnangute ühildamist või vastavaid meetodeid, mis viivad miinimumini aegrea eelmise kvartali põhjal arvatud kasvunäitajatele avalduva mõju. Hinnangute ühildamine on nõutav puhtalt praktilistel kaalutlustel, nt aastaste keskmiste kasvumäärade kooskõla tagamiseks. Hinnangute ühildamise tulemusena ei tohi aegrea jaoks luua uut sesoonset mõju. Sesoonselt korrigeeritud rahvamajanduse kvartaalses arvestuses tuleb lähtuda sõltumatult saadud korrigeerimata aheldatud aasta aegreast. Soovitava järjepidevuse osas võib teha erandeid, kui sesoonsus muutub kiiresti.
- 12.50 Kalendrimõju võib jagada sesoonseks ja mittesoodsaks komponendiks. Esimene vastab tavalisele kalendriolukorrale, mis kordub igal aastal sama tsüklilisusega; teine vastab kalendripõhiste muutujate (nt töö-/kauplemisspäevade arv, liikuvad pühad ja liigaastast tulenev lisapäev) kõrvalekalletele kuu- või kvartalispetsiifilisest keskmisest.
- 12.51 Kalendaarne korrigeerimine kõrvaldab aegreast sellised mittesoodsed kalendrikomponendid, mille kohta on olemas statistilised tõendid ja majanduslik põhjendus. Kalendrimõjud, mille osas aegridu korrigeeritakse, peaksid olema eristatavad ja ajas piisavalt püsivad või siis peaks olema võimalik modelleerida nende mõju muutust ajas.

13. PEATÜKK

REGIONAALNE ARVEPIDAMINE

SISSEJUHATUS

- 13.01 Käesolevas peatükis kirjeldatakse regionaalset arvepidamist üldiselt ja selgitatakse selle eesmärki ja peamisi põhimõtteid ning tüüpilisi selle koostamisega seotud küsimusi.
- 13.02 *Määratlus:* regionaalne arvepidamine kujutab endast rahvamajanduse arvepidamise regionaalset versiooni. Regionaalse arvepidamise tulemusel esitatakse peamised koondnäitajad (näiteks kogulisandväärtnus tegevusalade kaupa ja kodumajapidamiste sissetulekud) piirkondade kaupa.
- 13.03 Regionaalses arvepidamises kasutatakse rahvamajanduse arvepidamise mõisteid, kui käesolevas peatükis ei ole märgitud teisiti.

Rahvamajanduse kogunäitajad ei kajasta erinevusi erinevate piirkondade majandustingimuste ja majandusliku tulemuslikkuse vahel. Elanikkond ja majandustegevus ei jaotu üldjuhul piirkondade vahel ühtlaselt. Linnapiirkonnad on üldiselt spetsialiseerunud teenustele, samal ajal kui põllumajandus, kaevandustegevused ja tootmine toimub pigem maapiirkondades. Olulised küsimused, nagu üleilmastumine, innovatsioon, elanikkonna vananemine, maksustamine, vaesus, töötus ja keskkond, on sageli regionaalse majandusliku mõõtmega. Regionaalne arvepidamine on seega rahvamajanduse arvepidamise oluline täiendus.

- 13.04 Regionaalne arvepidamine koosneb samadest kontodest kui rahvamajanduse arvepidamine ning toob esile regionaalsed majandusstruktuurid, arengusuunad ja erinevused. Tulenevalt kontseptuaalsetest ja mõõtmisalastest raskustest on regionaalse arvepidamise ulatus ja detailsus piiratum kui rahvamajanduse arvepidamise puhul.

Tabelid regionaalse tootmistegevuse kohta tegevusalade kaupa näitavad:

- a) tootmise ja tööhõive suurust ja arengusuundi piirkondade kaupa;
- b) piirkondade panust riigi koondnäitajatesse;
- c) iga piirkonna spetsialiseerumist;
- d) eri piirkondade rolli iga tegevusala jaoks.

Kodumajapidamiste sissetulekute regionaalne arvepidamine näitab kodumajapidamiste esmaseid tulusid ja kasutatavat tulu piirkondade kaupa ning tulu allikaid ja jaotust eri piirkondades.

- 13.05 Mitmes liikmesriigis on eri tasandi regioonidel otsuste tegemisel oluline autonoomia. Sellistele regioonidele vastav regionaalne arvepidamine on seetõttu oluline riikliku ja regionaalpoliitika jaoks.
- 13.06 Regionaalne arvepidamine on oluline ka spetsiifilistel halduseesmärkidel, nt:
- a) et eraldada konkreetse riikliku maksu tulusid regionaalsetele omavalitsustele;
  - b) et eraldada vahendeid Euroopa ühtekuuluvuspoliitika raames.
- 13.07 Regionaalset arvepidamist saab kasutada paindlikult erinevatel agregeerituse tasemetel. See ei vasta mitte ainult geograafilistele regioonidele. Geograafilised regioonid võib grupeerida ka vastavalt majandusstruktuurile, asukohale ja majandussuhetele teiste (naaber)regioonidega. See on eriti kasulik selleks, et analüüsida riigi ja Euroopa majandusstruktuure ja arengut.
- 13.08 Regionaalne arvepidamine koostatakse otse kogutud piirkondlike andmete ning eeldustel põhinevate regionaalse jaotusega riiklike andmete põhjal. Mida täielikumad on otse kogutud andmed, seda väiksem on eelduste roll. Piisavalt täielike, ajakohaste ja usaldusväärsete piirkondlike andmete puudumisel on regionaalse arvepidamise koostamiseks vaja kasutada eeldusi. See tähendab, et mõned piirkondadevahelised erinevused ei pruugi regionaalses arvepidamises kajastuda.

REGIONAALNE TERRITOORIUM

- 13.09 Regionaalne majandus on osa antud riigi kogumajandusest. Kogumajandust defineeritakse institutsionaalsete üksuste ja sektorite kaudu. See koosneb kõigist institutsionaalsetest üksustest, mille peamine majandushuvide kese asub riigi majandusterritooriumil (vt punkt 2.04). Majandusterritoorium ei kattu täpselt geograafilise territooriumiga (vt punkt 2.05). Riigi majandusterritoorium on jaotatud regionaalseteks territooriumideks ja regioonideväliseks territooriumiks.
- 13.10 Regionaalne territoorium koosneb riigi majandusterritooriumi sellisest osast, mida saab otseselt siduda teatava regiooniga, sealhulgas kõik vabatsoonid, tollilaod ja tollivabad vabrikud.
- 13.11 Regioonideväline territoorium koosneb riigi majandusterritooriumi osadest, mida ei saa otseselt siduda ühegi regiooniga. See hõlmab järgmist:
- a) rahvuslik õhuruum, territoriaalveed ja mandrilava, mis asetseb rahvusvahelistes vetes ja millele riigil on ainuõigus;
  - b) territoriaaleksklaavid, st välisriikides asuvad geograafilised territooriumid, mida riigi valitsemissektori asutused (saatkonnad, konsulaadid, sõjaväebaasid, teaduskeskused jne) kasutavad rahvusvaheliste kokkulepete või riikidevaheliste lepingute kohaselt;
  - c) nafta-, maagaasi- jne varud, mis asuvad rahvusvahelistes vetes väljaspool riigi mandrilava ja mida töötlevad residentidest üksused.
- 13.12 NUTSi klassifikatsioon võimaldab Euroopa Liidu majandusterritooriumi tühtsel viisil liigendada. Riiklikel eesmärkidel võib regionaalse arvepidamise koostada ka detailsemal regionaalsel tasandil.

ÜKSUSED JA REGIONAALNE ARVEPIDAMINE

- 13.13 Rahvamajanduses tehakse vahet kaht tüüpi üksuste vahel. Esiteks, andmed institutsionaalsete üksuste kohta näitavad tulu-, kapitali- ja finantstehingute voogusid, muid voogusid ja bilansse. Teiseks, andmed kohalike tegevusalauksuste (toimlate) kohta näitavad voogusid, mis tekivad tootmisprotsessis ning kaupade ja teenuste kasutamisel.

Institutsionaalsed üksused

- 13.14 Regionaalse arvepidamise puhul võib sõltuvalt regionaalsest tasandist eristada kaht liiki institutsionaalseid üksusi.
- a) Uniregionaalsed üksused, mille peamine majandushuvide kese on ühes piirkonnas. Uniregionaalsete üksuste alla kuuluvad näiteks kodumajapidamised, ettevõtted, mille kohalikud tegevusalauksused asuvad kõik samas regioonis, suurem osa kohalikest ja regionaalsetest omavalitsustest, osa riiklikust sotsiaalkindlustusest ja kodumajapidamisi teenindavatest kasumitaotluseta institutsioonidest.
  - b) Multiregionaalsed üksused, mille peamine majandushuvide kese on rohkem kui ühes piirkonnas. Regioonide piire ületavad üksused on näiteks ettevõtted ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid. Teisteks näideteks on institutsionaalsed üksused, mille tegevus on jaotunud üle kogu riigi, nagu keskvalitsus ja mõned ettevõtted, enamasti monopolid või kvaasi-monopolid.
- 13.15 Uniregionaalsete institutsionaalsete üksuste kõik tehingud on seotud piirkonnaga, kus asub üksuste peamine majandushuvide kese. Kodumajapidamiste peamiste majandushuvide kese asub piirkonnas, mille residentid nad on, mitte piirkonnas, kus nad töötavad. Muude uniregionaalsete üksuste peamiste majandushuvide kese asub selles piirkonnas, kus nad paiknevad.
- 13.16 Mõningaid multiregionaalsete üksuste tehinguid ei saa regionaliseerida. See puudutab suuremat osa jaotus- ja finantstehinguid. Sellest tulenevalt ei märgita regionaalsel tasandil multiregionaalsete üksuste tasakaalustavaid kirjeid (nagu sääst ja netolaenuandmine).

Kohalikud tegevusalaüksused (toimlad) ja regionaalsed tootmistegevused tegevusalade kaupa

- 13.17 Ettevõtted võivad tegeleda tootmisega mitmes asukohas ja regionaalse arvepidamise koostamiseks on vaja jaotada tegevused vastavalt asukohale. Asukoha järgi jaotatud ettevõtteid nimetatakse kohalikeks üksusteks.
- 13.18 Institutsionaalseid üksusi saab kasutada majanduse tootmistegevuste kirjeldamiseks tegevusalade kaupa. Selle tulemuseks on heterogeensed tegevusalad, kuna paljudel ettevõtetel on olulisi kõrvaltegevusi, mis erinevad nende põhitegevusest. Samuti on selle tulemuseks, et mõne tegevusala puhul moodustab põhitoo ainult väikese osa kogutoodangust. Et saavutada tootjate rühmad, mis oleksid oma toodangu, kulude struktuuri ja tootmistehnoloogia poolest homogeensemad, jagatakse ettevõtteid väiksemateks ja homogeensemateks üksusteks. Neid nimetatakse kohalikeks tegevusalaüksusteks (toimlateks).
- 13.19 Kohalik tegevusalaüksus on osa tegevusalaüksusest, mis vastab kohalikule üksusele. Kui tegevusalaüksus on kaasaetud tootmistegevusse mitmes piirkonnas, jagatakse teave tegevusalaüksuse kohta osadeks, et saaks koostada regionaalse arvepidamise. Selle teabe osadeks jagamiseks on vaja teavet töötajatele makstavate hüvitiste või selle puudumisel tööhõive kohta ning kapitali kogumahutuse kohta põhivarasse. Ettevõtete puhul, mis asuvad ainult ühes kohas ja mille põhitegevus moodustab suurema osa nende lisandväärtusest, võrdub kohalik tegevusalaüksus ettevõttega.
- 13.20 Piirkonna tegevusala koosneb grupist kohalikest tegevusalaüksustest, mis tegelevad sama või samalaadse tegevusalaga.
- 13.21 Kohaliku tegevusalaüksuse määramisel tuleb eristada kolme olukorda:
- tootmistegevus koos märkimisväärse tööjõusisendi kasutamisega kindlas asukohas. Märkimisväärne tööjõusisend tähendab sellises kontekstis vähemalt ühe poolepäevase tööajaga töötaja aasta ekvivalenti;
  - tootmistegevust märkimisväärse tööjõusisendita antud asukohas ei peeta üldiselt eraldiseisvaks kohalikuks tegevusalaüksuseks ja tootmine tuleb seostada kohaliku üksusega, mis vastutab tootmise juhtimise eest. Sellest reeglist on siiski erandeid, näiteks tuulegeneraatorid, nafta või gaasi kaevandamine, Interneti-jaoturid ja täisautomaatsed tanklad. Need tootmistegevused võivad asuda ühes piirkonnas ja olla täielikult juhitud teisest piirkonnast. Sellise tegevuse toodangut ei kirjendata piirkonnas, kust seda juhitakse, kuna tootmine toimub teises piirkonnas. Kapitali kogumahutus põhivarasse kirjendatakse samas piirkonnas, kus kirjendatakse seotud toodang ja lisandväärtus;
  - fikseeritud asukohata tootmistegevuse suhtes tuleb rakendada riiklikul tasandil kasutatavat residentsuse mõistet (vt punkt 2.04). Näiteks teistest piirkondadest pärit tööettevõtjate suured ehitusprojektid registreeritakse eraldi kohalike tegevusalaüksustena. Suurte ehitusprojektide näideteks on sildade, tammide ja elektrijaamade ehitamine, mis kestab aasta või kauem ja mida hallatakse kohaliku kontori kaudu. Vähem kui aasta kestvate ehitusprojektide puhul kasutatakse tootmise piirkondade vahel jaotamiseks emaettevõtte asukohta.
- 13.22 Tootmistehingud kohalike tegevusalaüksuste vahel, mis kuuluvad samasse institutsionaalsesse üksusse, kuid asuvad eri piirkondades, kirjendatakse. Samas ei kirjendata abitegevusalade toodete tarneid kohalike tegevusalaüksuste vahel, välja arvatud juhul, kui need on vaadeldavad (vt punkt 1.31). See tähendab, et kirjendatakse ainult põhija kõrvaltegevusalade toodangu tarded kohalike tegevusalaüksuste vahel samas ulatuses, nagu seda tehakse rahvamajanduse arvepidamises.
- 13.23 Kui ainult abitegevusaladega tegelev ettevõtte on statistiliselt vaadeldav, st kui eraldi arvepidamine tema tootmise kohta on kergesti kättesaadav, või kui selle asukoht on geograafiliselt erinev tema poolt teenindatavate ettevõtete asukohast, kirjendatakse see eraldi üksusena ja kantakse nii rahvamajanduse kui ka regionaalses arvepidamises tema põhitegevusalale vastava tegevusalade klassifikaatori alla. Kui sobivad algandmed puuduvad, hinnatakse abitegevusalade toodangut kulude summeerimise kaudu.

REGIONALISEERIMISE MEETODID

- 13.24 Regionaalne arvepidamine põhineb regionaalse territooriumi residentidest üksuste tehingutel. Üldiselt koostatakse regionaalne arvepidamine järgmisi meetodeid kasutades:
- alt-üles-meetod;

b) ülalt-alla-meetod või

c) alt-üles- ja ülalt-alla-meetodite segu.

- 13.25 Alt-üles-meetod regionaalsete koondnäitajate hindamiseks seisneb andmete kogumises otse residentidest üksustelt ning regionaalsete hinnangute koostamises liitmise teel.

Pseudo-alt-üles-meetod on lubatud, kui andmed kohalike tegevusalüksuste kohta ei ole kättesaadavad. Kohalike tegevusalüksuste andmeid saab hinnata ettevõtte, tegevusalüksuse või kohaliku üksuse andmete põhjal, kasutades jaotusmudeleid. Hinnangud liidetakse, et saada regionaalsed koondandmed, nagu alt-üles-meetodi puhul.

Andmete koostamise protsessi teises etapis ühtlustatakse alt-üles-hinnangud rahvamajanduse arvepidamise koondandmetega.

- 13.26 Kui teave on kättesaadav ainult selliste üksuste tasandil, mis sisaldavad mitut kohalikku tegevusalüksust, mis tegelevad eri tegevustega ja tegutsevad eri piirkondades, kasutatakse regionaalse jaotuse koostamiseks tegevusalade kaupa selliseid näitajaid nagu töötajatele makstavad hüvitised ja tööhõive piirkondade kaupa.

- 13.27 Ülalt-alla-meetodi puhul jaotatakse riigi kogunäitajad piirkondade vahel ilma residentidest üksuseid piirkonniti eristamata. Riigi andmed jaotatakse, kasutades näitajat, mis jaotatakse piirkondade vahel samal moel kui hinnatav muutuja.

Residentist üksuse mõistet on vaja selleks, et nõutud muutuja regionaalse jaotuse saamiseks kasutatud näitaja puhul oleks tagatud piirkonna täielik kaetus.

- 13.28 Alt-üles-meetodeid nende puhtal kujul kasutatakse harva. Samuti on võimalik kasutada segameetodeid. Näiteks on muutuja või koondmuutuja regionaalne hinnang võimalik alt-üles-meetodiga ainult makroregioonide tasandil. Hinnangu koostamiseks täpsemal regionaalsel tasandil kasutatakse sellisel juhul ülalt-alla-meetodit.

- 13.29 Regionaalsete väärtuste kaudsele mõõtmisele eelistatakse otsest mõõtmist. Kui kohaliku tegevusalüksuse tasandil on olemas täielikud ja usaldusväärsed mikroandmed, arvutatakse vastavate riigi tasandi väärtustega põhimõtteliselt seotud regionaalsed väärtused alt-üles-meetodi abil. Et saavutada ühilduvus rahvamajanduse arvepidamisega, viiakse need regionaalse arvepidamise hinnangud vastavusse rahvamajanduse arvepidamise koondnäitajatega.

- 13.30 Kaudsel mõõtmisel riigi koondnäitajate ja mõõdetava muutujaga vastavusse viidud näitaja põhjal võib esineda mõõtmisvigu. Näiteks riigi näitajad kogulisandväärtuse kohta tegevusalade kaupa saab regionaliseerida, kasutades piirkonna tööhõivestatistikat, tehes seejuures eelduse, et iga tegevusala puhul on kogulisandväärtus töötaja kohta kõigis piirkondades sama. Arvepidamise koostamine tegevusalade üksikasjaliku jaotuse tasemel parandab ülalt-alla-arvutusi.

- 13.31 Tootmise koondnäitajad on seotud piirkonnaga, mille resident on vastavaid tehinguid tegev üksus. Kohaliku tegevusalüksuse residentsus on põhiline kriteerium nende koondnäitajate jagamisel regioonide vahel. Residentsuse põhimõtet eelistatakse territoriaalsele lähenemisviisile, kus tootmistegevused regionaliseeritakse tegevuse toimumise koha põhjal.

- 13.32 Teatavate tegevusalade puhul, nagu ehitus, energiatootmine ja -jaotus, kommunikatsioonivõrgud, transport ja finantsvahendus, ning mõnede tehingute puhul kodumajapidamiste arvepidamises, nagu omanditulu, esineb teatavaid probleeme regionaliseerimisega. Regionaalse arvepidamise rahvusvahelise võrreldavuse huvides kasutatakse samu või samalaadseid tulemusi andvaid koostamismeetodeid.

- 13.33 Kapitali kogumahutus põhivarasse regionaliseeritakse omandiõiguse põhjal. Multiregionaalsete üksuste põhivara seostatakse kohaliku tegevusalüksusega, kus seda vara kasutatakse. Kasutusrendilepingu alusel kasutatav põhivara kirjendatakse vara omaniku piirkonnas, kapitalirendilepingu alusel kasutatav põhivara kirjendatakse kasutaja piirkonnas.

TOOTMISTEgevuse KOONDNÄITAJAD

Kogulisandväärtus ja sisemajanduse koguprodukt piirkondade kaupa

- 13.34 Regionaalse SKP hindamiseks võib kasutada kolme meetodit: tootmise, sissetulekute ja tarbimise meetod.
- 13.35 Tootmise meetodi puhul mõõdetakse regionaalset SKPd turuhindades, mis on alushindades kogulisandväärtuse summa pluss tootemaksud, millest on maha arvatud tootesubsiidiumid. Kogulisandväärtus alushindades on alushindades toodangu ja ostjahindades vahetarbimise vahe.
- 13.36 Sissetulekute meetodi puhul mõõdetakse regionaalset SKPd turuhindades, mõõtes ja liites kogumajanduse tulude konto (hüvitised töötajatele, tegevuse koguülejäak pluss tootmismaksud miinus -subsiidiumid) moodustamise regionaalse osa erinevad kasutused. Teave töötajatele makstavate hüvitiste ja tööhõive kohta tegevusalade kaupa on sageli kättesaadav piirkondlikul tasandil. Seda teavet kasutatakse kogulisandväärtuse hindamiseks tegevusalade kaupa kas otse või tootmise meetodi kaudu. Regionaalse SKP puhul kattub sissetulekute meetod tootmise meetodiga.
- 13.37 Teave tegevuse koguülejäagi kohta tegevusala ja piirkonna kaupa pole enamasti kättesaadav. Teavet turutootjate tegevuse koguülejäagi kohta saab tuletada ettevõtete raamatupidamisaruannetest. Jaotus institutsionaalse sektori ja piirkonna kaupa ei ole sageli kättesaadav. See takistab sissetulekute meetodi kasutamist regionaalse SKP hindamisel.
- 13.38 Tootmismaksud (millest on maha arvatud subsiidiumid) sisaldavad tootemakse (millest on maha arvatud subsiidiumid) ja muid tootmismakse (millest on maha arvatud subsiidiumid). Tootemaksude (millest on maha arvatud subsiidiumid) jaotamist käsitletakse punktis 13.43. Muude tootmismaksude (millest on maha arvatud subsiidiumid) kohta võib teave olla kättesaadav tegevusalade kaupa, nt ettevõtlusuuringutest või järeldades asjaomase tegevusala konkreetset liiki maksust või subsiidiumist. Siis saab seda kasutada näitajana kogulisandväärtuse regionaliseerimiseks.
- 13.39 Andmete vähesuse tõttu tarbimise meetodit regionaalse SKP mõõtmiseks ei kasutata. Andmeid on vähe, kui vaadata näiteks otsest teavet piirkondadevaheliste müügi- ja ostutehingute kohta ning ekspordi ja impordi jaotust piirkondade vahel.

FISIMi jaotamine kasutatavate tegevusalade vahel

- 13.40 Kaudselt mõõdetavaid finantsvahendusteenuseid (FISIM) käsitletakse regionaalses arvepidamises samamoodi kui rahvamajanduse arvepidamises. FISIMi vahetarbimise jaotamine kasutatavate tegevusalade kaupa piirkondade vahel on problemaatiline, sest hinnangud laenu- ja hoiusejääkide kohta ei ole tavaliselt piirkondade kaupa kättesaadavad. Sellisel juhul jaotatakse FISIM kasutatavate tegevusalade vahel, kasutades paremuselt teist meetodit: jaotamisel kasutatakse näitajatena piirkondlikku kogutoodangut või kogulisandväärtust tegevusalade kaupa.

Tööhõive

- 13.41 Regionaalse tootmise näitajad on vastavuses tööhõive hinnangutega vastavas piirkonnas, kui tööhõive hõlmab nii residente kui ka mitteresidente, kes töötavad regionaalsete tootjaüksuste heaks. Piirkonna tööhõive määratletakse kooskõlas rahvamajanduse tööhõivet ja residentsust käsitlevate põhimõtetega (vt punkt 11.17).

Hüvitised töötajatele

- 13.42 Tootmise puhul jaotatakse töötajatele makstavad hüvitised nende kohalike tegevusalaüksuste vahel, kus inimesed töötavad. Kui need andmed ei ole kättesaadavad, jaotatakse töötajatele makstavad hüvitised paremuselt teise meetodi alusel, st töötundide põhjal. Kui kättesaadavad ei ole ei andmed töötajatele makstavate hüvitiste ega töötundide kohta, kasutatakse kohalike tegevusalaüksuste töötajate arvu. Töötajatele makstavad hüvitised kodumajapidamiste arvepidamises regionaliseeritakse residentsuse põhjal.

Üleminek regionaalselt kogulisandväärtuselt regionaalsele SKP-le

- 13.43 Selleks et arvutada piirkondade SKPd turuhindades, jaotatakse tootemaksud ja -subsiidiumid regioonide vahel. Kokkuleppe kohaselt jaotatakse need piirkonnatülesed maksud ja subsiidiumid regiooni kõigi tegevusalade alushindades kogulisandväärtuse suhtelise suuruse põhjal. Alternatiivseid jaotamise meetodeid võib rakendada iga juhtumi puhul eraldi teatavate territooriumide puhul, kus on spetsiaalne finantsüsteem, mille tulemusena on riigis märkimisväärsed erinevused tootemaksude ja -subsiidiumide määrades.

13.44 Näitajad elaniku kohta saab arvutada kõigi piirkondade SKP kohta. Neid näitajaid ei arvutata regioonidevaheliste näitajate puhul.

13.45 Regionaalset SKPd elaniku kohta võivad oluliselt mõjutada pendelrände vood piirkondade vahel. Pendelrände netovoog piirkonda muudab tootlikkuse suuremaks, kui oleks võimalik residentidest tööealise elanikkonna puhul. SKP elaniku kohta on suhteliselt suur pendelrände sissevooga piirkondades ja suhteliselt väike väljavooga piirkondades.

Regionaalse kogulisandväärtuse kasvumäär

13.46 Hinna- ja mahumuutuste mõõtmisel kohaldatakse regioonide puhul samu põhimõtteid kui rahvamajanduse arvepidamises. Siiski on piirkondlike andmetega seotud mõned probleemid, mis muudavad nende põhimõtete rakendamise piirkondade suhtes keeruliseks. Näited probleemidest on järgmised:

- a) teave piirkondlike hinnamuutuste kohta ei ole sageli kättesaadav;
- b) kui regionaalset lisandväärtust jooksevhindades hinnatakse otse ja mitte toodangust vahetarbimise lahutamise kaudu, ei ole võimalik regionaalse lisandväärtuse kahekordne deflateerimine;
- c) regionaalsete pakkumise ja kasutamise tabelite puudumisel ei saa hinna- ja mahumuutusi sellises raamistikus mõõta ega hinnata.

13.47 Tavaliselt kasutatav lähenemine on seega regionaalse lisandväärtuse deflateerimine tegevusalade kaupa, toetudes riigi tasandil tegevusalade kaupa esitatud hinnamuutustele. See toimub kõige üksikasjalikumal tasemel, mille kohta kogulisandväärtus jooksevhindades on kättesaadav. Arvesse võetakse erinevusi riiklike ja regionaalsete hinnamuutuste vahel, mis tulenevad erinevustest tegevusalade majandusstruktuuris. Siiski on sellel lahendusel nõrku külgi, kui riiklike ja regionaalsete hinnamuutuste erinevus on suur. Sellised erinevused on näiteks:

- a) erinevused toodangu kulude struktuuris ja koosseisus ühe tegevusala piires eri piirkondade tootjate vahel. Isegi ühe tegevusala piires võib piirkonniti esineda hinnamuutustes suuri erinevusi;
- b) piirkondlikud erinevused peamiste sisendite hinnamuutustes, nt tööjõu, maa ja kontoriruumide hinna muutused. Ilma piirkondlike eristusteta riiklike palgakokkulepete olemasolu tähendab, et piirkondlikud erinevused palgamäärade muutustes on väikesed.

13.48 Regionaalse lisandväärtuse deflateerimiseks kasutatakse:

- a) regionaalseid deflaatoreid, kui need on kättesaadavad ja piisava kvaliteediga, kasutades pigem toodangu, mitte sisendi hinnamuutusi. Mõnel juhul saab regionaalse deflaatori määrata kaudselt, kombineerides teavet hinnamuutuste ja mahumuutuste kohta. Kui kasutatakse regionaalseid hindu (võib-olla kombinatsioonis riiklike deflaatoritega tegevusalade kaupa), jälgitakse piirkondlike kasvumäärade arutamisel, et need oleksid vastavuses riiklike kasvumääradega;
- b) võimaluse korral kahekordset deflateerimist. See on eriti sobiv siis, kui vahetarbimise hinnamuutus erineb toodangu hinnamuutusest ja kui vahetarbimine on olulise suurusega.

KODUMAJAPIDAMISTE TULUDE REGIONAALNE ARVEPIDAMINE

13.49 Tulude jaotamise ja ümberjaotamise tulemuseks on tasakaalustavad kirjed, milleks on esmased tulud ja kasutatav tulu. Regionaalses arvepidamises piirdatakse nende tulude näitajate puhul kodumajapidamistega.

13.50 Kodumajapidamiste regionaalne arvepidamine kujutab endast vastava rahvamajanduse arvepidamise regionaalset versiooni. Mõõtmisega seotud põhjustel piirdub see arvepidamine:

- a) esmaste tulude jaotamise kontoga;
- b) tulude teisese jaotamise kontoga.

Arvepidamises kirjendatakse piirkonna residentidest kodumajapidamiste esmased tulud ja kasutatav tulu (vt tabel 13.1).

Tabel 13.1. Kodumajapidamiste tulude regionaalne arvepidamine

		Regioon				Regionaalsete voogude korrigeerimine ilma riikliku vastastehinguta	Riigi kogunäitaja
		a	b		Regioonideväline		
Esmaste tulude jaotamine							
<i>Ressursid</i>	B.2/B.3 Tegevuse netotulejääk ja kogusegatulu						
	D.1 Hüvitised töötajatele						
	D.4 Omanditulu, saadav					Miinus B.2/B.3-ga seotud regioonisisene omanditulu	
<i>Kasutamine</i>	D.4 Omanditulu, makstav					Miinus B.2/B.3-ga seotud regioonisisene omanditulu	
	B.5 Esmased tulud (tasakaalustav kirje)						
Kodumajapidamiste tulude teisese jaotamise konto							
<i>Ressursid</i>	B.5 Esmased tulud						
	D.62 Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded						
	D.7 Muud jooksvad siirded, saadavad						
<i>Kasutamine</i>	D.5 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne						
	D.61 Sotsiaalmaksud						
	D.7 Muud jooksvad siirded, makstavad						
	B.6 Kasutatav tulu (tasakaalustav kirje)						
	Lisateave						
	Rahvastik (elanike arv)						
	Esmased tulud inimese kohta						
	Kasutatav tulu inimese kohta						

- 13.51 Kodumajapidamiste regionaalne arvepidamine põhineb regiooni residentidest kodumajapidamistel. Residentidest kodumajapidamiste liikmete arv annab kokku regiooni residentidest kogurahvastiku.
- 13.52 Riiklikul tasandil rakendatavaid kodumajapidamiste residentsuse määramise reegleid kasutatakse ka kodumajapidamiste regionaalses arvepidamises. Erandina käsitatakse üliõpilasi ja pikaajalisi patsiente vastuvõtva piirkonna residentidena, kui see asub samas riigis kui nende elukoharegioon ja kui nad on seal rohkem kui üks aasta.
- 13.53 Kodumajapidamiste arvepidamist võib laiendada tulude kontode kasutamise abil. See nõuab kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusi käsitleva rahvamajanduse arvepidamise statistika jaotamist piirkondade kaupa ja kodumajapidamiste pensionifondide eraldiste netoväärtuse muutusest tulenevat korrigeerimist. Kodumajapidamiste regionaalne sääst on tasakaalustav kirje.
- 13.54 Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutuste jaotamine piirkondade vahel nõuab usaldusväärset regionaalset teavet näiteks kodumajapidamiste eelarve laiendatud uuringust. Selline regionaalne jaotus aga sageli puudub ja rahvamajanduse arvepidamises hinnatakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusi sageli muu teabe põhjal. Sellises olukorras on regionaalse jaotuse koostamine raskem.
- 13.55 Valitsemissektor võib mängida olulist rolli, pakkudes kodumajapidamistele mitterahaliste sotsiaalsiretena haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid. Nende mitterahaliste sotsiaalsirete roll on riigiti väga erinev ja võib ka aja jooksul oluliselt muutuda. Mitterahaliste sotsiaalsirete jaotamine piirkondade vahel eeldab, et kasutada on kodumajapidamiste tegeliku lõpptarbimise ja kodumajapidamiste kasutada oleva tulu korrigeeritud andmed. Arvestades mitterahaliste sotsiaalsirete olulist rolli mõnes liikmesriigis, võib kodumajapidamiste tegelikku lõpptarbimist ja tegelikku kasutatavat tulu liikmesriikides võrreldes saada teistsugused tulemused kui siis, kui võrrelda kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusi ja kasutatavat tulu.
-

14. PEATÜKK

KAUDSELT MÕÕDETAVALD FINANTSVAHENDUSTEENUSED (FISIM)

FISIMI MÕISTE JA NENDE KASUTAJATE JAOTAMISE MÕJU PEAMISTELE KOONDNÄITAJATELE

- 14.01 Üks traditsiooniline viis finantsteenuste osutamiseks on teha seda finantsvahenduse kaudu. See on protsess, mille käigus finantsasutus, näiteks pank, võtab vastu hoiuseid üksustelt, kes soovivad saada oma vahenditelt intresse, ja laenab neid üksustele, kelle oma vahendid ei ole nende vajaduste rahuldamiseks piisavad. Pank loob seega mehhanismi, mis võimaldab esimesel üksusel laenata raha teisele üksusele. Raha välja laenav üksus nõustub madalama intressimääraga kui see, mida maksab laenuvõtja. Baasintressimäär on intressimäär, millega nii laenuandja kui ka laenuvõtja on nõus tehingut sooritama. Vahe baasintressimäär ja tegelikult hoiustajale makstud ja laenuvõtjalt nõutud intressimäär vahel on teenustasu kaudselt mõõdetava finantsvahendusteenuse (FISIM) eest. Kogu FISIM on laenuvõtja ja laenuandja makstud kaudsete tasude summa.
- 14.02 Siiski juhtub harva, et finantsasutuse poolt välja laenatud vahendite summa kattub täpselt seal hoiustatud summaga. Osa rahast võib olla hoiustatud, kuid mitte veel välja laenatud; osa laenudest võib olla rahastatud panga omavahenditest ja mitte laenatud vahenditest. Siiski saab hoiustaja sama intressisumma ja vahendusteenuse, sõltumata sellest, kas tema hoiustatud raha laenatakse välja või mitte, ning laenuvõtja maksab sama intressimäär alusel ja saab sama vahendusteenuse sõltumata sellest, kas talle laenatud raha tuleb panga vahendusel hoiustajalt või panga omavahenditest. Seetõttu arvutatakse FISIM kõigi finantsasutuse pakutavate laenude ja hoiuste põhjal, sõltumata vahendite allikast. Kirjendatud intresside summad arvutatakse, korrutades baasintressimäär kõnealuse laenu või hoiuse summaga. Nende summade ja tegelikult finantsasutuselt saadud või talle makstud summade vaheline erinevus kirjendatakse laenuvõtja või hoiustaja poolt finantsasutusele makstud kaudse teenustasuna. Süsteemis erinevusi kirjendatud summasid nimetatakse „ESA intressideks” ja tegelikult finantsasutuselt saadud või talle makstud kogusummat „pangaintressideks”. Kaudsete teenustasude kogusumma on pankade laenuintressid, millest on maha arvatud ESA laenuintressid samade laenude kohta, pluss ESA hoiuseintressid, millest on maha arvatud pankade hoiuseintressid samade hoiuste kohta.
- 14.03 FISIMi kohaldatakse ainult finantsasutustelt võetud laenude ja nende juures hoiustatud hoiuste suhtes. Kõnealused finantsasutused ei pea olema residendid, samuti ei pea finantsasutuste kliendid olema residendid. FISIMi võib importida ja eksportida. Finantsasutused ei pea pakkuma korraga nii hoiuste vastuvõtmise kui ka laenuandmise teenuseid. Näiteks jaemüüjate finantsasutustest tüürettevõtted annavad laenu, kuid ei võta vastu hoiuseid. FISIMi võib vastu võtta rahalaenaja, kellel on piisavalt üksikasjalik arvepidamine selleks, et teda saaks käsitada korporatiivse või kvaasikorporatiivse ettevõtteks.
- 14.04 Et hinnata FISIMi jaotamise mõju SKP-le ja rahvatulule, võrreldes olukorraga, kus FISIMi ei jaotata, tuleb vaadelda viit olukorda:
- a) laene annavad ja hoiuseid võtavad vastu residendist finantsvahendajad turutootjate (sealhulgas kodumajapidamised juriidilise isiku õigusteta üksuste ja eluruumide omanikena) vahetarbimise jaoks:
- finantsvahendajate FISIMi toodang tasakaalustatakse turutootjate vahetarbimisega. Seega mõju SKP-le ja rahvatulule puudub;
- b) laene annavad ja hoiuseid võtavad vastu residendist finantsvahendajad turuväliste tootjate vahetarbimiseks ja kodumajapidamiste lõpptarbimiseks:
- kui FISIMi kasutavad turuvälised tootjad vahetarbimisena, suureneb nende toodang sama summa võrra, kuna vahetarbimine on osa nende kulude summast ja vastandvoog on lõpptarbimiskulutuste suurenemine. Seega suurenevad SKP ja rahvatulu jaotatud FISIMi summa võrra.
- Ka juhul, kui FISIMi tarbivad kodumajapidamised lõpptarbijatena, suurenevad SKP ja rahvatulu jaotatud FISIMi summa võrra;
- c) laene annavad ja hoiuseid võtavad vastu residendist finantsvahendajad mitteresidendist finantsvahendajatele / finantsvahendajatelt (FISIMi eksport):
- kirjendatakse FISIMi eksport, SKP suureneb. Kuid kui vaadata SKP asemel rahvatulu, tasakaalustatakse see suurenemine välismaailmalt saadavate miinus makstavate intresside vähenemisega (kuna FISIM lahutatakse saadavatest laenuintressidest ja liidetakse hoiuste pealt makstavatele intressidele). Seega FISIMi eksport rahvatulu ei mõjuta;
- d) laene annavad ja hoiuseid võtavad vastu mitteresidendist finantsvahendajad turutootjate (sealhulgas kodumajapidamised juriidilise isiku õigusteta üksuste ja eluruumide omanikena) vahetarbimise jaoks (FISIMi import):

SKP väheneb selle kategooria FISIMi impordi summa võrra, kuna selle vastastehinguks on vahetarbimine. Kuid kui vaadata SKP asemel rahvatulu, tasakaalustatakse see vähenemine välismaailmalt saadavate intresside (millest on maha arvatud välismaailmale makstavad intressid) suurenemisega (kuna FISIM liidetakse hoiuste pealt saadavatele intressidele ja lahutatakse makstavatest laenuintressidest). Seega ei mõjuta see impordi kategooria rahvatulu;

- e) laene annavad ja hoiuseid võtavad vastu mitteresidentidest finantsvahendajad turuväliste tootjate vahetarbimiseks ja kodumajapidamiste lõptarbimiseks (FISIMi import):

FISIMi import turuväliste tootjate poolt vastab vahetarbimisele. Nende tootjate toodang suureneb sama summa võrra, sest vahetarbimine on osa nende kuludest ja vastandvoog on lõptarbimiskulutuste suurenemine. SKP mõõtmisel tootmise meetodil vastab vahetarbimise suurenemisele toodangu kasv, nii et lisandväärtus jääb muutumatuks. SKP mõõtmisel tarbimise meetodil neutraliseerib lõptarbimiskulutuste suurenemise teenuste impordi suurenemine. Kuid kui vaadata SKP asemel rahvatulu, suurenevad välismaailmalt saadavad intressid (millest on maha arvatud makstavad intressid) (kuna FISIM liidetakse hoiuste pealt saadavatele intressidele ja lahutatakse makstavatest laenuintressidest). Seega rahvatulu suureneb selle kategooria FISIMi impordi summa võrra.

Kui FISIMi impordivad kodumajapidamised lõptarbijatena, siis mõju SKP-le puudub ja rahvatulu suureneb, kuna välismaailmalt saadavad intressid (millest on maha arvatud välismaailmale makstavad intressid) suurenevad.

Kokkuleppe kohaselt ei arvutata FISIMi pankadevahelistele laenudele ja hoiustele residentidest finantsvahendajate vahel ega residentidest ja mitteresidentidest finantsvahendajate vahel. Kuid pankadevahelisi laene ja hoiuseid kasutatakse baasintressimäära arvutamiseks.

- 14.05 Punktis 14.04 kirjeldatud viie juhtumi põhjal saame teha järgmise kokkuvõtte FISIMi jaotamise mõju kohta SKP-le ja rahvatulule.

- a) SKP suureneb residentidest finantsvahendajate toodetud FISIMi summa võrra, mis jaotatakse sektoritele S.13 (valitsemissektor), S.14 (kodumajapidamised tarbijatena), S.15 (kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (KTKTid)) ja S.2 (välismaailm).
- b) SKP väheneb imporditud FISIMi summa võrra, mis jaotatakse sektoritele S.11 (mittefinantsettevõtted), S.12 (finantsinstitutsioonid), v.a S.121 (keskpank), S.122 (hoiuseid kaasavad ettevõtted), S.125 (muud finantsvahendustettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide) ja S.14 (kodumajapidamised eluruumide ja juriidilise isiku õigusteta üksuste omanikena).
- c) Rahvatulu suureneb residentidest finantsvahendajate toodetud või imporditud FISIMi summa võrra, mis eraldatakse sektoritele S.13 (valitsemissektor), S.14 (kodumajapidamised tarbijatena) ja S.15 (KTKTid).

FISIMI KOGUTOODANGU ARVUTAMINE SEKTORITES S.122 JA S.125

- 14.06 FISIMi toodavad finantsvahendajad: keskpank (S.121); hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpank (S.122); muud finantsvahendustettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide (S.125).

FISIMi arvutamisel keskendutakse allsektoritele S.122 ja S.125; kokkuleppe kohaselt ei arvutata FISIMi keskpangale (vt VI osa).

Vajalikud statistilised andmed

- 14.07 Allsektorite S.122 ja S.125 kohta on vaja tabelit, kus on esitatud nelja kvartali keskmistatud andmed laenujääkide ja hoiuste kohta kasutajasektorite kaupa ja vastavate lisandunud intresside kohta. Intressid arvutatakse pärast seda, kui intressitoetused on ümber jagatud nende saajate vahel.

Baasintressimäärad

- 14.08 Allsektoritesse S.122 ja S.125 kuuluvate finantsvahendajate bilansis olevad residentüksuste laenud ja hoiused tuleb rühmitada, et eristada laene ja hoiuseid, mis on:

- pankadevahelised (s.o allsektoritesse S.122 ja S.125 kuuluvate FISIMi pakkuvate institutsionaalsete üksuste piires);
- tehtud institutsionaalsete kasutajasektoritega (S.11, teised S.12 allsektorid, S.13, S.14, S.15) (v.a keskpangad).

Lisaks tuleb välismaailma laenuid ja hoiuseid (S.2) rühmitada mitteresidentidest finantsvahendajate laenudeks ja hoiusteks ning muude mitteresidentide laenudeks ja hoiusteks.

Sisemine baasintressimäär

- 14.09 Residentidest finantsvahendajate FISIMi toodangu saamiseks residentidest institutsionaalsete kasutajasektorite lõikes leitakse sisemine baasintressimäär allsektorite S.122 ja S.125 sisestelt või vahelistelt laenuidelt saadava intressi ning allsektorite S.122 ja S.125 siseste või vaheliste laenujääkide suhtena järgmiselt:

$$\frac{\text{allsektorite S.122 ja S.125 sisestelt või vahelistelt laenuidelt saadavad intressid}}{\text{allsektorite S.122 ja S.125 siseseid või vahelised laenujäägid}}$$

Teoreetiliselt on sisemine baasintressimäär sama ka siis, kui laenuandmete asemel kasutada hoiuseandmeid. Vastuolude tõttu andmetes on hoiuseandmete põhjal tehtud hinnangud erinevad laenuandmete põhjal tehtud hinnangutest.

Kui hoiuseandmed on usaldusväärsemad, tuleks sisemine baasintressimäär arvutada pankadevaheliste hoiuste põhjal järgmise suhtena:

$$\frac{\text{allsektorite S.122 ja S.125 sisestelt või vahelistelt hoiustelt makstavad intressid}}{\text{allsektorite S.122 ja S.125 siseseid või vahelised hoiuste jäägid}}$$

Kui laenuid ja hoiuste andmed on võrdselt usaldusväärsemad, tuleks sisemine baasintressimäär arvutada pankadevaheliste laenuid ja hoiuste põhjal, arvutades finantsvahendajatevahelistelt laenuidelt saadavate intresside ja hoiustelt makstavate intresside summa ning finantsvahendajate juures teiste finantsvahendajate nimel olevate laenujääkide ja hoiuste jääkide suhtarvu.

Juhul kui residentidest finantsvahendajad annavad oma residentidest klientidele laene ja võtavad neilt vastu hoiuseid välisvaluutas, tuleb arvutada mitu sisemist baasintressimäära valuutade või valuutagruppide kaupa, kui see parandab hinnanguid märgatavalt. Selleks tuleb valuutade või valuutagruppide kaupa eristada nii sisemise baasintressimäära arvutamise kui ka residentidest finantsvahendajate laenuid ja hoiuseid kõigi residentidest kasutajasektorite suhtes.

Välised baasintressimäärad

- 14.10 FISIMi impordi ja ekspordi kindlaksmääramiseks kasutatav baasintressimäär on keskmine pankadevaheline intressimäär, mida kaalutakse laenu- ja hoiusejääkide tasemetega finantsvahendajate bilanssides olevates jaotustes „laenuid residentidest finantsvahendajate ja mitteresidentidest finantsvahendajate vahel” ja „ühel küljest residentidest finantsvahendajate ja teisest küljest mitteresidentidest finantsvahendajate vahelised hoiused”. Seega arvutatakse väline baasintressimäär, jagades residentidest finantsvahendajate ja mitteresidentidest finantsvahendajate laenuid intresside ja hoiuste intresside summa residentidest finantsvahendajate ja mitteresidentidest finantsvahendajate vaheliste laenuid ja hoiuste jäägi summaga.

Eri valuutade või valuutagruppide kohta tuleb arvutada mitu välist baasintressimäära, kui iga valuuta või valuutagrupi puhul on kättesaadavad andmed järgmiste kategooriate kohta ja kui see parandab märgatavalt hinnanguite kvaliteeti:

- mitteresidentidest finantsvahendajate laenuid ja hoiuseid iga kasutajasektori kohta;
- residentidest finantsvahendajate laenuid ja hoiuseid mitteresidentidest kasutajatele.

FISIMi üksikasjalik jaotus institutsionaalsete sektorite lõikes

- 14.11 Kokkuleppe kohaselt ei arvutata pankadevahelist FISIMi residentidest finantsvahendajate vahel ega residentidest ja mitteresidentidest finantsvahendajate vahel. FISIMi arvutatakse ainult institutsionaalsete mittepangandussektori kasutajate suhtes.

Iga institutsionaalse mittefinantsvahendussektori puhul on vaja andmeid vastavalt järgmisele residentidest finantsvahendajate laenuid ja hoiuste tabelile:

	Jäägid	Residentidest finantsvahendajate saadav intress	Jäägid	Residentidest finantsvahendajate makstav intress
Residentidest finantsvahendajate antud laenuid (S.122 ja S.125)			Hoiused residentidest finantsvahendajate juures (S.122 ja S.125)	

Kogu FISIM institutsionaalsete sektorite lõikes saadakse institutsionaalsele sektorile antud laenude FISIMi ja institutsionaalse sektori paigutatud hoiuste FISIMi summana.

Institutsionaalsele sektorile antud laenude FISIM = laenudelt saadav intress – (laenujäägid × sisemine baasintressimäär).

Institutsionaalse sektori paigutatud hoiuste FISIM = (hoiuste jäägid × sisemine baasintressimäär) – hoiustelt makstav intress.

Osa toodangust eksporditakse; finantsvahendajate bilansside põhjal võime märgata:

	Jäägid	Residentist finantsvahendajate saadav intress		Jäägid	Residentist finantsvahendajate makstav intress
Laenud mitteresidentist mittepankandussektorile			Hoiused mitteresidentist mittepankandussektori juures		

FISIMi eksport saadakse välist pankadevahelist baasintressimäära kasutades, lahutades mitteresidentidele (v.a finantsvahendajad) antud laenude puhul saadavatest intressidest välise baasintressimääraga korrutatud laenujäägi.

FISIMi eksport mitteresidentide (v.a finantsvahendajad) paigutatud hoiuste pealt = (hoiuste jäägid × väline baasintressimäär) – makstav intress.

Kui eri valuutade või valuutagruppide kohta kasutatakse erinevaid baasintressimäärasid, jagatakse laenud ja hoiused nii institutsionaalsete sektorite kui ka nende valuutade (või valuutagruppide) kaupa, milles nad on esitatud.

Kodumajapidamiste kasutatava FISIMi rühmitamine vahe- ja lõpptarbimiseks

14.12 Kodumajapidamistes kasutatav FISIM jaotatakse järgmistesse kategooriatesse:

- kodumajapidamiste kui eluruumide omanike vahetarbimine;
- kodumajapidamiste kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike vahetarbimine ning
- kodumajapidamiste lõpptarbimine.

Prognoosi meetod nõuab kodumajapidamistele antud laenude (laenujäägid ja intressid) jaotamist järgmistesse kategooriatesse:

- eluasemelaenud;
- laenud kodumajapidamistele kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanikele ning
- muud laenud kodumajapidamistele.

Kodumajapidamistele kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanikele antavad laenud ja eluasemelaenud esitatakse erinevate finants- ja rahandusstatistikate laenujaotustes tavaliselt eraldi. Muud kodumajapidamiste laenud saadakse jääkliikmena, lahutades kaks eespool nimetatud laenukategoriat laenude kogusummast. Kodumajapidamistele antavate laenude FISIM tuleks jaotada kolme kategooria vahel kõigi kolme rühma laenujääke ja intresse käsitleva teabe põhjal. Eluasemelaenud ei ole samad mis hüpoteeklaenud, kuna hüpoteeklaenude otstarve võib olla erinev.

Kodumajapidamiste hoiused rühmitatakse järgmiselt:

- kodumajapidamiste kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike hoiused ning
- kodumajapidamiste kui tarbijate hoiused.

Kui puudub statistika kodumajapidamiste kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike hoiuste kohta, arvutatakse hoiuste jääk, kasutades ühte järgmistest meetoditest.

1. meetod

Hoiuste jääk arvutatakse eeldades, et juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike suhtes kehtib väikseimate äriühingute suhtes välja arvatud hoiuste jääkide ja lisandväärtuse suhe.

2. meetod

Hoiuste jääk arvutatakse eeldades, et juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike suhtes kehtib väikseimate äriühingute suhtes välja arvatud hoiuste jääkide ja käibe suhe.

Kodumajapidamiste hoiuste FISIM tuleb jaotada majapidamiste kui juriidilise isiku õigusteta üksuste omanike hoiuste FISIMi ja kodumajapidamiste kui tarbijate hoiuste FISIMi vahel nende kahe rühma hoiuste keskmise jäägi põhjal, milleks võib muude andmete puudumisel kasutada sedasama intressimäära.

Kui üksikasjalikud andmed kodumajapidamiste laenude ja hoiuste kohta puuduvad, võib teise võimalusena jaotada kodumajapidamiste FISIMi vahetarbimise ja lõpptarbimise lõikes, eeldades, et kodumajapidamised on kõik laenuvõtnud tootjatena või eluruumi omanikena ja et kodumajapidamised on kõik hoiused paigutanud tarbijatena.

FISIMI IMPORDI ARVUTAMINE

14.13 Mitteresidentidest finantsvahendajad annavad residentidele laene ja saavad residentidelt hoiuseid. Iga institutsionaalse sektori kohta on vaja andmeid vastavalt järgmisele tabelile.

	Jäägid	Mitteresidentidest finantsvahendajate saadavad ja residentidest kasutajate makstavad intressid		Jäägid	Mitteresidentidest finantsvahendajate makstavad ja residentidest kasutajate saadavad intressid
Mitteresidentidest finantsvahendajate antud laenu			Hoiused mitteresidentidest finantsvahendajate juures		

Iga institutsionaalse sektori FISIMi import arvutatakse järgmiselt:

laenude FISIMi import = mitteresidentidest finantsvahendajate saadav intress – (laenujäägid × väline baasintressimäär);

hoiuste FISIMi import = (hoiuste jäägid × väline baasintressimäär) – mitteresidentidest finantsvahendajate makstav intress.

Soovitav on kasutada valuutade või valuutagruppide lõikes mitut välist baasintressimäära (vt punkt 14.10).

FISIM MAHUNÄITAJATES

14.14 FISIMi mahunäitajad arvutatakse, kasutades laenude ja hoiuste jääke, mis on deflateeritud baasperiodi hindadesse, kasutades üldist hinnaindeksit, näiteks sisemaise lõppnõudluse kaudset hinnadeflaatorit.

FISIMi hinnal on kaks komponenti: esiteks erinevus panga intressimäära ja baasintressimäära vahel (hoiuste puhul vastupidi), mis moodustab finantsvahendaja saadud kasumimäära; teiseks hinnaindeks, mida kasutatakse laenude ja hoiuste jäägi deflateerimiseks baasperiodi hindadega.

FISIM mahunäitajates arvutatakse järgmiselt:

$$\text{Institutsionaalsele sektorile antud laenude FISIM mahunäitajates} = \frac{\text{Institutsionaalsele sektorile antud laenude FISIM}}{\text{hinnaindeks}} \times \frac{\text{baasperioodi kasumimäär}}{\text{tegelik kasumimäär}}$$

$$\text{Institutsionaalse sektori hoiuste FISIM mahunäitajates} = \frac{\text{Institutsionaalse sektori hoiuste FISIM}}{\text{hinnaindeks}} \times \frac{\text{baasperioodi kasumimäär}}{\text{tegelik kasumimäär}}$$

Baasperioodi kasumimäär laenedelt = laenude tegelik intressimäär - baasintressimäär.

Baasperioodi kasumimäär hoiustelt = baasintressimäär - hoiuste tegelik intressimäär.

Nominaalväärtus võrdub tegelik kasumimäär FISIMi ja jääkide suhtega, seega saame tegeliku kasumimäära asendamisel selle suhtega järgmised valemid.

$$\text{Institutsionaalsele sektorile antud laenude FISIM mahunäitajates} = \frac{\text{Institutsionaalsele sektorile antud laenude jäägid}}{\text{hinnaindeks}} \times \text{baasperioodi kasumimäär}$$

$$\text{Institutsionaalse sektori hoiuste FISIM mahunäitajates} = \frac{\text{Institutsionaalse sektori hoiuste jäägid}}{\text{hinnaindeks}} \times \text{baasperioodi kasumimäär}$$

FISIMI ARVUTAMINE TEGEVUSALADE LÕIKES

14.15 FISIMi jaotamisel kasutatavate tegevusalade vahel lähtutakse iga tegevusala laenude ja hoiuste jäägist, või kui see teave ei ole usaldusväärne, iga tegevusala toodangust.

KESKPANGA TOODANG

14.16 Keskpanga toodangut mõõdetakse kokkuleppe kohaselt kulude, st vahetarbimise, töötajatele makstavate hüvitiste, põhivara kulumi ja muude tootmismaksude miinus -subsiidiumide summana. FISIMi keskpangale ei arvutata.

Keskpanga poolt nii residentidest kui ka mitteresidentidest üksustele esitatud teenus- ja vahendustasude arved otseselt mõõdetavate teenuste eest jaotatakse asjaomastele üksustele.

Ainult see osa keskpanga kogutoodangust, mida ei müüda (kogukulud miinus teenus- ja vahendustasud), tuleb kokkuleppe kohaselt jaotada muude finantsvahendajate (allsektor S.122 – hoiuseid kaasavad ettevõtted, v.a keskpang, ja allsektor S.125 – muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide) vahetarbimiseks proportsionaalselt iga allsektori lisandväärtusele.

Allsektorite S.122 ja S.125 kontode tasakaalu viimiseks tuleb nende vastava keskpanga teenuste vahetarbimise summa tasakaalustada keskpangalt saadud jooksva siirdega (D.759 – mitmesugused muud jooksvad siirded) sama summa ulatuses.

15. PEATÜKK

LEPINGUD, RENDI-/ÜÜRILEPINGUD JA LITSENTSID**SISSEJUHATUS**

- 15.01 Lepingud on kokkulepped tingimuste kohta, mille alusel kliendile tarnitakse kaupu, osutatakse teenuseid ja antakse varasid. Kaupade, teenuste või varade otsest müüki käsitlevate lepingute alusel määratakse kindlaks tehingu väärtus ja kirjendamise aeg, mis kaupade puhul on omandiõiguse ülemineku aeg. Ajaline erinevus makse tegemise ja kirjendamise aja vahel on kajastatud kirjetes, mis on kirjendatud finantskontos muude saadavate/makstavate arvetena.
- 15.02 Rendi-/üürilepingud, litsentsid ja load on lepingud, mis määravad kindlaks maksete klassifitseerimise ja varade majandusliku omandiõiguse, ning mõned neist lepingutest on mittefinantsvara eraldi liik.
- 15.03 Käesolevas peatükis käsitletakse mitmeotstarbeliste lepingute erinevate rühmade ning nendega seotud voogude ja varade kirjendamist järgmises seitsmes osas:
- a) kasutusrendi, loodusvarade rendi ja kapitalirendi erinevus;
  - b) loodusvarade kasutusload;
  - c) spetsiifilised tegevusload;
  - d) avaliku ja erasektori partnerlus;
  - e) teenuste kontsessioonilepingud;
  - f) üleantavad kasutusrendilepingud;
  - g) ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus.

KASUTUSRENDI, LOODUSVARADE RENDI JA KAPITALIRENDI ERINEVUS

- 15.04 Mittefinantsvarade puhul eristatakse kolme liiki rendilepinguid (vt tabel 15.1):
- a) kasutusrent;
  - b) loodusvarade rent;
  - c) kapitalirent.

Kõik need rendilepingud on seotud mittefinantsvara kasutamisega.

- Kasutusrendi ja loodusvarade rendi puhul majanduslik omandiõigus ei muutu ning juriidiline omanik on jätkuvalt vara majanduslik omanik. Loodusvarade renti kasutatakse loodusvarade puhul, nagu maa ja raadio-spektrid. Kasutusrenti kasutatakse kõigi muude mittefinantsvarade puhul.
- Kapitalirendi puhul muutub vara majanduslik omandiõigus ning vara juriidilist omanikku ei käsitata majandusliku omanikuna. Kapitalirenti saab kohaldada kõigi mittefinantsvara liikide suhtes, sealhulgas mõnel juhul ka loodusvarade suhtes.

- 15.05 Igal varal, nagu kaubal ja teenusel, loodusvaral, finantsvaral või kohustusel, on nii juriidiline omanik kui ka majanduslik omanik. Paljudel juhtudel on majanduslik ja juriidiline omanik sama. Kui majanduslik omanik ja juriidiline omanik ei ole sama, siis juriidiline omanik on andnud vastutuse vara majandustegevuses kasutamisega seotud riski eest majanduslikule omanikule koos kaasnevate hüvedega. Vastutasuks võtab juriidiline omanik majanduslikult omanikult vastu maksed muu riskide ja hüvede paketi eest.

Tabel 15.1. Kolme erinevat liiki rendi kirjendamine

Rendilepingu liik	Kirjendamise meetod kasutaja jaoks
Kasutusrent (v.a loodusvarad)	Kasutaja ei ole mittefinantsvara majanduslik omanik Rendimaksud kirjendatakse maksetena teenuse eest, vahetarbimise või valitsemissektori, kodumajapidamiste ja KTKTide lõpptarbimiskulutustena
Loodusvarade rent (ainult loodusvarade puhul)	Kasutaja ei ole loodusvara majanduslik omanik. Maksed on rent (omanditulu).
Kapitalirent	Kasutaja on rendileandja antud laenuga rahastatud mittefinantsvara majanduslik omanik. Maksed on enamjaolt laenu tagasimakse ja laenu eest tasutavad intressimaksud. Kui laenuandja on finantsvahendusettevõtte, võib osa intressimaksetest kirjendada kaudselt mõõdetavate finantsteenustena (FISIM). See makse klassifitseeritakse vahetarbimise või valitsemissektori, kodumajapidamiste ja KTKTide lõpptarbimiskulutuseks.

Tabel 15.2. Kolme erinevat liiki rendilepingu kirjendamine tehingu liigi põhjal

Tehingu liik	Kasutamise liik ja asjaomane vara
Vahetarbimine	Toodetud vara, näiteks masinate ja intellektuaalomandi-õiguste kasutusrent FISIM kapitalirendilepingu alusel
Põhivara kulum	Ainult toodetud varade ja ainult majandusliku omaniku puhul
Lõpptarbimiskulutused	Kestvuskaupade kasutusrent Kestvuskaupade ost (sealhulgas siis, kui seda rahastatakse kapitalirendi või järelmaksuga ostu kaudu) FISIM lõpptarbijatele suunatud kapitalirendi alusel
Mittefinantsvarade ost	
Kapitalimahutus põhivarasse	Toodetud varade ost (sealhulgas siis, kui seda rahastatakse kapitalirendi kaudu)
Loodusvarade soetamine	Loodusvarade ost, sealhulgas õigus kasutada loodusvarasid nende lõppemiseni
Muu mittetoodetud vara soetamine	Loodusvara pikemaajalise kasutamiseõiguse ost, näiteks püügikvoot
Omandituluga seotud maksed	
Rent	Loodusvarade rent, st makse loodusvara kasutamise eest
Intress	Kapitalirent, st mittefinantsvara ost, mida rahastatakse laenuga samal ajal
Finantstehing: laen	Kapitalirent, st mittefinantsvara ost, mida rahastatakse laenuga samal ajal

15.06 *Määratlus:* kauba ja teenuse, loodusvara, finantsvara või kohustuse majanduslik omanik on institutsionaalne üksus, kellel on õigus saada hüvesid, mis on seotud vara kasutamisega majandustegevuse käigus, sest ta on võtnud enda kanda kaasnevad riskid.

15.07 *Määratlus:* kauba ja teenuse, loodusvara, finantsvara ja kohustuse juriidiline omanik on institutsionaalne üksus, kellel on seadusjärgselt püsivalt õigus saada nende varadega seotud hüvesid.

Kasutusrent

- 15.08 *Määratlus:* kasutusrent on rent, mille puhul juriidiline omanik on omanik ka majanduslikus mõttes, võttes enda kanda varaga kaasnevad tegevusriskid ja saades varast majanduslikku kasu, küsides tasu selle kasutamise eest tootmistegevuses.
- 15.09 Kasutusrendi üks tunnus on, et juriidiline omanik vastutab vara remondi ja hoolduse eest.
- 15.10 Kasutusrendi korral jääb vara rendileandja bilanssi.
- 15.11 Toodetud varade eest kasutusrendi alusel tehtud makseid nimetatakse rendiks ning neid kirjendatakse maksetena teenuse eest (vt tabel 15.2). Kasutusrendi eripära on parim kirjeldada seoses seadmetega, sest kasutusrendilepingutes käsitletakse sageli sõidukeid, kraanasid, puurmasinaid jne. Kasutusrendilepingu võib siiski sõlmida mis tahes mittefinantsvara kohta. Rendileandja osutatud teenus ei ole pelgalt varaga varustamine. See sisaldab ka muid elemente, nagu mugavus ja turvalisus. Seadmete puhul on rendileandjal või seadmete omanikul tavaliselt heas töökorras seadmete tagavara, mida saab nõudmisel või lühikese etteteatamisajaga rentida. Rendileandja peab tavaliselt olema seadmete käitamise spetsialist. See on oluline väga keerukate seadmete, näiteks arvutite puhul, sest rendilevõtjal ei pruugi olla vajalikke teadmisi või vahendeid selleks, et seadmeid nõuetekohaselt hooldada. Rendileandja võib tõsise või pikaajalise rikke korral ka seadmed asendada. Hoone puhul on rendileandja vastutav hoone struktuurilise terviklikkuse eest ja näiteks on ta vastutav asendamise eest loodusõnnetusest põhjustatud kahju korral ning tavaliselt on tema ülesanne tagada, et liftid, kütte- ja ventilatsioonüsteemid toimiksid nõuetekohaselt.
- 15.12 Kasutusrent arenes algselt välja, et vastata nende kasutajate vajadustele, kes vajavad teatavat liiki seadmeid ainult korrapäraste ajavahemike järel. Mitmed kasutusrendilepingud on sõlmitud lühikeseks ajavahemikuks, kuigi rendilevõtja võib tähtaja lõppedes lepingut uuendada ning sama kasutaja võib kasutada sama seadet mitu korda. Kuna masinad muutuvad üha keerulisemaks, eelkõige elektroonika valdkonnas, on rendileandja pakutavad teenused ja tagavaraseadmed olulised tegurid, mis võivad mõjutada kasutajat eelistama rentimist ostmisele. Muud tegurid, mis võivad veenda kasutajaid pigem rentima pikaks perioodiks kui ostma, on selle mõju ettevõtte bilansile, rahavoole või maksukohustusele.

Kapitalirent

- 15.13 *Määratlus:* kapitalirendi puhul on rendileandja vara juriidiline omanik, kuid rendilevõtja on majanduslik omanik, sest viimane kannab tegevusriskid ning saab majanduslikku kasu vara kasutamisest tootmistegevuses. Vastutasuks võtab rendileandja rendilevõtjalt vastu muu riskide ja hüvede paketi, mis on laenuga seotud tagasimaksete vormis. Kuigi rendileandja on vara juriidiline omanik, siis enamikul juhtudel ei anna ta seda ise füüsiliselt üle, vaid nõustub, et see toimetatakse otse rendilevõtjale. Kapitalirendi üks tunnus on, et majanduslik omanik vastutab vara mis tahes vajaliku remondi ja hoolduse eest.
- 15.14 Kapitalirendi puhul näidatakse, et juriidiline omanik annab rendilevõtjale laenu, mida rendilevõtja kasutab vara omandamiseks. Pärast seda näidatakse vara rendilevõtja bilansis ja mitte rendileandja bilansis; vastav laen näidatakse rendileandja varana ning rendilevõtja kohustusena. Kapitalirendi makseid ei käsitata rendina, vaid arvestusliku laenu intressimaksete ning põhisumma tagasimaksetena. Kui rendileandja on finantsvahendaja, siis osa maksest käsitatakse ka teenustasuna (FISIM).
- 15.15 Kapitalirendilepingu objektiks oleva vara olemus võib sageli olla üsna erinev varadest, mida rendileandja kasutab oma tootmistegevuses: näiteks reisilennuki juriidiline omanik on pank, kuid see on renditud lennuettevõttele. Majanduslikult ei ole mõttekas kirjendada õhusõidukit ega selle põhivara kulumit panga raamatupidamisarvestuses ega jätta neid lennuettevõtte raamatupidamisarvestusest välja. Kapitalirendi abil välditakse õhusõiduki omandiõiguse ja selle väärtuse vähenemise soovimatut kirjendamist ning samal ajal säilib mõlema poole omakapitali kogu rendiperioodi jooksul õigena.
- 15.16 On tavaline, et kapitalirendilepingu kestus kattub vara kogu majandusliku eluea pikkusega. Sel juhul vastab arvestusliku laenu maksumus rendilepingu kohaselt tehtavate maksete nüüdisväärtusele. See summa katab vara maksumuse ning tavaliselt hõlmab ka rendileandja poolt küsitavat tasu, mida kogutakse rendiperioodi jooksul. Rendileandjale korrapäraselt tehtavaid makseid saab kirjendada nelja komponendina: arvestusliku laenu intressimaksed, laenu põhiosa tagasimaksed, rendileandja tasu ja FISIM (kui rendileandja on finantsvahendaja). Kui lepingu tingimustes ei ole täpsustatud, kuidas need esimesed kolm elementi on määratletud, peab laenu põhiosa tagasimakse vastama vara väärtuse vähenemisele (põhivara kulum), makstav intress vara kapitalitasuvusele ning teenustasu maksmisele kuuluva kogusumma ja nende kahe elemendi vahelisele erinevusele.

- 15.17 Kapitalirent võib olla ka siis, kui rendilepingu kestus on vara majanduslikust elueast lühem. Sel juhul katab arvestuslik laenu maksumus taas vara maksumuse ja rendileandja poolt küsitava tasu ning rendilepingu tingimuste kohaselt tehtavate teenustasude väärtuse. Rendileandjale korrapäraselt tehtavad maksed kirjendatakse kui arvestusliku laenu intressimaksed ja põhiosa tagasimaksed, rendileandja tasu ning FISIM (juhul kui rendileandja on finantsvahendaja). See võib sisaldada ka ettemakseid vara tagasiostmiseks rendiperioodi lõpul. Rendiperioodi lõpul võib kanda vara üle rendilevõtja bilanssi sõltuvalt lepingulisest kokkuleppest. Laenu jääksumma väärtus on võrdne rendiperioodi alguses määratud vara eeldatava turuväärtusega rendiperioodi lõpul. Sel hetkel saaks vara tagastada rendileandjale, rendilevõtja võib juriidiliselt omandada vara või võidakse sõlmida uus rendileping.

Kapitalirent eeldab, et rendilevõtja kannab vara kasutamise seotud riskid ja hüved. Seepärast kuulub rendilevõtjale mis tahes kapitalikasum ja -kahjum, mis kaasneb vara eeldatava väärtusega rendiperioodi lõpul. Kui rendilevõtja saab rendiperioodi lõpul vara juriidiliseks omanikuks, siis sularahamaksed kirjendatakse laenu tagasimaksena, sest vara on juba rendilevõtja bilansis.

Kui vara tagastub rendileandjale, kirjendatakse vara ostu kajastav tehing vara jooksva turuväärtusega. Laekumisi kasutatakse, et maksta tagasi laenu tasumata summa, ning nende summade mis tahes erinevused kirjendatakse kapitalisiirdena. Rendiperioodil tehtud maksed hõlmavad sageli ettemakseid vara omandamiseks, seega toimub tehing ilma sularahata, sest laen on selleks hetkeks tagasi makstud juba täies mahus.

Kui lepitakse kokku rendiperioodi pikendamises, on vaja analüüsida uut lepingut, et selgitada, kas see on kapitalirendi jätkamine või kasutusrent.

- 15.18 Kuigi kasutusrendilepingu kestus on üldjuhul mitu aastat, siis rendilepingu kestus ei määra kindlaks seda, kas rentimist tuleks käsitleda kasutus- või kapitalirendina. Mõnel juhul võidakse vara anda rendile lühikeseks ajaks, korraga ehk ainult üheks aastaks, kuid leping sisaldab tingimust, et rendilevõtja võtab kogu vastutuse vara eest, sealhulgas kannab kõik hoolduse ja erakorralise kahjuga seotud kulud. Isegi kui rendiperiood on lühike ning isegi kui rendileandja ei ole finantsasutus, siis juhul, kui rendilevõtja kannab enamiku riskidest, mis on seotud vara kasutamisega tootmises, ning saab ka hüved, siis rent kirjendatakse kapitalirendi ja mitte kasutusrendina. Praktikas on siiski keeruline vältida kirjendamist ettevõtte raamatupidamisarvestuses, mis järgib rahvusvahelisi raamatupidamisstandardeid, mille kohaselt kapitalirendilepinguteks loetakse ainult neid rendilepinguid, mille kestus hõlmab suurema osa vara majanduslikust elueast.

- 15.19 Mis tahes ettevõtte, mis spetsialiseerub kapitalirendile, isegi kui teda kutsutakse kinnisvaraettevõtteks või õhusõidukite rendiettevõtteks, klassifitseeritakse finantsvahendusettevõtteks, kes pakub laene üksustele, kes rendivad neilt varasid. Kui rendileandja ei ole finantsvahendusettevõtte, jagatakse arvestusliku laenuga seotud maksed ainult põhiosa tagasimakseteks ja intressideks; kui rendileandja on finantsasutus, lisandub täiendav komponent, mis kajastab teenustasu (FISIM).

- 15.20 Järelmaksuga ost on kapitalirendi liik.

Määratlus: järelmaksuga ostu puhul müüakse kestvuskau ostjale tulevikus tehtavate kokkulepitud maksete vastu. Ostja saab kauba kohe oma valdusse, kuigi juriidiliselt jääb see rendileandja omandiks tagatisena seniks, kuni rendilevõtja on teinud kõik kokkulepitud maksed.

- 15.21 Järelmaksuga ost piirdub tavaliselt ainult tarbekestvuskaupeadega ning enamik ostjaid on kodumajapidamised. Järelmaksuga ostu lepingute rahastajateks on tavaliselt iseseisvad institutsionaalsed üksused, kes tegutsevad tihedas koostöös kestvuskaupeade müüjatega.

- 15.22 Järelmaksuga ostu puhul kirjendatakse kestvuskau viisil, nagu ostja oleks selle soetanud päeval, mil ta sai vara enda valdusse, ja turuhinnaga, mis oleks makstud samaväärse tehingu korral. Ostja saab samasuguse väärtusega arvestusliku laenu. Ostja maksed rahastajale kirjendatakse põhiosa tagasimaksete ja intressimaksetena, kasutades sama meetodit, mida kapitalirendi korral. Järelmaksuga ostu lepingu rahastajate tootmistegevuseks on finantsvahendus. Kuna lepingu rahastajad tavaliselt ei võta oma teenuste eest otse tasu, siis nende kogu toodang on FISIM, mida arvutatakse järgmiselt: saadav omanditulu miinus makstav intress. Nagu ka tavalise kapitalirendi puhul, võib makstava intressi määramine olla keeruline ja seepärast tuleb see määrata hinnanguliselt.

Loodusvarade rent

- 15.23 *Määratlus:* loodusvarade rent on rent, mille puhul loodusvarade omanik teeb loodusvarad rendilevõtjale kättesaadavaks makse eest, mida kirjendatakse rendina.

- 15.24 Loodusvarade rendi puhul jääb vara rendileandja bilanssi, kuigi rendilevõtja seda kasutab. Loodusvara väärtuse mis tahes vähenemine kirjendatakse mittetootetud vara majandusliku vähenemisena (K.21 – loodusvarade kahanemine). Seda ei kirjendata tehinguna, mis on sarnane põhivara kulumiga, sest ei ole põhivara, mis kuluks. Rendina kirjendatakse üksnes loodusvarade rendi alusel tasumisele kuuluvad maksed.
- 15.25 Klassikaline näide loodusvarade rendi objektist on maa. Samal viisil kirjendatakse ka muude loodusvarade, nt puidu, kalade, vee, maavarade ja raadiospektrite kasutamine.

Loodusvarade kasutusload

- 15.26 Loodusvarade kasutuslube võivad välja anda valitsusasutused, kuid neid võivad välja anda ka eraomanikud, nt põllumajandustootjad ja ettevõtted.
- 15.27 Loodusvarade kasutuslube saab kirjendada kolmel erineval viisil (vt tabel 15.3):
- rendiperioodi lõppedes võib omanik pikendada luba või keelduda väljastamast luba vara kasutamise jätkamiseks;
  - omanik võib lubada kasutada vara pikaajaliselt sellisel viisil, et tegelikult kontrollib vara kasutamist kõnealusel perioodil kasutaja, omanik aga sekkub vähe või ei sekku üldse;
  - omanik lubab kasutada vara selle lõppemiseni.

Esimene võimalus kirjendatakse loodusvarade rendi lepinguna ning see tuleks kirjendada rendina.

Teise võimalusega võidakse lisaks rendi kirjendamisele luua kasutajale vara, mis on erinev loodusvarast endast, kuid mille puhul loodusvara väärtus ja selle kasutamist võimaldav vara on omavahel seotud.

Kõnealust vara (kategooria AN.222) kajastatakse ainult siis, kui selle väärtus (ehk kasu valdajale, mis ületab rendileandjale makstava väärtuse) on realiseeritav vara üleandmisega. Esimesel korral võetakse neid arvesse vara majandusliku tekkimisenä (kategooria K.1, vt punkti 6.06 alapunkt g). Kui vara väärtust ei realiseerita, muutub see rendiperioodi lõppedes lähedaseks nullile.

Kolmanda variandi tulemus on loodusvara müük (või ehk ka sundvõõrandamine).

Tabel 15.3. Loodusvarade kolme erinevat liiki kasutuslubade kirjendamine

Kasutusviis	Kirjendamise meetod
Luba ajutiseks kasutamiseks, võimalik, et pikaks ajaks	Loodusvarade rent: rent (omanditulu)
Kasutaja kontrollib vara pikemaajaliselt; kasutaja kannab riskid ja saab hüved; luba on üleantav realiseerimisväärtusega	Rent ja uue vara loomine loodusvarade kasutamise õiguse eest
Vara kasutamine selle lõppemiseni; alaline kasutamine (kõik riskid kannab ja hüved saab kasutaja)	Loodusvarade müük

- 15.28 Loodusvarade rendi, uue vara loomise ning loodusvara müügi eristamisel on peamine kriteerium riskide ja hüvede üleminek. Loodusvara on müüdnud, kui kõik riskid ja hüved on üle läinud. Uus vara on loodud, kui riskide ja hüvede ülemineku tulemuseks on eraldiseisev ja üleantav luba, millel on realiseerimisväärtus. Muude kriteeriumide (nt eelnevalt kokku lepitud maksed, ettemaks, loa kestus ning käsitlemine ettevõtte raamatupidamisarvestuses) kasutamine võib olla eksitav, sest need ei pruugi kajastada riskide ja hüvede üleminekut.
- 15.29 Mitteresidendid võivad omandada loodusvarasid, näiteks maad ja maavarasid. Loodusvarade müüki ei kirjendata müügina mitteresidendist üksusele. Sellisel juhul luuakse tinglik residendist üksus, kellel on loodusvara omandiõigus, ja mitteresidendist üksus omandab seejärel tingliku residendist üksuse aktsiad. Samalaladset kirjendamist kasutatakse juhul, kui residendid soetavad loodusvarasid mujal maailmas.

15.30 Valitsemissektori tulud teatavat liiki loodusvaradest (nt tulud naftast ja maagaasist) võivad sisaldada mitmeid erinevaid tehinguid. Näited:

- a) loodusvarade rendist saadav rent;
- b) mittetoodetud vara paigutamine, nt loodusvarade müük või loodusvarade pikaajalist kasutamist käsitlevate litsentside müük;
- c) dividendid loodusvarasid kasutatavelt riigi osalusega äriühingutelt;
- d) loodusvarasid kasutavate ettevõtete poolt makstav ettevõtte tulumaks.

Spetsiifilised tegevusload

15.31 Lisaks vara kasutamise litsentsidele ja rendilepingutele võib anda loa konkreetseks tegevuseks sõltumatult mis tahes varadest, mida tegevuses kasutatakse. Load ei sõlta kvalifitseerumiskriteeriumidest (näiteks eksami sooritamine, et kvalifitseeruda autojuhtimise õiguse saamiseks), kuid lubade eesmärk on piirata nende individuaalsete üksuste arvu, kellel on õigus selle tegevusega tegeleda. Selliseid lube võivad välja anda valitsusasutused või erasektori institutsionaalsed üksused ning neil kahel juhul on käsitlus erinev.

Tabel 15.4. Mittefinantsvarade kasutamise ja ostu kirjendamine tehingu ja voo liigi alusel

Tehingu liik	Kasutamise/ostmise liik ning vara liik ja makse liik
Vahetarbimine	Toodetud vara kasutusrent, nt masinad ja intellektuaalomandiõigused Korrapärased maksed äriühingutelt veega varustamise eest Kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM), mis on seotud kapitalirendi pakkumisega
Põhivara kulum	Ainult toodetud varade ja majandusliku omaniku puhul
Lõpptarbimiskulutused	Kestvuskapade kasutusrent Kestvuskapade ost, sealhulgas siis, kui seda rahastatakse kapitalirendi või järelmaksuga ostu lepingu kaudu
Mittefinantsvarade ost	
Kapitalimahutus põhivarasse	Toodetud varade ost (sealhulgas siis, kui seda rahastatakse kapitalirendi kaudu)
Loodusvarade soetamine	Loodusvara ost, sealhulgas õigus kasutada loodusvara selle lõppemiseni Loodusvara pikemaajalise kasutamiseõiguse ost, nt püügikvoot
Muu mittetoodetud vara soetamine	Üleantav osaajalise kasutamise õigus Kolmandale isikule üleantava lepingu ost Tulevase tootmisega seotud lepingud, näiteks lepingud jalgpallurite või kirjanikega
Makse omandituluna	Loodusvarade rent, st makse loodusvarade lühiajalise kasutamise eest
Rent	Korrapärased maksed veevõtuõiguse eest Kapitalirent, st mittefinantsvara ost, mida rahastatakse samaaegselt laenuga
Sissetulekute ülekanne	Valitsemissektori poolt välja antud spetsiifilised tegevusload, mis ei sõlta kvalifitseerumise kriteeriumidest või mille eest nõutav maks on ebaproportsionaalne võrreldes lubade süsteemi haldamiskuludega
Muud tootmismaksud	Valitsemissektori väljastatud heiteload, et kontrollida koguheidet
Finantstehing: laen	Kapitalirent, st mittefinantsvara ost, mida rahastatakse laenuga samal ajal
Vara muu mahumuutus	Loodusvarade lõpuni kasutamine omaniku poolt Ebaseaduslik metsaraie, kalapüük või jahipidamine (kultiveeritud varade või loodusvarade hüvituseeta võõrandamine)
Vara hinnamuutus	Varadena kirjendatud lepingute, litsentside ja lubade kehtivuse lõppemine

- 15.32 Kui valitsusasutused piiravad lubasid väljastades näiteks taksodena kasutatavate autode arvu või piiravad kasiinode arvu, siis tegelikult nad loovad tunnustatud ettevõtjatele monopoolseid kasumeid ning saavad osa kasumist lõivuna. Kõnealused lõivud kirjendatakse muude maksudena. Seda põhimõtet kohaldatakse kõigil juhtudel, kui valitsusasutused annavad välja lube, et piirata nende üksuste arvu, kes tegutsevad teatavas valdkonnas, kus piirav määratakse kindlaks suvaliselt ning see ei sõltu ainult kvalifitseerumiskriteeriumidest.
- 15.33 Põhimõtteliselt juhul, kui luba on kehtiv mitu aastat, kirjendatakse makse tekkepõhiselt nii, et tulevasi aastaid hõlmava loamaksu summa jaoks tehakse teine saadavate/makstavate arvete kirje.
- 15.34 Loa soetamise ajendiks on, et loa omanik usub, et ta saab seeläbi õiguse saada monopoolset kasumit juhul, kui tulevikus saadavad tulud on suuremad kui nendega seotud õiguste soetamise maksed. Loaomanikule tekkivaid hüvesid, mis ületavad loa väljastajale laekuvat väärtust, käsitatakse varana juhul, kui loaomanik saab need realiseerida vara üleandmise teel. Vara liiki kirjeldatakse kui spetsiifilist tegevusluba (AN.223).
- 15.35 Spetsiifiline tegevusluba kirjendatakse varana esmalt vara muude mahumuutuste kontol. Väärtuse muutused, nii suurenemised kui ka vähenemised, kirjendatakse ümberhindluskontol.
- 15.36 Loa väärtus varana määratakse kindlaks summana, millega seda saaks müüa, või juhul, kui selline hind ei ole kättesaadav, siis arvutatakse see monopoolse kasumi tulevaste voogude nüüdisväärtusena. Kui luba müüakse edasi, siis uus omanik omandab õiguse saada valitsusasutustelt hüvitist juhul, kui luba tühistatakse, ning samuti omandab ta õiguse teenida monopoolset kasumit.
- 15.37 Valitsusasutuste väljastatud spetsiifilist tegevusluba käsitatakse varana ainult siis, kui täidetud on kõik järgmised tingimused:
- asjaomase tegevuse puhul ei kasutata valitsusasutusele kuuluvat vara; kui kasutatakse valitsusasutusele kuuluvat vara, siis vara kasutusluba käsitatakse kasutusrendina, kapitalirendina, loodusvarade rendina või ka vara soetamisena, mis annab litsentsi omanikule õiguse kasutada kõnealust vara omal äranägemisel pikaajaliselt;
  - loa väljaandmisel ei kohaldata kvalifitseerumiskriteeriume; selliseid lube käsitatakse kas maksudena või maksetena teenuste eest;
  - lubade arv on piiratud ja seega saab loa omanik asjaomase tegevusega tegelemisel monopoolset kasumit;
  - loa omanik peab saama müüa loa kolmandale isikule.

Kui mõni eespool osutatud tingimus ei ole täidetud, siis käsitatakse makseid maksudena või maksetena teenuste eest.

- 15.38 Muu kui valitsemissektorisse kuuluva üksuse puhul on võime piirata osalemist teatavas tegevuses märksa vähem levinud. Sellega on näiteks tegemist siis, kui kutseliitu kuulumine on kas kohustuslik või soovitatav ning osalejate arvule on kehtestatud range piirang. Teine näide on see, kui kinnisvara omanik piirab tema valdustes tegutsevate üksuste arvu, nt kui hotell lubab ainult ühel taksoettevõtjal külastajaid teenindada. Sellist tüüpi juhtudel käsitatakse lubasid maksetena teenuste eest. Üldiselt kirjendatakse makseid tekkepõhiselt kogu ajavahemiku jooksul, mil luba kehtib. Põhimõtteliselt puudub põhjendus, miks neid lube ei võiks käsitada varadena juhul, kui need oleksid kaubeldavad, kuigi seda ei pruugita üldiselt teha.

- 15.39 Muu kui valitsemissektorisse kuuluva üksuse väljastatud spetsiifilist tegevusluba käsitatakse varana ainult siis, kui täidetud on kõik järgmised tingimused:

- asjaomase tegevuse puhul ei kasutata loa väljaandjale kuuluvat vara; kui kasutatakse loa väljaandjale kuuluvat vara, siis vara kasutusluba käsitatakse kasutusrendi, kapitalirendi või loodusvarade rendina;
- lubade arv on piiratud ja seega saab loa omanik asjaomase tegevusega tegelemisel monopoolset kasumit;
- loa omanik peab saama juriidiliselt ja praktiliselt müüa loa kolmandale isikule.

Kui mõni eespool osutatud tingimus ei ole täidetud, siis maksed kirjendatakse maksetena teenuste eest.

- 15.40 Valitsusasutused annavad välja heitelube, et kontrollida koguheidet. Kõnealused load ei hõlma loodusvara kasutamist, sest atmosfääril ei ole määratud väärtust ja seega ei ole see majandusvara, ning seepärast klassifitseeritakse loa eest nõutavad lõhivad maksudeks. Load on kaubeldavad ning nende jaoks on olemas aktiivne turg. Seepärast on load varad ning nende väärtus on turuhind, millega neid saab müüa.

Avaliku ja erasektori partnerlus (PPP)

- 15.41 Avaliku ja erasektori partnerlus (PPP) on pikaajaline leping kahe üksuse vahel, millega üks üksus soetab või moodustab vara või varade kogumi, kasutab seda teatava ajavahemiku ning seejärel annab vara üle teisele üksusele. Selline kord toimib tavaliselt eraettevõtte ja valitsusasutuse vahel, kuid on võimalikud ka muud kombinatsioonid, näiteks võib üks pool olla avalik-õiguslik äriühing või teiseks pooleks eraõiguslik kasumitaotluseta institutsioon.

Valitsusasutused osalevad avaliku ja erasektori partnerluses erinevatel põhjustel, nagu lootus, et erasektori juhtimisega kaasneb tõhusam tootmine, et saadakse juurdepääs suuremale rahastamisallikate valikule, ja soov vähendada valitsemissektori võlga.

Lepingu kehtivuse ajal on PPP töövõtjal juriidiline omandiõigus. Pärast lepinguperioodi lõppemist on valitsusasutusel nii majanduslik kui ka juriidiline omandiõigus.

Avaliku ja erasektori partnerluse käsitlemise üksikasjad on esitatud 20. peatükis „Valitsemissektori arvepidamine”.

Teenuste kontsessioonilepingud

- 15.42 Teenuste kontsessioonilepingud annavad ettevõttele ainuõiguse osutada teatavaid teenuseid. Näiteks avalike teenuste kontsessiooni puhul sõlmib eraettevõtte kokkuleppe valitsusasutusega, et saada kommunaalvõrkude (nt veevarustusüsteem või tasuline maantee) käitamise, hooldamise ning neisse investeringute tegemise ainuõigus teatavaks arvuks aastateks. Teenuste kontsessioonilepinguid ei kirjendata varadena, kui need ei ole üleantavad või kui nende väärtust ei saa realiseerida üleandmise teel.

Kaubeldavad kasutusrendilepingud (AN.221)

- 15.43 Kaubeldavad kasutusrendilepingud on kolmanda isiku omandiõigused, mis on seotud mittefinantsvaraga, mis ei ole loodusvara. Rendilevõtja peaks saama rentimisest majanduslikke hüvesid, mis ületavad makstavad tasud, ning rendilevõtja peaks saama realiseerida kõnealused hüved nende üleandmisega. Rendi väärtus on rendilevõtja kasu, mis ületab rendileandjale makstava summa. Kaubeldavad kasutusrendilepingud võivad hõlmata erinevaid rendilepinguid ning kasutusrendi lepinguid. Näiteks üürnik saab üürida korteri edasi kolmandale isikule.

Ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus (AN.224)

- 15.44 Kolmanda isiku omandiõigusega seotud varad võivad tuleneda ka tulevaseks tootmiseks sõlmitud lepingutest. Selliste lepingute väärtus on rendilevõtja kasu, mis ületab rendileandjale makstava summa. Näited:

- a) ainuõigus isiku palkamiseks (nt jalgpallurid) või kirjanduslike teoste või muusikateose esituste avaldamiseks. Nende õiguste väärtus on kasum, mida saab teenida, andes õigused üle hinnaga, mis on kõrgem kui kehtiva lepingu tühistamisega kaasnevad kulud;
- b) osajalise kasutamise õigus. Ainult osa osajalise kasutamise õigusest tuleb käsitada vara soetamisena:
  - 1) kui omanikul on määratud ala, mis on tema kasutuses alaliselt, kui ta omab õigust tegutseda skeemi korralduskomitee osana või saab soovi korral õiguse müüa või parandada, siis on kõnealune õigus tõenäoliselt majaga sama liiki vara;
  - 2) kui omanikul on tähtajaline leping, mille alusel on tal kasutamiseks mõnda liiki majutus teataval ajavahemikul kindlaksmääratud perioodil, siis tõenäoliselt on see ettemakstud rent, st kodumajapidamiste ettemakstud lõpptarbimiskulutus;
  - 3) seda ettemakstud rendiõigust võiks saada ajutiselt edasi rentida või ülejäänud rendiperioodiks müüa üleantava kasutusrendina;
  - 4) punktidel põhinevas skeemis osalejale võib olla üksnes varana saadav arve.

16. PEATÜKK

KINDLUSTUS

SISSEJUHATUS

- 16.01 Kindlustus on tegevus, mille abil institutsionaalsed üksused või üksuste rühmad kaitsevad end teatavate määratlematute sündmuste negatiivsete finantstagajärgede eest. Kindlustust on kahte liiki: sotsiaalkindlustus ja muu kindlustus.
- 16.02 Sotsiaalkindlustus on skeem, mis hõlmab sotsiaalseid riske ja vajadusi. See korraldatakse sageli rühma jaoks ühiselt ning skeemis osalemine on üldiselt kohustuslik või kolmanda isiku poolt soovitatav. Sotsiaalkindlustus sisaldab sotsiaalkindlustusskeeme, mille kehtestab ning mida kontrollib ja rahastab valitsemissektor, ja tööga seotud skeeme, mida pakuvad või korraldavad tööandjad oma töötajate nimel. Sotsiaalkindlustust kirjeldatakse 17. peatükis.
- 16.03 Muu kindlustus kui sotsiaalkindlustus pakub kindlustuskaitset selliste juhtumite vastu nagu surm, partneri üleelamine, tulekahju, loodusõnnetused, üleujutus, liiklusõnnetused jne. Surma ja üleelamise vastu kindlustamine on elukindlustus ning kõigi muude juhtumite vastu kindlustamine on kahjukindlustus.
- 16.04 Käesolevas peatükis käsitletakse elu- ja kahjukindlustust. Selles kirjeldatakse kindlustustegevuse arvepidamist.
- 16.05 Kindlustusega seotud õigused ja kohustused määratakse kindlaks kindlustuslepingus. Kindlustusleping on leping kindlustusandja ja muu institutsionaalse üksuse (nn kindlustusvõtja) vahel. Lepingu kohaselt tasub kindlustusvõtja kindlustusandjale kindlustuspreemiaid ja teatava juhtumi toimumise korral maksab kindlustusandja kindlustusvõtjale või määratud isikule hüvitist. Sel moel kaitseb kindlustusvõtja end teatavate riskide eest; kindlustusandja koondab riskid, et ta saaks kindlustuspreemiatest rohkem tulu, kui ta peab nõuete rahuldamiseks välja maksma.
- 16.06 Kindlustuslepingus määratakse kindlaks asjaosaliste rollid, mis on järgmised:
- a) kindlustusandja, kes pakub kindlustuskaitset;
  - b) kindlustusvõtja, kes peab tasuma kindlustuspreemiaid;
  - c) soodustatud isik, kes saab hüvitist;
  - d) kindlustatud isik või objekt, kelle või millega on risk seotud.
- Tegelikuses võivad kindlustusvõtja, soodustatu ja kindlustatu olla sama isik. Kindlustuslepingus nimetatakse kõnealused rollid ja määratakse kindlaks neid täitvad isikud.
- 16.07 Levinuim kindlustusvorm on otsekindlustus, mille puhul institutsionaalsed üksused kindlustavad end kindlustusandja juures teatavate riskide finantstagajärgede vastu. Kuid otsekindlustusandjad võivad end omakorda kindlustada, kindlustades osa otsekindlustatud riske muude kindlustusandjate juures. Seda nimetatakse edasikindlustuseks ja asjaomase teenuse osutajaid edasikindlustusandjateks.

Otsekindlustus

- 16.08 Otsekindlustust on kahte liiki: elukindlustus ja kahjukindlustus.
- 16.09 *Määratlus:* elukindlustus on tegevus, mille puhul kindlustusvõtja tasub kindlustusandjale korrapäraselt makseid, mille eest kindlustusandja tagab soodustatud isikule kokkulepitud summa või annuiteedi maksmise teataval kuupäeval või varem, kui kindlustatu sureb enne seda kuupäeva. Elukindlustuslepinguga võib näha ette hüvitised mitmesuguste riskide puhul. Näiteks vanadusega seotud riski korvamiseks sõlmitud elukindlustuslepingu alusel võidakse hüvitist maksta, kui kindlustatu saab 65-aastaseks, ja pärast kindlustatu surma võib tema üleelanud abikaasa saada hüvitist kuni surmani.
- 16.10 Elukindlustus hõlmab ka lisakindlustust isikukahju, sealhulgas töövõimetuse vastu, kindlustust surmaga lõppeva õnnetuse vastu ja kindlustust puudega lõppeva õnnetuse või haiguse vastu.
- 16.11 Teatavad elukindlustusliigid näevad ette hüvitise maksmise kindlustusjuhtumi toimumise korral, näiteks hüpoteeklaenuga seotud kindlustus, mille puhul makstakse hüvitist hüpoteegi kustutamiseks üksnes siis, kui tuluteenija sureb enne asjaomase laenu tähtpäeva. Enamik neist liikidest sisaldab olulist kogumiselementi, mis on ühendatud riskide katmise elementidega. Suure kogumiselementi tõttu käsitletakse elukindlustust säästmise viisina ja asjaomased tehingud kirjendatakse finantskontol.

- 16.12 *Määratlus:* kahjukindlustus on tegevus, mille puhul kindlustusvõtja tasub kindlustusandjale korrapäraselt makseid, mille eest kindlustusandja tagab soodustatud isikule kokkulepitud summa maksmise muu juhtumi kui isiku surma korral. Sellised juhtumid on näiteks õnnetused, haigused, tulekahju jms. Õnnetuskindlustus, mis hõlmab inimese eluga seotud riske, klassifitseeritakse enamikus Euroopa riikides kahjukindlustuseks.
- 16.13 Elukindlustuslepingut, millega nähakse ette hüvitise maksmine, kui surm saabub teataval ajavahemikul, kuid mitte muudel asjaoludel, ja mida tavaliselt nimetatakse tähtajaliseks kindlustuseks, käsitatakse rahvamajanduse arvepidamises kahjukindlustusena, sest hüvitist tuleb maksta üksnes konkreetsetel asjaoludel ja mitte muudel juhtudel. Tegelikult ei pruugi tähtajalise kindlustuse eraldamine elukindlustusest kindlustusüksuste arvepidamise viisi tõttu alati võimalik olla. Sel juhul võib tähtajalist kindlustust käsitleda nii nagu elukindlustust.
- 16.14 Elu- ja kahjukindlustus tähendavad mõlemad riskide hajutamist. Kindlustusandjad saavad tavaliselt kindlustusvõtjatele korrapäraselt väikseid kindlustuspreemiaid ja maksavad kindlustuslepinguga kaetud juhtumite toimumise korral nõude esitajatele suuremaid summasid. Kahjukindlustuse puhul hajutatakse riskid kindlustusvõtjate vahel. Kindlustusandja määrab aasta jooksul kindlustusteenuse osutamise eest tasutavad kindlustuspreemiad hüvitiste summa alusel, mida ta peab sel aastal eeldatavasti maksma. Tavaliselt on nõude esitajaid palju vähem kui kindlustusvõtjaid. Üksiku kahjukindlustusvõtja tasutud kindlustuspreemiad ja rahuldatud nõuded ei ole isegi pikas plaanis seotud, kuid kindlustusandja määrab sellise seose kindlaks igal aastal iga kahjukindlustusliigi jaoks. Elukindlustuse puhul on kindlustuspreemiate ja nõuete seos ajas oluline nii kindlustusvõtjale kui ka kindlustusandjale. Elukindlustusvõtja eeldab, et hüvitised, mida ta saab, on vähemalt sama suured kui kindlustuspreemiad, mida ta kuni hüvitise väljamaksmiseni tasub, ja see on säästmise viis. Kindlustusandja peab kindlustusmaksete ja hüvitiste suuruse suhte kindlaksmääramisel arvestama lisaks kindlustuslepingu sellele tahule ka kindlustatute kogumiga seotud kindlustusmatemaatilisi arvutusi eeldatava eluea, sealhulgas surmaga lõppevate õnnetuste riski kohta. Lisaks teenib kindlustusandja kindlustuspreemiate saamise ja hüvitise maksmise vahepeal tulu, investeerides osa saadud kindlustuspreemiatest. See tulu mõjutab samuti kindlustusandja poolt kindlaks määratavat kindlustuspreemiate ja hüvitiste suurust.
- 16.15 Elu- ja kahjukindlustus on väga erinevad ja seepärast tuleb neid arvepidamises erinevalt kirjendada. Kahjukindlustuse puhul toimub kõigi kindlustusvõtjate ja üksikute nõude esitajate vaheline ümberjaotamine jooksva perioodil. Elukindlustuse puhul makstakse aja jooksul tasutud kindlustusmaksed hiljem hüvitistena samale kindlustusvõtjale.

Edasikindlustus

- 16.16 *Määratlus:* kindlustusandja võib end kaitsta ootamatult suure arvu või erakordselt suurte nõuete vastu, sõlmides edasikindlustusandjaga edasikindlustuslepingu. Edasikindlustusseltsid on kogunenud vähestesse finantskeskustesse ja seega on paljud edasikindlustusvood tehingud välismaailmaga. Edasikindlustusandjad sõlmivad tavaliselt edasikindlustuslepingud muude edasikindlustusandjatega, et riske veelgi hajutada. Sellist laiendatud edasikindlustust nimetatakse retrotsessiooniks.
- 16.17 Riske saab piirata ka siis, kui üksikutest kindlustusandjatest koosnev rühm võtab ühisvastutuse ühe kindlustuslepinguga seotud riskide eest. Iga kindlustusandja vastutab üksnes oma osa eest kindlustuslepingus, saab vastava osa kindlustuspreemiatest ja maksab sama osa nõudest või hüvitisest. Kindlustuslepingut haldab juhtiv kindlustusandja või kindlustusmaakler. Lloyds of London on näide kindlustusturust, kus otsesed ja kaudsed riskid on hajutatud paljude kindlustusandjate vahel.
- 16.18 Otsekindlustusandjal on võetud riskide kaudseks katmiseks erinevaid võimalusi. Eristatakse järgmisi edasikindlustusliike:
- proportsionaalne edasikindlustus, mille puhul kindlustusvõtja annab edasikindlustusandjale üle kokkulepitud protsendi kõikidest riskidest või kõikidest otsekindlustuslepingute selgelt piiritletud portfelli riskidest. See tähendab, et otsekindlustusandja kannab asjaomase protsendi kindlustuspreemiatest üle edasikindlustusandjale, kes seejärel rahuldab sama osa nõuetest, kui need tekivad. Sellisel juhul käsitatakse edasikindlustuse vahendustasu, mida edasikindlustusandja kindlustusvõtjale maksab, ettenähtud edasikindlustuspreemiate vahendusena;
  - mitteproportsionaalne edasikindlustus ehk kahju ülemäära edasikindlustus, mille puhul edasikindlustusandja vastutab üksnes juhul, kui otsekindlustusnõude summa ületab kokkulepitud ülemäära. Kui ülemäära ületavaid otsekindlustusnõudeid ei ole või on vähe, võib edasikindlustusandja loovutada osa oma kasumist otsekindlustusandjale. Kasumijaotust käsitletakse arvepidamises nii nagu nõuete väljamaksmise puhul jooksva ülekandena edasikindlustusandjalt otsekindlustusandjale.

Osalevad üksused

16.19 Otsekindlustuses ja edasikindlustuses osalevad institutsionaalsed üksused on valdavalt kindlustusandjad. Kõrvaltegevusena võivad kindlustusega tegeleda ka muud ettevõtted, kuid tavaliselt nõutakse kindlustust reguleerivates õigusnormides, et kindlustustegevuse kõigi tahkude kohta peetaks eraldi arvestust, ja seega on tuvastatav eraldi institutsionaalne üksus, mis klassifitseeritakse kindlustusseltside (S.128) või pensionifondide (S.129) allsektorisse. Muu kindlustustegevusega võib tegeleda ka valitsemissektor, kuid jällegi on tõenäoliselt võimalik kindlaks teha eraldiseisev üksus. Kuigi kindlustustegevuses võivad osaleda ka muud sektorid, eeldatakse allpool, et kõiki kindlustusteenuseid pakuvad residendist või mitteresidendist kindlustusandjad.

16.20 Üksused, mille peamine tegevusala on kindlustusega tihedalt seotud, kuid mis ise riske ei kanna, on kindlustuse abiettevõtted. Need üksused klassifitseeritakse finantsvahenduse abiettevõtete allsektorisse (S.126) ja nende hulka kuuluvad näiteks:

- a) kindlustusmaaklerid;
- b) kindlustusseltse ja pensionifonde teenindavad eraõiguslikud kasumitaoluseta institutsioonid;
- c) üksused, mille põhitegevuseks on tegutseda kindlustusseltside, pensionifondide ja kindlustusturgude järelevalveasutustena.

OTSEKINDLUSTUSE TOODANG

16.21 Kindlustusselts saab kliendilt kindlustuspreemia ja hoiab seda arvel, kuni talle esitatakse nõue või kuni lõpeb kindlustusperiood. Vahepeal investeerib kindlustusselts kindlustuspreemia ja investeerimistulu on lisaraha, millega saab rahuldada maksmisele kuuluvaid nõudeid. Kindlustusselts määrab kindlustuspreemiate suuruse kindlaks nii, et kui kindlustuspreemiate ja neilt teenitud investeerimistulu summast lahutada oodatavad nõuded, jääks alles kasumimarginaal, mille kindlustusselts saab endale jätta; see kasumimarginaal on kindlustusseltsi toodang. Kindlustusturu toodangu hindamisel võetakse arvesse kindlustusandjate kindlustuspreemiate arvutamise põhimõtteid. Selleks määratakse kindlaks neli eraldi kirjet. Need on:

- a) teenitud kindlustuspreemiad;
- b) kindlustuspreemia lisandid;
- c) tekkinud nõuded või maksmisele kuuluvad hüvitised;
- d) kindlustustehnilised eraldised.

Neid kirjeid analüüsitakse üksikshaaval, enne kui asutakse käsitlema otsese kahjukindlustuse, otsese elukindlustuse ja edasikindlustuse toodangu hindamist.

Teenitud kindlustuspreemiad

16.22 *Määratlus:* teenitud kindlustuspreemiad on see osa ettenähtud kindlustuspreemiatest, mis on teenitud aruandeperioodil. Ettenähtud kindlustuspreemiad katavad kindlustuslepingus kokkulepitud ajavahemikku. Ettenähtud kindlustuspreemiate ja teenitud kindlustuspreemiate vahe moodustavad kõrvalepandud ja ettemakstud preemiate eraldisse lisatud summad. Neid summasid käsitatakse kindlustusvõtjate varana. Teenitud kindlustuspreemiate mõiste kindlustuse arvepidamises on kooskõlas rahvamajanduse arvepidamises kasutatava tekkepõhise arvestuse põhimõttega.

16.23 Kindlustuspreemia on korrapäraselt kord kuus või aastas tasumisele kuuluv makse või ühekordne makse, mis tasutakse tavaliselt kindlustusperioodi alguses. Ühekordseid makseid tasutakse tavaliselt suurte projektide puhul, nagu suurte hoonete või seadmete ehitamine, kauba maantee-, raudtee-, mere- või lennutransport.

16.24 Kõnealusel aastal teenitud kindlustuspreemiad arvutatakse järgmiselt:

ettenähtud kindlustuspreemiad,

pluss ettemakstud preemiate eraldis aruandeaasta alguses,

miinus ettemakstud preemiate eraldis aruandeaasta lõpus.

Teisiti väljendades on see arvutus järgmine:

ettenähtud kindlustuspreemiad,

miinus ettemakstud preemiate eraldise muutus (miinus kasv või pluss vähenemine).

- 16.25 Ettemakstud kindlustuspreemiate eraldis ja muud eraldised kajastatakse kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldiste (AF.61) või elukindlustuse kindlustustehniliste eraldiste (AF.62) all. Kindlustustehnilisi eraldisi on kirjeldatud punktides 16.43–16.45.
- 16.26 Kindlustusvõtjad peavad sageli maksma kindlustuspreemiatelt erimaksu. Paljudes riikides on elukindlustuspreemiad kõnealuse kindlustusmaksu kohaldamisalast välja jäetud. Kuna kindlustusandjad peavad selle maksu üle kandma valitsemissektorile, ei kajastata asjaomaseid summasid kindlustusandjate aastaaruannetes. Üksnes suhteliselt väike summa – jooksva aasta seotud jääksumma, mis tuleb veel valitsemissektorile üle kanda – võib kajastuda kindlustusandja bilansis kaubanduskrediidi all. Maksusummasid kui selliseid kindlustusandja arvepidamises ei kajastata. Seda maksu käsitletakse rahvamajanduse arvepidamises tootemaksuna. Eeldatakse, et kindlustusvõtjad tasuvad asjaomased summad otse maksuhalduri kontole.

Kindlustuspreemia lisandid

- 16.27 *Määratlus:* kindlustuspreemia lisandid on tulu, mida kindlustusandjad teenivad, investeerides kindlustustehnilisi eraldisi, mis kujutavad endast kohustusi kindlustusvõtjate ees.
- 16.28 Eriti elukindlustuse, aga vähemal määral ka kahjukindlustuse puhul on teataval perioodil maksmisele kuuluvate hüvitiste või tekkinud nõuete kogusumma sageli suurem kui teenitud kindlustuspreemiate summa. Kindlustuspreemiaid tasutakse tavaliselt korrapäraselt, sageli kindlustusperioodi alguses, kuid nõuded tekivad hiljem ja elukindlustuse puhul tuleb hüvitisi maksta sageli aastaid hiljem. Kindlustuspreemia tasumise ja nõude rahuldamise vahelisel ajal võib kindlustusandja asjaomase summa investeerida ja sellelt tulu teenida. Neid summasid nimetatakse kindlustustehnilisteks eraldisteks. Eraldistelt teenitud tulu võimaldab kindlustusandjatel nõuda väiksemaid kindlustuspreemiaid, kui nad muidu nõuaksid. Osutatud teenuse hindamisel võetakse arvesse nii kõnealuse tulu suurust kui ka kindlustuspreemiaid ja nõuete suhtelist suurust.
- 16.29 Kahjukindlustuse puhul teenitakse kindlustuspreemiaid kogu perioodi vältel, kuigi kindlustuspreemia võib kuuluda tasumisele kindlustusperioodi alguses. Mis tahes ajal enne kindlustuskaitse lõppu peab kindlustusandja arvel olema kindlustusvõtjale maksmisele kuuluv summa, mis on seotud võimalike tulevaste teenuste ja nõuetega. See on üks krediidi vorme, mida kindlustusvõtja annab kindlustusandjale ja mida nimetatakse ettemakstud kindlustuspreemiateks. Samalaadset võidakse nõuded – kuigi kindlustusandja peab need kindlustuslepingus kindlaksmääratud asjaolude ilmnenemise korral rahuldama – välja maksta mõnevõrra hiljem, sageli tasumisele kuuluva summa üle peetavate läbirääkimiste tõttu. See on samuti üks krediidi vorme, mida nimetatakse rahuldamata nõuete eraldiseks.
- 16.30 Elukindlustuses on olemas samasugused eraldised, kuid lisaks sellele on veel kahte liiki kindlustuseraldisi: elukindlustuse kindlustusmatemaatilised eraldised ja kasumiosalusega kindlustuse eraldised. Need on summad, mis on eraldatud hüvitiste maksmiseks tulevikus. Eraldised investeeritakse tavaliselt finantsvaradesse ja saadav tulu on investeerimistulu. Seda võib kasutada majandustegevuse, näiteks kinnisvara rahastamiseks, et tekiks tegevuse netoülejääk eraldi üksuses või kõrvaltegevusena.
- 16.31 Kogu kindlustusvõtjatele omistatavat investeerimistulu kajastatakse tulude esmase jaotamise kontrol kindlustusvõtjatele makstavana. Kahjukindlustuse puhul makstakse sama summa seejärel kindlustusandjale tagasi kindlustuspreemia lisanditena tulude teisese jaotamise kontrol. Elukindlustuse puhul näidatakse kindlustuspreemiaid ja kindlustuspreemia lisandeid finantskontrol.

Korrigeeritud tekkinud nõuded ja maksmisele kuuluvad hüvitised

- 16.32 *Määratlus:* tekkinud nõuded ja maksmisele kuuluvad hüvitised on kindlustusandjate rahalised kohustused soodustatud isikute ees seoses riskiga, et juhtum leiab aset kindlustuslepingus kindlaks määratud ajavahemiku jooksul.
- 16.33 Tekkinud nõuete mõiste kahjukindlustuses ja maksmisele kuuluvate hüvitiste mõiste elukindlustuses on kooskõlas rahvamajanduse arvepidamises kohaldatava tekkepõhise arvestusega.

Kahjukindlustuse korrigeeritud tekkinud nõuded

- 16.34 Nõuded jagunevad makstud nõueteks ja tekkinud nõueteks. Tekkinud nõuded tähendavad aasta jooksul realiseerunud kindlustatud riskidest tulenevalt maksmisele kuuluvaid summasid. See, kas kindlustusvõtja on asjaomasesst sündmusest teatanud, ei ole oluline. Osa nõudeid makstakse välja järgmisel aastal või isegi hiljem. Teisest küljest makstakse jooksva aastal välja nõudeid, mis on seotud eelmistel aastatel aset leidnud juhtumitega. Tekkinud nõuete maksmata osa lisatakse rahuldamata nõuete eraldisele.
- 16.35 Kahjukindlustuse kalendriaastal tekkinud nõuded arvutatakse järgmiselt:

makstud nõuded,

miinus rahuldamata nõuete eraldis aruandeaasta alguses,

pluss rahuldamata nõuete eraldis aruandeaasta lõpus.

Teisiti väljendades on see arvutus järgmine:

makstud nõuded,

pluss rahuldamata nõuete eraldise muutus (pluss kasv või miinus vähenemine).

- 16.36 Välis- ja sisekulud, mida kindlustusandja nõuetega seoses kannab, ei kuulu tekkinud nõuete alla. Need kulud võivad olla sõlmimisega seotud väljaminekud ning kindlustuslepingu, investeeringute ja nõuete haldamise kulud. Osa kuludest ei pruugi olla arvepidamise algandmetes eraldi tuvastatavad. Väliskulud hõlmavad selliste tööde kulusid, mis kindlustusandja tellis muult üksuselt ja mida kirjendatakse seega arvepidamises vahetarbimisena. Sisekulud hõlmavad selliste tööde kulusid, mida teevad kindlustusandja enda töötajad ja mida kirjendatakse seega arvepidamises tööjõukuludena.
- 16.37 Katastroofi korral tekkinud kahju ei mõjuta nõuete väärtust. Katastroofikahjusid kirjendatakse kapitalisiirdena kindlustusandjalt kindlustusvõtjale. Sellise kirjendamise eelis seisneb selles, et kindlustusvõtja kasutatav tulu ei suurene ebamõistlikult, nagu juhtuks nõuete teisiti kirjendamise korral (vt punktid 16.92 ja 16.93).
- 16.38 Kindlustusteenuste tootmine ei toimu üksnes riski realiseerumisel, vaid on pidev protsess. Kahjukindlustuse kindlustusvõtjate tekkinud nõuete tase on siiski aastati erinev ja võib ette tulla juhtumeid, mille tõttu nõuete tase on eriti kõrge. Nõuete volatiilsus ei mõjuta otseselt kindlustusteenuste mahtu ega hinda. Kindlustusandjad määravad kindlaks kindlustuspreemiade suuruse, hinnates nõuete tekkimise tõenäosust. Seepärast kasutatakse toodangu arvutamise valemis korrigeeritud tekkinud nõudeid, mis on nõuete volatiilsusega korrigeeritud hinnang.
- 16.39 Tekkinud nõuete hinnangut võib leida statistiliselt, lähtudes ootuste teooriast, mis põhineb nõuete varasemal tasemel. Tekkinud nõuete varasema suuruse puhul tuleb siiski arvesse võtta selliste nõuete osa, mis rahuldatakse otsekindlustusandja edasikindlustuslepingu tingimuste alusel. Näiteks kui otsekindlustusandjal on kahju ülemmäära edasikindlustus ehk mitteproportsionaalne edasikindlustus, määrab ta kindlustuspreemiade suuruse kindlaks nii, et need kataksid tema edasikindlustuslepinguga kaetud maksimaalse kahju ja edasikindlustusmakse, mida ta peab maksma. Proportsionaalse edasikindlustuslepingu korral määrab ta kindlustuspreemiad kindlaks nii, et need kataksid selle osa nõuetest, mille ta peab rahuldama, ja edasikindlustusmakse.
- 16.40 Tekkinud nõuete volatiilsusega korrigeerimise alternatiivse meetodi puhul kasutatakse raamatupidamisandmeid omavahendite ja tasanduseraldise muutuste kohta. Tasanduseraldise moodustavad summad, mille kindlustusandjad panevad õigus- või haldusnormide kohaselt kõrvale, et katta ebaharilikke või ettenägematult suuri nõudeid tulevikus. Need summad kirjendatakse kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldistena (AF.61).

Elukindlustuse maksmisele kuuluvad hüvitised

- 16.41 Elukindlustuse maksmisele kuuluvad hüvitised on summad, mis tuleb asjaomasel aruandeperioodil kindlustuslepingu alusel tasuda. Elukindlustuse puhul ei ole ettenägematu volatiilsusega korrigeerimine vajalik.
- 16.42 Hüvitistega seotud kulud ei lisata maksmisele kuuluvate hüvitiste alla, vaid need kirjendatakse vahetarbimise ja tööjõukuludena.

Kindlustustehnilised eraldised

- 16.43 *Määratlus:* kindlustustehnilised eraldised on summad, mille kindlustusandjad kõrvale panevad. Eraldised kujutavad endast kindlustusvõtjate varasid ja kindlustusandjate kohustusi. Tehnilised eraldised jagunevad kahjukindlustuse, elukindlustuse ja annuiteetide eraldisteks.
- 16.44 Nõukogu direktiivi 91/674/EMÜ⁽¹⁾ kohaselt eristatakse seitset liiki tehnilisi eraldisi. Neist igatüpe puhul näidatakse bilansis brutosumma, millest ei ole edasikindlustust maha arvatud, edasikindlustusandjatele loovutatud summa ja netosumma. Nimetatud seitse kategooriat on järgmised:

- a) ettemakstud preemiade eraldis – ettenähtud kindlustuspreemiade ja teenitud kindlustuspreemiade vahe. See eraldis võib riiklikest õigusaktidest olenevalt sisaldada eraldi elementi, mis on seotud möödumata riskidega;

⁽¹⁾ Nõukogu 19. detsembri 1991. aasta direktiiv 91/674/EMÜ kindlustusseltside raamatupidamise aastaaruannete ja konsolideeritud aruannete kohta (EÜT L 374, 31.12.1991, lk 7).

- b) elukindlustuse eraldis – kajastab eeldatavate tulevaste hüvitiste (sisaldab muu hulgas väljakuulutatud boonuseid) nüüdisväärtust, millest on maha arvatud tulevaste kindlustuspreemiate nüüdisväärtus. Järelevalveasutused võivad kehtestada nüüdisväärtuse arvutamisel kasutatava diskontomäära ülempiiri;
- c) rahuldamata nõuete eraldis – tekkinud ja makstud nõuete vahe. See võrdub kindlustusseltsi hinnanguliste kogukuludega, kui ta rahuldab kõik nõuded, mis tulenevad enne majandusaasta lõppu toimunud juhtumitest (olenemata sellest, kas nendest juhtumitest on teatatud) ja millest on maha arvatud selliste nõuete rahuldamiseks juba makstud summad;
- d) boonuste ja allahindluste eraldis (kui neid ei näidata punktis b viidatud kategoorias) – see koosneb kindlustusvõtjatele või lepingulistele soodustatud isikutele boonusteks ja allahindlusteks ette nähtud summadest, kuivõrd need summad ei ole juba kindlustusvõtjatele või lepingulistele soodustatud isikutele tasutud;
- e) tasanduseraldis hõlmab summasid, mis on õigus- või haldusnormide kohaselt kõrvale pandud, et tasandada kahjusuhte kõikumist lähiaastatel või katta eririske. Riigi ametiasutused ei pruugi sellist eraldist lubada;
- f) muud tehnilised eraldised hõlmavad muu hulgas möödumata riskide eraldist, kui seda ei näidata punktis a viidatud kategooria all. Sellesse kategooriasse võib kuuluda ka vananemiseraldis, mis võtab arvesse vananemise mõju nõuete suurusele (nt tervisekindlustuse puhul);
- g) selliste elukindlustuslepingute tehnilised eraldised, mille puhul kannavad investeerimisriski kindlustusvõtjad. Need on tehnilised eraldised, mille eesmärk on katta kindlustusvõtjate ees võetud kohustused elukindlustuslepingute puhul, mille tulemi väärtus määratakse kindlaks investeeeringute alusel, mille riski kannab kindlustusvõtja, või indeksi järgi, nagu indeksiga seotud elukindlustuse puhul. Sellesse kategooriasse kuuluvad ka tontiiniga seotud tehnilised eraldised.

16.45 Toodangu arvutamisel kasutatavate kindlustustehniliste eraldiste (F.61 ja F.62) muutuste tuletamisel ei võeta arvesse realiseeritud ega realiseerimata kapitalikasumit ja -kahjumit.

Kindlustuse toodangu kindlaksmääramine

16.46 Kindlustusandjad osutavad klientidele kindlustusteenust, kuid ei võta oma teenuse eest otsest tasu.

16.47 Kindlustusandja kogub kindlustuspreemiaid ja rahuldab kindlustusjuhtumi toimumise korral nõudeid või maksab hüvitisi. Nõuete rahuldamine või hüvitised kompenseerivad soodustatud isikule kindlustusjuhtumi finantstagajärjed.

16.48 Kindlustustehnilised eraldised on vahendid, mida kindlustusandjad kasutavad investeerimiseks ja tulu teenimiseks. Need vahendid ja asjakohane investeerimistulu (kindlustuspreemia lisandid) on kohustused soodustatud isikute ees.

16.49 Käesolevas jaos kirjeldatakse otsekindlustus- ja edasikindlustusteenuste toodangu arvutamiseks vajalikku teavet.

Kahjukindlustus

16.50 Kindlustusandja toodang on soodustatud isikutele osutatud teenus.

16.51 Ootustepõhise lähenemisviisi kasutamise korral on toodangu arvutamise valem järgmine:

teenitud kindlustuspreemiad,

pluss kindlustuspreemia lisandid,

miinus korrigeeritud tekkinud nõuded,

milles korrigeeritud tekkinud nõudeid korrigeeritakse nõuete volatiilsusega, kasutades varasemaid andmeid või raamatupidamisandmeid tasanduseraldise ja omavahendite muutuste kohta. Preemialisandid on nõuetest püsivamad ja neid ei tule volatiilsusega korrigeerida. Korrigeeritud nõuete hindamisel esitatakse teave toodete (nt liikluskindlustus, hoonete kindlustus) kaupa.

Kui vajalikud raamatupidamisandmed ei ole kättesaadavad ja varasemad statistilised andmed ei ole mõistliku keskmise toodangu hindamiseks piisavad, võib kahjukindlustuse toodangut hinnata kulude (sealhulgas vahe-, tööjõu- ja kapitalikulud) ja „tavapärase kasumi” summana.

Elukindlustus

16.52 Otsese elukindlustuse toodang arvutatakse eraldi järgmiselt:

teenitud kindlustuspreemiad,

pluss kindlustuspreemia lisandid,

miinus maksmisele kuuluvad hüvitised,

miinus tehniliste eraldiste ja kasumiosalusega kindlustuse kasv (pluss vähenemine).

16.53 Kui elukindlustuse toodangu arvutamiseks nimetatud valemi kohaselt ei ole piisavalt andmeid, tuleb kasutada kulude summal põhinevat lähenemisviisi, mis sarnaneb kahjukindlustuse puhul kirjeldatuga. Samamoodi nagu kahjukindlustuse puhul, lisatakse tavapärane kasum.

16.54 Toodangu arvutamisel ei tohi arvesse võtta kapitalikasumit ja -kahjumit.

Edasikindlustus

16.55 Edasikindlustusteenuse toodangu arvutamise valem on sarnane otsekindlustuse omaga. Kuna edasikindlustuse peamine eesmärk on piirata otsekindlustusandja riske, tegeleb edasikindlustusandja tavapärase majandustegevuse käigus erakordselt suurte nõuetega. Sellest tulenevalt ja kuna edasikindlustusturg on kogu maailmas koondunud suhteliselt väheste suurettevõtete kätte, on ootamatult suure kahjumi saamine edasikindlustusandja puhul vähem tõenäoline kui otsekindlustusandja puhul, eriti kahju ülemmäära edasikindlustuse korral.

16.56 Edasikindlustuse toodangut hinnatakse samal moel nagu otsese kahjukindlustuse toodangut. Osa makseid on siiski omased üksnes edasikindlustusele. Need on otsekindlustusandjale makstavad vahendustasud proportsionaalse edasikindlustuse puhul ja kasumijaotus kahju ülemmäära edasikindlustuse puhul. Kui need on arvesse võetud, arvutatakse edasikindlustuse toodang järgmiselt:

teenitud kindlustuspreemiad, millest on lahutatud maksmisele kuuluvad vahendustasud,

pluss kindlustuspreemia lisandid,

miinus korrigeeritud tekkinud nõuded ja kasumijaotus.

KAHJUKINDLUSTUSEGA SEOTUD TEHINGUD

16.57 Käesolevas jaos käsitletakse kahjukindlustuslepingust tulenevate tehingute kirjendamist. Kindlustuslepinguid võivad sõlmida ettevõtjad, kodumajapidamised kui üksikisikud ja välismaailma üksused. Kui kodumajapidamise liikme sõlmitud kindlustusleping kuulub sotsiaalkindlustuse alla, tuleb see siiski kirjendada 17. peatüki kohaselt.

Kindlustuse toodangu jaotus kasutajate vahel

16.58 Kahjukindlustusandjate toodangut kirjeldatakse punktis 16.51. Kindlustusandjate toodangu väärtus kirjendatakse kasutamisenä järgmiselt:

a) ettevõtete vahetarbimine, kaasa arvatud järgmised sektorid: mittefinantsettevõtted (S.11), finantsinstitutsioonid (S.12), valitsemissektor (S.13), kodumajapidamised tööandjatena (S.141), füüsilisest isikust ettevõtjad (S.142) või kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (S.15);

b) kodumajapidamiste kui üksikisikute lõpptarbimiskulutused (S.143 ja S.144) või

c) eksport mitteresidendist kindlustusvõtjatele (S.2).

16.59 Toodangu väärtus jaotatakse kasutajatele kindlustusliigi järgi.

16.60 Teise võimalusena omistatakse toodangu väärtus kindlustusvõtjatele kasutamisenä nende tegelikult maksmisele kuuluvate kindlustuspreemiate järgi.

16.61 Toodangu jaotamine vahetarbimiseks näidatakse tegevusalade kaupa.

Välismaailmale ja välismaailmast osutatavad kindlustusteenused

16.62 Residendist kindlustusandjad võivad pakkuda kindlustuskaitset välismaailma kodumajapidamistele ja ettevõtjatele ning residendist kodumajapidamised ja ettevõtjad võivad osta kindlustuskaitset välismaailmast. Residendist kindlustusandjate poolt kindlustusvõtjatele omistatav investeerimistulu sisaldab välismaailma kindlustusvõtjatele jaotatavat tulu. Kõnealused mitteresidendist kindlustusvõtjad maksavad residendist kindlustusandjale seega ka kindlustuspreemia lisandeid.

16.63 Samasugused põhimõtted kehtivad ka selliste residendist ettevõtjate ja kodumajapidamiste puhul, kes sõlmivad kindlustuslepingu mitteresidendist kindlustusandjaga. Residendist kindlustusvõtjad saavad välismaalt kaudset investeerimistulu ning maksavad välismaale kindlustuspreemiaid ja kindlustuspreemia lisandeid. Selliste voogude suurus on raske hinnata, eriti kui puudub residendist kindlustusandja, kellega võrrelda. Rahvamajanduse prognooside tegemiseks võib kasutada vastastehingute andmeid. Residentide tehingute tase peab olema teada ning saadava investeerimistulu ja maksmisele kuuluvate preemialisandite hindamiseks võib kasutada teenust osutava riigi preemialisandite ja tegelike kindlustuspreemiate suhtarvu.

Arvestuskirjed

16.64 Sotsiaalkindlustusest välja jääva kahjukindlustuse puhul kirjendatakse kuut tehingupaari: kaks paari on seotud kindlustusteenuse tootmise ja tarbimise hindamisega, kolm jaotamisega ja üks kirjendatakse finantskontole. Erandkorras võib kapitalikontole kirjendada seitsmenda tehingu, mis on seotud jaotamisega. Tegevuse toodangu väärtus, kindlustusvõtjatele omistatav investeerimistulu ja teenustasu väärtus arvutatakse kahjukindlustuse puhul eraldi allpool kirjeldatud viisil.

16.65 Tootmis- ja tarbimistehingud on järgmised:

- a) kuna kogu sellise residendist institutsionaalsete üksuste tegevusega tegelevad kindlustusandjad, kirjendatakse toodang (P.1) kindlustusandjate tootmiskontole;
- b) teenust võib tarbida mis tahes majandussektor või välismaailm; teenuse väärtus makstakse kindlustusandjale. Ettevõtjate maksed moodustavad vahetarbimise (P.2), mis kirjendatakse nende tootmiskontole. Kodumajapidamiste makstavad kindlustuspreemiad on lõpptarbimiskulutused (P.3), mis kirjendatakse tulude kasutamise kontole. Välismaailma maksed kirjendatakse teenuste ekspordina (P.62) kaupade ja teenuste välismajanduskontole.

16.66 Jaotustehingud on kahjukindlustuse puhul kindlustusvõtjatele omistatud investeerimistulu, kahjukindlustuse netopreemiad ja kindlustusnõuded:

- a) investeerimistulu kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldiste investeerimiselt omistatakse kindlustusvõtjatele (D.441). Seega kirjendatakse see kindlustusandjate makstavana ning kõigi sektorite ja välismaailma saadavana. Investeerimistulu jaotatakse kindlustusvõtjate vahel proportsionaalselt nende kahjukindlustuse kindlustustehniliste eraldistega või teise võimalusena proportsionaalselt tegelike ettenähtud (maksmisele kuuluvate) kindlustuspreemiatega. Nii makstavad kui ka saadavad summad kirjendatakse esmaste tulude jaotamise kontol;
- b) otsese kahjukindlustuse netopreemiad (D.711) on kindlustusandjate kulutuste rahastamiseks kasutatavate kindlustuspreemiate ja investeerimistulu summad. Nende arvutamiseks liidetakse teenitud kindlustuspreemiad ja kindlustuspreemiate lisandid, millest lahutatakse kindlustusandjate toodangu väärtus. Netopreemiad kirjendatakse kõigi majandussektorite või välismaailma makstavana ja kindlustusandjate saadavana. Netopreemiad jaotatakse sektorite vahel vastavalt toodangu jaotusele;
- c) otsese kahjukindlustuse nõuded (D.721) on summad, mida kindlustusandjad on kohustatud kindlustusvõtjale kindlustusjuhtumi korral maksma. Kindlustusnõuded kirjendatakse kõigi majandussektorite ja välismaailma saadavana ning kindlustusandjate makstavana. Nii kindlustuse netopreemiad kui ka nõuded kirjendatakse tulude teisele jaotamise kontol. Mõne nõude aluseks on vigastused või kahju, mida kindlustusvõtja põhjustab kolmandatele isikutele või nende varale. Sellisel juhul kirjendatakse põhjendatud nõuded summadena, mida kindlustusandja peab maksma otse kannatanutele, mitte summadena, mis tasutakse kaudselt kindlustusvõtja kaudu;
- d) katastroofikahju tõttu tekkivad nõuded on pigem muud kapitalisiirded (D.99) kui jooksvad ülekanded ja need kirjendatakse kapitalikontole kindlustusandjate poolt kindlustusvõtjatele makstavana;
- e) finantsbilansis kirjendatakse kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised (AF.61). Nimetatud eraldised kirjendatakse kindlustusandjate kohustustena ning kõigi sektorite ja välismaailma varadena. Need koosnevad kindlustuspreemiate ettemaksetest ja makstud nõuetest. Selle kategooria jaotus ei ole vajalik, kuigi teenitud kindlustuspreemiate ja tekkinud nõuete arvutamisel on vaja mõlemat komponenti.

16.67 Kõnealuste voogude arvestuskirjete näide on esitatud tabelis 16.1.

Tabel 16.1.

Kokku	Kasutamine					Vahendid					Kokku	
	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15		S.1
	Järgmiste kontode vastavad kirjed											Järgmiste kontode vastavad kirjed
	Kaupade ja teenuste konto											Välis-maailma konto
												Kaupade ja teenuste konto
0	0	0	0	0	0							0
0	0	0	0	0	0							0
6	6	0	0	0	0							6
4	4	0	3	0	0	1						4
6	6	6	0	0	6							6
44	1	43	0	31	4	0	8	4	0	0	44	44
45	0	45	0	45	45	45					6	42
2	2	2	2	2	2							2
74	0	74	0	40	0	9	25	0	40	0	74	74
81	0	81	0	44	0	11	26	0	44	0	81	81
7	0	7	0	4	0	2	1	0	4	0	7	7
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed

Välismaajanduskonto

Teenuste eksport

Teenuste import

Tootmiskonto

Toodang

Vahetarbimine

Esmaste tulude jaotamise konto

Kindlustusvõtjatele

omistatav omanditulu

Tulude teisele jaotamise konto

Kahjukindlustuse netopreemiad

Kahjukindlustuse nõuded

Kasutatava tulu kasutamise konto

Lõpptarbimiskulutused

Finantsbilanss (algsaldo)

Kahjukindlustuse kindlustustehni-

lised eraldised

Finantsbilanss (lõppsaldo)

Kahjukindlustuse kindlustustehni-

lised eraldised

Finantstehingud

Kahjukindlustuse kindlustustehni-

lised eraldised

Umberhindluskonto

Kahjukindlustuse kindlustustehni-

lised eraldised

ELUKINDLUSTUSTEHINGUD

- 16.68 Käesolevas jaos kirjeldatakse elukindlustuse kirjade erinevust kahjukindlustuse kirjetest. Elukindlustuslepingu puhul käsitatakse lepingust tulenevaid hüvitisi vara muutustena, mis kirjendatakse finantskontole. Sotsiaalkindlustuslepingu puhul kirjendatakse pensionihüvitised tuluna tulude teisele jaotamise kontole. Lähemisi viisi on erinev seetõttu, et muud kindlustuslepingud kui sotsiaalkindlustuslepingud sõlmitakse täielikult kindlustusvõtja algatusel. Sotsiaalkindlustuslepingute puhul on kolmas isik, tavaliselt valitsemissektor või tööandja, õhutanud või kohustanud kindlustusvõtjat pensioni jaoks tulu kõrvale panema. Sotsiaalkindlustust kirjeldatakse 17. peatükis.
- 16.69 Elukindlustuslepingu omanik on üksikisik, kes klassifitseeritakse kodumajapidamiste sektorisse (S.143 või S.144). Kui äriühing sõlmib töötaja elu kohta kindlustuslepingu, on tegemist tähtajalise kindlustuse, mitte elukindlustusega. Elukindlustustehingud toimuvad seega üksnes kindlustusandjate (klassifitseeritakse kindlustusseltside allsektorisse S.128) ja residendist kodumajapidamiste kui üksikisikute (S.143 ja S.144) vahel, v.a eksport mitteresidendist kodumajapidamistele (klassifitseeritakse välismaailma sektorisse S.2). Kohaldades sama meetodit nagu kahjukindlustuses, vastab elukindlustuse toodangu väärtus kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutuste ja teenuste ekspordi väärtusele. Kindlustusvõtjatele omistatud investeerimistulu käsitatakse kindlustuspreemia lisanditena. Kindlustuspreemiaid ja nõudeid ei näidata elukindlustuse puhul siiski eraldi ega käsitata jooksvate ülekannetena. Need on pigem netotehingu osad, mis kirjendatakse finantskontole, kusjuures asjakohaseks finantsvaraks on elukindlustuse ja annuiteetidega seotud õigused.
- 16.70 Kontodele kirjendatakse neli tehingupaari: kaks paari on seotud kindlustusteenuse tootmise ja tarbimisega, üks paar näitab investeerimistulu omistamist kindlustusvõtjatele ning üks paar näitab elukindlustuse ja annuiteetidega seotud õiguste muutust:
- a) elukindlustuse toodang (P.1) kirjendatakse kindlustusandjate tootmiskontole;
  - b) tarbitud teenuste väärtus kirjendatakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutustena (P.3) kasutatava tulu kasutamise kontole või välismaailma makstavana, mida käsitatakse teenuste ekspordina (P.62) mitteresidendist kodumajapidamistele. Kodumajapidamiste maksed mitteresidendist kindlustusandjatele on teenuste import (P.72);
  - c) kindlustusvõtjatele omistatud investeerimistulu elukindlustuse tehniliste eraldiste investeerimiselt (D.441) kirjendatakse esmaste tulude jaotamise kontole. Elukindlustuslepingutega seoses välja kuulutatud boonuseid käsitatakse kindlustusvõtjatele jaotatuna isegi siis, kui need ületavad boonuse välja kuulutanud üksuse teenitud investeerimistulu. Investeerimistulu kirjendatakse kindlustusandjate makstavana ja residendist kodumajapidamiste või välismaailma mitteresidendist kodumajapidamiste saadavana. Investeerimistulu jaotatakse kindlustusvõtjate vahel proportsionaalselt nende elukindlustuse tehniliste eraldistega, või kui see teave ei ole kättesaadav, siis proportsionaalselt ettenähtud kindlustuspreemiatega;
  - d) finantsbilanss sisaldab elukindlustuse tehniliste eraldiste ja annuiteetidega seotud õiguste kirjeid (AF.62). Eraldisi kirjendatakse kindlustusandjate kohustustena ning kodumajapidamiste ja välismaailma varadena. Need summad kajastavad elukindlustuslepingute kogumiselementi. See hõlmab kindlustuspreemiate ettemakseid ja tasutud hüvitisi. Selle kategooria jaotus ei ole vajalik, kuigi teenitud kindlustuspreemiate ja maksmisele kuuluvate hüvitiste arvutamisel on vaja mõlemat komponenti.
- 16.71 Elukindlustuse tehnilised eraldised ja annuiteetidega seotud õigused tulenevad kindlustuslepingutest, mille kohaselt saadakse kindlal kuupäeval ühekordne summa. Ühekordset makset võib kasutada selleks, et osta annuiteet, mis muudab ühekordse summa järjestikusteks makseteks. Kindlustusvõtja tingimuslikud õigused – kindlustustähtaja lõppemisel või pärast seda ühekordse makse või annuiteedina saadav summa – ei anna kokku kindlustusandja kohustuse väärtust. Erinevus tuleneb tingimuslikkusest ja nüüdisväärtuse arvutamisest. Elukindlustuse ja annuiteetidega seotud õiguste all kirjendatav summa määratakse kindlaks kindlustusandja raamatupidamis põhimõtete kohaselt.
- 16.72 Kõnealuste voogude näide on esitatud tabelis 16.2.

Tabel 16.2.

		Kasutamine või varad					Vahendid või kohustused							
		S.1	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1			
		Järgmiste kontode vastavad kirjed	Koguma-jandus	KTKTid	Kodumajapidamised	Vallitsemis sektor	Finants-instituutsioonid	Mittefinantsettevõtted	Kodumajapidamised	KTKTid	Koguma-jandus	Välismaailma konto	Kaupade ja teenuste konto	Kokku
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
		7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
		4	0	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
		221	0	221	221	221	221	221	221	221	221	221	221	221
		243	0	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243
		22	0	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed

Välismaajanduskonto
 Teenuste eksport
 Teenuste import
 Tootmiskonto
 Toodang
 Esmaste tulude jaotamise konto
 Kindlustusvõtjatele omistatav omanditulu
 Kasutatava tulu kasutamise konto
 Lõpptarbijamiskulutused
 Finantsbilanss (algsaldo)
 Elukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
 Finantsbilanss (lõppsaldo)
 Elukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
 Finantstehingud
 Elukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
 Umberhindluskonto
 Elukindlustuse kindlustustehnilised eraldised

EDASIKINDLUSTUSEGA SEOTUD TEHINGUD

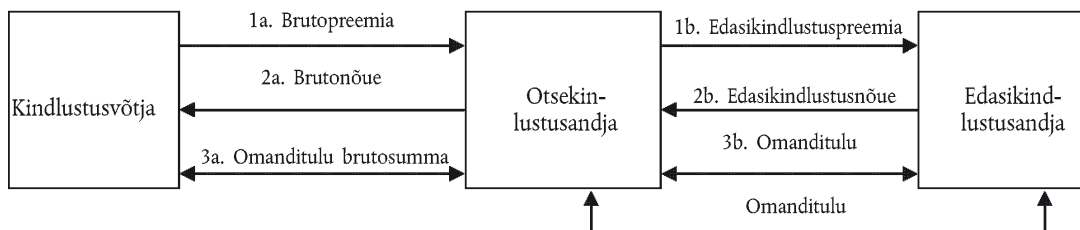
16.73 Edasikindlustusandjate kontod on suures osas samad mis otsekindlustusandjate kontod. Ainus erinevus seisneb selles, et otsekindlustustehingud kindlustusvõtjatega, kes ei ole ise kindlustusteenuse osutajad, on asendunud kindlustustehingutega edasikindlustusandjate ja otsekindlustusandjate vahel.

16.74 Kindlustustehingud kirjendatakse brutosummana, millest ei ole edasikindlustust maha arvatud. Kindlustuspreemiat tuleb kõigepealt tasuda otsekindlustusandjale, kes võib seejärel maksta osa kindlustuspreemiast edasikindlustusandjale (väljaminev edasikindlustus), kes võib seejärel maksta väiksema summa teisele edasikindlustusandjale ja nii edasi (retrotsessioon). Sama kehtib nõuete ja hüvitiste kohta. Brutosummade kirjendamisel lähtutakse algsest kindlustusvõtjast. Algne kindlustusvõtja ei tea tavaliselt, et otsekindlustusandja loovutab teatavad summad edasikindlustusandjale, ja kui edasikindlustusandja läheb pankrotti, vastutab otsekindlustusandja loovutatud riskidega seotud nõuete täieliku rahuldamise eest.

16.75 Otsekindlustuse toodang arvatatakse brutosummana, millest ei ole edasikindlustust maha arvatud. Teine võimalus – arvutamine netosummana, millest on edasikindlustus maha arvatud – näitaks, et osa otsekindlustusvõtjate kindlustusmakseid tasutakse otsekindlustusandjale ja osa edasikindlustusandjale, kuid selline kirjendamine, nn netokirjendamine, ei ole lubatud.

Seda protsessi on kujutatud joonisel 1.

Joonis 1. — Kindlustusvõtjate, otsekindlustusandjate ja edasikindlustusandjate vahelised vood

16.76 Joonisel 1 on kokkuvõtlikult esitatud järgmised vood:

- 1) kindlustusvõtja tasub otsekindlustusandjale kindlustuspreemia, millest ei ole edasikindlustust maha arvatud (1a), ja sellest loovutatakse edasikindlustusandjale brutopremia edasikindlustuse osa (1b);
- 2) nõude maksmine kirjendatakse samalaadselt, kuid vastupidises suunas. Edasikindlustusandja maksab nõude otsekindlustusandjale (2b). Otsekindlustusandja lisab sellele summale oma nõude, mis makstakse edasi kindlustusvõtjale (2a);
- 3) nii otsekindlustusandja kui ka edasikindlustusandja teenisid oma tehniliste eraldiste investeerimiselt omanditulu. Edasikindlustusandja kannab omanditulu üle otsekindlustusandjale (3b), kes lisab selle summa enda teenitud omanditulule ja jaotab selle edasi kindlustusvõtjale (3a).

16.77 Kõik kindlustusvõtja ja otsekindlustusandja vahelised brutovood hõlmavad otsekindlustusandja ja edasikindlustusandja vaheliste voogude asjaomaseid summasid, seepärast on need nooled joonisel jämedamalt kujutatud.

16.78 Nagu otsekindlustuse puhulgi, kirjendatakse osa edasikindlustusnõudeid näiteks pärast katastroofi pigem kapitalisirete kui jooksvate ülekannetena.

16.79 Kogu edasikindlustusandja toodang on kindlustuslepingut omava otsekindlustusandja vahetarbimine. Nagu eespool märgitud, on paljud edasikindlustuslepingud sõlmitud eri riikide residentidest kindlustusandjate vahel. Toodangu väärtus on neil juhtudel seega edasikindlustuslepingu sõlminud kindlustusandja import ja edasikindlustusandja eksport.

16.80 Edasikindlustusega seotud voogude kirjendamine sarnaneb kahjukindlustuse kirjendamisega, kuid vahe on selles, et edasikindlustusvõtja on alati muu kindlustusandja.

16.81 Tootmis- ja tarbimistehingud on järgmised:

- a) toodang (P.1) kirjendatakse edasikindlustusandjate tootmiskontole. Edasikindlustusteenuseid osutavad sageli mitteresidentidest edasikindlustusandjad ja sel juhul kirjendatakse need teenuste impordina (P.72);

- b) edasikindlustusandja teenust saab tarbida üksnes otsekindlustusandja või muu edasikindlustusandja. Kui kindlustusvõtja on resident, kirjendatakse edasikindlustusteenuse kasutamine kindlustusvõtja üksuse vahetarbimisena (P.2). Kui kindlustusvõtja on mitteresident, kirjendatakse kasutamine teenuste ekspordina (P.62).
- 16.82 Jaotustehingud hõlmavad kindlustusvõtjatele omistatavat investeerimistulu seoses edasikindlustusega, edasikindlustuse netopreemiaid ja edasikindlustusnõudeid:
- a) investeerimistulu (D.441), mida edasikindlustusandjad teenivad edasikindlustuse tehniliste eraldiste investeerimiselt, makstakse kindlustusvõtjatele, kes võivad olla otsekindlustusandjad või edasikindlustusandjad. Nii edasikindlustusandjad kui ka otsekindlustusandjad võivad olla residendid või mitteresidendid;
- b) kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiaid (D.712) tasuvad kindlustusvõtjad ja neid saavad edasikindlustusandjad. Nii makseid tasuv kui ka saav üksus võib olla mitteresident;
- c) kahjukindlustuse edasikindlustuse nõudeid (D.722) maksavad edasikindlustusandjad ja saavad kindlustusvõtjad (residendid või mitteresidendid). Nii kindlustuse netopreemiad kui ka nõuded kirjendatakse tulude teisele jaotamise kontol;
- d) finantsbilanss sisaldab kirjeid, mis kajastavad edasikindlustuse tehnilisi eraldisi (AF.61 – kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised). Need eraldised kirjendatakse edasikindlustusandjate kohustuste ja kindlustusvõtjate varadena. Sellisteks kindlustusvõtjateks võivad olla kindlustusandjad või edasikindlustusandjad.
- 16.83 Vahendustasusid, mida edasikindlustusandjad peavad kindlustusandjale kui edasikindlustusvõtjale maksuma, käsitatakse edasikindlustusandjale tasumisele kuuluvate kindlustuspreemiate vähendustena. Kasumiosa, mille edasikindlustusandja peab otsekindlustusandjale jaotama, kirjendatakse jooksva ülekandena. Kuigi neid kirjendatakse erinevalt, vähendavad nii maksmisele kuuluvad vahendustasud kui ka kasumijaotus edasikindlustusandja toodangut.
- 16.84 Kui otsekindlustusnõudeid käsitatakse kapitalisiiretena, mitte jooksvate ülekannetena, käsitatakse sama juhtumi edasikindlustusnõudeid samuti muude kapitalisiiretena (D.99).

KINDLUSTUSE ABIETTEVÕTETEGA SEOTUD TEHINGUD

- 16.85 Kindlustuse abiettevõtete toodangut hinnatakse küsitavate teenus- ja vahendustasude alusel. Kindlustusseltside ja pensionifondide äriühendustena tegutsevate kasumitaotluseta institutsioonide toodangut hinnatakse ühenduse liikmete tasutud liikmemaksude järgi. Seda toodangut kasutavad ühenduse liikmed vahetarbimisena.

ANNUITEEDID

- 16.86 Elukindlustuslepingu lihtsaim variant on selline, kus kindlustusvõtja teeb kindlustusandjale aja jooksul järjestikuseid makseid vastutasuks ühekordse makse eest, mis saadakse nõudena mingil hetkel tulevikus. Annuiteedi lihtsaima variandi puhul maksab kindlustusvõtjaga samaväärne annuiteedi saaja kindlustusandjale ühekordse summa ja saab vastutasuks järjestikused maksed määratud ajavahemikul või kuni elu lõpuni või kuni enda ja määratud teise isiku elu lõpuni.
- 16.87 Annuiteete korraldavad kindlustusandjad ja need on riskijuhtimisvahendid. Annuiteedi saaja väldib riski, kui nõustub saama ühekordse makse eest vastutasuks kindlaid järjestikuseid makseid, mis on kindlaks määratud absoluutväärtusena või mida arvutatakse valemi abil, näiteks indeksiga seotult. Kindlustusandja võtab endale riski, kuna peab teenima ühekordse makse investeerimiselt rohkem, kui ta maksab annuiteedi saajale järjestikuste maksetena. Järjestikuste maksete kindlaksmääramisel võetakse arvesse eeldatavat eluiga.
- 16.88 Annuiteedi esmakordsel väljavõtmisel kantakse kindlustusandjale üle kodumajapidamise vahendid. Paljudel juhtudel võib siiski tegemist olla lihtsalt kindlustusandja makstava ühekordse summa viivitamatu asendamisega annuiteediga tavalise elukindlustuslepingu tähtaja lõppemise korral. Sel juhul ei ole ühekordse summa maksmist ja annuiteedi omandamist vaja kirjendada; kindlustusandjate ja pensionifondide allsektoris muutub elukindlustuse eraldis lihtsalt annuiteedi eraldiseks. Kui annuiteet ostetakse elukindlustuslepingu tähtaja lõppemisest sõltumata, kirjendatakse see kodumajapidamise ja kindlustusandja vaheliste finantstehingute paarina. Kodumajapidamine teeb kindlustusandjale makse ja saab vastutasuks annuiteedi tingimustest tuleneva vara. Kindlustusandja saab kodumajapidamiselt finantsvara ja tal tekib selle ees kohustus.

- 16.89 Annuiteedid lõpevad surma korral ja siis kantakse asjaomase annuiteedi saaja järelejäänud eraldis üle kindlustusandjale. Kui aga kindlustusandja on annuiteedi saajate rühma kui terviku eeldatavat eluiga õigesti prognoosinud, on surma ajaks alles jäänud vahendite keskmine väärtus null. Kui eeldatav eluiga muutub, tuleb eraldist muuta. Kehtivate annuiteetide puhul vähendab eeldatava eluea pikenedamine kindlustusandjale teenustasuna kättesaadavat summat ja võib selle negatiivseks muuta. Sel juhul peab kindlustusandja kasutama omavahendeid ja püüdma neid tulevikus uuesti koguda, määrares uutele annuiteetidele kõrgema teenustasu.

KAHJUKINDLUSTUSNÕUETE KIRJENDAMINE

Korrigeeritud nõuete käsitlemine

- 16.90 Tekkinud nõuded kirjendatakse tavaliselt siis, kui asjaomane juhtum aset leiab. Seda põhimõtet kohaldatakse isegi siis, kui nõue rahuldatakse vaidluse tõttu alles aastaid pärast asjaomase juhtumi toimumist. Erand tehakse juhul, kui nõude esitamise võimalust tunnistatakse alles tükk aega pärast juhtumi toimumist. Näiteks tunnistati mitut olulist nõuet alles siis, kui tehti kindlaks, et asbest põhjustab tõsiseid haigusi, ja leiti, et see võib anda alust nõueteks asbestiga kokkupuutumise ajal kehtinud kindlustuslepingu alusel. Sel juhul kirjendatakse nõue ajal, mil kindlustusselts oma kohustust tunnistab. See ei pruugi kattuda ajaga, mil lepatakse kokku nõude suuruses või mil nõue makstakse.

- 16.91 Kuna toodangu valemis kasutatakse korrigeeritud nõudeid, mitte tegelikke nõudeid, on netokindlustuspreemiad ja nõuded teataval ajavahemikul võrdsed üksnes juhul, kui tegelike nõuete väärtus juhuslikult kattub prognoositud nõuete väärtusega. Need peaksid siiski olema aastatepikkusel ajavahemikul ligikaudu võrdsed, v.a katastroofi kirjendamise aastal.

Katastroofikahjude käsitlemine

- 16.92 Nõuded kirjendatakse jooksvate ülekannetena, mida kindlustusandja peab kindlustusvõtjale tegema. Ühel juhul, s.o pärast suurt katastroofi, ei kirjendata nõudeid jooksvate ülekannetena, vaid muude kapitalisiiretena (D.99). Õnnetuse katastroofina käsitlemise kriteeriumid tuleb kindlaks määrata riigi oludest lähtudes, kuid need võivad hõlmata seotud kindlustusvõtjate arvu ja tekkinud kahju summat. Nõuded kirjendatakse sel juhul kapitalisiiretena seetõttu, et paljud neist on seotud vara, näiteks elamute, hoonete ja struktuuride hävinemise või olulise kahjustumisega.
- 16.93 Pärast katastroofi kirjendatakse kindlustuspreemiaid ületavate nõuete koguväärtus kapitalisiiretena kindlustusandjalt kindlustusvõtjale. Teavet kindlustuslepingute kohaselt rahuldatavate nõuete taseme kohta saab kindlustusseltsidelt. Kui kindlustusseltsid ei suuda seda teavet esitada, saab katastroofiga seotud nõuete taset prognoosida/arvestada nii, et võetakse arvesse katastroofiiperioodi korrigeeritud nõuete ja tegelike nõuete vahe.

17. PEATÜKK

SOTSIAALKINDLUSTUS, SH PENSIONID

SISSEJUHATUS

- 17.01 *Määratlus:* sotsiaalkindlustuskeemid on skeemid, mille korral kolmas isik kohustab või julgustab skeemist osavõtjaid sõlmima kindlustuse teatud võimalike sotsiaalriskide või asjaolude vastu, mis võivad nende või nende ülalpeetavate heaolu ebasoodsalt mõjutada. Kõnealuste skeemide raames teevad sotsiaalmakseid töötajad või muud isikud või tööandjad oma töötajate nimel, et tagada töötajate või muude makseid tegevate isikute, nende ülalpeetavate või nende ülalpidamisel olnud isikute sotsiaalkindlustushüvitiste saamise õigus jooksva või järgnevatel perioodidel. Sotsiaalkindlustuskeemidesse võivad teha sissemakseid ka mittetöötavad isikud või mittepalgalisel töötajad ning makseid võib teha ka nende nimel.
- 17.02 Sotsiaalkindlustuskeeme on kahte liiki:
- esimene koosneb riikliku sotsiaalkindlustuse skeemidest, mis hõlmavad kogu ühiskonda või ühiskonna suurt osa ning mida kehtestavad, kontrollivad ning finantseerivad valitsusüksused. Nende skeemide raames makstavad pensionid võivad, kuid ei pruugi olla seotud pensionisaaja palgataseme või tööalase minevikuga. Hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised, on harvem seotud palgatasemega;
  - teine skeemitüüp koosneb muudest tööga seotud skeemidest. Need skeemid tulenevad töösuhtest, mille puhul pensioni maksmine ja teatavatel juhtudel muud õigused on töösuhte tingimuste osa, kusjuures kohustus toetusi maksta ei lange riikliku sotsiaalkindlustuse sätete alusel valitsemissektorile.
- 17.03 Sotsiaalkindlustuskeemide rakendusala on nii riigiti kui ka ühe riigi skeemide lõikes erinev. Sellised skeemid on näiteks järgmised:
- valitsemissektor kohustab kõiki töötajaid osalema riiklikus sotsiaalkindlustuskeemis;
  - tööandja seab teenistustingimuseks töötaja osalemise tööandja kindlaks määratud kindlustuskeemis;
  - tööandja julgustab töötajaid skeemiga ühinema, tehes töötaja nimel sissemakseid;
  - ametiühing korraldab soodsas kindlustuskaitse üksnes ametiühingu liikmetele või
  - muid skeeme peale riikliku sotsiaalkindlustuskeemi võib korraldada kindlustusseltsi abil, sõlmides grupikindlustuslepingut või mitu kindlustuslepingut, või kindlustusselts võib neid hallata tasu eest. Samuti võivad skeeme hallata tööandjad otse enda nimel või tööandjad oma töötajate ja nende ülalpeetavate nimel või teised isikud konkreetse rühma nimel.

Tabel 17.1 — Sotsiaalkindlustuskeemid

Kindlustuse liik	Omadused	Korraldamise vorm	Sektor või allsektor
Sotsiaalkindlustus	Osalemiskohustus on kehtestatud valitsemissektori poolt, et tagada kindlustus teatud sotsiaalriskide vastu	Korraldab valitsemissektor riiklike sotsiaalkindlustusfondide kaudu	Sotsiaalkindlustusfondid (S.1314)
Muud tööga seotud sotsiaalkindlustuskeemid kui riiklik sotsiaalkindlustus	Tööandjad võivad teenistustingimuseks seada, et töötaja kindlustab end teatud sotsiaalriskide vastu	Korraldavad tööandjad oma töötajate ning nende ülalpeetavate nimel või muud isikud konkreetse rühma nimel	Tööandjate, kindlustusseltside, pensionifondide või kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektor või allsektor

Sotsiaalkindlustuskeemid, sotsiaalabi ja individuaalsed kindlustuslepingud

- 17.04 Sotsiaalabi ei kuulu sotsiaalkindlustuse alla. Sotsiaalabitoetusi makstakse olenemata sotsiaalkindlustuskeemis osalemisest, st ilma et sotsiaalkindlustuskeemi oleks tehtud asjakohaseid makseid.

- 17.05 Sotsiaalabi erineb sotsiaalkindlustusest õiguse poolest saada valitsemissektorilt sotsiaalabitoetusi ega sõltu osalemisotsusest, mida näitab maksete tasumine. Üldiselt on kõigil residendist kodumajapidamiste liikmetel õigus taotleda sotsiaalabi, kuid selle andmise tingimused on sageli piiravad. Sageli võrreldakse sissetulekut, mis sisaldab ka sotsiaalkindlustushüvitisi, kodumajapidamise eeldatavate vajadustega. Sellist liiki sotsiaalabi võivad saada üksnes allapoole teavat künnist jäävad kodumajapidamised.
- 17.06 Individuaalset kindlustuslepingut võib käsitada sotsiaalkindlustuskeemina, kui see katab sotsiaalseid riske ja vajadusi, näiteks haigust ja vanadust. Kindlustuslepingu käsitamiseks sotsiaalkindlustuskeemi osana peavad juhtumid või asjaolud, mille vastu skeemis osalejad on kindlustatud, vastama punktis 4.84 loetletud riskidele või vajadustele; lisaks peab olema täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:
- skeemis osalemine on kohustuslik kas seaduse järgi või töötaja või töötajate rühma teenistustingimuste alusel;
  - skeem on kollektiivne ja toimib kindla töötajate rühma, st kas töötajate, mittepalgaliste töötajate või mittetöötavate isikute rühma heaks, kusjuures skeemis võivad osaleda üksnes selle rühma liikmed;
  - tööandja teeb töötaja nimel skeemi (tegelikke või arvestuslikke) makseid olenemata sellest, kas töötaja teeb samuti makseid.
- 17.07 Sotsiaalkindlustuse alla ei kuulu üksnes allahindluse saamiseks sõlmitud kindlustuslepingutel põhinevad kindlustusnõuded, isegi kui kõnealused kindlustuslepingud tulenevad kollektiivlepingust. Sellised individuaalsed kindlustuslepingud kirjendatakse elu- või kahjukindlustusena. Sotsiaalkindlustuse alla ei kuulu ka sellistel kindlustuslepingutel põhinevad kindlustusnõuded, mis on sõlmitud kindlustatu algatusel, sõltumatult tema tööandjast ja valitsemissektorist.

Sotsiaaltoetused

- 17.08 Sotsiaaltoetusi makstakse sellise juhtumi või olukorra ilmnemise korral, mis võib kahjustada asjaomaste kodumajapidamiste heaolu kas lisakulutuste tekkimise või sissetuleku vähenemise kaudu. Sotsiaaltoetused võivad olla rahalised või mitterahalised. Need kuuluvad väljamaksmisele järgmistel juhtudel:
- hüvitise saaja või tema ülalpeetav vajab arstiabi, hamba- või muud ravi, haigla- või järeldravi või pikaajalist hooldust haiguse, vigastuse, raseduse ja sünnituse, kroonilise invaliidsuse, vanaduse vms tõttu. Sotsiaaltoetused võivad olla mitterahalised; sel juhul võimaldatakse ravi tasuta või majanduslikult ebaolulise hinnaga või hüvitatakse kodumajapidamiste tehtud kulutused. Ravi vajavatele hüvitise saajatele võidakse maksta ka rahalisi sotsiaaltoetusi;
  - hüvitise saaja peab toetama mitmesuguseid ülalpeetavaid: abikaasat, lapsi, eakaid sugulasi, invaliide jne. Rahalisi sotsiaaltoetusi makstakse üldiselt korrapärase ülalpeetava või peretoetusena;
  - hüvitise saaja sissetulek väheneb, sest ta ei ole võimeline töötama täistööajaga või üldse töötama. Sellise olukorra kestmise ajal makstakse tavaliselt korrapäraselt rahalist sotsiaaltoetust. Teatud juhtudel makstakse lisaks regulaarsele maksele või selle asemel ka ühekordne summa. Töötamine võib olla takistatud järgmistel põhjustel:
    - vabatahtlik töölt lahkumine või tagandamine;
    - sunnitud töötus, sealhulgas ajutine koondamine ja lühiajaline töö;
    - haigus, vigastused õnnetusjuhtumite tagajärjel, lapse sünd jne, mis takistab isikut töötamast või täistööajaga töötamast;
  - hüvitise saajale tehakse makseid, et hüvitada leibkonnapea surmast tingitud sissetuleku vähenemist;
  - hüvitise saajale antakse eluase kas tasuta või majanduslikult ebaolulise hinnaga või talle hüvitatakse kodumajapidamise kulutused. Need on mitterahalised sotsiaaltoetused;

- f) hüvitise saaja saab toetusi enda või oma ülalpeetava hariduskulude katmiseks. Vahel võidakse pakkuda ka mitterahalisi haridusteenuseid.

Valitsemissektori pakutavad sotsiaaltoetused

- 17.09 Valitsemissektor pakub sotsiaaltoetusi riikliku sotsiaalkindlustuse väljamaksetena, sotsiaalabina või mitterahaliste sotsiaalsiiretena.
- 17.10 Riiklik sotsiaalkindlustus on valitsemissektori korraldatav sotsiaalkindlustusskeem.
- 17.11 Sotsiaaltoetuste mõiste hõlmab tervishoiu- ja haridusteenuste pakkumist. Tavaliselt teeb valitsemissektor sellised teenused kättesaadavaks kõikidele ühiskonnaliikmetele, nõudmata skeemis osalemist või vastamist teatavatele tingimustele. Neid teenuseid käsitatakse mitterahaliste sotsiaalsiiretena, mitte riikliku sotsiaalkindlustuse või sotsiaalabina. Lisaks valitsemissektorile võivad üksikisikutele tervishoiu- ja haridusteenuseid pakkuda ka kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid. Ka neid teenuseid käsitatakse mitterahaliste sotsiaalsiiretena, mitte sotsiaalkindlustusskeemi osana.

Muude institutsionaalsete üksuste pakutavad sotsiaaltoetused

- 17.12 Sotsiaaltoetusi võivad töötajatele ja nende ülalpeetavatele pakkuda ka tööandjad või muud üksused, näiteks ametiühingud. Kõiki muude üksuste kui valitsemissektori pakutavaid sotsiaaltoetusi makstakse sotsiaalkindlustusskeemi raames.

Pensionid ja muud hüvitised

- 17.13 Sotsiaalkindlustushüvitised ja vastavad maksed on jagatud vastavalt sellele, kas need on seotud pensionide või muude hüvitistega. Kõige olulisem pensionihüvitis, mida sotsiaalkindlustusskeemid katavad, on sissetuleku tagamine pensionieas, kuid kaetakse ka muid riske. Näiteks võidakse maksta pensioni leskedele või isikutele, kellega on juhtunud tööõnnetus ja kes ei ole enam võimelised töötama. Kui leibkonnapea ei ole kas surma või töövõimetuse tõttu enam võimeline sissetulekut teenima, tehakse makseid ja need kirjeldatakse pensionina.
- 17.14 Kõik muud hüvitised rühmitatakse muudeks hüvitisteks kui pensionid. Pensionide ja muude hüvitiste eristamine on oluline, sest pensionide puhul kajastatakse kohustusi olenemata sellest, kas kohustuste täitmiseks on vara kõrvale pandud või mitte, kuid muude hüvitiste kui pensionite reserve kajastatakse üksnes juhul, kui need on tegelikult olemas.

MUUD SOTSIAALKINDLUSTUSHÜVITISED KUI PENSIONID

- 17.15 *Määratlus:* muud sotsiaalkindlustushüvitised ehk hüvitised, mis pensionide alla ei kuulu, on hüvitised, mida hüvitise saaja saab otse või kaudselt, olenevalt konkreetsetest asjaoludest, tavaliselt eelnevalt kindlaks määratud õiguslike või lepinguliste tingimuste alusel.

Välja arvatud sissetuleku tagamine pensionieas, on kaetud paljud muud võimalikud riskid, näiteks pakutakse tervise-, töötus- ning hoolduskindlustushüvitisi.

- 17.16 Muid sotsiaalkindlustushüvitisi makstakse hüvitise saajatele riikliku sotsiaalkindlustuse raames ja muude tööga seotud skeemide alusel.

Muud riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid kui pensioniskeemid

- 17.17 *Määratlus:* muud riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid kui pensioniskeemid on lepingulised kindlustusskeemid, mille puhul hüvitise saajal on sotsiaalkindlustusskeemis osalejana valitsemissektori kehtestatud kohustus kindlustada end muude riskide vastu kui vanadus ja sellega seotud ohud. Muid sotsiaalkindlustushüvitisi kui pensionihüvitisi (hüvitisi, mis pensionide alla ei kuulu) maksab hüvitise saajatele valitsemissektor.
- 17.18 Hüvitise saajad teevad tavaliselt kohustuslikke makseid muusse riiklikku sotsiaalkindlustusskeemi kui riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi, mida sageli rahastatakse põlvkondadevahelise ümberjaotuse põhimõttel. Kõnealuse põhimõtte alusel teatud ajavahemikul tehtavaid makseid kasutatakse samal ajavahemikul makstavate hüvitiste rahastamiseks. Ei valitsemissektor, skeemi haldav tööandja ega skeemis osalevad hüvitise saajad ei tegele säästmisega. Seega ei teki üldjuhul ülejäägi küsimust ning vahendite puudujäägi korral võib valitsusel olla õigus muuta nii tulevaste tööperioodide kui ka varasemate tööperioodidega seoses võetud kohustusi. Mõnes riigis võivad muud riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid kui pensioniskeemid siiski koguda rahalisi vahendeid, mida nimetatakse puhverfondideks.

- 17.19 ESA rahvamajanduse põhiarvupidamises ei kajastata riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi alusel tasumisele kuuluvate summadena muid riikliku sotsiaalkindlustuse õigusi kui pensioniõigused. Riiklike sotsiaalkindlustusskeemide (v.a pensionid) ning muude valitsemissektori pakutavate, tööga seotud skeemide (v.a pensionid) alusel tasumisele kuuluvaid hinnangulisi summasid ei kajastata rahvamajanduse põhiarvupidamises ning neid ei kirjeldata tabelis 17.5.

Muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemid

- 17.20 *Määratlus:* muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemid on lepingulised kindlustusskeemid, mis on seaduse järgi kohustuslikud või millega liitumist toetavad kolmandad isikud. Muude tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemide puhul võivad tööandjad kehtestada teenistustingimuseks töötajate ehk hüvitise saajate osalemise tööandja kindlaks määratud sotsiaalkindlustusskeemis, et kindlustada end muude riskide vastu kui vanadus ja sellega seotud ohud. Neid tööga seotud skeeme pakub hüvitise saajatele kas tööandja või muu üksus tööandja nimel.
- 17.21 Muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeeme käsitatakse – nagu ka tööga seotud pensioniskeeme – kompensatsioonipaketi osana ning töötajate ja tööandjate vahelistel läbirääkimistel võidakse keskenduda kehtivatele teenistustingimustele ja palgaastmestikule. Eraõiguslikud tööandjad maksavad muud sotsiaalkindlustushüvitisi kui pensione sageli skeemide kaudu, mida nad ise kontrollivad või mille haldamiseks nad sõlmivad lepingu kolmanda isikuga, näiteks kindlustusseltsiga, kes pakub selliseid sotsiaaltoetusi nagu eraõiguslik ravikindlustus.

Vara seisu ja voogude kirjendamine vastavalt sotsiaalkindlustusskeemi (v.a pensioniskeem) liigile

Riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid

- 17.22 Kuna riiklikku sotsiaalkindlustust rahastatakse tavaliselt põlvkondadevahelise ümberjaotuse põhimõtte alusel, ei näidata riikliku sotsiaalkindlustuse raames kogunevaid õigusi (sotsiaaltoetused, sealhulgas pensionid) rahvamajanduse põhiarvupidamises.
- 17.23 Riiklikest sotsiaalkindlustusskeemidest tulenevaid pensioniõigusi kajastatakse sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõiguste täiendavas tabelis, kuid see ei kehti muude õiguste kohta, mis tulenevad muudest riiklikest sotsiaalkindlustusskeemidest kui pensioniskeemidest.
- 17.24 Muude riiklike sotsiaalkindlustusskeemide kui pensioniskeemide voogude kirjendamine hõlmab tööandjate ja töötajate tehtud makseid ning riiklikke sotsiaalkindlustushüvitisi.
- 17.25 Tööandja makseid käsitatakse töötajatele makstavate hüvitiste osana. Selline makse kirjeldatakse jaotustehinguna – tööandja poolt makstavana ja töötaja poolt saadavana. Töötaja maksab seejärel riiklikku sotsiaalkindlustusfondi summa, mis võrdub tööandjalt saadud summaga, millele lisandub makse, mille ta peab ise enda nimel tegema. See summa kirjeldatakse kodumajapidamiste kasutamisenä ja valitsemissektori ressurssidena vahenditena.
- 17.26 Kõik mittepalgaliste töötajate ja mittetöötavate isikute tehtavad maksed kajastatakse samuti kodumajapidamiste maksetena valitsemissektorile.
- 17.27 Riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised kirjeldatakse jaotustehinguna valitsemissektorilt kodumajapidamistele.
- 17.28 Tabelis 17.2 on esitatud riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemiga seotud tehingud. Need on sarnased riikliku sotsiaalkindlustusskeemiga (v.a pensionid) seotud tehingutega.

Muud tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemid (v.a pensioniskeemid)

- 17.29 Muude tööga seotud sotsiaalkindlustusskeemide (v.a pensioniskeemid) puhul kirjeldatakse skeemis osalejate õigused tavaliselt nende akumulatsioonides. Olemasolevatelt õigustelt teenitud investeerimistulu kirjeldatakse hüvitise saajatele jaotatavana ja nende poolt skeemi reinvesteeritavana.
- 17.30 Sotsiaalmakseid, mida tööandja teeb kindlustusskeemi töötaja nimel, käsitatakse töötajale makstavate hüvitiste osana.
- 17.31 Kogunenud õigustelt saadav investeerimistulu kirjeldatakse skeemi poolt kodumajapidamistele jaotatavana. Investeerimistulu sisaldab intressi ja dividende, millele lisandub kollektiivsete investeerimisskeemide jaotatud tulu, kui institutsionaalsel üksusel on selliste skeemide osakuid. Skeemil võib olla oma vara, mille arvelt võib moodustuda tegevuse netoülejääk, mis kirjeldatakse koos investeerimistuluga hüvitise saajatele jaotatavana. Sellisel juhul tuleb investeerimistulu mõistet tõlgendada nii, et see hõlmab kõnealust tuluallikat. Kogunenud õiguste investeerimisel saadud kapitalikasumit ja -kahjumit ei kajastata investeerimistulu all, vaid kirjeldatakse ümberhindlustest tulenevate muude muutustena.

- 17.32 Osa kodumajapidamistele jaotatud tulust kasutatakse skeemi tegevuskulude katmiseks. Seda kulu näidatakse skeemi toodanguna ja kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusena. Jaotatud tulu ülejäänud osa käsitatakse täiendavate maksetena, mida kodumajapidamised skeemi tagasi maksavad.
- 17.33 Sotsiaalmakseid näidatakse kodumajapidamiste maksetena skeemi. Sotsiaalmaksete kogusumma arvutamisel võetakse arvesse tööandjate poolt töötajatele makstavate hüvitiste osana tehtavaid tegelikke makseid, töötajate ja skeemis varem osalenud isikute, mittepalgaliste töötajate, mittetöötavate isikute ja pensionäride tegelikke makseid ning punktis 17.32 nimetatud täiendavaid makseid.
- 17.34 Peale töötajate võivad sotsiaalkindlustusskeemi makseid teha ka mittepalgalised töötajad või mittetöötavad isikud, kes osalevad skeemis oma elukutse või varasema töösuhte tõttu.
- 17.35 Skeemi korraldaja poolt kodumajapidamistele makstud sotsiaaltoetusi näidatakse jaotustehinguna muude sotsiaalkindlustushüvitiste all.
- 17.36 Skeemi korraldaja pakutava teenuse eest tehtav makse, mis võrdub skeemi toodangu väärtusega, kirjendatakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusena.
- 17.37 Õiguste suurenemist, mis tuleneb sellest, et maksed on hüvitistest suuremad, kajastatakse sotsiaalkindlustusskeemi väljamaksena kodumajapidamistele. Põhjendus on see, et kuna õiguste suurenemine avaldab otseselt mõju kodumajapidamiste netovarale, tuleks seda kajastada kodumajapidamiste sektori säästu all.
- 17.38 Kodumajapidamistele skeemist välja makstud õiguste muutuse kohandust näidatakse kodumajapidamiste nõudena skeemile.
- 17.39 Tabelis 17.3 on esitatud tööga seotud pensioniskeemiga seonduvad tehingud. Need on sarnased muude sotsiaalkindlustusskeemidega (v.a pensioniskeemid) seotud tehingutega.

PENSIONID

- 17.40 *Määratlus:* sotsiaalkindlustuspension on hüvitis, mida hüvitise saaja saab pensionile jäädes tavaliselt eelnevalt kindlaks määratud õiguslike või lepinguliste tingimuste kohaselt ning üldjuhul tagatud annuiteedina.

Kõige olulisem sotsiaalkindlustusskeemidest makstav pensionihüvitis on sissetuleku tagamine pensionieas, kuid kaetud võivad olla ka paljud muud riskid. Näiteks võidakse maksta pensioni leskedele või isikutele, kellega on juhtunud tööõnnetus ja kes ei ole enam võimelised töötama. Pensionidena käsitatakse kõiki selliseid makseid, mis tulenevad asjaolust, et leibkonnapea ei ole kas surma või töövõimetuse tõttu enam võimeline endale ega ülalpeetavatele sissetulekut teenima.

Pensioniskeemide liigid

- 17.41 Pensione makstakse hüvitise saajatele järgmisel kujul:

- a) sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid;
- b) sotsiaalabi ning
- c) pensionidega seotud individuaalsed kindlustuslepingud.

Pensione maksavad tavaliselt riiklikud sotsiaalkindlustusfondid, muud valitsemissektori üksused, kindlustusseltsid ja pensionifondid või institutsionaalsed üksused kui tööandjad. Olenevalt riiklikest oludest võivad pensione maksta ka muud asutused. Mõiste „riiklik sotsiaalkindlustusfond” kasutamine ei tähenda, et alati on skeemi raames loodud varade tegelik fond. „Riiklik sotsiaalkindlustusfond” ja „riiklik sotsiaalkindlustusskeem” on sünonüümid.

- 17.42 Hüvitise saajad saavad sotsiaalkindlustusskeemides osalejatena sotsiaalkindlustuspensione. Valitsemissektori makstav osa hõlmab riiklikke sotsiaalkindlustuspensione (ja ka riiklikke sotsiaalkindlustusfonde) ning muude üksuste makstav osa muid tööga seotud pensione. Riikliku sotsiaalkindlustuse ja muude tööga seotud skeemide raames makstavate pensionide eristamine on riigiti väga erinev, mistõttu mõiste „riiklik sotsiaalkindlustus” katvus ja seega ka arusaamine selle tähendusest erinevad riikide lõikes suuresti.

Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid

- 17.43 *Määratlus:* riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid on lepingulised kindlustusskeemid, mille puhul on hüvitise saajal sotsiaalkindlustusskeemis osalejana valitsemissektori kehtestatud kohustus kindlustada end vanaduse ja muude vanusega seotud ohtude, näiteks invaliidisuse, terviseriski jms vastu. Riiklikke sotsiaalkindlustuspensione maksab hüvitise saajatele valitsemissektor.
- 17.44 Kui valitsemissektor võtab vastutuse tagada pension suurele ühiskonna osale, täidab riiklik sotsiaalkindlustus tegelikult mitut tööandjat hõlmava skeemi rolli.
- 17.45 Hüvitise saajad teevad tavaliselt kohustuslikke makseid riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi, mida sageli rahastatakse põlvkondadevahelise ümberjaotuse põhimõttel. Teataval ajavahemikul saadavaid makseid kasutatakse samal ajavahemikul makstavate hüvitiste rahastamiseks. Ei valitsemissektor, skeemi haldav tööandja ega skeemis osalevad hüvitise saajad tegele säästmisega. Seega ei teki ülejäägi küsimust ning vahendite puudujäägi korral võib valitsusel olla õigus muuta nii tulevaste kui ka varasemate tööperioodidega seoses võetud kohustusi. Mõnes riigis võivad riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid siiski koguda rahalisi vahendeid, mida nimetatakse puhverfondideks.
- 17.46 Riikliku sotsiaalkindlustuspensioni kitsaim vorm on väga lihtne. Kindlaksmääratud tase ei pruugi oleneda makse suurusest, küll aga asjaolust, et maksed on tehtud konkreetsel ajavahemikul või muudel konkreetsetel tingimustel. Töötaja õigus saada riiklikku sotsiaalkindlustuspensioni on sageli ülekantav ühelt tööandjalt teisele.
- 17.47 Mõnes riigis võidakse seevastu maksta enamik pensionidest või kõik pensionid riikliku sotsiaalkindlustuse kaudu. Sellisel juhul tegutseb valitsus tööandjate vahendajana, st kui valitsus on tööandjate ja kodumajapidamiste poolt skeemi tehtud maksed kätte saanud, võtab ta endale väljamakse tegemise riski. Valitsus vabastab tööandja riskist, et pensionikulu võib olla tema ettevõttele liiga suur, ning tagab elanikkonnale pensionide maksmise, kuid ta võib muuta tingimusi isegi tagasiulatava jõuga nii, et see võib mõjutada makstavate pensionide suurust.
- 17.48 ESA rahvamajanduse põhiarvepidamises ei kajastata pensioniõigusi riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi alusel tasumisele kuuluvate summadena. Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide ning muude valitsemissektori pakutavate ja tööga seotud määratud väljamaksetega pensioniskeemide alusel tasumisele kuuluvaid hinnangulisi summasid ei kajastata rahvamajanduse põhiarvepidamises, vaid allpool esitatud kogunenud pensioniõiguste täiendavas tabelis 17.5.

Muud tööga seotud pensioniskeemid

- 17.49 *Määratlus:* muud tööga seotud pensioniskeemid on lepingulised kindlustusskeemid, mis on kohustuslikud seaduse alusel või mida toetab valitsemissektor või mille puhul tööandjad kehtestavad teenistustingimuseks töötajate ehk hüvitise saajate osalemise tööandja määratud sotsiaalkindlustusskeemis, et kindlustada end vanaduse ja muude vanusega seotud riskide vastu. Neid tööga seotud pensione maksab hüvitise saajatele kas tööandja või muu üksus tööandja nimel.
- 17.50 Välja arvatud juhul, kui tööandjad ja hüvitise saajad lepivad kokku makstavate summade muutmise, ei ole eraõiguslike tööandjate hallatavate pensioniskeemide puhul tavaliselt võimalik teha tagasiulatavaid kohandusi. Siiski valitseb oht, et tööandja ei ole võimeline maksuma, sest on tegevuse lõpetanud. Üksikisikute pensioniõiguste kaitse muutub üha tavalisemaks. Ühe tööandja juures kogutud pension ei pruugi olla ülekantav uuele tööandjale. Üha sagedamini on tööandja skeemide puhul kogutud reserve. Isegi kui reservid puuduvad, võivad raamatupidamistavad nõuda, et praeguste ja varasemate töötajate pensioniõigusi kajastataks nende skeemide kontodel.
- 17.51 Muud tööga seotud pensione käsitatakse kompensatsioonipaketi osana ning töötajate ja tööandjate vahelistel läbirääkimistel võidakse keskenduda kehtivatele teenistustingimustele, palgaastmestikule ja pensioniõigustele. Eraõiguslikud tööandjad maksavad pensione sageli skeemide kaudu, mida nad ise kontrollivad, või sõlmivad lepingu kolmanda isikuga, näiteks kindlustusseltsiga. Vahel on võimalik, et spetsialiseeritud üksus nõustub kandma mitme tööandja pensionide maksmise vastutust, kui tööandjad võtavad omakorda enda kanda lubatud pensionide maksmiseks piisavate vahendite tagamise riski. Sellist korraldust nimetatakse mitut tööandjat hõlmavaks pensioniskeemiks.
- 17.52 Nii praegused kui ka varasemad töötajad, kes on hüvitise saajad, võivad teha skeemi makseid ning saavad sellest eeldatavalt omanditulu. Omanditulu käsitatakse seejärel nende poolsete täiendavate maksetena skeemi.

- 17.53 Pensioniskeemid liigitatakse vastavalt nende eripärale määratud sissemaksega pensioniskeemideks ja määratud väljamaksega pensioniskeemideks.

Määratud sissemaksega pensioniskeemid

- 17.54 *Määratlus:* määratud sissemaksega pensioniskeem on skeem, mille puhul lähtutakse hüvitiste kindlaksmääramisel üksnes töötaja tööelu jooksul tehtud maksetest moodustunud vahendite kogusummast ning väärtuse suurenemisest, mis tuleneb nende vahendite investeerimisest pensioniskeemi halduri poolt.
- 17.55 Kogu määratud sissemaksega skeemist tuleneva riski seoses piisava sissetuleku tagamisega pensionieas kannab töötaja.
- 17.56 Üksikasjalike andmete esitamine määratud sissemaksega pensioniskeemide kohta on suhteliselt lihtne, sest nende puhul peab kättesaadav olema täielik arvepidamine ning kindlustusmatemaatilisi hinnanguid ei kasutata. Enamik neist skeemidest kuulub ettevõtete sektorisse (tabeli 17.5 veerg A), kuid on võimalik, et mõnel juhul tegutseb skeemi haldurina valitsemissektor. Kõigi määratud sissemaksega pensioniskeemide pensioniõigusi kajastatakse rahvamajanduse põhiarvepidamises.

Määratud väljamaksega pensioniskeemid

- 17.57 *Määratlus:* määratud väljamaksega pensioniskeem on skeem, mille puhul kasutatakse töötajale pensionile jäämise korral makstava hüvitise kindlaksmääramiseks kas ainult valemit või valemit koos tagatud väikseima makstava summaga.
- 17.58 Määratud väljamaksega pensioniskeemide riski seoses piisava sissetuleku tagamisega pensionieas kannab tööandja või tema nimel tegutsev üksus.

Tinglikud määratud sissemaksega pensioniskeemid ja kombineeritud pensioniskeemid

- 17.59 Tinglikud määratud sissemaksega pensioniskeemid ja kombineeritud pensioniskeemid rühmitatakse määratud väljamaksega pensioniskeemideks.
- 17.60 *Määratlus:* tinglik määratud sissemaksega pensioniskeem sarnaneb määratud sissemaksega pensioniskeemiga, kuid selle puhul on tagatud väikseim makstav summa.
- 17.61 Tingliku määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul krediteeritakse ja akumuleeritakse maksed (nii töötajalt kui ka tööandjalt) individuaalsetele kontodele. Need individuaalsed kontod on tinglikud selles mõttes, et skeemi tehtavaid makseid kasutatakse hüvitiste maksmiseks praegustele pensionäridele. Pensionile jäämisel arvestatakse akumuleerunud jääk ümber annuiteediks valemi abil, mis põhineb muu hulgas keskmisel eeldataval elueal, ning see vaadatakse igal aastal läbi, et viia see vastavusse elatustaseme näitajaga.
- 17.62 Kombineeritud pensioniskeemid on sellised skeemid, mis sisaldavad nii määratud sissemakse kui ka määratud väljamakse elementi. Skeem klassifitseeritakse kombineeritud skeemiks, kui on olemas nii määratud sissemakse kui ka määratud väljamakse eraldised või kui see hõlmab tinglikku määratud sissemaksega pensioniskeemi ning samal ajal määratud väljamakse või määratud sissemakse eraldist. Eraldis võib olla kombineeritud ühe hüvitise saaja puhul või eristatud vastavalt hüvitise saajate rühmadele lepingu liigi, makstud pensioni jne järgi.
- 17.63 Tingliku määratud sissemaksega pensioniskeemi ja kombineeritud pensioniskeemi puhul jagavad tööandja ja töötaja pensionieas piisava sissetuleku tagamise riski.
- 17.64 Teatud juhtudel võib tööandja vastutust kanda mitut tööandjat hõlmav skeem, mis haldab määratud väljamaksega pensioniskeemi tööandja nimel.

Määratud väljamaksega skeemide ja määratud sissemaksega skeemide võrdlus

- 17.65 Määratud väljamaksega pensioniskeemi ja määratud sissemaksega pensioniskeemi põhiline erinevus arvepidamises on see, et määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul määratakse töötaja hüvitis jooksval ajavahemikul kindlaks kohustuste alusel, mille tööandja on võtnud seoses pensioni tasemega, samal ajal kui määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul määratakse töötaja hüvitis jooksval ajavahemikul kindlaks skeemi tehtud sissemaksete ning nendelt ja varasematelt sissemaksetelt teenitud investeerimistulu ja kapitalikasumi ning -kahjumi alusel. Seega, kui määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul on põhimõtteliselt olemas täielik teave skeemis osalejatele ette nähtud hüvitiste kohta, hinnatakse määratud väljamaksega pensioniskeemis osalejatele ettenähtud hüvitisi kindlustusmatemaatiliselt.

- 17.66 Määratud väljamaksega pensioniskeemi pensioniõigused võivad muutuda neljal põhjusel. Esimene neist, jooksvast tööalasest teenistusest tingitud suurenemine, tähendab pensioniõiguste suurenemist seoses jooksva ajavahemikul teenitud palgaga. Teine, möödunud tööalase teenistuse suurenemine, tähendab pensioniõiguste väärtuse suurenemist, kuna kõigi skeemis osalejate puhul on pensionile jäämine (ja surm) ühe aasta võrra lähemal. Kolmandaks võib pensioniõiguste tase väheneda pensionile jäänutele skeemi alusel hüvitiste maksmise tõttu. Neljandaks võivad muutuse põhjustada muud tegurid, mida kajastatakse vara muude muutuste kontrol.
- 17.67 Määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul võib tööandja ja/või töötaja teha jooksva ajavahemikul skeemi tegelikke makseid. Need maksed ei pruugi siiski olla piisavad, et katta jooksva aasta tööhõivest tulenevat hüvitiste suurenemist. Seepärast arvestatakse tööandjalt täiendav makse, et viia (tegelikud ja arvestuslikud) maksed ja jooksvast tööalasest teenistusest tulenev pensioniõiguste suurenemine tasakaalu. Arvestuslikud maksed on tavaliselt positiivsed, kuid need võivad olla ka negatiivsed, kui saadud maksete summa ületab jooksvast tööhõivest tuleneva pensioniõiguste kasvu.
- 17.68 Aruandeperioodi lõpus võib arvutada varasemate ja praeguste töötajatega seotud pensioniõiguste taseme, hinnates pensionile jäämise korral tasumisele kuuluvate summade nüüdisväärtust kindlustusmatemaatiliste arvutuste abil. Selle summa iga-aastase suurenemise üks põhjus on see, et suurenenud on selliste aasta alguses olemas olevate pensioniõiguste nüüdisväärtus, mis kuuluvad aasta lõpus endiselt tasumisele, sest tulevik on ühe aasta võrra lähemal ning seega tuleb nüüdisväärtuse arvutamiseks kasutada ühe võrra väiksemat diskontotegurit. Just diskonteerimise perioodi muutusega saab selgitada möödunud tööalasest teenistusest tulenevat pensioniõiguste suurenemist.
- 17.69 Lisaks erineb määratud väljamaksega pensioniskeem määratud sissemaksega pensioniskeemist skeemi halduskulude hüvitamise poolest. Määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul kannavad kogu riski hüvitise saajad. Pensioniskeemi hallatakse nende nimel ning nad tasuvad halduskulu. Kuna skeemi võib hallata muu üksus kui tööandja, siis on asjakohane käsitada tegevuskulu investeerimistulu osana, mis jääb skeemi, et katta selle kulud ja teenida kasumit. Kindlustuse arvepidamises käsitatakse investeerimistulu tuluna, mis kirjutatakse täies ulatuses hüvitise saajate arvele, kusjuures osa sellest kasutatakse kulude katmiseks ning ülejäänud osa investeeritakse uuesti samasse skeemi.
- 17.70 Määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul on olukord erinev. Riski, et pensioniõiguste katmiseks ei pruugi olla piisavalt rahalisi vahendeid, kannab osaliselt või täielikult tööandja või tema nimel tegutsev üksus, mitte üksnes hüvitise saaja. Skeemi võib otseselt kontrollida tööandja; see võib olla sama institutsionaalse üksuse osa või lihtsalt tinglik. Isegi sellisel juhul tekivad skeemi haldamisega seoses kulud. Kuiigi esialgu kannab kulud tööandja, on asjakohane käsitada seda töötajate mitterahalise sissetulekuna; arusaadavuse huvides võib seda kajastada tööandja maksete all. See eeldab, et kõik kulud kannavad praegused töötajad ja et pensionile jäänud ei kanna mingeid kulusid. See eeldab ka, et tinglike skeemide puhul rakendatavat kohustuslikku arvele kirjutamist võib kohaldada muudes olukordades.
- 17.71 Määratud väljamaksega skeemi puhul on ebatõenäoline, et mittepalgalised töötajad ja mittetöötavad isikud teevad jooksvat makseid, kuigi see on võimalik, kui neil oli varem töökoht, mis annab õiguse saada määratud väljamaksega pensioni, ja neil on endiselt õigus skeemis osaleda. Need, kellel oli varem töökoht, saavad omanditulu ja maksavad pensionimaksete täiendusi olenemata sellest, kas nad saavad praegu pensioni või mitte.

Pensionikorraldaja, pensioniskeemi haldur, pensionifond ja mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem

- 17.72 Sotsiaalkindlustusskeemi võib korraldada tööandja või valitsemissektor, samuti võib selle korraldada kindlustusselts töötajate nimel või võib luua eraldiseisva institutsionaalse üksuse, mis haldab pensionide katmiseks kasutatavat vara ning teeb pensioni väljamakseid. Pensionifondide allsektorisse kuuluvad üksnes sellised sotsiaalkindlustuse pensionifondid, mis on neid loonud üksustest eraldi seisvad institutsionaalsed üksused.
- 17.73 Tööandja võib pensioniskeemi haldamiseks ja hüvitise saajatele väljamaksete tegemiseks sõlmida lepingu mõne muu üksusega. See võib toimuda mitmel viisil.
- 17.74 Esiteks tegutseb pensioniskeemi korraldaja, st pensionikorraldaja, lihtsalt tööandja esindajana, hallates igapäevaselt pensioniskeemi, kusjuures vastutus mis tahes puudujäägi või tulu ülejäägi eest skeemis jääb tööandjale.
- 17.75 Teiseks vastutab pensioniskeemi haldur ka muu tööga seotud pensioniskeemi tingimuste kindlaksmääramise eest ning kannab lõplikku vastutust pensioniõiguste täitmise eest. Pensioniskeemi halduril on samuti suur vastutus

varade pikaajalise investeerimisstrateegia eest, sealhulgas investeerimisvõimaluste valiku ja haldusteenuse osutajate struktuuri eest. Kuigi sama üksus võib sageli olla nii pensioniskeemi haldur kui ka pensionikorraldaja, täidavad neid ülesandeid mõnikord eri üksused.

- 17.76 Kolmandaks on tavaline, et üks üksus sõlmib mitme tööandjaga lepingud nende pensioniskeemide haldamiseks mitut tööandjat hõlmava pensioniskeemina. See on korraldatud nii, et mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem kannab vastutust rahaliste vahendite puudujäägi eest pensioniõiguste täitmisel vastutasuks õiguse eest jätta endale rahaliste vahendite ülejääk. Koondades kokku mitme tööandja riskid, püüab mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem viia ala- ja ülerahastamise tasakaalu, et saavutada nii kõigi skeemide kohta tervikuna ülejääk samamoodi, nagu kindlustuselts koondab paljude klientide riskid. Sellisel juhul tegutseb mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem skeemi haldurina.
- 17.77 Kui valitsemissektor võtab vastutuse tagada pensionihüvitised suurele ühiskonna osale, täidab riiklik sotsiaalkindlustus mitut tööandjat hõlmava skeemi rolli. Sarnaselt kindlustuseltsiga võtab valitsemissektor sel juhul vastutuse pensionikohustuste katteks kogutud rahaliste vahendite puudujäägi eest ja tal võib olla õigus jätta endale rahaliste vahendite ülejääk. Riiklikku sotsiaalkindlustust rahastatakse siiski sageli põlvkondadevahelise ümberjaotuse põhimõtte alusel, nii et ülejäägi küsimust ei teki; rahaliste vahendite puudujäägi korral võib valitsusel olla õigus muuta nii tulevaste kui ka varasemate tööperioodidega seotud pensioniõigusi.
- 17.78 Pensioniskeemi halduri vastutust pensioniskeemi alarahastamise eest või pensioniskeemi ülerahastamisest saadavat tulu kirjendatakse kohustuse/vara suhtena pensionikorraldajaga. Pensioniskeemi halduri ja pensionikorraldaja vahelise kohustuse muutus kirjendatakse ajavahemike kaupa. Pensioniskeemi halduri kohustustena ei kirjendata mitte skeemi pensioniõigusi, vaid pigem pensioniõiguste ja skeemi varade erinevust. Kui skeemi varad on pensioniõigustest suuremad, st esineb ülerahastamine, kirjendatakse vara/kohustuse suhe pensioniskeemi halduriga juhul, kui on kindel, et igasugune ülerahastamine muutub skeemi likvideerimise korral pensioniskeemi halduri omandiks.
- 17.79 Mis tahes kapitalikasum ja -kahjum pensionikorraldaja hallatud varadelt kirjendatakse pensioniskeemi halduri arvele, nii et pensionifondi netoväärtus oleks pidevalt null.

Vara seisu ja voogude kirjendamine sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi liigi järgi

Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemidega seotud tehingud

- 17.80 Tulenevalt asjaolust, et riiklikku sotsiaalkindlustust rahastatakse tavaliselt põlvkondadevahelise ümberjaotuse põhimõtte alusel, ei näidata riikliku sotsiaalkindlustuse raames kogunevaid pensioniõigusi rahvamajanduse põhiarvepidamises. Kui riikliku sotsiaalkindlustuse ja sissemaksepõhise sotsiaalkindlustuse skeemide raames makstavad hüvitised oleksid riigiti sarnased, oleks rahvusvaheline võrdlus lihtne. See ei ole siiski nii ja riikide arusaamine sellest, mida riiklik sotsiaalkindlustus katab, on väga erinev.
- 17.81 Riiklikest sotsiaalkindlustusskeemidest tulenevaid pensioniõigusi ei kajastata rahvamajanduse põhiarvepidamises. Need skeemid ja tööandja skeemid on liikmesriikides erinevad. Riiklikest sotsiaalkindlustusskeemidest tulenevaid pensioniõigusi kajastatakse sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõiguste täiendavas tabelis (tabel 17.5), et oleks võimalik riikide andmeid võrrelda.
- 17.82 Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide voogude kirjendamine hõlmab tööandjate ja töötajate tehtud makseid ning riiklikke sotsiaalkindlustushüvitisi.
- 17.83 Tööandja makseid käsitatakse töötajatele makstavate hüvitiste osana. Selline makse kirjendatakse jaotustehinguna tööandjalt töötajale. Töötaja maksab seejärel riiklikku sotsiaalkindlustusfondi tööandjalt saadud summa, millele lisandub makse, mille ta teeb enda nimel. See summa kirjendatakse kodumajapidamiste maksena valitsemissektorile.
- 17.84 Kõik füüsilisest isikust ettevõtjate ja mittetöötavate isikute maksed kajastatakse samuti kodumajapidamiste maksena valitsemissektorile.
- 17.85 Riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised kirjendatakse jaotustehinguna valitsemissektorilt kodumajapidamistele.
- 17.86 Tabelis 17.2 on esitatud riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemiga seotud tehingud.

Tabel 17.2 — Riikliku sotsiaalkindlustuse kaudu makstavate sotsiaalmaksete ja pensionihüvitiste arvepidamine

Kasutamine					Konto liik ja tehingud	Ressursid				
Tööandja	Riiklik sotsiaalkindlustusfond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus		Tööandja	Riiklik sotsiaalkindlustusfond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus
Tulude moodustamise konto										
139,0				139,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)					
Esmaste tulude jaotamise konto										
					Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)			139,0		139,0
Tulude teise jaotamise konto										
		226,0		226,0	Riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised (pensionid)		226,0			226,0
		139,0		139,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.6111)		139,0			139,0
		87,0		87,0	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud (D.6131)		87,0			87,0
	210,0			210,0	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised (D.6211)			210,0		210,0

Muude tööga seotud pensioniskeemidega seotud tehingud

- 17.87 Muude tööga seotud pensioniskeemide puhul kirjendatakse skeemis osalejate pensioniõigused tavaliselt nende akumuleerudes. Olemasolevatelt pensioniõigustelt teenitud investeerimistulu kirjendatakse hüvitise saajatele jaotatavana ja nende poolt pensioniskeemi reinvesteeritavana.
- 17.88 Tehingute kirjendamine on määratud sissemaksega skeemi puhul lihtsam kui määratud väljamaksega skeemi puhul.
- 17.89 Mõlemat liiki skeemi puhul eeldatakse pensionifondi olemasolu. Määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul peab olema tegelik fond. Määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul võib fond olla kas tegelik või tinglik. Kui fond on olemas, võib see olla tööandjaga sama institutsionaalse üksuse osa, eraldiseisev autonoomne pensioniskeemiga institutsionaalne üksus või muu finantsasutuse – kas kindlustusseltsi või mitut tööandjat hõlmava pensioniskeemi – osa.

Määratud sissemaksega pensioniskeemidega seotud tehingud

- 17.90 Makseid, mida tööandja teeb töötaja nimel määratud sissemaksega pensioniskeemi, käsitatakse töötajatele makstavate hüvitiste osana.
- 17.91 Kogunenud pensioniõigustelt saadav investeerimistulu kirjendatakse samuti pensionifondi poolt kodumajapidamistele jaotatavana. Investeerimistulu sisaldab intressi ja väljamaksmisele kuuluvaid dividende, millele lisandub kollektiivsete investeerimisskeemide jaotatud tulu, kui pensionifondil on selliste fondide osakuid. Pensionifondil võib olla oma vara, mille arvelt võib moodustuda tegevuse netotulejääk, mis kirjendatakse koos investeerimistuluga pensioni saajatele jaotatavana. Sellisel juhul hõlmab investeerimistulu mõiste olemasolu korral kõnealust tuluallikat. Kogunenud pensioniõiguste investeerimisel saadud kapitalikasumit ja -kahjumit ei kajastata investeerimistulu all, vaid kirjendatakse muude muutustena, mis tulenevad ümberhindlustest.
- 17.92 Osa kodumajapidamistele jaotatud tulust kasutatakse pensionifondi tegevuskulude katmiseks. Seda kulu kajastatakse pensionifondi toodanguna ja kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusena. Jaotatud tulu ülejäänud osa käsitatakse pensionimaksete täiendustena, mille kodumajapidamised pensionifondile tagasi maksavad.

- 17.93 Sotsiaalmakseid kajastatakse kodumajapidamiste maksetena pensionifondi. Sotsiaalmaksete kogusumma arvutatakse lähtuvalt tööandjate poolt töötajatele makstavate hüvitiste osana tehtud tegelikest maksetest, töötajate ja võimaluse korral teiste isikute, nt skeemis varem osalenute, mittepalgaliste töötajate, mittetöötavate isikute ja pensionäride tegelikest maksetest ning punktis 17.92 nimetatud maksete täiendustest. Selguse huvides ja paremaks võrdlemiseks määratud väljamaksega pensioniskeemiga näidatakse maksete täiendusi täisväärtuses. Kodumajapidamiste poolt pensionifondi tehtud kogumakseid näidatakse netona samamoodi kui kindlustuspreemiaidki, st maksete kogusumma miinus teenustasu.
- 17.94 Peale töötajate võivad määratud sissemaksega pensioniskeemi teha makseid ka määratud sissemaksega pensioniskeemis osalevad mittepalgalised töötajad või mittetöötavad isikud, kes osalevad skeemis oma elukutse või varasema tööalase staatuse tõttu.
- 17.95 Pensionifondist kodumajapidamistele makstavaid pensionihüvitisi kajastatakse jaotustehinguna muude sotsiaalkindlustuspensioni hüvitiste all (D.6221).
- 17.96 Samuti kirjendatakse tehinguna pensionifondi pakutav teenus (võrdub pensionifondi toodangu väärtusega), mis kajastatakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutusena.
- 17.97 Pensioniõiguste suurenemist, mis tuleneb sellest, et maksed on hüvitistest suuremad, kirjendatakse pensionifondi maksetena kodumajapidamistele. Samamoodi kirjendatakse pensioniõiguste vähenemine – mis tuleneb sellest, et maksed on hüvitistest väiksemad – kodumajapidamiste maksetena pensionifondi. Pensioniõiguste muutus avaldab otseselt mõju kodumajapidamiste netovarale ja seega ka kodumajapidamiste sektori säästule. Kuna suur osa määratud sissemaksega pensioniskeemis osalejate pensioniõiguste suurenemisest ning seega lõppkokkuvõttes ka hüvitiste rahastamisest tuleneb kapitalikasumist, mida ei kajastata määratud sissemaksega pensioniskeemis osalejate täiendavate sissemaksete all, on kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks nende isikute puhul sageli negatiivne.
- 17.98 Pensionifondi poolt kodumajapidamistele välja makstud pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks tehtud kohandust kajastatakse kodumajapidamiste nõudena pensionifondile.
- 17.99 Tabelis 17.3 on esitatud määratud sissemaksega pensioniskeemiga seotud tehingute kirjendamiseks vajalikud kanded. See on lihtsam vastavast määratud väljamaksega pensioniskeemi tabelist, sest puuduvad arvestuslikud tehingud.

Tabel 17.3 — Määratud sissemaksega pensioniskeemi raames makstavate pensionihüvitiste arvepidamine

Kasutamine					Konto liik ja tehingud	Ressursid				
Tööandja	Pensionifond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus		Tööandja	Pensionifond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus
Tootmiskonto										
					Toodang (P.1)		1,4			1,4
Tulude moodustumise konto										
11,0				11,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)					
Esmaste tulude jaotamise konto										
					Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)			11,0		11,0
			3,0	3,0	Omanditulu (D.4)		3,0			3,0
	16,2			16,2	Pensionihüvitiste alusel makstav investeerimistulu (D.442)			16,2		16,2

Kasutamine					Konto liik ja tehingud	Ressursid				
Tööandja	Pensio-nifond	Kodu-majapi-damised	Muud sekto-rid	Kogu-majandus		Tööandja	Pensio-nifond	Kodu-majapi-damised	Muud sekto-rid	Kogu-majandus
Tulude teisele jaotamise konto										
		37,3		37,3	Kodumajapidamiste pensionimaksud kokku		37,3			37,3
		11,0		11,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.6111)		11,0			11,0
		11,5		11,5	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud (D.6131)		11,5			11,5
		16,2		16,2	Kodumajapidamiste pensionimaksude täiendused (D.6141)		16,2			16,2
		- 1,4		- 1,4	Sotsiaalkindlustus-skeemi teenustasud (D.615C)		- 1,4			- 1,4
	26,0			26,0	Muud sotsiaalkindlustuspensionide hüvitised (D.6221)			26,0		26,0
Tulude kasutamise konto										
		1,4		1,4	Lõpptarbimiskulutused (P.3)					
	11,3			11,3	Kohandus pensioni-õiguste muutuste arvessevõtmiseks (D.8)			11,3		11,3
- 11,0	- 11,8	25,8	- 3,0	0	Sääst					
Muutused varas					Finantskonto	Kohustuste muutus				
					Netolaenuandmine/-võtmine (B.9)	- 11,0	- 11,8	25,8	- 3,0	0,0
		11,3		11,3	Pensionioõigused (F.63)		11,3			11,3
- 11,0	- 0,5	14,5	- 3,0	0,0	Muu finantsvara					

Muud määratud sissemaksega pensioniskeemiga seotud vood

17.100 Muud tegurid, mis mõjutavad pensionioõiguste muutust kajastavat bilansikirjet, on näidatud varade muude muutuste kontrol. Siinkohal tuleb märkida, et skeemi alusel hüvitise saajate pensionioõigustega seotud kapitalikasumit ja -kahjumit näidatakse ümberhindluskontrol ja et see vastab täpselt kõnealuste kohustuste täitmiseks pensionifondi valduses oleva vara kapitalikasumile ja -kahjumile.

17.101 Määratud sissemaksega pensioniskeemi pensionioõiguste investeerimisel saadakse kapitalikasumit või -kahjumit. See tuleneb pensionifondi valduses oleva vara väärtuse muutumisest ning täpselt kapitalikasumi ja -kahjumiga võrduv summa näidatakse hüvitise saajate pensionioõiguste suurenemisena. Seda kajastatakse ümberhindluskontrol.

Määratud väljamaksega pensioniskeemidega seotud tehingud

- 17.102 Määratud väljamaksega pensioniskeemide puhul vastutab tööandja pensionimaksete tegemise eest. Teiste võimaluste korral, mille hulka kuulub mitut tööandjat hõlmav pensioniskeem või skeem, mille puhul valitsemissektor võtab vastutuse tööandja nimel, järgitakse punktides 17.76 ja 17.77 esitatud määratlusi.
- 17.103 Kogumakse, mille tööandja teeb oma töötaja nimel määratud väljamaksega pensioniskeemi, peab olema piisav, et katta koos töötaja tegelike maksetega (millest on maha arvatud skeemi tegevuskulud) jooksvast tööalasest teenistusest tulenev pensioniõiguste kasv. Tööandja maksed jaotatakse tegelikuks ja arvestuslikuks osaks, kusjuures viimane osa arvutatakse nii, et kõik töötaja pensioniõigusi moodustavad maksed fondi vastaksid täpselt asjaomaste pensioniõiguste jooksva tööalase teenistuse kulule.
- 17.104 Tööandja maksed arvutatakse vastaval ajavahemikul teenitud pensioniõiguste alusel, hoolimata samal ajavahemikul skeemi teenitud investeerimistulust või skeemi ülerahastamisest. Jooksva ajavahemiku pensioniõigused on osa töötajatele makstavatest hüvitistest ja kui ei võeta arvesse tööandja maksete täisväärtust, siis see vähendab töötajatele makstavate hüvitiste osa ja seega suurendab tööandja tegevuse ülejääki. Oluline on jätkata maksete kirjendamist isegi maksepuhkuse ajal, kui tööandja ei tee tegelikke maksed, kajastades tööandja kasu pensionifondi ja tööandja vaheliste kohustuste muutusena. Sellisel juhul jääb mõlema netovara samaks ka juhul, kui maksed ei kirjendata maksepuhkuse ajal, vähendamata kunstlikult töötajatele makstavaid hüvitisi.
- 17.105 Määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul on võimalik kehtestada kvalifikatsiooniperiood, mille möödumisel on töötajal õigus saada pensionile jäämise korral pensioni. Hoolimata kõnealusest perioodist tuleks nii maksed kui ka pensioniõigusi kirjendada alates töölevõtmisest ja korrigeerida näitajaga, mis kajastab tõenäosust, et töötaja läbib selle perioodi ka tegelikult.
- 17.106 Tööandjate tegelike ja arvestuslike pensionimaksete summat käsitatakse hüvitistena töötajatele. See kirjendatakse tulude moodustamise kontrol tööandja kasutamisenä ja esmaste tulude jaotamise kontrol töötaja ressurssidena.
- 17.107 Pensioniõiguste nüüdisväärtuse suurenemine nende töötajate puhul, kes jätkuvalt töötavad, ning nende puhul, kes enam maksed ei tee, kuid kellel on õigus saada pensioni tulevikus, kujutab endast töötajatele jaotatavat investeerimistulu. Mahaarvamisi ei tehta summade arvelt, mida võidakse rahastada kapitalikasumist või mis ei ole vastavuses olemasolevate vahenditega. Töötajatele jaotatav investeerimistulu on summa, mida tuleb kehtivate kokkulepete kohaselt vaieldamatult töötajale maksta; viis, kuidas tööandja selle kohustuse lõpuks täidab, on viimase kirjendamiseks investeerimistuluna sama vähe oluline kui see, kuidas intressi või dividendide tegelik rahastamisviis mõjutab nende kirjendamist investeerimistuluna. Investeerimistulu kirjendatakse pensionifondi kasutamisenä ja kodumajapidamiste ressurssidena. Kodumajapidamised reinvesteervad selle viivitamata fondi ning seda kajastatakse pensionimaksete täienduste all.
- 17.108 Tulude teisese jaotamise kontrol näidatakse sotsiaalmakseid kodumajapidamiste kasutamisenä ja pensionifondi ressurssidena. Väljamaksmisele kuuluvate sotsiaalmaksete kogusumma arvutatakse tööandjate poolt töötajatele makstavate hüvitiste osana makstavate tegelike ja arvestuslike maksete alusel, v.a pensioniskeemi haldamise kulu, millele lisatakse töötajate tegelikud maksed ja punktis 17.107 nimetatud maksete täiendused. Nagu seoses määratud sisemaksega skeemidega on selgitatud punktides 17.54–17.56, näidatakse arvepidamises maksete ja nende täienduste täisväärtust koos makstavat teenustasu kajastava tasaarvestava kirjega. Seega on tegelikult makstav summa netomaksesumma.
- 17.109 Tulude teisese jaotamise kontrol näidatakse kodumajapidamistele pensioniskeemist makstavaid pensionihüvitisi. Kui hüvitisi käsitatakse annuiteedina, näidatakse siin annuiteetmaksed, mitte pensionile jäämise korral makstavat ühekordset summat.
- 17.110 Tulude kasutamise kontrol kirjendatakse pensionifondi osutatava teenuse eest tehtav makse, mis võrdub pensionifondi toodangu väärtusega, millele lisandub koos pensioniõigustega ostetud annuiteete haldavate ettevõtete toodang. See on kodumajapidamiste kasutamine ja pensionifondi ressurssid.
- 17.111 Tulude kasutamise kontrol kajastatakse ka pensioniõiguste suurenemist, mis tuleneb sellest, et tööandja annab ühest küljest täiendavaid pensioniõigusi, millest on teisest küljest lahutatud saadavate hüvitiste vähenemine. Seda summat näidatakse kodumajapidamiste ressurssidena ja pensionifondi kasutamisenä. Selle põhjuseks on asjaolu, et kuna pensioniõiguste suurenemine avaldab otseselt mõju kodumajapidamiste netovarale, tuleks seda kajastada kodumajapidamiste sektori säästu all.

- 17.112 Summat, mida kajastatakse tulude kasutamise kontrol pensionifondi maksetena kodumajapidamistele, näidatakse finantskontrol kodumajapidamiste vara muutusena pensionifondi suhtes.
- 17.113 Muu organisatsioon, näiteks ametiühing, võib luua oma liikmete jaoks määratud väljamaksega pensioniskeemi, mis on igas mõttes sarnane tööandja määratud väljamaksega pensioniskeemiga. Järgitakse täpselt sama kirjen-damisviisi, välja arvatud see, et viiteid tööandjale tuleks mõista viidetena pensioniskeemi haldurile ning viiteid töötajale viidetena skeemis osalejale.
- 17.114 Määratud väljamaksega pensioniskeemiga seotud tehingute kirjendamise näitlikustamiseks esitatakse tabelis 17.4 arvuline näide. Arvestuslikud andmed on poolpaksus kirjas ning ümbersuunamisest tulenevad andmed kaldkirjas.

Tabel 17.4 — Määratud väljamaksega pensioniskeemi raames makstavate pensionihüvitiste arvepidamine

Kasutamine					Konto liik ja tehingud	Ressursid				
Töö-andja	Pensio-nifond	Kodu-majapi-damised	Muud sekto-rid	Kogu-majan-dus		Tööandja	Pensio-nifond	Kodu-majapi-damised	Muud sekto-rid	Kogu-majan-dus
Tootmiskonto										
					Toodang (P.1)		0,6			0,6
Tulude moodustamise konto										
10,0				10,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)					
4,1				4,1	Tööandjate arvestus-likud pensionimaksud (D.1221)					
Esmaste tulude jaotamise konto										
					Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.1211)			10,0		10,0
					Tööandjate arvestus-likud pensionimaksud (D.1221)			4,1		4,1
			2,2	2,2	Omanditulu (D.4)		2,2			2,2
	4,0			4,0	Pensiooniõiguste alusel makstav investeerimis-tulu (D.442)			4,0		4,0
Tulude teisese jaotamise konto										
		19,0		19,0	Kodumajapidamiste pensionimaksud kokku		19,0			19,0
		10,0		10,0	Tööandjate tegelikud pensionimaksud (D.6111)		10,0			10,0
		4,1		4,1	Tööandjate arvestus-likud pensionimaksud (D.6121)		4,1			4,1
		1,5		1,5	Kodumajapidamiste tegelikud pensio-nimaksud (D.6131)		1,5			1,5
		4,0		4,0	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused (D.6141)		4,0			4,0

Kasutamine					Konto liik ja tehingud	Ressursid				
Tööandja	Pensionifond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus		Tööandja	Pensionifond	Kodumajapidamised	Muud sektorid	Kogumajandus
		-0,6		-0,6	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud (D.61SC)		-0,6			-0,6
	16,0			16,0	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised (D.6221)			16,0		16,0
Tulude kasutamise konto										
		0,6		0,6	Lõpptarbimiskulutused (P.3)					
	3			3	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks (D.8)			3		3
-14,1	-1,2	17,5	-2,2	0	Sääst					
Muutused varas					Finantskonto	Kohustuste muutus				
					Netolaenuandmine/-võtmine (B.9)	-14,1	-1,2	17,5	-2,2	0
		3		3	Pensionioigused (F.63)		3			3
	4,1			4,1	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (F.64)	4,1				4,1
-10,0	-2,3	14,5	-2,2	0	Muu finantsvara					

- 17.115 Kindlustusmatemaatilised arvutused näitavad, et jooksvast tööalasest teenistusest tulenev pensioniõiguste suuremine, st kõnealusel aastal väljateenitud täiendav pensioniõiguste summa, on 15. Kodumajapidamiste (kindlustusvõtjad/töötajad) panus on 1,5. Tööandja on seetõttu kohustatud panustama 13,5. Lisaks on skeemi tegevuskulu hinnanguliselt 0,6. Tööandja peab seega kokku panustama 14,1. Tegelikult maksab ta 10 ja seega on ülejäänud 4,1 arvestuslik makse. Tootmiskontol on toodanguna näidatud 0,6; selle teenuse tarbimine kirjendatakse tulude kasutamise kontol. Tööandja makseid kajastatakse tulude moodustamise kontol tööandja kasutamisenähtena ning esmaste tulude jaotamise kontol kodumajapidamiste ressurssidena.
- 17.116 Esmaste tulude jaotamise kontol näidatakse omanditulu. Möödunud tööalasest teenistusest tulenev pensioniõiguste suuremine, mille aluseks on diskontotehuri vähenemine, kuna pensionile jäämine on ühe aasta võrra lähemal, on 4. Seda kajastatakse arvestusliku omanditulu voona pensionifondilt kodumajapidamistele. Samal ajal teenib pensionifond oma hallatavate fondide investeerimistulult tegelikult 2,2. Seepärast on pensionifondi vahendite puudujääk sel hetkel 1,8, kuid seda ei kajastata jooksevkontodel.
- 17.117 Tulude teisese jaotamise kontodel kajastatakse kodumajapidamiste makseid pensionifondile. Seda võib vaadelda kahel viisil. Kodumajapidamiste tasutud maksete summa peaks olema võrdne jooksvast tööalasest teenistusest tuleneva pensioniõiguste suurenemisega (15), millele lisandub suuremine, mis on tingitud varasematelt pensioniõigustelt saadud tulust (4), st kokku 19. Tegelikult makstud summa saadakse järgmiselt: tööandjate tegelikud maksed (10), arvestuslikud maksed (4,1), kodumajapidamiste maksed (1,5), maksete täiendused (4), millest on maha arvatud teenustasu (0,6); summa on taas 19.
- 17.118 Tulude kasutamise kontol kajastatakse lisaks teenustasu ostmisele, mis kirjendatakse kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutuste osana, pensioniõiguste muutust pensionifondi kasutamisenähtena ja kodumajapidamiste ressurssidena. Selles näites vastandatakse kodumajapidamiste maksete summa (19) pensionihüvitistega (16). Seega on kodumajapidamistele kuuluvad pensioniõigused suurenenud 3 võrra.

Suhted	Rea nr	Kirjendamine	Rahvamajanduse põhiarvepidamine							Ei kuulu rahvamajanduse põhiarvepidamise alla	Pensioniskeemid kokku	Vastaspool: mitte-residendist kodumajapidamiste pensioniõigused (*)
		Pensioniskeemi haldur	Ei kuulu valitsemissektori alla			Valitsemissektor						
		Määratud sissese-makse-ga skeemid	Määratud väljamaksega skeemid ja muud (1) määramata sissese-maksega skeemid	Kokku	Määratud sissese-makse-ga skeemid	Määratud väljamaksega skeemid valitsemissektori töötajatele (2)			Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid			
						Klassifitseeritud finants-ettevõtete alla	Klassifitseeritud valitsemissektori alla (3)	Klassifitseeritud valitsemissektori alla				
Veeru number	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J		
	7	Õiguste muutus skeemi struktuuris läbirääkimiste tulemusel tehtud muudatuste tõttu										
Muutused pensioniõigustes muude voogude tõttu												
	8	Muutused pensioniõigustes ümberhindluste tõttu (6)										
	9	Muutused pensioniõigustes muude mahu-muutuste tõttu (6)										
Lõppbilanss												
1 + Σ 5 - 9	10	Pensionioigused										
Seonduvad näitajad												
	11	Toodang										

(1) Sellised muud määramata sissese-maksega skeemid, mida sageli kirjeldatakse kombineeritud skeemidena, hõlmavad nii määratud väljamaksega kui ka määratud sissese-maksega osa.

(2) Valitsemissektori skeemid oma praegustele ja varasematele töötajatele.

(3) Need on mitteautonoomsed määratud väljamaksega skeemid, mille pensioniõigusi kirjeldatakse rahvamajanduse põhiarvepidamises.

(4) Vastaspoolse andmeid näidatakse mitteresidendist kodumajapidamiste puhul eraldi üksnes juhul, kui pensioni suhe muu maailmas on oluline.

(5) Need maksete täiendused kujutavad endast tulu, mis on saadud liikmete nõuetest pensioniskeemile – nii määratud sissese-maksega skeemide varade investeerimistulu kaudu kui ka määratud väljamaksega pensioniskeemide diskontomäärade vähenemise kaudu.

(6) Nende positsioonide üksikasjalikum jaotus tuleb esitada veergudes G ja H asjaomaste skeemide puhul tehtud mudelarvuuste põhjal. Lahtreid, mille taustaks on ■, ei täideta; lahtrid, mille taustaks on ■, sisaldavad mitmesuguseid rahvamajanduse põhiarvepidamise andmeid.

Tabeli veerud

17.125 Tabeli veerud osutavad pensioniskeemide kolmele rühmitamisviisile:

- 1) kirjendamise viisi järgi – pensioniskeemid, mis on täielikult kirjendatud rahvamajanduse põhiarvepidamises (veerud A–F), ning pensioniskeemid, mille pensioniõigused on kirjendatud üksnes täiendavas tabelis (veerud G–H);
- 2) pensioniskeemi halduri järgi – valitsemissektori alla mittekuuluvad (veerud A–C) ning valitsemissektori pensioniskeemid (veerud D–H); valitsemissektori alla klassifitseeritud pensioniskeemid, mis hõlmavad riiklikku sotsiaalkindlustust, on näidatud veergudes D, F, G ja H, ning

- 3) pensioniskeemi liigi järgi – määratud sissemaksega skeemid (veerud A ja D) ning määratud väljamaksega skeemid (veerud B ja E–G).
- 17.126 Pensioniskeemi alusel hüvitise saajad on enamasti residendist kodumajapidamised. Mõnes riigis võib pensionihüvitisi saavate mitteresidendist kodumajapidamiste arv olla oluline. Sellisel juhul lisatakse veerg J, et näidata mitteresidendist kodumajapidamistega seotud kogusummat.
- 17.127 Otsus kirjendada jooksvalt finantseeritavaid, tööga seotud määratud väljamaksega pensioniskeeme, mille puhul pensioniskeemi halduriks on valitsemissektor, kas tavapärase rahvamajanduse arvepidamises või üksnes täiendavas tabelis sõltub määratud väljamaksega pensioniskeemi laadist. Põhimõtteliselt tuleks skeemi kajastamisel rahvamajanduse arvepidamises lähtuda sellest, kas see sarnaneb riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemiga või mitte.
- 17.128 ELis kasutatavad skeemid on väga erinevad ja kõikide skeemide kaasamine põhjustaks kirjendamisel vasturääkivusi. Sellepärast kirjendatakse selliste jooksvalt finantseeritavate, tööga seotud määratud väljamaksega pensioniskeemide pensioniõigusi, mille puhul pensioniskeemi halduriks on valitsemissektor, üksnes täiendavas tabelis. See mõjutab nende skeemide puhul tööandja arvestuslike sotsiaalmaksete arvutamise meetodit rahvamajanduse põhiarvepidamises.
- 17.129 Sõltuvalt pensioniskeemi haldurist klassifitseeritakse pensioniskeemid valitsemissektori või valitsemissektorivälise pensioniskeemi halduri järgi. Pensioniskeemi halduri mõiste on määratletud punktis 17.75.
- 17.130 Mõnes tööandja pensioniskeemis on väga erinevaid liikmeid, näiteks nii valitsemissektori töötajad kui ka avaliku sektori ettevõtete töötajad, ning paljud pensioniskeemid on külmutanud selliste osalejate liikmesuse, kes on läinud teiste tööandjate teenistusse. Isegi kui valitsemissektori alla mittekuuluvate töötajate osakaal skeemis on väike, ei takista see seda kirjeldamist skeemina, mille haldur on valitsemissektor.
- 17.131 Valitsemissektori määratud väljamaksega pensioniskeemid oma töötajatele on näidatud veergudes E ja F. Veerus E näidatakse pensionifondi või kindlustusseltsi hallatavaid skeeme ning veerus F valitsemissektori enda hallatavaid skeeme. Valitsemissektori töötajate pensioniskeemid, mille puhul pensioniõigusi ei kajastata rahvamajanduse põhiarvepidamises, on näidatud veerus G. Veergude E, F ja G summa kajastab seega valitsemissektori koguvastutust oma töötajate pensioniõiguste eest.
- 17.132 Pensioniskeemid klassifitseeritakse skeemi liigi järgi määratud sissemaksega pensioniskeemideks (veerud A ja D) ning määratud väljamaksega pensioniskeemideks (veerud B, E, F ja G). Veerg H on seotud riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemidega.

Tabeli read

- 17.133 Tabeli read kajastavad bilansisiseid positsioone, tehinguid ja muid vooge, mis on seotud täiendavas tabelis kirjendatud skeemide pensioniõigustega; neid näidatakse eraldi tabelis 17.6. Seal viiakse selliste skeemide pensioniõiguste algseis perioodi alguses ning lõppseis perioodi lõpus täielikult vastavusse, võttes arvesse kõiki tehinguid ja muid voogusid selle perioodi jooksul. Veergudes G ja H kajastatud skeemide puhul ei kirjendata rahvamajanduse põhiarvepidamises küll pensioniõiguste seis, kuid paljusid tehinguid kirjendatakse.

Tabel 17.6 — Sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõiguste täiendava tabeli read

Rea nr	
	Algbilanss
1	Pensionioigused
	Muutused pensionioigustes tehingute tõttu
2	Pensionioiguste suurenemine sotsiaalmaksete tõttu
2.1	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed
2.2	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed

Rea nr	
2.3	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed
2.4	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused ⁽¹⁾
2.5	Maha arvatud pensioniskeemi teenustasud
3	Muu (kindlustusmatemaatiline) riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide pensioniõiguste suurenemine
4	Pensionioiguste vähenemine pensionihüvitiste maksmise tõttu
5	Muutused pensionioigustes sotsiaalmaksete ja pensionihüvitiste tõttu
6	Pensionioiguste ülekandmine skeemide vahel
7	Õiguste muutus skeemi struktuuris läbirääkimiste tulemusel tehtud muudatuste tõttu
	Muutused pensionioigustes muude majandusvoogude tõttu
8	Muutused pensionioigustes ümberhindluste tõttu ⁽²⁾
9	Muutused pensionioigustes muude mahumuutuste tõttu ⁽²⁾
	Lõppbilanss
10	Pensionioigused
	Seonduvad näitajad
11	Toodang

⁽¹⁾ Maksete täiendused kujutavad endast tulu, mis on saadud liikmete nõuetelt pensioniskeemile – nii määratud sissemaksuga skeemide varade investeerimistulu kaudu kui ka määratud väljamaksega pensioniskeemide diskontomäära vähenemise tõttu.

⁽²⁾ Nende positsioonide üksikasjalikum jaotus tuleb esitada veergudes G ja H asjaomaste skeemide puhul tehtud mudelarvutuste põhjal (vt punktid 17.158–17.160).

Alg- ja lõppbilanss

17.134 1. real näidatakse pensionioiguste algseisu, mis võrdub täpselt eelmise aruandeperioodi lõppseisuga. 10. real näidatakse vastavat pensionioiguste lõppseisu aruandeperioodi lõpus.

Muutused pensionioigustes tehingute tõttu

17.135 Tööandjate ja töötajate tegelikud sotsiaalmaksed kirjendatakse ridadel 2.1 ja 2.3 nagu rahvamajanduse põhivarvepidamises. Teatavate pensioniskeemide, nimelt riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide puhul tuleb eristada pensionidega seotud tegelikke sotsiaalmakseid muude sotsiaalse riskidega, nagu töötusega seotud sotsiaalmaksetest.

17.136 Määratud väljamaksega pensioniskeemide puhul hinnatakse tööandja arvestuslikke sotsiaalmakseid üldiselt tasa-kaalustavas kirjes: kõik pensionioiguste muutused aasta jooksul, mida ei ole näidatud tabeli muudel ridadel, kajastatakse real 2.2. See rida hõlmab nn kogemuslikku mõju, mille puhul pensionit kujundavate eelduste (palga kasvumäär, inflatsioonimäär ja diskontomäär) täheldatud tulemus erineb prognoositud tasemest. Määratud sissemaksuga pensioniskeemide puhul näidatakse sellel real nullid.

17.137 Real 2.4 näidatakse skeemide teenitud või arvestuslikku omanditulu, mis suunatakse kodumajapidamiste sektori või muu maailma kaudu. Märkida tuleb, et kõigi määratud väljamaksega skeemide, sealhulgas nii kogumispensioni kui ka jooksvalt finantseeritavate sotsiaalkindlustusskeemide puhul on see omanditulu võrdne diskontomäära vähenemisega. Teisisõnu võrdub väärtus diskontomäära ning aruandeperioodi alguse pensionioiguste väärtuse korrutisega.

17.138 Teatavaid kirjeid veergude G ja H ridadel, täpsemalt nii tööandjate kui ka töötajate tehtud tegelikke sissemaksid, kajastatakse rahvamajanduse põhivarvepidamises, kuid pensionioigusi ja nende muutust mitte. Muud kirjed veergudes G ja H, mida näidatakse üksnes täiendavas tabelis, on tabelis varjutatud ning neid on selgitatud allpool.

- 17.139 Erilist tähelepanu nõuavad tööandjate arvestuslikud sissemaksed neisse valitsemissektori skeemidesse, mille puhul pensioniõigusi kajastatakse veerus G, kuid mitte rahvamajanduse põhiarvepidamises. Rahvamajanduse põhiarvepidamises tuleb arvestuslikke sissemakseid hinnata kindlustusmatemaatiliste arvutuste alusel. Üksnes juhtudel, kui kindlustusmatemaatiliste arvutustega ei ole võimalik saavutada piisavat usaldusväärsuse taset, on valitsemissektori tööandjate arvestuslikke pensionimakseid võimalik hinnata veel kahe viisil:
- 1) parajasti töötavatele töötajatele makstava palga mõistliku protsendi alusel või
  - 2) parasjagu makstavate hüvitiste ja tegelike makstavate sissemaksete (mida maksavad nii töötajad kui ka valitsemissektor kui tööandja) vahe.
- Kodumajapidamiste maksete täienduste ja muude pensioniõiguste muutuste kirjed on näidatud samadel põhimõtetel kui eraõiguslike skeemide puhul.
- 17.140 3. real näidatakse riikliku sotsiaalkindlustusega seotud kindlustusmatemaatilisel põhimõttel arvatud kirje nime-tuse „Muu (kindlustusmatemaatiline) riiklike sotsiaalkindlustusfondide pensioniõiguste akumulatsioon” all. Seega eristatakse seda tööandjate arvestuslikest sotsiaalmaksetest.
- 17.141 Kuna täiendavas tabelis esitatakse täielikud andmed pensioniõiguste muutuste kohta aruandeperioodil, tuleb lisada konkreetne rida juhuks, kui tegelikud sotsiaalmaksed riiklikku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi ei tugine kindlustusmatemaatilistele arvutustele ning tegemist on seega arvestuslike maksetega, mille eest tööandja ei vastuta. Need riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemi arvestuslikud tehingud on näidatud 3. real kui muu kindlustusmatemaatiline riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide pensioniõiguste suurenemine. Selle rea kirjed võivad olla positiivsed või negatiivsed – negatiivsed kirjed esinevad selliste riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide puhul, mille diskontomäär on kõrgem skeemi sisemisest tasuvuslävest. Pensioniskeemi sise-mine tasuvuslävi on diskontomäär, mis võrdsustab tegelikult tehtud sissemaksete nüüdisväärtuse ja selliste sissemaksete kaudu kogunenud pensioniõiguste diskonteeritud väärtuse. Negatiivsed kirjed esinevad näiteks siis, kui sissemakseid on suurendatud üle kindlustusmatemaatilisel nõutava taseme, et rahastada sularaha lühiajalist puudujääki.
- 17.142 3. real ei kajastata maksutulust saadavaid rahasiirdeid, mis kirjendatakse tavapärasel arvepidamises jooksvate siiretena valitsemissektori üksuste vahel, kui need ei mõjuta pensioniõigusi. Mõnes liikmesriigis teeb valitsemis-sektor pensioniskeemidesse pensioniõigusi suurendavaid siirdeid (näiteks tehakse siirdeid konkreetsete sotsiaalsete rühmade eest, kes ei ole ise suutelised otse maksid tegema), mis annab alust arvata, et vastavad summad peaksid loogiliselt kajastuma sellel real esitatud väärtuses, mis on arvatud erinevuse alusel.
- 17.143 Eeldatava ja tegeliku palgakasvu (s.o modelleerimisel „kogemuslikust mõjust” või „kindlustusmatemaatilistest mõjust” tulenev palgakasv) erinevusi aruandeperioodil tuleb kajastada tehingutes (tööandja arvestuslikud sotsiaal-maksed) koos muu nn kogemusliku mõjuga.
- 17.144 3. real kajastatakse igasugust nn kogemuslikku mõju, mida täheldatakse sotsiaalkindlustuse pensioniskeemides, mille puhul pensionit kujundavate eelduste (palga reaalkasv, inflatsioonimäär ja diskontomäär) tegelik mõõdetud väärtus erineb igaks aastaks prognoositud tasemest.
- 17.145 4. real näidatakse aruandeperioodil makstud pensionihüvitisi. Pensionihüvitiste maksmine avaldab „tasaarvelda-vat” mõju osale pensioniõigustest, mis sisalduvad 1. real esitatud algseisus.
- 17.146 5. real näidatakse sissemaksetest ja hüvitistest tulenevaid pensioniõiguste muutusi. See võrdub 2. ja 3. rea summaga, millest on maha arvatud 4. rea summa. See mittefinantskontode põhjal hinnatav tasakaalustav kirje võrdub finantskontode põhjal hinnatava kirjega.
- 17.147 Üks pensionidega seotud muutusi on üha suurenev võimalus saada nn ülekantavat pensioni, mille puhul töökohta vahetav isik võib eelmise tööandja juures teenitud pensioniõigused üle kanda uuele tööandjale. Sellisel juhul jäävad asjaomase kodumajapidamise pensioniõigused muutumatuks, kuid kahe skeemi vahel toimub tehing, kuna uus skeem võtab üle varasema skeemi kohustused. Lisaks toimub teatud varasid hõlmav vastastehing, et viia varad kõnealuste kohustustega vastavusse.
- 17.148 Kui valitsemissektor võtab bilansis kajastatud tehingu kaudu vastutuse selliste töötajate pensionide maksmise eest, kes ei kuulu valitsemissektori üksuse alla, tuleb iga valitsemissektori alla mittekuuluva üksuse makse kirjendada ettemakstud sotsiaalmaksena (F.89). Sellist korraldust käsitletakse põhjalikumalt punktides 20.272–20.275.

- 17.149 Kui üks üksus võtab teiselt üksuselt üle vastutuse pensioniõiguste eest, kirjendatakse 6. real kaks tehingut. Esiteks toimub pensioniõiguste ülekandmine esialgselt pensioniskeemist uude pensioniskeemi. Teiseks võib toimuda raha või muu finantsvara siire, et hüvitada uue pensioniskeemi kulud. Finantsvara siirde väärtus ei pruugi olla täpselt võrdne ülekantud pensioniõiguste väärtusega. Sel juhul tuleb kapitalisiirde tehingute alla lisada kolmas kirje, et nõuetekohaselt kajastada kahe asjaomase üksuse netovara muutusi.
- 17.150 Tööandjad reformivad enda hallatavaid pensioniskeeme üha enam demograafiliste ja muude tegurite tõttu. Reformid võivad tähendada hüvitise määramise valemi, pensioniea või muude skeemi tingimuste muutmist.
- 17.151 Rahvamajanduse arvepidamises kirjendatakse üksnes rakendatud reformidest tulenevaid muudatusi, mis kajastuvad reformide rakendamise aastal pensioniõiguste hinnangutes ning edaspidi täheldatud voogudes. Tööandja teade pensionireformi läbiviimise kavatsusest ei ole piisav alus, et kajastada reformi mõju rahvamajanduse arvepidamise andmetes.
- 17.152 Teatavate reformide puhul otsustab tööandja jätta skeemi olemasolevate liikmete pensioniõigused puutumata ning kohaldab reformitud korda üksnes tulevikus omandatavate täiendavate õiguste suhtes. See ei avalda olemasolevatele pensioniõigustele vahetut mõju. Mõju ilmneb tulevaste pensionihüvitiste hinnangutes kooskõlas kogunenud õiguste meetodiga.
- 17.153 Teatud juhtudel otsustab tööandja siiski ellu viia reforme, mis mõjutavad olemasolevate liikmete kogunenud pensioniõigusi, nt tõsta üldiselt kõigi liikmete pensioniiga. Need reformid mõjutavad pensioniõiguste seisu aastal, mil need rakendatakse. Sellist mõju tuleb arvestada voona. See võib olla väga suur, kuna see mõjutab praeguseid ja tulevase pensioniõigusi.
- 17.154 Muutused pensioniõigustes kirjendatakse tehingutena järgmiselt:
- a) kui pensioniskeemi pensioniõigusi kajastatakse rahvamajanduse põhiarvepidamises ja tööandja lepib läbirääkimiste kaudu vastava töötajaga kokku pensioniõiguste tingimuste muutmises, kirjendatakse see muutus tehinguna rahvamajanduse põhiarvepidamises (tööandja arvestuslike sotsiaalmaksete all);
  - b) kui pensioniskeemi pensioniõigusi ei kajastata rahvamajanduse põhiarvepidamises ja tööandja lepib läbirääkimiste kaudu vastavate töötajatega kokku pensioniõiguste tingimuste muutmises, kirjendatakse see muutus tehinguna täiendavas tabelis;
  - c) kui riikliku sotsiaalkindlustuse puhul lepivad pensioniõiguste muutmises kokku parlamentaarsed asutused, kirjendatakse see täiendavas tabelis nii, nagu see oleks kokku lepitud.
- 17.155 Läbirääkimisteta kehtestatud muutused pensioniõigustes kirjendatakse vara muude mahumuutuste all.
- 17.156 Möödunud tööalasest teenistusest tulenevad kogunenud pensioniõiguste muutused kirjendatakse kui kapitalisiirded.
- 17.157 7. real kajastatakse pensioniskeemi ülesehituse reformimise mõju möödunud tööalase teenistusega seotud pensioniõigustele.
- Muutused pensioniõigustes muude majandusvoogude tõttu*
- 17.158 8. ja 9. real kajastatakse muid voogusid, nagu sotsiaalkindlustuse pensioniskeemidega seonduvad ümberhindlused ning muud mahumuutused. Tabelis 17.7 näidatakse muid voogusid, mis on jagatud ümberhindlusteks ja muudeks mahumuutusteks.
- 17.159 Ümberhindlused tekivad kindlustusmatemaatilistes arvutustes mudelite põhieelduste muutumise tõttu. Need eeldused on diskonto-, palga- ja inflatsioonimäär. Nn kogemuslikku mõju ei võeta nende hulgas arvesse, kui seda on võimalik eraldada. Muud kindlustusmatemaatiliste hinnangute muutused kirjendatakse enamasti vara muude mahumuutustena. Pensioniõiguste investeerimisest tulenevate hinnamuutuste mõju kirjendatakse ümberhindluskontol kajastatavate ümberhindlustena.
- 17.160 Kui kindlustusmatemaatilistes arvutustes kasutatud demograafilised eeldused muutuvad, siis kirjendatakse need vara muude mahumuutustena.

Tabel 17.7 — Muud vood, kajastatud ümberhindluste ja vara muude mahumuutustena

<u>Ümberhindamised</u>
Muutused eeldatavas diskontomääras
Muutused eeldatavas palgatasemes
Muutused eeldatavas hinnatasemes
<u>Vara muud mahumuutused</u>
Muutused demograafilistes eeldustes
Muud muutused

Seotud näitajad

- 17.161 Kõigi pensioniskeemide osutatud finantsteenused kirjendatakse skeemi liikmete poolt makstuna ja seega ei kirjendata pensioniskeemi kulu skeemi haldava tööandja vahetarbimisena. Joonisel 17.1 näidatakse seega finantsteenuseid sotsiaalmaksetest eraldi. Finantsteenuste esitamine sellisel kujul tähendab, et maksed, mida töötajad oma tööandjatel saavad, vastavad täpselt töötajate sissemaksetele pensioniskeemi. Lisaks ei ole vajalik näidata, milline sotsiaalmakse osa katab teenustasu. Teenustasu kaetakse kodumajapidamiste makse täiendusest määratud sissemaksega pensioniskeemi puhul ja kas tööandjate või kodumajapidamiste maksest määratud väljamaksega pensioniskeemi puhul.

Kuna kõigi tööandja pensioniskeemide puhul kirjendatakse toodang, mida skeemi liikmed tarbivad, kajastatakse 11. real toodang skeemi liigi järgi.

Joonis 17.1 — Pensioniõigused ja nende muutused

	Sissemaksed (tegelikud, mille alusel on kindlaks määratud arvestuslik omanditulu) (2. ja 3. rida)	Pensionioõigused (4. rida)	
		Finantsteenused	
	Muud vood (ümberhindlused, muud mahumuutused) (8. ja 9. rida)	Muutused pensionioõigustes (tehingute ja muude majandusvoogude tõttu)	
Pensionioõigused perioodi alguses (1. rida)			Pensionioõigused perioodi lõpus (10. rida)
Vara seis t_0	Tehingud ja muud vood vahemikus t_0 kuni t_1		Vara seis t_1

See joonis on näitlik ja eri lahtrite suurusele ei tuleks omistada erilist tähendust.

Kindlustusmatemaatilised eeldused**Kogunenud pensioniõigused**

- 17.162 Pensioniõigused esitatakse rahvamajanduse arvepidamises brutosummana. See tähendab, et ei võeta arvesse mingeid varasid ega kumuleerunud sotsiaalmakseid, et esitada pensioniõigusi netoväärtuses. Kajastatakse üksnes tegelike ja tulevaste pensionihüvitistega seotud pensioniõigusi.
- 17.163 Rahvamajanduse arvepidamises on asjakohane kasutada kogunenud kohustuste mõistet. See sisaldab juba kogunenud pensioniõiguste nüüdisväärtust. Näiteks hõlmab see praeguste töötajate kogunenud pensioniõigusi, sealhulgas tulevikus tekkivaid pensioniõigusi, ja praeguste pensionäride järelejäänud pensioniõigusi.
- 17.164 Nagu kõigi rahvamajanduse arvepidamise andmete puhul, hinnatakse andmeid tagantjärele, sest need kajastavad üksnes omandatud pensioniõiguste nüüdisväärtust bilansipäeval. Meetod põhineb jälgitaval minevikusündmustel ja -tehingutel, nagu pensioniskeemi liikmesus ja tasutud maksed. Tagantjärele hindamisel tuginetakse modelleerimisprotsessis siiski mitmele eeldusele. Hinnatakse praeguste sissemaksete tegijate suremise või invaliidistumise tõenäosust enne pensioniikka jõudmist. See hinnang kajastab ka tulevasi maksevoo muutusi õigusaktide tõttu, mis võetakse vastu enne aastat, mille kohta pensioniõigusi arvestatakse. Lõpuks eeldab see meetod teatavate oluliste eelduste tegemist tulevaste muutuste, eelkõige tulevaste pensioniväljamaksete diskontomäära kohta.

Diskontomäär

- 17.165 Kogunenud pensioniõiguste puhul on tulevaste pensionihüvitiste hindamisel kohaldatav diskontomäär üks olulisemaid eeldusi, mida tuleb pensioniskeemide modelleerimisel arvesse võtta, kuna sellel võib aastakümnete jooksul olla väga suur kumulatiivne mõju. Valitud lähenemisviisist tulenev diskontomäär võib aja jooksul muutuda, mistõttu tuleb arvepidamises teha ümberhindlusi.
- 17.166 Diskontomäära võib pidada võrdseks pensioniskeemi vara eeldatava riskivaba tulumääraga. Tulevikus väljamakstavate pensioniõiguste puhul võib diskontomäära käsitada ka kapitalikuluna selles mõttes, et tulevasi makseid peab rahastama valitsemissektor tavaliste allikate kaudu:
- a) kohustuste, peamiselt laenude ja võlaväärtpaberite netosoetamine;
  - b) varade netomüük ning
  - c) valitsemissektori tulu.

Selle rahastamiskulu põhjal võib tuletada diskontomäära.

- 17.167 Diskontomäär peaks olema riskivaba. Allpool esitatakse mõned kriteeriumid sobivate määrade kindlakstegemiseks. Sobiv oleks lähtuda valitsuse või äriühingute kvaliteetsete võlakirjade (nn AAA-reitinguga võlakirjade) diskontomäärast. Kvaliteetsete äriühingute võlakirjade tulusust võib kasutada üksnes juhul, kui turg on lai. Võlakirjad peaksid olema sama järelejäänud tähtajaga kui pensioniõigused. Soovitav on kasutada pikaajalisel tähtajal põhinevat diskontomäära, kusjuures pikaajalise tähtaja all mõeldakse kümneaastast või pikemat tähtaega. Diskontomäära aegridade tasandamiseks võib kohaldada mitme aasta keskmist diskontomäära, mis on seotud majandustsükli pikkusega. Diskontomäära ja palkade tulevase arengu kohta tehtud eeldused peaksid olema kooskõlas. Liikmesriigid peavad eespool nimetatud kriteeriumide alusel tõendama pensioniskeemide puhul kasutatud diskontomäära usaldusväärsust.
- 17.168 Sama diskontomäära tuleks kasutada kõigi pensioniskeemide puhul, kus pensioniskeemi halduriks on mis tahes tasandi valitsemissektor (sealhulgas riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid), kuna soovitud tulemus peaks lähenema riskivabale tulususele.

Palgakasv

- 17.169 Määratud väljamaksetega pensioniskeemide puhul kohaldatakse pensionitaseme kindlaksmääramiseks sageli liikmete palgaga (kas viimase aasta palk või teatud aastate või elu jooksul teenitud keskmine palk) seotud valemit. Lõpliku makstavat pensioni mõjutab liikmete palkade keskmine kasv, eeskätt edutamiste ja teenistuskäigu arengu kaudu.
- 17.170 Seepärast on asjakohane kaaluda, milliseid eeldusi tuleks teha palga edasise muutumise kohta. Palga eeldatav pikaajaline muutumine peaks vastama täheldatud diskontomäärare. Kumbki muutuja on pikaajalises plaanis teistest sõltuv.

- 17.171 Raamatupidamises kasutatakse palgakasvu mõju hindamiseks kahte kindlustusmatemaatilist meetodit. Kogunenud hüvitiste maksmise kohustuse (ABO) all kirjendatakse üksnes tegelikult kogunenud hüvitised. See on summa, mis kuuluks töötajale, kui ta ettevõttest järgmisel päeval lahkuks, ning selle alusel võib hinnata isiku netovara näiteks lahutuse korral.
- 17.172 Prognoositavate hüvitiste maksmise kohustus (PBO) tähendab pensioniõiguste lõpliku töenäolise taseme ettenägelikumat hinnangut. Üksikisiku puhul võetakse PBO arvutamisel arvesse isiku võimalikku edutamist tulevikus ning sellele vastavalt arvutatakse tema viimane palk. Kui isik on eeldatavast 40 aastast tegelikult töötanud üksnes 20 aastat, jagatakse viimane palk kaheks ning tema pensioniõigused arvutatakse nii, nagu see oleks tema hetke palk. Kui isiku ABO suureneb astmeliselt seoses tema edutamisega, siis PBO suureneb ühtlaselt aja jooksul. Üksikisiku puhul on PBO alati ABOst suurem kuni pensionile jäämise hetkeni, mil ABO muutub PBOga võrdseks.
- 17.173 Palgakasvu mõju tuleb kajastada tehingutes, sest palga tõstmine on tööandja teadlik majandusotsus. Pealegi kirjendatakse ABO ja PBO meetodite korral pikaajalises plaanis samu tehinguid, kuigi nende tehingute ajastus on skeemi demograafilistest andmetest olenevalt erinev.
- 17.174 Muutused reaalpalka tulevaste muutuste eeldustes, mida üldjuhul tehakse teatava arvu aastate järel seoses pensioni modelleerimise eelduste üldise läbivaatamise või tööjõu olulise ümberkorraldamisega, kirjendatakse muude voogude (ümberhindluste) all.
- 17.175 Praktikas esineb ABO ja PBO meetodite kohaldamisel mitu eri varianti olenevalt sellest, kuidas hindade ja palga mõju käsitletakse.
- 17.176 Oluline on see, kuidas käsitleda pensionide indekseerimist, mille puhul makstavad pensionid suurenevad pärast pensionile jäämist vastavalt nominaalpalga tõusule.
- 17.177 Kuna palga mõju on oluline, soovitatakse valida ABO või PBO meetod olenevalt pensioniskeemi hüvitiste arvutamise valemist. Kui valem sisaldab otseselt või kaudselt palgakasvu tegurit (enne või pärast pensionile jäämist), siis kasutatakse PBO meetodit. Kui selline tegur puudub, kasutatakse ABO meetodit.

Demograafilised eeldused

- 17.178 Tulevased pensionimaksud sõltuvad demograafilistest muutustest, st skeemi liikmete vanuselisest ja soolisest koosseisust ning nende elueast. Pensioni- ja elukindlustusskeemide modelleerimisel on demograafilised tabelid juba ammu kasutusel.
- 17.179 Tööga seotud pensioniskeemide puhul on skeemi liikmesus hästi määratletud ja seetõttu peaksid andmed olema kättesaadavad. Riikliku sotsiaalkindlustuse skeemide puhul kasutatakse elanikkonna andmeid, kui skeemi liikmesuse kohta ei ole konkreetsed andmed kättesaadavad.
- 17.180 Elueatabelite (nimetatakse ka suremustabeliteks) kasutamisel tuleb eelistada konkreetseid tabeleid, mis on seotud asjaomaste töötajate rühmade ja sooga. Invaliidsuspensiooni saavate liikmete rühma puhul tuleks modelleerimisel kasutada võimaluse korral erinevaid eluea eeldusi.
- 17.181 Eluea eelduste puhul tuleks arvesse võtta eluea pikenemist aja jooksul.
- 17.182 Pensioniskeemide modelleerimisel võib kasutada muid demograafilisi eeldusi kui eluiga, näiteks tulevase sündimuse-, tööhõive- või rändemäärasid, kui pensionihüvitis või indekseerimisvalem põhineb ülalpeetavate koefitsientidel või mõnel muul samalaadsel meetodil.
- 17.183 Kui ennetähtaegne pensionile jäämine on skeemis kindlustusmatemaatiliselt neutraalne, siis see modelleerimist ei mõjuta. Kindlustusmatemaatiliselt mitteneutraalne ennetähtaegne pensionile jäämine avaldab aga mõju ning seda esineb tihti, võttes arvesse, et ennetähtaegse pensionile jäämise korral kohaldatakse üldiselt erinevaid intressimäärasid. Seepärast on ennetähtaegse pensionile jäämise asjakohane modelleerimine oluline, eriti kui reformimise käigus tõstetakse pensioniiga.

18. PEATÜKK

VÄLISMAAILMA KONTO

SISSEJUHATUS

18.01 Residendist institutsionaalsete sektorite kontod näitavad majandustegevust – tootmist, tulu moodustamist, jaotamist ja ümberjaotamist, tarbimist ning vara ja kohustuste kogunemist. Need kontod kajastavad residendist üksuste omavahelisi tehinguid ning residendist üksuste tehinguid mitteresidendist üksustega, mis moodustavad välismaailma.

18.02 ESA on suletud süsteem, milles iga tehingu mõlemad pooled kirjendatakse kontodel kasutamise ja ressursina. Residendist üksuste puhul võimaldab see koostada ühtse arvepidamise ning kontode kogum hõlmab iga institutsionaalse üksuse kogu majandustegevust. Mitteresidendist üksuste puhul on olukord teistsugune. Mitteresidendist üksusi saab jälgida üksnes läbi nende suhete mõõdetava majanduse residendist üksustega ning seega saab kirjedada üksnes nende tehinguid residendist üksustega. Selle jaoks luuakse välismaailma sektor ning piiratud kirjetega erikontod, milles kajastatakse üksnes mitteresidendist üksuste tehinguid residendist üksustega.

18.03 Välismaailma sektori kontode kogum on järgmine:

- a) kaupade ja teenuste välistmajanduskonto (V.I), mis hõlmab kaupade ja teenuste impordi ja ekspordi;
- b) esmaste ja teiseste tulude välistmajanduskonto (V.II), mis hõlmab hüvitisi töötajatele, omandi- ja investeerimistulu ning jooksvaid siirdeid, nagu isiklikud siirded (sealhulgas töötajate rahaülekanded) ning rahvusvaheline abi;
- c) välismaailma akumulatsioonikontod (V.III), mis koosnevad järgmisest:
  - 1) kapitalikonto (V.III.1), millel kajastatakse kapitalisiirdeid ning mittetoodetud mittefinantsvara soetamise ja realiseerimise vahet;
  - 2) finantskonto (V.III.2), millel kajastatakse tehinguid finantsvara ja -kohustustega;
  - 3) vara muude muutuste konto (V.III.3.1), millel kajastatakse hüvitusetu võõrandamisi jms;
  - 4) ümberhindluskonto (V.III.3.2), millel kajastatakse nominaalset kapitalikasumit ja -kahjumit;
- d) välisvara ja kohustuste konto (V.IV), millel kajastatakse alg- ja lõppbilansid ning alg- ja lõppbilansi vahel asjaomase vara ja kohustuste väärtuses toimunud muutused.

Kontode terve kogum on esitatud 8. peatükis ning eespool sulgudes esitatud konto number osutab selles peatükis kasutatud konto numbrile.

18.04 Kuna kontod koostatakse välismaailma sektori vaatepunktist, kajastatakse kaupade ja teenuste välistmajanduskontol impordi kodumaisesse majandusse ressursina ning ekspordi kodumaisest majandusest kasutamisenä. Samasugust ümberpöörämist kasutatakse kõikidel välismaailma kontodel. Kui bilanss on positiivne, siis tähendab see välismaailma jaoks ülejääki ja kodumaise kogumajanduse jaoks defitsiiti. Sama loogika kohaselt tähendab negatiivne bilanss välismaailma jaoks defitsiiti ja kodumaise majanduse jaoks ülejääki. Välismaailmale kuuluv finantsvara on kodumaise majanduse jaoks kohustus ning välismaailmale kuuluv kohustus on kodumaise majanduse jaoks vara.

18.05 Majanduse ja välismaailma vahelisi tehinguid ja positsioone käsitleva statistika standarddraamistik on sätestatud maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni 2008. aasta käsiraamatus (kuues väljaanne) (BPM6) ⁽¹⁾. BPM6 on kooskõlas rahvamajanduse arvepidamise 2008. aasta süsteemiga (SNA), kuid teave kodumaise majanduse ja välismaailma vaheliste tehingute kohta esitatakse selle kontode ja bilansside kogumis teisiti. Käesolevas peatükis kirjeldatakse ESA 2010 välismaailma sektori kontosid ja seda, kuidas need seostuvad BPM6 rahvusvaheliste kontodega.

⁽¹⁾ Rahvusvaheline Valuutafond, Maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni käsiraamat, kuues väljaanne (BPM6), 2009, ISBN 978-1-58906-812-4 (kättesaadav: <http://www.imf.org>).

MAJANDUSTERRITOORIUM

18.06 Kõige levinuma määratluse järgi on majandusterritoorium ühe valitsuse tegeliku majandusliku järelevalve all olev piirkond. See võib aga tähendada ka valuuta- või majandusliite, regioone või maailma tervikuna, kuna ka need võivad olla makromajandusliku poliitika või analüüsi käsitlusobjektiks. Täielik määratlus on esitatud 2. peatükis (punktid 2.04–2.06).

18.07 Otsustamaks, kas üksus on asjaomase majandusterritooriumi resident, tuleb tuvastada,

- 1) kas üksus kvalifitseerub institutsionaalseks üksuseks, ning kui see nii on,
- 2) peab see vastama 2. peatükis sätestatud residentsuse kindlaksmääramise kriteeriumidele.

Residentsus

18.08 Iga institutsionaalne üksus on selle majandusterritooriumi resident, millega tal on kõige tugevam side, mis väljendub selles, et asjaomane majandus on tema peamine majandushuvide kese. Sama mõistet kasutatakse nii ESAs, SNA 2008s kui ka BPM6s. Fraasi „peamine majandushuvide kese” lisamine ei tähenda, et üksusi, kes tegutsevad olulisel määral kahel või enamal territooriumil, ei pea enam osadeks jaotama (vt punkt 18.12) või et ilma olulise füüsilise esindatuseta institutsionaalsed üksused võib kõrvale jätta (vt punktid 18.10 ja 18.15). Residentsuse mõiste on üldist laadi ning selle tähendust kirjeldatakse üksikasjalikult 2. peatükis, eelkõige seoses kodumajapidamiste, ettevõtete ja muude üksustega.

INSTITUTIONAALSED ÜKSUSED

18.09 Institutsionaalse üksuse mõiste on ESAs, SNA 2008s ja BPM6s ühesugune. Üldine määratlus on esitatud 2. peatükis (punktid 2.12–2.16). Kuna keskendutakse rahvamajandusele, käsitletakse piiriülestes olukordades üksusi teatavatel juhtudel eriliselt. Mõnel juhul liidetakse juriidilised isikud üheks institutsionaalseks üksuseks, kui nad on sama majanduse residentid, kuid kui nad on eri majanduste residentid, siis neid ei liideta. Samamoodi võib juriidilise isiku jagada osadeks, kui ta tegutseb olulisel määral kahes või enamas majanduses. Selline käsitlusviis aitab selgemini piiritleda saadud üksuste residentsust ja tugevdab majandusterritooriumi mõistet.

18.10 Ettevõtted ja valitsused kasutavad eriotstarbelisi majandusüksusi tavaliselt raha hankimiseks. Kui eriotstarbeline majandusüksus on sama majanduse resident kui emaaettevõtte, on sellise üksuse käsitlemine lihtne. Eriotstarbelisel majandusüksusel ei ole tavaliselt ühtegi omadust, mille alusel võiks seda pidada emaaettevõttest eraldi seisvaks üksuseks, ning eriotstarbelise majandusüksuse vara ja võetud kohustused kajastatakse emaaettevõtte kontodel. Kui eriotstarbeline majandusüksus on mitteresident, nõuavad välismaailma sektori residentsust käsitlevad kriteeriumid, et eriotstarbelist majandusüksust tunnustataks eraldiseisva üksusena. Sel juhul kajastatakse eriotstarbelise majandusüksuse varasid ja võetud kohustusi välismaailma sektoris ning mitte kodumaise majanduse sektoris. Valitsemis-sektoris kuuluva mitteresidentist eriotstarbelise majandusüksuse käsitlemine on määratletud punktis 2.14.

18.11 Kodumajapidamise liikmed peavad kõik olema sama majanduse residentid. Kui mõni isik on muu majanduse resident kui kodumajapidamise teised liikmed, ei peeta asjaomast isikut selle kodumajapidamise liikmeks, kuigi nad võivad jagada tulusid ja kulusid või olla vara kaasomanikud.

FILIAALI KUI MÕISTE KASUTAMINE MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISTEL KONTODEL

18.12 Filiaal on juriidilise isiku õigusteta ettevõtte, mis kuulub mitteresidentist üksusele, mida nimetatakse emaaettevõtteks. Territooriumil, kus see asub, peetakse seda residentiks ja kvaasikorporatiivseks ettevõtteks. Filiaalide käsitamiseks eraldiseisvate institutsionaalsete üksustena peab olema olemas oluline tegevus, mida saab eraldada ülejäänud üksusest. Filiaaliga on tegemist järgmistel juhtudel:

- a) filiaali jaoks on olemas täielik arvepidamine, sealhulgas bilanss, või
- b) nii majanduslikust kui ka juriidilisest vaatekohast on võimalik ja mõttekas seda arvepidamist vajaduse korral koostada. Eraldi aruannete kättesaadavus näitab, et tegemist on reaalse üksusega, ning seetõttu on statistika koostamine praktiline.

Peale selle peab olema täidetud üks või mitu järgmistest teguritest:

- a) filiaal tegeleb või kavatses hakata tegelema suuremahulise tootmisega ning tootmine asub muul territooriumil kui filiaali peakontori territoorium ühe aasta jooksul või kauem:
  - i) kui tootmisprotsess hõlmab füüsilist kohalolu, peaks tegevus asuma füüsiliselt sellel territooriumil,

- ii) kui tootmine ei hõlma füüsilist kohalolu, nt teatavat liiki pangandus, kindlustus, muud finantsteenused, patente, kaubamärkide või autoriõiguste omamine, kaupade vahendamine ja virtuaalne tootmine, tuleks tegevust territooriumil toimuvana käsitada registreeringu või selle järgi, et tegevuse registrijärgne asukoht on asjaomasel territooriumil;
- b) filiaali suhtes kohaldatakse vajaduse korral selle majanduse tulumaksusüsteemi, kus ta asub, isegi kui ta on tulumaksust vabastatud.
- 18.13 Filiaalide kindlakstegemine mõjutab nii emaettevõtte kui ka filiaali statistilist aruandlust. Filiaali tegevus on tema peakontori institutsionaalsest üksusest välja arvatud ning emaettevõtet ja filiaali tuleb piiritleda kooskõlastatult mõlemas asjaomasel majanduses. Filiaali võib kindlaks määrata ehitusprojektide või liikuva tegevuse puhul, nagu transport, kalandus või nõustamine. Kui tegevus aga ei ole filiaali kindlaksmääramiseks piisavalt oluline, käsitatakse seda peakontori kaupade või teenuste ekspordina.
- 18.14 Mõnel juhul on enne filiaali registreerimist toimunud tegevus, millega valmistatakse ette tulevast otseinvesteeringuprojekti, piisav tõend residentsusest, mistõttu on tekkinud kvaasikorporatiivne ettevõtte. Näiteks omistatakse teatava projektiga seotud litsensid ja kohtukulud kajastamisel kvaasikorporatiivsele ettevõttele ning nende puhul on pigem tegemist sellesse üksusesse tehtava otseinvesteeringu osaga kui vastavalt kas litsenside müügi mitte-residentidele või teenuste ekspordiga peakontoris.

TINGLIKUD RESIDENDIST ÜKSUSED

- 18.15 Kui territooriumil asuv maa kuulub mitteresidendist üksusele, käsitatakse maa omanikuna statistilistel eesmärkidel tinglikku üksust, mida käsitatakse residendina. See tinglik residendist üksus on kvaasikorporatiivne ettevõtte. Sellist tingliku residendist üksuse käsitlust kohaldatakse ka seotud hoonete, ehitiste ja muude maa paranduste, maa pikaajalise rentimise ning muude loodusvarade (v.a maa) omandiõiguse suhtes. Sellise käsitluse tulemusena on mitteresident pigem tingliku residendist üksuse omanik kui maa otsene omanik, mistõttu kannab omakapitaliga seotud kohustusi mitteresident, kuid maa ja muud loodusvarad on alati selle majanduse vara, kus need asuvad. Tinglik residendist üksus osutab tavaliselt oma omanikule teenuseid, näiteks majutusteenust puhkekodude korral.
- 18.16 Kui mitteresidendist üksusel on kinnisvaraga, näiteks hoonega, seoses pikaajaline rendileping, on see üldiselt seotud sellega, et ta tegeleb asukohajärgses majanduses tootmisega. Kui mingil põhjusel seotud tootmistevõtet ei toimu, luuakse ka sellise rendilepingu käsitlemiseks tinglik residendist üksus. Seetõttu käsitatakse mitteresidendist üksust tingliku residendist üksuse ning mitte hoone omanikuna; hoone on selle majanduse omand, kus see asub.

MULTITERRITORIAALSED ETTEVÕTTED

- 18.17 Mõni ettevõtte tegutseb tõrgeteta rohkem kui ühel majandusterritooriumil – tavaliselt on sellistel juhtudel tegu piiriülese tegevusega, nagu lennuliiklus, laevaliiklus, hüdroelektrijaamade projektid piirijõgedel, torujuhtmed, sillad, tunnelid ja veealused kaablid. Kindlaks tuleks määrata eraldiseisvad filiaalid, välja arvatud juhul, kui üksust juhitakse ühtse toiminguna, mille puhul ei ole iga territooriumi kohta, millel tegutsetakse, eraldi arvepidamist või otsustusprotsessi. Sellistel juhtudel tuleb asjaomane tegevus majanduste vahel ära jagada, kuna andmetes keskendutakse igale rahvamajandusele eraldi. Tegevus jaotatakse võrdeliselt asjakohase ettevõtte eripära arvestava näitaja alusel, mis võtab arvesse igaal territooriumil toimuva tegevuse osakaalu. Võrdeliselt jaotamisel põhinevat lähenemisviisi võib kasutada ka selliste ettevõtete puhul, mis asuvad kahe või enama valitsuse ühiselt hallatavas piirkonnas.

GEOGRAAFILINE JAOTUS

- 18.18 Euroopa Liidu kontode koostamisel jagatakse välismaailma sektor (S.2) järgmiselt:

a) Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused (S.21);

1) Euroopa Liidu liikmesriigid (S.211);

i) euroala liikmesriigid (S.2111);

ii) liikmesriigid väljaspool euroala (S.2112);

2) Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (S.212);

i) Euroopa Keskpank (EKP) (S.2121);

ii) Euroopa institutsioonid ja asutused, v.a EKP (S.2122);

b) Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid (S.22).

18.19 Euroala kontode koostamisel võib eespool loetletud alamsektorid rühmitada järgmiselt:

euroala liikmesriigid ja Euroopa Keskpank
(S.21 = S.2111 + S.2121);

riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid, mis ei ole euroala residendid
(S.2X = S.2112 + S.2122 + S.22).

Euroopa kontosid kirjeldatakse 19. peatükis.

MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISED KONTOD

18.20 Rahvamajanduse kontod erinevad BPM6s kajastatavatest rahvusvahelistest kontodest. Rahvusvahelistel kontodel kajastatakse kodumaise majanduse ja välismajanduste vahelisi tehinguid kodumaise majanduse vaatenurgast. Seega kajastatakse importi kasutamisenä (deebet) ja ekspordi ressursina (kreedid).

BPM6 rahvusvahelised kontod on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 18.1.

18.21 Teine suurem erinevus maksebilansi rahvusvaheliste kontode ja ESA välismaailma sektori kontode vahel on see, et finantstehingute klassifitseerimisel kasutatakse rahvusvahelistes kontodes funktsionaalseid kategooriaid, ESAs aga instrumente. Seda teemat arutatakse üksikasjalikumalt punktides 18.57 ja 18.58.

RAHVUSVAHELISTE KONTODE JOOKSEVKONTODE TASAKAALUSTAVAD KIRJED

18.22 Tasakaalustavate kirje struktuur on maksebilansis mõnevõrra erinev kui rahvamajanduse arvepidamises – nimelt on rahvusvahelises arvepidamises igal kontrol eraldi tasakaalustav kirje ja veel üks kirje, mis viiakse edasi järgmisele kontrolle. Näiteks on esmaste tulude kontrol oma tasakaalustav kirje (esmaste tulude saldo) ning kumulatiivne saldo (kaupade, teenuste ja esmaste tulude saldo). Välismajanduse esmaste tulude saldo vastab esmaste tulude saldole ja see on kogurahvatulu sisend. Välismajanduse jooksevkonto saldo vastab välismaailma säästudele kodumaise majandusega võrreldes. BPM6 kontode struktuuri tasakaalustavad kirjed on esitatud tabelis 18.1.

Tabel 18.1 — Maksebilansi rahvusvahelised kontod

Maksebilanss			
Jooksevkontod	Kreedid	Deebet	Saldo
Kaupade ja teenuste konto			
Kaubad	462	392	70
Teenused	78	107	- 29
Kaubad ja teenused	540	499	41
Esmaste tulude konto			
Hüvitised töötajatele	6	2	
Intress	13	21	
Ettevõtete jaotatud tulu	36	17	
Reinvesteeritud tulu	14	0	
Esmased tulud	69	40	29
Kaubad, teenused ja esmased tulud	609	539	70

Maksebilanss			
Teiseste tulude konto	Kreedit	Deebet	Saldo
Tulumaksud, omandimaksud	1	0	
Kahjukindlustuse netopreemiad	2	11	
Kahjukindlustuse nõuded	12	3	
Jooksvad rahvusvahelised siirded	1	31	
Mitmesugused jooksvad siirded	1	10	
Teisesed tulud	17	55	- 38
Jooksevkonto saldo			32
Kapitalikonto			
Mittetoodetud vara soetamine/realiseerimine	0		
Kapitalisiirded	1	- 4	
Kapitalikonto saldo			- 3
Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)			29
Finantskonto (funktsionaalsete kategooriate kaupa)	Muutused varas	Muutused kohustus- tes	Saldo
Otseinvesteeringud	- 4	8	
Portfelliinvesteeringud	17	7	
Tuletisinstrumendid jms	3	0	
Muud investeeringud	42	22	
Reservvara	8	—	
Vara/kohustuste kogumuutus	66	37	
Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) (finantsvara)			29
Vead ja väljajätted netosummas			0

VÄLISMAAILMA SEKTORI KONTOD JA NENDE SUHE MAKSEBILANSI RAHVUSVAHELISTESSE KONTO-DESSE

Kaupade ja teenuste välismajanduskonto

18.23 Kaupade ja teenuste konto koosneb üksnes kaupade ja teenuste impordist ja ekspordist, kuna need on ainsad kaupade ja teenustega tehtavad piiriüleised tehingud. Kaubad ja teenused kirjendatakse, kui majanduslik omandiõigus läheb ühe majanduse üksuselt üle teise riigi üksusele. Kuigi tavaliselt toimub omaniku muutumise korral kaupade füüsiline liikumine, ei pea see alati tingimata nii olema. Kaupade vahendamise korral võib vahetuda kaupade omanik, kuid mitte asukoht enne, kui need müüakse kolmandale isikule.

Tabelites 18.2 ja 18.3 on näidatud, kuidas esmaseid ja teiseid tulusid kirjendatakse ESAs ja BPM6s.

Tabel 18.2 — Kaupade ja teenuste välismajanduskonto (ESA V.1)

Kasutamine			Ressursid		
P.6	Kaupade ja teenuste eksport	540	P.7	Kaupade ja teenuste import	499
P.61	Kaupade eksport	462	P.71	Kaupade import	392
P.62	Teenuste eksport	78	P.72	Teenuste import	107
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo	- 41			

Tabel 18.3 — BPM6 kaupade ja teenuste konto

Jooksevkontod	Kreedit	Deebet	Saldo
Kaupade ja teenuste konto			
Kaubad	462	392	70
Teenused	78	107	- 29
Kaubad ja teenused	540	499	41

- 18.24 Kaupu, mis liiguvad ühest majandusest teise, kuid mille majanduslik omanik ei muutu, ei kajastata impordis ja ekspordis. Seega ei kajastata kaupade impordi ja ekspordina kaupu, mis saadetakse välismaale töötlemiseks või mis saadetakse välismaalt pärast töötlemist tagasi; üksnes töötlemise eest kokku lepitud tasu kajastatakse teenusena.
- 18.25 Maksebilansis rõhutatakse kaupade ja teenuste eristamist. Eristamine kajastab poliitilisi huve, sest kaupade ja teenuste suhtes kehtivad erinevad rahvusvahelised lepingud. Samuti kajastab see andmetega seotud küsimusi, kuna andmeid kaupade kohta saadakse tolliprotseduuridega seotud allikatest, samal ajal kui teenuste kohta saadakse andmeid maksedokumentidest või uuringutest.
- 18.26 Kaupu käsitlevate andmete põhiallikas on rahvusvaheline kaubandusstatistika. Rahvusvahelised standardid on esitatud ÜRO dokumendis „Rahvusvaheline kaubandusstatistika: mõisted ja määratlused, Rev. 2”⁽¹⁾ (IMTS). BPM6s on kindlaks määratud teatavad kaubandusstatistikas kirjendatavate kaupade ja maksebilansis kirjendatavate kaupade väärtuste vaheliste erinevuste võimalikud allikad. Samuti soovitatakse kasutada standardset ühtlustamistabelit, et aidata kasutajatel erinevusi mõista. Üks suurem erinevuste allikas on see, et IMTSi standardites kasutatakse impordi puhul CIF-tüüpi hindamist (kulud, kindlustus ja vedu), samal ajal kui maksebilansis kasutatakse nii ekspordi kui ka impordi puhul ühtset FOB-väärtust (väärtus eksportiva majanduse tollipiiril, st franko laeva pardal). Seetõttu tuleb jätta välja ekspordija tollipiiri ja importija tollipiiri vahel tekkivad veo- ja kindlustuskulud. FOB-tüüpi hindamise ja tegelike lepingutingimuste vaheliste erinevuste tõttu tuleb teatavad veo- ja kindlustuskulud ümber suunata.

Arvestuspõhimõtted on ESAs ja maksebilansis samad. Kaupade ekspordi ja impordi kirjendamisel tuleb seega järgida FOB-tüüpi arvestust (vt punkt 18.32).

- 18.27 Maksebilansis alusena kasutatav omandiõiguse üleminek tähendab, et kaupade kirjendamise aeg langeb kokku vastavate finantsvoogudega. BPM6s ei tehta enam erandeid omaniku muutumise põhimõttest. Seevastu IMTSis järgitakse tolliprotseduuride aega. Kuna see aeg on tihti kokkulepitud umbmäärane aeg, tuleb teatavatel juhtudel teha parandusi, näiteks kaubasaadetiste puhul. Kui kaubad saadetakse välismaale töötlemiseks nii, et omanik ei muutu, lisatakse IMTSis kaupade liikumise väärtused, kuid kuna maksebilansis on omaniku muutumine esmane kajastamise alus, kajastatakse maksebilansis üksnes teistele kuuluval füüsilisel sisendil põhinevate tootmisteenus- tega seotud tasusid; kaupade liikumise väärtused on siiski soovitatav lisada lisapunktina, et mõista selliste töötlemiskokkulepete olemust. Selliste töötlemiskokkulepete kirjendamise üksikasju käsitletakse käesoleva peatüki lõpupoole. IMTSi võib olla vaja ka muul viisil korrigeerida, et viia hinnangud kooskõlla kaupade majandusliku omaniku muutumisega, kas üldiselt või iga riigi konkreetset käsitlusala silmas pidades. Näiteks võib nii olla vahenduskaupade, mitterahalise kulla, territooriumile ebaseaduslikult sisenevate või sealt ebaseaduslikult väljuvate kaupade ning vedajate poolt sadamates soetatud kaupade puhul.

⁽¹⁾ Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, Rahvusvaheline kaubandusstatistika: mõisted ja määratlused, 1998, ISBN 92-1-161410-4 (kättesaadav: <http://unstats.un.org>).

18.28 Reeksporditakse tähendab, et väliskaup (teises majanduses toodetud kaup, mis on varem imporditud majandusliku omandiõiguse muutumiseta) eksporditakse seda varasema importimise ajaga võrreldes oluliselt muutmata. Kuna reeksporditud kaupu ei toodeta asjaomases majanduses, on need majandusega vähem seotud kui muu eksporditud kaup. Suurte ümberlaadimiskohtade ja hulgimüüjate asukohtadega majandustes reeksporditakse kaupu tihti väga suures väärtuses. Reeksporditakse suurendab nii impordi- kui ka ekspordinäitajaid ning kui reeksporditakse on märkimisväärne, suureneb ka impordi ja ekspordi osakaal majanduslikes koondnäitajates. Seetõttu on kasulik kajastada reeksporditavate eraldi. Reeksporditavad imporditud kaubad kirjendatakse residendist majandusliku omaniku varudes.

Transiidikaubanduses läbivad kaubad teel lõppsihtkohta teatava riigi ning läbitud riik jäetakse väliskaubanduse statistikast, maksebilansi statistikast ja rahvamajanduse arvepidamisest tavaliselt välja.

Transiidilaadses kaubanduses imporditakse kaubad teatavasse riiki, täidetakse kauba ELis vabasse ringlusse lubamiseks vajalikud tolliformaalsused ning seejärel saadetakse kaubad mõnda teise ELi riiki. Tolliprotseduuridesse kaasatud üksus ei ole tavaliselt 2. peatükis määratletud institutsionaalne üksus ning seega ei saa ta endale kaupade omandiõigust. Sel juhul tuleb import kajastada rahvamajanduse arvepidamises otseimpordina lõppsihtkohta, nagu tavalise transiidikaubanduse puhul. Asjakohane väärtus on kaupade lõplikku sihtriiki sisenemisel kirjendatav väärtus.

18.29 Maksebilansis esitatakse kaubad koondtasandil. Kaupade üksikasjalikum jaotus on esitatud IMTSi andmetes.

18.30 Maksebilansis esitatakse üksikasjad järgmise 12 standardse teenuseelemendi kohta:

- a) teistele kuuluval füüsilisel sisendil põhinevad tootmisteenused;
- b) hooldus- ja remonditeenused (mujal klassifitseerimata);
- c) transport;
- d) reisimine;
- e) ehitus;
- f) kindlustus- ja pensionikindlustusteenused;
- g) finantsteenused;
- h) intellektuaalomandi kasutamise tasud (mujal klassifitseerimata);
- i) telekommunikatsiooni-, arvuti- ja infoteenused;
- j) muud äriteenused;
- k) isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused ning
- l) valitsemissektori kaubad ja teenused (mujal klassifitseerimata).

18.31 Kolm loetletud maksebilansi standardelementidest põhinevad tehingu sooritajal, st need on seotud pigem soetaja või tarnijaga, mitte niivõrd tootega. Need elemendid kuuluvad reisimise, ehituse ning mujal klassifitseerimata valitsemissektori kaupade ja -teenuste kategooriatesse.

- a) Reisimine hõlmab kõiki kaupu või teenuseid, mida mitteresidendid külastuse ajal soetavad, hoolimata sellest, kas need on mõeldud oma tarbeks või edastamiseks. Reisimine hõlmab kaupu, kohalikku transporti, majutust, toitlustust ja muid teenuseid.
- b) Ehitus hõlmab töövõtja üleantud toote koguväärtust, sealhulgas kõiki võimalikke kohapealt hangitud materjale, mida seetõttu ei kirjendata kaupade impordi ja ekspordi all.
- c) Mujal klassifitseerimata valitsemissektori kaubad ja -teenused hõlmavad mitmesuguseid elemente, mida ei saa määrata täpsematesse kategooriatesse.

Nende kolme tehingu sooritajal põhineva elemendi kõrval on ülejäänud elemendid tootepõhised, tuginedes tegevusaladel põhineva toodete statistilise klassifikaatori (CPA; Rev. 2) üksikasjalikumale klassifikatsioonile. Teenuskaubanduse lisandardid on esitatud Rahvusvahelise teenuskaubanduse statistika käsiraamatus⁽¹⁾ (MSTIS), mis on ühtlustatud rahvusvaheliste kontodega.

Väärtuse arvestamine

18.32 Väärtuse arvestamise põhimõtted on ESAs ja rahvusvahelistes kontodes samad. Mõlemal juhul kasutatakse turuväärtusi ning teatavate instrumentide positsioonide puhul nimiväärtusi, kui turuhinnad ei ole kättesaadavad. Rahvusvahelistes kontodes on kaupade ekspordi ja impordi väärtuse arvestamine erijuhtum, mille puhul kasutatakse ühtset hindamispunkti, nimelt väärtust eksportiva majanduse tollipiiril, st FOB-tüüpi hindamist (franko laeva pardal). Selline käsitlusviis tagab järjepideva hindamise eksportija ja importija vahel ning järjepideva mõõtmisaluse tingimustes, kus pooltel võib olla palju eri lepingulisi korraldusi alates tehasest hankimisest (mille puhul importija vastutab kogu transpordi ja kindlustuse korraldamise eest) kuni korralduseni „tarnitud, toll tasutud” (mille puhul eksportija vastutab kogu transpordi ja kindlustuse korraldamise ja võimalike imporditollimaksude maksmise eest).

Töötlemiseks tarnitud kaubad

18.33 ESA 2010s on ESA 95ga võrreldes oluliselt muutunud selliste kaupade käsitlemine, mis tarnitakse välismaale töötlemiseks, ilma et muutuks kaupade omanik. ESA 95s kajastati selliseid kaupu välismaale saatmise korral ekspordina ja seejärel välismaalt tagasi toomisel impordina, kusjuures töötlemise tulemusena oli kaupadel suurem väärtus. Seda nimetati brutokirjendamise meetodiks ning praktikas osutab see omaniku muutumisele, nii et rahvusvahelised kaubandusnäitajad peegeldavad kaubeldavate kaupade hinnangulist väärtust. SNA 2008s, BPM6s ja ESA 2010s ei osutata omaniku muutumisele, vaid pigem kajastatakse ainult üht kirjet – töötlemiseenuse importi. Riigi jaoks, kus töötlemine toimub, oleks see siis teenuse eksport. Selline kirjendamine vastab paremini institutsioonide kirjetele ja seotud finantstehingutele. Ometi põhjustab see ebajärjepidevust rahvusvahelise kaubandusstatistikaga (IMTS). IMTS kajastab jätkuvalt töötlemiseks ettenähtud eksporditud kaupade ja tagasi saadetavate imporditud töödeldud kaupade brutoväärtust.

18.34 Sellise ebajärjepidevuse vältimiseks rahvamajanduse arvepidamises võib eksporditud kaupade väärtuse koos imporditud kaupade väärtusega kirjendada lisapunktidena, nii et väärtused on samad, mis on kirjendatud IMTSis. See võimaldab tuletada neto-töötlemiseenuse eksporditud töödeldud kaupade väärtusena, millest on lahutatud imporditud töötlemata kaupade väärtus. See teenus kirjendatakse rahvamajanduse arvepidamises. Seega riigi puhul, kes laseb kaupu välismaal töödelda, kirjendatakse eksport koos imporditud töödeldud kaupadega lisapunktidena kaupade ja teenuste väliskaubanduse kontrol. Sellega viiakse IMTSi kirjed vastavusse töötlemiskulusid kajastava neto-imporditeenuste näitajaga.

18.35 Muutust aitab mõista näide töötlemiseks tarnitud kaupade käsitlemise kohta pakkumise ja kasutamise tabelites. Kujutagem ette, et toidutootmisettevõtte koristab köögiviljasaagi, töötleb köögivilju, seejärel tellib köögiviljade konserveerimise tema täisomanduses olevalt välismaal asuvalt tütarettvõtelt ning seejärel toob köögiviljad konserveeritult tagasi ja müüb konserveeritud toiduained edasi.

18.36 Tabelis 18.4 „Töötlemiseks tarnitud kaupade käsitlemine ESA 95s rahvusvahelise kaubandusena” peaksid impordija ekspordinäitajad vastama rahvusvahelise kaubandusstatistika (IMTS) kirjetele. Kaupade eksport konserveerimisega tegelevale välismaisele tütarettvõttele on 50 ning seejärel tagastatakse konserveeritud köögiviljad impordina väärtusega 90.

Tabel 18.4 — Töötlemiseks tarnitud kaupade käsitlemine ESA 95s rahvusvahelise kaubandusena

	Ostud	Lõppnõudlus		Kokku
		Toiduainete tootmine	Kodumajapidamiste kulutused	
Müük				
Toiduained		90	50	140
Konserveeritud toiduainete import	90			90
Lisandväärtus	50		SKP (kulutused) =	50
Toodang kokku	140			

(1) Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, Eurostat, OECD, IMF, WTO *et al.* – Rahvusvaheline teenuskaubanduse statistika käsiraamat, 2011 (kättesaadav: <http://unstats.un.org>).

Tabel 18.5 — Töötlemiseks tarnitud kaupade käsitlemine ESA 2010s rahvusvahelise kaubandusena

	Ostud	Lõppnõudlus		Kokku
	Toiduainete tootmine	Kodumajapidamiste kulutused	Eksport	
Müük				
Toiduained		90	0	90
Konserveerimisteenuse import	40			40
Lisandväärtus	50		SKP (kulutused) =	50
Toodang kokku	90			

18.37 Tabel 18.5 näitab ESA 2010 töötlemiseks tarnitud kaupade käitlemist netopõhiselt: kajastatakse üksnes teenuskaubandust ning see ei lange kokku IMTSis kirjendatud kaupade liikumisega. Netopositsioonid (eksport miinus import) kajastatakse maksebilansi rahvusvahelistel kontodel ja vastavatel välismaailma sektori kontodel. Kui on teada, et IMTSis kajastab import ja eksport olukorda, kus omanik ei muutu, soovitatakse BPM6s kirjendada need kaks maksebilansistatistikas kõrvuti, nii et teenuseelemendi saaks kohe välja arvutada. Seega näidatakse toidutootmistööstuse puhul välismaale konserveerimiseks saadetud köögivilju ekspordina väärtusega 50 ning konserveeritud köögiviljade reimporti impordina väärtusega 90. Need näitajad saab asetada rahvusvahelistel kontodel lisapunktidena üksteise kõrvale, nii et eksport kirjendatakse negatiivse impordina, mis võimaldab tuletada konserveerimisteenuse netoimpordi väärtusega 40.

Kõnealuse näite kirjendamine BPM6s on näidatud tabelis 18.6.

Tabel 18.6 — Töötlemise kirjendamine BPM6s

Jooksevkontod	Kreedit	Deebet	Saldo
Kaupade ja teenuste konto			- 40
Teenused (standardelemendid)			
Teistele kuuluval füüsilisel sisendil põhinevad tootmisteenused		40	- 40
Lisapunktid			
Välismaal töötlemiseks tarnitud kaubad	50	90	- 40

Kaupade vahendamine

Vahenduskaubad

18.38 Kaupade vahendamine tähendab tehingut, mille puhul koostava majanduse resident ostab kaubad mitteresidendilt ning müüb seejärel samad kaubad edasi teisele mitteresidendile, ilma et kaubad viibiksid koostavas majanduses. Kaupade vahendamine toimub tehingute korral, mis hõlmavad kaupu, mille puhul ei pea need protsessi toimumise jaoks füüsiliselt olema omaniku valduses. Need ja järgmised selgitused kaupade vahendamise kohta on kooskõlas BPM6 vastavate punktidega (punktid 10.41–10.48).

18.39 Kaupade vahendamist kasutatakse nii hulgi- kui ka jaemüügis. Seda võib kasutada ka kaubatehingute puhul ning ülemaailmsete tootmisprotsesside haldamisel ja finantseerimisel. Näiteks võib ettevõtte tellida kauba monteerimise ühelt või mitmelt töövõtjalt, nii et ettevõtte soetab sellised kaubad ja müüb need edasi, ilma et need läbiksid omaniku territooriumi. Kui kaupade omamise perioodi jooksul muutub teiste üksuste osutatud tootmisteenuste tulemusena kaupade füüsiline kuju, kirjendatakse kaupadega tehtavad tehingud pigem üldise kaubanduse kui kaupade vahendamise all. Teistel juhtudel, kui kaupade kuju ei muutu, hõlmatakse kaubad kaupade vahendamise

all, nii et müügihind kajastab väiksemaid töötlemiskulusid ja hulгимüügi marginaale. Kui kaupade vahendaja on ülemaailmse tootmisprotsessi korraldaja, võib müügihind hõlmata ka selliseid elemente nagu planeerimine, haldus, patendid ja muu oskusteave, turundus ja finantseerimine. Eelkõige kõrgtehnoloogiliste toodete puhul võivad need mittefüüsilised aspektid olla materjalide ja monteerimise väärtusega võrreldes suured.

- 18.40 Vahenduskaubad kirjendatakse omaniku arvepidamises samamoodi kui muud talle kuuluvad kaubad. Selliseid kaupu käsitletakse siiski üksikasjalikult kaupade vahendaja majanduse rahvusvaheliste kontode statistikas, kuna need pakuvad eraldiseisvat huvi ning kuna neid ei käsitleta asjaomase majanduse tollisüsteemi raames.

Kaupade vahendamist käsitletakse järgmiselt:

- a) kaupade vahendajate soetatud kaupu kajastatakse kaupade all kaupade vahendaja majanduse negatiivse ekspordina;
  - b) kaupade müüki kajastatakse kaupade vahendamise all müüdnud kaupade all kaupade vahendaja majanduse positiivse ekspordina;
  - c) vahendatavate kaupade müügi ja ostmise vahet kajastatakse kirje „Vahenduskaupade netoeksport” all. See kirje hõlmab kaupade vahendaja marginaale, kapitalikasumeid ja -kahjumeid ning muutusi vahenduskaupade varudes. Varude vähenemise või suurenemise tulemusena võib vahenduskaupade netoeksport olla mõnel juhul negatiivne, ning
  - d) kaupade vahendamise kirjeid hinnatakse poolte vahel kokku lepitud tehinguhindade, mitte FOB-väärtuse alusel.
- 18.41 Kaupade vahendamise kirjed esitatakse üksnes ekspordina selle majanduse kontodel, mille territooriumil kaupade vahendaja asub. Seotud ekspordivates ja importivates majandustes lisatakse ekspordimüük kaupade vahendajatele ja importostud kaupade vahendajatele üldise kaubanduse alla.
- 18.42 Hulгимüük, jaemüük, kaubatehingud ning tootmishaldus võib toimuda ka juhul, kui kaubad asuvad füüsiliselt kaupade vahendaja majanduses – sel juhul kirjendatakse need pigem üldise kaubanduse kui kaupade vahendamise all. Kui kaubad ei läbi omaniku majandust, vaid teises majanduses töötlemise tulemusena muutub kaupade füüsiline kuju, kirjendatakse rahvusvahelised tehingud pigem üldise kaubanduse kui kaupade vahendamise all (töötlemistasu kirjendatakse omaniku makstud tootmisteenusena).

- 18.43 Kui turustaja müüb kaubad edasi sama majanduse residendile, ei vasta see kaupade vahendamise määratlusele. Seetõttu kajastatakse kaupade ostmist sel juhul üldise kauba impordina asjaomasesse majandusse. Kui üksus, kes ostis kaubad sama majanduse turustajalt, müüb selle seejärel edasi muu majanduse residendile, kirjendatakse kaupade müük üldkauba ekspordina turustaja majandusest, hoolimata sellest, kas kaubad sisenevad turustaja majandusse või mitte. Kuigi selline olukord on kaupade vahendamisega väga sarnane, ei vasta see punktis 18.38 esitatud määratlusele. Pealegi on esimese turustaja jaoks ebapraktiline kirjendada ostmine kaupade vahendamisena, kuna ta ei pruugi teada, kas teine turustaja toob kaubad majandusse või mitte.

Kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste (FISIM) import ja eksport

- 18.44 Makstud ja saadud laenude tegelik intress hõlmab nii sissetuleku elementi kui ka teenustasu. Krediidiasutuste tööpõhimõte on pakkuda oma hoiustajatele madalamaid intressimäärasid kui laenuvõtjatele. Finantsettevõtted kasutavad neid intressimäärasid kulude katmiseks ja tegevuse ülejäägi saavutamiseks. Intressimäärad on alternatiiv klientidelt otseselt finantsteenuste eest tasu võtmisele. ESAs tuleb FISIMi puhul arvestada teenustasu. FISIMi mõiste ja FISIMi väärtuste määramise suunised on esitatud 14. peatükis.
- 18.45 Finantsinstitutsioonid, kes võtavad FISIMilt kaudselt tasu, ei pea tingimata olema residendid ning samuti ei pea olema selliste institutsioonide kliendid residendid. Seetõttu on sellist liiki finantsteenuse import ja eksport võimalik. FISIMi impordi ja ekspordi koostamise suunised on esitatud punktis 14.10.

Esmaste ja teiseste tulude välismajanduskonto

Tabelites 18.7 ja 18.8 on esitatud näide esmaste ja teiseste tulude kirjendamise kohta ESAs ja BPM6s.

Tabel 18.7 — Esmaste ja teiseste tulude välismajanduskonto (ESA V.II)

Kasutamine			Ressursid		
			B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo	- 41
D.1	Hüvitised töötajatele	6	D.1	Hüvitised töötajatele	2
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	0	D.2	Tootmis- ja impordimaksud	0
D.3	Subsiidiumid	0	D.3	Subsiidiumid	0
D.4	Omanditulu	63	D.4	Omanditulu	38
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud	1	D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud	0
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	0	D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	0
D.7	Muud jooksvad siirded	16	D.7	Muud jooksvad siirded	55
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuse korral	0	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuse korral	0
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo	- 32			

Tabel 18.8 — BPM6 esmaste tulude konto ja teiseste tulude konto

	ESA kood	Kreedit	Deebet	Saldo
Kaubad ja teenused				41
Esmaste tulude konto				
Hüvitised töötajatele	D.1	6	2	
Intress		13	21	
Ettevõtete jaotatud tulu	D.4	36	17	
Reinvesteeritud tulu		14	0	
Tootmis- ja impordimaksud	D.2	0	0	
Subsiidiumid	D.3	0	0	
Esmased tulud		69	40	29
Kaubad, teenused ja esmased tulud		609	539	70
Teiseste tulude konto				
Tulumaksud, omandimaksud	D.5	1	0	
Kahjukindlustuse netopreemiad		2	11	
Kahjukindlustuse nõuded		12	3	
Jooksvad rahvusvahelised siirded	D.6, D.7, D.8	1	31	
Mitmesugused jooksvad siirded		1	10	
Teisesed tulud		17	55	- 38
Jooksevkonto saldo				32

Esmaste tulude konto

- 18.46 Maksebilansis sisalduvad esmaste tulude konto kirjed töötajatele makstavaid hüvitisi ja omanditulu, mis vastab täpselt ESA esmaste tulude jaotamise kontole. Maksud, mida residentid tootmise pealt maksavad, ja subsiidiumid, mida nad koduriigi valitsuselt saavad, kirjendatakse tulude moodustamise kontrol – kontrol, mida maksebilansis ei ole. Kõik tootismaksud, mida resident peab maksma teisele valitsusele, ning subsiidiumid, mida resident saab teiselt valitsuselt, kirjendatakse maksebilansis esmaste tulude kontrol. Koduriigi valitsuse vastavad kirjed kajastatakse esmaste tulude jaotamise kontrol ning välisriigi valitsuste puhul selle konto välismaailma veerus ning maksebilansis esmaste tulude kontrol.
- 18.47 Rendiküsimus võib esile kerkida piiriülestes olukordades, kuid harva, sest kogu maad peetakse residentide omandiks ning vajaduse korral luuakse tinglik residentist üksus. Kui sellised tinglikud residentist üksused kuuluvad mitteresidentidele, klassifitseeritakse kogu nende üksuste teenitav tulu otseinvesteeringust saadavaks tuluks ning mitte rendiks. Näiteks võib rendi rahvusvahelistel kontodel kirjendada juhul, kui välismaistele kalalaevastikele antakse territoriaalvetes lühiajaline kalastusõigus. Rahvusvahelistes kontodes kasutatakse üldiselt terminit „investeermistulu”, mis tähendab omanditulu, v.a rent. Investeermistulu kajastab finantsvara soetamisest saadavat tulu ning investeermistulu eristus vastab finantsvara ja -kohustuste omale, võimaldades arvutada tulumäärad.

Tulu otseinvesteeringutelt

- 18.48 Otseinvesteeringute roll on iseäranis tähtis ja seda kajastatakse nii rahvusvaheliste kontode voogudes kui ka positsioonides. Otseinvesteeringute puhul eeldatakse, et osa ettevõtte jaotamata kasumist jaotatakse investeermistuluna otseinvestorile. Jaotatud osa vastab otseinvestori osalusele ettevõttes.
- 18.49 Jaotamata kasum vastab ettevõtte tegevuse netoülejäägile, millele on liidetud kogu teenitud omanditulu miinus kogu maksamisele kuuluv omanditulu (enne reinvesteeringut tulu arvutamist) ning saadavad jooksvad siirded miinus makstavad jooksvad siirded ning maha arvatud kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks. Otsestelt tüürettevõtetelt saadud reinvesteeringut tulu lisatakse otseinvesteeringu ettevõtte saadavasse omanditulusse.
- 18.50 Reinvesteeringut tulu võib olla negatiivne, näiteks kui ettevõtte teenib kahjumit või kui dividende makstakse kapitalikasumist, või kvartalis, mille jooksul makstakse iga-aastaseid dividende. Samamoodi nagu positiivset reinvesteeringut tulu käsitletakse otseinvestori omakapitalisüstina otseinvesteeringu ettevõttesse, käsitletakse negatiivset reinvesteeringut tulu omakapitali väljavõtmisena.

Täielikult mitteresidentidele kuuluva otseinvesteeringu ettevõtte puhul vastab reinvesteeringut tulu jaotamata kasumile ning ettevõtte esmaste tulude saldo on täpselt null.

BPM6 teiseste tulude (jooksvate siirete) konto

- 18.51 Teiseste tulude kontrol kajastatakse jooksvaid siirdeid residentide ja mitteresidentide vahel. Jooksvate siirete kirjed vastavad täpselt tulude teisese jaotamise konto omadele. Mitmed nendest kirjetest on rahvusvaheliste kontode puhul eriti tähtsad, eelkõige jooksev rahvusvaheline koostöö ning välismaal töötavate üksikisikute rahaülekanded koduriiki.
- 18.52 Piiriülesed isiklikud siirded on siirded kodumajapidamiselt kodumajapidamisele ning huvi pakuvad need sellepärast, et mõne riigi puhul (kust palju inimesi suundub pikaks ajaks välismaale tööle) on tegemist olulise rahvusvahelise rahastamise allikaga. Isiklikud siirded hõlmavad rahaülekandeid pikaajaliselt välismaal töötavatel isikutel, st nendel, kes on hakanud teise majanduse residentideks.
- 18.53 Teised töötajad, näiteks piiriala- ja hooajajätajad, jäävad ikkagi oma koduriigi majanduse residentideks. Siirete asemel hõlmavad selliste töötajate rahvusvahelised tehingud hüvitisi töötajatele, makse ja sõidukulusid. Maksebilansis ühendatakse isiklike rahaülekannete täiendavas esituses isiklikud siirded nende seotud üksustega. Isiklikud rahaülekanded hõlmavad isiklike siirdeid, hüvitisi töötajatele, millest on maha arvatud maksud ja sõidukulud, ning kodumajapidamistevahelisi kapitalisiirdeid.
- 18.54 Kindlustusvood, eelkõige edasikindlustusega seotud kindlustusvood, võivad olla rahvusvahelisel tasandil olulised. Otsekindlustusandja ja edasikindlustusandja vahelised tehingud kirjendatakse täielikult eraldiseisva tehingute kogumina ning otsekindlustusandja tehinguid ühelt poolt klientidele poliiside väljastajana ja teisalt edasikindlustusandja kindlustusvõtjana ei konsolideerita.

Väliskapitalikonto

18.55 Rahvusvaheliste tehingutega seotud kapitalikonto kirjed on rangemalt piiritletud kui kodumaiste sektorite omad. Kapitalikonto kirjed hõlmavad üksnes mittetoodetud mittefinantsvara soetamist ja realiseerimist ning kapitalisiirdeid. Kapitalimahutusena toodetud varasse ei kirjendata ühtegi tehingut, kuna kaupade ekspordi ja impordi lõplik kasutamine ei ole kirjendamise ajal teada. Samuti ei hõlma see maa soetamist ja realiseerimist.

18.56 Netolaenuandmine või netolaenuvõtmine on jooksevkonto ja kapitalikonto summa ning finantskonto tasakaalustav kirje. See hõlmab kõiki rahastamiseks või rahastamise saamiseks kasutatud instrumente, mitte üksnes laenu andmist ja võtmist. Kontseptuaalselt on BPM6 netolaenuandmisel või netolaenuvõtmisel sama väärtus kui vastaval rahvamajanduse arvepidamise kogumajanduse kirjel ning välismaailma kirjel, kuid vastupidise märgiga. Tabelites 18.9, 18.10 ja 18.11 on näidatud jooksevkonto ja kapitalikonto elementide kirjendamine ning sellest tulenev bilanss nii ESAs kui ka BPM6s.

Tabel 18.9 — Välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses (ESA V.III.1.1) ⁽¹⁾

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
			B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo	- 32
			D.9	Kapitalisiirded, saadavad	4
			D.9	Kapitalisiirded, makstavad	- 1
B.101	Välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses	- 29			

⁽¹⁾ Välismaailma puhul osutab see välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevatele muutustele netoväärtuses.

Tabel 18.10 — Mittefinantsvara soetamise konto (ESA V.III.1.2)

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
			B.101	Välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevad muutused netoväärtuses	- 29
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	0			
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 29			

Tabel 18.11 — BPM6 kapitalikonto

	Kreedit	Deebet	Saldo
Jooksevkonto saldo			32
Kapitalikonto			
Mittetoodetud vara soetamine/realiseerimine	0		
Kapitalisiirded	1	4	
Kapitalikonto saldo			- 3
Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)			29

Välisfinantskonto ja rahvusvaheline investeerimispositsioon

18.57 Maksebilansi finantskonto ja rahvusvaheline investeerimispositsioon on eriti tähtsad, kuna need aitavad aru saada rahvusvahelisest rahastamisest ning ka rahvusvahelisest likviidsusest ja rahvusvahelistest kitsaskohtadest. Võrreldes finantsinstrumentide klassifikatsiooniga ESAs, põhineb finantsinstrumentide klassifitseerimine maksebilansi funktsionaalsetel kategooriatel (vt punkt 18.21), hõlmates lisateavet instrumentide ja institutsionaalsete sektorite kohta. Tabelites 18.12 ja 18.13 on näidatud vastavalt ESA ja BPM6 finantskonto.

Tabel 18.12 — Finantskonto (ESA V.III.2)

Muutused varas			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F	Finantsvara netosoetamine	37	F	Kohustuste netovõtmine	66
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	1	F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0
F.2	Sularaha ja hoiused	11	F.2	Sularaha ja hoiused	- 2
F.3	Võlaväärtpaberid	9	F.3	Võlaväärtpaberid	20
F.4	Laenud	4	F.4	Laenud	45
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	2	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	14
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0
F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0	F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	3
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	10	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 14
			B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 29

Tabel 18.13 — BPM6 finantskonto

Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) (jooksev- ja kapitalikonto)			29
Finantskonto (funktsionaalsete kategooriate kaupa)	Muutused varas	Muutused kohustustes	Saldo
Otseinvesteeringud	- 4	8	
Portfelliinvesteeringud	17	7	
Tuletisinstrumentid jms	3	0	
Muud investeeringud	42	22	
Reservvara	8	—	
Vara/kohustuste kogumuutus	66	37	
Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) (finantskonto)			29
Vead ja väljajätted netosummas			0

18.58 BPM6 funktsionaalsed kategooriad annavad teavet pooltevaheliste ajendite ja suhete kohta, mis on iseäranis huvipakkuvad rahvusvahelise majandusanalüüsi seisukohast. Funktsionaalsete kategooriate kaupa esitatud andmed klassifitseeritakse omakorda instrumentide ja institutsionaalsete sektorite alusel, mis võimaldab neid siduda vastavate ESA rahandus- ja finantsstatistika kirjetega. Institutsionaalsete sektorite klassifikatsioon on BPM6s sama mis ESAs, kuigi tavaliselt on see lühendatud (standardelementidena viis sektorit). Peale selle kasutatakse finantsasutuste puhul täiendavat alamsektorit, mis on reservvaraga seotud funktsionaalne alamsektor. See hõlmab keskpanga ja keskpanga kõrval muude finantsinstitutsioonide või valitsemissektori mis tahes osi, milles hoitakse reservvara; seega on see asjakohane riikide puhul, kus kõiki reserve või osa nendest hoitakse väljaspool keskpanga.

18.59 Peamised seosed rahvamajanduse arvepidamise finantsinstrumentide kategooriate ja rahvusvaheliste kontode funktsionaalsete kategooriate vahel on esitatud tabelis 18.14. Funktsionaalseid kategooriaid kasutatakse nii BPM6 finantskonto vara kui ka kohustuste poolel. Suhtelises mõttes ebatavalisi seoseid ei kajastata.

Tabel 18.14 — Seosed BPM6 funktsionaalsete kategooriate ja ESA finantsinstrumentide kategooriate vahel

ESA instrumendid	Rahvusvaheliste kontode funktsionaalsed kategooriad				
	Otseinvesteeringud	Portfelliinvesteeringud	Tuletisinstrumendid	Muud investeeringud	Reservvara
Rahaline kuld					X
Eriarveldusühikud				X	X
Sularaha ja hoiused					
Sularaha				X	X
Pankadevahelised positsioonid				X	X
Muud arveldushoiused	X			X	X
Muud hoiused	X			X	X
Võlaväärtpaberid	X	X			X
Laenud	X			X	X
Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad					
Omandiväärtpaberid					
Börsil noteeritud aktsiad	X	X			X
Börsil noteerimata aktsiad	X	X			X
Muud omandiväärtpaberid	X			X	
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud					
Rahaturufondide aktsiad ja osakud	X	X			X
Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	X	X		X	X
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid					
Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	X			X	
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	X			X	
Pensioniõigused				X	
Pensionifondide nõuded pensionifondide halduritele	X			X	
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised				X	
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	X			X	
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid					
Tuletisinstrumendid			X		X

ESA instrumendid	Rahvusvaheliste kontode funktsionaalsed kategooriad				
	Otseinvesteeringud	Portfelliinvesteeringud	Tuletisinstrumendid	Muud investeeringud	Reservvara
Töötajate aktsioptsioonid			X		
Muud saadavad/makstavad arved					
Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	X			X	
Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	X			X	

VÄLISMAAILMA SEKTORI BILANSID

- 18.60 Rahvusvaheliste kontodega hõlmatud osa bilanssidest nimetatakse rahvusvaheliseks investeerimispositsiooniks. See termin toob esile rahvamajanduse bilansi konkreetset hõlmatud komponendid. Rahvusvaheline investeerimispositsioon hõlmab üksnes finantsvara ja -kohustusi. Kui mitteresidentist üksusele kuulub teatavas riigis otseselt kinnisvara, peetakse kinnisvara omanikuks tinglikku residentist üksust, mis omakorda kuulub finantsvarana mitteresidentist üksusele (vt ka punkt 18.16). Finantsnõuete puhul kerkib piiriülene element esile juhul, kui üks pool on resident ja teine pool mitteresident. Kuigi kullakang on vara, mille puhul ei ole vastaspoolega seotud kohustust, lisatakse see selle rolli tõttu rahvusvahelistes maksetes ikkagi rahvusvahelisse investeerimispositsiooni. Välja jäetakse siiski mittefinantsvara, kuna sellega ei kaasne vastaspoolega seotud kohustust ega muid rahvusvahelisi aspekte.
- 18.61 Rahvusvahelise investeerimispositsiooni tasakaalustav kirje on rahvusvaheline netoinvesteerimispositsioon. Rahvusvaheline netoinvesteerimispositsioon, millele on liidetud rahvamajanduse bilansi mittefinantsvara, vastab rahvamajanduse netoväärtusele, kuna residentidevaheliste finantsnõuete netoväärtus on rahvamajanduse bilansis null. Tabelis 18.15 on esitatud näide välismaailma sektori bilansi kohta ning tabelis 18.16 on esitatud näide rahvusvahelise investeerimispositsiooni kohta.
- 18.62 Investeerimistulu ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni puhul kasutatakse samu üldkategooriaid. Selle tulemusena saab arvutada keskmised tulumäärad. Tulumäärasid saab võrrelda aja lõikes ning eri instrumentide ja tähtaegade kaupa. Näiteks saab analüüsida otseinvesteeringutega saadud tuluga seotud suundumusi või võrrelda tulu teiste instrumentidega.

Tabel 18.15 — Välismaailma sektori bilansid (ESA)

		Algbilanss	Tehingutest tingitud muutused	Muud mahumuutused	Ümberhindlus	Lõppbilanss
Vara						
Mittefinantsvara						
Finantsvara		805	37	0	7	849
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	0	1	0	0	1
AF.2	Sularaha ja hoiused	105	11	0	0	116
AF.3	Võlaväärtpaberid	125	9	0	4	138
AF.4	Laenud	70	4	0	0	74
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	345	2	0	3	350
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	26	0	0	0	26
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0	0	0	0	0

		Algbilanss	Tehingutest tingitud muutused	Muud mahumuutused	Ümberhindlus	Lõppbilanss
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	134	10	0	0	144
Kohustused		1 074	66	0	3	1 143
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud	770	0	0	0	770
AF.2	Sularaha ja hoiused	116	- 2	0	0	114
AF.3	Võlaväärtpaberid	77	20	0	2	99
AF.4	Laenud	17	45	0	0	62
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondi aktsiad	3	14	0	1	18
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid	25	0	0	0	25
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptionid	7	3	0	0	10
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	59	- 14	0	0	45
	Netoväärtus	269				265

Tabel 18.16 — BPM6 rahvusvahelise investeerimispositsiooni integreeritud aruanne

Rahvusvaheline investeerimispositsioon	Algpositsioon	Tehingud	Muud mahumuutused	Ümberhindlus	Lõpppositsioon
Vara					
Otseinvesteeringud	42	- 4	0	1	39
Portfelliinvesteeringud	40	17	0	2	59
Tuletisinstrumentid	0	3	0	0	3
Muud investeeringud	152	42	0	0	194
Reservvara	63	8	0	0	71
Vara kokku	297	66	0	3	366
Kohustused					
Otseinvesteeringud	132	8	0	2	142
Portfelliinvesteeringud	180	7	0	5	192
Tuletisinstrumentid	0	0	0	0	0
Muud investeeringud	261	22	0	0	283
Kohustused kokku	573	37	0	7	617
Rahvusvaheline netoinvesteerimispositsioon	- 276	29	0	- 4	- 251

19. PEATÜKK

EUROOPA KONTOD

SISSEJUHATUS

19.01 Euroopa integratsiooniprotsess on tinginud vajaduse koostada täielik kontode kogum, mis kajastab Euroopa majandust tervikuna ja võimaldab paremat analüüsi ja poliitikakujundust Euroopa tasandil. Euroopa kontod hõlmavad sama kontode kogumit ja põhinevad samadel mõistetel kui liikmesriikide rahvamajanduse kontod.

19.02 Käesolevas peatükis kirjeldatakse Euroopa kontode, st Euroopa Liidu ja euroala kontode eritunnuseid. Euroopa kontode puhul tuleb erilist tähelepanu pöörata residendist üksuste määratlusele, välismaailma kontodele ning Euroopa-siseste majandustehingute (vood) ja finantsbilansside (varade seis) tasaarvestusele.

19.03 Euroopa Liidu majandusterritoorium koosneb:

- a) Euroopa Liidu liikmesriikide majandusterritooriumidest ning
- b) Euroopa institutsioonide majandusterritooriumidest.

19.04 Euroala majandusterritoorium koosneb:

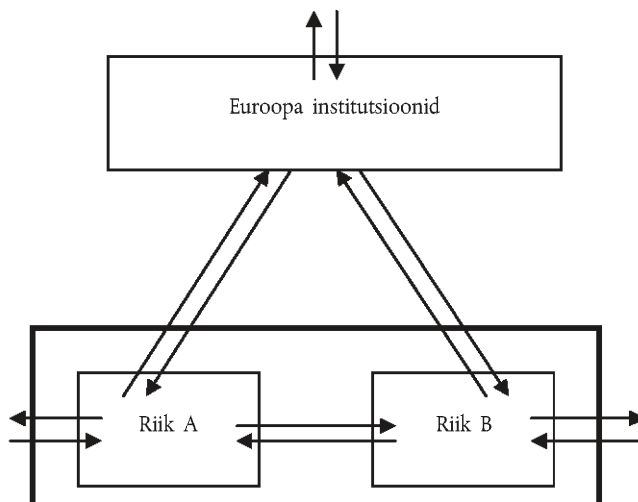
- a) euroala liikmesriikide majandusterritooriumidest ning
- b) Euroopa Keskpannga majandusterritooriumist.

RAHVAMAJANDUSE KONTODEST EUROOPA KONTODENI

19.05 Euroopa kontod ei võrdu liikmesriikide rahvamajanduse kontode summaga pärast ühtsesse vääringusse ümberarvutamist. Lisada tuleb residendist Euroopa institutsioonide kontod. Residentsuse mõiste ulatus muutub, kui minna liikmesriikide rahvamajanduse arvepidamiselt üle Euroopa rahvamajanduse arvepidamisele. Heaks näiteks on siinkohal see, kuidas käsitletakse välismaise otseinvesteeringuga ettevõtete või eriotstarbeliste majandusüksuste reinvesteeritud tulu. Liikmesriigi rahvamajanduse arvepidamises võib välismaise otseinvesteeringuga ettevõtetel olla investoreid, kes on Euroopa Liidu / euroala teise liikmesriigi residendid. Sellele vastavat reinvesteeritud tulu Euroopa arvepidamises ei kirjeldata. Peale selle võib osutada vajalikuks klassifitseerida eriotstarbelised majandusüksused ümber samasse institutsionaalsesse sektorisse kui nende emaettevõtte, kui viimane on teise liikmesriigi resident. Ning viimaks tuleb ümber klassifitseerida piiriüleised majandusvood ja finantsvarad Euroopa riikide vahel. Neid erinevusi kujutatakse joonistel 19.1 ja 19.2, kus lihtsuse huvides koosneb euroala ainult kahest liikmesriigist: A ja B. Residente ja mitteresidente hõlmavaid voogusid ja varasid kujutatakse skemaatiliselt nooltega.

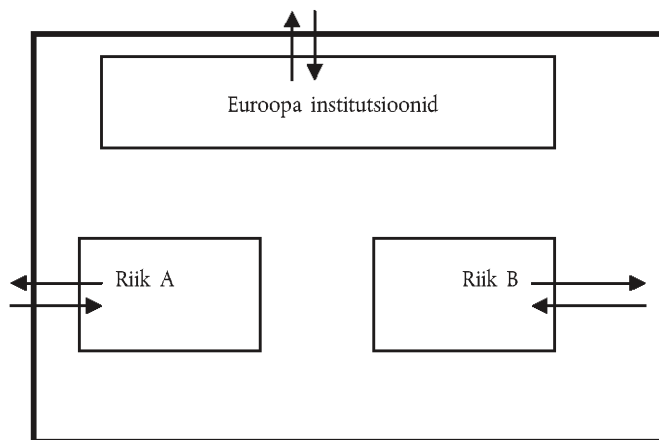
Joonis 19.1 — Liikmesriikide rahvamajanduse kontode ühendamine

Kui riikide A ja B rahvamajanduse kontod ühendatakse, kirjendavad välismaailma koondkontod sisevoogusid riikide A ja B vahel ning teiste riikide ja Euroopa institutsioonidega.

Joonis 19.2 — Euroopa kontod

Euroopa Liitu / euroala käsitatakse ühe üksusena: sinna hulka on arvatud Euroopa institutsioonide / Euroopa Keskpanga kontod ja välismaailma kontol kirjendatakse ainult residentist üksuste tehingud kolmandate riikidega.

Eri vääringus andmete teisendamine

19.06 Euroopa kontodes tuleb majandusvood ning varade ja kohustuste seis väljendada ühtses rahalises vääringus. Selleks konverteeritakse eri riikide vääringutes kirjendatud andmed eurodeks, kas:

a) kasutades kontode koostamise ajal kehtinud valuuta turukursse (või nende keskmist)

või

b) kasutades kogu perioodi puhul fikseeritud vahetuskursi. Fikseeritud kurss võib olla perioodi lõpus või alguses kehtinud kurss või kogu perioodi vältel kehtinud kursside keskmine. Kasutatud vahetuskurss mõjutab antud liikmesriigi (fikseeritud) kaalu Euroopa koondnäitajates,

või

c) arvutades järjestikuste perioodide vahelise indeksi iga liikmesriigi omavääringus väljendatud andmete kaalutud keskmise kasvuindeksina. Kaalud vastavad iga liikmesriigi osale, mis on konverteeritud esimese võrdlusperioodi jooksul kehtinud vahetuskursi alusel. Pärast võrdlusperioodi valimist kohaldatakse selle suhtes ahelindeksit, et saada teiste võrdlusperioodide tasemed.

Meetodi a kohaselt ajakohastatakse liikmesriikide kaalusid Euroopa koondnäitajates vastavalt nende omavääringu pariteedile. Euroopa koondnäitajate tasemed on seega igal ajahetkel ajakohastatud, kuid nende liikumist võib mõjutada vahetuskursi kõikumine. Suhtarvude puhul võib vahetuskursi kõikumise mõju lugeja või nimetaja poolel suurel määral taanduda.

Meetodi b puhul liikmesriikide kaalusid ei ajakohastata, seega säilib Euroopa koondnäitajate vahetuskursi kõikumisest tulenev liikumine. Siiski võib Euroopa koondnäitajate tasemeid mõjutada (fikseeritud) vahetuskursi valik, mis kajastab liikmesriikide omavääringu pariteeti konkreetsel hetkel.

Meetod c säilitab Euroopa koondnäitajate vahetuskursi kõikumisest tulenevad liikumised, samal ajal kui Euroopa koondnäitajate tasemed kajastavad üldiselt igal ajahetkel kehtinud pariteete. See toimub liidetavuse ja muude arvepidamise piirangute arvel. Vajaduse korral tuleb need viimases etapis taastada.

19.07 Euroopa kontode arvutamiseks võib ka eri riikide vääringutes esitatud andmed ümber arvestada ostujõu standarditesse. Selleks saab kasutada punktis 19.06 kirjeldatud meetodeid a, b ja c, asendades vahetuskursi vastava ostujõu standardiga.

Euroopa institutsioonid

19.08 ESAs kuuluvad Euroopa institutsioonide hulka järgmised üksused:

a) Euroopa mittefinantsinstitutsioonid: Euroopa Parlament, Euroopa Ülemkogu, nõukogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Liidu Kohus ja Euroopa Kontrollikoda;

- b) Euroopa mittefinantsasutused, sealhulgas Euroopa Liidu üldeelarvest rahastatavad üksused (nt Majandus- ja Sotsiaalkomitee, Regioonide Komitee, Euroopa Liidu asutused jne) ja Euroopa Arengufond, ning
- c) Euroopa finantsinstitutsioonid ja -asutused, eelkõige: Euroopa Keskpank, Euroopa Investeerimispank ja Euroopa Investeerimisfond.

Tuleb märkida, et kategooria b Euroopa asutused ei hõlma põllumajandusturгу reguleerivaid asutusi, mille peamine tegevus on põllumajandustoodete ostmine ja müümine hindade stabiliseerimiseks. Nimetatud asutusi käsitatakse selle liikmesriigi residentidena, kus nad tegutsevad.

- 19.09 Euroopa Liidu üldeelarvest rahastatavad Euroopa mittefinantsinstitutsioonid ja -asutused moodustavad ühe institutsionaalse üksuse, mis pakub peamiselt turuväliseid valitsemissektori teenuseid Euroopa Liidu huvides. Seega klassifitseeritakse see valitsemissektori (S.13) allsektorisse „Euroopa institutsioonid ja asutused” (S.1315) ⁽¹⁾.
- 19.10 Kuna Euroopa Arengufondi eelarvet ei võeta vastu osana Euroopa Liidu üldeelarvest, moodustab see eraldi institutsionaalse üksuse, mis klassifitseeritakse valitsemissektori (S.13) allsektorisse „Euroopa institutsioonid ja asutused” (S.1315).
- 19.11 Euroopa Keskpank on institutsionaalne üksus, mis klassifitseeritakse finantsinstitutsioonide sektori (S.12) allsektorisse „Keskpank” (S.121).
- 19.12 Euroopa Investeerimispank ja Euroopa Investeerimisfond on eraldi institutsionaalsed üksused, mis klassifitseeritakse finantsinstitutsioonide sektori (S.12) allsektorisse „Muud finantsvahendustevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide” (S.125).
- 19.13 Euroopa institutsioonide majandusterritoorium hõlmab territoriaalenklaave, mis asuvad Euroopa Liidu liikmesriikides või kolmandates riikides, näiteks esindused, delegatsioonid, ametid jne.
- 19.14 Euroopa institutsioonide peamised tehingud kirjendatakse ressursside ja kasutamise all, nagu on kirjeldatud lisas.

Välismaailma konto

- 19.15 Euroopa kontodes kirjendatakse välismaailma kontrol Euroopa Liidu / euroala residentidest üksuste ja mitteresidentidest üksuste vahelisi majandusvooge ning vara ja kohustuste seis. Seega on Euroopa välismaailma kontodelt välja arvatud tehingud, mis toimuvad Euroopa Liidu / euroala piires. ELi/euroala sees toimuvaid voogusid nimetatakse sisevoogudeks ja ELi/euroala residentide omavahelisi finantspositsioone nimetatakse sisevaraks.
- 19.16 Kaupade import ja eksport hõlmab kvaasitransiiti, st:
- a) kaupu, mis imporditakse kolmandatest riikidest Euroopa Liidu / euroala liikmesriiki üksuse poolt, mida ei käsitata institutsionaalse üksusena, ja mis seejärel saadetakse edasi teise Euroopa Liidu / euroala liikmesriiki, ning
- b) kaupu, mis saabuvad Euroopa Liidu / euroala liikmesriigist ning mis seejärel eksporditakse kolmandatesse riikidesse üksuse poolt, mida ei käsitata institutsionaalse üksusena.

Kaupade ekspordi tuleb hinnata kui FOB Euroopa Liidu / euroala piiril.

Ekspordiks mõeldud kvaasitransiidi kaupade puhul käsitatakse transpordi- ja levituskulusid Euroopa Liidu / euroala sees transporditeenuse toodanguna, juhul kui vedaja on Euroopa Liidu / euroala resident, kui aga tegemist on mitteresidendiga, siis transporditeenuste impordina.

- 19.17 Euroopa kontodel hõlmab kaupade vahendamine ainult kaupade ostmist Euroopa Liidu / euroala residentidest poolt mitteresidendilt ning samade kaupade järgnevat edasimüüki mitteresidendile, ilma et kaubad Euroopa Liidu / euroala territooriumil füüsiliselt viibiksid. Esmalt kirjendatakse see kaupade negatiivse ekspordina ja seejärel kaupade positiivse ekspordina, ajastusest tulenevad erinevused ostu ja müügi vahel kirjendatakse varude muutusena (vt punktid 18.41 ja 18.60).

Kui Euroopa Liidu / euroala residentidest kaupade vahendaja ostab kaupu mitteresidendilt ja müüb need seejärel teise liikmesriigi residentile, kirjendatakse ost kaupade vahendaja liikmesriigi rahvamajanduse arvepidamises negatiivse ekspordina, kuid Euroopa arvepidamises impordina.

⁽¹⁾ See kood on iseloomulik Euroopa kontodele. Seda ei mainita 23. peatükis „Klassifikaatorid”, kuna 23. peatükis on esitatud koodid, mida kasutatakse liikmesriikide rahvamajanduse arvepidamises, kus Euroopa Liidu institutsioonid on kirjendatud välismaailma sektoris.

- 19.18 Välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte on Euroopa Liidu / euroala resident, kui mitteresidentist investorile kuulub 10 % või rohkem tavalistest aktsiatest või hääleõigus (juriidilise isiku õigustega üksuse korral) või selle ekvivalent (juriidilise isiku õigusteta üksuse korral).

Liikmesriigi rahvamajanduse arvepidamises võib välismaise otseinvesteeringuga ettevõtte olla investoreid, kes on Euroopa Liidu / euroala teise liikmesriigi residendid. Sellele vastavat reinvesteeringut tulu Euroopa arvepidamises ei kirjendata.

Tehingute tasakaalustamine

- 19.19 Üks meetod Euroopa välismaailma kontode koostamiseks on arvata liikmesriikide välismaailma arvepidamisest maha ELi-sisesed vood nii kasutamise kui ka ressursside poolelt. Kuigi need peegelvood peaksid teoreetiliselt üksteist tasakaalustama, praktikas nad seda üldiselt ei tee, sest sama tehing kirjendatakse poolte rahvamajanduse arvepidamises asümmeetriliselt.
- 19.20 Asümmeetria põhjustab Euroopa kontodes erinevusi kogumajanduse ja välismaailma kontode vahel. Euroopa kontode koostamine eeldab seega nimetatud kontode omavahel vastavusse viimist. Selleks kasutatakse näiteks vähimruutude meetodit või proportsionaalset jaotamist. Kaupade puhul võib kasutada liidusisest kaubandusstatistikat, et jaotada erinevused kulukategooriate kaupa.
- 19.21 Asümmeetria kaotamine ja sellele järgnev kontode tasakaalustamine põhjustab uusi erinevusi Euroopa koondnäitajate ja liikmesriikide rahvamajanduse kontode summa vahel.

Hinna ja mahu näitajad

- 19.22 Tehingute kohta kaupade ja teenustega saab Euroopa mittefinantskontod koostada eelmise aasta hindades, kasutades samasugust meetodit kui Euroopa kontode puhul jooksevhindades. Esmalt liidetakse liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide / Euroopa Keskpanga eelmise aasta hindades koostatud kontod. Teiseks eemaldatakse välismaailma kontodest liikmesriikidevahelised piiriüleised tehingud eelmise aasta hindades. Kolmandaks kõrvaldatakse sellest tulenevad erinevused ressursside ja kasutamise vahel, kasutades valitud meetodit, et tasakaalustada Euroopa tehingud jooksevhindades.
- 19.23 Euroopa kontod eelmise aasta hindades võimaldavad arvutada mahuindeksi käesoleva perioodi ja eelmise aasta vahel. Pärast võrdlusperioodi valimist võib mahuindeksid aheldada ja kohaldada neid seejärel võrdlusaasta jooksevhindades esitatud Euroopa kontodele. Nii saadakse Euroopa kontode mahud iga vaatlusperioodi kohta. Selliselt saadud andmed ei ole liidetavad. Kui mahu seisukohast on konkreetsetel eesmärkil vaja järgida liidetavuse põhimõtet ja muid arvepidamise piiranguid, tuleb need viimases etapis taastada, et saada liidetavad korrigeeritud andmed.

Bilansid

- 19.24 Euroopa kontodes saab finantsvarade bilansside koostamiseks kasutada sama meetodit kui tehingute puhul:
- liikmesriikide finantsvarade bilansse täiendatakse Euroopa Liidu / euroala residentidest Euroopa institutsioonide omanduses olevate varade ja võetud kohustustega;
  - Euroopa Liidu / euroala residentide finantsvarad, mis on teise residentide valduses (sisevarad), arvestatakse rahvamajanduse välismaailma kontodest maha ning
  - finantsvara sisevarade ja vastavate kohustuste vahelisest mittevastavusest tekitatud erinevused jaotatakse tasakaalustamise kaudu eri sektorite vahel.
- 19.25 Euroopa arvepidamises võib mittefinantsvara bilansid koostada Euroopa Liidu / euroala liikmesriikide mittefinantsvara bilansside summana.

Kellelt-kellele-maatriksid

- 19.26 Kellelt-kellele-maatriksid kirjeldavad majandustehinguid (vastavalt finantsvara omamist) institutsionaalsete sektorite vahel. Liikmesriikide rahvamajanduse arvepidamises kirjeldavad need maatriksid üksikasjalikult tehinguid / finantsvara päritolu / võlausaldaja ja sihtkoha / võlgniku sektorite vahel, samuti riigisiseste ja välismaailma sektorite vahel.
- 19.27 Euroopa arvepidamises kellelt-kellele-maatriksite koostamiseks tuleb liita riiklikud maatriksid ja ümber klassifitseerida Euroopa-sisesed vood ja varad residentide voogudeks ja varadeks. Selleks tuleb riiklikes maatriksites eristada ühelt poolt Euroopa Liidu / euroala residentüksuste ja teiselt poolt välismaailma kontol esindatud mitteresidentide tehingud ja finantsvara omamine. Lisaks tuleb Euroopa Liidu / euroala residentüksuste vood ja varad eristada vastastehingute sektorite kaupa.

LISA 19.1

EUROOPA INSTITUTSIOONIDE KONTOD

Ressursid

- 19.28 Euroopa mittefinantsinstitutsioonide ja -asutuste peamised ressursid sisaldavad järgmist:
- a) tollimaksud ja põllumajandusmaksud;
  - b) maksud suhkrule, isoglükooosile ja inuliinisiirupi tootjatele;
  - c) käibemaksul põhinevad ressursid ning
  - d) kogurahvatulul (RKT) põhinevad ressursid.
- 19.29 Euroopa institutsioonide arvepidamises kirjendatakse need vood allsektori „Euroopa institutsioonid ja asutused“ (S.1315) ressursidena ja välismaailma (S.211) kasutamisenä.
- 19.30 Tollimaksud ja põllumajandusmaksud nõutakse ühise tollitariifistiku alusel sisse Euroopa Liidu välispiiril. Need klassifitseeritakse impordimaksude ja -tollimaksudena, v.a käibemaks (D.212), ja sisaldavad sissenõudmiskulusid.
- 19.31 Tootjate suhkrule-, isoglükooosile- ja inuliinisiirupikvoodid maksustatakse vastavate maksudega. Need klassifitseeritakse tootemaksudena, välja arvatud käibemaks ja impordimaks (D.214), ja sisaldavad sissenõudmiskulusid.
- 19.32 Kindel osa punkti 19.A1.01 alapunktide a ja b alusel kogutud summast jääb liikmesriikidele sissenõudmiskulude katteks. Aastal 2009 oli see osa 25 %. Euroopa institutsioonide kontodes kirjendatakse need kasutamise poolel allsektori „Euroopa institutsioonid ja asutused“ (S.1315) vahetarbimisenä (P.2). Ressursside poolel kirjendatakse need sissenõudmiskulud välismaailma kontol (S.211) teenuste impordina (P.72).
- 19.33 Käibemaksul põhinevate vahendite arvutamiseks kohaldatakse iga liikmesriigi käibemaksu arvestusbaasi suhtes ühtset protsendimäärä, mida nimetatakse käibemaksupõhiste omavahendite sissenõudmismääraks. Käibemaksubaasi piiristatakse sõltuvalt kogurahvatulust. Käibemaksubaasi piiristamine tähendab, et kui liikmesriigi käibemaksubaas ületab teatava protsendimäärä selle liikmesriigi kogurahvatulu arvestusbaasist, ei kohaldata käibemaksupõhiste omavahendite sissenõudmismäärä mitte käibemaksubaasi, vaid selle kogurahvatulu arvestusbaasi protsendimäärä suhtes. Käibemaksul põhinevate vahendite hulka kuuluvad maksed jooksva aasta eest ja eelmiste aastate saldod, mis vastavad varasemate käibemaksubaaside läbivaatamisele ja kuuluvad tasumisele. Käibemaksul põhinevad vahendid klassifitseeritakse kui „käibemaksul ja kogurahvatulul põhinevad ELi omavahendid“ (D.76).
- 19.34 Kogurahvatulul põhinevad vahendid on iga liikmesriigi kogurahvatulu taseme põhjal Euroopa institutsioonide eelarvesse määratud osamaks. See klassifitseeritakse kui „käibemaksul ja kogurahvatulul põhinevad ELi omavahendid“ (D.76) ning sisaldab tagasimakseid ja tasakaalustavaid maksed eelmiste aastate eest. Teiste liikmesriikide poolt asjaomasele riigile eelarvelise tasakaalustamatuse korrigeerimiseks tehtud maksed kirjendatakse samuti D.76 all välismaailma ressursidena ja kasutamisenä (S.211).
- 19.35 Liikmesriikide rahaline osalus Euroopa Arengufondis klassifitseeritakse jooksva rahvusvahelise koostöö (D.74) alla.
- 19.36 Liikmesriikide osalus Euroopa Investeerimispanga, Euroopa Investeerimisfondi ja Euroopa Keskpanga sissemakstud kapitalis kirjendatakse finantskontol kui muud omandiväärtpaberid (F.519). Need kirjendatakse kui välismaailma vara muutused (S.211) ja allsektorite „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide“ (S.125) / „Keskpank“ (S.121) kohustuste muutused.
- 19.37 Euroopa Investeerimispanga antud laenudelt makstavad intressid klassifitseeritakse pärast kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste (FISIM) maha arvamist kui intressid (D.41). Euroopa institutsioonide arvepidamises kirjendatakse need välismaailma (S.2) kasutamisenä ja sektori „Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide“ (S.125) ressursidena.
- 19.38 Euroopa Keskpanga antud laenudelt makstavad intressid klassifitseeritakse kui intressid (D.41). Euroopa institutsioonide arvepidamises kirjendatakse need välismaailma (S.2111) kasutamisenä ja allsektori „Keskpank“ (S.121) ressursidena.

Kasutamine

19.39 Euroopa mittefinantsinstitutsioonide ja -asutuste tehtud maksed sisaldavad järgmist:

- a) tehingud, mis on seotud nende tegevusega turuväliste tootjatena, peamiselt: vahetarbimine (P.2), kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51) ja hüvitised töötajatele (D.1);
- b) jaotustehingud, mis on seotud siiretega Euroopa institutsioonidelt liikmesriikidele. Nendeks on peamiselt tootesubsiidiumid (D.31), muud tootmissubsiidiumid (D.39), jooksev rahvusvaheline koostöö (D.74), mitmesugused muud jooksvad siirded (D.759), investeringutoetused (D.92) ja muud kapitalisiirded (D.99), ning
- c) Euroopa Arengufondi maksed kolmandatele riikidele, mis klassifitseeritakse jooksva rahvusvahelise koostöö (D.74) alla.

19.40 Euroopa institutsioonide kontodel kirjendatakse Euroopa mittefinantsinstitutsioonide ja -asutuste tehtud maksed Euroopa institutsioonide ja asutuste allsektori (S.1315) kasutamisenä ja välismaailma (S.211 või S.22) ressursidena.

19.41 Euroopa mittefinantsinstitutsioonide ja -asutuste tehtud maksed kirjendatakse üldiselt liikmesriikide esitatud kuluaruannete alusel. Ette- ja järelmaksed kirjendatakse Euroopa institutsioonide finantskontodel kui muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed (F.89).

19.42 Euroopa finantsinstitutsioonide ja -asutuste tehtud maksed hõlmavad järgmist:

- a) tehingud, mis on seotud nende tegevusega finantsteenuste turutootjatena, peamiselt: vahetarbimine (P.2), kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51) ja hüvitised töötajatele (D.1);
- b) intressimaksed (D.41).

Kuna liikmesriikide Euroopa Investeerimispannga kapitali märkimist ei käsitata välismaise otseinvesteeringuna, ei kirjendata reinvesteeringut tulu arvestuslikke voogusid (D.43) tema arvepidamises.

19.43 Euroopa institutsioonide kontodel kirjendatakse Euroopa mittefinantsinstitutsioonide ja -asutuste tehtud maksed allsektori „Muud finantsvahendustevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide“ (S.125) kasutamisenä ja välismaailma (S.211 või S.22) ressursidena.

Konsolideerimine

19.44 Euroopa kontodes liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide vahelisi voogusid valitsemissektoris (S.13) ressursside ja kasutamise vahel tavaliselt ei konsolideerita. Jooksva rahvusvahelise koostöö (D.74) puhul liikmesriikide maksed Euroopa institutsioonidele, nt Euroopa Arengufondi rahastamiseks, siiski konsolideeritakse ja kirjendatakse Euroopa arvepidamises riigi keskvalitsuse (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) (S.1311) kasutamisenä ja välismaailma (S.22) ressursidena.

20. PEATÜKK

VALITSEMISSEKTORI ARVEPIDAMINE

SISSEJUHATUS

- 20.01 Valitsemissektori tegevus esitatakse ülejäänud majandusest eraldi, sest valitsemissektori volitused, motiivid ja ülesanded erinevad muude sektorite omadest. Käesolevas peatükis tutvustatakse valitsemissektori arvepidamist ja valitsemissektori finantsstatistika (*government finance statistics – GFS*) aruandlust, mis annab valitsemissektori majandustegevusest tervikliku ülevaate, hõlmates tulusid, kulusid, puudujääki/ülejäaki, rahastamist, muid majanduslikke vooge ja bilanssi.
- 20.02 Valitsemissektoril on õigus koguda makse ja muid kohustuslikke lõive ning võtta vastu majandusüksuste toimimist mõjutavaid seadusi. Valitsemissektori peamised majanduslikud funktsioonid on järgmised:
- a) pakkuda ühiskonnale kaupu ja teenuseid kas kollektiivseks tarbimiseks (näiteks avalik haldus, riigikaitse ja õiguskaitse) või individuaalseks tarbimiseks (näiteks haridus, tervishoid, vaba aja ja kultuuri teenused) ning rahastada neid maksudest või muudest tuludest;
  - b) jaotada tulusid ja rikkust ümber siirdemaksete, näiteks maksude ja sotsiaaltoetuste kaudu;
  - c) tegeleda muu turuvälise tootmisega.
- 20.03 GFSi aruandluses valitsemissektori majandustegevuse kohta esitatakse tavaline kontode kogum valitsemissektori finantsanalüütikutele ja poliitika kujundajatele sobivamal viisil. GFSi aruandluses kasutatakse ESA mõistetel, määratlustel, klassifikaatoritel ja arvepidamise eeskirjadel põhinevaid koondnäitajaid ja tasakaalustavaid kirjeid, nii et neid mõõdetakse kooskõlas muude makromajanduslike muutujatega ja teiste riikide samade näitajatega. Sellised näitajad nagu sääst ja netolaenuandmine/-võtmine on kontode kogumis juba olemas. Muid näitajaid, nagu kogutulu, kogukulu, maksukoormus ja koguvõlg, otseselt ei kajastata.
- 20.04 Täiendavad eeskirjad mõne keerukama klassifitseerimis- ja mõõtmisküsimuse kohta valitsemissektoris on esitatud jaos „Valitsemissektori arvepidamisega seotud küsimused“.

VALITSEMISSEKTORI MÄÄRATLUS

- 20.05 Valitsemissektor (S.13) koosneb kõigist valitsusüksustest ja valitsusüksuste kontrollitavatest turuvälisest kasumitaotluseta institutsioonidest. Samuti kuuluvad sinna muud turuvälised tootjad, kes on määratletud punktides 20.18–20.39.
- 20.06 Valitsusüksused on poliitiliste protsesside tulemusel loodud juriidilised isikud, kellel on teatavas valdkonnas seadusandlik, kohtu- või täidesaatev võim teiste institutsionaalsete üksuste üle. Nende peamine funktsioon on pakkuda turuväliseid kaupu ja teenuseid ühiskonnale ja kodumajapidamistele ning jaotada ümber tulusid ja rikkust.
- 20.07 Valitsusüksusel on tavaliselt õigus koguda vahendeid teistelt institutsionaalsetelt üksustelt saadavate kohustuslike siirete kaudu. Institutsionaalse üksuse põhivajaduste tagamiseks peavad valitsusüksusel olema omavahendid, mis on saadud kas teiste üksuste tuludest või teiste valitsusüksuste siiretena, ning volitused neid vahendeid oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasutada. Valitsusüksus peab ka saama iseseisvalt laenu võtta.

Valitsusüksuste kindlaksmääramine

Valitsusüksused

- 20.08 Igas riigis, täpsemalt keskvalitsuses, millel on riigis täidesaatev, seadusandlik ja kohtuvõim, on olemas põhiüksus. Selle tulusid ja kulusid reguleerib ja kontrollib otseselt rahandusministeerium või sellega samaväärne asutus seadusandja poolt vastu võetava üldeelarve kaudu. Vaatamata oma suurusele ja mitmekesisusele, on see tavaliselt üks institutsionaalne üksus. Ministeeriumide osakonnad, asutused, nõukogud ja komisjonid ning kohtuorganid ja seadusandlikud organid on osa sellest keskvalitsuse põhiüksusest. Sellesse kuuluvaid eri ministeeriume ei käsitata eraldi institutsionaalsete üksustena, sest neil ei ole õigust omada varasid, võtta kohustusi ega teha tehinguid iseseisvalt.

- 20.09 Valitsemissektori allsektorid, nagu osariigi/liidumaa ja kohalikud omavalitsused, võivad hõlmata punktis 20.08 nimetatud esmaseid põhivalitsusüksusi, millest igaüks on seotud kindla valitsemistasandi ja geograafilise piirkonnaga.
- 20.10 Lisaks eespool kirjeldatud põhiüksusele on olemas ka valitsusüksused, millel on omaette juriidiline identiteet ja märkimisväärne autonoomia, sealhulgas oma kulude suuruse ja koosseisu üle otsustamise õigus ning otsene tuluallikas, näiteks sihtotstarbelised maksud. Sellised üksused luuakse sageli eesmärgiga täita konkreetset ülesannet, nagu teetööd või turuvälise tervishoiu-, haridus- või teadusteenuste pakkumine. Kui sellistel üksustel on täielik arvepidamine, nad omavad iseseisvalt kaupsid ja varasid, tegelevad turuvälise tegevusega, mis on neile seadusega ülesandeks tehtud, ning on võimelised võtma varalisi kohustusi ja sõlmima lepinguid, siis käsitatakse neid eraldiseisvate valitsusüksustena. Neid üksusi (koos valitsemissektori poolt kontrollitavate kasumitaotluseta institutsioonidega) tuntakse eelarveväliste üksustena, sest neil on eraldi eelarve, nad saavad märkimisväärseid sissevõtteid üldelarvest ja nende peamistele rahastamisallikatele lisanduvad oma tuluallikad, mis ei kuulu üldelarve alla. Kõnealused eelarvevälised üksused klassifitseeritakse valitsemissektorisse, välja arvatud juhul, kui need on peamiselt turutootjad, mida kontrollib mõni teine valitsusüksus.
- 20.11 Iga valitsemistasandi üldelarve võib hõlmata juriidilise isiku õigusteta üksusi, mis on turutootjad, ja kvaasikorporatiivseid ettevõtteid. Kui need ettevõtted kvalifitseeruvad institutsionaalseteks üksusteks, ei käsitata neid valitsemissektorisse kuuluvatena, vaid klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete või finantsinstitutsioonide sektorisse.
- 20.12 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid on valitsusüksused, mille eesmärk on riiklike sotsiaalkindlustusskeemide haldamine. Riiklikud sotsiaalkindlustusskeemid on kogu ühiskonda või ühiskonna kui terviku suurt osa hõlmavad sotsiaalkindlustusskeemid, mille kehtestab ja mida kontrollib valitsemissektor. Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid on institutsionaalsed üksused juhul, kui nende tegevus on korraldatud valitsusüksuste muudest tegevustest eraldi ja kui nad hoiavad oma varasid ja kohustusi eraldi ning teevad finantstehinguid iseseisvalt.

Valitsemissektorisse klassifitseeritavad kasumitaotluseta institutsioonid

- 20.13 Kasumitaotluseta institutsioonid, mis on turuvälised tootjad ja mida kontrollivad valitsusüksused, on valitsemissektori üksused.
- 20.14 Valitsus võib otsustada oma poliitika elluviimiseks kasutada valitsusasutuste asemel mõnda kasumitaotluseta institutsiooni, sest neid peetakse erapooletumaks, objektiivsemaks ja poliitilisest survest vähem sõltuvaks. Näiteks tervishoiu-, ohutus-, keskkonna- ja haridusstandardite kehtestamisel ja säilitamisel ning nende valdkondade teadus- ja arendustegevuses võivad kasumitaotluseta institutsioonid olla valitsusasutustest tõhusamad.
- 20.15 Kasumitaotluseta institutsioonide kontrollimine on võime otsustada kasumitaotluseta institutsiooni üldise poliitika või programmi üle. Avalik sekkumine üldiste eeskirjade vormis, mis on kohaldatavad kõigi samas valdkonnas tegutsevate üksuste suhtes, ei ole asjakohane selle otsustamisel, kas valitsemissektor kontrollib mõnda konkreetset üksust. Et teha kindlaks, kas kasumitaotluseta institutsioon on valitsemissektori kontrolli all, peaks arvesse võtma järgmist viit kontrollinäitajat:
- a) ametnike ametisse nimetamine;
  - b) volitava dokumendi muud sätted, näiteks kasumitaotluseta institutsiooni põhikirjas sisalduvad kohustused;
  - c) lepingulised suhted;
  - d) rahastamise määr;
  - e) avatus riskidele.

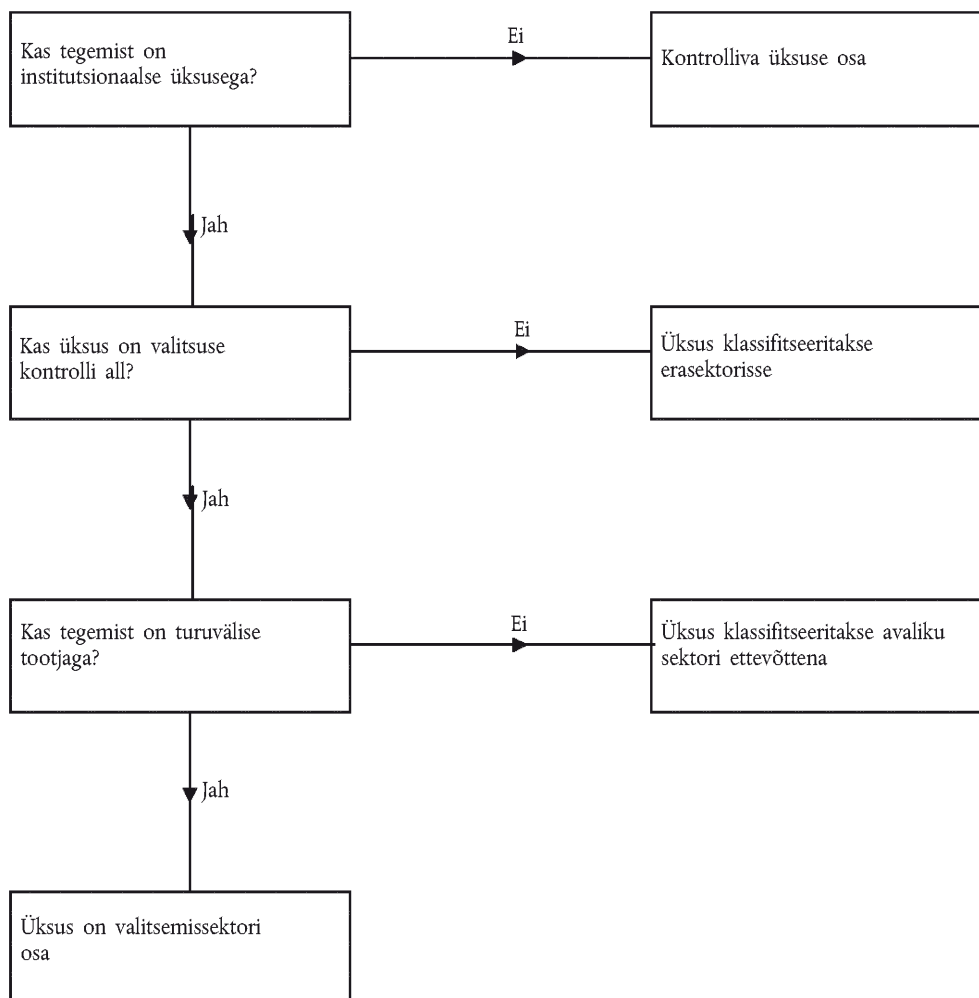
Kontrolli olemasolu kindlakstegemiseks võib piisata ka vaid ühest näitajast. Kui kasumitaotluseta institutsioon, mida peamiselt rahastab valitsemissektor, saab siiski suurel määral ise kindlaks määrata oma poliitika või programmi kooskõlas teistes näitajates nimetatud suunistega, siis ei käsitata seda valitsemissektori poolt kontrollitava institutsioonina. Enamikul juhtudel näitavad kontrolli olemasolu mitmed erinevad näitajad koos vaadelduna. Neil näitajatel põhinev otsus on oma laadilt hinnanguline.

- 20.16 Kasumitaotluseta institutsiooni turuvälisus tehakse kindlaks samamoodi nagu valitsemissektori muude üksuste puhul.

Valitsemissektori muud üksused

- 20.17 Valitsusüksuste mõju all tegutsevate kaupade ja teenuste tootjate klassifitseerimine võib olla raske. Nad võib klassifitseerida kas valitsemissektorisse või juhul, kui nad kvalifitseeruvad institutsionaalsete üksustena, siis avaliku sektori ettevõtetena. Sellisel juhul kasutatakse järgmist otsustamisskeemi.

Diagramm 20.1 – Otsustamiskeem

Avaliku sektori poolne kontroll

20.18 Üksuse kontrollimine on võime otsustada üksuse üldise poliitika või programmi üle. Valitsemissektori kontrolli olemasolu kindlakstegemiseks kasutatakse kriteeriume, mis on samad mis avaliku sektori ettevõtteks loetavate ettevõtete puhul kasutatavad kriteeriumid, mis on esitatud punktis 2.32.

Turupõhisuse ja turuvälisuse eristus

Majanduslikult olulise hinna mõiste

20.19 Turuvälised tootjad tarnivad kogu oma toodangu või enamiku sellest tasuta või hindadega, mis ei ole majanduslikult olulised. Majanduslikult oluline hind on hind, mis oluliselt mõjutab toodete koguseid, mida tootjad on valmis tarnima, ning toodete koguseid, mida ostjad soovivad soetada. Just seda kriteeriumi kasutatakse toodangu ja tootjate klassifitseerimisel turutoodanguks/turutootjaks või turuväliseks toodanguks/tootjaks; seda aluseks võttes tehakse niisiis kindlaks, kas institutsionaalset üksust, milles valitsemissektoril on kontrolliv osalus, tuleks lugeda turuväliseks tootjaks ja seega klassifitseerida see valitsemissektorisse, või turutootjaks ja seega klassifitseerida see avaliku sektori ettevõtteks.

20.20 Arvestades, et hinna majandusliku olulisuse hindamine toimub konkreetse toodangu tasandil, kohaldatakse üksuse turupõhise või -välise olemuse kindlaksmääramise kriteeriumi üksuse tasandil.

20.21 Eraettevõtjast tootja puhul võib eeldada, et hinnad on majanduslikult olulised. Seevastu avaliku sektori kontrolli korral võidakse üksuse hinnad kehtestada või neid muuta riigi poliitilisi eesmärke silmas pidades, mistõttu võib olla raske kindlaks teha, kas tegemist on majanduslikult oluliste hindadega. Valitsemissektor asutab avaliku sektori ettevõtteid sageli eesmärgiga tagada selliste kaupade ja teenuste olemasolu, mida valitsemissektori poliitikale vastavas koguses või sellele vastava hinnaga turul ei pakuta. Selliste valitsemissektorilt toetust saavate avaliku sektori üksuste müügitulu võib katta suure osa nende kuludest, kuid nad reageerivad turujõududele eraettevõtetega võrreldes erinevalt.

- 20.22 Turutootja ja turuvälise tootja vahelise erinevuse analüüsimiseks seoses turutingimuste muutumisega on otstarbekas täpsustada, millised üksused on kõnealuste kaupade ja teenuste tarbijad ning kas tootja konkureerib ka tegelikult turul või on ainus tarnija.

Avaliku sektori tootja toodangu ostjaga seotud kriteeriumid

Toodangut müüakse peamiselt ettevõtetele ja kodumajapidamistele

- 20.23 Majanduslikult olulised hinnad saadakse tavaliselt siis, kui täidetud on kaks peamist tingimust:

- 1) tootjal on motivatsioon kohandada tarneid kas eesmärgiga saada pikas perspektiivis kasumit või siis vähemalt katta müügitulu arvelt kapitali- ja muud tootmiskulud, sealhulgas põhivara kulum, ning
- 2) tarbijatel on vabadus teha valik küsitavate hindade põhjal.

Toodangut müüakse üksnes valitsemissektorile

- 20.24 On selliseid teenuseid, mis on tüüpiliselt vajalikud abiteenustena. Nende hulka kuuluvad näiteks transport, finantseerimine ja investeerimine, ost, müük, turustamine, arvutiteenused, kommunikatsioon, puhastus ja hooldus. Üksus, mis osutab nimetatud tüüpi teenuseid üksnes oma peauksusele või teistele sama rühma üksustele, on abiüksus. Tegemist ei ole eraldiseisva institutsionaalse üksusega ning see klassifitseeritakse koos oma peauksusega. Abiüksus tarnib kogu oma toodangu enda omanikule, kes kasutab seda vahetarbimises või kapitali kogumahutusena põhivarasena.

- 20.25 Kui avaliku sektori tootja müüb üksnes valitsemissektorile ja on oma teenuste ainus osutaja, siis eeldatakse, et ta on turuväline tootja, välja arvatud juhul, kui ta konkureerib eratootjaga. Tüüpiline juhtum on pakkumine riigihankelepingu saamiseks kaubanduslike tingimuste alusel ning sellisel juhul on valitsemissektori maksed seotud üksnes osutatud teenustega.

- 20.26 Kui avaliku sektori tootja on üks mitmest valitsemissektorile tarnijast, loetakse ta turutootjaks juhul, kui ta konkureerib turul teiste tootjatega ja tema hinnad vastavad majanduslikult oluliste hindade üldistele kriteeriumidele, mida on käsitletud punktides 20.19–20.22.

Toodangut müüakse nii valitsemissektorile kui ka teistele

- 20.27 Kui avaliku sektori tootja on oma teenuste ainus osutaja, siis eeldatakse, et ta on turutootja juhul, kui müügitulu, mis ta on saanud valitsusvälistelt üksustelt, moodustab üle poole tema kogutoodangust või kui tema valitsemissektorile suunatud müük vastab punktis 20.25 nimetatud hanketingimusele.

- 20.28 Kui tarnijaid on mitu, on avaliku sektori tootja turutootja juhul, kui ta konkureerib teiste tootjatega riigihankelepingu saamiseks.

Turupõhisuse või -välisuse kontroll

- 20.29 Selliste põhivalitsusüksuste sektoriline klassifitseerimine, kes tegelevad kaupade tarnimise ja teenuste osutamisega turuvälisel alusel ja/või tulude ja rikkuse ümberjaotamisega, on üheselt mõistetav.

Muude valitsemissektori kontrolli all tegutsevate tootjate puhul on vaja anda nende tegevusele ja ressursidele hinnang. Selle otsustamisel, kas nende näol on tegemist turuüksustega ja kas nende kehtestatud hinnad on majanduslikult olulised, tuleb kontrollida punktides 20.19-20.28 esitatud kriteeriume. Kokkuvõtlikult on tingimused järgmised:

- a) tootja on institutsionaalne üksus (see on vajalik tingimus, vt ka otsustamiskeemi punktis 20.17);
- b) tootja ei ole oma tegevuses keskendunud abiteenuste osutamisele;
- c) tootja ei ole ainus valitsemissektorile kaupade tarnija ja teenuste osutaja, või kui ta seda on, siis on tal konkurente, ning
- d) tootjal on motivatsioon tarneid kohandada, et tegeleda majanduslikult elujõulise kasumit tootva tegevusega, et suuta tegutseda turutingimustel ja täita oma rahalisi kohustusi.

Suutlikkust tegeleda turupõhise tegevusega kontrollitakse eeskätt tavapärase kvantitatiivse kriteeriumi (50 % kriteerium) abil, kasutades müügitulu ja tootmiskulude suhtarvu (nagu see on määratletud punktides 20.30 ja 20.31). Selleks, et avaliku sektori üksus oleks turutootja, peab ta katma vähemalt 50 % oma kuludest müügitulu arvelt püsivalt mitme aasta jooksul.

- 20.30 Turupõhisuse või -välisuse kontrollimiseks mõõdetakse toodete ja teenuste müügitulu müügiarvete alusel, teisi-sõnu turutoodangu (P.11) alusel, millele on liidetud võimalikud maksed turuvälise toodangu eest (P.131). Enda tarbeks tootmist ei loeta selles kontekstis müügitulude hulka kuuluvaks. Müügitulu hulka ei arvata ka valitsemis-sektorilt saadud makseid, välja arvatud juhul, kui neid on tehtud ka teistele sama tegevusala tootjatele.
- 20.31 Tootmiskulud on vahetarbimise, töötajatele makstavate hüvitiste, põhivara kulumi ja muude tootmismaksude summa. Turupõhisuse või -välisuse kontrollimiseks lisatakse tootmiskuludele netointressimaksed ja arvatakse maha võimaliku arvestusliku tootmise, eelkõige enda tarbeks tootmise väärtus. Maha ei arvata tootmissubsiidume.

Finantsvahenduse ja valitsemissektori vaheline piirjoon

- 20.32 Finantstegevusega tegelevad üksused vajavad eraldi käsitlemist. Finantsvahendus on tegevus, mille käigus üksus soetab finantsvara ja samal ajal võtab iseseisvalt kohustusi, sõlmides finantstehinguid.
- 20.33 Finantsvahendusettevõtted võtavad iseseisvalt kohustusi võttes riski. Näiteks kui avaliku sektori finantsüksus haldab varasid, kuid ei võta iseseisvalt kohustusi võttes riski, ei ole ta finantsvahendusettevõtte ning üksus klassifitseeritakse valitsemissektoris, mitte finantsinstitutsioonide sektoris.
- 20.34 Tavaliselt ei ole turupõhisuse või -välisuse kontrolli kvantitatiivse kriteeriumi kohaldamine finantsvahenduse või varade haldamisega tegelevate avaliku sektori ettevõtete puhul asjakohane, sest nende tulud pärinevad nii oman-ditlust kui ka kapitalikasumist.

Piiripealsed juhtumid

Avaliku sektori peakontorid

- 20.35 Avaliku sektori peakontorid on üksused, mille peamine funktsioon on valitsusüksuse kontrolli all olevate tütar-ettevõtete rühma kontrollimine ja juhtimine. Tehakse vahet kahel juhtumil.
- a) Kui avaliku sektori peakontor on institutsionaalne üksus ja tegeleb turutootjate juhtimisega, klassifitseeritakse see sõltuvalt rühma peamisest tegevusalast kas sektoris S.11, kui peamine tegevusala on kaupade tootmine ja mittefinantsteenuste osutamine, või sektoris S.12, kui ta osutab peamiselt finantsteenuseid (vt ka punktid 2.23 ja 2.59).
- b) Kui avaliku sektori peakontor ei ole institutsionaalne üksus ja on seega mõnikord tuntud kui „kapsel” või tegutsseb valitsemissektori vahendajana, täites riigi poliitilisi eesmärke, näiteks rahaliste vahendite suunamine tütarettevõtete vahel ning erastamise või võõrandamise korraldamine, klassifitseeritakse see valitsemissekto-risse.
- 20.36 Siin kasutatav termin „avaliku sektori peakontor” hõlmab üksusi, mida tuntakse ka nimetuse „avaliku sektori valdusettevõtted” all.
- 20.37 Samasse rühma kuuluvad tütarettevõtted, mis tegelevad tootmisega ja peavad täielikku arvepidamist, loetakse institutsionaalseteks üksusteks isegi juhul, kui nad on osa oma otsustamise autonoomiast loovutanud kesk-asutusele (vt punkt 2.13). Turupõhisust või -välisust kontrollitakse iga üksuse puhul eraldi. Seega võib juhtuda, et üks tütarettevõtte loetakse turuväliseks ja klassifitseeritakse valitsemissektoris, teised aga mitte.

Pensionifondid

- 20.38 Tööandjate pensioniskeemid on loodud eesmärgiga korraldada nendes osalejate pensionihüvitiste saamist ning need põhinevad tööandja ja töövõtja lepingulisel suhtel. Nende hulka kuuluvad kogumispensionid, jooksvalt finantseeritavad ja osaliselt finantseeritavad skeemid.
- 20.39 Valitsusüksuse loodud määratud sissemaksega kogumispensionid skeemi, millest välja makstavate pensionide suurusele ei ole valitsemissektor andnud tagatist ja mille puhul pensionide suurus on ebakindel, sõltudes varade tootlusest, ei käsitata riikliku sotsiaalkindlustusskeemina. Seetõttu loetakse skeemi haldavat üksust ja ka fondi ennast, juhul kui see on eraldi institutsionaalne üksus, finantsinstitutsiooniks, mis klassifitseeritakse kindlustus-seltside ja pensionifondide allsektoris.

Kvaasikorporatiivsed ettevõtted

- 20.40 Kvaasikorporatiivsed ettevõtted on juriidilise isiku õigusteta üksused, mis toimivad nagu ettevõtted. Kvaasikor-poratiivseid ettevõtteid käsitatakse ettevõtetena, st üksustest, kuhu nad kuuluvad, eraldi seisvate institutsionaalsete üksustena, tunnustades nende eripärast majanduslikku ja finantskäitumist. Seetõttu rühmitatakse valitsusüksuste kontrollitavad ja avaliku sektori kvaasikorporatiivseteks ettevõteteks loetavad turuüksused ettevõtetena mittefi-nantsettevõtete või finantsinstitutsioonide sektoris.

- 20.41 Valitsusasutust või asutuste rühma, mis tegeleb ühise juhtimise all sama liiki tootmisega, käsitatakse avaliku sektori kvaasikorporatiivse ettevõttena, kui
- a) ta kehtestab oma toodangule majanduslikult olulised hinnad;
  - b) teda loetakse olevat oma otsustes autonoomne ning
  - c) tal on täielik arvepidamine, mis võimaldab tema tegevusbilanssi, sääste, varasid ja kohustusi eraldi kindlaks määrata ja mõõta, või kui selline täielik arvepidamine on võimalik koostada.
- 20.42 Kindlal arvestusperioodil kvaasikorporatiivsest ettevõttest välja võetava tulu suuruse otsustab selle omanik. Väljavõtmine võrdub ettevõtte dividendide maksimisega oma aktsionäridele või osanikele. Lähtuvalt väljavõetava tulu suurustest määratakse kvaasikorporatiivse ettevõtte jaotamata kasumi suurus. Omanik võib investeerida ettevõttesse lisakapitali või ettevõtte mõningate varade realiseerimise kaudu kapitali välja võtta ning vastavad kapitalivood kajastuvad ka arvepidamises. Kvaasikorporatiivse ettevõtte investeeringute ja omanditulu vooge kirjendatakse samamoodi nagu samalaadseid vooge ettevõtetes. Kapitalisiiretena kirjendatakse eelkõige investee-ringutoetusi.
- 20.43 Tootmisüksused, mida ei käsitata kvaasikorporatiivsete ettevõtetena, jäävad integreerituks nende omanikeks olevatesse valitsusüksustesse. Kuigi valitsusüksused koosnevad suures osas turuvälisest tootjatest, võivad turuüksused eksisteerida ka valitsusüksuse sees. Nende turuüksuste müügitulu lisandub juhuslikule müügitulule, mis on turuvälise üksuste poolt majanduslikult olulise hinnaga müüdiv kõrvaltoodang. Selle tulemusena on valitsusüksuse puhul võimalik nullist erinev tegevuse netoülejäak – turuüksuste tegevuse netoülejäak.

Restruktureerimisasutused

- 20.44 Mõned avaliku sektori üksused tegelevad ettevõtete restruktureerimisega. Need ettevõtted võivad olla valitsemissektori kontrolli all või mitte. Restruktureerimisasutus võib olla alaliselt tegutsev avaliku sektori üksus või üksnes sellele eesmärgil loodud asutus. Valitsemissektor rahastab restruktureerimist mitmel viisil – kas otseselt kapitalisüstitude, nagu kapitalisiirded, laenu või omakapitali omandamine, kaudu või kaudselt tagatiste andmise kaudu. Peamised kriteeriumid, mis määravad restruktureerimisasutuste sektorilise klassifitseerimise, on nende asutuste finantsvahendusettevõtte staatuse olemasolu, peamise tegevusala turupõhine olemus ja avaliku sektori asutuse võetava riski suurus. Paljudel juhtudel on restruktureerimisasutuse võetav risk väike, sest ta tegutseb avaliku sektori rahalisel toetusel ja valitsemissektori nimel. Restruktureerimisasutused võivad tegeleda erastamise või võõrandamisega.

Erastamisagentuurid

- 20.45 Esimest tüüpi restruktureerimisasutused juhivad avaliku sektori üksuste erastamist. Siin on kaks võimalust.
- a) Restruktureerimisüksus tegutseb oma õiguslikust staatusest sõltumata valitsemissektori otsese vahendajana või on tema toimimisaeg piiratud. Üksuse peamine ülesanne on riigi tulude ja rikkuse ümberjaotamine vahendite suunamisega ühest üksusest teise. Selline restruktureerimisüksus klassifitseeritakse valitsemissektorisse.
  - b) Restruktureerimisüksus on valdusettevõtte, mis kontrollib ja juhib tütaretevõtete rühma, ning üksnes väike osa selle tegevusest on seotud erastamise läbiviimise ja vahendite ühest tütaretevõttest teise suunamisega valitsemissektori nimel ja riigi poliitilistel eesmärkidel. Selline üksus klassifitseeritakse ettevõtteks ja iga valitsemissektori nimel tehtud tehing tuleks valitsemissektori kaudu ümber suunata.

Võõrandamise struktuurid

- 20.46 Teist tüüpi restruktureerimisasutused tegelevad langenud väärtusega varadega ning neid võidakse luua näiteks pangandus- või muu finantskriisi olukorras. Selliseid asutusi nimetatakse võõrandamise struktuurideks või nn halbadeks pankadeks. Restruktureerimisasutus klassifitseeritakse olenevalt riskidest, mida nad endale võtavad, arvestades valitsemissektori rahalise toetuse määra.

Kõige tavalisem on see, et restruktureerimisasutus ostab varad valitsemissektori otsesel või kaudsel rahalisel toel turuhinnast kõrgema hinnaga. Asutuse tegevuse tulemusel jaotatakse ümber rahvuslik tulu ja rikkus. Kui võõrandamise struktuur ei võta endale riske, klassifitseeritakse see valitsemissektorisse.

Eriotstarbelised üksused

- 20.47 Eriotstarbelisi üksusi (*special purpose entity*, SPE), mida nimetatakse ka eriotstarbelisteks rahastamisvahenditeks (*special purpose vehicle*, SPV), võivad rahalisest otstarbekusest lähtuvalt luua valitsusüksused või eraüksused. Eriotsarbeline üksus võib osaleda rahastamistingutes, sealhulgas varade väärtpaperistamise, valitsemisektori nimel laenuvõtmises jne. Residendist eriotstarbelised üksused ei ole eraldiseisvad institutsionaalsed üksused. Need üksused klassifitseeritakse vastavalt omaniku peamisele tegevusalale ja rahastamistinguid tegevad eriotstarbelised üksused klassifitseeritakse valitsemissektorisse.
- 20.48 Mitteresidendist eriotstarbelisi üksusi loetakse eraldiseisvateks institutsionaalseteks üksusteks. Kõik valitsemisektori ja mitteresidendist eriotstarbeliste üksuste vahelised vood ja seisud kirjendatakse valitsemisektori ja eriotstarbeliste üksuste arvepidamises. Lisaks sellele kantakse tehingud juhul, kui mitteresidendist eriotstarbelised üksused võtavad valitsemisektori nimel laenu või teevad valitsemisektori nimel kulutusi välisriigis, isegi kui valitsemisektori ja kõnealuse rahastamistegevusega seotud eriotstarbelise üksuse vahelisi vooge ei ole kirjendatud, nii valitsemisektori kui ka mitteresidendist üksuse arvepidamises, et kajastada valitsemisektori rahandustegevust. Kui mitteresidendist eriotstarbeline üksus teeb väärtpaperistamistingu ilma vara müügitu, käsitatakse tehingut valitsemisektori laenuvõtmistinguna. Sellise tehingu majandusliku olemuse kirjendamiseks arvepidamises kajastatakse valitsemisektori laenuvõtmist mitteresidendist eriotstarbeliselt üksusel samas väärtuses ja samal ajal, kui eriotstarbeline üksus võtab endale kohustuse välisriigi võlausaldaja ees.

Ühissettevõtted

- 20.49 Paljud avaliku sektori üksused sõlmivad mitmesuguse ühistegevuse eesmärgil kokkuleppeid eraüksustega või teiste avaliku sektori üksustega. Tegevuse tulemus võib olla turu- või turuväline toodang. Ühistegevuse võib üldiselt jagada kolmeks tüübiks: ühiselt kontrollitavad üksused, mida siin nimetatakse ühissettevõteteks, ühiselt kontrollitavad tehingud ja ühiselt kontrollitavad varad.
- 20.50 Ühissettevõtte eeldab ettevõtte, partnerluse või muu institutsionaalse üksuse asutamist, kus kõigil pooltel on üksuse tegevuse üle ühine kontroll. Institutsionaalse üksusena võib ühissettevõtte sõlmida lepinguid enda nimel ja kaasata rahalisi vahendeid oma eesmärkide täitmiseks. Ühissettevõtte peab eraldi arvepidamist.
- 20.51 Tavaliselt piisab kontrolli kindlakstegemiseks omandilise kuuluvuse protsendimäärast. Kui igale omanikule kuulub võrdne osa ühissettevõtetest, tuleb kaaluda muid kontrollinäitajaid.
- 20.52 Avaliku sektori üksused võivad sõlmida ka ühistegevuse kokkuleppeid, mida ei korralda eraldiseisvad institutsionaalsed üksused. Sel juhul ei ole vaja üksusi klassifitseerida, kuid tuleb tagada varade omandilise kuuluvuse korrektne kirjendamine ning tulude ja kulude jagamine vastavalt kehtiva lepingu sätetele. Näiteks võivad kaks üksust kokku leppida, et nad vastutavad ühise tootmisprotsessi eri etappide eest või et üks üksus võib omada vara või seotud varade kogumit, kuid et mõlemad üksused jagavad tulusid ja kulusid.

Turu reguleerimisega tegelevad asutused

- 20.53 Põllumajandusvaldkonnas tegutsevad avaliku sektori asutused tegelevad kahte tüüpi tegevusega:

- a) nad kas ostavad, omavad ja müüvad põllumajandustooteid ja muid toiduaineid turul või
- b) tegelevad üksnes või peamiselt subsidiumide või muude siirete jagamisega tootjatele.

Esimesel juhul klassifitseeritakse institutsionaalne üksus juhul, kui ta tegutseb turutootjana, mittefinantsettevõtete sektorisse (S.11). Teisel juhul klassifitseeritakse institutsionaalne üksus valitsemissektorisse (S.13).

- 20.54 Juhul kui turu reguleerimisega tegelev asutus tegeleb mõlema punktis 20.53 kirjeldatud tegevusega, jagatakse asutus vastavalt peamisele tegevusalale kaheks institutsionaalseks üksuseks, kusjuures üks üksus klassifitseeritakse mittefinantsettevõtete sektorisse (S.11) ja teine valitsemissektorisse (S.13). Kui asutus on keeruline sellisel viisil kaheks jagada, kohandatakse kokkuleppeliselt tavapärasest sektorisse klassifitseerimiseks tehtavat kontrolli, võttes peamise tegevusala kriteeriumi kohaldamisel aluseks kulud. Kui üksuse kulud on väga suurel määral seotud turu korraldamisega, klassifitseeritakse see mittefinantsettevõtete sektorisse. Soovitav on kasutada künnisena 80 % kulude ja müügitulu suhtarvu. Kui reguleerimistegevusega seotud kulude ja müügitulu suhtarv jääb alla nimetatud künnise, klassifitseeritakse üksus valitsemissektorisse (S.13).

Riigiüleised institutsioonid

- 20.55 Mõned riigid on osalised institutsionaalsetes lepingutes, mille alusel nad kuuluvad mõnda riigiüleisesse institutsiooni. Tavaliselt kaasnevad sellega rahalised siirded liikmesriigilt riigiülesele institutsioonile ja vastupidi. Riigiüleine institutsioon tegeleb ka turuvälise tootmisega. Liikmesriikide rahvamajanduse arvepidamises on riigiüleised institutsioonid mitteresidendist institutsionaalsed üksused, mis klassifitseeritakse spetsiaalsesse välismaailma allsektorisse.

Valitsemissektori allsektorid

- 20.56 Sõltuvalt haldus- ja õiguskorrast on riigis tavaliselt mitu valitsemistasandit. 2. peatükis on kirjeldatud kolme valitsemistasandit: keskvalitsus, osariigi/liidumaa (või piirkondlik) valitsus ja kohalik omavalitsus, kusjuures iga tasand moodustab ühe allsektori. Lisaks nimetatud valitsemistasanditele on tulenevalt riikliku sotsiaalkindlustuse olemasolust ning selle suurusest ja rollist rahanduspoliitikas vajalik koostada statistika kõigi riikliku sotsiaalkindlustuse üksuste kohta valitsemissektori neljanda eraldiseisva allsektorina. Igas riigis ei ole kõiki valitsemistasandeid – mõnes võib olla üksnes keskvalitsus või keskvalitsus ja veel üks sellest madalam valitsemistasand. Rohkem kui kolme valitsemistasandiga riikides tuleks kõik eri üksused klassifitseerida ühe eespool nimetatud tasandi alla.

Keskvalitsus

- 20.57 Keskvalitsuse (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) allsektor (S.1311) koosneb kõigist valitsusüksustest, mille haldusala on üleriigiline, välja arvatud riikliku sotsiaalkindlustuse üksused. Riigi keskvalitsuse poliitiline võim ulatub üle kogu riigi territooriumi. Keskvalitsus võib kehtestada makse kõigile residendist institutsionaalsetele üksustele ja riigis majandustegevusega tegelevatele mitteresidendist üksustele. Keskvalitsus vastutab tavaliselt kollektiivsete teenuste, nagu riigikaitse, suhted teiste riikidega, avalik kord ja julgeolek, osutamise eest tervele ühiskonnale ning riigi sotsiaal- ja majandussüsteemi reguleerimise eest. Lisaks sellele võib keskvalitsus teha kulusi sellistele peamiselt kodumajapidamistele osutatavatele teenustele nagu haridus või tervishoid ja siirdeid teistele institutsionaalsetele üksustele, sealhulgas teistele valitsemistasanditele.
- 20.58 Statistika koostamine keskvalitsuse kohta on oluline erilise rolli tõttu, mida see majanduspoliitika analüüsimisel mängib. Just keskvalitsus mõjutab rahanduspoliitika kaudu inflatsiooni ja deflatsiooni survet majanduses. Tavaliselt kujundab ja viib otsustusorgan kogu riigi majanduslike eesmärkide täitmisele suunatud poliitikat ellu just keskvalitsuse tasandil.
- 20.59 Enamikus riikides on keskvalitsuse allsektor suur ja keerukas. See koosneb tavaliselt keskest allüksuste või ministereeriumide rühmast, mis moodustavad ühe institutsionaalse üksuse ja millele lisanduvad mitmesugused keskvalitsuse kontrolli all tegutsevad asutused, millel on eraldiseisev juriidiline identiteet ning piisavalt autonoomiat, et moodustada täiendavaid keskvalitsuse üksusi.
- 20.60 Keskest põhirühma või peamist keskvalitsust nimetatakse mõnikord eelarveliseks keskvalitsuseks, rõhutamaks asjaolu, et selle põhiaruandluses on kõige olulisemal kohal eelarve. See tähendab, et kõnealune keskvalitsuse institutsionaalne põhiüksus on mõtteliselt piiritletud eelarvega. Vahel nimetatakse seda riigiks, mida ei tuleks ajada segamini osariigi/liidumaa, näiteks provintsi, lääni, kantoni, vabariigi, prefektuuri või halduspiirkonna valitsuse mõistega föderaalses valitsemissüsteemis. Eelarvelise keskvalitsuse kontode täiskogumi koostamisel on sageli asjakohane kaasata eelarveväliste fondidega seotud tegevused, kui need ei ole institutsionaalsed üksused, ning üldiselt kõik riigikassa tehingud, mis eelarves ei kajastu.
- 20.61 Keskvalitsuse ülejäänud osa koosneb muudest keskvalitsuse asutustest, mida nimetatakse ka eelarvevälisteks üksusteks, mis hõlmavad institutsionaalseteks üksusteks kvalifitseeruvaid eelarveväliseid asutusi või üksusi, juriidilise isiku staatust omavaid turuväliseid avaliku sektori ettevõtteid ja turuväliseid avaliku sektori kontrolli all olevaid kasumitaotluseta institutsioone.
- 20.62 Keskvalitsuse võib jaotada kaheks osaks: eelarveline keskvalitsus ja muud keskvalitsuse asutused. See jaotus on hinnanguline ja seda võivad mõjutada praktilised kaalutlused. Oluline kriteerium on institutsiooni eelarve ulatus. Riikliku statistika koostajad peaksid selle täpset ülesehitust siiski üksikasjalikult teadma ja selles kokku leppima, et kindlustada lähteandmete kooskõla. Andmete kvaliteedi hindamisel on oluline keskvalitsuse kahe nimetatud allsektori kontode täiskogumi koostamise võime.

Osariigi/liidumaa valitsus

- 20.63 Osariigi/liidumaa valitsuse (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) allsektor (S.1312) koosneb föderaalsete valitsusüksuste kõigist valitsusüksustest, mille haldusala on üleosariigiline / kogu liidumaad hõlmav või piirkondlik, erandiks võivad olla riikliku sotsiaalkindlustuse üksused. Osariigi/liidumaa on suurim geograafiline ala, milleks riik tervikuna on poliitilistel või halduslikel eesmärkidel jagatud. Sellist ala nimetatakse näiteks provintsi, lääniks,

kantoniks, vabariigiks või halduspiirkonnaks. Kõigil neil aladel on föderaalsete valitsussüsteemis nõutav piisav pädevusaste. Osariigi/liidumaa valitsuse seadusandlik, kohtu- ja täidesaatev võim ulatub üle kogu asjaomase osariigi/liidumaa, hõlmates tavaliselt paljusid paikkondi, kuid mitte teisi osariike/liidumaid. Paljudes riikides ei ole osariigi/liidumaa valitsusi. Föderaalriikides võib osariigi/liidumaa valitsustele olla antud märkimisväärne võim ja vastutus ning sellisel juhul on asjakohane osariigi/liidumaa valitsuse allsektori loomine.

- 20.64 Osariigi/liidumaa valitsusel on tavaliselt maksualane pädevus maksude kehtestamiseks oma haldusala residentidest või seal majandustegevusega tegelevatele institutsionaalsetele üksustele. Et üksust saaks lugeda valitsusüksuseks, peab ta olema suuteline omama varasid, kaasama rahalisi vahendeid ja võtma iseseisvalt kohustusi ning tal peab samuti olema õigus vähemalt osaliselt kulutada või eraldada enda saadud maksu- või muid tulusid oma poliitika kohaselt. Üksus võib siiski saada keskvalitsuselt kindla eesmärgiga seotud siirdeid. Osariigi/liidumaa valitsus on pädev määrama ametnike ametisse sõltumatult välisest halduskontrollist. Kui osariigis/liidumaaal tegutsev valitsusüksus on täielikult sõltuv keskvalitsuse rahalistest vahenditest ja kui keskvalitsus määrab ka nende vahendite kasutamise viisi, on üksus keskvalitsuse asutus.

Kohalik omavalitsus

- 20.65 Kohaliku omavalitsuse (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) allsektor (S.1313) koosneb valitsusüksustest, mille haldusala on kohalik (erandiks võivad olla riikliku sotsiaalkindlustuse üksused). Kohalikud omavalitsused osutavad kohalikele elanikele tavaliselt mitmesuguseid teenuseid, millest mõnda võidakse rahastada kõrgema valitsemistasandi toetustest. Kohaliku omavalitsuse statistika hõlmab paljusid valitsusüksusi, näiteks maakondi, valdu, linnu, aleveid, väikelinnu, kooliringkondi ning veevärgi ja kanalisatsiooni ringkondi. Sageli on eri valdkondade eest vastutavatel kohaliku omavalitsuse üksustel võim samade geograafiliste piirkondade üle. Näiteks on eraldiseisvatel valitsusüksustel, mis esindavad linna, maakonda ja kooliringkonda, võim sama piirkonna üle. Lisaks sellele võivad kaks või enam üksteisega piirnevat kohalikku omavalitsust luua piirkondliku pädevusega valitsusüksuse, mis annab aru kohalikele omavalitsustele. Sellised üksused klassifitseeritakse kohaliku omavalitsuse allsektorisse.

- 20.66 Kohaliku omavalitsuse üksuste seadusandlik, kohtu- ja täidesaatev võim piirdub halduslikel ja poliitilistel eesmärkidel eristatavate väikseimate geograafiliste piirkondadega. Kohaliku omavalitsuse võimu ulatus on üldiselt palju väiksem kui keskvalitsusel või osariigi/liidumaa valitsusel ning tal võib, aga ei pruugi olla õigus kehtestada makse oma piirkonna institutsionaalsetele üksustele või seal toimuvale majandustegevusele. Kohalikud omavalitsused on sageli sõltuvad kõrgemate valitsemistasandite toetustest ning nad tegutsevad teataval määral kas keskvalitsuse või osariigi/liidumaa valitsuse vahendajadena. Et neid saaks käsitleda institutsionaalsete üksustena, peab neil siiski olema õigus iseseisvalt varasid omada, rahalisi vahendeid kaasata ja laenuvõtmise teel kohustusi võtta. Samuti peab neil olema õigus otsustada selle üle, kuidas kõnealuseid vahendeid kulutada, ning nad peaksid saama oma ametnike ametisse määrata välisest halduskontrollist sõltumatult.

Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

- 20.67 Riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektor (S.1314) koosneb kõikidest riikliku sotsiaalkindlustuse üksustest, sõltumata skeemi haldavast või juhtivast valitsemistasandist. Kui riiklik sotsiaalkindlustuskeem ei vasta institutsionaalse üksuse nõuetele, klassifitseeritakse see koos oma peauksusega valitsemissektori mõne muu allsektori alla. Kui avaliku sektori haiglad osutavad turuväliselt teenust kogu ühiskonnale ja kui neid kontrollitakse riiklike sotsiaalkindlustuskeemide kaudu, klassifitseeritakse need riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorisse.

VALITSEMISSEKTORI FINANTSSTATISTIKA ARUANDLUS

Raamistik

- 20.68 Kogemused on näidanud, et valitsemissektori puhul vastab teatavatele analüüsivõuetele paremini keskses raamistikus oleva ESA kontode kogumi alternatiivne esitusviis. Seda alternatiivi tuntakse valitsemissektori finantsstatistika (GFS) aruandlusena. See annab valitsemissektori arvepidamisest teistsuguse, kuid siiski tervikliku pildi, hõlmates valitsemissektori majandustegevuse järgmisi näitajaid: tulud, kulud, puudujääk/ülejäak, finantseerimine, muud majanduslikud vood ja bilansi tase.
- 20.69 ESA-l põhinev valitsemissektori finantsstatistika aruandlus koosneb ESA jooksevkontodel, kapitalikontol ja finantskontol kirjendatud erinevatest tehingutest, mille esitusviis mittefinantstehingute puhul on selline, et need esitatakse ühe kontona, sest see on rahandusanalüüsiks sobivam.
- 20.70 GFSi süsteemis määratletakse tulusid kui kõigi ESA keskses raamistikus positiivsete ressursside all kirjendatud tehingute, jooksevkontodel saadavate subsiidiumide ja kapitalikontol kirjendatud saadavate kapitalisiirete kogusummat. Kulud on kõigi jooksevkontodel positiivse kasutamise ja makstavate subsiidiumide all kirjendatud tehingute ning kapitalikontol kirjendatud kapitalikulude – kapitali kogumahutuse ja makstavate kapitalisiirete – kogusumma. Selline tulude ja kulude mõõtmise viis on eriomane GFSi aruandlusele, kuid alustehingud on ESA tehingud.

20.71 Tulude ja kulude vahe, mis võrdub ülejäägi/puudujäägiga, on netolaenuandmine/-võtmine (B.9). Ülejäägi/puudujäägi finantseerimine kajastub finantskontol, kus on kirjendatud finantsvarade netosoetamine ja neto kohustuste võtmine. Kulu- ja tulukirjetel on finantskontol vastaskanne. Finantstehingute kohta võib finantskontol olla ka kaks kirjet. See peegeldab kahekordse kirjendamise põhimõtet, mille puhul on igal tehingul finantskontol vastaskanne. Põhimõtteliselt saab netolaenuandmise/-võtmise tuletada ka finantsvarade ja -kohustustega seotud tehingutest.

20.72 GFSi aruandluse esitusviis on järgmine.

Valitsemissektori finantsstatistika aruandlus	
	Tulud
	Maksud
	Sotsiaalmaksud
	Kaupade ja teenuste müügitulu
	Muud jooksvad tulud
	Kapitalisiiretega seotud tulud
<i>miinus</i>	Kulud
	Vahetarbimine
	Hüvitised töötajatele
	Intressid
	Subsiidiumid
	Sotsiaaltoetused
	Muud jooksvad kulud
	Kapitalisiiretega seotud kulud
	Investeeringukulud
<i>võrdub</i>	Netolaenuandmine/-võtmine
<i>võrdub</i>	Netofinantstehingud

20.73 Muude majanduslike voogude ja bilansside jaoks on GFSi süsteemis olemas täiendavad kontod, mis on kooskõlas ESA kontode kogumiga. Need kontod võimaldavad bilansi muutused ja arvestusperioodi jooksul toimuvad vood täielikult kooskõlla viia. Iga vara või kohustuse kohta kehtib järgmine kirjeldus.

	Algbilanss
<i>pluss</i>	tehingud
<i>pluss</i>	ümberhindlused
<i>pluss</i>	muud mahumuutused
<i>võrdub</i>	lõppbilanss

20.74 Bilanss kajastab koguvara – nii mittefinants- kui ka finantsvara – hulka ning tasumata kohustuste seis, mis võimaldab tuletada järgmist: netoväärtus, mis leitakse koguvarede kogusumma ja kohustuste kogusumma vahena, ning finantsvara netoväärtus, mis leitakse finantsvarade kogusumma ja kohustuste kogusumma vahena.

20.75 Valitsemissektori finantsstatistika aruandlust kasutades esitatakse valitsemissektori ja selle allsektorite või valitsusüksuste mis tahes rühmade ning ka üksikute institutsionaalsete üksuste, näiteks eelarvelise keskvalitsuse finants-tulemused.

Tulud

- 20.76 Tulutehing on tehing, mis suurendab netoväärtust ja millel on positiivne mõju netolaenuandmisele (+) / -võt-misele (-). Valitsemissektori tuludes on tavaliselt otsustav osa kohustuslikel lõivudel, mille valitsemissektor on maksude ja sotsiaalmaksete näol kehtestanud. Mõne valitsemistasandi jaoks on peamine tuluallikas teiste valitsus-üksuste siirded ja rahvusvaheliste organisatsioonide toetused. Muud tavalised tululiigid on omanditulu, kaupade ja teenuste müügitulu ning mitmesugused muud siirded peale toetuste. Valitsemissektori kogutulu arvestusperioodil arvutatakse saadavate tehingute liitmise teel järgmiselt.

Kogutulu	=	maksude kogusumma	D.2 + D.5 + D.91
	+	sotsiaalmaksete kogusumma	D.61
	+	kaupade ja teenuste müügitulu kogu- summa	P.11 + P.12 + P.131
	+	muud jooksvad tulud	D.39 + D.4 + D.7
	+	muu kapitalitulu	D.92 + D.99

Maksud ja sotsiaalmaksud

- 20.77 Maksude kogusumma moodustavad tootmis- ja impordimaksud (D.2), jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne (D.5) ning kapitalimaksud (D.91). Sotsiaalmaksete kogusumma koosneb tegelikest sotsiaalmaksetest (D.611) ja arvestuslikest sotsiaalmaksetest (D.612).
- 20.78 Maksude ja sotsiaalmaksete hindamine võib olla keerukas. Sellega seotud probleeme ja soovitatavaid lahendusi on käsitletud käesoleva peatüki jaos „Valitsemissektori arvepidamisega seotud küsimused”. Kui ESA keskses raamistikus kirjendatakse maksud mitmele kontole, siis valitsemissektori finantsstatistika aruandluses esitatakse kõik maksud ühe tulukategooria all koos alaliigitustega vastavalt maksustamisalusele. Kapitalimaksud kajastuvad valitsemissektori finantsstatistika aruandluses maksudena tuludelt.
- 20.79 Maksu- ja sotsiaalmaksete tulu andmeid⁽¹⁾ kasutatakse kogumaksukoormuse suhtarvude (näiteks maksude kogusumma ja SKP suhtarv) koostamiseks, mida kasutatakse rahvusvahelistes võrdlustes. Sellega seoses esitatakse sotsiaalmaksud maksustatistikaga samal ajal ja lisatakse maksukoormuse või kohustuslike lõivude määradele.

Müügitulud

- 20.80 Kaupade ja teenuste müügitulu kogusumma koosneb turutoodangust (P.11) ja maksetest turuvälise toodangu eest (P.131). See hõlmab ka toodangut enda lõpptarbimiseks (P.12), välja arvatud juhul, kui seda kasutatakse turu-põhisuse või -välisuse kontrollimiseks (vt punkt 20.30). Suurem osa valitsemissektori toodangust koosneb kaupadest ja teenustest, mida ei müüda või mida müüakse hinnaga, mis ei ole majanduslikult oluline. Turuvälise toodangu jaotamine ei ole kooskõlas tulukontseptsiooniga. Kaupade ja teenuste puhul loetakse tulude hulka üksnes tegelik müügitulu ja teatavat liiki arvestuslik müügitulu.
- 20.81 Valitsemissektori turutoodang (P.11) koosneb järgmisest:
- valitsemissektoris kuuluvate turuüksuste turutoodang, näiteks kaitseministeeriumi osaks olev relvatehas või valitsusüksuste poolt oma töötajatele rajatud toitlustusasutused, mis on kehtestanud majanduslikult olulised hinnad;
  - turvälise üksuste müüdivad teised turutooted, mida mõnikord nimetatakse juhuslikuks müügituluks, näiteks avalik-õiguslike ülikoolide ja ettevõtete vahelistest teadus- ja arendustegevuse lepingutest tulenev toodang või valitsusüksuste poolt majanduslikult olulise hinnaga müüdivad väljaanded.
- 20.82 Ülalnimetatud juhuslik müügitulu erineb muuseumikülastajate makstavast sümboolsest piletihinnast, mis kujutab endast tavaliselt osalist makset turuvälise toodangu eest (P.131). Muude oluliste osaliste maksete hulka kuuluvad turuvälisele haiglatele või koolidele tehtavad maksed.
- 20.83 Enda tarbeks tehtud kapitali kogumahutuse väärtust loetakse ESA-l põhinevas valitsemissektori finantsstatistikas tuluks ning see lisatakse müügitulu alla. Müügitulu hõlmab ka selliste toodetud toodete ja teenuste väärtust, mida pakutakse töötajate mitterahaliste hüvitistena või muude mitterahaliste maksetena.

⁽¹⁾ ESA-l põhinev maksude ja sotsiaalmaksete kogutulu näitaja on kooskõlas OECD tulustatistika sama näitajaga, välja arvatud tasumisele kuuluva maksuvähenduse ja arvestuslike sotsiaalmaksete kirjendamise osas. ESA maksude ja sotsiaalmaksete kirjendamise meetod on viidud kooskõlla ka IMF-i valitsemissektori finantsstatistika aruandlusega, kuigi nende liigenduses on mõningaid erinevusi.

20.84 ESA-l põhinevas valitsemissektori finantsstatistikas vaadeldakse müügitulu toodangu vaatepunktist: müügitulu ei erine toodangust, klientidelt saadud tegelik müügitulu aga erineb varude muutuse poolest. Sellised varude muutused on valitsusüksuste ja teiste turuväliste tootjate jaoks, kes tegelevad pigem teenuste kui kaupade tootmisega, tõenäoliselt siiski väikesed. Müügitulu väärtust hinnatakse alushindades.

Tabel 20.1. ESA keskest raamistikust valitsemissektori finantsstatistika tehinguteks ja koondnäitajateks

ESA: ressursid		ESA: valitsemissektori finantsstatistika tulud
P.1	Toodang, sh:	
	turutoodang (P.11)	Kaupade ja teenuste müügitulu
	toodang enda lõpptarbeks (P.12)	Kaupade ja teenuste müügitulu
	turuväline toodang (P.13), sh:	
	— maksed turuvälise toodangu eest (P.131)	Kaupade ja teenuste müügitulu
	— muu turuväline toodang (P.132)	Ei arvestata kogutulu hulka
D.2	Tootmis- ja impordimaksud (saadavad)	Maksude kogusumma
D.3	Subsiidiumid (saadavad)	Muud jooksvad tulud
D.4	Omanditulu	Muud jooksvad tulud
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	Maksude kogusumma
D.61	Sotsiaalmaksud	Sotsiaalmaksete kogusumma
D.7	Muud jooksvad siirded	Muud jooksvad tulud
D.91r	Kapitalimaksud (saadavad)	Maksude kogusumma
D.92r	Investeeringutoetused (saadavad)	Muu kapitalitulu
D.99r	Muud kapitalisiirded (saadavad)	Muu kapitalitulu
ESA: kasutamine ja kapitalitehingud		ESA: valitsemissektori finantsstatistika kulud
P.2	Vahetarbimine	Vahetarbimine
D.1	Hüvitised töötajatele	Hüvitised töötajatele
D.2	Tootmis- ja impordimaksud (makstavad)	Muud jooksvad kulud
D.3	Subsiidiumid (makstavad)	Subsiidiumid
D.41	Intressid	Intressid
D.4	Omanditulu (v.a D.41)	Muud jooksvad kulud
D.5	Jooksvad tulumaksud	Muud jooksvad kulud
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded turutootjate kaudu	Mitterahalised sotsiaalsiirded turutootjate kaudu
D.7	Muud jooksvad siirded	Muud jooksvad kulud
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvesevõtmiseks	Muud jooksvad kulud
P.31	Individaalsed tarbimiskulutused turutootjate kaudu	Mitterahalised sotsiaalsiirded turutootjate kaudu

	ESA: kasutamine ja kapitalitehingud	ESA: valitsemissektori finantsstatistika kulud
P.31	Individaalsed tarbimiskulutused turuvälisele toodangule	Ei arvestata kogukulu hulka
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused	Ei arvestata kogukulu hulka
P.5	Kapitali kogumahutus	Kapitalikulud
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	Kapitalikulud
D.92p	Investeeringutoetused (makstavad)	Kapitalikulud
D.99p	Muud kapitalisiirded (makstavad)	Kapitalikulud

ESA keskses raamistikus on netolaenuandmine/-võtmine (B.9) kapitalikonto tasakaalustav kirje. Valitsemissektori tasakaalustav kirje ESA GFSi aruandluses on võrdne netolaenuandmise/-võtmisega (B.9). Siin raami sees on selgitatud selle põhjuseid.

ESA keskne raamistik

Esimene konto on tootmiskonto ja seega on ESAs institutsionaalse sektori esmane ressurss tema toodang. Kuna enamikku valitsemissektori osutatavatest teenustest ei müüda majanduslikult olulise hinnaga ja need on seega turuvälised, mõõdetakse valitsemissektori toodangut kokkuleppeliselt tootmiskulude kogusummana.

Samamoodi mõõdetakse kollektiivseid lõpptarbimiskulutusi, mis seisnevad valitsemissektori poolt ühiskonnale osutatavates teenustes, nagu üldteenused, riigikaitse, julgeolek ja avalik kord, tootmiskulude summaga. Samuti võrduvad kollektiivsed tarbimiskulutused (P.32) kokkuleppeliselt valitsemissektori tegeliku lõpptarbimisega (P.4).

Ka neid kodumajapidamiste individuaalseid lõpptarbimiskulutusi, mis seonduvad valitsemissektori poolt otse turuväliselt osutatavate teenustega, mõõdetakse tootmiskulude alusel.

Sellest tulenevalt arvestatakse ESA valitsemissektori arvepidamises kahte tüüpi arvestuslikke vooge:

- 1) ressursside poolel muu turuvälise toodang (P.132), mis on kirjendatud tootmiskontol;
- 2) kasutamise poolel tegelik lõpptarbimine (P.4) ja mitterahalised sotsiaalsiirded – turuvälise toodang (D.631). Need kirjendatakse mitterahalise tulu ümberjaotamise kontol ja korrigeeritud kasutatava tulukasutamise kontol.

Iga arvestuslik voog võrdub tegelike voogude summaga – tootmiskuludega. Nimetatud kaks arvestusliku voo tüüpi – ressursside ja kasutamise poolel – on ESA kontode kogumis tasakaalus.

ESA GFSi aruandlus

ESA GFSi aruandluses kasutatakse valitsemissektori kogutulu ja kogukulu saamiseks samu tehingutealuskategooriaid, kuid need põhinevad peamiselt tegelikel rahavoogudel. Arvestuslikke vooge võetaksearvesse üksnes valikuliselt – arvestuslikud sotsiaalmaksud ja mitterahalised kapitalisiirded.

Eemaldades ressursside poolelt kogutulu saamise eesmärgil turuvälise toodangu (P.132) ning kasutamise poolelt kogukulu saamise eesmärgil tegeliku lõpptarbimise (P.4 = P.32) ja mitterahalised sotsiaalsiirded – turuvälise toodang (D.631), saab tulemuseks sama tasakaalustava kirje – netolaenuandmine/-võtmine (B.9).

Ainukesed mitterahalised sotsiaalsiirded, mida GFSi valitsemissektori kogukulude koondnäitajas arvesse võetakse, on turutootjate kaudu kodumajapidamistele pakutavad mitterahalised sotsiaalsiirded (D.632), sest valitsusüksused teevad nendega seoses tegelikke makseid. Need tehingud tuleb valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste saamiseks lisada ka tootmiskulude summale (mis võrdub muu turuvälise toodanguga, P.132).

$$P.3 = P.132 + D.632$$

Muud tulud

- 20.85 Muud jooksvad tulud koosnevad omanditulust (D.4), muudest tootmissubsiidiumidest (D.39) ja muudest jooksvatest siiretest (D.7).
- 20.86 Omanditulu hõlmab intresse (D.41), ettevõtete jaotatud tulu (dividendid ja kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad) (D.42) ning vähemal määral ka valitsemissektori reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt (D.43), muud investeerimistulu (D.44) ning renti ja üüri (D.45).
- 20.87 Muud jooksvad siirded (D.7) hõlmavad peamiselt valitsemissektoriseseid siirdeid. Need tuleb kogu sektori arvepidamise koostamisel konsolideerida.
- 20.88 Muu kapitalitulu hõlmab investeringutoetusi (D.92) ja muid kapitalisiirdeid (D.99), mis on saadud teistelt üksustelt, eelkõige teistelt valitsusüksustelt (kuigi konsolideerimine statistika esitamisel võib näiliselt vähendada nende suurust) ja ELi institutsioonidelt, kuid ka mitmesugustelt teistelt üksustelt, peegeldades selliseid tehinguid nagu võlgniku tehtav tagasimakse pärast tagatise realiseerimist.
- 20.89 ESA kategooriate hulgas ei leidu toetusi, mida teistes statistilistes süsteemides määratletakse mõnikord kui ühe valitsusüksuse või rahvusvahelise organisatsiooni poolt teisele valitsusüksusele antavad muud siirded kui subsiidiumid. Nende summa peaks võrduma järgmise siirdetulu summaga: D.73 + D.74 + D.92 ning mõnel juhul lisaks D.75 + D.99.
- 20.90 Valitsusüksuste saadavad subsiidiumid koosnevad üksnes muudest tootmissubsiidiumidest. Kui tootesubsidiidumide saajaks on valitsemissektoris kuuluv tootmisüksus, lisatakse need subsiidiumid toodangu ja müügitulu alushindades hinnatud väärtuse alla.

Kulud

- 20.91 Kulutehing on tehing, millel on netolaenuandmisele (+) / -võtmisele (-) negatiivne mõju. Kogukulu koosneb jooksvatest ja kapitalikuludest. Jooksvad kulud hõlmavad tootmisega seotud kulusid (hüvitised töötajatele ja vahetarbimine), makstavat omanditulu (peamiselt intressid) ning antavaid siirdeid (näiteks sotsiaaltoetused, jooksvad toetused teistele valitsustele ja mitmesugused muud jooksvad siirded).
- 20.92 Valitsemissektori kogukulu arvestusperioodil arvutatakse järgmise võrrandi abil, liites makstavad tehingud.

Kogukulu	=	vahetarbimine	P.2
	+	hüvitised töötajatele	D.1
	+	intressid	D.41
	+	sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	D.62
	+	mitterahalised sotsiaalsiirded turutootjate kaudu	D.632
	+	subsiidiumid	D.3
	+	muud jooksvad kulud	D.29 + (D.4 - D.41) + D.5 + D.7 + D.8
	+	kapitalikulud	P.5 + NP + D.92 + D.99

Hüvitised töötajatele ja vahetarbimine

- 20.93 Hüvitised töötajatele ja vahetarbimine on valitsusüksuste tootmiskulud.
- 20.94 Hüvitised töötajatele (D.1) hõlmavad makstud palkasid (D.11) ja tööandjate sotsiaalmakseid (D.12), sealhulgas arvestuslikke sotsiaalmakseid, mida ESAs käsitatakse kodumajapidamiste kasutamise ja valitsemissektori ressursidena ning mida seega ei tule konsolideerida. Hüvitisi kirjendatakse tekkepõhiselt, st töö valmimise ajal, mitte palga maksmise tähtjal või tegeliku väljamaksmise ajal. Palk sisaldab makstavaid lisatasusid ja muid ühekordseid makseid (mis tulenevad makseviivitusest või lepingu uuendamisest) ning sobiva kirjendamise aja määramine võib olla keeruline: kui kajastatakse pikka töötamisega, on selleks sageli lisatasu määramise aeg, mitte ajavahemik, mille eest lisatasu kavatsatakse maksta.

- 20.95 Vahetarbimine (P.2) koosneb kaupadest ja teenustest, mida on tootmisprotsessis arvestusperioodi ajal tarbitud. See erineb põhimõtteliselt ostmisest ja muust võimalikust soetamisest: mõni soetus kantakse algul varudesse ja kõrvaldatakse pärast tarbimist. Samuti võivad kaupu ja teenuseid osta valitsemissektori turuüksused ja turuvälised üksused.
- 20.96 Põhimõtteliselt on vahetarbimise kirjendamise aeg selge: see on aeg, mil toode tootmisprotsessi käigus ära kasutatakse. Ostude ja muude soetuste kirjendamise aeg on põhimõtteliselt nende üleandmise aeg, kuigi võib esineda juhtumeid, kus üleandmist on raske kindlaks teha.

Sotsiaaltoetustega seotud kulud

- 20.97 Sotsiaaltoetustega seotud kulud koosnevad sotsiaaltoetustest, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded (D.62), mis seisnevad peamiselt rahalistes maksetes, ja turutootjate kaudu kodumajapidamistele pakutavatest mitterahalistest sotsiaalsiiretest (D.632). Turutootjate kaudu pakutavad mitterahalised sotsiaalsiirded on valitsemissektori kulud, millega rahastatakse kaupu ja teenuseid, mida turutootjad pakuvad kodumajapidamistele. Tüüpilised näited on tervishoid ning arstide ja farmatseutide pakutavad kaubad ja teenused, mida rahastavad valitsusüksused riiklike sotsiaalkindlustusskeemide või sotsiaalabiprogrammide kaudu.
- 20.98 Sotsiaaltoetustega seotud kulude hulka ei kuulu mitterahalised sotsiaalsiirded, mida pakuvad kodumajapidamistele valitsemissektori turuvälised tootjad. Valitsusüksused toodavad sageli teenuseid ja kaupu ning pakuvad neid tasuta või hinnaga, mis ei ole majanduslikult oluline. Dubleerimise vältimiseks kirjeldatakse nende toodete ja teenuste asjakohased tootmiskulud valitsemissektori finantsstatistika kuludena (vahetarbimine, hüvitised töötajatele, muud tootmismaksud) ja tuludena (muud tootmissubsiidiumid) ainult üks kord. ESA kontode kogumis tasakaalustavad neid kulusid turuvälise toodangu all kajastatud ressursid ning need kirjeldatakse uuesti kasutamisenähtena lõpptarbimiskulutuste (P.3) all, mida jaotatakse mitterahaliste sotsiaalsiiretena. Analüüsi eesmärgil võib olla asjakohane arvutada sotsiaalsiirete lisamiseks nende üldisem koondnäitaja: rahalised sotsiaaltoetused (D.62) pluss mitterahalised sotsiaalsiirded (D.63).
- 20.99 ESAs kirjeldatakse valitsemissektori töötajatele makstavaid pensionihüvitisi jooksvate kulude maksetena isegi juhul, kui neid loetakse valitsemissektori kohustuste likvideerimiseks (vt jagu „Valitsemissektori arvepidamisega seotud küsimused“), ning nendega seotud sissemakseid kajastatakse tuluna. Kui tegemist on kogumispensioni skeemiga, käsitatakse neid sissemakseid ja hüvitisi siiski rahastamisena ja lisatakse seega kuludele kirje (D.8) kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks: see võrdub pensionina või muude pensionihüvitistena saadavate sotsiaalmaksetega, millest on lahutatud sotsiaaltoetused, mida makstakse pensioni või muude pensionihüvitistena selliste skeemide raames, mille kohustusi loetakse bilansilisteks kohustusteks.

Intressid

- 20.100 Intressikulud sisaldavad summasid, mis kuuluvad tasumisele kohustuste (eelkõige laenude, vekslite, võlakirjade ja lühiajaliste võlakirjade, aga ka hoiustega seonduvate kohustuste või muude valitsemissektori kohustusteks olevate instrumentidega seotud kohustuste) võtmise kulude eest. Intresse kirjeldatakse tekkepõhiselt (vt jagu „Valitsemissektori arvepidamisega seotud küsimused“).
- 20.101 ESA-l põhinevas valitsemissektori finantsstatistikas korrigeeritakse intressikuludid kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenustega (FISIM). Finantsinstitutsioonidele laenudelt ja hoiustelt makstavad intressid jaotatakse vahetarbimisena kirjendatava teenuste komponendi ja makstud intressidena kirjendatava omanditulu komponendi vahel. Samasugust korrigeerimist kohaldatakse valitsemissektori intressitulude suhtes, mida maksavad finantsinstitutsioonid hoiuste või laenude pealt.

Muud jooksvad kulud

- 20.102 Muud jooksvad kulud koosnevad muudest tootmismaksudest (D.29), muust omanditulust kui intressid (D.4-D.41), jooksvatest tulumaksudest, omandimaksudest jne (D.5), muudest jooksvatest siiretest (D.7) ja kohandusest pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks (D.8).
- 20.103 Samal ajal kui muud valitsusüksuste makstavad tootmismaksud kirjeldatakse valitsemissektori kuludena, tootemakse valitsemissektori kulude hulgas eraldi ei näidata. Ühelt poolt on see tingitud sellest, et kuna need maksud ei ole valitsemissektori turutootjate – kelle toodangut hinnatakse alushindades – jaoks ressursid, siis ei kajastu need kõnealuste üksuste puhul ka kasutamise all, ning teisalt sellest, et valitsemissektori vahetarbimise hulka kuuluvad tootemaksud sisalduvad selle ostjahindades hinnatud väärtuses.

Kapitalikulud

- 20.104 Kapitalikulud koosnevad kapitalisiiretest investeeringutoetuste (D.92) ja muude kapitalisiirete (D.99) näol ning investeeringukuludest: kapitali kogumahutusest (P.5, mis koosneb kapitali kogumahutusest põhivarasse (P.51g), millele on liidetud varude muutus (P.52) ning väärisesemete soetamine miinus realiseerimine (P.53)) ning mitte-toodetud mittefinantsvara soetamisest miinus realiseerimisest (NP). Mittefinantsvara, näiteks hoonete realiseerimist ei kirjeldata tuluna, vaid negatiivse kapitalikuluna, mis muudab netolaenuandmise/-võtmise (B.9) positiivseks.

Seos valitsemissektori lõpptarbimiskulutustega (P.3)

- 20.105 Seose loomine valitsemissektori kogukulude ja selle koostisosade ning valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste (P.3) vahel on oluline rahandus- ja muu makromajandusstatistika kasutajate jaoks.
- 20.106 Valitsemissektori lõpptarbimiskulutused võrduvad tema toodangu (P.1) kogusummaga, millele on liidetud turutootjate kaudu kodumajapidamistele pakutavate kaupadega (st mitterahalised sotsiaalsiirded, D.632) seotud kulud ja millest on lahutatud kaupade ja teenuste müügitulu (P.11 + P.12 + P.131).
- 20.107 Valitsemissektori toodang – turutoodang, enda tarbeks tehtud kapitali kogumahutus ja turuväline toodang – võrdub tema tootmiskulude summaga (hüvitised töötajatele, vahetarbimine, põhivara kulum ning makstud tootmismaksud, millest on maha arvatud saadud tootmissubsiidiumid), millele on liidetud valitsemissektori turuüksuste tegevuse netoülejääk (B.2n).
- 20.108 Seega annab järgmine arvutus, milles kasutatakse valitsemissektori kulude ja tulude valikulisi kirjeid ning tegevuse netoülejääki (B.2n), tulemuseks lõpptarbimiskulutused.

	Hüvitised töötajatele (D.1)
pluss	vahetarbimine (P.2)
pluss	põhivara kulum (P.51c1)
pluss	muud makstavad tootmismaksud (D.29 U)
miinus	muud saadavad tootmissubsiidiumid (D.39 R)
pluss	tegevuse netoülejääk (B.2n)
võrdub	toodang (P.1)

ja

	toodang
miinus	kaupade ja teenuste müügitulu (P.11 + P.12 + P.131)
pluss	mitterahalised sotsiaalsiirded turutootjate kaudu (D.632)
võrdub	lõpptarbimiskulutused (P.3)

Valitsemissektori kulutused funktsioonide järgi (COFOG)

- 20.109 Kulutehingute klassifitseerimine valitsemisfunktsioonide klassifikaatori (COFOG) abil on valitsemissektori finantsstatistika aruandluse lahutamatu osa: see on valitsemissektori kulude peamine analüüsivahend, mis on eriti otstarbekas rahvusvaheliste võrdluste puhul. See klassifikatsioon näitab kulutehingute tegemise eesmärki. Need eesmärgid erinevad valitsemissektori halduskorraldusest; näiteks tervishoiuteenuste eest vastutav haldusüksus võib teostada haridusliku eesmärgiga tegevusi, nagu meditsiinitöötajate koolitus. Valitsemissektori tehingud tuleb esitada nii nende majandusliku olemuse (tavaline ESA klassifikatsioon) kui ka funktsiooni alusel.
- 20.110 COFOGi klassifikaator kirjeldab valitsemissektori kulusid vastavalt kümnele põhifunktsioonile, mis on esitatud allpool, ja vastavalt kahele täiendavale üksikasjalikumale alajaotusele, mida siin ei ole esitatud. Näiteks on teine tase vajalik teadus- ja arendustegevusega seotud kulude kohta teabe andmiseks ning samuti selleks, et anda teavet valitsemissektori kulude kohta, mis on seotud sotsiaalkaitse riskide ja vajadustega.
- 20.111 COFOGi klassifikaator on kooskõlas valitsemissektori osutatavate kollektiivsete ja individuaalsete turuväliste teenuste eristamisega: kuus esimest funktsiooni ja ka ülejäänud funktsioonide mõned üksikud osad vastavad kollektiivsetele teenustele. See võimaldab välja arvutada valitsemissektori kollektiivsed lõpptarbimiskulutused. Kogukulude koondnäitaja ja funktsioonide kaupa jaotatavad kulutehingud vastavad ESA valitsemissektori finantsstatistika samadele näitajatele. Seetõttu ei sisalda see mitterahalisi sotsiaalsiirdeid – turuväline toodang (D.631), mida kajastatakse juba valitsemissektori tootmiskulude all.

Tabel 20.1. Kümme valitsemisfunktsiooni COFOGi järgi

Kood	Funktsioon	Teenuse liik
01	Üldised avalikud teenused	Kollektiivne
02	Riigikaitse	Kollektiivne
03	Avalik kord ja julgeolek	Kollektiivne
04	Majandus	Kollektiivne
05	Keskkonnakaitse	Kollektiivne
06	Elamu- ja kommunaalmajandus	Kollektiivne
07	Tervishoid	Peamiselt individuaalne
08	Vaba aeg, kultuur ja religioon	Peamiselt kollektiivne
09	Haridus	Peamiselt individuaalne
10	Sotsiaalkaitse	Peamiselt individuaalne

Tasakaalustavad kirjed

Netolaenuandmine/-võtmine (B.9)

- 20.112 Valitsemissektori netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) (B.9) on kogutulu ja kogukulu vahe. See on võrdne kapitalikonto tasakaalustava kirjega (B.9N) ESA arvepidamises. See näitab summat, mis valitsemissektoril on laenuandmiseks kättesaadav või mille ulatuses ta peab laenu võtma, et rahastada oma mittefinantstehinguid.
- 20.113 Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) on ka finantskonto tasakaalustav kirje (keskses raamistikus B.9F). Põhimõtteliselt on see sama mis kapitalikonto tasakaalustav kirje, kuigi tegelikkuses võib esineda statistilisi lahknevusi.
- 20.114 Termin „netolaenuandmine/-võtmine” on omamoodi terminoloogiline lihtsustus. Kui muutuja on positiivne (mis näitab rahastamissuutlikkust), peaks seda nimetama netolaenuandmiseks (+); kui see on negatiivne (mis näitab laenuvõtmise vajadust), tuleks seda nimetada netolaenuvõtmiseks (-).

Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutused (B.101)

- 20.115 Kõikide arvestusperioodi jooksul netoväärtust mõjutavate tehingute vaheline erinevus on tasakaalustav kirje – säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses (B.101).
- 20.116 Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses annavad valitsemissektori arvepidamise ja poliitika jaoks kasuliku mõõdupuu, sest need näitavad valitsemissektori jooksvate tehingute käigus soetatud või ära kasutatud vahendeid.
- 20.117 Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses võrduvad netolaenuandmise/-võtmisega, millele on liidetud mittefinantsvarade netosoetamine (P.5 + NP) ja millest on lahutatud põhivara kulum (P.51c1).

	Netosääst pluss kapitalisiirded (B.101)
<i>miinus</i>	mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine (P.5 + NP)
<i>pluss</i>	põhivara kulum (P.51c1)
<i>võrdub</i>	netolaenuandmine/-võtmine (B.9)
<i>võrdub</i>	finantsvarade ja -kohustustega seotud tehingute vahe (finantseerimine)

Finantseerimine

- 20.118 GFSi valitsemissektori finantskontol kirjendatakse finantsvarade ja -kohustustega seotud tehingud 5. peatükis kirjeldatud viisil.

Tehingud varadega

- 20.119 Sularaha ja hoiused (F.2) peegeldavad peamiselt muutusi valitsemissektori pangahoiustes, eelkõige keskpangas hoitavates hoiustes, mis võivad periooditi oluliselt kõikuda, eelkõige tulenevalt riigikassa tehingutest. Ka teistel valitsusüksustel, nagu kohalikel omavalitsustel ja riiklikel sotsiaalkindlustusfondidel, on pangakontodel märkimisväärsed hoiused.
- 20.120 Võlaväärtpaberid (F.3) kajastavad peamiselt pankade, mittefinantsettevõtete või mitteresidentide, sealhulgas välisriikide valitsuste emiteeritud vekslite, lühiajaliste võlakirjade ja võlakirjade netoostu, kusjuures ostjateks on peamiselt varakad riiklikud sotsiaalkindlustusfondid või muud reservfondid. Konsolideerimata esitusviisis kajastatakse selles rubriigis ka teiste residendist valitsusüksuste emiteeritud võlakirjade oste valitsemissektori poolt, kuid konsolideeritud esitusviisis jäetakse need sellest rubriigist välja, kajastades neid selle asemel hoopis võlgade lunastamisena.
- 20.121 Laenude (F.4) alla kuuluvad lisaks teistele valitsusüksustele antavatele laenudele laenud välisriikide valitsustele, avaliku sektori ettevõtetele ja üliõpilastele. Siin kajastuvad ka laenude kustutamised koos vastaskandega kapitalisiiretega seotud kulude all. Valitsemissektori antud laenud, mis jäävad tõenäoliselt tagasi maksmata, kirjendatakse ESAs kapitalisiiretena ning laenude all neid ei kajastata.
- 20.122 Omandiväärtpaberite ning investeerimisfondide aktsiate ja osakute (F.5) alla kuulub valitsusüksustepoolne ettevõtete omandiväärtpaberite soetamine miinus realiseerimine. See võib kajastada omakapitali paigutusi avaliku sektori ettevõtetesse või portfelliinvesteeringuid, erastamistulusid või superdividende. Need koosnevad peamiselt järgmisest:
- omakapitali paigutused (tavaliselt rahalised) kindlatesse avaliku sektori ettevõtetesse, kus valitsemissektor tegutseb investorina, eeldades investeeritud rahalistelt vahenditelt kasumi saamist. Paigutusi ei loeta rahvamajanduse arvepidamises valitsemissektori kulude hulka;
  - portfelliinvesteeringud börsil noteeritud aktsiate ostmisena turult valitsusüksuste, näiteks varakate riiklike sotsiaalkindlustusfondide poolt, või muud portfelliinvesteeringutega seotud tehingud;
  - netoinvesteeringud investeerimisfondidesse, mis kujutavad endast alternatiivset investeerimisvahendit. Eelkõige tasub tähele panna, et paigutused rahaturu investeerimisfondidesse kajastuvad siin, ja mitte sularaha ja hoiuste all, vaatamata sellele, et need sarnanevad pangahoiustega;
  - spetsiaalsete erastamisagentuuride läbiviidavad erastamised, sest need asutused klassifitseeritakse valitsemissektorisse;
  - tegevuskasumi ülejäägi, välja arvatud kapitalikasumi või -kahjumi jaotamine avaliku sektori ettevõtete poolt omanikele, mis kirjendatakse finantstehingutena – omakapitali väljavõtmine, mis sarnaneb ettevõtte osalise likvideerimisega –, mitte valitsemissektori tuluna.
- 20.123 Muude saadavate arvetega (F.8) seotud tehingutes kajastub mõju, mida avaldab ESAs kohaldatav tehingute tekkepõhise kirjendamise põhimõte, mille kohaselt tehingud kirjendatakse maksekohustuse tekkimisel, mitte makse tegemisel, kuigi enamikus riikides on avaliku sektori raamatupidamisarvestus või eelarve täitmise arvestus olnud pikka aega kassapõhine. Mõju valitsemissektori rahastamisvajadustele ei tulene otseselt puudujäägist, sest valitsemissektori tulused saab kasseerida või kulusid välja maksta majandusliku tehingu toimumisest erineval arvestusperioodil. Muud nõuded sisaldavad maksude ja sotsiaalmaksete nõudeid ning ELi tehingutega seotud summaseid (summad, mida valitsemissektor maksab ELi nimel, kuid mida EL ei ole talle veel hüvitanud), kaubanduskrediite või ettemakstud kulusid, nagu sõjaline varustus või erandjuhud, kus palk või hüvitis makstakse kuu aega ette jne. Arvestades, et põhimõtteliselt on need varad oma olemuselt ajutised ning igauks neist kaob teatava aja möödudes, on sektori, näiteks valitsemissektori kohta näidatud voog tavaliselt isegi teatava perioodi kohta keskmiselt üle nulli, sest nõuete seisul on tendents kasvada koos ülejäänud majandusega.
- 20.124 Enamikus riikides haldab rahalist kulda ja eriarveldusühikuid (SDRid) keskpank. Kui neid haldab valitsemissektor, kirjendatakse need valitsemissektori finantskontol.
- 20.125 Finantstehingud kirjendatakse tehinguväärtuses, st omavääringus selles väärtuses, milles asjaomased finantsvara ja/või -kohustused luuakse, likvideeritakse, vahetatakse või institutsionaalsete üksuste vahel endale võetakse, lähtudes üksnes äriarvestuse kaalutlustest.

- 20.126 Tehinguväärtus on seotud konkreetse finantstehingu ja selle vastastehinguga. Põhimõtteliselt tuleb tehinguväärtust eristada väärtusest, mis põhineb turul noteeritud hinnal, õiglasel turuhinnal või mis tahes hindadel, mille eesmärk on peegeldada samalaadsete või isegi samasuguste finantsvarade ja/või -kohustuste üldisi hindu. Järelturul müüdüd laenu kohta tuleb finantskontol esitada laenu müügi-, mitte nominaalväärtus, ning saldogu võrdlemine kantakse varade muude muutuste kontole.
- 20.127 Kui finantstehingu vastastehing on aga näiteks siire, mistõttu tehing tehakse muudel kui üksnes äriistel kaalutlustel, loetakse tehinguväärtuseks asjaomaste finantsvarade ja/või -kohustuste jooksev turuväärtus. Seega jaotatakse laen, mille valitsemissektor on ostanud nominaalväärtusega, mitte õiglase või allahinnatud väärtusega, kaheks kirjeks, kirjendades selle ühelt poolt õiglasest väärtusest laenuna finantskonto ja teiselt poolt kapitalisiirdena, kajastades valitsemissektoripoolset väärtuse siiret.
- 20.128 Tehinguväärtus ei sisalda teenustasusid, lõive, komisjonitasusid ega muid samalaadseid makseid tehingute tegemise käigus osutatud teenuste eest; need tuleb kirjendada maksetena teenuste eest. Välja jäetakse ka finants-tehingute eest makstavad maksud, mida käsitatakse tootemaksude alla kuuluvate teenuste pealt makstavate maksudena. Kui finantstehing sisaldab uute kohustuste tekkimist, võrdub tehinguväärtus tekkinud kohustuste summaga, mille hulka ei ole arvatud võimalikke ettemakstud intresse. Samamoodi peab tehinguväärtus kohustuse lõppemisel nii võlausaldaja kui ka võlgniku puhul vastama kohustuse vähenemisele.

Tehingud kohustustega

- 20.129 Tehinguid kohustustega kirjendatakse väärtuses, milles need kohustused välja antakse või lunastatakse. See ei pruugi olla nende nominaalväärtus. Tehingud kohustustega sisaldavad kogunenud intresside mõju.
- 20.130 Kui üksus ostab kohustuse tagasi, ei kirjendata seda mitte varade soetamise, vaid kohustuse lunastamisena. Samamoodi kajastub allsektori või sektori tasandil see, kui valitsusüksus ostab teise asjaomase allsektori üksuse välja antud kohustuse, konsolideeritud esitusviisis kohustuse lunastamisena selle allsektori poolt.
- 20.131 Kapitalirendi ning avaliku ja erasektori partnerluse lepingud eeldavad juhul, kui vara on valitsemissektori bilansis, rentniku või lepinguandja võla kajastamist. Selliste rendi- või avaliku ja erasektori partnerluse lepingute alusel tehtavad maksed ei ole kogu summa ulatuses kulud, vaid võla teenindamine – laenu lunastamine ja intressikulud.
- 20.132 Pikaajalise kaubanduskrediidi või saada-/makstaolevate arvetega seotud tehingutena kajastuv rahastamine tuleb klassifitseerida laenudeks, sest need hõlmavad laenu võtvale poolele pikaajalise rahastamise andmist, mis erineb rahavoogude juhtimise meetmetest, mille raames müüjad võimaldavad tavapäraselt ostjatele lühiajalist kaubanduskrediiti. Maksekohustuse tähtaja olulise pikendamisega võtab alltöövõtja endale rahalise rolli, mis ei ole tema muu tootmistegevusega seotud.
- 20.133 Turuvälise vahetuslepingu sõlmimisel vahetatud ühekordsed maksed klassifitseeritakse laenuks (AF.4) juhul, kui ühekordse makse saajaks on valitsemissektor. Turuvälised vahetuslepingud jaotatakse bilansis laenukomponendiks ja tavaliseks nn „raha peal” olevaks vahetuslepingu komponendiks.
- 20.134 Samamoodi nagu nõuete puhul, kajastavad tehingud muude makstaolevate arvete all tekkepõhise arvestuse põhimõtte ajalisi mõju, kuid seda kohustuste poolel – kui kulud on tekkinud, kuid nende eest ei ole veel makstud, või kui maksed on tehtud enne tulu kirjendamist. Lisaks kaubanduskrediidile sisaldavad lühiajalised makstavad arved ELilt saadud summast, mida valitsemissektor ei ole lõplikule vahendite saajale veel välja maksnud, maksude ettemakseid ja maksude veel välja maksmata tagasimakseid.

Muud majanduslikud vood

- 20.135 Nii ESA GFSi muude vara mahumuutuste konto kui ka ümberhindluskonto on samad, mis 6. peatükis kirjeldatud kontod. Ühele nendest kontodest kantakse kõik vara ja kohustuste muutused, mis tulenevad muudest sündmustest kui majandustehingutest.

Ümberhindluskonto

- 20.136 Ümberhindlused on samad, mis 6. peatükis kirjeldatud. Tõenäoliselt on siin eriti oluline täiendav asjakohane teave memokirjetena, näiteks valitsusüksuste omanduses oleva avaliku sektori ettevõtete omakapitali ümberhindlused, ning samas on need turuhindade tõenäolise puudumise tõttu raskesti mõõdetavad.

20.137 ESAs on bilansikirjed ideaaljuhul turuväärtuses, välja arvatud ühe või kahe spetsiifilise instrumendi puhul, ning aktsiaturu indeksites kajastuvad intressimäärade kõikumised viivad märgatavate muutusteni aktsiate väärtuses ning institutsionaalsete üksuste netoväärtuses. Selliseid muutusi ei käsitata ESAs tuluna ja seetõttu ei ole need valitsemissektori tulu ega kulu ega mõjuta valitsemissektori puudujääki/ülejäääki. Muutused kantakse ümberhindluskontole, mis toob kaasa nominaalsest kapitalikasumist või -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses (B.103). Ümberhindlused mõjutavad oluliselt valitsemissektori finantsvara netoväärtuse muutusi arvestusperioodi jooksul. Finantsvara netoväärtust mõjutavate ümberhindluste peamised allikad lisaks välisvaluutas nomineeritud varade ja kohustuste mõjule on järgmised:

- a) valitsemissektori kinnisvara;
- b) valitsemissektori hoitavad omandiväärtpaberid;
- c) väärtpaperitega seotud kohustused.

20.138 Kui valitsemissektori kapitalisüst avaliku sektori ettevõttesse loetakse kapitalisüirdeks, siis valitsemissektori osaluse väärtus toetuse saaja omakapitalis tavaliselt suureneb, kusjuures kanded tehakse ümberhindluskontole, mitte finantskontole.

20.139 Kui olemasolev laen või kaubanduskrediit müüakse teisele institutsionaalsele üksusele, kirjendatakse lunastamishinna ja tehinguhinna vahe tehingu ajal müüja ja ostja ümberhindluskontole.

Vara muude mahumuutuste konto

20.140 Vara muude mahumuutuste konto sisaldab vooge, mis ei ole ei majandustehingud ega ümberhindlused. See kajastab näiteks muutuste mõju üksuste sektorilises klassifitseerimises.

20.141 Laenu mahakandmine, mis ei kajasta laenu kustutamist vastastikusel selgesõnalisel või vaikival kahepoolse kokkuleppel, ei ole tehing ja see kirjendatakse vara muude mahumuutuste kontrol ning see ei mõjuta netolaenuandmist/-võtmist.

Bilansid

20.142 GFSi valitsemissektori arvepidamises kasutatakse varade kohta sama määratlust kui 7. peatükis. Varade ja kohustuste klassifitseerimine ja väärtus on ESAs ja ESA-l põhinevas GFSis ühesugune.

20.143 Kohustuste summat võib lugeda võlgade seisuks. Fiskaaljärelevalve kontekstis kasutatav valitsemissektori võla määratlus erineb siiski ESAs ja GFSis kasutatavast kohustuste koguseisust nii kajastatavate kohustuste ulatuse kui ka nende väärtuse hindamise poolest.

20.144 Teatavad varad on valitsemissektorile iseloomulikud: mälestised, näiteks ajaloolised mälestusmärgid; infrastruktuuri varad, näiteks teed ja kommunikatsioonirajatised; ning osalused avaliku sektori ettevõtetes, millel puudub vaste erasektoris.

20.145 Valitsusüksuste puhul ei kirjendata omakapitaliga seotud kohustusi (AF.5) tavaliselt kohustuste poolel. Siiski võivad omakapitaliga seotud kohustused kajastuda valitsemissektori allsektorite rohkem koondatud tasandil, kui üksused on turupõhisuse või -välisuse kontrolli alusel klassifitseeritud valitsemissektorisse.

20.146 Netoväärtus on bilansi tasakaalustav kirje (B.90):

Netoväär-	=	vara kokku
tus		miinus kohustused kokku

20.147 Omavahendid on netoväärtuse (B.90) ja emiteeritud omandiväärtpaberite (AF.5) summa. Seega määratletakse ESAs üksuste omavahendeid varade ja kohustuste (v.a omakapitaliga seotud kohustused) vahena ning netoväärtust vara ja kohustuste (kaasa arvatud omakapitaliga seotud kohustused) vahena. ESAs kasutatav netoväärtuse mõiste ei ole sama mis ärraamatupidamises kasutatav aktsia- või osakapitali või netoväärtuse mõiste. Ärraamatupidamises kasutatav netoväärtuse mõiste on lähedasem ESAs kasutatavale omavahendite mõistele.

- 20.148 Kui valitsemissektori netoväärtust (B.90) ei saa mittefinantsvarade seisu mõõtmiseks vajaliku teabe puudumise tõttu välja arutada, esitatakse finantsvara netoväärtus (BF.90), mis näitab finantsvarade kogusumma ja kohustuste kogusumma vahet.
- 20.149 ESAs hinnatakse bilanssi turuväärtuse alusel, välja arvatud kolme spetsiifilise instrumendi puhul – sularaha ja hoiused (AF.2), laenud (AF.4) ja muud saadavad/makstavad arved (AF.8). Nende kolme instrumendi puhul on nii võlausaldaja kui ka võlgniku bilansis kirjendatav väärtus võla põhiosa summa, mida võlgnik on lepingujärgselt kohustatud võlausaldajale maksma ka juhul, kui laen müüdi alla- või ülehindlusega, kaasa arvatud kogunenud intress.
- 20.150 Väärtpaberitega seotud kohustusi hinnatakse turuväärtuse alusel. Kuigi võlgniku kohustused on seotud üksnes võla põhiosa summa väärtusega, on turuväärtus oluline, sest võlgnik on tegelikult kohustatud tegema terve rea tulevaste rahavoogude makseid, mille nüüdisväärtus muutub vastavalt turutootlusele, ning turuväärtus peegeldab hinda, mida valitsemissektor peaks maksma juhul, kui ta lunastaks instrumendi turult tagasiostmise teel.
- 20.151 Börsil noteeritud omandiväärtpaberite väärtust hinnatakse bilansi koostamisel kõige hiljutisema hinnanoteeringu alusel. Börsil noteerimata omandiväärtpaberite väärtust saab hinnata, võrreldes suhtarve (näiteks raamatupidamisväärtuses väljendatud omavahendite ja omakapitali turuväärtuse suhtarv) samalaadset tüüpi noteeritud ettevõtete puhul. Börsil noteerimata omandiväärtpaberite väärtuse hindamiseks võib kasutada ka muid meetodeid, näiteks kasutades ettevõtte omavahendeid, viies netoväärtuse seega nulli. Seda meetodit võib kasutada selliste avaliku sektori ettevõtete puhul, mille tegevus on ainulaadne, näiteks valitsemissektori osaluse korral keskpangas. Siiski ei ole soovitatav kasutada raamatupidamisväärtuses väljendatud omavahendeid ilma korrigeerimata, samuti mitte emiteeritud omandiväärtpaberite nominaalväärtust.

Konsolideerimine

- 20.152 Konsolideerimine on meetod, kus üksuste rühma kohta esitatakse arvepidamine selliselt, nagu nad moodustaksid ühe üksuse (üksus, sektor või allsektor). See hõlmab tehingute ja vastastikuste seisude ning konsolideeritavate üksuste vaheliste muude seotud majanduslike voogude elimineerimist.
- 20.153 Konsolideerimine on oluline valitsemissektori ja selle allsektorite puhul. Näiteks on valitsemissektori tehingute kogumajandusele avalduva üldise mõju või valitsemissektori tehingute jätkusuutlikkuse hindamine tõhusam, kui valitsemissektori tehingute mõõdupuuks on konsolideeritud statistika kogum. Selleks et siduda valitsemissektori koondnäitajaid majandusega tervikuna, nagu seda tehakse tulude ja SKP suhtarvu või kulude ja SKP suhtarvu puhul, on parem elimineerida sisemised tehingud vahenditega ja kaasata üksnes need tehingud, mis tehakse teiste kodumaiste sektorite ja välismaailma sektoriga. See on eriti oluline järgmiste tehingute puhul:
- a) omanditulu, näiteks intressid;
  - b) jooksvad ja kapitalisiirded;
  - c) tehingud finantsvarade ja -kohustustega.
- 20.154 Konsolideerimine ei mõjuta tasakaalustavaid kirjeid, sest konsolideeritud kirjed kajastuvad sümmeetriliselt igal kontrol. Näiteks konsolideeritakse keskvalitsuse toetus kohaliku omavalitsuse üksusele keskvalitsuse kulu ja kohaliku omavalitsuse tulu elimineerimise teel, nii et valitsemissektori netolaenuandmine/-võtmine ei muutu.
- 20.155 Põhimõtteliselt on konsolideerimise mõte kõigi konsolideeritud üksuste vaheliste voogude elimineerimine, kuid silmas tuleks pidada ka praktilisust. Põhimõtteliselt ei saa või ei tohi konsolideerida tootmiskonto tehinguid, näiteks kaupade ja teenuste müüki ja ostu. Konsolideerimise üksikasjalikkuse üle otsustamine peaks põhinema konsolideeritud andmete otstarbekusel poliitika jaoks ning eri tehingute või seisude suhtelisel tähtsusel.
- 20.156 Valitsemissektori konsolideeritud arvepidamise koostamiseks on ESAs ette nähtud järgmiste peamiste tehingute konsolideerimine (tähtsuse järjekorras):
- a) jooksvad ja kapitalisiirded, näiteks keskvalitsuse toetused madalamatele valitsemistasanditele;
  - b) valitsusüksuste vastastikku hoitavatest finantsvaradest ja -kohustustest tulenevad intressid;
  - c) tehingud, muud majanduslikud vood ning finantsvarade ja -kohustuste seisud, näiteks laenud teistele valitsusüksustele või valitsusüksuse väärtpaberite soetamine riikliku sotsiaalkindlustuse üksuste poolt.

- 20.157 ESAs ei konsolideerita kaupade ja teenuste ostu/müüki valitsusüksuste vahel. Selle põhjuseks on asjaolu, et arvepidamises näidatakse müügitulu toodangu, mitte realiseerimise alusel, ning seega on raske otsustada, kes on asjaomase toodangu puhul tehingu vastaspool. Lisaks sellele kasutatakse vahetarbimise ja toodangu puhul kaht eri hindamisreeglit – alushindu ja ostjahindu –, mis toob kaasa täiendavaid raskusi.
- 20.158 Ühe valitsusüksuse või -asutuse poolt teisele makstavaid makse või subsideid ei konsolideerita. Tootemakse või -subsideid ei saagi süsteemis konsolideerida, sest ESAs puudub nende tehingute jaoks tehingu vastaspooleks olev sektor: asjaomaseid summasid ei kajastata eraldi (vastavalt) kulude ja tuludena ning need lisatakse hoopis vahetarbimise või müügitulu väärtusele või arvatakse sellest maha.
- 20.159 Mittefinantsvara soetamist/realiseerimist, sealhulgas valitsusüksuste vahelisi maa, ehitiste ja seadmetega seotud tehinguid, ei konsolideerita, sest need on kontol juba esitatud netopõhisena – soetamine miinus realiseerimine. Konsolideerimata ja konsolideeritud kontod näitavad nende kirjete puhul alati võrdseid summasid.
- 20.160 Teatavat liiki tehinguid, mis näivad toimuvat kahe valitsusüksuse vahel, ei konsolideerita kunagi, sest need suunatakse süsteemis ümber teistele üksustele. Näiteks tööandja sotsiaalmakseid, mida ta maksab kas riiklikesse sotsiaalkindlustusfondidesse või valitsemissektori pensionifondidesse, käsitatakse töötajale hüvitise raames makstud maksetena, mille töötajad on seejärel maksanud fondi. Maksusid, mida valitsusüksused peavad kinni oma töötajate hüvitistelt (näiteks töötasult kinnipeetavad maksud) ning mida nad maksavad teistele valitsemissektori allsektoritele, käsitatakse töötajate poolt otse makstud maksudena. Valitsemissektori tööandja on sellisel juhul vaid vahendaja, kogudes makse teise valitsusüksuse jaoks.
- 20.161 Konsolideerimine tekitab praktilisi raskusi. Näiteks kui konsolideeritav tehing on kantud ühe üksuse arvepidamisse, eeldatakse, et vastav tehing kajastub ka vastaspoole arvepidamises, kuid tulenevalt erinevatest arvepidamistavadest ei pruugi see seal kajastuda, sest see võidakse kirjendada teises perioodis, sellel võib olla teistsugune väärtus või see võib olla klassifitseeritud teist liiki tehinguks. Sellised raskused tulenevad ESAs kasutatava neljakordse kirjendamise süsteemi olemusest, kuid valitsusüksustevaheliste tehingute puhul võivad need olla ilmsemad.

VALITSEMISSEKTORI ARVEPIDAMISEGA SEOTUD KÜSIMUSED

- 20.162 Rahvamajanduse arvepidamise põhimõtteid kohaldatakse valitsemissektoris samamoodi nagu muudes majandussektorites. Siiski on käesolevas jaos valitsusüksuste tegevuse majanduslikust iseloomust tulenevalt või praktilistel kaalutlustel esitatud täiendavad eeskirjad.
- 20.163 Samuti kohaldatakse rahvamajanduse arvepidamise põhimõtteid samamoodi valitsemissektori tulude ja kulude mõõtmise suhtes. Siiski rakendatakse neid põhimõtteid, sealhulgas eelkõige tekkepõhise arvestuse põhimõtet, pidades silmas, et valitsemissektori krediivõimelisuse ja likviidsuspiirangud erinevad oluliselt muudest meetmetest. Kui iga valitsusüksuse kulud kirjendatakse valitsemissektori arvepidamisse nende tekkimise ajal, hoolimata pikkadest makseviivitustest, siis tulud tuleks arvepidamisse kirjendada alles siis, kui on olemas kõik eeldused ja piisav kindlus, et vastavad rahavood tegelikult aset leiavad.
- 20.164 Rahvamajanduse arvepidamise koostajad ei ole tehingu klassifitseerimisel kohustatud kasutama valitsemissektori puhul avaliku sektori raamatupidamisarvestuses või ettevõtte raamatupidamisarvestuses kasutatavaid tehingunimetusi. Näiteks klassifitseeritakse valitsemissektorile ettevõtte reservist või varade müügist tehtav suur makse, mida avaliku sektori raamatupidamisarvestuses nimetatakse dividendiks, rahvamajanduse arvepidamises superdividendiks ja kirjendatakse finantstehinguna - tegemist on omakapitali väljavõtmisega. Majandusliku tegelikkuse esitamine seal, kus see erineb õiguslikust vormist, on rahvamajanduse arvepidamise aluspõhimõte, mis tagab kooskõla ja kindlustab, et sama tüüpi tehingutel on makromajanduse arvepidamisele samalaadne mõju, sõltumata õiguslikust korraldusest. See on eriti oluline valitsemissektori tehingute puhul.

Maksutulu

Maksutulu olemus

- 20.165 Maksud on kohustuslikud, vastuteenustega kompenseerimata rahalised või mitterahalised maksed, mida teevad institutsionaalsed üksused valitsemissektorile või riigiuulestele organitele, kes teostavad oma suveräänseid või muid õigusi. Tavaliselt moodustavad maksud enamiku valitsemissektori tuludest. Makse käsitletakse süsteemis tehingutena, sest neid loetakse toimuvaks üksuste vahel vastastikusel kokkuleppel. Maksude kohta kasutatakse mõistet „vastuteenustega kompenseerimata”, sest valitsemissektor ei anna makse teinud üksusele vastu midagi maksega samaväärset.

- 20.166 Siiski on juhtumeid, kus valitsemissektor annab üksusele makse eest midagi vastu – loa või volituse otsese väljastamise teel. Sel juhul on makse osa kohustuslikust protsessist, millega tagatakse omandiõiguste nõuetekohane tunnustamine ja tegevuse teostamine seadusjärgselt. Selliste maksete klassifitseerimiseks maksu, teenuse müügitulu või vara valitsemissektoripoolse müügina on vaja täiendavaid eeskirju. Kõnealused eeskirjad on sätestatud 4. peatükis.

Maksuvähendus

- 20.167 Maksusoodustus võib esineda maksukompensatsiooni, maksuvabastuse või maksudest mahaarvamise kujul, mis lahutatakse maksubaasist, või maksuvähenduse kujul, mis lahutatakse otse maksukohustusest, mis soodustust saaval kodumajapidamisel või ettevõttel muidu oleks. Maksuvähendus võib olla tasumisele kuuluv, mis tähendab, et võimalikud maksukohustust ületavad maksuvähenduse summad makstakse soodustuse saajale. Teatavat liiki maksuvähendus seevastu on tasumisele mittekuuluv ja seda kirjeldatakse kui kulutatavat. Selline maksuvähendus on piiratud maksukohustuse suurusega.
- 20.168 Rahvamajanduse arvepidamises kirjendatakse maksustüsteemi kuuluvat maksusoodustust maksukohustuse vähendamiseks ning seega valitsemissektori maksutulu vähenemiseks. See kehtib maksukompensatsiooni, maksuvabastuse ja maksudest mahaarvamise korral, sest neid kasutatakse otse maksukohustuse arvutamisel. Samuti kehtib see tasumisele mittekuuluva maksuvähenduse korral, sest selle väärtus maksu maksja jaoks on piiratud tema maksukohustuse suurusega. See ei kehti aga tasumisele kuuluva maksuvähenduse korral, mis juba oma määratluse kohaselt võib mõjutada nii neid, kes ei ole maksu maksjad, kui ka maksu maksjaid. Kuna tasumisele kuuluv maksuvähendus kuulub tasumisele, klassifitseeritakse see kuludeks ja kirjendatakse kogusummas kuludena. Seega on valitsemissektori maksutulu kõnealune kohustus, mida ei ole vähendatud antud tasumisele kuuluva maksuvähenduse osas, ja valitsemissektori kulud sisaldavad antud tasumisele kuuluvat maksuvähendust kogu ulatuses. See ei mõjuta valitsemissektori netolaenuvõtmist/-andmist, küll aga mõjutab see nii maksukoormust kui ka valitsemissektori kulusid ning vastavaid SKP suhtarve. Statistika esitusviis võimaldab tuletada maksuvähenduse netopõhiselt.

Kirjendatavad summad

- 20.169 Valitsemissektori tegevuse ja tegevustulemuste mõõtmiseks on väga oluline maksutulude asjakohane kirjendamine. Kirjendatavad summad peaksid vastama summadele, mida valitsemissektor tõenäoliselt tegelikkuses kogub. See eeldab, et tuluna ei peaks kirjendama summasid, mis on deklareeritud, kuid mille laekumine on ebatõenäoline.

Ebatõenäoliselt laekuvad summad

- 20.170 Igal juhul tuleks kirjendada vaid summad, mida valitsemissektor realistlike ootuste kohaselt loodab koguda. Ebatõenäoliselt laekuvaid maksusid ei peaks valitsemissektori netolaenuandmise/-võtmise ja üldiselt mitte ka kogutulus kajastama. Süsteemis tekkepõhiselt kirjendatud maksude ja sotsiaalmaksete mõju valitsemissektori netolaenuandmisele/-võtmisele võrdub seega mõistliku aja jooksul vaadelduna tegelikult laekunud vastavate summadega. Maksude ja sotsiaalmaksete kirjendamise eeskirju on käsitletud 4. peatükis.

Kirjendamise aeg

Tekkepõhine kirjendamine

- 20.171 Tekkepõhises arvestuses kirjendatakse vood majandusliku väärtuse loomise, muutmise, vahetamise, ülekandmise või kustutamise ajal. See erineb kassapõhisest kirjendamisest ning põhimõtteliselt ka maksekohustusepõhisest kirjendamisest, mida määratletakse kui viimast tähtaega, mil makseid saab teha ilma lisatasude või trahvideta. Maksekohustuse tekkimise ja tegeliku maksimise vahelise ajavahemiku üle peetakse arvestust finantskontol, kirjendades seal nõude või kohustuse. ESA kohaselt toimub kirjendamine tekkepõhiselt. Mõne tehingu, näiteks dividendide maksimise või teatavate spetsiifiliste siirete puhul kasutatakse maksetähtaega.

Maksude tekkepõhine kirjendamine

- 20.172 Valitsemissektori puhul on tulude ja nõuete kirjendamine aluseks oleva sündmuse ajal eriti keeruline, sest valitsemissektori kirjed on näiteks maksude puhul kassapõhised. Juhul kui tekkepõhised maksud arvutatakse tasumisele kuuluvate maksude kohta tehtud hinnangute põhjal, on oht kirjendada maksutulu, mis on oluline valitsemissektori finantskoondnäitaja, liiga suurena.
- 20.173 Ajavahemik, mis jääb tehingu mittefinantskontodel tasumisele kuuluvana kirjendamise ja tegeliku makse tegemise aja vahele, kaetakse saadava arve kirjendamise ühe poole arvepidamise finantskontole ja makstava arve kirjendamise teise poole arvepidamisega. Juhul kui valitsemissektorile tehakse kahe või enama arvestusperioodi ulatuses ettemakse, kirjendatakse makstav arve, mis on üks laenuvõtmise viise, valitsemissektori finantskontol tulevastel perioodidel tasumisele kuuluvate summadena. See kohustus kustutatakse tasumisele kuuluvate tehingusummade kirjendamisel tulevastel perioodidel. Siiski kirjendatakse selline kohustus üksnes juhul, kui valitsemissektoril on kas juriidiline või faktiline kohustus maksjale ettemakstud summad maksustatava sündmuse mitte aset leidmise korral tagasi maksta.

20.174 Vastavalt tekkepõhise arvestuse põhimõttele tuleks maksud kirjendada siis, kui maksukohustuse aluseks olev tegevus, tehing või muu sündmus ehk teisisõnu maksustatav sündmus aset leiab, mitte ettenähtud maksetähtajal või makse tegemise ajal. See on tavaliselt tulu teenimise või kohustuse aluseks oleva tehingu (näiteks kaupade ja teenuste ostmise) toimumise aeg juhul, kui maksukohustust saab usaldusväärselt mõõta. Erinev institutsionaalne maksustamise kord (hinnangute, näiteks maksuandmestike olemasolu või puudumine) võib praktikas viia eri kirjendamismeetodite kasutamiseni vastavalt maksu olemusele. Seega loetakse eelkõige juhul, kui puudub usaldusväärne hinnang või kui tõenäoliselt mittelaekuvaid maksusid ei ole võimalik usaldusväärselt prognoosida, ajaliselt korrigeeritud kassapõhist meetodit tekkepõhise arvestuse vastuvõetavaks asendajaks.

20.175 Kui maksud põhinevad hinnangutel, on praktikas lubatud teatav paindlikkus seoses kirjendamise ajaga juhul, kui mõõtmist ei ole võimalik enne hinnangu andmist usaldusväärselt teostada. Maksusüsteemides võidakse eelkõige seoses tulumaksuga nõuda maksuandmestiku või mõnes muus vormis maksuotsuse koostamist, enne kui saadakse usaldusväärsel viisil teada tasumisele kuuluva maksu summa, võttes arvesse muutusi maksumäärades ja lõpparveldusi. Kõnealune ajahetk, mis võib olla ajahetk, mil avaldub mõju kodumajapidamiste majanduslikule käitumisele, on sobiv kirjendamise aeg. See ei pruugi tingimata olla arvestusperiood, mil makse laekub.

Intressid

20.176 Intressid on võlgniku kulud, mida ta kannab teise üksuse rahaliste vahendite kasutamise eest. Võlgniku ja võlausaldaja vahel kokku lepitud finantsinstrumendi tingimuste kohaselt on intressid (D.41) summa, mida võlgnik on kohustatud maksma võlausaldajale teatava aja jooksul, ilma et see vähendaks tasumata võla põhiosa summat.

20.177 Intressid klassifitseeritakse omanditulu (D.4) alla. Erinevalt dividendidest (D.421) annavad intressid (D.41) omanikule/laenuandjale õiguse kindlale ja varem kokku lepitud tulule (või ujuva intressimäära korral vastavale kokkulepitud viisil kindlaks määratavale summale). Intressid on tavaliselt valitsemissektori üks peamine kuluartikkel, sest valitsusüksused on turul sageli struktuursed laenuvõtjad.

20.178 Süsteemis kirjendatakse intresse tekkepõhiselt, st neid kirjendatakse võlausaldajale tasumata võla põhiosa summale aja jooksul pidevalt lisanduvatena.

20.179 On kaks viisi, kuidas määrata diskonteeritud väärtpaberi väärtust selle kehtivusaja jooksul, juhul kui kehtiv intressimäär erineb väärtpaberi emiteerimise ajal kehtinud määrast. Võlgniku lähenemisviisi puhul lähtutakse väärtpaberi emiteerinud üksuse vaatepunktist ja võlausaldaja lähenemisviisi puhul väärtpaberi soetanud üksuse vaatepunktist. Võlgniku lähenemisviisi puhul kasutatakse emiteerimise ajal kokku lepitud intressimäära kogu väärtpaberi kehtivusaja jooksul. Võlausaldaja lähenemisviisi puhul kasutatakse väärtpaberi kehtivusaja mis tahes kahe hetke vahelisel ajal kehtinud intressi väärtuse hindamiseks jooksvat intressimäära.

20.180 Tekkepõhiseid intresse kirjendatakse vastavalt võlgniku lähenemisviisile, st lähtuvalt intressimäärast või tootlusest, mis kehtib finantsinstrumendi loomise ajal. Seega ei muutu intressikulud, mis tuleb fikseeritud intressimääraga võlaväärtpaberite puhul kirjendada, aja jooksul sõltuvalt turuhinna kõikumistest, ehkki võlaväärtpaberite turuhind kõigub ja vastavalt sellele muutub ka võla kandmise alternatiivkulu. Sel viisil välditakse intressikulu volatiilsust, mille võlausaldaja lähenemisviis kaasa toob. Väärtpaberite turult tagasiostmine tasumata võla põhiosa suhtes preemia või diskontoga ei põhjusta ostmise ajal või hiljem ühegi kande tegemist tulude või kulude alla. Selle asemel kajastab igasugune tagasiostmise preemia või diskonto finantskontol kirjendatavat kapitalikasumi või -kahjumi muutust, mis tekkis minevikus ja mis kirjendati tol ajal ümberhindluskontol.

20.181 Intresside kirjendamine pidevalt lisanduvatena viib näiteks väärtpaberite puhul selleni, et kogunenud intressikulu kirjendatakse alates väärtpaberi emiteerimise ajast, mitte ei oodata esimese kupongimakseni (mis klassikalise igaaastase kupongimaksuga väärtpaberi korral tehakse sageli järgneval aastal). Samuti tähendab see, et väärtpaberitelt kogunenud intressid hakkavad kohustusena kajastuma niipea, kui määratud intressid neid intresse kandva finantsvara alla reinvesteeritakse. Seetõttu tuleb kogunenud tasumata intresside seis alati lisada alusinstrumendi põhiosa väärtusele ning seega vähendab iga intressimakse võlgniku kohustusi. See aluspõhimõte kehtib kõigi intressi kandvate finantsinstrumentide puhul.

20.182 Paljudes riikides emiteeritakse riigi võlakirju ja vekslid mitme aasta jooksul asendatavates seeriates, kusjuures nominaalse intressimäära kohta kehtivad samad tingimused. Kuna turutootlus seeria edasisel müümisel muutub, müüakse iga seeria tegelikult preemia või diskontoga. Seetõttu kasutatakse intresside arvutamiseks võlakirja emiteerimisel kokkulepitud intressimäära, mis iga seeria puhul on erinev, peegeldades erinevat preemia või diskonto amortiseerimist emiteerimisel, mis sarnaneb diskonto amortiseerimisega pikaajaliste nullkupongvõlakirjade puhul.

- 20.183 Asendatavates seeriates emiteeritud kupongvõlakirjade emissioonihind sisaldab kuni selle ajani kogunenud kupongide summat, mis tegelikult n-õ müüakse emiteerimisel. Need müüdüd kupongid ei ole müümise ajal valitsemissektori tulu ning neid ei käsitata ka preemiana. Selle asemel käsitatakse neid rahalise ettemaksena.

Diskonteeritud ja nullkupongvõlakirjad

- 20.184 Nullkupongvõlakirjad on instrumendid, mille puhul võlgnikul ei ole kohustust teha võlausaldajale kuni võlakirja lunastamiseni makseid. Võla põhiosa summa on väiksem kui võlgniku poolt tagasi makstava võlakirja väärtus. Võlgniku kohustus tasutakse ühekordse maksetähtajal tehtava maksega, mis katab nii võla põhiosa summa kui ka instrumendi kehtivusaja jooksul kogunenud intressid. Lepingu lõppemisel tagasi makstava summa ja algse võlasumma vahe on intress ning see jaotatakse lepingu alguse ja lõpu vaheliste arvestusperioodide peale. Igal perioodil kogunenud intressi käsitletakse selliselt, nagu see oleks võlgniku poolt makstud ja seejärel reinvesteeritud sama kohustuse täiendava summamana. Intressikulud ja kohustuse suurenemine kirjendatakse igal perioodil ühekorraga.

- 20.185 Intressi kogumisest ja reinvesteeringist tulenev järkjärguline võlakirja turuväärtuse suurenemine peegeldab pidevalt tekkiva (perioodilise) tasumata võla põhiosa kasvu ehk teisisõnu vara suuruse kasvu.

- 20.186 Sama põhimõtte kehtib diskonto või preemiaga emiteeritud võlakirjade puhul. Sel juhul on kirjendatavaks intressikuluks kogunenud lepingujärgne kupongiintresside summa, millele on liidetud lunastamishinna ja emissioonihinna vahega seotud igal perioodil kogunenud summa.

Indeksiväärtpaberid

- 20.187 Indeksiväärtpaberid on finantsinstrumendid – tavaliselt pikaajalised võlakirjad –, mille puhul perioodiliste maksete summad ja/või võla põhiosa summa on seotud hinna- või muu indeksiga. Kõiki võlausaldajatele tehtavaid indeksimuutusega seotud lisamakseid, sealhulgas võla põhiosa kasvu, käsitatakse intressina, mida tuleb kirjendada pidevalt lisanduvana. Kui võla põhiosa väärtus on seotud indeksiga, käsitatakse lõpliku lunastamishinna ja emissioonihinna vahet vara kehtivusaja jooksul koguneva intressina, mis lisandub võimalikule vastaval perioodil tasumisele kuuluvale intressile.

Tuletisinstrumendid

- 20.188 ESAs ei loeta vahetuslepingutega seotud arveldusi omandituluks. Tuletisinstrumentidega seotud arveldused on finantstehingud, mis tuleb kirjendada finantsinstrumendi tegeliku vahetamise ajal.

Kohtuotsused

- 20.189 Kui kohus otsustab, et tulenevalt minevikusündmustest või seoses nendega tuleb maksta hüvitist või tehing tühistada, kirjendatakse kulud või tulud ajal, mil nõude esitajatel on automaatne ja vaidlustamatu õigus teatavale summale, mida saab eraldi kindlaks määrata, ning kui on tõenäoline, et nõude esitajad oma saadava summa tasumist nõuavad. Kui kohus otsustab vaid hüvitise määramise põhimõtte või kui nõuded tuleb haldustalituse poolt tasumisele kuulumise tingimustele vastavuse ja summa määramiseks läbi vaadata, kirjendatakse kulud või tulud niipea, kui kohustuse väärtus on usaldusväärselt kindlaks määratud.

Sõjalised kulutused

- 20.190 Riigikaitseteenuste tootmiseks kasutatakse pidevalt sõjalisi relvasüsteeme, sealhulgas sõidukeid ja muid seadmeid, näiteks sõjalaevu, allveelaevu, sõjalennukeid, tanke, raketikandjaid, laskeseadeldisi jne. Need on samasugused põhivarad nagu need, mida kasutatakse pidevalt üle ühe aasta tsiviilotstarbelises tootmises. Nende soetamine kirjendatakse kapitali kogumahutusena põhivarasse, st kapitalikuluna. Ühekordselt kasutatavaid artikleid, näiteks laskemoona, mürske, rakette ja pomme, käsitatakse sõjaliste varudena. Teatavat tüüpi ballistilisi rakette käsitatakse siiski pideva ennetusteenuse osutamise ja seega vastavad need põhivaraks klassifitseerimise üldistele kriteeriumidele.

- 20.191 Vara soetamise kirjendamise ajaks on vara omandiõiguse ülemineku aeg. Keerukate süsteemidega seotud pikaajaliste lepingute korral peaks varade ülemineku kirjendamise ajaks olema varade tegeliku üleandmise, mitte maksete tegemise aeg. Kui pikaajaline leping hõlmab lisaks ka teenuste osutamist, tuleks valitsemissektori kulud kirjendada teenuste osutamise ajal ja eraldi varade üleandmisest.

20.192 Kui sõjalist varustust renditakse, kirjendatakse tehing alati kapitalirendina, mitte kasutusrendina. See tähendab, et sõjalise vara soetamise kirjendamine seotakse valitsemissektori rendilevõtja poolt arvestusliku laenu võtmisega. Sellest tulenevalt kirjendatakse valitsemissektori maksed võla teenindamisena, osa sellest laenu tagasimaksete ja osa intressina.

Valitsemissektori suhted avaliku sektori ettevõtetega

Omakapitali investeeringud avaliku sektori ettevõtetesse ja kasumi jaotamine

20.193 Valitsusüksused on tihedalt seotud avaliku sektori ettevõtete ja kvaasikorporatiivsete ettevõtetega, mille omanikud nad on. Vaatamata tihedale seotusele käsitletakse valitsusüksuse ja selle kontrollitava ettevõtte või kvaasikorporatiivse ettevõtte vahelisi omakapitali investeeringutega seotud vooge samamoodi nagu ükskõik millise ettevõtte ja selle omanike vahelisi vooge: omakapitali investeeringud lähevad investorilt üksusele, kuhu investeeritakse, ja jaotatud kasum investeeringu saajalt investorile.

Omakapitali investeeringud

20.194 Omakapitali investeering leiab aset siis, kui majandustegevuses osaleja annab ettevõtte kasutusse rahalisi vahendeid vastutasuks lubaduse eest, et ta saab tulevikus dividende või muud liiki tulu. Investeeringud summat nimetatakse omakapitaliks ja see on osa ettevõtte omavahenditest, mille kasutamisel on ettevõttel suur vabadus. Vastutasuks saavad omanikud aktsiaid või muid omandiväärtpabereid. Need esindavad omandiõigust ettevõttes või kvaasikorporatiivses ettevõttes ja annavad omanikule õiguse järgmisele:

a) osale võimalikest dividendidest (või kvaasikorporatiivsetest ettevõtetest välja võetud tulule), mida ettevõtte otsustab maksta, kuid mitte kindlale ja varem kokkulepitud tulule, ning

b) ettevõtte likvideerimise korral osale selle netovarast

ning sellisena on omakapital finantsvara.

20.195 On oluline teha vahet sellel, kui ettevõtte omanik võtab omakapitali välja, ja sellel, kui ta saab tulu omakapitali investeeringult eelkõige dividendidena. Ettevõtte dividendidena või kvaasikorporatiivse ettevõtte tulu väljavõtmisena kirjendatakse üksnes ettevõtetulust korrapäraselt jaotamist. Suured ja ebakorrapärased omanikule tehtavad maksed kirjendatakse omakapitali väljavõtmisena.

20.196 Tuleb kindlaks määrata, millal on valitsemissektori maksed avaliku sektori ettevõttesse valitsemissektori kulud ja millal vara soetamine ja seega finantstehing, ning vastupidi – millal on avaliku sektori ettevõtete poolt valitsemissektorile jaotatav tulu valitsemissektori tulu ja millal finantstehing.

Kapitalisüstid

Subsiidiumid ja kapitalisüstid

20.197 Subsiidiumid on tavaliselt regulaarselt tehtavad jooksvad siirded valitsemissektorilt või vahel ka välismaailmalt tootjatele eesmärgiga mõjutada nende tootmismahtu, toodangu müügihindu või kompenseerida tootmisteguritega seotud kulusid.

20.198 Avaliku sektori ettevõtetele tehtavad suured ja ebakorrapärased maksed, mida sageli nimetatakse kapitalisüstideks, ei ole subsiidiumid. Kapitalisüstid on sündmused, mille eesmärk on kapitaliseerida või rekaptaliseerida toetust saavat ettevõtet ja teha seda pikaajaliselt. Kapitalisüsti kriteeriumi järgi on sellised kapitalisüstid kas kapitalisiirded või omakapitali omandamine (või nende kombinatsioon). Need kaks juhtumit on järgmised.

a) Maksed kogunenud, erakorralise või tulevase kahjumi katmiseks või avaliku sektori poliitilisi eesmarke silmas pidades tehtavad maksed kirjendatakse kapitalisiiretena. Erakorraline kahjum on ühel arvestusperioodil ettevõtte äriraamatupidamises kirjendatud suur kahjum, mis tavaliselt tuleneb sellisest bilansi varasid vähendavast ümberhindlusest, mis seab ettevõtte rahaliste raskuste ohtu (negatiivsed omavahendid, maksevõime kadumine jne).

b) Maksed, mille puhul valitsemissektor tegutseb osaniku või aktsionärina ehk tal on õigustatud ootus piisava tulumäära teenimiseks dividendide või kapitalikasumi näol, kujutavad endast omakapitali omandamist. Ettevõttel peab olema tema kasutusse antud rahaliste vahendite kasutamisel suur vabadus. Kui kapitalisüstis osalevad erainvestorid ning era- ja valitsemissektori investoritele kehtivad ühesugused tingimused, näitab see, et makse on tõenäoliselt omakapitali omandamine.

- 20.199 Paljudel juhtudel püütakse valitsusüksuste maksetega avaliku sektori ettevõtetele hüvitada tekkinud või tulevast kahjumit. Valitsemissektori makseid loetakse omakapitali omandamiseks üksnes juhul, kui on piisavalt tõendeid ettevõtte kasumlikkuse kohta tulevikus ja selle võime kohta maksta dividende.
- 20.200 Arvestades, et kapitalisüstitid suurendavad investeringu saanud üksuse omavahendeid, viib see tõenäoliselt ka investori suurema kapitaliosaluseni nimetatud üksuses. See kehtib alati selliste 100 % avaliku sektori osalusega ettevõtete puhul, mille omakapital võrdub nende omavahendite väärtusega. Omakapitali sellise suurenemise alusel ei hinnata seda, mis laadi kapitalisüstitiga on tegemist; vastupidi, paigutuse kirjendamisel kapitalisiirdena kaasneb sellega kanne ümberhindluskontol ning paigutuse kirjendamisel omakapitali suurendamisena kanne finantskontol.

Erandlike asjaolude korral kohaldatavad eeskirjad

- 20.201 Eeldatavalt vähem kui aasta jooksul toimuva erastamise tingimustes tehtud kapitalisüstitid kirjendatakse tehingutena aktsiate ja muude omandiväärtpaberitega summas, mis ei ületa erastamistulusid, kusjuures ülejäägi suhtes rakendatakse kapitalisüstiti kriteeriumi. Sellisel juhul eeldatakse, et erastamise tulud hüvitavad kapitalisüstiti.
- 20.202 Kapitalisüste saab teha võla kustutamise ja võla enda kanda võtmise teel. Nimetatud sündmuste korral kohaldatavad arvepidamise eeskirjad annavad tulemuseks makse, mis on kapitalisiire, välja arvatud erastamise korral, mille puhul on tegemist omakapitali omandamisega, mille väärtus jääb erastamistulude summa piiresse.
- 20.203 Mittefinantsvarade paigutamise kaudu tehtavad mitterahalised kapitalisüstitid ei mõjuta netolaenuandmist/-võtmist. Kui võib eeldada, et paigutuselt teenitakse piisavat tulu, käsitletakse seda muutustena struktuuris (K.61), kusjuures paigutatav vara kantakse ettevõtte bilansi vara muude mahumuutuste konto kaudu. Kui paigutuselt eeldatavalt piisavat tulu ei teenita, kirjendatakse kapitalisiire (investeeringutoetus, D.92) koos vastava kandega mittefinantsvarade realiseerimise all (P.5 või NP).

Rahastamistehingud

- 20.204 Rahastamistehinguid teeb valitsemissektor ja neid rahastatakse eelarvest vastavalt tavalisele eelarvemenetlusele. Teatavatesse valitsusüksuste algatatud tehingutesse võivad aga olla kaasatud üksused, mis ei kuulu valitsemissektori õigusraamistiku alla, sealhulgas avaliku sektori ettevõtted. Kuigi need tehingud eelarves ei kajastu ning võivad tavapärasest kontrollimenetlusest välja jääda, on siiski asjakohane kirjendada need valitsemissektori tulude ja kulude all. Seda põhjusel, et ESAs on näha, kui valitsemissektor on peamine tehingupool ja kui avaliku sektori ettevõtte tegutseb vahendajana.

Avaliku sektori ettevõtetest välja võetud summad

Dividendid versus väljavõetud omakapital

- 20.205 Avaliku sektori ettevõtetesse tehtud omakapitali investeringutest saadava tulu võib kirjendada jaotustehinguna, milleks on tavaliselt dividendid, või finantstehinguna. Dividendid on omanditulu. Dividende jaotatakse ettevõtte ettevõtlustulu näol kättesaadavatest vahenditest. Seega ei sisalda vahendid, millest dividende makstakse, ei varade müügitulu ega ka ümberhindlustulude jaotamist. Sellistest vahenditest rahastatavad või nendel põhinevad dividendid kirjendatakse väljavõetud omakapitalina. Samu aluspõhimõtteid kohaldatakse kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetavate summade suhtes.
- 20.206 Suuri ja ebakorrapäraseid makseid või aastast ettevõtlustulu ületavaid makseid nimetatakse superdividendideks. Neid rahastatakse kogunenud reservist või varade müügist ja kirjendatakse väljavõetud omakapitalina, mis võrdub makse ja asjaomase arvestusperioodi ettevõtlustulu vahega. Ettevõtlustulu näitaja puudumise korral kasutatakse selle asemel ärraamatupidamises olevat tegevuskasumit.
- 20.207 Vahedividende kirjendatakse omandituluna (D.42) selles ulatuses, mil neid saab siduda ettevõtte teenitud tuluga. Praktikaks peab olema täidetud kaks tingimust:
- makset tegev ettevõtte teeb üldsusele kättesaadavaks lühikest perioodi hõlmavad finantsaruanded ja makse põhineb vähemalt kahel kvartalil;
  - vahemakse peaks olema samas proportsioonis eelmistel aastatel makstud dividendidega ning kooskõlas aktsionäri tavalise tulumäära ja ettevõtte kasvutrendiga.

Kui need tingimused ei ole täidetud, kirjendatakse vahemakse rahalise ettemaksena, mis klassifitseeritakse muude saadavate/makstavate arvete alla (F.8), kuni aastatulemused on selgunud, arvestades vajadust teha superdividendi analüüs, mille käigus võrreldakse vahedividende aastase ettevõtlustuluga.

Maksud versus väljavõetud omakapital

- 20.208 Maksud toetuvad õiguslikule alusele ja alluvad seadusandlikule menetlusele. Kõnealused tehingud, mida tehakse vastastikusel kokkuleppel, kujutavad endast valitsemissektori peamist tulu.
- 20.209 Siiski võib vahel juhtuda, et õigusdokumentides maksuks nimetatavat tehingut ei kirjendata ESAs maksuna. Üks näide sellest on kaudne erastamine. Kui avaliku sektori valdusettevõtte müüb oma omandiosaluse teises avaliku sektori ettevõttes ja kannab osa tulust maksu rubriigi all üle valitsemissektorile või on kohustatud tulenevalt erastamissündmusest ja sellega seoses saadud realiseeritud kasumilt maksma maksu kapitalikasumi maksu rubriigi all, kirjendatakse makse finantstehinguna.

Erastamine ja riigistamine

Erastamine

- 20.210 Erastamine hõlmab tavaliselt avaliku sektori ettevõtte aktsiate või muude omandiväärtpaberite müümist valitsemissektori poolt. Erastamistulu ei ole valitsemissektori tulu, vaid finantskontol kirjendatav finantstehing, mis ei mõjuta valitsemissektori puudujääki/ülejäaki, sest see sündmus ei avalda mõju netoväärtusele ja kujutab endast varade ümberklassifitseerimist (AF.5 versus AF.2) valitsemissektori bilansis. Kui tegemist on mittefinantsvarade, näiteks hoonete või maa, kuid mitte terve ettevõtte müügiga, kirjendatakse otsene müügitulu kapitalikontol põhivara või mittetoetatud mittefinantsvara realiseerimisena, välja arvatud juhul, kui see toimub ettevõtte restruktureerimise käigus.
- 20.211 Võimalik teenuste ostmine selle saavutamiseks tuleks aga kirjendada valitsemissektori vahetarbimisena ja seda ei tohiks erastamistuludest maha arvata. Seega tuleb erastamistulud kirjendada finantskontol brutosummas.

Kaudne erastamine

- 20.212 Erastamine võib toimuda ka institutsionaalselt keerukamas vormis. Näiteks võib avaliku sektori ettevõtte varasid müüa avaliku sektori valdusettevõtte või teine valitsemissektori kontrolli all olev avaliku sektori ettevõtte, kusjuures kogu tulu või osa sellest läheb valitsemissektorile. Igal juhul tuleb sellisel viisil varade müügist saadava tulu maksmine valitsemissektorile kirjendada finantstehinguna, sõltumata sellest, kuidas see valitsusüksuse või selle tütarettevõtte raamatupidamisarvestuses on esitatud, vähendades samal ajal aktsiaid ja muid omandiväärtpabereid summas, mis vastab valdusettevõtte varade osalisele likvideerimisele. Valdusettevõtte käsutusse jääv erastamisest laekunud raha on valitsemissektori erastamistulu, mis reinvesteeritakse kapitalisüsti vormis ja mida tuleb seejärel makse olemuse kindlakstegemiseks kontrollida kapitalisüsti kriteeriumi alusel.
- 20.213 Samuti võib juhtuda, et avaliku sektori valdusettevõtte või muu avaliku sektori ettevõtte tegutseb restruktureerimisasutusena. Sel juhul ei pruugita müügitulu maksta valitsemissektorile, vaid see jääb restruktureerimisasutusele, kes teeb kapitalisüste muudesse ettevõtetesse. Kui restruktureerimisüksus toimib sõltumata oma õiguslikust staatusest valitsemissektori otsese vahendajana, on selle peamine funktsioon avaliku sektori ettevõtete omandilise kuuluvuse restruktureerimine ja muutmine ning vahendite suunamine ühest üksusest teise. Üksus klassifitseeritakse tavaliselt valitsemissektorisse. Kui aga restruktureerimisüksus on tütarettevõtete rühma kontrolliv valdusettevõtte ning üksnes väike osa selle tegevusest keskendub valitsemissektori nimel ja avaliku sektori poliitilistel eesmärkidel vahendite suunamisele eespool kirjeldatud viisil, klassifitseeritakse avaliku sektori valdusettevõtte vastavalt selle peamisele tegevusele ühte ettevõtete sektoritest ning valitsemissektori nimel tehtavad tehingud tuleb valitsemissektori kaudu ümber suunata.

Riigistamine

- 20.214 Riigistamine tähendab, et valitsemissektor võtab enda kontrolli alla konkreetsed varad või terve ettevõtte, omandades selles tavaliselt kas enamus- või täisosaluse.
- 20.215 Riigistamine toimub tavaliselt aktsiate ostmise kaudu: valitsemissektor ostab ettevõtte kõik aktsiad või osa nendest turuhinnaga või sellele piisavalt lähedase hinnaga, arvestades tavalisi turutavasid sama valdkonna ettevõtete väärtuse hindamisel. Tehing tehakse vastastikusel kokkuleppel, isegi kui eelmisel omanikul on pakkumise tagasilükkamisel või hinnaläbirääkimiste pidamisel vähe valikuvõimalusi. Aktsiate ostmine on finantstehing, mis tuleb kirjendada finantskontol.
- 20.216 Erandkorras võib valitsemissektor omandada ettevõtte omandiõiguse sundvõõrandamise või konfiskeerimise kaudu, kus varade omandilise kuuluvuse muutumine ei tulene vastastikusel kokkuleppel tehtud tehingust. Sellisel juhul ei tehta omanikule makset või ei vasta tehtud makse varade õiglasele väärtusele. Muude omandatud varade turuväärtuse ja võimaliku makstud hüvitise vahe kirjendatakse muude vara mahumuutuse kontrol kui hüvitiseta võõrandamine.

Tehingud keskpangaga

20.217 Praktik as esineb kahte tüüpi keskpanga poolt valitsemissektorile tehtavaid makseid.

- a) Korrapäraseid makseid, tavaliselt dividendid, mis põhinevad keskpanga jooksva tegevusel (näiteks välisvaluutareservide haldamine). Neid makseid kirjendatakse dividendidena seni, kuni need ei ületa netotegevustulu, mis koosneb omanditulu netosummast, millest on maha arvatud kulud ja siirded. Kõnealust summat ületav summa tuleb kirjendada omakapitali vähenemisenä.
- b) Erakorralised makseid, mis tulenevad reservvarade müügist või ümberhindlusest. Need makseid kirjendatakse omakapitali väljavõtmisenä. Põhimõte seisneb selles, et nende varade väärtus mõjutab omakapitaliga seotud keskpanga kohustuste ja valitsemissektori omakapitalivarade väärtust. Seega tehakse keskpanga reservvaradelt saadavale kapitalikasumile vastaskanne valitsemissektori omakapitalivarades keskpanga omakapitaliga seotud kohustuste kaudu.

Valitsemissektori makseid keskpangale tuleb kirjendada samamoodi nagu teiste avaliku sektori ettevõtete puhul. Eelkõige suurte maksete puhul kontrollitakse maksete olemuse kindlaksmääramiseks vastavust kapitalisüsti kriteeriumile.

Restruktureerimised, ühinemised ja ümberklassifitseerimised

20.218 Avaliku sektori ettevõtte restruktureerimisel võivad finantsvarad ja -kohustused uutest finantsühetest tulenevalt tekkida või kaduda. Need muutused kirjendatakse vara muude mahumuutuste kontrol muutustena sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris. Näide restruktureerimisest on ettevõtte jagamine kaheks või enamaks institutsionaalseks üksuseks, millega luuakse uued finantsvarad ja -kohustused.

20.219 Seevastu ettevõtte aktsiate ja muude omandiväärtpaberite ostmine ühinemise käigus tuleb kirjendada finants-tehinguna ostva ettevõtte ja eelmise omaniku vahel.

20.220 Kõik restruktureerimise või sektorilise klassifitseerimisega mitteseotud muutused varade ja kohustuste klassifitseerimises, näiteks kulla monetariseerimine või demonetariseerimine, kirjendatakse muutustena varade või kohustuste klassifitseerimises vara muude mahumuutuste kontrol.

Võlatehingud

20.221 Võlatehingud võivad olla valitsemissektorile eriti olulised, sest sageli on need valitsemissektori jaoks teistele üksustele majandusliku abi andmise vahendiks. Nende tehingute kirjendamist on käsitletud 5. peatükis. Üksuse võla kustutamine või võla enda kanda võtmine teise üksuse poolt vastastikusel kokkuleppel eeldab üldjuhul vabatahtlikku rikkuse siirde tunnistamist kahe üksuse vahel. See tähendab, et võetud kohustuse või tühistatud nõude vastastehing on kapitalisiire. Kuna tavaliselt puudub rahavoog, võib seda iseloomustada kui mitterahalist kapitalisiiret.

Võla enda kanda võtmine, kustutamine ja mahakandmine*Võla enda kanda võtmine ja kustutamine*

20.222 Võla enda kanda võtmine toimub siis, kui üksus võtab endale vastutuse teise üksuse tasumata kohustuse eest võlausaldaja ees. See juhtub sageli siis, kui valitsus on andnud teise üksuse võlale tagatise ning kui tagatis nõutakse sisse või realiseeritakse.

20.223 Kui valitsemissektor võtab võla enda kanda, siis on valitsemissektori uue kohustuse tekkimise vastastehinguks kapitalisiire makseviivituses võlgniku kasuks. Juhtumit, kus finantsvara kirjendatakse vastastehinguna, tuleb hoolikalt uurida. Esineb kahte tüüpi olukordi.

- a) Kolmanda isiku vastu soetatakse tegelikult juba olemasolev finantsvara, nagu tagatud ekspordikindlustuse puhul. Seega kirjendab valitsemissektor oma uue kohustuse vastastehinguna soetatud finantsvara, mis võrdub eeldatavalt saadava summa nüüdisväärtusega. Kui kõnealune summa võrdub enda kanda võetud kohustusega, ei ole rohkem kirjeid vaja teha. Kui eeldatavalt tagasi saadav summa on võetud kohustusest väiksem, kirjendab valitsemissektor tekkinud kohustuse ja soetatud vara väärtuse vahe kohta kapitalisiirde.
- b) Valitsemissektor kirjendab ainult nõude soodustatud ettevõtte vastu, kes on enamasti raskustes olev avaliku sektori ettevõtte. Tavaliselt sellist nõuet selle väga hüpoteetilise väärtuse tõttu ei kirjendata. Soodustatud üksuse võimalikud tulevased tagasimaksud kirjendatakse valitsemissektori tuluna.

- 20.224 Võla maksmine teiste eest sarnaneb võla enda kanda võtmisega, kuid makseid tegev üksus ei võta enda kanda kogu võlga. Tehinguid kirjendatakse samamoodi.
- 20.225 Võla kustutamine (või võla tühistamine) on nõude tühistamine või vähendamine võlausaldaja ja võlgniku vahelise kokkuleppe alusel. Võlausaldaja kirjendab tühistatud summas makstava kapitalisiirde ja teine üksus saadava kapitalisiirde. Valitsemissektori tühistatavate nõuete, näiteks õppelaenude ja põllumajandusettevõtjatele antavate laenude korral eeldatakse sageli vastastikust kokkulepet ka ilma ametliku lepinguta.
- 20.226 Võla enda kanda võtmine ja võla kustutamine kontrollitava üksuse kasuks viib investeeingu saajaks oleva üksuse omakapitali väärtuse kasvuni, mis kajastub ümberhindluskontol. Kui valitsemissektori võla on enda kanda võtnud teine valitsemissektor, kirjendab esimene seda kapitalisiirde tuluna, uue võlana selle enda kanda võtnud valitsusüksusele või mõlemana.
- 20.227 Võla enda kanda võtmine ja võla kustutamine erastamise raames kirjendatakse tehingutena aktsiate ja muude omandiväärtpaberitega summas, mis ei ületa erastamisest saadavat rahasummat, kusjuures seda ületavat summat käsitatakse kapitalisiirdena, et tagada erastamise läbiviimise viisi arvepidamislik neutraalsus. Erastamine peab toimuma ühe aasta jooksul.
- 20.228 Kui võlgnikust valitsemissektor pakub võla ennetähtaegset tagasimaksmist võla põhiosa väärtusest, mis sisaldab makseviivitusest tulenevaid intresse, madalamas väärtuses, tehakse sündmuse kohta kanne kapitalikontole, mis mõjutab valitsemissektori netolaenuandmist/-võtmist, sest sel juhul eeldatakse võlausaldajapoolset toetust. Kui ennetähtaegse tagasimaksmise tagajärjel makstakse laenuandjale vastavalt lepingule trahvi või lõivu, kirjendatakse see summa laenuandja tuluna. Väärtpaberite turult tagasiostmise korral tehakse kanne ümberhindluskontole, välja arvatud juhul, kui väärtpaberite omanikult nõutakse ennetähtaegset lunastamist.
- 20.229 Väärtuse erinevuse korral, mis ilmneb ühel valitsemissektoril teiste valitsemissektori vastu olevate nõuete müümisel kolmandale isikule, tehakse kapitalikontole kanne kapitalisiirde kohta ning see mõjutab valitsemissektori puudujääki, sest nõude olemus sisaldab algset kavatsust kasu üleandmiseks, ja müük on moodus võla restruktureerimiseks.
- 20.230 Selle tulemusel on valitsemissektori kapitalisiirde kulud võlgniku tulud, arvestades asjaolu, et viimane on tehingu tegelik rahasaaja, ning selle kohta tehakse välismaailma kontole kanne, mis on vastavuses võlausaldajast valitsemissektori kuludega. Müüja jaoks on müüdud nõude tehinguväärtuseks võla põhiosa väärtus. Nõude väärtus kantakse nii uue võlausaldaja kui ka võlgniku kontole, st vastavalt pangabilanssi ja välismaailma kontole rahvusvahelise investeerimispositsiooni alla, selle vähenenud väärtuses.
- 20.231 Harvemal juhul, kui kolmanda isiku või oma võla tagasiostmist pakkuva võlgnikuga kokku lepitud allahindlus kajastab üksnes turuintressimäärade muutumist, mitte muutusi krediitvõimelisuses, võidakse eeldada, et võlausaldajast valitsemissektor tegutseb tavalise investorina. Vahe (ilma trahvide või lõivudeta) kantakse ümberhindluskontole. Üks viis selle kontrollimiseks on teha kindlaks, kas tagasimakstud summa oleks ületanud võla põhiosa väärtuse.

Võla enda kanda võtmine koos mittefinantsvarade siirdega

- 20.232 Kui valitsus soovib kergendada avaliku sektori ettevõtte võlakooormust, võib ta lisaks võla enda kanda võtmisele valitsusüksuse poolt võtta üle mittefinantsvarad, näiteks ühistranspordi infrastruktuuri. Selline võla enda kanda võtmine koos mittefinantsvarade siirdega valitsusüksusele loetakse vastastikusel kokkuleppel tehtud tehinguks ning sellel on valitsemissektori netolaenuandmisele/-võtmisele täpselt samasugune mõju nagu võla enda kanda võtmisel: ettevõtte kasuks kirjendatava kapitalisiirde summa võrdub enda kanda võetud võla summaga. Mittefinantsvara soetamisel on netolaenuandmisele (+) / -võtmisele (-) negatiivne mõju.

Võla mahakandmine või allahindlus

- 20.233 Võla mahakandmine tähendab, et võlausaldaja vähendab bilansis talle võlgnetavat summat; tavaliselt tehakse seda siis, kui võlausaldaja jõuab järeldusele, et võlakohustusel on väike või olematu väärtus, sest võlga ei maksta tagasi; võlgnik on pankrotis, lakanud eksisteerimast või eeldatavalt ei õnnestu temalt võlga sisse nõuda summas, mis õigustaks mitmesuguseid kantud kulusid. Võla allahindlus tähendab, et võlausaldaja vähendab oma bilansis oleva vara bilansilist väärtust.
- 20.234 Allahindlused ja mahakandmised on võlausaldaja sisemise arvepidamise toimingud ning sageli ei peeta neid tehinguteks, sest neid ei tehta vastastikusel kokkuleppel. Siiski tuleb ette, et allahindlus ja mahakandmine ei too endaga kaasa võlgniku vastu oleva nõude tühistamist ning seetõttu võib tavaliselt esineda võla allahindluse või harvemal juhul mahakandmise tagasipööramist.

20.235 Võla allahindluse kohta ei tehta võlausaldaja bilanssi kandeid, sest võla bilansiline väärtus juba kajastab instumendi turuväärtust või on laenude korral väljendatud nominaalväärtuses, välja arvatud juhul, kui turuväärtus asendatakse allahinnatud bilansilise väärtusega (juhul kui allahindlus kantakse ümberhindluskontole). Võla mahakandmisel seevastu kustutatakse vara võlausaldaja bilansist muu muutuse kaudu olemasoleva summa suuruses, st laenu põhiosa väärtuses või väärtpaperite turuväärtuses, välja arvatud juhul, kui mahakandmine kajastab võla kustutamist. Seega ei mõjuta võla mahakandmine ja allahindlus, erinevalt võla enda võtmisest või kustutamisest, valitsemissektori netolaenuandmist/-võtmist.

Võlgade muul viisil restruktureerimine

20.236 Võla restruktureerimine on kokkulepe olemasoleva võla teenindamise tingimuste muutmiseks, tavaliselt võlgniku jaoks soodsamatel tingimustel. Restruktureeritavat võlainstrumenti käsitatakse kustutatuna ja see asendatakse uute tingimustega võlainstrumentidega. Kui kustutatud ja uue võlainstrumenti väärtus on erinev, on see võla kustutamine ning erinevuse arvepidamisse kandmiseks on vajalik kapitalisiire.

20.237 Võla vahetamine omakapitali vastu leiab aset siis, kui võlausaldaja nõustub asendama talle võlgnetava võla omandiväärtpaperiga. Näiteks võib valitsus leppida talle kuuluva avaliku sektori ettevõttega kokku, et valitsemissektor asendab ettevõttele antud olemasoleva laenu oma osaluse suurendamisega ettevõttes. Sellises olukorras peaks sündmust kontrollima kapitalisüsti kriteeriumi alusel. Kustutatava võlainstrumenti ja kokkulepitud osaluse suurendamise väärtuse võimalik vahe on kapitalisiire, mille tasakaalustamiseks tehakse kanne ümberhindluskontole.

20.238 Maksevõlad tekivad siis, kui võlgnik jätab maksmata intressi- või võla põhiosa makse. Võlainstrument tavaliselt ei muutu, kuid maksevõlgade summa teadmine võib anda olulist teavet.

Võla ostmine turuväärtusest kõrgema väärtusega

20.239 Võla ostmist turuväärtusest kõrgema väärtusega nimetatakse ostmise ajal sooduslaenuks ja hiljem võla võõrandamiseks. Mõlema eesmärk on kasu üleandmine ja seega on nõutav ka kulu, näiteks kapitalisiirde kirjendamine.

20.240 Võla võõrandamine leiab aset siis, kui võlgnik seob võlainstrumentid finantsvaradega, mille puhul võla teenindamisega seotud laekumised on sama suured või suuremad. Isegi juhul, kui võõrandatud instrumentid on üle antud eraldiseisvale üksusele, tuleks brutoseis siiski kirjendada nii, et uut üksust käsitatakse abiüksusena, konsolideerides selle võõrandava üksusega. Kui abiüksus on mitteresident, loetakse seda eriotstarbeliseks üksuseks ning valitsemissektori tehinguid selle üksusega tuleks käsitleda jaos „Valitsemissektori finantsstatistika aruandlus“ kirjeldatud viisil.

20.241 Soodustingimustel antud laen. Puudub täpne sooduslaenu määratlus, kuid on üldiselt aktsepteeritud, et need on laenud, mida valitsemissektori üksused annavad teistele üksustele nii, et lepingujärgne intressimäär on tavaliselt kohaldatavast turuintressimäärast sihilikult madalam. Soodustuse astet saab suurendada võlgnikule soodsa ajapikenduse, maksete tegemise tiheduse ja tagasimaksetähtaja abil. Kuna sooduslaenu tingimused on võlgnikule soodsamad, kui turutingimused seda tavaliselt võimaldaksid, sisaldab selline laen tegelikult siiret võlausaldajalt võlgnikule.

20.242 Sooduslaene kirjendatakse nii nagu muid laene nende nominaalväärtuses, kuid laenu tekkimise ajal kirjendatakse memokirjena laenu lepingujärgse väärtuse ja nüüdisväärtuse vahena kapitalisiire, kasutades asjakohast turu diskontomäära. Kapitalisiirde mõõtmiseks ei ole kehtestatud ühtset turu intressimäära. Kui laenu andjaks on OECD liikmesriik, võib olla kohaldatav OECD avaldatud turu baasintressimäär.

Võõrandamine ja päästmine

20.243 Päästmine on termin, mis tähendab rahalistest raskustest päästmist. Terminit kasutatakse sageli olukorras, kus valitsusüksus annab ettevõttele lühiajalist finantsabi, et aidata tal rahaliste raskuste perioodi üle elada, või teeb püsivama kapitalisüsti, et aidata ettevõtet rekapitalizeerida. Finantsinstitutsioonide päästmist nimetatakse sageli finantsvõõrandamiseks. Päästmine hõlmab tavaliselt laialdaselt kajastatavaid ühekordseid suure väärtusega tehinguid ja neid on seetõttu lihtne ära tunda.

20.244 Valitsemissektor võib sekkuda mitmel viisil. Näited on järgmised:

a) andes tagatise abi saava ettevõtte teatavatele kohustustele;

- b) pakkudes omakapitali kaudu rahastamist erakordselt soodsatel tingimustel;
- c) ostes abi saavalt ettevõttelt varasid nende tegelikust turuväärtusest kõrgema hinnaga;
- d) luues abi saava ettevõtte varade või kohustuste müügi rahastamiseks ja/või korraldamiseks eriotstarbelise üksuse või muu avaliku sektori asutuse.

20.245 Päästmise käigus antavad valitsemissektori tagatised loetakse ühekordseteks tagatisteks rahalistes raskustes olevatele üksustele. Näiteks on see nii juhul, kui üksus ei suuda oma kohustusi täita või kui tal on nende täitmisega tõsiseid raskusi, sest tema raha genereerimise võime on piiratud või tema varade kaubeldavus on erakordsete sündmuste tõttu oluliselt piiratud. See põhjustab tavaliselt tagatise tekkimise ajal sellise kapitalisiirde kirjendamise, nagu tagatis oleks sisse nõutud, kas kogu antud tagatise ulatuses või usaldusväärse hinnangu olemasolu korral eeldatavalt sissenõutava tagatissumma ulatuses, mis on valitsemissektori eeldatav kahjum. Vt ka punkt 20.256.

20.246 Kui valitsemissektor ostab abi saavalt ettevõttelt varasid, maksab ta selle eest tavaliselt varade tegelikust turuhinnast kõrgemat hinda. Ost kirjendatakse tegelikus turuhinnas ning turuhinna ja makstud kogusumma vahe kirjendatakse kapitalisiirdena.

20.247 Päästmise käigus ostavad valitsused finantsinstitutsioonidelt laene sageli nende nominaalväärtuses, mitte turuväärtuses. Kuigi laene kirjendatakse nominaalväärtuses, jagatakse tehing kaheks osaks, millest üks kirjendatakse kapitalisiirdena ja teine ümberhindluskontol tehtava kirjega. Kui leidub usaldusväärset teavet selle kohta, et mõnda laenu on kas terves mahus või peaaegu terves mahus võimatu tagasi saada, või kui puudub usaldusväärne teave eeldatava kahjumi kohta, arvestatakse selliseid laene nullväärtuses ja kirjendatakse kapitalisiire, mille suurus vastab nende endisele nominaalväärtusele.

20.248 Kui valitsemissektor loob avaliku sektori institutsionaalse üksuse, mille ainus ülesanne on päästmise korraldamine, tuleks üksus klassifitseerida valitsemissektorisse. Kui uue üksuse eesmärk on olla jätkuvalt tegutsev üksus, mille jaoks raskustes olivate päästmine on ajutine ülesanne, klassifitseeritakse see valitsusüksuse või avaliku sektori ettevõtteks vastavalt üldeeskirjadele, mida on käsitletud eespool restruktureerimisasutusi kirjeldavas jaos. Üksusi, mis ostavad rahalistes raskustes olevate finantsinstitutsioonide finantsvarasid eesmärgiga neid nõuetekohasel viisil müüa, ei saa lugeda finantsvahendusettevõteteks, sest nad ei võta endale riske. Need klassifitseeritakse valitsemissektorisse.

Laenutagatised

20.249 Laenutagatis on meede, mille kaudu tagatise andja nõustub tegema võlausaldajale makseid, kui võlgniku puhul esineb makseviivitus. Valitsemissektori jaoks on tagatise andmine viis toetada majandustegevust ilma vajaduseta teha kohe rahalisi kulutusi. Tagatisel on majandustegevuses osalejate käitumisele oluline mõju, sest need muudavad finantsturgudel tehtavate laenutehingute tingimusi.

20.250 Iga tagatisega on seotud kolm poolt: laenuandja, laenuvõtja ja tagatise andja. Algselt kirjendatakse krediidisuhete seise ja vooge laenuandja ning laenuvõtja vahel, kuid pärast tagatise nõudmist kirjendatakse tagatissuhete seise ja vooge laenuandja ja tagatise andja vahel. Seega hõlmab tagatiste realiseerimine voogude ja muutuste kirjendamist võlgniku, võlausaldaja ja tagatise andja bilansis.

20.251 Tagatised jagunevad kolmeks põhitüübiks:

- i) tuletisinstrumentide määratlusele vastavad tagatised,
- ii) standardsed tagatised ning
- iii) ühekordsed tagatised.

Tuletisinstrumentide tüüpi tagatised

20.252 Tuletisinstrumentide määratlusele vastavad tagatised on tagatised, millega kaubeldakse aktiivselt finantsturgudel, näiteks krediidiriski vahetustehingud. Tuletisinstrument põhineb alusvaraks oleva instrumenti makseviivituse riskil ega ole tavaliselt tegelikult seotud ühegi üksiku laenu või võlakirjaga.

- 20.253 Kui selline tagatis algatatakse, teeb ostja makse finantsinstitutsioonile, kes tuletisinstrumenti on loonud. See kirjendatakse tuletisinstrumentidega tehtud tehinguna. Muutused tuletisinstrumenti väärtuses kirjendatakse ümberhindlustena. Kui alusvaraks oleva instrumendiga seoses esineb makseviivitus, maksab tagatise andja ostjale selle alusvaraks oleva võlakirja teoreetilise kahjumi eest. Ka see kirjendatakse tuletisinstrumentidega tehtud tehinguna.

Standardised tagatised

- 20.254 Standardised tagatised katavad samalaadset tüüpi krediidiriske suure hulga juhtumite korral. Ei ole võimalik täpselt hinnata iga üksiku laenu makseviivitusest tulenevat riski, kuid on võimalik hinnata, kui suure osa puhul paljudest sellistest laenudest makseviivitus tekib. Standardseid tagatise on käsitletud 5. peatükis.

Ühekordsed tagatised

- 20.255 Ühekordseid tagatise võidakse kasutada juhul, kui laenu või väärtpaberiga seotud tingimused on nii eripärased, et ei ole võimalik ligilähedaseltki arvutada laenuga seotud riski taset. Üldiselt loetakse ühekordse tagatise andmist ettenägematuks kuluks ja seda ei kirjendata tagatise andja bilansis finantsvara ega -kohustusena.
- 20.256 Erandjuhtudel vaadeldakse mõningaid ühekordseid tagatise, mida valitsemissektor annab ettevõtetele, kes on teatavates selgelt määratletud rahalistes raskustes (näiteks kui ettevõtte omavahendid on miinuses), mille puhul eeldatakse tagatise sissenõudmise suurt tõenäosust, selliselt, nagu nõutaks need sisse tagatise tekkimise ajal (vt ka punkt 20.245).
- 20.257 Ühekordse tagatise realiseerimist käsitletakse samamoodi nagu võla enda kanda võtmist. Algne võlg likvideeritakse ning tagatise andja ja võlausaldaja vahel luuakse uus võlg. Võla enda kanda võtmine eeldab kapitalisiirde kirjendamist makseviivituses võlgniku kasuks. Kapitalisiire tasaarvestatakse finantstehinguga, kus rahaline kohustus kantakse ettevõttelt üle valitsemissektorile.
- 20.258 Tagatise realiseerimine võib eeldada võla viivitamatut tagasimaksmist või mitte. Kirjendamise aja suhtes rakendatava tekkepõhise arvestuse põhimõtte kohaselt tuleks enda kanda võetud võla kogusumma kirjendada tagatise realiseerimise ja võla enda kanda võtmise ajal. Tagatise andja on uus võlgnik ning tagatise andja võla põhiosa tagasimaksed ja enda kanda võetud võlalt kogunenud intress tuleks kirjendada nende voogude toimumise ajal. Seega juhul, kui sissenõutavad tagatised hõlmavad üksnes arvestusperioodi eest tasumisele kuuluva võla teenindamise makse arveldamist, näiteks sissenõutavate rahaliste tagatiste korral, kirjendatakse arveldatud summade kohta kapitalisiire. Kui tegemist on aga tagatise korduva osalise sissenõudmisega, mis toimub näiteks kolm korda järjest ja eeldatavalt jätkub, kirjendatakse võla enda kanda võtmine.
- 20.259 Kui algne võlgnik teeb tagatise andjale tagasimakse ja kui varem sissenõutud tagatistega seoses on kirjendatud kulud, kirjendab tagatise andja selle tuluna. Kui võlgnik on tagatise andja kontrolli all, peaks sellist tulu superdividendi analüüsiga kontrollima; võimalik summa, mille võrra tagasimakse ületab ettevõtlustulu, kirjendatakse omakapitali väljavõtmisena.

Väärtpaberistamine

Määratlus

- 20.260 Väärtpaberistamine kujutab endast väärtpaberite emiteerimist rahavoogude alusel, mida varad eeldatavalt genereerivad, või muude tuluallikate alusel. Varadest saadavatest rahavoogudest sõltuvaid väärtpabereid nimetatakse varaga tagatud väärtpaberiteks.
- 20.261 Väärtpaberistamise korral annab tehingu algataja varade omandiõiguse või teatavate tulevaste voogude saamise õiguse üle väärtpaberistamisüksusele, mis vastutasuks maksab tehingu algatajale oma finantsallikatest teatava summa. Sellist väärtpaberistamisüksust nimetatakse sageli eriotstarbeliseks üksuseks. Väärtpaberistamisüksus hangib oma vahendid väärtpaberite emiteerimise teel, kasutades tagatise tehingu algataja poolt talle üle antud varasid või õigusi tulevastele voogudele. Väärtpaberistamisüksuse poolt tehingu algatajale tehtava makse kirjendamise puhul on põhiküsimus selles, kas vara üleminek on olemasoleva vara müük väärtpaberistamisüksusele või tulevase tuluvooge tagatise kasutav laenuvõtmise viis.

Müügi kindlaksmääramise kriteeriumid

- 20.262 Selleks et väärtpaberistamist saaks lugeda müügiks, peab turustatav vara valitsemissektori bilansis olemas olema ning omandiline kuuluvus peab täielikult väärtpaberistamisüksusele üle minema, mida tõestab varaga seotud riskide ja tulude üleandmine.
- 20.263 Seega kui väärtpaberistamine hõlmab tulevase tuluvoogusid, mida ei käsitata majanduslikust varast saadava tuluna, näiteks tulevast nafta kasutustasu, siis on tegemist tehingu algataja laenuvõtmisega.

- 20.264 Kui väärtpaperistamine hõlmab finants- või mittefinantsvaradega seotud vooge, saab müügi kirjendada juhul, kui varade omamisega seotud riskid ja tulud on üle antud.
- 20.265 Kui valitsemissektoril on seoses väärtpaperistamisega omandiosalus, mida ta teostab tulevase ostuhinna fikseerimise kaudu, mis väljendub õiguses väärtpaperistamise alget väärtust ületavatele täiendavatele voogudele või õiguses omada viimast väärtpaperistamisüksuse välja antud väärtpaperistamise seeriat või muul viisil, ei ole müüki toimunud ning sündmus on tehingu algataja laenuvõtmine.
- 20.266 Kui valitsemissektor tagab tehingu algatajana kõigi väärtpaperistamisüksuse varaga seotud võlgade tagasimaksmise, ei ole varaga seotud riske üle antud. Müüki ei ole toimunud ja sündmus on tehingu algataja laenuvõtmine. Tagatised võivad esineda mitmel kujul, näiteks kindlustuslepingu, tuletisinstrumenti või varade asendamise klauslitena.
- 20.267 Kui on kindlaks tehtud, et väärtpaperistamise leping sisaldab turustatava vara tegelikku müüki, tuleb uurida väärtpaperistamisüksuse sektorilist klassifitseerimist. Jaos „Valitsusüksuste kindlaksmääramine” on esitatud kriteeriumid, mille alusel otsustada, kas väärtpaperistamisüksus on institutsionaalne üksus ja kas sellel on finantsvahendusfunktsioon. Kui väärtpaperistamisüksus on klassifitseeritud valitsemissektorisse, on väärtpaperistamine valitsemissektori laenuvõtmine. Kui väärtpaperistamisüksus klassifitseeritakse muu finantsvahenduseettevõttena (S.125), kajastatakse väärtpaperistamist varade müügina, millel ei ole otsest mõju valitsemissektori võlale ja mis mõjutab valitsemissektori puudujääki juhul, kui vood on väärtpaperistatud seoses mittefinantsvaraga.
- 20.268 Kui valitsemissektor annab pärast sündmust rahalist hüvitist või muid vahendeid, näiteks tagatise, kõrvaldades sellega riskide üleandmise, klassifitseeritakse algselt müügina käsitatav väärtpaperistamine sellest hetkest peale laenuvõtmiseks järgmiste tehingutega: kohustuse tekkimine ja varade soetamine koos kapitalisiirdekuluga juhul, kui kohustuse väärtus ületab vara väärtuse.

Voogude kirjendamine

- 20.269 Kui väärtpaperistamistehing kirjendatakse laenuvõtmisena, kirjendatakse väärtpaperistamisüksusele üle kantud rahavood kõigepealt valitsemissektori arvepidamises ja samal ajal ka võla – nii intressi kui ka võla põhiosa – tagasimaksena.
- 20.270 Kui rahavood lõpevad enne tekkinud võla amortiseerimist, eemaldatakse kohustuse jääk valitsemissektori bilansist järjekordse mahumuutuse teel.
- 20.271 Pärast tekkinud võla täielikku kustutamist kirjendatakse kõik ülejäänud rahavood, mis kantakse vastavalt väärtpaperistamise lepingule üle väärtpaperistamisüksusele, tehingu algataja kuludena.

Muud küsimused

Pensionikohustused

- 20.272 Pensioniskeemide käsitlemist on kirjeldatud 17. peatükis, kus on esitatud ka ESA rahvamajanduse põhiarvepidamise lisatabel, kuhu tuleb kanda kõik pensioniskeemidega seotud kohustused, sealhulgas riiklikust sotsiaalkindlustuskeemist tulenevad pensionikohustused. Valitsemissektori rahastatavate jooksvalt finantseeritavate, määratud väljamaksega, töötamisega seotud pensioniskeemide pensioniõigused tuleb kirjendada üksnes nimetatud lisaarvepidamisse.

Ühekordsed maksed

- 20.273 Mõnikord võivad üksused teha valitsemissektorile ühekordseid makseid selle eest, et valitsemissektor võtab üle mõne nende pensionikohustuse. Sellised suured ühekordsed tehingud toimuvad valitsemissektori ja mõne teise üksuse, tavaliselt avaliku sektori ettevõtte vahel ning on sageli seotud ettevõtte staatuse muutumise või erastamisega. Valitsemissektor võtab kõnealused kohustused enda kanda tavaliselt rahalise makse eest, mis katab siirdest tuleneva eeldatava puudujäägi.
- 20.274 Põhimõtteliselt ei peaks tehing, mis kujutab endast raha võrdväärset vahetamist sellise kohustuse tekkimise vastu, mõjutama netoväärtuse ega finantsvara netoväärtuse näitajaid ning samuti ei peaks see muutma valitsemissektori netolaenuandmist/-võtmist. Pensionikohustus ei pruugi kummagi, st ei kohustusi üle andva ega neid enda kanda võtva üksuse bilansis siiski kohustusena kajastada. Näiteks kui pensionikohustused kantakse üle valitsemissektorile, võib need liita riikliku sotsiaalkindlustuskeemiga, mille suhtes kohustusi ei kajastata.

- 20.275 Selles olukorras tuleks ühekordset makset lugeda sotsiaalmakse ettemaksuks. Arvestades praktikas kasutatavaid eri meetmeid ja vältimaks moonutusi teatavate koondnäitajate, nt tööjookulude ja kohustuslike lõivude arvutamisel, kirjendatakse ühekordne makse rahalise ettemaksena (F.8), mitmesuguste jooksvate siirete (D.75) ettemaksena, mis kirjendatakse tulevikus proportsionaalselt vastavate pensionimaksetega. Seetõttu ei mõjuta ühekordsed maksed kohustuste üleandmise aastal valitsemissektori netolaenuandmist/-võtmist.

Avaliku ja erasektori partnerluslepingud

Avaliku ja erasektori partnerluslepingute ulatus

- 20.276 Avaliku ja erasektori partnerlused on keerukad, pikaajalised lepingud kahe üksuse vahel, millest üks on tavaliselt ettevõtte (või kas avalik-õiguslike või eraõiguslike ettevõtete rühm), mida nimetatakse ettevõtjaks või partneriks, ning teine valitsusüksus, mida nimetatakse lepinguandjaks. Avaliku ja erasektori partnerlustega kaasnevad märkimisväärsed kapitalikulud põhivarade loomiseks või renoveerimiseks ettevõtte poolt, kes seejärel haldab ja juhib varasid eesmärgiga toota ja osutada teenuseid kas valitsusüksusele või üldsusele avaliku sektori üksuse nimel.
- 20.277 Lepingu lõppemise korral omandab lepinguandja tavaliselt juriidilise omandiõiguse põhivarade üle. Põhivarad on enamasti iseloomulikud mõnele põhilisele avalikule teenusele, nagu koolid või ülikoolid, haiglad ja vanglad. Need võivad olla ka infrastruktuuri varad, sest paljud suured avaliku ja erasektori partnerluste kaudu ellu viidavad projektid on seotud transpordi, kommunikatsiooni, kommunaalteenuste või muude tavaliselt infrastruktuuriteenusteks nimetatavate teenuste osutamisega.
- 20.278 Kõige tavalisemad probleemid arvepidamisel on järgmised: ettevõtte nõustub soetama põhivarade kogumi ja seejärel kasutama neid varasid koos muude tootmissisenditega, et toota teenuseid. Teenuseid võidakse osutada valitsemissektorile, kes võib neid kasutada kas sisendina omaenda tootmise jaoks, näiteks mootorsõidukite hooldusteenused, või üldsusele tasuta jagamiseks, näiteks haridusteenused, kusjuures valitsemissektor teeb sel juhul lepingu kehtivusaegajal korrapäraseid makseid ja ettevõtte eeldab, et ta katab oma kulud ja teenib oma investeeringult nende maksete kaudu piisavat tulumäära.
- 20.279 Avaliku ja erasektori partnerluslepingud hõlmavad lepinguandja makseid – nn „kättesaadavuse” või „nõudluse” tasu – ettevõtjale ja kujutavad endast seega hankekokkulepet. Erinevalt muudest pikaajalistest teenuslepingutest luuakse eriotstarbeline vara. Seega eeldab avaliku ja erasektori partnerlusleping partneri toodetud teenuse valitsemissektori poolset ostmist vara loomise kaudu. Avaliku ja erasektori partnerluslepingud võivad olla väga erinevad sõltuvalt varade kättesaadavusest lepingu lõppedes, varade nõutavast haldamisest ja hooldamisest lepingu kehtivuse ajal, toodetavate teenuste hinnast, kvaliteedist ja mahust ning muust.
- 20.280 Kui ettevõtte müüb teenust, näiteks tasulise tee kasutamine, otse üldsusele, ei käsitata lepingut mitte avaliku ja erasektori partnerluse, vaid kontsessioonina. Valitsemissektor tavaliselt reguleerib hinda ja kehtestab selle suuruses, mis ettevõtte ootuse kohaselt võimaldab tal oma kulud katta ja teenida oma investeeringult piisavat tulumäära. Lepingu lõppedes võib valitsemissektor saada – võimalik, et ilma selle eest maksmata – varade üle juriidilise omandiõiguse ja operatiivse kontrolli.
- 20.281 Avaliku ja erasektori partnerluslepingu korral soetab ettevõtte põhivara ja on varade õiguslik omanik lepingu kehtivuse ajal, mõnedel juhtudel valitsemissektori toetusel. Lepinguga nõutakse sageli varade vastamist valitsemissektori kehtestatud projekteerimis-, kvaliteedi- ja mahunõuetele, nende kasutamist lepingust tulenevate teenuste tootmiseks valitsemissektori kehtestatud viisil ja nende hooldamist vastavalt valitsemissektori poolt kindlaks määratud normidele.
- 20.282 Lisaks sellele on varade kasutusega tavaliselt palju pikem kui lepingu kehtivusaeg ning seega võib valitsemissektor varasid kontrollida, kanda riske ja saada tulu suurema osa varade kasutuse eest. Seega on sageli keeruline kindlaks teha, kas enamiku riske kannab ja enamiku tuludest saab ettevõtte või valitsemissektor.

Vara majanduslik kuuluvus ja kuuluvuse klassifitseerimine

- 20.283 Nagu rendilepingute puhul, tehakse ka avaliku ja erasektori partnerluste puhul varade majanduslik omanik kindlaks, hinnates, kumb üksus kannab enamikku riske ja kumb saab eeldatavalt enamiku varadest saadavast tulust. Vara klassifitseeritakse sellele üksusele kuuluvaks ja sellest tuleneb kapitali kogumahutus põhivarasse. Peamised hinnatavad riskid ja tulud on järgmised.

- a) Ehitusrisk, mis tuleneb muu hulgas kulude ületamisest, võimalikest lisakuludest seoses üleandmise hilinemisega, tehnilistele tingimustele või ehitusstandarditele mittevastavusest ning keskkonna- ja muudest riskidest, mis nõuavad maksete tegemist kolmandatele isikutele.

- b) Kätesaadavusega seotud risk, mis tuleneb muu hulgas võimalikest lisakuludest, nt hooldusest ja rahastamisest, ning trahvidest selle eest, et teenuste maht või kvaliteet ei vasta lepingus kehtestatud normidele.
- c) Nõudlusega seotud risk, mis tuleneb muu hulgas võimalusest, et nõudlus teenuste järele on eeldatust suurem või väiksem.
- d) Jääkväärtuse ja amortiseerumisega seotud risk, mis tuleneb muu hulgas sellest, et lepingu lõppemisel on vara väärtus eeldatust väiksem, ja sellest, mil määral valitsemissektoril on võimalus vara omandada.
- e) Lepinguandjapoolse rahastamise või antavate tagatiste olemasolu või soodsate lõpetamisklauslite olemasolu eelkõige seoses ettevõtja poolt algatatud lõpetamisega.
- 20.284 Riskid ja tulud kuuluvad ettevõtjale juhul, kui ehitusrisk ning kas nõudluse või kätesaadavusega seotud riskid on tegelikult üle antud. Suurem osalus rahastamisel, enamikku rahastatud vahenditest katvad tagatised või lõpetamisklauslid, mis tagavad suurema osa tagasimaksetest rahastajale ettevõtja algatatud lõpetamise korral, viivad selleni, et kumbki nimetatud riskidest ei ole tegelikult üle antud.
- 20.285 Lisaks sellele on keerukate varadega seotud avaliku ja erasektori partnerluslepingute eripärasest tulenevalt ning juhul, kui riskide ja tulude hindamine ei ole lõplik, asjakohane küsida, millisel üksusel on otsustav mõju vara olemusele ja kuidas määratakse kindlaks vara abil toodetavate teenuste tingimused, eelkõige:
- a) mil määral otsustab valitsemissektor varade projekteerimise, kvaliteedi, suuruse ja hoolduse üle;
- b) mil määral saab valitsemissektor määrata toodetavaid teenuseid, üksusi, kellele teenuseid osutatakse, ja toodetavate teenuste hinda.
- 20.286 Selleks et otsustada, milline üksus on majanduslik omanik, hinnatakse iga avaliku ja erasektori partnerluslepingu sätteid eraldi. Avaliku ja erasektori partnerluste keerukuse ja mitmekesisuse tõttu tuleks arvesse võtta iga lepingu kõiki asjaolusid ja tingimusi ning valida seejärel kirjendamisviis, mis kajastab asjaomaseid majanduslikke suhteid kõige paremini.

Arvepidamisküsimused

- 20.287 Kui ettevõtet loetakse majanduslikuks omanikuks ja kui valitsemissektor omandab lepingu lõppedes juriidilise ja majandusliku omandiõiguse ilma otsese makseta – nagu see tavapäraselt toimub –, kirjendatakse tehing valitsemissektori varade soetamise all. Üks üldine lähenemisviis on see, et valitsemissektoril koguneb järk-järgult finantsnõue ja ettevõttele tekib järk-järgult vastav kohustus, nii et mõlema väärtus võrdub lepingu lõppemisel varade eeldatava jääkväärtusega. Sellise käsitlusviisi rakendamine eeldab tehtud rahaliste tehingute ümberkorraldamist või uute tehingute loomist varade ja intressimäärade eeldatava väärtuse arvestamise teel. See tähendab juhul, kui avaliku ja erasektori partnerluse vara on valitsemissektori bilansist väljas, finantsvara soetamist väljendavate partnerluslepingu maksete eraldamist komponentideks.
- 20.288 Teine võimalus on kirjendada juriidilise ja majandusliku omandiõiguse muutus lepingu lõpus mitterahalise kapitalisiirdena. Kapitalisiirde lähenemisviis ei kajasta asjaomast majanduslikku tegelikkust, kuid andmete piiratus, ebakindlus varade eeldatava jääkväärtuse suhtes ja lepingutingimused, mis võimaldavad mõlemale poolele mitme võimaluse kasutamist, õigustavad kõige rohkem kapitalisiirde kasutamist.
- 20.289 Veel üks oluline probleem tekib siis, kui valitsemissektor loetakse varade majanduslikuks omanikuks, kuid ta ei tee lepingu alguses ühtki otsest makset. Soetamise teostamiseks tuleb luua tehing. Kõige tavalisema soovitusena kohaselt tuleks varad soetada arvestusliku kapitalirendi kaudu, sest see sarnaneb tegeliku kapitalirendiga. Sellise valikuvõimaluse kasutamine sõltub siiski konkreetsetest lepingutingimustest, nende tõlgendamisest ja võimalik, et ka muudest teguritest. Näiteks võib laenu üle arvestust pidada ja valitsemissektori tegelikud maksed ettevõttele (kui neid on) ümber korraldada selliselt, et osa igast tagasimaksest esindaks laenu tagasimakset. Valitsemissektori tegelike maksete puudumise korral võiks laenumaksete jaoks luua mitterahalised tehingud. Teine moodus, kuidas valitsemissektori varade eest võiks maksta, on kasutusrendi ettemaksed kasutuslepingu üle arvestuse pidamise korral või immateriaalne vara, mis annab ettevõttele õiguse juurdepääsuks varale teenuste tootmise eesmärgil.

20.290 Veel üks oluline probleem on seotud tootmise mõõtmisega. Sõltumata otsustest, mida tehakse selle kohta, milline üksus on vara majanduslik omanik lepingu kehtivuse ajal ja kuidas valitsemissektor varad pärast omandab, tuleks tagada tootmise õige mõõtmine. Ka siin on mitu valikuvõimalust ning nende soovitatavus sõltub täpsest olukorrast ja andmete kättesaadavusest. Probleem tekib siis, kui varade majanduslikuks omanikuks loetakse valitsemissektorit, kuid varasid kasutab teenuste tootmise eesmärgil ettevõtte. Soovitatav on näidata kapitaliteenuste väärtust ettevõtte tootmiskuluna, kuid see võib tähendada nõuet võtta arvele kasutusrent, mis omakorda võib tähendada tegelike tehingute ümberkorraldamist või mitterahaliste tehingute loomist rendimaksede tuvastamiseks. Teine võimalus on näidata kapitaliteenuste kulu valitsemissektori tootmiskontol, kuid klassifitseerida valitsemissektori toodangut samal viisil nagu ettevõtte toodangut, nii et majanduse kogutoodang on klassifitseeritud õigesti.

Tehingud rahvusvaheliste ja riigiüleste organisatsioonidega

20.291 Tehingud toimuvad residentist üksuste ja välismaailma sektori alla klassifitseeritavate rahvusvaheliste või riigiüleste organisatsioonide vahel.

20.292 Näiteks toimuvad sellised tehingud valitsusväliste residentide ja Euroopa Liidu institutsioonide vahel, kui neid loetakse peamiseks tehingupooleks vaatamata sellele, et valitsusüksused täidavad vahendite suunamisel vahendaja rolli. Põhitheing kirjendatakse otse kahe poole vahel ning see ei mõjuta valitsemissektorit. Valitsemissektori roll kirjendatakse finantstehinguna (F.89).

20.293 Liikmesriikide residentide ja Euroopa Liidu institutsioonide vaheliste erinevate tehingute kirjendamine toimub vastavalt järgmistele kategooriatele.

a) Maksud: mõningaid tootemakse, näiteks imporditollimakse ja aktsiise, makstakse Euroopa Liidu institutsioonidele või muudele riigiülestele organisatsioonidele. Maksud jagunevad kolme kategooriasse:

1) otse makstavad maksud, nagu kunagine Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse lõiv mäetööstusele ning rauda ja terast tootvatele ettevõtetele, kirjendatakse otse;

2) maksud, mida Euroopa Liidu institutsioonide või muude riigiüleste organisatsioonide nimel koguvad vahendajatena liikmesriikide valitsused, kuid mille puhul maks loetakse tasumisele kuuluvaks otse residentidest tootjate poolt. Näideteks on imporditud põllumajandustoodete lõivud, ekspordi ja impordi kursi kompensatsioonid, suhkru toodangumaksud ja isoglükooosi maks, kaasvastutuse maksud piimale ja teraviljale ning Euroopa ühenduste integreeritud tariifistiku alusel kehtestatud tollimaksud. Need kirjendatakse otse tootjalt riigiülesele organisatsioonile, kusjuures valitsemissektori vahendajarolli kirjendatakse finantstehinguna;

3) käibemaksu nõuded igas liikmesriigis. Need kirjendatakse liikmesriikide valitsemissektori nõudena, kusjuures liikmesriikide poolt Euroopa Liidule makstavad summad kirjendatakse jooksvate siiretena (D.76). Valitsemissektori tehtav siire kirjendatakse selle maksetähtjal.

b) Subsiidiumid: otse riigiüleste organisatsioonide poolt residentist tootjatele makstavaid subsiidiume ei kirjendata mitte residentist valitsusüksuse, vaid riigiülese organisatsiooni poolt otse makstavana. Ka residentist tootjatele makstavad subsiidiumid, mida suunatakse valitsusüksuste kui vahendajate kaudu, kirjendatakse samamoodi otse peamiste tehingupoole vahel, kuid samuti tehakse kanne muude saadavate/makstavate arvete (F.89) alla valitsemissektori finantskontol.

c) Mitmesugused jooksvad siirded: liikmesriikide maksed Euroopa Liidu eelarvesse kolmanda ja neljanda maksetüübi jaoks, mis on loodud eesmärgiga anda Euroopa Liidule omavahendid. Kolmas vahend arvutatakse iga liikmesriigi käibemaksubaasi suhtes rakendatava ühtlase maksumäära alusel. Neljas vahend põhineb iga liikmesriigi kogurahvatulul. Neid maksleid loetakse valitsuste poolt Euroopa Liidule makstavateks kohustuslikeks siireteks. Need klassifitseeritakse mitmesugusteks jooksvateks siireteks ja kirjendatakse maksetähtjal.

d) Jooksev rahvusvaheline koostöö: enamik muid kas rahalisi või mitterahalisi jooksvaid siirdeid valitsusüksuste ja mitteresidentist üksuste, sealhulgas rahvusvaheliste organisatsioonide vahel klassifitseeritakse jooksvaks rahvusvaheliseks koostööks. See hõlmab jooksvat abi arenguriikidele ning õpetajatele, nõustajatele ja teistele välismaal tegutsevatele valitsemissektori esindajatele makstavaid palku jne. Üks jooksva rahvusvahelise koostöö erijooni on see, et see koosneb vabatahtlikult tehtud siiretest.

- e) Kapitalisiirded: rahalised või mitterahalised investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded, eelkõige võla kustutamise või enda kanda võtmise vastastehinguna, mida võidakse maksta rahvusvahelistele või riigilestele organisatsioonidele või nendelt saada.
- f) Finantstehingud: mõningaid finantstehinguid – tavaliselt laene – võib kirjendada rahvusvaheliste organisatsioonide, nagu Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi poolt nende andmise ajal. Valitsemissektori investeeringud rahvusvaheliste ja riigileste organisatsioonide, v.a Rahvusvahelise Valuutafondi kapitali klassifitseeritakse muude omandiväärtpaberitena (F.519), välja arvatud juhul, kui tagasimakse võimalus puudub – sel juhul klassifitseeritakse need jooksvaks rahvusvaheliseks koostööks.
- 20.294 Euroopa Liidu institutsioonid teevad olulisi jooksvaid ja kapitalisiirdeid struktuurifondide, näiteks Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi kaudu. Nende siirete lõppsaajateks võivad olla valitsusüksused või valitsusvälised üksused.
- 20.295 Struktuurifondide toetused sisaldavad sageli kaasrahastamist, mille käigus Euroopa Liit kaasrahastab valitsemissektori investeeringut. Võidakse teha mitmesuguseid ettemakseid ning vahe- ja lõppmakseid, mida võib suunata vähemalt ühe valitsusüksuse kaudu. Residentist valitsusüksused võivad teha ka Euroopa Liidult oodatavate laekumistega seotud ettemakseid.
- 20.296 Kui toetuse saajaks on valitsusväline üksus, kirjendatakse valitsemissektori võimalikud maksed, mida valitsemissektor teeb enne Euroopa Liidu rahaliste maksete laekumist, finantstehingutena muude saadavate/makstavate arvete all. Pärast mittefinantstehingu tekkimist on finantstehingu vastaspooleks Euroopa Liit, muudel juhtudel on selleks toetuse saaja. Saadavate/makstavate arvete seis taastub pärast makse tasumist.
- 20.297 Kaasrahastatavate valitsemissektori siirete kulude kirjendamise ajaks on Euroopa Liidult loa saamise aeg.
- 20.298 Võib esineda olukordi, kus valitsemissektor teeb ettemakse, mis ületab heakskiitmise menetluse käigus kindlaks määratava lubatud summa. Kui toetuse saaja olukord võimaldab heakskiidetud summat ületava summa tagasi maksta, taastab see tema muude makstavate arvete seisu valitsemissektori ees. Kui toetuse saajal ei ole võimalik tagasimakset teha, kirjendatakse valitsemissektori kapitalisiire, mis tühistab muud makstavad arved.
- 20.299 Kui toetuse saaja on valitsusüksus, lükatakse valitsemissektori tulu edasi kulu tekkimise ajale, kaldudes kõrvale selliste siirete kirjendamise aja eeskirjadest. Kui valitsemissektori tulu tekkimise ja raha laekumise vahel on suur ajaline vahe, võib tulu kirjendada Euroopa Liidule nõude esitamise ajal. Seda saab rakendada üksnes siis, kui puudub usaldusväärne teave tulu tekkimise aja kohta, kui tegemist on suurte summadega või kui tulu tekkimise ja nõude esitamise vaheline ajavahe on väike.
- 20.300 Kõik ettemaksud, mida Euroopa Liit teeb valitsusüksustele kui lõppsaajatele mitmeaastaste kavade algul, kirjendatakse rahaliste ettemaksetena.

Arenguabi

- 20.301 Valitsused pakuvad teistele riikidele abi laenudena, mille intressimäär on samalaadse riskiga laenude turuintressimääraast sihilikult madalam (sooduslaenu, mida on kirjeldatud jao „Valitsemissektori arvepidamisega seotud küsimused” osas „Võlatahingud”), või rahaliste ja mitterahaliste toetuste kaudu.
- 20.302 Mitterahaliste toetuste vormis antava rahvusvahelise abi, näiteks toiduvarude saadetiste kirjendamine tekitab sageli raskusi. Saadetavate mitterahaliste kaupade või teenuste, näiteks toiduvarude hinnad abi saavas riigis võivad rahastajariigi hindadest küllalt palju erineda. Üldpõhimõtte kohaselt tuleks abisaajale antava annetuse väärtus lugeda võrdseks abisaajale abi andmise kuludega. Sellest järeldub, et annetuse väärtuse arvutamise aluseks peaksid olema rahastajariigi hinnad. Lisaks kaupadele ja teenustele endile tuleks arvestada ka kõiki kaupade või teenuste kättetoimetamisega seotud täiendavaid kulusid, näiteks transport välisriiki, kättetoimetamine välisriigis, rahastajariigi valitsustöötajatele makstavad hüvitised saadetise ettevalmistamise või selle kättetoimetamise kontrollimise eest, kindlustus jne.

AVALIK SEKTOR

20.303 Avalik sektor koosneb valitsemissektorist ja avaliku sektori ettevõtetest. Avaliku sektori koostisosad on süsteemi peamises sektorilises struktuuris juba olemas ja neid võib avaliku sektori arvepidamise koostamiseks ümber korraldada. Selleks pannakse kokku valitsemissektori allsektorid ning mittefinantsettevõtete ja finantsinstitutsioonide avaliku sektori allsektorid.

Mittefinantsettevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	KTKTid	Kodumajapidamised
Avalik sektor	Avalik sektor	Avalik sektor	Erasektor	Erasektor
Erasektor	Erasektor			

20.304 Avaliku sektori finantsinstitutsioonid võib edasi jagada keskpangaks ja muudeks avaliku sektori finantsinstitutsioonideks, mida võib vajaduse korral omakorda jagada finantsinstitutsioonide allsektoriteks.

Tabel 20.2. Avalik sektor ja selle allsektorid

Valitsemissektor				Avaliku sektori ettevõtted		
Keskvalitsus	Osariigi/liidumaa valitsus	Kohalik omavalitsus	Sotsiaalkindlustusfondid	Avaliku sektori mittefinantsettevõtted	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid	
					Keskpank	Muud avaliku sektori finantsinstitutsioonid

20.305 Avaliku sektori arvepidamise võib koostada vastavalt ESA raamistikule ja kontode kogumile ning põhimõtteliselt on analüütiliselt otstarbekad nii konsolideeritud kui ka konsolideerimata versioon. Samuti võib kasutada alternatiivseid esitusviise, näiteks käesolevas peatükis varem käsitletud valitsemissektori finantsstatistika aruandluse konsolideeritud ja konsolideerimata ekvivalente.

20.306 Kõik avalikku sektorisse kuuluvad institutsionaalsed üksused on residendist üksused, mida valitsemissektor kontrollib kas otseselt või teevad seda kaudselt avaliku sektori üksused koos. Üksuse kontrollimist määratletakse võimena määrata üksuse üldist poliitikat. Seda on täpsemalt käsitletud allpool.

20.307 Valitsemissektorisse kuuluvaid avaliku sektori üksusi ja avaliku sektori ettevõtteid eristatakse turupõhisuse või -välisuse kontrolli abil, mida on kirjeldatud 3. peatükis ja eespool. Turuvälised avaliku sektori üksused klassifitseeritakse valitsemissektorisse ja avaliku sektori turuüksused avaliku sektori ettevõteteks. Nimetatud üldreegli ainus erand on seotud teatavate finantsinstitutsioonidega, mis kas teevad finantssektori üle järelevalvet või teenindavad seda, ning need klassifitseeritakse avaliku sektori finantsinstitutsioonideks, sõltumata sellest, kas nad on turuüksused või turuvälised üksused.

20.308 Asutust ei saa sektoriliselt klassifitseerida tema juriidilisest vormist lähtudes. Näiteks võib mõni juriidilise isikuna asutatud avaliku sektori ettevõtte olla turuväline üksus ja seda ei klassifitseerita seega mitte avaliku sektori ettevõtete hulka, vaid valitsemissektorisse.

Avaliku sektori kontrollimine

20.309 Residendist avaliku sektori üksuse kontrollimine on võime otsustada üksuse üldise poliitika üle. See võib toimuda üksiku avaliku sektori üksuse otseste õiguste või paljude avaliku sektori üksuste ühiste õiguste alusel. Silmas tuleb pidada järgmisi kontrollinäitajaid.

a) Õigus ametisse nimetada või ametist vabastada enamikku ametnikest, juhatuse vms enamust või neile veto panna. Kontrolli määramiseks piisab õigusest ametisse nimetada, ametist vabastada või kinnitada üksuse nõukogu liikmete enamust või sellele veto panna. Neid õigusi võib otse omada üks avaliku sektori üksus või kaudselt avaliku sektori üksused koos. Kui esimest ametissenimetamist kontrollib avalik sektor, kuid hilisemaid asendamisi enam mitte, kuulub üksus avalikku sektorisse ajani, mil enamik juhatusest on ametisse nimetatud ilma kontrollita.

- b) Õigus ametisse nimetada või ametist vabastada tähtsamaid töötajaid või neile veto panna. Kui üldise poliitika määravad tegelikult juhatuse mõjukad liikmed, näiteks tegevjuht, juhatuse esimees või finantsjuht, antakse nende töötajate ametissenimetamisele, ametist vabastamisele ja neile veto panemisele suurem kaal.
- c) Õigus ametisse nimetada või ametist vabastada üksuse tähtsamate komisjonide liikmete enamust või neile veto panna. Kui üldise poliitika olulisemad tegurid, näiteks kõrgema tasandi töötajatele töötasude maksmine ja äristrateegia, antakse allkomisjonide pädevusse, siis on kontrolli näitavaks teguriks õigus ametisse nimetada või ametist vabastada selliste allkomisjonide juhte või neile veto panna.
- d) Häälteenamuse omamine. See näitab kontrolli juhul, kui otsuseid tehakse põhimõttel „üks aktsia – üks hääl”. Aktsiaid võib hoida kas otseselt või kaudselt, võttes arvesse kõigi avaliku sektori üksuste poolt ühiselt omatavaid aktsiaid. Kui otsuseid ei tehta põhimõttel „üks aktsia – üks hääl”, tuleks olukorda analüüsida, et teha kindlaks, kas avalikul sektoril on häälteenus.
- e) Eriõigustega aktsiate ja optioonidega seotud õigused. Nn kuldaktsiad või eriõigustega aktsiad olid erastatud ettevõtetes varem tavalised ja need iseloomustavad ka teatavaid eriotstarbelisi üksusi. Mõnel juhul jätvavad need avaliku sektori üksustele nende huvide kaitseks alles teatavad õigused; kõnealused õigused võivad olla kas alalised või ajaliselt piiratud. Selliste aktsiate olemasolu iseenesest ei ole kontrolli näitaja, kuid seda tuleb hoolikalt analüüsida, eelkõige olukorras, kus õigusi võidakse tagasi võtta. Kui õigused mõjutavad üksuste üldise poliitika hetkeseisu, on need klassifitseerimisotsuste tegemise seisukohalt olulised. Muudel juhtudel on need n-õ reservis olevad õigused, mis võivad anda üldise poliitika üle kontrolliõiguse hädaolukordade jms ajal, ning neid ei loeta oluliseks, kui nad kehtivat poliitikat ei mõjuta, kuigi nende kasutamisega kaasneb tavaliselt kohe ümberklassifitseerimise vajadus. Samalaadne olukord tekib teataval tingimustel juhul, kui avaliku sektori üksustel on aktsiaostuoptioon, ja siis tuleb jõuda otsusele, kas optiooni kasutamise õigus mõjutab üksuse üldist poliitikat.
- f) Lepingutest tulenev kontrolliõigus. Kui üksus müüb vaid ühele avaliku sektori üksusele või avaliku sektori üksuste kogumile, tekib teatav valitsev mõju, mida võib pidada kontrollimiseks. Teiste klientide olemasolu või võimalus neid leida näitab seda, et üksust ei kontrolli avaliku sektori üksused. Kui üksusele seatakse avaliku sektori mõjust tulenevalt piirangud avalikku sektorisse mittekuuluvate klientidega tegelemisel, on see avaliku sektori kontrolli näitaja.
- g) Laenulepingutest või laenu võtmise loast tulenev kontrolliõigus. Sageli kehtestab laenuandja kontrolli laenuandmise tingimusena. Kui avalik sektor kehtestab kontrolli laenuandmise kaudu või selleks, et kaitsta end tagatistega seotud riskide vastu, ning see kontroll on suurem, kui pangal erasektori üksuse üle tavaliselt oleks, näitab see kontrolli olemasolu. Kui üksus vajab laenuvõtmiseks avaliku sektori luba, näitab see kontrolli olemasolu.
- h) Liigest reguleerimisest tulenev kontroll. Kui regulatsioon on nii tugev, et see tegelikult dikteerib ettevõtte üldise poliitika, on see kontrollimise vorm. Mõnel juhul võivad ametiasutused sekkuda tugeva regulatsiooni teel, eelkõige avalikke teenuseid sisaldavate monopolide ja erastatud kommunaalteenuste ettevõtete puhul. Reguleerimise teel võidakse sekkuda olulistes valdkondades, näiteks hindade kehtestamisel, kusjuures üksus ei loovuta kontrolli oma üldise poliitika üle. Kui üksus otsustab siseneda tugevalt reguleeritud keskkonda või selles tegutseda, näitab see samuti, et ta ei ole kontrolli all.
- i) Muud näitajad. Kontroll võidakse saavutada ka põhikirjajärgsete volituste või üksuse asutamisest tulenevate õiguste alusel, millega piiratakse näiteks tegevust, eesmärke ja tegevusega seotud aspekte, võetakse vastu eelarve või takistatakse üksusel oma vormi muutmist, enda tegevuse lõpetamist, dividendide heakskiitmist või oma suhte lõpetamist avaliku sektoriga. Üksust, mida täielikult või peaaegu täielikult rahastab avalik sektor, loetakse kontrolli all olevaks, kui sellise rahastamisallika kontrollimine on piisavalt range selleks, et dikteerida asjaomase valdkonna üldist poliitikat.

20.310 Iga klassifitseerimisjuhtumit tuleb hinnata eraldi ja mõned näitajad ei pruugi iga üksikjuhtumi puhul sobida. Mõned näitajad, näiteks punktis 20.309 nimetatud a, c ja d, on iseenesest piisavad kontrolli kindlakstegemiseks. Teiste näitajate puhul võib kontrollile viidata mitu eraldi näitajat koos.

Keskpangad

20.311 Keskpangasid loetakse üldiselt avaliku sektori finantsinstitutsioonideks isegi juhul, kui nende juriidiline ainu- või enamusomanik ei ole valitsemissektor. Neid loetakse avaliku sektori ettevõteteks, mille üle valitsemissektoril on majanduslik omandiõigus või mille üle valitsemissektor rakendab kontrolli muude vahendite abil.

- 20.312 Keskpank on finantsvahendusettevõtte, mille tegevus allub õiguslikele erisätetele ja mis on valitsemissektori üldise kontrolli all ning mis esindab rahvuslikke huve, isegi kui keskpangal on oma põhitegevuses (eelkõige rahapoliitikas) suur autonoomia või iseseisvus. Peamine ei ole mitte keskpanga õiguslik staatus, vaid selle põhifunktsiooni ja tegevuse – riigi reservvarade haldamine, omavääringu emiteerimine ja rahapoliitika juhtimine – tunnustamine. Valitsemissektoril on tavaliselt seaduslik õigus likvideerimistuludele.
- 20.313 Nimetatud omandiosaluse või valitsemissektori rolli tõttu kajastatakse valitsemissektori omandiõigust keskpanga omakapitali või vähemalt keskpanga hallatavate reservvarade üle rahvamajanduse arvepidamises majandusliku omandiõigusena isegi juhul, kui valitsemissektoril puudub juriidiline omandiõigus.

Avaliku sektori kvaasikorporatiivsed ettevõtted

- 20.314 Avaliku sektori kvaasikorporatiivsetel ettevõtetel puuduvad iseseisvate ettevõtete juriidilised omadused, kuid nad käituvad oma omanikest küllaltki erinevalt ja viisil, mis sarnaneb enam mittefinantsettevõtete või finantsinstitutsioonide sektorisse kuuluvate institutsionaalsete üksustega.
- 20.315 Kvaasikorporatiivse ettevõtte tegevuse puhul tuleb tagada eraldi arvepidamine, andes piisavalt teavet, mille abil saaks koostada täieliku arvepidamise (vt punkti 2.13 alapunkt f), ja nad peavad olema turuüksused.

Eriotstarbelised üksused ja mitteresidendid

- 20.316 Avaliku sektori üksused võivad luua või kasutada eriotstarbelisi üksusi või eriotstarbelisi rahastamisvahendeid. Sellistel üksustel ei ole sageli töötajaid või mittefinantsvarasid ja nende füüsiline kohalolu on minimaalne, väljendudes üksnes äriühingu nimena ja asukohana registris. Nad võivad olla erineva territooriumi residendid.
- 20.317 Avaliku sektori loodud eriotstarbeliste üksuste puhul tuleb teha kindlaks, kas neil on õigus tegutseda iseseisvalt, kas nende tegevus on piiratud ning kas nad kannavad riske ja saavad tulu seoses oma valduses olevate varade ja kohustustega. Kui üksus nendele kriteeriumidele ei vasta, ei loeta seda eraldiseisvaks institutsionaalseks üksuseks ning kui see on resident, konsolideeritakse üksus selle loonud avaliku sektori üksusega. Kui üksus on mitteresident, loetakse see välismaailma osaks ja kõik selle tehingud suunatakse ümber üksuse loonud avaliku sektori üksuse kaudu.
- 20.318 Mitteresidendist rahvusvahelised ühissettevõtted valitsuste vahel, kus kummalgi poolel ei ole üksuse üle kontrolli, loetakse valitsusele kuuluvaks tinglike residentist üksustena.

Ühissettevõtted

- 20.319 Avaliku ja erasektori üksused võivad luua ühissettevõtteid, asutades selle kaudu institutsionaalse üksuse. Üksus võib sõlmida lepinguid enda nimel ja kaasata rahalisi vahendeid oma eesmärkide jaoks. Üksus paigutatakse kas avalikku või erasektorisse sõltuvalt sellest, kumma poole kontrolli all see on.
- 20.320 Tavaliselt on enamikus ühissetevõtetest ühine kontroll. Kui üksus klassifitseeritakse turuväliseks, klassifitseeritakse see kokkuleppeliselt valitsemissektoris, sest selle tegevus on valitsusüksuse tegevus. Kui üksus klassifitseeritakse turutootjaks ja kontroll on võrdset jagatud, jaotatakse üksus pooleks, kusjuures üks pool klassifitseeritakse avaliku ja teine pool erasektori alla.

21. PEATÜKK

ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISE JA RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SEOSED NING ETTEVÕTETE TEGEVUSE MÕÕTMINE

21.01 Ettevõtte raamatupidamine on rahvamajanduse arvepidamise jaoks ettevõtlusuuringute kõrval peamine ettevõtete tegevust kajastava teabe allikas. Rahvamajanduse arvepidamisel ja ettevõtte raamatupidamisel on mitu iseloomulikku ühisjoont, millest olulisemad on järgmised:

- a) tehingute kirjendamine kontodel, st kahe veeruga tabelis;
- b) rahaline arvestus;
- c) tasakaalustavate kirjete kasutamine;
- d) tehingute kirjendamine nende toimumise hetkel ning
- e) arvepidamissüsteemide sisemine sidusus.

Siiski erineb rahvamajanduse arvepidamine mitmes aspektis, sest selle eesmärk on erinev. Rahvamajanduse arvepidamise eesmärk on kirjeldada asjakohases raamistikus kogu riigis, mitte ainult ettevõttes või ettevõtete rühmas, toimuvaid tehinguid. Eesmärgiga koostada ülevaade kõikidest majandusüksustest ja nende suhetest välismaailmaga kaasnevad kitsendused, mis ei mõjuta ettevõtte raamatupidamist.

21.02 Rahvamajanduse arvepidamises kehtivad rahvusvahelised standardid, mida kohaldatakse kõikides maailma riikides. Ettevõtte raamatupidamise areng ja rakendamine on riigiti erinev. Siiski liigub ka ettevõtte raamatupidamine ühiste rahvusvaheliste standardite kohaldamise suunas. Koostööstamine maailma tasemel algas 29. juunil 1973, kui loodi Rahvusvaheliste Raamatupidamisstandardite Komitee (IASB), mille eesmärk oli töötada välja raamatupidamise alusstandardid, mida algselt nimetati rahvusvahelisteks raamatupidamisstandarditeks (IAS – International Accounting Standards) ning hiljem rahvusvahelisteks finantsaruandlusstandarditeks (IFRS – International Financial Reporting Standards). Alates 2005. aastast koostatakse Euroopa Liidu börsiettevõtete konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanded vastavalt rahvusvaheliste finantsaruandlusstandardite tugiraamistikule.

21.03 Üksikasjalik juhend ettevõtte raamatupidamise sisu kohta ning ettevõtte raamatupidamise sidumise kohta rahvamajanduse arvepidamisega on esitatud asjakohastes käsiraamatutes. Käesolevas peatükis antakse vastused kõige üldisematele küsimustele, mis on tekkinud seoses rahvamajanduse arvepidamise koostamisega ettevõtte raamatupidamisest lähtudes, ning käsitletakse ettevõtete tegevuse mõõtmisega seotud konkreetseid küsimusi.

ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISEGA SEOTUD TEATAVAD ERIEESKIRJAD JA -MEETODID

21.04 Selleks et koguda teavet ettevõtete raamatupidamisdokumentidest, peavad rahvamajanduse arvepidamise koostajad mõistma eraettevõtete ja riigiasutuste suhtes kehtivaid rahvusvahelisi raamatupidamisstandardeid. Eraettevõtete suhtes kehtivad standardid on koostanud ja neid ajakohastab rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite nõukogu (IASB – International Accounting Standards Board) ning riigiasutuste suhtes kehtivate standarditega tegeleb rahvusvaheliste avaliku sektori raamatupidamise standardite nõukogu (IPSASB – International Public Sector Accounting Standards Board). Järgnevalt on kirjeldatud ettevõtte raamatupidamise üldpõhimõtteid.

Kirjendamise aeg

21.05 Sõltumata rahalistest laekumistest kirjendatakse ettevõtte raamatupidamises tehingud nende toimumise hetkel, kui tekivad nõuded ja kohustused. See on tekkepõhine kirjendamine, mille vastandiks on kassapõhine kirjendamine. Ka rahvamajanduse arvepidamises lähtutakse tekkepõhisest kirjendamisest.

Kahe- ja neljakordne kirjendamine

21.06 Ettevõtte raamatupidamises kirjendatakse ettevõtte iga tehing samas summas vähemalt kahel erineval kontrol, üks kord deebet ja teine kord krediti poolel. Selline kahekordne kirjendamine võimaldab kontrollida arvepidamise järjepidevust.

Rahvamajanduse arvepidamises saab enamiku tehingute puhul kasutada ka neljakordset kirjendamist. Iga asjaomane institutsionaalne üksus kirjendab tehinguid kaks korda, näiteks üks kord kui mitterahalist tehingut tootmise, tulu ja kapitali kontodel ning üks kord kui rahalist tehingut, mis on seotud finantsvara ja -kohustuste muutumisega.

Hindamine

21.07 Ettevõtte raamatupidamises ja rahvamajanduse arvepidamises kirjendatakse tehingud hinnaga, mis on kokku lepitud enne tehingut.

Majandusüksuse aastaaruandes näidatakse finantsvara ja -kohustusi enamasti nende esialgses või soetusmaksumuses, vajaduse korral kombineeritakse seda muude hindadega, nt varude puhul turuhinnaga. Rahastamisvahendeid näidatakse nende õiglases väärtuses, selle eesmärk on kajastada turul vaadeldavaid hindu, kasutades vajaduse korral asjakohaseid hindamismeetodeid.

Rahvamajanduse arvepidamises näidatakse finantsvara ja -kohustusi bilansipäeva jooksvas väärtuses, mitte nende esialgses väärtuses.

Kasumiaruanne ja bilanss

21.08 Ettevõtte raamatupidamises koostatakse kaks finantsaruannet: kasumiaruanne ja bilanss. Kasumiaruanne kajastab tehingutega seotud tulusid ja kulusid ning bilanss kajastab varasid ja kohustusi. Need aruanded kajastavad kontode saldoid ja tehinguid koondtasandil. Aruanded esitatakse raamatupidamisaruannete kujul. Mõlemad aruanded on üksiteisega tihedalt seotud. Kasumiaruanne näitab ettevõtte kasumit või kahjumit ning seda kasumit või kahjumit kajastab ka bilanss.

21.09 Tehingute kontod, mille saldod kasumiaruanne hõlmab, kajastavad voogusid. Nende eesmärk on näidata eelarveaasta kogutulusid ja -kulusid.

21.10 Bilanss on varude aruanne. See näitab varade ja kohustuste väärtust eelarveaasta lõpus.

RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE JA ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISEGA SEOTUD PRAKTILISED KÜSIMUSED

21.11 Et rahvamajanduse arvepidamises saaks kasutada ettevõtte raamatupidamist ulatuslikult ja mitte ainult seoses üksikjuhtudega, peavad olema täidetud paljud tingimused.

Esiteks peab olema tagatud juurdepääs ettevõtte raamatupidamisele. Suurettevõtete jaoks on raamatupidamisaruannete avaldamine tavaliselt kohustuslik. Kõnealuste aruannete andmekogu haldab kas era- või riigiasutus ning oluline on tagada, et riigi arvepidamise koostajatel oleks sellele juurdepääs. Suurettevõtete puhul on enamasti võimalik aruandeid küsida otse ettevõttelt.

Teiseks peab ettevõtte avaldatavate raamatupidamisaruannete puhul järgima standardiseerimise miinimumnõudeid, sest see on vajalik andmete elektrooniliseks töötlemiseks. Ulatuslik standardiseerimine eeldab tavaliselt asjakohase asutuse olemasolu, kes kogub ettevõtetelt aruandeid standardvormi kohaselt. Aruannete kogumine võib toimuda vabatahtlikkuse alusel, näiteks organisatsiooni puhul, kes haldab finantsaruannete keskust ja koostab analüüse oma liikmete jaoks, või seadusega sätestatud kohustuslikus korras, kui aruanded tuleb esitada maksuametile. Mõlemal juhul peavad rahvamajanduse arvepidamise koostajad taotlema juurdepääsu andmekogudele ning järgima asjakohaseid konfidentsiaalsusnõudeid.

21.12 Ettevõtte raamatupidamist saab kasutada ka siis, kui aruanded ei ole koostatud standardite kohaselt. Mitmes riigis on teatavates majandusharudes juhtpositsioon väheste suurettevõtete käes ning selliste suurettevõtete raamatupidamist saab kasutada rahvamajanduse arvepidamises. Kasulikku teavet, näiteks üksikasjalikke juhiseid kirjade tõlgendamiseks, sisaldavad ka aruannete lisad.

21.13 Ettevõtlusuuringud on rahvamajanduse arvepidamise jaoks teine oluline teabe saamise allikas ettevõtete tegevuse kohta. Uuringud annavad rahuldavaid tulemusi, kui esitatavad küsimused on kooskõlas ettevõtte raamatupidamiskirjete ja -põhimõtetelega. Ettevõtte esitatud teave ei ole usaldusväärne, kui see ei põhine tema sisemisel teabesüsteemil. Ettevõtlusuuringud on enamasti vajalikud isegi juhul, kui rahvamajanduse arvepidamise koostajatel on juurdepääs raamatupidamisaruannete andmekogudele, sest kõnealused andmekogud on harva piisavalt üksikasjalikud, et vastata kõikidele rahvamajanduse arvepidamise vajadustele.

21.14 Üleilmastumine muudab ettevõtete raamatupidamise kasutamise rahvamajanduse arvepidamises veelgi keerukamaks. Selleks et ettevõtte raamatupidamisandmeid saaks kasutada, peab raamatupidamine toimuma riigipõhiselt, kuid välismaal asuvate filiaalide puhul ei ole see tingimus täidetud. Kui ettevõtte tegevus ulatub väljapoole riigi territooriumit, on vaja teha kohandusi, et ettevõtte raamatupidamisele toetudes saaks luua ülevaate riikliku olukorra kohta. Ettevõtted peavad esitama raamatupidamisaruannete andmekogule kas riigipõhised aruanded või selgitused, kuidas korrigeerida ettevõtte raamatupidamisandmeid riigipõhiseks. Kui ettevõtete aruandeid kogub maksuamet, nõutakse tulumaksu arvutamise eesmärgil tavaliselt, et andmed esitatakse riigipõhiselt. Neid andmeid on rahvamajanduse arvepidamises kõige lihtsam kasutada.

21.15 Teine praktiline tingimus on, et eelarveaasta peaks kattuma rahvamajanduse arvepidamise perioodiga. Aastaruannete puhul on selleks tavaliselt kalendriaasta, seega oleks ettevõtete raamatupidamise tõhusamaks kasutamiseks parem, kui enamiku ettevõtete aruandlusaasta algaks 1. jaanuaril. Ettevõtte võib valida oma eelarveaasta alguseks mõne muu kuupäeva. Tehingute puhul, mis kajastuvad rahvamajanduse arvepidamises voogudena, on sageli vastuvõetav, kui kalendriaasta andmed kombineeritakse proportsionaalselt kahe järjestikuse aruandlusaasta andmetest, kuid bilansi puhul ei ole selline meetod nii tõhus, eelkõige nende näitajate puhul, mis aasta lõikes kiiresti muutuvad. Suurettevõtted koostavad sageli ka kvartaliaruandeid, kuid neid aruandeid kogutakse harva süsteemseti.

ETTEVÕTTE RAAMATUPIDAMISANDMETE ÜLEKANDMINE RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISSE MITTE-FINANTSASUTUSTE NÄITEL

21.16 Et kasutada mittefinantsasutuste raamatupidamisandmeid rahvamajanduse arvepidamises, tuleb teha mitmesuguseid korrigeerimisi. Kõnealused korrigeerimised võib jagada kolme kategooriasse: põhimõtteline korrigeerimine, korrigeerimine sidususe tagamiseks muude sektorite arvepidamisega ning korrigeerimine ammendavuse tagamiseks.

Põhimõtteline korrigeerimine

21.17 Põhimõtteline korrigeerimine on vajalik seetõttu, et ettevõtte raamatupidamine ei toetu rahvamajanduse arvepidamisega samadele põhimõtetele ning isegi kui põhimõtted on samalaadsed, võivad hindamismeetodid olla erinevad. Näited põhimõttelise korrigeerimise kohta toodangu arvutamisel:

- korrigeerimine andmete üleviimiseks alushinnale. Ettevõtte käive ei hõlma enamasti käibemaksu, kuid sisaldab sageli tootemakse. Lisaks hõlmab käive harva tootesubsiidumeid. Seepärast on ettevõtte raamatupidamise andmeid vaja korrigeerida lahutades tootemaksud ja lisades tootesubsiidiumid, et saavutada hinnanguline toodang alushindades;
- kindlustuspreemiad. Ettevõtte makstud kindlustuspreemiad on osa ettevõtete kuludest, kuid rahvamajanduse arvepidamises tuleb need jaotada kolmeks: netokindlustuspreemiad, kindlustusteenus ja preemialisandid. Vahe-
tarbimine hõlmab ainult kindlustusteenust ning korrigeerimise käigus lahutatakse kogupreemiast netokindlustuspreemiad ja preemialisandid.

Korrigeerimine sidususe tagamiseks muude sektorite arvepidamisega

21.18 Rahvamajanduse arvepidamise koostamine eeldab, et ettevõtete raamatupidamine oleks sidus muude majandusharude ettevõtete ja üksuste raamatupidamisega. Seega ettevõtete raamatupidamises kajastuvad maksud ja subsiidiumid peavad vastama valitsemissektori kogutud maksudele ja makstud subsiidiumidele. Praktikas on seda keeruline saavutada ning sidususe tagamiseks on vaja asjakohast eeskirja. Tavaliselt on valitsemissektori andmed usaldusväärsemad kui ettevõtete omad ning ettevõtete raamatupidamisest saadud andmeid korrigeeritakse.

Näited ammendavuse tagamiseks tehtavast korrigeerimisest

21.19 Ammendavuse tagamiseks korrigeeritakse andmeid näiteks juhul, kui statistikadokumentides on andmed puudu või kui ettevõtte on vabastatud maksu- ja sotsiaalmaksudeklaratsioonide esitamisest või hoiduvad andmete esitamisest.

Näiteks tehakse asjakohane korrigeerimine järgmistel juhtudel.

- Ettevõtte hoiduvad andmete esitamisest müüdüd toodangu või edasimüügiks müüdüd toodangu kohta. Ettevõtte võivad näidata müügitulu väiksemana, et hoiduda maksude maksmisest, ning aladeklareeritud andmete korrigeerimisel lähtutakse maksuameti andmetest.
- Mitterahaline tulu on töövõtjale tasuta kaupade või teenuste näol antav toetus. Kuna kõnealust toodangut ja tulu ei kajastata ettevõtte raamatupidamises, korrigeeritakse väärtusi enne nende kasutamist rahvamajanduse arvepidamises. Kui töövõtjatele on tagatud tasuta majutus ning kui ettevõtte raamatupidamine seda ei kajasta, lisatakse toodangule ja töövõtja tulule hinnanguline üürihind.
- Jootraha. Kui töövõtja saab ettevõtte klientidelt jootraha, peab ettevõtte näitama seda osana käibest ning seega ka toodangust. Jootraha summa, mida ei ole ettevõtte raamatupidamises arvesse võetud kui toodangut ning kui töövõtja tulu, määratakse kindlaks hinnanguliselt ning rahvamajanduse arvepidamise jaoks korrigeeritakse andmeid vastavalt.

SPETSIIFILISED VALDKONNAD

Kapitalikasum ja -kahjum

21.20 Kapitalikasum ja -kahjum on andmete ülekandmisel ettevõtte raamatupidamisest rahvamajanduse arvepidamises üks keerulisemaid valdkondi; peamiselt on see seotud ettevõtte raamatupidamises kajastuva teabe iseloomuga. Näiteks toorme vahetarbimine ei pruugi olla otsene soetamine, see võib olla ka laovarude kasutamine. Rahvamajanduse arvepidamises on kasutatud laovarude maksumuseks kehtiv turuhind, samal ajal kui ettevõtte raamatupidamises kajastuvad kasutatud laovarud esialgses maksumuses, st kauba hinnaga selle soetamisel. Kahe hinna erinevus on rahvamajanduse arvepidamises kas kapitalikasum või -kahjum.

21.21 Varaga seotud kapitalikasumi või -kahjumi elimineerimine ei ole lihtne, sest see eeldab mitmesuguste täiendavate raamatupidamisandmete kogumist ning mitmete oletuste tegemist. Kogutav teave peab hõlmama nii ladustatud toote laadi kui ka aasta jooksul toimunud hinnamuutusi. Kuna olemasolev teave toote laadi kohta on sagedamini seotud müügi ja ostuga kui varude endiga, peab hinnangute puhul toetuma mudelile, mille asjakohasust on keeruline kontrollida. Vaatamata ebatäpsusele on see siiski parim võimalus kasutada ettevõtte raamatupidamise andmeid.

- 21.22 Bilansis annab varade kajastamine õiglasel väärtuses parema ülevaate kui nende kajastamine algväärtuses, kuid sellega kaasneb ka rohkem andmeid kapitalikasumi ja -kahjumi kohta.

Üleilmastumine

- 21.23 Üleilmastumise tingimustes on ettevõtte raamatupidamise kasutamine keerulisem, kui ettevõttel on välismaised filiaalid. Selleks, et andmeid saaks kasutada rahvamajanduse arvepidamises, ei tohiks väljaspool riigi territooriumi toimuvat tegevust kajastada ettevõtte raamatupidamises. Selline välistamine on keeruline, välja arvatud juhul, kui maksualaste õigusaktidega on sätestatud, et ettevõtte peab esitama aruanded ainult riigi territooriumil toimunud tegevuse kohta. Rahvusvaheliste kontsernide hinnaandmete kasutamine on keeruline, sest filiaalide vahel võib kaubavahetus toimuda hindadega, mida avatud turul ei esine, kuid mis on kehtestatud üldise maksukoormuse vähendamiseks. Rahvamajanduse arvepidamise koostajad korrigeerivad neid andmeid, et kontsernisestete tehingute hinnad vastaksid turuhindadele. Praktikaks on see väga keeruline, sest teave on puudulik ja väga spetsialiseeritud toodete puhul puudub võrdluseks vajalik vabatarg. Korrigeerimisi saab teha vaid erandkorras, lähtudes asjaomase valdkonna ekspertide poolt heaks kiidetud analüüsides.
- 21.24 Üleilmastumine on soodustanud impordi ja ekspordi registreerimise uuesti kasutusele võttu, lähtudes pigem kauba omaniku kui kauba füüsilise asukoha muutumisest. See muudab ettevõtte raamatupidamisandmete kasutamise rahvamajanduse arvepidamises asjakohasemaks, sest ka ettevõtte raamatupidamises lähtutakse pigem omaniku kui kauba füüsilise asukoha muutumisest. Juhul kui ettevõtte usaldab töötlemise lepingu korras muule ettevõttele väljaspool riigi majandusterritooriumi, on ettevõtte raamatupidamisandmed siiski rahvamajanduse arvepidamisele sobiv allikas. Kuigi sellisest korraldusest on abi, jääb rahvamajanduse arvepidamise jaoks alles mitu kontsernide hindamisega seotud mõõtmisprobleemi.

Ettevõtete ühinemised ja ülevõtmised

- 21.25 Ettevõtte ümberstruktureerimine põhjustab finantsvara ja -kohustuste tekkimist ja kadumist. Kui ettevõtte kui sõltumatu juriidiline isik kaob tulenevalt ülevõtmisest ühe või mitme ettevõtte poolt, siis kõik finantsvara ja -kohustused (sh aktsiad ja muud omandiväärtpaberid), mis eksisteerisid antud ettevõtte ja üle võtnud ettevõtte vahel, kaovad rahvamajanduse arvepidamise süsteemist. Selline kadumine registreeritakse muude mahumuutuste kontrol kui muutus sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris.
- 21.26 Samas näidatakse ettevõtte aktsiate ja muude omandiväärtpaberite ost ettevõtete liitumisel finantstehinguna ostva ettevõtte ja eelmise omaniku vahel. Olemasolevate aktsiate vahetamine uue ettevõtte tekkimise või ettevõtte ülevõtmise puhul kirjendatakse kui aktsiate väljaost seoses uute aktsiate emiteerimisega. Finantsvara ja -kohustused, mis eksisteerisid ülevõtetud ettevõtte ja kolmandate poolte vahel, lähevad muutumatuna üle ülevõtvale ettevõttele (ülevõtivatele ettevõtetele).
- 21.27 Kui ettevõtte jaguneb juriidiliselt kaheks või rohkemaks institutsionaalseks üksuseks, kirjendatakse tekkiv uus finantsvara ja -kohustused (finantsvara tekkimine) kui muutus sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris.

22. PEATÜKK

SATELLIITARVEPIDAMINE

SISSEJUHATUS

- 22.01 Käesolevas peatükis tutvustatakse satelliitarvepidamist. Selles kirjeldatakse ja arutatakse, kuidas kasutada standardset raamistikku n-õ ehitusklotside süsteemina, et rahuldada olulisi konkreetseid andmevajadusi.
- 22.02 Satelliitarvepidamise abil koostatakse või muudetakse standardse raamistiku tabeleid ja kontosid, et rahuldada konkreetseid andmevajadusi.
- 22.03 Standardne raamistik koosneb järgmistest osadest:
- majanduse integreeritud kontod (institutsionaalsete sektorite kontod), mis annavad ülevaate kõigist majanduslikest voogudest ja vara seisudest;
  - sisend-väljundraamistik, mis annab ülevaate kaupade ja teenuste pakkumisest ning kasutamisest jooksevhindades ja mahuliselt;
  - tabelid, mis seovad sisend-väljundraamistikus sisalduvad tegevusalade andmed ja institutsionaalsete sektorite kontode andmed;
  - tabelid kulutuste kohta valitsemissektori, kodumajapidamiste ja ettevõtete funktsioonide kaupa;
  - tabelid rahvastiku ja tööhõive kohta.
- Kõnealused kontod ja tabelid võivad olla aastased või kvartaalsed ja seotud kogu riigi või selle piirkondadega.
- 22.04 Satelliitarvepidamine võib täita konkreetseid andmevajadusi, olles üksikasjalikum, korraldades ümber standardse raamistiku mõisteid või pakkudes lisateavet, näiteks mitterahaliste voogude ja vara seisude kohta. See võib kõrvale kalduda kesksetest mõistetest. Mõistete muutmine võib parandada seost liikmesriikide või Euroopa majanduspoliitikas kasutatavate majandusteooria mõistete (nt heaolu või tehingukulud), administratiivmõistete (nt maksustatav tulu või tulu ettevõtte majandusarvestuses) ja majanduspoliitika mõistetega (nt strateegilised tegevusalad, investeringud teadmistepõhisesse majandusse või äriinvesteeringud). Sellistel juhtudel sisaldab satelliitarvepidamine tabelit, mis näitab seost satelliitarvepidamise ja standardse raamistiku põhiliste koondnäitajate vahel.
- 22.05 Satelliitarvepidamine võib ulatuda lihtsatest tabelitest kuni kontode laiendatud kogumini. Satelliitarvepidamise võib koostada ja avaldada kord aastas või kord kvartalis. Mõne satelliitarvepidamise konto puhul on asjakohane koostada see pikema ajavahemiku, nt iga viie aasta järel.
- 22.06 Satelliitarvepidamisel võib olla mitmesuguseid tunnusoone:
- seosed funktsioonidega nagu funktsioonipõhises satelliitarvepidamises;
  - seosed tegevusalade või toodetega, mis on teatavat kindlat liiki konkreetse sektori arvepidamine;
  - seosed institutsionaalsete sektoritega, s.o muud liiki konkreetse sektori arvepidamine;
  - naturaalühikutes või muude mitterahaliste andmete kasutamine;
  - täiendavad üksikasjad;
  - täiendavate mõistete kasutamine;
  - teatavate põhimõistete muutmine;
  - modelleerimise kasutamine või katsetulemuste kaasamine.

Konkreetse satelliitarvepidamise puhul võib kehtida üks või mitu punktides a–h nimetatud tunnusoont. Seda on kirjeldatud tabelis 22.1.

Tabel 22.1. Ülevaade satelliitarvepidamistest ja nende peamistest tunnusoontest

	Satelliitarvepidamiste kaheksa tunnusoont								
	Konkreetsed sektori arvepidamine								
	Funkt-siooni-põhine arvepidamine	Seosed tegevus-alade või toode-tega	Seosed institut-sionaal-sete sektori-tega	Mittera-haliste andmete kaasa-mine	Täien-davad üksikas-jad	Täien-davad mõisted	Erine-vused põhi-mõiste-tes	Katsetu-lemused ja suurem model-leerimise kasutus	ELi edastam-iseprog-rammi osa
1. Käesolevas peatükis kirjeldatud satelliitarvepidamised									
Põllumajanduse arvepidamine		X			X	X			X
Keskkonna arvepidamine	X	X		X	X	X	X	X	X
Tervishoid	X	X		X	X		X		X
Kodumajapidamiste toot-mise arvepidamine			X	X	X		X	X	
Tööjõuarvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks		X	X	X	X				
Tootlikkuse ja majandus-kasvu arvepidamine		X		X	X	X	X	X	X
Teadus- ja arendustege-vuse arvepidamine	X	X		X	X		X	X	
Sotsiaalkaitse	X			X	X				X
Turismi arvepidamine	X	X		X	X	X			
2. Muudes peatükkides kirjeldatud satelliitarvepidamised									
Maksebilanss			X		X				X
Riigi rahandus			X		X	X			X
Monetaar- ja finantsstatis-tika ning rahastamisva-hendite liikumine			X		X	X			X
Täiendav pensionitabel			X		X	X	X	X	X
3. Näited muude satelliitarvepidamiste kohta, mille puhul kehtivad rahvusvahelised suunised või mis kuuluvad ELi andme-edastamise programmi									
Ettevõtete tegevuse arve-pidamine			X		X				
Mittevaadeldava majan-duse arvepidamine					X			X	
Kasumitaotluseta institut-sioonide arvepidamine			X		X			X	
Avaliku sektori arvepida-mine			X		X				
Maksutulu tabelid			X		X				X

22.07 Käesolevas peatükis käsitletakse satelliitarvepidamise tunnusooni ja kirjeldatakse lühidalt järgmist üheksat eri satelliitarvepidamist:

- põllumajanduse arvepidamine;
- keskkonna arvepidamine;
- tervishoiu arvepidamine;

- d) kodumajapidamiste tootmise arvepidamine;
- e) tööjõuarvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks;
- f) tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine;
- g) teadus- ja arendustegevuse arvepidamine;
- h) sotsiaalkaitse arvepidamine;
- i) turismi arvepidamine.

Teistes peatükkides kirjeldatakse muid satelliitarvepidamisi, nagu maksebilanssi, riigi rahanduse statistikat, moneetaar- ja finantsstatistikat ning täiendavat pensionitabelit.

SNA 2008-s (System of National Accounts, rahvamajanduse arvepidamise süsteem) on üksikasjalikult kirjeldatud mitut satelliitarvepidamist, mida ESA 2010 hõlmab piiratud ulatuses. Näiteks:

- a) SNA 2008 21. peatükk – ettevõtete tegevuse arvepidamine;
- b) SNA 2008 22. peatükk – avaliku sektori arvepidamine;
- c) SNA 2008 23. peatükk – kasumitaotluseta institutsioonide arvepidamine ning
- d) SNA 2008 25. peatükk – mittevaadeldava majanduse arvepidamine.

Maksude taseme ja komponentide rahvusvaheliseks võrdlemiseks esitatakse Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioonile (OECD), Rahvusvahelisele Valuutafondile (IMF) ja Eurostatile riiklik maksutulu statistika. Mõisted ja andmed on täielikult seotud rahvamajanduse arvepidamise omadega. Maksutulu statistika on näide rahvamajanduse arvepidamise satelliitarvepidamise kohta.

Need on näited hästi väljakujunenud satelliitarvepidamiste kohta, kuna nende suhtes kehtivad rahvusvahelised suunised või need kuuluvad juba rahvusvahelisse edastamise programmi. Eri riikides välja töötatud satelliitarvepidamise kontod näitavad satelliitarvepidamise tähtsust ja kasulikkust ning nende kohta võib tuua järgmised näited:

- a) kultuuri- ja loomesektori arvepidamine, mis näitab kultuuri- ja loomesektori majanduslikku tähtsust;
- b) hariduse arvepidamine, mis näitab hariduse pakkumise, kasutamise ja rahastamise majanduslikku tähtsust;
- c) energiaalane arvepidamine, mis näitab eri energialiikide majanduslikku tähtsust ja seost impordi, ekspordi ning riigilõivude ja -toetustega;
- d) kalanduse ja metsanduse arvepidamine, mis näitab nende majanduslikku tähtsust riigile ja piirkondadele;
- e) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arvepidamine, mis näitab peamiste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia toodete pakkumist ja kasutamist ning nende tootjaid;
- f) valitsemissektori kulutuste kaudu tulude ümberjaotamise konto, mis näitab, milline sissetulekurühm saab kasu riiklikest kulutustest haridusele, tervishoiule, kultuurile ja eluasemele;
- g) elamute arvepidamine, mis näitab elamute majanduslikku tähtsust riigile ja piirkondadele;
- h) ohutusala arvepidamine, mis näitab riiklike ja erasektori kulutusi ohutusele;
- i) spordialane arvepidamine, mis näitab spordi majanduslikku tähtsust;
- j) veealane arvepidamine, mis näitab loodusliku veesüsteemi ja majanduse seost riiklikul ning vesikonna tasandil.

22.08 Suur osa satelliitarvepidamise kontodest on funktsioonipõhised. Käesolevas peatükis kirjeldatakse mitmesuguseid funktsioonipõhiseid liigitusi.

- 22.09 Satelliitarvepidamiste mitmekesisus näitab, et rahvamajanduse arvepidamine on igasuguse statistika tugiraamistikuks. Samuti näitavad need standardse raamistiku eelseid ja puudusi. Kohaldades standardse raamistiku mõisteid, liigitust ja esitust (näiteks pakkumise ja kasutamise tabelid) paljudele teemadele, tuleb esile satelliitarvepidamise paindlikkus ja asjakohasus nende teemade puhul. Samal ajal näitavad lisandused, ümberkorraldused ja mõistelised muudatused standardse raamistiku puudusi kõnealuste teemade uurimisel. Näiteks laiendab keskkonna arvepidamine standardset raamistiku, et võtta arvesse keskkonna välismõju, ning kodumajapidamiste tootmise arvepidamine laiendab tootmise mõiste piire, et hõlmata tasustamata majapidamisteenused. Sel viisil näitavad need, et standardse raamistiku toote, sissetuleku ja tarbimise mõisted ei ole täielikud heaolu näitajad.
- 22.10 Satelliitarvepidamise suurimad eelised on muu hulgas järgmised:
- see põhineb selgetel määratlustel;
  - kohaldatakse süstemaatilist arvepidamist. Näideteks on kogusumma jagamine mitme mõõtmega vahel, näiteks kaupade ja teenuste pakkumine ja kasutamine toodete ja tegevusalade kaupa, või teenuste puhul jaotus selle järgi, kes teenuse toodab, selle eest maksab või sellest kasu saab; süstemaatiline varade seisu ja voogude alane arvepidamine ning järjepidev rahalistes väärtustes ja mitterahalistes ühikutes koostatav arvepidamine. Süstemaatilist arvepidamist iseloomustab järjepidevus ja ühtsus. See võimaldab ka raamatupidamise analüüsi, mis põhinevad osadeks lahutamisel ja mille puhul muutusi kogusummas selgitatakse osade muutuste kaudu, muutust väärtuses selgitatakse muutuste kaudu mahus ja hinnas ning muutusi varades selgitatakse vastavate voogude ning konstantse suhte kaudu, mida kasutatakse sisend-väljundanalüüsis. Selliseid raamatupidamise analüüsi võib täiendada modelleerimisega, mille puhul võetakse arvesse majanduskäitumist;
  - seotus rahvamajanduse arvepidamise põhimõistetega. Näitena võib tuua sellised konkreetsete varade seisude ja voogude mõisted nagu tootmine, hüvitised töötajatele, maksud, sotsiaaltoetused ja kapitalimahutus; tegevusalade ja institutsionaalsete sektorite põhises liigituses kasutatavad mõisted, näiteks tegevusalade puhul põllumajandus ja töötlev tööstus või sektorite puhul valitsemissektor, ning sellised peamised tasakaalustavad kirjed nagu lisandväärtus, sisemajanduse produkt, kasutatav tulu ja netoväärtus. Need rahvamajanduse arvepidamise põhimõisted on kogu maailmas hästi välja kujunenud, stabiilsed ja nende hindamine on suhteliselt vaba poliitilisest survest;
  - seotus rahvamajanduse arvepidamisega; see on kergesti kättesaadav, võrreldav ajas, koostatud ühtsete rahvusvaheliste standardite kohaselt ning aitab siduda satelliitarvepidamise näitajaid rahvamajanduse ja selle peamiste komponentide, nagu majanduskasvu ja riigi rahandusega.

Funktsioonipõhised klassifikaatorid

- 22.11 Funktsioonipõhistes klassifikaatorites liigitatakse kulud sektorite ja kulutuste eesmärkide kaupa. Need selgitavad tarbijate, valitsuse, kasumitaotluseta institutsioonide ja tootjate käitumist.
- 22.12 ESAs kasutatakse järgmist nelja funktsioonipõhist klassifikaatorit:
- individuaalse tarbimise klassifikaator (COICOP);
  - valitsemisfunktsioonide klassifikaator (COFOG);
  - kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide ülesannete klassifikaator (COPNI);
  - otstarbepõhine tootmiskulude klassifikaator (COPP).
- 22.13 COICOPis eristatakse 14 peamist rühma:
- toit ja alkoholita joogid;
  - alkoholjoogid, tubakatooted ja narkootikumid;
  - rõivad ja jalatsid;

- d) eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus;
- e) sisustus, kodutarbed ja igapäevane koduhooldus;
- f) tervishoid;
- g) transport;
- h) side;
- i) vaba aeg ja kultuur;
- j) haridus;
- k) restoranid ja hotellid;
- l) mitmesugused kaubad ja teenused;
- m) kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide individuaalsed tarbimiskulutused ning
- n) valitsemissektori individuaalsed tarbimiskulutused.

Esimesed 12 rühma kokku moodustavad kodumajapidamiste individuaalsed tarbimiskulutused. Viimase kahe rühmaga määratakse kindlaks kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide ja valitsemissektori individuaalsed tarbimiskulutused, st nende mitterahalised sotsiaalsiirded. Kõik 14 rühma kokku näitavad kodumajapidamiste tegelikku lõpptarbimist.

- 22.14 Kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide ja valitsemissektori individuaalsed tarbimiskulutused jagatakse viide üldisesse alamrühma, mis kajastavad peamisi poliitikavaldkondi: eluase, tervishoid, vaba aeg ja kultuur, haridus ja sotsiaalkaitse. Need on ka COICOPi funktsioonid kodumajapidamiste individuaalsete tarbimiskulutuste puhul; sotsiaalkaitse on 12. rühma (mitmesugused kaubad ja teenused) alamrühm. Selle tulemusena näitab COICOP ka nende viie alamrühma puhul kodumajapidamiste, valitsemissektori ning kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide rolli. Näiteks näitab see valitsemissektori rolli eluaseme, tervishoiu ja hariduse tagamisel.
- 22.15 COICOPil on ka muid olulisi kasutusvõimalusi, näiteks võib alamrühmi kasutada selleks, et näidata kodumajapidamiste kulutusi kestvuskaupadele. Kodumajapidamiste eelarve uuringute puhul kasutatakse sageli COICOPil põhinevat liigitussüsteemi, et koguda teavet kodumajapidamiste kulutuste kohta. Seejärel võib selle jaotada toodete vahel pakkumise ja kasutamise tabeli jaoks.
- 22.16 Valitsemisfunktsioonide klassifikaator (COFOG) on peamine vahend riigi rahanduse kirjeldamiseks ja analüüsimiseks. Eristatakse kümme peamist rühma:
- a) üldised avalikud teenused;
  - b) riigikaitse;
  - c) avalik kord ja julgeolek;
  - d) majandus;
  - e) keskkonnakaitse
  - f) elamu- ja kommunaalmajandus;
  - g) tervishoid;
  - h) vaba aeg, kultuur ja religioon;
  - i) haridus ning
  - j) sotsiaalkaitse.

Klassifikaatorit võib kasutada valitsuse individuaalsete ja kollektiivsete tarbimiskulutuste liigitamiseks. See selgitab siiski ka muud liiki kulutuste, nagu subsidiimide, investeringutoetuste ja rahalise sotsiaalabi rolli poliitiliste eesmärkide saavutamisel.

22.17 Kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta eraõiguslike organisatsioonide kulutuste kirjeldamiseks ja analüüsimiseks kasutatakse COPNI. Eristatakse üheksat peamist rühma:

- a) eluase;
- b) tervishoid;
- c) vaba aeg ja kultuur;
- d) haridus;
- e) sotsiaalkaitse;
- f) religioon;
- g) erakonnad, töö- ja kutseorganisatsioonid;
- h) keskkonnakaitse ning
- i) mujal klassifitseerimata teenused.

22.18 Tootjate käitumise kirjeldamiseks ja analüüsimiseks saab kasutada COPPi. Eristatakse kuut peamist rühma:

- a) kulutused infrastruktuurile;
- b) kulutused uurimis- ja arendustegevusele;
- c) kulutused keskkonnakaitsele;
- d) kulutused turundusele;
- e) kulutused inimressursside arendamisele;
- f) kulutused jooksvatele tootmisprogrammidele, haldusele ja juhtimisele.

Koos tehingute kaupa esitatud teabega võib COPP pakkuda teavet äriteenuste allhankimise kohta (s.o abitegevuste asendamine, ostes vastavad teenused, nagu koristamine, toilustamine, transport ja teadustegevus, teistelt tootjalt).

22.19 COFOG ja COPP näitavad valitsemissektori ja tootjate kulutusi keskkonnakaitsele. Seda teavet kasutatakse majanduskasvu ja keskkonna vahelise koostoime kirjeldamiseks ja analüüsimiseks.

22.20 Teatavaid kulutusi, nagu lõpp- ja vahetarbimiskulutused, võib klassifitseerida funktsioonide ja tooterühmade kaupa. Tooterühmade kaupa klassifitseerimine näitab, millised tooted on hõlmatud, ja sellega kirjeldatakse eri tootmisprotsesse ning nende seoseid toodete pakkumise ja kasutamise. See liigitus erineb funktsioonipõhistest klassifikaatoritest selle poolest, et

- a) kulutused eri toodetele võivad täita ühte funktsiooni;
- b) kulutused ühele tootele võivad täita eri funktsioone;
- c) teatavad kulutused ei ole tehingud toodetega, kuid võivad olla väga olulised funktsioonipõhise klassifitseerimise seisukohast, nt subsidiimid ja rahalised sotsiaalkindlustushüvitised valitsemissektori kulutuste klassifitseerimise korral.

SATELLIITARVEPIDAMISE PEAMISED TUNNUSJOONED

Funktsioonipõhine satelliitarvepidamine

- 22.21 Funktsioonipõhises satelliitarvepidamises keskendutakse majanduse kirjeldamisele ja analüüsimisele teatava funktsiooni, nagu keskkonna, tervishoiu või teadus- ja arendustegevuse seisukohast. Iga funktsiooni puhul pakutakse süstemaatilist arvepidamise raamistikku. See ei anna ülevaadet kogu rahvamajandusest, vaid keskendub sellele, mis on funktsiooni puhul asjakohane. Selleks näidatakse seal üksikasju, mis ei ole nähtavad standardses koondraamistikus, korraldatakse ümber ja lisatakse teavet mitterahaliste voogude ja vara seisude kohta, jäetakse kõrvale see, mis on konkreetse funktsiooni puhul ebaoluline, ja määratakse põhimõistetena kindlaks funktsioonipõhised koondnäitajad.
- 22.22 Standardne raamistik on oma laadilt peamiselt institutsionaalne. Funktsioonipõhine satelliitkonto võib ühendada funktsioonipõhise lähenemisviisi tegevus- ja tooteanalüüsiga. Selline kombineeritud lähenemisviis on kasulik paljude valdkondade puhul, nagu kultuur, sport, haridus, tervishoid, sotsiaalkaitse, turism, keskkonnakaitse, teadus- ja arendustegevus, arenguabi, transport, ohutus ja elamumajandus. Enamik neist valdkondadest on seotud teenustega ning hõlmavad üldiselt mitmeid tegevusi ja vastavad paljudel juhtudel teemadele, mis on seotud majanduskasvu või sotsiaalküsimustega.
- 22.23 Põhimõiste funktsioonipõhises satelliitarvepidamises on riiklikud kulutused konkreetsele funktsioonile, nagu on näidatud tabelis 22.2. See põhimõiste on kasulik ka selleks, et määrata kindlaks funktsioonipõhise satelliitkonto katvus.
- 22.24 Funktsiooni kasutamise analüüsimine tähendab selliste küsimuste esitamist nagu: „Kui palju ressursse eraldatakse haridusele, transpordile, turismile, keskkonnakaitsele ja andmetötlusele?” Sellistele küsimustele vastamiseks tuleb otsustada,
- millised tooted on asjaomase valdkonna puhul olulised. Rahvamajanduse kulutused sisaldavad nii nende toodete jooksvat kasutamist kui ka kapitalimahutust neisse toodetesse;
  - milliste tegevuste puhul kirjendatakse kapitali;
  - millised siirded on selle valdkonna puhul asjakohased.

Tabel 22.2. Rahvamajanduse kulutused funktsioonile või tootele

	Aastased andmearad
Valitud toodete tegelik lõpptarbimine	
Turupõhised tooted	
Turuvälised tooted	
Individuaalne	
Kollektiivne	
Vahetarbimine	
Tegelik tarbimine	
Sisetarbimine	
Kapitali kogumahutus	
valitud toodete puhul	
Muu	
Valitud jooksvad siirded	
Valitud kapitalisiirded	
Välismaailma rahastatavate residentist üksuste kasutamine	
Rahvamajanduse kulutused	

Tabel 22.3. Iseloomulike ja seonduvate toodete pakkumine

	Toodang tegevusalade kaupa				Muud tootjad			Kokku	Import	Kogupakkumine alushindades	Kasumi- ja transpordimarginaalid	Tootemaksud	Tootesubsiidiumid	Kogupakkumine ostuhindades
	Iseloomulikud tootjad													
	Põhitoode	Kõrvaltoode	Abitoode	Kokku	Põhitootja	Kõrvaltootja	Abitootja							
Iseloomulikud tooted														
1.														
2.														
...														
Seonduvad tooted														
1.														
2.														
....														
Muud tooted														
Kokku														

Tabel 22.4. Iseloomulike ja seonduvate toodete kasutamine

	Tootiskulud tegevusalade kaupa				Muud tootjad			Kokku	Eksport	Lõpptarbimine			Kokku	Kapitali kogumahu- tus	Kogukasuta- mine ostu- hindades
	Iseloomulikud tootjad				Põhitootja					Kodumaja- pidamised	Valitsemis- sektor	KTKTid			
	Põhitoode	Kõrvaltoode	Abitoode	Kokku	Põhitootja	Kõrvaltootja	Abitootja			Kollektiivne	Individuaalne				
Iseloomulikud tooted															
1.															
2.															
...															
Seonduvad tooted															
1.															
2.															
....															
Muud tooted															
Kokku															
Hüvitised töötajatele															
Muud neto-tootismaksud															
Põhivara kulum															
Konkreetsed tooted (iseloo- mulikud või seonduvad)															
Muu															
Tegevuse netoülejääk															
Kokku															
Lisateave															
Tööjõusisendid															
Kapitali kogumahu- tus põhivarasse															
Konkreetsed tooted															
Muu															
Põhivara netoseis															
Konkreetsed tooted															
Muu															

- 22.25 Sõltuvalt valdkonnast rõhutatakse satelliitkonto struktuuris järgmist:
- a) konkreetsete kaupade ja teenuste, näiteks teadus- ja arendustegevuse, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia või transpordi tootmise ja kasutamise üksikasjalikku analüüsi;
  - b) siirete, näiteks sotsiaalkaitse jaoks ette nähtud siirete üksikasjalikku analüüsi;
  - c) tootmist, kasutamist ja siirdeid võrdselt, näiteks hariduse ja tervishoiu puhul;
  - d) kasutamist üldiselt sellistes valdkondades nagu turism ja keskkonnakaitse;
  - e) sotsiaalkaitse ja tervishoiu rahastamist valitsemissektori ning kasumitaotluseta institutsioonide poolt.
- 22.26 Eristada võib kahte liiki tooteid: iseloomulikud ja seonduvad tooted. Esimene rühm hõlmab tooteid, mis on tüüpilised uuritavale valdkonnale. Selliste toodete puhul võib satelliitarvepidamine näidata, kuidas neid tooteid toodetakse, millised tootjad on tootmisega seotud, millist tööjõudu ja põhivara kasutatakse ning kui tõhus on tootmisprotsess. Näiteks tervishoiu puhul on iseloomulikud tooted tervishoiu-, avaliku halduse, haridus- ning teadus- ja arendustegevuse teenused tervishoiu valdkonnas.
- 22.27 Seonduvad tooted on asjakohased teatava funktsiooni puhul, kuid need ei ole tüüpilised kas oma olemuse tõttu või seetõttu, et need on klassifitseeritud laiemas tootekategooria alla. Näiteks on tervishoiu puhul seonduvaks teenuseks patsientide transport. Seonduvad tooted on näiteks farmaatsia- ja muud meditsiinitooted, nt prillid. Nende toodete puhul ei näita satelliitkonto tootmise iseärasusi. Täpne piir iseloomulike ja seonduvate toodete vahel sõltub riigi majanduslikust korraldusest ja satelliitkonto eesmärgist.
- 22.28 Mõnda teenust võidakse kajastada kahel või enamal satelliitkontol. Näiteks on tervishoiuteenustega seotud teadustegevus kõrgharidusasutuses asjaomane toode teadus- ja arendustegevuse ning hariduse ja tervishoiu satelliitarvepidamises. See tähendab ka seda, et riiklikud kulutused võivad mitme funktsiooni puhul osaliselt kattuda; selliste kulutuste lihtne kokkuliitmine, et saada kogusumma osakaal SKPst, võib tähendada topeltarvestust.
- 22.29 Satelliitarvepidamises kasutatavad mõisted võivad erineda standardse raamistiku mõistetest. Näiteks võib vaba-tahtlik töö olla lisatud hariduse ja tervishoiu satelliitarvepidamisse. Transpordi satelliitarvepidamise puhul võivad transpordiga seotud abiteenused olla näidatud eraldi. Arenguabi satelliitarvepidamise puhul arvestatakse soodustingimustel antud laene. Turuhinnast madalamast intressimäärast tulenevad tulud või kulud kirjendatakse kaudsete siiretena.
- 22.30 Sotsiaalkaitse ja arenguabi satelliitarvepidamises on konkreetsed siirded riiklike kulutuste kõige olulisemad komponendid. Muudes valdkondades, nagu haridus ja tervishoid, on valdav osa peamiselt mitterahalistest siiretest kasutajate ostude rahastamise vahendiks. See tähendab, et need on juba lisatud lõpp- ja vahetarbimise ning kapitalimahutuse kulutuste hulka ning neid ei tohiks kirjendada topelt. See ei kehti siiski kõigi siirete kohta, nt tudengitele ette nähtud stipendiume võidakse lisaks õppemaksu tasumisele ja õpikute ostmisele kasutada mitmesuguste muude kulutuste rahastamiseks; järelejäänud osa tuleks seega kirjendada satelliitkontol siiretena.
- 22.31 Funktsioonipõhine satelliitkonto võib anda ülevaate kasutajatest või hüvitise saajatest. Kasutajate ja hüvitise saajate liigitamine võib põhineda institutsionaalsete sektorite ja tootjate liigitusel, nt turutootja või turuvälise tootja, valitsemissektor kollektiivse tarbijana, kodumajapidamised tarbijatena ja välismaailm. Eristada võib mitmeid alamrühmasid, nt tegevusalade kaupa ja institutsionaalsete allsektorite kaupa.
- 22.32 Paljude satelliitarvepidamise kontode puhul on kodumajapidamised või üksikisikud kõige olulisem kasutajate ja hüvitise saajate liik. Sotsiaalpoliitika ja analüüsid eeldavad kodumajapidamiste täiendavat jaotust. Vastavalt eri otstarvetele võib kasutada mitmesuguseid kriteeriume, nagu sissetulek, vanus, sugu, asukoht jne. Poliitikakujundamise ja analüüsime eesmärgil on vaja teada igasse rühma kuuluvate inimeste arvu, et arvutada välja keskmine tarbimine või siire või nende inimeste arv, kes ei saa hüvitist.

Konkreetsed sektori arvepidamine

- 22.33 Konkreetse sektori arvepidamise kaudu on võimalik saada ülevaate teatavast tegevusalast või tootest, ümberrühmitatud eri tegevusaladest või toodetest, ühest allsektorist või ümberrühmitatud eri allsektoritest. Eristada võib kolme liiki konkreetse sektori arvepidamist:
- a) tegevusalade või toodetega seotud arvepidamine;
  - b) institutsionaalsete sektoritega seotud arvepidamine;

c) mõlemat eelnimetatud arvepidamise liiki ühendav arvepidamine.

Tegevusalade või toodetega seotud konkreetse sektori arvepidamise näideteks on põllumajanduse, kalanduse ja metsanduse, turismi, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, energiaalane, transpordi, elamute ja loomesektori arvepidamine.

Institutsionaalsete sektoritega seotud konkreetse sektori arvepidamise näideteks on riigi rahanduse statistika, monetaar- ja finantsstatistika, maksebilanss, avaliku sektori arvepidamine, kasumitaotluseta institutsioonide arvepidamine, kodumajapidamiste arvepidamine ning ettevõtete tegevuse arvepidamine. Maksutulu statistikat võib pidada riigi rahanduse statistikat täiendavateks tabeliteks.

- 22.34 Konkreetse sektori arvepidamine võib keskenduda ka majandustegevuse integreeritud analüüsile ühe või enama institutsionaalse sektori piires. Näiteks võib koostada mittefinantsettevõtete allsektorite arvepidamise, rühmitades need nende põhitegevusala järgi. Analüüs võib hõlmata kogu majandusprotsessi alates tootmisest kuni akumulaatsioonini. Seda võib teha süstemaatiliselt majanduse tegevusalade klassifikaatori küllaltki koondatud tasandil. Analüüsida võib ka teatavaid tegevusalasid, mis on riigi jaoks eriti olulised. Samamoodi võib analüüsida kodumajapidamiste tootmistegevust, vähemalt kuni ettevõtlustulu arvestamiseni. Samuti võib olla kasulik tõsta esile tegevusi, millel on ülekaalukas roll majanduse välistehingutes. Nende põhitegevuste hulka võivad kuuluda naftasektor, pangandus, mäetööstus, konkreetsete põllukultuuride, toiduainete ja jookide (nagu kohv), lillede, veini ja viski või turismiga seotud tegevus. Neil võib olla rahvamajanduses väga tähtis roll, sest nad moodustavad olulise osa ekspordist, tööhõivest, välisvaluutavarast ning valitsemissektori vahenditest. Põhisektorite hulka võivad kuuluda ka sotsiaal-majandusliku poliitika seisukohast eritähelepanu vääriavad sektorid. Näiteks põllumajandustegevused, mis saavad subsidiume ning muid siirdeid keskvalitsuselt, kohalikult omavalitsuselt või Euroopa tasandil või mida kaitstakse oluliste imporditollidega.
- 22.35 Esimene samm konkreetse sektori arvepidamise koostamisel on määrata kindlaks põhitegevused ja neile vastavad tooted. Selleks võib olla vajalik rahvusvahelises majanduse tegevusalade klassifikaatoris (ISIC) või vastavas riiklikus klassifikaatoris esitatud alajaotuste ühendamine. Põhisektorite laiendamine sõltub majanduslikest asjaoludest ning poliitika ja analüüsi nõuetest.
- 22.36 Põhitoodete jaoks luuakse kauba- ja teenusekonto, mis näitab nende toodete ressursse ja kasutamist. Põhitegevusalade jaoks luuakse tootmiskonto ja tulude moodustamise konto. Põhitegevusalade ja -toodete puhul kasutatakse üksikasjalikke klassifikaatoreid, et täielikult mõista majandusprotsessi ja väärtuse hindamise protseduuri asjaomases valdkonnas. Üldiselt on tegemist turu- ja administratiivsete hindade kombinatsiooniga ning maksude ja subsidiumide kompleksse süsteemiga.
- 22.37 Põhitooted ja -tegevusalasid võib analüüsida pakkumise ja kasutamise tabelite kontekstis, nagu on näidatud tabelites 22.5 ja 22.6. Põhitegevusalad on esitatud üksikasjalikult veergudes ning muud tegevusalad võivad olla kokku liidetud. Ridades on põhitooded esitatud samamoodi üksikasjalikult ning muud tooted kokku liidetud. Kasutamise tabeli alumised read näitavad tööjõuisendit, kapitali kogumahutust põhivarasse ja põhivara seis. Kui põhitegevust teostavad väga erinevat tüüpi tootjad, nagu väiketalunikud ja suured istandused, mida omavad ja käitavad ettevõtted, eristatakse kahte tootjarühma, kuna neil on erinevad kulustruktuurid ja käitumine.
- 22.38 Põhisektori jaoks koostatakse kontode kogum. Selleks peab põhisektor olema piiratud. Nafta- ja mäetööstuse puhul koosneb põhisektor üldiselt piiratud arvust suurettevõtetest. Kõik nende tehingud on hõlmatud isegi siis, kui neil on kõrvaltegevusalad. Põhisektori puhul võib olla väga oluline ka riigi-, välismaise ja eraettevõtte eristamine. Integreeritud analüüsi tegemiseks tuleb iga seotud suurettevõtte majandusarvestust hoolikalt uurida. Osaliselt võivad kaevandamist teostada väikeettevõtted või juriidilise isiku õigusteta üksused. Need üksused peavad kuuluma põhisektori alla, isegi kui tuleb tugineda osalisele teabele, mis on saadud statistiliste vaatluste või administratiivandmete põhjal.
- 22.39 Paljudel juhtudel on valitsemissektoril seoses põhitegevusaladega oluline roll kas maksude ja omanditulu, reguleeriva tegevuse või subsidiumide kaudu. Seega on põhisektori ning valitsemissektori vaheliste tehingute üksikasjalik uurimine oluline. Tehingute klassifitseerimist võib laiendada, et määrata kindlaks põhitegevusega seotud vood, sealhulgas vastavad tootemaksud. Need vood laekuvad lisaks üldeelarvele mitmetesse valitsusasutustesse, nt eriotstarbelised ministriumid, ülikoolid, fondid ja erikontod. Analüüsimiseks võib olla kasulik näidata, kuidas on valitsemissektor neid rahalisi vahendeid kasutanud. Selleks on vaja analüüsida valitsemissektori vastavaid kulutusi kuluartiklite kaupa.

Tabel 22.5. Põhitegevusalade ja -toodete pakkumise tabel

	Toodang tegevusalade kaupa			Muud tootjad	Kokku	Import	Kogupakkumine alushindades	Kasumi- ja transpordimarginaalid	Tootemaksud	Tootesubsiidiumid	Kogupakkumine ostuhindades
	1	2	...								
Põhitooted											
1.											
2.											
...											
Muud tooted											
Kokku											

Tabel 22.6. Põhitegevusalade ja -toodete kasutamise tabel

	Tootmiskulud tegevusalade kaupa				Muud tootjad	Kokku	Eksport	Lõpptarbimine			Kokku	Kapitali kogumahutus	Kogukasutamine ostuhindades
	Põhitegevusalad							Kodumajapidamised	Valitsemisector	KTKTid			
	1	2	...	Kokku									
Iseloomulikud tooted													
1.													
2.													
...													
Muud tooted													
Kokku													
Hüvitised töötajatele													
Muud neto-tootmismaksud													
Põhivara kulum													
Tegevuse netoülejääk													
Kokku													
Lisateave													
Tööjõusisendid													
Kapitali kogumahutus põhivarasse													
Põhivara netoseis													

- 22.40 Kui põhitegevused on seotud taastumatute loodusvaradega, nagu maavarade varud, kirjendatakse põhisektori arvepidamises kõnealuste ressursside muutused, mis tulenevad uutest leidudest ja loodusvarade kahanemisest, vara muude mahumuutuste kontole ning nendega seotud kapitalikasum ja -kahjum ümberhindluskontole. Need andmed on olulised tegevusala majandustulemuste hindamisel. Üldisemas plaanis võib põhisektori arvepidamist laiendada keskkonna arvepidamisele.
- 22.41 Põhisektori arvepidamise võib esitada majanduse integreeritud kontode raames. Põhisektorite jaoks luuakse veerg või veergude rühm ning muud veerud nimetatakse vajaduse korral ümber, nagu „muud mittefinantsettevõtted” või „muud kodumajapidamised”. See võimaldab näha põhisektori ja muude sektorite tehingute ja tasakaalustavate kirjete osakaalu. Selliste tabelite konkreetne vorm sõltub taotletavatest eesmärkidest. Lisaks võib täiendavates tabelites näidata kellelt-kellele-seost põhisektori ja muude sektorite, sh välismaailma vahel.

Mitterahaliste andmete kaasamine

- 22.42 Paljude satelliitarvepidamiste üks peamine tunnusjoon on mitterahaliste andmete kaasamine, nagu andmed CO₂-heite kohta tegevusalade kaupa keskkonna arvepidamises või ravikuuride arv raviliigiti tervishoiu arvepidamises. Selliste mitterahaliste andmete sidumine rahaliste andmetega võib anda tulemuseks olulisi suhtarve, nt CO₂-heide lisandväärtuse miljardi euro kohta või kulu ravikuuri kohta. Tabelis 22.7 on esitatud suur hulk näiteid.

Täiendavad üksikasjad ja mõisted

- 22.43 Satelliitarvepidamiste kaks peamist tunnusjoont on veel täiendavad üksikasjad ja mõisted. Suur hulk näiteid on esitatud tabelites 22.8 ja 22.9.

Tabel 22.7. Näited mitterahaliste andmete kohta satelliitarvepidamises

Satelliitarvepidamine	Näited mitterahaliste andmete kohta	Rahaliste ja mitterahaliste andmete suhe?
Hariduse arvepidamine	Õpilaste ja üliõpilaste arv	Kulud ja tasud õpilase/üliõpilase kohta
	Õpetajate arv	Töötajatele makstavad hüvitised õpetaja kohta
Keskkonna arvepidamine	Naftaekvivalendi tonnid	Naftabarreli hind
	CO ₂ -heide tegevusalade kaupa	CO ₂ -heide tegevusalade kaupa lisandväärtuse miljardi euro kohta
Riigi rahandus	Tööhõive valitsemissektoris	Töötajatele makstavad hüvitised töötaja kohta
	Sotsiaalhüvitiste arv	Keskmine sotsiaalhüvitis
Tervishoiu arvepidamine	Ravikuuride/patsientide arv raviliigi kaupa	Kulud ravikuuri/patsiendi kohta
Kodumajapidamiste toodangu arvepidamine	Ajakasutus kodumajapidamiste tootmises	Ajakasutuse alternatiivkulu
Tööjõu arvepidamine	Tööhõive (töötatud tunnid täistööaja ekvivalendi kohta) tegevusalade kaupa	Töötajatele makstavad hüvitised töötatud tunni / täistööaja ekvivalendi kohta
	Töökohtade arv	
Tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine	Tööjõusisend tegevusalade kaupa	Tööjõu tootlikkus tegevusalade kaupa
Teadus- ja arendustegevuse arvepidamine	Väljaantud patentide arv	
	Tööhõive teadus- ja arendustegevuse sektoris	Töötajatele makstavad hüvitised töötaja kohta
Ohutusala arvepidamine	Vangide arv	Kulud vangi kohta
Sot siaalkaitse arvepidamine	Sotsiaalhüvitiste arv, nt pensionisaajate arv	Keskmine sotsiaalhüvitiste skeem (liigi) kaupa
Turismi arvepidamine	Turistide arv	Kulud turisti kohta

Tabel 22.8. Näited täiendavate üksikasjade kohta eri satelliitarvepidamistes

Satelliitarvepidamine	Täiendavad üksikasjad
Põllumajanduse arvepidamine	Rohkem üksikasju eri põllumajandustoodete tootmise kohta
Keskkonna arvepidamine	Rohkem üksikasju loodusvarade varude seisu ja voogude kohta Rohkem üksikasju keskkonnakaitse kulude kohta
Tervishoiu arvepidamine	Tervishoiuteenuste üksikasjalik jaotus
Kodumajapidamiste toodangu arvepidamine	Kodumajapidamiste toodangu jaotus põhifunktsiooni kaupa (nt eluase, toit, hooldus)
Üksikisiku sissetuleku ja vara arvepidamine	Teave üksikisiku sissetuleku ja vara ümber jaot use kohta
Tööjõu arvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks	Hüvitised töötajate ja tööhõive vanuse, soo ja haridustaseme järgi
Sotsiaalkaitse arvepidamine	Tulud ja kulud individuaalsete sotsiaalkaitseskeemide kaupa ja skeemide rühmitamine
Maksutulu tabelid	Palju üksikasjalikumalt liigendatud maksutulu

Tabel 22.9. Näited täiendavate mõistete kohta eri satelliitarvepidamistes

Satelliitarvepidamine	Täiendavad mõisted
Põllumajanduse arvepidamine	Põllumajandustulu kolm näitajat
Keskkonna arvepidamine	Keskkonnamaksud
Riigi rahandus	Valitsemissektori tulud ja kulud
Mittevaadeldava majanduse arvepidamine	Mittevaadeldav majandus
Tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine	Täistootlus
Sot siaalkaitse arvepidamine	Vanadushüvitise kogukulud
Maksutulu tabelid	Maksutulu kokku vastavalt mitmetele alternatiivsetele määratlustele

Erinevused põhimõistetes

22.44 Satelliitarvepidamises ei kasutata üldiselt erinevaid põhimõisteid. Suhteliselt väike erinevus on see, et mitme satelliitarvepidamise konto puhul ei käsitata teatavaid teenuseid abiteenusena, nt transpordi satelliitarvepidamises ei käsitata transporditeenust abiteenusena. Mõne satelliitarvepidamise konto puhul võib siiski olla vajalik põhimõisteid oluliselt muuta, nt keskkonna arvepidamises võib sisemajanduse produkti korrigeerida loodusvarade kahanemise võrra. Näited on esitatud tabelis 22.10.

Modelleerimise kasutamine ja katsetulemuste kaasamine

22.45 Mõnda satelliitarvepidamise kontot võib iseloomustada katsetulemuste kaasamine või modelleerimise kasutamine; satelliitarvepidamise arvanded on vähem usaldusväärsed kui põhiarvepidamises esitatud andmed. Põhjarvepidamise koostamine tähendab siiski ka ökonomeetriliste või matemaatiliste mudelite kasutamist ning katsetulemuste kaasamist. Seega ei ole see oluline erinevus põhjarvepidamise ja satelliitarvepidamise vahel. Neid aspekte on näidete varal kirjeldatud tabelis 22.11.

Tabel 22.10. Näited erinevate põhimõistete kohta satelliitarvepidamises

Satelliitarvepidamine	Erinevused põhimõistetes
Keskkonna arvepidamine	Sisemajanduse produkti korrigeerimine loodusvarade kahanemise, keskkonnanahkjude vältimisega seotud kulude ja keskkonnaseisundi halvenemise võrra
Tervishoiu arvepidamine	Töötervishoid ei ole abiteenus

Satelliitarvepidamine	Erinevused põhimõistetes
Kodumajapidamiste tootmise arvepidamine	Kodumajapidamiste tasustamata ja vabatahtlikud teenused jäävad tootmise piiridesse
Laiendatud arvepidamine	Arvepidamine sisaldab oluliselt laiemaid tootmise ja kapitalimahut use mõisteid (nt inimkapital ja kestvuskaubad)
Täiendav pensionitabel	Rahastamata määratud väljamaksega pensioniskeemide hüvitisi käsitatakse kohustuste ja varadena
Transpordi arvepidamine	Transporditeenused ei kuulu abiteenuste alla

Tabel 22.11. Näited ökonomeetriliste või matemaatiliste mudelite kasutamise kohta standardse raamistiku ja satelliitarvepidamise koostamisel

Standardne raamistik	<p>Finants- või mittetoodetud varade väärt use hindamine eeldatava tulevase tulu ja kulu nüüdispuhasväärtusena</p> <p>Kodumajapidamiste uuringute korrigeerimine vastuste puudumise korral regressioonanalüüsi abil</p> <p>Põhivara netoseisu ja põhivara kulumi hindamine jooksva inventuuri meetodil, eeldatava majandusliku eluea ja kulumi matemaatiliste funktsioonide abil</p> <p>Omanik-kasutaja elamumajandusteenuste väärtuse hindamine eluruumide andmete, tururendi ja regressioonanalüüsi abil</p> <p>Hooajaliste korrigeerimiste hindamine matemaatilise mudeli abil</p> <p>Hedoonilise hinna muutuste hindamine matemaatilise mudeli abil</p>
Satelliitarvepidamine	
Keskkonna arvepidamine	Loodusvarade kahanemise ja keskkonna halvenemise väärtuse hindamine
Kodumajapidamiste toodangu arvepidamine	Tasustamata kodumajapidamisteenuste väärtuse hindamine
Mittevaadeldava majanduse arvepidamine	Igasuguse mittevaadeldava tegevuse väärtuse katseline hindamine
Tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine	Kapitalisendi mahu hindamine, kasutades iga liiki vara puhul vanuse-tõhususe-funktsiooni
Täiendav pensionitabel	Pensioniõiguste hindamine, kasutades kõikvõimalikke aktuaarseid eeldusi seoses demograafia, diskontomäära ja palgakasvuga

Katsetulemuste tabel teadus- ja arendustegevuse kulutuste käsitamise kohta kapitalimahutusena

Satelliitarvepidamise loomine ja koostamine

22.46 Satelliitkonto loomine ja koostamine koosneb neljast etapist:

- eesmärkide, kasutusviiside ja nõuete kindlaksmääramine;
- kõigi asjakohaste andmete valimine rahvamajanduse arvepidamisest;
- asjakohase lisateabe valimine, nt andmete valimine mitmesugusest eristatistikast või administratiivandmete allikatest;
- mõlema mõiste- ja andmekogu ühendamine üheks tabelite ja kontode kogumiks.

22.47 Satelliitarvepidamise esmakordne loomine ja koostamine annab sageli ootamatuid tulemusi kõigis neljas etapis. Seega on satelliitarvepidamise väljatöötamine oma olemuselt lõpetamata protsess. Üksnes pärast kogemuste omandamist satelliitarvepidamise koostamisel ja kasutamisel ning vajalike muudatuste tegemist võib see muutuda katsetabelite kogust küpseks statistikatooteks.

22.48 Rahvamajanduse arvepidamisest asjakohaste andmete valimisel võib eristada kolme aspekti: rahvamajanduse arvepidamise rahvusvahelised mõisted, riigi rahvamajanduse arvepidamise statistikas kasutatavad mõisted ning rahvamajanduse arvepidamise statistika usaldusväärsus.

- 22.49 Kui satelliitkonto loomisel ja koostamisel kasutatakse standardse raamistiku mõistete teatavaks otstarbeks, ilmnevad sageli teatavad iseärasused. Konkreetse otstarbe seisukohast võivad need olla kasulikud, kuid neil võib olla ka ettenägematuid puudusi. Näiteks võivad teadus- ja arendustegevuse konto esmakordsel loomisel ja koostamisel ilmnedä sellised probleemid nagu teadus- ja arendustegevuse kattumine tarkvara ja tervishoiu osas või rahvusvaheliste ettevõtete roll teadus- ja arendustegevuse importimisel ja eksportimisel.
- 22.50 Samalaadset protsessi võib täheldada ka rahvamajanduse arvepidamises kasutatavate mõistete puhul. Võib selguda, et olulised üksikasjad puuduvad näiteks koostamise või avaldamise liigse agregeerituse tõttu või ei ole üldkehtivaid mõistete rangelt kohaldatud. Näiteks esitatakse teatavate suuremate rahvusvaheliste ettevõtete teadus- ja arendustegevuse andmed nende põhitegevuse, mitte aga teadus- ja arendustegevuse all.
- 22.51 Probleemiks võib olla rahvamajanduse arvepidamise osade usaldusväärsus. Rahvamajanduse arvepidamise põhimõtted koostati ja avaldati satelliitarvepidamise eesmärgi silmas pidades. Juba rahvamajanduse arvepidamise standardsest raamistikust asjakohaste arvandmete valimisel selgub sageli, et nende andmete hulk, struktuur või areng ajas ei ole eesmärgi silmas pidades usaldusväärne. Sellest tulenevalt tuleb praegusi andmeallikaid ja koostamismeetodeid kontrollida ning täiustada lisaandmeallikate või täiustatud koostamismeetoditega.
- 22.52 Asjakohase teabe valimine muudest allikatest kui rahvamajanduse arvepidamine, näiteks muust ametlikust statistikast või administratiivandmete allikatest, põhjustab mõistete ja arvandmete osas samasuguseid probleeme: ametlikult kasutatavad mõisted võivad satelliitarvepidamise konkreetset eesmärgi silmas pidades osutada puudulikeks, tegelikult kasutatavad mõisted võivad erineda ametlikest mõistetest ning probleemid võivad põhjustada usaldusväärsus, üksikasjalikkus, ajastus ja sagedus. Kõik need probleemid tuleks lahendada, kas tehes lisahindamisi, et ületada mõistete erinevused, klassifitseerides vood mitterahalistes ühikutes tegevusalade või sektorite kaupa või kohandades satelliitarvepidamises kasutatavaid mõisteteid.
- 22.53 Rahvamajanduse arvepidamise teabe ja muu teabe ühendamine üheks tabelite ja kontode koguks eeldab lisatööd: lahendada tuleks väljajätmist, kattumiste ja arvulise ebakõla probleem ning hinnata tulemuste usaldusväärsust. Eelistatavalt saadakse tulemuseks täielikult tasakaalustatud tabelite kogu. Siiski võib olla vajalik näidata lahknevusi andmeallikate ja alternatiivsete lähenemisviiside vahel.
- 22.54 Selleks et muuta terviklik satelliitkonto andmekasutajatele sobivaks tooteks, võivad vajalikuks osutada täiendavad sammud. Koostada võib ülevaatliku tabeli mitme aasta põhinäitajatega. Need põhinäitajad võivad keskenduda konkreetse asjaomase küsimuse tähtsuse, komponentide ja arengu kirjeldamisele või näidata seoseid rahvamajanduse ja selle peamiste komponentidega. Poliitilisel ja analüütilisel otstarbel võib lisada täiendavaid üksikasju või klassifikaatoreid. Väheses väärtusega üksikasjad, mille lisamine või koostamine on kulukas, võib välja jätta. Tuleks püüda ka vähendada tabelite keerukust, muuta tabelid andmekasutajatele lihtsamaks ja läbipaistvamaks ning lisada eraldi tabelis raamatupidamise standardjaotused.

ÜHEKSA KONKREETSET SATELLIITARVEPIDAMIST

22.55 Käesoleva peatüki ülejäänud osas kirjeldatakse lühidalt järgmisi satelliitarvepidamisi:

- a) põllumajanduse arvepidamine;
- b) keskkonna arvepidamine;
- c) tervishoiu arvepidamine;
- d) kodumajapidamiste tootmise arvepidamine;
- e) tööjõuarvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks;
- f) tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine;
- g) teadus- ja arendustegevuse arvepidamine;
- h) sotsiaalkaitse arvepidamine;
- i) turismi satelliitarvepidamine.

Põllumajanduse arvepidamine

- 22.56 Põllumajanduse arvepidamise näiteks on põllumajanduse majanduslik arvepidamine (Economic Accounts for Agriculture – EAA) ⁽¹⁾. Selle eesmärk on kirjeldada põllumajanduslikku tootmisprotsessi ja selle kaudu tekkivat tulu. Seda teavet kasutatakse liikmesriikide põllumajanduse majandusliku olukorra analüüsimiseks ning liidu ühise põllumajanduspoliitika seireks ja hindamiseks.
- 22.57 Põllumajanduse majanduslik arvepidamine koosneb tootmiskontost, tulude moodustamise kontost, ettevõtlustulu kontost ja kapitalikontost. Tootmiskonto sisaldab üksikasjalikku jaotust, näidates paljude põllumajandustoodete toodangut ning mittepõllumajanduslikke kõrvaltegevusi; olulised üksikasjad on esitatud ka vahetarbimise ja kapitalimahutuse kohta. Tootmiskonto ja kapitali kogumahutuse puhul põhivarasse esitatakse andmed nii jooksevhindades kui ka mahuliselt. Lisaks esitatakse järgmised kolm põllumajandustulu näitajat:
- a) põllumajanduse tegurite tegeliku tulu indeks aasta tööühiku, st täistööaja ekvivalendi kohta;
  - b) põllumajanduse ettevõtluse tegeliku netotulu indeks mittepalgalise aasta tööühiku, st täistööaja ekvivalendi kohta;
  - c) põllumajanduse ettevõtluse netotulu.

Tulunäitajate indeksite ja väärtuste muutuste leidmiseks reaalskaalal deflateeritakse vastavaid nominaalandmeid sisemajanduse koguprodukti (SKP) kaudse hinnaindeksiga.

- 22.58 Põllumajandustööstuse mõiste põllumajanduse majanduslikus arvepidamises sarnaneb suuresti põllumajandustööstuse mõistega standardses raamistikus. Siiski esinevad teatavad erinevused. Näiteks on välja jäetud teadusuuringute või sertifitseerimise eesmärgil seemnetootmisega tegelevad üksused või need üksused, kelle põllumajanduslik tegevus on ainult oma tarbeks tootmine. Kuid suuremat osa nende üksuste põllumajanduslikust tegevusest, kelle põhitegevus ei ole põllumajanduslik, kajastatakse põllumajandustööstuse all.
- 22.59 Põllumajanduse majanduslik arvepidamine on keskendunud tootmisprotsessile ning sellest tulenevale tulule. Põhimõtteliselt ei pea põllumajanduse satelliitarvepidamine siiski täielikult vastama põllumajanduse majanduslikule arvepidamisele. Põllumajanduse arvepidamine võib sisaldada ka pakkumise ja kasutamise tabeleid, mis annavad süstemaatilise ülevaate põllumajandustoodete pakkumisest ja kasutamisest. See annaks teavet impordi (sh imporditollimaksude) rolli ja põllumajandustoodete nõudluse arengu (näiteks ekspordi ja kodumajapidamiste lõpptarbimise) kohta ning seotud maksude ja subsidiumide rolli kohta. Põllumajanduse arvepidamist võib ka laiendada, lisades mittepõllumajanduslikke kõrvaltegevusi, nt neid, mis on seotud vaba aja veetmisega. See võib esile tuua olulised suundumused ja asendusmehhanismid. Suhteid valitsemissektoriga võib selgitada, lisades tabeli, kus on näidatud tulud ning kõik kohaliku, keskse ja Euroopa tasandi valitsemissektori kapitalisiirded põllumajanduse majandusharule; see võib sisaldada ka maksusüsteemis kasutatavat erikohtlemist. Põllumajanduse arvepidamine võib olla koostatud ka konkreetse sektori arvepidamisena ning sisaldada täielikku kontode kogu, sh bilanssi ja finantskontosid, põllumajandustootjate ja -ettevõtete kohta.

Keskonna arvepidamine

- 22.60 Keskonna arvepidamise rahvusvahelistes suunistes (System of Environmental and Economic Accounting, SEEA 2003) ⁽²⁾ tutvustatakse üksikasjalikku arvepidamise raamistikku keskkonna ja majanduse vastastikuse mõju kirjeldamiseks ja analüüsimiseks. Keskonna arvepidamine on rahvamajanduse arvepidamise satelliitarvepidamine. See tähendab, et kasutatakse samu klassifikaatoreid ja mõisteid; muudatusi tehakse üksnes juhul, kui see on vajalik keskkonna arvepidamise eesmärgi seisukohast.
- 22.61 Majandus- ja keskkonnavalise teabe jaoks loodud kontode integreeritud kogud võimaldavad analüüsida keskkonna panust majandusse ja majanduse mõju keskkonnale. See vastab poliitikakujundajate vajadustele, pakkudes näitajaid ja kirjeldavat statistikat, et jälgida keskkonna ja majanduse vastastikust mõju. See võib olla ka strateegilise planeerimise ja poliitilise analüüsi vahendiks, et määrata kindlaks jätkusuutlikuma arengu võimalused. Näiteks peavad poliitikakujundajad, kes määravad kindlaks selliste tegevusalade arengu, mis kasutavad hulgaliselt keskkonnanressursse kas sisendina või jääkide vastuvõtjana, olema teadlikud pikaajalisest keskkonnamõjust. Keskkonnanstandardeid kehtestavad poliitikakujundajad peavad olema teadlikud ka võimalikest tagajärgedest majandusele, nt millised tegevusalad tõenäoliselt kannatavad ning millised on tagajärjed tööhõivele ja ostujõule. Alternatiivseid keskkonnastrateegiaid võib võrrelda, võttes arvesse nende majanduslikke tagajärgi.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. detsembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 138/2004 põllumajanduse arvepidamise kohta ühenduses (ELT L 33, 5.2.2004, lk 1).

⁽²⁾ Käsiaraamat avaldatakse ÜRO, Euroopa Komisjoni, Rahvusvahelise Valuutafondi, Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ning Maailmapanga ühisvastutusel.

- 22.62 Standardses raamistikus on arvesse võetud paljusid keskkonna arvepidamise aspekte. Eelkõige on varusid ja varade muid mahumuutusi käsitlevates klassifikaatorites ja kontodel paljud loodusvarade arvepidamise kulu- ja kapitalikirjed eraldi kindlaks määratud. Näiteks esitatakse mittetoodetud varade liigituses eraldi kirjed maavarade (nt nafta või mineraalid), mittekultiveeritavate bioloogiliste ja veevarude kohta. See lihtsustab standardse raamistiku kasutamist keskkonna arvepidamise lähtepunktina. Mitmed standardse raamistiku, eelkõige muude mahumuutuste konto elemendid liigendatakse satelliitarvepidamises siiski täiendavalt ja klassifitseeritakse ümber ning neile lisatakse muid elemente.
- 22.63 Keskkonna seisukohast on standardsel raamistikul ja selle põhilistel koondnäitajatel, nagu SKP, kapitalimahutus ja sääst, kaks suurt puudust. Esiteks ei pöörata piisavalt tähelepanu loodusvarade kahanemisele ja nappusele ning need tegurid võivad ohustada majanduse jätkusuutlikku tootlikkust. Teiseks ei hõlma standardne raamistik keskkonnakvaliteedi halvenemist ja selle tagajärgi inimeste tervisele ning heaolule.
- 22.64 Standardses raamistikus võetakse netolisandväärtuse arvutamisel arvesse üksnes toodetud varasid. Nende kasutamise kulu kajastatakse vahetarbimise ja põhivara kulumi all. Mittetoodetud loodusvarad, nagu maa, mineraalivarud ja mets, on esitatud vara all, niivõrd kui need on institutsionaalsete üksuste tõhusa kontrolli all. Nende kasutamist ei ole siiski tootmiskulude all arvestatud. See tähendab kas seda, et sellised kulud ei kajastu toodete hinnas või et loodusvarade kahanemisega seotud kulude puhul sisalduvad sellised kulud tegevuse ülejäägi muudes kindlaksmääramata elementides. Keskkonna arvepidamine võimaldab selliseid kulusid selgelt ära tunda ja hinnata.
- 22.65 SEEA 2003 keskkonna arvepidamise raamistik sisaldab viit kategooriat:
- füüsiliste ja hübriidsete voogude arvepidamine;
  - keskkonnatehingute majanduslik arvepidamine;
  - keskkonnaressursside arvepidamine naturaali- ja rahalistes ühikutes;
  - keskkonnakahjude vältimisest ja loodusvarade kahanemisest tulenevate kulude arvepidamine;
  - standardse raamistiku koondnäitajate muutmine, et võtta arvesse keskkonna seisundi halvenemist.
- 22.66 Füüsiliste ja hübriidsete voogude arvepidamises kirjendatakse nelja eri liiki vooge:
- loodusvarad: mineraali-, energia-, vee-, pinnase- ja bioloogilised varud. Praegu müüakse neid turul, need kuuluvad majandusvaldkonda ning neid võib kirjeldada toodetena;
  - ökosüsteemi sisendid: bioloogilisteks lagunemisprotsessideks vajalik hapnik ja sademe- või looduslike vooluveekogude vesi ning muud looduslikud sisendid, nagu taimede kasvuks vajalikud toitained ja süsinikdioksiid; siia alla ei kuulu majanduses toodetena pakutavad vesi, toitained ja hapnik;
  - tooted: majanduse piires toodetud ning kasutatud kaubad ja teenused, sealhulgas kauba- ja teenustevood rahvamajanduse ja välismaailma vahel. See hõlmab kultiveeritavaid bioloogilisi varasid, müüdüd või ostetud loodusvarasid, nagu nafta, puit ja vesi, ning majandusliku väärtusega jääkmaterjale;
  - jääkained: majanduse juhuslik ja soovimatu väljund, mille väärtus tootja jaoks on null või negatiivne. Jääkainete hulka kuuluvad tahked, vedelad ja gaasilised jäätmed. Neid jääkaineid saab ringlusse võtta, taaskasutada või keskkonda suunata. Neil võib olla positiivne väärtus mõnele muule üksusele peale jääkide tekitaja. Näiteks ringlussevõtuks kogutud kodumajapidamisjätmetel ei ole väärtust kodumajapidamise jaoks, kuid sel võib olla teatav väärtus ringlussevõtja jaoks. Jääke, nagu kasutuselt kõrvaldatud seadmed, millel on realiseerimisväärtus jääkide tekitaja jaoks, käsitatakse toodetena, mitte jääkainetena.
- 22.67 Füüsilisi voogusid mõeldetakse koguselistes ühikutes, mis kajastavad kõnealuse materjali, energia või jääkainete füüsilisi omadusi. Füüsilist voogu võib mõõta alternatiivühikutes sõltuvalt arvessevõetavast füüsilisest omadusest. Konkreetse ühiku asjakohasus sõltub voogude arvepidamise eesmärgist ja kasutusotstarbest. Füüsiliste

voogude arvepidamises on kõige sagedamini kasutatavad füüsilised omadused kaal ja maht. Energiavoogude puhul kasutatakse kõige sagedamini džäule või naftaekvivalendi tonne. Füüsiliste voogude arvepidamise koguseühikud erinevad standardses raamistikus kasutatud mahuühikutest. Näiteks ei ole standardses raamistikus arvuti puhul kasutatavaks ühikuks mitte selle kaal, vaid see on kaalutud indeks erinevatest kasutaja poolt soovitud parameetritest, nagu arvutamise kiirus.

- 22.68 Füüsiliste voogude arvepidamist saab esitada pakkumise ja kasutamise tabelitena. See on näidatud tabelites 22.12 ja 22.13.
- 22.69 Hübriidsete voogude arvepidamine on ühtne maatriksesitus, mis sisaldab rahvamajanduse arvepidamist nii rahaliste kui ka füüsiliste voogude andmete kujul. Hübriidsete kontode oluline liik on hübriidset pakkumise ja kasutamise tabelid, mille puhul pakkumise ja kasutamise tabelid on esitatud koos rahalistes ja naturaaliühikutes.
- 22.70 Hübriidsete voogude arvepidamise teavet võib siduda keskkonnateemadega, mis käsitlevad konkreetseid keskkonnaküsimusi, nagu kasvuhooneefekt, osoonikihi hõrenemine ja keskkonna hapestumine. Konkreetsete ainete arvandmete esitamiseks keskkonnateemade koondnäitajatena on vaja ümberarvestustegureid. Selle tulemusel saadakse ülevaatlik tabel, kus on näidatud eri tegevusalade tarbimise ja tootmise mõju probleemsetele keskkonnavaldkondadele ja SKP-le, nagu on näidatud tabelis 22.14.

Tabel 22.12. Pakkumise ja kasutamise tabel naturaälühikutes

Pakkumise tabel naturaälühikutes

(miljonites tonnides)

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi keskkond	Materjalide kogupakkumine			
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omal kulul korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Toodete import	Loodusvarad ja ökosüsteemi sisendid, mida pakuvad riigi territooriumil mitteresidendid	Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas	Piiritulene sissevooog välismaailmast keskkonna kaudu	E				
																I1	I2	I3
Tooted	P1	Loomsed ja taimsed tooted	66,000	49,000	1,000	116,000									16,000			132,000
	P2	Kivimid, kruus ja ehitusmaterjalid	112,000	163,000		275,000									13,000			288,000
	P3	Energia	65,000	59,000		124,000									95,000			219,000
	P4	Metallid, masinad jms		10,000		10,000									10,000			20,000
	P5	Plast ja plasttooted		2,000		2,000									2,000			4,000
	P6	Puit, paber jms	7,000	7,000		14,000									1,000			15,000
	P7	Muud tarbekaubad		9,000	1,000	10,000									13,000			23,000
		Kõik tooted	250,000	299,000	2,000	551,000									150,000			701,000

			Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi keskkond	Materjalide kogupakkumine
			Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omavalitsustele korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Toodete import	Loodusvarad ja ökosüsteemi sisendid, mida pakuvad riigi territooriumil mitteresidendid	Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas	Piiritülene sissevõog välismaailmast keskkonna kaudu		
			I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
Jääkained	Riigi territooriumile															
	R1	CO ₂	19,020	111,398	29,930	160,348	16,908	25,080	41,988	0,990			4,172			207,498
	R2	N ₂ O	0,007	0,042	0,012	0,061	0,003	0,004	0,007				0,001			0,069
	R3	CH ₄	0,073	0,452	0,125	0,650	0,004	0,020	0,024	0,477			0,001			1,152
	R4	NO _x	0,061	0,275	0,151	0,487	0,084	0,026	0,110				0,025	0,117		0,739
	R5	SO ₂	0,023	0,139	0,030	0,192	0,003	0,001	0,004				0,001	0,087		0,284
	R6	NH ₃	0,020	0,123	0,038	0,181		0,007	0,007					0,019		0,207
	R7	Muu õhusaaste	0,010	0,061	0,015	0,086		0,012	0,012					0,002		0,100
	R8	P	0,070	0,020	0,004	0,094		0,011	0,011	0,003			0,001	0,014		0,123
	R9	N	0,590	0,210	0,098	0,898		0,117	0,117	0,024			0,006	0,323		1,368
	R10	Muu veesaaste	0,030	0,021	0,006	0,057		0,021	0,021	0,001			0,001	0,003		0,083
	R11	Kaevandusjäätmed	7,233	2,320		9,553										9,553
	R12	Muud tahked jäätmed	8,103	71,619	22,929	102,651	0,100	5,060	5,160	71,100			1,548	7,656		188,115

(miljonites tonnides)

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi keskkond	Materjalide kogupakkumine
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus Teenused Tegevusalad kokku				Omal kulul korraldatav transport Muu tarbimine Kogutarbimine			Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Toodete import Loodusvarad ja ökosüsteemi sisendid, mida pakuvad riigi territooriumil mitteresidendid Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas Piiriülene sissevoog välismaailmast keskkonna kaudu				E	
	Riigi territooriumile kokku	35,240	186,680	53,338	275,258	17,102	30,359	47,461	72,595			5,756	8,221		409,291
	Välismaailma territooriumile														
	Õhku														
R1	CO ₂			4,569	4,569	0,739		0,739							5,308
R4	NO _x			0,010	0,010	0,004		0,004							0,014
R5	SO ₂			0,008	0,008	0,002		0,002							0,010
	Välismaailma territooriumile kokku			4,587	4,587	0,745		0,745							5,332
	Jääkained kokku	35,240	186,680	57,925	279,845	17,847	30,359	48,206	72,595			5,756	8,221		414,623
Materjalide kogupakkumine		285,240	485,680	59,925	830,845	17,847	30,359	48,206	72,595	150,000		5,756	8,221		1 115,623
Kõigi materjalide netoakumuleerumine (kasutamise miinus pakkumine)						Tarbimise puhaskasv (kestvuskaubad)			Kapitali puhaskasv	Toodete netoeksport	Mitteresidentide teostatud puhaskae- vandamine	Residentide netojääkained välismaailmas	Jääkainete piiriülene netovälja- voog kesk- konna kaudu	Jääkainete netoakumu- leerumine riigi kesk- konnas	Netobilanss
						1,153	15,641	16,794	72,215	- 49,000	3,000	- 0,424	- 4,302	372,717	411,000

Allikas: SEEA ja andmekogu.

Tabel 22.13. Pakkumise ja kasutamise tabel naturaalihikutes (jätk)

Kasutamise tabel naturaalihikutes

(miljonites tonnides)

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi kesk-kond	Materjalide kogukasutamine	
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omal kulul korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Eksport	Loodusvarad ja okosüsteemi sisendid, mida kasutavad riigi territooriumil mitteresidendid	Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas	Piiritulene väljavoog välismaailma keskkonna kaudu	E		
																I1
Tooted	P1	Loomsed ja taimsed tooted	23,000	60,000	4,000	87,000		16,000	16,000	3,000	26,000					132,000
	P2	Kivimid, kruus ja ehitusmaterjalid	12,000	148,000	2,000	162,000		2,000	2,000	114,000	10,000					288,000
	P3	Energia	34,000	101,000	20,000	155,000	7,000	10,000	17,000		47,000					219,000
	P4	Metallid, masinad jms		11,000		11,000	1,000		1,000	1,000	7,000					20,000
	P5	Plast ja plasttooted		2,000		2,000					2,000					4,000
	P6	Puit, paber jms		7,000	4,000	11,000		1,000	1,000		3,000					15,000
	P7	Muud tarbekaubad	5,000	8,000	1,000	14,000		2,000	2,000	1,000	6,000					23,000
		Kõik tooted	74,000	337,000	31,000	442,000	8,000	31,000	39,000	119,000	101,000					701,000

(miljonites tonnides)

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi kesk- kond	Materjalide kogukasutamine	
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omal kulul korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Eksport	Loodusvarad ja ökosüsteemi sisendid, mida kasutavad riigi territooriumil mittersisendid	Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas	Piiriline väljavoog välismaailma keskkonna kaudu	E		
																I1
Loodusvarad	Riigi loodusvarad															
	N1	Nafta	38,000			38,000										38,000
	N2	Gaas	27,000			27,000										27,000
	N3	Muu	118,000	55,000		173,000										173,000
	N4	Puit	7,000	1,000		8,000		1,000	1,000							9,000
	N5	Kalad	1,000			1,000					1,000					2,000
	N6	Muu		2,000		2,000										2,000
	N7	Vesi	1,000	6,000		7,000										7,000
		Riigi loodusvarad kokku	192,000	64,000		256,000		1,000	1,000		1,000					258,000
		Välismaailma loodusvarad														
N5	Kalad	4,000			4,000										4,000	
N7	Vesi		1,000		1,000		1,000	1,000							2,000	
	Välismaailma loodusvarad kokku	4,000	1,000		5,000		1,000	1,000							6,000	
	Loodusvarad kokku	196,000	65,000		261,000		2,000	2,000		1,000					264,000	

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi kesk- kond	Materjalide kogukasutamine
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omal kulul korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalmahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Eksport	Loodusvarad ja ökosüsteemi sisendid, mida kasutavad riigi territooriumil mittersisendid	Mittersisendide tekitatud jääkained välismaailmas	Püritulene väljavoog välismaailma keskkonna kaudu	E	
Ökosüsteemi sisendid	Riigi ökosüsteemi sisendid	15,000	81,000	22,000	118,000	10,000	13,000	23,000			2,000				143,000
	Välismaailma ökosüsteemi sisendid			3,000	3,000	1,000		1,000							4,000
	Ökosüsteemi sisendid kokku	15,000	81,000	25,000	121,000	11,000	13,000	24,000			2,000				147,000
Jääkained	Riigi territooriumilt														
	R1	CO ₂												207,498	207,498
	R2	N ₂ O												0,069	0,069
	R3	CH ₄												1,152	1,152
	R4	NO _X											0,669	0,070	0,739
	R5	SO ₂											0,196	0,088	0,284
	R6	NH ₃											0,099	0,108	0,207
	R7	Muud jääkained õhust											0,002	0,098	0,100
	R8	P			0,020	0,020							0,010	0,093	0,123
	R9	N			0,115	0,115							0,543	0,710	1,368
	R10	Muud jääkained veest			0,010	0,010							0,002	0,071	0,083
	R11	Kaevandusjäätmed												9,553	9,553
R12	Muud tahked jäätmed	0,240	2,680	3,780	6,700				25,810			2,398	153,207	188,115	

(miljonites tonnides)

		Tegevusalad				Tarbimine			Kapital	Välismaailm				Riigi kesk- kond	Materjalide kogukasutamine
		Põllumajandus, kalandus ja kaevandamine	Töötlev tööstus, elektritootmine ja ehitus	Teenused	Tegevusalad kokku	Omal kulul korraldatav transport	Muu tarbimine	Kogutarbimine	Kapitalimahutus, varude muutused, jäätmete ladustamine	Eksport	Loodusvarad ja ökostiteemi sisendid, mida kasutavad riigi territooriumil mittesisedendid	Mitteresidentide tekitatud jääkained välismaailmas	Piiriline väljavoog välismaailma keskkonna kaudu	E	
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3	E	
	Riigi territooriumilt kokku	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810				3,919	372,717	409,291
	Välismaailma territooriumilt														
	R1 CO ₂											5,308			5,308
	R4 NO _x											0,014			0,014
	R5 SO ₂											0,010			0,010
	Välismaailma territooriumilt kokku											5,332			5,332
	Kokku	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810			5,332	3,919	372,717	414,623
	Materjalide kogukasutamine	285,240	485,680	59,925	830,845	19,000	46,000	65,000	144,810	101,000	3,000	5,332	3,919	372,717	1 526,623

Tabel 22.14. Tarbimise ja tootmise netopanuse SKPse ning kuude keskkonnateemasse Madalmaades 1993. aastal

Protsentides

	Majandus	Keskkond				
		Kasvuhoone- efekt	Osoonikihi hõrenemine	Hapestumine	Eutrofeeru- mine	Tahked jäät- med
Kokku		100	100	100	100	100
Tarbimine		19	2	15	9	31
Tööstus		79	97	85	91	66
Kapital ja muud allikad		2	1	—	—	3
Tarbimine	100	100	100	100	100	100
Oma transport	8	38	—	88	21	1
Muu tarbimine	92	62	100	12	79	99
Tootmine	100	100	100	100	100	100
Põllumajandus, jahindus, metsandus, kalandus	3	15	2	47	91	7
Mäetööstus	3	2	—	1	—	1
Töötlev tööstus						
Naftatööstus	1	7	—	11	—	
Keemiatööstus	2	14	27	6	2	16
Metallitooted ja masina- tööstus	3	2	9	1	—	2
Muu tootmine	12	12	20	7	6	25
Kommunaalteenused	2	26	—	9	1	2
Transport ja ladustamine	6	8	6	12	1	5
Muud teenused	68	14	36	6	-1	42

Allikas: de Haan (1997).

Märkus: kriips (-) tähendab seda, et osakaal on null.

- 22.71 Keskkonnatehingute majanduslik arvepidamine koosneb keskkonnakaitse rahalisest arvepidamisest ja muude keskkonnaga seotud tehingute arvepidamisest, nagu maksud, toetused, investeeringutoetused, omanditulu, saaste- ja ressursikasutuslubade ning keskkonnaga seotud omandiõiguse soetamine.
- 22.72 Keskkonnakaitse kirjeldamiseks on eriti kasulik rakendada funktsioonipõhist lähenemisviisi, mis on kombineeritud teatavat liiki tegevusala- ja tooteanalüüsiga. Keskkonnakaitse hõlmab suurt hulka majandustegevusalasid ja tooteid. Näideteks on investeeringud keskkonnasäästlikumatesse tehnoloogiatesse, saastunud keskkonna algse seisundi taastamine, ringlussevõtt, keskkonnasäästlikumate kaupade tootmine ja teenuste osutamine, loodusvarade säilitamine ja majandamine. Keskkonnakaitsekulutuste riiklike koondandmete puhul saab hõlmata ka keskkonnakaitsega seotud abitegevusi ja tooteid.
- 22.73 Keskkonnaressursside arvepidamises eristatakse kolme eri liiki keskkonnaressursse: loodusvarad, maa ja pinnavesi ning ökosüsteemid. Mitut kõnealust keskkonnaressursi ei ole standardses raamistikus kirjendatud. See kehtib nende keskkonnaressursside kohta, mille puhul ei ole võimalik omandiõigust kindlaks määrata. See hõlmab selliseid keskkonnaelemente nagu õhk, suuremad veekogud ja ökosüsteemid, mis on nii ulatuslikud ja kontrollimatud, et tõhusat omandiõigust ei ole võimalik kehtestada. Samuti ei käsitata standardses raamistikus varana ressursse, mille olemasolu ei ole uurimise ja arendustööde kaudu selgelt kindlaks määratud (nt spekulatiivsed naftavarud) või mis on praegu juurdepääsmatud (nt ligipääsmatud metsad). Sama kehtib ressurside puhul, mis on geoloogiliselt kindlaks määratud või juurdepääsetavad, kuid ei anna praegu majanduslikku kasu, sest neid ei saa veel tulutoovalt kasutusele võtta.

- 22.74 Keskonnaressursside arvepidamises kirjeldatakse naturaalihikutes ja rahalises väärtuses mitmesuguste keskkonnaressursside varusid ja nende muutusi. Kui sellist kontot võib teatavate varade osas koostada rahalises väärtuses, siis mõnede teiste varade puhul on võimalik koostada kontod üksnes naturaalihikutes. Ökosüsteemide ressursside puhul on ebatõenäoline, et piisav teave varude või muutuste kajastamiseks aasta kohta on kättesaadav täpselt samamoodi nagu muude keskkonnaressursside puhul. Nende ressursside puhul on kasulikum keskenduda kvaliteetimuutuste hindamisele, millest suurem osa on seotud seisundi halvenemisega, nt maa ja vee hapestumine ning metsa defoliatsioon.
- 22.75 Standardse raamistiku koondandmeid võib muuta, et võtta paremini arvesse keskkonnaküsimusi. Üldiselt soovitakse teha kolme liiki korrektiive: loodusvarade kahanemise osas, keskkonnakahjude vältimiseks tehtavate valitsemissektori kulutuste osas ja keskkonnaseisundi halvenemise osas.
- 22.76 Keskkonna seisukohast tuleks teha korrektiive loodusvarade kahanemisel, sest SKPs ja selle kasvumääras ei võeta arvesse mitmete keskkonnaressursside kahanemist, nagu nafta, looduslikes veekogudes elavad kalad ja mittekultiveeritav mets. Loodusvarade kahanemise arvestamine ei ole üheselt selge ja võimalusi selleks on mitmeid. Üks äärmuslik võimalus on käsitada nende mittetoodetud loodusvarade kogukasutamist loodusvarade kahanemisena ja seetõttu mitte tootmistuluna. Teine äärmuslik võimalus on käsitada kogu nende varade müümisest saadavat sissetulekut sisemajanduse tulusse panustava tuluna. Kõigi muude võimaluste puhul jagatakse nende varade kasutamine kahanemise ja tulu komponendiks. Eri põhimõtted ja eeldused elua ja diskontomäärade arvutamisel annavad kahanemise korrigeerimise puhul tulemuseks eri arvanded.
- 22.77 Keskkonnakahjude vältimiseks tehtavad kulutused ei koosne üksnes keskkonnakaitsekulutustest. Need võivad sisaldada ka administratiivkulusid kalapüügikvootide kehtestamiseks ja jälgimiseks või tervishoiukulusid seoses õhusaaste või tuumakatastroofiga. Keskkonnakahjude vältimiseks tehtavate valitsemissektori kulutuste korrigeerimine on soovitatav, et vältida olukorda, kus need kulud suurendavad SKPd: need peaksid leevendama SKPs kajastamata tootmise või tarbimise negatiivset välismõju keskkonnale või muutma selle olematuks. Sisemajanduse netoprodukti osas võib lahenduseks olla keskkonnakahjude vältimiseks tehtavate valitsemissektori kulutuste kirjendamine korraga nii kapitalimahutuse kui ka -kulumina. Sagedamini kasutatava SKP seisukohast ei muuda see siiski midagi.
- 22.78 Sisemajanduse produkti, säästu ja muid põhilisi koondnäitajaid võib korrigeerida keskkonnaseisundi halvenemise puhul, nt õhu- ja veesaaste mõju arvestades. Keskkonnaseisundi halvenemise mõju hõlmamine on siiski keerulisem, ebakindlam ja vastuolulisem kui kontode korrigeerimine loodusvarade kahanemise või keskkonnakaitsekulutuste arvessevõtmiseks. Kuidas näiteks arvestada kahju inimese tervisele või seda, et keskkonnasaaste tõttu kasvavad taimed ja loomad aeglasemalt, paljunevad vähem ning surevad varem? Kas katastroofe tuleks kirjendada majandustegevuse tulemusena ja seetõttu SKPst maha arvata?

Tervishoiu arvepidamine

- 22.79 Tervishoiu arvepidamine (vt „A System of Health Accounts”, OECD 2000) on tervishoiuandmete rahvusvaheline raamistik, mille eesmärk on täita analüüsi- ja poliitikavajadusi riiklikul, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil. Raamistik on loodud eri tervishoiusüsteemidega riikide jaoks. See on peamine vahend kiiresti ja üha keerulisemaks muutuvate tervishoiusüsteemide jälgimiseks. See hindab ja toob esile struktuurilisi muutusi, nagu statsionaarselt ravilt üleminek ambulatoorsele ravile ja multifunktsionaalsete teenuseosutajate esilekerkimine.
- 22.80 Tervishoiu arvepidamine annab vastused kolmele põhiküsimusele.
- Milliseid teenuseid ja kaupu ostetakse tervishoiu eesmärgil?
  - Kes neid teenuseid ja kaupu pakuvad?
  - Millised on rahastamise allikad?
- 22.81 Tervishoiukaubad ja -teenused rühmitatakse funktsiooni alusel. Eristatakse kolme rühma: üksikisiku tervishoiu teenused ja kaubad, kollektiivse tervishoiu teenused ja terviseiga seotud funktsioonid.
- 22.82 Üksikisiku tervishoiu teenuste ja kaupade põhiliigid on: raviteenused, taastusraviteenused, pikaajalise hooldusravi teenused, tervishoiu abiteenused ja meditsiinitooted ambulatoorsel ravil olevatele patsientidele. Üksikisikutele osutatavaid teenuseid saab jaotada teenuse osutamise viiside järgi: statsionaarne ravi, päevane statsionaarravi, ambulatoorne ravi ja kodune toetusravi. Üksikisiku tervishoiu liigitamisel on olulised ka paljud muud näitajad, nt vanus, sugu ja sissetuleku tase peamiste tervishoiurühmade lõikes või peamiste haigusrühmade kaupa, mis on kasulik haigustega kaasnevate kulutuste uurimiseks.

	% SKPst			väärtuse muutuse %			mahu muutuse %			hinna muutuse %		
	t aasta	t+1 aasta	+2 aasta	t aasta	t+1 aasta	t+2 aasta	t aasta	t+1 aasta	t+2 aasta	t aasta	t+1 aasta	t+2 aasta
Kokku												
rahvastiku kasv												
kulutused elaniku kohta												
Rahastamisallikad												
Valitsemissektor ja riiklik sotsiaalkindlustus												
Eratervisekindlustus												
Muu												
Kokku												
SKP	100	100	100									
rahvastiku kasv												
SKP elaniku koht a												
	% riiklikust kogusummast						mahu muutuse %			palgamäära muutuse %		
Tööhõive tervishoiutööstuses												

Kodumajapidamiste tootmise arvepidamine

22.89 Standardses raamistikus kirjendatakse tootmisena teatavaid kodumajapidamiste tegevusi, nagu omaniku kasutuses olevate eluruumide teenused, põllumajanduslik tootmine oma tarbeks ja eluruumide ehitamine oma tarbeks. Tootmisena ei kirjendata siiski kaht peamist liiki kodumajapidamiste tegevust: kodumajapidamise liikmete osutatud ja samas kodumajapidamises tarbitud tasustamata teenuseid ning vabatahtlike teenuseid. Isegi satelliit- arvepidamise kontekstis tekitavad kodumajapidamiste tasustamata ja vabatahtlikud teenused keerulisi mõistelisi ja hindamisprobleeme. Seda valdkonda uuritakse jätkuvalt. Kodumajapidamiste tootmise satelliitkonto eesmärk ⁽¹⁾ on anda täielik ülevaade kodumajapidamiste tootmisest, näidata eri liiki kodumajapidamiste sissetulekuid, tarbimist ja säästu ning koostoimet ülejäänud majandusega.

Peamised käsitletavat küsimused on järgmised.

- Milliseid teenuseid osutatakse?
- Kes neid teenuseid osutab?
- Kui suur on nende teenuste väärtus?
- Milliseid kapitalisendeid kasutatakse ja mis toimub tootlikkusega?
- Kuidas see mõjutab erinevat tüüpi kodumajapidamiste sissetuleku, tarbimise ja säästude suurust ja jaotust eluea jooksul?
- Kas tasustatavate ja tasustamata kodumajapidamisteenuste suhe muutub struktuursete majanduslike ja ühiskondlike muutuste, majandustsükli või valitsuse poliitika, nt maksustamisküsimuste või lapsehooldustoetuste tõttu?

⁽¹⁾ Vt nt Eurostat, 2003, Household production and consumption; proposal for a methodology of household satellite accounts; J. Varjonen and K. Aalto, 2006, Household production and consumption in Finland, household satellite account, Statistics Finland & National consumer research centre; S. Holloway, S. Short, S. Tamplin, 2002, Household Satellite account, ONS London; S.J. Landefeld and S.H. McCulla, 2000, Accounting for nonmarket household production within a national accounts framework, Review of Income and Wealth.

- 22.90 Kodumajapidamiste tootmise arvepidamine võib pakkuda erilist huvi pikaajalise majandusarengu analüüsimiseks ning tootmise, sissetuleku ja tarbimise tasemete võrdlemiseks rahvusvahelisel tasandil. Peamised kodumajapidamiste tootmise arvepidamise koostamiseks kasutatavad andmeallikad on kodumajapidamise eelarve ja ajakasutuse uuringud; nendest allikatest pärinevad aastased koondandmed on valikuuringu vigade tõttu moonutatud, mis takistab täpse aastase kasvumäära arvutamist. Kodumajapidamiste tootmise arvepidamist koostatakse seetõttu regulaarselt, kuid mitte igal aastal, nt iga viie aasta tagant, ning see on seotud ulatusliku ajakasutuse uuringuga.
- 22.91 Kodumajapidamiste tootmine sisaldab üksnes teenuseid, mida saab osutada kasusaajast erinev isik; seda tuntakse kui kolmanda isiku põhimõtet. Seega jäetakse välja isiku enda tehtud isikuhooldus, õppimine, magamine ja vabaajategevused.
- 22.92 Kodumajapidamiste tootmise puhul võib vahet teha erinevatel põhifunktsioonidel: eluase, toit, rõivad, laste, täiskasvanute ja lemmikloomade hooldus ning vabatahtlik töö, mida vastavalt määratlusele tarbitakse teises kodumajapidamises. Kõigi nende põhiliste funktsioonide puhul on võimalik määratleda peamised või iseloomulikud tegevused. See võimaldab omistada nende tegevuste kulu või ajakasutuse nendele põhilistele funktsioonidele. Siiski seostuvad teatavad tegevused, nagu ostude sooritamine, reisimine ja majapidamise juhtimine, mitme funktsiooniga. Selle tulemusena jagatakse nende tegevuste kulutused ja ajakasutus kõnealuste funktsioonide vahel.
- 22.93 Standardse raamistikus kuuluvad kulutused kestvuskapadele lõpptarbimiskulutuste alla. Kodumajapidamiste tootmise arvepidamises kirjendatakse sellised kulutused nagu kulutused sõidukitele, külmikutele ja ehitus- ja remondiseadmetele siiski kapitalimahutusena. Nende varade kapitaliteenused on kodumajapidamiste tootmise sisend.
- 22.94 Kodumajapidamiste toodangut ja lisandväärtust saab hinnata sisendi- ja väljundipõhise meetodi abil. Väljundipõhine meetod tähendab kodumajapidamiste toodangu hindamist turuhindades, st samasuguste turul müüdavate teenuste täheldatud hinnas. Sisendipõhise meetodi puhul hinnatakse väljundit kulude summana ning on oluline, milline väärtuse hindamise meetod valitakse tööjõusisendi puhul. Töötasu on võimalik hinnata koos sotsiaalkindlustusmaksetega või ilma ning on võimalik valida eri võrdlusrühmad – kõikide töötajate keskmine töötasu, spetsialistide töötasu või koduabiliste töötasu.
- 22.95 Kodumajapidamiste tootmise arvepidamise puhul on olulised kodumajapidamise toodangu suurus ja struktuur ning seosed standardse raamistikuga. Seda on näidatud kasutamise tabeli kujul tabelis 22.16.

Tabel 22.16. Kodumajapidamiste tootmise kasutamise tabel

	Tootmiskulud								Muud tootjad	Kokku	Eksport	Lõpptarbimine		Kokku	Kapitali kogumahu-tus	Kogukasu-tamine ostuhinda-des
	Kodumajapidamiste tootmine funktsioonide kaupa											Kodumaja-pidamised	Valitsemiss-ektor			
	Eluase	Toit	Rõivad	Laste hool-dus	Täiskasva-nute hool-dus	Muu hool-dus	Vabatahtlik töö	Kokku								
Tooted																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Kokku																
Hüvitised töötajatele																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Muud neto-tootmismaksud																
Põhivara kulum																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Tegevuse netoülejäak																
Kokku																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Lisateave																
Töõjõuisendid																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Kapitali kogumahutus põhiva-rasse																
SNA																
Mõistelised erinevused																
Põhivara netoseis																
SNA																
Mõistelised erinevused																

Tööjõuarvepidamine ja sotsiaalse arvepidamise maatriks (SAM)

22.96 Paljudes riikides kogutakse hulgaliselt tööturuandmeid. Rahva- ja ettevõtete loendustest, kodumajapidamiste ja ettevõtete uuringutest tööjõu, töötundide, töötasude ja tööjõukulude kohta, samuti rahvastiku-, maksu- ja riikliku sotsiaalkindlustuse registritest saab korrapäraselt andmeid tööturu arengu seireks ja analüüsiks. Hoolimata suure osa seda laadi statistiliste andmete kättesaadavusest ei anna need tööturust täielikku ja usaldusväärset ülevaadet. Peamised hindamisprobleemid on järgmised:

- a) eri andmeallikatest saadava teabe vasturääkivus;
- b) palju eri mõisteid ilma selge seoseta;
- c) puudulik katvus;
- d) piirangud tööturu dünaamika kirjeldamisel;
- e) seoste puudumine tööturu statistika ja rahvamajanduse arvepidamise, demograafiliste andmete ning muu sotsiaal- ja majandusstatistika, nt haridus- ja sotsiaalkindlustusstatistika vahel.

Tööjõu arvepidamise süsteem võib need probleemid lahendada, ühendades kogu tööturualse teabe ning näidates seoseid tööturu peamiste mõistete ja klassifikaatoritega rahvamajanduse arvepidamises, nt mõistetega hüvitised töötajatele ja tegevusalade kaupa klassifitseerimine. Tugev seos rahvamajanduse arvepidamisega parandab rahvamajanduse ja tööjõu arvepidamise koostamist ning on kasulik tööturu ja ülejäänud majanduse seose kirjeldamisel.

22.97 Tööjõu arvepidamise lihtne süsteem on esitatud tabelis 22.17. See hõlmab arvestuslikke seoseid töötajatele makstavate hüvitiste, töötatud tundide, töökohtade arvu, töölevõetud isikute ning aktiivse ja potentsiaalse tööjõu vahel. See on lihtne süsteem, kuna esitab piiratud jaotuse sotsiaal-majanduslike näitajate, nt soo (kuid mitte vanuse või haridustaseme) kaupa, ja lihtsa jaotuse üksnes kolme tegevusala kaupa, kusjuures arvesse ei võeta piiriüleseid töötajaid.

22.98 Sotsiaalse arvepidamise maatriks (SAM) on maatriksesitus, mis näitab seoseid pakkumise ja kasutamise tabelite ning institutsionaalsete sektorite kontode vahel. SAM annab üldiselt lisateavet tööhõive taseme ja struktuuri kohta, esitades hüvitised töötajatele ja segatulu töötavate isikute liigi kaupa. Selline alljaotus kehtib nii tööjõu kasutamise puhul tegevusalade lõikes, nagu on näidatud kasutamise tabelis, kui ka tööjõu pakkumise puhul sotsiaal-majanduslike alarühmade kaupa, nagu on näidatud kodumajapidamiste sektori allsektorite esmaste tulude jaotamise kontol. Selliselt näidatakse süstemaatiliselt palgatöötajate pakkumist ja kasutamist. SAMi võib pidada tööjõu arvepidamise laiendatud süsteemiks, mis on esitatud maatriksi kujul. Nagu tööjõu ja rahvamajanduse arvepidamine, esitab ka SAM koondnäitajad ning võimaldab analüüsida üksnes koond- ja keskmisi näitajaid. Seetõttu eelistatakse paljude sotsiaal-majanduslike analüüsitude puhul mudeleid, mis põhinevad laiendatud mikroandmebaasil, mis sisaldab teavet isikute ja kodumajapidamiste sotsiaal-majanduslike näitajate kohta.

Tabel 22.17. Tööjõu arvepidamise lihtne süsteem

	Töötatud tunnid tegevusalade kaupa				Tunnid töökohtade kaupa (5)	Töökohad, töötavad isikud ja tööjõud						
	Põllumajand (1)	Töötlevtööstus (2)	Teenused (3)	Töötatud tunnid kokku (4) = 1 + 2 + 3		Töökohtade arv (6) = 4/5	Kohakaasluskohtade arv (7)	Töötavate isikute arv (8) = 6 - 7	Mittetöötavate isikute arv (9)	Aktiivne tööjõud (10) = 8 + 9	Mitte-aktiivne tööjõud (11)	Potentsiaalne tööjõud (12) = 10 + 11
Töötajad												
Mehed												
Naised												
Mittepalgalised töötajad												
Mehed												
Naised												
Kokku												
	Hüvitised töötajatele / segatulu											
Töötajad												
Mehed												
Naised												
Mittepalgalised töötajad												
Mehed												
Naised												
Kokku												
	Töötasu töötatud tunni kohta											
Töötajad												
Mehed												
Naised												
Mittepalgalised töötajad												
Mehed												
Naised												
Kokku												

Tootlikkuse ja majanduskasvu arvepidamine

- 22.99 Rahvamajanduse arvepidamist kasutatakse tootlikkuse kasvu kirjeldamiseks, jälgimiseks ja analüüsimiseks (tootlikkuse analüüsi ulatuslikuma ülevaate saamiseks vt OECD käsiraamat „Measuring Productivity: Measurement of Aggregate and Industry-level Productivity Growth”, OECD, 2001). Tootlikkuse kasvu hindamist ja analüüsimist kasutatakse selleks, et mõista peamisi muudatusi tegevusalade struktuuris ning elatustaseme paranemist viimasel sajandil paljudes riikides. Tootlikkuse kasvu hindamist ja analüüsimist kasutatakse ka selleks, et kavandada poliitilisi strateegiaid, mis stimuleerivad tootlikkuse kasvu ja suurendavad jõukust, võttes samal ajal arvesse muid poliitilisi kaalutlusi, nt võrdsust ja keskkonnaküsimusi.
- 22.100 Majanduskasv on rahvamajanduse arvepidamises SKP mahu kasvu määr ja seda on võimalik jagada komponentideks, mille hulka kuuluvad tööjõu tootlikkuse muutused, tootlikkus tööjõuühiku kohta ja tööjõu mahu muutused. Samasugune jaotus on võimalik tegevusalade lisandväärtuse mahu muutuste puhul. Selline lihtne lähenemisviis pakub raamistiku majanduskasvu jälgimiseks ja analüüsimiseks tegevusalade kaupa. Tööjõusisendeid kajastavad ühtlasemad arvanded, mis saadakse, kasutades lisaks töötajate arvule ka täistööaja ekvivalenti või töötatud tunde ning eristades tööjõudu kvaliteedi alusel, tagavad üksikasjalikumad tööjõu tootlikkuse arvanded.
- 22.101 Sellise lihtsa lähenemisviisi puhul ei võeta arvesse rolli, mis on muudel sisenditel, nagu kapitaliteenused ja vahetooted. See võib olla väga eksitav. Näiteks võib tööjõu tootlikkus näiliselt oluliselt suureneda tänu palju suuremale kapitalimahukusele, kuid see võib ka suureneda tänu tõhususe kasvule, samal ajal kui kasutatava kapitali hulk ei muutu. Kui arvestatakse ka muid sisendeid, mõõdetakse tegurirühma tootlikkust, mis võimaldab paremini mõista tootlikkuse kasvu allikaid. Tegurirühma tootlikkuse hindamise tulemusena jagatakse toodangu mahu muutus kõigi sisendite mahu muutusteks, millele lisandub jääk: tegurirühma tootlikkuse kasv. Tegurirühma tootlikkuse kasv kajastab kõike seda, mida ei ole eri sisendite puhul selgitatud, st muude sisendite rolli. See võib siiski kajastada ka hindamisvigu väljundites või sisendites.
- 22.102 Kapitalisendisid mahtu põhivara seisus saab hinnata mitmel viisil. Tuleb teha kolm olulist valikut:
- vanuse-tõhususe- või vanuse-hinna-funktsiooni vorm igat tüüpi vara puhul; tavaliselt saab valida lineaarse, geomeetrilise või hüperboolse;
  - kaalud, mida kasutatakse eri liiki varade liitmiseks: kasutajakulupõhised kaalud või turuhinnad;
  - indeksi valem, mille alusel liitmine toimub. Valida võib fikseeritud kaaluga indeksi, nt Laspeyresi indeksi, või muutuva kaaluga indeksi, nt Fisher ja Törnqvisti indeksi vahel.
- 22.103 Tegurirühma tootlikkuse hindamine aitab kindlaks teha tööjõu, kapitali, vahesisendisid ja tegurirühma tootlikkuse muutuse otsese panuse majanduskasvu. Seda kasutatakse majanduskasvu varasemate suundumuste läbivaatamisel ja tulevase majanduskasvu potentsiaali hindamisel. Analüüsimise ja poliitika kujundamise puhul tuleb siiski tegurirühma tootlikkuse meetmete tõlgendamisel võtta arvesse järgmisi asjaolusid:
- kõik tehnilised muutused ei avaldu tegurirühma tootlikkuse kasvus. Hõlmatud tehnoloogiline muutus võib olla arvestatud kapitali ja vahesisendisid mahu kaudu. Hõlmatud tehnoloogiline muutus kujutab endast uute kapitali ja vahesisendisid põlvkondade kontseptsiooni ja kvaliteedi täiustamist ning selle mõju omistatakse vastavatele teguritele niivõrd, kui niivõrd selle teguri eest on vastavalt tasutud. Hõlmamata tehnoloogilist muutust käsitatakse seevastu nn maksumuseta muutusena, nt üldteadmised, tehnilised joonised, võrgustiku mõju või muude tootmistegurite kõrvalmõju, sh parem haldamine ja organisatsiooniline muutus. Selline tehniline muutus väljendub juba oma määratluse poolest jääkväärtuses, st tegurirühma tootlikkuse kasvus;
  - tegurirühma tootlikkuse kasvu ei põhjusta ilmingimata tehnoloogiline muutus: muud mittetehnoloogilised tegurid võivad samuti mõjutada jääkväärtust. Nendeks võivad olla kohandamiskulud, mastaabisääst, majandus-tsükli mõju, pelgad tõhususe muutused ja hindamisvead;
  - tegurirühma tootlikkuse kasv on seisundimõõt ja selle abil ei saa otseselt hinnata tootlikkuse muutuse ja kapitali vastastikuse mõju tulemust, nt lisatoodang ühe inimese kohta võib tulemuseks anda täiendavad säästud ja investeeringud ning suurendada kapitali-tööjõu suhtarvu. Selle tulemusena kaldub see alahindama tootlikkuse muutuse lõplikku tähtsust toodangu kasvu ergutamisel;

- d) tegurirühma tootlikkuse hindamine aitab kindlaks määrata tootlikkuse kasvu eri allikate suhtelise tähtsuse. Seda tuleb siiski täiendada institutsiooniliste, ajalooliste ja juhtumiuuringutega, kui soovitakse uurida majanduskasvu, uuenduslikkuse ja tootlikkuse muutuse põhjusi.
- 22.104 Majanduskasvu ja tootlikkuse paremaks hindamiseks, analüüsimiseks ja jälgimiseks on maailmas välja töötatud KLEMSi majanduskasvu ja tootlikkuse arvestus. Põhieesmärk on liikuda majanduse koondandmete tasemelt sügavamale ja uurida konkreetsete tegevusalade tootlikkust ning nende panust majanduskasvu. Selleks et näidata tegevusalade toodangu ja tootlikkuse kasvu märkimisväärtset ebahütlust, eristatakse paljusid eri tegevusalasid, kusjuures Euroopa Liidus eristatakse EU-KLEMS-is 72 tegevusala. Kontod sisaldavad toodangu koguseid ja hindu ning kapitali (K), tööjõu (L), energia (E), materjali (M) ja teenuste (S) sisendeid tegevusala tasemel. Toodangu ja tootlikkuse arvvaartused esitatakse kasvumääradena ja suhteliste väärtustena. Samuti töötatakse praegu välja teadmiste loome, nt teadus- ja arendustegevuse, patentide, hõlmatud tehnoloogiliste muutuste, muu uuendustegevuse ja koostöö täiendavaid arvvaartusi. Need töötatakse välja iga liikmesriigi jaoks eraldi ja seotakse muude riikide KLEMSi andmebaasidega.
- 22.105 Kontod koosnevad kolmest omavahel tihedalt seotud moodulist: ühest analüütilisest ja kahest statistilisest moodulist.
- 22.106 Analüütiline moodul pakub teadusringkondadele ja poliitikakujundajatele teadusuuringute andmebaasi. Selles kasutatakse majanduskasvu arvestamiseks parimaid tavasid, keskendutakse rahvusvahelisele võrreldavusele ja püütakse saavutada täielikku katvust riikide, tegevusalade ja muutujate arvu osas. Selles võidakse kasutada ka alternatiivseid ja uuenduslikke eeldusi seoses statistiliste tavade, nt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaupade, turuväliste teenuste ja kapitaliteenuste hindamiseks.
- 22.107 Paralleelselt analüütilise mooduliga töötatakse välja andmebaasi statistilised moodulid. Need sisaldavad andmeid, mis kattuvad suurel määral liikmesriikide statistikaametite avaldatud andmetega. Need meetodid vastavad rahvamajanduse standardse raamistiku omadele, nt pakkumise ja kasutamise tabelleid kasutatakse tootlikkuse analüüsi kooskõlastava raamistikuna ja rakendatakse ahelindekseid. Statistiline moodul ei sisalda mitte üksnes rahvamajanduse arvepidamise andmeid, vaid ka lisateavet, nt tööhõivealane statistika tegevusalade kaupa tööjõuisendi koguste (inimesed ja töötunnid) ning kvaliteedi kohta (koguste jagamine vanuse, soo ja haridustaseme põhjal).

Teadus- ja arendustegevuse arvepidamine

- 22.108 Standardse raamistikus käsitatakse teadus- ja arendustegevuse kulutusi vahetarbimisena, st kui jooksvaid kulutusi, mida tehakse üksnes jooksva ajavahemiku tootmistegevuse heaks. See on vastuolus teadus- ja arendustegevuse olemusega, kuna viimase eesmärk on parandada tootmist tulevikus. Selleks et lahendada mõistelised ja praktilised probleemid teadus- ja arendustegevuse kirjendamisel kapitalimahutusena, koostavad liikmesriigid teadus- ja arendustegevuse satelliitarvepidamise tabelid, milles kirjendatakse teadus- ja arendustegevust kapitalimahutusena. See võimaldab liikmesriikidel välja töötada tõhusad ja võrreldavad meetodid ning hinnangud. Teises etapis, kui on saavutatud piisavalt kõrge usaldusväärsuse ja võrreldavuse tase, kapitaliseeritakse teadus- ja arendustegevus liikmesriikide põhiarvepidamises.
- 22.109 Lisaks sellisele täiendavale katsetabelile võib koostada teadus- ja arendustegevuse kontode kogu. Kõnealuse arvepidamise eesmärk on näidata teadus- ja arendustegevuse rolli rahvamajanduses. Sellega kaasnevad järgmised küsimused.
- a) Kes tegeleb teadus- ja arendustegevuse tootmisega?
  - b) Kes rahastab teadus- ja arendustegevust?
  - c) Kes kasutab teadus- ja arendustegevuse tooteid?
  - d) Kui suur on teadus- ja arendustegevuse varade väärtus võrreldes mitmete muude varadega?
  - e) Millised on tagajärjed tootlikkusele ja majanduskasvule?

Pakkumise ja kasutamise tabelid annavad ülevaate sellest, kes toodab ja kasutab teadus- ja arendustegevuse tooteid, ning see on esitatud tabelites 22.18 ja 22.19.

Sotsiaalkaitse arvepidamine

- 22.110 Sotsiaalkaitse ja selle koostoime selliste teemadega nagu vananemine, tervishoid ja sotsiaalne tõrjutus on liikmesriikide ja Euroopa Liidu majanduse ja sotsiaalpoliitika jaoks tähtis küsimus. Sotsiaalkaitse teemade jälgimisel, prognoosimisel, analüüsimisel ja nende üle arutamisel on nõutav üksikasjaliku, võrreldava ja ajakohastatud teabe olemasolu sotsiaalkaitse korralduse, praeguse olukorra ja arengu kohta liikmesriikides ja mujal.
- 22.111 Sotsiaalhüvitised on rahalised või mitterahalised siirded kodumajapidamistele ja üksikisikutele eesmärgiga kergendada nende toimetulekut teatavate riskide või vajaduste ilmnemisel. Sotsiaalkaitse riskide ja vajaduste all mõeldakse selliseid funktsioone nagu puue, haigus/tervishoid, vanadus, toitjakaotus, perekond/lapsed, töötus, eluase ja mujal klassifitseerimata sotsiaalne tõrjutus. Põhimõtteliselt ei kuulu haridus riski või vajaduse alla, välja arvatud juhul, kui on tegemist toetustega puudust kannatavatele lastega perekondadele.
- 22.112 Sotsiaalhüvitisi antakse sotsiaalkaitse skeemide kaudu. Neid haldavad ja korraldavad avalik-õiguslikud või eraõiguslikud asutused, nagu riiklikud sotsiaalkindlustusfondid, valitsusasutused, kindlustusseltsid ja avalik-õiguslikud või eraõiguslikud tööandjad, eraõiguslikud sotsiaalhoolekande- ja sotsiaalabiasutused. Skeemid ei pruugi tingimata olla seotud konkreetsete asutuste või õigusnormidega, kuigi paljudel juhtudel see nii on. Skeeme, mis põhinevad üksnes individuaalsetel kokkulepetel või mille puhul kehtivad samaaegsed vastastikused kokkulepped, ei käsitata sotsiaalkaitsena.
- 22.113 Kui töötajapoolne vastastikune kokkulepe ei ole samaaegne, klassifitseeritakse kulutused sotsiaalkaitsena. See kehtib pensioni või toitjakaotuspensionihulga puhul, mida maksab tööandja, või tasuta majutuse puhul, mida tööandja pakub pensionile jäänud töötajatele. Töötasu maksamise jätkamist ajal, mil töötaja ei ole võimeline töötama haiguse, raseduse ja sünnituse, puude, koondamise jms tõttu, käsitatakse tööandja pakutava sotsiaalhüvitisena.
- 22.114 Valitsemissektori kontrolli all oleva skeemi korral teeb riik kõik olulised otsused hüvitiste suuruse, maksamise tingimuste ning skeemi rahastamise viiside kohta. Valitsemissektori kontrolli all olev sotsiaalkaitse kehtestatakse tavaliselt õigusnormidega. See hõlmab ka skeeme, mis pakuvad riigiteenistujatele samasugust sotsiaalkaitset, nagu valitsemissektori kontrolli all olevad skeemid pakuvad elanikkonnale üldiselt. See ei hõlma siiski skeeme, mida riik võib kehtestada tööandjana ilma riigi kontrolli all oleva vastaspoolleta erasektoris.
- 22.115 Valitsemissektori kontrolli all olevad skeemid on muu hulgas järgmised:
- mitteosamakselised skeemid, mille valitsemissektor on sisse seadnud, et kanda üldist sotsiaalset vastutust, nagu toimetulekutoetuse skeem puudust kannatavatele isikutele või eluasemetoetuse skeem;
  - riiklike sotsiaalkindlustusfondide juhitavad skeemid;
  - skeemid, mis on esialgu kehtestatud erasektoris ning mille eest valitsemissektor on hiljem vastutuse võtnud.
- 22.116 Skeemid, mis ei kuulu valitsemissektori kontrolli alla, on muu hulgas järgmised:
- kasumitaotluseta institutsioonide, nagu vastastikuse abistamise ühingute, seltside ning institutsioonide ja tööturu poolte ühiselt juhitavad skeemid;
  - kommertskindlustusettevõtjate juhitavad skeemid;
  - mitteautonoomsed pensioniskeemid, mida juhivad tööandjad; siia kuuluvad nii kogumispensionide skeemid, mille puhul on bilansis eraldi reservid, et katta tulevikus hüvitise maksamise kohustust, kui ka jooksvalt finantseeritavad skeemid, mille puhul eraldi reservid puuduvad.
- 22.117 Kasutades teavet konkreetsete skeemide kohta, pakub sotsiaalkaitse arvepidamine mitmemõõtmelist ülevaadet sotsiaalkaitsest, nagu on kirjeldatud väljaandes „The European System of Integrated and Social Protection Statistics”, ESSPROS, Eurostat 2008. Arvepidamises kirjeldatakse sotsiaalhüvitiste suurust ja koostist, nende rahastamist ja seonduvaid halduskulusid. Sotsiaalhüvitised liigitatakse funktsiooni, nt haigus ja vanadus, ja liigi järgi, nt rahalised ja mitterahalised hüvitised, ning selle põhjal, kas need põhinevad sissetulekul. Alusskeemid liigitatakse vastavalt sellele, kas need on riigi kontrolli all või mitte ja kas need on põhiskeemid või lisaskeemid.

- 22.118 Iga sotsiaalkaitseskeemi puhul pakutakse teavet tulude ja kulude kohta ning ulatuslikku kvalitatiivset teavet, nt kohaldamisala, rahastamine, areng ja aja jooksul tehtud peamised muudatused.
- 22.119 Standardteavet mitmesuguste sotsiaalkaitseskeemide kohta nimetatakse ka sotsiaalkaitse tuumiksüsteemiks ja seda täiendatakse mitmete moodulitega. Võimalikud moodulid on järgmised:
- a) pensionisaajate moodul;
  - b) sotsiaalkaitse netohüvitiste moodul. See hõlmab hüvitise saajate poolt hüvitiste pealt makstud maksude ja sotsiaalmaksete mõju ning seda, millises ulatuses sotsiaalhüvitisi antakse enammakstud maksusumma tagasi-saamise ja maksuvähenduste kujul.
- 22.120 Sotsiaalkaitse arvepidamise mõisted ja klassifikaatorid on tihedalt seotud standardse raamistiku omadega. Peamine erinevus sotsiaalkaitse ja standardse raamistiku sotsiaalhüvitiste vahel on see, et standardse raamistiku sotsiaalhüvitised hõlmavad ka kulutusi haridusele; teiseks erinevuseks on see, et sotsiaalkaitse hüvitised võivad sisaldada sotsiaalsel eesmärgil tehtavaid kapitalisiirdeid. Lihtne ülevaatlik tabel, nagu tabel 22.20, näitab neid seoseid ning annab samal ajal ülevaate sotsiaalhüvitiste suurusest ja koostisest riigis.

Tabel 22.20. Sotsiaalhüvitiste ülevaade sotsiaalsete riskide / vajaduste ja siirete kaupa

	Haigus	Puue	Vanadus	Toitjakaotus	Lapsed/perekond	Tööhõive/töötus	Eluase	Mujal liigitamata sotsiaalne tõrjutus	Kokku sotsiaal-hüvitised	Haridus	Kokku sotsiaalhüvitiste rahvamajanduse arvepidamine
Valitsemissektori kontrolli all olevad skeemid											
Sotsiaalhüvitised											
rahalised											
mitterahalised											
Sotsiaalabi											
rahaline											
mitterahaline turutootjate kaudu											
mitterahaline muu turuvälise väljundina											
Muud sotsiaalhüvitised (nt valitsemissektori kapitalisiirded)											puudub
Valitsemissektori kontrolli all olevad sotsiaalhüvitised kokku											
Skeemid, mis ei ole valitsemissektori kontrolli all											
Pensionihüvitised (rahastatud)											
Muud eraõiguslikud sotsiaalkindlustushüvitised											
Kapitaliseerimata sotsiaalhüvitised (sealhulgas valitsemissektoritoetused)											
Mitt erahaline sotsiaalabi kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonidelt											
Muud sotsiaalhüvitised											puudub
Muud sotsiaalhüvitised kokku											
Sotsiaalhüvitised kokku											

- 22.121 Tihed seos standardse rahvamajanduse arvepidamise statistika ja sotsiaalkaitsestatistika vahel pakub võimalusi mõlemat liiki statistika jaoks. Sotsiaalkaitsestatistika võib olla seotud rahvamajanduse ametliku statistikaga, nt majanduskasvu ja riigi rahanduse statistikaga. Sotsiaalkaitsestatistika kaupa liigendatud rahvamajanduse arvepidamise statistika võib olla abiks ka sotsiaalkaitsestatistika täielikkuse ja usaldusväärsuse kontrollimisel. Mõlemat liiki statistika koostamise protsessi võib samuti ühendada ning säästa nii koostamiskulusid, suurendada usaldusväärsust ja pakkuda uusi võimalusi, nt muutes sotsiaalkaitsestatistika sama ajakohaseks kui rahvamajanduse arvepidamise statistika⁽¹⁾. Samasugused eelised on ka rahvamajanduse arvepidamisel. Sotsiaalkaitse arvepidamist on suhteliselt lihtne tuletada sektoripõhisest arvepidamisest ja COFOGi (valitsemisfunktsioonide klassifikaator) funktsioonide kaupa esitatud valitsemissektori kulutuste tabelist ning seda kasutatakse majandus- ja sotsiaalpoliitika kujundamisel. Lisaks võib selle abil kontrollida standardse rahvamajanduse arvepidamise arvandmete usaldusväärsust ja täielikkust, nt sotsiaalhüvitiste ja -maksete osas.
- 22.122 OECD avaldab ka sotsiaalkulutuste andmeid skeemide kaupa sotsiaalkulutuste andmebaasis SOCX (Social Expenditure Database). Sinna kogutakse andmeid ELi mittekuuluvatest riikidest, samal ajal kui Eurostat edastab OECD-le andmeid ELi liikmesriikide sotsiaalkulutuste kohta. OECD sotsiaalkulutustealane töö keskendub netosotsiaalkulutuste rahvusvahelisele võrdlemisele; see hõlmab korrigeerimist, mis tuleneb tootmis- ja impordimaksude erinevuste mõjust kodumajapidamiste tarbimisele.

Turismi satelliitarvepidamine

- 22.123 Turismi satelliitarvepidamine⁽²⁾ annab ülevaate eri liiki turismikaupade ja -teenuste pakkumisest ja kasutamisest ning nende tähtsusest riigi tööhõivele, maksebilansile, riigi rahandusele ning üksikisiku ja ettevõtlastulule.
- 22.124 Turism tähendab tegevust, mille käigus inimesed reisivad väljapoole oma tavapärasest elukeskkonda ja viibivad seal alla ühe aasta, tehes seda muul põhieesmärgil kui külastatava koha residentist ettevõtja juures töötamiseks. See tegevus hõlmab kõike, mida külastajad teevad reisi jaoks või reisi ajal. Turism ei ole piiratud tavapärase turismialase tegevusega, nagu vaatamisväärsustega tutvumine, päevitamine ja paikade külastamine. Turism võib hõlmata ka reisimist äritegevuse, hariduse omandamise ja koolituse saamise eesmärgil.
- 22.125 Turismi tekitatud nõudlus hõlmab mitmesuguseid tooteid ja teenuseid, mille seas on olulisimad transpordi-, majutus- ja toitlustusteenused. Rahvusvahelise võrreldavuse tagamiseks on turismivaldkonna tüüpilised tooted määratletud toodetena, mida külastajate puudumisel valdavas osas riikides tõenäoliselt olulises koguses ei esineks või mille tarbimise tase väheneks märkimisväärselt ning mille kohta statistilise teabe saamine näib võimalik. Turismiga seotud tooted kuuluvad jääkrühma ning hõlmavad tooteid, mis on asjaomases riigis määratletud turismile iseloomulike toodetena, kuid mille puhul seda eripära ei ole ülemaailmselt tunnustatud.
- 22.126 Teatavad turismiga seotud teenused, nagu majutus suvilates ja maakodudes või transport isikliku mootorsõidukiga, võivad olulisel määral olla korraldatud oma tarbeks. Standardsetes raamistikus aga, erinevalt oma tarbeks korraldatud eluasemeteenusest, ei käsitata kodumajapidamises oma tarbeks osutatavaid transporditeenuseid toodanguna. Seda tava soovitatakse järgida turismi satelliitarvepidamises. Kuid riikide puhul, kus oma tarbeks korraldataval transpordil on märkimisväärne osakaal, võib seda turismi satelliitarvepidamises eraldi näidata.
- 22.127 Põhinäitaja, mida kasutatakse turismi nõudluse kirjeldamisel, on külastajate tarbimine, mis on jaotatud kodumajapidamiste, valitsemissektori, kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide ja ettevõtete kaupa. See koosneb järgmistest komponentidest:

- a) külastajate rahalised lõpptarbimiskulutused;
- b) külastajate mitterahalised lõpptarbimiskulutused, nt eluasemeteenused oma tarbeks;
- c) turismialased mitterahalised sotsiaalsiirded, näiteks külastajate tarbitavad turuvälised teenused, sh spaade tervishoiuteenused ja muuseumide turuvälised teenused;
- d) turismialased lähetuskulutused ärireisi ajal. See hõlmab vahetarbimisena klassifitseeritud turismialaseid kulutusi ega hõlma muid kulutusi, nagu ettevõtte poolt ärireisil olevate töötajate eest kantavad kulud, näiteks toitlustamise eest tasumine, mida käsitatakse mitterahalise tasuna. Seega ei esinda ettevõtte turismialased kulutused ärireisil olevate külastajate kogutarbimist;

⁽¹⁾ Euroopa integreeritud sotsiaalkaitsestatistika süsteemi (ESSPROS) ajakava on kindlaks määratud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. aprilli 2007. aasta määrusega (EÜ) nr 458/2007 Euroopa integreeritud sotsiaalkaitsestatistika süsteemi (ESSPROS) kohta (ELT L 113, 30.4.2007, lk 3).

⁽²⁾ Vt „Tourism satellite account: recommended methodological framework”, 2008, avaldatud Euroopa Komisjoni (Eurostat), OECD, Maailma Turismiorganisatsiooni ja ÜRO statistikaosakonna ühisvastutusel.

- e) selleks et rõhutada riigiasutuste võetud meetmete majanduslikku tähtsust turismi arengule soodsa keskkonna loomisel, soovitatakse konkreetselt hinnata turismi kollektiivse tarbimise koondväärtust. See on seotud selliste tegevustega nagu turismi edendamine valitsemissektori üksuse poolt, korrakaitse ja ohutuse tagamine ning avaliku ruumi haldamine.
- 22.128 Kaupade ja teenuste pakkumist ja kasutamist turismi eesmärgil ning turismist tulenevat lisandväärtust ja tööhõivet võidakse näidata pakkumise ja kasutamise tabelis, eristades turismile omased tooted ja tegevusalad ning turismiga seotud tooted.
- 22.129 Turismi satelliitarvepidamises võivad riigid oma andmeid täiendavalt liigitada ning määratleda neid viibimise kestuse, külastuse eesmärgi ja turistide omaduste põhjal, nt selle alusel, kas tegemist on välis- või siseturismiga.
-

23. PEATÜKK

KLASSIFIKAATORID

SISSEJUHATUS

- 23.01 ESA klassifikaatorid vastavad täielikult uutele koodidele, mida kasutatakse SNA 2008, NACE Rev. 2, CPA 2008 (andmeedastamise programmis kasutatavatel koondandmete tasanditel), COFOG, COICOP, COPNI ja COPP puhul. On lisatud vaid väga vähe uusi koode.
- 23.02 Kontod põhinevad vähestel põhimõtetel elementidel, eelkõige sektoritel, tehingutel ja klassifikaatoritel, mille sisuks on toimuvad tehingud ja muud vood, eriti varade ja kohustuste puhul. Kõigi nende elementide jaoks on olemas hierarhiline klassifikaator. Arvepidamist saab koostada erineva üksikasjalikkuse astmega, kasutades kõnesolevate hierarhiate kõrgemaid või madalamaid tasemeid.
- 23.03 Arvepidamise kanded jagatakse liikideks, mis tähistatakse ühe või kahe tähega järgmisel viisil:
- S osutab sektorile,
  - P osutab tehingutele toodetega,
  - NP osutab tehingutele mittetoodetud mittefinantsvaradega,
  - D osutab jaotustehingutele,
  - F osutab tehingutele finantsvara ja -kohustustega,
  - K osutab muudele muutustele varades,
  - B osutab tasakaalustavatele kirjetele ja netoväärtuse kirjetele,
  - L osutab bilansikirjetele,
  - AN osutab mittefinantsvarale (toodetud ja mittetoodetud),
  - AF osutab finantsvara ja -kohustuste seisule.
- 23.04 Tootmise meetodil arvatud SKP puhul kasutatakse tegevusala ning sisend-väljundraamistiku põhjal liigendatud tabelites kaht Euroopa klassifikaatorit: NACE Rev. 2 majanduse tegevusalade puhul ning CPA 2008 toodete puhul majanduse tegevusalade kaupa. NACE Rev. 2 on ISIC Rev. 4 Euroopa variant. Tarbimise meetodil arvatud SKP puhul kasutatakse ka CPA 2008, COFOGi (kulutuste liigitus otstarbe põhjal: valitsemisfunktsioonide klassifikaator) ja COICOPi (individuaalse tarbimise klassifikaator kuluartiklite lõikes); need kaks viimast klassifikaatorit on kehtestanud ÜRO.
- 23.05 Funktsioonipõhiste klassifikaatorite hulka kuuluvad COFOGi ja COICOPi kõrval ka COPNI (kodumajapidamisi teenindavate kasumitaoluseta institutsioonide ülesannete klassifikaator) ja COPP (otstarbepõhine tootmiskulude liigitus). Neid klassifikaatoreid kasutatakse ettevõtete, valitsemissektori, kodumajapidamiste ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaoluseta institutsioonide kulutuste funktsioonipõhise analüüsi ning funktsioonipõhiste satelliitkontode puhul.

INSTITUTIONAALSETE SEKTORITE KLASSIFIKAATOR (S)

S.1	Kogumajandus ⁽¹⁾
S.11	Mittefinantsettevõtted
S.11001	Avaliku sektori mittefinantsettevõtted
S.11002	Omamaised erasektori mittefinantsettevõtted
S.11003	Väliskapitali kontrolli all olevad mittefinantsettevõtted
S.12	Finantsinstitutsioonid
S.121	Keskpank ⁽²⁾ (riiklik)

S.122	Hoiustavad ettevõtted, v.a keskpang (?)
S.12201	Avaliku sektori institutsioonid
S.12202	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12203	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.123	Rahaturufondid
S.12301	Avaliku sektori institutsioonid
S.12302	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12303	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.124	Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid
S.12401	Avaliku sektori institutsioonid
S.12402	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12403	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.125	Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide
S.12501	Avaliku sektori institutsioonid
S.12502	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12503	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.126	Finantsvahenduse abiettevõtted
S.12601	Avaliku sektori institutsioonid
S.12602	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12603	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.127	Varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad
S.12701	Avaliku sektori institutsioonid
S.12702	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12703	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.128	Kindlustusseltsid (?)
S.12801	Avaliku sektori institutsioonid
S.12802	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12803	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.129	Pensionifondid (?)
S.12901	Avaliku sektori institutsioonid
S.12902	Omamaised erasektori institutsioonid
S.12903	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.121 + S.122 + S.123	Rahaloomeasutused
S.13	Valitsemissektor

S.1311	Keskvalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)
S.1312	Osariigi/liidumaa valitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)
S.1313	Kohalik omavalitsus (v.a riiklikud sotsiaalkindlustusfondid)
S.1314	Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid
S.14	Kodumajapidamised
S.141	Tööandjad
S.142	Füüsilisest isikust ettevõtjad
S.143	Töötajad
S.144	Omandi- ja siirdetulu saajad
S.1441	Omanditulu saajad
S.1442	Pensionisaajad
S.1443	Muude siirdetulude saajad
S.15	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid
S.15002	Omamaised erasektori institutsioonid
S.15003	Väliskapitali kontrolli all olevad institutsioonid
S.2	Välismaailm
S.21	Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused
S.211	Euroopa Liidu liikmesriigid
S.2111	Euroala liikmesriigid
S.2112	Liikmesriigid väljaspool euroala
S.212	Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused
S.2121	Euroopa Keskpang (EKP)
S.2122	Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused, v.a Euroopa Keskpang
S.22	Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid

(¹) Kõigi sektorite S.11 ja S.12 koodide puhul viitab viies number 1 = riigi, 2 = omamaise erasektori, 3 = välismaise kapitali kontrolli all olevale omandile.

(²) Keskpang (S.121) ja hoiustavad ettevõtted, välja arvatud keskpang (S.122), vastavad koodile S.12B.

(³) Kindlustusseltsid (S.128) ja pensionifondid (S.129) vastavad koodile S.12I.

TEHINGUTE JA MUUDE VOOGUDE KLASSIFIKAATOR

Tehingud toodetega (P)

P.1	Toodang
P.11	Turutoodang
P.119	Kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused (FISIM)
P.12	Toodang enda lõpptarbeks
P.13	Turuväline toodang

P.2	Vahetarbimine
P.3	Lõpptarbimiskulutused
P.31	Individaalsed tarbimiskulutused
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused
P.4	Tegelik lõpptarbimine
P.41	Tegelik individaalne tarbimine
P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine
P.5	Kapitali kogumahutus / P.5n – kapitali netomahutus
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine
P.5111	Uue põhivara soetamine
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu
P.51c	Põhivara kulum (-)
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejäägilt (-)
P.51c2	Põhivara kulum kogusegatulult (-)
P.51n	Kapitali netomahutus põhivarasse
P.52	Varude muutus
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine
P.6	Kaupade ja teenuste eksport
P.61	Kaupade eksport
P.62	Teenuste eksport
P.7	Kaupade ja teenuste import
P.71	Kaupade import
P.72	Teenuste import

Tehingud mittetoodetud mittefinantsvaraga (NP)

Mittetoodetud mittefinantsvaraga tehtud tehingute koode saab soovi korral liigitada üksikasjalikumalt, lisades mittetoodetud mittefinantsvara klassifikaatori AN.2.

NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine

Jaotustehingud (D)

D.1	Hüvitised töötajatele
D.11	Palk
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud
D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
D.2	Tootmis- ja impordimaksud
D.21	Tootemaksud
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks
D.2121	Imporditollimaksud
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud
D.214	Tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud
D.29	Muud tootmismaksud
D.3	Subsiidiumid
D.31	Tootesubsiidiumid
D.311	Impordisubsiidiumid
D.319	Muud tootesubsiidiumid
D.39	Muud tootmissubsiidiumid
D.4	Omanditulu
D.41	Intressid
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu
D.421	Dividendid
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt
D.44	Muu investeerimistulu
D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu
D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu

D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid
D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum
D.45	Rent ja üür

Jooksvad rahalised ja mitterahalised siirded (D.5–D.8)

D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne
D.51	Tulumaksud
D.59	Muud jooksvad maksud
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused
D.61	Netosotsiaalmaksud
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud
D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksud) täiendused
D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud (–) (1)
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised
D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised
D.623	Rahalised sotsiaalabi toetused
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded
D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang

D.7	Muud jooksvad siirded
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad
D.72	Kahjukindlustuse nõuded
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded
D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded
D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks
D.9	Kapitalisiirded
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad
D.91r	Kapitalimaksud, saadavad
D.92r	Investeeringutoetused, saadavad
D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad
D.91p	Kapitalimaksud, makstavad
D.92p	Investeeringutoetused, makstavad
D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad

(¹) Tööandjate maksed on märgitud nii tulude moodustamise kontol kui ka esmase tulu jaotamise kontol, kus maksjana on märgitud tööandja ning saajana töötaja. Tulude teise jaotamise kontol on nende summade maksjana märgitud kodumajapidamised ja saajana sotsiaalkindlustusskeemide haldajad. Kõigil juhtudel täpselt sama väärtuse näitamiseks esitatakse ka tulude teise jaotamise kontol eraldi punktina selle tasu vähendamine, mis võrdub skeemide väljundi ja hüvitist saavate kodumajapidamiste lõpptarbimisega. Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasude punkt (D.61SC) on seega vaid kohanduspunkt ega kujuta endast jaotustehingut.

Tehingud finantsvara ja -kohustustega (F)

(Finantsvara netosoetamine / neto kohustuste võtmine)

F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
F.11	Rahaline kuld
F.12	SDRid
F.2	Sularaha ja hoiused
F.21	Sularaha

F.22	Arveldushoiused
F.221	Pankadevahelised positsioonid
F.229	Muud arveldushoiused
F.29	Muud hoiused
F.3	Võlaväärtpaberid
F.31	Lühiajalised
F.32	Pikaajalised
F.4	Laenud ⁽¹⁾
F.41	Lühiajalised
F.42	Pikaajalised
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
F.51	Omandiväärtpaberid
F.511	Börsil noteeritud aktsiad
F.512	Börsil noteerimata aktsiad
F.519	Muud omandiväärtpaberid
F.52	Investeerimisfondide aktsiad ja osakud
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud
F.522	Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused
F.63	Pensionioõigused
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
F.71	Tuletisinstrumendid
F.711	Optioonid
F.712	Forvardlepingud
F.72	Töötajate aktsioptsioonid
F.8	Muud saadavad/makstavad arved
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed

⁽¹⁾ Memokirje: välismaine otseinvesteering (lisada kood FDI).

Muud muutused varades (K)

K.1-5	Mahumuutused kokku
K.1	Vara majanduslik tekkimine
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine
K.21	Loodusvarade kahanemine
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine
K.3	Katastroofikahjud
K.4	Hüvituseta võõrandamine
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused
K.6	Muutused klassifitseerimises
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises
K.7	Nominaalne kapitalikasum/-kahjum
K.71	Neutraalne kapitalikasum/-kahjum
K.72	Reaalne kapitalikasum/-kahjum

TASAKAALUSTAVATE KIRJETE JA NETOVÄÄRTUSE KLASSIFIKAATOR (B) ⁽¹⁾

B.1g	Kogulisandväärtes / sisemajanduse koguprodukt
B.2g	Tegevuse koguülejäak
B.3g	Kogusegatulu
B.4g	Ettevõtja kogutulu
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu
B.6g	Kasutatav kogutulu
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu
B.8g	Kogusääst
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)
B.9N	Mittefinantskonto netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)
B.9F	Finantskonto netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)
B.10	Muutused netoväärtuses
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses ⁽²⁾ ⁽³⁾
B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses
B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses

B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses
B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo
B.90	Netoväärtus
BF.90	Finantsvara netoväärtus

(¹) Kõiki tasakaalustavaid kirjeid saab mõõta koos põhivara kulumiga ja ilma selleta. Põhivara kulumit sisaldava tasakaalustava kirje kood koosneb kirje koodist, millele on lisatud täht „g”(„gross” ehk bruto). Samamoodi lisatakse näitaja koodile täht „n” („net” ehk neto), kui näitaja ei sisalda põhivara kulumit.

(²) See ei ole arvepidamise süsteemi struktuuris tasakaalustav kirje. See on kapitalikonto parema poole kirjete summa. Ent kuna see on netoväärtuse muutuste oluline komponent, on ta kodeeritud koos selle muude komponentidega.

(³) Välismaailma puhul osutab see välismajanduse jooksevkonto saldost ja kapitalisiiretest tulenevatele muutustele netoväärtuses.

BILANSI KIRJETE KLASSIFIKAATOR (L)

Ühe bilansi puhul on nagu finantskonto puhulgi vajalikud üksnes need koodid, mis osutavad vara liigile (koodid AN ja AF). Ent kontot saab koostada ka, märkides varade seisu perioodi alguses (LS) ja lõpus (LE) ning muutused kokku (LX). Kõik kolm koodi tuleb tähistada vara liigi järgi. LX kanded on asjaomase perioodi varade koodide P.5, NP, F ja K summa.

Algbilansi kannete alusel saab arvutada netoväärtuse (B.90). Selle ja lõppbilansi B.90 väärtuse vahe peab võrduma kõigi LX koodide bilansiga, mis peab samuti olema võrdne B.10 väärtusega.

LS	Algbilanss
LX	Bilansimuutused
LE	Lõppbilanss

VARA KLASSIFIKAATOR (A)

Mittefinantsvara (AN)

AN.1	Toodetud mittefinantsvara
AN.11	Põhivara liigiti
AN.111	Eluruumid
AN.112	Muud hooned ja rajatised
AN.1121	Hooned, mis ei ole elamud
AN.1122	Muud rajatised
AN.1123	Maaparandus
AN.113	Masinad ja seadmed
AN.1131	Transpordivahendid
AN.1132	IKT-seadmed
AN.1139	Muud masinad ja seadmed
AN.114	Kaitseotstarbeline põhivara
AN.115	Kultiveeritud bioloogilised ressursid
AN.1151	Mitmekordset toodangut andvad loomsed ressursid

AN.1152	Korduva saagiga puu-, põllukultuuride ja taimede istandused
(AN.116)	(Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu) ⁽¹⁾
AN.117	Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted
AN.1171	Teadus- ja arendustegevus
AN.1172	Maavarade uurimine ja hindamine
AN.1173	Arvutitarkvara ja andmebaasid
AN.11731	Arvutitarkvara
AN.11732	Andmebaasid
AN.1174	Meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandid
AN.1179	Muud intellektuaalomandiõigustega seotud tooted
AN.12	Varud liigiti
AN.121	Tooraine ja materjalid
AN.122	Lõpetamata toodang
AN.1221	Lõpetamata kultiveeritav bioloogiline vara
AN.1222	Muu lõpetamata toodang
AN.123	Valmistooted
AN.124	Sõjalised varud
AN.125	Kaubad edasimüügiks
AN.13	Väärisesemed
AN.131	Väärismetallid ja -kivid
AN.132	Antiik- ja muud kunstiesemed
AN.133	Muud väärisesemed
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara
AN.21	Loodusvarad
AN.211	Maa
AN.2111	Hoonete ja rajatiste alune maa
AN.2112	Kultiveeritav maa
AN.2113	Puhkealad koos pinnaveega
AN.2119	Muu maa koos pinnaveega
AN.212	Mineraalsed ja energeetilised maavarad
AN.213	Mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid
AN.214	Veevarud
AN.215	Muud loodusvarad
AN.2151	Raadiospektrid

AN.2159	Muu
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid
AN.221	Kaubeldavad kasutusrendilepingud
AN.222	Loodusvarade kasutusload
AN.223	Spetsiifilised tegevusload
AN.224	Ainuõigus kaupadele ja teenustele tulevikus
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine

(¹) Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulused (AN.116) käsitatakse põhivarasse tehtud kapitali kogumahutuse osana, mis on põhivara soetamine. Varude liigendamise korral lisatakse omandiõiguse ülemineku kulude väärtus nendega seotud mittetoodetud varadele ning seega ei märgita neid eraldi AN.11 osana. Maa omandiõiguse ülemineku korral tuleb kogu maa omandiõiguse ülemineku kulud kirjendada maaparanduse all (AN.1123). Punkt AN.116 on allpool esitatud täisnimekirja lisatud üksnes näitlikustamiseks.

Finantsvara (AF)

Finantsvara ja kohustustega seotud tehingute koodid (F koodid) ja samu varasid ja kohustusi tähistavad seisude või positsioonide koodid (AF koodid) peavad omavahel täielikult kattuma. Tegelikuses võivad bilansiandmed olla vähem üksikasjalikud ja piirduda esimese taseme jaotusega, nagu märgitud allpool. Soovi korral võib AF koodid liigitada üksikasjalikumalt F koodide jaoks ette nähtud detailsusastme kohaselt järgmisel viisil:

AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
AF.11	Rahaline kuld
AF.12	SDRid
AF.2	Sularaha ja hoiused
AF.21	Sularaha
AF.22	Arveldushoiused
AF.221	Pankadevahelised positsioonid
AF.229	Muud arveldushoiused
AF.29	Muud hoiused
AF.3	Võlaväärtpaberid
AF.31	Lühiajalised
AF.32	Pikaajalised
AF.4	Laenud (¹)
AF.41	Lühiajalised
AF.42	Pikaajalised
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
AF.51	Omandiväärtpaberid
AF.511	Börsil noteeritud aktsiad

AF.512	Börsil noteerimata aktsiad
AF.519	Muud omandiväärtpaberid
AF.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud
AF.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud
AF.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsete tagatisskeemid
AF.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised
AF.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused
AF.63	Pensioniõigused
AF.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele
AF.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised
AF.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
AF.71	Tuletisinstrumendid
F.711	Opsioonid
F.712	Forvardlepingud
AF.72	Töötajate aktsioptsioonid
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
AF.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed
AF.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed

(¹) Memokirje: välismaine otseinvesteering (lisada kood FDI).

LISATEEMADE KLASSIFIKAATOR

Üldjuhul algab lisakood tähega X, on seotud standardkirje koodiga ja põhineb selle kirje koodil.

Viivislaenud

Järgmised koodid kehtivad viivislaenude seisude ja voogude suhtes. Kuna laenude koodid on AF.4 and F.4, algavad seisude lisakoodid tähe- numbri kombinatsiooniga XAF4 ja vood kombinatsiooniga XF4.

Seisude koodid on järgmised:

XAF4_NNP	Laenud: nominaalväärtus, viivislaenud
XAF4_MNP	Laenud: turuväärtus, viivislaenud

ja asjaomased vood on järgmised:

XF4_NNP	Laenud: nominaalväärtus, viivislaenud
XF4_MNP	Laenud: turuväärtus, viivislaenud

Mõlema koodisarja puhul on alljoon vajaduse korral täpsete laenukoodide jaoks, näiteks bilansis:

XAF41NNP	Lühiajalised laenud: nominaalväärtus, viivislaenud
XAF42MNP	Pikaajalised laenud: turuväärtus, viivislaenud

Kapitaliteenused

Kapitaliteenuste puhul kehtivad järgmised koodid.

XCS	Kapitaliteenused
XCSC	Kapitaliteenused – Ettevõtted
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejäägilt
XRC	Kapitali tasuvus – Ettevõtted
XOC	Muud kapitalikulud – Ettevõtted
XCSU	Kapitaliteenused – Juriidilise isiku õigusteta üksused
P.51c2	Põhivara kulum kogusegatulult
XRU	Kapitalitasuvus – Juriidilise isiku õigusteta üksused
XOU	Muud kapitalikulud – Juriidilise isiku õigusteta üksused

Pensionitabel

Järgmised koodid kehtivad pensione käsitlevas peatükis kirjeldatud lisatabeli kohta. Tabeli veergude ja ridade jaoks nähakse ette eri koodid.

Veerud

Veeru tähises tähendab täht W „valitsusväline” ja nende koodide numbrid osutavad asjaomastele institutsionaalsetele sektoritele.

a) Kontode põhikogumis märgitud kohustused

Skeemid, mille koostamise ja rakendamise vastutus ei lasu valitsemissektoril

XPC1W	Määratud sissemaksega skeemid
XPB1W	Määratud väljamaksega skeemid
XPCB1W	Kokku

Skeemid, mille koostamise ja rakendamise vastutus lasub valitsemissektoril

XPCG	Määratud sissemaksega skeemid
------	-------------------------------

Määratud väljamaksega skeemid valitsemissektori töötajatele

XPBG12	Finantsinstitutsioonide sektoris
XPBG13	Valitsemissektoris

b) Kontode põhikogumis märkimata kohustused

XPBOUT13	Valitsemissektoris
XP1314	Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid
XPTOT	Pensioniskeemid kokku
XPTOTNRH	millest: mitteresidentidest kodumajapidamised

Read

a) Algbilanss

XAF63LS	Pensionioõigused
---------	------------------

b) Tehingud

XD61p	Pensioniskeemidega seotud erimaksed
XD6111	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed
XD6121	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed
XD6131	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed
XD6141	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused
XD619	Muu (kindlustusmatemaatiline) pensionioõiguste kogumine riiklikku sotsiaalkindlustusfondi
XD62p	Pensionihüvitised
XD8	Kohandus pensionioõiguste muutuste arvessevõtmiseks
XD81	Pensionioõiguste muutus õiguste ülekandmise tõttu
XD82	Õiguste muutus skeemi struktuuris läbirääkimiste tulemusel tehtud muudatuste tõttu

c) Muud majanduslikud vood

XK7	Ümberhindlused
XK5	Muud mahumuutused

d) Lõppbilanss

XAF63LE	Pensionioõigused
---------	------------------

e) Asjaomased näitajad

XP1	Toodang
XAFN	Pensioniskeemide halduses olevad varad aasta lõpus

Kestvuskaubad

Kestvuskaupade koodide eesliide on X, millele lisatakse DHHCE (kodumajapidamiste kestvuskaupade tarbimiskulutus) ning ühekohaline number alarühma ja kahekohaline number punkti kohta. Märgitakse ka vastavad COICOP-numbrid.

Coicop	SNA koodid	
	XDHHCE1	Mööbel ja kodumasinad
05.1.1	XDHHCE11	Mööbel ja sisustus
05.1.2	XDHHCE12	Vaibad ja muud põrandakatted
05.3.1	XDHHCE13	Suured elektrilised ja mitteelektrilised kodumasinad
05.5.1	XDHHCE14	Suured majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed
	XDHHCE2	Isiklikud transpordivahendid
07.1.1	XDHHCE21	Sõiduautod
07.1.2	XDHHCE22	Mootorrattad
07.1.3	XDHHCE23	Jalgrattad
07.1.4	XDHHCE24	Loomveokid
	XDHHCE3	Vabaaja- ja meelelahutuskaubad
08.2.0	XDHHCE31	Telefoni- ja faksiseadmed
09.1.1	XDHHCE32	Seadmed heli ja pildi vastuvõtmiseks, salvestamiseks ja taasesitamiseks
09.1.2	XDHHCE33	Foto- ja kinoseadmed ning optikariistad
09.1.3	XDHHCE34	Infotööluseseadmed
09.2.1	XDHHCE35	Suured vabaaja-kestvuskaubad vabas õhus kasutamiseks
09.2.2	XDHHCE36	Muusikariistad ja suured vabaaja-kestvuskaubad siseruumides kasutamiseks
	XDHHCE4	Muud kestvuskaubad
12.3.1	XDHHCE41	Ehted, kellad ja käekellad
06.1.3	XDHHCE42	Terapeutilised vahendid ja seadmed

Välismaised otseinvesteeringud

Välismaiste otseinvesteeringute lisakirjeid võib kodeerida eesliitega X, sellele järgneva koodiga F või AF ning järelliitega FDI, näiteks:

XF42FDI	Välismaise otseinvesteeringu tehing pikaajaliste laenudega
---------	--

Tingimuslikud positsioonid

Tingimuslike positsioonide lisakoodid kodeeritakse eesliitega X, millele järgneb kood AF ja järelliitena CP, näiteks:

XAF11CP	kui rahalise kulla pantimine võib mõjutada selle kasutatavust reservvarana
---------	--

Sularaha ja hoiused

Lisapunktid oma- ja välisväeringus sularaha ning hoiuste klassifitseerimiseks kodeeritakse eesliitega X, millele järgneb kood F või AF ja järelliide NC, mis näitab sularaha ja hoiuseid omaväeringus, või liitega FC ja rahvusvahelise väeringukoodiga, mis näitab sularaha ja hoiuseid välisvaluutas, näiteks:

tehingud:

XF21NC	Kohalikus väeringus paberraha ja mündid
XF22FC	Välisvaluutas hoiused

varade seis:

XAF21NC	Kohalikus väeringus paberraha ja mündid
XAF22FC	Välisvaluutas hoiused

Võlaväärtpaberite klassifikaatorid lunastustähtaja järgi

Võlaväärtpabereid soovitatakse klassifitseerida lunastustähtaja järgi. Selleks märgitakse eesliiteks X, selle järele kood AF ning lunastustähtajale osutav järelliide, näiteks:

XAF32Y20	Võlaväärtpaberid lunastustähtajaga 2020. aastal
----------	---

Börsil noteeritud ja noteerimata võlaväärtpaberid

Võlaväärtpaberite puhul on lisakirjete eesliide X, järgneb kood F või AF ning number 1 noteeritud ja number 2 noteerimata võlaväärtpaberite kohta, näiteks:

tehingud:

XF321	Tehingud noteeritud pikaajaliste võlaväärtpaberitega
XF322	Tehingud noteerimata pikaajaliste võlaväärtpaberitega

varade seis:

XAF321	Noteeritud pikaajaliste võlaväärtpaberite seis
XAF322	Noteerimata pikaajaliste võlaväärtpaberite seis

Pikaajalised laenud, mille tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast, ja pikaajalised hüpoteeklaenud

Pikaajalised laenud, mille tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast, ja pikaajalised hüpoteeklaenud kodeeritakse järgmiselt: eesliide X, järgneb kood F või AF, seejärel liide L1, mis näitab, et tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast, ja järelliide LM, mis näitab, et laenud on tagatud hüpoteegiga, näiteks:

tehingud:

XF42L1	Pikaajalised laenud, mille tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast
XF42LM	Pikaajalised hüpoteeklaenud

varade seis:

XAF42L1	Pikaajalised laenud, mille tagasimaksetähtpäev on vähem kui ühe aasta pärast
XAF42LM	Pikaajalised hüpoteeklaenud

Börsil noteeritud ja noteerimata investeerimisfondide aktsiad ja osakud

Börsil noteeritud ja noteerimata investeerimisfondide aktsiad ja osakud kodeeritakse eesliitega X, järgneb kood F või AF ning number 1 noteeritud ja number 2 noteerimata aktsiate ja osakute kohta, näiteks:

tehingud:

XF5221	Tehingud noteeritud investeerimisfondide (v.a rahaturufondide) aktsiate ja osakutega
XF5222	Tehingud noteerimata investeerimisfondide (v.a rahaturufondide) aktsiate ja osakutega

varade seis:

XAF5221	Börsil noteeritud investeerimisfondide (v.a rahaturufondide) aktsiad ja osakud
XAF5222	Börsil noteerimata investeerimisfondide (v.a rahaturufondide) aktsiad ja osakud

Intressi- ja tagasimaksete võlad

Intressi- ja tagasimaksete võlad kodeeritakse eesliitega X, millele järgneb kood AF, seejärel liide IA intressivõlgade ja PA tagasimaksete võlgade puhul, näiteks:

XAF42IA	Pikaajaliste laenude intressivõlad
XAF42PA	Pikaajaliste laenude tagasimaksete võlad

Eraviisilised rahaülekanded ja rahaülekanded kokku

Residentidest ja mitteresidentidest kodumajapidamiste vahel tehtud eraviisilised rahaülekanded ja rahaülekanded kokku kodeeritakse eesliitega X, sellele järgneb jooksva siirde kood ja järelliide PR eraviisiliste rahaülekannete ja TR rahaülekannete kogusumma puhul, näiteks:

XD5452PR	Eraviisilised rahaülekanded residentidest ja mitteresidentidest kodumajapidamiste vahel
XD5452TR	Rahaülekanded kokku residentidest ja mitteresidentidest kodumajapidamiste vahel

ÜMBERGRUPEERITUD JA KODEERITUD TEGEVUSALAD (A) JA TOOTED (P)

Kasutatavad tegevusalade ja toodete klassifikaatorid on NACE Rev. 2 ja CPA 2008. ESA andmeedastusprogrammi vastavad koondandmed on: A*3, A*10, A*21, A*38 ja A*64 ning toodete puhul P*3, P*10, P*21, P*38 ja P*64. Käesolevas peatükis esitatakse ka tasemed A*88 (NACE Rev. 2) ja P*88 (CPA), kuid ESA andmeedastusprogrammis neid ei kasutata.

Järgnevalt esitatakse uued koondandmed.

A*3

Jrk-nr	NACE Rev. 2 jaod	Kirjeldus
1	A	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
2	B, C, D, E ja F	Mäetööstus; töötlev tööstus; elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine; veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus; ehitus
3	G, H, I, J, K, L, M, N O, P, Q, R, S, T ja U	Teenused

A*10

Jrk-nr	NACE Rev. 2 jaod	Kirjeldus
1	A	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
2	B, C, D ja E	Mäetööstus; töötlev tööstus; elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine; veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
2a	C	millest: töötlev tööstus
3	F	Ehitus
4	G, H ja I	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont; veondus ja laondus; majutus ja toitlustus
5	J	Info ja side
6	K	Finants- ja kindlustustegevus
7	L	Kinnisvaraalne tegevus
8	M ja N	Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus; haldus- ja abitegevused
9	O, P ja Q	Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus; haridusteenused; tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
10	R, S, T ja U	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused; kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine; eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

A*21

Jrk-nr	NACE Rev. 2 jagu	NACE Rev. 2 osa	Kirjeldus
1	A	01–03	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
2	B	05–09	Mäetööstus
3	C	10–33	Töötlev tööstus
4	D	35	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
5	E	36–39	Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
6	F	41–43	Ehitus
7	G	45–47	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont
8	H	49–53	Veondus ja laondus
9	I	55–56	Majutus ja toitlustus
10	J	58–63	Info ja side
11	K	64–66	Finants- ja kindlustustegevus
12	L	68	Kinnisvaraalne tegevus
13	M	69–75	Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus
14	N	77–82	Haldus- ja abitegevused
15	O	84	Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus

Jrk-nr	NACE Rev. 2 jagu	NACE Rev. 2 osa	Kirjeldus
16	P	85	Haridus
17	Q	86–88	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
18	R	90–93	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
19	S	94–96	Muud teenindavad tegevused
20	T	97–98	Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine
21	U	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

A*38

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
1	01–03	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
2	05–09	Mäetööstus
3	10–12	Toiduainete, joogi- ja tubakatoodete tootmine
4	13–15	Tekstiili, rõivaste ja nahktoodete tootmine
5	16–18	Puit- ja pabertoodete tootmine ning trükindus
6	19	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
7	20	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
8	21	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine
9	22–23	Kummi- ja plasttoodete tootmine ning muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine
10	24–25	Metallitootmine ning metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
11	26	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine
12	27	Elektriseadmete tootmine
13	28	Mujal klassifitseerimata masinate ja seadmete tootmine
14	29–30	Transpordivahendite tootmine
15	31–33	Mööblitootmine; muu tootmine; masinate ja seadmete remont ja paigaldus
16	35	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
17	36–39	Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
18	41–43	Ehitus
19	45–47	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont
20	49–53	Veondus ja laondus
21	55–56	Majutus ja toitlustus
22	58–60	Kirjastamine, kinofilmide, videote ja telesaadete tootmine ja ringhääling
23	61	Telekommunikatsioon

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
24	62–63	Programmeerimine, konsultatsioonid jms tegevused; infoalane tegevus
25	64–66	Finants- ja kindlustustegevus
26	68	Kinnisvaraalne tegevus
26a		millest: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür
27	69–71	Juriidilised toimingud ja arvepidamine; peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine; arhitekti- ja inseneritegevused; teimimine ja analüüs
28	72	Teadus- ja arendustegevus
29	73–75	Reklaamindus ja turu-uuringud; muu kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus; veterinaaria
30	77–82	Haldus- ja abitegevused
31	84	Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
32	85	Haridus
33	86	Tervishoid
34	87–88	Sotsiaalhoolekanne
35	90–93	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
36	94–96	Muud teenindavad tegevused
37	97–98	Kodumajapidamised majapidamispersonalitööandjana ning kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine
38	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

A*64

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
1	01	Taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavad tegevusalad
2	02	Metsamajandus ja metsavarumine
3	03	Kalapüük ja vesiviljelus
4	05–09	Mäetööstus
5	10–12	Toiduainete, joogi- ja tubakatoodete tootmine
6	13–15	Tekstiili, rõivaste ja nahktoodete tootmine
7	16	Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
8	17	Paberi ja pabertoodete tootmine
9	18	Trükindus ja salvestiste paljundus
10	19	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
11	20	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
12	21	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine
13	22	Kummi- ja plasttoodete tootmine

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
14	23	Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine
15	24	Metallitootmine
16	25	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
17	26	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine
18	27	Elektriseadmete tootmine
19	28	Mujal klassifitseerimata masinate ja seadmete tootmine
20	29	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine
21	30	Muude transpordivahendite tootmine
22	31–32	Mööblitootmine; muu tootmine
23	33	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
24	35	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
25	36	Veekogumine, -töötlus ja -varustus
26	37–39	Kanaliseerimine; jäätmekogumine, -töötlus ja -kõrvaldus; materjalide taaskasutusteenused; saastekäitlus ja muud jäätmekäitlustegevused
27	41–43	Ehitus
28	45	Mootorsõidukite ja mootorrattaste hulgi- ja jaemüük ning remont
29	46	Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad
30	47	Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad
31	49	Maismaaveondus ja torustransport
32	50	Vee transport
33	51	Õhustransport
34	52	Laondus ja veondust abistavad tegevusalad
35	53	Posti- ja kulleriteenistus
36	55–56	Majutus; toidu ja joogi serveerimine
37	58	Kirjastamine
38	59–60	Kinofilmide, videote ja telesaadete tootmine; helisalvestiste ja muusika kirjastamine; programmid ja ringhääling
39	61	Telekommunikatsioon
40	62–63	Programmeerimine, konsultatsioonid jms tegevused; infoalane tegevus
41	64	Finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid
42	65	Kindlustus, edasikindlustus ja pensionifondid, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus
43	66	Finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad
44	68	Kinnisvaraala tegevus
44a		millest: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür
45	69–70	Juriidilised toimingud ja arvepidamine; peakontorite tegevus; juhtimisala nõustamine

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
46	71	Arhitekti- ja inseneritegevused; teimimine ja analüüs
47	72	Teadus- ja arendustegevus
48	73	Reklaamindus ja turu-uuringud
49	74–75	Muu kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus; veterinaaria
50	77	Rentimine/üürimine ja kasutusrent
51	78	Tööhõive
52	79	Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus, broneerimine ning sellega seotud tegevus
53	80–82	Turvatöö ja juurdlus; hoonete ja maastike hooldus; büroohaldus, büroode ja muu äritegevuse abitegevused
54	84	Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
55	85	Haridus
56	86	Tervishoid
57	87–88	Sotsiaalhoolekanne
58	90–92	Loome-, kunsti- ja meelelahutustegevus; raamatukogude, arhiivide, muuseumide ja muude kultuuriasutuste tegevus; hasartmängude ja kihlvedude korraldamine
59	93	Sporditegevus ning lõbustus- ja vaba aja tegevused
60	94	Organisatsioonide tegevus
61	95	Arvutite ning tarbeesemete ja kodutarvete parandus
62	96	Muu teenindus
63	97–98	Kodumajapidamised majapidamispersonalitööandjana ning kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine
64	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

A*88

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
1	01	Taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavad tegevusalad
2	02	Metsamajandus ja metsavarumine
3	03	Kalapüük ja vesiviljelus
4	05	Kivi- ja pruunsöe kaevandamine
5	06	Toornafta ja maagaasi tootmine
6	07	Metallimaakide kaevandamine
7	08	Muu kaevandamine
8	09	Kaevandamist abistavad tegevusalad
9	10	Toiduainete tootmine
10	11	Joogitootmine

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
11	12	Tubakatoodete tootmine
12	13	Tekstiilitootmine
13	14	Rõivatootmine
14	15	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine
15	16	Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
16	17	Paberi ja pabertoodete tootmine
17	18	Trükindus ja salvestiste paljundus
18	19	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
19	20	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
20	21	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine
21	22	Kummi- ja plasttoodete tootmine
22	23	Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine
23	24	Metallitootmine
24	25	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
25	26	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine
26	27	Elektriseadmete tootmine
27	28	Mujal klassifitseerimata masinate ja seadmete tootmine
28	29	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine
29	30	Muude transpordivahendite tootmine
30	31	Mööblitootmine
31	32	Muu tootmine
32	33	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
33	35	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
34	36	Veekogumine, -töötlus ja -varustus
35	37	Kanaliseatsioon
36	38	Jäätmekogumine, -töötlus ja -kõrvaldus; materjalide taaskasutusele võtmine
37	39	Saastekäitlus ja muud jäätmekäitlustegevused
38	41	Hoonete ehitus
39	42	Rajatiste ehitus
40	43	Eriehitustööd
41	45	Mootorsõidukite ja mootorrattaste hulgi- ja jaemüük ning remont
42	46	Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad
43	47	Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
44	49	Maismaaveondus ja torustransport
45	50	Vee-transport
46	51	Õhustransport
47	52	Laondus ja veondust abistavad tegevusalad
48	53	Posti- ja kulleriteenistus
49	55	Majutus
50	56	Toidu ja joogi serveerimine
51	58	Kirjastamine
52	59	Kinofilmide, videote ja telesaadete tootmine; helisalvestiste ja muusika kirjastamine
53	60	Programmid ja ringhääling
54	61	Telekommunikatsioon
55	62	Programmeerimine, konsultatsioonid jms tegevused
56	63	Infoalane tegevus
57	64	Finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid
58	65	Kindlustus, edasikindlustus ja pensionifondid, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus
59	66	Finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad
60	68	Kinnisvaraala tegevus
60a		millest: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür
61	69	Juriidilised toimingud ja arvepidamine
62	70	Peakontorite tegevus; juhtimisala nõustamine
63	71	Arhitekti- ja inseneritegevused; teimimine ja analüüs
64	72	Teadus- ja arendustegevus
65	73	Reklaamindus ja turu-uuringud
66	74	Muu kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus
67	75	Veterinaaria
68	77	Rentimine/üürimine ja kasutusrent
69	78	Tööhõive
70	79	Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus, broneerimine ning sellega seotud tegevus
71	80	Turvatöö ja juurdlus
72	81	Hoonete ja maastike hooldus
73	82	Büroohaldus, büroode ja muu äritegevuse abitegevused
74	84	Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
75	85	Haridus
76	86	Tervishoid

Jrk-nr	NACE Rev. 2 osad	Kirjeldus
77	87	Hoolekandeesutuste tegevus
78	88	Sotsiaalhoolekanne ilma majutuseta
79	90	Loome-, kunsti- ja meelelahutustegevus
80	91	Raamatukogude, arhiivide, muuseumide ja muude kultuuriasutuste tegevus
81	92	Hasartmängude ja kihlvedude korraldamine
82	93	Sporditegevus ning lõbustus- ja vaba aja tegevused
83	94	Organisatsioonide tegevus
84	95	Arvutite ning tarbeesemete ja kodutarvete parandus
85	96	Muu teenindus
86	97	Kodumajapidamised majapidamispersonalitööandjana
87	98	Kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine
88	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

P*3

Jrk-nr	CPA 2008 jaod	Kirjeldus
1	A	Põllumajandus-, metsandus- ja kalandustooted
2	B, C, D, E ja F	Mäetööstus; tööstustooted; elektrienergia, gaas, veevarustus, jäätme- ja saastekäitlus; ehitised ja ehitustööd
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T ja U	Teenused

P*10

Jrk-nr	CPA 2008 jaod	Kirjeldus
1	A	Põllumajandus-, metsandus- ja kalandustooted
2	B, C, D ja E	Mäetööstus; tööstustooted; elektrienergia, gaas, veevarustus, jäätme- ja saastekäitlus
2a	C	millest: tööstustooted
3	F	Ehitised ja ehitustööd
4	G, H ja I	Hulgi- ja jaekaubandusteenused; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi teenused; veondus ja laondusteenused; majutus- ja toitlustusteenused
5	J	Info ja sideteenused
6	K	Finants- ja kindlustusteenused
7	L	Kinnisvarateenused
8	M ja N	Kutse-, teadus- ja tehnikaalased teenused; haldus- ja abiteenused
9	O, P ja Q	Riigihalduse ja -kaitse teenused; kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused; haridusteenused; tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandeteenused
10	R, S, T ja U	Kunsti-, meelelahutus- ja vabaajateenused; kodukaupade parandus ja muud teenused

P*21

Jrk-nr	CPA 2008 jagu	CPA 2008 osa	Kirjeldus
1	A	01–03	Põllumajandus-, metsandus- ja kalandustooted
2	B	05–09	Mäetööstus
3	C	10–33	Tööstustooted
4	D	35	Elektrienergia, gaas, aur ja õhu konditsioneerimine
5	E	36–39	Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
6	F	41–43	Ehitised ja ehitustööd
7	G	45–47	Hulgi- ja jaekaubandusteenused; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi teenused
8	H	49–53	Veondus- ja laondusteenused
9	I	55–56	Majutus- ja toitlustusteenused
10	J	63	Info- ja sideteenused
11	K	64–66	Finants- ja kindlustusteenused
12	L	68	Kinnisvarateenused
13	M	69–75	Kutse-, teadus- ja tehnikaalased teenused
14	N	77–82	Haldus- ja abiteenused
15	O	84	Riigihalduse ja -kaitse teenused; kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused
16	P	85	Haridusteenused
17	Q	86–88	Tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandeteenused
18	R	90–93	Kunsti-, meelelahutus- ja vabaajateenused
19	S	94–96	Muud teenused
20	T	97–98	Kodumajapidamiste teenused tööandjatena; mitmesugused kodumajapidamiste oma tarbeks toodetud kaubad ja osutatud teenused
21	U	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste teenused

P*38

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
1	01–03	Põllumajandus-, metsandus- ja kalandustooted
2	05–09	Mäetööstus
3	10–12	Toiduained, joogid ja tubakatooted
4	13–15	Tekstiilitooted, rõivad ja nahatooted
5	16–18	Puit- ja pabertooted ning trükiteenused
6	19	Koks ja puhastatud naftatooted
7	20	Kemikaalid ja keemiatooted

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
8	21	Põhifarmaatsiatooted ja ravimpreparaadid
9	22–23	Kummi- ja plasttooted ning muud mittemetalletest mineraalidest tooted
10	24–25	Metallid ning metalltooted, v.a masinad ja seadmed
11	26	Arvutid, elektroonika- ja optikaseadmed
12	27	Elektriseadmed
13	28	Mujal klassifitseerimata masinad ja seadmed
14	29–30	Transpordivahendid
15	31–33	Mööbel; muud tööstustooted; masinate ja seadmete remondi- ja paigaldusteenused
16	35	Elektrienergia, gaas, aur ja õhu konditsioneerimine
17	36–39	Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus
18	41–43	Ehitised ja ehitustööd
19	45–47	Hulgi- ja jaekaubandusteenused; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi teenused
20	49–53	Veondus- ja laondusteenused
21	55–56	Majutus- ja toitlustusteenused
22	58–60	Kirjastus-, audiovisuaal- ja ringhäälinguteenused
23	61	Telekommunikatsiooniteenused
24	62–63	Arvutiprogrammide programmeerimise, nõustamise ja nendega seotud teenused; teabeteenused
25	64–66	Finants- ja kindlustusteenused
26	68	Kinnisvarateenused
26a		millest: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür
27	69–71	Õigusabi- ja arvepidamispidamisteenused; peakontoriteenused; juhtimisalased nõustamisteenused; arhitekti- ja inseneriteenused; teimimis- ja analüüsiteenused
28	72	Teadus- ja arendusteenused
29	73–75	Reklaami- ja turu-uuringute korraldamise teenused; muud kutse-, teadus- ja tehnikaalased teenused; veterinaariateenused
30	77–82	Haldus- ja abiteenused
31	84	Riigihalduse ja -kaitse teenused; kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused
32	85	Haridusteenused
33	86	Tervishoiuteenused
34	87–88	Sotsiaalhoolekandeteenused
35	90–93	Kunsti-, meelelahutus- ja vabaajateenused
36	94–96	Muud teenused
37	97–98	Kodumajapidamiste teenused tööandjatena; mitmesugused kodumajapidamiste oma tarbeks toodetud kaubad ja osutatud teenused
38	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste teenused

P*64

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
1	01	Põllumajandus- ja jahindustooted ning nendega seotud teenused
2	02	Metsasaadused ja metsaraietooted ning nendega seotud teenused
3	03	Kala ja muud kalandustooted; vesiviljelustooted; kalanduse abistavad teenused
4	05–09	Mäetööstus
5	10–12	Toiduained; joogid; tubakatooted
6	13–15	Tekstiilitooted; rõivad; nahk ja nahatooted
7	16	Puit ning puit- ja korktooted, v.a mööbel; õlgedest ja punumismaterjalidest tooted
8	17	Paber ja pabertooted
9	18	Trüki- ja salvestusteenused
10	19	Koks ja puhastatud naftatooted
11	20	Kemikaalid ja keemiatooted
12	21	Põhifarmaatsiatooted ja ravimpreparaadid
13	22	Kummi- ja plasttooted
14	23	Muud mittemetalletest mineraalidest tooted
15	24	Metallid
16	25	Metalltooted, v.a masinad ja seadmed
17	26	Arvutid, elektroonika- ja optikaseadmed
18	27	Elektriseadmed
19	28	Mujal klassifitseerimata masinad ja seadmed
20	29	Mootorsõidukid, haagised ja poolhaagised
21	30	Muud transpordivahendid
22	31–32	Mööbel; muud tööstustooted
23	33	Masinate ja seadmete remondi ja paigaldamise teenused
24	35	Elektrienergia, gaas, aur ja õhu konditsioneerimine
25	36	Looduslik vesi; veepuhastus- ja varustusteenused
26	37–39	Kanaliseerimisteenused; reoveepuhastusettevõtteid; jäätmekogumis-, jäätmetöötlemis- ja jäätme-kõrvaldamisteenused; materjalide taaskasutamise teenused; saastekäitlus- ja muud jäätme-käitlusteenused
27	41–43	Ehitised ja ehitustööd
28	45	Mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüügi ning remondi teenused
29	46	Hulgimüügiteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste hulgimüügi teenused
30	47	Jaemüügiteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste jaemüügi teenused
31	49	Maismaaveondus- ja torutransporditeenused

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
32	50	Vee- ja transporditeenused
33	51	Õhustransporditeenused
34	52	Ladustamisteenused ja veonduse abistavad teenused
35	53	Posti- ja kulleriteenused
36	55–56	Majutus- ja toitlustusteenused
37	58	Kirjastusteenused
38	59–60	Filmide ja videote ning teleaade tootmise teenused, helisalvestiste ja muusikateoste avaldamine; tele- ja raadioprogrammide ja ringhäälinguga seotud teenused
39	61	Telekommunikatsiooniteenused
40	62–63	Arvutiprogrammide programmeerimise, nõustamise ja nendega seotud teenused; teabeteenused
41	64	Finantsteenused, v.a kindlustus ja pensionifondid
42	65	Kindlustus-, edasikindlustus- ja pensionifonditeenused, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus
43	66	Finants- ja kindlustusteenuste abiteenused
44	68	Kinnisvarateenused
44a		millest: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür
45	69–70	Õigusbüroo- ja arvepidamispidamisteenused; peakontoriteenused; juhtimisalased nõustamisteenused
46	71	Arhitekti- ja inseneriteenused; teinimis- ja analüüsiteenused
47	72	Teadus- ja arendusteenused
48	73	Reklaami- ja turu-uuringute korraldamise teenused
49	74–75	Muud kutse-, teadus- ja tehnikaalased teenused; veterinaariateenused
50	77	Rendi-/üüri- ja kasutusrenditeenused
51	78	Tööhõiveteenused
52	79	Reisibüroode, reisikorraldajate jm broneerimisteenused ja nendega seotud teenused
53	80–82	Turva- ja juurdlusteenused; hoonete ja maastike hoolduse teenused; büroohaldus- ja abistavad teenused ning muud ettevõtluse abistavad teenused
54	84	Riigihalduse ja -kaitse teenused; kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused
55	85	Haridusteenused
56	86	Tervishoiuteenused
57	87–88	Hoolekandeesutuste teenused; sotsiaalhoolekandeteenused ilma majutuseta
58	90–92	Loome-, kunsti- ja meelelahutusteenused; raamatukogude, arhiivide, muuseumide ja muude kultuuriasutuste teenused; hasartmängude ja kihlvedude korraldamise teenused
59	93	Sportiteenused ja lõbustus- ning vabaajateenused
60	94	Organisatsioonide teenused
61	95	Arvutite ja tarbe- ning majakaupade parandamise teenused
62	96	Muud isikuteenused

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
63	97-98	Kodumajapidamiste teenused majapidamispersonalitööandjatena ning mitmesugused kodumajapidamiste oma tarbeks toodetud kaubad ja osutatud teenused
64	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste teenused

P*88

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
1	01	Põllumajandus- ja jahindustooted ning nendega seotud teenused
2	02	Metsasaadused ja metsaraietooted ning nendega seotud teenused
3	03	Kala ja muud kalandustooted; vesiviljelustooted; kalanduse abistavad teenused
4	05	Kivisüsi ja pruunsüsi
5	06	Toornafta ja maagaas
6	07	Metallimaagid
7	08	Muud kaevandussaadused
8	09	Kaevandamist abistavad teenused
9	10	Toiduained
10	11	Joogid
11	12	Tubakatooted
12	13	Tekstiilitooted
13	14	Rõivad
14	15	Nahk ja nahatooted
15	16	Puit ning puit- ja korktöötud, v.a mööbel; õlgedest ja punumismaterjalidest töötud
16	17	Paber ja pabertöötud
17	18	Trüki- ja salvestusteenused
18	19	Koks ja puhastatud naftatöötud
19	20	Kemikaalid ja keemiatöötud
20	21	Põhifarmaatsiatöötud ja ravimpreparaadid
21	22	Kummi- ja plasttöötud
22	23	Muud mittemetalletest mineraalidest töötud
23	24	Metallid
24	25	Metalltöötud, v.a masinad ja seadmed
25	26	Arvutid, elektroonika- ja optikaseadmed
26	27	Elektriseadmed
27	28	Mujal klassifitseerimata masinad ja seadmed
28	29	Mootorsõidukid, haagised ja poolhaagised

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
29	30	Muud transpordivahendid
30	31	Mööbel
31	32	Muud tööstustooted
32	33	Masinate ja seadmete remondi ja paigaldamise teenused
33	35	Elektrienergia, gaas, aur ja õhu konditsioneerimine
34	36	Looduslik vesi; veepuhastus- ja varustusteenused
35	37	Kanaliseerimisteenused; reoveepuhastusettevõtte
36	38	Jäätmekogumis-, jäätmetöötlus- ja jäätmekõrvaldusteenused; materjalide taaskasutamise teenused
37	39	Saastekäitlus- ja muud jäätmekäitlusteenused
38	41	Hooned ja hoonete ehitamise tööd
39	42	Rajatised ja rajatiste ehitamise tööd
40	43	Eriehitustööd
41	45	Mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüügi ning remondi teenused
42	46	Hulgimüügiteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste hulgimüügi teenused
43	47	Jaemüügiteenused, v.a mootorsõidukite ja mootorrataste jaemüügi teenused
44	49	Maismaaveondus- ja torutransporditeenused
45	50	Veetransporditeenused
46	51	Õhutransporditeenused
47	52	Ladustamisteenused ja veonduse abistavad teenused
48	53	Posti- ja kulleriteenused
49	55	Majutusteenused
50	56	Toitlustusteenused
51	58	Kirjastusteenused
52	59	Filmide ja videote ning telesaadete tootmise teenused, helisalvestiste ja muusikateoste avaldamine
53	60	Tele- ja raadioprogrammide ja ringhäälinguga seotud teenused
54	61	Telekommunikatsiooniteenused
55	62	Arvutiprogrammide programmeerimise, nõustamise ja nendega seotud teenused
56	63	Teabeteenused
57	64	Finantsteenused, v.a kindlustus ja pensionifondid
58	65	Kindlustus-, edasikindlustus- ja pensionifonditeenused, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus
59	66	Finants- ja kindlustusteenuste abiteenused
60	68	Kinnisvarateenused
60a		millega: omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür

Jrk-nr	CPA 2008 osad	Kirjeldus
61	69	Õigusabi- ja arvepidamispidamisteenused
62	70	Peakontoriteenused; juhtimiselased nõustamisteenused
63	71	Arhitekti- ja inseneriteenused; teimimis- ja analüüsiteenused
64	72	Teadus- ja arendusteenused
65	73	Reklaami- ja turu-uuringute korraldamise teenused
66	74	Muud kutse-, teadus- ja tehnikaalased teenused
67	75	Veterinaariateenused
68	77	Rendi-/üüri- ja kasutusrenditeenused
69	78	Tööhõiveteenused
70	79	Reisibüroode, reisikorraldajate jm broneerimisteenused ja nendega seotud teenused
71	80	Turva- ja juurdlusteenused
72	81	Hoonete ja maastike hoolduse teenused
73	82	Büroohaldus- ja abistavad teenused ning muud ettevõtluse abistavad teenused
74	84	Riigihalduse ja -kaitse teenused; kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused
75	85	Haridusteenused
76	86	Tervishoiuteenused
77	87	Hoolekandeesutuste teenused
78	88	Sotsiaalhoolekandeteenused ilma majutuseta
79	90	Loome-, kunsti- ja meelelahutusteenused
80	91	Raamatukogude, arhiivide, muuseumide ja muude kultuuriasutuste teenused
81	92	Hasartmängude ja kihlvedude korraldamise teenused
82	93	Sporditeenused ja lõbustus- ning vabaajateenused
83	94	Organisatsioonide teenused
84	95	Arvutite ja tarbe- ning majakaupade parandamise teenused
85	96	Muud isikuteenused
86	97	Kodumajapidamiste teenused majapidamispersonalitööandjatena
87	98	Mitmesugused kodumajapidamiste oma tarbeks toodetud kaubad ja osutatud teenused
88	99	Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste teenused

VALITSEMISFUNKTSIOONIDE KLASSIFIKAATOR (COFOG)

01	Üldised avalikud teenused
01.1	Täidesaatvad ja seadusandlikud organid, rahandus- ja fiskaalpoliitika, välispoliitika
01.2	Välismajandusabi
01.3	Üldised teenused

01.4	Alusuuringud
01.5	Teadus- ja arendustegevus üldiste valitsemissektori teenuste alal
01.6	Mujal klassifitseerimata üldised avalikud teenused
01.7	Valitsemissektori võla teenindamisega seotud tehingud
01.8	Üldiseloomuga ülekanded valitsemissektori teistele tasanditele
02	Riigikaitse
02.1	Sõjaline riigikaitse
02.2	Tsiviilkaitse
02.3	Sõjaline välisabi
02.4	Teadus- ja arendustegevus riigikaitse alal
02.5	Mujal klassifitseerimata riigikaitse
03	Avalik kord ja julgeolek
03.1	Politsei
03.2	Tuletõrje
03.3	Kohus
03.4	Kinnipidamiskohad
03.5	Teadus- ja arendustegevus avaliku korra ja julgeoleku alal
03.6	Mujal klassifitseerimata avalik kord ja julgeolek
04	Majandus
04.1	Üldine majandus-, kaubandus- ja töajõupoliitika
04.2	Põllumajandus, metsamajandus, kalandus ja jahindus
04.3	Kütus ja energia
04.4	Kaevandamine, töötlev tööstus ja ehitus
04.5	Transport
04.6	Side
04.7	Muud tegevusalad
04.8	Teadus- ja arendustegevus majanduse alal
04.9	Mujal klassifitseerimata majandus
05	Keskkonnakaitse
05.1	Jäätmekäitlus
05.2	Heitveekäitlus
05.3	Reostustõrje
05.4	Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse
05.5	Teadus- ja arendustegevus keskkonnakaitse alal

05.6	Mujal klassifitseerimata keskkonnakaitse
06	Elamu- ja kommunaalmajandus
06.1	Elamumajanduse arendamine
06.2	Kommunaalmajanduse arendamine
06.3	Veevarustus
06.4	Tänavavalgustus
06.5	Teadus- ja arendustegevus elamu- ja kommunaalmajanduse alal
06.6	Mujal klassifitseerimata elamu- ja kommunaalmajandus
07	Tervishoid
07.1	Meditatsioonitooted, -vahendid ja -seadmed
07.2	Ambulatoorsed teenused
07.3	Haiglateenused
07.4	Rahvatervise teenused
07.5	Teadus- ja arendustegevus tervishoiu alal
07.6	Mujal klassifitseerimata tervishoid
08	Vaba aeg, kultuur ja religioon
08.1	Vabaaja- ja sporditeenused
08.2	Kultuuriteenused
08.3	Ringhäälingu- ja kirjastamisteenused
08.4	Religiooni- ja muud ühiskondlikud teenused
08.5	Teadus- ja arendustegevus vaba aja, kultuuri ja religiooni alal
08.6	Mujal klassifitseerimata vaba aeg, kultuur ja religioon
09	Haridus
09.1	Eelharidus ja esimese taseme haridus
09.2	Teise taseme haridus
09.3	Teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus
09.4	Kolmanda taseme haridus
09.5	Haridus, mille taset ei ole võimalik määrata
09.6	Hariduse abiteenused
09.7	Teadus- ja arendustegevus hariduse alal
09.8	Mujal klassifitseerimata haridus
10	Sotsiaalkaitse
10.1	Haigused ja invaliidsus
10.2	Vanadus

10.3	Toitjakaotus
10.4	Perekond ja lapsed
10.5	Töötus
10.6	Eluase
10.7	Mujal klassifitseerimata sotsiaalsed riskirühmad
10.8	Teadus- ja arendustegevus sotsiaalkaitse alal
10.9	Mujal klassifitseerimata sotsiaalkaitse

INDIVIDUAALSE TARBIMISE KLASSIFIKAATOR EESMÄRGI JÄRGI (COICOP)

01–12 Kodumajapidamiste individuaalsed tarbimiskulutused

01	Toit ja alkoholit joogid
01.1	Toit
01.2	Alkoholit joogid
02	Alkoholjoogid, tubakatooted ja narkootikumid
02.1	Alkoholjoogid
02.2	Tubakatooted
02.3	Narkootikumid
03	Rõivad ja jalatsid
03.1	Rõivad
03.2	Jalatsid
04	Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus
04.1	Tegelik eluasemeüür
04.2	Arvestuslik eluasemeüür
04.3	Eluruumi korraline hooldus ja remont
04.4	Veevarustus ja mitmesugused eluruumiga seotud teenused
04.5	Elekter, gaas ja muu kütus
05	Sisustus, kodutarbed ja igapäevane koduhooldus
05.1	Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud põrandakatted
05.2	Kodutekstiil
05.3	Kodumasinad
05.4	Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad
05.5	Majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed
05.6	Kaubad ja teenused kodumajapidamise igapäevaseks hoolduseks
06	Tervishoid

06.1	Meditšiinitooted, -vahendid ja -seadmed
06.2	Ambulatoorsed teenused
06.3	Haiglateenused
07	Transport
07.1	Sõidukite ost
07.2	Isiklike veovahendite kasutamine
07.3	Veoteenused
08	Side
08.1	Postiteenused
08.2	Telefoni- ja faksiseadmed
08.3	Telefoni- ja faksiteenused
09	Vaba aeg ja kultuur
09.1	Audiovisuaalsed, fotograafia- ja andmetötlusseadmed
09.2	Muud suuremad vaba aja ja kultuuriga seotud kestvuskaubad
09.3	Muud vabaajakaubad ja -tarbed, aiandus ja lemmikloomad
09.4	Vabaaja- ja kultuuriteenused
09.5	Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed
09.6	Pakettreisid
10	Haridus
10.1	Eelharidus ja esimese taseme haridus
10.2	Teise taseme haridus
10.3	Teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus
10.4	Kolmanda taseme haridus
10.5	Haridus, mille taset ei ole võimalik määrata
11	Restoranid ja hotellid
11.1	Toitlustusteenused
11.2	Majutusteenused
12	Mitmesugused kaubad ja teenused
12.1	Isikuhooldus
12.2	Prostitutsioon
12.3	Mujal klassifitseerimata isiklikud esemed
12.4	Sotsiaalkaitse
12.5	Kindlustus
12.6	Mujal klassifitseerimata finantsteenused

12.7	Muud mujal klassifitseerimata teenused
13	Kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide individuaalsed tarbimiskulutused
13.1	Eluase
13.2	Tervishoid
13.3	Vaba aeg ja kultuur
13.4	Haridus
13.5	Sotsiaalkaitse
13.6	Muud teenused
14	Valitsemissektori individuaalsed tarbimiskulutused
14.1	Eluase
14.2	Tervishoid
14.3	Vaba aeg ja kultuur
14.4	Haridus
14.5	Sotsiaalkaitse

KODUMAJAPIDAMISI TEENINDAVATE KASUMITAOTLUSETA INSTITUTSIOONIDE ÜLESANNETE KLASSIFIKAATOR (COPNI)

01	Eluase
02.	Tervishoid
02.1	Meditsiinitooted, -vahendid ja -seadmed
02.2	Ambulatoorsed teenused
02.3	Haiglateenused
02.4	Rahvatervise teenused
02.5	Teadus- ja arendustegevus tervishoiu alal
02.6	Muud tervishoiuteenused
03	Vaba aeg ja kultuur
03.1	Vabaaja- ja sporditeenused
03.2	Kultuuriteenused
04	Haridus
04.1	Eelharidus ja esimese taseme haridus
04.2	Teise taseme haridus
04.3	Teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus
04.4	Kolmanda taseme haridus
04.5	Haridus, mille taset ei ole võimalik määrata
04.6	Teadus- ja arendustegevus hariduse alal

04.7	Muud haridusteenused
05	Sotsiaalkaitse
05.1	Sotsiaalkaitseteenused
05.2	Teadus- ja arendustegevus sotsiaalkaitse alal
06	Religioon
07	Erakonnad, töö- ja kutseorganisatsioonid
07.1	Erakondade teenused
07.2	Tööorganisatsioonide teenused
07.3	Kutseorganisatsioonide teenused
08	Keskkonnakaitse
08.1	Keskkonnakaitseteenused
08.2	Teadus- ja arendustegevus keskkonnakaitse alal
09	Mujal klassifitseerimata teenused
09.1	Mujal klassifitseerimata teenused (v.a teadus- ja arendustegevus)
09.2	Teadus- ja arendustegevus mujal klassifitseerimata teenuste alal

OTSTARBEPÕHINE TOOTMISKULUDE KLASSIFIKAATOR (COPP)

01	Kulutused infrastruktuurile
01.1	Kulutused tee- ja maahitusele, sealhulgas tee- ja maaparandusele
01.2	Kulutused tehnilistele uuringutele ja nendega seotud tehnoloogilisele tööle
01.3	Kulutused teabehaldusele
02	Kulutused uurimis- ja arendustegevusele
02.1	Kulutused teadus- ja arendustegevusele loodus- ja tehnikateaduste vallas
02.2	Kulutused teadus- ja arendustegevusele sotsiaal- ja humanitaarteaduste vallas
03	Kulutused keskkonnakaitsele
03.1	Kulutused välisõhu- ja kliimakaitsele
03.2	Kulutused reovee käitlemisele
03.3	Kulutused jäätmekäitlusele
03.4	Kulutused pinnase ja põhjavee kaitsele
03.5	Kulutused müra ja vibratsiooni vähendamisele
03.6	Kulutused bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitsele
03.7	Mujal klassifitseerimata kulutused keskkonnakaitsele
04	Kulutused turundusele
04.1	Kulutused otsemüügile

04.2	Kulutused reklaamile
04.3	Mujal klassifitseerimata kulutused turundusele
05	Kulutused inimressursside arendamisele
05.1	Kulutused haridusele ja koolitusele
05.2	Kulutused tervishoiule
05.3	Kulutused sotsiaalteenustele
06	Kulutused jooksvatele tootmisprogrammidele, haldusele ja juhtimisele
06.1	Kulutused jooksvatele tootmisprogrammidele
06.2	Kulutused välistranspordile
06.3	Kulutused ohutusele ja julgeolekule
06.4	Kulutused juhtimisele ja haldusele

24. PEATÜKK

KONTOD

Tabel 24.1 — Konto 0: kaupade ja teenuste konto

Ressursid			Kasutamine		
P.1	Toodang	3 604	P.2	Vahetarbimine	1 883
P.11	Turutoodang	3 077	P.3	Lõpptarbimiskulutused	1 399
P.12	Toodang enda lõpptarbeks	147	P.31	Individuaalsed tarbimis- kulutused	1 230
P.13	Turuväline toodang	380	P.32	Kollektiivsed tarbimiskulu- tused	169
D.21	Tootemaksud	141	P.5g	Kapitali kogumahutus	414
D.31	Tootesubsiidiumid	- 8	P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	359
P.7	Kaupade ja teenuste import	499	P.5111	Uue põhivara soetamine	358
P.71	Kaupade import	392	P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	9
P.72	Teenuste import	107	P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	- 8
			P.512	Mittetoodetud vara oman- diõiguse ülemineku kulu	17
			P.52	Varude muutus	28
			P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	10
			P.6	Kaupade ja teenuste eksport	540
			P.61	Kaupade eksport	462
			P.62	Teenuste eksport	78

Tabel 24.2 — Kogumajanduse täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine			Ressursid		
P.2	Vahetarbimine	1 883	P.1	Toodang	3 604
			P.11	Turutoodang	3 077
			P.12	Toodang enda lõpptarbeks	147
			P.13	Turuväline toodang	380
			D.21–D.31	Netotootemaksud	133
B.1*g	Sisemajanduse koguprodukt	1 854			
P.51c	Põhivara kulum	222			
B.1*n	Sisemajanduse netoprodukt	1 632			

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod*II.1: tulude esmase jaotamise konto*

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitised töötajatele	1 150	B.1*g	Sisemajanduse koguprodukt	1 854
D.11	Palk	950	B.1*n	Sisemajanduse netoprodukt	1 632
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	200			
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	181			
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	168			
D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	13			
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	19			
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	18			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1			
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	235			
D.21	Tootemaksud	141			
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	121			
D.212	Impordimaksud ja -tolli- maksud, v.a käibemaks	17			
D.2121	Imporditollimaksud	17			
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0			
D.214	Tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud	3			
D.29	Muud tootmismaksud	94			
D.3	Subsiidiumid	- 44			
D.31	Tootesubsiidiumid	- 8			
D.311	Impordisubsiidiumid	0			
D.319	Muud tootesubsiidiumid	- 8			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 36			

Kasutamine			Ressursid		
B.2g	Tegevuse koguülejääk	452			
B.3g	Kogusegatulu	61			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejäägilt	214			
P.51c2	Põhivara kulum kogusegatulult	8			
B.2n	Tegevuse netoülejääk	238			
B.3n	Netosegatulu	53			

II.1.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	391	B.2g	Tegevuse koguülejääk	452
D.41	Intrssid	217	B.3g	Kogusegatulu	61
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	62	B.2n	Tegevuse netoülejääk	238
D.421	Dividendid	54	B.3n	Netosegatulu	53
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	8			
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0	D.1	Hüvitised töötajatele	1 154
D.44	Muu investeerimistulu	47	D.11	Palk	954
D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	25	D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	200
D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu	8	D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	181
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	14	D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	168
D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	6	D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	13
D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	8	D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	19
			D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	18
			D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1
			D.2	Tootmis- ja impordimaksud	235
			D.21	Tootemaksud	141

Kasutamine			Ressursid		
D.45	Rent ja üür	65	D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	121
			D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks	17
			D.2121	Imporditollimaksud	17
			D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0
			D.214	Tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud	3
			D.29	Muud tootmismaksud	94
			D.3	Subsiidiumid	- 44
			D.31	Tootesubsiidiumid	- 8
			D.311	Impordisubsiidiumid	0
			D.319	Muud tootesubsiidiumid	- 8
			D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 36
			D.4	Omanditulu	397
			D.41	Intressid	209
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	62
			D.421	Dividendid	53
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	9
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	14
			D.44	Muu investeerimistulu	47
			D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	25
			D.442	Pensionioõiguste alusel makstav investeerimistulu	8
			D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	14
			D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	6
			D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	8
			D.45	Rent ja üür	65
B.5*g	Kogurahvatulu	1 864			
B.5*n	Netorahvatulu	1 642			

II.1.2.1: ettevõtlustulu konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	240	B.2g	Tegevuse koguülejääk	452
D.41	Intressid	162	B.3g	Kogusegatulu	61
D.44	Muu investeerimistulu	47	B.2n	Tegevuse netoülejääk	238
D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	25	B.3n	Netosegatulu	53
D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	8			
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	14	D.4	Omanditulu	245
D.45	Rent ja üür	31	D.41	Intressid	139
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	35
			D.421	Dividendid	35
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	0
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	11
			D.44	Muu investeerimistulu	16
			D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	5
			D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	0
			D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	11
			D.45	Rent ja üür	44
B.4g	Ettevõtja kogutulu	343			
B.4n	Ettevõtja netotulu	174			

II.1.2.2: muude esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	151	B.4g	Ettevõtja kogutulu	343
D.41	Intressid	55	B.4n	Ettevõtja netotulu	174
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	62			
D.421	Dividendid	54	D.1	Hüvitised töötajatele	1 154

Kasutamine			Ressursid		
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	8	D.11	Palk	954
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0	D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	200
D.44	Muu investeerimistulu		D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	181
D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu		D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	19
D.442	Pensionioõiguste alusel makstav investeerimistulu		D.2	Tootmis- ja impordimaksud	235
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu		D.21	Tootemaksud	141
D.45	Rent ja tüür	34	D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	121
			D.212	Impordimaksud ja -tolli- maksud, v.a käibemaks	17
			D.2121	Imporditollimaksud	17
			D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0
			D.214	Tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud	3
			D.29	Muud tootmismaksud	94
			D.3	Subsiidiumid	- 44
			D.31	Tootesubsiidiumid	- 8
			D.311	Impordisubsiidiumid	0
			D.319	Muud tootesubsiidiumid	- 8
			D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 36
			D.4	Omanditulu	152
			D.41	Intressid	70
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	27
			D.421	Dividendid	18
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	9
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	3
			D.44	Muu investeerimistulu	31

Kasutamine		Ressursid		
		D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	20
		D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu	8
		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	3
		D.45	Rent ja üür	21
B.5*g	Kogurahvatulu			1 864
B.5*n	Netorahvatulu			1 642

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid			
	Jooksvad siirded	B.5*g	Kogurahvatulu	1 212	1 864
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	B.5*n	Netorahvatulu	212	1 642
D.51	Tulumaksud			203	
D.59	Muud jooksvad maksud		Jooksvad siirded	9	1 174
D.61	Netosotsiaalmaksud		D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	213
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud		D.51	Tulumaksud	204
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud		D.59	Muud jooksvad maksud	9
D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud		D.61	Netosotsiaalmaksud	333
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud		D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	181
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud		D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	168
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud		D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	13
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud		D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	19
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud		D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	18

Kasutamine			Ressursid		
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	14	D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	1
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused	10	D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed	129
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	8	D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksed	115
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksed) täiendused	2	D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	14
D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud	- 6	D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused	10
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	384	D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	8
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	53	D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksed) täiendused	2
D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	45	D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud	6
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	8	D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	384
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	279	D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	53
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	250	D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	45
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	29	D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	8
D.623	Rahalised sotsiaalabi toetused	52	D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	279
D.7	Muud jooksvad siirded	283	D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	250
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	56	D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	29
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	43	D.623	Rahalised sotsiaalabitoetused	52
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	13	D.7	Muud jooksvad siirded	244

Kasutamine			Ressursid		
D.72	Kahjukindlustuse nõuded	48	D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	47
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	45	D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	44
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	3	D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	3
D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	96	D.72	Kahjukindlustuse nõuded	57
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	22	D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	42
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	52	D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	15
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	36	D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	96
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	7	D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	1
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	9	D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	43
D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid	9	D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	36
			D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	1
			D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	6
B.6*g	Kasutatav kogurahvatulu	1 826			
B.6*n	Kasutatav netorahvatulu	1 604			

II.3: mitterahalise tulu ümberjaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded	215	B.6*g	Kasutatav kogurahvatulu	1 826
D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	211	B.6*n	Kasutatav netorahvatulu	1 604
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	4			
			D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded	215
			D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	211
			D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	4
B.7*g	Korrigeeritud kasutatav kogurahvatulu	1 826			
B.7*n	Korrigeeritud kasutatav netorahvatulu	1 604			

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.6*g	Kasutatav kogurahvatulu	1 826
P.3	Lõpptarbimiskulutused	1 399	B.6*n	Kasutatav netorahvatulu	1 604
P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused	1 230			
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused	169	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11			
B.8*g	Rahvuslik kogusääst	427			
B.8*n	Rahvuslik netosääst	205			

II.4.2: korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogurahvatulu	1 826
P.4	Tegelik lõpptarbimine	1 399	B.7n	Korrigeeritud kasutatav netorahvatulu	1 604
P.41	Tegelik individuaalne tarbimine	1 230			
P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine	169	D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11			
B.8*g	Rahvuslik kogusääst	427			
B.8*n	Rahvuslik netosääst	205			

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	202	B.8*n	Rahvuslik netosääst	205
			D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	62
			D.91r	Kapitalimaksud, saadavad	2
			D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	23
			D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	37

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
		D.9p	Kapitalisiirded, makstavad – 65
		D.91p	Kapitalimaksud, makstavad – 2
		D.92p	Investeeringutoetused, makstavad – 27
		D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad – 36

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
P.5g	Kapitali kogumahutus	414	B.101 Säätmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses 202
P.5n	Kapitali netomahutus	192	
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	376	
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	359	
P.5111	Uue põhivara soetamine	358	
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	9	
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	– 8	
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	17	
P.51c	Põhivara kulum	– 222	
P.52	Varude muutus	28	
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	10	
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	0	
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	0	
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (–)	10	

III.2: finantskonto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
		B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (–) 10
F	Finantsvara netosoetamine	436	F Neto kohustuste võtmine 426

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	- 1	F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
F.11	Rahaline kuld	- 1	F.11	Rahaline kuld	
F.12	SDRid	0	F.12	SDRid	0
F.2	Sularaha ja hoiused	89	F.2	Sularaha ja hoiused	102
F.21	Sularaha	33	F.21	Sularaha	35
F.22	Arveldushoiused	26	F.22	Arveldushoiused	28
F.221	Pankadevahelised positsioonid	- 5	F.221	Pankadevahelised positsioonid	- 5
F.229	Muud arveldushoiused	31	F.229	Muud arveldushoiused	33
F.29	Muud hoiused	30	F.29	Muud hoiused	39
F.3	Võlaväärtpaberid	86	F.3	Võlaväärtpaberid	74
F.31	Lühiajalised	27	F.31	Lühiajalised	24
F.32	Pikaajalised	59	F.32	Pikaajalised	50
F.4	Laenud	78	F.4	Laenud	47
F.41	Lühiajalised	22	F.41	Lühiajalised	11
F.42	Pikaajalised	56	F.42	Pikaajalised	36
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	107	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	105
F.51	Omandiväärtpaberid	91	F.51	Omandiväärtpaberid	94
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	77	F.511	Börsil noteeritud aktsiad	84
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	7	F.512	Börsil noteerimata aktsiad	7
F.519	Muud omandiväärtpaberid	7	F.519	Muud omandiväärtpaberid	3
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	16	F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	11
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	7	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	5
F.522	Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	9	F.522	Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	6
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	48	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	48
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	7	F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	7
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	22	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	22
F.63	Pensionioõigused	11	F.63	Pensionioõigused	11
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	3	F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	3

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	2	F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	2
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	3	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	3
F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	14	F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	11
F.71	Tuletisinstrumentid	12	F.71	Tuletisinstrumentid	9
F.711	Opsioonid	5	F.711	Opsioonid	4
F.712	Forvardlepingud	7	F.712	Forvardlepingud	5
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	2	F.72	Töötajate aktsioptsioonid	2
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	15	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	39
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	7	F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	16
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	8	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	23

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste kontod

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.1	Vara majanduslik tekkimine	33	K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	1
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	3	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	30	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.21	Loodusvarad	26	AF	Finantsvara/kohustused	1
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	4	K.6	Muutused klassifitseerimises	2
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	2
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	- 11	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
K.21	Loodusvarade kahanemine	- 8	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.21	Loodusvarad	- 8	AF	Finantsvara/kohustused	2
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	- 3	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	- 1	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	- 2	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.3	Katastroofikahjud	- 11	Muud mahumuutused kokku		3
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 9	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	- 2	AN.11	Põhivara	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	
K.4	Hüvitusetä võõrandamine	0	AN.13	Väärisesemed	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.21	Loodusvarad	
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	2	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1	AF	Finantsvara	3
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AF	Finantsvara/kohustused	1	AF.2	Sularaha ja hoiused	
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	2	AF.4	Laenud	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	1
AF	Finantsvara/kohustused	2	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	- 2	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 2			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0			
AF	Finantsvara/kohustused	0			
Muud mahumuutused kokku		13			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 7			
AN.11	Põhivara	- 2			
AN.12	Varud	- 3			
AN.13	Väärisesemed	- 2			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	17			
AN.21	Loodusvarad	9			
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	6			
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
AF	Finantsvara	3			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0			
AF.2	Sularaha ja hoiused	0			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud				
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	1			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	10

III.3.2: ümberhindluskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	280	AF	Kohustused	76
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	126	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	111	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	7	AF.3	Võlaväärtpaberid	42
AN.13	Väärisesemed	8	AF.4	Laenud	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	154	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	34
AN.21	Loodusvarad	152	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	2	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	84			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	12			
AF.2	Sularaha ja hoiused	0			
AF.3	Võlaväärtpaberid	40			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	32			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	<i>Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	288

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	198	AF	Kohustused	126
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	121	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	111	AF.2	Sularaha ja hoiused	30
AN.12	Varud	4	AF.3	Võlaväärtpaberid	26
AN.13	Väärisesemed	6	AF.4	Laenud	29
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	77	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	28
AN.21	Loodusvarad	76	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	7

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	6
AF	Finantsvara	136			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	16			
AF.2	Sularaha ja hoiused	30			
AF.3	Võlaväärtpaberid	25			
AF.4	Laenud	28			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	26			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	7			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	4			
			B.1031	<i>Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	208

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	82	AF	Kohustused	- 50
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	5	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	- 30
AN.12	Varud	3	AF.3	Võlaväärtpaberid	16
AN.13	Väärisesemed	2	AF.4	Laenud	- 29
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	77	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	6
AN.21	Loodusvarad	76	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	- 7
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 6

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF	Finantsvara	- 52			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	- 4			
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 30			
AF.3	Võlaväärtpaberid	15			
AF.4	Laenud	- 28			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	6			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	- 7			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 4			
			B.1032	<i>Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	80

IV: bilansid

IV.1: algbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	4 621	AF	Kohustused	7 762
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	2 818	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	2 579	AF.2	Sularaha ja hoiused	1 471
AN.12	Varud	114	AF.3	Võlaväärtpaberid	1 311
AN.13	Väärisesemed	125	AF.4	Laenud	1 437
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1 803	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2 756
AN.21	Loodusvarad	1 781	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	471
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	22	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	14
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	302
AF	Finantsvara	8 231			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	770			
AF.2	Sularaha ja hoiused	1 482			
AF.3	Võlaväärtpaberid	1 263			

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AF.4	Laenud	1 384			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2 614			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	470			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	21			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	227			
			B.90	Netoväärtus	5 090

IV.2: bilansimuutused

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
Vara muutused kokku			Kohustuste muutused kokku		
AN	Mittefinantsvara	482	AF	Kohustused	505
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	294	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	246	AF.2	Sularaha ja hoiused	102
AN.12	Varud	32	AF.3	Võlaväärtpaberid	116
AN.13	Väärisesemed	16	AF.4	Laenud	47
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	186	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	141
AN.21	Loodusvarad	178	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	49
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	8	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	11
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	39
AF	Finantsvara	523			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	11			
AF.2	Sularaha ja hoiused	89			
AF.3	Võlaväärtpaberid	126			
AF.4	Laenud	78			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	141			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	49			

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	14			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	15			
			B.10	Muutused netoväärtuses	500
			B.101	Säästmisest ja kapitalisiretest tingitud muutused netoväärtuses	202
			B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	10
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	288
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	208
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	80

IV.3: lõppbilans

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	5 101	AF	Kohustused	8 267
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	3 112	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	2 825	AF.2	Sularaha ja hoised	1 573
AN.12	Varud	146	AF.3	Võlaväärtpaberid	1 427
AN.13	Väärisesemed	141	AF.4	Laenud	1 484
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1 989	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2 897
AN.21	Loodusvarad	1 959	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	520
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	30	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	25
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	341
AF	Finantsvara	8 754			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	781			
AF.2	Sularaha ja hoised	1 571			

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
AF.3	Võlaväärtpaberid	1 389	
AF.4	Laenud	1 462	
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2 755	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	519	
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	35	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	242	
		B.90	Netoväärtus 5 590

Tabel 24.3. — Mittefinantsettevõtete sektori täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine		Ressursid	
P.2	Vahetarbimine	1 477	
		P.1	Toodang 2 808
		P.11	Turutoodang 2 808
		P.12	Toodang enda lõpptar-beks 0
B.1g	Kogulisandväärtus	1 331	
P.51c	Põhivara kulum	157	
B.1n	Netolisandväärtus	1 174	

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod

II.1: tulude esmase jaotamise konto

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine		Ressursid	
D.1	Hüvitised töötajatele	986	
D.11	Palk	841	
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksed	145	
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed	132	
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksed	122	
D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksed	10	
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed	13	
		B.1g	Kogulisandväärtus 1 331
		B.1n	Netolisandväärtus 1 174

Kasutamine			Ressursid		
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	12			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud	1			
D.29	Muud tootmismaksud	88			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 35			
B.2g	Tegevuse koguülejääk	292			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejäägilt	157			
B.2n	Tegevuse netoülejääk	135			

II.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	134	B.2g	Tegevuse koguülejääk	292
D.41	Intressid	56	B.2n	Tegevuse netoülejääk	135
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	47			
D.421	Dividendid	39	D.4	Omanditulu	96
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	8	D.41	Intressid	33
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	10
D.45	Rent ja üür	31	D.421	Dividendid	10
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	4
			D.44	Muu investeerimistulu	8
			D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	5
			D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	
			D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	3
			D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	1

Kasutamine		Ressursid		
		D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	2
		D.45	Rent ja üür	41
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss			254
B.5n	Esmaste netotulude bilanss			97

II.1.2.1: ettevõtlustulu konto

Kasutamine		Ressursid		
D.4	Omanditulu	B.2g	Tegevuse kogülejääk	292
D.41	Intressid	B.2n	Tegevuse netoülejääk	135
D.45	Rent ja üür			
		D.4	Omanditulu	96
		D.41	Intressid	33
		D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	10
		D.421	Dividendid	10
		D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	4
		D.44	Muu investeerimistulu	8
		D.441	Kindlustuspoliisiide omanike investeerimistulu	5
		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	3
		D.45	Rent ja üür	41
B.4g	Ettevõtja kogutulu			301
B.4n	Ettevõtja netotulu			144

II.1.2.2: muude esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid		
D.4	Omanditulu	B.4g	Ettevõtja kogutulu	301
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	B.4n	Ettevõtja netotulu	144
D.421	Dividendid			
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad			8
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt			0
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss			254
B.5n	Esmaste netotulude bilanss			97

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid	
Jooksvad siirded	98	B.5g	Esmaste kogutulude bilanss 254
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandi- maksud jne 24	B.5n	Esmaste netotulude bilanss 97
D.51	Tulumaksud 20		
D.59	Muud jooksvad maksud 4		Jooksvad siirded 72
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded 62	D.61	Netosotsiaalmaksud 66
D.622	Muud sotsiaalkindlustus- hüvitised 62	D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud 31
D.6221	Muud sotsiaalkind- lustuspensionihüviti- sed 49	D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud 27
D.6222	Muud sotsiaalkind- lustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüviti- sed 13	D.6112	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud 4
D.7	Muud jooksvad siirded 12	D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud 12
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad 8	D.6121	Tööandjate arvestus- likud pensionimak- sed 12
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad 8	D.6122	Tööandjate arvestus- likud maksed, mis ei ole pensionimaksud 0
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded 4	D.613	Kodumajapidamiste tege- likud sotsiaalmaksud 25
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele 1	D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensioni- maksed 19
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded 3	D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensioni- maksed 6
B.6g	Kasutatav kogutulu 228	D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud 2
B.6n	Kasutatav netotulu 71	D.7	Muud jooksvad siirded 6
		D.72	Kahjukindlustuse nõuded 6
		D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded 6
		D.75	Mitmesugused jooksvad siirded 0

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.6g	Kasutatav kogutulu	228
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0	B.6n	Kasutatav netotulu	71
B.8g	Kogusääst	228			
B.8n	Netosääst	71			

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	88	B.8n	Netosääst	71
			D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	33
			D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	23
			D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	10
			D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 16
			D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	0
			D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 16

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
P.5g	Kapitali kogumahutus	308	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	88
P.5n	Kapitali netomahutus	151			
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	280			
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	263			
P.5111	Uue põhivara soetamine	262			
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	5			
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	- 4			
P.512	Mittetoetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	17			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
P.51c	Põhivara kulum	- 157			
P.52	Varude muutus	26			
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	2			
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	- 7			
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	- 6			
NP.2	Lepingute, rendi-/tüürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	- 1			
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 56			

III.2: finantskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
			B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 56
F	Finantsvara netosoetamine	83	F	Neto kohustuste võtmine	139
F.2	Sularaha ja hoiused	39	F.2	Sularaha ja hoiused	
F.21	Sularaha	5	F.21	Sularaha	
F.22	Arveldushoiused	30	F.22	Arveldushoiused	
F.229	Muud arveldushoiused	30	F.229	Muud arveldushoiused	
F.29	Muud hoiused	4	F.29	Muud hoiused	
F.3	Võlaväärtpaberid	7	F.3	Võlaväärtpaberid	6
F.31	Lühiajalised	10	F.31	Lühiajalised	2
F.32	Pikaajalised	- 3	F.32	Pikaajalised	4
F.4	Laenud	19	F.4	Laenud	21
F.41	Lühiajalised	14	F.41	Lühiajalised	4
F.42	Pikaajalised	5	F.42	Pikaajalised	17
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	10	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	83
F.51	Omandiväärtpaberid	10	F.51	Omandiväärtpaberid	83
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	5	F.511	Börsil noteeritud aktsiad	77
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	3	F.512	Börsil noteerimata aktsiad	3
F.519	Muud omandiväärtpaberid	2	F.519	Muud omandiväärtpaberid	3

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	0	F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	0	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	0	F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	1	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	1	F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3
F.71	Tuletisinstrumendid	3	F.71	Tuletisinstrumendid	2
F.711	Opsioonid	1	F.711	Opsioonid	2
F.712	Forvardlepingud	2	F.712	Forvardlepingud	0
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid	1
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	4	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	26
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	3	F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	6
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	1	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	20

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.1	Vara majanduslik tekkimine	26	K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud vara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	26	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.21	Loodusvarad	22	AF	Finantsvara/kohustused	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	4	K.6	Muutused klassifitseerimises	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	- 9	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
K.21	Loodusvarade kahanemine	- 6	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.21	Loodusvarad	- 6	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	- 3	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	- 1	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	- 2	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.3	Katastroofikahjud	- 5		Muud mahumuutused kokku	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 5	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.11	Põhivara	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	
K.4	Hüvituseta võõrandamine	- 5	AN.13	Väärisesemed	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 1	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	- 4	AN.21	Loodusvarad	
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	1	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1	AF	Finantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	
K.6	Muutused klassifitseerimises	6	AF.3	Võlaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	6	AF.4	Laenud	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	3	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
AF	Finantsvara/kohustused	2	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0		
AF	Finantsvara/kohustused	0		
	Muud mahumuutused kokku	14		
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 2		
AN.11	Põhivara	1		
AN.12	Varud	- 3		
AN.13	Väärisesemed	0		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	14		
AN.21	Loodusvarad	10		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	4		
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0		
AF	Finantsvara	2		
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0		
AF.2	Sularaha ja hoiused	0		
AF.3	Võlaväärtpaberid	0		
AF.4	Laenud	0		
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2		
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0		
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0		
			B.102	<i>Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses</i>

III.3.2: ümberhindluskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	144	AF	Kohustused	18
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	63	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	58	AF.2	Sularaha ja hoised	
AN.12	Varud	4	AF.3	Võlaväärtpaberid	1
AN.13	Väärisesemed	1	AF.4	Laenud	
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	81	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	17
AN.21	Loodusvarad	80	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürile- pingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	8			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoised				
AF.3	Võlaväärtpaberid	3			
AF.4	Laenud				
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	5			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	<i>Nominaalsest kapitalikasumist/-kahju- mist tingitud muutused netoväärtuses</i>	134

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	101	AF	Kohustused	37
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	60	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.11	Põhivara	58	AF.2	Sularaha ja hoiused	1
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	1
AN.13	Väärisesemed	1	AF.4	Laenud	18
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	41	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	14
AN.21	Loodusvarad	40	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	3
AF	Finantsvara	18			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	8			
AF.3	Võlaväärtpaberid	2			
AF.4	Laenud	1			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	1			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	3			
			B.103	<i>Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	82

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	43	AF	Kohustused	- 19
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	3	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	- 1
AN.12	Varud	3	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	- 18
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	40	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.21	Loodusvarad	40	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 3
AF	Finantsvara	- 10			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 8			
AF.3	Võlaväärtpaberid	1			
AF.4	Laenud	- 1			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid	- 1			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 3			
			B.1032	<i>Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	52

IV: bilansidIV.1: *algbilanss*

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	2 151	AF	Kohustused	3 221
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1 274	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	1 226	AF.2	Sularaha ja hoiused	40
AN.12	Varud	43	AF.3	Võlaväärtpaberid	44
AN.13	Väärisesemed	5	AF.4	Laenud	897
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	877	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1 987
AN.21	Loodusvarad	864	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid	12
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	13	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	4
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	237
AF	Finantsvara	982			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
AF.2	Sularaha ja hoiused	382	
AF.3	Võlaväärtpaberid	90	
AF.4	Laenud	50	
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investee- rimisfondide aktsiad ja osakud	280	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	25	
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	5	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	150	
B.90	Netoväärtus		- 88

IV.2: bilansimuutused

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
Vara muutused kokku		Kohustuste muutused kokku	
AN	Mittefinantsvara	301	AF Kohustused 157
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	195	AF.1 Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
AN.11	Põhivara	165	AF.2 Sularaha ja hoiused 0
AN.12	Varud	27	AF.3 Võlaväärtpaberid 7
AN.13	Väärisesemed	3	AF.4 Laenud 21
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	106	AF.5 Omandiväärtpaberid ja investee- rimisfondide aktsiad ja osakud 100
AN.21	Loodusvarad	101	AF.6 Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
AN.22	Lepingud, rendi-/tüürile- pingud ja litsentsid	5	AF.7 Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid 3
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8 Muud saadavad/makstavad arved 26
AF	Finantsvara	93	
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)		
AF.2	Sularaha ja hoiused	39	
AF.3	Võlaväärtpaberid	10	
AF.4	Laenud	19	
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investee- rimisfondide aktsiad ja osakud	17	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	1	
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	3	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	4	

Varad		Kohustused ja netoväärtus		
		B.10	Muutused netoväärtuses	237
		B.101	Säästmisest ja kapitalisiretest tingitud muutused netoväärtuses	88
		B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	14
		B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	134
		B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	82
		B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	52

IV: bilansid

IV.3: lõppbilanss

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
AN	Mittefinantsvara	2 452	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1 469	
AN.11	Põhivara	1 391	
AN.12	Varud	70	
AN.13	Väärisesemed	8	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	983	
AN.21	Loodusvarad	965	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	18	
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	
AF	Finantsvara	1 075	
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)		
AF.2	Sularaha ja hoiused	421	
AF.3	Võlaväärtpaberid	100	
AF.4	Laenud	69	
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	297	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	26	
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	8	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	154	
B.90	Netoväärtus		149

Tabel 24.4. — Finantsinstitutsioonide sektori täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine			Ressursid		
P.2	Vahetarbimine	52	P.1	Toodang	146
			P.11	Turutoodang	146
			P.12	Toodang enda lõpptarbeks	0
B.1g	Kogulisandväärtus	94			
P.51c	Põhivara kulum	12			
B.1n	Netolisandväärtus	82			

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod

II.1: tulude esmase jaotamise konto

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitised töötajatele	44	B.1g	Kogulisandväärtus	94
D.11	Palk	29	B.1n	Netolisandväärtus	82
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	5			
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	4			
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	4			
D.1212	Tööandjate tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	1			
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	1			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.29	Muud tootmismaksud	4			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	0			
B.2g	Tegevuse kogülejääk	46			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse kogülejäägilt	12			
B.2n	Tegevuse netoülejääk	34			

II.1.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	168	B.2g	Tegevuse koguülejääk	46
D.41	Intressid	106	B.2n	Tegevuse netoülejääk	34
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	15			
D.421	Dividendid	15	D.4	Omanditulu	149
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	0	D.41	Intressid	106
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	25
D.44	Muu investeerimistulu	47	D.421	Dividendid	25
D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	25	D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	0
D.442	Pensionioõiguste alusel makstav investeerimistulu	8	D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	7
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	14	D.44	Muu investeerimistulu	8
D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	6	D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	0
D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	8	D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	8
D.45	Rent ja üür	0	D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	3
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss	27	D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	5
B.5n	Esmaste netotulude bilanss	15	D.45	Rent ja üür	3

II.1.2.1: ettevõtlustulu konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	153	B.2g	Tegevuse koguülejääk	46
D.41	Intressid	106	B.2n	Tegevuse netoülejääk	34
D.44	Muu investeerimistulu	47			
D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	25	D.4	Omanditulu	149
D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	8	D.41	Intressid	106
D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	14	D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	25
			D.421	Dividendid	25
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	0
D.45	Rent ja üür	0	D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	7
			D.44	Muu investeerimistulu	8
			D.441	Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu	0
			D.442	Pensionioiguste alusel makstav investeerimistulu	
			D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	8
			D.45	Rent ja üür	3
B.4g	Ettevõtja kogutulu	42			
B.4n	Ettevõtja netotulu	30			

II.1.2.2: muude esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	15	B.4g	Ettevõtja kogutulu	42
D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	15	B.4n	Ettevõtja netotulu	30
D.421	Dividendid	15			
D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	0			
D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0			
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss	27			
B.5n	Esmaste netotulude bilanss	15			

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid		
	Jooksvad siirded	277	B.5g Esmaste kogutulude bilanss	27
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	10	B.5n Esmaste netotulude bilanss	15
D.51	Tulumaksud	7		
D.59	Muud jooksvad maksud	3	Jooksvad siirded	275
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	205	D.61 Netosotsiaalmaksud	212
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	205	D.611 Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	109
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	193	D.6111 Tööandjate tegelikud pensionimaksud	104
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	12	D.6112 Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	5
D.7	Muud jooksvad siirded	62	D.612 Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	2
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	13	D.6121 Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	1
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	0	D.6122 Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	13	D.613 Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	94
D.72	Kahjukindlustuse nõuded	48	D.6131 Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	90
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	45	D.6132 Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	4
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	3	D.614 Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused	10
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	1	D.6141 Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	8
			D.6142 Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksud) täiendused	2
			D.615C Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud	3

Kasutamine			Ressursid		
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	1			
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	0	D.7	Muud jooksvad siirded	62
			D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	47
			D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	44
			D.712	Kahjukindlustuse edasi-kindlustuse netopreemiad	3
			D.72	Kahjukindlustuse nõuded	15
			D.722	Kahjukindlustuse edasi-kindlustuse nõuded	15
			D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	0
B.6g	Kasutatav kogutulu	25			
B.6n	Kasutatav netotulu	13			

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.6g	Kasutatav kogutulu	25
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11	B.6n	Kasutatav netotulu	13
B.8g	Kogusääst	14			
B.8n	Netosääst	2			

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 5	B.8n	Netosääst	2
			D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	0
			D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	0
			D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	
			D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 7
			D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	0
			D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 7

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
P.5g	Kapitali kogumahutus	8	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 5
P.5n	Kapitali netomahutus	- 4			
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	8			
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	8			
P.5111	Uue põhivara soetamine	8			
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	0			
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	0			
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	0			
P.51c	Põhivara kulum	- 12			
P.52	Varude muutus	0			
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	0			
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 1			

III.2: finantskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
			B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 1
F	Finantsvara netosoetamine	172	F	Neto kohustuste võtmine	173
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	- 1	F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
F.11	Rahaline kuld	- 1	F.11	Rahaline kuld	0
F.12	SDRid	0	F.12	SDRid	0
F.2	Sularaha ja hoiused	10	F.2	Sularaha ja hoiused	65

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.21	Sularaha	15	F.21	Sularaha	
F.22	Arveldushoiused	- 5	F.22	Arveldushoiused	26
F.221	Pankadevahelised positsioonid	- 5	F.221	Pankadevahelised positsioonid	- 5
F.229	Muud arveldushoiused	0	F.229	Muud arveldushoiused	31
F.29	Muud hoiused	0	F.29	Muud hoiused	39
F.3	Võlaväärtpaberid	66	F.3	Võlaväärtpaberid	30
F.31	Lühiajalised	13	F.31	Lühiajalised	18
F.32	Pikaajalised	53	F.32	Pikaajalised	12
F.4	Laenud	53	F.4	Laenud	0
F.41	Lühiajalised	4	F.41	Lühiajalised	0
F.42	Pikaajalised	49	F.42	Pikaajalised	0
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	28	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	22
F.51	Omandiväärtpaberid	25	F.51	Omandiväärtpaberid	11
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	23	F.511	Börsil noteeritud aktsiad	7
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	1	F.512	Börsil noteerimata aktsiad	4
F.519	Muud omandiväärtpaberid	1	F.519	Muud omandiväärtpaberid	0
F.52	Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3	F.52	Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	11
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	2	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	5
F.522	Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	1	F.522	Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	6
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	7	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	48
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	2	F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	7
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	22
F.63	Pensionioõigused		F.63	Pensionioõigused	11
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	3	F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele	3
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised		F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	2
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	2	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	3

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	8	F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	8
F.71	Tuletisinstrumentid	8	F.71	Tuletisinstrumentid	7
F.711	Opsioonid	3	F.711	Opsioonid	2
F.712	Forvardlepingud	5	F.712	Forvardlepingud	5
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid	1
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	1	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksud		F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	0
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	1	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	0

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.1	Vara majanduslik tekkimine	0	K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.21	Loodusvarad	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	K.6	Muutused klassifitseerimises	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
K.21	Loodusvarade kahanemine	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.21	Loodusvarad	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF	Finantsvara/kohustused	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.3	Katastroofikahjud	0	Muud mahumuutused kokku		0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.11	Põhivara	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	
K.4	Hüvituseeta võõrandamine	0	AN.13	Väärisesemed	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.21	Loodusvarad	
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	1	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF	Finantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AF	Finantsvara/kohustused	1	AF.2	Sularaha ja hoised	
K.6	Muutused klassifitseerimises	- 2	AF.3	Võlaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0	AF.4	Laenud	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	- 2	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 2			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0			
AF	Finantsvara/kohustused	0			
	Muud mahumuutused kokku	- 1			
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 2			
AN.11	Põhivara	0			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
AN.12	Varud	0		
AN.13	Väärisesemed	- 2		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0		
AN.21	Loodusvarad	- 2		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0		
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0		
AF	Finantsvara	1		
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0		
AF.2	Sularaha ja hoiused	0		
AF.3	Võlaväärtpaberid	0		
AF.4	Laenud	0		
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0		
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	1		
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0		
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0		
			B.102	<i>Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses</i>
				- 1

III. 3. 2: ümberhindluskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)
AN	Mittefinantsvara	4	AF	Kohustused
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	2	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
AN.11	Põhivara	2	AF.2	Sularaha ja hoiused
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	2	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
AN.21	Loodusvarad	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	57			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	11			
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid	30			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	16			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	<i>Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	10

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	3	AF	Kohustused	68
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	2	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	2	AF.2	Sularaha ja hoiused	26
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	21
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	14
AN.21	Loodusvarad	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	7
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF	Finantsvara	71			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	14			
AF.2	Sularaha ja hoiused	0			
AF.3	Võlaväärtpaberid	18			
AF.4	Laenud	24			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	14			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	1			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	<i>Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	6

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	1	AF	Kohustused	- 17
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	- 26
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	13
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3
AN.21	Loodusvarad	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	- 7
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	- 14			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	- 3			
AF.2	Sularaha ja hoiused	0			
AF.3	Võlaväärtpaberid	12			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
AF.4	Laenud	- 24		
AF.5	Omandiväärtpaperid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2		
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	- 1		
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0		
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0		
			B.1032	<i>Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>
				4

IV: bilansid

IV.1: algbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	93	AF	Kohustused	3 544
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	67	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	52	AF.2	Sularaha ja hoised	1 281
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	1 053
AN.13	Väärisesemed	15	AF.4	Laenud	
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	26	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	765
AN.21	Loodusvarad	23	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	435
AN.22	Lepingud, rendi-/üürile- pingud ja litsentsid	3	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	10
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	3 421			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	690			
AF.2	Sularaha ja hoised				
AF.3	Võlaväärtpaberid	950			
AF.4	Laenud	1 187			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	551			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	30			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	13			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.90	Netoväärtus	- 30

IV.2: bilansimuutused

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
Vara muutused kokku			Kohustuste muutused kokku		
AN	Mittefinantsvara	- 4	AF	Kohustused	224
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 4	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	- 2	AF.2	Sularaha ja hoised	65

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	64
AN.13	Väärisesemed	- 2	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	39
AN.21	Loodusvarad	- 1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	48
AN.22	Lepingud, rendi-/üürile- pingud ja litsentsid	1	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	8
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	230			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldu- sühikud (SDRid)	10			
AF.2	Sularaha ja hoiused	10			
AF.3	Võlaväärtpaberid	96			
AF.4	Laenud	53			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	44			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	8			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	8			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	1			
			B.10	<i>Muutused netoväärtuses</i>	2
			B.101	Säästmisest ja kapitalisii- retest tingitud muutused netoväärtuses	- 5
			B.102	Muudest vara mahumuut- tustest tingitud muutused netoväärtuses	- 1
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	10
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	6
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	4

IV: bilansid

IV.3: lõppbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	89	AF	Kohustused	3 768
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	63	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	50	AF.2	Sularaha ja hoiused	1 346
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	1 117
AN.13	Väärisesemed	13	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	26	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	804
AN.21	Loodusvarad	22	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	483
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	4	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	18
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	3 651			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	700			
AF.2	Sularaha ja hoiused	10			
AF.3	Võlaväärtpaberid	1 046			
AF.4	Laenud	1 240			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	595			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	38			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	21			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	1			
			B.90	Netoväärtus	- 28

Tabel 24.5. Valitsemissektori täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine		Ressursid			
P.2	Vahetarbimine	222			
			P.1	Toodang	348
			P.11	Turutoodang	0
			P.12	Toodang enda lõpptarbeks	0

Kasutamine			Ressursid		
			P.13	Turuväline toodang	348
B.1g	Kogulisandväärtus	126			
P.51c	Põhivara kulum	27			
B.1n	Netolisandväärtus	99			

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod

II.1: tulude esmase jaotamise konto

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitud töötajatele	98	B.1g	Kogulisandväärtus	126
D.11	Palk	63	B.1n	Netolisandväärtus	99
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	55			
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	51			
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	48			
D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	3			
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	4			
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	4			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.29	Muud tootmismaksud	1			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	0			
B.2g	Tegevuse koguülejäak	27			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejärgilt	27			
B.2n	Tegevuse netoülejäak	0			

II.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	42	B.2g	Tegevuse koguülejääk	27
D.41	Intressid	35	B.2n	Tegevuse netoülejääk	0
D.45	Rent ja tüür	7			
			D.2	Tootmis- ja impordimaksud	235
			D.21	Tootemaksud	141
			D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	121
			D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks	17
			D.2121	Imporditollimaksud	17
			D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud	0
			D.214	Tootemaksud, v.a käibemaks ja impordimaksud	3
			D.29	Muud tootmismaksud	94
			D.3	Subsiidiumid	- 44
			D.31	Tootesubsiidiumid	- 8
			D.311	Impordisubsiidiumid	0
			D.319	Muud tootesubsiidiumid	- 8
			D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 36
			D.4	Omanditulu	22
			D.41	Intressid	14
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	7
			D.421	Dividendid	5
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	2
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0
			D.44	Muu investeerimistulu	1
			D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	0
			D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu	

Kasutamine		Ressursid		
		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	1
		D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	0
		D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	1
		D.45	Rent ja tüür	0
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss			198
B.5n	Esmaste netotulude bilanss			171

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid		
	Jooksvad siirded	B.5g	Esmaste kogutulude bilanss	198
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	B.5n	Esmaste netotulude bilanss	171
D.51	Tulumaksud		Jooksvad siirded	367
D.59	Muud jooksvad maksud	D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	213
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	D.51	Tulumaksud	204
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	D.59	Muud jooksvad maksud	9
D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	D.61	Netosotsiaalmaksud	50
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	38
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	35
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensionihüvitised	D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	3
D.6222	Muud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised			

Kasutamine			Ressursid		
D.623	Rahalised sotsiaalabi toetused	52	D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	4
			D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	4
D.7	Muud jooksvad siirded	136	D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksed, mis ei ole pensionimaksud	0
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	4	D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	9
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	4	D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	6
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad		D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksed, mis ei ole pensionimaksud	3
D.72	Kahjukindlustuse nõuded				
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded		D.7	Muud jooksvad siirded	104
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded		D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	
D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	96	D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	22	D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad	
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	5	D.72	Kahjukindlustuse nõuded	1
D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	5	D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	1
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded		D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	0	D.73	Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded	96
D.76	Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid	9	D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	1
			D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	6
			D.751	Jooksvad siirded KTKTidele	
			D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	
			D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	6
B.6g	Kasutatav kogutulu	317			
B.6n	Kasutatav netotulu	290			

II.3: mitterahalise tulu ümberjaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded	184	B.6g	Kasutatav kogutulu	317
D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	180	B.6n	Kasutatav netotulu	290
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	4			
<hr/>			<hr/>		
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	133			
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	106			

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
P.3	Lõpptarbimiskulutused	352	B.6g	Kasutatav kogutulu	317
P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused	184	B.6n	Kasutatav netotulu	290
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused	168			
<hr/>			<hr/>		
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0			
<hr/>			<hr/>		
B.8g	Kogusääst	- 35			
B.8n	Netosääst	- 62			

II.4.2: korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
P.4	Tegelik lõpptarbimine	168	B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	133
P.41	Tegelik individuaalne tarbimine		B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	106
P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine	168			
<hr/>			<hr/>		
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0			
<hr/>			<hr/>		
B.8g	Kogusääst	- 35			
B.8n	Netosääst	- 62			

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 90	B.8n	Netosääst	- 62
			D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	6
			D.91r	Kapitalimaksud, saadavad	2
			D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	0
			D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	4
			D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 34
			D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	0
			D.92p	Investeeringutoetused, makstavad	- 27
			D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 7

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
P.5g	Kapitali kogumahutus	38	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 90
P.5n	Kapitali netomahutus	11			
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	35			
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	35			
P.5111	Uue põhivara soetamine	38			
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	0			
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	- 3			
P.512	Mittetoedetud vara omandiõiguse ülemineku kulu				
P.51c	Põhivara kulum	- 27			
P.52	Varude muutus	0			
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	3			

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
NP	Mittetoodeatud vara soetamine miinus realiseerimine	2	
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	2	
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	0	
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine		
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 103	

III.2: finantskonto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses			
		B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) - 103		
F	Finantsvara netosoetamine	- 10	F	Neto kohustuste võtmine	93
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)		F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
F.11	Rahaline kuld		F.11	Rahaline kuld	
F.12	SDRid		F.12	SDRid	
F.2	Sularaha ja hoiused	- 26	F.2	Sularaha ja hoiused	37
F.21	Sularaha	2	F.21	Sularaha	35
F.22	Arveldushoiused	- 27	F.22	Arveldushoiused	2
F.221	Pankadevahelised positsioonid		F.221	Pankadevahelised positsioonid	
F.229	Muud arveldushoiused	- 27	F.229	Muud arveldushoiused	2
F.29	Muud hoiused	- 1	F.29	Muud hoiused	0
F.3	Võlaväärtpaberid	4	F.3	Võlaväärtpaberid	38
F.31	Lühiajalised	1	F.31	Lühiajalised	4
F.32	Pikaajalised	3	F.32	Pikaajalised	34
F.4	Laenud	3	F.4	Laenud	9
F.41	Lühiajalised	1	F.41	Lühiajalised	3
F.42	Pikaajalised	2	F.42	Pikaajalised	6
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	3	F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
F.51	Omandiväärtpaberid	3	F.51	Omandiväärtpaberid	
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	1	F.511	Börsil noteeritud aktsiad	
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	1	F.512	Börsil noteerimata aktsiad	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.519	Muud omandiväärt-paberid	1	F.519	Muud omandiväärt-paberid	
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	0	F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	0	F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	0	F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	1	F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
F.61	Kahjukindlustuse kindlustehnilised eraldised	0	F.61	Kahjukindlustuse kindlustehnilised eraldised	
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0	F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	
F.63	Pensionioigused		F.63	Pensionioigused	
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduri-tele		F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduri-tele	
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised		F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	1	F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
F.71	Tuletisinstrumendid	0	F.71	Tuletisinstrumendid	0
F.711	Opsioonid	0	F.711	Opsioonid	0
F.712	Forvardlepingud	0	F.712	Forvardlepingud	0
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	5	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	9
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	1	F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	6
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	4	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	3

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.1	Vara majanduslik tekkimine	7	K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	3	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	4	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.21	Loodusvarad	4	AF	Finantsvara/kohustused	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	K.6	Muutused klassifitseerimises	2
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	2
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	- 2	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
K.21	Loodusvarade kahanemine	- 2	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.21	Loodusvarad	- 2	AF	Finantsvara/kohustused	2
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine		AF	Finantsvara/kohustused	0
K.3	Katastroofikahjud	- 6		Muud mahumuutused kokku	2
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 4	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	- 2	AN.11	Põhivara	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	
K.4	Hüvitusetu võõrandamine	5	AN.13	Väärisesemed	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	4	AN.21	Loodusvarad	
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF	Finantsvara	2
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	
K.6	Muutused klassifitseerimises	- 4	AF.3	Võlaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	- 4	AF.4	Laenud	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 3	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	- 1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0			
AF	Finantsvara/kohustused	0			
	Muud mahumuutused kokku	0			
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	- 3			
AN.11	Põhivara	- 3			
AN.12	Varud	0			
AN.13	Väärisesemed	0			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	3			
AN.21	Loodusvarad	1			
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	2			
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine				
AF	Finantsvara	0			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid				
AF.4	Laenud				
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud				

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid		
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0	
		B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses
			- 2

III.3.2: ümberhindluskonto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses			
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)	K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)		
AN	Mittefinantsvara	44	AF	Kohustused	7
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	21	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	18	AF.2	Sularaha ja hoised	0
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	7
AN.13	Väärisesemed	2	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	23	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	23	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	1			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	1			
AF.2	Sularaha ja hoised	0			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
		B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	38	

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	32	AF	Kohustused	13
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	20	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	18	AF.2	Sularaha ja hoiused	2
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	4
AN.13	Väärisesemed	1	AF.4	Laenud	7
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	12	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	12	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürile- pingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine		AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	8			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	2			
AF.2	Sularaha ja hoiused	3			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	3			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahju- mist tingitud muutused netoväärtuses	27

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	12	AF	Kohustused	- 6
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	- 2
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	3
AN.13	Väärisesemed	1	AF.4	Laenud	- 7
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	11	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	11	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/tüürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine		AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	- 7			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	- 1			
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 3			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	- 3			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	11

IV: bilansid

IV.1: algbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	789	AF	Kohustused	687
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	497	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	467	AF.2	Sularaha ja hoiused	102
AN.12	Varud	22	AF.3	Võlaväärtpaberid	212
AN.13	Väärisesemed	8	AF.4	Laenud	328
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	292	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	4

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.21	Loodusvarad	286	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	19
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	6	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine		AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	22
AF	Finantsvara	396			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	80			
AF.2	Sularaha ja hoiused	150			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	115			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	12			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	20			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	19			
			B.90	Netoväärtus	498

IV.2: bilansimuutused

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
Vara muutused kokku			Kohustuste muutused kokku		
AN	Mittefinantsvara	57	AF	Kohustused	102
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	29	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	23	AF.2	Sularaha ja hoiused	37
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	45
AN.13	Väärisesemed	5	AF.4	Laenud	9
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	28	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	2
AN.21	Loodusvarad	26	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	2	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0

Varad		Kohustused ja netoväärtus		
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	9
AF	Finantsvara			- 9
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)			1
AF.2	Sularaha ja hoiused			- 26
AF.3	Võlaväärtpaberid			4
AF.4	Laenud			3
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud			3
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid			1
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid			0
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved			5
		B.10	<i>Muutused netoväärtuses</i>	- 54
		B.101	Säästmisest ja kapitalisiretest tingitud muutused netoväärtuses	90
		B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	- 2
		B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	38
		B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	27
		B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	11

IV: bilansid

IV.3: lõppbilanss

Varad		Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	AF	Kohustused	789
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	0
AN.11	Põhivara	AF.2	Sularaha ja hoiused	139

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.12	Varud	23	AF.3	Võlaväärtpaberid	257
AN.13	Väärisesemed	13	AF.4	Laenud	337
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	320	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	6
AN.21	Loodusvarad	312	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	19
AN.22	Lepingud, rendi-/tüürilepingud ja litsentsid	8	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	31
AF	Finantsvara	387			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	81			
AF.2	Sularaha ja hoiused	124			
AF.3	Võlaväärtpaberid	4			
AF.4	Laenud	118			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	15			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	21			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	24			
			B.90	Netoväärtus	444

Tabel 24.6. Kodumajapidamiste sektori täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine			Ressursid		
P.2	Vahetarbimine	115	P.1	Toodang	270
			P.11	Turutoodang	123
			P.12	Toodang enda lõpptarbeks	147
B.1g	Kogulisandväärtus	155			
P.51c	Põhivara kulum	23			
B.1n	Netolisandväärtus	132			

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod

II.1: tulude esmase jaotamise konto

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitised töötajatele	11	B.1g	Kogulisandväärtus	155
D.11	Palk	11	B.1n	Netolisandväärtus	132
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	0			
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	0			
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	0			
D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	0			
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	0			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.29	Muud tootismaksud	0			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	- 1			
B.2g	Tegevuse koguülejääk	84			
B.3g	Kogusegatulu	61			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejäägilt	15			
P.51c2	Põhivara kulum kogusegatulult	8			
B.2n	Tegevuse netoülejääk	69			
B.3n	Netosegatulu	53			

II.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	41	B.2g	Tegevuse koguülejääk	84
D.41	Intressid	14	B.3g	Kogusegatulu	61

Kasutamine			Ressursid		
D.45	Rent ja üür	27	B.2n	Tegevuse netoülejääk	69
			B.3n	Netosegatulu	53
			D.1	Hüvitised töötajatele	1 154
			D.11	Palk	954
			D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	200
			D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	181
			D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	168
			D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	13
			D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	19
			D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	18
			D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1
			D.4	Omanditulu	123
			D.41	Intressid	49
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	20
			D.421	Dividendid	13
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	7
			D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	3
			D.44	Muu investeerimistulu	30
			D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	20
			D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu	8
			D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	2

Kasutamine		Ressursid		
		D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	2
		D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	0
		D.45	Rent ja üür	21
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss			1 381
B.5n	Esmaste netotulude bilanss			1 358

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid		
	Jooksvad siirded	B.5g	Esmaste kogutulude bilanss	1 381
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	B.5n	Esmaste netotulude bilanss	1 358
D.51	Tulumaksud			
D.59	Muud jooksvad maksud		Jooksvad siirded	420
D.61	Netosotsiaalmaksud	D.61	Netosotsiaalmaksud	0
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	0
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	0
D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	0
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	0
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	0
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	0
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaal maksete täiendused	D.614	Kodumajapidamiste sotsiaal maksete täiendused	0
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused	0

Kasutamine			Ressursid		
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksed) täiendused	2	D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksed) täiendused	0
D.61SC	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud	- 6	D.61SC	Sotsiaalkindlustuskeemi teenustasud	1
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	0	D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	384
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	0	D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised	53
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	0	D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	45
D.6222	Muud sotsiaalkindlustuse hüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	0	D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	8
			D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	279
D.7	Muud jooksvad siirded	71	D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	250
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	31	D.6222	Muud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	29
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	31	D.623	Rahalised sotsiaalabi toetused	52
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	40	D.7	Muud jooksvad siirded	36
D.751	Jooksvad siirded KTKTldele	29	D.72	Kahjukindlustuse nõuded	35
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	7	D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	35
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	4	D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	1
			D.751	Jooksvad siirded KTKTldele	0
			D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	1
			D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	0
B.6g	<i>Kasutatav kogutulu</i>	1 219			
B.6n	<i>Kasutatav netotulu</i>	1 196			

II.3: mitterahalise tulu ümberjaotamise konto

Kasutamine		Ressursid	
B.6g	<i>Kasutatav kogutulu</i>	1 219	
B.6n	<i>Kasutatav netotulu</i>	1 196	
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded	215	

Kasutamine		Ressursid		
		D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	211
		D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	4
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu			1 434
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu			1 411

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine		Ressursid		
		B.6g	Kasutatav kogutulu	1 219
P.3	Lõpptarbimiskulutused	B.6n	Kasutatav netotulu	1 196
P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused			1 015
		D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11
B.8g	Kogusääst			215
B.8n	Netosääst			192

II.4.2: korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine		Ressursid		
		B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	1 434
P.4	Tegelik lõpptarbimine	B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	1 411
P.41	Tegelik individuaalne tarbimine			1 230
		D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	11
B.8g	Kogusääst			215
B.8n	Netosääst			192

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	B.8n	Netosääst	192
		D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	23

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
		D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	0
		D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	23
		D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 5
		D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	- 2
		D.92p	Investeeringutoetused, makstavad	
		D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 3

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
P.5g	Kapitali kogumahutus	55	
P.5n	Kapitali netomahutus	32	
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	48	
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	48	
P.5111	Uue põhivara soetamine	45	
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	3	
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	0	
P.512	Mittetoodetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	0	
P.51c	Põhivara kulum	- 23	
P.52	Varude muutus	2	
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	5	
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	4	
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	3	
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	1	
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine		
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	174	

III.2: finantskonto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
		B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-) 174
F	Finantsvara netosoetamine 189	F	Neto kohustuste võtmine 15
F.2	Sularaha ja hoiused 64	F.3	Võlaväärtpaberid 0
F.21	Sularaha 10	F.31	Lühiajalised 0
F.22	Arveldushoiused 27	F.32	Pikaajalised 0
F.229	Muud arveldushoiused 27		
F.29	Muud hoiused 27	F.4	Laenud 11
		F.41	Lühiajalised 2
F.3	Võlaväärtpaberid 10	F.42	Pikaajalised 9
F.31	Lühiajalised 3		
F.32	Pikaajalised 7	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid 0
		F.71	Tuletisinstrumendid 0
F.4	Laenud 3	F.711	Opsioonid 0
F.41	Lühiajalised 3	F.712	Forvardlepingud 0
F.42	Pikaajalised 0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid 0
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud 66	F.8	Muud saadavad/makstavad arved 4
F.51	Omandiväärtpaberid 53	F.81	Kaubanduskrediidid ja ette- maksed 4
F.511	Börsil noteeritud aktsiad 48	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskre- diidid ja ettemaksed 0
F.512	Börsil noteerimata aktsiad 2		
F.519	Muud omandiväärtpaberid 3		
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud 13		
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud 5		
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud 8		
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid 39		
F.61	Kahjukindlustuse kindlus- tustehnilised eraldised 4		
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused 22		

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
F.63	Pensionioõigused	11	
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele		
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	2	
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0	
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	3	
F.71	Tuletisinstrumendid	1	
F.711	Opsioonid	1	
F.712	Forvardlepingud	0	
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	2	
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	4	
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	3	
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	1	

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Vara muutused		Muutused kohustustes ja netoväärtuses	
K.1	Vara majanduslik tekkimine	0	K.5 Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused 1
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1 Toodetud mittefinantsvara 0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2 Mittetoodetud mittefinantsvara 0
AN.21	Loodusvarad	0	AF Finantsvara/kohustused 1
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	K.6 Muutused klassifitseerimises 0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61 Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris 0
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	0	AN.1 Toodetud mittefinantsvara 0
K.21	Loodusvarade kahanemine	0	AN.2 Mittetoodetud mittefinantsvara 0
AN.21	Loodusvarad	0	AF Finantsvara/kohustused 0
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0	K.62 Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises 0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.3	Katastroofikahjud	0		Muud mahumuutused kokku	1
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.11	Põhivara	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	0
K.4	Hüvituseeta võõrandamine	0	AN.13	Väärisesemed	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.21	Loodusvarad	0
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF	Finantsvara	1
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0	AF.4	Laenud	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	1
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AF	Finantsvara/kohustused	0			
	Muud mahumuutused kokku	0			
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0			
AN.11	Põhivara	0			
AN.12	Varud	0			
AN.13	Väärisesemed	0			
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0			
AN.21	Loodusvarad	0			
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0			
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
AF	Finantsvara	0			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid				
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid				
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	- 1

III.3.2: ümberhindluskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	80	AF	Kohustused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	35	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	28	AF.2	Sularaha ja hoiused	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.12	Varud	2	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	5	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	45	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	45	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	16			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid	6			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	10			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	96

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	56	AF	Kohustused	5
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	34	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	28	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	2	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	4	AF.4	Laenud	3
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	22	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.21	Loodusvarad	22	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	2
AF	Finantsvara	36			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	17			
AF.3	Võlaväärtpaberid	4			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	9			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	5			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	1			
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	87

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	24	AF	Kohustused	- 5
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	1	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	1	AF.4	Laenud	- 3
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	23	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	23	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 2
AF	Finantsvara	- 20			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 17			
AF.3	Võlaväärtpaberid	2			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	- 5			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 1			
			B.1032	<i>Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses</i>	9

IV: bilansid

IV.1: algbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	1 429	AF	Kohustused	189
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	856	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	713	AF.2	Sularaha ja hoiused	10
AN.12	Varud	48	AF.3	Võlaväärtpaberid	2
AN.13	Väärisesemed	95	AF.4	Laenud	169
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	573	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
AN.21	Loodusvarad	573	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	8

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AF	Finantsvara	3 260			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	840			
AF.3	Võlaväärtpaberid	198			
AF.4	Laenud	24			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1 749			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	391			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	3			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	55			
			B.90	Netoväärtus	4 500

IV.2: bilansimuutused

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
Vara muutused kokku			Kohustuste muutused kokku		
AN	Mittefinantsvara	115	AF	Kohustused	16
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	67	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	53	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	4	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	10	AF.4	Laenud	11
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	48	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	48	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	1
AN.22	Lepingud, rendi-/üürile- pingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	4
AF	Finantsvara	205			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	64			
AF.3	Võlaväärtpaberid	16			

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
AF.4	Laenud	3	
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	76	
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	39	
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	3	
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	4	
B.10	<i>Muutused netoväärtuses</i>	304	
B.101	Säästmisest ja kapitalisiretest tingitud muutused netoväärtuses	210	
B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	- 1	
B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	96	
B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	87	
B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	9	

IV: bilansid

IV.3: lõppbilanss

Varad		Kohustused ja netoväärtus	
AN	Mittefinantsvara	1 544	AF Kohustused 205
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	923	AF.1 Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
AN.11	Põhivara	766	AF.2 Sularaha ja hoiused
AN.12	Varud	52	AF.3 Völväärtpaberid
AN.13	Väärisesemed	105	AF.4 Laenud
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	621	AF.5 Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud
AN.21	Loodusvarad	621	AF.6 Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid
AN.22	Lepingud, rendi-/tüürilepingud ja litsentsid	0	AF.7 Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	12
AF	Finantsvara	3 465			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	904			
AF.3	Võlaväärtpaberid	214			
AF.4	Laenud	27			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	1 825			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	430			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	6			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	59			
			B.90	Netoväärtus	4 804

Tabel 24.7. Kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektori täielik kontode kogum

I: tootmiskonto

Kasutamine			Ressursid		
P.2	Vahetarbimine	17	P.1	Toodang	32
			P.11	Turutoodang	0
			P.12	Toodang enda lõpptarbeks	0
			P.13	Turuväline toodang	32
B.1g	Kogulisandväärtus	15			
P.51c	Põhivara kulum	3			
B.1n	Netolisandväärtus	12			

II: tulude jaotamise ja kasutamise kontod

II.1: tulude esmase jaotamise konto

II.1.1: tulude moodustamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.1	Hüvitised töötajatele	11	B.1g	Kogulisandväärtus	15
D.11	Palk	6	B.1n	Netolisandväärtus	12

Kasutamine			Ressursid		
D.12	Tööandjate sotsiaalmaksud	5			
D.121	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	4			
D.1211	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	4			
D.1212	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.122	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	1			
D.1221	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	1			
D.1222	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0			
D.29	Muud tootmismaksud	1			
D.39	Muud tootmissubsiidiumid	0			
B.2g	Tegevuse koguülejääk	3			
P.51c1	Põhivara kulum tegevuse koguülejärgilt	3			
B.2n	Tegevuse netoülejääk	0			

II.1.2: esmaste tulude jaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.4	Omanditulu	6	B.2g	Tegevuse koguülejääk	3
D.41	Intressid	6	B.3g	Kogusegatulu	
D.45	Rent ja üür	0	B.2n	Tegevuse netoülejääk	0
			B.3n	Netosegatulu	
			D.4	Omanditulu	7
			D.41	Intressid	7
			D.42	Ettevõtete jaotatud tulu	0
			D.421	Dividendid	0
			D.422	Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest välja võetud summad	

Kasutamine		Ressursid		
		D.43	Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	0
		D.44	Muu investeerimistulu	0
		D.441	Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu	0
		D.442	Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu	
		D.443	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu	0
		D.4431	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike dividendid	0
		D.4432	Kollektiivsete investeerimisfondide osanike jaotamata kasum	0
		D.45	Rent ja üür	0
B.5g	<i>Esmaste kogutulude bilanss</i>			4
B.5n	<i>Esmaste netotulude bilanss</i>			1

II.2: tulude teisese jaotamise konto

Kasutamine		Ressursid				
	Jooksvad siirded	7		B.5g	<i>Esmaste kogutulude bilanss</i>	4
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	0		B.5n	<i>Esmaste netotulude bilanss</i>	1
D.51	Tulumaksud	0				
D.59	Muud jooksvad maksud	0			Jooksvad siirded	40
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mittehahalised sotsiaalsiirded	5		D.61	Netosotsiaalmaksud	5
D.621	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised			D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	3
D.6211	Rahalised riikliku sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised			D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud	2
				D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1

Kasutamine			Ressursid		
D.6212	Rahalised riiklikud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised		D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud	1
D.622	Muud sotsiaalkindlustushüvitised	5	D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud	1
D.6221	Muud sotsiaalkindlustuspensioni hüvitised	3	D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	0
D.6222	Muud sotsiaalkindlustushüvitised, mis ei ole pensionihüvitised	2	D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	1
D.623	Rahalised sotsiaalabi toetused		D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud	0
D.7	Muud jooksvad siirded	2	D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud	1
D.71	Kahjukindlustuse netopreemiad	0	D.7	Muud jooksvad siirded	36
D.711	Otsese kahjukindlustuse netopreemiad	0	D.72	Kahjukindlustuse nõuded	0
D.712	Kahjukindlustuse edasikindlustuse netopreemiad		D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded	0
D.72	Kahjukindlustuse nõuded		D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded	
D.721	Otsese kahjukindlustuse nõuded		D.73	Valitsemissektoris-sesed jooksvad siirded	
D.722	Kahjukindlustuse edasikindlustuse nõuded		D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö	
D.73	Valitsemissektoris-sesed jooksvad siirded		D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	36
D.74	Jooksev rahvusvaheline koostöö		D.751	Jooksvad siirded KTKTldele	36
D.75	Mitmesugused jooksvad siirded	2	D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded	
D.751	Jooksvad siirded KTKTldele	0	D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	0
D.752	Kodumajapidamistevahelised jooksvad siirded				
D.759	Mitmesugused muud jooksvad siirded	2			
B.6g	Kasutatav kogutulu	37			
B.6n	Kasutatav netotulu	34			

II.3: mitterahalise tulu ümberjaotamise konto

Kasutamine			Ressursid		
D.63	Mitterahalised sotsiaalsiirded	31	B.6g	Kasutatav kogutulu	37
D.631	Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	31	B.6n	Kasutatav netotulu	34
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	0			
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	6			
B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	3			

II.4: tulude kasutamise konto

II.4.1: kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.6g	Kasutatav kogutulu	37
P.3	Lõpptarbimiskulutused	32	B.6n	Kasutatav netotulu	34
P.31	Individaalsed tarbimiskulutused	31			
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused	1			
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0			
B.8g	Kogusääst	5			
B.8n	Netosääst	2			

II.4.2: korrigeeritud kasutatava tulu kasutamise konto

Kasutamine			Ressursid		
			B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	6
P.4	Tegelik lõpptarbimine	1	B.7n	Korrigeeritud kasutatav netotulu	3
P.41	Tegelik individuaalne tarbimine				
P.42	Tegelik kollektiivne tarbimine	1			
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	0			
B.8g	Kogusääst	5			
B.8n	Netosääst	2			

III: akumulatsioonikontod

III.1: kapitalikonto

III.1.1: säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 1	B.8n	Netosääst	2
			D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	0
			D.92r	Investeeringutoetused, saadavad	0
			D.99r	Muud kapitalisiirded, saadavad	0
			D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	- 3
			D.91p	Kapitalimaksud, makstavad	0
			D.92p	Investeeringutoetused, makstavad	
			D.99p	Muud kapitalisiirded, makstavad	- 3

III.1.2: mittefinantsvara soetamise konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
P.5g	Kapitali kogumahutus	5	B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	- 1
P.5n	Kapitali netomahutus	2			
P.51g	Kapitali kogumahutus põhivarasse	5			
P.511	Põhivara soetamine miinus realiseerimine	5			
P.5111	Uue põhivara soetamine	5			
P.5112	Olemasoleva põhivara soetamine	1			
P.5113	Olemasoleva põhivara realiseerimine	- 1			
P.512	Mittetoetud vara omandiõiguse ülemineku kulu	0			
P.51c	Põhivara kulum	- 3			
P.52	Varude muutus	0			
P.53	Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	0			
NP	Mittetoetud vara soetamine miinus realiseerimine	1			

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
NP.1	Loodusvarade soetamine miinus realiseerimine	1			
NP.2	Lepingute, rendi-/üürilepingute ja litsentside soetamine miinus realiseerimine	0			
NP.3	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine				
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 4			

III.2: *finantskonto*

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
			B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	- 4
F	Finantsvara netosoetamine	2	F	Neto kohustuste võtmine	6
F.2	Sularaha ja hoiused	2	F.3	Võlaväärtpaberid	0
F.21	Sularaha	1	F.31	Lühiajalised	0
F.22	Arveldushoiused	1	F.32	Pikaajalised	0
F.229	Muud arveldushoiused	1			
F.29	Muud hoiused	0	F.4	Laenud	6
			F.41	Lühiajalised	2
F.3	Võlaväärtpaberid	- 1	F.42	Pikaajalised	4
F.31	Lühiajalised	0			
F.32	Pikaajalised	- 1	F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
			F.71	Tuletisinstrumendid	0
F.4	Laenud	0	F.711	Opsioonid	0
F.41	Lühiajalised	0	F.712	Forvardlepingud	0
F.42	Pikaajalised	0	F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0	F.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
F.51	Omandiväärtpaberid	0	F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	0
F.511	Börsil noteeritud aktsiad	0	F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
F.512	Börsil noteerimata aktsiad	0			
F.519	Muud omandiväärtpaberid	0			
F.52	Investeeringufondide aktsiad ja osakud	0			
F.521	Rahaturufondide aktsiad ja osakud	0			
F.522	Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud	0			
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	0			
F.61	Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	0			
F.62	Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	0			
F.63	Pensioniõigused				
F.64	Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele				
F.65	Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised				
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	0			
F.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
F.71	Tuletisinstrumentid	0			
F.711	Opsioonid	0			
F.712	Forvardlepingud	0			
F.72	Töötajate aktsioptsioonid	0			
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	1			
F.81	Kaubanduskrediidid ja ettemaksed				
F.89	Muud saadavad/makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	1			

III.3: vara muude muutuste kontod

III.3.1: vara muude mahumuutuste konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.1	Vara majanduslik tekkimine	0	K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.21	Loodusvarad	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	K.6	Muutused klassifitseerimises	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0
K.2	Mittetoodetud vara majanduslik vähenemine	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
K.21	Loodusvarade kahanemine	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.21	Loodusvarad	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.22	Mittetoodetud vara muu majanduslik vähenemine	0	K.62	Muutused vara ja kohustuste klassifitseerimises	0
AN.21	Loodusvarad	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF	Finantsvara/kohustused	0
K.3	Katastroofikahjud	0		Muud mahumuutused kokku	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.11	Põhivara	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AN.12	Varud	0
K.4	Hüvitusetä vöörandamine	0	AN.13	Väärisesemed	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AN.21	Loodusvarad	0
AF	Finantsvara	0	AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0
K.5	Mujal klassifitseerimata muud mahumuutused	0	AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF	Finantsvara	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	
K.6	Muutused klassifitseerimises	0	AF.3	Völaväärtpaberid	
K.61	Muutused sektorilises klassifitseerimises ja struktuuris	0	AF.4	Laenud	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.2	Mittetoodeud mittefinantsvara	0	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AF	Finantsvara/kohustused	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
K.62	Muutused vara ja kohustuste klas-sifitseerimises	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AN.1	Toodeud mittefinantsvara	0			
AN.2	Mittetoodeud mittefinantsvara	0			
AF	Finantsvara/kohustused	0			
	Muud mahumuutused kokku	0			
AN.1	Toodeud mittefinantsvara	0			
AN.11	Põhivara	0			
AN.12	Varud	0			
AN.13	Väärisesemed	0			
AN.2	Mittetoodeud mittefinantsvara	0			
AN.21	Loodusvarad	0			
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0			
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0			
AF	Finantsvara	0			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid				
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	- 1

III.3.2: ümberhindluskonto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.7	Nominaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.7	Nominaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	8	AF	Kohustused	0
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	5	AF.1	Rahaline kuld ja eriarvel- dusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	5	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	0
AN.2	Mittetoodetud mittefinants- vara	3	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	3	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/tüürile- pingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundus- varade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0
AF	Finantsvara	2			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused				
AF.3	Võlaväärtpaberid	1			
AF.4	Laenud				
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	1			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis- skeemid				
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist/-kahju- mist tingitud muutused netoväärtuses	10

III.3.2.1: neutraalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.71	Neutraalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.71	Neutraalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	6	AF	Kohustused	3

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	5	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	5	AF.2	Sularaha ja hoiused	1
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	1
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	1	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	1	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	1
AF	Finantsvara	3			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	2			
AF.3	Võlaväärtpaberid	1			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	6

III.3.2.2: reaalse kapitalikasumi/-kahjumi konto

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
K.72	Reaalne kapitalikasum (+) / -kahjum (-)		K.72	Reaalne kapitalikasum (-) / -kahjum (+)	
AN	Mittefinantsvara	2	AF	Kohustused	- 3
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	0	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	0	AF.2	Sularaha ja hoiused	- 1
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0

Vara muutused			Muutused kohustustes ja netoväärtuses		
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	- 1
AN.2	Mittetoodeatud mittefinantsvara	2	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	2	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	- 1
AF	Finantsvara	- 1			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	- 2			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0			
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist/-kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	4

IV: bilansid

IV.1: algbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	159	AF	Kohustused	121
AN.1	Toodeatud mittefinantsvara	124	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	121	AF.2	Sularaha ja hoiused	38
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	2	AF.4	Laenud	43
AN.2	Mittetoodeatud mittefinantsvara	35	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	
AN.21	Loodusvarad	35	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	5

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	35
AF	Finantsvara	172			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	110			
AF.3	Võlaväärtpaberid	25			
AF.4	Laenud	8			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	22			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	4			
AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	3			
			B.90	Netoväärtus	210

IV.2: bilansimuutused

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
Vara muutused kokku			Kohustuste muutused kokku		
AN	Mittefinantsvara	11	AF	Kohustused	6
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	7	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	7	AF.2	Sularaha ja hoiused	0
AN.12	Varud	0	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	0	AF.4	Laenud	6
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	4	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	4	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatis-skeemid	0
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	0

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AF	Finantsvara	4			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	2			
AF.3	Võlaväärtpaberid	0			
AF.4	Laenud	0			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	1			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	0			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	1			
			B.10	<i>Muutused netoväärtuses</i>	9
			B.101	Säästmisest ja kapitalisiretetest tingitud muutused netoväärtuses	- 1
			B.102	Muudest vara mahumuutustest tingitud muutused netoväärtuses	0
			B.103	Nominaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	10
			B.1031	Neutraalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	6
			B.1032	Reaalsest kapitalikasumist ja -kahjumist tingitud muutused netoväärtuses	4

IV: bilansid

IV.3: lõppbilanss

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN	Mittefinantsvara	170	AF	Kohustused	127
AN.1	Toodetud mittefinantsvara	131	AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	
AN.11	Põhivara	128	AF.2	Sularaha ja hoiused	38
AN.12	Varud	1	AF.3	Võlaväärtpaberid	0
AN.13	Väärisesemed	2	AF.4	Laenud	49

Varad			Kohustused ja netoväärtus		
AN.2	Mittetoodetud mittefinantsvara	39	AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	0
AN.21	Loodusvarad	39	AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	5
AN.22	Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid	0	AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0
AN.23	Firmaväärtuse ja turundusvarade soetamine miinus realiseerimine	0	AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	35
AF	Finantsvara	176			
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)				
AF.2	Sularaha ja hoiused	112			
AF.3	Võlaväärtpaberid	25			
AF.4	Laenud	8			
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	23			
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatiskeemid	4			
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	0			
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	4			
			B.90	Netoväärtus	219

B LISA

Ülevaade tabelitest

Tabeli nr	Tabeli sisu	Tähtaeg t + kuud (päevad, kui on nii märgitud) ⁽¹⁾	Ajavahemik ⁽²⁾
1	Peamised koondnäitajad – kvartaliandmed	2	Alates 1995. aasta esimesest kvartalist
1	Peamised koondnäitajad – aastaandmed	2 /9	Alates 1995. aastast
2	Valitsemissektori peamised koondnäitajad – aastaandmed	3/9	Alates 1995. aastast
3	Tabelid majanduse tegevusalade kaupa – aastaandmed	9/21	Alates 1995. aastast
5	Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused eesmärgi järgi – aastaandmed	9	Alates 1995. aastast
6	Finantskontod sektorite kaupa (tehingud) – aastaandmed	9	Alates 1995. aastast
7	Finantsvara ja -kohustuste bilanss – aastaandmed	9	Alates 1995. aastast
8	Mittefinantskontod sektorite kaupa –aastaandmed	9	Alates 1995. aastast
801	Mittefinantskontod sektorite kaupa – kvartaliandmed	85 päeva ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾	Alates 1999. aasta esimesest kvartalist
9	Üksikasjalik maksude ja sotsiaalmaksete laekumine maksude ja sotsiaalmaksete tüübi järgi ning allsektorite kaupa, sh maksude ja sotsiaalmaksete nimekiri riikliku klassifikaatori järgi – aastaandmed	9	Alates 1995. aastast
10	Tabelid majanduse tegevusalade ja piirkondade kaupa, NUTS II tase – aastaandmed	12 ⁽³⁾ /24	Alates 2000. aastast
11	Valitsemissektori kulutused funktsioonide järgi – aastaandmed	12	Alates 1995. aastast
12	Tabelid majanduse tegevusalade ja piirkondade kaupa, NUTS III tase – aastaandmed	24	Alates 2000. aastast
13	Kodumajapidamiste kontod piirkondade kaupa, NUTS II tase – aastaandmed	24	Alates 2000. aastast
15	Pakkumise tabel alushindades koos teisendusega ostjahindadesse – aastaandmed	36	Alates 2010. aastast
16	Kasutamise tabel ostjahindades – aastaandmed	36	Alates 2010. aastast
17	Sümmeetriline sisend-väljundtabel alushindades – viie aasta andmed	36	Alates 2010. aastast
20	Põhivara ristklassifikatsioon tegevusalade ja varade kaupa – aastaandmed	24	Alates 2000. aastast
22	Põhivarasse tehtava kapitali kogumahutuse ristklassifikatsioon tegevusalade ja varade kaupa – aastaandmed	24	Alates 1995. aastast
26	Mittefinantsvara ja -kohustuste bilanss – aastaandmed	24	Alates 1995. aastast
27	Valitsemissektori finantskontode andmed – kvartaliandmed	85 päeva ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾	Alates 1999. aasta esimesest kvartalist

Tabeli nr	Tabeli sisu	Tähtaeg t + kuud (päevad, kui on nii märgitud) ⁽¹⁾	Ajavahemik ⁽²⁾
28	Valitsemissektori võlg (Maastrichti võlg) – kvartaliandmed	3	Alates 2000. aasta esimesest kvartalist
29	Sotsiaalkindlustusskeemides kogunenud pensioniõigused – kolme aasta andmed	24	Alates 2012. aastast

t = arvestusperiood (aasta või kvartal).

⁽¹⁾ Muutujad tuleb komisjonile (Eurostatile) edastada igal juhul hiljemalt päeval, mil riigi ametiasutus need avaldab. Kui muudetakse komisjonile (Eurostatile) juba edastatud andmeid, siis edastatakse need muudetud andmed komisjonile (Eurostatile) hiljemalt päeval, mil riigi ametiasutus need avaldab.

⁽²⁾ Kehtiv kogu tabeli kohta, v.a mõned elemendid (vt tabeli üksikasju).

⁽³⁾ Kehtiv teatud kirjete kohta (vt tabeli üksikasju).

⁽⁴⁾ 85-päevane tähtaeg kehtib liikmesriikide suhtes, mille rahahühik on euro. Liikmesriikide jaoks, mille rahahühik ei ole euro, on andmete edastamise tähtaeg kolm kuud.

Märke „liikmesriigis ei avaldata” puhul ei tuleks liikmesriigi poolt enne 85-päevase tähtaja möödumist edastatud esialgseid andmeid Euroopa tasandil avaldada. Asjaomased liikmesriigid edastavad vastavad lõplikud andmed enne kolmekuulise tähtaja möödumist. Sesoonselt korrigeeritud andmete ja aheldatud väärtuste esitamine 85 päeva jooksul on vabatahtlik.

Pärast käesoleva määruse jõustumist majandus- ja rahaliiduga ühinevate liikmesriikide jaoks on tähtaeg 85 päeva alates ühinemise kuupäevast.

⁽⁵⁾ Kui liikmesriik edastab täielikud andmed 85 päeva jooksul, ei ole andmeid vaja edastada kolme kuu pärast.

⁽⁶⁾ Nende liikmesriikide puhul, mille sisemajanduse koguprodukt jooksevhindades on alla 1 % liidu kogu SKPst, on kohustuslik esitada andmed vaid valitud näitajate kohta (vt täpsemalt tabel 801).

Tabel 1 – Peamised koondnäitajad – kvartali- ⁽¹⁾ ja aastaandmed

Kood	Muutujate loend	Jaotus ⁽²⁾	Jooksev-hinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused ⁽¹⁰⁾
Kogulisandväärtus ja sisemajanduse koguprodukt				
B.1g	1. Kogulisandväärtus alushindades	A*10	x	x
D.21	2. a) Tootemaksud ⁽³⁾		x	x
D.31	b) Tootesubsidiidid ⁽³⁾		x	x
B.1*g	3. Sisemajanduse koguprodukt turuhindades		x	x
Sisemajanduse koguprodukti kulude pool				
P.3	4. Lõpptarbimiskulutused kokku		x	x
P.3	5. a) Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused (riigi territooriumi järgi)	Kestvus ⁽⁴⁾	x	x
P.3	b) Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused (residentide põhjal)		x	x
P.3	6. KTKTide lõpptarbimiskulutused		x	x
P.3	7. Valitsemissektori lõpptarbimiskulutused		x	x
P.31	a) Individuaalsed tarbimiskulutused		x	x
P.32	b) Kollektiivsed tarbimiskulutused		x	x
P.4	8. Tegelik lõpptarbimine		x	x
P.41	a) Tegelik individuaalne tarbimine		x	x

Kood	Muutujate loend	Jaotus ⁽²⁾	Jooksev-hinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused ⁽¹⁰⁾
P.5	9. Kapitali kogumahutus		x	x
P.51g	a) Kapitali kogumahutus põhivarasse	AN_F6 ⁽⁵⁾	x	x
P.52	b) Varude muutus		x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine		x	x ⁽⁶⁾
P.6	10. Kaupade (FOB) ja teenuste eksport		x	x
P.61	a) Kaubad		x	x
P.62	b) Teenused		x	x
	Kaupade (FOB) ja teenuste eksport S.2I liikmesriikidesse, mille rahühik on euro, Euroopa Keskpanka ja muudesse euroala institutsioonidesse ja asutustesse ⁽⁷⁾		x	x
	S.xx (S.21-S.2I) liikmesriigid, mille rahühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused) ⁽⁷⁾		x	x
	Kaupade (FOB) ja teenuste eksport S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvatesse riikidesse ja mitteresidentsetesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ⁽⁷⁾		x	x
P.7	11. Kaupade (FOB) ja teenuste import		x	x
P.71	a) Kaubad		x	x
P.72	b) Teenused		x	x
	Kaupade (FOB) ja teenuste import S.2I liikmesriikidest, mille rahühik on euro, Euroopa Keskpankast ja muudest euroala institutsioonidest ja asutustest ⁽⁷⁾		x	x
	Kaupade (FOB) ja teenuste import S.xx (S.21-S.2I) liikmesriikidest, mille rahühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonidest ja asutustest (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused) ⁽⁷⁾		x	x
	Kaupade (FOB) ja teenuste import S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvatest riikidest ja mitteresidentsetest rahvusvahelistest organisatsioonidest ⁽⁷⁾		x	x
B.11	12. Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo		x	x ⁽⁶⁾
Tegevuse koguülejäak ja kogusegatulu, tootmis- ja impordimaksud, subsiidiumid				
B.2g+B.3g	13. Tegevuse koguülejäak ja kogusegatulu		x	
D.2	14. Tootmis- ja impordimaksud		x	
D.3	15. Subsiidiumid		x	

Kood	Muutujate loend	Jaotus ⁽²⁾	Jooksev-hinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused ⁽¹⁰⁾
Rahvastik, tööhõive, hüvitised töötajatele				
	16. Rahvastiku ja tööhõive andmed			
POP	a) Kogurahvastik (tuhat inimest)			
EMP	b) Tööhõive riigis asuvates tootmisüksustes (tuhat tööga hõivatud inimest, tuhat töötundi ja tuhat töökohta ⁽⁸⁾) ning elanike tööhõive (tuhat inimest)	A*10 ⁽⁹⁾		
ESE	c) Mittepalgalised töötajad	A*10 ⁽⁹⁾		
EEM	d) Töötajad	A*10 ⁽⁹⁾		
D.1	17. Hüvitised residendist tootmisüksuste töötajatele ja residendist töötajatele	A*10	x	
D.11	a) Palk	A*10	x	
D.12	b) Tööandjate sotsiaalmaksud	A*10	x	

⁽¹⁾ Kvartaliandmed tuleb esitada nii sesoonselt korrigeerimata kui ka sesoonselt korrigeeritud kujul (sealhulgas vajaduse korral kalendaarselt korrigeeritud); sesoonselt korrigeeritud kvartaliandmeid eelmise aasta hindades ei ole vaja esitada. Ainult kalendaarselt korrigeeritud kvartaliandmete esitamine on vabatahtlik.

⁽²⁾ Kui jaotus ei ole märgitud, peetakse silmas kogumajandust.

⁽³⁾ Kvartalariuandes on maksude ja subsiidiumide eristamine vabatahtlik.

⁽⁴⁾ Jaotus kestvuse järgi aastaaruandes: kestvuskaubad, poolkestvuskaubad, äratarvitavad kaubad, teenused. Jaotus kestvuse järgi kvartalariuandes: kestvuskaubad ja muud.

⁽⁵⁾ AN_F6: põhivara jaotus:

AN.111 Eluruumid

AN.112 Muud hooned ja rajatised

AN.113+AN.114 Masinad ja seadmed ning kaitseotstarbeline põhivara

— AN.1131 Transpordivahendid

— AN.1132 IKT-seadmed ^(*)

— AN.1139+AN.114 Muud masinad ja seadmed ning kaitseotstarbeline põhivara ^(*)

AN.115 Kultiveeritud bioloogilised ressursid

AN.117 Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted

^(*) Vabatahtlik

⁽⁶⁾ Ainult eelmise aasta hindades.

⁽⁷⁾ Impordi ja ekspordi jaotus esitatakse järgmiselt:

a) S.21 Liikmesriigid, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused

b) S.xx (S.21 - S.21) Liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused)

c) S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid, võttes arvesse järgmist:

— majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaks kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);

— 2012. aastale järgnevat arvestusperioodide andmed tuleks esitada kohustuslikult jooksevhindades, eelmise aasta hindades ja aheldatud mahunäitajatena;

— 2008.–2011. aasta arvestusperioodide andmed tuleks esitada kohustuslikult jooksevhindades ning vabatahtlikult eelmise aasta hindades ja aheldatud väärtustena;

— 1999.–2007. aasta arvestusperioodide andmed tuleks esitada vabatahtlikult jooksevhindades.

⁽⁸⁾ Vabatahtlik.

⁽⁹⁾ A*10 ainult kogutööhõive, mittepalgaliste töötajate ja residendist tootmisüksuste töötajate kohta.

⁽¹⁰⁾ Aasta- ja kvartaliandmeid eelmise aasta hindades ei ole vaja esitada 1995. aasta kohta.

Tabel 2 – Valitsemissektori peamised koondnäitajad

Kood	Tehing	Sektorid ja allsektorid ^(*) ⁽¹⁾ ⁽²⁾
P.1	Toodang	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12	— Turutoodang ja toodang enda lõpptarbeks	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kood	Tehing	Sektorid ja allsektorid (*) (1) (2)
P.13	— Turuväline toodang	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.131	Maksed turuvälise toodangu eest	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.132	Muu turuväline toodang	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12+P.131	Turutoodang, toodang enda lõpptarbeks ning maksed turuvälise toodangu eest	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Vahetarbimine	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1g	Kogulisandväärtus	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51c	Põhivara kulum	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1n	Netolisandväärtus	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1p	Hüvitised töötajatele, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29p	Muud tootmismaksud, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.39r	Muud tootmissubsiidiumid, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.2n	Tegevuse netoülejääk	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.2r	Tootmis- ja impordimaksud, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.21r	Tootemaksud, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.211r	Käibemaks, saadav	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29r	Muud tootmismaksud, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4r	Omanditulu, saadav (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.41r	Intressid, saadavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42r+D.43r+D.44r+D.45r	Muu omanditulu, saadav (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3p	Subsiidiumid, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.31p	Tootesubsiidiumid, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kood	Tehing	Sektorid ja allsektorid (*) (1) (2)
D.39p	Muud tootmissubsiidiumid, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p	Omanditulu, makstav (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	millest makstav keskvalitsuse allsektorile (S.1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	millest makstav osariigi/liidumaa valitsuse allsektorile (S.1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	millest makstav kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.4p_S.1314	millest makstav riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D. 41 p	— Intressid, makstavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42p+D.43p+D.44p+D.45p	— Muu omanditulu, makstav (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.5n	Esmaste netotulude bilanss	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5r	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.61r	Netosotsiaalmaksud, saadavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.611r	— millest tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.613r	— millest kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7r	Muud jooksvad siirded, saadavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5p	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632p	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p+D.632p	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded, ning mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p	Muud jooksvad siirded, makstavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	millest makstavad keskvalitsuse allsektorile (S.1311) (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	millest makstavad osariigi/liidumaa valitsuse allsektorile (S.1312) (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314

Kood	Tehing	Sektorid ja allsektorid (*) (1) (2)
D.7p_S.1313	millest makstavad kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	millest makstavad riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
B.6n	Kasutatav netotulu	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Lõpptarbimiskulutused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	— Individuaalsed tarbimiskulutused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	— Kollektiivsed tarbimiskulutused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8g	Kogusääst	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8n	Netosääst	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.91r	— Kapitalimaksud, saadavad (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92r+D.99r	— Muud kapitalisiirded ja investeringutoetused, saadavad (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1311	millest makstavad keskvalitsuse allsektorile (S.1311) (1) (2) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	millest makstavad osariigi/liidumaa valitsuse allsektorile (S.1312) (1) (2) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	millest makstavad kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.9p_S.1314	millest makstavad riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D.92p	— Investeringutoetused, makstavad	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Kapitali kogumahutus	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	— Kapitali kogumahutus põhivarasse	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.52+P.53	— Varude muutus ja väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
NP	Mittetoodeud mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kood	Tehing	Sektorid ja allsektorid (*) (1) (2)
OP5ANP	Kapitali kogumahutus ja mittetoodetud mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TE	Kogukulu	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TR	Kogutulu	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.995	Valitsemissektorilt asjaomastele sektoritele tehtavad kapitalisiirded, mille moodustavad arvestatud, kuid tõenäoliselt laekumata jäävad maksud ja sotsiaalmaksud (1) (2) (3)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
PTC	Tasumisele kuuluvad maksuvähendused kokku (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TC	— millest tasumisele kuuluvad maksuvähendused, mis ületavad maksumaksja kohustust (5) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

(*) Sektor ja allsektorid:

S.13 Valitsemissektor. Allsektori jaotus:

- S.13 Valitsemissektor
- S.1311 Keskvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

(1) Allsektorite andmed konsolideeritakse iga allsektori sees, kuid mitte allsektorite vahel. Sektori S.13 andmed võrduvad allsektorite andmete summaga, v.a kirjed D.4, D.7 ja D.9 (ning nende allkirjed), mis tuleks allsektorite vahel konsolideerida (vastastehingute andmetega).

(2) Kirje D.995 tuleb lahutada kirjest D.99r. Kirjes D.9p ei või sisalduda ükski kirje D.995 summa.

(3) Jaotus saavate allsektorite järgi on vabatahtlik.

(4) Kui allsektorite vahel toimuvad märkimisväärsed maksed muude kirjete kui D.4, D.7 ja D.9 ning allkirjete puhul, palume esitada need maksed joonealuste märkustena.

(5) Maksuvähendus on maksusoodustus, mis arvatakse vahetult maha maksukohustusest, mille kodumajapidamine või ettevõtte peaks muidu tasuma. Tasumisele kuuluvad maksuvähendused on sellised maksuvähendused, mille puhul toimub selle summa, mis ületab maksukohustust (mis muidu kuuluks tasumisele), väljamaksmine maksusoodustuse saajale. Tasumisele kuuluvate maksuvähenduste kogusumma tuleks kirjendada valitsemissektori kulutusena („Tasumisele kuuluvad maksuvähendused kokku”, PTC), esitades ka ülekantava osa (TC) ehk tasumisele kuuluvad maksuvähendused, mis ületavad maksumaksja kohustust ja kuuluvad maksumaksjale väljamaksmisele.

(6) Allsektorite andmete edastamine on vabatahtlik.

(7) 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on võrdlusaastate andmete esitamine kohustuslik.

Tabel 3 – Tabelid tegevusalade kaupa

Kood	Muutujate loend	Jaotus (1) (2)	Jooksevhinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused (2)
Toodang				
P.1	1. Toodang alushindades tegevusalade kaupa	A*21/A*64	x	
P.2	2. Vahetarbimine ostjahindades tegevusalade kaupa	A*21/A*64	x	
B.1g	3. Kogulisandväärtus alushindades tegevusalade kaupa	A*21/A*64	x	x
P.51c	4. Põhivara kulum tegevusalade kaupa	A*21/A*64	x	x
B.2n+B.3n	5. Tegevuse netoülejääk ja netosegatulu	A*21/A*64	x	
D.29-D.39	6. Muud tootmismaksud miinus muud tootmissubsiidiumid	A*21/A*64	x	

Kood	Muutujate loend	Jaotus ⁽¹⁾ ⁽²⁾	Jooksevhinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused ⁽²⁾
Kapitalimahutus				
P.5	7. Kapitali kogumahutus		x	x
P.51g	a) Kapitali kogumahutus põhivarasse tegevusalade kaupa	$A*10 (A*21^{(2)}) / A*10 (A*64^{(2)})$	x	x
	Jaotus põhivarade kaupa AN_F6	$A*10 (A*21^{(2)}) / A*10 (A*64^{(2)})$	x	x
P.52	b) Varude muutus tegevusalade kaupa	$A*10 (A*21^{(2)}) / A*10 (A*64^{(2)})$	x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine		x	x ⁽⁶⁾
Tööhõive ja hüvitised töötajatele				
EMP	8. Tööhõive tegevusalade kaupa (tuhat inimest, tuhat töötundi ⁽⁴⁾ ja tuhat töökohta ⁽⁵⁾)	$A*21/A*64$		
ESE	a) Mittepalgelised töötajad tegevusalade kaupa (tuhat inimest, tuhat töötundi ⁽⁴⁾ ja tuhat töökohta ⁽⁵⁾)	$A*21/A*64$		
EEM	b) Töötajad tegevusalade kaupa (tuhat inimest, tuhat töötundi ⁽⁴⁾ ja tuhat töökohta ⁽⁵⁾)	$A*21/A*64$		
D.1	9. Hüvitised töötajatele tegevusalade kaupa	$A*21/A*64$	x	
D.11	a) Palk tegevusalade kaupa	$A*21/A*64$	x	

AN_F6: põhivara jaotus

AN.111 Eluruumid

AN.112 Muud hooned ja rajatised

AN.113 +AN.114 Masinad ja seadmed + Kaitseotstarbeline põhivara

— AN.1131 Transpordivahendid

— AN.1132 IKT-seadmed ^(*), ^(**)

— AN.1139+AN.114 Muud masinad ja seadmed + Kaitseotstarbeline põhivara ^(*), ^(**)

AN.115 Kultiveeritud bioloogilised ressursid

AN.117 Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted ^(**)

^(*) Vabatahtlik

^(**) Ainult kogumajandus

⁽¹⁾ Jaotus tegevusalade kaupa vastavalt NACE klassifikaatorile. Esimesena nimetatud jaotustaset kohaldatakse andmete esitamisel tähtajaga t+9 kuud. Teisena nimetatud jaotustaset kohaldatakse andmete esitamisel tähtajaga t+21 kuud. Kui jaotust ei ole märgitud, peetakse silmas kogumajandust.

⁽²⁾ Andmeid eelmise aasta hindades ei ole vaja esitada 1995. aasta kohta.

⁽³⁾ Jaotustaseme A*64 puhul on andmete esitamine kirje 44 „Kinnisvaraalaane tegevus” allkirje „millest omaniku kasutuses olevate eluruumide arvestuslik üür” raames kohustuslik ainult muutujate P.1, P.2, B.1g korral.

⁽⁴⁾ Töötundide andmete esitamine NACE tasemel A*64 on vabatahtlik.

⁽⁵⁾ Vabatahtlik.

⁽⁶⁾ Ainult eelmise aasta hindades.

Tabel 5 – Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused

Kood	Muutujate loend	Jaotus	Jooksevhinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused (?)
P.3	1. Lõpptarbimiskulutused eesmärgi järgi (kodumajapidamised)	COICOPi grupid (1)	x	x
P.3	2. Residendist ja mitteresidendist kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused majandusterritooriumil		x	x
P.33	3. Residendist kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused välismaailmas		x	x
P.34	4. Mitteresidendist kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused majandusterritooriumil		x	x
P.3	5. Residendist kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutus majandusterritooriumil ja välismaal		x	x

(1) COICOPi grupid 12.2 „Prostitutsioon” ja 12.7 „Muud mujal klassifitseerimata teenused” tuleb esitada liidetuna.

(?) Andmeid eelmise aasta hindades ei ole vaja esitada 1995. aasta kohta.

Tabel 6 – Finantskontod sektorite kaupa

(Tehingud, muud mahumuutused ja ümberhindluskontod – konsolideeritud ja konsolideerimata – ning andmed vastastehingute kohta (*))

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid (1)	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid (2)	Valitsemissektor, sh allsektorid (3)	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (4)	Välis-maailm, sh allsektorid (5)
Tehingud / muud mahumuutused (**)/ finantsinstrumentide ümberhindlus (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Finantsvara	F.A	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	F.1	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld	F.11	x	x	x	x	x	x
SDRid	F.12	x	x	x	x	x	x
Sularaha ja hoiused	F.2	x	x	x	x	x	x
Sularaha	F.21	x	x	x	x	x	x
Arveldushoiused	F.22	x	x	x	x	x	x
Muud hoiused	F.29	x	x	x	x	x	x
Võlaväärtpaberid	F.3	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	F.31	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	F.32	x	x	x	x	x	x

		Kogumajan- dus	Mittefinants- ettevõtted, sh allsektorid (1)	Finantsinsti- tutsioonid, sh allsektorid (2)	Valitsemissek- tor, sh allsek- torid (3)	Kodumajapi- damised ja neid teenin- davad kasu- mitaotluseta institutsioonid (4)	Välis-maailm, sh allsektori- d (5)
Tehingud / muud mahu- muutused (**)/ finantsinstrumentide ümberrhindlus (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Laenud	F.4	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	F.41	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	F.42	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid ja investeeringufondide aktsiad ja osakud	F.5	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid	F.51	x	x	x	x	x	x
Börsil noteeritud aktsiad	F.511	x	x	x	x	x	x
Börsil noteerimata aktsiad	F.512	x	x	x	x	x	x
Muud omandiväärtpaberid	F.519	x	x	x	x	x	x
Investeeringufondide aktsiad ja osakud	F.52	x	x	x	x	x	x
Rahaturufondide aktsiad ja osakud (6)	F.521	x	x	x	x	x	x
Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud (6)	F.522	x	x	x	x	x	x
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardised tagatisskeemid	F.6	x	x	x	x	x	x
Kahjukindlustustuse kindlustustehnilised eraldised	F.61	x	x	x	x	x	x
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	F.62	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused (6)	F.63	x	x	x	x	x	x
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele (6)	F.64	x	x	x	x	x	x
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised (6)	F.65	x	x	x	x	x	x
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	F.66	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptioonid	F.7	x	x	x	x	x	x

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissektor, sh allsektorid ⁽³⁾	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid ⁽⁴⁾	Välis-maailm, sh allsektorid ⁽⁵⁾
Tehingud / muud mahu-muutused (**)/ finantsinstrumentide ümberhindlus (**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Tuletisinstrumentid ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Töötajate aktsioptsioonid ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Muud saadavad arved	F.8	x	x	x	x	x	x
Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	F.81	x	x	x	x	x	x
Muud saadavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	F.89	x	x	x	x	x	x
Kohustused	F.L	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	F.1	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld	F.11	x	x	x	x	x	x
SDRid	F.12	x	x	x	x	x	x
Sularaha ja hoiused	F.2	x	x	x	x	x	x
Sularaha	F.21	x	x	x	x	x	x
Arveldushoiused	F.22	x	x	x	x	x	x
Muud hoiused	F.29	x	x	x	x	x	x
Võlaväärtpaberid	F.3	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	F.31	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	F.32	x	x	x	x	x	x
Laenud	F.4	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	F.41	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	F.42	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	F.5	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid	F.51	x	x	x	x	x	x
Börsil noteeritud aktsiad	F.511	x	x	x	x	x	x
Börsil noteerimata aktsiad	F.512	x	x	x	x	x	x
Muud omandiväärtpaberid	F.519	x	x	x	x	x	x
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	F.52	x	x	x	x	x	x

		Kogumajan- dus	Mittefinants- ettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinsti- tutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissek- tor, sh allsek- torid ⁽³⁾	Kodumajapi- damised ja neid teenin- davad kasu- mitaotluseta institutsioo- nid ⁽⁴⁾	Välis-maailm, sh allsektori- d ⁽⁵⁾
Tehingud / muud mahu- muutused ^(**)/ finantsinstrumentide ümberhindlus ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Rahaturufondide aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Muude investeeringufondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	F.6	x	x	x	x	x	x
Kahjukindlustustuse kindlustustehnilised eraldised	F.61	x	x	x	x	x	x
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	F.62	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	F.66	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid	F.7	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumentid ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Töötajate aktsiaoptsioonid ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Muud makstavad arved	F.8	x	x	x	x	x	x
Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	F.81	x	x	x	x	x	x
Muud makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	F.89	x	x	x	x	x	x
Finantsvara netosoetamine ⁽⁷⁾	F.A	x	x	x	x	x	x

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissektor, sh allsektorid ⁽³⁾	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid ⁽⁴⁾	Välis-maailm, sh allsektorid ⁽⁵⁾
Tehingud / muud mahumuutused ^(**)/ finantsinstrumentide ümberhindlus ^(**)	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Neto kohustuste võtmine ⁽⁷⁾	F.L	x	x	x	x	x	x
Finantstehingud, neto ⁽⁷⁾		x	x	x	x	x	x

(*) Konsolideerimata vastastehingute andmete esitamine on vabatahtlik ja need piirduvad järgmiste vastastehingute sektoritega:

- S.11 Mittefinantsettevõtted
- S.12 Finantsinstitutsioonid
- S.13 Valitsemissektor
- S.14 + S.15 Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid
- S.2 Välismaailm

(**) Konsolideerimata muude mahumuutuste ja ümberhindluskontode esitamine on kohustuslik alates 2012. aastast ja need tuleb esitada üksnes järgmiste sektorite ja instrumentide loikes:

- S.11 Mittefinantsettevõtted
- S.12 Finantsinstitutsioonid
- S.13 Valitsemissektor
- S.14 + S.15 Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid
- S.2 Välismaailm
- F.1 Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)
- F.2 Sularaha ja hoitud
- F.3 Võlaväärtpaberid
- F.4 Laenud
- F.5 Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad / osakud
- F.6 Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid
- F.7 Tuletisinstrumentid ja töötajate aktsiaoptsioonid
- F.8 Muud saadavad/makstavad arved

Konsolideeritud muude mahumuutuste ja ümberhindluskontode esitamine on vabatahtlik.

⁽¹⁾ Mittefinantsettevõtted:

- S.11 Mittefinantsettevõtted – kokku
- S.11001 Kõik avaliku sektori mittefinantsettevõtted (esitamine on vabatahtlik)

⁽²⁾ Finantsinstitutsioonid:

- S.12 Finantsinstitutsioonid – kokku
- S.121+S.122+S.123 Rahaloomeasutused
- S.121 Keskpang
- S.122+S.123 Hoiustavad ettevõtted, v.a arvatud keskpang, ja rahaturufondid (jaotus on vabatahtlik)
- S.124 Investeerimisfondid, mis ei ole rahaturufondid
- S.125+S.126+S.127 Muud finantsvahendusettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide, finantsvahenduse abiettevõtted, varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad (jaotus on vabatahtlik)
- S.128+S.129 Kindlustusseltsid ja pensionifondid (jaotuse esitamine on vabatahtlik)
- S.12001 Kõik avaliku sektori finantsinstitutsioonid (esitamine on vabatahtlik)

⁽³⁾ Valitsemissektori allsektori jaotus:

- S.13 Valitsemissektor – kokku
- S.1311 Keskkvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

⁽⁴⁾ Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (2012. aastale eelnevate võrdlusaastate jaotuse esitamine on vabatahtlik):

- S.14+S.15 Kodumajapidamised + kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid – kokku
- S.14 Kodumajapidamised
- S.15 Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid

⁽⁵⁾ Välismaailm:

- S.2 Välismaailm – kokku (jaotuse esitamine on vabatahtlik)
- S.21 Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused
- S.21 Liikmesriigid, mille rahahühik on euro, Euroopa Keskpang ja muud euroala institutsioonid ja asutused
- S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid, võttes arvesse järgmist:
  - majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaksid kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);
  - vabatahtlikke andmeid ei ole vaja esitada 1999. aasta eelsete arvestusperioodide kohta.

⁽⁶⁾ Esitamine on vabatahtlik.

⁽⁷⁾ Ainult finantsinstrumentidega tehtavate tehingute kohta, kuid mitte mahumuutuste, rahastamisvahendite ümberhindluse ja vastastehingute sektori andmete kohta.

Tabel 7 – Finantsvara ja -kohustuste bilanss (finantsinstrumendid – konsolideeritud ja konsolideerimata – ning teave vastastehingute kohta (*)

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid (!)	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid (?)	Valitsemissektor, sh allsektorid (?)	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotlusega institutsioonid (*)	Välismaailm, sh allsektorid (?)
Finantsvarade ja -kohustuste seis	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Finantsvarad	AF.A	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld	AF.11	x	x	x	x	x	x
SDRid	AF.12	x	x	x	x	x	x
Sularaha ja hoiused	AF.2	x	x	x	x	x	x
Sularaha	AF.21	x	x	x	x	x	x
Arveldushoiused	AF.22	x	x	x	x	x	x
Muud hoiused	AF.29	x	x	x	x	x	x
Võlaväärtpaberid	AF.3	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	AF.31	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	AF.32	x	x	x	x	x	x
Laenud	AF.4	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	AF.41	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	AF.42	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	AF.5	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid	AF.51	x	x	x	x	x	x
Börsil noteeritud aktsiad	AF.511	x	x	x	x	x	x
Börsil noteerimata aktsiad	AF.512	x	x	x	x	x	x
Muud omandiväärtpaberid	AF.519	x	x	x	x	x	x
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	AF.52	x	x	x	x	x	x
Rahaturufondide aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	AF.6	x	x	x	x	x	x
Kahjukindlustustuse kindlustustehnilised eraldised	AF.61	x	x	x	x	x	x
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	AF.62	x	x	x	x	x	x

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissektor, sh allsektorid ⁽³⁾	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaolused institutsioonid ⁽⁴⁾	Välismaailm, sh allsektorid ⁽⁵⁾
Finantsvarade ja -kohustuste seis	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Pensioniõigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	AF.63+ AF.64+ AF.65	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	AF.66	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsiaoptsioonid	AF.7	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumendid ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Töötajate aktsiaoptsioonid ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Muud saadavad arved	AF.8	x	x	x	x	x	x
Kaubanduskrediidid ja ettemaksed	AF.81	x	x	x	x	x	x
Muud saadavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksed	AF.89	x	x	x	x	x	x
Kohustused	AF.L	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Rahaline kuld	AF.11	x	x	x	x	x	x
SDRid	AF.12	x	x	x	x	x	x
Sularaha ja hoiused	AF.2	x	x	x	x	x	x
Sularaha	AF.21	x	x	x	x	x	x
Arveldushoiused	AF.22	x	x	x	x	x	x
Muud hoiused	AF.29	x	x	x	x	x	x
Võlaväärtpaberid	AF.3	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	AF.31	x	x	x	x	x	x

		Kogumajandus	Mittefinantsettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissektor, sh allsektorid ⁽³⁾	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid ⁽⁴⁾	Välismaailm, sh allsektorid ⁽⁵⁾
Finantsvarade ja -kohustuste seis	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Pikaajalised	AF.32	x	x	x	x	x	x
Laenud	AF.4	x	x	x	x	x	x
Lühiajalised	AF.41	x	x	x	x	x	x
Pikaajalised	AF.42	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	AF.5	x	x	x	x	x	x
Omandiväärtpaberid	AF.51	x	x	x	x	x	x
Börsil noteeritud aktsiad	AF.511	x	x	x	x	x	x
Börsil noteerimata aktsiad	AF.512	x	x	x	x	x	x
Muud omandiväärtpaberid	AF.519	x	x	x	x	x	x
Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	AF.52	x	x	x	x	x	x
Rahaturufondide aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Muude investeerimisfondide (v.a rahaturufondid) aktsiad ja osakud ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsed tagatisskeemid	AF.6	x	x	x	x	x	x
Kahjukindlustuse kindlustustehnilised eraldised	AF.61	x	x	x	x	x	x
Elukindlustuse ja annuiteedi õigused	AF.62	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	AF.63 + AF.64 + AF.65	x	x	x	x	x	x
Pensioniõigused ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	AF.66	x	x	x	x	x	x
Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsiaoptioonid	AF.7	x	x	x	x	x	x

		Kogumajandus	Mittefinants-ettevõtted, sh allsektorid ⁽¹⁾	Finantsinstitutsioonid, sh allsektorid ⁽²⁾	Valitsemissektor, sh allsektorid ⁽³⁾	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid ⁽⁴⁾	Välismaailm, sh allsektorid ⁽⁵⁾
Finantsvarade ja -kohustuste seis	ESA	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Tuletisinstrumendid ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Töötajate aktsioptsioonid ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Muud makstavad arved	AF.8	x	x	x	x	x	x
Kaubanduskrediidid ja ettemaksud	AF.81	x	x	x	x	x	x
Muud makstavad arved, v.a kaubanduskrediidid ja ettemaksud	AF.89	x	x	x	x	x	x
Finantsvara ⁽⁷⁾	AF.A	x	x	x	x	x	x
Kohustused ⁽⁷⁾	AF.L	x	x	x	x	x	x
Finantsvara netoväärtus ⁽⁷⁾	BF.90	x	x	x	x	x	x

(*) Konsolideerimata vastastehingute andmete esitamine on vabatahtlik ja need piirduvad järgmiste vastastehingute sektoritega:

- S.11 Mittefinantsettevõtted
- S.12 Finantsinstitutsioonid
- S.13 Valitsemissektor
- S.14 + S.15 Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid
- S.2 Välismaailm

(1) Mittefinantsettevõtted:

- S.11 Mittefinantsettevõtted – kokku
- S.11001 Kõik avaliku sektori mittefinantsettevõtted (andmete esitamine on vabatahtlik)

(2) Finantsinstitutsioonid:

- S.12 Finantsinstitutsioonid – kokku
- S.121+S.122+S.123 Rahaloomeasutused
- S.121 Keskpang
- S.122+S.123 Hoiustavad ettevõtted, v.a keskpang, ja rahaturufondid (jaotus on vabatahtlik)
- S.124 Investeeringufondid, mis ei ole rahaturufondid
- S.125 + S.126+S.127 Muud finantsvahenduse ettevõtted peale kindlustusseltside ja pensionifondide, finantsvahenduse abiettevõtted, varasid hoidvad finantsasutused ja laenuandjad (jaotus on vabatahtlik)
- S.128+S.129 Kindlustusseltsid ja pensionifondid (jaotuse esitamine on vabatahtlik)
- S.12001 Kõik avaliku sektori finantsinstitutsioonid (esitamine on vabatahtlik)

(3) Valitsemissektori allsektorite jaotus:

- S.13 Valitsemissektor – kokku
- S.1311 Keskkvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

(4) Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid (2012. aastale eelnevate võrdlusaastate jaotuse esitamine on vabatahtlik):

- S.14+S.15 Kodumajapidamised + kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid – kokku
- S.14 Kodumajapidamised
- S.15 Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluseta institutsioonid

(5) Välismaailm:

- S.2 Välismaailm – kokku (jaotuse esitamine on vabatahtlik)
- S.21 Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused
- S.21 Liikmesriigid, mille rahühik on euro, Euroopa Keskpang ja muud euroala institutsioonid ja asutused
- S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid, võttes arvesse järgmist:
  - majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaksid kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);
  - vabatahtlikke andmeid ei ole vaja esitada 1999. aastale eelnevate perioodide kohta.

(6) Esitamine on vabatahtlik.

(7) Vastastehingute sektori andmed ei ole selle kirje puhul asjakohased.

Tabel 8 – Mittefinantskontod sektorite kaupa – aastaandmed

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantsettevõtted	Avaliku sektori mittefinantsettevõtted		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teerindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teerindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
P.1	Toodang	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(P.11+P.12 +P.131)	Turutoodang, toodang enda lõpptarbeks ning maksed muu turuvälise toodangu eest								x					
P.11	— Turutoodang	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.12	— Toodang enda lõpptarbeks	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.13	— Turuvälise toodang	x							x	x		x		
P.7	Kaupade ja teenuste import													x
P.71	— Kaupade import													x
P.72	— Teenuste import													x
P.72F	— FISIMi import													o
(D.21 – D.31)	Netotootemaksud	x											x	
	Kasutamine	2												
P.2	Vahetarbimine	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.6	— Kaupade ja teenuste eksport													x
P.61	— Kaupade eksport													x
P.62	— Teenuste eksport													x
P.62F	— — FISIMi eksport													o
B.1g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teeinndavad kasumitaotlusega institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teeinndavad kasumitaotlusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo													x
P.51c	Põhivara kulum	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.1n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
II.1.1 Tulude moodustamise konto		Sektorid												
Ressursid		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.1g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.3	Subsiidiumid	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.31	— Tootesubsiidiumid	x											x	
D.39	— Muud tootmissubsiidiumid	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
Kasutamine														
D.1	Hüvitised töötajatele	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.11	— Palk	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.12	— Tööandjate sotsiaalmaksud	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.21	— Tootemaksud	x											x	
D.29	— Muud tootmismaksud	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(B.2g+ B.3g)	Tegevuse koguülejäak ja kogusegatulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantseeritud	Avaliku sektori mittefinantseeritud		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaolusega institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaolusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
B.2g	— Tegevuse koguülejääk	x								x	x			
B.3g	— Koguseगततु	x								x	x			
II.1.2 Esmaste tulude jaotamise konto		Ressursid												
Sektorid		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
(B.2g+ B.3g)	Tegevuse koguülejääk ja koguseगततु	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.2g	— Tegevuse koguülejääk	x								x	x			
B.3g	— Koguseगततु	x								x	x			
D.1	Hüvitusid töötajatele	x								x	x			x
D.11	— Palk	x								x	x			x
D.12	— Töandjate sotsiaalmaksed	x								x	x			x
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	x							x					x
D.21	— Tootemaksud	x							x					x
D.211	— — Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud	x							x					x
D.212	— — Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks	x							x					x
D.214	— — Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud	x							x					x
D.29	— Muud tootmismaksud	x							x					x
D.4	Omanditulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Intressid ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Ettevõtete jaotatud tulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välimajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välissektor	Kodumajapidamised ja neid teevõivad kasumitaotlusega institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teevõivad kasumitaotlusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.421	— — Dividendid	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.422	— — Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest väljavõetud summad	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.43	— Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.43S21	— — Reinvesteeritud tulu euroalasisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinvesteeritud tulu euroalavälistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt (3) (4)		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinvesteeritud tulu ELi-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt (3)		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinvesteeritud tulu ELi-välistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt (3)		x	o		x	o							
D.44	— Muu investeerimistulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.441	— — Kindlustuspoliisi omanike investeerimistulu (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu (3)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Rent ja üür	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.4g	Ettevõtja kogutulu	o	x	o		x	o		o	o	o	o		

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantseeritud	Avaliku sektori mittefinantseeritud		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.41g	Koguintress enne FISIMi jaotust ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Kasutamine														
D.3	Subsiidiumid	x							x					x
D.31	— Tootesubsiidiumid	x							x					x
D.39	— Muud tootmissubsiidiumid	x							x					x
D.4	Omanditulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Intressid ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Ettevõtete jaotatud tulu	x	x	o		x	o							x
D.421	— — Dividendid	o	o	o		o	o							o
D.422	— — Kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest väljavõetud summad	o	o	o		o	o							o
D.43	— Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	x	x	o		x	o			x	x	x		x
D.43S2I	— — Reinvesteeritud tulu euroalalisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Reinvesteeritud tulu euroalavälistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S21	— — Reinvesteeritud tulu ELi-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.43S22	— — Reinvesteeritud tulu ELi-välistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.44	— Muu investeerimistulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teeinndavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teeinndavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.441	— — Kindlustuspoliiside omanike investeerimistulu ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Pensioniõiguste alusel makstav investeerimistulu ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.443	— — Kollektiivsete investeerimisfondide osanike investeerimistulu ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.45	— Rent ja üür	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.41g	Koguintress enne FISIMi jaotust ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
II.2 Tulude teisese jaotamise konto		Sektorid												
Ressursid		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	x							x					x
D.51	— Tulumaksud	x							x					x
D.59	— Muud jooksvad maksud	x							x					x
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Netosotsiaalmaksud	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantsetevõtted	Avaliku sektori mittefinantsetevõtted		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teeinndavad kasumitaoluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teeinndavad kasumitaoluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.611	— — Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.612	— — Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.613	— — Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	X	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.614	— — Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61SC	— — Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.62	— Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	x								x	x			x
D.63	— Mitterahalised sotsiaalsiirded	x								x	x			
D.631	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	o								o	o			
D.632	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	o								o	o			
D.7	Muud jooksvad siirded	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Kahjukindlustuse netopreemiad	x				x	o		x					x
D.72	— Kahjukindlustuse nõuded	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.74	— Jooksev rahvusvaheline koostöö	x							x					x
D. 74A	— — millest: makstud/laekunud Euroopa institutsioonidele (nt EAF)													x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisettevõtte sektor	Kodumajapidamised ja neid teeindivad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teeindivad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.75	— Mitmesugused jooksvad siirded ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid													x
Kasutamine														
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.51	— Tulumaksud	x	x	o		x	o		x	x	x			x
D.59	— Muud jooksvad maksud	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Netosotsiaalmaksud	x								x	x			x
D.611	— — Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	x								x	x			x
D.612	— — Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	x								x	x			x
D.613	— — Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud ⁽³⁾	x								x	x			x
D.614	— — Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused ⁽³⁾	x								x	x			x
D.61SC	— — Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud ⁽³⁾	x								x	x			x
D.62	— Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.63	— Mitterahalised sotsiaalsiirded	x							x	x		x		
D.631	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuvälise toodang	o							x	o		o		
D.632	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	o							x	o		o		

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantseeritud	Avaliku sektori mittefinantseeritud		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisettevõtte sektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.7	Muud jooksvad siirded	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Kahjukindlustuse netopreemiad	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.72	— Kahjukindlustuse nõuded	x				x	o		x					x
D.74	— Jooksev rahvusvaheline koostöö	x							x					x
D.74A	— — millest: makstud/laekunud Euroopa institutsioonidele (nt EAF)	x							x					
D.75	— Mitmesugused jooksvad siirded ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid	x							x					
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu	x							x	x	x	x		
B.6g	Kasutatav kogutulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
II.4.1 Kasutatava tulu kasutamise konto		Ressursid												
Sektorid		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.6g	Kasutatav kogutulu	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	x								x	x			x
Kasutamine														
P.3	Lõpptarbimiskulutused	x							x	x	x	x		

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
P.31	— Individuaalsed tarbimiskulutused	x							x	x	x	x		
P.32	— Kollektiivsed tarbimiskulutused	x							x					
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
B.8g	Kogusääst	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo													x
III.1.1 Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto														
Muutused kohustustes ja netoväärtuses														
B.8g	Kogusääst	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo													x
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91r	— Kapitalimaksud, saadavad	x							x					x
D.92r	— Investeeringutoetused, saadavad ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.99r	— Muud kapitalisiirded, saadavad ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Vara muutused														
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.91p	— Kapitalimaksud, makstavad	x	x	o		x	o							x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Välisessektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaoluse ta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaoluse ta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
Ressursid														
D.92p	— Investeeringutoetused, makstavad (2)	x							x					x
D.99p	— Muud kapitalisiirded, makstavad (2)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
P.51c	Põhivara kulum	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.10.1	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
III.1.2 Mittefinantsvara soetamise konto		Muutused kohustustes ja netoväärtuses												
Sektorid		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 (1)	S.15 (1)	S.1N	S.2
B.10.1	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Vara muutused														
P.5g	Kapitali kogumahutus	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.51g	— Kapitali kogumahutus põhivarasse	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.51c	Põhivara kulum	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.52	— Varude muutus	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
P.53	— Väärisesemete soetamine miinus realiseerimine	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
NP	Mittetoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Tehingud ja tasakaalustavad kirjed		Sektorid													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto		Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Avaliku sektori mittefinantssektorid		Finantsinstitutsioonid	Avaliku sektori finantsinstitutsioonid		Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Kodumajapidamised	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm	
Ressursid															
DB.9	Finantskontode netolaenuandmise ja -võtmise erinevus	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
Lisateave															
EMP	Tööhõive (töötavate isikute arv ja töötundide arv)	o	o	o		o	o		x	o	o	o			
OTE	Valitsemissektori kogukulud								x						
OTR	Valitsemissektori kogutulud								x						

= mitteajakohased lahtrid

x = nõutav

o = vabatahtlik

⁽¹⁾ 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine S.14 ja S.15 kohta on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on võrdlusaastate andmete edastamine kohustuslik.

⁽²⁾ Üldiselt tuleks valitsemissektori andmed konsolideerida iga allsektori sees, kuid mitte allsektorite vahel. Selle teingu puhul tuleks andmed siiski konsolideerida ka valitsemissektori (S.13) allsektorite (keskvalitsus, osariigi/liidumaa valitsus, kohalik omavalitsus, riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) vahel.

⁽³⁾ 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on võrdlusaastate andmete edastamine kohustuslik.

⁽⁴⁾ Edastavad vaid liikmesriigid, mille rahühik on euro.

Tabel 801 – Mittefinantskontod sektorite kaupa – kvartaliandmed

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+ S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto							
	Ressursid	Kogumajandus	Mittefinantsetevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotlusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaalim
P.1 (P.11+P12+P131)	Toodang millest: turutoodang, toodang enda lõpptarbeks ning maksed muu turuvälise toodangu eest	o	o	o	o	o		
P.7	Kaupade ja teenuste import				x			x
P.71	— Kaupade import							x
P.72	— Teenuste import							x
P.72F	— FISIMi import							o
D.21 – D.31	Netotootemaksud	x					x	
	Kasutamine							
P.2	Vahetarbimine	o	o	o	o	o		
P.6	Kaupade ja teenuste eksport							x
P.61	— Kaupade eksport							x
P.62	— Teenuste eksport							x
P.62F	— FISIMi eksport							o
B.1g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt	x	x	x	x	x	x	
B.11	Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi saldo							x
P51c	Põhivara kulum	x	x	x	x	x		
B.1n	Netolisandväärtus / sisemajanduse netoprodukt	x	x	x	x	x		
	II.1.1 Tulude moodustamise konto							
	Ressursid	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.1g	Kogulisandväärtus / sisemajanduse koguprodukt	x	x	x	x	x	x	
D.3	Subsiidiumid	x	x	x	x	x	x	
D.31	— Tootesubsiidiumid	x					x	
D.39	— Muud tootmissubsiidiumid	x	x	x	x	x		
	Kasutamine							
D.1	Hüvitised töötajatele	x	x	x	x	x		x
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	x	x	x	x	x	x	
D.21	— Tootemaksud	x					x	
D.29	— Muud tootmismaksud	x	x	x	x	x		
B.2g+B.3g	Tegevuse koguülejäak ja kogusegatulu	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Kogusegatulu	x				x		

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välistajanduskonto Ressursid	Kogumajandus	Mittefinantseeritud	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teeinidavad kasumitaotlusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
	II.1.2 Esmaste tulude jaotamise konto	Ressursid						
	Sektorid	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.2g+B.3g	Tegevuse koguülejäak ja kogusegatulu	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Kogusegatulu	x				x		
D.1	Hüvitised töötajatele	x				x		x
D.2	Tootmis- ja impordimaksud	x			x			x
D.21	— Tootemaksud	x			x			x
D.211	— Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud				x			
D.29	— Muud tootmismaksud	x			x			x
D.4	Omanditulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Intressid ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.45)	— Muu, mujal esitamata omanditulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Ettevõtete jaotatud tulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43	— Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43S2I	— Reinvesteeritud tulu euroala-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S2X	— Reinvesteeritud tulu euroalavälisest välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S21	— Reinvesteeritud tulu ELi-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S22	— Reinvesteeritud tulu ELi-välisest välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.44	— Muu investeerimistulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.45	— Rent ja üür	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.4g	Ettevõtja kogutulu	o	x	x	o	o		
D.41g	Koguintress enne FISIMI jaotust ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	Kasutamine							
D.3	Subsiidiumid	x			x		x	x
D.31	— Tootesubsidiivid	x			x		x	x
D.39	— Muud tootmissubsidiivid	x			x			x

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välistajanduskonto	Kogumajandus	Mittefinantsitevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
	Ressursid							
D.4	Omanditulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Intressid ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.45)	— Muu, mujal esitamata omanditulu	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Ettevõtete jaotatud tulu	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43	— Reinvesteeritud tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43S21	— Reinvesteeritud tulu euroala-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S2X	— Reinvesteeritud tulu euroalavälistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S21	— Reinvesteeritud tulu ELi-sisestelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.43S22	— Reinvesteeritud tulu ELi-välistelt välismaistelt otseinvesteeringutelt		o	o				
D.44	— Muu investeerimistulu	x ⁽¹⁾	x	x	x			x
D.45	— Rent ja üür	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	x	x	x	x	x		
D.41g	Koguintress enne FISIMi jaotust ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	II.2 Tulude teisese jaotamise konto	Ressursid						
	Sektorid	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.5g	Esmaste kogutulude bilanss / kogurahvatulu	x	x	x	x	x		
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	x			x			x
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Netosotsiaalmaksud	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.62	— Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	x ⁽¹⁾				x		x
D.63	— Mitterahalised sotsiaalsiirded	x ⁽¹⁾				x		
D.7	Muud jooksvad siirded	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Kahjukindlustuse netopreemiad	x ⁽¹⁾		x	x			x
D.72	— Kahjukindlustuse nõuded	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.74+D.75+D.76)	— Muud, mujal esitamata jooksvad siirded	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 (1)	S.12 (1)	S.13	S.14+ S.15 (1)	S.1N (1)	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välmajanduskonto							
	Ressursid	Kogumajandus	Mittefinantsetevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseeta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaalilm
D.74	— Jooksev rahvusvaheline koostöö	o			o			o
D.74A	— millest: makstud/laekunud Euroopa institutsioonidele (nt EAF)							x
D.75	— Mitmesugused jooksvad siirded (2)	o	o	o	o	o		o
D.76	— Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid							o
	Kasutamine							
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	x (1)	x	x	x	x		x
D.6	Sotsiaalmaksud ja -toetused	x (1)	x	x	x	x		x
D.61	— Netosotsiaalmaksud	x (1)				x		x
D.62	— Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	x (1)	x	x	x	x		x
D.63	— Mitterahalised sotsiaalsiirded	x (1)			x	x		
D.631	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – turuväline toodang	x			x			
D.632	— Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	x			x			
D.7	Muud jooksvad siirded	x (1)	x	x	x	x		x
D.71	— Kahjukindlustuse netopreemiamid	x (1)	x	x	x	x		x
D.72	— Kahjukindlustuse nõuded	x (1)		x	x			x
(D.74+D.75+D.76)	— Muud, mujal esitamata jooksvad siirded	x (1)	x	x	x	x		x
D.74	— Jooksev rahvusvaheline koostöö	o			o			o
D.74A	— millest: makstud/laekunud Euroopa institutsioonidele (nt EAF)	x			x			
D.75	— Mitmesugused jooksvad siirded (2)	o	o	o	o	o		o
D.76	— Käibemaksu- ja kogurahvatulupõhised ELi omavahendid	o			o			
B.7g	Korrigeeritud kasutatav kogutulu				x	x		
B.6g	Kasutatav kogutulu	x	x	x	x	x		

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+ S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välismajanduskonto Ressursid	Kogumajandus	Mittefinantsitegevõtted	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaailm
	II.4.1 Kasutatava tulu kasutamise konto	Ressursid						
	Sektorid	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14+S- .15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.6g	Kasutatav kogutulu	x	x	x	x	x		
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	x				x		x
	Kasutamine							
P.3	Lõpptarbimiskulutused	x			x	x		
P.31	— Individuaalsed tarbimiskulutused	x			x	x		
P.32	— Kollektiivsed tarbimiskulutused	x			x			
D.8	Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	x	x	x	x	x		x
B.8g	Kogusääst	x	x	x	x	x		
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo							x
	III.1.1 Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud netoväärtuse muutuste konto							
	Muutused kohustustes ja netoväärtuses							
B.8g	Kogusääst	x	x	x	x	x		
B.12	Välismajanduse jooksevkonto saldo							x
D.9r	Kapitalisiirded, saadavad	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91r	— Kapitalimaksud, saadavad	x			x			x
D.92r+D.99r	— Investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92r	— Investeeringutoetused, saadavad ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.99r	— Muud kapitalisiirded, saadavad ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
	Vara muutused							
D.9p	Kapitalisiirded, makstavad	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91p	— Kapitalimaksud, makstavad	x ⁽¹⁾	x	x		x		x
D.92p+D.99p	— Investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92p	— Investeeringutoetused, makstavad ⁽²⁾	o			o			o
D.99p	— Muud kapitalisiirded, makstavad ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
P.51c	Põhivara kulum	x	x	x	x	x		

Kood	Tehingud ja tasakaalustavad kirjed	Sektorid						
		S.1	S.11 (1)	S.12 (1)	S.13	S.14+ S.15 (1)	S.1N (1)	S.2
	I Tootmiskonto / Kaupade ja teenuste välistajanduskonto Ressursid	Kogumajandus	Mittefinantssektorid	Finantsinstitutsioonid	Valitsemissektor	Kodumajapidamised ja neid teenindavad kasumitaotlusega institutsioonid	Sektoriteks jagamata	Välismaal
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	x	x	x	x	x		x
	III.1.2 Mittefinantsvara soetamise konto	Sektorid						
	Muutused kohustustes ja netoväärtuses	S.1	S.11 (1)	S.12 (1)	S.13	S.14+S.15 (1)	S.1N (1)	S.2
B.101	Säästmisest ja kapitalisiiretest tingitud muutused netoväärtuses	x	x	x	x	x		x
	Vara muutused							
P.5g	Kapitali kogumahutus	x	x	x	x	x		
P.51g	— Kapitali kogumahutus põhivarasse	x	x	x	x	x		
P.51c	Põhivara kulum	x	x	x	x	x		
P.52+P.53	— Varude muutus ja väärisesemete netosoetamine	x	x	x	x	x		
NP	Mitteoodetud vara soetamine miinus realiseerimine	x	x	x	x	x		x
B.9	Netolaenuandmine (+) / -võtmine (-)	x	x	x	x	x		x
DB.9	Finantskontode netolaenuandmise ja -võtmise erinevus	o	o	o	o	o		o
	Lisateave							
EMP	Tööhõive (töötavate isikute arv ja töötundide arv)	o	o	o	o	o		o
OTE	Valitsemissektori kogukulud				x			
OTR	Valitsemissektori kogutulud				x			
AN.111	Eluruumid					o		
AN.211	Maa					o		
		= mitteasjakohased lahtrid		x	= nõutav		o	= vabatahtlik

(1) Vabatahtlik riikidele, mille SKP jooksevhindades on alla 1 % liidu vastavast kogunäitajast. 1 % künnis arvutatakse liikuva keskmisena, mille aluseks on viimase kolme kättesaadava aasta andmed.

(2) Üldiselt tuleks valitsemissektori andmed konsolideerida iga allsektori sees, kuid mitte allsektorite vahel. Selle teingu puhul tuleks andmed siiski konsolideerida ka valitsemissektori (S.13) allsektorite (keskvalitsus, osariigi/liidumaa valitsus, kohalik omavalitsus, riiklikud sotsiaalkindlustusfondid) vahel.

SESOONNE KORRIGEERIMINE

- Seseonne korrigeerimine (sealhulgas vajaduse korral kalendaarne korrigeerimine) alates 2014. aastast on kohustuslik järgmise puhul:

Kasutamine: S.2/P.6, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Ressursid: S.2/P.7, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Tasakaalustavad kirjed: S.1/B.1g, S.1/B.2g+B.3g, S.1/B.5g, S.1/B.6g, S.1/B.8g, S.1/B.9

Esitamise tähtaeg: kolm tööpäeva pärast sesoonselt korrigeerimata andmete esitamist.

- Seseonne korrigeerimine (sealhulgas vajaduse korral kalendaarne korrigeerimine) alates 2017. aastast on kohustuslik järgmise puhul:

Kasutamine: S.11/D.1^(a), S.11/P.51g^(a), S.13/P.3, S.13/P.51g, S.13/OTE, S.14+S.15/D.4^(a), S.14+S.15/D.5^(a), S.14+S.15/D.61^(a), S.14+S.15/D.7^(a), S.14+S.15/D.8^(a), S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g^(a)

Ressursid: S.13/OTR, S.14+S.15/D.1^(a), S.14+S.15/D.4^(a), S.14+S.15/D.62^(a), S.14+S.15/D.7^(a), S.14+S.15/D.8^(a)

Tasakaalustavad kirjed: S.11/B.1g^(a), S.11/B.2g+B.3g^(a), S.13/B.9, S.14+S.15/B.2g+B.3g^(a), S.14+S.15/B.6g^(a), S.14+S.15/B.8g^(a)

Esitamise tähtaeg: kolm tööpäeva pärast sesoonselt korrigeerimata andmete esitamist.

- Seseonne korrigeerimine (sealhulgas vajaduse korral kalendaarne korrigeerimine) on vabatahtlik järgmise puhul:

Kasutamine: S.11/(P.52+P.53), S.11/D.5, S.14+S.15/D.62, S.14+S.15/D.63, S.2/P.61, S.2/P.62

Ressursid: S.14+S.15/D.61, S.14+S.15/D.63, S.2/P.71, S.2/P.72

Tasakaalustavad kirjed: S.11/B.4g, S.11/B.9, S.14+S.15/B.3g, S.14+S.15/B.9

Esitamise tähtaeg: kolm tööpäeva pärast sesoonselt korrigeerimata andmete esitamist.

^(a) Vabatahtlik riikidele, mille SKP jooksevhindades on alla 1 % liidu vastavast kogunäitajast. 1 % künnis arvutatakse liikuva keskmisena, mille aluseks on viimase kolme kättesaadava aasta andmed.

MAHULISED NÄITAJAD

Seseonselt korrigeeritud (sealhulgas vajaduse korral kalendaarselt korrigeeritud) aheldatud väärtused on vabatahtlikud järgmise puhul:

S.11/B1g, S.11/P.51g, S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g.

Edastamise tähtaeg: kolm tööpäeva pärast sesoonselt korrigeerimata andmete esitamist.

ALLIKAD JA METOODIKA

Liikmesriigid teavitavad komisjoni edastatud andmeid mõjutavatest olulisematest metodoloogilistest või muudest muudatustest hiljemalt kolme kuu jooksul pärast selliste muudatuste jõustumist.

Tabel 9 – Üksikasjalik maksude ja sotsiaalmaksete laekumine maksude ja sotsiaalmaksete tüübi järgi ning allsektorite kaupa, sh maksude ja sotsiaalmaksete nimekiri riikliku klassifikaatori järgi (*)

Kood (**)	Tehing
D.2	Tootmis- ja impordimaksud
D.21	Tootemaksud
D.211	Lisandväärtusmaksu tüüpi maksud
D.212	Impordimaksud ja -tollimaksud, v.a käibemaks
D.2121	Imporditollimaksud
D.2122	Impordimaksud, v.a käibemaks ja imporditollimaksud
D.2122a	Imporditud põllumajandustoodete maksud
D.2122b	Impordi kursikompensatsioonid

Kood (**)	Tehing
D.2122c	Aktsiisimaksud
D.2122d	Üldised müügimaksud
D.2122e	Teatavate teenuste maksud
D.2122f	Impordimonopolist saadav kasum
D.214	Tootemaksud, v.a käibe- ja impordimaksud
D.214a	Aktsiisi- ja tarbimismaksud
D.214b	Tempelmaksud
D.214c	Finants- ja kapitalitehingute maksud
D.214d	Auto registreerimise maksud
D.214e	Meelelahutuse maksud
D.214f	Maksud loteriidelt, hasartmängudelt ja kihlvedudelt
D.214g	Kindlustuspreemiatele kehtestatud maksud
D.214h	Muud teatavate teenuste maksud
D.214i	Üldised müügimaksud või kumuleeruvad käibemaksud
D.214j	Fiskaalmonopolide kasumid
D.214k	Eksporditollimaksud ja ekspordi kursikompensatsioonid
D.214l	Mujal klassifitseerimata muud tootemaksud
D.29	Muud tootmismaksud
D.29a	Maa-, hoonete ja muude rajatiste maksud
D.29b	Maksud tootmiseks kasutatavalt põhivaralt
D.29c	Palgakulu tervikuna ja töötasu maksud
D.29d	Rahvusvaheliste tehingutega seotud maksud
D.29e	Äri- ja erialaste litsentside maksud
D.29f	Saastemaksud
D.29g	Lisandväärtusmaksu alahüvitamine (ühtsete lisandväärtusmaksude süsteem)
D.29h	Mujal klassifitseerimata muud tootmismaksud
D.5	Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne
D.51	Tulumaksud
D.51a+D.51c1	Üksikisikute või kodumajapidamiste tulumaksud, kaasa arvatud kapitalikasum
D.51a	Üksikisikute või kodumajapidamiste tulumaksud, v.a kapitalikasum ⁽¹⁾
D.51c1	Üksikisikute või kodumajapidamiste kapitalikasumi maksud ⁽¹⁾

Kood (**)	Tehing
D.51b+D51c2	Maksud ettevõtete tuludelt või kasumilt, kaasa arvatud kapitalikasum
D.51b	Maksud ettevõtete tuludelt või kasumilt, v.a kapitalikasum ⁽¹⁾
D.51c2	Maksud ettevõtete kapitalikasumilt ⁽¹⁾
D.51c3	Muud maksud kapitalikasumilt ⁽¹⁾
D.51c	Kapitalikasumi maksud
D.51d	Loterii- või hasartmänguvõitude maksud
D.51e	Mujal klassifitseerimata muud tulumaksud
D.59	Muud jooksvad maksud
D.59a	Jooksvad kapitalimaksud
D.59b	Peamaksud
D.59c	Maksud kulutustelt
D.59d	Kodumajapidamiste litsentsitasud
D.59e	Rahvusvaheliste tehingutega seotud maksud
D.59f	Mujal klassifitseerimata muud jooksvad maksud
D.91	Kapitalimaksud
D.91a	Kapitalisiirete maksud
D.91b	Kapitalilõivud
D.91c	Mujal klassifitseerimata muud kapitalimaksud
ODA	Maksude kogusumma
D.61	Netosotsiaalmaksud
D.611	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud
D.611C	Tööandjate tegelikud kohustuslikud sotsiaalmaksud
D.611V	Tööandjate tegelikud vabatahtlikud sotsiaalmaksud
D.61SC	Sotsiaalkindlustusskeemi teenustasud ⁽³⁾
D.6111	Tööandjate tegelikud pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6112	Tööandjate tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6121	Tööandjate arvestuslikud pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6122	Tööandjate arvestuslikud maksud, mis ei ole pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6131	Kodumajapidamiste tegelikud pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6132	Kodumajapidamiste tegelikud maksud, mis ei ole pensionimaksud ⁽¹⁾
D.6141	Kodumajapidamiste pensionimaksete täiendused ⁽¹⁾

Kood (**)	Tehing
D.6142	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete (v.a pensionimaksud) täiendused ⁽¹⁾
D.612	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud
D.613	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud
D.613c	Kodumajapidamiste tegelikud kohustuslikud sotsiaalmaksud
D.613ce	Töötajate tegelikud kohustuslikud sotsiaalmaksud
D.613cs	Mittepalgaliste töötajate tegelikud kohustuslikud sotsiaalmaksud ⁽¹⁾
D.613cn	Mittetöötavate isikute tegelikud kohustuslikud sotsiaalmaksud ⁽¹⁾
D.613v	Kodumajapidamiste tegelikud vabatahtlikud sotsiaalmaksud
D.614	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused ⁽³⁾
D.995	Valitsemissektorilt asjaomastele sektoritele tehtavad kapitalisiirded, mille moodustavad arvestatud, kuid tõenäoliselt laekumata jäävad maksud ja sotsiaalmaksud ⁽²⁾
D.995a	Tootemaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995b	Muud tootmismaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995c	Tulumaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995d	Muud jooksvad maksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995e	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995f	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995fe	Töötajate tegelikud sotsiaalmaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
D.995fs	Mittepalgaliste töötajate tegelikud sotsiaalmaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽¹⁾
D.995fn	Mittetöötavate isikute tegelikud sotsiaalmaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽¹⁾
D.995g	Kapitalimaksud, mis on arvestatud, kuid tõenäoliselt jäävad laekumata ⁽²⁾
ODB	Maksude ja sotsiaalmaksete kogulaekumine pärast arvestatud, kuid tõenäoliselt laekumata jäävate summade mahaarvamist
ODC	Maksude ja netosotsiaalmaksete kogulaekumine (kaasa arvatud arvestuslikud sotsiaalmaksud) pärast arvestatud, kuid tõenäoliselt laekumata jäävate summade mahaarvamist
ODD	Maksukoormus = maksude ja kohustuslike sotsiaalmaksete kogulaekumine pärast arvestatud, kuid tõenäoliselt laekumata jäävate summade mahaarvamist

(*) Sektorid ja allsektorid:

S.13 Valitsemissektor. Allsektorite jaotus:

— S.13 Valitsemissektor

— S.1311 Keskvallitsus

— S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus

— S.1313 Kohalik omavalitsus

— S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

S.212 Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused

(**) Lisaks tuleb tabelis 9 esitada maksude ja sotsiaalmaksete üksikasjalik klassifikaator (edaspidi „riigi maksude nimekiri“) koos vastavate summadega iga asjaomase ESA koodi all. Valitsemissektori ning Euroopa Liidu institutsioonide ja asutuste kohta tuleb kohustuslikus korras esitada riigi maksude nimekiri.

⁽¹⁾ Vabatahtlik.

⁽²⁾ Jaotus saavate allsektorite järgi on vabatahtlik.

⁽³⁾ 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on võrdlusaastate andmete edastamine kohustuslik.

Tabel 10 – Tabelid tegevusalade ja piirkondade kaupa (NUTS II tase)

Kood	Muutujate loend	Jaotus
B.1g	1. Kogulisandväärtus alushindades (mahu kasvumäär eelmise aasta hindade alusel) ⁽¹⁾	
B.1g	2. Kogulisandväärtus alushindades (jooksevhinnad) ⁽²⁾	A*10
D.1	3. Hüvitised töötajatele (jooksevhinnad)	A*10
P.51g	4. Kapitali kogumahutus põhivarasse (jooksevhinnad)	A*10
	5. Tööhõive ⁽²⁾ ⁽³⁾ töötajate ja töötundide järgi (tuhandetes)	
ETO	— Kokku ⁽²⁾ ⁽³⁾	A*10
EEM	— Töötajad ⁽³⁾	A*10
POP	6. Rahvaarv, tuhat inimest ⁽⁴⁾	

⁽¹⁾ Edastamine on vabatahtlik 2016. aastani. Alates 2017. aastast on kohustusliku edastamise tähtaeg t+24 kuud ja vabatahtliku edastamise tähtaeg t +12 kuud.

⁽²⁾ Kogulisandväärtus kokku ja tööhõive töötajate järgi (tuhandetes) kokku: edastamise tähtaeg: t + 12 kuud. Kogutööhõive töötundides, tööhõive A*10 jaotused töötajate ja töötundide arvuna, kogulisandväärtuse A*10 jaotus: edastamise tähtaeg: t +24 kuud.

⁽³⁾ Tööhõive ja töötajad: residendist tootjaüksuste residendist ja mitteresidendist töötajad (riigi territooriumi järgi).

⁽⁴⁾ Kohustusliku edastamise tähtaeg: t + 12 kuud.

Tabel 11 – Valitsemissektori kulutused funktsioonide järgi

Kood	Muutujate loend	Funktsioon	Allsektorite jaotus ⁽¹⁾
OP5ANP	Kapitali kogumahutus + mittetoodetud mitte-finantsvara soetamine miinus realiseerimine	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Kapitali kogumahutus	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	millest kapitali kogumahutus põhivarasse	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.13
NP	Mittetoodetud mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1	Hüvitised töötajatele	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3	Subsiidiumid	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4	Omanditulu ⁽²⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	millest makstav keskvalitsuse allsektorile (S.1311) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	millest makstav osariigi/liidumaa allsektorile (S.1312) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	millest makstav kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Kood	Muutujate loend	Funktsioon	Allsektorite jaotus ⁽¹⁾
D.4p_S.1314	millest makstav riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
D.62+D.632	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded, ning mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62	Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded ⁽⁸⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632	Mitterahalised sotsiaalsiirded – ostetud turutoodang ⁽⁸⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2+D.29+D.5+D.8	Vahetarbimine + muud tootismaksud + jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne + Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Vahetarbimine	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29+D.5+D.8	Muud tootismaksud + jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne + Kohandus pensioniõiguste muutuste arvessevõtmiseks	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7	Muud jooksvad siirded ⁽²⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	millest makstavad keskvalitsuse allsektorile (S.1311) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	millest makstavad osariigi/liidumaa allsektorile (S.1312) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.7p_S.1313	millest makstavad kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	millest makstavad riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
D.9	Kapitalisiirded ⁽²⁾ ⁽⁵⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92p	millest investeringutoetused ⁽²⁾ ⁽³⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.13
D.9p_S.1311	millest makstavad keskvalitsuse allsektorile (S.1311) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	millest makstavad osariigi/liidumaa allsektorile (S.1312) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	millest makstavad kohaliku omavalitsuse allsektorile (S.1313) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Kood	Muutujate loend	Funktsioon	Allsektorite jaotus ⁽¹⁾
D.9p_S.1314	millest makstavad riiklike sotsiaalkindlustusfondide allsektorile (S.1314) ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
TE	Kogukulud	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Lõpptarbimiskulutused	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	Individuaalsed tarbimiskulutused ⁽⁴⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	Kollektiivsed tarbimiskulutused ⁽⁴⁾	COFOGi jaotused COFOGi grupid ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Valitsemissektori allsektorite jaotus:

- S.13 Valitsemissektor
- S.1311 Keskvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

⁽²⁾ Allsektorite andmed tuleks konsolideerida iga allsektori sees, kuid mitte allsektorite vahel. Sektori S.13 andmed võrduvad allsektorite andmete summaga, v.a kirjed D.4, D.7 ja D.9 (ning nende allkirjed), mis tuleks allsektorite vahel konsolideerida (vastastehingute andmetega).

⁽³⁾ Allsektorite puhul vabatahtlik.

⁽⁴⁾ COFOGi gruppide puhul kohustuslik.

⁽⁵⁾ Kirjes D.9p ei või sisalduda ükski kirje D.995 summa. Kirje D.995 tuleb lahutada kirjest D99r.

⁽⁶⁾ Vabatahtlik.

⁽⁷⁾ Esitada perioodide kohta alates 2001. aastast.

⁽⁸⁾ 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on võrdlusaastate andmete edastamine kohustuslik.

Tabel 12 – Tabelid tegevusalade ja piirkondade kaupa (NUTS III tase)

Kood	Muutujate loend	Jaotus ⁽¹⁾
B1.g	1. Kogulisandvärtus alushindades (jooksevhinnad)	A*10
ETO	2. Tööhõive ⁽²⁾ (tuhandetes) — Kokku	A*10
EEM	— Töötajad	A*10
POP	3. Rahvaarv (tuhandetes)	

⁽¹⁾ Kasutada võib järgmisi NACE versiooni 2 jaotise A*10 koondnäitajaid:

- G, H, I ja J, aga mitte G, H ja I ning J;
- K, L, M ja N, aga mitte K, L ja M ning N;
- O, P, Q, R, S, T ja U, aga mitte O, P ja Q ning R, S, T ja U.

⁽²⁾ Tööhõive ja töötajad: residendist tootjaüksuste residendist ja mitteresidendist töötajad (riigi territooriumi järgi).

Tabel 13 – Kodumajapidamiste kontod piirkonna järgi (NUTS II tase)

Kodumajapidamiste esmaste tulude jaotamise konto (S.14)

Kood	Kasutamine	Kood	Ressursid
D.4	1. Omanditulu	B.2n/B.3n	3. Tegevuse netoülejäak / netosegatulu
B.5n	2. Esmaste netotulude bilanss	D.1	4. Hüvitised töötajatele
		D.4	5. Omanditulu

Kodumajapidamiste esmaste tulude jaotamise konto (S.14)			
Kood	Kasutamine	Kood	Ressursid
Kodumajapidamiste tulude teise jaotamise konto (S.14)			
Kood	Kasutamine	Kood	Ressursid
D.5	6. Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jne	B.5	10. Esmaste netotulude bilanss
D.61	7. Netosotsiaalmaksud	D.62	11. Sotsiaaltoetused, v.a mitterahalised sotsiaalsiirded
D.7	8. Muud jooksvad siirded	D.7	12. Muud jooksvad siirded
B.6n	9. Kasutatav netotulu		
Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused (S.14)			
P.3	13. Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused ⁽¹⁾		

⁽¹⁾ Vabatahtlik.

Tabel 15 – Pakkumise tabel alushindades koos teisendusega ostjahindadesse (jooksevhinnad ja eelmise aasta hinnad ⁽¹⁾)

n=64, m=64

	Tegevusalad (NACE A*64)					Σ (1)	Import, CIF ⁽³⁾	Kogupakkumine alushindades	Kaubanduslikud ja transpordi-marginaalid	Netoototemaksud	Kogupakkumine ostjahindades		
	1	2	3	4	..... n								
	(1)					(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)		
1	(1)	Toodang toodete ja tegevusalade kaupa alushindades						a) ELi-sisene, CIF ⁽²⁾ a1) S.2I liikmesriikidest, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpank ja muudest euroala institutsioonidest ja asutustest ⁽²⁾ a2) S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriikidest, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonidest ja asutustest (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused) (CIF) ⁽²⁾ b) ELi-väline, CIF ⁽²⁾ c) Kokku					
2													
3													
4													
.													
.													
Tooted (CPA)													
.													
.													
.													
m													
Σ (1)		Kogutoodang tegevusalade kaupa											
Korrigeerimiskirjed:	(2)												
— CIFI/FOBi kohandused impordile													—
— Residentide otseostud välismaal													—
(1) + (2)													
Kokku, millest:	(3)												
— Turutoodang													
— Toodang enda lõpptarbeks													—
— Turuväline toodang								—	—	—	—		

⁽¹⁾ Aastate 2010–2014 andmete edastamine eelmise aasta hindades on vabatahtlik. Alates 2015. aastast on andmete edastamine kohustuslik.

⁽²⁾ Impordi jaotus tuleks esitada järgmiselt:

a) S.21 Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused;

a1) S.2I liikmesriigid, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused;

a2) S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused);

b) S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid,

võttes arvesse järgmist:

— majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaksid kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);

— liikmesriigid, mille rahaühik on euro, peavad esitama kõik punktide a, a1, a2 and b jaotused; liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, peaksid esitama punktides a ja b nimetatud jaotused, kuid punktides a1 ja a2 nimetatud jaotuse esitamine on vabatahtlik;

— andmed tuleks esitada jooksevhindades ja eelmise aasta hindades.

⁽³⁾ Pakkumise ja kasutamise tabelites ning sisend-väljundtabelites toodete kaupa esitatud andmed esitatakse riigi territooriumi järgi. Kohandused residentide järgi (residentide otseostud välismaal) esitatud andmetes esitatakse tabeli 2. osas real „Kokku”. Import (CIF) toodete kaupa ei sisalda residentide otseoste välismaal.

Tabel 16 – Kasutamise tabel ostjahindades () (jooksevhinnad ja eelmise aasta hinnad ⁽¹⁾)

n=64, m=64

		Tegevusalad (NACE A*64) 1 2 3 ..... n	Σ (1)	Lõppkasutamine a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Tooted (CPA)	1 2 3 . . . . . m	(1) Vahetarbimine ostjahindades toodete ja tegevusalade kaupa		Lõppkasutamine ostjahindades: ⁽²⁾ Lõpptarbimiskulutused: a) kodumajapidamised b) kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid c) valitsemissektor d) kokku Kapitali kogumahutus: e) kapitali kogumahutus põhivarasse f) varude muutus ⁽²⁾ g) väärisesemete muutus ⁽²⁾ h) varude ja väärisesemete muutused i) kokku Eksport (FOB): ⁽³⁾ j) ELi-sisene j1) — S.2I liikmesriikidesse, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpanka ja muudesse euroala institutsioonidesse ja asutustesse ⁽³⁾ j2) — S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriikidesse, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonidesse ja asutustesse (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused) ⁽³⁾ k) ELi-väline ⁽³⁾ l) kokku		
	Σ (1)	(2) Vahetarbimine tegevusalade kaupa kokku		Kogu lõppkasutamine liikide kaupa		Kogukasutamine
Korrigeerimiskirjed:						
- CIFI/FOBi kohandused ekspordile		—		Ainult eksport	Ainult eksport	
— Residentide otseostud välismaal		—		Ainult kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused	Ainult kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused	
— Mitteresidentide riigisisesed ostud	(3)	—		Ainult kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused ja eksport	Ainult kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused ja eksport	

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Σ (2) + Σ (3)	(4)				
— Hüvitised töötajatele ⁽⁴⁾ Palk ⁽⁴⁾			—	—	—
— Muud tootismaksud miinus -sub- siidiumid ⁽⁴⁾			—	—	—
— Põhivara kulum ⁽⁴⁾	(5)	—		—	—
— Tegevuse netoülejääk ⁽⁴⁾			—	—	—
— Tegevuse koguülejääk ⁽⁴⁾			—	—	—
— Kogusegatulu ⁽⁴⁾			—	—	—
Kogulisandväärtus alushindades	(6)		—	—	—
Kogutoodang alushindades	(7)		—	—	—
Täiendavad vabatahtlikud andmed:					
— Kapitali kogumahutus põhivarasse	(8)(2)		—		
— Põhivara seis kokku			—		
— Töötunnid (tuhandetes)			—		

(*) Allpool nimetatud viis täiendavat tabelit tuleb esitada iga viie aasta järel (0 või 5ga lõppevate aastate kohta). Nimetatud viie täiendava tabeli andmed tuleb kohustuslikus korras edastada jooksevhindades ja vabatahtlikkuse alusel eelmise aasta hindades.

Tabelid on järgmised:

- kasutamise tabel alushindades (koosneb reaplokkidest 1–7);
- kasutamise tabel kodumaise toodangu kohta alushindades (koosneb reaplokkidest 1 ja 2);
- kasutamise tabel impordi kohta alushindades (koosneb reaplokkidest 1 ja 2);
- kaubanduslikud ja transpordimarginaalid (koosneb reaplokkidest 1 ja 2);
- netotootemaksud (koosneb reaplokkidest 1 ja 2).

(1) Aastate 2010–2014 andmete edastamine eelmise aasta hindades on vabatahtlik. Alates 2015. aastast on andmete edastamine kohustuslik.

(2) Vabatahtlik.

(3) Ekspordi jaotus tuleks esitada järgmiselt:

j) S21 Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused;

j1) S.21 liikmesriigid, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused;

j2) S.xx (S.21 - S.21) liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused);

k) S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid, võttes arvesse järgmist:

- majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaksid kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);
- liikmesriigid, mille rahaühik on euro, peavad esitama kõik punktide j, j1, j2 and k jaotused; liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, peaksid esitama punktides j ja k nimetatud jaotused, kuid punktides j1 ja j2 nimetatud jaotuse esitamine on vabatahtlik;
- andmed tuleks esitada jooksevhindades ja eelmise aasta hindades.

(4) Andmete esitamine jooksevhindades on kohustuslik, andmete esitamine eelmise aasta hindades aga vabatahtlik.

(5) Pakkumise ja kasutamise tabelites ning sisend-väljundtabelites toodete kaupa esitatud andmed esitatakse riigi territooriumi järgi. Kohandused residentide järgi (residentide otseostud välismaal ja mitteresidentide riigisisest ostud) esitatud andmetes esitatakse tabeli 3. osas real „Kokku”. Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused toodete kaupa ei sisalda residentide otseoste välismaal. Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused toodete kaupa sisaldavad mitteresidentide riigisisest oste. Ekspord (FOB) toodete kaupa ei sisalda mitteresidentide riigisisest oste.

Tabel 17 – Sümmeetriline sisend-väljundtabel alushindades (**) (toodete kaupa (*))

(jooksevhinnad⁽⁴⁾)

n=64

		Tooted 1 2 3 ..... n	Σ (1)	Lõppkasutamine a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	(1)	Vahetarbimine alushindades (toodete kaupa)		Lõppkasutamine alushindades ⁽³⁾ Lõpptarbimiskulutused: a) kodumajapidamised b) kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid c) valitsemissektor d) kokku Kapitali kogumahutus: e) kapitali kogumahutus põhivarasse f) varude muutus ⁽¹⁾ g) väärisesemete muutus ⁽¹⁾ h) varude ja väärisesemete muutused i) kokku Eksport ⁽²⁾ : j) ELi-sisene j1) — S.21 liikmesriikidesse, mille rahaühik on euro, Euroopa Keskpanka ja muudesse euroala institutsioonidesse ja asutustesse ⁽²⁾ j2) — S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriikidesse, mille rahaühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonidesse ja asutustesse (v.a Euroopa Keskpank ja muud euroala institutsioonid ja asutused) k) ELi-väline ⁽²⁾ l) kokku		
	(2)	Kogu vahetarbimine alushindades toodete kaupa		Lõppkasutamine liikide kaupa alushindades		Kogukasutamine alushindades
		Imporditud toodete kasutamine (***)	Imporditud toodete koguvahetarbimine toodete kaupa (CIF)	Imporditud toodete lõppkasutamine (CIF)		Koguimport
	(3)	Netotootemaksud toodete kaupa		Netotootemaksud lõppkasutamise liikide kaupa		Netotootemaksud kokku
	(4)	Kogu vahetarbimine ostjahindades toodete kaupa		Kogu lõppkasutamine liikide kaupa ostjahindades		Kogukasutamine ostjahindades

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Hüvitised töötajatele	(5)					
Palk						
— Muud tootismaksud miinus -subsiidiumid				—	—	—
— Põhivara kulum				—	—	—
— Tegevuse netoülejäak				—	—	—
— Tegevuse koguülejäak				—	—	—
— Kogusegatulu ⁽¹⁾				—	—	—
Kogulisandväärtus alushindades	(6)			—	—	—
Kogutoodang alushindades	(7)			—	—	—
ELi-sisene import(CIF) ⁽²⁾						
— Import S.2I liikmesriikidest, mille rahühik on euro, Euroopa Keskpangast ja muudest euroala institutsioonidest ja asutustest (CIF) ⁽²⁾	(8)			—	—	—
— Import S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriikidest, mille rahühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonidest ja austustest (v.a Euroopa Keskpang ja muud euroala institutsioonid ja asutused) (CIF) ⁽²⁾				—	—	—
ELi-väline import (CIF) ⁽²⁾				—	—	—
Σ (8)	(9)	Import (CIF) toodete kaupa				
Kogupakkumine alushindades	(10)	Pakkumine alushindades toodete kaupa				

(*) Tegevusalade kaupa, eeldusel et tegevusalade kaupa esitamine on piisavalt lähedane toodete kaupa esitamisele.

(**) Järgmise kahe täiendava tabeli andmed tuleb kohustuslikus korras edastada jooksevhindades:

- sümmeetriline sisend-väljundtabel kodumaise toodangu kohta alushindades (koosneb reaplokkidest 1 ja 2, reast „Imporditud toodete kasutamine” ning reaplokkidest 3 ja 4;
- sümmeetriline sisend-väljundtabel impordi kohta alushindades (koosneb reaplokkidest 1 ja 2).

(***) Ainult kodumaise toodangu alltabeli puhul.

⁽¹⁾ Vabatahtlik.

⁽²⁾ Impordi ja ekspordi jaotus tuleks esitada järgmiselt:

j) S.21 Euroopa Liidu liikmesriigid, institutsioonid ja asutused;

j1) S.21 liikmesriigid, mille rahühik on euro, Euroopa Keskpang ja muud euroala institutsioonid ja asutused;

j2) S.xx (S.21 - S.2I) liikmesriigid, mille rahühik ei ole euro, ning Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused (v.a Euroopa Keskpang ja muud euroala institutsioonid ja asutused);

k) S.22 Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid ja mitteresidentsed rahvusvahelised organisatsioonid,

võttes arvesse järgmist:

— majandus- ja rahaliidu ning ELi jaotused peaksid kajastama tegelikku koosseisu iga arvestusperioodi lõpu seisuga (nn muutuv koosseis);

— liikmesriigid, mille rahühik on euro, peavad esitama kõik punktide j, j1, j2 and k jaotused; liikmesriigid, mille rahühik ei ole euro, peaksid esitama punktides j ja k nimetatud jaotused, kuid punktides j1 ja j2 nimetatud jaotuse esitamine on vabatahtlik;

— andmed tuleks esitada jooksevhindades.

⁽³⁾ Pakkumise ja kasutamise tabelites ning sisend-väljundtabelites toodete kaupa esitatud andmed esitatakse riigi territooriumi järgi. Kohandused residentide järgi (residentide otseostud välismaal ja mitteresidentide riigisisest ostud) esitatud andmetes esitatakse tabeli real „Kokku”. Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused toodete kaupa ei sisalda residentide otseoste välismaal. Kodumajapidamiste lõpptarbimiskulutused toodete kaupa sisaldavad mitteresidentide riigisisest oste. Eksport (FOB) toodete kaupa ei sisalda mitteresidentide riigisisest oste.

⁽⁴⁾ Andmete edastamine eelmise aasta hindades on vabatahtlik kõigi sümmeetriliste sisend-väljundtabelite puhul.

Tabel 20 – Põhivara ristiklassifikatsioon tegevusalade ja varade kaupa (varud)

Kood	Muutujate loend	Jaotus Tegevusalad (1)	Asenduskulud jooksevhindades	Asenduskulud eelmise aasta hindades
AN.11g	1. Põhivara koguväärtus		x	x
AN.111g	2. Eluruumide koguväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112g	3. Muude hoonete ja rajatiste koguväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113g+AN.114g	4. Masinate ja seadmete ning kaitseotstarbelise põhivara koguväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131g	5. Transpordivahendite koguväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132g	6. IKT-seadmete koguväärtus		x	x
AN.11321g	7. Arvutite riistvara koguväärtus		x	x
AN.11322g	8. Telekommunikatsiooniseadmete koguväärtus		x	x
AN.1139g+AN.114g	9. Muude masinate ja seadmete ning kaitseotstarbelise põhivara koguväärtus		x	x
AN.115g	10. Kultiveeritud bioloogiliste ressursside koguväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117g	11. Intellektuaalomandiõigustega seotud toodete koguväärtus		x	x
AN.1173g	12. Arvutitarkvara ja andmebaaside koguväärtus		x	x
AN.11n	13. Põhivara netoväärtus		x	x
AN.111n	14. Eluruumide netoväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112n	15. Muude hoonete ja rajatiste netoväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113n+AN.114n	16. Masinate ja seadmete ning kaitseotstarbelise põhivara netoväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131n	17. Transpordivahendite netoväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132n	18. IKT-seadmete netoväärtus		x	x
AN.11321n	19. Arvutite riistvara netoväärtus		x	x
AN.11322n	20. Telekommunikatsiooniseadmete netoväärtus		x	x
AN.1139n+AN.114n	21. Muude masinate ja seadmete ning kaitseotstarbelise põhivara netoväärtus		x	x
AN.115n	22. Kultiveeritud bioloogiliste ressursside netoväärtus	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117n	23. Intellektuaalomandiõigustega seotud toodete netoväärtus		x	x
AN.1173n	24. Arvutitarkvara ja andmebaaside netoväärtus		x	x

(1) A*21: kohustuslik.

A*38/A*64: vabatahtlik.

Kui jaotust ei ole märgitud, peetakse silmas kogumajandust.

Tabel 22 – Põhivarasse tehtava kapitali kogumahutuse riskklassifikatsioon tegevusalade ja varade kaupa (tehingud)

Kood	Muutujate loend	Jaotus Tegevusalad ⁽¹⁾	Jooksev-hinnad	Eelmise aasta hinnad ja aheldatud väärtused ⁽²⁾
P.51g_AN.11	1. Kapitali kogumahutus põhivarasse		x	x
P.51g_AN.111	2. Kapitali kogumahutus eluruumidesse	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.112	3. Kapitali kogumahutus muudesse hoonetesse ja rajatistesse	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.113+AN.114	4. Kapitali kogumahutus masinate ja seadmetesse ning kaitseotstarbelisse põhivarasse	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1131	5. Kapitali kogumahutus transpordivahenditesse	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1132	6. Kapitali kogumahutus IKT-seadmetesse ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11321	7. Kapitali kogumahutus arvutite riistvarasse ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11322	8. Kapitali kogumahutus telekommunikatsiooniseadmetesse ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.1139+AN.114	9. Kapitali kogumahutus muudesse masinate ja seadmetesse ning kaitseotstarbelisse põhivarasse ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.115	10. Kapitali kogumahutus kultiveeritud bioloogilistesse ressursidesse	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.117	11. Kapitali kogumahutus intellektuaalomandiõigustega seotud toodetesse		x	x
P.51g_AN.1173	12. Kapitali kogumahutus arvutitarkvarasse ja andmebaasidesse ⁽²⁾		x	x

⁽¹⁾ A*21: kohustuslik.

A*38/A*64: vabatahtlik.

Kui jaotust ei ole märgitud, peetakse silmas kogumajandust.

⁽²⁾ 2000. aastale eelnevate aastate andmete esitamine on vabatahtlik. 2000. aastast alates on andmete esitamine kohustuslik.

⁽³⁾ Andmeid eelmise aasta hindades ei ole vaja esitada 1995. aasta kohta.

Tabel 26 – Mittefinantsvara ja -kohustuste bilanss

Kood	Muutujate loend	Jaotus Sektorid
AN.1	1. Toodetud mittefinantsvara ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.11+AN.12	2. Põhivara ja varud ⁽¹⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.11	3. Põhivara ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.111	4. Eluruumid	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.112	5. Muud hooned ja rajatised ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1121	6. Hooned, mis ei ole elamud ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1122	7. Muud rajatised ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.113+AN.114	8. Masinad ja seadmed ning kaitseotstarbeline põhivara ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.115	9. Kultiveeritud bioloogilised ressursid ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.117	10. Intellektuaalomandiõigustega seotud tooted ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.1171	11. Teadus- ja arendustegevus ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Kood	Muutujate loend	Jaotus Sektorid
AN.1172	12. Maavarade uurimine ja hindamine ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1173	13. Arvutitarkvara ja andmebaasid ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1174	14. Meelelahutus-, kirjandus- ja kunstialgupärandid ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1179	15. Muud intellektuaalomandiõigustega seotud tooted ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.12	16. Varud ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.13	17. Väärisesemed ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.2	18. Mittetoodetud mittefinantsvara ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.21	19. Loodusvarad ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.211	20. Maa	S.1 ⁽³⁾ , S.11 ⁽³⁾ , S.12 ⁽³⁾ , S.13 ⁽³⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.212	21. Mineraali- ja energiavarud ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.213 + AN.214	22. Mittekultiveeritavad bioloogilised ressursid ja veevarud ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.215	23. Muud loodusvarad ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.22	24. Lepingud, rendi-/üürilepingud ja litsentsid ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.23	25. Firmaväärtuse ja turundusvarade ost miinus müük ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Ühik: jooksevhinnad.

⁽¹⁾ 2012. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2012. aastast on andmete edastamine kohustuslik.

⁽²⁾ 2000. aastale eelnevate võrdlusaastate andmete edastamine on vabatahtlik. Võrdlusaastate 2000–2011 kohta on kohustuslik esitada andmed vaid kogumajanduse kohta. Alates 2012. aastast on kohustuslik edastada võrdlusaastate andmed kogumajanduse ja institutsionaalsete sektorite kohta.

⁽³⁾ Vabatahtlik.

⁽⁴⁾ Edastatakse esimest korda 2017. aastal.

Tabel 27 ⁽¹⁾ – Valitsemissektori finantskontode kvartaliandmed

Kood	Tehing/bilanss	Varad/kohustused	Sektorid ja allsektorid ⁽²⁾ ⁽³⁾
F	Finantstehingud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.2	Sularaha ja hoiused	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.21	Sularaha	Kohustused	S.1311
F.3	Võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.31	Lühiajalised võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.32	Pikaajalised võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.4	Laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.41	Lühiajalised laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kood	Tehing/bilanss	Varad/kohustused	Sektorid ja allsektorid ⁽²⁾ (3)
F.42	Pikaajalised laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.51	Omandiväärtpaberid	Varad	S.13
F.52	Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad	S.13
F.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardsete tagatisskeemid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.61	Kahjukindlustustuse kindlustustehnilised eraldised	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.63+F.64+F.65	Pensionioigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüvitisi, mis ei ole pensionihüvitised	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.8	Muud saadavad/makstavad arved	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
LE	Bilanss	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.1	Rahaline kuld ja eriarveldusühikud (SDRid)	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Sularaha ja hoiused	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Sularaha	Kohustused	S.1311
AF.3	Võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Lühiajalised võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Pikaajalised võlaväärtpaberid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Lühiajalised laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Pikaajalised laenud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.51	Omandiväärtpaberid	Varad	S.13
AF.52	Investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad	S.13

Kood	Tehing/bilanss	Varad/kohustused	Sektorid ja allsektorid ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.6	Kindlustus-, pensioni- ja muud standardset tagatisskeemid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.61	Kahjukindlustustuse kindlustustehnilised eraldised	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.63+AF.64+AF.65	Pensionioigused, pensionifondide nõuded pensioniskeemide halduritele, õigus saada hüviti, mis ei ole pensionihüvitised	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.66	Reservid nõuete jaoks standardsete tagatiste raames	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.7	Tuletisinstrumendid ja töötajate aktsioptsioonid	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.8	Muud saadavad/makstavad arved	Varad/kohustused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
	Andmed vastastehingute kohta ⁽⁴⁾ / tehingud		
F.31	Lühiajalised võlaväärtpaberid	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.32	Pikaajalised võlaväärtpaberid	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.41	Lühiajalised laenud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
F.41	Lühiajalised laenud	Kohustused	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.42	Pikaajalised laenud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12 ⁽⁴⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁴⁾
F.42	Pikaajalised laenud	Kohustused	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
	Andmed vastastehingute kohta ⁽⁴⁾ / bilanss		
AF.31	Lühiajalised võlaväärtpaberid	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.32	Pikaajalised võlaväärtpaberid	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.41	Lühiajalised laenud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
AF.41	Lühiajalised laenud	Kohustused	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.42	Pikaajalised laenud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾

Kood	Tehing/bilanss	Varad/kohustused	Sektorid ja allsektorid ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.42	Pikaajalised laenud	Kohustused	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11 ⁽²⁾ , S.12 ⁽²⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽²⁾
AF.5	Omandiväärtpaberid ja investeerimisfondide aktsiad ja osakud	Varad	S.1311 ja S.1314 võrreldes: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2

⁽¹⁾ Tabeli 27 esmakordsel edastamisel edastavad liikmesriigid komisjonile (Eurostat) andmete koostamiseks kasutatud allikate ja meetodite kirjelduse. Liikmesriigid teavitavad komisjoni (Eurostat) kõigist algses kirjelduses tehtud muudatustest, kui nad esitavad muudetud andmed.

⁽²⁾ Valitsemissektori allsektori jaotus:

- S.13 Valitsemissektor
- S.1311 Keskvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

⁽³⁾ Konsolideerimine:

- S.13: konsolideeritud ja konsolideerimata;
- muud allsektorid: konsolideeritud.

⁽⁴⁾ Andmed vastastehingute kohta – vastassektorid ja -allsektorid:

- S.11 Mittefinantsettevõtted
- S.12 Finantsinstitutsioonid
- S.128+S.129 Kindlustusseltsid ja pensionifondid
- S.14+S.15 Kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid
- S.2 Välismaailm

⁽⁵⁾ Vabatahtlik.

Tabel 28 – Kvartaalne valitsemissektori võlg (Maastrichti võlg)

Kood	Kohustused ⁽¹⁾	Sektorid ja allsektorid ⁽²⁾ ⁽³⁾
GD	Kokku	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Sularaha ja hoiused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Sularaha	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.22+AF.29	Hoiused	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.3	Võlaväärtpaberid	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Lühiajalised	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Pikaajalised	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Laenud	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Lühiajalised	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Pikaajalised	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Nominaalväärtuses, kvartali lõpu seisuga.

⁽²⁾ Valitsemissektori allsektori jaotus:

- S.13 Valitsemissektor
- S.1311 Keskvalitsus
- S.1312 Osariigi/liidumaa valitsus
- S.1313 Kohalik omavalitsus
- S.1314 Riiklikud sotsiaalkindlustusfondid

⁽³⁾ Allsektorite andmed tuleks konsolideerida iga allsektori sees, kuid mitte allsektorite vahel.

Tabel 29 – Sotsiaalkindlustuskeemides kogunenud pensioniõigused ⁽⁷⁾ ⁽⁸⁾

Suhted	Kood	Rea nr	Kirjendamine	Rahvamajanduse põhiarvepidamine						Ei kuulu rahvamajanduse põhiarvepidamise alla		Pensioniskeemid kokku	Vastaspool: mitte-residentidist kodumajapidamiste pensioniõigused ⁽⁴⁾	
			Pensioniskeemi haldur	Ei kuulu valitsemissektori alla			Valitsemissektor							
			Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid ja muud ⁽¹⁾ määramata sissemaksetega skeemid	Kokku	Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid valitsemissektori töötajatele ⁽²⁾				Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid			
							Klassifitseeritud kui finantsinstitutsioonid	Klassifitseeritud kui valitsemissektor ⁽³⁾	Klassifitseeritud kui valitsemissektor					
			Kood	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314			XPTOT
Veerg	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J				
Algbilanss														
	XAF63LS	1	Pensionioigused											
Muutused pensionioigustes tehingute tõttu														
Σ 2.1 kuni 2.4 – 2.5	XD61p	2	Pensionioiguste suurenemine sotsiaalmaksete tõttu											
	XD6111	2.1	Tööandjate tegelikud sotsiaalmaksed											
	XD6121	2.2	Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksed											
	XD6131	2.3	Kodumajapidamiste tegelikud sotsiaalmaksed											
	XD6141	2.4	Kodumajapidamiste sotsiaalmaksete täiendused ⁽³⁾											

Suhted	Kood	Rea nr	Kirjendamine	Rahvamajanduse põhiarvepidamine						Ei kuulu rahvamajanduse põhiarvepidamise alla		Pensioniskeemid kokku	Vastaspool: mitte-residentidist kodumajapidamiste pensioniõigused (*)	
			Pensioniskeemi haldur	Ei kuulu valitsemissektori alla			Valitsemissektor							
			Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid ja muud (*) määramata sissemaksetega skeemid	Kokku	Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid valitsemissektori töötajatele (?)				Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid			
							Klassifitseeritud kui finantsinstitutsioonid	Klassifitseeritud kui valitsemissektor (?)	Klassifitseeritud kui valitsemissektor					
			Kood	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314			XPTOT
Veerg	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J				
	XD61SC	2.5	Miinus: pensioniskeemide teenustasud											
	XD619	3	Muu (kindlustusmatemaatiline) muutus riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemide pensioniõigustes											
	XD62p	4	Pensionioiguste vähenemine pensionihüvitiste maksmise tõttu											
2 + 3 - 4	XD8	5	Muutused pensionioigustes sotsiaalmaksete ja pensionihüvitiste tõttu											
	XD81	6	Pensionioiguste ülekandmine skeemide vahel											
	XD82	7	Õiguste muutus skeemi struktuuris läbirääkimiste tulemusel tehtud muudatuste tõttu											

Suhted	Kood	Rea nr	Kirjendamine	Rahvamajanduse põhiarvepidamine						Ei kuulu rahvamajanduse põhiarvepidamise alla		Pensioniskeemid kokku	Vastaspool: mitte-residentidist kodumajapidamiste pensioniõigused ⁽⁴⁾	
			Pensioniskeemi haldur	Ei kuulu valitsemissektori alla			Valitsemissektor							
			Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid ja muud ⁽¹⁾ määramata sissemaksetega skeemid	Kokku	Määratud sissemaksetega pensioniskeemid	Määratud väljamaksetega skeemid valitsemissektori töötajatele ⁽²⁾				Riikliku sotsiaalkindlustuse pensioniskeemid			
							Klassifitseeritud kui finantsinstitutsioonid	Klassifitseeritud kui valitsemissektor ⁽³⁾	Klassifitseeritud kui valitsemissektor					
Kood	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314	XPTOT					
Veerg	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J				
Muutused pensioniõigustes muude voogude tõttu														
	XK7	8	Muutused pensioniõigustes ümberhindluste tõttu ⁽⁶⁾											
	XK5	9	Muutused pensioniõigustes muude mahumuutuste tõttu ⁽⁶⁾											
Lõppbilanss														
1+ Σ 5 – 9	XAF63LE	10	Pensionidõigused											
Seonduvad näitajad														
	XP1	11	Toodang											

⁽¹⁾ Sellised muud määramata sissemaksetega skeemid, mida sageli kirjeldatakse kombineeritud skeemidena, hõlmavad nii määratud väljamaksetega kui ka määratud sissemaksetega osa.

⁽²⁾ Valitsemissektori skeemid oma praeguste ja endiste töötajatele.

⁽³⁾ Need on mitteautonoomsed määratud väljamaksetega skeemid, mille pensioniõigusi kirjeldatakse rahvamajanduse põhiarvepidamises.

⁽⁴⁾ Vastaspoolse andmeid näidatakse mitteresidentidist kodumajapidamiste puhul eraldi üksnes juhul, kui pensioni suhe muu maailmaga on oluline.

⁽⁵⁾ Need maksete täiendused kujutavad endast tulu, mis on saadud liikmete nõuetest pensioniskeemile – nii määratud sissemaksetega skeemide varade investeerimistulu kaudu kui ka määratud väljamaksetega pensioniskeemide diskontomäärade vähenemise kaudu.

⁽⁶⁾ Nende positsioonide üksikasjalikum jaotus tuleb esitada veergudes G ja H asjaomaste skeemide puhul tehtud mudelarvutuste põhjal. Lahtreid, mille taustaks on ■, ei täideta; lahtrid, mille taustaks on ☐, sisaldavad andmeid, mida rahvamajanduse põhiarvepidamises ei kajastata.

⁽⁷⁾ Veergude G ja H andmed peaksid hõlmama kolme andmekogumit, mis põhinevad nende pensioniskeemide kohta tehtud kindlustusmatemaatilistel arvutustel. Nimetatud andmekogumid peaksid kajastama tundlikkusanalüüsi tulemusi, järgides arvutuste kõige tähtsamaid parameetreid, milles on kokku leppinud ühelt poolt statistikud ja teiselt poolt majanduspoliitika komitee egiidi all töötavad vananeva elanikkonna eksperdid. Kasutatavad parameetrid selgitatakse kooskõlas käesoleva määruse artikli 2 lõikega 3.

⁽⁸⁾ 2012. aasta andmete edastamine on vabatahtlik. Alates 2015. aastast on võrdlusaastate andmete edastamine kohustuslik.